LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
խմբագրութիւն եւ վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 1 ՄԱՐՏ 1930

1 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1200 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԻՍՈՒՍԵԱՆ "ԷՆՏԵՐՆԱՍԻՈՆԱԼ,,

Այսօր, Բ. էջին մէջ արտատպած ենք թղթակցութիւն մը, որ ուշագրաւ տեղեկութիւններ կուտայ ծանր վտանգի մը մասին.—

1. Հայ կաթոլիկներու Պատրիարքութիւնը ինկած է ճիզվիթներու ազդեցութեան տակ։

2. Հայաստանի, Կովկասի եւ Պարսկաստանի հայ կաթոլիկ համայնքութիւնները այսուհետեւ պիտի ենթարկուին ճիզվիթներու կազմակերպութեան, փոխանակ կառավարուելու հայ կաթոլիկ պատրիարքութեան կողմէ։

3. Ներկայիս Վատիկանի մէջ կը պատրաստուի նոր օրինագիրք մը, որուն տրամադրութեան համաձայն պիտի կառավարուին բոլոր կաթոլիկ եկեղեցիները։ Պիտի ջնջուին բոլոր ազգային եկեղեցական աւանդութիւնները, առանձնաշնորհները, իրաւասութիւնները եւ պիտի մնան միայն լեզուները։

«Յառաջ» վերջերս առիթ ունեցաւ մատնանշելու թէ՝ Հռոմի եւ Վատիկանի ծանօթ համաձայնութենէն ի վեր, մասնաւոր եռանդ մը ցոյց կուտայ պապական կղերը, եթէ ոչ Պիոս ԺԱ. Պապը ինք։ Այս առթիւ պարզեցինք, նաեւ, Պէյրութի Պատրիարքարանին մէջ կամ անոր գլխուն սարքուած խաղերը, որոնց հետեւանքով կաթող.-պատրիարք, փոխանորդ եւն. դարձած են պարզ խամաճիկներ, իսկ ամբողջ իշխանութիւնը կը գտնուի Վատիկանէն ղրկուած քահանայի մը, Հ. Պոնտիի ձեռքը։

Աթէնքի «Նոր Օր»ը, որմէ քաղած ենք յիշեալ թղթակցութիւնը. այլապէս շահեկան բաներ կը պատմէ իր խմբագրականին մէջ (Տես Մամուլի բաժինը)։ Անշուշտ յաջորդ սուրհանդակով կը ստանանք ակնարկուած «գաղտնի» շրջաբերականներուն հրատարակութիւնը, եւ նոր լոյս մը եւս կը ծագի սարքուած խաղերուն վրայ։

Միայն արտաքին պատկերը դիտելով, նոր գործունէութեան շօշափելի հետքերը կը տեսնուին առանձնապէս Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ։

Գաղտնի հրահանգները անշուշտ աւելի լայն պիտի բանան վարագոյրը, ցնցելով ոչ միայն քնացող «լուսաւորչականները», այլեւ կաթոլիկները։

Արդարեւ, վտանգը, առաջին առթիւ, կախուած է բուն հռոմէականներուն վրայ, որոնք այսպէս կամ այնպէս կը պահէին իրենց ազգային դիմագիծը, իսկ հիմա դատապարտուած են լատինացման, «հարուածային կարգով»։

Մէկդի դնելով քացախէն դարձածներն ու այլասերածները, մենք մօտէն գիտենք թէ հայ կաթոլիկ հասարակութեան մէջ ալ խոր վրդովում կը տիրէ արտաքին ոտնձգութեան եւ լատինացման այս անճոռնի խաղերուն դէմ։ Երեւի անոնք դեռ բաւական ուժով չեն զգար իրենք զիրենք, արտայայտուելու համար։ Կամ աւելի ճիշդ, կը վախնան սխալ հասկցուած կարգապահութեան մը շանթերէն։

Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ Վատիկանը կանգ չպիտի առնէ կէս ճամբան, Յիսուսեան «Էնտէրնասիոնալ»ին մէջ հալեցնելու համար մեր հալածական, անտէր եւ ցիրուցան ժողովուրդին մէկ հատուածը։ Միլիոններ կը հոսին Ս. Պետրոսի գանձանակը, եւ զարմանալի չէ որ Լատին Պատրիարքը երրորդ գիւղը գներ է Երուսաղէմի մէջ, «հայ գաղթականներ տեղաւորելու համար», ինչպէս կը գրէր «Թայմզ»ի թղթակիցը։

Այս ամբողջ ողբերգութեան մէջ, կսկծալին ոչ այնքան Վատիկանի բռնած ճամբան է, որքան մեր մէջ տիրող թմրութիւնը։

Ի՞նչ կ'ընենք մենք, վտանգը չէզոքացնելու համար։ Ի՞նչ կ'ընեն «մրրկաւ բաժնուած» եղբայրները։

Իրազեկ եւ բարեմիտ կաթոլիկ մը վերջերս մեզի կը բացատրէր թէ՝ Վատիկանը այնքան յանցանք չունի, որքան՝ հայ հռոմէական կղերականները իրենք։ Անոնք են որ, կ'ըսէր, գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ, նեղմտութեամբ կամ նենգամտութեամբ տեղի կուտան միջամտութեան։

Կ'ընդունինք որ այդպէս է, որոշ չափով։ Իշխանաւորը միշտ ալ տրամադիր է իր ներկայութիւնը, լուծը զգացնելու։ Երբ կը զրաղեցնես, գլխու ցաւեր կը ստեղծես, իր ականջին կը հասցնես առտնին վէճեր, կամ, շոյելով իր փառասիրութիւնը, դաւաճանելով քու շահերուդ, հէքեաթներ կը պատմես,— ան բնազդաբար, մեքենաբար կը միջամտէ, ճեղքեր կը բանայ, նուաճումներ կը կատարէ եւ կ'իշխէ։ Եւ եթէ գիտակցութիւնը չունիս իրաւունքներուդ, իր կամքը, քմահաճոյքը կը դառնայ քեզի համար օրէնք։ Ան՝ տէր տիրական, դուն՝ ստրուկ։

Արդ, ինչո՞ւ միայն ողբալ, հառաչել եւ յօրանջել յայտնի կամ գաղտնի դաւերու դէմ, եւ չմտածել զանոնք չէզոքացնելու մասին։

Կա՞մքն է որ կը պակսի, թէ գիտակցութիւնը։

Եթէ հայ հռոմէական հասարակութիւնը խաչ քաշած է իր գոյութեան վրայ, իբրեւ ազգային արժէք, ըսելիք չունինք։ Եւ մեզի թոյլ չենք տար խառնուիլ դաւանական խնդիրներու։

Բայց մենք այդքան յոռետես չենք։

Եւ ճիշդ ատոր համար ալ, կը կարծենք թէ կացութիւնը դեռ կը փրկուի, «Վարդապետն ասաց» երգելով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ, հիմնուելով թղթակցութեան մը վրայ զոր արտատպած ենք այսօր (15 փետր.).

— «Մեր ձեռքին տակ ունինք քանի մը կարեւոր պաշտօնագիրներ, գաղտնի մակագրութեամբ, վ.ատիկանէն ղրկուած Արեւելքի կաթոլիկ կղերականներու պետերուն, որոնց կը հրահանգուի առաւելագոյն ժամանակը յատկացնել՝ արեւելեան կաթոլիկ ժողովուրդները հեռացնելու ազգային գաղափարներէն, աւանդութիւններէն ու բարքերէն, ժամանակուայ ընթացքին լատինացնելու համար զանոնք։

Շեշտենք անգամ մը եւս որ այս հրահանգները գաղտնի ղրկուած են ու մեր ձեռքը հասած Աղեքսանդրաբնակ հայ կաթոլիկի մը միջոցաւ։

Անոնց թարգմանութիւնը աւարտելէ յետոյ, մաս առ մաս հրատարակութեան պիտի տանք, մութ վտանգին վրայ ծածկուած վարագոյրը վերցնելու համար։

Պատճառներ ունինք պնդելու որ՝ մասնաւորապէս Սուրիոյ մէջ, բացառիկ աշխատանք կը տարուի հայ կաթոլիկ եկեղեցին լատինացնելու եւ հայ կաթոլիկներէն խլելու ազգային զգացումը։

Թէրզեան պատրիարք՝ պատրիարքական աթոռին վրայ վերահաստատուած է երեւոյթները փրկելու համար։ Ան հաւատարիմ կամակատարն է ճիզվիթի մը՝ առանց որուն հրահանգին տերեւ անգամ չի շարժիր Պէյրութի Պատրիարքարանին մէջ։

Թէրզեան պատրիարք գիտակցաբար կը դաւէ հայ կաթոլիկ եկեղեցիին դէմ եւ վատիկանի թելադրութեամբ կը ջանայ իր ժողովուրդը աստիճանաբար լատինացնել ու օտարացնել։

Մասնաւոր կարգադրութիւն եղած է որ՝ յետ այսու ճիզվիթները դաստիարակեն հայ կաթոլիկ կղերը, իրենց ոգիով ու ըմբռնումներով։»

ՀԱԼԷՊԻ ՋՈՒԼՀԱԿՆԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Գրած էինք թէ Սուրիոյ մէջ մէճիտիէին եւ օսմանեան միւս արծաթ դրամներուն անկումին հետեւանքով տնտեսական տագնապ առաջ եկած է։

Այս տագնապէն ազդուած են նաեւ տեղւոյն ջուլհակները, որոնք կարեւոր թիւ մը կը կազմեն։ Ասոնք կը պահանջեն որ գործատէրերը աւելցնեն իրենց օրավարձերը։ Իրենց այս պահանջը անհետեւանք մնացած ըլլալով, ջուլհակները գործադուլ հռչակած են։

Հալէպի ոստիկանական տեսչութիւնը միջամտած է՝ գործատէրը ու գործաւորը հաշտեցնելու համար։

ԳՐԵՑԷՔ — STAMBOUL

Անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք թէ՝ Պոլսէն ետ կը վերադարձուին բոլոր այն նամակները, թերթերը եւ ծրարները որոնց վրայ գրուած է Constantinople, փոխանակ Stamboul։ Էնկիւրին ալ պէտք է գրուի Ankara եւ ոչ թէ Angora։

ՊԱՐՍԻՑ ԳԱՀԸՆԿԷՑ ՇԱՀԸ ՄԵՌԱՒ

Առջի օր փարիզեան արուարձան Նէօյիի հիւանդանոցին մէջ մեռաւ Պարսից գահընկեց Շահը՝ Ահմէտ Միրզա։ 32 տարեկան էր եւ երկար ատենէ ի վեր հը տառապէր անբուժելի հիւանդութենէ մը։

Մարմինը երէկ կէսօրէ վերջ փոխադրուեցաւ փարիզի մզկիթը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նախարարական տագնապը

Պ. Թարտիէօ կը շարունակէ իր «խօսակցութիւն»ները եւ ոչ թէ «բանակցութիւն»ները, համաձայն իր բացատրութեան, լայն սահմանի մէջ խառն դահլիճ մը կազմելու համար։ Հինգշաբթի օր տեսակցեցաւ Վիկտոր Պէռարի, Ժոզէֆ Քայեօի, Փէնլըվէի, Քլէմանթէլի, Փիէռ Լավալի եւ ուրիշ զանազան երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու հետ։ Երէկ նոյն ձեւով շարունակեց իր աշխատանքները։

Քանի օրերը անցնին, կիրքերը կը հանդարտին։ Արմատական-ընկերվարականները որոնք իրենց պարտութենէն վերջ գայրացած էին եւ վճռած կատաղի ընդդիմադիրի դերին մէջ մնալ, մասնաւորաբար մերժել Թարտիէօի վարչապետ նշանակուիլը, կ'երեւի թէ հետզհետէ կը հանդարտին եւ աւելի հաշտարար դիրք պիտի բռնեն։

Ամէն պարագայի մէջ, Թարտիէօ կը յուսայ այսօր, կամ ամէնէն ուշը վաղը՝ կիրակի կազմել իր դահլիճը։

Հայպա՞ Լոնտոնի խորհրդաժողովը

Քանի երկարի ֆրանսական տագնապը, ա՛յնքան անստուգութեան մէջ կը մնայ Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը։ Այս առթիւ ջղայնութեան մատնուած են Անգլիացիները։ Ծանրագլուխ «Թայմզ»ն անգամ, իր փետր. 27ի խմբագրականին մէջ կը գրէ.— «Նաւային խորհրդաժողովին գործը պէտք է շարունակուի, առանց նկատի առնելու ֆրանսական լիակատար պատուիրակութեան մը բացակայութիւնը։ Ընդհանուր ուրախութիւն պիտի պատճառէ ամէն որոշում, որ կը հակառակի Լոնտոնի ժողովին պաշտօնական նոր յետաձգումներուն։ Որովհետեւ յայտնի չէ թէ նոր դադարի մը ընթացքին վերջ պիտի տրուի՞ այն քաղաքական անստուգութեան, որ անհրաժեշտ դարձուց Թարտիէօի եւ իր ընկերակիցներուն քաշուիլը, մինչ այդ պէտք չէ առիթ կորսնցնել գործը առաջ տանելու համար։ Մասնագիտական յանձնաժողովներու գործը կրնայ շարունակուիլ ամէն պարագայի մէջ, բայց աւելի վեր մակարդակի մը վրայ, Լոնտոնի գլխաւոր պատուիրակները պէտք է իրենք զիրենք ազատ զգան վիճաբանելու, ու եթէ կարելի է, առժամեայ համաձայնութեան մը յանգելու այն հարցերուն շուրջ որոնք անմիջական եւ մասնաւոր շահագրգռութիւն կը ներկայացնեն անոնց համար։ Զօրեբշաբթի գիշեր հրատարակուած զեկոյց մը կը յայտնէ թէ աշխատանքները պիտի շարունակուին այն համոզումով, որ յառաջիկային հինգ պետութեանց միջեւ կնքուելիք դաշնագրին համար օգտակար պիտի ըլլան անոնք։ Այս ձեւով միջին ճամբայ մը գտնուած է եւ երկրորդ անգամ չէ յետաձգուած խորհրդաժողովը, ինչ որ սխալ մը պիտի ըլլար շատ մը պատճառներով։ Խորհրդաժողովին նպատակն է դեռ, եւ պէտք է ըլլայ, կնքել համաձայնութիւն մը, որուն յարին ոչ միայն Մ. Նահանգները, Ճափոն եւ Անգլիա, այլ եւ Ֆրանսա եւ Իտալիա։»

Կարմիր բանակի տարեդարձը

Ինչպէս գրեցինք, Կարմիր Բանակի 12րդ տարեդարձին հանդիսութիւնները Մոսկուայի մէջ սկսան շաբաթ օր եւ շարունակուեցան կիրակի՝ խիստ լայն սահմանի վրայ։

Բոլշեւիկ վարիչներ այս առթիւ ճառ խօսելով, շեշտեցին յիշել թէ Կարմիր Բանակը ողնայարն է հնգամեայ ծրագրին, որուն նպատակն է առաջ բերել «համաշխարհային Հոկտեմբեր» մը (բոլշեւիկեան յեղափոխութեան ամիսը)։ Խորհրդային միութեան ճարտարարուեստին բարգաւաճումը եւ հաւաքական տնտեսութեանց նոր քաղաքականութիւնը մաս կը կազմեն ընդարձակ ծրագրի մը, որ կ'ընդգրկէ ամբողջ աշխարհը եւ կոչուած է աջակցելու բոլոր երկիրներու աշխատաւորներուն՝ խորտակելու իրենց ներկայ կառավարութիւնները։

Բոլոր լրագիրները, նոյնիսկ տնտեսագիտական թերթերը մասնաւոր էջեր հրատարակեցին՝ բացատրելու համար թէ անկարելի է խուսափիլ պատերազմէն, այդ է պատճառը որ խորհրդային միութիւնը կը մարզէ ամբողջ ժողովուրդը եւ սիստեմատիկ կերպով կը կազմակերպէ անոնց տնտեսական ամբողջ կեանքը՝ համաշխարհային պատերազմի համար, որ պիտի գայ անմիջապէս որ հնգամեայ ծրագիրն իրագործուի։ Միայն երկու երկիրներ՝ խորհրդային միութիւնն ու Միացեալ Նահանգները բաւարար բնական միջոցներ և աղբիւրներ ունին՝ այսպիսի կռիւի մը մէջ՝ վճռական յաղթանակ մը ապահովելու համար իրենց ժողովուրդին։ Խորհրդային միութեան դաշնակիցներ կը գտնուին թշնամիներու ռազմաճակատներուն ետեւ, ու կը կազմալուծեն անոնց բանակներն ու նաւատորմները՝ իբրեւ նախապատրաստութիւն մեծ կռիւին։

Այս իմաստով յօդուածներ հրատարակուեցան կառավարութեան պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա»յի մէջ՝ պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆի, փոխ-գործավար Ունշլիխտի, զօր. Բլուխէրի, զօր. Բուտեննիի, Կուիբիշեֆի (Տնտեսական Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահ) եւ ուրիշներու կողմէ։

.. Օտեսայի մէջ երկրագործական երեք մարզիչներ մահուան դատապարտուեցան՝ հաւաքական տնտեսութեան քաղաքականութեան դէմ շարժած ըլլալու պատճառաւ։ Ուրիշներ երկարատեւ բանտարկութեան դատապարտուեցան։*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ «Կ'ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՆԱ՞Յ»

Բարեգործականի կեդր. վարչութեան փետր. 22 թուակիր զեկոյցը, որ մինչեւ հիմա չէ հասած մեզի (չէ՞ ղրկուած), կը հաղորդէ հետեւեալ փոփոխութիւնները.—

1. Միութեան հիմնադիրներէն Ե. Աղաթօն պէյ, որ հիմնարկութեան օրէն ի վեր փոխ.ատենապետի պաշտօնը կը վարէր, հրաժարած է, «զգալով թէ նիս հաստատուած եւ առանց ատոր ալ յոգնած ըլլալուն իր փոխատենապետի պարտականութիւնը մօտէն եւ լրիւ չի կրնար կատարել, տարուան փոքր մասը փարիզ գտնուելով, խղճահարութեամբ մըրրպատիւ կը բերէ Բարեգործականի մեծ առաքեալին»։ (Ամբողջ հատուածը մէկ նախադասութիւն է, մենք փորձեցինք... ամփոփել)։

2. Հրաժարեալ երկու փոխատենապետներուն տեղ (Գ. Նորատունկեան էֆէնտի եւ Ե. Աղաթօն պէյ) ընտրուած են Պ. Պ. Ջարեհ Նուպար եւ Պօղոս Էսմէրեան, «որոնց ընտրութեամբ նախագահական դիւանը երիտասարդ դիմագիծ մը կը ստանայ։»

Ինչպէս կ'երեւայ, շքախումբէն կերպով մը մեկուսացուած է Տիգրան խան Քէլէկեան։

Բայց կ'արժէ նոյնութեամբ արտատպել զեկոյցին այս մասը, իբրեւ նմոյշ բարձր քաղաքականութեան, փաստաբանական տաղանդի եւ վսեմ ոճի.

— *«Ինք Տ. Տիգրան խան Քէլէկեան, որպէս երիցագոյնը եռեակ փոխ ատենապետներու, երիտասարդ կորովի մշտարթուն արտայայտութեամբ կը մնայ իր դիրքին վրայ, եւ հոնկէ իր բարեսիրական զգացումներուն յագուրդը կը փնտռէ Բարեգործականի ձեռնարկներուն մէջ, որուն անդրանիկ բարերար անդամներէն մին եղած է, Տէօրթ Եօլի մէջ հիմնելով Միութեան առաջին հաստատութիւնը՝ Քէլէկեան որբանոց»։*

3. Հանգուցեալ Պ. Մ. Պապաջանեանի տեղ, կեդր. վարչութեան խորհրդական անդամ ընտրուած է Պ. Պետրոս Հալաճեան, նախկին նախարար, «որուն վարչագիտական բարձր կարողութիւնները մեծապէս գնահատուած են պետական եւ ազգային շրջանակներու մէջ»։

Հաւատա՞նք թէ այս փոփոխութիւնները իրենց կարգին պիտի փոխեն կարգ մը քարացած բարք'ը, ոչ թէ տարիքով, այլ հոգեպէս երիտասարդացնելով Բարեգործականին վարիչ խաւերը։

ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԴԱՏԸ

Անցած տարի օգոստոս 25ին Լորէթի մէջ Միսաք Մանուշեան անուն 25 տարու հայ երիտասարդ մը սպաննած էր Միրզա անուն հայրենակից մը, սիրային նախանձի հետեւանքով։

Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ փետր. 25ին Մոնպըլիէի եղեռնադատ ատեանին առջեւ։ Լսուեցան հայ եւ ֆրանսացի վկաներ, որոնք բարի վկայութիւն տուին Մանուշեանի մասին, որ երեք տարի բանտարկութեան եւ 5 տարի բնակութենէ արգելումի դատապարտուեցաւ։

Ընդհ. դատախազ Շաոֆօ զայրոյթով դիտել տուաւ թէ հետզհետէ կը շատնայ թիւը այն օտարներուն, որոնք Ֆրանսա կուգան հանրային անդորրութիւնը խանգարելու։ Ամբաստանեալին փաստաբանը տը Կրիէլ պերճախօս պաշտպանողական մը խօսեցաւ։ Ըսաւ թէ Մանուշեանի ընտանիքը ամբողջութեամբ ջարդուած է եւ ինք մնացած է միայն իբրեւ ճնճղուկ մը՝ եղբօր բոյնին, աւերակուած փոխօրէկէն ու գիշակեր թռչուններէն։

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՎԵՐԻՎԱՅՐՈՒՄՆԵՐ
ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Օրուան խոշոր խնդիրն է, խորհրդային Միութեան մէջ, հողագործութեան համայնացումը, որուն զանազան երեւոյթները ամէն օր կը պարզուին «Յառաջ»ի մէջ։

Կռիւը կը սաստկանայ աստիճանաբար, իշխանութեան եւ գիւղացիներուն միջեւ։ Կռիւ մը, որուն հետեւանքները դժուար է նախատեսել առ այժմ։

Յաճախ կը լսէինք, որ սովետական իշխանութիւնները կռիւ կը մղէին հարուստ գիւղացիներու դէմ։ Ռուսական բարբառով, կուլակ (բռունցք) կը կոչուին այն գիւղացիները, որոնք իրենց տնտեսական անկախութեամբ կը հարուածեն ընչազուրկ գիւղացիներուն կեանքը եւ սովետական տնտեսական քաղաքականութիւնը։

Իշխանութիւնը, նոր կարգադրութեամբ մը, որ կը կոչուի կոլխոզի, հիմնապէս կը քանդէ այդ բռունցքը։ Պէտք է խոստովանիլ, որ կուլակներու դէմ պայքարի պարզ ձեւ մը չէ ինչ որ կը փորձուի։ Կոլխոզը պետական ձեռնարկ մըն է, «սոցիալիզմ կառուցելու համար»։

Այս ձեւով, Ռուսիոյ տնտեսական կեանքը կը վերածուի հին պատկերի մը։ Պատկերին մէկ կողմը կը կենայ պետութիւնը իբրեւ աւատապետ, միւս կողմը գիւղացիութիւնը՝ իբրեւ ճորտ։

Ի՞նչ է կոլխոզը։ Երկրի մը զանազան շրջաններուն մէջ, հազարաւոր հեկտար հողերու հաւաքական արդիւնաբերութեան եղանակ մը, որ գիւղացին կը դարձնէ վճարուած աշխատաւոր մը։

Երեք տեսակի կը բաժնուին հողերու հաւաքական արդիւնաբերութեան եղանակները.— 1. Ընկերութիւն, որ հողը կը մշակէ հաւաքաբար։ Այսպէս գիւղացիները կը միացնեն իրենց հողը և, իրենց գործիքներով եւ անասուններով, կը մշակեն զայն։ 2) Արտէլներ, որոնց մաս կազմած գիւղացիները կը զրկուին ոչ միայն հողէ, այլ նաեւ գործիքներէ եւ անասուններէ։ Եւ կառավարութիւնն է, որ իրենց կուտայ գործիք եւ անասուն։ 3) Ընդհանուր համայնացում, որ գրեթէ սովխոզն է, այսինքն թէ ընդհանուր արդիւնաբերութիւնը կ'անցնի կառավարութեան ձեռքը։ Բան մը, որուն կը ձգտի խորհրդային Ռուսիան։ (Տես Դրօշակ, Փետրուարի թիւ)։

Հողերու հաւաքական արդիւնաբերութեան առաջին եղանակը չափազանց գոհ ձգած էր գիւղացիները, նոյնիսկ կուլակները, որոնք իրենց դէմ ձեռք առնուած պայքարէն խուսափելու համար, միացան կոլխոզին։ Երկրորդ եղանակը գոհունակութիւն պատճառեց աւելի ընչազուրկ գիւղացիներուն, որոնք այսպէսով կառավարութենէն կը ստանային լծկան, հող եւ ինչ որ պէտք է։ Սակայն հողերու հաւաքական արդիւնաբերութեան եղանակներուն աստիճանական զարգացումով, գիւղացիները կը սեփականազրկուէին իսկապէս եւ կատարելապէս։ Որովհետեւ գիւղացին, իբրեւ վարձուած բանուոր, կը ստանայ միայն չոր հաց մը ապրելու համար։ Եւ այլեւս ոչ միայն կուլակը կը փճանար, այլ նոյնիսկ բետնեակ (ընչազուրկ) գիւղացին ճորտ կը դառնար, կորսնցնելով կարգ մը ազատութիւններ։

Տնտեսական այս յեղափոխութիւնը անշուշտ տակնուվրայ պիտի ընէր երկիրը։ Այդպէս ալ եղաւ։

Կառավարութեան առաջին հոգն եղաւ ապահովել պրոլետարներուն բարեկամական չէզոքութիւնը։ Անմիջապէս քաղաքներու մէջ գործարաններու բանուորներուն տրուեցան արտօնագրեր կրկին բաժիններով միս եւ հաց ստանալու։ Բանուորները շոյելու համար, արձակուած մտաւորականներուն տեղերը դրուեցան պարզ գործաւորներ։

Կառավարութիւնը աշխատեցաւ չէզոքացնել նաեւ կարմիր բանակը, որ սկսած էր սրտնեղութիւն ցոյց տալ։ Կրասնայա Զվեզդա թերթը կը գրէ թէ գիւղացիները իրենց զինուորագրուած զաւակներուն նամակներ ուղղելով կ'ամբաստանեն կառավարութիւնը «զրպարտութեան զանազան ձեւերով»։

Իսկ միւս կողմէ կառավարութիւնը զօրաշարժի ենթարկեց իր գրողները եւ բոլոր տեսակի ուժերը, զսպելու համար ամէն ընդդիմութիւն։ Հայաստանի մէջ իսկ Պրոլետ Գրողներու Ընկերութիւնը գաւառ ղրկեց իր անդամները նոյն նպատակով։

Բայց վերջապէս սկսաւ բախումը։

Քաղաքացիական պատերազմն է, որ տեղի կ'ունենայ, այժմ, Ռուսիոյ բազմաթիւ շրջաններուն մէջ։ Ասիկա կը խոստովանին Ռուսերը, իրենք։ Սիմֆէրոպոլի, Թիֆլիսի, Բազանի, Նիժնի Նովգորոդի, Պոքրովսկի, Խարքովի եւ այլ տեղերու մէջ գիւղացիները լուրջ կռիւ մը կը մղեն համայնավարներուն դէմ։ Թերթերը կը գրեն թէ գիւղացիները կը յարձակին նոյնիսկ համայնավար բանուորներու այն ջոկատներուն վրայ, որոնք գաւառ ղրկուած են օգնելու համար համայնացման։

Գիւղացիները հրդեհ կը ձգեն նաեւ կոլխոզներու եւ սովխոզներու վրայ։ Կը խանգարեն կոլխոզներու ժողովները։ Պրաւդա կը գրէ (31 յունուար) թէ Տամալինսկի շրջանին մէջ, 5 օրուան ընթացքին, գիւղացիները լուծեցին կոլխոզներու 72 ժողովներ։ Յաճախ կիները կը մտնեն ժողովէն ներս եւ կ'աղմկեն ու կը խանգարեն։

Կը պնդեն թէ գիւղացին իր պայքարը եւ ընդդիմութիւնը կը կատարէ կազմակերպուած ձեւով մը։ Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա կը գրէ (2 Փետր.) թէ Կուբանի գիւղացիները աջ շարժման մը քարոզութեան գիրքեր ունին իրենց ձեռքը։ Գիւղացի քարոզիչներ կը պտըտին գիւղէ գիւղ եւ պայքարի կը մղեն իրար։

Միւս կողմէ գիւղեր կան, որ կը պարպուին, իբրեւ նշան բողոքի։ Գիւղացիները կը գաղթեն դէպի քաղաք։ Եւ որքան կրնան, միասին կը տանին իրենց անասունները։ Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա կը գրէ (30 յունուար).

—«Պարսիկ սահմանագլուխին մօտիկ շրջաններուն մէջ, տեսնուած է որ գիւղացիները իրենց առջեւը ձգած են արջառը եւ կը քշեն դէպի Պարսկաստանի խորերը»։

Նոյն լուրերը Սիպերիայէն։ Գիւղացիները կ'աճապարեն ծախել իրենց ստացուածքները։ Ինչ որ չեն կրնար ծախել, կը փճացնեն։ Յունուարի կէսին, կառավարութիւնը պատիժներ սահմանեց բոլոր անոնց դէմ, որոնք կը ծախեն կամ կը փճացնեն իրենց կալուածները։ Բայց ո՞վ մտիկ կ'ընէ։ Վէչէրնիայա Մոսկուա թերթը կը գրէ (յունուար) թէ մէկ գիշերուան մէջ գիւղացիները կտրած են ամբողջ մրգաստանի մը ծառերը։ Կատաղութիւնը այն աստիճանին է հասած, որ շատեր դաշտերուն մէջ կը քշեն ու հոն կը լքեն իրենց անասունները, նախընտրելով «սնուցանել լերան գայլերը» քան թէ կոլխոզը։ Հիւսիս-արեւմտեան շրջաններուն մէջ «գիւղացիները զինուած են հրացաններով եւ անգթութեամբ կը պատժեն մատնիչները, կիսամեռ ձգած են կոլխոզի անդամները, հրդեհած են բազմաթիւ շէնքեր, եւ յայտարարած են թէ նոյնը պիտի ընեն բոլոր անոնց դէմ, որոնք հակառակ են իրենց»։ Վէչէրնայա Կրասնայա Կազետա թերթը կը գրէ (յունուար) թէ Վորոնէժի շրջանին մէջ շարունակ կը մորթուին կենդանիները։ Բազարներուն շուկաները լեցուած են միսով։ Ձիերուն իսկ ջարդ մը տրուած է։ Դեկտեմբերի ընթացքին սպաննուած ձիերուն թիւը հինգ անգամ աւելի է, քան նոյեմբերի ընթացքին սպաննուածներունը։ Կուբանի մէջ այնքան ձի սպաննած են, որ կը բաւէ «հաւերուն իսկ միս» տալու», կ'ըսեն երգիծանքով։ Կառավարութեան եւ գիւղացիութեան միջեւ լեցուած այս ատելութիւնը այնքան ահաւոր բան է, որ երկրին հարստութիւնը, եթէ այսպէս շարունակուի, կը փճանայ շուտով։

Այս է նաեւ կացութիւնը Հայաստանի մէջ, ինչպէս կը տեսնուի յառաջիկայ մեր արտատպումներով Երեւանի թերթերէն։

ԲԱՂՀԱՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԽԱՂ ՄԸ
ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԽԱԲԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Անհերքելի փաստեր կուգան ապացուցանել թէ Արեւելեան Նահանգներու ընդհանուր մարզպանութեան հաստատուելէն առաջ թէ վերջ նոյնիսկ այսօր խաղաղութիւնը երբեք հաստատուած չէ Արեւելեան Նահանգներու մէջ, եւ ոչ ալ կեանքի ապահովութիւն կայ վաղուան համար։

925ի ապստամբութեան ճնշումէն վերջն էր որ Խաթօի 80 հոգինոց ձիաւորներու խումբը կ'ասպատակէր Բալուի շրջանը, ահ ու սարսափ տարածելով մինչեւ Խարբերդ։ Եւ այդ պարտութեան օրերուն էր որ դաւադրութեամբ կախաղան բարձրացուած Ցէրսիմի երեսփոխան Հասան Խայրիի տղան Խօզաթի շրջանը սարսափի մատնելով, կը լուծէր կախուած հօրը վրէժը, կախել տալով 17 Թուրք սպաներ։

Իսկ Մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյին պաշտօնի ձեռնարկելէն եւ կարծեցեալ «ապահովութիւնն ու խաղաղութիւնը» հաստատուելէն վերջն էր որ, Շէյխ Շէրիֆի հետեւորդներու 200է աւելի ձիաւորներու խումբը ազատօրէն սահմանը անցաւ եւ եկաւ պատժել, քանի մը հակառակորդներ — որոնց անունները տալ չեմ ուզեր — կրակի տալով գիւղի X պէյին տունը եւ սպաննելով Ս. եւ Տ. պէյերը։

Թուրք կառավարութիւնը կրնա՞յ հերքել Երզնկայի զօրաբանակին պարտութիւնը։ Մալաթիոյ եւ Խարբերդի զինուորական ուժերուն ջախջախումը ու Թոքատէն օգնական ուժերու պահանջուիլը 928-929։ Իպրահիմ Թալի պէյ կրնա՞յ հերքել վերը յիշուած ձիաւորներու մուտքը սահմանէն ներս եւ ընդհարումները ոստիկան զօրքին հետ, որ տեղի կ'ունենան Տիգրանակերտի շատ մօտիկ Արղնի Մատէնի շրջակաները եւ Էկիլի գիւղերուն մէջ։

Թերթերը առանց մեկնութեան արտատպեցին Գահիրէի Թուրք ընդդիմադիր «Մուսավաթ» թերթի մէկ լուրը, քիւրտ եւ Թուրք համաձայնութեան մը ծրագրի մասին։

Այդ կարծեցեալ համաձայնութեան շուրջ խօսելէ առաջ, կ'արժէ քանի մը ծանօթութիւններ տալ «Մուսավաթ»ի Յունուար 6ի թիւի հրատարակութեան մասին։

«Մուսավաթ» կը գրէ.— Թուրք հանրապետական կառավարութիւնը ծանուցած էր թէ 1925ի քրտական ապստամբութիւնը արիւնոտ կերպով ճնշուած եւ Արեւելեան Նահանգներու մէջ խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը վերահաստատուած է»։

Ճիշդ է որ 1925ի քրտական ապստամբութիւնը «արիւնոտ կերպով» ճնշուեցաւ։ Շէյխ Սայիտի կրօնական գետնի վրայ մղած քաղաքական պայքարը ձախողեցաւ շնորհիւ անկազմակերպ ուժերու անկանոն կռիւներուն եւ կարող առաջնորդներու պակասին։ Մղուած ճակատամարտը թերի էր, քանի որ չէր կրցած ապահովել գործակցութիւնը այն ուժերուն որ կրնային փրկարար դեր կատարել։ Թուրք բանակը օգտուելով պատեհ առիթէն արեան լիճի մէջ խեղդեց անկազմակերպ ժողովուրդի մը ազատագրական շարժումը։

Եւ սակայն, նոյն յայտարարութեան երկրորդ մասը թէ «Արեւելեան Նահանգներու մէջ խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը վերահաստատուած է» չի համապատասխաներ իրականութեան. որովհետեւ բուն ապստամբութիւնը— քաղաքական—եւ քիւրտ— եւ Թուրք կռիւը կը սկսի 1925ի դէպքերու «արիւնոտ ճնշումէն» վերջ։

Արեւելեան Նահանգներու անդորրութիւնը խանգարուեցաւ այն օրէն, երբ Թուրք կառավարութիւնը ձեռնարկեց քիւրտերը թրքացնելու համաթուրանական քաղաքականութեան։ Երեւակայական յայտարարութիւնները բաւական չեն խաղաղութիւնը վերահաստատելու այն շրջաններուն մէջ ուր առատ արիւն թափուած է երկու ժողովուրդներու միջեւ եւ քաղաքական բուռն մրցակցութիւնը —հայրենիքի ազատագրութիւն— կը բաժնէ թուրքը քիւրտէն։

Բայց եւ այնպէս, անհրաժեշտ է քննել կարգ մը թերթերու հրատարակութիւնները քիւրտ եւ Թուրք հաւանական համերաշխութեան մասին եւ պարզել թէ իսկապէս ցոյց տրուած պայմաններու մէջ կարելի՞ է համաձայնիլ թէ ոչ։

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ

ՆՈՐ ՎՏԱՆԳԸ

Աղեքսանդրիայէն ճայրենակից մը կը գրէ Աթէնքի «Նոր Օր»ին (15 փետր.).

Հայ կաթոլիկ եմ եւ մօտիկ կապեր ունիմ կաթոլիկ հասարակութեան հետ, որով տեղեակ՝ բոլոր անցուդարձերուն։

Կաթոլիկ եկեղեցւոյ ներկայ վեհապետ Պիոս ԺԱ. միջազգային զգացումներով դաստիարակուած է։ Աքիլլէ Ռաթթի (այժմ Պիոս ԺԱ.) գտնուած է Ճիզվիթներու ազդեցութեան տակ, մեծցած անոնց ոգիով եւ ենթակայ անոնց իշխանութեան։ Ան պարզապէս գործիք դարձած է Ճիզվիթներու ձեռքը։

Մոնսէնեէօր Ցէրպինի, Ճիզվիթ կեդրոնին գործակատարը ազատ մուտք ունի Վատիկան, նոյնիսկ գիշերը։ Իսկ կարտինալները ամիսներով կարգի կը սպասեն ընդունուելու համար։

Այս փոքր ծանօթութիւններէն յետոյ, պէտք չէ զարմանալ հայ կաթոլիկ պատրիարքութեան իրաւունքներուն ոտնակոխումին առջեւ։ Ան կը պարտադրուի աթոռը Պէյրութ փոխադրել, ուր Ճիզվիթները համալսարան եւ զօրաւոր կազմակերպութիւններ ունին, մինչդեռ Երուսաղէմ լաւագոյն կեդրոն կրնար ըլլալ։ Կաթոլիկ հայ եպիսկոպոսներն ալ այս կարծիքէն էին։ Հայ կաթոլիկ պատրիարքութենէն կը խլուին Հայաստանը, Կովկասը եւ Պարսկաստանը, որոնք յետ այսօրիկ պիտի ենթարկուին լատին Ճիզվիթներու կազմակերպութեան։

Պատրիարքութեան աթոռին վրայ նստեցուցին մէկը, որ 1918-28 Վատիկանի հրամանով պաշտօնանկ եղած էր, իբր անկարող (բժիշկներ. տոքթ. Ջօհրապ, Ֆինճանճեան եւ ուրիշներ յետ քննութեան հաստատած են թէ մտային անհաւասարակշիռ վիճակ ունի հայ կաթոլիկներու ներկայ պատրիարքը)։

Վատիկան մասնաւոր նկատումներով զայն վերահաստատեց իր պաշտօնին մէջ, որպէս զի կամաց, կամաց լատին կղերականով զինք փոխարինելու գաղափարին հող պատրաստէ։

Կաթոլիկ հայ պատրիարքութիւնը կ'իյնայ Ճիզվիթներու ազդեցութեան տակ։ Ասիկա ճշմարտութիւն է։ Դեռ վերջերս, Վատիկանը գաղտնի շրջաբերականով իր պատուիրակներուն կը հրահանգէր որ ամէն դիւրութիւն տրուի Արեւելքցիներուն լատին եկեղեցիին կապուելու, հակառակ Լեւոն ԺԳ. Պապին բացորոշ հրահանգին։

Ազգային եկեղեցիի գոյութեան սպառնացող վտանգին դէմ ծառացած ըլլալուն համար կարտինալ Պիյյօ կարգազուրկ եւ շնորհազուրկ եղաւ, Նայլեան կռնակէն հարուածուեցաւ՝ հայ կաթոլիկ ապազգայնացած խմբակի մը կողմէ, 1918ին Պոլսոյ մէջ հայկական եռագոյնը պարզած եւ փարիզ հայ պատուիրակութեանց հետ գործակցած ըլլալուն համար։

Ներկայիս Վատիկանի մէջ կը պատրաստուի նոր օրինագիրք մը, որուն տրամադրութեանց համաձայն պիտի կառավարուին բոլոր կաթոլիկ եկեղեցիները։ Պիտի ջնջուին բոլոր ազգային եկեղեցական աւանդութիւնները, առանձնաշնորհները, իրաւասութիւնները եւ պիտի միան միայն լեզուները։

Հայութիւնը պէտք է արթննայ, պայքարելու համար այս Մութ վտանգին դէմ։

ՈՎ ՇԱՏ ՈՍԿԻ ՈՒՆԻ

Ո՞վ կրնայ ըսել։ Ո՞ր երկիրը աւելի շատ ոսկի ունի։

Բոլորդ պիտի պատասխանէք՝

— Ամերիկան։

Ո՛չ, բոլորդ ալ կը սխալիք։ Ճիշդ է թէ Միացեալ-Նահանգները ներկայիս ունին ամենամեծ քանակութեամբ ոսկի, մօտ 75 միլիար ֆր. արժէքով։ Յետոյ Պանք տը Ֆրանսը ունի 43 միլիար ֆր. արժէքով ոսկիի մթերք մը (կրկինը նախապատերազմեան քանակութեան)։ Յետոյ Անգլիոյ դրամատունը ունի 17 միլիար արժէքով ոսկիի մթերք։ Ռայխսպանքը ունի 13 միլիար ֆրանք արժէքով։ Յետոյ կուգան սպանիական, իտալական, ճաբոնական դրամատունները, որոնք 10 միլիար ֆրանքէն նուազ ոսկի ունին։

Ճշմարտութիւնը այսպէս ըլլալով հանդերձ, ներկայացնենք ուրիշ ճշմարտութիւն մըն ալ։ Երկու ընտանիքներ, որոնք հաւասար չափով դրամագլուխ մը ունին, հաւասար աստիճանով հարուստ չեն՝ եթէ ընտանիքին անդամները հաւասար թիւով չեն։ Այսպէս եթէ առաջին ընտանիքը 3 անդամ ունի, եւ միւսը՝ 10 անդամ, իրենց հարստութիւնը հաւասար ըլլալով հանդերձ՝ ընտանիքները կարելի չէ հաւասարաստիճանով հարուստ համարել։ Որովհետեւ այդ հարստութիւնը սպառողները հաւասար թիւով չեն։ Ազգերու մէջ եւս խնդիրը այսպէս է։ Եթէ Միացեալ-Նահանգները ոսկի շատ ունին, բնակիչներն ալ շատ են։ Պաշտօնական վիճակագրութիւններու համաձայն, Ֆրանսա բնակիչ-գլուխ ունի աւելի քան 1,025 ֆր. արժէքով ոսկի։ Միացեալ Նահանգները՝ 695, Անգլիա՝ 390, Գերմանիա՝ 216, Իտալիա՝ 128։ Այսպէս ուրեմն, ֆրանսացի քաղաքացի մը ոսկիով աւելի հարուստ է, քան ուրիշ երկրի մը քաղաքացին։

ԱՓՐՈԴԻՏԷ ԿԱՄ Ա...
1930ԻՆ

ԱԹԷՆՔ, Փետր. 2...
ուրախութեամբ, ...
պատուաբեր զարմաց...
դունեց Աթէնք յու...
ղեցկութեան Թագու...
տրութիւնը իբրեւ հ...
կան Թագուհի։ Երբ ...
հասաւ յաղթանակի ...
Աթէնքի եւ թէ՛ գիւղե...
առաջին հարցումը ...
իրօք մեր Ալիս Տիփ...
ա՛յնքան գեղեցիկ է, ...
յաղթահարել ա՛յնքան ...
թեկնածուհիները։
Յոյն թերթերը ...
թիւն մը կը փնտռեն ...
կնկալ յաջողութեան ...
Փարիզի եւրոպական ...
ները ըստ ինքեան ...
կինը չէ որ ուզած են ...
այսինքն ա՛յնպիսի ...
հանրութեան միջին ...
ներկայացնէ, այլ ...
պսակել արուեստագ...
գեղեցկագէտներու ...
մշակոյթին իտէալաց...
ջական գեղեցկութ...
կերպով միայն Օր. ...
քուի վիճակած է ...
կան կաճառին ըն...
ինչ որ միեւնոյն ...
յարգանք մըն է հի...
տանի գեղեցկութեան ...
հանդէպ։
Ալիս Տիփլարաք...
ծնած է, բայց իր ...
սերին Սպարտայէն։ ...
սի այս աղքատ ...
մարզը մաքուր մնաց...
հազար տարիներէ ...
ղային ռեւէ խառնու...
ժողովրդային գա...
թիւններէ, ա՛յնպէս ...
կան հելլէն տիպարը ...
նամաքուրն է պա...
այսօր այդ երկրամա...
ղերուն շրջանն ընն...
կերպարանքը տեսն...
ծես կ'երազենք, ...
բնակիչները ա՛յնքան ...
նմանին հնադարեան ...
քանդակներուն, որոնք ...
կ'առթեն մեզի թան...
րուն մէջ։ Դասական ...
ալ պահուած են հոն...
նոցներուն, ճաշարան...
կը լսուին Ալկիբիադ...
տիդէս անունները, ...
րու եւ դպրոցներու ...
Թոան Աֆրոդիտէ, ...
Պերսեփոնէ գեղուհի...
նուններ։ Բայց արդ...
տանի ժողովրդային ...
դին մէջ կղզիներ են ...
Ալիս Տիփլարաքու ...
մէջ քաջածանօթ է։ ...
տիպարին հետ իր նմա...
հիանալի է, նոյնիսկ ...
գեղեցկութիւնը ա՛յն...
ճեւի հըլլայ որքան ...
ուրիշ ծաղկատի ...
րունը։ Իր դէմքին գի...
եւ մաքուր են, մանա...
սաղէմքին։ Զարմանա...
շարժումներուն դիւր...
բնազդօրէն, օրական ...
ո եւ է մէկ գործունէու...
ջոցին, յանկարծ կը ...
նկարչական արտայայ...
ուածքի մը մէջ։ Դիտ...
մար ճշմարիտ հաճոյք ...
երբ փողոցը տեսնէ ...
լարաքուն որ ակնար...
մը կը կանչէ, կամ երբ ...
հիկ սրահի մը մէջ հանդ...
ըլլայ անոր պարելը...
այդպիսի վայրեր շա...
գամ կը յաճախէ, որով...
վանդակ սէրը երա...
տուած է։ Մութ աչք...
ուածքը, որ գոգցես ...
կուգայ կը հոսի շա...
րէն, կը մատնէ օրիո...
արուեստական միտում...
Օր. Յունաստանին ...
թեան հանդէսը Աթէն...
տեսակ մը գայլագին ...
րաններու առիթ տուա...
բարեբախտաբար ...
Կարծես տրովական նոր ...
րազմ մը պիտի ծագէր...
է գեղեցկագոյնը դի...
որուն վիճակուի գի...
խնձորը...։ Պահ մը Աթէ...
տաւորական վճիռին գէ...
Օր. Յունաստան հոչակ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ԵՒ «ՊԻՏԻ»ՆԵՐ

Յունուարի սկիզբը Հայաստանի շինարարական բոլոր կազմակերպութիւնները ընդհ. խորհրդակցութիւն մը կատարեցին կատարուած եւ կատարուելիք շինութեանց մասին։

Կը թարգմանենք ներկայացուցիչներուն քննադատութիւնները.—

Խ. Յովսէփեան.— Հայաստանի մէջ զանազան շինութեանց համար ծախսեցինք 27 միլիոն րուբլի, եւ դեռ պիտի ծախսենք 45 միլիոն րուբլի։

Հ. Սարգսեան.— Շինութեանց հնգամեայ ծրագրով նախատեսուած էր 194 միլիոն րուբլի, սակայն այդ գումարը բարձրացաւ 172 միլիոնի. Արդ, այս նախատեսուած գումարը չորս անգամ աւելի է, քան ինչ որ ունինք Երեւանի մէջ իբրեւ բնակարանային շինութեանց դրամագլուխ։ Այս ծրագիրով, Երեւան պիտի խոշորնայ չորս անգամ աւելի։ Հնգամեակին առաջին տարուան ընթացքին նախատեսուած էր ծախսել 30 միլիոն րուբլի, մենք ծախսեցինք 27,700,000 րուբլի։ Պատճառը շինարար ուժերու պակասն է, ինչպէս նաեւ շինութեանց նիւթերու անբաւականութիւնը։

Եթէ անցեալ տարի բանուորի հսկայական պահանջ ունէինք, այս տարի կրկնապատկուած է այդ պահանջը։ Մեր նախնական ծրագիրով, պէտք ունէինք 12,300 բանուորներու, մինչդեռ պատրաստ ունէինք 9,000։ Պէտք ունինք նաեւ 7,000 հող փորողներու, մինչդեռ պատրաստ են 5600 հոգի։

Բասիլեան.— 1928 — 1929 տարուան ընթացքին, Պետական Շինարարական Մարմինը ծախսեց 3 միլիոն րուբլի։ Ասկէ արդիւնաբերութեան համար 1,292,000 րուբլի, գիւղատնտեսութեան համար 102,000 րուբլի, առողջապահական անհրաժեշտութիւններու համար՝ 418,000 րուբլի, եւայլն։ Դժբախտաբար մեր մարմինը չկրցաւ ժամանակին մթերել շինութեանց անհրաժեշտ նիւթերը, որովհետեւ կը պակսէր դրամը։ Պէտք է խոստովանիլ, որ ճիշդ ժամանակին չէր կրցած ծրագիր պատրաստել։

Պալեան.— Հայաստանի ջրային տնտեսութեան մարզին մէջ, 1928-1929 տարուան համար նախատեսուած էր 3,781,000 մինչդեռ ծախսեցինք 3,110,000 րուբլի։ Կատարուած աշխատանքներն են Այգըր-լիճը, Փոքր Սարդարաբադի գլխամասը, Շիրակի ջրանցքին լրացուցիչ մասերը։

Գ. Հովումեան.— Բնակարաններու Շինութեան Մարմինը դիմեց բազմաթիւ միջոցներու, աժանցնելու համար շինութիւնները։ Այս տարի նախատեսուած է ծախսել 1,890,000 րուբլի։ Առաջին եռամսեակին ընթացքին, շինութեանց պիտի սկսինք Երեւանի II շրջանակներուն մէջ։

Մելիքեան.— Տնտեսականմարզին մէջ շինութեանց համար ծախսուեցաւ 8,184,000 րուբլի։

Թադէոսեան.— Շինութեանց նիւթերու գիները նոյնը կը մնան։ Եթէ դրամ կենայ, կարելի է նախապատրաստական աշխատանքի սկսիլ աշնան եւ ձմրան եղանակին, երբ բանուոր վարձել աւելի դիւրին է եւ աւելի աժան։ Շինութեանց նիւթերը աժանցնելու համար, պէտք է նախ քննել փոխադրութեան հարցը։ Մենք տարեկան 200,000 րուբլի կը վճարենք քարհանքերէն քաղաք փոխադրելու համար շինութեանց նիւթերը, մինչդեռ կարելի էր աւելի աժան կատարել փոխադրութիւնը։

Վ. Մխիթարեան.—Աշխատանքի գործավարութիւնը կը հաստատէ, որ անցեալ տարի Երեւանի եւ Լէնինականի աշխատանքի շուկաները, ինչպէս նաեւ թղթակցութեան դիւանները 13,000 բանուոր հայթայթած էր խնդրարկու մարմիններուն։ Մենք այս տարի կը պատրաստենք 850 բանուորներ Երեւանի եւ Լէնինականի համար։ Սակայն դժբախտաբար չպիտի կրնանք գտնել 29,157 բանուորներ, որոնց պէտք ունինք։ Աշխատանքի գործավարութիւնը կրնայ հայթայթել միայն 18,400 բանուոր։ 10,500 բանուորներուն տեղ, որոնք կը պակսին պէտք է ուրիշ միջոց գտնել, — մեքենայ, եւլն. («Խորհրդ. Հայաստան» 7 Յունուար)։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1928-1929 տարուան ընթացքին, Երեւանի մէջ աւարտած շէնքերուն (պետական, գործակցական եւ մասնաւոր) թիւն է 196, բնակելի տարածութիւնն է 29,556 քառ. մեթր։ Այս շէնքերը կը գնահատուին 3,607,176 րուբլի։

Բնակարաններու շինութեան մարմինը կը շարունակէ 5 շէնքերու («Կարմիր Տրակտոր» «Ինտերնացիոնալ», «Իլեիչ», «Բանուոր. Տուն» եւ «Գիւղվարկ») աշխատանքները։ Այս շէնքերը պիտի ունենան 397 սենեակ։ Այս շէնքերը կ'աւարտին մօտ օրէն։

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ...

Պարոն մը կլասէ ձեռնոցներով եւ քաուչու կօշիկներով մէկէն ի մէկ մտաւ ելմտական պաշտօնատունը։

Զեռնհաս պաշտօնեան վերէն վար ուշադրութեամբ անոր նայեցաւ, գնահատեց զայն պէտք եղածին պէս եւ հարցուց.

— Ի՞նչ կը փափաքիք։

Պարոնը ձայնը իջեցուց փսփսուքի աստիճան, եւ պատասխանեց.

— Պէտք է տուրքերս վճարեմ։ Կը ճանչնամ հարկատուի պարտքս... Բայց խիստ շատ է։

— Խի՜ստ շատ։ Ինչո՞ւ։

— Գործերս աղէկ չեն երթար, կրնամ ըսել գէշ կ'երթան։ Բան մը կարելի չէ՞ ընել։

— Ես անձամբ բան մը չեմ կրնար ընել։ Եթէ կը կարծէք որ սխալմունք կայ ձեր վրայ դրուած տուրքերուն մէջ, գրաւոր խնդրանք մը կրնաք տալ։

Պարոնը ուրախացաւ։

— Ա՜յ, գրաւո՞ր, շնորհակալ եմ։ Լա՛ւ։ Բայց այդ խնդրագիրը պէտք է յարմար ձեւով խմբագրուի, չէ՞։

Պաշտօնեան ըսաւ.

— Բնականաբար։ Պէտք է բանաւոր պատճառներ տաք ձեր տուրքերուն փափաքուած զեղչին համար։

— Ճիշդ այդպէս։ Բանաւոր պատճառներ, ըսաւ խնդրարկուն, մտահոգ։ Զոր օրինակ, թէ երկու կուակ ունիմ։ Ասիկա օրինական չէ՞։

— Չորս զաւակը աւելի օրինական կ'ըլլայ, պատասխանեց պաշտօնեան։

Միւսը հետաքրքրութեամբ պաշտօնեան կը դիտէր։ Մարդուն կերպարանքը անթափանցելի էր։ Չէր խնդար, ուստի լրջօրէն կ'ըսէր, կարծեց միւսը։

«Ինչ բարի մարդ է», խորհեցաւ ճերմակ կլասէ ձեռնոցներով պարոնը, եւ ձայնը աւելի խորը վար իջեցնելով, դիտել տուաւ. «Ուստի չորս պիտի գրեմ, այնպէս չէ՞»։

Պաշտօնեան կը լռէր։

«Անշուշտ աւելի բացէն չէր կրնար խօսիլ. վերջապէս պաշտօնեայ է», խորհեցաւ միւսը եւ քաջալերուած շարունակեց. «Ասկից զատ երկուքուկէս ամիսէ ի վեր հօս ալ չեմ։ Ասիկա արդեօք կարեւորութիւն ունի՞»։

— Եօթը ամիսը աւելի մեծ նշանակութիւն կ'ունենայ։

«Աչա բարեկամական խորհուրդ մըն ալ», խորհեցաւ պարոնը եւ ըսաւ բարձր ձայնով.

— Շնորհակալ եմ։ Եօթը կը գրեմ։ — Ցետոյ մեռած մօրաքոյրս կայ — թէեւ ամուսնացած էր՝ չեմ պահեր։ Բայց շատ ծախքեր ըրի... Թաղում, պսակ, նօտար... Ի՞նչ խորհուրդ կուտաք այս մասին։

— Հօրեղբայրը աւելի լաւ կ'ըլլայ։ Աւելի մօտ է իբրեւ ազգական...

— Շատ շնորհակալ եմ, ըսաւ մարդը, զգածուելով մեծապէս։ Այդպէս կը գրեմ։ Կը կարծէ՞ք թէ խնդրագիրը արդիւնք կ'ունենայ։

— Անշուշտ, բաւական է որ զայն կարդացող պաշտօնեան ճշմարտութիւնը չգիտնայ։

— Եւ, ո՞վ պիտի կարդայ զայն, փսփսաց մտահոգ պարոնը։

— Ե՛ս, պատասխանեց պաշտօնեան, ինք ալ փսփսալով...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 24 փետր (Սեփ. Թղթ.) — Կեդրոնական մանկապարտէզի ուսուցչական կազմին ջանքերով սարքուած էր դպրոցական հանդէս մը որ տեղի ունեցաւ 23 փետրուար կիրակի ժամը 8.30ին, պօն Թէատրի շքեղ թատերասրահին մէջ։

Ժամը 7.30ին թատրոնի բակը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ, որոնք անհամբեր կը սպասէին։ Ես ալ իբր հանդիսական կը շրջէի այդ բազմութեան մէջ ու կը լսէի սրտամորմոք խօսքերը հայ մայրերուն.

— Գիտէ՞ք, տիկին Լուսաբեր, իմ պզտիկս ալ ոտանաւոր պիտի ըսէ, երէկ գիշեր մինչեւ լոյս չքնացաւ, միշտ կը կրկնէր իր արտասանութիւնը եւ կը ստիպէր որ մտիկ ընենք։

— Հապա մերի՞նը ամէն խաղի մէջ դեր ունի, մարզանք, երգ, արտասանութիւն, ներկայացում, ո՞ր մէկը ըսեմ։

— Աստուած վերջը բարի ընէ քոյրիկս, եթէ երկար ատեն այս օտար երկիրներու մէջ մնանք, մեր զաւակները պիտի մոռնան հայր, մայր, լեզու, կրօնք, ամէն ինչ։

— Այդ բանը ծնողներուն ձեռքն է, ես վստահ եմ թէ ամէն ծնող կը փափաքի իր զաւակին տալ հայեցի կրթութիւն ու զայն դարձնել իր արժանի ժառանգորդը։

Նախագահ Պալաքեան եպիսկոպոսը քաղաքէն բացակայ ըլլալով չէր կրցած նախագահել։ Ներկայ էր վարչութեան ատենապետ Պ. Շահլամեան, ինչպէս նաեւ հայկական դպրոցներուն ֆրանսացի տնօրէնը։ Բացումը տեղի ունեցաւ ֆրանսական քայլերգով որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Ցետոյ երգուեցաւ «Ո՜վ իմ վրան հայրենի» երգը։

Հայերէն խմբերգներու եւ արտասանութիւններու կարգին կը լսէինք ֆրանսերէն «Tu seras soldat», «O, mon pays», եւ »La France est belle» խմբերգը։ Մանուկ մը արտասանեց «ֆօնօկրաֆ»ը, իսկ չորս պզտիկներ ներկայացուցին «Ես բժիշկ մըն եմ ճարտար» զաւեշտը։

Ցետոյ տեղի ունեցաւ մարզանքը կօկոններուն, եւ ծաղիկներուն, դաշնակի ընկերակցութեամբ այնքան համաչափ, որ ֆրանսացի տնօրէնը հիացումով կը ծափահարէր։

Դպրոցի տնօրէն Պ. Ա. Աբոյեան պարզելով նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի ներկայ վիճակը, յոյս յայտնեց թէ յառաջիկայ տարի կ'ունենանք մեր ազգային նախակրթարանի ու մանկապարտէզի միացեալ շէնքը պարտէզով, որուն համար որոշ գումար մը կը գտնուի Պ. Հայկազուն Գույումճեանի տրամադրութեան տակ։

Ցետոյ աճուրդի դրուեցաւ գեղեցիկ բարձ մը, վարիչ մանկապարտիզպանուհի տիկին Մառի Սվաճեանի ձեռագործը, որ բարձրացաւ 1365 ֆրանքի։ Պ. Անդրանիկ Արզումանեան 365 ֆրանք մէկէն վճարելով տիրացաւ բարձին։

Հանդէսը փակուեցաւ Բարեկենդանի պարիկներուն պարովը, որուն յաջողութեան համար մեծ ջանք թափած էին վարժուհիները։

Ազգային Վարչութեան ատենապետ Պ. Գ. Շահլամեան իգնահատութեան տիկին Մ. Սվաճեանի, փոխան ծաղկեփունջի 20 ֆրանք նուիրեց, շնորհաւորական երկտողով մը։

*** Աֆիոն Գարահիսարի Հայրենակցական Միութիւնը սովորութիւն ունի տարուան մէջ մէկ-երկու հանդէս ներկայացումներ տալ, ի նպաստ իրենց կարօտ հայրենակիցներուն։

Միութեան նախաձեռնութեամբ ու Ղազարեան Թատերախումբի կազմակերպութեամբ փետր. 22ին շաբաթ երեկոյ բեմադրուեցաւ Շիրվանզադէի «Պատւոյ համար»ը Ղազարեան խումբին կողմէ։

Ներկայացումէն վերջ Միութեան ատենապետ Պ. Օննիկ Դաւիթեան շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն եւ պարզեց իրենց նպատակը։ —« Մենք այս օտար ափերու վրայ տասնեակներով Հայրենակցական Միութիւններ կը կազմենք մեր ծննդավայրերուն անուններով։ Անշուշտ անուններուն կապուած են մեր մանկական յիշատակները եւ ատոր համար է որ այդ անհաշապատ անունները կուտանք մեր միութիւններուն։ Սակայն մենք երբեք չենք մոռցած ու չենք կրնար մոռնալ մեր «մեծ հայրենիքը», մեր սէրը, մեր բուն կեանքը։ Աֆիոն-Գարահիսարի Միութիւնն ալ իր կարելի միջոցները ի գործ պիտի դնէ, բարոյապէս ու նիւթապէս նպաստելու իր հայրենակիցներուն եւ մաքառելու այլասերման դէմ։

Ս. Միլտոնեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Տեղական ֆրանսերէն թերթերը գրած էին թէ խուզարկուած է Les Films Mercureի տնօրէն Պ. Զարեհ Պապիկեանի գրասենեակը՝ քննութեան ենթարկուելու համար փորձագէտի մը կողմէ։

Պ. Պապիկեան կը խնդրէ մեզմէ ճշդել թէ՝ եղածը իր անձին դէմ զրպարտութիւն մըն էր՝ մրցակիցներու կողմէ, որոնց երեք կարեւորներուն դէմ դատ բացած է եւ 700,000 ֆրանքի վնասուց հատուցում կը պահանջէ, թէ դատարանը ապացուցած է իր անմեղութիւնը։ Պ. Պապիկեան կ'աւելցնէ թէ 1922էն ի վեր այդ ճիւղին մէջ է եւ ցարդ ոչ ոք դժգոհած էր իրմէ։

Ալիս Տիփլարաքուն, բողոքներ ա՛յնքան սաստիկ եղան որ քաղաքապետը, որ դատաւորներէն մէկն էր, դժուարաւ կրցաւ ազատուիլ ընդդիմադիրներուն յարձակումէն։ Սակայն Օր. Յունաստանին Օր. Եւրոպա փոխարկութեան հանդէսին առթիւ հին վէճը մոռցուեցաւ։ Ապա թէ ոչ՝ գեղեցկութեան մանկամարդ թագուհին պիտի կրնար յիշել Մեծն Աղեքսանդրի խօսքը.— «Աթէ՛նք, ո՛րքան դժուար է հաճոյ ըլլալ քեզի»։

Յոյն բանաստեղծ Արիստոս Գամպանիս պատշաճ բանախօսութեամբ ըսաւ թէ Ալիս Տիփլարաքուն կը յիշեցնէ «Հին հելլէնական անօթներուն պատկերները որոնք կը միացնեն ներդաշնակ ամբողջութեան մը մէջ ծաղկահասակ աղջիկներու եւ գեղեցիկ պատանիներու հրապոյրը։ Այդ պատանիներուն ազգեցութիւնը մարմնական — կերպարանական չէ, այլ կը հանգչի գիծերու գեղեցկութեան վրայ։ Օր. Տիփլարաքուն ոչինչով կը յիշեցնէ Միլոյի Վէնիւսը, այլ տարիական ուղղութեան, պարզութեան կ'ընկերանայ իրեն մէջ Ատտիկէի, Սպարտայի, Աթէնքի շնորհը»։

(Ֆոսիշէ Ցայթունկ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — I —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

«Հայրենիք» ամսագիրը իր փետրուարի թիւէն սկսած է հրատարակել Անդրանիկի յուշերը, քաղելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան Դիւանէն։

Այս առթիւ, խմբագրութիւնը կը յայտնէ.

— «Իր յուշերը Անդրանիկ մասամբ գրած է ինք, մասամբ թելադրած է ուրիշի՝ 1905 թուին, Սասնոյ ապստամբութեան հաշուեյարդարէն ետքը, անցնելով Ժընեւ՝ ձեռնարկեց իր յուշերու պատրաստութեան։ Ամիսներ շարունակ աշխատեցաւ գիւղատնտեսութեան ուսանող Գրձելեանը, որ գրի առաւ անոր թելադրածը։

Անդրանիկի կատարած սրբագրութիւններէն յետոյ, Գրձելեանը մաքուրի քաշեց, եւ Անդրանիկ նորէն ուղղումներ և լրացումներ ըրաւ։ Եւ այսպիսով կազմուեցաւ յուշերու ստուար հատոր մը։ Իբրեւ վերջաբան, Անդրանիկ իր ձեռքով գրեց քանի մը ջերմ տողեր՝ ուղղուած հայ ժողովուրդին, ի պաշտպանութիւն յեղափոխութեան ու յեղափոխականներուն։ Եւ ձեռագիր հատորը, խնամքով կազմուած, յանձնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ժընեւի Դիւանին։ Այդ հատորն է որ կուտանք հրատարակութեան։

Անհրաժեշտ է քանի մը խօսք ալ ըսել լեզուի մասին. ա՛յն ժամանակուան յեղափոխական սերունդի աչքին շատ յարգի էր ռուսահայերէնը, որ կը նկատուէր յեղափոխական լեզու։ Անդրանիկ ալ աշխատած է իր լեզուն յարմարցնել այդ տրամադրութիւններուն։ Միւս կողմէն, չափով մը ազդած է եւ գրի առնող Գրձելեանի լեզուն ու ոճը։ Եւ հետեւանքը եղած է այն, որ Անդրանիկի գրուածքը թէ՛ ռուսահայերէն տարրեր ունի իր մէջ, թէ՛ թրքահայերէն։ Մենք իրաւունք չհամարեցինք որեւէ փոփոխութիւն մտցնել. ամբողջ ձեռագիրը թէ՛ լեզուի եւ թէ՛ նիւթի տեսակէտով պահեր ենք անփոփոխ՝ կատարելով միայն զուտ քերականական սրբագրութիւններ։

Գաղափար մը տալու համար, կ'արտատպենք հրատարակուած մասը.—

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

Շապին Գարահիսարի եւ Պոլսի կեանքս.— Այնտեղից Ռումանիա անցնիլս.— Մինչեւ երկիր առաջին անգամ մուտք գործելս։

Մեր քաղաքի կազմակերպողներն էին՝ Սիմոն Ճգնաւորեանը՝ բնիկ մեր քաղաքացի, Վռամշապուհ քահանան (այժմ Վռամշապուհ եպ., Փարիզի հովիւ), Աւագ պատուելին, և Մկրտիչ Սահակեան (Ապրօ)։ Սիմոն Ճգնաւորեանի հետ փոքր ժամանակէն ծանօթ էի՝ դպրոցի մէջ դասընկեր էինք։ Նա ինձի մի օր կանչեց եւ արհեստիս վերաբերեալ հարցեր տուաւ։ Մեր մէջ այսպիսի խօսակցութիւն տեղի ունեցաւ.

— Ի՞նչպէս են գործերդ։

— Դէ՛հ, ըսի, լաւ է, կ'ապրինք։

— Ինծի ալ չե՞ս շիներ մի անտուկ։

— Ինչո՞ւ չէ։

Այսպէս խօսելով, ման գալով գացինք Մայր Եկեղեցու առաջը գտնուած խանի երդիքը։

Երզրումի առաջին դէպքը եղած էր։ Նա ըսաւ.—

— Մենք բոլոր երիտասարդներս, նաեւ մեր հայ աղաները, միշտ իրարու հետ կը կռուինք, չնչին բաներու համար կը դիմենք կառավարութեան. Նա մեզի կը բանտարկէ, երկու կողմից կաշառք կ'ուտէ եւ այդպիսով մեզի կը ջնջէ։ Փոխանակ այսպէս վարուելու՝ մենք միանանք, սիրով լինինք, ընկերութիւն կազմենք, միմեանց պաշտպանենք, փող հաւաքենք, շէնքեր առնենք, մեր դատերը մեր ձեռքով ընենք, լաւ չըլլա՞ր։

— Ինչի՞ չէ, շատ լաւ կ'ըլլայ,— ըսի։

Նա շարունակեց իր պատմութիւնը, սակայն, նեղ սահմաններու մէջ. չէր համարձակեր աւելին բան ըսելու։ Ես նրա բոլոր ըսածներուն համաձայնութիւն տուի։ Նա իր խօսակցութիւնը վերջացրեց այսպէս.

— Դէ՛հ, ինչ որ ըսի քեզի, բոլորին չըսես. միայն անոր կ'ըսես, որուն դուն վստահ ես. եղբօրդ ալ վստահ չըլլաս, չըսես։

***

Ես երկար մտածեցի, թէ ո՞ւմ կրնամ վստահ ըլլալ, որո՞ւն կարելի է ըսել։ Վերջապէս, Մակար անունով մի նախկին վարպետ ունէի, որու վրայ վստահ էի, գացի նրան ըսի այն բոլորը, ինչ որ Ճգնաւորեանը ինծի ըսաւ։ Մակարն ալ բոլոր ըսածներուս համաձայնութիւն տուաւ։

Մի օր Սիմոն Ճգնաւորեան ինծի լուր տուաւ, թէ այսինչ օրը պիտի հաւաքուինք Տէր Վռամշապուհի տունը։ Ես ու Մակար նշանակած օրը գացինք հոն, ուր գտանք նաեւ ութ դասապ։ Տէր Վռամշապուհը իրեն հիւանդ էր ձեւացրեր եւ անկողին մտեր։ Վարագոյրները քաշած, սեղանի վրայ խաչ, աւետարան և սուր էին դրած։ Մենք տաս հոգով երդուեցանք ազգին միշտ հաւատարիմ մնալու, միմի արծաթ հանեցինք, վճարեցինք յօգուտ մեր ընկերութեան եւ խոստացանք, ով որ ունի, ամսական հինգ-հինգ ղրշ. վճարել։ Այս երդումը եղաւ՝ առանց մեզի ըսելու թէ ի՛նչ կուսակցութեան կը պատկանինք. մենք չգիտէինք ալ թէ կան զանազան կուսակցութիւններ։ Այս եղաւ 1891 թուին։

***

Հէնց այդ ժամանակները եկաւ Առաջնորդ մը, որուն կ'ըսէին Խորէն վարդապետ Գուրեան, որը վերջերս ընդհանուր կոտորածի ժամանակ Բաբերդի մէջ սպանուեցաւ։

Շատ շուտով դա սկսեց յեղափոխականների հետքից պտըտել եւ խիստ հալածել նրանց։ Հարբեցողի մէկն էր. կ'ըսէին թէ շատ լաւ ուսմունք ունի, քանի մ'ալ լեզու գիտէ։ Առաջ որ եկաւ՝ բոլորը պատուով կը վերաբերուէին եւ շատ ալ ծախսեր կ'ընէին նրա համար։

(Շար.)

Ստալին կը խոստովանի

Պատասխանելով Նիւ Եորքի «Իվինինկ Ուըրլտ» թերթի հեռագրական հարցարանին կրօնական հալածանքներու մասին, Ստալին կը յայտարարէ.

«Համայնավար կուսակցութիւնը չի կրնար չէզոք մնալ կրօնքի հանդէպ եւ կանոնաւոր պայքար մը մղէ կրօնական նախապաշարումներուն դէմ։ Համայնավար կուսակցութիւնը գիտութեան պաշտպան է, մինչ կրօնական նախապաշարումները գիտութեան հակառակ կը գործեն»։

Այն հարցումին թէ խորհրդային իշխանութիւնը ջնջա՞ծ է թէ ոչ կղերականութիւնը, բոլշեւիկ դիկտատորը հաստատական պատասխան կուտայ, աւելցնելով սակայն որ անիկա բոլորովին հաշուեյարդարի չէ ենթարկուած դեռ։ Եզրակացնելով կ'ըսէ. «Հակակրօնական պրոպագանդան միջոց մընէ, որով կատարեալ հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուի յետաշրջական կղերականութիւնը»։

Գաղտնի կազմակերպութիւն մը Բագուի մէջ

«Պրոմէթէ» իր վերջին թիւով կը գրէ թէ Չեկան Բագուի մէջ երեւան հանած է գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որուն նպատակն էր տապալել խորհրդային կառավարութիւնը։ Այս կազմակերպութիւնը կը սպաննէր համայնավար կուսակցութեան վարիչները եւ հակաբոլշեւիկ յայտարարութիւններ կը ցրուէր։ Երեւան հանուած է նաեւ գաղտնի տպարան մը։ Այս կազմակերպութեան անդամներէն 21 հոգի ձերբակալուած են։ Դաւադիրներու դատը պիտի տեսնէ ոչ թէ սովորական դատարանը, այլ Չեկան, ինչ որ կը նշանակէ թէ տասնեակ մը պարագլուխներ մահուան պիտի դատապարտուին։

«Վէչէրնայա Մոսկուա» թերթն ալ կը գրէ թէ Բագուի մէջ երեւան հանուած է գաղտնի դաւադրական կազմակերպութիւն մը, որ ահաբեկումներ կը կատարէր Բագուի եւ շրջականերուն մէջ։ Ձերբակալուած են 14 հոգի։

⁂ «Զարիա Վոստոկա» կը գրէ թէ Ադրբէջանի համայնավար կուսակցութեան անդամներէն Աբրամով եւ Սուվորով սպաննուած են անծանօթներու կողմէ։ Ձերբակալուած են ութ կասկածելիներ, որոնց մէջ «Մուսավաթ»ի անդամ սպայ մը։ Սպաննուած են ուրիշ երկու համայնավար պետեր՝ Խուտանազար եւ Շաֆի։ Սպանիչն է Մուսայիտ անուն յայտնի յեղափոխական մը։ Այս սպանութիւնները խոր տպաւորութիւն առաջ բերած են բոլշեւիկներուն վրայ։

Խստութիւններ գիւղացիներուն դէմ

Թիֆլիսի բոլշեւիկան պաշտօնաթերթ «Զարիա Վոստոկա» կը գրէ թէ ընդհ. դատախազ Խուդատատի գլխաւորութեամբ մարմին մը ղրկուած է գաւառները՝ քննութիւն կատարելու համար։ Քննիչ մարմինը հաստատած է թէ կապեր կան կուլակներուն եւ տեղական կարգ մը պաշտօնեաներուն միջեւ։

Շամախի շրջանին մէջ ձերբակալուած են 18 գիւղացիներ եւ գրաւուած՝ 420 թօնօ ցորեն։ Ձերբակալուած գիւղացիները զանազան պատիժներու դատապարտուած են։ Զուքուր Եուրտի մէջ հաւաքական տնտեսութեան մը պետը մերժած է յանձնել իշխանութեանց կողմէ պահանջուած ցորենը. 40ի տեղ տուածէ 10 թօնօ։ Մարդը ձերբակալուելով դատարան յանձնուեցաւ։ Քուպալը-Պալա-Օղլան գիւղին մէջ «կոլխոզ»ի մը շէնքերը կրակի տրուած են եւ երեք համայնավարներ սպաննուած։

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին Հ.Յ.Դ. Գրադարանի սրահին մէջ։
Կը նախագահէ Մ. ՇԱՀՊԱԶԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
երգ, արտասանութիւն, նուագ։ Կը ներկայացուի՝
«ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՆԿՈՒՏԻՆԵՐԸ» (զաւեշտ)

ՊԻՅԵԱՆԲՈՒՌ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի կողմէ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։
Salle Solferino, 23 Rue Solferino, Billancourt
Կը նախագահէ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԱՇՈՏ - ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ).— Վաղը կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։
Կը խօսին՝ Ընկերներ ԱԲՈՅԵԱՆ եւ Բ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ
Հանդէսի մանրամասնութիւնները իւրաքանչիւր վայրի վրայ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Ջէյթուն ենթակոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան և Փոթորիկ խումբերըայսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards, Bois-Colombes: Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. Գույումճեան։

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մուրատ խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 164 Ave. de Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։

ԳԱՒԱՌ

Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին 63 Rue de la République։

Կրընոպլի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2.30ին ընկ. Կարապետի սրճարանը։

Լիոնի կոմիտէի Դասախօսական ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի ժառենադարանին մէջ։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ա., Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ կը պայքարինք համայնավարութեան դէմ»։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին տեղի կ'ունենայ եկեղեցիի սրահին մէջ, Բ. անդամական ժողովը, կազմակերպական աշխատանքով զբաղելու համար։

Կը հրաւիրուին նոր արձանագրուիլ փափաքողները եւ Մարսէյլի եւ Սէն-Լուի հայ արիները։ Անպայման ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին։ Կարեւոր օրակարգ եւ շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Բ Ա Ժ Ն Ե Գ Ի Ն

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. Մ Ի Ս Ա Ք Ե Ա Ն

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
2
ՄԱՐՏ
1930

2 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1201

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՊԱՏԻՒՍ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐԱՑ

Եւ արդ, հաստատենք աւետաբեր իրականութիւնը:

Հակառակ իրենց շարք մը վրիպումներուն, որոնց մասին ժամանակին արտայայտուեցանք այստեղ, երախտիքի իրաւունք մը ստացած են նորերը: Ե՛ւ անոնք որ արդէն բռնած են հրապարակը, ե՛ւ անոնք որ քովէն կը քալեն: կամ կը փորձեն հասնիլ քալողներուն:

Կ'ակնարկենք՝ արձակի նուաճման:

Ետ երթալով մինչեւ 1880 կամ 90, դժուար է գտնել այսքան խիզախ արշաւ՝ արձակի բոլոր մարզերուն մէջ, պատմուածքէն, պատկերէն մինչեւ վէպը: Կարճ, շնչատ ուրուագիծէն մինչեւ երկարաշունչ արտադրութիւնը:

Աւանդութեան մը համաձայն, մեր մէջ գրել կը սկսին ոտանաւորով: կը սկսին 16-17 տարեկանին, 25-30ին կանգ առնելու համար: Արձակը, եթէ ոչ մեղք, առնուազն կէս գեղարուեստական կը համարուի:

Այս մասին լրիւ գաղափար կրնան կազմել անոնք միայն որ գտնուած են խմբագրական սեղանի վրայ: կամ ժամանակ եւ միջոց ունին թղթատելու հայկական հրատարակութիւնները, թերթ, գիրք, հանդէս:

Այսօր իսկ, ճիգի եւ արուեստի պողոտաներուն վրայ, իրարու ետեւէ լոյս աշխարհ կը տեսնեն «ոտանաւոր» խուրձեր, որոնց մէջ ամէնէն առաջ թուղթին եւ տպագրութեան գեղեցկութիւնն է որ աչքի կը զարնէ:

Մեր խօսքը կեղծ մարգրիտներու դէմ է, եւ ոչ թէ իրական տաղանդներու մասին, որոնք մատի վրայ կը համրուին եւ որոնց հանդէպ երբեք չէ պակսած մեր գուրգուրանքը:

Բայց, դիտե՞ր էք որ, ահա քանի տարիէ ի վեր, ի պատուի է արձակը: կը տիրապետէ, կը ծաղկի ու կը ծաւալի հերարձակ: Եւ զանազան ուղղութեամբ, քանի որ բազմերանգ ընդունակութիւններ ունին մշակողներն ալ:

Մէկէ աւելի տաղանդներ կը ձիավարեն այս գետնին վրայ, ասպարէզ կարդալով թէ նիւթի եւ թէ մշակման, լեզուի ու ոճի տեսակէտով:

Անուններ չենք ուզեր տալ այստեղ· բայց արդէն հատորներ կան հրապարակի վրայ եւ ուրիշներ ալ՝ պատրաստ, ձեռագիր կամ «մամլոյ տակ»: Բոլորն ալ արձակ: Վէպ:

Այստեղ չենք ուզեր քննութեան առնել իւրաքանչիւր հրատարակութեան կամ խոստումի ներքին արժէքը:

Թէեւ, այս տեսակէտէն ալ, շատ խոր է ու լայն՝ բացուած ակօսը: Եւ երկար՝ կտրուած ճամբան:

Եւ այս տեսակէտէն, իրենց պատասխանն առած կ'ըլլան անոնք որ, տարին քանի մը անգամ, եղերամայր կը դառնան այսպէս կոչուած «գաղթահայ» գրականութեան գլխուն: Գոնէ երկար ատենի համար: (Ուրիշ բան է հայրենի ոգի, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ գրական արուեստ):

Ուրեմն, մենք երեւոյթը, ձգտումն է որ կ'արձանագրենք ուրախութեամբ, ողջունելով արձակի զինուորեալները, այս պողոտաներէն մինչեւ ուր որ կը հասնի մեր գիրն ու խօսքը:

Իսկ այս իրականութիւնը մատնանշած ատեն, գիտենք որ արձակն ալ արկածալի զառիթափ մըն է: Ունի բարձունք եւ խորխորատ:

Կարելի չէ քառասուն ուղղութեամբ քշել ո՛ր եւ է նժոյգ, միշտ զայն կանգուն պահելու եւ ասպանդակին վրայ մնալու կատարեալ վստահութեամբ:

Յետոյ, նոյն բանը չէ թիավարել խաղաղ լճի մը, յորդահոսան գետի մը եւ ալեծուփ ծովերու վրայ:

Տաղանդներ չեն պակսիր մեր որբեւայրի հայրենիքին մէջ ալ:

Եւ սակայն, եթէ ամէն խոչընդոտ հարթուի, միայն «տենդենցիօզ» կոչուած ուտիճր բաւական է կրծելու ամէն ծիլ ու ծաղիկ: Մէջտեղն են զոհերն ալ: Անդրանիկ աղմկարարէն, Զաբէնցէն —մրրկահա՞ւ—մինչեւ նորագոյն «պրոլետ»ը, որքան ալ տաղանդաւոր ըլլան, դատապարտուած են դառնալու ծանծաղ պարսաւագիրներ կամ քարոզիչներ, գեղարուեստին արդուզարդը միայն հագցնելով կթոտ երիվարներու:

Մարդիկ տուն-տեղ են Երեւանի մէջ եւ կը գրեն ի պաշտօնէ: Կ'արտադրեն ու կը վճարուին ապսպրանքի վրայ: Համաձայն լերան քարոզներու:

Այստեղ մենք ունինք միայն «անձրնք նուիրեալք, որոնք պիտի կրնան գոչել օր մը, արդար հպարտութեամբ.

— Հայրենիք չտեսանք. տուն-տեղ չունեցանք: Դպրոց՝ շատ քիչերուս վիճակուեցաւ: Պողոտայէ պողոտայ թափառելով, ահա ձեզի կը թողունք մեր արձակը...

Անոնք հասան կեանքի խարակները ճանկռտելով: Եւ եթէ կէս ճամբան ալ մնան, ինչպէս կը վախցուի, նորէն արժէք ունի թափուած քրտինքը:

Հետք մը ձգուած է իրենց ետեւէն. ինչպէս ձգուած էր երէկ, իրենց ճամբուն վրայ: Եւ ուղեկիցն ու նորեկը չպիտի կրնան զանց առնել զայն: Ընդհակառակն, անոր մէջ պիտի տեսնեն ներշնչումի եւ խանդաղատանքի կայծեր:

Մանաւանդ եթէ բաղդատեն զայն աւելի բախտաւորներուն, իննսունական թուականներու Պոլսեցիներուն եւ մեր օրերու Երեւանցիներուն ճիգին ու արուեստին հետ:

Շ.

ՀԱՅ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒ ՎՏԱՐՈՒՄԸ ԴԱԴՐԱԾ

Հալէպի «Եփրատ»ը (15 փետրուար) կը գրէ.— Քրտական շրջանակներու խլեակներուն դէպի Սուրիա հոսանքը դադրած է ատենէ մը ի վեր: վերջերս ոչ Հալէպի եւ ոչ ալ Ճամըշլըի շրջանները ոչ մէկ նոր գաղթական եկած է:

Նախապէս եկողները կը հաւաստէին, թէ Խարբերդի եւ Տիգրանակերտի կեդրոններէն իւրաքանչիւրին մէջ 1,000էն աւելի Հայեր կան, որոնք Սուրիա անցնիլ կ'ուզեն եւ սակայն ճանապարհածախսի չգոյութեան պատճառաւ ստիպուած են յետաձգել իրենց ճամբորդութիւնը:

Զրոյց կը շրջի թէ գիւղաբնակ քիւրտերը, աշխատող բազուկները զրկուած ըլլալով, նահանգներու կեդրոնները դիմած են, որպէս զի իրենց մօտ վերադարձնուին մըրապա (ծառայ) Հայերը եւ կառավարութիւնը քիւրտերուն հետ խնդիր չունենալու համար ստիպուած է տեղի տալ, որով կեդրոնները համախմբուած Հայերը վերադարձած են իրենց տեղերը:

Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Թուրք իշխանութիւնները չեն արտօներ այլեւս Հայերու արտասահման գաղթը. նոյնիսկ խիստ հսկողութիւն կը կատարուի, արգիլելու համար որեւէ Հայու փախուստը:

Այդ շրջաններէն քանի մը շաբաթ առաջ ստացուած են նամակներ, որոնց մէջ կ'ըսուի թէ տեղացած առատ ձիւներու պատճառով ճամբաները անանցանելի դարձած են: Հաւանական է որ ասիկա կարգախօս մըն է, որովհետեւ այդ ատենները օդերը լաւ էին ու ճամբորդութիւնը՝ դիւրին. վերջապէս առեղծուած մըն է զոր ապագան պիտի լուծէ:

ԱՀՄԷՏ ՄԻՐԶԱ ՂԱՃԱՐ

Երէկ արձանագրեցինք մահը Ղաճար գերդաստանի վերջին շառաւիղին՝ նախկին Շահ Ահմէտ Միրզայի, 32 տարեկան հասակին մէջ (ծնած էր 1898 յունուար 21ին): Իր հայրը Մուհամմէտ Ալի 1925ի սկիզբը մեռած էր Սան Րէմոյի մէջ:

Մուհամմէտ Ալի գահ բարձրացած էր 1907ին: Իր գահակալութեան շրջանը եղաւ շատ խռովայոյզ: 1906 ապրիլ 6ին Սահմանադրութիւն հռչակուած էր Պարսկաստանի մէջ: Հազիւ իշխանութիւնը ձեռք առած՝ յետաշրջական վեհապետը սկսաւ կռուիլ սահմանադրական կարգերուն դէմ եւ փորձեց Թնդանօթի բռնելով փակել Մէջլիսը: Ատոր վրայ ծագեցաւ պարսկական յեղափոխութիւնը, որուն մէջ պատուաւոր դեր կատարեց յայտնի հերոս Եփրեմ խան: Շահը գահընկէց հռչակուեցաւ եւ իրեն յաջորդեց տղան Ահմէտ որ այն ատեն 11 տարեկան էր: Մանուկ Թագաւորին անունով երկիրը կառավարեցին երկու խնամակալները՝ Ազատ-իւլ-Միւլք եւ Նազիր-իւլ Միւլք: Չափահասութեան հասնելէ վերջ Ահմէտ ապրեցաւ զեղխ կեանք մը, բոլորովին անկարող երկիրը կառավարելու: 1923ին Եւրոպա եկաւ:

Իր բացակայութեան Րիզա խան կառավարեց երկիրը, ու ի վերջոյ 1925 հոկտ. 31ին գահընկէց հռչակելով Ահմէտ Շահը, հիմը դրաւ Փէհլէվի (Պահլաւունի) հարստութեան:

Նախկին շահին մարմինը երբեակ դագաղներու մէջ դրուած պիտի ղրկուի Իրաք՝ տեղւոյն մէկսրբավայրին մէջ թաղուելու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹԱՐՏԻԷՕԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Պ. Անտրէ Թարտիէօ այսօր կը կազմէ իր երկրորդ դահլիճը:

Հիմա կիրքերը բոլորովին հանդարտած են արդէն: Արմատական-ընկերվարականներու բերան «Բօթիւթէն», որ Շօթանի դահլիճին անկման վաղորդային «Հիմա պիտի տեսնե՛նք» կը սպառնար՝ ակնարկելով Թարտիէօի եւ միւս ընդդիմադիրներուն, արդէն բոլորովին կակուղցած է եւ իր երէկուան թիւով Թարտիէօի գովքը կը հիւսէ:

Երիտասարդ վարչապետը հետզհետէ համակրանք կը ստեղծէ իր անձին շուրջ: Այս անգամ կը յուսայ կազմել դահլիճ մը՝ «Հանրապետականներու Միութիւն» անունին տակ, որ աւելի երկար կեանք պիտի ունենայ: «Խառն» կամ «Միացեալ» կառավարութենէ աւելի, կը ձգտի «հաշտեցումի» կառավարութիւն մը կազմել, նկատելով որ ամբողջ աշխարհի աչքը ներկայիս յառած է Ֆրանսայի վրայ՝ միջազգային զանազան կընճիռներ լուծելու համար: Փուանքարէ, համաձայն իր խոստումին, կ'օժանդակէ Թարտիէօի՝ դիւրացնելով անոր աշխատանքները:

Ալմազեանն ազատ չարձակուիր

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս առջի օր Ալմազեանին հաղորդեց որ կը մերժէ իր խնդրանքը՝ ժամանակաւորապէս ազատ արձակուելու մասին: Ալմազեանի հետ էր փաստաբանուհի Րօրփար-Լըկրան (իր պաշտպանին կինը): Հայ դերձակը յայտնեց թէ իր այդ որոշման դէմ վերաքննութեան պիտի դիմէ ամբաստանիչ ատեանին առջեւ:

Պ. Մաթիֆաս խնդիրը պիտի փակէր եւ թղթածրարը պիտի հաղորդէր դատախազ կողմի փաստաբան տը Մորօ-Ճաֆէրիի, որ այդ պահուն իր մօտ եկած էր, սակայն նոր դէպք մը կրկին յետաձգել տուաւ խնդիրը:

Դատական ոստիկանութեան կողմէ գաղտնի ոստիկան մը երկու նամակ յանձնեց Մաթիֆասի, մէկը Թուլոնէն, միւսը Ռէնսէն: Նամակագիրները կ'ըսէին թէ ըսելիքներ ունին Ալմազեանի մասին: Անոնցմէ մէկը, մանաւանդ, կը գրէր թէ Ալմազեան իր վրայ յարձակած է Փարիզ՝ Պուլվար Պօմարշէի վրայ:

Չի գիտցուիր թէ այս ուշ մնացած վկայութիւնները ինչ արդիւնք պիտի տան. սակայն ամէն պարագայի, հարցաքննիչ դատաւորը չկրցաւ փակել խնդիրը, որ դեռ կ'երկարի: Ռէնսի եւ Թուլոնի մէջ պիտի հարցաքննուին այս մետասաներորդ ժամու վկաները:

Կուտեպովի գաղտնիքը պիտի պարզուի՞

Թերթերը կ'ըսեն թէ ոստիկանութիւնը փութոյ պնդութեամբ առաջ կը տանի իր քննութիւնները Կուտեպովի խնդրին շուրջ եւ մօտ օրէն պիտի կրնայ ճշմարտութիւնը երեւան հանել: Արդէն հետքը գտնուած է բաց գոյն վերարկուով կնոջ, որուն անուան սկզբնատառն է Լ...: Այս կինը յունուար 26ին (առեւանգումին օրը) ամբողջ ցերեկը խբացակայած է իր տունէն եւ գիշերը ուշ ատեն միայն վերադարձած: Հարցաքննուելով, չէ կրցած ճշգրիտ պատասխան տալ՝ այդ կիրակին ո՛ւր եւ ինչպէս անցընելուն մասին:

Միւս կողմէ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի վկայութեանը 4 Լեթոնացիներու, որոնք ներկայիս Րիկա կը գտնուին եւ որոնց համար կ'ըսուի թէ գիտեն ամբողջ գաղտնիքը: Չէ՞ որ զօրավարին առեւանգումէն քանի մը օր վերջ գրուեցաւ թէ լեթոնական անցագրով քանի մը խորհրդաւոր ճամբորդներ նաւ նստած են Լա Ռոշելէն: Այդ չորս վկաները Փարիզ կը սպասուին՝ ոստիկանութեան կողմէ հարցաքննուելու համար: Անոնք կը յուսան շահիլ կէս միլիոն ֆրանքի նուէրը:

Ծանր կացութիւն Սպանիոյ մէջ

Դիկտատորութեան անկումէն ի վեր ծանր կացութիւն կը տիրէ Սպանիոյ մէջ: Նախկին վարչապետ Սանչէզ Կուէրրա, որ մարտանաւի մը մէջ արգելափակուած էր տէ Րիվէրայի օրով, առջի օր բուռն ճառ մը խօսեցաւ Ալֆոնսօ Թագաւորին դէմ:

Իսկ Մատրիտի համալսարանական ուսանողները բուռն ցոյցեր կատարեցին, ի նպաստ Հանրապետութեան: Թագաւորին դրութիւնը վտանգուած է:

Բոլշեւիկեան դրամները գրաւուած

Լիտվինոֆի եղբօր Սավէլիի (նախկին պետ Պերլինի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան) կեղծ մուրհակներուն զոհերէն մէկին՝ Լուց-Պլոնտէլի բողոքին վրայ, ֆրանսդատական իշխանութիւնները հրամայեցին գրաւել բոլշեւիկեան բոլոր այն դրամները, որոնք կը գտնուին ֆրանսական դրամատուններուն մէջ: Պլոնտէլի պահանջն է 31,747,000 ֆրանք: «Պոսլետնիա Նովոստի» ռուս թերթը, որ կը հաղորդէ այս լուրը, կ'ըսէ թէ այս որոշումին վրայ, Փարիզի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութիւնը անելի մատնուած է հիմա:

ԱՀՄԷՏ ՐԻԶԱ ՊԷՅ ՄԵՌԱԾ

Պոլսէն հեռագիր մը կը հաղորդէ մահը Օսմանեան խորհրդարանի նախկին նախագահ Ահմէտ Րիզա պէյի 71 տարեկան հասակին մէջ (ծնած էր 1858 սեպտ. 28ին): Աւարտած էր Կալաթա Սէրայի լիսէն եւ 1883ին Փարիզ եկած՝ գիւղատնտեսութիւն ուսանելու: Պոլիս վերադարձին՝ Միւլքիէի տնօրէն կարգուեցաւ, յետոյ կրթական տեսուչ նշանակուեցաւ Պրուսայի: Հոս է որ իր ազատական գաղափարներով Համիտի լրտեսներուն կասկածները հրաւիրեց իր վրայ եւ ի վերջոյ ստիպուեցաւ ապաստանիլ Փարիզ, ուր մնաց 19 տարի, հրատարակելով Մէշվէրէթ լրագիրը՝ իբրեւ պաշտօնաթերթ Երիտասարդ Թուրքերու: Համիտի հրահանգով Փարիզի դեսպան Մինիր փաշա, Ահմէտ Ճէլալէտտին փաշա եւ ուրիշներ՝ առաջարկեցին դադրեցնել Համիտեան ռէժիմին դէմ մղած իր պայքարը, խոստանալով դրամ եւ նոյնիսկ դեսպանական պաշտօն, սակայն Ահմէտ Րիզա անդրդուելի մնաց: Ատոր վրայ Մինիր փաշա դատ բացաւ Ահմէտ Րիզայի դէմ, իր անուանարկիչ հրատարակութեանց համար: Դատը տեղի ունեցաւ Սէնի դատարանին առջեւ, ուր իթթիհատական վարիչին ի նպաստ վկայութիւն տուին Բլէմանսօ եւ Ռոշֆոր: Դատապարտուեցաւ միայն 16 ֆրանք տուգանքի: Յետոյ անցաւ Պելճիքա, ուր արգիլուեցաւ հրատարակել Մէշվէրէթը: Ու կրկին Փարիզ դարձաւ: 1899ին Լահէյի Ա. խորհրդաժողովին երթալով, Թուրքիոյ կացութեան վրայ դասախօսութիւն մը տուաւ:

1908ի Սահմանադրութենէն անմիջապէս վերջ, Ահմէտ Րիզա Պոլիս երթալով միաձայնութեամբ նախագահ ընտրուեցաւ Երեսփ. Ժողովին, պաշտօն զոր վարեց երկար տարիներ, յետոյ Ծերակոյտի նախագահ ընտրուեցաւ:

Իթթիհատականներու օրով առաջնակարգ դեր մը չկրցաւ կատարել: Ունի քանի մը ֆրանսերէն հրատարակութիւններ: Զինադադարէն վերջ դարձեալ Փարիզ եկած էր: Քանի մը տարի առաջ վերադարձաւ Պոլիս, ուր քաշուած կեանք մը կը վարէր եւ վերջերս ալ անկողին ինկած էր: Թ.

ՍԻՆԱԿՈԿՆԵՐ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ

Կրօնական հալածանքը մեծ թափով առաջ կը տարուի Ռուսիոյ մէջ: Հեռագրի մը համաձայն, սինակոկներու մէջէն կողոպտուած են բազմաթիւ թանկարժէք գիրքեր ու ձեռագիրներ, որոնք Նիւ Եորք ղրկուած են՝ ամերիկացի հնագէտներու ծախուելու համար:

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀ Թագաւոր վաղը Էնկիւրիէն պիտի մեկնի Պոլիս, անկէ ալ Հռոմ վերադառնալու համար: Աֆղանիստան չպիտի երթայ:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կառավարութիւնը արգիլեցանգլ. բանակի եւ նաւատորմի կրօնականներուն՝ մասնաւոր պաշտամունքներ սարքել Ռուսիոյ քրիստոնեաներու հալածանքին առթիւ:

ՏԻԿ. ՄԱՐԹ ՀԱՆՕ, «Կազէթ տիւՖրան»ի ծանօթ հերոսուհին, հացադուլ հռչակած է, որովհետեւ մերժած են երկրորդ քննութեան մը ենթարկել իր հաշիւները: Տիկինը կը պնդէ որ առնելիքները պարտքերէն աւելի են:

ՌՈՄԱՆԹԻՍՄԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ա.

Ֆրանսա կը տօնէ վիպական դպրոցի հարիւրամեակը։ Հանդէսներն սկսան 1927ին ու կը տեւեն մինչեւ 1930ի վերջը։

1827 եւ 1830 երկու մեծ թուականներ են ֆրանսական գրականութեան պատմութեան մէջ, երկու մեծ յեղափոխութիւններ։

1827ին կը հրատարակուի Cromwellի յառաջաբանը որ առաջին պաշտօնական յայտարարութիւնն է վիպական դպրոցին։

Նոր շարժում մը գրական պատգամներով չի ստեղծուիր. գործերը կը պարտադրեն երիտասարդ արուեստի մը գեղեցկագիտութիւնը։ Քրոմուէլի «Յառաջաբանը» իր շուրջը կը համախմբէ այն երիտասարդ ուժերը որոնք տուած էին իրենց յաւակնութիւններն արդարացնող առաջին գործերը ու կը նուիրագործէ զանոնք վիպական դպրոցին անունով։

1830ին տեղի կ'ունենայ «Էրնանի»ի առաջին ներկայացումը որ կը խորհրդանշէ վիպական թատրոնի պաշտօնական մուտքը Comédie Françaiseէն, ֆրանսական թատրոնի միջնաբերդէն ներս։

Կարելի չէ այս երկու թուականներուն մէջ սահմանափակել գրական ամբողջ շրջան մը, որուն արմատները կ'երկարին շատ հեռուները, բայց Ֆրանսա կ'ուզէր իր յարգանքի տուրքը բերել շարժումի մը որ յեղաշրջեց իր արուեստը, արտայայտութեան բոլոր ձեւերուն մէջ, գրականութիւն, նկարչութիւն եւ երաժշտութիւն։

* * *

Ծագումը.— Ռոմանթիսմը, կ'ըսէ Վ. Հիւկօ, ազատականութիւնն է գրականութեան մէջ, քիչ մը աւելի ընդարձակելով այս սահմանումին իմաստը՝ գրական ազատ փոխանակութիւն, պահպանողական գրութեան դէմ, որովհետեւ «ամէն գրականութիւն վերջ ի վերջոյ կը ձանձրանայ ինքն իր մէջ, եթէ օտար նիւթեր չթարմացնեն զայն»։

ԺԸ. դարը որ այնքան հետաքրքիր շրջան մը եղաւ ընկերային եւ իմաստասիրական գիտութիւններու համար, նոր արուեստ չբերաւ, թարմ արիւն չներարկեց իր գրական ժառանգութեան, ու դասական իտէալը, անարիւն, սկսաւ հիւծիլ, տկարանալ։

Աւանդապահ Ֆրանսա, ինքնապահպանումի իր ցեղային բնազդին շնորհիւ եւ անցեալ փառքերու հմայքին տակ, չդիմեց իր դրացի ժողովուրդներու գրական գեղեցկութիւններուն, որովհետեւ անկարող էր զանոնք ըմբռնելու, զգալու, իւրացնելու, մարսելու։

Շատ մօտիկ անցեալէն օրինակ մը, պարզելու համար այս ազգային զօրաւոր բնազդը։

E.— M. de Vogüé 1886ին կը հրատարակէ «Ռուս վէպը» վերնագրով ուսումնասիրութիւն մը, առաջին յանդուգն փորձը ռուս վէպը ծանօթացնելու համար ֆրանսացիին։ Հեղինակը խոհեմ եւ զգոյշ է իր դատողութիւններուն մէջ, մանաւանդ ռուս վիպասաններէն ամէնէն ռուսին՝ Դոստոյեւսկիի համար որ այնքան «անհասկնալի է արեւմուտքցիներուն»։ Քարամազոֆ եղբայրները վէպի մասին կը գրէ. «Շատ քիչ Ռուսեր քաջութիւնն ունեցած են մինչեւ ծայրը կարդալու այս անվերջանալի պատմութիւնը»։

Դատողութիւնն է աս ֆրանսացիի մը — հին ֆրանսացիի մը — որուն համար արուեստի գործ մը պէտք է ունենայ Վերսայլի պարտէզին ուղիղ եւ ներդաշնակ ճարտարապետութիւնը. գեղեցիկ են այն վէպերը, որոնք կը մօտենան այս դասական իտէալին, ինչպէս Աննա Քարենինա, Ոճիր եւ Պատիժ եւն.։

Բայց Քարամազոֆ եղբայրները... մթին անտառ մը, ուր խելքի պտոյտ կ'ունենայ ֆրանսացի գրագէտը, որուն աչքերը վարժուեր էին ակնարկով մը միայն հեռաւոր, լայն հորիզոններ գրկելու։

Կ'անցնին սակայն տարիները, գիտութիւնը կը յաղթէ միջոցին ու ժամանակին, աշխարհը կը փոքրանայ, Լինտպէրկ ոստումով մը կը միացնէ երկու աշխարհներ, Քօսթ թռիչքով մը կը նետուի Փարիզէն Մանչուրիա, ժողովուրդները կը մտերմանան ու պահելով հանդերձ իրենց ազգային նկարագիրը, ցեղային յատկանիշները, կ'ընեն գրական ազատ փոխանակութիւն։

Ու այն ատեն Քարամազոֆ եղբայրները կը նկատուի համաշխարհային գրականութեան գլուխգործոց մը եւ անոր հեղինակը, զոր «սկիւթացի», «բարբարոս» կ'անուանէին, կը դառնայ վէպի հանճարեղ վարպետը։

Մօտիկ անցեալի այս գրական երեւոյթը կրկնութիւնն է պատմութեան։ Հիւսիսի գրականութիւններն ալ երկար ատեն մնացին «Մեռեալ տառ» ֆրանսացիին համար. աշխարհն այնքան մեծ էր ու ժողովուրդներն իրարմէ այնքան հեռու։

1726ին Վոլթէր կը մեկնի Անգլիա ուր կը ծանօթանայ նոր բարքերու, նոր քաղաքականութեան մը, նոր իմաստասիրութեան մը, նոր գրականութեան մը։ Կը զգայ Շէյքսփիրի թատրոնին «վայրի» գեղեցկութիւնը զոր անկարող է վերլուծելու իր դասական տրամաբանութիւնով։ Անգլիացիներուն բանաստեղծական հանճարը, կ'ըսէ, արտադրած է միայն անկանոն գեղեցկութիւններ։

Վերադարձին կը հրատարակէ իր իմաստասիրական նամակները (1734), իր երկրին ծանօթացնելու համար դրացի ժողովուրդի մը բարքերը, իմաստասիրութիւնն ու գրականութիւնը։

Բայց Ֆրանսացին, դասական արուեստի լուծին տակ, չունի անկախութիւն իր գեղարուեստական տարողութիւններուն մէջ։ 1734էն մինչեւ 1776 Լա Փլաս, Լը Թուրնէօր, Տիւսի ազատ թարգմանութիւններով կը մեղմացնեն Շէյքսփիրի թատրոնը, կը պատշաճեցնեն զայն ֆրանսական ճաշակին, մարսել տալու համար այդ նոր արուեստին «անկանոն» գեղեցկութիւնները ու կ'արթնցնեն հետաքրքրութիւն դէպի անգլիական թատրոնն ու գրականութիւնը։

Օգտուելով դասական արուեստի տկարացումէն, անգլիացի բանաստեղծներ ու վիպասաններ, մանաւանդ Richardson իր Քլարիս Հարլոու եւ Կրանտիսըն վէպերով եւ Շէյքսփիր իր թատրոնով կը ցնցեն ֆրանսացիին երեւակայութիւնն ու զգայնութիւնը, կը փոխեն անոր ճաշակը, զգալու եւ մտածելու եղանակը։

Այդ ատեն միայն Վոլթէր կը զգայ այն խոշոր վտանգը, որ կը սպառնար դասական գրականութեան։ Ֆրանսական Ակադեմիին գրած իր նամակներով ի զուր կը ճգնի պայքարելու Շէյքսփիրի թափանցումին, «այդ վայրենիին, այդ բարբարոսին» ազդեցութեան դէմ, որուն ինքը նպաստած էր իր նամակներով, ի զուր կը պաշտպանէ ազգային հարստութիւնը «օտար»ին ոտնձգութիւններուն դէմ։

Սկսած է արդէն վիպական դպրոցի երկունքը, երկարատեւ երկունք մը որ պիտի արգասաւորուի Ռուսոյի միստիկ հոգեբանութիւնով, պիտի զարգանայ գերման իմաստասիրութեան եւ գրականութեան թարմ տուրքերով ու պիտի յանգի 1827ի մանիֆեստին։

Խորտակուած է այլեւս չինական պարիսպը, որովհետեւ հիւծած ու պարտուած է դասական դպրոցը՝ Ֆրանսական գրականութիւնը առանց ընդվզումի կ'ընդունի գերման գրականութեան տուրքերն ալ Mme de Staëlի «De l'Allemagne» (1810) գործին ազդեցութեան տակ։

Այդ գիրքը, կը գրէ Կէօթէ իր ծեր օրերուն, «լայն ճեղքուածք մը բացաւ այն չինական պատին մէջ զոր հին նախապաշարումները բարձրացուցած էին մեր եւ Ֆրանսայի միջեւ... Անոր շնորհիւ ուզեցին մեզ ճանչնալ Հռենոսէն անդին ու յետոյ Մանշէն անդին ու մենք շահեցանք կենդանի ազդեցութիւն մը հեռու Արեւմուտքի մէջ»։

Տիկին տը Սթալ կը սիրէ Գերմանիան զոր կը նկատէ «մտածումի հայրենիքը». «Մեր գրականութեան սպառնացող ամլութիւնը, կ'ըսէ, ցոյց կուտայ որ ֆրանսական միտքն ալ պէտք ունի վերանորոգուելու աւելի զօրաւոր աւիշով մը...» ու պիտի ջանայ այդ աւիշով պատուաստել ֆրանսական գրականութիւնը։

Կը ծանօթացնէ գերման արուեստի, գրականութեան եւ իմաստասիրութեան բոլոր մեծ դէմքերը՝ Kaut, Klopstock, Lessing, Goethe, Schiller, Herder, Schlegel եւայլն, կը քարոզէ գրական աշխարհաքաղաքացիութիւն, ընդարձակելով իր հայրենիքի սահմանները, որովհետեւ «պէտք է այսուհետեւ ունենալ եւրոպական միտք մը»։

Խաղաղութեան ժամանակակից մարգարէներէն շատ առաջ Տկն. տը Սթալ կը խօսի եւրոպական լեզու։

Այս երկարատեւ չփումներու ազդեցութեան տակ Ֆրանսա կ'ընտելանայ Հիւսիսի գրականութիւններուն։ Walter Scottի պատմական վէպը եւ Byronի մելամաղձոտ եւ յուսահատ բանաստեղծութեան հաշիշը պիտի գան վերջին անգամ մըն ալ ցնցելու անոր հոգին ու միտքը։

Անգլօ-գերման գրականութիւններու պատրաստած այս մթնոլորտին մէջ պիտի պայթի գրական յեղափոխութեան առաջին ռումբը, 1827ի «մանիֆեստ»ը, որուն պիտի յաջորդէ «Էրնանի»ի առաջին ներկայացումը։

* * *

Այսօր հարիւրամեակի առիթով վերագնահատման կ'ենթարկուի վիպական շարժումը իր բոլոր հետեւանքներով։ Խիստ են շատերը եւ նոյնիսկ անարդար իրենց քննադատութիւններուն մէջ։

Համալսարանական ուսուցիչ մը, Louis Reynaud իր վերջին գիրքով (*) ժամանակակից գրականութեան անկումին պատասխանատու կը նկատէ ռոմանթիսմը եւ անոր անգլօ-գերման ծագումը։

Որքա՞ն արդարանալի է այս քննադատութիւնը։

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(*) La crise de notre Littérature Coutemporaine. Hachette, 1929.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԷՐԻՍԷ ՎԱՐԴԱՆ

Ամէն անգամ որ դգալս կը զարնեմ Հայաստանի այս պաշտօնական ու պատուական կերակուրին, անպատճառ միտքս կու գայ անունը բարեկենդանի այս հերոսին, որուն դիմագիծը ճիշդ հէրիսէի պէս կակուղ, մսոտ ու իւղոտ՝ կը յորդէր լայնախարիսխ շրջանակի մը մէջէն։ Երեսը՝ քիչ մը թոռմած, բայց ո՛չ թէ կաթնապուրին պէս խոռոչաւոր ու փոթթած, այլ 24 ժամ միսին հետ խաշուած ծեծած ցորենի հատիկներուն պէս ցցուն, որ թեթեւ ճզմումով մը, անճանաչելի ըլլալու աստիճան կը միախառնուին մսաջուրին հետ։

Թաղամասի խոնարհներուն անկիւնը՝ աչք մը տուն ու երկու աչքով կնիկ մը. ահա Վարդանի ամբողջ ունեցածը աշխարհին վրայ։ Իսկ շուկան խանի մը բերանը պզտիկ օճախ մը, վարձուած՝ քանի մը խարխուլ աթոռներ, որոնք կովկիթի համար կարելի էր գործածել, քանի մը գաւաթներ, կոտրած ու ճաթած, որոնցմով ծախածը հատը հինգ փարայի, աւելի սեւ ջուր էր քան թէ սուրճ։

Շուկային օճախը կը մխար ամէն օր, ուրիշներուն համար, իսկ իր տան բուխերիկը՝ հազիւ ամիսը մէկ անգամ։ Բայց սիրտը միշտ վառ էր ու գոհ, Աստուծոյ տուածովն ու չտուածովը միանգամայն։ Է՜հ... ի՛նչ պիտի ըլլայ օրերնին անցուցած էրիկ կնկան մը ապրուստը։ Որ բերան բերնի տան, կը կշտանան։ Այսպէս համոզուած էին հինները եւ այսպէս ալ կ'ապրէին Վարդանն ու իր կինը։

Բայց Բարեկենդանի Չորեքշաբթին, գիշերը մինչեւ լոյս, իր բուխերիկը յանկարծ կ'արթննար, խարոյկի մը պէս կը բոցավառէր ու կը մխար գործարանի մը ծխնելոյզէն աւելի ողեւոր ու սաստկաշունչ։ Միսին ու իւղին հոտը կը բռնէր ամբողջ թաղը ու վազեցնել կու տար բերնին ջրերը բոլոր անոնց, որ դուռ դրացի էին իրեն։ Այդ գիշեր լոյսն ու կրակը չէին մարեր անոր երդիքին տակ։ Քունը կը փախչէր անոնց աչքերէն։ Կ'երթային, կուգային։ Մէկը կը հասցնէր վառելիք օճախին, միւսը՝ փայտ, վրայի եփուածը խառնելու համար։ Ձայնը, աղմուկը կ'ըլլար անպակաս, փոխադարձ հրամաններով։

—Ամա՛ն կնիկ, հէրիսէին տակը առնել չտաս...։

Առաւօտուն, Վարդան կ'ըլլար իսկապէս հերոս մը՝ տունէ տուն մտնող, հրաւիրելէն աւելի հրամայող։ Շատերը առջեւը խառնած, ոմանք իր ետեւէն անմիջապէս գալու պարտադրածուղեր, ուրիշներ առանց ասոր ալ, հէրիսէին հոտէն առաջնորդուած՝ իր տունը, ուր ամէն տարի սովոր էին օրացոյցի մը պէս շիտակ հաւաքուիլ ու տօնել Վարդանը, իր հէրիսէի սեղանին շուրջ։ Երբեմն կը պատահէր որ, օրացոյցը հետ, առաջ կը տանէր Վարդանանց Զօրավարացը, բայց Վարդանին հէրիսէի սեղանը իր տեղն էր միշտ, անփոփոխ, իր աւանդական կարգուսարքովն ու հրաւիրեալներուն քանակովն ու որակովը։ Հոն, կողք կողքի, ծունկ ծունկի շարուած կ'ըլլային անխտիր, հարուստն ու աղքատը, ծերն ու երիտասարդը։ Խոնարհներուն բաժինը, շատ շատ, վերապահուած կ'ըլլար վերջի սեղանին, իսկ հիւանդ եւ անկարներունը՝ Զմրուխ խաթուն, պնակներու մէջ լեցուցած՝ կը տանէր անոնց տունը։

— Հրամմեցէ՛ք, կերէ՛ք, եավանին, եաղլուին մի՛ նայիք, ասիկա մեր Նոյ Նահապետի կերակուրն է։ Իր տապանէն ելաւ, մատաղին միսը, ծեծած ցորենին հետ խոշոր ղազանի մը մէջ դրած՝ եփե՛ց ու եփեց։ Ետքը, խոշոր փայտ մը առած՝ իր որդիներուն տուաւ որ խառնեն— ճար 'ի սա...։ Աս է՝ անունը հէրիսէին...։

Ու այս ստուգաբանութիւնը՝ Վարդանին բերնին մէջ, ամէն տարի, իր սեղանին վրայ հազար անգամ կրկնուած, դգալներու ելեւէջին ու իւղոտ բերաններու շփոտուքին մէջտեղ։ Անոնք պիտի ուտէին ծալապատիկ, կլոր շրջանակ մը կազմած։ Մինչ ինքը՝ ոտքի վրայ, անոնց գլխուն վրայէն պիտի խօսէր ու խօսէր, աւելի շատ, քան համբանքը անոնց դգալներուն։

— Մարդս կեանքին մէջ չորս նշանաւոր օրեր ունի— Ծնունդը, Պսակը, Անունին Տօնը ու Մահը։ Ասոնցմէ ծնունդն ու մահը կու գան ու կ'անցնին, առանց գիտնալու։ Պսակը կեանքին մէջ միայն մէկ անգամ կը պատահի ու կ'անցնի, ըրածդ ըրած ու դրածդ դրած կ'ըլլայ, անգամ մըն ալ չվերադառնալու պայմանաւ. բայց Անունին Օրը ամէն տարի կայ. միւսներուն պակասը այդ օրը պէտք է լրացնել ու ուրախանալ ձեզի պէս բարեկամներով...։

Ներկաներուն ժպիտը, ծիծաղը, գոհունակութիւնը չունէին չափ ու սահման։ Բարեմաղթութիւններ իրարու ետեւէ, կատակներ՝ նոյնպէս։ Միայն թէ այն տարին որ հէրիսէին միսն ու իւղը քիչ մը պակաս գտնէին, կը հասկնային թէ՝ այս տարին Վարդանին սեւ ջուրը քիչ մը քիչ են խմած իր յաճախորդները, խանին բերանը, շուկային մէջ։

— Է՛... Վարդան էմմի. ինչո՞ւ ամէն տարի միեւնոյն կերակուրը, ոչ թէ ուրիշ մը...

— Տեսակը չեմ փոխեր ամենեւին, աս մէկը գիտցած ըլլաք։ Որովհետեւ ողորմած հոգի մօրս ուխտն է որ կը կատարեմ։ Գիտէ՛ք... Մայրս հարս ըլլալէն եօթը տարի ետք՝ աշխարհ բերած է զիս, Վարդանանց Զօրավարացին օրը. Եւ այդ օրէն ուխտած՝ որ ամէն տարի գլուխը ձեզի պէս բարեկամներ հաւաքէ ու հէրիսէ կերցնէ։ Մեռած ատենն ալ կտակեց որ մինչեւ մահուանս օրը այդպէս ընեմ...։ Ա՜խ, ի՛նչ կ'ըլլար... Եթէ ինձմէ ետք՝ հէրիսէիս ղազանը վառող մը ունեցած ըլլայի...

— Աստուած կուտայ [...] մուրազը, Վարդան էմմի, [...] գար...

— Այս տարիքէ՞ս ետ[...] Միակ սեւ ամպը որ [...] նէր այդ պահուն իր [...] քաշուած սեւ պղպեղին [...] հէրիսէին երեսը կ'ըլլա[...] ուած։ Բայց շուտ մը ա[...] հալէր, կը հատնէր չոր[...] րուն ցրուած եւ իր սե[...] շէն ու ուրախ տրամադր[...] վերադառնած՝ աչքերը հե[...] յառէր յուսաժպիտ ու [...] ղաւոր քթթումով մը [...] խաթունին, որ քով[...] էր...

* *

Ամէն անգամ որ Բ[...] դանի դիմակաւորներ[...] հանդիպիմ ճամբան կա[...] բահանդէսներու մէջ[...] խառնապուրը մը, իրար[...] եկած եւ իրարու շաղ[...] անպատճառ դէմս կը [...] Վարդան էմմիին [...] փայտը, որուն պաշտօն[...] ճար ի սա...։

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐ[...]
Մարսէյլ

ԹԱՒ ՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

Ա Ն Ո Ւ Ն Դ

Ա.

Անունդ հի՛ն, անունդ հի՛ն երազի մը պէս չքնաղ,
Հին գինիի մը պէս քաղցրահամ է այս գիշեր...
Ստինքին պէս մայրական՝ անունդ կեանք կը ջամբէ
Եւ երակներս յուռթի՝ կը խողխողան ջերմութեամբ...
Առուներուն օրօրին պէս, յօյզերուն պէս լճակներուն՝
Կը ծփծփայ անունդ հի՛ն՝ իբրեւ փրփուր յուսագէս...
Իբրեւ մանուկ, անունդ աղուոր՝ հովիտներուն մէջ հոգիիս,
Դեռ կը խաղայ մարմանդին քով, աղբիւրներուն հետ յուսա[...]
Ու կը կանչէ՛, ու կը կանչէ՛ այս իմ կեանքս տրտմաթախիծ...
Մաճէն ի Սէ՛ր, Սէրէն ի Լո՛յս՝ անունդ հի՛ն, ճրագալո՛յց,
Գերերջանիկ մոռացութեան անունդ ոսկի ըմպանակ՝
Մխրճուած իմաստութեան հին նեկտարին մէջ անապակ,
Անունդ՝ կնդրուկ, անունդ՝ բագին տաճարին մէջ հեթանո[ս],
Անունդ հաշիշ հանճարատու, ցաւիտեանէն խլուած կայծ,
Անմահութեան ցնորիչ, անունդ՝ հագագ տիրական,
Սիրոյ բարձունքին վրայ՝ անունդ կոթող յաղթապանծ...
Անունդ՝ պուրակ մշկահոտ, քաղցրալուր սրինգ, որ եարս [...]
Անունդ՝ մութ լեղակ ծիր՝ Սէրէն կարօտ աչուրներուս,
Եւ շրթունքիս վրայ դողդոջ՝ անունդ համբո՜յր տարփահե[...]
Անունդ՝ կապոյտ ապարանք, վարդէ տիեզերք կենսաբոյր,
Անունդ՝ անբիծ առագաստ, բեհեզէ վերմակ, որ մայրս կա[...]
Լոյսէ երկունք՝ անունդ հի՛ն, հրեղէն մանչ անհանդարտ,
Որուն ձայնին՝ հայրենիքս տոչորակէզ՝ այնքա՛ն ատեն
Մոխրի վրայ՝ ծառի մը պէս բազկատարած կ'աղօթէ...
Գիշերին մէջ անճառագայթ՝ անունդ շող-կանթեղ է,
Որ անցքին մէջ այս մթամած ես ատրուշանները տեսնեմ,
Ճերմակ ճամբա՛յ, ճերմակ ճամբա՛յ՝ անունդ հի՛ն,
Եւ վերէն վար՝ ճամբուն վրայ ցայգացայտ՝ անունդ լուսին կախ[...]
Ջեռ գիշեր, անծրեւահար այս իրանիս՝
Անունդ՝ խրճի՛թ, անունդ՝ պալա՛տ, անունդ՝ շո՛ւնչ մտերի[մ]
Վարդէ բո՛րբիկ՝ անունդ թարմ, հէ՛գ, յոգնաբեկ այս գլուխ[ս]
Անունդ՝ բարի բարեկամ, իմ հրատապ ճակտիս վրայ՝
Գուրգուրանքով ձեռք կ'երկարէ մայրօրէն,
Ու ցաւերս ակմբահոյլ՝ մատներուդ տակ մատաղատի,
Կը չքանա՛ն, կ'անհետանա՛ն մէգի պէս...
Օ՛, անունդ հի՛ն, անունդ հի՛ն երազի մը պէս չքնաղ՝
Ճերմակ երիվարի մը վրայ դէպի՛ աստղերը կը տանի զիս,
Ու հէքեաթնե՛ր ու հէքեաթնե՛ր ու հէքեաթներ հրաշափառ
Նարինջ-ծաղիկ կը տեղան յար՝ քու հարսնիքիդ վրայ պայ[...]
Անունդ հի՛ն, անունդ հի՛ն հէքեաթի մը պէս չքնաղ,
Հի՛ն գինիի մը պէս քաղցրահամ է այս գիշեր...։

ՈՒԽՏԵԱ[...]

ԳԱՅԼ ԿԱ՞Յ

Հայերէն ստանաւոր [...] պատմէ թէ հովիւները [...] կ'ընէին «գայլ կայ, հասէ[...] սէ՛ք» պոռալով։ Այնքան [...] գայլերը մեր երկրին մէջ։

Ընդհակառակն, Ֆր[...] անասնաբանները կը վի[...] գայլ կա՞յ Ֆրանսայի մէ[...] դանաբանական Ազգ. [...] թեան տնօրէնը կը պնդէ [...] եւս ոչ մէկ գայլ կայ [...] մէջ. վերջին գայլը [...] կարի մէջ 1885ին։ Ուրի[...] պնդէ թէ Փերիկորի մէջ [...] գայլերը կը տիրապետէին [...] րուն։ Եւ ուրիշ մըն ալ [...] անցեալ տարի գայլերը [...] րած են գիւղերէն։ Ո՛չ [...] շատեր, այլ գայլերը [...] պատերազմի ընթացքին, [...] բանակին հետ։ Լրտես [...] նելու։

Ուխարնե՛ր, հանգիստ [...] Ֆրանսայի մէջ գայլ չկայ [...] ձայն գիտուններուն։ Խնդիր [...] է, որ մարդ-գայլերը շատ[...]

«ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»

ԿՈՉ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Բազմաթիւ արեւմտահայ տաղանդաւոր գրողներ պատերազմի ընթացքին զոհուած են առանց հայ գրականութեան կտակած ըլլալու առանձին հատորով իրենց գեղարուեստական էջերը: Ուրիշներ դեռ պատերազմէն առաջ մեռած են ցանուցիր թողլով իրենց երկերը՝ զանազան օրաթերթերու եւ պարբերականներու մէջ:

Հայ ժողովուրդի համատարած թշուառութեան, ընթացիկ հոգերու ու պանդուխտ կեանքի բազմաթիւ դժուարութեանց հետեւանքով, հայ մտաւորականութիւնը, պանդուխտ ու ցանուցիր ինք ալ՝ պատերազմի դադրումէն ահա՛ տասը տարի յետոյ տակաւին հաւաքական որեւէ լուրջ ձեռնարկ չըներ ամփոփելու եւ հրատարակելու համար հայ գրչի այդ ազնիւ աշխատաւորներուն ցրուած էջերը: Համեմատական հանգիստի օրեր են այսուհանդերձ ու պէտք է որ այլեւս կատարուի այդ աշխատանքը:

Զայն կատարելու համար, պէտք է սկսիլ անմիջապէս աշխատանքի, մեկնելով համեստ ու ժողովրդական ծրագրէ մը: Այսպէս է որ Փարիզ ապրող ու գրականութեամբ եւ հայ մշակոյթով շահագրգռուած կարգ մը անձեր՝ այս նպատակով կազմած են «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ» անունով Հրատարակչական մը, որ պարբերական հրատարակութիւններով պիտի աշխատի փրկել արեւմտահայ նահատակ կամ մեռած գրագէտներու երկերը՝ ցրուած զանազան պարբերականներու կամ թերթերու մէջ:

Այս ծրագիրը իրագործելու համար ձեզ կը դրկուին նուիրատոմսեր՝ կոչ ընելով ձեր սիրոյն դէպի հայ գրականութիւնը ու խնդրելով որ զանոնք ամենակարճ ժամանակամիջոցի ընթացքին ընդունիք եւ տարածէք ձեր բարեկամներու շրջանակին մէջ ու այս վերջին պարագային նուիրատուներու անուններուն եւ հասցէներուն հետ միասին դրկէք մեր գանձապահ հասցէին: Այս նուիրատոմսերուն փոխարէն Հրատարակչականը պիտի ղրկէ իր առաջին իսկ հրատարակած գիրքը անմիջապէս որ լոյս ընծայուի:

Աւելի լաւ գաղափար տալու համար սկսուած աշխատանքի մասին, ահա ձեզ մեր ծրագրէն կէտեր՝

Ստորեւ անուններնին նշանակուած անձերը.— Ս. Վրացեան, Մկրտիչ Պարսամեան, Լեւոն Մոզեան, բժշ. Լ. Գրիգորեան, Մկրտիչ Երիցանց, Կարօ Սասունի, Շ. Նարդունի, Վազգէն Շուշանեան եւ Օհան Կարօ Փարիզի մէջ կազմած են հրատարակչական մարմին մը «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ» անունով եւ հետեւեալ ծրագրով.

1. Նպատակ.

1.— Նահատակ Գրագէտներու բարեկամները կ'առաջադրեն հաւաքել ու հրատարակութեան տալ Նահատակ կամ մեռած գրողներու երկերը՝ կցելով անոնց՝ գրողին կեանքին ու գործին շուրջ ուսումնասիրութիւններ: Այս հրատարակութեանց ընթացքին նախապատուութիւն կը տրուի այն նահատակ հեղինակներուն որոնցմէ առանձին հատորով լոյս տեսած երկեր չկան:

2. Միջոցներ.

2.—Այս ծրագրին գործադրութիւնի բրսկզբնաւորութիւն եւ մէկ անգամուան համար՝ լոյս կ'ընծայուին նուիրատոմսեր, հատը մէկ տոլար՝ բարձր սակով դրամ ունեցող երկիրներու եւ 20 ֆր. բոլոր միւս երկիրներու մէջ: Այս տոմսերուն արժէքը յետագային կը վերադարձուի հրատարակուած գրքերով:

15.— Հրատարակչականը տարին անգամ մը հաշիւ կուտայ նախ համառօտ տեղեկագրութեան մը միջոցաւ՝ կցուած հրատարակուած հատորին ու երկրորդ հայերէն թերթերու մէջ:

16.— Հրատարակուած հատորներու բոլոր հասոյթները կը յատկացուին նոր հատորներու հրատարակութեան:

Ընելով այս կոչը ձեզ եւ պարզելով այս ծրագիրը, մենք կը հաւատանք որ ամբողջ սրտով պիտի աջակցիք մեզ եւ քաջալեր հանդիսանաք մեր ձեռնարկին՝ տարածելով եւ սիրելի դարձնելով հայ գրականութեան նշխարները փրկելու գաղափարը: Այն հեղինակները որ կ'ուզենք փրկել կորուստէ կամ մոռացումէ, արժանի են ամէն կերպով մեր երախտագիտութեան: Բազմաթիւ են անոնք՝ երիտասարդ ու տաղանդաւոր արձակագիր Գեղամ Բարսեղեանէն սկսեալ մինչեւ Մշոյ Գեղամ Տէր Կարապետեանը: Ո՞ր մէկը յիշել, Արտաշէս Յարութիւնեա՞նը (Մալկարացի Կարօ), Երուանդ Սրմաքէշխանլեա՞նը (Երուխան), Տիգրան Չէօկիւրեա՞նը, Ռուբէն Սեւա՞կը, Արփիար Արփիարեա՞նը, Տիգրան Գասպարեա՞նը, Հրա՞նդ (Մ. Կիւրճեան) որ տարիներու ընթացքին աշխատած են հայ գրականութեան համար: Մեզ կը մնայ յարգել իրենց յիշատակը հաւաքական լուրջ ու լիակատար ճիգով մը՝ կորուստէ փրկելով իրենց գրական նշխարները: Այսպէսով մեծ ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլանք նաեւ հայ մշակոյթին:

«Նահատակ Գրագէտներու բարեկամներ»ու հասցէն՝ Բժ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, 126 Rue du Faubourg St Denis. Paris (10).

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

Բանաստեղծ Վ. Տէրեանի մահուան տասնամեակին առթիւ, Պօղոս Մակինցեան յօդուած մը ունի Խորհրդային Հայաստանի մէջ, կարճ ուսումնասիրութիւն մը: Նախ կը հաստատէ թէ Տէրեան համայնավար էր, կը յիշէ անոր մէկ գրքոյկը (Ի՞նչ է ասել Լէնինը գիւղացիներին), *թարգմանութիւնը Լէնինի մէկ գործին* (Պետութիւնն ու յեղափոխութիւնը), *մասնակցութիւնը Ազգային Գործերու Ժողովրդական Գործավարութեան, կենտգործկոմին, Պրեստ Լիտովսքի բանակցութիւններուն: Ծայր աստիճան հիւծած, տասը տարի առաջ կը մեկնի Թուրքիստան «մասնաւոր պաշտօնով» եւ կը մեռնի Օրէնբուրգ քաղաքին մէջ, հազիւ 35 տարեկան:*

Սիրուած բանաստեղծ մըն է ան, ահա թէ ինչո՞ւ սպառած են իր գործերը: Մակինցեան կ'ընդունի, որ Տէրեան հայ առաջին քաղաքերգու (urbaniste) *բանաստեղծն է: Ճիշդ է, որ իր բանաստեղծութեան մէջ կան գիւղանկարներ: Սակայն անոնք յիշատակներ են, որոնք կը մնան իր մանկութենէն, իր հայրենի գիւղէն: Ընդհակառակն, ապրելով կը սիրէ քաղաքը, իր ժխորով, երաժշտութեամբ, մայթերով, ինքնաշարժներով: Տէրեանի նոյնքան «հարազատ են մայթի քարերը», որքան Թումանեանին՝ Լոռիի լեռները, Իսահակեանին՝ Շիրակն ու Ալագեազը:*

Տէրեան ազդուեցաւ խորհրդապաշտութենէն, որ գլխաւոր հոսանքն էր իր օրուան: Կովկասահայ բանաստեղծներուն մէջ եղաւ առաջինը (եւ միակը), որ փորձեց քերթողութեան զանազան ձեւերը, ինչպէս նաեւ լեզուի երաժշտութիւնը, նմանաձայնութիւնը, ձայնախաղը, տուաւ ոճաւորումի նմոյշներ, գործածեց շեշտային ձեւը մեր վանկային տաղաչափութեան մէջ: Տէրեան իր արուեստով կը մօտենայ Բրիւսովի եւ Բլոկին, բայց աւելի խորունկ է իր զգացողութեան մէջ, զոր արտայայտեց խեղդուած հեծկլտուքով ու հառաչով:

Մակինցեան չի յիշեր Տէրեանի արուեստին բուն իսկ վարպետները:

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ Գ. ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Վերջապէս, 8 փետրուարին Երեւանի մէջ կատարուեցաւ Շիրվանզադէի «երրորդ» յոբելեանը, այս անգամ յիսնամեակը:

Մինչեւ չորրորդ յոբելեանին կազմակերպութիւնը, աճապարենք նկարագրել այս վերջին յոբելեանը:

Արուեստի տան մէջ: Երաժշտութիւն, ծափ եւ կեցցէ: Լուսաւորութեան գործավարը, Ա. Եղիազարեան, կը բանայ հանդէսը: Նորելուկ Արսէն Եսայեան կը կարդայ կառավարական որոշումը.— Շիրվանզադէի կը տրուի «Ժողովրդական գրող» տիտղոս եւ առաւելագոյն թոշակ: Յետոյ արտասանութիւն տասնեւօթը ճառերու: Վերջոյ խօսեցաւ յոբելեարը.— յիշեց այն յաղթանակները զորս տարած է խորհրդային իշխանութիւնը, ինչպէս ատեն մը կը յիշէր այն բարիքները, զորս կատարեր էր Հանրապետական կառավարութիւնը: «Այդ յաղթանակներն էին, աւելցուց Շիրվանզադէ, որ կաշառեցին զիս, երբ դեռ կը գտնուէի արտասահման: Եւ ուզեցի վերադառնալ Հայաստան: Այդ շրջանին, Դաշնակցականները բազմաթիւ սուտ եւ կեղծիքի հեղեղներ թափեցին վրաս, ըսելով թէ ես ծախուած եմ եւ կաշառուած: Այո՛, ես կաշառուած էի այն նոր պայմաններով, զորս ստեղծած էր խորհրդային իշխանութիւնը»:

Յետոյ, կ'ըսէ «Խորհրդ. Հայաստան», յոբելեարը վստահութիւն յայտնեց, որ «այսուհետեւ աւելի կարելիութիւն կ'ունենայ իր ստեղծագործութիւններուն մէջ գծելու այն նորը եւ մեծը, որ ինքը, իբրեւ կողմնակի դիտող, աւելի լաւ կը տեսնէ, քան թէ օրուան վարպետները»: *(Ի՜նչ մեծամտութիւն):*

Յաջորդ օրը եւս կը շարունակուի յոբելեանը, Պետական Թատրոնին մէջ, ուր կը ներկայացուին քանի մը տեսարաններ այն թատերգութիւններէն, զորս տուած է Շիրվանզադէ, ժողովրդական գրող եւ առաւելագոյն թոշակաւոր, երէկ ալ, այսօր ալ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՍԱԿԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովը ընդունեց հետեւեալ օրինագիծը Թրքական դրամի պաշտպանութեան համար.

1. Գործավարներու Խորհուրդը պաշտօն ունի որոշումներ տալու որպէսզի կանոնաւորէ ու սահմանափակէ «քամպիօ»ի, դրամի եւ արժեթուղթերու առուծախը եւ երկրին մէջ տարածումը, ինչպէս նաեւ պահպանէ Թրքական դրամին արժէքը:

2. Այս որոշումները թերթերով եւ ուրիշ յարմար միջոցներով պիտի հրատարակուին ու ծանուցուին, «Թրքական դրամի պաշտպանութիւն» անուան տակ: Հրատարակութեան թուականէն սկսեալ գործադրելի են որոշումները, որոնց գործադրութեան թուականը ճշդուած չէ բնագրին մէջ:

3. Այն դրամատունները որոնք դէմ կը շարժին Գործավարներու Խորհուրդին տալիք որոշումներուն, ինչպէս նաեւ այն հրատարակութիւններուն որոնք կը զբաղին առաջին յօդուածին մէջ յիշուած գործերով, հետապնդման պիտի ենթարկուին եւ դատարանի միջոցաւ պիտի արգիլուին 5 օրէն մինչեւ երկու տարի գործառնութիւն ընելէ: Ասկէ զատ 500 — 1000 ոսկիի ծանր տուգանքի պիտի դատապարտուին: Այս տեսակ արարքներու մէջ գտնուող դրամատունները եւ հաստատութիւնները պիտի փակուին:

Եթէ օրէնքին դէմ շարժումը կատարուած է դրամատան մը կամ հաստատութեան մը կեդրոնին կողմէ, փակման որոշումը կը տարածուի Թուրքիոյ մէջ գտնուող բոլոր մասնաճիւղերուն վրայ: Իսկ եթէ մասնաճիւղերը ինքնագլուխ ըրած են, փակման որոշումը միայն մասնաճիւղին կը պատկանի: Առժամապէս փակուած դրամատունները եւ հաստատութիւնները պիտի արգիլուին փակման շրջանին իրենց շահ բերող որեւէ գործառնութիւն ընելէ: Միայն թէ կը շարունակուին երրորդ անձերու իրաւունքները շահագրգռող գործառնութիւնները, ինչպէս նաեւ նախապէս կատարուած եւ օրինական պայմանաժամի ենթակայ գործերը:

4. Թուրք պատժական օրէնքի 358 եւ 359րդ յօդուածներու տրամադրութեանց համաձայն կը պատժուին այն դրամատուններուն եւ հաստատութեանց տնօրէնները, շահագրգռուող պաշտօնեաները եւ ուրիշ անձեր, որոնք որեւէ ձեւով դէմ կը շարժին Գործավարներու Խորհուրդին որոշումներուն:

5. Գործավարներու Խորհուրդին որոշումներուն դէմ շարժողներուն համար 1447 թիւ օրէնքին եւ ուրիշ օրէնքներու մէջ յիշուած պատմական տրամադրութիւնները ի զօրու չեն, այլ ներկայ օրէնքին յիշուած պատիժները պիտի դրուին:

6. Հրատարակութեան թուականէն սկսեալ, երեք տարի ի զօրու է ներկայ օրէնքը:

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ՃԱՌԸ

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա Ազգ. Ժողովին մէջ Սակարանի նոր օրինագծին քննութեան առթիւ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

Արտաքին պարտքերու ճնշումը երեւան եկաւ այնպիսի ձեւով որուն միայն բարեացակամութեամբ կարելի չէ յաղթել: Արտաքին պարտքեր ըսելով՝ միայն Օսմանեան Հանրային Պարտքերը հասկնալու է: Օսմ. Հանրային Պարտքերու շուրջ համաձայնելու համար միջազգային սովորութենէն աւելի վեհանձն շարժեցանք: Միայն, մեր ենթարկուած նեղութիւնը ցոյց տուաւ որ Օսմ. Հանրային պարտքերը մեր ուժէն վեր ըլլալու չափ շատ են, եւ կը ձգտին մեր ապագային:

Կ'անցնիմ երկրորդ նիւթին: Հինէն ի վեր կ'ըսուէր թէ պետական գնումները շատ կ'ազդեն մեր դրամին արժէքին վրայ: Դեկտեմբեր 1էն սկսեալ, այս մասին առաւելագոյն չափով հոգ կը տարուի: Օրինակ, Հրապարակէն օտար դրամ կը գնէինք: Մինչդեռ այս տարի ոչինչ գնեցինք: Ասկէ զատ, Հրապարակին պէտքը գոհացնելու համար, մեր կողմէ օգնութիւն ըրինք: Յունուար 15էն պետական գնումներու համար 10 միլիոն Թրքական ոսկիի համարժէք օտար դրամի պէտք կար: Մինչդեռ Գործավարներու Խորհուրդին մէջ խորհրդակցեցանք եւ մէկ հատիկ ոսկիի ալ գնումը չընդունեցինք:

"ՅԱՌԱՋ"ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 2 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բայց երբ վերջը հասկցան նրա ի՛նչ մարդ ըլլալը՝ [illegible], երեսին նայել անգամ չէին ուզեր: Աչըգեանին զանգատներ կ'ընէին նրա մասին, բայց նա կը պատասխանէր.— Շապին-Գարահիսարի համար այդ դեռ շատ է:

Այս ժամանակները սպանուաւ Հաճի Կարապետ անունով տէրտէրի մը տղայ, որ բացարձակ մատնութիւններ կ'ընէր: Դա վարժապետութիւն կ'ընէր Բուլէյդ գիւղի մէջ, որը մեր քաղաքէն մի ժամ հեռու կը գտնուի: Իրեն իրաւունքը (այսինքն սուսերչական ոճիրը) տուած էին եւ արձակած գիւղէն: Հաւաքելով գիւղացիներուն՝ նա մատնեց գիւղի տէրտէրը և եօթ մարդ: Գիւղին մօտ 500 ոսկի վնաս տուաւ. մարդիկ չորսինգ տարով բանտարկուեցան, տէրտէրը աքսորուեցաւ: Սկսեց քաղաքացիներու վրայ ալ մատնութիւններ ընել:

Մի երեկոյ Հաճի Կարապետը կը գտնուէր Ղարիբեան չորս եղբայրներու քով (Հաճի-Յակոբ, Պաղտասար էֆէնտի եւ էլի երկուսը), ուր նրանց երախաներուն տաճկերէն դաս կուտայ եղեր: Ժամը 4ին Հաճի Կարապետը դուրս է եկեր Ղարիբեաններու քովէն, բայց ճանապարհին, թաք. Ղաւախի տակ, բռներ են, 37 խանչալ զարկեր ու սպաններ:

Առաւօտ խուզարկեցին Ղարիբեաններու տունը: Այդ տունը հարուստ ըլլալուն ձմրան ընթացքում մորթած կ'ըլլային մի յիսուն ոչխար, 15 եզ, ուստի դուռը, փայտը եւայլն արիւնոտած էին: Կառավարութիւնը այդ արիւնոտած մասերը կտրեց, հաւաքեց եւ ուղարկեց Պոլիս քննութեան՝ թէ մարդո՞ւ արիւն է, չէ նէ տաւարի: Այդ սպանութեան առթիւ բանտարկուեցան Ղարիբեան երկու եղբայրները եւ գիւղէն մօտ 80 երիտասարդ:

Երիտասարդութիւնը չէր ընդունէր, որ այդ մատնիչի մարմինը գերեզմանատուն թաղուէր: Մեր գերեզմանը կը գտնուի սարի մէջ եւ ունի երկու դուռ: Երիտասարդներուն համոզեցին մի կերպ ըսելով.

— Եթէ չթաղենք, մեզ վրայ կը հաստատուի այդ սպանութիւնը. թողէ՛ք, կը տանենք պատի տակ ուէէ տեղ կը թաղենք:

Այդպէս ալ ըրին:

Հաճի-Յակոբ կ'ատէր աղայի մէճլիսը և չէր թողուր, որ պաշտօնեաները հայերուց կաշառք ուտեն, ուստի բոլոր պաշտօնեաները նրա դէմ գրգռուած էին: Այդ պատճառով Ղարիբեան եղբայրները չուզեցին, որ իրենց դատը հոդ ըլլայ, այլ պահանջեցին որ Սիւազ կատարուի: Հոն 1000 ոսկի կը ծախսեն իբրեւ կաշառք, բայց չեմ գիտեր վերջը ազատուեցա՞ն, թէ ուրիշ շատ անմեղներու պէս դատապարտուեցան:

Այդ Ղարիբեանները լաւ եւ ազնիւ մարդիկ են: Դրանց եղբօր որդին է Զէյթունի կռուին մասնակցող Հրաչեան(*), Գրիգոր Ղարիբեան, որ այժմ Լոնտոն կը գտնուի:

* *

Նախ քան վարդապետի վատութիւնը հասկանալնիս (որը ընդհակառակը, կը կարծէինք թէ լաւ մարդ է), Զաքեան թաղը՝ 650 տուն այրուեցաւ: Տէր Վռամշապուհի տունն ալ այդ տուներուն կից էր:

Դրանից յետոյ էր որ մի երկուշաբթի, Մեռելոցիօրը, Խորէն վարդապետը բոլոր հայերու խաներն ու խանութները գոցել տուաւ, ըսելով թէ տօն է: Կիւրինցի Խաչիկ անուն տղայ մը չէր գոցեր իր խանութը. ամբողջ քաղաքի մէջ միայն նա բաց կը թողու: Վարդապետը ինձ և Համբարձում Թէլլէկեանին ըսաւ.

— Այսինչ տղան խանութը չի գոցեր. գացէք, բարեւեցէք և ըսէք իմ կողմէս որ գոցէ:

Մենք գացինք, բարեւեցինք վարդապետի կողմէս եւ ըսինք, թէ վարդապետը բարեւ կ'ընէ եւ կ'ըսէ, թէ ինչո՞ւ մինակ ինքը բաց է թողել խանութը: Թո՛ղ գոցէ: Խաչիկը փոխանակ կարգին պատասխանելու, ըսաւ՝ «հիմա վարդապետին ալ, ձեզի ալ» ու սկսաւ քֆրել: Հոն կը գտնուէր մէկ յոյն եւ առեւտուր կ'ընէր:

Ես չհամբերեցի եւ ըսի.

— Այ տղայ, լա՛ւ, չես գոցեր, ի՞նչ իրաւունք ունիս քֆրելու:

Երբ այսպիսով ղալմաղալ սարքուեցաւ, յոյնը թողեց առեւտուրը եւ փախաւ: Խանութը կը գտնուէր խանի մէջ:

Խաչիկն ուզեց զարնել երկաթ արշինը: Երբ նա կ'ուզէր զարնել զիս, ես բռնեցի երկաթը, ձեռքով ոլորեցի. արշինի ծայրը դիպաւ հէնց իրեն քթին եւ երկու կտոր եղաւ քթի ծայրը: Սկսեց արիւն հոսիլ: Դրսից մտաւ մի թուրք: Ես իսկոյն ձեռքս առի այն կտաւը, որ յոյնը կ'ուզէր առնել եւ ըսի.

— Քանի՞ ղրուշ է սրա թօփը:

Խաչիկը կուլար, կը պոռար եւ կ'ըսէր թուրքին.

— Տե՛ս, քիթս ու պռունգս արիւնեցին, հիմա ալ կ'ըսեն, թէ թօփն ի՞նչ կ'արժէ:

— Չէ՛, դուն ընկար քարի վրայ,— ըսի,— քիթդ արիւնոտեցիր, հիմա մեզ վրա՞յ կը ձգես:

Նա դոնից դուրս եկաւ, կուլար, կը պոռար: 300 հոգի հաւաքուեցան գլխին: Ես ու ընկերս օգտուելով այդ հանգամանքից, գացինք:

Խաչիկը գացեր, բողոք էր գրել տուեր: Բողոք գրողն ինձ հակառակորդ մարդ էր, որովհետեւ բան պատուիրեց չընելու, իսկ ես կանխիկ պահանջեցի: Բողոքի բովանդակութիւնը սա էր՝ «Անդրանիկը, երկուշաբթի օրը ժամը 5.30ին 250 հոգով մտաւ խանութս, ապրանքներս թալանեց, իմ էլ քիթ ու պռունգս արիւնեց, գնաց»:

(Շար.)

(*) Հրաչ Մարալը:

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ.— Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի կողմէ այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին:

Salle Solferino, 23 Rue Solferino, Billancourt

Կը նախագահէ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

կը խօսի՝ ԱՇՈՏ - ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Հաղորդակցութիւն՝ փոքր վէրսայլէն կամ փոքր տ'ըմթէօյէն հանրակառք թիւ 32 եւ իջնել Place Nationale, թիւ 23 իջնել՝ Point du Jour:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մանկապարտէզի բացման առթիւ, Փարիզի Հարաւային Շրջանի Յառաջդիմասիրաց Միութեան կողմէ. այսօր կիրակի ժամը 2.30ին, 3 Villa d'Orléans, *պարտարանին մէջ, 67* Ave. d'Orléans*ի անկիւնը: Մէթրօ* Alésia:

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, զաւեշտ, երգ, պար եւ անակնկալներ: Պիտի նուագէ թառիստ Պ. Ժորժ Շահպարոնեան:

Մ ո ւ տ ք՝ 5 ֆ ր ա ն ք

Վարձու է մէն թ'ուէնի մէջ յարկաբաժին մը երեք սենեակ կահաւորուած, խոհանոց, մառան,ջուր, կազ եւ ելեկտրականութիւն: Տարեկան վարձք՝ 3850 կարասիները գնել պայման է: դիմել՝ Պ. Գարապօղոսեանի, 100 Ave. Michelet, (St. Ouen): մէթրօ՝ Clignancourt.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լապօռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի9—12,*

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ
ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մայքրլ Արլէնի (Տիգրան Գույումճեան) այնչափ փնտռուած եւ հռչակ հանած «*Կանանչ գըլխարկը*» գիրքը, որուն գինն է մէկուկէս տոլար: (37.5 ֆրանք՝, կը ծախենք 25 ֆրանքի:

դիմել *Յառաջ* գրատուն, G. Tzerikiantz, 13 Rue des Dominicains, Marseille.

WAGRAM AUTO
75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette,
84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ թուրիստ 150, քամիոն 220, մոթօ-սայտ 100, թաքսի 50, մասն. դաս ՝15, մեքեն. դաս ձրի:

EMPIRE միւզիք-հօլ՝ 37 Av. Wagram

ALLIANCE FRANÇAISE
101 Bld. Raspail, Paris

գործն. վարժ. ֆրանսերէնի: Ֆրանսերէն լեզուի գարնանային դասընթացքը կըսկսիայսօրՄարտ 1: Ամէն շաբաթ 16 ժ: գործն. դաս եւ հայերէնէ — ֆրանս. թարգ. 17 դասախօս, 1 գեղարուեստական պտոյտ: Ամիսը 150 4 ամսական 475: միայն դասախօսութեանց հետեւողներու կը տրուին մասնաւոր քարտեր, ամսական 75 ֆ.ի: Շաբաթը 5 անգ. դասընթացք, Բշ. Գշ. Դշ. Եշ, Ուր. ժ. 20—22: Դշ.ի դասընթացքը յատկացուած է վաճ. ֆրանսերէնի: Ամսական 100 ֆր., 4 ամս. 325: մանրամասնութեանց համար դիմել տնօրէն Robert Dupouey 101 Bld. Raspail, Paris (6)

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ
դուք կարող էք տիրանալ ձեր ... փական հողաբաժնին-Փարիզի շրջակաները, ուր կրնաք շինել ձեր տունը նոյնպէս ամսավճարներով:

Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝

" ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՋԱԴԵԱՆ "
Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. *Մէթրօ* Opéra *կամ*Chaussée d'Antin, *ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3—7 իսկ Կիրակի ժամը 10—12:*

Կիրակի օրերը կարելի է դիմել նաեւ Հայոց եկեղեցիին դիմացի Café-Rest.22 Rue Jean Goujon *ժամը 10—12 Պ. Տարասովի, իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 2—6 Սէվրան* (Gare du Nord*էն*) *հողաբաժիններու տեղը ընկերութեան գրասենեակը Տէր Պ. Աբրահամեանի:*

Շաբաթ և Կիրակի օրերը ժամը 4—6 կարելի է դիմել Boulogne, 87bis Bld. de la République *Պ. Տ.Բէգզադեանի*

Հողաբաժիններ կան՝ Goussainville, Sevran, Verrières, Combe la Ville Ozoire, Epinay s/Orge, Elisabeth ville, B... d'Arsy, Antony Enghien, Rambouillet.

ԱՌԱՆՑ ՈՐԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄԻ
ՁՐԻԱԲԱՐ կ'ուղեկցինք ձեզ հողաբաժինները ցոյց տալու համար: Բոլոր բացատրութիւնները հայերէն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
9 Մարտ Կիրակի իրիկուն, Albert 1er *թատրոնը*, 64 Rue Rocher

(Métro: St. Lazare et Rome)

Պոլսէն նոր ժամանած դերասան *Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՊԱՊԱԶԵԱՆ*

կը ներկայացնէ՝ Պրիէօի **ՍԻՄՕՆԸ**

Մասնակցութեամբ Պ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

եւ փարիզահայ յաւագոյն ուժերու

Քօմէտի մը մէկ արարով Պ. ԿԱՎՌՕՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ կողմէ

գիները՝ 25, 15 եւ 10 ֆրանք: Նախօրօք տոմսերը ապահովել «կավռօշ»ի խմբագրատունէն եւ բոլոր հայկական ճաշարաններէն:

ALLO, ALLO

Tél. TRUDAINE 81 07
Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԾԷՆԱԶԵԱՆ ԽԵ ԳԱՍԱՆՃԵ...
8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ ...

VELEDIAN & ZINN
ESCHENHEIMER ANLAGE 22
FRANKFURT A. M.

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Ծխախոտ, չոր պտուղներ, ընտանի եւ ... մորթեր, եւայլն:

ԱՐՏԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Նոր եւ գործածուած մեքենաներ, երկաթ... կաշեղէն, եւայլն:

Կ'ուզուին դերձակութիւն գիտցող կամ սորվիլ փափաքող աշկերտներ: դիմել՝ Պ. Գորգիկեանի, 7 Rue de Tournon: Փարիզ (6), մէթրօ՝ Օտէոն :

L'ATELIER
PATCHOULI
(3 արար) Արման Սալաքրուի

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 Ruede la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Métro *և* Nord-Sud: Pigalle.

Մ Ե Ծ Ա Տ Ա Ղ Ձ Ա Գ Ո Ր Ծ Ա Ր Ա Ն
ENTREPRISE GENERALE DE MENUISERIE
Մեր ատաղձագործարանը օժտուած՝ վերջին նորաձեւութեամբ բոլոր մեքենաներով, կը պատրաստէ շինութեան վերաբերեալ ամէն տեսակ կազմածներ, դուռ, պատուհան, սանդուխ, տախտակամած, վաճառատան ցուցափեղկեր, եւայլն:

Մեր սկզբունքն է շինել ամէն բան տոկուն եւ ամէն քսակի համեմատ դիւրամատչելի պայմաններով:

դիմել անձամբ կամ նամակով ԱՐՍԷՆ ԽՏՇԵԱՆԻ, 5 Rue de Paris, CLAMART, (Seine).

ՖՆԱՄԹՐՏՐՄԽՉ ... ԴՈՒՌԸԱՇ ՊԱՆՎՈՒԴ
Դ Ո Յ Ո Զ Յ Ս Ֆ Ո Շ Ն Ո Տ Ո Զ Գ Ռ

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)
CABINET V. YARJANIAN
Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél, CENTRAL, 97-39 *եւ* 96.70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր *պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ,* առանց կանխավճարի: *ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում: (ԱՖԻՏԱՎԻԹ): Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վիզա ամէն երկրի համար:*

Թաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

«ԿՈՎԿԱՍ» ՃԱՇԱՐԱՆ
Ամէն օր՝ գառնուկի միսով խորոված, լուլա - քէպապ եւայլն Օրքէստր թառիստ Ժորժի ղեկավարութեամբ: Բաց է մինչեւ առաւօտ ժամը 2:

23 Rue Huchette — Métro: St. Michel

Ա Ն Ո Ւ Շ Ա Վ Ա Ճ Ա Ռ
O. M. OHANESSSIAN
Marque déposée MELKON

եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով՝ *Լօքում, փախլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն:*

25 Rue Vilin, Paris (20e) — Հեռաձայն Menil. 69—15

ODEON — COLUMBIA
Տիեզերահռչակ *Քոլոմպիա* եւ *Օտէոն* վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակներ եւ *փորթաթիֆ* կրամաֆոններ: եւրոպական եւ արեւելեան նուագարաններու ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին

ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ

ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
150 Rue Moncey, LYON
մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ
38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet *և* Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ: կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)
Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով:

ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ:

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30:

Մէթրօ՝ Ménilmontant *եւ* Martin Nadaud, *թրամուէյ 5 եւ 26, Օթօպիւս*BC, BG, O *եւ* Q.

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ
— Տիկին մը ո՞ւր կրնայ գտնել վերջին նորաձեւութիւններով, ամենասիրուն, ամենատոկուն եւ միեւնոյն ատեն անմրցելի գիներով, պատրաստ կամ չափու վրայ մետաքսէ եւ բուրդէ զգեստեղէններ, մանթօ, գլխարկ, ներքնազգեստ (lingerie) *եւայլն:*

— ՏԻԿ. Ա. ՊՈՒՏԱԿԵԱՆԻ «ՄԱՏԼԷՆ» հայ վաճառատունը անկասկած, 33 Rue des Dames, Métro Rome *կամ* Clichy.

Մուտքը ազատ է ամէն օր մինչեւ 8, կիրակի մինչեւ 2:

ԶՃՓՈԹԵԼ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ ՀԵՏ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
15 RUE DE LA HUCHETTE, PARIS (5)
ՄԷԹՐՕ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ — MÉTRO: ST. MICHEL

Համեղ փաքլավաներ, թէլ քատայիֆ, յօքմա, եուփգա, *ինչպէս և*

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ
Բարեկենդանի առթիւ

ՄԵԿՆՈՒՄԻ պատճառաւ վարձու է դիւրամատչելի պայմաններով, 120 քառ. մեդր տարածութեամբ մեծ աշխատանոց մը, 2 սրահ եւ 1 սենեակ բնակութեան համար: Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, վերելակ՝ բեռի համար: Ամէն յարմարութիւն դերձակի, կօշկակարի, գորգավաճառի, եւայլն: Պայլ 13 տարի: Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Պ.Հ.Աբէլեանի 226,Rue Lafayette, Paris (10).

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
MAISON JOLIVET
17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)
Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թել. Trudaine 24-83

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ — ՀՈՏՈՎ — ՏԱՔՈՒԿ

Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք հացի տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստած GRESSIN JOLIVET *հացերը:*

Ունինք խաշխաշով, շուշմայով, ճապուռով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր:

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՓՐԱՏ
14 Rue François Garcin, 14, LYON

Պատիւ ունինք յայտարարելու մեր յարգելի յաճախորդներուն Լիոնահայ ամուրի երիտասարդութեան թէ մեր ճաշարանը իր հ... կերակուրներով, մաքրութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ ... ձած է Լիոնահայութեան միակ կեդրոնավայրը:

Եթէ կ'ուզէք հոգ տանիլ ձեր առողջութեան, փութացէք ան... մը այցելել մեր ճաշարանը համոզուելու համար: Ժողովրդական ...

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ եւ ՊԱՂՏԱՍԱՐ...

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ
փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ անդամ Société des Comptables (E. C. F.),
150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone:Trudaine ...

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճար...
ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affaires*ի*, Bénéfices Commerciaux*ի և* Impôts sur le revenu *գործողութիւնները:*

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ:

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affaires*ի եւ* BénéficesCommerciaux *տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ* Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, գեր..., կօշկակար, տաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ... տանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ* apprenti *ունենաք:*

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

"La Voix de son Maître"

Phonos & Disques Columbia

POLYDOR REGISTERED TRADE MARK

18 ՖՐ. — 18 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-...

Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA,COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: գիները՝ *120, 18..., 300, 450, 525, 750, 800, 1000* եւ մինչեւ *2,800* ... նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: բաց է ամէն ...

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամ... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մ... գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթ, ... կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՄԱՐՏ
1930
4 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1202

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՏՐԵԼ – ԹԱՓԵԼԷ ՅԵՏՈՅ

Չափազանց ուշագրաւ լուր մը կը հաղորդէ Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը, մարտ 2 թուականով։

Ստալին խորհրդային մամուլին մէջ հրատարակեր է շրջաբերական-յօդուած մը, ուր, գնահատելով հանդերձհաւաքական գիւղատնտեսութեան յաջողութիւնը, կը պատուիրէ շատ չտարւիլ ձեռք բերուած արդիւնքով։

Մինչեւ փետր. 20 հաւաքուած տեղեկութեանց համաձայն, գիւղական տնտեսութեանց աւելի քան 50 առ 100ը համայնացուած է Խորհրդային Միութեան մէջ։ Իսկ գարնանացանի սերմնցուի հաւաքումը ապահովուած է 90 առ 100 համեմատութեամբ (36 միլիոն կենդինար)։

Ճի՞շդ են այս թիւերը։ Այդ չէ կարեւորը։ Բոլշեւիկները այնքան վարպետ են վիճակագրութեան մէջ որ, թուանշաններուն ալ ճառ խօսիլ կուտան իրենց փառքին համար, ոտքի վրայ քուն բերելու աստիճան։

Այս հեռագրին մէջ, ամէնէն ուշագրաւ կէտը այն է որ, Ստալին անհրաժեշտ կը գտնէ զգուշացնել իր ընկերները։ Բաշխել անոնց սանձը, եւ խոհեմութեան խրատներ տալ։

Այսպէս, նկատելով որ՝ ձեռք բերուած յաջողութեան վրայ, շատ մը ընկերներ կ՚ուզեն մէկ հարուածով լուծել «սոցիալիզմ կառուցելու» (միշտ կառուցելո՜ւ) բոլոր խնդիրները, կարմիր իշխանաւորը կը պահանջէ ուժգնօրէն պայքարիլ անոնց դէմ։ Բոլոր անոնց դէմ որ չեն ըմբռներ թէ հարկ է ամրապնդել ձեռք բերուած յաջողութիւնները եւ զանոնք օգտագործել յառաջիկային համար։

Այստեղ վրան-բաց սուտ մը գլորելով, Ստալին կ՚ուզէ հաւատցնել թէ հաւաքական տնտեսութեան յաջողութիւնը կը պարտի… «ինքնաբեր, յօժարակամ» շարժումի մը։ Հետեւաբար, պէտք չէ բռնութեան դիմել կամ արկածախնդրական փորձեր կատարել։

Եւ քիչ մը աւելի խորանալով խոհեմութեան ճամբուն վրայ, կը յորդորէ «մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայել յետամնաց շրջաններուն, ուր նպաստաւոր պայմաններ չկան անմիջապէս հաւաքական տնտեսութիւններ կազմակերպելու»։

Ամբողջ յորդորականին մէջ, միայն այս նախադասութիւնը մէկ հատոր ճառ կ՚արժէ։ Թէեւ, այս ճշմարտութիւնը շատ կանուխէն յայտարարեց Դարալագեազի հայ գիւղացին, իր կոպիտ սրատեսութեամբ.

— «Էշով սոցիալիզմ կառուցել չի կարելի»։

Հեռագրական լուրէն կարելի չէ իմանալ թէ որո՛ւ կ՚ակնարկէ Ստալին։ Յետամնաց, խաւարակուռ, նոյնիսկ միջնադարեան շրջաններ շատ կան անծայրածիր Ռուսաստանի սահմաններուն մէջ։

Բայց, իր խօսքը կատարելապէս կը պատշաճի Կովկասի, այլ մանաւանդ մեր դժբախտ հայրենիքին, ուր մարդիկ տակաւին չեն կրնար զանազանել գոմն ու բնակարանը։

Արդ, այն օրէն ի վեր որ հրաման արձակուեցաւ «հարուածային կարգով» յառաջ տանելու հողագործութեան համայնացումը, հայ «մասնագէտները» սկսան սրարշաւ ասպատակել Հայաստանի նահապետական գիւղերուն մէջ։ Փետրուարի կիսուն արդէն կ՚աւետէին մեծ յաջողութիւններ։ Երեւանի գաւառը դարձած էր յառաջապահը «կոլխոզ»ի (հաւաքական տընտեսութիւն), 59,000 տնտեսութեանց գոնէ կէսը համայնացնելու առաջադրութեամբ։

Նոյն արշաւը Վաղարշապատի մէջ, ուր առաջին առթիւ որոշուեցաւ առանց այլեւայլի գրաւել 37 «կուլակ»ներու արտերը, տուները, այգիները, գործիքները եւն.։ Ախտայի մէջ, 6600 տնտեսութիւններէն 3500ը համայնացուած էին, համաձայն վերջին տեղեկագրի մը։ Աշտարակի, Կոտայքի եւ ուրիշ վայրերու մէջ ալ՝ նոյն թափով կը շարունակուի «կառուցումը»։

Տակաւին առիթ կ՚ունենանք լրիւ թուանշաններ ներկայացնելու բուն իսկ աղբիւրէն, Երեւանէն, պարզելու համար ամբողջ ողբերգութիւնն ու զաւեշտը այս նոր արշաւանքին։

Անհաւասիկ պատմութիւնը Ղուրդուղուլուին, — Նախնական՝ իր անունին պէս — որուն 44 գիւղերէն տասնին մէջ անասնապահ Քիւրտեր կը բնակին։ «Այս վերջինները կարելի չէ եղած համայնացել, որովհետեւ հողին չեն կապուիր»։

Ինչ՞ն յառաջ կուգայ Մոսկուայի վարիչներուն նոր սթափումը, այնքան իշխանասաստ հրամաններէ յետոյ։

Ինչո՞ւ այս խոհեմ նահանջը՝ գաղտնի շրջաբերականներէ, խմբական ոչնչացումներէ, թռուցիկ խումբեր, նոյնիսկ կարմիր բանակը շարժման մէջ դնելէ յետոյ։

«Կուլակ»ներու աղաղակները եւ արցունքնե՞րն են որ երկիւղի մատնեցին Մոսկուան, թէ փլուզումը աւելի շուտ սկսաւ քան կառուցումը։

Լէնին քաջութիւնն ունէր իր սխալները խոստովանելու, մասնաւոր նամակներու կամ ճառերու մէջ։ Եւ առտու մը հաստատեց հռչակաւոր «Նեփ»ը, որուն հիմերուն տապար մը իջեցուցին իր յաջորդները, 1929ին։

Ստալին, աւելի սահմանափակ եւ կամակոր, պիտի ունենա՞յ այդ առաքինութիւնը։ «Կոլխոզ»ին տեղ «նովխոզ»ի մը ճամբա՞ն կ՚ուզէ հարթել, թէ տխուր ռազմախաղ մը կը փորձէ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ Է ՄԵՐ ՈՒԺԱԾԸ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ խմբագրականին մէջ (11 փետր.).

— «Եթէ ոչ-դաշնակցական թերթերը քիչ մը աւելի ուշադիր եղած ըլլային մեր ըսածներուն եւ գրածներուն վերաբերմամբ, ապահովաբար մինչեւ այժմ հասկցած պիտի ըլլային, թէ ինչո՞ւ՝ ընդունելով հանդերձ ներկայ Հայաստանն իբրեւ կորիզ մեր գոյութեան՝ մենք այսուհանդերձ պայքար կը մղենք հոն հաստատուած խորհրդային կառավարութեան դէմ։ Եւ եթէ քիչ մը աւելի յուրջ եւ անաչառ ոգիով մտիկ ընէին, պիտի տեսած ըլլային, որ՝

Առաջին, մեր պայքարը խորհրդային կառավարութեան դէմ *զէնքի* պայքար չէ, այլ *գաղափարական* պայքար է, որ շատ սովորական եւ շատ օգտակար նկատուած բան մըն է բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ։

Երկրորդ՝ տարիներ շարունակ մենք եղած ենք եւ այժմ ալ կը մնանք *լոյեալ* ընդդիմադիրի դերին մէջ, ոչ կը դաւենք խորհրդային կառավարութեան դէմ եւ ոչ ալ կը մասնակցինք ուրիշներու դաւադրական ձեռնարկներուն։

Երրորդ՝ տարիներու ընթացքին մենք որ եւ է հայ կուսակցութենէ աւելի նիւթական օժանդակութիւն ըրած ենք խորհրդային Հայաստանին՝ աղէտներու ատեն թէ վերաշինական նպատակներով։ Բայց եթէ այսուհանդերձ յաճախ խստօրէն քննադատած ենք խորհրդային կառավարութեան գրգռիչ եւ քանդիչ ընթացքը, այդ չի նշանակեր երբեք, թէ մենք դէմ ենք եղած ներկայ Հայաստանի վերաշինութեան։

Չորրորդ՝ դառն ճշմարտութիւնը ներկայ Հայաստանի մասին մենք աւելի օգտակար սեպած ենք արտասահմանի հայութեան համար քան գեղեցիկ սուտը. որովհետեւ գիտենք որ ճշմարտութիւնը, որքան ալ թանձր ծածկես, հազար ու մի ճանապարհներով ի վերջոյ երեւան պիտի գայ եւ ջախջախէ արհեստական կերպով ստեղծուած պատրանքները ու առաջ բերէ խորունկ, չափազանց քայքայիչ յուսախաբութիւններ։

Այսպէս թէ այնպէս, եթէ մեր հակառակորդները մեր գործիչներէն ոմանց ճառերուն կամ մեր գրողներէն ոմանց յօդուածներուն մէջ սկսած են տեսնել ու գնահատել կարգ մը մտքեր, զոր մինչեւ այժմ չեն տեսած ու գնահատած, այդ կը նշանակէ թէ վերջապէս իրենց աչքերն ալ, սկսած են բացուիլ։»

ԴԷՊՔ ՄԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի օր Մարսիլիա, փարք Պորէլիի մէջ ձիարշաւ տեղի կ՚ունենար, երբ արդիւնքին մասին վէճ մը ծագեցաւ հանդիսականներուն միջեւ ճիշդ ինչպէս պատահած էր Վէնսէնի մէջ քանի մը շաբաթ առաջ։ Բազմաթիւ մարդիկ՝ ցանկապատերէն անցնելով, փորձեցին յարձակիլ կազմակերպիչներուն վրայ, սակայն ոստիկան-զինուորներ եկած միջամտեցին զանոնք։ Եւ աւսոր վրայ ջղագրգիռ ժողովուրդը կրակի տուաւ կարգ մը խրճիթներ, ցանկապատեր եւայլն։

Վնասն է 300,000 ֆրանք։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք-յունական համաձայնագիրը

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ Էնկիւրիի հելլէն դեսպանը Աթէնքէն արտօնութիւն ստացած է ստորագրելու բնակչութեանց փոխանակութեան վերաբերեալ համաձայնագիրը։ Այս համաձայնութեան հետեւանքով հաւանական է որ լուծուի Ազգերու Դաշնակցութեան Խառն Յանձնաժողովը։

Հիմա Էնկիւրիի մէջ բանակցութիւններ պիտի սկսին՝ կնքելու համար հելլէնեւթուրք բարեկամութեան, իրաւարարութեան եւ առեւտրական դաշնագիրներ։

Թուրք գաղթականներու տեղաւորումը

Թուրք գաղթականներու տեղաւորման ընդհանուր տնօրէն Հաճի Մեհմէտ պէյ հետեւեալը յայտարարած է «Ճիւմհուրիյէթ»ի.

— Մեզի հետ մասնաւոր քաղաքային քննիչներն ալ կ՚աշխատին որ գաղթականներու տեղաւորման խնդիրը մինչեւ յունիս վերջանայ։ Կուսակալութիւններէն առնուած տեղեկութիւններու համաձայն, գաւառներու մէջ տեղաւորման եւ հողային բաժանման գործերը լրացած են եւ գաղթականները բոլորովին ինքնաբաւ դարձած։ Միայն Պոլսոյ, Իզմիրի, Սամսոնի պէս քանի մը տեղեր, ուր մեծ թիւով գաղթականներ բնակեցուած են, դեռ չեն աւարտած կարգ մը կնճռոտ գործեր։

Ցարդ կալուած եւ հող բաժնուած է՝ 27,000 գաղթականներու իբրեւ սեփականութիւն եւ 400,000 գաղթականներու՝ փոխատուութեան ձեւով։ Գաղթականներուն իրենց առնելիքին փոխարէն Անատոլուի մէջ կուտանք ինչ որ գտնենք, իսկ Պոլսոյ մէջ՝ կալուած եւ հող։

Երբ տեղաւորման գործերը աւարտին, չեմ գիտեր թէ բնակութեան գործերը Ազգային կալուածներու վարչութեա՞ն պիտի փոխանցուին թէ բնակութեան դրամատուն մը պիտի ստեղծուի։

Արտասահմանէն, մասնաւորապէս Պուլկարիայէն գաղթականներ կը շարունակեն հասնիլ։ Առ այժմ խնդրոյ առարկայ չէ զանգուածային կերպով գաղթականներ բերել տալը։

Թուրքեւսերպ վէճը կարգադրուած

Պելկրատի թրքական դեսպան Հայտար պէյ իր պաշտօնատեղին վերադառնալէ առաջ Պոլսոյ մէջ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է Թուրքիոյ Եուկոսլաւիոյ յարաբերութիւններուն մասին։ Ինչպէս յայտնի է, երկու երկիրներու միջեւ առկախ մնացած էր Սերպիոյ թրքապատկան կալուածներու գրաւման խնդիրը։ Դեսպանը յայտարարեց թէ անիկա կարգադրուած է ու կալուածներուն վրայ դրուած «հաճզ»ը վերցուած։ Այս կարգադրութենէն պիտի օգտուին միայն քաղաքին մէջ կալուած ունեցողները, որովհետեւ Եուկոսլաւիոյ հողային օրէնքին համաձայն, հողերը պետական սեփականութիւն եղած են։ Թուրք կառավարութեան դիմումին վրայ եուկոսլաւ կառավարութիւնը համաձայնած է արժէքին համեմատ հատուցում կատարել հողատէրերուն։ Շահագրգռուող անձերուն յայտարարագիրներ ղրկուած են որոնք մինչեւ Մայիս պիտի լեցուին եւ կառավարութեան միջոցով պիտի ներկայացուին։ Դեսպանը յոյս կը յայտնէ որ սեպտեմբերին պիտի սկսի հողատէրերուն հատուցումներուն բաժանումը։

Թուրքեւսերպ յարաբերութիւնները բնական վիճակի մէջ կը գտնուին, ըսած է դեսպանը։ Կալուածական գործեր կարգադրուելէ վերջ, երկու երկիրներուն միջեւ առեւտրական դաշնագիր մը պիտի կնքուի։

Թարտիէօի երկրորդ դահլիճը

Պ. Անտրէ Թարտիէօ շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը կազմեց դահլիճը, երկար բանակցութիւններէ վերջ։

Այս դահլիճը կը բաղկանայ 18 նախարարներէ եւ 15 փոխնախարարէ, այսինքն փետրուար 17ին տապալած դահլիճէն 5 անդամ աւելի. ասկէ զատ ստեղծուեցաւ զբօսաշրջութեան (Թուրիսմ) բարձր-կոմիսարի նոր պաշտօն մըն ալ, իբրեւ լրացուցիչ մաս նախարարութեան։ Այնպէս որ նոր նախարարութիւնը 34 անդամ ունի։ Նորաստեղծ նախարարութիւններն են՝ Պիւտճէի նախարարութիւնը, զոր հաստատեց Քամիյլ Շօթան, եւ Հանրային առողջութեան նախարարութիւնը, յետոյ ստեղծուեցան չորս նոր փոխ-նախարարութիւններ։ Ասոնցմէ ամէնէն կարեւորն է Ազգային Տնտեսութեան փոխ-նախարարութիւնը, որ պիտի զբաղի ապրուստի սղութեան վերաբերեալ եւ այլ հարցերով։ Թարտիէօ վերահաստատեց ելմտական փոխ-նախարարութիւնը, նոյնպէս ստեղծեց պիւտճէի փոխ-նախարարութիւն մը։ Նոր դահլիճին անդամներէն 20 հոգի մաս կը կազմէին Թարտիէօի տապալած դահլիճին՝ Պրիան, Մաժինօ, Լօրան էյնաք, Ժէրմէն Մարթէն (այժմ Պիւտճէի նախարար), Փիէթրի, Ֆլանտէն եւայլն։ Նոր նախարարներէն յիշենք Ռաուլ Փերէն (դատական), Տիւմէնիլը (ծովային), Փիէռ Լավալ (աշխատանքի) եւայլն։ Առաջին անգամ նախարար կ՚ըլլայ Փօլ Ռէյնօ (ելմտական)։

Նոր դահլիճի անդամներէն 21ը փաստաբան են, 4ը պաշ-

(Ուրիշ լուրեր շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 37

Պասրայէն, Յ. Վ. Յոնանեանի միջոցաւ	340.—
36րդ ցանկին գումարը	47,182.15
Ընդհ. գումար	47,522.15

* *
*

… Խմբագիր

ՊԱՍՐԱ, 16 Փետր.— Հայաշունչ թերթիդ միջոցով տեղեկացած ըլլալով մեր ազգակիցներուն եւ հոգեհատորներուն թշուառութեանը, եւ մորթիս վրայ կրած ըլլալով նոյն տառապանքը, չեմ կրնար անտարբեր մնալ ու չմիանալ այն ազնուասիրտ ազգակիցներուս, որոնց գնահատելի նուիրատուութիւնները պարբերաբար կ՚արձանագրէք «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ։

Ուստի կը փութամ ներփակել երեք հարիւր քառասուն (340) ֆրանքնոց գումար մը, զոր հաւաքած եմ քանի մը ծանօթներէս.— Յովհ. Յոնանեան 63, Տիկին Արեւալուս Յոնանեան 45, Պ. Աբգար Սարգիսեան 63, Պ. Ադամ Ասատուրեան 63, Պ. Վահան Աճէմեան 45, Պ. Գարեգին Ղազարեան 36, Պ. Կարապետ Թորոսեան 25։ (Տես վերը)։

Յովհաննէս Վ. Յոնանեան
(Ատափազարցի)

50,000 ԵԻՍ

Պատասխանելով իրեն եղած առաջարկին, Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան 50,000 ֆրանք յանձնած է գաղթականներու տեղաւորման ներկայացուցիչ Պ. Լընայլի։ (Բացի Հանգանակիչ Կեդր. Յանձնախումբին յանձնած 50,000էն)։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐՆԱՆ

Պէյրութի «Լիսան իւլ Հալ» թերթը կը գրէ.—

Մեր լրատուն պաշտօնական աղբիւրէ մը ստուգած է որ Մարզպանութեան առողջապահական բաժնի տնօրէնութիւնը որոշած է գարանթինայի Հայերը հեռացնել այդ շրջաններէն եւ անոնց հիւղակները քանդել, որովհետեւ այդ գաղթակայանները ընդհանուր առողջութեան տեսակէտով շատ վնասակար են։ Մարզպանութիւնը հող պիտի տայ բնակելու համար։ Արդէն Էշրէֆիէի մէջ երկու գետիններ գնուած եւ տուներ շինուած են. երկու գիւղեր ալ հաստատուած են Ալէվիներու երկրին մէջ եւ գիւղացիներուն սկսած են երկրագործական գործիքներ տալ։

Տէր Զօրի շրջաններուն մէջ մեծ թիւով Հայեր տեղաւորուած են։ Մարզպանութիւնը մասնաւոր ջանք կը թափէ որ Հայերը այդ շրջանները հաստատուին եւ հոդին կապուին։ Այս կերպով Հայերը այլեւս տեղացիներուն նախատինքէն ու մրցակցութենէն ազատ պիտի ըլլան։

ՀԱՅԱԳԷՏ Ն. ՄԱՌ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կ՚իմանանք թէ՝ հայագէտ պրոֆ. Նիկոլա Մառ, որ համաշխարհային համբաւ կը վայելէ, բանտարկուած կը մնայ Լէնինգրադի մէջ, մերժած ըլլալով Աստուծոյ եւ կրօնի դէմ հրապարակաւ արտայայտուելու առաջարկը։

Մանրամասնութիւններ կը պակսին։

ԷՅՖԷԼԻ ԿԱՏԱՐԷՆ

Վաղը, Չորեքշաբթի իրիկուն Էյֆէլի աշտարակի անթելի կայէնէն Օր. Հ. Թորոսեան կ՚երգէ Արամ Պարթեւեանի «Նոր Երգեր»էն «Ես որ մեռնիմ», Դիշեբային, Օրօր, եւ Սիրերգը և ուրիշ ժողովրդական երգեր։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԽՈՒՍԱՓՈՒՄ ՉԿԱՅ

Օրուան խնդիրն է, տակաւին, ելմտական տագնապը։

Էնկիւրիի վարիչները տենդոտ գործի լծուած են՝ փրկելու համար երկիրը, որ անդունդին ծայրն հասած է։

Ըամէթ փաշա կ'աղմկէ հրապարակը։ Շարժման մէջ դրուած է ամբողջ պետական մեքենան, խորհրդարանն ու մամուլը։ Ամէն օր նոր հրամանագիր եւ նոր ծրագիր։ Սեղմումներ Սակարաներն եւ դրամատուններուն վրայ։ Արգելք՝ արտասահմանէն կատարուած ներածումներու։ Բացարձակ պաշտպանութիւն թրքական դրամի։ Ո՛չ ոք արտօնուած է թրքական թղթադրամով օտար դրամ գնել։ Արտածող վաճառականները պէտք չէ թրքական թղթադրամով ծախեն իրենց ապրանքները։ Տեղական դրամատունները չեն կրնար օտար դրամով ընթացիկ հաշիւ բանալ։ Նոյն դրամատունները արտօնուած չեն օտար դրամի վերածել իրենց մօտ պահ դրուած թրքական դրամները։ Եւայլն, եւայլն։

Այս բացասական ձեռնարկներուն հետ միաժամանակ, փորձեր կ'ըլլան դրական աշխատանքներու.— զարկ տալ տեղական ճարտարարուեստին, հիմնել Պետ. Դրամատուն, վարկ բանալ գիւղացիներուն եւլն.։

Այս բոլորը կ'ըլլան երկու նպատակով. նախ իսկապէս դարման տանելու համար յուսահատական կացութեան մը. երկրորդ՝ ու մանաւանդ արտաքին աշխարհի (օտար պարտատէրերու) ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար այդ կացութեան վրայ, որպէսզի յաջողին «մորաթորիոմ» մը ձեռք բերել։ Ուրիշ խօսքով, Էնկիւրիի վարիչները պատրուակ բռնելով ներկայ տագնապը, կ'ուզեն խուսափիլ իրենց պարտքը վճարելէ։ Խնդրին ամբողջ ծանրութիւնը կը կեդրոնանայ այս կէտին վրայ։ Օտար բաժնետէրերը հասկցած են այս ծրագիրը եւ իրարանցումի մատնուած։ Շատ թափանցիկ էր Թուրք վարչապետին վերջին յայտարարութիւնը թէ՝ Օսմ. Հանրային Պարտքի կարգադրութեան հարցին մէջ Թուրքիա շատ ծանր պայմաններ ընդունած է, թէ այդ պայմաններու գործադրութիւնը շատ վեր է երկրին բարեացակամութենէն, թէ ամէն տարի Հանրային Պարտքի հաշւոյն վճարումներ ընելով վտանգի կ'ենթարկուի Թուրքիոյ ապագան եւլն.։

Ըամէթ փաշայի այս խօսքերը սկեպտիկութեամբ կ'ընդունուին օտար շրջանակներու կողմէ։ Մասնաւորապէս կասկածոտ են Ֆրանսացիները, որոնց կը պատկանի Օսմանեան Հանրային Պարտքի 100ին 80 բաժինը։

***

1914ին Մեծ Պատերազմի հռչակումով, Թուրքիա դադրեցուց Հանրային Պարտքի կտրօններուն վճարումը։ Այս վիճակը տեւեց խիստ երկար։ 1924 յուլիս 24ի Լօզանի դաշնագիրը կը տրամադրէր որ օտար բաժնետէրերը պէտք է բանակցին Օսմանեան կայսրութեան ժառանգորդ պետութեանց հետ՝ կարգադրութեան մը յանգելու համար։ Գլխաւոր ժառանգորդն էր Թուրք կառավարութիւնը, որուն հետ, երկար բանակցութիւններէ վերջ, համաձայնագիր մը կնքուեցաւ 1928 յունիս 13ին Փարիզի մէջ։ Էնկիւրիի խորհրդարանը երկար ձգձգումներէ ետք, պայմանաժամին լրանալիք օրը վաւերացուց զայն՝ պզտիկ վերապահումով մը՝ այն թղթադրամներու մասին, որոնք պատերազմի ընթացքին Հանրային Պարտքի վարչութեան երաշխաւորութեամբ հրապարակ հանուած էին։ Օսմանեան Հանրային Պարտքէն Թուրքիոյ բաժին կ'իյնար 100ին 62՝ 1912էն առաջուան փոխառութեանց եւ 100ին 76՝ անկէ վերջիններուն համար։

Օտար բաժնետէրերը, իբրեւ երաշխաւորութիւն ստացան Պոլսոյ, Ղալաթիոյ եւ Հայտարփաշայի շրջանակներու մաքսատուրքերը։ Հետեւաբար անոնք այժմ բացարձակապէս անողոք կը գտնուին, ու չեն ուզեր լսել Թուրքիոյ ելմտական տագնապին առթիւ արտասանուած սրտառուչ խօսքերը։ Օտար պահանջատէրերը երբեք չեն ուզեր հետաքրքրուիլ Թուրքիոյ ներքին վիճակով, քանի որ իրենց պահանջը երաշխաւորուած է որոշ հասոյթներով, որոնք Թուրք կառավարութեան համար անձեռնմխելի պիտի մնան, ըստ Փարիզի համաձայնագրին։ Թուրքիա տարեկան երկու միլիոն թրքական ոսկի (ոսկեդրամ) պէտք է վճարէ Հանրային Պարտքի հաշւոյն։ Անոր փոխարէն տարեկան առնուազն չորս միլիոն ոսկիի (այսինքն կրկինը) հասոյթ կը ստանայ Պոլսոյ, Ղալաթիոյ եւ Հայտար փաշայի մաքսատուրքերէն։ Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, 1927-28 շրջանին հասոյթ եղած է 4 միլիոն 109,000 ոսկի (450 միլիոն ֆրանքէն աւելի։) Ուրեմն, Թուրքերը փախուստի միջոց չունին եւ պէտք է գործադրեն համաձայնագրին պայմանները։

Ասկէ զատ, 1930-1931 ելմտական տարւոյ ելմտացոյցին մէջ կը տեսնուի որ մաքսատուրքերուն վրայ 6 միլիոն ոսկիի յաւելում եղած է։ Յետոյ, մինչ ելմտացոյցի ամբողջական հասոյթներու գումար նախատեսուած է 222,992,000 ոսկի, ծախքերը հաշուուած են 222,834,330 ոսկի, այսինքն աւելի պակաս։ Ու դեռ հասոյթները 14,150,000 ոսկի աւելի պիտի ըլլային, եթէ քարիւղի եւ շաքարի մենաշնորհները ջնջուած չըլլային։ Հետեւաբար խօսք չի կրնար ըլլալ Թուրքիոյ «բարի կամեցողութեան» չարաչար գործածուելուն մասին։ Թուրքիոյ ներքին վճարման կարողութիւնը բնաւ կասկածի կարելի չէ ենթարկել։ Ահա՛ այս է օտար, մասնաւորաբար ֆրանսացի բաժնետէրերու տեսակէտը։

Գալով արտաքին վճարման կարողութեան, այդ մասին ալ լաւատես են Ֆրանսացիները եւ չեն ուզեր հաւատալ Ըամէթ փաշայի խօսքերուն։ «Թան» (24 փետրուար) կը գրէ որ եթէ Թուրքերը դրամ չունին, այն ատեն ի՛նչպէս կրնան մտածել ազգային պետական դրամատուն մը հիմնել՝ առանց օտար դրամագլուխի օժանդակութեան։

Մնաց որ Փարիզի համաձայնագիրը (1928 յունիս 13) շատ բացորոշ է եւ բնաւ «մօրաթօրիոմ» չի թոյլատրեր՝ նոյնիսկ ամէնէն բացառիկ պարագաներու մէջ։ Թուրքիա պարտաւոր է 1929 յունիս 1էն սկսեալ մինչեւ 1936 մայիս 31 տարեկան երկու միլիոն թրքական ոսկի (ոսկեդրամ) յանձնել Օսմանեան Պանքային՝ Հանրային Պարտքի հաշւոյն։

Միայն համաձայնագրին մէջ կայ 17րդ. յօդուած մը, որ կ'ըսէ թէ՝ կամքէ անկախ բացառիկ պարագաներուն (force majeure), Թուրք կառավարութիւնը կրնայ այդ վճարումն ընել թրքական թղթադրամով եւ ոչ թէ ազգային թղթադրամը անգլիական ոսկիի կամ ուրիշ ոսկեդրամի վերածելով։

Այսպէս ուրեմն, խուսափումի ճամբայ չկայ։

Համաձայնագիրը որոշ է. ո՛ր կողմ ալ դառնան, չեն կրնար իրենց օձիքն ազատել միջազգային հանգամանք ներկայացնող պարտաւորութիւններէ։ Հակառակը Օսմանեան կայսրութեան բախտին պիտի արժանացնէ զիրենք։

Վերջերս ֆրանսական թերթ մը դառնօրէն կը դանգատէր թէ քէմալականները տակնուվրայ ըրին հին վարչաձեւը, սակայն պահեցին պարտքերը չվճարելու վաղեմի սովորութիւնը։

Ուրիշ ի՛նչ սովորութիւններ կան դեռ — անծանօթ Ֆրանսացիներուն — որոնք անաղարտ պահուած են Համիտներու ժառանգորդներուն մէջ։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

"ՄԻՕՐԻՆԱԿ ԴՊՐՈՑ"

Աւելի քան տարի մըն է, որ վէճ մը կայ ֆրանսայի կրթական շրջանակներուն, մանկավարժական պարբերաթերթերուն, բժշկական ամսագիրներուն եւ օրուան թերթերուն մէջ։ Այս վէճը ունի երկու երես.

I —Միօրինակ, միաձեւ դպրոց (école unique):

2— Աշակերտներու իմացական յոգնութիւն (surmenage scolaire)։

Նախ ներկայացնենք առաջինը, պատկերացնելով վիճաբանութեան թեր ու դէմ կողմերը։

Ի՞նչ է միօրինակ դպրոցը եւ ինչ նպատակներ կը հետապնդէ։

Ֆրանսայի մէջ երկու տեսակ դպրոց կայ — Ա) Ձրի նախնական կրթութիւն, Բ) Վճարովի երկրորդական կրթութիւն։ Ամէն ֆրանսացի պարտաւոր է հետեւիլ նախակրթարանի մը։ Այնպէս որ աղքատ եւ հարուստ հաւասար են նախակրթարանին դուռներուն առջեւ։ Ընդհակառակն երկրորդական կրթութիւնը վճարովի է, այնպէս որ աղքատ եւ հարուստ հաւասար չեն երկրորդական վարժարաններու դուռներուն առջեւ։ Հարուստ տղան կրնայ շարունակել իր ուսումը եւ հասնիլ բարձրագոյն կրթութեան, մինչդեռ աղքատ տղան ստիպուած է նախակրթութենէն անմիջապէս յետոյ՝ հրաժարիլ դպրոցէ։

Հասարակաց դպրոցը կը միացնէ եւ միակ դպրոցի մը կը վերածէ այդ երկու դպրոցները։ Կը բաւէ, որ կառավարութիւնը ձրի հռչակէ նաեւ երկրորդական ուսումը։

Այս որոշման դէմ կ'արտայայտուին շատեր, նախ մայրերը։ Վերջերս 800 մայրեր ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին ղրկեցին բողոքանմանամակ մը, ուր կ'ըսեն. «Զաւակ մը նախ կը պատկանի անոր, որ ծնած է զայն։ Մենք, մայրերս, մեր զաւակները կը յանձնենք պետութեան զինուորական կրթութեան եւ հայրենիքի պաշտպանութեան համար միայն. այնուհետեւ անոնք կը պատկանին մեզի։ Մենք միայն, մեր բնական իրաւունքով, պիտի տանք անոնց սիրտին եւ միտքին ուղղութիւնը»։

Առաջին առթիւ զարմանալի կը թուի այս բողոքը։ Պետութիւնը կը ստանձնէ բարձրագոյն կրթութեան ծախքերը, եւ մայրերը կը մերժեն ու կ'ըսեն. Pecunia tua tecum sit: Ինչ որ կը նշանակէ «ձեզի պահեցէք ձեր ձրին, որ շատ սուղի կը նստի մեզի, խլելով մեր ազատութիւնը»։ Եւ կը տեսնուի, որ հետզհետէ կը ծաւալի այս շարժումը։ Կիներու Ազգային Դաշնակցութիւնը իւրաքանչիւր երեսփոխանի ուղղեց նոյնիմաստ բողոք մը, առաջարկելով մերժել այն վարկերը, որոնք պիտի յատկացուին երկրորդական ձրի կրթութիւնը ապահովելու, մէկ խօսքով՝ միօրինակ դպրոցը ստեղծելու։ Անոնք կը պնդեն, որ ձրին պարզապէս քօղ մըն է։ Հոս արդէն կը հասկցուի, որ մայրերուն ետեւ զսպանակը բռնած են երկրին քաղաքական դէմքերը։ Անոնք կը վախնան, որ այս ձեւով պետութիւնը մենաշնորհ կը դարձնէ կրթութիւնը։ Վերջապէս զաւակը կը բաժնէ ընտանիքէն, ինչպէս եկեղեցին բաժնեցին պետութենէն։ Միեւնոյն ատեն, կը պնդեն որ պատրանք մըն է ձրի կրթութիւնը։ Ձրի խօսքը պատրուակ մըն է, որ պատճառ պիտի դառնայ նոյնիսկ երկու անգամ վճարելու։ Այստեղ հարցը կը յիշեցնէ քիչ մը ընտանիքին ու պետութեան հին վէճը։ Պետութիւնը ընտանիքին իրաւունքներուն դէմ, եւ ընտանիքը պետութեան իրաւունքներուն դէմ։ Նախնական կրթութիւնը որքան ալ կրէ պետութեան ազդեցութիւնը, զաւակը չի կրնար դուրս ելլել մօրը ազդեցութենէն։ Պետութիւնը, ստանձնելով նաեւ երկրորդական կրթութիւնը,— որ գլխաւոր ազդակն է տղուն մէջ նկարագիր կազմելու,— կ'ուզէ բաժնել զաւակը ընտանիքէն։

Գոնէ այսպէս կ'ըսեն հակառակորդները։

Ինչ կ'ըսեն պաշտպանները։

Աւելորդ է վախը թէ պետութիւնը իր ձեռքը կը դնէ պատանիներուն վրայ։ Նախ, կ'ըսեն, սխալ է թէ զաւակ մը կը պատկանի իր մօրը։ Ամէն տղայ կը պատկանի ինքզինքին, այսինքն անկախ է։ Եւ մայր մը չի կրնար ստացուածք նկատել տղան, որուն հանդէպ պարտականութիւններ ունի։ Եւ այդ պարտականութիւնը մօր յանձնած էր հին պետութիւնը։ Արդիական պետութիւնը այժմ ինք կ'ուզէ ստանձնել այդ պարտականութիւնները։ Տղուն տալ ֆիզիքական եւ իմացական լիակատար զարգացում։ Տեսնուած է, որ մայրերը, աղքատութեան պատճառաւ, չեն կրցած ամբողջովին կատարել իրենց յանձնուած պարտականութիւնը։ Զաւակները միայն կէս (նախակրթութիւն) ստացած են, որովհետեւ դպրոցը կիսուած էր։ Այժմ պետութիւնը կ'ուզէ ամբողջացնել դպրոցը, վերածել մէկ եւ ամբողջական դպրոցի մը, ուր հաւասարէ հաւասար, նոյն գրասեղաններուն վրայ, նոյն ուսուցիչներուն շունչին տակ, պիտի լրացնեն իրենց ուսումը երկրին բոլոր զաւակները։

Ռուսիոյ մէջ եւս այժմ գոյութիւն ունի միօրինակ դպրոց մը, ուր դժբախտաբար, կը յաճախեն միայն բանուորներու զաւակները։ Ընդհակառակն Եւրոպայի արեւմտեան երկիրներուն մէջ, երկրորդական կրթութիւն կրնան ստանալ միայն հարուստներու զաւակները։

Ահա այս անհաւասարութիւնն է, որ կը յաւակնի հարթել միակ եւ ամբողջական դպրոցը։ Ֆրանսացի տղայ մը, ինչ ալ ըլլայ իր ծագումը, հարուստ կամ աղքատ, իրաւունք պիտի ունենայ ձրիաբար ստանալու նախնական եւ երկրորդական կրթութիւնը, ուսուցիչ ունենալու նոյն դաստիարակները, օգտուելու պետական նոյն ռոճիկներէն։ Այս ուղղութեամբ, երկրին ղեկը չպիտի ստանձնէ միայն հարուստին տղան, որ հակառակ իր միջակ կարողութիւններուն, կը լրացնէ երկրորդական վարժարան մը, կը ստանայ բարձրագոյն վկայական մը եւ, կարծես իր դղեակը ըլլար, յանկարծ կը մտնէ երկրին ղեկավարութեան մէջ։

Միօրինակ դպրոցի վէճը կը շօշափէ նաեւ ներքին կրթական ծրագիրն ալ։ Յաջորդով պիտի ներկայացնենք այն վէճերը, որոնք կը վերաբերին ֆրանսական կրթական ծրագիրներու բովանդակութեան, ծանրաբեռնուած նիւթերուն, աշակերտներու իմացական յոգնութեան։

ՇԱՀԱՊ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Աննախընթաց ձմեռ է գրեթէ ամէն տեղ։ Ձիւն, անձրեւ, կարկուտ կամ չոր ցուրտ՝ մերթ երկրի մէկ, մերթ միւս մասերում։ Շատ տեղերում երթեւեկը դադարած է. Թղթատարը գրեթէ ամէն տեղ անկանոնութիւններ ունեցաւ, տակաւին գոց ճանապարհներ կան, անհրաժեշտ դէպքերում օգտագործում են օդանաւերը։

*** Շահնշահը Հարաւից Թեհրան վերադարձին Ղումի մօտ ճանապարհը ինքնաշարժի համար անանցանելի գտնելով, ոտքով թէ ձիով կտրում է I—2 փարսախ, անցնում է Ղումից, մօտակայ մի սրճարանում հանգիստ առնում եւ վճարում սրճարան պահողին 500 ղռան. երջանիկ մարդ, որ մէկ տարուան մէջ դժուար թէ այդքան շահ ունենայ։

*** Նոր Ջուղայի Թեմակալ Մեսրոպ Արք. որ ամիսներ առաջ Սահակ վրդ. Գէորգեանին նշանակել է Սուլթանապատի առաջնորդ, այժմ պաշտօնական նամակով յայտնում է նոյն տեղի դատաւորին թէ Սահակ վարդապետը պարսկահպատակ չէ, վանեցի է, կեղծ հոգեւորական է, մի պարզ խաչագող, ուստի պահանջում է հանել վանապատկան հագուստները։

*** Թեհրանում հայազգի փաստաբան Աղաբարոֆի տունը, մասնաւոր հիւրասիրութեան ժամանակ, պետական անձնաւորութիւնների եւ օտարազգի հիւրերին ներկայութեան, տան տէրը անուանարկիչ արտայայտութիւն է թոյլ տալիս պարսիկ ժողովուրդի հասցէին։ Հիւրերին մէկը, պետական հաստատութեան մի պաշտօնեայ, ապտակում է հայ փաստաբանին։ Այս առթիւ մայրաքաղաքի «Իղդամ» թերթը խիստ յարձակումներ է հրատարակում հայ փաստաբանի հասցէին, անտեղի ակնարկներ անելով նաեւ փաստաբանի պատկանած ազգութեան։ «Իրանը քաբիր» անթոյլատրելի է գտնում մի անհատի քայլով չափել ողջ ազգութիւնը եւ մասնաւոր մի դէպքից հաւաքականութեան հասցէին սխալ ու անտեղի եզրակացութիւններ հանել։

*** Մի ուրիշ հայ փաստաբան դոկ. Ալէք Ազարեան Թեհրանում պաշտպանում է դատը հակաբոլշեւիկ ռուս շարժավար (շոֆէօր) Գրիշայի, որ Ղազւինում կացինի հարուածներով սպանել է յոյն գինեվաճառին ու վերջինիս կնոջ, իբր թէ գարին հայհոյելու պատճառով։ Հայ փաստաբանի գեղեցիկ պաշտպանողականի մասին դատախազը հետեւեալն է ասում.

«Հաստատում եմ որ պարոն դոկտորի պաշտպանողականը գիտական տեսակէտից մէկն է լաւագոյն պաշտպանողականներից, որ ես տեսել եմ Եղեռնադատ Ատեանի մէջ»։

*** Խորհրդային երկրներից շարունակում են Թաւրիզ, Ռաշտ եւ Թեհրան հասնել նորանոր փախստականներ, որոնք սոսկալի գոյներով են նկարագրում կարմիր Դրախտը։ Փախստականների մէջ կան՝ մասնագէտներ ալ, բժիշկ, եւայլն։

*** Նոր Ջուղայում քաոսը շարունակւում է։ Այդ բաւական չէ, ուզում է Ատրպատականն էլ նոյն օրին հասցնել։ Այս ողորմելի ծրագիրը սակայն ջուրն ընկաւ։ Էջմիածնից Մելիք Թանգեանին փոխարինելու պաշտօնով ուղարկուած վեղարաւորը անել կացութեան մատնուած է մ[illegible] ղաքում։

*** Նոր տարւայ [illegible] Ջուղայում երգում են [illegible] հայրենիք»ը, որի մասի[illegible] կանութեան նախօրօք [illegible] էին թէ հակապետական [illegible] Ոստիկանութեան ներկա[illegible] յոտընկայս երգւող ազգա[illegible] գի աւարտումից յետո[illegible] «խաֆիյէ»ին յայտնում [illegible] երգը հակապետական [illegible] պարունակում։

Բոլոր ներկաները ոտ[illegible] ունկնդրեցին, բացի Մեսր[illegible] եպիսկոպոսէն։

*** Տխրահռչակ Սահ[illegible] դապետ լուր է տալիս Սու[illegible] պատի ոստիկանութեան, [illegible] ղին դաշնակցականները հ[illegible] տական հաւաքոյթ են [illegible] ցոնւում է «Դաշնակցութ[illegible] ր»ը, որի ընթացքին հ[illegible] կան բան չի երեւում։ [illegible] պատմութեան մէջ խ[illegible] նաեւ Պ. Ճէյմս Գահրի[illegible] որ դժբախտութիւն է ուն[illegible] միններով հիւրընկալել[illegible] ժան վարդապետին։

Վ. ԻՐԱ[illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱ[illegible]

«ՌԷՔԼԱՄ»ՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻ[illegible]

Յօդուածագիր մը «Խ[illegible] յին Հայաստան»ի մէջ [illegible] տրուար) այսպէս կը նկ[illegible] նէ կեանքը Ղափանի հա[illegible] մէջ.—

1929.1930 տնտե[illegible] տարեշրջանին առաջին [illegible] սեակին ընթացքին, Ղ[illegible] հանքերուն արդիւնաբեր[illegible] կատարուած չէ համաձա[illegible] խորհրդաց տարուան հն[illegible] ծրագրին։ Նոյնիսկ, արտ[illegible] թենէն աւելի քիչ եղած [illegible] տարուած արդիւնաբերութ[illegible]

Այսպէս, առաջին եռա[illegible] կին արդիւնքը ցոյց կու[illegible] արտադրուած կարմիր [illegible] 11.8 առ հարիւր համ[illegible] թեամբ պակաս է։ [illegible] հանքը արտադրուած է [illegible] 100 համեմատութեամբ [illegible]

Բանթողներուն թիւ[illegible] րացած է Լէնինեան [illegible] մէջ։

Թէ ինչո՛ւ կարելի [illegible] իրագործել ծրագիրը։ Պ[illegible] ները երկուքն են.— Արհես[illegible] բանուորները կը պակս[illegible] տոյ գործերուն ամէնէ[illegible] շրջանին բանուորները [illegible] հանքերը ու կը մեկնին[illegible] անցեալ հոկտեմբերին, [illegible] րուն մէջ աշխատելու եկ[illegible] բանուորներ, սակայն 11[illegible] միաժամանակ ձգեցին [illegible] եւ մեկնեցան։

Աշխատանքին վրայ [illegible] նաեւ այն պարագան, որ [illegible] րին ելեկտրակայանը [illegible] խատեր։

Մեքենական կազմ[illegible] տկար է։ Ապսպրուած [illegible] մուլներ, բայց չեն [illegible] տակաւին։ Կան 4 մա[illegible] որոնք մուրճ չունին։

Ղեկավար մարմինն ալ [illegible] է կամ չկայ։ Լէնինեան [illegible] րուն մէջ, ուր կ'աշխատ[illegible] բանուորներ, կառավարի[illegible]

Աշխատանք կատար[illegible] նաեւ բանուորներու կր[illegible] եւ բնակարանային հարցե[illegible] համար։ 3—400 բանու[illegible] տակաւին կը բնակին հանք[illegible] 2—10 քիլոմեթր հեռու գ[illegible] մէջ։ Ճիշդ է որ շինուած [illegible] բնակարաններ, բայց բա[illegible] ներուն թիւն ալ բարձրա[illegible]

Կատարուած քարոզչու[illegible] ներու շնորհիւ, Ղափանի «ընկ[illegible] ուհիներն ալ հիմա, «ըն[illegible] րական մրցակցութեան [illegible] լով,» հրաժարած են հողին [illegible] ունելէ կամ գիւղ վերադ[illegible]

Նոյն մրցումը կը կա[illegible] նաեւ առաջին, հինգերո[illegible] վեցերորդ հանքերուն 6[illegible] բանուորները։

Արդէն այս ուղղու[illegible]

…անուոր աշխատանք կը կատարուի ինչպէս գործարաններուն, նոյնպէս գիւղերուն մէջ, Այսպէս հաւաքական տնտեսութեան զանազան մարմիններ պայմանագրութիւն կնքած են գիւղերու արհեստաւոր բանուորները զրկելու գործարան կամ հանքահորերը։

ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԸ ՂՈՒՐԴՈՒՂՈՒԼԻԷՆ

Հայաստանի կառավարութիւնն …ւլ բուռն պայքար սկսած է գիւղերու մէջ, հաւաքական արդիւնաբերութեան նպատակով համայնացնելու համար հողերը։ Երեւանի մէջ մասնաւոր խորհրդակցութեան մը ընթացքին, որուն միակ օրակարգն էր Ղուրդուղուլիի շրջանը, տեղեկարերները կը հաստատէին թէ աշխատանքները սկըսած են արդէն շրջանին 8 գիւղերուն մէջ։ Փ. Ղահրիար, Քեալագխարխ, Արմալու եւ Աղջարի գիւղերուն հողերը համայնացուած են։ Շրջանը ունի 44 գիւղ, որոնց 10ին մէջ անասնապահ քիւրտեր կը բնակին։ Այս վերջինները կարելի չէ եղած համայնացնել, որովհետեւ հողի չեն կապուիր։ Քուէզուրկ եւ հարուստ գիւղացիները մէկդի թողլով, շրջանը ունի 5,800 տուն, որոնց հողերը պիտի համայնացուին։ Սակայն դեռ կան խումբ մը գիւղեր, որոնց հողերը համայնացնելը շատ դժուար պիտի ըլլայ։ Դժուարութեան պատճառներն են հարուստ գիւղացիներու ցոյց տուած հակառակութիւնը եւ տպագրած թռուցիկները։ Նոյնպէս անոնց պարտէզները, որոնք համայնացուած հողերու մէջ մխուած են։ Օրէնքը թոյլ չի տար, առանց տէրերուն համաձայնութեան, համայնացնել այդ հողերը։

Խորհրդակցութեան ներկաները առաջարկեցին, որ մասնաւոր օրէնք մը հրատարակուի համայնացնելու համար հողերը անխտիր, առանց տէրերու համաձայնութեան խնդիր հանելու։ Մինչ այդ, գոհանալ մասնակի համայնացումով։

Որոշուեցաւ հող տալ բոլոր գիւղացիներուն։ Անոնք որ չեն կրնար հող ստանալ իրենց շրջանէն, պիտի տեղափոխուին ուրիշ գիւղերու մէջ, ուր տրամադրելի հող կայ։

Որոշուեցաւ նոյնպէս քիւրտերն ալ մտցնել անասնաբուծական հաւաքական արդիւնաբերութեան մէջ, համայնացնելով անասունները։

Միջոցներ ձեռք առնուեցան, որպէսզի գիւղացիները, համայնացումէն առաջ, չկարենան ծախել կամ մորթել իրենց անասունները (Խորհրդ. Հայաստան, 7 Յունուար)։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՅԵՏՈՅ ՃԱՄԲԱՅ ԵԼԷՔ

Պուէնոս Այրէսէն ձէք Մադաքեան կը գրէ Աթէնքի «Նոր Օր»ին (14 փետր.)․

«Այստեղի վիճակը շատ գէշ է. մարդ բոլորովին առանձին կը զգայ ինքզինքը։ Ոչ բարեկամ, ոչ ազգական երեսդ չեն նայիր։ Միեւնոյն քաղաքին մէջ կ'ապրիս ու տարի մը չես տեսներ ազգականդ։ Ոճիր կը գործեն շոգեն. գործակալները այս կողմերը Հայ դրկելով։ Աւելի լաւ է 15 տրախմի շահիլ Յունաստանի մէջ, քան թէ հոս 2 փէզօ։ Անգործութիւնը սոսկալի է։ Տարուան ութը ամիսը գործ չկայ, օրը 12-13 ժամ կ'աշխատին բանուորները. այստեղին հետ բաղդատելով Յունաստանը դրախտ է։ Ով որ կ'ուզէ անձնասպան ըլլալ կամ անօթի մեռնիլ թող հոս գայ։ Ծիքօէն եւ միւս գաղթակայաններէն վերջերս եկած Հայերը տեսայ, շուարած մնացեր են, չեն գիտեր թէ ինչ պիտի ընեն։ Կեանքիս մէջ այսքան յուսահատական պահեր չեմ տեսած. ոչ հարցնող կայ ոչ հետաքրքրուող, բոլորը ցիրուցան կ'ըլլան, 7-8 տարի առաջ գործ շատ կայ եղեր, բայց հիմա տագնապ։

Հոգին սիրեմ Ծիքօին. ո՞ւր է անոր ջուրը, օդը, ընկերական ու ընտանեկան կեանքը, բնաւ նեղութիւն չէի քաշեր, գոնէ բարեկամի կարօտը չունէի, հոս շուրջդ մէկը չես գտներ, բոլորը իրենց իւղով կը տապկուին. մի հաւատաք ինչ որ կ'ըսեն այստեղի կեանքի մասին. վստահ եղիր որ եթէ 10 հազար Հայ կայ Պուէնոս Այրէսի մէջ, 9950ը անօթի եւ թշուառ վիճակի մէջ են։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրիոյ ֆրանսական մարզպանութեան վիճակագրութեան համաձայն, Լիբանանի հանրապետութեան սահմաններուն մէջ իւրաքանչիւր քառակուսի քիլոմեդրի վրայ կը բնակի 75 հոգի, Ալէվիներու երկրին մէջ՝ 34, Ճէպէլը Տրիւզի մէջ՝ 12, Սուրիոյ մէջ՝ 10 հոգի։

Այս վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ՝ իր տարածութեան հետ բաղդատելով, Սուրիա շատ քիչ բնակչութիւն ունի։ Հալէպի «Տօղրու Եօլ»ը դիտել կուտայ թէ ընդարձակ տարածութեամբ բարեբեր հողեր պարապ կը մնան։ Եթէ, կ'ըսէ, Սուրիան ալ Լիբանանի չափ բնակչութիւն ունենայ, այն ատեն երկրին հասոյթները անհամեմատ պիտի աւելնան։

*** Լիբանանի մէջ՝ բնակչութեան 40 առ. հարիւրը անուս եւ տգէտ են, Սուրիոյ մէջ՝ 77, Ճէպէլ Տրիւզի մէջ՝ 93, Ալէվիներու երկրին մէջ՝ 85 առ. հարիւրը։

ՕՏԱՐ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

1836 Մայիս 21ի ֆրանսական օրէնքին համաձայն, օտարականները արտօնուած չեն վիճակահանութիւններ սարքել Ֆրանսայի մէջ, առանց մասնաւոր արտօնութեան։ Օրէնքը պատիժ կը սահմանէ բոլոր անոնց, որոնք ազդի, ծանուցումի եւ այլ հրատարակութեանց միջոցով հանրութեան կը հաղորդեն այս կարգի վիճակահանութիւններու գոյութիւնը կամ կը դիւրացնեն տոմսակներու վաճառումը։

Վերջերս զանազան անձեր օտար վիճակահանութեանց տոմսեր կամ ազդեր ստացած են, կարգ մը թերթեր ալ նման վիճակահանութիւններու մասին յայտարարութիւններ հրատարակած ըլլալով, Ներքին Նախարարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը ազդարարութիւն կ'ուղղէ բոլոր օտար կազմակերպութեանց՝ զգուշանալ վիճակահանութիւն սարքելէ առանց արտօնութիւն ստանալու։

Անսաստողները ո՛չ միայն տուգանքի պիտի ենթարկուին, այլեւ 15 օրէն մինչեւ 3 ամիս բանտարկութեան պիտի դատապարտուին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՇԱՍԻ ՄԷՋ

ՇԱՍ, 22 Փետր.— Այս գիւղաքաղաքը ունի խոշոր երկաթի գործարան մը, ուր կ'աշխատին 1500 2000 գործաւորներ։ Փոքր թիւ մը կը կազմեն Հայերը, որոնք եկածեն 1925էն ի վեր։ Մեծ մասը կը կազմեն Հաճընցիները եւ յետոյ Խարբերդցիները, ոգնահատուած են իրենց աշխատասիրութեամբ։

Գործարանը շինել տուած է գետնայարկ տուներ, երկու սենեակով բաղկացած, որոնք կը տրամադրուին միայն իր աշխատաւորներուն համար։ Ամէն տուն ունի 15 քառ. մեդր պարտէզ, որմէ կը ստանայ կանանչեղէնները։ Աւելի բազմանդամ ընտանիքներու համար կը տրամադրուին աւելի մեծ, 40 քառ. մեդր պարտէզներ։ Օրական 8 ժամուան աշխատանքէն յետոյ բանուորները միջոց կ'ունենան իրենց պարտէզները մշակելու։ Աշխատանքի ժամերն են առտուան 6էն 2, 2էն 10 եւ 10էն 6։ Գործարանը ոչ մէկ ատեն պարապ կը մնայ։ Բանուորներուն համար շինել տուած տուները 7 վայրկեան հեռու կը գտնուին, դէպի արեւելք ընդարձակ դաշտի մը մէջ, ինչ որ շատ նպաստաւոր է, մանաւանդ ընտանիք ունեցողներուն համար։ Օդը շատ մաքուր է եւ առողջ։

Ինչպէս ըսի, Շասի Հայերուն մեծամասնութիւնը կը կազմեն Հաճընցիները, իսկ երկրորդ՝ Խարբերդցիները։ Փոքրաթիւ են ամուրիները։ Իւրաքանչիւր 4 անձի համար տրամադրուած է մէկ սենեակ ամսական չնչին գումարով մը, ածուխը եւ փայտը մէջն ըլլալով։ Վճարումներն են ժամը 3 ֆրանք պարզ գործաւորին։ Օրական 45 ֆրանք առնողներ կան, գործին համեմատ։ Գործաւորներուն համար տրամադրուած է ճաշարան մը, ուր կանխիկ կը ճաշեն մինչեւ իրենց դրամ ստանալը, կամ 15էն 15ը վճարելով։ 1926-27 տագնապի օրերուն այս գործարանը ոչ միայն մարդ չարձակեց, այլեւ գործաւոր կ'ընդունէր, մանաւանդ Հայերը։ Հիմա որ դարձեալ շատ մը քաղաքներէ գործազրկութեան լուրեր կը հասնին, Շասը դարձեալ միեւնոյն վիճակն ունի եւ ամէն շաբթուան սկիզբները գործաւորներ կ'ընդունի։ Ընտանիք ունեցողներուն համար դժուար է տունի տեսակէտով, բայց ամուրի երիտասարդներուն նպաստաւոր է։

Եթէ կը գտնուին հայրենակիցներ, որոնք անգործ են, թող դիմեն Շասի գործարանը, մինչեւ որ իրենց վայրին մէջ գործերը վերսկսին։ Մանուկները, 40 հոգի, կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցները եւ քանի մը տարիէն իրենց մայրենի լեզուն կորսնցնելով, պիտի ձուլուին։ Միթէ՞ չեն լսեր հարուստները, գաւառներէն եւ քաղաքներէն հասնող ձայները...։

Նշան Յովհաննէսեան

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՃԻԳԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 23 փետր.— Մարսէյլի եւ արուարձաններու մէջ ապրող Կեսարացի հայրենակիցներուս միջեւ միութիւն եւ գործակցութիւն հաստատելու առաջադրութեամբ, առժամեայ Յանձնախումբ մը հայրենակցական անդրանիկ ժողովին հրաւիրած էր բոլոր Կեսարացիները, կիրակի օր, Սալոն Էսփանեօլի մէջ։ Օրակարգն էր 1. Կեսարիոյ եւ շրջ. Հայրենակցական Միութեան կազմութիւն։ 2. Վարչութեան ընտրութիւն։ Նախագահին բացման խօսքէն վերջ՝ լսուեցաւ Յանձնախումբին մէկ ամփոփ տեղեկագրութիւնը։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցան Պ. Ա. Արաբեան, որ նկարագրեց ահ ու սարսափի համայնակուլ յորձանքէն կոտորուած Կեսարիան եւ իր ինքնատիպ, աշխատասէր ժողովուրդը։

Բանախօսը շեշտեց թէ Կեսարացիները ո՛չ միայն եղած են ճարպիկ առեւտրականներ, այլեւ գիրն ու դպրոցը քաջալերողներ։ Յիշեց Ս. Կարապետի վանքը եւ անոր կողքին կանգնած հոյակապ վարժարանը, որ ո՛չ միայն Կեսարիոյ, այլ ամբողջ Փոքր Հայքի համար լոյսի փարոս մը եղած էր։ Կոչ ուղղեց ներկաներուն, որ առանց կուսակցական յարանուանական խտրութեան, փարին սոյն գեղեցիկ գործին, որուն անմիջական նպատակը պիտի ըլլայ փրկել մանուկները այլասերումէ, կրթել զանոնք հայեցի առողջ դաստիարակութեամբ, օգնել կարօտեալներուն, մանաւանդ Թուրքիայէն Սուրիա քշուած մեր եղբայրներուն։ Ապա ընտրուեցաւ երեք ամսուան համար Վարչութիւն մը հետեւեալներէ.— Պ. Պ. Զինարեան, Գազազեան եւ Ա. Խանզատեան, որոնց աւագ պարտականութիւնը պիտի ըլլայ մշակել կանոնագիր-ծրագիրը, եւ կազմակերպել բազման հանդէս մը։

Մրգերով լի երկու ապակեայ անօթներ զատ զատ աճուրդի դրուելով, առաջին աճուրդը բարձրացաւ 423 ֆրանքի, զոր շահեցաւ Պ. Յ. Ատուրեան, իսկ երկրորդը բարձրացաւ 185ի եւ շահեցաւ Պ. Յ. Մալխասեան։ Ընդհ. գումար 608 ֆրանք հաւաքուած՝ միայն ժողովականներէն, որոնց թիւն էր երեսուն եւ չորս հոգի։

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղեմ Կեսարիոյ եւ շրջանի հայրենակիցներուն, որ թեւ թիկունք հանդիսանան նորակազմ Միութեան, տրամադրելով իրենց բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւնը։

Հ. Տէր Բարսեղեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՎԻԷՆ

ՎԻԷՆ, 24 փետր.— Հ. Մ. Ը. Մ. Վիէնի մասնաճիւղի ֆութպոլի Ա. խումբը, այս կիրակի 23 փետրուարին իր լաւագոյն կազմով Montellimar պիտի մեկնէր բարեկամական մեծ մրցում մը կատարելու համար, իսկ երկրորդ խումբը մեր դաշտին վրայ պիտի մրցէր Վիէնի Amicale Laïqueի Ա. խումբին հետ։

Բայց շաբթուան վերջին օրերուն Lyonի Ligueէն նամակ մը կը ստանանք ու կը ստիպուինք մեր մրցումը ձգել ու կատարել ախոյեանական այն մրցումը, որ երկու շաբաթ առաջ տեղի պիտի ունենար Լիոնի հունգար, իտալացի, լեհ եւ չեխ խառն խումբին դէմ, որուն յաղթած էինք ժամանակին։

Խաղը կը բանայ մեր երկրորդ խումբը Amicale Laïqueի դէմ։ Լաւ խաղարկութենէ մը վերջ Հ. Մ. Ը. Մ. յաղթական կ'ելլէ 2ի դէմ 0ով։

Ժամը ճիշդ 2ին սկսաւ առաջին մրցումը։

Նախ Հ. Մ. Ը. Մ. դաշտ ելաւ ծափեր խլելով հանդիսատեսներէն, որոնց թիւը 6-700ի կը հասնէր։ Յետոյ Հունգարացիները դաշտ ելան նոյնպէս ծափեր խլելով։

Մրցումը սկսաւ նախ Հունգարացիներու յառաջապահներուն յարձակումով։ Անոնք առաջին վայրկեանէն իսկ սկսան նեղել մեր բերդը։ Բայց մեր տղաքը ի դերեւ հանեցին անոնց խաղերը, իրենց արթնութեամբ եւ ճարտարութեամբ։ Առաջին կիսախաղը լրացաւ Հ. Մ. Ը. Մ. 1, իսկ Equipe Hongrois de Lyon 0։

Երկրորդ խաղամասը սկսաւ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահներու յարձակումով։ Տաք խաղարկութիւն երկու կողմէ։

Բուռն ճիգերէ յետոյ, Հունգարացիները զայրացած՝ յառաջ խոյացան եւ վիրաւորեցին մեր բերդապահը (Յակոբ), որ քաշուեցաւ եւ ստիպուեցանք տասը հոգիով խաղալ։

Քառորդ ժամ եւս զօրաւոր յարձակումներ, ուժգին հարուածներ, երկու կողմէն ալ՝ բայց ի զո՜ւր։ Խաղը վերջացաւ 1ի դէմ 1ով։ Յաջորդով՝ քանի մը տող եւս, եւ մեր խումբին լուսանկարը։

Ահարոն Տիգրանեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Յառաջի 1194 թիւին մէջ Գիւտ Մխիթարեան կը գրէր.— «Աֆիոն Գարահիսարի մէջ 400 ընտանիք մէկանգամէն իսլամացած ըլլալով տարագրութենէ զերծ մնացած էին։ Զինադադարէն վերջը ամբողջութեամբ վերադարձան։»

Որպէս տեղացի եւ աւելի իրապէս խնդրին, կ'ուզէի ճշդել թէ այդ 400 ընտանիքը ըլլալով զինուորի եւ մաս մըն ալ արհեստաւորի ընտանիք, վերջին պահուն կեդրոնէն տրուած հրամանի մը համաձայն զերծ մնացին տեղահանութենէ։ Սակայն յետոյ ամէնքն ալ բռնի իսլամացուած են, միշտ դրդումովը տեղացի ջոջ իթթիհատականի մը, Աղ Օսման զատէ Իզզէթի, որ իր քանի մը արբանեակներով պատճառ եղած էր աքսորին, (որովհետեւ տեղացի Թուրքերուն մեծամասնութիւնը կողմնակից չէր)։ Այլապէս Աֆիոնցին ալ պիտի մնար իր տեղը, ինչպէս իր դրացի Կուտինացին։

Գալով յարգելի յօդուածագրին այն մտքին թէ իսլամանալը այդ միջոցին նուազագոյն չարիքն էր, բոլորովին համաձայն եմ։

Յ. Ս.

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 3 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ընկերս խանութ չունէր, փախաւ. իսկ ես խանութ ունէի, չէի կրնար փախչիլ, որովհետեւ կը վախնայի ինձ վրայ հաստատուէր։

* * *

Երկրորդ օրը եկան, ինձ ձերբակալեցին, տարան Թապուր-Աղասիին ներկայացուցին։ Ընկերոջս չկրցան գտնել։ Թապուր-Աղասին ըսաւ ինծի.

— Դուն ո՞վ ես, որ ցերեկով 250 մարդով կը յարձակուես այս մարդու վրայ, խանութը կը թալանես, քիթ ու պռունգն ալ կ'արիւնոտես։

— Բոլորովին զրպարտութիւն է, ես չեմ ընդունիր։ Վարդապետը ինծի ուղարկեց, ես գացի, բարեւ ըրի եւ ըսի թէ՝ վարդապետը կ'ըսէ խանութը գոցէ՛։ Նա ինծի ալ, վարդապետին ալ սկսաւ քֆրել եւ արշինն ալ վերցուց, ուզեց ինծի զարնել։ Եթէ Համբարձում Թէլլէզեանը չմտնէր եւ չօգնէր, էս մարդը սպաննած կ'ըլլար զիս։ Երբ սա ղզգահը բարձրացաւ զիս զարնելու, արշինը ընկաւ շալւարը, ինքը վայր ընկաւ՝ քիթը արիւնուաւ,— հիմա ի՞նձ վրայ կը գցէ։

Թուրքն ալ եկաւ, որուն կանչած էին իբրեւ վկայ։ Նրան հարցուցին եւ նա ըսաւ.

— Ես ներս մտայ, էս մարդը կը հարցնէր՝ թօփը քանի՞ ղրուշ կ'արժէ. ես ուրիշ բան չտեսայ։

— Ապա, այդ հրամանը Առաջնորդը տուած չըլլա՜յ... այն ժամանակ յանցաւորը պատիժ կը կրէ։

Միւթեսարիֆ փաշան եւ Առաջնորդ ներս մտան սենեակ։ Բողոքագիրը տուին միւթեսարիֆ փաշային։ Նա ալ նոյն հարցերը տուաւ։ Ես կրկին ըսի թէ՝

— Առաջնորդի հրամանով գացեր, ըսեր եմ էդ բաները էս մարդուն։

Խաչիկը իր բողոքագրի մէջ գրած էր, որ ինքը կաթոլիկ ըլլալով այդ տօնը չի ընդունիր։

Միւթեսարիֆը հարցուց Առաջնորդին, որ դիմացն էր նստած.

— Դուն տուե՞ր ես այդպիսի հրաման։

Բայց նա կարմրելով, հակառակ սպասածիս, ըսաւ.

— Ես ո՛չ այս մարդը կը ճանչնամ, ո՛չ այդպիսի հրաման եմ տուած։

Ես բարձրացայ, մի ոտքս առաջ դրի եւ ձեռքս ուղղելով դէպի Առաջնորդը, ըսի նրան հայերէն.

— Ինչո՞ւ կ'ուրանաս որ, դուն չէի՞ր որ էդ հրամանը տուիր. կ'ուզես զիս կորսնցնե՞լ։

— Ո՛չ քեզ կը ճանչնամ, ո՛չ այդպիսի հրաման տուած եմ։

Միւթեսարիֆն ըսաւ.

— Տաճկերէն խօսիր, հայերէն մի՛ խօսիր։

— Քեզի հետ տաճկերէն խօսեմ, սա հայ է, հայու Առաջնորդն է, սրա հետ հայերէն պիտի խօսեմ։

Միւթեսարիֆը սաստիկ բարկացաւ եւ ըսաւ.

— Տարէ՛ք դրան բանտը ձըգեցէք.— իսկ Խաչիկին ըսաւ.— դու գնա՛, որդի, գործիդ։

* * *

Ինձ բանտարկեցին։ 13 օր մնալուց յետոյ բանտը, ինձ կանչեցին միւթեսարիֆի քով։ Նա երկար ու բարակ հարց ու փորձ ըրաւ ։ է՝ ո՞ր տեղացի ես, ի՞նչ արհեստի տէր եւայլն, եւայլն, մի քանի թուղթ մրոտեց անպէտք հարցերով «սէն տէ Էրմէնի ասկեարի՞ մի սին (դուն ալ Հայոց զինուո՞ր ես)»։

Դրանից վերջը նրա օգնականը ըսաւ.

— Հայըր էֆէնտիմ, ասկեար դէյիլ, պաշ չավուշ դուր, քի բէօյլա բիր ամըլարդա բուլունմուշ, իքի իւզ քիշի իլէ սահաթ պէշ պուչուք սուլարընդա պու ատամըն տիւքեանընը պասմըշ վէ պու գաղար մալընը թալան էտիպ գաչըրմըշ (Չէ, պարոն, սա հասարակ զինուոր չէ. սա յիսնապետ է, որ այդպիսի յանցուգն հրաման ըրած՝ 200 հոգով, ժամը 5.30ին մարդու խանութը կողոպտած եւ քիթն ու գլուխն ալ ջարդած է)։

Նրանք իրարու հետ կը խօսային։ Ես իբրեւ անհասկացող մէկը, պաղարիւնութեամբ ըսի.

— Չեմ հասկնար, ինչեր կ'ըսէք. Սուլթանը մեզնից զօրք չի վերցներ, մարդ 2 կամ 3 արծաթ կը վճարէ...

— Չէ՛, չէ՛, ես էդ չեմ հարցներ. ես կ'ըսեմ թէ, դուն ա՞լ Հայերու համար զօրք ես, Հայերու զօրքն ես։

Ես պոռալով պատասխանեցի.

— Դուն ինչե՞ր կը հարցնես ինծի, բողոքագրիս մէջ էդ բաներ կա՞ն, որ կը հարցնես։ Վեց տարի ես սուլթանի քով հաւատարմութեամբ ծառայեր եմ, իմ գործիս ալ միշտ հաւատարիմ կեցած եմ. էդ ինչե՞ր կը խօսես։ Քո միտքը բաց է, ինչ որ բաներ գիտես, կ'ուզես իմ միտքս ա՞լ բանալ։ Ես կ'երթամ բոլորին կ'ըսեմ, կը պոռամ, թէ ի՞նչ բաներ կը հարցնէ ինծի։ Ըսէ՛, բողոքագրի մէջ էդ հարցեր կա՞ն, որ ինծի կուտաս։

Մուստանտիգը վախնալով ըսաւ.

— Չէ, էֆէնտիմ, էս տղան էդ բաներուց խապար չէ։ Գնա, զաւակս, մի քանի օրէն ես քեզ կ'ազատեմ։ Դէհ, եկուր, ստորագրէ ըսածներուդ։

Ես չհամաձայնեցի ստորագրել ըսելով.

— Ես ձեզ չեմ հաւատար, ես ի՞նչ գիտնամ, դուք ինչեր գրած էք. տաճկերէն չեմ գիտեր, որ կրնամ կարդալ։ Կ'երթամ դուրսէն փաստաբան մը կը բերեմ, կարդացնել կուտամ.— աւել, պակաս գրած էք՝ չեմ ստորագրեր։

Բերի փաստաբան մը, կարդաց, տեսայ աւելի ոչինչ չկայ գրած, ստորագրեցի։ Ինձ նորէն փոխադրեցին բանտը։ Հոն կը գտնուէին նաեւ իմ խասապ ընկերներէն մէկ քանիսը, որոնք մատնութեամբ բանտարկուած էին։

* * *

27 օր մնալուց վերջ դուրս եկայ բանտէն, շնորհիւ այն բանի, որ եօթ ոսկի Սանդուխ Էմինիի (հայ պաշտօնեայ մը) ձեռքով կաշառք տուի զանազան պաշտօնեաներու եւ հայրս էլ երաշխաւոր կանգնեց։ Ալէնի մուհաքքէմէ (իսկական դատավարութիւն) յետոյ պիտի ըլլար։

(Շար.)

տօնեայ, 2ը լրագրող, 2 գործարանատէր, 2ը համալսարանի փրօֆէսէօր, 1ը բժիշկ, 1ը գիւղատնտես, 1ը նախկին նաւապետ։

Երեսփոխանական ժողովին մէջ 13 խմբակներ կան. ասոնցմէ 9ը ներկայացուցիչներ ունին նոր դահլիճին մէջ։ Դուրս մնացածներն են՝ ընկերվարականները (100 երեսփոխան), համայնավարները (10), ֆրանսացի հանրապետական-ընկերվարականները (14) եւ անկախներու խմբակը (39), ասոնցմէ դուրս կան 11 երեսփոխաններ, որ ո՛չ մէկ խմբակի կը պատկանին։ Յետոյ կան արմատական-ընկերվարականները (113 երեսփոխան), որոնք նոյնպէս ընդդիմադիրի դիրքին մէջ պիտի մնան, հակառակ անոր որ Թարտիէօի դահլիճին մաս կը կազմեն իրենցմէ երկու հոգի՝ Տիւմէնիլ (ծովային նախարար) եւ Ֆալքոզ (հանր. շինութեանց փոխ-նախարար)։

Թարտիէօ շաբաթ օր արմատական-ընկերվարականներու խմբակցութեան նախագահ Էրիօն կանչելով, անոր առաջարկած էր փոխ-վարչապետի եւ դատական նախարարի պաշտօնը. ասկէ զատ մէկ մէկ նախարարական պաշտօն կ՛առաջարկէր Տալատիէի ու Շօթանի, եւ ուրիշ երկու արմատական-ընկերվարականներու, երկու ալ՝ փոխ-նախարարութիւններ։ Խորհրդարանական խմբակը այս առաջարկները քննելով, մեծամասնութեամբ որոշեց մերժել զանոնք։

Նոր դահլիճը խորհրդարանին առջեւ պիտի ներկայանայ վաղը՝ չորեքշաբթի։ Նախարարական յայտարարութեան մէջ ամէնէն կարեւոր մասերը պիտի կազմեն ելմտացոյցի քուէարկութեան խնդիրը եւ Լոնտոնի խորհրդաժողովը։

Երէք կարմիր երեսփոխան վտարուած

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան մէջ տարիներէ ի վեր ծայր տուած տագնապը դեռ չէ վերջացած։ Փարիզի թաղապետական ժողովի վեց անդամներուն ծանօթ «ելոյթ»էն յետոյ, հիմա ալ նոր ցնցում մը տեղի կ՛ունենայ։ Մոսկուայի հրամանով, կուսակցութենէն վտարուած են երեք համայնավար երեսփոխաններ՝ Փիքմալ, Տէզոպլէն եւ Տէօպլէ։

Վտարուած է նաեւ 14րդ թաղամասի թաղապետական ժողովի անդամ Սալում, որ վերջին համայնավար թաղապետական խորհրդականն էր։ Անոր յանցանքը այն է որ ներկայ եղած էր իր թաղի գեղեցկութեան թագուհիին թագադրութեան հանդէսին։

Այսպէս կը թափին մէկիկ մէկիկ։ Այսուհետեւ Երեսփոխանական ժողովին մէջ պիտի մնան միայն 7 համայնավար երեսփոխաններ։

Բոլշեւիկեան ներքին փոխառութիւն

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է 3 միլիառ րուբլի ներքին նոր փոխառութիւն մը կնքել։ Նոր փոխառութեան բաժնեթուղթերը պիտի կրնան փոխանակուիլ նախորդ փոխառութեանց պարտաթուղթերով։

Գործարաններու բանուորները պիտի բռնադատուին արձանագրուիլ նոր փոխառութեան։ Պարտաթուղթերու փոխարժէքը վար պիտի դրուի իրենց օրավարձերէն։

Կանտիի վերջնագիրը փոխարքային

Անմէտապատէն կը հեռագրեն թէ կիրակի իրիկուն Կանտի մասնաւոր սուրհանդակի մը միջոցաւ վերջնագիր մը ղրկեց Հնդկաստանի փոխարքայ լորտ Իրվինի։ Կանտի ութ օր պայմանաժամ կուտայ իր պայմանները ընդունելու համար, որմէ վերջ անհնազանդութեան պայքարը պիտի սկսի։ Կանտի իր «բանակատեղին» հաստատած է Սապարմաթի-Աշրամի ընծայարանին մէջ։ Առաջին շարժումը պիտի սկսի Կուժէրաթի շրջանին մէջ։ Եթէ Կանտի ձերբակալուի, իրեն պիտի յաջորդէ գլխաւոր աջակիցը՝ Փաթէլ։

Վերջերս Փաթէլ հաւաքոյթի մը մէջ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

— Քանի մը օրէն աշխարհի պատմութեան մէջ աննախընթաց կռիւ մը պիտի ծագի։ Անոնք որ մահէն կը վախնան, ուխտի թող երթան, անոնք որ մեծ հարստութիւններ ունին, օտար երկիր թող ապաստանին։

Ալմազեանի շուրջ

Ինչպէս գրեցինք, վերջին պահուն Թուլոնէն եւ Բէնսէն երկու նամակներ հասած էին՝ յայտնելով թէ Ալմազեանի աննպաստ յայտնութիւններ պիտի ընեն։

Թուլոնէն կը հաղորդեն որ, նամակագիրը՝ ժան Տէփորթ խելագարին մէկն է, որ յաճախ նման նամակներ կը գրէ եւ երեւակայական պատմութիւններ կը ստեղծէ։ Տեղւոյն դատական իշխանութիւնը այս իմաստով տեղեկագիր ղրկեց Փարիզ՝ հարցաքննիչ դատաւորին։

Գարնանացանը Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայի հրամանով, երկրագործական ճիւղերու մէջ աշխատող մասնագէտներէն 100էն 90ը զօրակոչի ենթարկուած են՝ ամբողջ երկու ամիս աշխատելու համար հաւաքական տնտեսութեանց մէջ՝ գարնանացանքի առթիւ։

Օրթոտոքս եկեղեցիներու համաժողովը

Ուրբաթ օր Աթէնքի մէջ բացուեցաւ Պալքաններու օրթոտոքս եկեղեցիներուն եւ երիտասարդ քրիստոնեաներու համաժողովը։

Եուկոսլաւ պատուիրակութիւնը պահանջեց որ Աթոռզի վանքը ինքնավար ըլլայ եւ հոն հաստատուի դպրոց մը, զոր պիտի կառավարեն Քրիստոնեայ Ընկերակցութեան կողմէ նշանակուած ուսուցիչներ։ Ռումանացի եւ պուլկար պատուիրակները ուժ տուին այս առաջարկին։

Մէկ միլիոն ընկերվարական Գերմանիոյ մէջ

Գերման սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութիւնը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ առաջին անգամ ըլլալով իր արձանագրուած եւ վճարող անդամներուն թիւը կ՛անցնի մէկ միլիոնը։

Յունուարին ընկերվարական կուսակցութիւնը իր մէջ կը հաշուէր 1,021,000 անդամ, որոնց 218,000ը կին։

Գործազրկութիւնը Ամերիկայի մէջ

Հանրապետական ծերակուտական Սմիթ Պրուքհարտ առաջարկ ներկայացուց 50 միլիոն տոլարի վարկ մը քուէարկել՝ դարման տանելու համար Մ. Նահանգներու մէջ գործազրկութեան առթիւ ստեղծուած ծանր վիճակին։

Ներկայիս 3.6 միլիոն անգործներ կան Ամերիկայի մէջ։

Le Gérant H. STEPHAN

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պուա-Քոլոմպի մասն. ընդհ. ժողովը՝ վաղը երեկոյ մը 8.30ին՝ 79 Rue des ...bards, Պուա Քոլոնպ։

ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՎՐԻ Մ...

Այսօր երեքշաբթի ...րի Թաղապետական Թ... մէջ, Rue de Théâtre ... տեղի կ՛ունենայ թատ... հանդէս մը՝ կազմակեր... Սէվրի Սամուէլ Մուրատեան ... ժարանի սաներէն։ ... ցումները կը սկսին ժամը ... Մուտքը ազատ է։ Հրավի... սեր կարելի է ստանալ ... խմբագրատունէն եւ ... տպարանէն։

ՇԱՆՕԹ.— փոխադր... միջոցներ. Métro Pte. St. ... յետոյ հանրակառք ... իջնել Sèvresի քաղաք... րանին առջեւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Վարդեան։ Իմացնել՝ Կարապետեանի, 4 Rue ... Avenues, Paris (13).

— Երզնկացի Ծաղիկ... ճանեան կը փնտռէ իր ... աղջիկները՝ Արեւալոյս ... սիմէ Աղաճանեան, որոնք ... տարագրութեան միջոցին ... բաժնուած են Խարբերդի ... մացնել՝ Օննիկ Աղաճ... 128 Str. Regola, Braila ... manie։ Կը խնդրուի ար... ժանեան թերթերէն արտ...

— Կը փնտռուի ... ըէցի Գալամուսալ ... կիւմիւշեան, որ երկու ... առաջ կը գտնուէր Պէյ... Տօքթ. Ալթունեանի մի... թղթակցէր իր քրոջ Աղա... վուշեանի հետ (ծնեալ ... եան)։ Իմացնել իր ք... վահէ Չավուշեանի, ... Dunoir, Lyon, (Rhône). ... Կը խնդրուի սուրիա... թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռեմ Գոչ Հիսա... փաստիա) հօրաքրոջս որդ... տիրոս Դաքքինեան, հօր ... Պետրոս, մօր անունը՝ ֆա... 1922ին կը գտնուէր Պէյ... (Պոլիս) արհեստանոցը ... չափահաս որբերու հետ ... է Գորֆու եւ անկէ փոխ... Գավալա։ 1925ին Սէրէզ... տան) կը գտնուէր, այժ... գիտեր իր ուր գտնուիլ... նել՝ Souren Ghougasian ... Verdun, Issy les Mo... (Seine) France։ Կը խնդրուի Յունահ... թերթերէն արտատպել։

— Եալովայի Քարշ... Տիկին Մուշիկ Քէլամ... փնտռէ իր եղբօրորդին ... պետ Գէորգեան որ 1922 ... նած է Նիւ Եորք։ Իմ... Rue Armand Lepin, B... lombes, (Seine), France. Կը խնդրուի ամեր... թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբ... փոքր-Արմտանցի (Քու... Արամ՝ 26 եւ վահան Հայ... 24 տարեկան, հօր անուն... քիաս, մօր անունը՝ Օղիտ... գրիտ լուր տուողին ... նուէր։ Կը խնդրուի սուր... թերթերէն արտատպել։ ... րունի, 22, rue du Vieil ... voir, St.Germain en Laye, France.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՐՏ 1930
5 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1203 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՀԱՆԳԻՍՏԱՑԱՆ ԱՐԴԵՕՔ

Անցեալ օր, կը հաղորդէինք թէ առնէ մը ի վեր ղաղրած Անատոլուի հայկական բնկորներուն արտագաղթը:

— «Զրոյց կը շրջի թէ գիւղաբնակ քիւրտերը, աշխատող բազուկներէ զրկուած ըլլալով, նահանգներու կեդրոնները դիմած են, որպէսզի իրենց մօտ վերադարձնեն *մրապա* (ծառայ) Հայերը, եւ կառավարութիւնը, քիւրտերուն հետ խնդիր չունենալու համար, ստիպուած է տեղի տալ: Որով կեդրոնները համախմբուած Հայերը վերադարձեր են իրենց տեղերը»: («Եփրատ», 15 փետր.):

Ուրիշ տեղեկութեան մը համաձայն, կառավարութիւնը նոյնիսկ արգիլած է արտագաղթը, իրեն յատուկ պատճառներով:

Ամէն պարագայի մէջ, վերջերս նոր գաղթականներ չեն երեւար Հալէպի եւ Գամըշլըի շրջաններուն մէջ:

Այս տեղեկութիւնը անշուշտ մեծ գոհունակութեամբ ընդունուած է «ողջամիտ»ներու շրջանակին մէջ, քանի որ ազատեցան մեծ հոգէ մը,— հինգ-տասը հազար ֆրանք հաւաքելու ... բեռ մը հագուստ-կապուստ ղրկելու տաղտուկէն...

Ի՞նչ տեղը կար աւելորդ աղմուկ հանելու քանի մը տասնեակ «մուհաճիր»ներու համար, որոնք 1915էն ի վեր կ'ապրին ... Թուրքիոյ խորերը, իբրեւ մշակ թուրք եւ քիւրտ պէկերու: ... հիմա նորէն երթան իրենց աղաներուն քով, հոգ չէ, ծառայէն ալ վար գնով մը, իբրեւ «մրապա», եւ փառք տան Ալլահին:

Այդպէս չէ՞ր երէկ՝ —«Քիւրտ աղայի տան մէջ կ'աշխատէի, կինս ալ այդ մարդուն տան մէջ հաց եփելով կը գրաղէր»: կամ, աւելի պատկերազարդ.

— «Երկար տարիներէ ի վեր մենք մշակներն ենք եղած քիւրտ աղաներու, չոր հացի համար աշխատողներ: Մենք նոյնիսկ տէրը չէինք մեր անձին: «Մէթրուքէ» էինք: Առանց մեր կամքը հարցնելու, աղաները մեզ կը ծախէին իրարու եւ առուտուր մը մենք կ'իմանայինք, որ մեր նախկին աղան մեզ ծախեր է ուրիշի մը: Կ'երթայինք շարունակելու մեր աշխատանքը նոր աղայի հաշւոյն»:

Այսպէս, ուրեմն, կը վերահաստատուի «իրաց վիճակը», և ... երթերը այլեւս առիթ չեն ունենար լեղապատառ ճիչեր արձակելու:

Այլեւս ձայն ալ չի լսուիր Անատոլուի խորերէն, եւ Բարեկործականը կրնայ հանգիստ յօրանջել, կանոնաւորապէս վճարելով իր պաշտօնեաներուն թոշակը:

Մանաւանդ որ, ոչ մէկուն կինն ու աղջիկը Քիւրտի եւ Թուրքի երես կը տեսնէ այս պողոտաներուն վրայ, որպէսզի ... պիւնը դառնայ եւ գլուխը ըմբռնէ, վերջապէս, հետեւեալ ... խօսքին իմաստը.

— «Քիւրտ աղայի տան մէջ կ'աշխատէի. կինս ալ այդ մարդու տան մէջ հաց եփելով կը զբաղէր...»

Ձեզի՛ կ'ուղղենք այս հարցումը, պարոնայք ռամկավարներ:

Հանգի՞ստ էք հիմա, որ այսպէս կամ այնպէս ողջ մնացած ... պրագատներ իրենց կիներով եւ աղջիկներով կը վերադառնան Թուրք եւ քիւրտ աղաներու «ղօնախ»ները, իբրեւ «մրապա», ... մը հացի համար:

... Մի՛ մեղադրէք, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, մեր այս ... ակնարկին համար:

Երէկուան պատմութիւն է տակաւին,— երբ արտագաղթին առաջին լուրերը կը հասնէին, մեր անարժան հակառակորդները այնպիսի վայնասուն մը փրցուցին, որ կարծէք թէ ... մը կը փլէր, հազարաւոր մարդիկ զրկելով երանաւէտ ... մը բարիքներէն: Հազար լեղի խառնուած էր 1915ի ... ցորդներուն կերած պատառ մը հացին: Անուն չունէր — ... չունի — անոնց պարտադրուած կեանքը: «Կեա՞նք է աս, ... Մնօ»:

Եւ սակայն, մենք ենք պատասխանատուն, որ ձգեցին հեռացան...

Քրտական շրջան էին Խարբերդն ու Տիգրանակերտը, եւ ... բնականաբար... Ու բնականաբար...

Բայց ահա նոյն պատմութիւնը Սեբաստիայէն:

Երեք տարիէ ի վեր, քթէ բերնէ կը բերէին, արդէն: Իսկ ... ձեռք առած են այնպիսի միջոցներ, որ մնացող Հայերը ... ձգեն հեռանան: Ոչ իսկ արտօնութիւն՝ քաղաքէն ... երթալու (նախապէս՝ ճիշդ հակառակն էր): Դեռ աւելին, ... շրջականներէն ալ հաւաքած եւ քաղաքին փողոցները նետած են, դատապարտելով անգործութեան եւ անօթութեան:

Եւ ահա միեւնոյն պատմութիւնը հայկական կամ քրտական շրջաններէ փարսախներով հեռուէն, կեսարիայէն եւ ... ոնիայէն: Շարժման մէջ դրուած են բոլոր միջոցները, որպէսզի ... մահատին, ձգեն-հեռանան, առանց ետեւ նայելու: (Տես լուրերու բաժինը):

Կեա՞նք է այս, Ոէս Մնօ...

Բայց հանգստացէ՛ք: Այլեւս չեն երեւար կարաւաններ՝ ... Թուրքիոյ սահմանին վրայ: Եւ եթէ հեռացողներ կան, անոնք ... ենց շունչը կ'առնեն Պոլիս, կայաններու մէջ:

Այնպէս որ, ոչ արցունք, ոչ ալ մերկութիւն կամ անօթութիւն կը տեսնես:

Եւ կրնաս լայնաբերան հայհոյել քեզի ծուռ նայողին, համ... կամ «Յայսմաւուրք»ը ձեռքդ:

Այս չէ՞ր ուզածդ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

Յունաստանի անկախութեան հարիւրամեակին առթիւ, Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ (23 փետրուար).

— «Յունաստանի անկախութեան հարիւրամեակը հանդիսաւորապէս տօնելու համար կազմուած կառավարական յանձնախումբը իր աշխատութիւնները լրացուցած է:

Տօնախմբութիւնները պիտի սկսին Մարտին ու պիտի տեւեն ամիսներ, մասնակցութեամբ օտար երկիրներու: Մասնաւոր պատուիրակութիւններ պիտի գան Անգլիայէն, Ֆրանսայէն, Իտալիայէն: Օտար նաւաբաժիններ պիտի խարսխեն յունական ջուրերու մէջ, տօնելու համար Թուրք բարբարոսութեան դէմ տարուած քաղաքակրթական յաղթանակի մը հարիւրամեակը:

Յունաստան անկախ հռչակուեցաւ՝ որքան իր զաւակներուն դիւցազնական ոգորումին, նոյնքան եւրոպայի բերած գործօն օժանդակութեան շնորհիւ:

Պէտք է նշել սակայն որ եւրոպան տեղէն անգամ չպիտի շարժէր, եթէ Հելլէնները յեղափոխութեան կայծով բռնկած, կեանքի ու մահուան կռիւի մէջ չնետուէին: Թրքական խուժաններու կողմէ կոտորուելէ, հալածուելէ, սովի ու թշուառութեան հետեւանքները կրելէ յետոյ է որ եւրոպացիները միջամտեցին ի նպաստ Հելլէններուն:

Կը պատմուի թէ 1830 թուականներուն՝ Միսոլոնկիի եւ Աթէնքի փողոցներուն մէջ միայն հաշմանդամներ կը թափառին եղեր, մատնուած յետին ծայր թշուառութեան: Անկախութեան կռիւներուն բոլոր այրերը զոհուեր են, քաղաքներն ու գիւղերը ամայացնելով:

Որքա՜ն փոխուած է Յունաստանի դիմագիծը հարիւր տարուայ ընթացքին. 1830ին մէկ երկու նահանգի մէջ սեղմուած Յունաստանի սահմանները, այսօր Էվրոս հասած եւ ժողովուրդը վեցապատկուած է:

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՐԾԱԹ ԴՐԱՄՆԵՐ

Պէյրութի մէջ Սուրիոյ կառավարութեան պետ Շէյխ Թաճէտտին էֆէնտիի նախագահութեամբ ժողով մը տեղի ունեցած է, որուն ներկայ գտնուած են Սուրիոյ ելմտական նախարար Ճէմիլ պէյ, Վասըֆ պէյ, Պէհիճ պէյ եւ ֆրանսական մարզպանութեան կողմէ Պ. Լավասթըր: Որոշուած է անմիջապէս շրջաբերութեան հանել նոր սուրիական արծաթ դրամներ, որոնցմէ բաւական մեծ գումար մը արդէն հասած է Պանք տը Սիրի: Բայց նկատելով որ օսմանեան արծաթ դրամները ամբողջ Սուրիայէն հաւաքելու համար ն՚րկայ տրամադրելի գումարը բաւականաչափ չէ, ժողովը որոշեց մինչեւ երեք ամիս կէս միլիոն ոսկինոց նոր արծաթ դրամներ եւս պատրաստել տալ. ժողովուրդին քով գտնուող արծաթ դրամները որոշ սակի մը համաձայն պիտի հաւաքուին:

Միեւնոյն ժողովին մէջ Սուրիոյ կառավարութիւնը պահանջած է իր մաքսատան բաժինը, յատկացնելու համար երկրագործական եւ շինարարական բազմաթիւ պէտքերու: Մարզպանութիւնը խոստացած է 1 միլիոն ոսկի տրամադրել երկրագործութեան եւ ջրաբաշխութեան համար եւ 1 միլիոն ոսկի ալ՝ Դամասկոսի եւ Հալէպի շինարարական աշխատութեանց համար՝ իւրաքանչիւր քաղաքի քաղաքապետութեանց միջոցաւ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գիւղացիները կը փախչին կարմիր դրախտէն

Թայմզի վարշաւայի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Շաբթուան վերջը արեւելեան սահմանագլուխէն ստացուած լուրերը ոչ մէկ կասկած կը ձգեն թէ հաւաքական տնտեսութիւններ ստեղծելու մասին խորհրդային իշխանութեանց ձեռք առած միջոցները կը ստիպեն ռութէն ու ուկրայնացի մեծ թիւով գիւղացիներ թողուլ իրենց օճախները եւ ապաստան փնտռել լեհ սահմանագլուխին մօտերը:

Մինչեւ երեքշաբթի միայն գիւղացիական 30 խումբեր ներկայացած էին լեհ սահմանապահներուն՝ ըսելով թէ Ռուսիայէն փախած են՝ հաւաքական տնտեսութեանց մէջ չմտնելու համար: Զինուորական եւ քաղաքային իշխանութիւնները զգուշութիւններ ձեռք առին: Լեհ-ռուս սահմանը 900 մղոն երկայնութիւն ունի եւ դժուար է առաջքն առնել խուժումի մը: Սահմանագլուխի պաշտօնեաները հրահանգ տուին հարցաքննել փախստականները եւ խստիւ հսկել որ զանգուածային ներխուժումներ տեղի չունենան:

Հասած առաջին գիւղացիները նախատեսած էին թէ իրենց պիտի հետեւին ուրիշ շատեր: Այս գուշակութիւնը իրագործուած է արդէն: Ուրբաթ օր սահմանն անցան 100 հոգի: Խուժումին առաջքը կարելի չէ եղած առնել, հակառակ խորհրդային սահմանապահներու ձեռք տուած միջոցներուն: Միւս կողմէ՝ Ռուսիայէն փախչելու դժուարութիւններն ու վտանգները այնքան շատ են որ դժուար թէ մեծ թիւով մարդիկ կարենան սահմանն անցնիլ: Ամէն հաւանականութեան առջեւ, լեհ իշխանութիւնները կը մտածեն կայաններ հաստատել այն գաղթականներուն համար, որոնք Լեհաստանի մէջ ազգական կամ բարեկամ չունին:

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

Փախստականներուն մեծ մասը սահմանն անցած է հիւսիսէն, Ճիզնա եւ Տրուժա քաղաքներու մէջտեղէն: Այստեղ սահմանագլուխը կը կազմէ Ցվինա գետը, որ սառած է,ու գաղթականները կ'անցնին սառոյցի վրայէն: Այս կէտէն փախչող առաջին խումբը եղած է Նովոտնի ընտանիքը, բաղկացած 20 հոգիէ, մէկ մասը մանուկներ եւ երկու երախաներ: Ասոնք բարգաւաճ ագարակ մը ունէին Հացիշէի մէջ, սահմանէն չորս մղոն դէպի ներս: Ուրբաթ օր որոշեցին փախչիլ, երբ իմացան թէ յաջորդ օրը իրենց կալուածը պիտի գրաւուի եւ իրենք ալ իբրեւ կուլակ հաւանաբար Սիպերիա պիտի աքսորուին: Ճամբայ ելան վեց կառքով եւ վեց ձիով, միասին առնելով միայն իրենց լաւագոյն հագուստները եւ խոզաճարպի ու հացի մթերք մը: Ուրիշ ամէն բան իրենց ետեւ թողուցին:

Կենսամթերքը փակեցին խոզանոցին մէջ, շտեմարաններու դուռները կղպեցին ու սենեակներէն մէկուն մէջ վառած լամբար մը թողուցին, այն տպաւորութիւնը տալու համար թէ իրենք դեռ ներսն են: Որոշած էին տեղւոյն վրայ սպաննել եթէ առանձին պահակներու հանդիպէին, իսկ եթէ աւելի մեծ թիւով պահակ ելլէր իրենց դիմացը, երեք չորս հոգի ետեւ պիտի մնային եւ իրենց կեանքին գնով թող պիտի տային որ միւսները ապահով անցնին: Բախտաւոր գտնուեր են, որովհետեւ շնորհիւ ձիւնամրրիկին եւ մշուշին, յաջողեր էին իրենց կառքերը քշել սառոյցի մէջէն և կէսգիշերուան մօտ մտնել լեհական սահմանէն ներս: Երբ հասան դիմացի եզերքը, կանգ առին ու գոհաբանական աղօթքներ ըրին:

Ընտանիքին պետը՝ 80ամեայ ծերունի մը, ըսաւ թէ Չեկայի գործակալները ցուցակագրած էին մանուկները, զանոնք համայնավար դպրոցներ ղրկելու համար: Երբ յայտնած էր անոնց թէ ինք երբեք չուզեր բաժնուիլ իր թոռներէն, սպառնացած էին Սոլովեան կղզիները ղրկել զինքը:

Յոյն գաղթականներուն բողոքը

Ինչպէս գրեցինք, Յունաստան ապաստանած անատոլուցի գաղթականները գրգռուած վիճակի մէջ կը գտնուին եւ կը բողոքեն հելլէնեւթուրք համաձայնագրի կնքման դէմ, առարկելով որ, այդ համաձայնագրին որոշ կէտերը կը վնասեն գաղթականական շահերուն: Գրեցինք նաեւ թէ Աթէնքի մէջ գումարուած հաւաքոյթի մը ընթացքին քուէարկուած է բողոքի բանաձեւ մը, որ պատուիրակութեան մը միջոցով յանձնուած է Վէնիզէլոսին: Վարչապետը բանաձեւը կարդալէ վերջ, ըսած է պատուիրակներուն.

— «Լօզանի մէջ, փոխանակութեան համաձայնագիրը ստորագրած միջոցիս ալ դուք հեռագիրներով ու յուշագիրներով բողոքեցիք եւ ըսիք որ ձեզ կը ծախեմ: Ես սակայն, ձեզ մտիկ չըրի եւ ստորագրեցի համաձայնագիրը, որովհետեւ հաշուեցի որ այդպէս պէտք էր ընել: Հիմա ալ կուգաք նորէն դուք, երէկուան բողոքները և պահանջները կը ներկայացնէք: Ես նորէն մտիկ չպիտի ընեմ ձեզ եւ պիտի կատարեմ այն ինչ որ կը կարծեմ թէ պէտք է կատարել»:

Մարտ 6ի ցոյցերը

Բոլշեւիկները ամիսներէ ի վեր բուռն քարոզութիւններ կ'ընեն՝ վաղը հինգշաբթի մեծ ցոյցեր կատարելու համար աշխարհի բոլոր կարեւոր կեդրոններուն մէջ, գործազրկութեան առթիւ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՁԱՅՆ ՄԸ ՍԵԲԱՍՏԻԱՅԷՆ

ՔԱՂԱՔԸ ԿԵՑԻՐ, ԱՆՕԹԻ ՄԵՌԻՐ

ԼՈՒԱՌԷ, 3 Մարտ.— Ամիսէ մը ի վեր Սեբաստիայէն Ֆրանսա հասած են երկու ընտանիքներ, որոնց տեղեկութիւնները կը փութամ հաղորդել «Յառաջ»ի:

Մօտաւորապէս երեք տարիէ ի վեր տնտեսական ծանր տագնապի մը մատնուած են Հայերը: Մանաւանդ ներկայիս կառավարութիւնը սոսկալի միջոցներ ձեռք առած է, որպէսզի Հայը երբեք չկարենայ գործը շարունակել, եւ ճարահատ, իր կալուածն ալ ձգելով հեռանայ երկրէն: Իսկ քաղաքին մէջ գործ չկայ, եւ քաղաքէն գիւղ երթալու ալ արտօնութիւն չեն տար:

Նաեւ քաղաքի շրջակայ բոլոր գիւղերէն խեղճ ու կրակ Հայեր բերած քաղաք լեցուցած են անասունի պէս: Եւ քաղաքէն գործի համար դուրս ելլողը անմիջապէս ձերբակալելով կը բանտարկեն մէկ-երկու ամիս, յետոյ կ'արձակեն՝ 10-15 ոսկի տուգանք առնելով: Մէկ խօսքով երկրին վարիչները առանց օրէնքի իրենց մաղձը կը թափեն Հայերու գլխուն: Հազիւ հարիւրին 25ը գէշաղէկ կ'ապրին, իսկ մնացեալները չոր հացի մը կարօտ են: Շատ քիչեր արհեստով կը զբաղին: Մեծ-մասը հողագործ են, ջաղացպան եւն.:

Գ. Պ.

ՀԱՅԵՐԸ ԳՈՆԻԱՅԻ ԵՒ ԷՐԷՅԼԻԻ ՄԷՋ

Վերջերս Էրէյլիէն Պէյրութ ժամանած Հայ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ տեղւոյն հայութեան կացութեան մասին.

— Թուրք կառավարութիւնը Կեսարիոյ եւ Գոնիայի շրջաններուն մէջ ալ սկսած է այնպիսի ընթացք մը բռնել, որ ստիպուին հոն մնացած Հայերը լքել իրենց տուները եւ հեռանալ: Էրէյլիի մէջ վերջերս Թուրք պաշտօնեայի մը տունը լատիներէն տառերով գրուած եւ Ջամքէրթէնեան ստորագրուած նամակ մը կը նետուի, որով սպառնալիքներ կը թափուին անոր անձին, ընտանիքին եւ հարստութեան դէմ: Կառավարութիւնը Հայերուն վերագրելով հեղինակութիւնը սոյն նամակին, կը սկսի հարցաքննութեան կանչել Հայերը եւ բանտով ու ծեծով կը չարչարեն զանոնք: Ի վերջոյ Ջամքէրթէնեան ժամանակ մը անլուր տառապանքներու ենթարկուելէ վերջ ազատ կ'արձակուի:

Էրէյլիի եւ Գոնիայի շրջաններուն մէջ մնացող փոքրաթիւ Հայութիւնը զգուած տիրող գոյավիճակէն, մտադիր է գաղթել:

ԼՈՒՆԱՉԱՐՍԿԻ ՇՆՈՐՀԱԶՈՒՐԿ

Ո՞վ է տեւական ու անմահ սովետական դրախտին մէջ: Ոչ ոք գիտէ: Տրոցկի, Բուխարին եւ Զինովիեւ մէկ օրէն միւսը շնորհազրկուեցան եւ մահկանացու դարձան: Ահա Լունաչարսկին, Լուսաւորութեան նախկին գործավար, ապագայապաշտ գրող, Լէնինի մտիկ բարեկամ, որ շնորհազուրկ է այժմ: Ատենմը իր որոշումները, գիրքերը և խօսքերը ոսկի կ'արժէին:

Այսօր Պրավդա (28 դեկտ. 1929) կը գրէ եւ կը ցաւի, որ «*ամէն կողմ տակաւին կ'երեւին Լունաչարսկիի գիրքերը,* զորս պէտք չէր երբեք հրատարակել»: *Եւ «ինչ որ պէտք չէր թողուլ հրատարակել» խորագրին տակ կը քննադատէ Լունաչարսկիի մէկ գիրքը, ուր նախկին գործավարը կը նկարագրէ իր պտոյտները Վոլկայի շրջանին եւ Սիպերիոյ մէջ, «կարճ տողերով, չղային ոճով»:*

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԱՐՇԱՒԸ

Գիւղին դէմ Ստալինի մոլեգնոտ պայքարը օրէ օր աւելի սաստիկ թափով կը տարածուի բովանդակ խորհրդային Հանրապետութիւններու մէջ:

Արձագանգները, որոնք մեզի կը հասնին Չեկայի ամենախիստ եւ նենգ խողովակներէն, այնուամենայնիւ կը պարզեն սոսկալի եւ աննախընթաց պատկեր մը:

Լուր մանրամասնութիւններ կը պակսին տակաւին Հայաստանի մէջ համայնավարական «Նոր յաղթանակներու» եւ պայքարի ձեւերու մասին, բայց աչքի առջեւ ունենալով ընդհանուր տեղեկութիւնները, որոնք օրը օրին կը հրատարակուին «Յառաջ»ի մէջ, անհնար է տարբեր վիճակ մը ենթադրել մեր երկրին համար:

Եւ արդարեւ վերջին թղթաբերով ստացուած խորհրդահայ թերթերն ալ կը հաստատեն մեր կասկածները:

Հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ կուլ կ'երթան հայկական դարաւոր գիւղերը աննախընթաց արագութեամբ: Կոտայքի, Աշտարակի շրջանները գրեթէ ամբողջութեամբ հաւաքական տնտեսութիւններու ենթարկուած են: Ղուրդուղուլուի «շրջանի տնտեսութիւններու հարիւրին 45ը արդէն կոլեկտիվացած է»: Միւս շրջաններուն մէջ ալ գործի են լծուած առանձին բանուորական խումբեր, զինուորներ՝ արագացնելու համար գիւղին վերջնական ոչնչացումը:

«Լենինականի՝ ռուսական տիվիզիոնը իր վրայ է վերցրել առաջին գաւառակի մի գիւղի լիակատար կոլեկտիվացման ամբողջ գործը, միաժամանակ օժանդակելով գարնանացանի պլանի իրագործմանը:

«Հայկական գունդը վերցրել է առաջին գաւառակի Ղալաջի եւ փ. Պարնի գիւղերի կոլեկտիվ տնտեսութիւններին օժանդակելու աշխատանքները:

«Այսպիսով զինուորական մասերը նպաստում են գիւղի սոցիալիստական վերակառուցմանը եւ այդ անում են գործնականօրէն»: («Խ. Հ.» յունուար 11):

Զինուորական ուժին ցոյց տուած աջակցութիւնն ալ իր կարգին կը լրացնէ, այսպէս, իրական քայքայումը:

Խնդիրը այն չէ թէ ո՞վ է նպաստողը այս աշխատանքներու արագացման: Ռուսական զօ՞րքը թէ հայկական կամ բանուորական զօրակոչի ենթարկուած զանազան տեսակի խումբերը. որովհետեւ ուշ-կանուխ Հայաստանը տառապէս պիտի գործադրէ կոլեկտիվացման հրամանագիրը: Էականը՝ այս շարժման բնական հետեւանքներն ու անմիջական ազդեցութիւններն են:

Փոխանցման այս շրջանը արդէն ինքնին ծանր անակնկալ մըն է մեր իրականութեան համար, եւ կը սպառնայ հազարաւոր մարդկային կեանքերու եւ հսկայական չափերով նիւթական արժէքներու:

Օրէնքով ամենախիստ պատիժներ սահմանուած են այս աշխատանքներու մէջ թերացողներուն եւ դիմադրողներուն, «կուլակ»ները օրէնք է դուրս կը նկատուին այլեւս եւ կամ կ'ենթարկուին բռնի ինքնասպանութեան Թրքական մեթոտներուն: Իսկ ասիկա առիթ մըն է մեր «կարմիր ասպետներու» ձեռքը, տարածել «կուլակ» բացատրութիւնը բոլոր անոնց վրայ, որոնք օգտակար տարր չեն նկատուած համայնավարութեան: Ո՞վ է հարցնողն ու հաշիւ պահանջողը:

Միւս կողմէն, ինքնապաշտպանութեան բնական մղումէն տարուած՝ գիւղացիական այս կամ այն ձեւի դիմադրութիւնները ալ աւելի սպառնական վիճակ կը ստեղծեն:

Մէկ կողմ թողլով պայքարող կողմերու պատճառաբանութիւնները, կացութիւնը իր իրական գիծերուն մէջ կը ներկայանայ հետեւեալ ձեւով:

— Գիւղը ամենակարճ ժամանակի մէջ կերպարանափոխել: Գիւղացիութիւնը զրկել անհատական ամէն տեսակի տնտեսութենէ, դարձնելով զայն կատարեալ ընչազուրկ: Համախմբել բռնի այս ընչազուրկները, հաւաքական տնտեսութիւններու զանազան աստիճանաւորումներու մէջ, պատրաստել հաւաքական բակուկներ՝ գործելու պետութեան հաշուին, փոխարէնը անոնց տալ ապրուստի սահմանափակ միջոցներ: Այս աշխատանքներուն համար գործի դրուած են համայնավարական բոլոր կազմակերպութիւնները, ինչպէս նաեւ երկրի զինուորական ուժերը:

— Պայքարի ենթակայ գիւղացիութիւնը եթէ ո՛չ ամբողջութեամբ, այլ խոշոր չափով համակերպումը անհնարին եւ մահացու գտնելով, իր կարգին կ'ընդդիմանայ բնականաբար: Ան կը նախընտրէ իր իսկ ձեռքով փճացնել իր ձեռքէն երթալիք հարըստութիւնը (սերմնցու, անասուններ եւ գործիքներ), առանց նկատի ունենալու, որ այդ բոլորը կը սաստկացնեն իր գլխին տեղացող հարուածները: Ասկէ զատ հսկայական թիւով գիւղացիներ «կուլակ» դասէն, դատապարտուած են մահուան, այն տարբերութեամբ որ այս մահացումը տեղի կ'ունենայ աստիճանաբար, աքսորներու եւ գործելու բացարձակ արգելքի հետեւանքով:

Ասիկա օրուան կացութիւնն է:

Բուն չարիքը այսքանով չի սահմանափակուիր: Կռուի գործողութեան վնասներ պէտք է համարել ասոնք: Վաղուան համար աւելի մռայլ եւ սարսափելի իրողութիւններ կը սպասուին:

Պահ մը ընդունինք, որ համայնավարութիւնը յաղթական պիտի ելլէ այս աննախընթաց պայքարէն, ինչպէս կ'ուզեն համոզել իրենք: Սակայն, ի՞նչ պիտի արժէ այս յաղթանակը մեր երկրին եւ ժողովուրդին:

Գիւղական անհատական տնտեսութիւններու վերջնական ոչընչացումը կը պարտադրէ Հայաստանի կառավարութեան ստանձնել երկրի գիւղատնտեսական աշխատանքներու բովանդակ պատասխանատուութիւնը: Այլ խօսքով կառավարութիւնը ինքն է, որ հաւաքական տնտեսութիւններու միջոցով, պիտի կազմակերպէ գարնանացանքը: Եւ ասիկա այնքան որքան կը ցանէր Հայաստանի գիւղացին: Արդ հնարաւո՞ր է այս ծանօթ աշխատանքի կատարումը:

Դժուար է դրական պատասխան տալ: Պայքարի ընթացքին եղած վատնումները, հաւաքական տնտեսութիւններու անփորձառութիւնը, սերմնցուի եւ մեքենաներու պակասը իրական եւ արգելիչ խոչընդոտներ են: Ասկէ զատ, պէտք է հաշուել հոգեբանական հիւանդագին վիճակը, որ իր կարգին կը ջլատէ աշխատաւոր ուժերու բարոյական կորովը:

Այս պարագան մասնաւորաբար շատ մռայլ ենթադրութիւններու կ'առաջնորդէ ամենալաւատեսներն անգամ: Եւ այն փաստը, որ դեռ այսօրուընէ կառավարութիւնը մահուան պատժի սպառնալիքներով ձեռնարկներ կ'ընէ գարնանացանքի համար, եւ միւս կողմէն սերմնցուի եւ մեքենաներու կարիքը կը շեշտուի բոլոր կողմերէն, աւելի քան կը հիմնաւորեն մեր կասկածները:

Այսպէս, ուրեմն, եթէ ի վերջոյ Հայաստանի գիւղացին դատապարտուած է պարտուիլ իր դէմ բացուած այս ծանօթ պայքարէն անհաշուելի վնասներու գնով, ասիկա վերջնական դժբախտութիւնը չէ մեր երկրին համար:

Ամենածանր շրջանը պիտի սկսի այս պայքարէն յետոյ, գարնան ընթացքին, երբ սովի ուրուականը կը ցցուի սպառնագին:

«Կոլխոզ»ի յաղթանակէն յետոյ է, ուրեմն, բուն աղէտը,— գուցէ ամենավատը այս վերջին տասնամեակի աղէտներուն:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՊՈԼԻՍԸ
ԳՐԱՒԵԼՈՒ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

Հանրածանօթ փաստ է, որ եւրոպական մեծ պետութիւնները իրենց քաղաքական եւ տնտեսական շահերի բերումով ամէն գնով արգելք են հանդիսացել Ռուսերի յառաջխաղացման դէպի Կ. Պոլիս եւ Տաճկահայաստան: Եթէ եւրոպական պետութիւնները չմիջամտէին, Ռուսերը Թուրքերին Բալկաններից (1877-1878) քշելուց յետոյ, կը գրաւէին Կ. Պոլիսը, Սեւ ծովի ափի Թրքական քաղաքները եւ ամբողջ Սեւ ծովին նաեւ հայկական նահանգներին, եւ Թուրքերուն կը մնար քաշուիլ Անատոլուի խորքը: Եւ այն ատեն, Տաճկահայաստանում ապրող Հայերը, Յոյները, Քրդերը եւ բոլոր մանր ազգերը ամէն պարագայի մէջ յիսուն տարուայ ընթացքում զերծ կը մնային Թրքական կոտորածներից:

Վերջին պատերազմին, մրցակից մեծ պետութիւններից Անգլիան, Ֆրանսան, Իտալիան, ինչպէս նաեւ Միացեալ Նահանգները եւ Ճապոնիան, դաշնակից լինելով, որոշ ազատութիւն տուին Ռուսաստանին: Եւ ռուսական բանակը, շարունակելով զարին աշխարհակալութիւնը, պատերազմի 2 ու կէս տարիների ընթացքում գրաւեց Տաճկահայաստանի մէկ խոշոր մասը եւ ծրագրում էր Կ. Պոլիսը գրաւել, երբ վրայ հասան ռուսական փետրուարեան եւ հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնները (1917): Կազմալուծուեց ռուսական միլիոնաւոր բանակը, թողեց ամէն ինչ, ինչ որ գրաւել էր հարիւր հազարաւոր զինուորների զոհելու գնով, քալեց դէպի յետ, «իր տունը»: Եւ ոչ միայն ամէն ինչ թողեց իր թշնամու բանակին, այլ եւ իր այդ վազելով թշնամու հետ դաշն կնքեց, միանգամայն դարձնելով պատմութեան անիւը, եւ այսպէս կոչուած «ազատարար» Ռուսաստանը այս անգամ դարձաւ դահիճ Ռուսաստան: Եւ արդիւնքը եղաւ այն, որ ոչ միայն Տաճկաստանը փրկեց ամենաստոյգ եւ ծանր փորձանքներից, այլեւ իր բանակը քշեց դէպի Կովկաս, տասնեակ հազարաւոր նորանոր զոհեր խլելով: Եւ անվիճելի է, որ եթէ այդ պատերազմը մի տարի եւս շարունակէր, Անդրկովկասի մէկուկէս միլիոն հայութիւնն էլ բնաջինջ կը լինէր եւ Ռուսահայաստանն էլ Տաճկահայաստանի պէս ամայացած . . .

Մասնաւորապէս հայ ժողովրդի գլխին պայթած այս վերջին մեծ փորձանքի գլխաւոր պատասխանատուն է ռուսական ներկայ աւազակաբարոյ եւ կարմիր գոյնով ներկած բռնակալ իշխանութիւնը:

Այս օրերս, Փարիզի ռուսական «Պոսլ. Նովոստի» օրաթերթում, ռուսական յայտնի ծովակալ Կոլչակի մահուան տասնամեակի առթիւ ռուս ծովային սպայ Ա. Լուկինի յօդուածից Պոլիսը գրաւելու մասին կը քաղեմ հետեւեալ ուշագրաւ տեղեկութիւնները:

1870 թւին Ռուս-Թրքական պատերազմից յետոյ, Ռուսաց Ալեքսանդր Բ. կայսրը, կոմս Տոտլէնբէնին առաջարկում է ծրագիր մշակել Վոսփորը գրաւելու, խուսափելով Բալկանների վրայով ցամաքային ճամբից, որ հսկայական զոհ խլեց վերջերս ռուս-Թրքական պատերազմին: Եւ 70ական թւականների վերջերին ռուսական զինուորական գլխաւոր հրամանատարութիւնը մտածում է Պոլիսը գրաւելու ծրագիր սեւ ծովափնեայ ամենամեծ քաղաքում՝ Օդեսայում որոշ պատրաստութիւններ են տեսնում: Բայց Ալեքսանդր Բ.ի մահից յետոյ այն յանձնաժողովի աշխատանքները դադարեցնում է:

1895ին Տաճկահայաստանի քաղաքական ինտրիգների ազդեցութեան տակ հայկական հսկայական կոտորածների պատճառով, ռուս բարձր հրամանատարութիւնը նորից կազմում է Պոլիսը գրաւելու ծրագիրը: Ռուսաց Ալեքսանդր Գ.ի հրամանով բարձր հրամանատարներից կազմում է գաղտնի յանձնաժողով եւ մշակում առանց պատերազմ յայտարարելու յանկարծակի Պոլիսը գրաւելու ծրագիրը:

Սկզբնական ծրագիրը եղել է այսպէս: Ռուսաստանը իբր թէ Օտեսայից մի քանի զօրամաս նորակոչ զինուորներից Կովկաս փոխադրելու պատրւակով պէտք է տեսնէր բոլոր ռազմական պատրաստութիւնները Պոլիսը գրաւելու համար: Երբ որ նաւերը ելլէին բաց ծով, անմիջապէս պէտք է կտրէին Սեւ ծովի եզերքի հեռագրային թելերը եւ ուղեւորէին դէպի Վոսփոր: Նաւատորմը գիշերը դէպի Նեղուց շարժուելով, պէտք է խարիսխ ձգէր Պէօյիւք Տէրէյի մօտ, իսկ բանակը ափ իջեցնել եւ աշխատել անմիջապէս գրաւել Պէյքօզը, գլխաւոր դիրքերը, բայց հրամանատարներից ոմանք կարծում են որ 72 ժամ յետոյ Մալթայի կղզու մօտ կանգնած անգլիական նաւատորմը օգնութեան կուգայ սուլթանին, դժուար է նրան դիմադրել: Մինչեւ որ Պոլսոյ գրաւելու ծրագրին շուրջը վիճում են ռուս. ծովային եւ ցամաքային զինուորական ուժերի գլխաւոր հրամանատարները եւ մասնագէտները, այս ծրագիրը յայտնի է դառնում աւստրիական գլխաւոր հրամանատարութեանը: Եւ աւստրիացի սպաներից մէկը իրենց զինուորական թերթում քննադատում է ռուսական այս ծրագիրը եւ Ռուսերը ստիպուած են լինում այս ծրագիրը թողնել:

Այս մեծ պատերազմին 1916ի վերջերին, Սեւ ծովի հրամանատար է նշանակւում ծովակալ Կոլչակը, որը Բալթիկ ծովում Գերմանացիների դէմ աչքի է ընկնում իր հերոսական կռիւներով: Ռուսաց Նիկոլա Բ. թագաւորը Կոլչակին է առաջարկում Պոլիսը գրաւելու պատմական դերը, որ ծրագրւում է իրագործել 1917ի մարտ ամսում եւ որի համար տեսնւում են բոլոր պատրաստութիւնները:

Անշուշտ կը յաջողէր Պոլիսը գրաւելու այս ծրագիրը, եթէ վրայ չհասնէր 1917 փետրուարեան յեղաշրջումը եւ բոլշեւիկեան պրոպագանդայի ազդեցութեան տակ չքայքայւէր ռուսական 15 միլիոննոց ամենամեծ բանակը···

ԲԵՆՕ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԸՆԴՎԶՈՒՄԻ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յապաղած). — Փետրուար 16ին, հակառակ սաստիկ ցուրտին, հայ երկսեռ հասարակութիւնը բազմութեամբ կը դիմէ դէպի Շափ փողոցի թատերասրահը: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. կոմիտէի կողմէ նախապէս եղած յայտարարութեան համաձայն, այդ օր պիտի կատարուի փետրուարեան համաժողովրդական ապստամբութեան 9րդ. տարեդարձը, որ երկար ատեն որբ եւ անտէր մնալէ յետոյ, շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, վերջին տարիներս գտաւ իր բնական հարազատները, մեր քաղաքական տօներուն մէջ գրաւելով իր արժանաւոր տեղը:

Օրուան նախագահ ընկ. Աբոյեան, բացման խօսքէն յետոյ, առաջարկեց յոտնկայս, երկու վայրկեանի լռութեամբ յարգել յիշատակը այն բոլոր յայտնի և անյայտ հերոսներուն, որոնց հոգին չհանդուրժեց բռնակալ եւ հակաժողովրդային իշխանութեան մը քմահաճոյքներուն, մղելով զանոնք հարազատ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն համար, ընդվզիլ եւ զէնք բարձրացնել նոյն այդ բռնակալութեան դէմ եւ զէնքը ձեռին, պատուաւոր կերպով մեռնիլ պարտականութեան ճամբուն վրայ: Ու ամբողջ հասարակութիւնը լուռ եւ երկիւղած, կը բարձրանայ աթոռներէն, երկու վայրկեանի լռութեամբ յարգելու օրուան յայտնի եւ անյայտ հերոսներու յիշատակը:

Յարգանքի այս համեստ ցոյցէն յետոյ, նախագահի կողմէ խօսելու հրաւիրուեցաւ օրուան առաջին բանախօսը, ընկ. Պ. Հիւսեան: Ընկերը մէկ ժամէ աւելի տեւող իր բանախօսութեամբ, մասնաւորաբար ծանրացաւ այն պայմաններուն վրայ, որոնց ենթարկուած էր Հայաստանը 1920ի վերջերը: Թուրքերը, սեպտ. 23ին, առանց պատերազմ յայտարարելու, յարձակման ձեռնարկեցին Հայաստանի դէմ: Թրքական ներխուժումը յանկարծակիի բերած էր մեր բարձր սպարապետութիւնը: Հայկական բանակը բոլորովին անպատրաստ էր դիմադրելու այս նոր պատերազմին: Հոկտեմբերին բուռն կռիւներ մղուեցան հայկական բանակի եւ Թրքական ուժերու միջեւ՝ Նոյեմբերին, Կարսի անկումէն յետոյ մեր ուժերը սկսան նահանջել: Դեկտ. 2ին Քեազիմ Գարապէքիրը ներկայացուց վերջնագիր մը, որով կը պահանջուէր 24 ժամուան ընթացքին ընդունիլ Թրքական պահանջները:

Միւս կողմէ, բոլշեւիկները, Ադրբէջանի օգնութեամբ, Նոյեմբեր 29ին մտան Իջեւան: Նոյեմբեր 30ին Խորհրդային Ռուսաստանի ներկայացուցիչ Լեգրանը կը ներկայացնէր վերջնագիր մը, որով կը պահանջէր խորհրդայնացնել Հայաստանը:

Այսպիսի դժբախտ պայմաններու մէջ կը գտնուէր Հայաստանը: Կառավարութիւնը մնացած էր երկու սուրի միջեւ: Կը մնար ընտրել չարեաց փոքրագոյնը: Կամ ենթարկուիլ Թրքական լուծին եւ ֆիզիքապէս ոչնչանալ եւ կամ՝ ընդունիլ բոլշեւիկեան համեմատաբար մեղմ իշխանութիւնը՝ այն յոյսով որ բոլշեւիկները կը խնայէին հայ ժողովուրդի հաւա գոյութեան: Ու կառա թիւնը՝ յանուն հայ ժող ֆիզիքական գոյութեան պանման, նախընտրեց նութիւնը յանձնել բոլշե րուն: Դեկտ. 2ին, Հայա կառավարութեան եւ բոլ ներու լիազոր ներկայա Լեգրանի միջեւ կը ստորա համաձայնագիր մը, որո յաստանը կը յայտար խորհրդայնացած: Հայ բ եւ սպայութիւնը պատա տու պիտի չնկատուէին պէս կատարուած գործեր մար եւայլն:

Իշխանութիւնը իրենց առնելէ յետոյ, կառա թեան փոխանցման թիւնները տակաւին հա բոլշեւիկները չեղեալ ցին համաձայնագիրը, հարելով անոր տարրակա մաններն իսկ: Հայ կազմալուծուեցաւ եւ թիւնն ու հրամանատար ձիւն ու ձմեռով ոտքով ուեցան դէպի Ռուսաստ սորուեցաւ նաեւ Դրօն իր ներով: Հ. Յ. Դաշնակց յայտարարուեցաւ օրէնք «Կոմունիստ» թերթը կը թէ՝ «Հարկաւոր է գլխա ֆիզիքապէս ոչնչացնել նակցութիւնը»: Բանտեր ուեցան կալանաւորներով 16ի եւ 17ի գիշերը, բանտին մէջ գնդակահա ցան աւելի քան յիսուն

Հայ ժողովուրդը, որ ներով պայքարած եւ ար փած էր ազատ եւ պատ կեանք մը ապրելու համ կրնար հանդուրժել որ հիւսիսէն եկած մարդի պատիժ եւ սանձարձակ հարեն իր բոլոր սրբութ

Այս պայմաններուն Փետր. 18ին տարերայի փով կը բռնկէր ապստամ թիւնը, վարակելով բոլոր ջանները: 24 ժամը բա եղած էր Հայաստանը ան զատ տարրերէն մաքրելու մար: Փետրուարեան ապ բութեամբ հայութիւնը ցոյց տուաւ որ գիտէ գնահատել անկախութեա գաղափարը եւ պատրաստ գաղափարին համար, չխնայել իր կեանքը:

Վերջին խօսողն էր Սէրէնկիւլեան.

— «Փետր. 18ը հայ գիտակից տարրի ընդվզ բոլշեւիկեան անարգ եւ մարդկային իշխանութեա որ տակաւին կը շարու մեր տարաբախտ հայրե մէջ: Ապստամբութիւնը բային է ու ժողովրդակա գամանք ունի: Այդ օրուա բակատարը հայ ժողով ինքն է՝ իր ժողովրդակա մեստ գործիչներով եւ ներով: Այն բազմաթիւ ները որ ինկան փետրուա կռիւներու ընթացքին, նորագոյն պատմութեան սաւոր դէմքերն են: Այսօր Փետր. 18էն մօտաւորապէս տարիներ յետոյ, եթէ պա խանատուներ պիտի փնտ ամէնէն առաջ պէտք է բոլշեւիկներու օձիքէն, իրենց յիմար քաղաքա թեամբ, չեկաներով, թիւ գնդակահարութիւ եւ անմեղ մարդոց բան թեամբ ու աքսորով, տեցին եւ արագացուցի օրը: Կուտակուած զայրո յորդեցաւ եւ հետեւանքը այն ինչ որ մենք տեսան

Գեղարուեստական մէջ՝ արտասանութիւններ ընկերներ Մ. Մարութեան Գաբրիէլեան եւ Պ. Մինա Հանդէսին, իրեն սիրայ մասնակցութիւնը բերա երիտասարդ ջութակա Ս. Չէօրէքճեան, որուն նուա կտորները մեծ տպաւոր առաջ բերին:

Հանդէսը վերջացաւ կ շերին եւ ժողովուրդը ցր բարձր տրամադրութեամբ

Տ. ԱՐԱ

...-ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ՋՐԱԲՈՒԺՈՒԹԻՒՆԸ

Ջրաբուժութեան օգտակա-...ութիւնը քիչ թէ շատ ծանօթ է. ...մէնուն մարմնին մաքրութիւնը ...մէնէն ապահով երաշխիքն է լա...գոյն ողջութեան մը։

Ժողովուրդներու բարքերուն մէջ մուտք գտած առողջապահական օրէնքներն ու ջրաբուժական ...թոտները մեծ դեր կատարած են մարդոց առողջութեան եւ երկարակեցութեան մէջ։

Մարդկութեան մեծ աղէտներէն ժանտախտը, քոլերան եւ բորոտութիւնը դարէ մը ի վեր գրեթէ բոլորովին անհետացած են քաղաքակիրթ երկիրներէն, շնորհիւ ...աններու եւ փողոցներու մաքրութեան, կոյուղիներու շինութեան, առողջապահական եւ բժշկական հաստատութիւններու հիմնարկութեան, բաղնիքներու եւ լուացարաններու գոյութեան, խմելու ջուրերու մաքրութեան եւլն։

Հեռու չէ այն ժամանակը երբ մարդիկ բոլորովին աղտոտ միջավայրի եւ անմաքուր վիճակի մը մէջ կ'ապրէին։

Միջին դարու մէջ քաղաքներու փողոցները չափէ աւելի աղտոտ էին, եւ զուրկ առողջապահական ամէնէն տարրական պայմաններէն։ Ամէն տեսակ աղտեղութիւններ փողոցները կը թափուէին, եւ ոչ ոք մտքէն կ'անցնէր վերցնելու զանոնք, բացի խոզերէն, որոնք ազատ համարձակ կ'երթեւեկէին փողոցներու մէջ, իրենց ամենօրեայ սնունդը ճարելով այդ աղտեղութիւններէն։

Այսպէս, փողոցներու, տուներու եւ բնակիչներու անմաքրութիւնը զօրաւոր ազդակ մըն էր համաճարակներու տարածման, որոնք տաք օդերուն ա՛լ աւելի աղիտաբեր հանգամանք մը կ'առնէին, երբ քաղաքի մը մէջ ժանտախտ ծագէր, հազարներով զոհ կ'երթային համաճարակին։

1348ին սեւ ժանտախտը Ֆրանսայի բնակչութեան գրեթէ մէկ երրորդը փճացուց։ Ուրիշ համաճարակի մը ատեն, Փարիզի մէջ երեք ամսուան ընթացքին 100,000է աւելի ժողովուրդ բնաջինջ եղաւ։

Անմաքրութիւնը միայն աղքատներուն յատուկ չէր. հարուստ եւ ազնուական դասի պատկանող անձեր ալ նուազ հոգածու էին իրենց մարմնին մաքրութեան։

Մարկօ Թագուհին, որ հանրածանօթ էր իր գեղեցկութեամբ ու հրապոյրներով, եւ երբ զարգացած եւ ուսեալ կին՝ հիացում կը պատճառէր ֆրանսական արքունիքը այցելող օտար նախարարներուն, շաբաթը անգամ մը միայն խնամք կը տանէր իր ձեռքերուն մաքրութեան։

Ուրիշ պալատական անուանի տիկին մը ա՛յնքան աղտոտ կը պահէր իր մազերը, որ կարծես թէ վրան փոշի ցանած էին։ Լուդովիկոս ԺԴ.ի արքունի պալատականները առանց բացառութեան աներեւակայելի աղտեղութեան մը մէջ թաղուած էին։

Մարի Անթուանէթի հետեւորդ տիկիններէն մէկը երբ պարտէզի մը մէջ կը շրջագայէր, աւազանի մը մէջ տեսնելով կարապներու լողանքը, բացագանչեց.— «Ո՜հ, ո՛րքան կ'ուզէի անոնց տեղը ըլլալ. արդեօք ո՛րչափ հաճելի է ամբողջ մարմնին վրայ զգալ ջուրին շոյանքը, կամ վճիտ ջուրի մը մէջ խոյասուզուիլ»։

Մարմինը մաքուր եւ առողջ պահելու լաւագոյն միջոցը լոգանքն է, որ կրնայ ըլլալ պաղ, գաղջ եւ տաք։ Պաղ ջուրի լոգանքը խթանող ազդեցութիւն մը ունի, գաղջ ջուրի լոգանքը հանդարտեցուցիչ է, իսկ տաք ջուրինը տկարացնող։

Լոգանքը մասնաւորապէս յանձնարարելի է անկողին մտնելէ առաջ, մաքրելու համար մորթին վրայ գտնուած փոշիներն ու մանրէները. տուշով լուացումն ու մարզումը հանգիստ քուն կը պատճառեն։ Անքնութեան ենթակայ անձեր քնանալէ առաջ պէտք է գաղջ ջուրի լոգանք ընեն, կամ տաք ջուրով լուան իրենց ոտքերը։

Ջրաբուժական զանազան մեթոտներ կը գործածուին։ Պիքառպոնաթ տը սուտով խառնուած տաք ջուրի լոգանքները յօդացաւի եւ յօդային կաթուածի համար բուժիչ դեղեր են։ Նշախառն եւ ծծմբախառն լոգանքները մորթի զանազան հիւանդութեանց դէմ կը գործածուին։ Ցեխի եւ ածխակազային լոգանքները սրտի եւ ջղերականներու հիւանդութեանց վրայ բարերար ազդեցութիւն մը կը ներգործեն։ Երկաթախառն լոգանքները անարիւնութեան դարմանումներու մէջ մեծ օգտակարութիւն ունին։

Նայիփի ջրաբուժական մեթոտը կը կայանայ պաղ ջուրով լուացումներու մէջ, այնպէս ինչպէս բնութեան մէջ կը քաղենք զայն ակէ, աղբիւրէ կամ գետէ։

Ամառ ատեն յոգնեցուցիչ աշխատութենէ մը յետոյ, երբ քրտինքով ու փոշիով ծածկուած երեսնիս պաղ ջուրով լուանք ինքզինքնիս վերակենդանացած կը զգանք, եւ երբ մեր մարմինը ամբողջական կամ մասնակի լոգանքի ենթարկենք, ընդհանուր թարմութիւն ու թեթեւութիւն մը կը պատէ մեզ, եւ մեր ջիղերը կը կազդուրուին ու կը զօրանան։

Լոգանքի ջուրը ո՛րքան պաղ ըլլայ, այնքան աւելի բարերար ազդեցութիւն մը առաջ կը բերէ ենթականերուն վրայ, բացի տկարակազմներէն, ծերերէն կամ այն հիւանդներէն, որոնք պաղէն սոսկում կը զգան, կենդանական անբաւարար ջերմութիւն ունին, անարիւնութենէ կը տառապին կամ ջղային են։ Այդպիսիներուն Նայիփ ի սկզբան կը թելադրէ գաղջ ջուրի լոգանք, մասնաւորապէս ձմրան եղանակին տաք սենեակներու մէջ։

Նայիփի մեթոտով կը դարմանուին գրեթէ բոլոր ջղային տկարութիւնները, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ հիւանդութիւններ՝ որոնք անբուժելի նկատուած են։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԻ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՅ

Ֆրանսացի հողագործ մը, 103 տարեկան, որ դեռ չէ դադրած մշակելէ իր հողը, Պատուոյ Լէգէոնի նշան ստացաւ։ Այս առթիւ թերթ մը կը հրատարակէ հետեւեալ ցուցակը, որ կը ներկայացնէ հարիւրամեայ ծերունիները։

1891ին Օտեսայի մէջ կ'ապրէր Կրիլցենքօ, 117 տարեկան, միշտ քաջակազմ։ Դիւանագէտ Վեննանքուր 103 տարեկան էր երբ մեռաւ։ Լիւքսէմպուրկի մարքիզուհին մեռաւ 100 տարեկան, երկու փաստաբաններ՝ 111 տարեկան։ Լուդովիկոս ԺԴ.ի պալատականներէն երկու հոգի 100 եւ 114 տարեկան էին եւ միշտ գործի վրայ։ Վիրաբոյժ Փոնսի 100 տարեկան էր, երբ դեռ վիրաբուժական գործողութիւն կը կատարէր։ Կոմս տը Պէթիւ մեռաւ 105 տարեկանին։ Ֆոնթընել՝ 100 տարեկան։ Եւ ուրիշ շատեր։

Եւ բնախօսները կ'ըսեն. «Մարդիկ կը սպաննուին, եւ ոչ թէ կը մեռնին»։ Եւ կ'աւելցնեն թէ մարդիկ կրնան ապրիլ մինչեւ 150 տարեկան։ Երբ Թովմաս Փար մեռաւ, 152 տարեկան էր։ Դիազնութիւնը ցոյց տուաւ, որ ներքին գործարանները բոլորովին առողջ էին։ Իր տղաքը նոյնպէս երկարակեաց էին, մէկը մեռաւ 125 տարեկան, միւսը 126 տարեկան։ Պերթըլօ կը յիշէ ուղեւոր Ցըլահէյը, որ ամուսնացաւ՝ երբ 70 տարեկան էր, զաւակ ունեցաւ եւ մեռաւ 120 տարեկան։

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆ ԱԼ ՁԵՐ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍԷ

ԿՈՉ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ՊՈԼԻՍ.— Մասնաւորապէս մէկ դարու անցեալ ունեցող ազգին միակ Գթութեան Յարկը, Սուրբ Փրկչի Ազգային հիւանդանոցը, ամէն ատենէ աւելի տնտեսական ու մատակարարական դժուարին ու տագնապալի կացութեան մը մատնուած է ներկայիս, եւ իր գոյութիւնը կարենալ շարունակելու համար կը կարօտի հանրային օժանդակութեան։

Ազգային հիւանդանոցը ծանօթ է ամէնուն։

Ամէն հայ գիտէ թէ ան ինչ փրկարար դեր կատարած է իր հիմնարկութենէն ի վեր, արդիական ամէն առաւելութիւններով օժտուած իր յարկաբաժիններուն մէջ բուժելով եւ պատսպարելով նիւթական անձկութեան մէջ տուայտող աղքատ հիւանդները, ծերերն ու անկարները, անոք, անպաշտպան խլեակները, մտքի եւ աչքի լոյսէ զրկուածները եւ ազգային վաղեմի աշխատաւորները։

Հինէն ի վեր իր կոչումը առաւելապէս արդարացնող Ազգին Տունը միշտ ալ կարօտ եւ արժանի եղած է մեր բարեսէր հասարակութեան, մասնաւորապէս ծանօթ բարերարներուն եւ ընդհանուր կերպով Թրքահայ ժողովուրդին օժանդակութեանը։

Նոյնիսկ այնպիսի շրջաններու, երբ պետական կարեւոր նպաստներ տեղի կ'ունենային և գաւառահայութիւնը ամէն ատեն աջակցութեան իր բաժինը կը բերէր, Ազգային Հիւանդանոցը իր նկատելի բացը ունեցած է, եւ բացառիկ բարեգործութիւններով ու նուիրատուութիւններով միայն մնացած է կանգուն, հետզհետէ ներկայանալի ու գոհացուցիչ պայմաններու մէջ։

Այսօր սակայն, ոչ միայն այդ յատկացումներն ու աջակցութիւնները դադրած են, այլեւ օրէ օր կալուածական եւ այլ տուրքերու յաւելումով, ապրուստի սղութեան ու տնտեսական տագնապներու հարկադրանքին առջեւ ստեղծուած է կացութիւն մը, որ լրջօրէն կը մտահոգէ ազգային մարմինները։

Պոլսահայ գաղութին ուժերէն, կարելիութիւններէն վեր է միամինակը ստանձնել նիւթական հոգը շուրջ 500 հիւանդ ու պատսպարեալ պարունակող այս հաստատութեան, որ կը մատակարարուի տարեկան մեծածախս պիւտճէով մը, որուն 20,000 Թրքական ոսկին բաց կը մնայ միշտ, թափուած ջանքերուն հակառակ։ Ասոր վրայ վերջերս աւելցաւ տարեկան 5000 Թրքական ոսկիի կալուածական անակնկալ տուրքի մը վճարման ստիպողականութիւնը։

Ահա այս բացառիկ պարագաներուն մէջ, պարտք կը ծանրանայ մեր վրայ դիմել արտասահմանի հայութեան, խնդրելով որ իր տեւական հոգածութեանը առարկայ դարձնէ Ազգին Տունը, անոր գոյութեան պահպանման նախանձախնդիր։

Ներկայիս հիւանդանոցին մէջ կը պատսպարուին ու կը դարմանուին գթութեան, կարեկցութեան ու խնամքի արժանի հարիւրաւոր ազգայիններ։

Ասկէ զատ, կարող մասնագէտներէ բաղկացած բժշկական մարմին մը գործօն եւ անձնուէր ծառայութեամբը Ազգային Հիւանդանոցը նախանձելի եւ պատուաբեր անուն մը, դիրք մը ապահոված է մեր իրականութեան մէջ եւ օտար նմանօրինակ հաստատութիւններու շարքին։

Արտասահմանի հայութեան բարեսիրական զգացումները ծանօթ են ամէնուս։ Ուստի, լիայոյս ենք որ մեր այս կոչը պիտի ունենայ իր բարերար արդիւնքը, ժողովուրդին ամէն խաւերուն մէջ արթնցնելով գոհունակութեան եւ ազգասիրութեան ոգին հանդէպ Ազգին գթութեան բազմակարօտ Յարկին։

Վստահ ենք որ մեր ակնկալութիւններն ու յոյսերը պիտի իրականանան, գաղութահայ կեդրոններու մէջ մանաւանդ, ուր փափաքելի է որ հաւաքական ձեռներեցութեամբ ստեղծուին օժանդակութեան գործին, ազգային մարմիններու եւ մամուլին բարեացակամ նախաձեռնութեամբ օժանդակ Մարմիններ կազմուին ու լծուին աշխատութեան, օրինակ ունենալով Պոսթոնն ու Գահիրէն, ուր Հիւանդանոցի օգնութեան սիրելի եւ անյետաձգելի պարտականութիւնը դրուած է տեւական եւ ապահով գետնի մը վրայ։

Հոգաբարձութիւն Ս. Փրկչի Ազգային Հիւանդանոցի՝ ատենապետ՝ Արթ. Գ. Մաղաքեան, ատենադպիր՝ Ս. Երկանեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 18 փետր. (Սեփ. Թղթ.)— Ա. Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանը տօնելու համար, հոս եւս Յանձնախումբ մը կազմուեցաւ 13 հոգինոց։ Փետր. 23ին ժողովի հրաւիրուած էին վեց Հայր. Միութիւնները, Կ. Խաչի մասնաճիւղը, Հ. Մ. Հ. Մ., Ս. Դ. Հնչակեան մասնաճիւղերը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Հրաւիրուած էին նաեւ Հ. Անդրէաս վրդ. Պօտուրեան, Պ. Պ. Յակոբ Տապաղեան, Վահան Մոմճեան, Պարէտ Կիւլէսեան ու Յակոբ Գարաեան։ Վերջինը գործի բերումով ձեռ չէր կրցած ներկայ ըլլալ, իսկ Ս. Դ. Հնչակեան մասնաճիւղը եւ Խարբերդի Հայր. Միութիւնը ոչ ներկայ էին եւ ոչ պատասխանած իրենց ուղղուած կոչին։

Յոբելեանի ժողովրդական Յանձնախումբը կազմուած է հետեւեալներէ.— Հ. Պօտուրեան պատուակալ Նախագահ, Պ. Պ. Վահան Մոմճեան՝ ատենապետ, Յակոբ Տապաղեան՝ փոխ-ատենապետ, Վահան Հիւսեան՝ ատենադպիր, Նշան Շիրինեան՝ փոխ-ատենադպիր, Պարէտ Կիւլէսեան՝ գանձապահ եւ Աղամ Սարգիսեան՝ հաշուապահ։ Խորհրդականներ՝ Պ. Պ. Կարապետ Կակոյեան, Յովհաննէս Լէյլէկեան, Գուրգէն Պօյաճեան, Նահապետ Քէշիշեան, Մէսրոպ Պայլնտրեան եւ տիկին Ովաննա Պօտուրեան։ Յաջողութիւն մաղթելով Յանձնախումբին, կը յուսանք թէ ամէն ջանք պիտի թափէ մեծ շուքով մը տօնելու յոբելեանը։ Վստահ ենք նոյնպէս որ Տէսինը գաղութը պիտի գտնայ իր առատաձեռնութեամբ նպաստել գրական ֆոնտին։

*** Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն, սրահի չգոյութեան պատճառով, ինչպէս «Դաշնակցութեան Օր»ը, փետր. 18ի տարեդարձն ալ ստիպուեցաւ տօնել սեղմ շրջանակի մէջ։ Բանախօսեց ընկ. Վ. Համբարձումեան, պարզելով «փետր. 18»ի պատմական արժէքը եւ նշանակութիւնը հայ ազատագրական պայքարի տեսակէտէն։ Բանախօսութենէն վերջը ունեցանք ընկերական ժողով, ուր մեր շարքերուն միացան մէկ երիտասարդ նոր ընկեր եւ մէկ ալ հին ընկեր։

*** Վերջին ժամանակներս յաճախադէպ դարձած ըլլալով կռիւները եւ անկարգութիւնները, քաղաքապետութիւնը որոշած է մօտերս պահականոց մը բանալ ճիշդ S.L.S.A. գործարանին դիմացը, ուր կեդրոնացած է ժողովուրդը (քաղաքապետարանը եւ ոստիկանատունը գործարանէն 30 վայրկեան հեռու կը գտնուին)։ Կ'ըսուի նաեւ թէ վէնքի համար խուզարկութիւններ պիտի ըլլան։

*** Զմիւռնիոյ Նահանգային Հայր. Միութիւնը կը պատրաստուի իր բացման հանդէսը կազմակերպել Մարտ 23ին S.L.S.A. գործարանի սրահին մէջ։ Կը թելադրենք բոլոր Միութիւններուն, որ սոյն թուականը նկատի առնեն։

Վարդ-Պատրիկ

ԿՈՉ ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Մեր Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը օրակարգի խնդիրներէն յետոյ, նկատի առաւ բազմանդամ ընտանիքի հայր երկու հայրենակիցներու ծանր վիճակը եւ անոնց յատկացնելով գանձին մէջ ունեցած գումարին կէսը, ձեռնարկեց հանգանակութեան նոյն նպատակի համար։

Նորընտիր Վարչութիւնս հարկ տեսաւ հետեւեալ կոչը ուղղել հայրենակիցներուն։

Հինգ տարի է որ մեր Միութիւնը գոյութիւն ունի Փարիզի մէջ։ Իր հիմնադրութեան ժամանակ անդամներու թիւը 16 էր եւ ներկայիս ալ 20էն աւելի չէ, մինչդեռ մեր թիւը Փարիզի մէջ 50ի կը հասնի։ Ասոր պատճառը ատեն մը կը վերագրէինք անգործութեան, որուն պատճառով շատերը գիւղեր քաշուած էին, իսկ ներկայիս այդպիսի պատճառ մը չունինք. եւ ոչ ալ խտրութիւն դաշնակցականի եւ հակադաշնակցականի, լուսաւորչականի կամ կաթոլիկի միջեւ։ Ուրեմն այլեւս պատճառ չունինք հեռու մնալու իրարմէ։ Սիրելիներ, մենք երբեւ անհատ ոչինչ կը ներկայացնենք այս օտար երկնքի տակ, ուժը հաւաքականութեան մէջ է։ Սթափեցէ՛ք ուրեմն, արի արանց որդիք Տարօնոյ։ Յ. Գ. Նորընտիր վարչութեան կազմն է.—

Ատենապետ՝ Լորիս Պօլոեան, ատենադպիր՝ Լեւոն Տոնիկեան, գանձապահ՝ Յարեթ Յարութիւնեան։ Նամակ գրել ատենադպիրի հասցէով.— Լ. Տոնիկեան 12, Rue Elie., Gentilly (Seine).

"ՅԱՌԱՋ",Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 4 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

...նդիրն այդպէս թողնելով, ...եկայ Պոլիս եւ սկսեցի Թօփխանէին աշխատիլ։ Ամբողջ տարի մը սուլթան Ազիզի շինել տուած Տօլմա Պաղչայէն վեր Մաչկա ...ական բռնուած տեղը հրացաններ շարելու տեղեր շինեցինք ...որ կը գտնուի Թուրքաց կառավարութեան ամբողջ ռազմամթերքը)։

Այդ տարին զօրքերը չորս-հինգ անգամ գողացան գործիքները։ Միւս կողմէ՝ լրտեսներով լեցուն էր ամբողջ Թօփխանան։ Ամէն օր կը տեսնէինք, որ լրտեսները մէկ դռնից կը մտնէին մեր աշխատած տեղը, միւս դռնէն դուրս կուգային։

Հոն կ'աշխատէին 75 հայ։ Բայց բոլորին դուրս արին, մնացինք երեք հոգի։ Ինծի ալ մի քանի անգամ այդ տարուան ընթացքին ըսին.

— Գեավո՛ւր, գնացիր երկիր, ...ան մըն ալ դուն արիր կնտեղ։

Առհասարակ, կառավարչական շրջաններում, ուր կը գտնուէին հայ ծառայողներ, պաշտօնեաներ, բոլորին դուրս արին։

Ամբողջ տարուան վարձը ստացած էի. մնացել էր միայն 440 ղրշ.։ 100 ղրուշ կերաւ Թօփխանայ նստող ինձ ծանօթ ղայմաղամը։ 340 ղրուշ հանեց ու տուաւ ինծի։ 11 արծաթ տուի, անցագիր հանեցի, որ այնպէս արժէ կէս ոսկի եւ դուրս եկայ, գացի Ռումանիա։

**

1884ին դուրս եմ եկած հայրենի քաղաքից, բայց կրկին վերադարձած եմ։ Դրանից յետոյ կրկին դուրս եկած ու վերադարձած եմ. իսկ երրորդ անգամ դուրս գալուս՝ ա՛լ չեմ վերադարձեր։ Հինգ տարի Պոլիս, Ռումանիա մնացած եմ, իսկ երկու անգամ երկիր մտնելուս թափառած եմ ութեւկէս տարի։

Սասունի առաջին կռիւը եղած է 1894ին, ուր կը գտնուէր Համբարձում Պօյաճեանը (որը թէ քրդերուց եւ թէ հայերուց կը կոչուէր Մուրատ էֆէնտի), Նրա հետ ընկերները եղած են Գէորգ Չաւուշ (Պռանոց գաւառի Մկտինք գիւղացի), Հեղինցի Պօղոսը, Մշոյ դաշտեցի Բօլօզ Յովհաննէսը, Կարապետ՝ Վանի գաւառից, Հաճի՝ Սասունցի, Սենեքերիմ՝ Ալեքսանդրապոլից եւ էլի մի Սասունցի տղայ։ (Սենեքերիմը կռուի ժամանակ մահով մեռած է)։

94ի աշունը Ալւարէնցի (Մուշ) Մելքոնի առաջնորդութեամբ Սասուն գնացած են Աչոտ-Թաթուլը (*) եւ Ապրօն (Մկրտիչ Սահակեան), որոնք իւրաքանչիւր Սասունցուն տաս-տաս ղրուշ ցրուած են։ Ապրօն անցաւ Կովկաս, իսկ Թաթուլը՝ Ախլաթ կազմակերպութեան,

Հրայր (Արմենակ Ղազարեան), Տամատեանի և Մուրատի ընկերը ըլլալով՝ 93 եւ 94ի մէջ անցած է Կովկաս։ Կոտորածի ժամանակ եղած է Ռումանիա՝ Սուլինա քաղաքում։ Հոն կազմակերպած է. Սուլինա, Կալաց եւ Պրայիլա գտած է իրեն համար 50 հոգի, բոլորն ալ լաւ երիտասարդ ընկերներ։ Սրանք բոլորն ալ, ոմանք անձնական, ոմանք էլ կազմակերպութեան միջոցներով անցած են Բաթում, այնտեղից Ղարս, որտեղից խումբը երկիր պիտի անցնէր 95ի Մայիս ամսին։

Խմբի անցնելը զանազան պատճառներով ուշացաւ մինչեւ Յուլիսի վերջերը։ Որոշուած էր, որ Յուլիսին 26 տղայ անցնի, գլուխ ունենալով երկու ժամանակաւոր տասնապետներ՝ երկուսն ալ Ղզլաղաճցի. մէկի անունն էր Ասատուր, միւսինը՝ Օվօ։ Այս տասնապետները և գտնուած զինուորներս ոչ մի փորձառութիւն չունէինք կեանքի մէջ։ Բայց տասնապետներն աւելի անփորձ էին, քան զինուորները։ Վալադինին էր Սաֆօ՝ Խնուսի Խըրթ գիւղից։ Մեր այդ 26 հոգուց հաւաքեցին չորս ու կէս տաճկական ոսկի փող եւ բոլորին տուին տասնապետներու տրամադրութեան տակ՝ վեց ոսկի երբ ճանապարհածախս։

Մեր մեկնելուց առաջ ժողովը որոշեր էր, որ 12 օրէն պէտք է անցնէին Հրայրի, Թաթուլի եւ Սերոբի խմբերը։

(*) Սասնոյ ապստամբութենէն եւ կոտորածէն անմիջապէս յետոյ էր, որ Թաթուլ եւ Ապրօ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ, անցան Սասուն՝ տանելով իրենց հետ Կովկասի մէջ հաւաքուած գումար մը՝ կարօտ բնակչութեան բաժնելու համար։ 1894ի Սասնոյ ապստամբութիւնը նախապատրաստուած էր Մուրատի եւ Մ. Տամատեանի կողմէ, որոնք երկուքն ալ լիուլի կը վայելէին դաշնակցական մարմիններու եւ ընկերներու օժանդակութիւնը։ ԽՄԲ.

Կարդացէք և Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

Ֆրանսայի մէջ ալ համայնավար պաշտօնաթերթը երկար ատենէ ի վեր այս ուղղութեամբ պրոպագանդ կը մղէ։ Նոյնիսկ փողոցներու մէջ համայնավար թռուցիկներ կը ցրուեն՝ հրաւիրելու աշխատաւորները մասնակցիլ կատարուելիք ցոյցերուն։

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ՝ կիրակի օր ոստիկանութեան եւ համայնավարներուն միջեւ իսկական ճակատամարտ մը մղուած է, հետեւեալ պայմաններուն տակ.

Համայնավար կուսակցութեան ձախ թեւին պատկանող խմբակ մը Եունիըն Սքուէրի մէկ սրահին մէջ ժողով կը գումարէր, երբ մօտ քսան ծայրայեղ համայնավարներ սրահէն ներս մտնելով սկսան դուրս վտարել ներկաները։

Երկու խմբակներուն միջեւ կռիւը կատաղի եղաւ։ Անձի եւ նիւթի մեծ կորուստ տրուած էր արդէն, երբ ոստիկանութիւնը միջամտեց՝ զատելու համար կռուող եղբայրները։ Երբ ոստիկանները տեսան այս վերջինները, մոռնալով իրենց կռիւը՝ մէկ ճակատ կազմեցին հասարակաց թշնամիին դէմ, սակայն ոստիկանները շնորհիւ իրենց գաւազաններու ճարտար գործածութեան, տիրապետեցին ռազմաճակատին։ Համայնավար շարքերուն մէջ մեծ թիւով գլուխներ պատռուեցան։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հինգ հոգի։

Միւս կողմէ կը հաղորդեն թէ Պրուքսի զէնքի մթերանոցէն գողցուած են տինամիթի 80 փամփուշտներ, կը վախցուի թէ գողցողներն են համայնավարները, որոնք պատրաստութիւններ կը տեսնեն արիւնալի դարձնելու համար հինգշաբթիի ցոյցերը։

ՓԱՐԻԶԻ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԵՐՈՒՆ ԴԱԴԱՐԸ

Վաղուան ցոյցերուն առթիւ ինքնաշարժի վարիչներու սէնտիքան որոշած է ժամը 14—18 դադրեցնել աշխատանքը։

Անգլօ-թուրք առեւտրական դաշնագիր

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ մարտ 2 Թուականով.

Երէկ Էնկիւրիի մէջ ստորագրուեցաւ առեւտրական եւ նաւարկութեան դաշնագիր մը։ Թուրքիոյ կողմէ ստորագրեց Ջէքիայի պէյ, Թուրք պատուիրակութեան նախագահը, Անգլիոյ կողմէ՝ դեսպան Սըր Ճորճ Քլարք։

Դաշնագրին հիմն է ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի պայմանը. տեւողութիւնն է հինգ տարի։

Առաջին անգամն է որ Թուրքիա եւ Անգլիա այսպիսի դաշնագիր մը կը կնքեն։ Այս դաշնագրին համաձայն, անգլիական առանձնաշնորհեալ նոր ընկերութիւններ չեն կրնար կազմուիլ, միայն թէ գոյութիւն ունեցող անգլիական «Լիմիթըտ» ընկերութեանց իրաւունքները կը պահպանուին։

Անհեթի ողողումներ Ֆրանսայի մէջ

Օրերէ ի վեր Ֆրանսայի կեդրոնական եւ հարաւ-արեւմտեան մասերուն մէջ տեղացող տեղատարափ սաստիկ անձրեւները մեծ աղէտ մը առաջ բերին։ Արեւելեան-Պիրէնեան, Վառ, Թառն-է-Կառոն, Թառն, Լա Քորէզ, Հօթ Վիէն եւ Հօթ-Կառոն նահանգներուն մէջ բազմաթիւ գետեր յորդեցան՝ ողողելով լայնատարած շրջաններ։ Ողողումը զարհուրելի համեմատութիւններ առած է Թառն գետի երկայնքը։ Այս գետը արտակարգ բարձրացում ունեցաւ։ Վերջին անգամ 1805ին է որ աննախընթաց կերպով բարձրացած էր, իսկ այս անգամ 1805ինէն քանի մը մեդր աւելի բարձրացած է։ Մոնթօպան, Կայեաք, Պէտարիէօ քաղաքները կազէ և ելեկտրականութենէ զրկուեցան։ Երկաթուղիի բազմաթիւ գիծեր անանցանելի դարձան։

Փարիզ-Օրլէանի երկաթուղիի ընկերութիւնը ստիպուած է Լիմոժէն անդին Մոնթօպան եւ Թուլուզ գացող կառախումբերու ճամբան փոխել։

Հէրօ նահանգին մէջ ողողումը աղէտի փոխուեցաւ։ Պէզիէ կազէ եւ լոյսէ զրկուեցաւ։ Նոյնպէս կը պակսի ըմպելի ջուրը։ Բանջարանոցները ամբողջովին ողողուելով փճացան։ Շատ մը կէտերու վրայ ամէն կարգի երթեւեկը դադրեցաւ։

Սէն՛թ Էթիէնի եւ Վօքլիւզի շրջանին մէջ եւս ծանր ողողումներ առաջ եկան։

Միջերկրականեան շրջանին մէջ օդը անձրեւոտ է եւ աղէտներէ կը վախցուի։

Մինչեւ հիմա 32 հոգի խեղդուած են։

Սերպ ուսանող մը սպաննուած

Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 6.10ին Սէն-Ֆիաման փողոց թիւ 24 պանդոկին մէջ պառկած տեղը սպաննուեցաւ 28 տարեկան սերպ ուսանող մը՝ Ժոզէֆ Վէրնէր։ Սպանիչները՝ երկու հոգի, հինգ ձեռք ատրճանակ պարպեցին զոհին վրայ, յետոյ փախան։ Ուսանողին սենեակէն գտնուած են Ալի Քալպէ Իսմայիլ անունով թուղթեր։

Քննութիւնը հաստատեց թէ Վէրներ համայնավար լրտես էր եւ սպաննուած է սերպ ազգայնականներու կողմէ։

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Սէն-Միշէլի կրպակը այրած ըլլալով, ժամանակաւորապէս «ՅԱՌԱՋ»ը կը ծախուի վարդերեսեան նպարավաճառատունը, 1 bis rue Hautefeuille եւ Carrefour de l'Odéonի կրպակը։

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ.— Այս Շաբաթ գիշեր Salle Voltaireի սրահը, 21 Rue Odéon, Odéon թատրոնի դիմացը

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Կը խօսին՝ Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ, ԹԱԴ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ եւ Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Երգ, նուագ եւ արտասանութիւն

Սրահի ծախքի համար մուտք 2 ֆրանք

ԼԻՈՆ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։

Կը խօսի՝ Ընկ. ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՍԱՐՍԷԼ.— Հրայր խումբին կողմէ։

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սալ տը Նօսի մէջ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ենթակոմիտէին կողմէ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

148 Rue Villeneuve Քաղաքապետարանի սրահը։ Կը ներկայացուի

"ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ,,

ԵՒ ԼԵԶՈՒ ԶԳԻՏՆԱԼՈՒՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ (զաւեշտ)

Կը մասնակցի Պ. Գ. ՄԱՆՏԻԿԵԱՆի նուագախումբը

ԵՐԵԿՈՅԹ ՌՈՍՏՈՄ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

16 Մարտ Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30էն—11.30 Chalet Edouard

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

ԵՐԵԿՈՅԹ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Շավիլի Երկ. Երիտասարդ. Միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալ Փաթէնի Սինէմայի սրահը

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ, նուագ և հայկական պար

ԵՐԵԿՈՅԹ ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Պուա Քոլոնպի Թաղապետական սրահներուն մէջ Rue des Halles

Կը նախագահէ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

Կը ներկայացուի Շիրվանզադէի «ՉԱՐ ՈԳԻ»Ն

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ճազ պանտ, հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։

Մուտք այրերու 7.30, կանանց 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

10րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Վաղը հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. Ժամ 9—10' Կազմ. կանոններ Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Բ. Ժամ 10—11 Հ. Յ. Դ. պատմութիւն ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Համազասպ խումբի ժողովը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Քէնտիրեանի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի Գ. Գալֆաեան։ Նիւթ՝ հոսանքներու տարբերութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն կը ծանուցանէ թէ Մարսէյլի մէջ կազմուած է «Դրօշակ»ի տարածման յանձնախումբ հետեւեալ ընկերներէ, Յ. Ուլուսեան, Յ. Խանոյեան, Մ. Պըժեան։ «Դրօշակ»ի վերաբերեալ բոլոր խնդիրներու համար, պէտք է դիմել յիշեալ ընկերներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Անիէռ-Պուա-Քոլոնպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 8.30ին՝ 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոնպ։

ՀՐԱՒԷՐ

Ա. Ահարոնեանի Յոբելինական յանձնախումբերու եւ վարչութեան ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Առաքել Վարդեան։ Իմացնել՝ Զաքար Կարապետեանի, 4 Rue de deux Avenues, Paris (13).

Վարձու է Սէն Թ'ուէնի մէջ յարկաբաժին մը, երեք սենեակ կահաւորուած, խոհանոց, մառան, ջուր, կազ եւ ելեկտրականութիւն։ Տարեկան վարձք՝ 3850։ Կարասիները գնել պայման է։ Դիմել՝ Պ. Գարապօղոսեանի, 100 Ave. Michelet, (St. Ouen)։ Մէթրօ՝ Clignancourt.

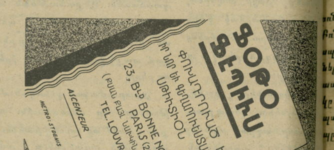
ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ

ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մայքըլ Արլէնի (Տիգրան Գույումճեան) այնչափ փնտռուած եւ հռչակ հանած «Կանաչ գըլխարկը» գիրքը, որուն գինն է մէկուկէս տոլար։ (37.5 ֆրանք), կը ծախենք 25 ֆրանքի։

Դիմել Յառաջ գրատուն, G. Tzerikiantz, 13 Rue des Dominicains, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

Métro : Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
6
ՄԱՐՏ
1930

6 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1204 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՆԱՀԱՆՋԸ

Տակաւին աչքի առջեւ չունինք այն շրջաբերական-յօդուածը, որով Ստալին երեւութապէս գոհունակութիւն յայտնելով, ...ռնեցութեան խրատներ կուտայ իր կամակատարներուն, հաւաքական տնտեսութեան արկածալի ձեռնարկին առթիւ։

Բայց ունինք նոր տեղեկութիւններ։

Փարիզի ձախակողմեան թերթերը, համայնավար «Իւմանիթէ»ն ալ միասին, շատ համառօտ հաղորդած էին Մարտ 2ի հեռագիրը։ Մինչդեռ Լոնտոնի թերթերուն հրատարակութիւնը աւելի որոշ գաղափար կուտայ նոր կացութեան մասին։

Համաձայն այդ լուրերուն, չարաչար ձախողած է Ստալինի ...որ ձեռնարկը, բռնի «կոլլեկտիվացումը», ինչպէս կը կոչեն ...երենք։

Կարմիր միապետը կը փորձէ ծածկել այդ ձախողանքն ու ...իր անփառունակ նահանջը, աւետելով թէ 25.000.000 գիւղա...յին տնտեսութիւններուն արդէն կէսը մտած են հաւաքական ...տնտեսութեանց մէջ։ Իրականութիւնն այն է որ, արտաքին ...այդ յաջողութեան մէջ իսկ է իր ձախողանքը։

Ստալին դատապարտելի կը գտնէ «թուղթէ ծրագիրներով ...հաւաքական հողագործութիւն հաստատել շրջաններու մէջ ...ուր հողի հաւաքական մշակութիւնը չի կրնար գոյութիւն ու...նենալ եւ ուր անջատ գիւղական տնտեսութիւնները շատ աւելի ...պաստաւոր են»։

Ու կը խոստովանի թէ, Թուրքեստանի մէջ գիւղացիները ...ստիպուած են հաւաքական տնտեսութեանց մէջ մտնել։ ...Բռնի, «զինու զօրութեամբ եւ առուներուն ջուրը կտրելու ...սպառնալիքով»։ Եւ գաղտնիք չէ որ, ամէն տեղ ալ գիւղացի...ները տեղի տուած են պարզապէս վախնալով անօթի մնալու, ...ապրուստի բոլոր միջոցներէն զրկուելու հեռանկարէն։ (Վաղը ...կը հրատարակենք թղթակցութիւն մը, որ սեղմ գիծերով կը ...պարզէ թէ ի՛նչ ահաբեկիչ միջոցներ կը գործադրուին, «ճե...պընթաց սոցիալիզմը» իրականացնելու համար Կովկասի մէջ)։

Ինչ որ իրականացած է, մինչեւ այսօր, գլխաւորաբար զուտ ...համայնավարական կազմակերպութիւններն է կը բաղկանայ։ Ան...հատական ամէն ստացուածք աւարի տրուած է։ Այս իրողու...թիւնը տեսնելով, շատեր հաւաքական տնտեսութեանց մէջ ...մտնելէ առաջ խելք ըրած են ծախել իրենց ստացուածքը, սպա...ռելով որ պետութիւնը լծկան, գործիք, սերմնցու ելլէ. հալ...թայթէ։ Մինչդեռ նոր «կոլխոզ»ներէն (հաւաքական տնտեսու...թիւն) շատերը ոչ լծկան ունին, ոչ ալ ո՛ր եւ է գործիք՝ հողը ...մշակելու համար։ Եւ որովհետեւ ամէն չարիքէ բարիք մը կը ...ծնի, այս խափանարար ընթացքին շնորհիւ ալ... միսը առա...տացած եւ աժանցած է, քանի որ անհամար անասուններ մոր...թուած են։

Կը հետեւի թէ՝ Գիւղը նորէն յաղթած է քաղաքին։

Կեանքի անագորոյն պահանջները ի դերեւ հանած են «թուղ...թէ ծրագիրները», եւ Ստալին արդէն բռնած է նահանջի ճամ...բան։ Հետեւելով Լէնինի տնտեսական նոր քաղաքականութեան ...(Նէփ), պիտի փորձէ հաւաքական տնտեսութեան նոր քաղաքա...կանութիւնը։ Արդէն իսկ «արտել»ի դրութիւնը կը համարուի ...միակ օրինաւոր և գործնական ձեւը, ներկայ պայմաններուն մէջ։

Այս դրութեան համաձայն, «արտել»ին կը պատկանին երկ...րագործական մեքենաները, լծկան կենդանիները, սերմնցուն եւ ...սերնդագործ անասունները. իսկ բնակարանները, պարտէզները, ...խոզերը, հաւերը եւ կաթնտու կովերը կը մնան անհատ գիւղա...ցիներու սեփականութիւնը։

Հարց է թէ, ապաւինելով այս հին դրութեան, խորհր...դային իշխանութիւնը պիտի կրնա՞յ կանխել անհաւոր աղէտը։

Երբ «Նէփ»ը հաստատուեցաւ (1921), Նախկին Ռուսաստա...նը այնքան ուժասպառ չէր, տակաւին, թէ տնտեսապէս եւ թէ ...ֆիզիքապէս։

Անկէ ի վեր, եւ տարուէ տարի աւելի լայն համեմատու...թեամբ յառաջ գնացնելով կազմալուծումը։ Սպառեցան պաշ...րաստ, «մթերուած» հարստութիւնները։ Աղքատացաւ երկիրը։ ...Եւ ամէն տարի գիւտեր կ'ըլլան, արհեստական միջոցներ կը ...հնարուին, եղածը կանգուն պահելու համար։

Ուրիշ բան չեն ապացուցաներ պարբերական «մոպիլիզա...ցիա»ները՝ մասնաւորապէս տնտեսական ճակատի վրայ։ Եւ ...հացի, ալիւրի, սերմնցուի, բամպակի, գետնախնձորի, խաղողի ...եւ ամէն տեսակ պաշարներու «մթերումները», բռնագրաւում...ները «հարուածային կարգով» (ստիպողաբար), այլեւ «հար...ուածային զօրամասերով» (թռուցիկ խումբ, շրջուն ջոկատ)։ ...Տակաւին չենք յիշեր ներքին յարաճուն փոխառութիւնները ...եւ բազմազան տուրքերը, որոնք ամէնէն առաջ աշխատաւոր ...բազմութիւնները, բուն չունեւորը կը քամեն։

Հիմա, «կոլխոզ»ն ու «սովխոզ»ն ալ, գոնէ այնքան որքան ...գործադրուեցան մինչեւ այսօր, նոր եւ աւելի ահաւոր անդունդ ...մը բացած են, ուրուն առջեւ դժուար թէ դիմանան ստալինեան ...բոլոր շանթերն ու շանթարգելները։

Այս բոլորը պիտի յանգին տեւականացնելու պատերազ...մական վիճակը, որ ահա կը տեւէ 1917էն ի վեր, անընդհատ ...զրկելով, շնչահեղձ դարձնելով 150 միլիոն ժողովուրդ։

Կա՞յ տարբերութիւն իրական պատերազմին եւ Ռուսաս...տանի ներկայ վիճակին միջեւ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՋԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Պէյրութի «Հայ Ճեմարան»ին բացման առթիւ, որուն ծրագիրը հրատարակած ենք այսօր, «Յուսաբեր» կը գրէ փետր. 21ի խմբագրականով.

— «Մեծ գործ չէ թերեւս, սակայն նաեւ դիւրին գործերէն չէ օտարութեան մէջ, դժնդակ պայմաններու տակ, ապաւինած բացառաբար խումբ մը մարդոց նիւթական ու բարոյական գերազանց զոհողութեան, հիմը դնել հայկական երկրորդական վարժարանի։ Եթէ դիւրին ըլլար, ապա մեր «ազգասէր» հարուստները՝ իրենց միլիոններով, բարեգործականը՝ իր փարթամ պիւտճէով եւ «ազգը»՝ իր հոգեւոր առաջնորդներով, իշխանութեամբ եւ մեծարժէք ստացուածքով վաղուց պատած կ'ըլլային ճեմարաններու ամբողջ ցանցով մը մեր բոլոր գաղութները։ Այսօր այս ցանցի փոխարէն, մենք մէկ հատիկ տիպար երկրորդական վարժարան իսկ չունինք։ Ունեւորին գաղափա՛րը պակսեցաւ, իսկ գաղափար ունեցողին՝ դրամը. եւ գաղութահայութիւնը կեր դարձաւ օտար լիսէներու, գոլէճներու եւ համալսարաններու։

Այս պայմաններու տակ մենք անկարող ենք պարծանքով չյիշատակել անյայտ եւ անծանօթ անունները այն խումբ մը նշմարիտ Հայերու, որոնք իրենց սրտաբուխ եւ առատաձեռն զոհողութեամբ Հայկական Մշակոյթի այս գեղեցիկ փարոսը վառեցին Լիբանանեան հանրապետութեան կուրծքին։

Օտարութեան մէջ եւ դարերու ընթացքին հիմնապէս մաշեցան մեր ցեղային առաքինի բարքերը։ Անցած են այն օրերը, երբ մեծահարուստ Հայը ամբողջ տաճար մը կը կառուցանէր եւ անոր վրայ ի՛ր անունը քանդակելու փոխարէն, յուզիչ ու զմայլելի համեստութեամբ կը գրէր.— «Վասն յիշատակի եւ փրկութեան ամենայն Հայոց, զորոց զանուանս Տէր գիտէ»։

Այսօր «ազգ»ին մոմակալ մը զոհողն իսկ կ'ուզէ որ իր անունը ոչ միայն Տէրը, այլ եւ համայն ազգը իմանայ, աշխարհէ աշխարհ։»

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐՆԵՐ ԶՈՀ՝ ՈՂՈՂՈՒՄԻՆ

Ֆրանսայի ողողեալ գաւառներէն հասած լուրերը շատ սեւ գոյներով կը ներկայացնեն կացութիւնը։ Գիշերը թումբ մը պայթեցաւ Մուասաքի (Թառն-է-կարօն նահանգ) մէջ, սոսկալի աղէտ մը առաջ բերելով։ Կ'ըսուի թէ մօտ հարիւր հոգի խեղդուեցան։ Բայց այս լուրը չէ հաստատուած։ Ասկէ զատ բազմաթիւ տուներ փլան եւ բնակիչները մնացին փլատակներու տակ։ Կացութիւնը ծանր է մասնաւորապէս Մոնթօպանի եւ Մազամէի շրջանին մէջ, ուր կամուրջներ եւ տուներ փլած են։ Վիլմիւրի մէկ գործարանին մէջ բանուորներ ջուրերէ պաշարուած են։ Մոնփէլիէի շրջանին մէջ այգիներ ողողուած են։ Ազատարար աշխատանքներու ընթացքին մեռան մէկ սպայ, երկու ենթասպայ եւ չորս զինուորներ։ Բուռն կերպով առաջ կը տարուի ազատարար աշխատանքը, սակայն նաւակները բաւարար չեն։ Մոնթօպան եւ Աքէն բոլորովին կղզիացած են։ Մոնթօպանի մէջ 20 տուներ փլան։

Կառավարութիւնը որոշեց 30 միլիոն ֆրանքի վարկ մը պահանջել ստիպողաբար ի նպաստ տուժեալներուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կարմիր դրախտէն փախչողները

Վարշաւայէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի մարտ 3 թուականով.

Լեհական սահմանագլուխի իշխանութեանց պաշտօնական մէկ զեկոյցին համաձայն, ցարդ խորհրդային Ռուսիայէն Լեհաստան ապաստանած փախստականներու թիւն է 4.500։ Անշուշտ կան ուրիշներ ալ, որոնք սահմանն անցած են՝ առանց սահմանային պահականոցները ներկայանալու, սակայն կարելի չէ հաշուել անոնց թիւը։

Չի յուսացուիր որ ուրիշներ փորձեն սահմանն անցնիլ, բացի այն պարագայէն երբ աւելի զօրաւոր դրդապատճառ մը մղէ գիւղացիները մահը աչք առնել։ Փախստականներէն շատեր սպաննուած են՝ դեռ լեհական սահմանը չհասած։ Ձեկան ա՛յնքան աւելցուցած է սահմանապահները շատ մեծ բախտ պէտք է ունենալ կարենալ ճեղքելու համար շղթան, որ արդէն իսկ սովորական ժամանակ բաւական սեղմ է։

Սահմանային շրջաններուն մէջ հաւաքականացումը դեռ իր նախնական փուլին մէջ է։ Այդ կողմերը այցելող համայնավար մարմինները գիւղական հաւաքոյթներ կը կազմակերպեն, կը յայտնեն հաւաքական տնտեսութեանց կազմութիւնը, կը բացատրեն այն պարտաւորութիւնները զորս կատարելու պիտի ստիպուին գիւղացիները եւ այն պատիժները որոնց պիտի ենթարկուին անսաստողները. այս առիթը կ'օգտագործեն՝ վերջնապէս քանդելու համար կուլակները, որոնք մշակութեան եղանակը չսկսած պիտի աքսորուին Սիպերիա, իսկ ընտանիքները՝ Սոլովեան կղզին։

Եթէ զանգուածային արտագաղթ պատահի, ատիկա տեղի պիտի ունենայ ապրիլին կամ մայիսին, երբ ձմրան անգործութենէն վերջ, պիտի սկսին հողային աշխատանքները, ու գիւղացիները, որ զրկուած պիտի ըլլան հողին վրայ իրենց ուղղակի շահերէն, պիտի ստիպուին աշխատիլ բոլշեւիկներուն համար։ Եթէ ներխուժում տեղի ունենայ, լեհ իշխանութիւնները պիտի պարտաւորուին պատսպարել փախստականները, ու հաւանաբար պիտի խնդրուի նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան աջակցութիւնը։ Տեղական իշխանութիւնները արդէն նիւթապէս կ'աջակցին ազգական կամ բարեկամ չունեցող գաղթականներուն, որոնք բոլորն ալ կը հասնին խեղճուկրակ վիճակի մէջ։

**** Նոյն թերթի Ռիկայի թղթակիցն ալ կը հեռագրէ թէ քանի մը շաբաթէ ի վեր «կուլակ»ներ կը հասնին Լաթվիոյ եւ Էսթոնիոյ սահմանները, բայց չեն ընդունուիր և ետ կը ղրկուին։ Այս պատճառաւ ալ մեծ է թիւը այն փախստականներուն որոնք կը սպաննուին բոլշեւիկներուն կողմէ։*

Կարմիր պրոպագանդը արտասահմանի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Գ. Միջազգայինի գործադիր մարմնի Նախագահութիւնը (Իկկի) փակեց իր խորհրդաժողովը՝ քննելէ յետոյ Անգլիոյ, Իտալիոյ, Գերմանիոյ եւայլ երկիրներու մէջ գործադուլներ, խռովութիւններ եւ յեղափոխական շարժումներ առաջ բերելու կարելիութիւնները։ Խորհրդաժողովը մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձուց Պոլլիտի մէկ տեղեկագիրը՝ Անգլիոյ եւ գաղթավայրերուն մէջ համայնավար պրոպագանդ ընելու մասին։

«Իկկի»ն նոր հրահանգներ ղրկեց Անգլիոյ մէջ գործող իր գործակալներուն, թելադրելով որ մարտ 6ի հինգշաբթի օրը (այսօր) մեծ թիւով մարդիկ հանեն փողոցները, մասնակցելու համար Գ. Միջազգայինին կողմէ կազմակերպուած «Գործազրկութեան Օր»ուան ցոյցերուն։ Գործակալները պիտի բացատրեն թէ ինչպէս աւելի ազդու պէտք է դարձնել ցոյցերը. անոնք պիտի պարզեն Անգլիոյ տնտեսական դժուարութիւնները, աւելցնելով որ ի՛նչքան լաւագոյն պայմաններ կը տիրեն խորհրդային Միութեան մէջ...

Հրահանգին մէջ կ'ըսուի թէ ցոյցեր պէտք է կատարուին նաեւ ընդդէմ Եընկի ծրագրին, անգլ. գաղթավայրերու վրայ ամերիկեան ծրագիրներուն, խորհրդային միութեան դէմ պատերազմական պատրաստութեանց, պարտքերու խնդրին մէջ Հէնտըրսընի բռնած դիրքին եւ խորհրդային միութեան մէջ կրօնականներու պրոպագանդին։

Նման հրահանգներ ղրկուած են ուրիշ երկիրներ ալ, շեշտելով սակայն թէ Անգլիոյ մէջ կատարուելիք ցոյցերը շատ աւելի կարեւոր նշանակութիւն պէտք է ունենան։

Դահլիճը խորհրդարանին առջեւ

Երէկ կէսօրէն վերջ Թարտիէօի երկրորդ դահլիճը ներկայացաւ խորհրդարանին առջեւ։ Երեսփ. ժողովին մէջ նախարարական յայտարարութիւնը կարդաց վարչապետը, իսկ Ծերակոյտին մէջ՝ դատական նախարար Ռաուլ Փէրէ։ Ընթերցումէն յետոյ, երեսփոխանական ժողովին մէջ տեղի պիտի ունենար վիճաբանութիւն։ Չորս հարցապնդումներ ներկայացուած էին, առաջինը Պլումի, Ռընօտէլի եւ Ֆրոսարի կողմէ՝ յանուն ընկերվարական խմբակցութեան, երկրորդը՝ Էրիօի կողմէ՝ յանուն արմատական ընկերվարականներուն, երրորդը Քաշէնի կողմէ՝ յանուն համայնավարներուն, չորրորդը Անտրէ Պրըթոնի կողմէ՝ յանուն ֆրանսացի ընկերվարականներուն։ Առաջին երեքը՝ նոր կառավարութեան ընդհանուր քաղաքականութեան մասին. չորրորդը՝ անոր կազմութեան, նախարարներու եւ փոխ-նախարարներու թիւին մասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 38

Անիէռ Պուա Քոլոնպի հանգանակութեան գ. գումարը	583,50
Լանսէյի հանգանակութիւնը	400.—
գումար	983.50
37րդ ցանկին գումարը	47,522.15
ընդհ. գումար	48,505.65

***

... Խմբագիր

ԼԱՆՍԷՅ.— «Յառաջ»ը օրը օրին կը հաղորդէ Սուրիա ապաստանած հայ գաղթականներու վիճակը։ Գաղութիս մէջ ալ կազմեցինք հանգանակիչ մարմին մը չորս անհատներէ, (երկու դաշնակցական, մէկ հնչակեան եւ մէկ չէզոք) եւ անմիջապէս հանգանակութեան ձեռնարկեցինք։ Ամէնքն ալ սիրայօժար իրենց մասնակցութիւնը բերին, բացի քանի մը հատ կուսակցամոլներէ։ Ներփակ կը ստանաք, 400 ֆրանք (տես վերը)։ Գաղութիս փափաքն է որքան կարելի է շուտ ուղարկել իր նպատակին։ Թէեւ փոքր է այս գումարը, բայց ամէնքս ալ աշխատաւորներ ենք գործարանի մէջ։ Փոքրիկն Մանուկ Ջարացեան ինքզինքը զրկելով մէկ շաբթուան շոքոլայէն, մեզի յանձնեց տասը ֆրանք։

Հանգանակիչ Մարմին

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Մարդու եւ Քաղաքացիի իրաւունքներու պաշտպան Լիկան, որ սկիզբէն ի վեր բողոքած է Ալմազեանի բանտարկութեան եւ ամբաստանուելուն դէմ, կազմակերպած է հրապարակային նոր հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ վաղը՝ ուրբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, 8 Rue Danton. Պիտի նախագահէ փրոֆ. Վիկտոր Պաշ, Լիկայի նախագահը. պիտի խօսին Ալպէռ Պայէ՝ անդամ կեդրոնական կոմիտէի, փաստաբաններ Տրլէֆին եւ Փիէռ Լէօվէլ, ինչպէս նաեւ ընկերվարական երեսփոխան Ժիւլ Իւըի։

ՄԻԻՍ ՎԿԱՆ ԱԼ ԽԵԼԱԳԱՐ

Ինչպէս կը յիշուի, Թուլոնէն զատ Ռէնսէն ալ նամակ ուղղուած էր դատական ոստիկանութեան՝ իբրեւ թէ աննպաստ վկայութիւններ տալու համար Ալմազեանի մասին։ Դատական ոստիկանութեան կողմէ Պ. Նիքոլ առջի օր Ռէնսերթալով հարցաքննեց նամակագիրը կօթիէ տը Ռուա, որ բանտարկուած է։ Մարդը բոլորովին մտացածին բաներ պատմեց Պ. Նիքոլի, որ Փարիզ վերադարձին, հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի տեղեկագիր ներկայացուց այս ուղղութեամբ.

*** Երէկ կէսօրէ վերջ Ալմազեան կրկին ներկայացաւ Պ. Մաթիֆասի առջեւ։ Հայ դերձակը հրաժարեցաւ վերաքննութեան ենթարկելէ հարցաքննիչ դատաւորին որոշումը, որով կը մերժէր ժամանակաւորապէս ազատ արձակել զինք։

ՄԵՏՐԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայի գործավարներու խորհուրդը որոշած է 1930ի վերջը բոլորովին ջնջել գործածութիւնը ռուսական հին չափերու եւ կշիռներու՝ փուտ, վերստ, արշին, եւայլն։ Խորհրդային միութեան բոլոր հանրային վարչութիւններն ու հաստատութիւնները պիտի գործածեն մետրական դրութիւնը։

"ԻՆՉՈ՞Ի ԿՈՒՑԱՆ ՄԵՋԻ,,

Գաղթահայ պայմանները փոխանակ նօսրացնելու մեր շարքերը, կը խտացնեն։ Փոխանակ տկարացնելու կը զօրացնեն մեզ։ Գաղթային առաջին տասնամեակը խորունկ հայրենաքաղձութեամբ համակած է նոր-սերունդը։ Մեր նոր-սերունդը որու յիշողութեան մէջ դեռ թարմ է հրդեհուած հայրենիքը։ Տասնամեակ մը չէ, տասնամեակներ անհրաժեշտ են այդ սերունդի մտքէն, յիշողութենէն հեռացնելու համար հուրի եւ սուրի, արիւնի եւ արցունքի, կոտորածներու յաճախանքը։

Դեռ երէկ էր կարծես որ մենք մեր արտերուն եւ դաշտերուն մէջ յոյսերով եւ արեւներով կը ծաղկէինք։ Դեռ երէկ էր կարծես որ անիրաւ մրրիկը զարկաւ մեր ցեղը, ցրուեց չորս ծագերուն։ Այսօր ալ մրրիկը յաղթական կը զոռայ մեր ականջներուն մէջ խժալուր աղմուկով։

Մեր ցեղը պանդխտած է, ու քանի կ'երկարի այդ շրջանը, այնքան իրաւ եւ իրական կը դառնայ, մեր հինաւուրց ժողովրդական երգին իմաստը. «Ղարիբին կերած հացն է հարամ, Չիկեարը վէրամ»։ Եւ ի՛նչ ղարիբութիւն պիտի ըլլար Ակնունին։ Ղարիբութիւն չէ մէկի, հազարի, տասը հազարի, ղարիբութիւնը ամբողջ ազգի մը, «Արեւմտահայութեան»։ Ղարիբութիւն չէ, Զարհուրանք է։

Այսպիսի պայման, այսպիսի նոր միջավայր չի՛ կրնար միջին ճամբայ, միջակութիւն ստեղծել։ Չի՛ կրնար բարեխառն քաղաքացիներ ստեղծել։ Կը ստեղծէ, կրնայ ստեղծել երկու տիպեր։ դաշնակցական եւ հակադաշնակցական։ Այսինքն չհամակերպող ու չհանդուրժող, եւ համակերպող ու հանդուրժող։ Գաղթահայ պայմաններու տակ այս երկու տարրերն ալ իրենց օժանդակներն ու զինակիցները ունին։ Չհանդուրժող բանակի զինակիցը ենթակայական է, ցեղային աննիւթ ու անձեւ, հրեղէն հոգին է, հակառակորդին դաշնակիցը ժամանակն է, հարթիչ գլանը, որ սպաննելով, ճզմելով ազգային ոգին, պիտի պատրաստէ աշխարհաքաղաքացիներ։

Այս կացութեան իբրեւ սահմանուորում գործածուած բնորոշումը՝ դաշնակցական եւ հակադաշնակցական, գիտեմ ոմանց համար՝ չդայնացնող եղաւ։ Վիճելի եղաւ։ Իրբրու երկաթէ տրամաբանութեամբ բացարձակապէս ճիշդ է բնորոշումը։ Միայն թէ անհրաժեշտ է լայնցնել դաշնակցականին իմաստը։ Ջանց առնենք երէկը՝ իր փառքերով եւ վրիպումներով, ի՞նչ բան է այսօր դաշնակցութիւնը.— Ազգային-քաղաքական ուրոյն մէկ հասկացողութիւն. առողջ ըմբռնում ազգային շահերու, ձգտում՝ ազգային բարօրութեան, պայքար յանուն հայրենիքի վերականգնումին։ Միայն հասկացողութիւնը արժէք չունի, Դաշնակցութիւնը ոչ միայն ազգային - քաղաքական - ընկերային տեսութիւն է, այլ յանուն այդ տեսութեան մէկ զօրեղ կազմակերպութիւն։ Տեսութիւնը զօրեղ է որովհետեւ կոթնած է զօրաւոր կազմակերպութեան մը, կազմակերպութիւնը հզօր է որովհետեւ, քաղաքական-ազգային առողջ տեսութեամբ մը կը սնանի եւ կ'ուռճանայ։

Այս է ուղեգիծը Դաշնակցութեան։ Ընկերվար դաշնակցականին համար գուցէ դուրեկան չլինի, շովէն կամ ֆաշիստական թուի։

Ոչ մէկը, ոչ միւսը։ Ազգային շահն ու ազգային բարօրութիւնը հեռուէն կամ մօտէն մարդկութեան շահերուն չընդհարեր, չեն զատ, ընդհանրութեան շահին սատար կը հանդիսանայ։ Եթէ ներկայ ընկերվարութեան աչքին, ժողովուրդի մը հայրենիքին վերացումը քրէական յանցանք է, ապա ուրեմն ուրիշ ժողովուրդ մը՝ որուն հայրենիքը ինկած է օտար լուծի տակ, անոր վերականգնումին աշխատիլը արդէն զուտ ընկերվարական գործ է։ Հետզհետէ մէջս կ'արմատանայ այն համոզումը թէ օրին մէկը մեր դատը ժամանակակից ընկերվարութեան եւ ժողովրդավար հոսանքներու դատը պիտի դառնայ։

Դաշնակցութիւնը այսօր, կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդի ինքնապահպանութեան բնազդի հետ, պետականութեան բնազդը։ Շնորհիւ մեր ժողովուրդի ամէնուն յայտնի յառաջադէմ բնազդին, Դաշնակցութեան այդ ձգտումները նախնական ձեւով ի յայտ չեն գար, այլ քաղաքակիրթ մարդկութեան ամէնէն յառաջադէմ, ամէնէն խիզախ գաղափարներուն հետ զուգահեռ կը քալեն։ 15—20 տարի առաջ, Թերեւս կար շրջան, կային խորհողներ, որոնց համար ազգութեանց դատը յետադիմական դատ էր։ Բայց պատերազմի հարուստ փորձառութիւններէ յետոյ եւ յետ պատերազմի նորագոյն գաղափարներու յաղթական երթին առջեւ, ազգային ազատագրական շարժումները, ինչպիսի ձեւերու մէջ ալ դրուած ըլլան, խորապէս հետաքրքիր են եւ ազնուական յուզում կը պատճառեն մտածող մարդուն։ Այս պայքարին արծարծած կրակը ընդհանրութեան մէջ այնքան համակող է, որ գրեթէ ձեր (պայքարի) նկատի չառնուիր, այլ խորքը։ Ուրիշ խօսքով, ազատագրութեան շարժումի ղեկավարները ի՛նչ տարրեր են, նոր գաղափարներ իւրացուցա՞ծ մարդիկ են թէ ոչ հին խորհուրդութեան ներկայացուցիչներ են, զուրկ է նշանակութենէ։ Կարեւորը այդ չէ, կարեւորը այն է որ անազատ ժողովուրդ մը զէնքի, սուրի կը դիմէ իր անկախ կեանքը ձեւակերպելու համար։ Եւ ժողովուրդները պատմական իրերու ճնշումով զէնքի եւ սուրի պիտի դիմեն— հոգ չէ թէ շարժման վարիչները ովքե՞ր են — ցորչափ իրաւունքի եւ արդարութեան գործի համար, իրաւախոհը՝ միջազգային անգիր օրէնքներով, երկար դարերու աւանդութիւններով՝ սուրն է։ Անազատ ժողովուրդներու ծոցին մէջ ազատամրութեան, հուրի եւ սուրի քաղաքականութեան պաշտպաններն են առաջին հերթին դժգոհ՝ իրենց քաղաքականութենէն։ Բայց, այսպէս է աշխարհի օրէնքն ու կարգը։ Իրաւազուրկ սարուկը չէ որ օրէնքէ դուրս պիտի հռչակէ զէնքն ու սուրը, երբ իր ստրկութեան մահիճը ստրկացնողի կողմէ կը պատրաստուի սուրի իրաւունքով։

Երբ լաւագոյն ու լայնագոյն խորհող տարրը կը համակրի ազատութեան համար կռուող բանակի դատին առանց նկատի առնելու այդ կռուի պարագլուխներու ծագումը, դասակարգը, ընկերային հասկացողութիւնները, պարզ կ'ըլլայ մէկ ճշմարտութիւն, որ ազգային-ազատագրական շարժումները պէտք է նախադրուին ընկերային դասակարգային պայքարներուն. որովհետեւ, որքան ժամանակ որ ժողովուրդ մը իր սահմաններուն մէջ վեհապետութեան, գերիշխանութեան իրաւունքի չէ տիրացած. չի կրնար բնականոն կերպով ընկերային խնդիրներ առաջադրել եւ բանաւոր կերպով լուծել։ Նախեւառաջ ժողովուրդը պիտի դառնայ վեհապետ, գերիշխան. անկախ, այդ իրաւունքներուն տիրացումէն, պիտի ծագին պարտականութիւններ եւ իրաւունքներ՝ գերիշխանութեան իրաւունքները բաժնելու ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն անխտիր։ Անկախութեան արեգակի ջերմութեամբ միայն ժողովուրդներու մշակոյթը կը բարգաւաճի, բարգաւաճող մշակոյթը կը բանայ դաշտը բոլոր այն հեռանկարներուն, որոնք զանգուածներու մէջ կը ստեղծեն ե՛ւ ձգտում ե՛ւ իտէալ աւելի բարձր, աւելի բարդ ընկերային կեանքի ձեւերու, կառուցումներու։

Այս հաստատուած ճշմարտութենէն մեկնելով էր որ վերը ըսի, թէ մեր գաղթահայ պայմանները, գաղթային նոր միջավայրը չի կրնար միջին ճամբայ, միջակութիւն, գաղջ տարրեր ստեղծել։ Կը ստեղծէ մէկ ծայրի կամ միւս ծայրի տիպարներ։ Ի վերջոյ չէզոքութիւնը պիտի վերջանայ։ Ահա կը տեսնենք որ ազգային ինքնապահպանութեան տարրական բնազդը՝ մեր շարքերուն կը զինուորագրէ բազմաթիւ երիտասարդներ։ Այս չի նշանակեր սակայն որ նոյնքան եւ աւելի թիւով երիտասարդներ չեն զինուորագրուիր պարասրահներու, ուր կամաց-կամաց կը ձուլուին, կը նոյնանան միջավայրին հետ՝ ստեղծելով միւս ծայրը՝ աշխարհաքաղաքացիները։

Ինչո՞ւ կուգան մեզի։ Այս արդէն խիստ երկար ու փափուկ խնդիր է։ Թէեւ կը թուի ինծի որ վերը պատասխանեցի այս հարցումին։ Կուգան մեզի այն տարրերը որոնք հայ քաղաքացիի խմորը ունին, որոնք իբրեւ լաւ մարդեր՝ 20րդ դարու մէջ չեն ուզեր անորոշ ազգութեան պատկանիլ, որոնք չեն ուզեր անհայրենիք, «հայմաթլոս» ըլլալ։ Ամէն մէկ մարդու սրտին մէջ հպարտ առիւծ մը պառկած է կ'ըսեն։ Աւելցնենք. ամէն մարդու հոգիին մէջ քաղաքացի մը քնած է, երբ անհատը հրապարակաւ կը նախատուի եւ կը ստրկացուի, մթնոլորտի անտեսանելի հրանիւթերէն քաղաքացին կը զարթնու եւ իր բնական իրաւունքներու պաշտպանութեան ի խնդիր, բնազդաբար կ'երթայ թեւ ու թիկունք ըլլալու այն մտածողութեան, որ չի հաշտուիր իր ազգին ու ծագումը մութի, անորոշութեան մէջ թողուլ «ընկեցիկ» մը պէս, այլ պայծառ ճակատով կը կանգնի բոլորի դիմաց, իբրեւ որոշ, պայքարող եւ դարաւոր ազգի զաւակ։ Կուգան մեզի՝ մեր ազգային դիմագրութեան ճակատը պողպատելու, այն բազմապիսի ներքին կամ արտաքին ազդակներու դէմ, որոնք իրարու հետ դաշինք կապած կ'ուզեն մեր ազգութիւնը անորոշ պահել, մեզ անհայրենիք թողուլ եւ մեր ազգի ու հայրենիքի գաղափարը խաւարով խեղդել, ապացուցանելու համար որ մենք անորոշ ազգութեան կը պատկանինք։ Միջազգայնօրէն ճորտացնելով մեզ, բոլորին ծառայի դերին մէջ պիտի մնանք, առանց քաղաքացիութեան պատուոյ իրաւունքին։ Այս կացութիւնն է անհանդուրժելի, ու այս կացութիւնն է որ փոխանակ նօսրացնելու, կը խտացնէ մեր շարքերը։ Որոնք այսօր, անտարակոյս աւելի պատրաստակամութիւն ունին Նուիրումի քան Թերեւս երէկ։ Փարիզի կարմիր թերթն է «Երեւան» որ շպրտեց մեր երեսին այս անարգանքը, նախատինքը՝ «հայմաթլոս», անհայրենիք, անորոշ ազգութիւն։

Անտէր ենք ու լքուած բոլորէն, այս անտիրութիւնն ու լքուածութիւնը կը լլկէ նոր սերունդը։ Մութի մէջ խարխափել կուտայ նոր սերունդին։ Ճանապարհ, ելք փնտռել կուտայ։

Ո՛ւր է ելքը։ Ո՛ւր է ճանապարհը...։

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ ՈՉ ՄԷԿ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ Ռէմարքի այս գիրքը, զոր այս օրերուս երեք հայերէն թերթեր կը թարգմանեն իբրեւ թերթօն, արգիլուած է Թուրէնկէն մտցնել։ Թուրէնկէն անկախ նահանգ մըն է Գերմանիոյ մէջ։ Արգիլքի հրամանը տուող նախարարը կ'ուզէ վերջ տալ խաղաղասիրական քարոզներուն։

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ-ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ

Այսօր, 6 Մարտ, համայնավարները ցոյցեր կազմակերպած են ամէն կողմ, գործազրկութեան տագնապին առթիւ, որ շատ ծանր համեմատութիւններ առած է մասնաւորապէս մեծ երկիրներու, Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ Իտալիոյ մէջ։

Մէկդի դնելով հարցին քաղաքական մասը, քաղուածաբար կը ներկայացնենք իւրաքանչիւր երկրի ներքին պատկերը, թուանշաններով եւ վերլուծումներով։

Լեգէոններ կը կազմեն գործազուրկները ամէն երկրի մէջ։ Եթէ միացնենք բոլորը, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ անոնց թիւը կը հասնի 17 միլիոնի, ինչպէս կը հաստատէ վիճակագրութիւն մը, որ կատարուած է 1930ի յունուարին։ Եթէ այս թիւին վրայ աւելցնենք Չինաստանի, Հնդկաստանի եւ այլ երկիրներու գործազուրկներուն թիւերը, կ'ունենանք 50-60 միլիոննոց բանակ մը։ Այնքան մարդ՝ կարօտ օրուան մը հացի։

Ահա այս բանակին է, որ կոչ կ'ուղղէ Սենտիքայական կարմիր Միջազգայինը։

Համաձայն այս կոչին, 6 Մարտին համաշխարհային ցոյց մը պիտի կազմակերպեն աշխարհի չորս ծագերէն բոլոր բանուորները, բողոքելու համար գործազրկութեան պատճառներուն դէմ։ Օրուան կարգախօսն է. «Գործազուրկներու եւ բանուորներու պայքարի միութիւն»։ Այդ Օրը ցոյց պիտի տայ թէ բանուորներու բանակը «կրնայ կազմել (եւ պէտք է կազմէ) ամենամեծ յեղափոխական ուժը»։ Ահա այդ ուժին կ'ուզէ կրթնիլ Սենտիքայական կարմիր Միջազգայինը, ոչ անշուշտ բողոքելու համար գործազրկութեան պատճառներուն դէմ, այլ, ինչպէս իր սովորութիւնն է, զանազան երկիրներու վարչաձեւերուն հանդէպ պայքարի առիթ ստեղծելու համար միայն։

Արդարեւ կարելի չէ ուրանալ գործազուրկներու բանակին ուժի մեծութիւնը, որքան ալ միացած չըլլան անոնք, կամ բաժնուած՝ զանազան երկիրներու մէջ։ Որովհետեւ, նոյնիսկ առանձինն երկիրներու մէջ, «գործազուրկներու պայքարի միութիւնը» կրնայ սարսել քաղքենիներու ամուր դաշնակցութիւնը եւ պառնալ դրամատիրութեան կարծեցեալ ամենազօրութեան։

Աւելի ցոյց տալու համար, ներկայացնենք քանի մը երկիրներու գործազուրկներու թիւը։

Նախ Անգլիան։

Վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ, որ գործազուրկներու թիւը օրէ օր կ'աճի Անգլիոյ մէջ։ Արդէն կը հասնի 1,500,000ի, այսինքն 400,000 աւելի նախորդ տարուան թիւէն։ Ահա թէ ինչո՛ւ գործազրկութեան հարցը կը ճնշէ բրիտանական ընկերային ու քաղաքական կեանքին վրայ։

Ինչո՞ւ կ'աճի Անգլիոյ գործազուրկներուն թիւը։ Պատճառները պարզ են.— պատերազմէն յետոյ բրիտանական գաղթապետութիւնները դադրեցան հաստատ ըլլալէ անչափով, որ էին առաջ. նոյնատեն դադրեցաւ նաեւ գաղթը դէպի այս երկիրները։ Օրինակի համար, պատերազմէն առաջ Աւստրալիա ամէն տարի կ'ընդունէր 55,000, եւ Քանատա 100,000 անգլիացի գաղթական։ 1928ին այդ երկիրները միասին ընդունեցին միայն 48,000 հոգի։ Ձախողեցա՛ւ ձեռնարկը պահպանողականներու եւ աշխատաւորականներու, որոնք դէպի գաղթապետութիւնները կ'ուզէին փոխադրել մայր երկրին գործազուրկները։ Ասոր վրայ աւելցուցէք բնակչութեան աճումը, որ կատարուեցաւ 1914էն ասդին, թիւը 41,714,000էն բարձրացնելով 44,375,000ի։

Գործազրկութեան այս տագնապը ծանրացաւ մասնաւորաբար այս վերջին տարիներուն։ Պոլտուին, Թոմա, լորտ Մէլքէթ կը կարծէին թէ արդի ճարտարուեստը (ինքնաշարժերու, քիմիական նիւթերու, արուեստական մետաքսի, մետաղագործութեան, ելեկտրական գործիքներու պատրաստութիւն) պիտի կրնար գործ հայթայթել բոլոր անոնց, որոնք աշխատանք կը խնդրէին։ Ինչ յուսախաբութիւն, երբ տեսնուեցաւ որ, 4 տարուան ընթացքին, վերոյիշեալ ճարտարարուեստի 5 ճիւղերուն մէջ գործածուած բանուորներուն թիւը աւելի քիչ էր, քան թիւը այն հանքագործներուն, որոնք գործազրկութեան դատապարտուած էին նոյն շրջանին։

Թոմայի հսկայածաւալ աշխատանքներու ծրագիրը, Ազգերու Դաշնակցութեան ցոյց տուած լուծումները ոչ մէկ յաջողութիւն բերին գործազրկութեան դարմանումին։

Եւ թշուառութիւնը հասաւ իր ծայր աստիճանին։ Բանուորական կազմակերպութիւններու հրատարակած տեղեկութիւններու համաձայն, շատեր անօթի մնացին։ Ոչ գործ, ոչ ալ օգնութիւն։ «Հայր մը, որ 4 զաւակներ ունի, կը ստանայ նպաստ մը որուն կէսը պէտք էր տալ վարձքի։ Տղաքը մարգարինով հաց կուտէին, ոչ գէսս, ոչ ալ կօշիկ կը հագնէին»։ 400 000 գործազուրկներ, ծեր կամ հիւանդ, ի զուր կը սպասէին բարեգործական գրասենեակներու դուռներուն առջեւ։

Այնքան թշուառութիւն պիտի բաւէր անշուշտ ատելութեամբ լեցնելու Անգլիոյ բանուորներուն սիրտը։ Եւ միացնելու յանուն իրենց դատին ու պայքարին։ Կազմակերպուելու եւ պահանջ դնելու։ Այդպէս էր, որ անոնք գրեցին իրենց բանակին թիւը Լոնտոնի պողոտաներուն վրայ։ Արդարեւ պատմական են այն արշաւները, զորս անգլիացի գործազուրկները կատարեցին Լոնտոնի վրայ։ Առաջին արշաւը տեղի ունեցաւ 1922ին. 2,000 գործազուրկներ, մեկնելով Կլասքովէն, ամիս մը շարունակ քալելէ յետոյ, մտան Անգլիոյ մայրաքաղաքը՝ ահ ու սարսափ պատճառելով Լոնտոնի պահպանողական տարրերուն։ 5 տարի ետքը կրկնուեցաւ նոյն արշաւը։ Այս անգամ Կալլէսի երկրին հանքագործներն էին, որ ոտքի կ'ելլէին եւ կը քալէին Լոնտոնի վրայ, հակառակ ամէն արգելքի, զոր կը պատճառէին զանազան կազմակերպութիւններ։ Եւ կատարուեցան ուրիշ երկու արշաւներ եւս, մէկը Էտիմպուրկի գործազուրկներուն կողմէ (Հոկտեմբեր 1928), միւսը բովանդակ Անգլիոյ գործազուրկներուն կողմէ (24 փետր. 1929)։ Այս վերջին արշաւը, Լոնտոն համախմբելով գործազուրկները, ահաւոր ցոյց մը կազմակերպեց Թրաֆալկար Սքուէյրի մէջ։

Նման, եւ Թերե
պատկառելի ցոյց մըն է
կ'ունենայ այսօր,
համար զանազան ամ
թիւններով,— օժանդ
դէմ որ կառավարութի
ճարտարարուեստի դէ
րուն, ռոճիկներու նու
դէմ, որուն ենթարկուա
բանուորները, երկա
աշխատանքի օրուան մ
եւ քաղաքական ուրիշ
րու դէմ։

Յաջորդով կը ներկա
Գերմանիոյ գործազ
ուժը, ցոյցերը եւ պա

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐԻ ՄԻ
ԹԷՅԱՑԵՂԱՆ · Ց

Փարիզի Պարսկահա
ութիւնը (կազմուած
դեկտ. 17ին), անցեալ
երեկոյեան ժամը 9.30
մակերպել էր իր առաջ
սեղան-պրոյզը «Ֆլորի
րանի վերնայարկում։

Ներկայ էին բաւ
երիտասարդ պարսկահա
պէս նաեւ պարսկահայ
երաժիշտ երգահան
Պատմագրեան եւ Օմ
մի թարգմանիչ Գ. Լ
րոպ։

Վարչութեան նախ
Վարդան Յովհաննէսեան
յայտարարելով թէյասե
ղը, նախ տեղեկութիւն
վարչութեան ընթացքի
տանքների մասին եւ
յայտնեց, որ ընկերակ
հանդիպումները աւելի
եւ լայն հիմքերի վր
դրւին։

Ցետոյ խօսք տւեց
դասախօս Արամ Մ
որի գրոյցի նիւթն էր, «
տանի բարենորոգչական
եւ հայ գաղութը»։

Դասախօսը հա
ներկայացրեց վերջին
կում Պարսկաստանի
տարուած բարենորոգչակ
ժումը կեանքի զանազան
րեգներում, այն ճիգը,
փած է պարսիկ մտաւո
թիւնն ու կառավարութի
կիրն աւատական դրութ
նելու, դարձնելով նրան
նացած ու միաձոյլ մի
թիւն։ Ապա յիշեց այն
կան ազդեցութիւնը, որ
բարենորոգչական այդ
հայկական կեանքի վր

Դասախօսութիւնից
ղան հարցումներ եւ վի
թիւններ։

Լեւոն Մեսրոպ.— Եր
րում դեռ տիրում է հ
տական. գիւղատիրական
թիւնը, դատելով արտա
ւոյթներից՝ կարելի՞ է
համարել բարենորոգչակ
ժումը։

Աշոտ Պատմագրեան.—
տաքին այդ փոփոխու
հիմնական համարել չ
քանի որ աւելի հիմնակ
ներում Պարսկաստանը
նոյն Պարսկաստանը՝

Պատասխանելով եղ
մաթիւ հարցումներին եւ
յայտուած մտքերին,
եզրակացրեց —

— «Ինչպիսի բնոյթ
նալու լինի Պարսկաստան
գի ունեցող բարենորոգչակ
ժումը, ինչպիսի քաղաքակ
փոխութիւններ էլ տեղի
յետագայում, այնուամեն
մեզ համար կենսական
կութիւն ունեցող մի եր
չպիտի փոխուի։ Դա պար
գայնական կառավարութե

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՍԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երկու սառնարաններ, մէկը Երեւանի, միւսը Լենինականի մէջ, միսի աճագին պաշար հաւաքած են. միսը առատ է, ոչխարի թէ խոզի։ Պաշարը կը բաւէ մինչեւ ամառ։

Եւ սակայն մսավաճառներուն խանութներուն առջեւ «պոչ»ը երբեք չի դադրիր։ Վրդովուած կը կանգնին մսավաճառին դէմ, չեն ուզեր սառած միս գնել, եւ նոյնիսկ ետ կը վերադարձնեն ինչ որ գնած են նախապէս։ Բոլորը կը նախընտրեն 1-2 ժամ «պոչ» կանգնիլ եւ թարմ միս ստանալ, քան թէ սառած միս գնել։ Որովհետեւ կը գրէ «Խորհրդ. Հայաստան» (փետր. 19), միսերը կը հոտին, չեն ուտուիր, համ չունին։

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

1928 տարուան աշնան որոշուեցաւ աստիճանաբար փակել Երեւանի համալսարանին ընկերային տնտեսագիտական բաժինը։ Այժմ այդ բաժինը ունի միայն երկու դասարան։ Ընդհակառակն, «Խ. Հայաստան»ի մէկ աշխատակիցը կ'առաջարկէ, ոչ թէ փակել, այլ վերակազմել եւ երեք տարուան դասընթացք մը հաստատել։

ԾԽԱԽՈՏԸ

Կը թուի թէ ծխախոտի մշակութիւնը հետզհետէ կը լքուի։ «Քաղմագիրի ղեկավարութիւնը, կ'ըսէ «Խորհր. Հայաստան» (16 փետր.) խառնաշփոթութիւն ստեղծած է»։ Մըլլաբայազիտի, Նորագաւթի, Կոտայքի եւ շրջականներուն մէջ ծխախոտի մշակման ընկերութիւնները լուծուեր են արդէն, հսկայական պարտքեր ձգելով իրենց անդամներուն վրայ։ Ղեկավարութիւնը միշտ թոյլ գտնուած է, մասնագիտական չէնքեր եւ չորանոց երբեք չեն շինուած։ Գիւղացիներուն մեծամասնութիւնը անծանօթ է ծխախոտ մշակելու եղանակներուն։ Եւ վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ որ գիւղացիները հիմա նուազ կը ցանեն։ Դարալագեազի մէջ ծխախոտի մշակութիւնը կը սկսի 1916ին։ Իբրեւ փորձ այս շրջանին մէջ, արտադրութիւնը որքան ալ միջակ եղած ըլլայ, լաւ է։ Դժբախտաբար մասնագէտներու պակասութեան պատճառաւ, ինչպէս տասնեակ փութերով ծխախոտ այրուեցան Թաքիայի մէջ, նոյնպէս Դարալագեազի ծխախոտը փճացուած է մեծ չափով։ Ցուրտը զարկաւ տերեւները, որոնք դեռ հասունցած չէին։ Չորանոցի պակասը չափազանց զգալի է, միայն Քէշիշքենդն ու Ջիւան ունին իրենց չորանոցները։ Այս շրջանին մէջ ծխախոտի մշակութեամբ կը զբաղին 6 գիւղեր, մօտ 97 տուն։ Ասոնց մեծ մասը աղքատ գիւղացիներ են։

Միւս կողմէ, գիւղացիներն ալ գաղտնի կը ծախեն լաւ ծխախոտը։ Եւ ընկերութիւնները այսպէս կը տուժեն։ Իջեւանի շրջանին մէջ եւս, ուր ծխախոտը ցանուած էր 56 տեսիագին, կը յուսացուի գլխաւոր գործ դարձնել այս խոտին մշակութիւնը։ Աշխատանքներ կը կատարուին ծխախոտ մշակելու համար Վ. Աղդան, Թալա, Ն. Աղդան, Խաւարաձոր, Խաչթառակ, Ռուբւլու, Ուզունթալա, Աչաջուր եւ Ջողազ գիւղերուն մէջ։

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ԳԻՒՂ

Հողերու համայնացման առթիւ չէր բաւեր զօրաշարժի ենթարկել գինուորական բաժինները, պրոլետ գրողներու ընկերութիւնը, կուսակցական մեքենան, ահա Երեւան աշակերտներն ալ կը ղրկէ գիւղ։ Արովեան երկրորդական վարժարանի 200 աշակերտները խումբ խումբ ղրկուած են գիւղ, օժանդակելու հաւաքական արդիւնաբերութեան քաղաքականութեան («Խորհր. Հայաստան» 16 փետր.)։

ՆՈՐ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՆ

Գարնանացանի առթիւ, համագործակցութիւնները դիւրացնելու նպատակաւ, որոշուած է թղթատարական կայաններ հիմնել Վեդիի, Թալինի շրջաններու եւ Դարալագեազի Փաշալա գիւղին մէջ։

ԿԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կիներուն բարոյական նկարագիրը պաշտպանելու սահմանուած յանձնախումբ մը Երեւանի մէջ բացած է գուլպայի եւ նման իրեղէններ հիւսելու արհեստանոցներ, լուացարան մը եւ կարկտուքի տուն մը։

ԱՐՏԱԾՈՒՄ

Հայաստան, իբրեւ արտածելի երկրորդական նիւթեր ունի, — ոսկոր, աղիք, եւայլն, — եւ առաջին կարգի նիւթեր՝ չեչաքար, արթիկ-տուֆը, մարմար, կրանիտ, գինի եւ չարժանկար։ Դժբախտաբար արտածումները չեն հասնիր նախատեսուած չափին։ Պատճառը պատասխանատու մարմիններու «անտարբեր վերաբերմունքն» է։

ՁԵՒԵՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Րըվիւ տէ Տեօ Մոնտի մէջ Ռընէ Փինոն խօսելով կուտեպովի խորհրդաւոր անհետացումին վրայ, կը գրէ.—

«Հաստատուած է թէ ֆրանսական հողին վրայ կազմակերպուած օտար ոստիկանութիւնը բոլորովին ինքնատիպօրէն պաշտօնն է ո՛չ թէ հսկողութեան ենթարկել միջազգային չարագործները, այլ լրտեսել խեղճ աքսորականները, ո՛չ թէ հետապնդել ոճրագործները, այլ ոճիր գործել յանուն վայրագ արդարութեան մը, զոր ո՛չ մէկ քաղաքակիրթ ժողովուրդ կրնայ ընդունիլ։

Աճա այս բանն է, որունալլեւս պէտք չէ հանդուրժէ Ֆրանսան, միշտ հիւրընկալ հանդէպ օտարականներուն, որոնք խիստ յաճախ չարաչար կը գործածեն իր հանդուրժողութիւնը. աւելով մեծ մաքրագործում մը անհրաժեշտ է։ Ֆրանսային գո՛րս բոլոր այն օտարականները, որոնք պարկեշտ գործով մը պարկեշտօրէն չեն ապրիր հոս»։

նական քաղաքականութիւնն է. վերջ տալ փոքրամասնութիւններու կղզիացած կեանքին, խառնելով նրան ընդհանուր հոսանքին։

Ցայտնի է, որ երեք դարից աւելի հայ ժողովրդի մի խոշոր հատուածը Պարսկաստանում ապրել է չինական պարիսպներով, կտրուած տեղական կեանքից, ամփոփուած իր ազգային պատեանի մէջ։

Բոլոր երեւոյթներից դատելով, կարելի է եզրակացնել, որ Պարսկաստանի այսօրուան կեանքը եւ հետզհետէ երկրում զարթնող ազգայնականութիւնը այլեւս մեզ թոյլ չեն տալիս նախկին ինքնամփոփ ազգային կեանք ունենալ։

Այս կացութեան մէջ, հարկ է գտնել միջոցներ, մեր ազգային եւ քաղաքացիական շահերը իրար հետ հաշտեցնելու։ Եւ յետոյ պէտք է ուժ տալ հայ ժողովրդի կրթական մակարդակին բարձրացման։

Հաւաքոյթը վերջացաւ ժամը 12ուկէսին։ Այս առթիւ ցանկութիւն յայտնեց մօտ ապագայում աւելի լայն շրջանակով ու ճոխ ծրագրով մի հաւաքոյթ կազմակերպել։

Աւ. Դօնի

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆԸ»

Ինչպէս ծաղորդած էր Թըղթակից մը, արդէն բացուած է Համազգային Միութեան անդրանիկ ճեմարանը, Պէյրութի մէջ։

Այս առթիւ ճեմարանին երկու վարիչները, Պ. Պ. Լեւոն Շանթ եւ Ն. Աղբալեան հրատարակութեան տուած են հետեւեալ ազդը.—

1930 Թուականի Փետրուարէն հիմնուած է Պէյրութի մէջ Հայկական Ճեմարան մը, այսինքն Քոլէճ, իբրեւ լրիւ միջնակարգ վարժարան մը եօթը տարուան դասընթացքով՝ ֆրանսական պետական լիսէններուն համարժէք։

Հայ Ճեմարանին առաջին դասարանը ընդունուելու համար կը պահանջուի գոնէ չորս տարուան նախնական կրթութիւն։ Ճեմարանի առաջին չորս տարիներու ընթացքին, որ կը համապատասխանէ լիսէներու VI—III կարգերուն, ուսուցումն ու ծրագիրը ընդհանուր է, իսկ ճեմարանի վերջին երեք լսարաններուն մէջ աշակերտները պէտք է ընտրեն երեք զուգընթաց ճիւղերէն մէկը. կա՛մ մաթեմատիկբնագիտական ճիւղը, որ կը պատրաստէ ֆրանսական պաքալորէայի քննութիւններուն ներկայանալու, ինչպէս եւ համալսարան ու բարձրագոյն թեքնիկ վարժարաններ մտնելու. կա՛մ առեւտրական տնտեսագիտական ճիւղը, որ միջնակարգ լուրջ կրթութեան մը հետ կուտայ անմիջապէս գործնական կեանքը նետուելու անհրաժեշտ պատրաստութիւնը. եւ կա՛մ գրականպատմական ճիւղը, ուր ընդհանուր միջնակարգ կրթութեան զուգընթաց՝ կը տրուի հայերէն հին ու նոր լեզուներուն, պատմութեան ու գրականութեան աւելի խոր ուսուցում, մերձաւոր արեւելքի ժողովուրդներուն պատմութեանն ու քաղաքակրթութեանը մօտիկ ծանօթացում, ինչպէս եւ հոգեբանական ու մանկավարժական պատրաստութիւն. աղջիկներուն համար նաեւ առտնին տնտեսութիւն եւ մանկատածութիւն։

Ֆրանսերէնն ու արաբերէնը կ'աւանդուին, եւ լըջօրէ՛ն, առաջին դասարանէն մինչեւ վերջինը. դասագրքերու եւ դասաւանդման լեզուն կիսովին հայերէնն է, կիսովին ֆրանսերէնը, նայելով ճիւղին ու առարկային։

Մասնաւոր խնամք դաստիարակութեան, հսկողութիւնը սերտ, կեանքն ու յարաբերութիւնը ընտանեկան. դասաւանդումը ժամէ ու աղջիկ միասին։

Ցատկապէս այս կիսամսեակին նպատակն է մինչեւ Յուլիս ամիսը ընդհանուր ծրագրին կից մասնաւոր յաւելուած դասերով լրացնել ներկայացող աշակերտներուն հայերէնի, ֆրանսերէնի ու թուաբանական ուսման թերիները, որպէս զի յառաջիկայ Հոկտեմբերին կարենան անցնիլ յաջորդ դասարանը, այսինքն տարի մը շահիլ եւ ուժեղցած ըլլալ։

Ուսման վճարը այս կիսամսեակի համար չորս օսմանեան ոսկի է։

Դասերը սկսած են փետրուար 24ին։

Աղջիկները առայժմ կ'ընդունուին միայն իբրեւ երթեւեկ. իսկ մանչերը կրնան ընդունուիլ նաեւ գիշերօթիկ։

Շուտով լոյս կը տեսնէ առանձին գրքոյկով վարժարանիս ծրագիրն ու կանոնագիրը։

Ճեմարանի հասցէն է.—Collège Arménien, 30, Rue Kantari, Beyrouth, (Liban)

ՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒՆ

Հասցէ մը տանք այն հայ կօշկակարներուն որոնք տեւական գործ կ'ուզեն եւ մէկ քանի ամիս աշխատելէ ետք մէկ քանի ամիս ալ պարապ մնալէ յոգնած են։

Մուասոն-Օլիվիէ կօշիկի գործարանը, Վանտէ նահանգին Լէ Էրպիէ կոչուած գիւղը, բանուորի պէտք ունի։ Տարեկան պայմանագրութիւն կը կնքէ։ Փափաքողները կարող են իրենց հետ տանիլ իրենց ընտանիքը։ Բնակարան կը տրուի։ Փարիզէն հոն երկաթուղիի ծախքը 70 ֆր. ին մէջն է։

Դիմել՝ Moisson-Olivier et Cie, Les Herbiers (Vendée)։

(Le Foyer)

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

«ԹԻՒՐՔ ՕՃԱՂԸ»ՆԵՐԸ

«Թիւրք Օճաղը»ն իր տարեկան համաժողովը պիտի գումարեր անցած շաբաթ։ Սակայն 590 արձանագրուած անդամներէն միայն 30ը պատասխանած ըլլալով հրաւէրին, համաժողովը անպայման ժամանակով յետաձգուեցաւ։ Ընկերակցութեան ծրագրին համաձայն, համաժողովը բանալու համար անհրաժեշտ է 175 անդամներու ներկայութիւնը։

ԼԱՏԻՆ ՏԱՌԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐԸ

Թուրքիոյ մէջ լատինական տառերու ներածումը ունեցաւ իր բազմաթիւ զոհերը։ Օրաթերթերն ու պարբերաթերթերը մեծ ծաւալէս տուժեցին կորսնցնելով իրենց բաժանորդներուն աւելիքան կէսը, եւ իրարու ետեւէ փակուեցան բազմաթիւ թերթեր։ Ասկէ զատ մեծ դժգոհութիւն առաջ եկաւ մտաւորական դասուն մէջ, անոնք որ արաբական տառերով գրելու վարժուած էին, դժուարաւ կը համակերպին այս փոփոխութեան։ Շատեր իրարու հետ կը թղթակցին հին տառերով, որովհետեւ աւելի դիւրին եւ աւելի հարազատ կը գտնեն։

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, Պոլսոյ գրավաճառները կէս միլիոն թրքական ոսկի կորուստ ունեցած են։ Իբրեւ հատուցում, 100,000 ոսկի միայն կը պահանջեն կառավարութենէն։ Կրթական գործավարութիւնը կը ծրագրէ Պոլսոյ մէջ բանալ գործակալութիւն մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ դիւրացնել գիրքերու, թերթերու եւ պարբերականներու տարածումը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Փետր. 18ի տարեդարձին առթիւ Վալանսի Հ. Յ. Դ. Շրջանային կոմիտէն կազմակերպած էր ընկերա-համակրական ժողով մը, որ տեղի ունեցաւ 28 փետր. ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, ընկ. Խորէն Շամախեանի սրահին մէջ, ներկայութեամբ ընկերներու եւ համակիրներու բազմութեան մը։

Կը նախագահէր Պաակ քնկ. Սարգսեան։ Նախ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը յոտնկայս։ Փետր. 18ի իմաստը բացատրեց ընկեր նախագահը։ Յետոյ խօսեցաւ ընկ. Վահան Համբարձումեան, որ մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ Փետր. 18ի մասին. «Մենք չենք տօներ իբրեւ փառաբանութեան տարեդարձ, այլ կը տօնենք անոր համար որ հայ ժողովուրդը ընդվզեցաւ բոլշեւիկեան վարիչներուն դէմ, որոնք կը ճնշէին ժողովուրդը եւ կ'աքսորէին ու կը կացնահարէին հայ մտաւորականները։ Փետր. 16ին Ջափ գիւղին մէջ կազմակերպուեցաւ ապստամբութիւնը գիւղացիներու կողմէ բռնապետական դիկտատուրային դէմ»։ Ընկերը բացատրեց նաեւ Փետր. 18ի նշանակութիւնը ու անոր կատարած դերը։ Խօսեցաւ Հ. Յ. Դ. համահայկական քաղաքականութեան մասին եւ իր խօսքը վերջացնելով ըսաւ թէ Փետր. 18ի արդարութեան ձայնը օրին մէկը դարձեալ պիտի հնչէ։

Հաւաքոյթի վերջաւորութեան՝ հարցեր տրուեցան ընկերներու եւ համակիրներու կողմէ, որոնց պատասխանեց ընկերը։ Ներկաները գոհ տպաւորութեան տակ մեկնեցան, փափաք յայտնելով որ այսուհետեւ առիթը ունենան լսելու շարունակ Հ. Յ. Դաշնակցութեան խօսքը հրապարակային ժողովներու մէջ։

Լեռնասար

ՆԿԱՐ ՄԸ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՎԻԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԷՆ

(տես Թղթակցութիւնը)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՓ ՄԸ ՏՂՈՑ ՃԻԳԸ

ՎԻԷՆ.— Ահա այսօր վեց տարի կ'ընէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին հաստատումը։ Քանի մը երիտասարդներ, (Ծաղիկեան, Փափազեան, Նազաշեան, Դանիէլեան եւլն.) գաղափարը կը յղանան մարզական միութիւն մը կազմելու, ու կը յաջողին։

Տարուէ տարի, մարզիկներ կը հասցնեն, ամէն տարի բաժակի (ֆութպոլի) մեծ մրցումներ, կամ նաւասարդեան խաղեր կը կազմակերպեն։ Եւ ահա հինգ տարիէ ի վեր կը պահեն մասնաճիւղը Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով (անկէ առաջ «Արարատ» կամ ուրիշ անուններով)։

Անշուշտ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամները կրնան պարծենալ որ Ֆրանսայի մէկ անկիւնը, Վիէնն քաղաքին մէջ ունին ճիւղ մը որ ամէն պարագայի տակ կը ջանայ վառ պահել իրենց անունը, մարզական ոգին՝ եւ մանաւանդ հայ դրօշը...

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը այսօր նախանձելի դիրքի մը վրայ կը գտնուի։ Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս յաջողութենէ յաջողութիւն կ'ընթանայ։ Եղանակի սկիզբէն ի վեր ոչ մէկ պարտութիւն՝, է առաջինն և թէ երկրորդ խումբերը։

Երկրորդը՝ կատարած է 8 մրցումներ, շահած՝ 6 յաղթութիւն, իսկ երկու հաւասար։

Առաջինը՝ 19 մրցումներ՝ որոնցմէ 9 հատը ախոյեանական, 8ը յաղթութիւն եւ մէկ հաւասար. իսկ մնացեալ 10ն ալ 3 հաւասար եւ 7 յաղթութիւն զանազան վայրերու սէլէքսիոնէ խումբերուն դէմ, ինչպէս՝ Էքլոզ, Վալանս, Պուրկուան, Պրոն, Ռիվ տը ժիէ եւլն.։

Երեք տարիէ ի վեր կը մասնակցի Ligue de Lyonnais de Foot Ball Assosiationի ախոյեանական 4րդ. շարքի մրցումներուն եւ այս տարի յաջողեցաւ վերջապէս ախոյեան ըլլալ։

Եւեթէհպարտենք մենք յաջողութեամբ, պատճառը այն չէ որ հազարներ կը ստանանք բարեբարներէ, կամ դաշտահանդէսներէ, պարահանդէսներէ եւ ընկերներէ։ Ընդհակառակն, երբ հանդէսի մը տոմսերը կ'ուզենք ծախել, յաճախ կը լսենք,— «Դուք դաշնակցական էք, մենք ձեզմէ տոմսակ չենք առներ...»

Անշուշտ ամէնուն մեղքը չեմ կրնար առնել։

Արդ, մենք հպարտ ենք, որովհետեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի 30 անդամներս մեր բանուորական վաստակէն խնայելով՝ մեր գրպանէն կը հոգանք ծախքերը։

Աճարոն Ցիգրանեան

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր ընթերցողներուն յայտնի է պատմութիւնը բժիշկ կարապետեանի, որ նախապէս Ատտիս Ապապա հաստատուած էր եւ 1923ին վիրաբոյժ նշանակուած Մենելիքի հիւանդանոցին։ Ըստ հայ բժշկին, Հապէշիստանի գահաժառանգ — այժմ Թագաւոր — Ռաս Թաֆարի իրեն առաջարկած էր թունաւորել զոքանչը՝ վոյզերօ Սիհին, քոյր Լիճ Եասուի, օրինաւոր գահաժառանգ՝ կտակով։ Տոքթ. կարապետեանի առաջին մերժումէն յետոյ այս առաջարկը 1927ին դարձեալ կրկնուած է։

Երկրորդ մերժումին վրայ Ռաս Թաֆարի հայ բժիշկը աքսորած է Ատտիս-Ապապայէն 500 քիլոմեդր հեռուն, ուր Թոքախտի բռնուած է։ Եւրոպացի բարեկամներու շնորհիւ Հապէշիստանի մայրաքաղաքը վերադարձած, յետոյ անցած է Եւրոպա։

Տոքթորը քանի մը տարիէ ի վեր կը գտնուի Զուիցերիա եւ ատեն ատեն խօսեցնել կուտայ իր վրայ։ Ծրագրած ըլլալով Հապէշիստանի Թագաւորին դէմ դատ բանալ Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ, փաստաբաններու միջոցաւ դիմումներ կը կատարէ այդ միջազգային արիսպագոսի ընդհ. քարտուղարին։

Ժընեւէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղարը մերժողական պատասխան տուած է Տոքթ. կարապետեանի խնդրանքին, յայտնելով թէ՝ ո եւ է խնդիր Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի օրակարգին մէջ դրուելու համար, անհրաժեշտ է որ ներկայացուի կառավարութեան մը կողմէ։

Յիշացնենք թէ Տոքթ. կարապետեան ի զուր իր անծով կը զբաղեցնէ մամուլը եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, առանց մտածելու հետեւանքները։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄ ՄԸ

«Յառաջ»ի մէջ, թիւ 1187, «Զսպուած բողոք մը» վերնագրով յօդուած մը երեւցաւ։ Ջայն ստորագրող «Կաթոլիկ Հայ»ը՝ համանուն պատրիարքութեան ներկայ տագնապին աղբիւրը մատնանշել ուզելով, ակնարկներ կ'ընէր անձնաւորութեան մը շուրջ՝ որու լքած որոգայթներուն զոհ գացած է ծերունի Թէրզեան պատրիարքը պատեբազմէն առաջ եւ հիմա։

Յօդուածագիրը միանգամայն կը ջանար արդարացնել «հոգեւոր պետը», անգիտանալով անշուշտ, որ նոր կարգուած առաքելական այցելուն Թէրզեան պատրիարքի խնդրանքովմիայն նշանակուած է...։

Ուրեմն իր անունը ճանչնալու պատիւը մեզ շնորհելէ առաջ, փափաքելի էր յոյժ, գիտնալ ինքնութիւնը ակնարկուած անձնաւորութեան, որովհետեւ հրապարակելով զայն՝ հանրութեան եւ մասնաւորապէս հայ կաթոլիկ հասարակութեան նշաւակ դարձնելով, գոնէ թաքուն մնալու խլրդային ինքնավստահութիւնը պիտի պակսի այդպիսի մէկուն որ ասկէ վերջ պիտի չհամարձակի անվրդով առաջ տանիլ իր ազգամնաս գործունէութիւնը։

Երկրորդաբար, թո՛ղ լուսաբանէ մեզ, թէ ինչպէս «գերերջանիկ պատրիարքը» հրաւիրելով Այցելու մը «ի գործ պիտի դնէ իր բոլոր կորովն ու հմտութիւնը, լուծում գտնելու ներկայ քաոսային վիճակին»։

Վասնզի այդ քաոսին եթէ ո՛չ միակ՝ գէթ գլխաւոր պատասխանատուն, հիմնուած լոկ իր խնդրանքին վրայ առաքելական այցելուի նշանակման փաստին, կը հանդիսանայ նոյն ինքը Թէրզեան պատրիարք, որ այլեւս ի վիճակի չէ, իր առաջացած տարիքին բերմամբ, քաոսէն դուրս գալու եւ բերելու հայ կաթոլիկ հասարակութեան գործերը։

Հայ կաթոլիկ մը

Թերթս մամուլը դրուած պահուն վիճաբանութիւնները չէին սկսած դեռ։ Ամէն պարագայի, յոյս կար թէ Թարտիէօի դահլիճը վստահութեան քուէ պիտի ստանայ։

Ո՞վ սպաննեց սէրպ ուսանողը

Երէկ գրեցինք թէ երկուշաբթի առաւօտ երկու անծանօթներու կողմէ իր սենեակին մէջ սպաննուեցաւ Ժողէֆ Վէրնէր անուն երիտասարդ մը, որ միեւնոյն ժամանակ կը կոչուէր նաեւ Իսմայիլ Ալի Բալպէ։ Լսուեցան քանի մը վկաներ, որոնք նոյն առտուն երկու հոգիի փախչիլը տեսած էին պանդոկի փողոցին մէջ։

Սպաննուած երիտասարդին սենեակէն գտնուեցան բազմաթիւ թուղթեր, որոնք կը քննուին։ Գտնուեցաւ դեկտեմբերին ղրկուած նամակ մը՝ Իտա Վէրնէրի կողմէ, որուն մէջ կար 3000 տինար։ Կը կարծուի թէ այս կինը իր հոմանուհին էր։ Յետոյ գտնուեցան 1929 դեկտ. 26ի թուակիր Պելկրատի եւ Զաղրէպի թերթեր, որոնց մէջ կը խօսուէր Թագաւորին հաւատարիմ խրուած պատուիրակութիւնը Զաղրէպէն Պելկրատ փոխադրող կառախումբը օդը հանելու ծրագրին մասին։ Կը կարծուի թէ ինք ալ մասնակից եղած է այդ դաւադրութեան։ Վէրնէր ինքզինքը կը կոչէր լրագրող-ուսանող, բայց ո՛չ մէկն էր, ո՛չ ալ միւսը։ Սենեակէն կօշկակարի գործիքներ գըտնուած են։

Կասկած չկայ որ այս ոճիրը գործուած է քաղաքական նպատակներով։ Փարիզի եուկոսլաւ դեսպանատունը կը հաստատէ թէ Վէրնէր համայնավար էր, բայց վերջերս մտադիր էր դաւաճանել իր կուսակցութեան եւ կարգ մը գաղտնիքներ երեւան հանել։ Այդ պատճառով ալ վերջերս երկու եուկոսլաւ համայնավարներ ղրկուած էին Փարիզ՝ լռութեան դատապարտելու համար զայն։ Ֆրանսական եւ եուկոսլաւ ոստիկանութիւնը միասին կ'աշխատին՝ գաղտնիքը լուսաբանելու համար։

Մակեդոնացիները կը գործեն

Պելկրատ, 4 Մարտ.— Փիրոթէն կը հաղորդեն որ երէկ իրիկուն ժամը 8.30ին, այն պահուն երբ քաղաքին մէջ շրջագայութիւնը շատ մեծ է, երկու անծանօթներ Ազգային պանդոկի մէկ պատուհանէն չորս ռումբ նետեցին Քորսոյի վրայ, ուր խաղաղօրէն կը պտտէին քաղաքի բնակիչները։ Պայթիւնները ահռելի եղան։ Վիրաւորուեցան պանդոկի սրճարանը նստող 9 հոգի եւ 16 անցորդներ։ Վիրաւորները տարուեցան հիւանդանոց, ուր վար դրուեցան ութ հոգի։ Անոնցմէ մէկը՝ թեթեւագործ Միթիչ՝ մեռաւ գիշերը։

Այս եղեռնափորձին հեղինակները՝ առաջ եկած խուճապէն օգտուելով, յաջողեցան փախչիլ, ուղղուելով դէպի պուլկար սահմանագլուխ։ Կարգ մը նշաններ ցոյց կուտան թէ անոնք ծպտուած պուլկար քոմիթէճիներ էին։

ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԿՌԻՒԸ

ՍՈՖԻԱ, 4 մարտ.— Հրապարակագիր Վասիլ Փուտէֆ եւ երիտասարդ մը որ անոր կ'ընկերանար, սպաննուեցան։ Փուտէֆ իր երիտասարդութենէն ի վեր մասնակցած էր մակեդոնական կռիւներուն։ Վերջերս կը վարէր «Վարտար» թերթը, որ բուռն պայքար մը կը մղէ Միխայլոֆի խմբակին դէմ։

Քննութեանց հետեւանքով ձերբակալուեցան երեք հոգի։

Ռակովսկիի բժշկութիւնը

Ինչպէս կը յիշուի, Փարիզի նախկին խորհրդային դեսպան Ռակովսկի, աքսորուելէ վերջ, շնորհազուրկ եղած էր նաեւ Ստալինի կողմէ, որ զայն աքսորած էր Սիպերիա՝ իբրեւ տրոցկիական։

Ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, Ռակովսկի մալարիայէ կը տառապի եւ սրտի հիւանդութիւն ունի։ Բժիշկները յանձնարարած են որ Կովկաս երթայ օդափոխութեան համար, սակայն Քաղաքական Բիւրօն մերժած է։ Ներկայիս իր կնոջ հետ կ'ապրի Պառնաուլի մէջ, ուր զերոյէն 40-50 աստիճան վար ցուրտ կ'ընէ։ Քանիցս նուաղումներ ունեցած է։ Ասկէ զատ պատմական աշխատանքը, որուն ձեռնարկած էր, ընդհատած է եւ Ստալին հրաժարած է կարել անոր տրուած պարէնը։

Արաբիոյ կռիւները

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Անգլիացիները օդանաւեր եւ զրահապատ ինքնաշարժներ ղրկած են՝ վէհապիներուն դէմ, որոնք Անդրյորդանանի հողէն ներս արշաւած էին։ Կռիւներու ընթացքին 11 Անդրյորդանանցիներ սպաննուած են։

Զօր. Կուտեպովի շուրջ

Փարիզ հասան երեք Լեթոնացիներ, որոնց վրայ մեծ յոյս դրուած էր՝ Կուտեպովի գաղտնիքը պարզելու համար։ Երկու Ռիկացի վաճառականներ, կասկածած էին Անթուան Լայց անուն 23 տարեկան իրենց մէկ հայրենակցին վրայ, որ յունուար 31ին Փարիզէն Ռիկա վերադարձած էր՝ երեք ամիս Ֆրանսայի մայրաքաղաքը մնալէ յետոյ։ Կասկածելով որ յիշեալը կրնայ մաս ունենալ Կուտեպովի առեւանգման գործին մէջ, երկու վաճառականները օր մը գինովցուցած էին Լայցը եւ անկէ կարգ մը խոստովանութիւններ առած։

Լեթոնացի վաճառականները կը յուսային այդպիսով շահիլ կէս միլիոնի վարձատրութիւնը։ Փարիզեան ոստիկանութիւնը խիստ հարցաքննութեան ենթարկելով Լայցը, հաստատեց թէ անիկա ոչ մէկ լուր ունի առեւանգումի գործէն, միայն թէ անցածները 20,000 ֆրանքի կեղծ չեք մը ստորագրած ըլլալով, բանտ ղրկուեցաւ իբրեւ խարդախ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 15 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Վիքթոր Հիւկօի սրահներուն մէջ, 46 Rue St. Didier, մէթրօ՝ Trocadéro եւ Boissière։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Մուտք 15 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Պուա Քոլոնպի Թաղապետական սրահներուն մէջ Rue des Halles

Կընախագահէ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

Կը ներկայացուի Շիրվանզադէի «ՉԱՐ ՈԳԻ»ն

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ճագ-պանտ, հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։

Մուտք այրերու 7.50, կանանց 5 ֆրանք

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անդրէասի եւ շրջ. հայր. միութեան կողմէ այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Belleville ճաշարանին վերնայարկը։ Կը նախագահէ Պ. Ե. ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ համակիրները։

«ՅԱՌԱՋ» Կը ծախուի 170 Bld. Mageuta (Սինէմա LMXORի առջեւի կրպակը):

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

10րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10՝ Կազմ. կանոններ Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Բ. ժամ 10—11 Հ. Յ. Դ. պատմութիւն ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պելվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Ռոստոմ»ի սրահը։ Կը խօսի՝ Մ. Գույումճեան։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Համազասպ խումբի ժողովը այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Քէնտիրեանի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի Գ. Գալֆաեան։ Նիւթ՝ Հոսանքները տարբերութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 262 Rue Duguesclin, Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք, Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ։

Լիոնի Պատ. Միութեան անդամները ստիպողական ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գրադարանը։ Բացակայողները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին։

Պոմոն-Սէն Ժիւլիէն (Մարսէյլ) Զաւարեան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին ընկ. Պաղտասարեանի բնակարանը։ Բացակայ ընկերները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին։

Տեսինի կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՀՐԱՒԷՐ

Ա. Ահարոնեանի Յոբելինական յանձնախումբերու եւ վարչութեան ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Այս Կիրակի իրիկուն, Albert 1er թատրոնը, 64 Rue Rocher (Métro: St. Lazare et Rome)

Պոլսէն նոր ժամանած դերասան Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՓԱԼՐՊՃԵԱՆ

կը ներկայացնէ՝ Պրիէօի ՍԻՄՕՆը

Մասնակցութեամբ Պ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

եւ փարիզահայ լաւագոյն ուժերու

Քօմէտի մը մէկ արարով Պ. ԿԱՎՌՕՇ-ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ կողմէ

Գիները՝ 25, 15 եւ 10 ֆրանք։ Նախօրօք տոմսերը ապահովել «Կավռօշ»ի խմբագրատունէն եւ բոլոր հայկական ճաշարաններէն։

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ

— Տիկին մը ո՞ւր կրնայ գտնել վերջին նորաձեւութիւ... ամենասիրուն, ամենատոկուն եւ միեւնոյն ատեն անմրցելի ...րով, պատրաստ կամ չափու վրայ մետաքսէ եւ բուրդէ զգե... ներ, մանթօ, գլխարկ, ներքնազգեստ (lingerie) եւայլն։

— Տիկ. Ա. ՊՈՒՏԱԿԵԱՆԻ «ՄԱՏԼԷՆ» հայ վաճառատու... կասկած, 33 Rue des Dames, Métro Rome կամ Clichy. Մուտքը ազատ է ամէն օր մինչեւ 8, կիրակի մինչեւ ...

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ-անդամուհիները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մէջ: Կարեւոր օրակարգ,

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Քէսերէկի Հայր. միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալոն Սբանեոլի մէջ։ Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն։ Կը ներկայացուի՝ «ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ» զաւեշտ։ Մուտք՝ 7 եւ 5 ֆրանք,

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITI... 208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՄԱՐՏ 1930
7 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1205 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՉՆԱԿՈՎ ԵՒ ՋՈՒՐԸ ԿՏՐԵԼՈՎ...

Թերթերը կը շարունակեն կտոր կտոր տալ Ստալինի ծաօթ շրջաբերականին յանազան հատուածները, հաւաքական նտեսութեան գործադրման առթիւ:

Սպասելով, միշտ, բուն բնագրին, յիշենք մէկ-երկու յատանշական խօսքեր եւս:

Կը թուի թէ կուսակցութիւնը խելքը թռցուցած, գինոված է: Ստալին չի ծածկեր որ հաւաքական տնտեսութեան «անսպասելի» յաջողութիւնը «դարձուցած է շատ մը ընկերնեու գլուխը: Անոնք կը կարծեն թէ կրնան ամէն բան ընել եւ մէն ազատութիւն վայելել անպատիժ»:

Յետոյ, ուր հեգնութիւններ եւ սլաքներ կ'արձակէ: Դիտել ուտայ թէ շատ մը ընկերներ հաւաքական տնտեսութեան ձեռնարկած են եկեղեցիներու կոչնակները հնչեցնելով: կարծես ել կ'ուզեն— «Տեսէք ո՛րքան յեղափոխական ենք»: Իսկ բռութիւնը տիրապետող մեթոտ եղած է ամէն տեղ: «Ճեպընթաց սոցիալիզմ»ի անխելք ասպետները դիմած են զինուորական ուժի եւ կտրած են առուներուն ջուրը, ինչպէս յիշեցինք րէկ: Սպառնալիք՝ բանտարկելու, աքսորելու կամ անօթի ձգեու, մինչեւ որ գլուխ ծռէ գիւղացին:

Երբ այսքանը կը խոստովանի կարմիր միապետը, կարելի երեւակայել թէ քանի՛ անգամ աւելի ահաւոր է եղած ահ ու արսափը, յանուն Մարքսի եւ Լենինի: Իրականին մէջ՝ յաուն ափ մը խելագարներու:

Ստալինը ինք զգաստութեան կը հրաւիրէ այն ընկերները րոնք «առժամապէս կորսնցուցած են իրենց խելքը, ողջմտութիւնը», եւ կը յանձնարարէ սթափիլ ու փոխել գործելու եթոտները, եթէ չեն ուզեր վիժեցնել հաւաքական տնտեսութեան ծրագիրը:

Իսկ ո՞ր է այն ուժը որ զգաստութեան պիտի հրաւիրէ Կրեմլինի մէջ բազմած գոյնզգոյն ծանծաղամիտները, սկսելով Ստալինէն:

Ո՞րն է աւելի մեղապարտ,— հրամայող իմաստո՞ւնը, միաեծան իշխանաւո՞րը, թէ հրամանակատար չէկիստը կամ գործիչը, ոստիկանը կամ զինուորը, որոնք տգիտաբար գազան դարձած են իրենց նմաններուն հանդէպ: «Մարդը մարդուն գայլ»:

Կարդացէք այսօրուան թղթակցութիւնը՝ Կովկասի մէջ կատարուած գործողութիւններու մասին, եւ կրնանք որոշ գաղափար կազմել թէ ի՛նչպէս է կազմակերպուած ամբողջ արշաւանքը: «Պէտք է լինել տեղերում, տեսնել, լսել ու ... սարսափել»:

Հրամանը տրուած է առանց նկատի առնելու ո՛րեւէ տեղական հանգամանք: Ո՛ր եւ է պարագայ, մշակոյթ կամ ցեղ: Մինչեւ այսինչ օրը, այսինչ ժամուն...»: Ոչ մէկ առարկութիւն: «Ամէն օր, եթէ չասենք ամէն ժամ, բոլոր շրջաններում տեղի են ունենում աքսորներ, գնդակահարութիւններ եւ այլն: Դրանցից շատ քիչերի մասին է գրւում խորհրդային թերթերում: Հետեւելու եւ որոշ թիւեր տալու հնարաւորութիւն չկայ»:

Եւ դեռ ուրիշ պերճախօս պարագայ մը.

— «ցեղերում գործող պատժական խմբերը իրենց գործն են անում, բոլորովին անկախօրէն. եւ որեւէ կեդրոն չկայ որ հաշւի առնէ թէ օրինակ Հայաստանում օրական քանի մարդ է սպանւում կամ ընչազուրկ դառնում յանուն «ճեպընթաց սոցիալիզմ»ի:

Արդիւ՞նքը.— Պատասխանը փնտռեցէք Ստալինի նոր շրջաբերականին մէջ:

Տակաւին կարելի է հաշուել թէ ի՛նչ աստիճան կամ ի՛նչ չափով «յաջող» կը համարուի կատարուած արշաւը: Բայց այսօր իսկ չեն պակսիր փաստեր, «կոլխոզ»ին հետ միուած, անոր հետ կապուած ուրիշ պայքարներու ձախողման մասին:

Այսպէս, «Փրավտա», Մոսկուայի կեդր. օրկանը, կը գրէր փետր. 14ին, սերմնցուի հաւաքման (սերմֆոնտ) գլուխին վերեւ.

—«Ուկրայինան, Հիւսիսային կովկասը, Ստորին վոլկայի շրջանը եւ Խրիմը սեւը ցանկը պիտի արձանագրուին»:

Իսկ փետր. 19ին, դիտել կուտար թէ Խրիմը, Ստորին Վոլգան, Հիւսիսային կովկասը չեն գործադրած կեդրոնական կոմիտէի հրամանը, թէ Ուրալի, Սիպերիոյ, Անդրկովկասի մէջ սերմնցուի հաւաքումը այնքան դանդաղ կ'ընթանայ որ, չերաշխաւորեր տրուած հրահանգներուն գործադրութիւնը:

Փետրուար 20ը վերջին պայմանաժամն էր, եւ կառավարութիւնը 100ին 41 կը ցուցնէր ընդհանուր հաւաքումը: Իսկ «Խ. Հայաստան» (23 փետր.) մեր երկրին մէջ հաւաքուած հահատիկի պաշարը կը հաշուէր միայն 100ին 35 (102,051 կենդինար): Ինչ որ կը նշանակէ սնանկութիւն:

Ուրիշ ելքի կրնա՞ր յանգիլ շարժում մը, որ կը ճգնի «սոցիալիզմ կառուցել» եկեղեցիներու կոչնակներ հնչեցնելով, «տավուլ զուռնա» զարնելով, առուներուն ջուրը կտրելով եւ բանակն իսկ ասպարէզ քշելով:

Կարելի՞ էր սպասել ուրիշ վախճան, երբ համայնավարները իրենք անգամ ըմբոստացած են շատ մը պարագաներու մէջ, կուսակցութենէն հրաժարելով, հրամանները անտեսելով եւ ի հարկին սպաննելով:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻԱՄԻՏ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

«Ասպարէզ» վերլուծելով «Երեւան»ի յունուար 10 թուակիր հոչակաւոր խմբագրականը կը հարցնէ (7 փետր.).

— «Սակայն կարելի՞ էր արդեօք հարց տալ թէ՝ եթէ այդքան զբաղած են մեր կոմիսարները, եւ չեն կրնար զբաղիլ գաղութներու վիճակով, ինչո՛ւ ամէն տարի քանի մը անգամ մեծածախս պատուիրակութիւններ կը ճամբեն արտասահման, գործակալներ կը պահեն հայկական բոլոր կեդրոններուն մէջ եւ իրենց քիթը կը խոթեն գաղութահայ ամէն ձեռնարկի մէջ: երբ հարցը կը վերաբերի գաղութահայութեան դրամները քաշելու, կոմունիստական սնամէջ ճառերով գլուխ արդուկելու, կոմիսար էֆէնտիները շատ առատ ժամանակ ունին, բայց երբ կարգը գայ արտասահմանի հայութեան իրենց տալիք աջակցութեան — նոյնիսկ բարոյական աջակցութեան — ժամանակ չեն ունենար:

Բայց լսենք դեռ ուրիշ առակ՝

«Գաղութահայը պահանջկոտ է, առանց իր վրայ դրուած բարոյական պարտականութիւնը կատարելու»: կարելի՞ էր իմանալ թէ այդ ի՛նչ բարոյական պարտականութիւն է որ գաղութահայը թերացեր է կատարելու: Ամէն անգամ որ շինարար գործի մը համար դրամ է պահանջուեր, անխնայօրէն տրուեր է. ամէն անգամ որ երկրի համար մասնագէտներ են ուզուեր, տասնի փոխարէն 20 30 թեկնածուներ են ներկայացեր: իսկ ինքը հայկական իշխանութիւնը ի՞նչ է ըրեր գաղութահայութեան համար: կրնա՞յ ցոյց տալ իր ամէնէն աննշան մէկ գործը յօգուտ գաղութահայութեան:

Ո՛չ, պարոններ, այս բոլորը դատարկ եւ անհիմն փաստարկութիւններ են: Իրականութիւնը այն է որ Մուսթաֆա Քէմալի *խաթրը* ձեզ եւ ձեր մեծաւորներուն համար շատ աւելի մեծ կարեւորութիւն ունի քան գաղութահայութեան ամէնէն կենսական շահերը: Այս է մերկապարանոց ճշմարտութիւնը, ուրիշ ամէն առարկութիւն սոսկ ճամարտակութիւն է:»

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

«Րիզոսփասթիս» համայնավար թերթին նախկին խմբագիր Հաճիանասթասիու մերկացումներու նոր շարք մը սկսած է այս անգամ «փաթրիս»ի մէջ: փետր. 24ի թիւին մէջ ամբողջ սիւնակ մը նուիրած է Սահակ Մինասեան անունով հայ համայնավարի մը գործունէութեան մասին Թրակիոյ շրջանին մէջ: կ'ըսէ թէ ձեռք բերուած գումարները գործածուած են համայնավարական պրոպագանդի, համաձայն խորհրդային դեսպանատան ցուցմունքներուն: Յօդուածագիրը կը գրէ նաեւ հետեւեալ տողերը. «Աթէնքի մէջ ճանչցայ դեսպանատան պաշտօնեաներէն Արամ Թագւորեանը որ ինձմէ խնդրեց ստանձնել խորհրդային դեսպանատան հայերէն պաշտօնաթերթ «Ցաղթանակ»ի հրատարակութիւնը»:

ՇԻՔԱԿՈՅԻ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Շիքակօ՝ Ամերիկայի Արշակաւանը, ուր ամէն օր տասնեակներով ոճիրներկըգործուին, մաքրագործուելու վրայ է: Անցեալ շաբթու վերջը, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 814 կասկածելիներ, որոնց 185ը յոռի անցեալի տէր եւ դատապարտուած չարագործներ:

Մաքրագործումի աշխատանքը կը տեւէ մէկ ամիսէ ի վեր եւ ցարդ ձերբակալուած են շուրջ 5.000 հոգի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Կարմիր Օր»ուան ցոյցերը արգիլուած

Ինչպէս կը նախատեսուէր, վարչապետ եւ Ներքին Նախարար Թարտիէօ արգիլեց «Մարտ 6»ի առթիւ համայնավարներու կողմէ կատարուելիք ցոյցերը գործարաններու եւ փողոցներու մէջ: Վարչապետը հրաման տուաւ ոստիկանական տեսուչին ամէն միջոց ձեռք առնել՝ ցոյցերը արգիլելու եւ կարգը պահպանելու համար: Ինչպէս գրեցինք, ինքնաշարժի վարիչներու սէնդիկան որոշած էր իբրեւ ցոյցի մասնակցութիւն՝ աշխատանքը դադրեցնել ժամը 14—18: Հրահանգներ տրուեցան արձանագրել անունները բոլոր այն վարիչներուն, որոնք չաշխատելով հանդերձ, փողոցներու մէջ կը կենան պարապ կառքերով՝ խճողում առաջ բերելու եւ երթեւեկը դժուարացնելու նպատակով: Այդպիսիներու «թաքսի» վարելու արտօնագիրը ետ պիտի առնուի:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի մէջ համայնավարները մեծ պատրաստութիւններ տեսած էին գործազրկութեան դէմ ցոյց ընելու համար: Ցուցարարները գացին Մէնշըն Հաուս, ուր ճառեր խօսեցան: Ցոյցեր տեղի ունեցան նաեւ կարգ մը գործարաններու մէջ:

Պերլինի մէջ 10,000 ոստիկաններ շարժման մէջ դրուեցան՝ համայնավար ցոյցերն արգիլելու համար: Հեծեալ ոստիկանութիւնը կը հսկէր կարգապահութեան: Մեծ թիւով ինքնաշարժներ եւ հեծանիւներ դրուած էին ոստիկանութեան տրամադրութեան տակ:

Էսթոնիոյ մայրաքաղաք Րէվալի մէջ առջի առաւօտ ժամը 4ին յանկարծ միջնաբերդի ելեկտրական սուլիչները, եկեղեցիի զանգակները և նաւահանգիստին մէջի շոգենաւերը սկսան սուլել: Ասիկա փորձ մըն էր՝ ազգային պաշտպանութեան բոլոր ուժերը շարժման մէջ դնելու համար՝ բոլշեւիկեան որեւէ ցոյցի դէմ: Քանի մը վայրկեանի մէջ, զինուորական պահեստներն ու կամաւոր քաղաքապահները իրենց զէնքերով դիրք բռնած էին որոշուած կէտերուն վրայ, մասնաւորապէս Նամակատան մօտերը: Այդ պահուն սպայակոյտի պետը եւ հազարապետ մը ինքնաշարժով կ'անցնէին: Փողոցի մը անկիւնը՝ պահակ մը ուզեց կեցնել կառքը, որ մտիկ չըրաւ: Ասոր վրայ կամաւորները համազարկի ձեռնարկեցին՝ սպաննելով հազարապետը եւ ծանրապէս վիրաւորելով սպայակոյտի պետը:

Միւս բոլոր երկիրներուն մէջ ալ նախազգուշական խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան:

Փրակայի մէջ ոստիկանութիւնը խուզարկեց համայնավար կուսակցութեան գրասենեակները եւ կարգ մը համայնավարներու բնակարանները: Ձերբակալուեցան 18 վարիչներ, որոնց տունէն կարգ մը դատական փաստաթուղթեր գտնուած էին: Մարտ 6ի ցոյցերը արգիլուեցան: Գաւառական երկու համայնավար թերթեր խափանուեցան:

Վստահութիւն Թարտիէօի դահլիճին

Աղմկալի նիստէ մը յետոյ, Թարտիէօի դահլիճը 263ի դէմ 316 քուէով վստահութիւն ստացաւ (53 ձայնի մեծամասնութիւն): Ժողովինակիզբը զանազան ցոյցեր կատարուեցան: Մասնաւոր ցոյցի առարկայ դարձաւ ծովային նախարար Տիւմէնիլ, արմատական-ընկերվարական, որ առանց իր խմբակցութենէն արտօնութիւն խնդրելու Թարտիէօի դահլիճին մէջ մտած ըլլալով, առջի օր վտարուած էր կուսակցութենէն: Ընկերվարական նորընտիր երեսփոխան Թոնըլիէի մուտքը համակրական ծափերով ողջունուեցաւ: Վարչապետ Թարտիէօ նա, խարարական յայտարարութիւնը կարդացած ատեն քանիցս թշնամական բացագանչութիւններ եղան ընդդիմադիրներուն կողմէ, եւ նախագահ Ֆէրնան Պուիսոն քանիցս միջամտեց երեսփոխաններն ի կարգ հրաւիրելու համար:

Հարցապնդումներու շարքը բացաւ ընկերվարական Ֆրոսար: Աջակողմը այնքան աղմկեց որ, նախագահը ստիպուեցաւ երկու անգամ ընդհատել նիստը: Ֆրոսար խստիւ քննադատեց դահլիճին կազմը, նախարարներուն թիւը եւ ծրագրին որոշ կէտերը: Յետոյ հետզհետէ խօսեցան Տալիմիէ եւ Էրիօ՝ արմատական ընկերվարականներուն կողմէ, Ֆրանքլէն-Պույեոն, համայնավար Քաշէն, ընկերվարական Րընօտէլ:

Վարչապետը բեմ բարձրանալով պաշտպանեց իր ներկայացուցած ծրագիրը: Ըսաւ թէ անհրաժեշտ է նախ քուէարկել ելմտացոյցը, վերաքննութեան ենթարկել տուրքերը, գործադրել ընկերային ապահովագրութիւնները, ու վերջացնել միջազգային բանակցութիւնները: Այս նուազագոյն ծրագիրը իրագործելու համար անհրաժեշտ է տեսակ մը քաղաքական զինադուլ, այդ սկզբունքով ճամբայ ելած է եւ կազմած հանրապետական դահլիճ մը, հիմնուելով 1928ի խորհրդարանային ընտրութեանց արդիւնքին վրայ:

Աղմուկներու մէջ կատարուեցաւ քուէարկութիւնը եւ ընդունուեցաւ ձախ արմատական երեսփոխաններու ներկայացուցած վստահութեան բանաձեւը:

Անատոլուի աղէտը չպիտի պատմէր երբ...

Զօր. Քոնտիլիս յօդուածաշարք մը սկսած է հրատարակել «Իմէրիսիոս Թիփոս»ի մէջ Անատոլուի աղէտի մասին: Զօրա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՐՑՈՒՄԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը (5 մարտ), հրատարակութեան տուած է երկար նամակ մը, յանուն «Քալամաթայի Ազգ. Արամեան վարժարանի հոգաբարձութեան», որուն ոչ անդամները ծանօթ են մեզի, ոչ ալ իրաւասութիւնները:

Նամակին գլխուն սպրդուած խորագիրը կը բացատրէ ամէն բան.— «Քալամաթայի մանկապարտէզին դրամը դեռ փարի՞զ կը մնայ»:

ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ.—

1. Քալամաթայի մանկապարտէզին պատմութիւնը եւ լուսանկարը մեզի հաղորդած էր հին ծանօթ մը, առեւտրական, Պ. Տիրան Գասպարեան (Փաթրաս), որուն միջոցաւ կը մատակարարուին Փարիզի Տիկնանց Միութեան եւ Բարեգործականի նպաստները:

2. «Յառաջ»ը կոչ ուղղեց իր ընթերցողներուն, գոցելու մանկապարտէզին մէկ տարուան բացը, 2000 ֆրանք:

3. Հանգանակութենէն գոյացաւ 4211 ֆրանք (տես *Յառաջ* 17 դեկտ. 1929):

*Յառաջ*ը իրաւունք ունէր մատակարարելու այս գումարը, ամսէ ամիս ղրկելով 150—200 ֆրանք (2000ի սահմանին մէջ), եւ մնացեալը յատկացնելով ուրիշ երեք չքաւոր դպրոցներու (Էյիոն, Բիրկոս եւ Փաթրաս), ինչպէս առաջարկուած էր:

Մինչդեռ, հազիւ հանգանակութեան ձեռնարկած, եւ չունենալով չէքի ապահով հասցէ, փութացինք երկու անգամէն Պ. Տ. Գասպարեանի միջոցաւ ղրկել 1200 ֆրանք (5 եւ 11 դեկտ. 1929):

Այս առաքումէն յետոյ, մանկապարտէզին շուրջը վէճ մը ծագած ըլլալով, լրացուցիչ տեղեկութիւններ պահանջեցինք եւ, համաձայն Քալամաթայի գաղթականաց Յանձնախումբի, հոգեւոր հովիւ Ղեւոնդ Քհ. Տ. Ղուկասեանի, Յունահպատակ Հայերու Միութեան, Հ. Կ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական կազմին հաւաքական եւ պատճառաբանեալ նամակին, մնացեալ չէքերը փոխադրեցինք Պ. Յակոբ Տէր Ղուկասեան (Ատենապետ Գաղթ. Յանձնախումբի):

Այս առթիւ մեզի ուղղուած նամակներուն պատասխանն ալ տուած ենք նոյն հասցէներով:

«Յառաջ»ը հարիւր հազարներու գործառնութիւններ ունեցած է հրապարակաւ եւ կ'ունենայ տակաւին: Բայց առաջին անգամ է որ կը հանդիպի այսքան սմսեղուկ ակնարկի մը:

«Ապագայ» թող պարտք սեպէ հրատարակել նաեւ այս պատասխանը (Մամուլի օրէնք, 1881):

ՆՈՐ ԵՐԱՇՏ

Գրած էինք թէ Դոնեայի նահանգին մէջ նոր երաշտի մը վախը կայ, անձրեւ եւ ձիւն եկած չըլլալով մինչեւ հիմա: Դոնեայի թերթերը կը գրեն թէ դաշտային գիւղերը երկար ատենէ ի վեր ջուրի կարօտը կը քաշեն եւ ստիպուած են այս եղանակին իսկ լիճերու եւ գետերու ջուրերը արտերը վազցնել: Բայց եւ այնպէս, Չարշամպա գետակն ալ ցամքած է: Եթէ գարնան բաւարար չափով անձրեւ չգայ, երաշտը գլուխ ցցած պիտի ըլլայ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ նախագահ Թոմաս Մազարիքի ծննդեան 80ամեակը կը տօնուի այսօր:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

«ԱՆՈՒՇ»Ը ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ.— ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՃԷՉ ՊԷՆՏ.—

Լոնտոնի փոքրաթիւ գաղութը խանդավառութեամբ տօնեց, կիրակի օր, Ահարոնեանի յոբելինական հանդէսը: Թէեւ գրական հաւաքոյթներ սպասուած յաջողութիւնը չեն գտներ այստեղ, որովհետեւ մտաւորականներ չունինք մեր մէջ, սփոփանքով պէտք է յիշել որ Ահարոնեանի նուիրուած գեղարուեստական հաւաքոյթը բացառաբար յաջող անցաւ:

Օրուան նախագահը՝ երեսփոխան Պոլտուին հիւանդութեան պատճառաւ չկրցաւ ներկայ գտնուիլ եւ Տոքթ. Տէնճեանն էր որ կատարեց նախագահութեան պաշտօնը:

Ամէնէն առաջ խօսեցաւ Պ. Ժ. Միսաքեան, որ շատ սեղմ կերպով բացատրեց այն պատճառները որոնք պարտք դրին հայ ժողովուրդին վրայ տօնելու քառասնամեայ գրական գործունէութիւնը մեծ բանաստեղծին.

— «Ահարոնեան ծնաւ ու հասակ նետեց Հայոց աշխարհի կապուտակ երկնքին տակ, ապրեցաւ հայ ժողովուրդի վիշտը եւ բանաստեղծի իր բացառիկ տաղանդով երգեց անոր արցունքը: Ահարոնեանի ամբողջ գրականութիւնը՝ 1895էն մինչեւ այսօր պատմութիւնն է հայ ազգին: Հարազատ են իր պատմուածքները եւ անկեղծ իր հայրենասիրութիւնը: Արուեստագէտ է Ահարոնեան՝ տխուր իր զգայնութիւններով բայց ըմբոստ: Եթէ արցունք կայ իր գրականութեան մէջ, կայ նաեւ ընդվզում եւ յեղափոխական թռիչք, եթէ տառապանք կայ իր բանաստեղծութեան մէջ, կայ նաեւ անվհատ ու անվեհեր պայքարողի հոգեբանութիւն: Ահարոնեանի գրականութիւնը պատկերացումն է եւ հարազատ արտայայտութիւնը մեր ցաւերուն, մեր յուսախաբութեանց ու մարտնչումներուն: Կը տօնենք ուրեմն Ահարոնեանը որովհետեւ ան մեր մեծագոյն գրական արժէքներէն մէկն է, որովհետեւ ան խորհրդանշանն է եւ փաստը հայ ժողովուրդի ստեղծագործ զօրութեան, որովհետեւ ան շնորհիւ իր գրականութեան, ամբողջ քառասուն տարի դաստիարակեր է սերունդ մը, ապա ուրեմն շարունակեր է այն գործը, զոր իրմէ առաջ սկսան Աբովեանները, Նալբանդեաններն ու Րաֆֆիները: Կսկծալի է որ քաղաքական պայմաններու պատճառով հայ ժողովուրդը պատեհութիւնը չունի մեր հայրենիքին մէջ տօնելու այս յոբելեանը: Բայց անկասկած կուգայ այն օրը երբ, փոխանակ օտար ափերու վրայ թէյասեղանի մը շուրջ յայտնելու մեր յարգանքը Ահարոնեանին, մենք կը դնենք իր գլխուն դափնեայ պսակ մը Արարատի ստորոտը»:

Պ. Միսաքեան յետոյ տուաւ կարգ մը տեղեկութիւններ Յոբելինական Կեդրոնական Յանձնաժողովի եւ առաջադրուած Գրական Ֆոնտի մասին:

Երկրորդ խօսողն էր Պ. Արշակ Սաֆրաստեան որ ըսաւ.

—«Ահարոնեան զաւակն է այն երկրին որ կը գտնուի Արարատի ստորոտը: Արարատը, ձիւնապատ՝ տարուան կէսը, իր շուրջը ունենալով Հայաստանի ամենագեղեցիկ մասը, ստիպուած էր կարծես Ահարոնեան մը ստեղծել: Հոն կ'ապրի հայ գիւղացին իր ուրախութիւններով, իր ցաւերով եւ իր աւանդութիւններով: Ահարոնեանի գրականութիւնը իրական հայելին է հայ ժողովուրդի վերջին յիսնամեակի պատմութեան: Ահարոնեան բուն իսկ հայ ժողովուրդն է, ինք ներշնչուած է այդ ժողովուրդէն եւ փոխադարձաբար ներշնչած է անոր: Տարիներ առաջ երբ շփման մէջ մտայ հայ գիւղացիութեան հետ՝ Կովկասի մէջ, զգացի առաջին անգամ ըլլալով թէ Ահարոնեանը ինչպիսի հմայք ունէր մեր ժողովուրդին մէջ, եւ ինչ տեղ անոր սրտին մէջ: Կը յիշեմ որ ծանօթ ըմբոստութեան մը ատեն մեր գիւղացիները հայ յեղափոխականներու դրդումով որոշեր էին տուրք չտալ Թուրք կառավարութեան: Չարիքը կանխելու համար երբ հարց կուտայի, Գէորգ Զավուշին թէ ինչո՞ւ կ'ընեն այդ տեսակ վտանգաւոր փորձեր, յայտնի յեղափոխականը պատասխանեց.— «Պարոն, դուք Ահարոնեան կարդացե՞ր էք. Ահարոնեան կ'ըսէ որ այն բոլորը որոնք զուլում կը հասցնեն մեր ժողովուրդին պէտք է պատժուին»: Ես յեղափոխական մը չէի, բայց ըմբռնեցի թէ ի՛նչ ուժ էր Ահարոնեանը մեր ժողովուրդին համար:»

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկին Սուրաբեան, որուն երգերը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին, Տիկին Շ. Նէվշէհիր որ շատ զգայուն շեշտով արտասանեց Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը, եւ Օր. Գ. Բէհեաեան, հմակրելի դաշնակահարուհին:

Փակման ճառը արտասանեց Պ. Մալքոմ որ անգլիերէն լեզուով պարզեց Ահարոնեանի տաղանդը իբրեւ մեր ամէնէն մեծ բանաստեղծը: Յետոյ բացատրութիւններ տուաւ Գրական Հիմնադրամի մասին, կոչ ընելով Լոնտոնի հասարակութեան մասնակցիլ անոր: Արդէն իսկ բացուած է հանգանակութիւն մը եւ մասնաւոր յանձնախումբ մը պիտի զբաղի այդ հարցով:

Կ'արժէ ի վեր հանել որ, թէ հանդէսին կազմակերպութեան եւ թէ մասնախումբին մէջ իրենց ինկած պարտականութիւնը սիրայօժար կատարեցին բոլոր հայրենակիցները, առանց քաղաքական դաւանանքի խտրութեան:

* *

Ամէն անգամ որ կը փորձեմ երկու տող գրել Լոնտոնի հայ կեանքին մասին, կը շուարիմ նիւթի պակասէն: Բայց այս անգամ բախտաւոր եմ: Եռուզեռ մը կայ գաղութին մէջ, պարահանդէս, թատրոն, ընդունելութիւն ի պատիւ Կաթող. Պատուիրակին, յետոյ դարձեալ պարահանդէս, դարձեալ ընդունելութիւն, թէյասեղան:

Սթափո՞ւմ թէ պատահական երեւոյթ:

Լոնտոնի գաղութը ոտքի է՝ երբ Տիկնանցը պարահանդէս կը սարքէ: Գաղութը կը շարժի, երբ բարձրաստիճան կղերական մը կուգայ Լոնտոն քարոզ տալու կամ երկու ծունկ աղօթք ընելու Ս. Սարգիս եկեղեցիին մէջ: Բայց Լոնտոնի գաղութը կը քնանայ երբ ուրիշ ամէն տեղ հայ ժողովուրդը կը տօնէ Փետր. 18ը, Ապրիլ 24ը, Մայիս 28ը, Մշակոյթի օրը: Ուան սթէփ, թանկօ, պատարագ եւ հոգեհանգիստ, երբեմն քանի մը ստեռլին նուէր այս կամ այն հանգանակութեան եւ... կեցցէ՛ Հայաստան:

Յոգներ է այս գաղութը եւ յուսահատօրէն թմրեր: Շատ լաւ ծանօթ եմ տիրող հոգեբանութեան եւ գաղութին մտաւորական մակարդակին, բայց տակաւին կը հաւատամ որ կարելի է աւելին ընել, մեր ազգային դիմագիծը պահելու համար:

Տէր եւ տիկին Սուրաբեանները բեմադրեցին Յովհ. Թումանեանի «Անուշ»ը: Աննախընթաց էր իրենց բարոյական յաջողութիւնը: Նիւթական քաջալերութիւն գրեթէ չկար, որովհետեւ— խոստովանինք վերջապէս— մեր գաղութն ալ կը տառապի օտարամոլութեան ախտէն: «Եղբայր, հայ թատրոնը ի՛նչ է, անգլիականը կ'երթամ...»:

Այո՛, գացէք օտարին՝ երբ հասեր էք մտաւոր զարգացման այն աստիճանին, ուր միայն Պէրնըրտ Շոըը կրնան գոհացում տալ ձեր գեղարուեստական վայելքին կամ առնուազն ծանօթ էք անգլերէն լեզուին, բառ առ բառ հետեւելու համար խաղին: Իսկ մեր գաղութին մէջ քանի՞ հոգի կրնաք համրել այդքան զարգացած...: Հայ արուեստին վայելքը օտար արուեստը չի կրնար տալ մեզի: Նախ մենք ու մերինը, յետոյ ուրիշը եւ ուրիշինը,

«Անուշ»ը տեսնելէ եւ Տիկին Սուրաբեանի զմայլելի ձայնը ծափահարելէ ետքն է, որ բարեկամս կ'ըսէր. «Ասանկ աղուոր բաներ ունինք եղեր ու ես չէի գիտեր...»: Լոնտոնի գաղութը տեսած էր մինչեւ հիմա «Արշին Մալ Ալան» կամ «Զարշըլը Արթին»: Կ'արժէ գնահատել Սուրաբեաններու ձեռնարկը, որովհետեւ եթէ չկրցան նիւթապէս լայն օժանդակութիւն ստանալ, գոնէ մեծ գործ մը կատարեցին, ցոյց տալով Լոնտոնի գաղութին թէ հայ ժողովուրդն ալ ունի իր արուեստը, իր բանաստեղծութիւնը եւ երաժշտութիւնը:

ԱՐԱՄ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԴԷՊԻ ԱՆԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱԼԷՊ, 25 փետր. — (Սեփ. Թղթ.) — Մասնաւոր նամակէ մը կը քաղեմ հետեւեալ ստոյգ տեղեկութիւնները, որոնք կը պատկերացնեն Թուրքիոյ ներքին կացութիւնը:

Թուրքիան մէկ ծայրէն միւսը, վերածուած է անառականոցի մը: Նոյնիսկ յետին ծայրագաւառներու մէջ, Թուրք կնոջ պարտադրուած ազատութիւնը, արդուզարդի եւ պարահանդէսներու նորութիւնը, եւ այս բոլորէն օգտուող զինուորական դասակարգի առանձնաշնորհեալ կենցաղը, անասելի չափերու են հասցուցած:

Օրինակը «Ղազի»էն առնող զինուորականները գաւառներու մէջ լպիրշ եւ սանձարձակ կեանք մը կը վարեն: Անոնց քմահաճոյքին եւ յարձակումներուն դէմ, ո՛չ մէկ քաղաքացի կրնայ պաշտպանել իր ընտանեկան պատիւը:

Ժողովրդային տնտեսութիւնը օրէ օր կը քայքայուի: Առեւտուրը ամենուրեք կանգ առած է: Հսկառակ ասոր, զանազան անուններով ու ձեւերով ծանր տուրքեր կը պարտադրուին եւ կը գանձուին աննախընթաց խստութեամբ: Ով որ չկարենայ վճարել իրեն պարտադրուած տուրքը, ստիպուած է ծախելու իր տնտեսութեան վերջին մնացորդը եւ գոհացնելու կառավարութեան պահանջը, հոգ չէ թէ դատապարտուած ըլլայ յաջորդ օրը թշուառութեան մատնուելու: Թուրքերու համեմատութեան մասին գաղափար մը տալու համար, կարելի է ըսել թէ, կառավարութիւնը 3/4ով բաժնեկից է ամէն շահի եւ ձեռնարկի: Սնանկութիւնները սովորական երեւոյթ դարձած են: Քաղաքներու մէջ շուկաները կը պարպուին: Ամէն օր նոր խանութի մը կամ վաճառատան մը փեղկերը կը գոցուին:

Թուրք ժողովուրդին հարիւրին 90ը խոր ատելութեամբ մը լեցուած է Մ. Քէմալի կառավարութեան եւ անոր բռնադատած բարենորոգումներուն հանդէպ: Միակ գոհ մնացող տարրերն են զինուորական դասակարգը, կառավարական պաշտօնէութիւնը եւ մանաւանդ լրտեսական կազմակերպութեանց պատկանողները, որոնք լիառատ կը վճարուին եւ ամէն ազատութիւն կը վայելեն ժողովուրդը կեղեքելու եւ սանձարձակ շուայտութեամբ մը ապրելու: Սակայն կը թուի թէ, այդ տարրերը զարդ գոհացնող Քէմալը, ի վիճակի չպիտի ըլլայ այսուհետեւ ալ նոյն ձեւով շարունակելու: Ամսականներու վճարումները սկսած են կաղալ արդէն, որովհետեւ օրէ օր կը ցամքին հասոյթի աղբիւրները: Թուրքիան երբեւիցէ այսքան արագ եւ արմատական ձեւով դէպի փլուզում եւ սնանկութիւն չէր դիմած:

Այս կացութեան առջեւ, Էնկիւրին խուճապի մատնուած է, ձեռնարկներ ու ծրագիրներ իրարու կը յաջորդեն կանխելու կամ գոնէ դանդաղեցնելու համար աղէտը: Սակայն կեանքի եւ տնտեսական օրէնքները աւելի անողոք են քան Քէմալներու կամքը:

Ըսի արդէն թէ, Թուրք ժողովուրդը խոր ատելութեամբ մը լեցուած է Մ. Քէմալին դէմ, սակայն սարսափի րէժիմը փակած է բոլոր լեզուները: Առանց այդ ալ ըմբոստ հոգիէ զուրկ Թուրքը, վերածուած է անբան հօտի մը:

Ընդդիմադիր որեւէ կազմակերպութիւն չկայ: Կազմակերպուելու քիչ թէ շատ ընդունակ միակ տարրը, նախկին Իթթիհատի բեկորները կրնային ըլլալ, սակայն անոնք ալ մնացած են բացարձակապէս առանց գլուխի եւ ղեկավարի:

Այս պայմաններուն մէջ, որքան ալ խոր ըլլայ ժողովուրդին ատելութիւնը եւ տնտեսական թշուառութիւնը, միամտութիւն է սպասել որեւէ ժողովրդական շարժումի: Նման շարժում մը, թերեւս դարձեալ բանակէն ծայր տայ, եթէ երբեք կառավարութիւնը ի վիճակի չըլլայ, այսօրուան նման, նիւթապէս լայն չափով գոհացնելու եւ դժգոհութիւններ խմորուին սպաներուն մէջ:

Այսպէս թէ այնպէս, հիմնական հարցը ո՛չ Թուրքիոյ վարչաձեւն է, ո՛չ ալ ընկերային բարենորոգումներու յառաջ բերած բարիքն ու չարիքը: Էականը, Թուրքիոյ տնտեսական քայքայման փաստն է: Թուրքիոյ, վերջին տասը տարուան տնտեսական կեանքին ուշադիր հետեւողը, կրնայ արձանագրել թիւեր ու փաստեր, որոնք աւելի պերճախօս են քան բոլոր ճառերը:

ՀՐԱՅՐ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ՝ ՍԻՆԷՄԱ

Շուէտական թերթ մը կը գրէ. — Ռուսիոյ մէջ եկեղեցիները — ինչպէս գիտէք — թատրոնի, օփերայի եւ պարասրահի կը վերածուին: Այս կարգէն է Շուէտական հին եկեղեցի մը, որ շուէտացի գաղթականներուն Շուէտ փոխադրուելէն վերջ թատրոնի փոխուեցաւ երջանիկ բոլշեւիկներուն կողմէ: Բայց ներկայացումները եւ ֆիլմերը բոլորովին պարապ աթոռներու առջեւ կը տրուին: Ո՛չ մէկը կը համարձակի ներս մտնել... Ոգիներ կը վխտան աներեւոյթ կերպով: Ցայտնապէս կը լսուի եղեր տղեկի մը լացն ու կոծը միշտ նոյն տեղը ուր երբեմն հաստատուած էր աւագ խորանը: Ներկայացում տուող բոլշեւիկներն ալ վախցեր են, բայց քննութիւն քննութեան վրայ կատարելով՝ չեն կրցած գաղտնիքը մէջտեղ հանել... տղեկը կը ճչայ միշտ... Եւ եկեղեցի — սինեման կամ սինեմա — եկեղեցին միշտ դատարկ է...:

"ՃԵՊԸՆԹԱՑ ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԸ,, ԿՈՎԿԱՍԻ Մ[ԷՋ]

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՔԱՆԴԷՆ ԳԻՒՂՆ ՈՒ ԳԻՒՂԱՑԻՆ.— ՅԱՏՈՒԿ ՇԱԽՄԽՈՒՄԲԵՐ, ԲԱՆԱԿՆ ԱԼ ՄԻԱՍԻՆ.— ՆՈՐ ԶԵՐ[...] ԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ[...] ԹԱԹԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԽՉԻՆ ԻՐԵՆՑ ՈՒՂՏԵՐՈՎ.— ՕՐ[...] ԿԱՆ ՔԱՆԻ՞ ՄԱՐԴ ԿԸ ՍՊԱՆՆՈՒԻ...

ԹԱՒՐԻԶ, 19 փետր. (Սեփական Թղթ.).— Ինչպէս գրած էի անցեալ անգամ, ձմրան ձիւնի եւ ցրտերի պատճառով, փախստականների թիւը նուազած է: Դրանց փոխարէն մէկ-մէկ օրինաւոր ճանապարհով եկողների ենք հանդիպում, որոնք մեր տեղեկութիւնները հաստատելով, պատմում են նորանոր եւ աւելի ծանր դէպքերի մասին:

Հարազատօրէն գրի եմ առնում պատմութիւնը մի նորեկի որ մինչեւ վերջին օրերը իր պաշտօնով շրջել է Կովկասի մի շարք շրջաններ եւ մօտիկից դիտել է անցուդարձը:

Գիւղատնտեսութիւնը այսպէս ասած վերակազմութեան, այսինքն, հողն ու արտադրական բոլոր միջոցները մասնաւորից վերցնելու եւ համայնական— կոլտնտեսութիւնների վերածելու հետեւանքով, ամբողջ երկիրը, Սպիտակ ծովից մինչեւ Արաքս չտեսնուած ու չլսուած վերիվայրումներ է ապրում: Քիչ է այսքանն ասելը: Որպէսզի կարելի լինի լրիւ պատկերացնել տեղի ունեցող դէպքերն ու գէթ մասնաւորապէս հասկանալ այս աննախընթաց գործի առաջ բերած իրարանցումն ու խառնակութիւնները, պէտք է լինել տեղերում, տեսնել, լսել ու... սարսափել: Հարիւրին եօթանասուն հինգից ութսուն հինգ անգրագէտ, շատ տեղերում դեռ թափառական կեանք վարող յետամնաց մի երկրում, որպիսին է Ռուսաստանը, առաւելապէս նրա ծայրամասերը, ցնորամիտ խելագարների մի հրամանագրով դրուած է դէպի կոմունիզմ տանող ճեպընթացի վրայ:

Ոչ միայն խօսք չկայ, աստիճաններով, որոշ ուսումնասիրութիւններից յետոյ մի տեղ շատ, մի այլ տեղ մի քիչ ուշ «սկսելու» մասին, այլ ամբողջ երկրում, հիւսիսի Սամոեդներից ու Անդրկասպեանի Խըրխըզներից մինչեւ Ալագեազի վաչկատուն ցեղերը, Ստալինի եւ իր ձեռքում խաղալիք դարձած մի խումբ ռուս կոմխիկարների խենդ ու խելառ կարգադրութեամբ, հրամայուած է «մինչեւ այսինչ օրը, ու այսինչ ժամը— ոչնչացնելով կուլակին որպէս դասակարգ, քանդել հին գիւղը հիմնովին ու նրա տեղը կառուցանել Լէնինի եւ Ստալինի հրամայած տիպի սոցիալիզմը»:

Ու մանաւանդ այդ արիւնոտ վերին հրամանը իրագործելու ժամանակ, իրաւունք չի տրուում— ոչ ոքի և ոչ մի տեղ— քննել, վիճել եւ կամ աջ ու ձախ թեքումներ կատարել: Հարկ է կատարել վերին հրամանը աւելի հլութեամբ քան Նիկոլայի օրով: Այս բոլորի վրայ աւելացրէք աւազակաբարոյ ու տգէտ, բայց իրենց իմաստուն ձեւացնող ստուարաթիւ մարդիկ, որոնց ձեռքն է երկրի իրական ղեկը, եւ ձեզ համար պարզ կը լինի այն ահաւոր դրութիւնը, որն ապրում է 150 միլիոնանոց ժողովուրդը:

Աւելորդ չի լինի, մի քանի բնորոշող դէպքերի վրայ հրաւիրել ձեր ուշադրութիւնը:

— Մոսկուայից յատուկ խմբեր են ուղարկուած Թիֆլիս, այնտեղից էլ բաժանուած շրջանները՝ հսկելու ու անշեղ կատարելու տրուած հրամանը: Ես ամէն տեղ էլ ականատես էի լինում, թէ ինչպէս գիւղացիները — թէ ունեւոր եւ թէ չունեւոր — վերին աստիճանի թշնամական ընդունելութիւն էին ցոյց տալիս քաղաքից եկող հիւրերին, որոնց կեանքը տեղ— տեղ վտանգի էր ենթարկուած: Գիւղ եկողներին օգնելու համար, տեղական հանրապետութիւնները հազարաւոր կոմունիստ բանուորներ ու այլ եւ այլ մասնագէտներ էին ուղարկել, իսկ առաքեալների կեանքը աւելի անվտանգ[...] գիւղացիներին աւելի «[...] վիճակում» պահելու համար[...] բաքւնչիր գաւառ ուղար[...] էր կարմիր բանակից զօր[...] ներ ու չէկիստների խումբ[...]

Այսուհանդերձ, դուք կ[...] մի կոմունիստ թերթերում[...] օր կը կարդաք, որ գիւղ[...] զգաստանալու եւ ոչխարի[...] թեամբ «սոցիալիզմի» ուղի[...] նելու տրամադրութիւն ցոյց[...] տալիս: Գիւղացիները, գա[...] կամ բացայայտ փճացնու[...] իրենց առուները, ջրանցք[...] մորթոտում են անասուննե[...] կտրտում են այգիների ծա[...] եւ առհասարակ այն ինչ[...] շների բերանը պիտի ընկն[...] ոչնչացնում են: Հրամայուա[...] խստիւ պատժել այդ խա[...] նարար գիւղացիներին: Բ[...] շարժումն այնպիսի ընդհա[...] ձեւ է ստացել, որ «անտար[...] թիւններն, աքսորները ու [...] դակահարութիւնները չեն [...] նում: Ընդհակառակն, գն[...] դրանց վրայ աւելանում են [...] ղական կոմունիստների, կո[...] նիկների եւ շատ անգամ կ[...] ղաքից գնացած «ղեկավարն[...] սպանութեան դէպքերը:

Որոշ շրջաններում գ[...] հասել է բացարձակ կռիւ[...] ղացիների եւ զօրքի մէջ:

Ղամարլուի շրջանում [...] 100 հոգի է ձերբակալուած: Թանի շրջանում մօտ 150 հ[...] Լեռնային Ղարաբաղում [...] 250 հոգի:

Իսկ Նախիջեւանի շր[...] թաթարներից շատերը իր[...] ուղտերով եւ ստացուա[...] անցել են Պարսկաստան:

Նոյն խստութիւններն ու [...] բակալութիւնները տեղի են [...] նեցել նաեւ Վրաստանում [...] Ադրբէջանում:

Ամէն օր, եթէ չասենք ա[...] ժամ, բոլոր շրջաններում [...] են ունենում աքսորներ, [...] կահարութիւններ եւ այլն[...] ցից շատ քչերի մասին է [...] ւում խորհրդային թերթե[...] հետեւելու եւ որոշ թիւեր [...] լու հնարաւորութիւն չկա[...]

Շրջանները, այդ տեսա[...] տից կտրուած են միմեանցից[...] տեղերում գործող պատժա[...] խմբերը իրենց գործն են [...] նում, բոլորովին անկախօրէ[...] որ եւ է կենտրոն չկայ, որ հ[...] առնի, թէ օրինակ Հայաս[...] նում օրական քանի մարդ [...] սպանուում, կամ ընչազ[...] դարձնում յանուն «ճեպըն[...] «սոցիալիզմ»ի:

Թէ ի՞նչ դուրս կը գայ [...] բոլորից կանխորոշել դժուար[...] Սակայն մի բան արեւի [...] պարզ է, որ երկիրը տնտես[...] պէս ու քաղաքականապէս [...] հավիժում է դէպի անդունդ[...] իմ խորը համոզումով, [...] դէպի այդ անդունդը քշող [...] կուսը, նրանից աւելի [...] պիտի հասնի անդունդի [...] տակը:

Ինձնից յետոյ եկողները [...] շուշտ աւելի թարմ տեղեկ[...] թիւններ կը բերեն ձեզ:

Բ[...]

ԴՐԱՄՆԵՐԸ ԳԵՂՈՒՀԻԻՆ ՆԿ[...]

Մոսկուայէն նորութիւն մ[...] հասնի: Գործավարներու [...] բիւրոն որոշած է յառաջիկ[...] ամառ շրջաբերութեան հանու[...] լիք նոր թղթադրամներուն վր[...] տպել Ռուսիոյ ամէնէն գեղեց[...] աղջկան պատկերը, փոխանա[...] Լէնինի պատկերին:

Խորհրդային միութեան ամ[...] կողմը կատարուած մրցում[...] րուն հետեւանքով գեղեցկուհ[...] թագուհի ընտրուած է Մոսկուա[...] յէն օրիորդ Ագնէսս Մուժոսկին[...] անոր պատկերն է որ պի[...] տպուի նոր դրամներուն վր[...]

...ՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆ...

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐԻ ՄԷՋ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐ.— 1924էն ...պիցեանքուրը կը տօնէ ...Փետրուար 18ը, որ ...ռոտացութեան ...ուած էր Փրանսայի միւս մա... ...ման մէջ, տակաւին քանի մը ...րի առաջ։

Այս տարի ալ կազմակեր-...ուած էր Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ...ակոմիտէն, նրակի օր։ Կոկիկ ...ութիւն մը հաւաքուած էր ...պիցեանքուրի սրահը։ Բացումը ...րեց ընկեր Ղաւարշ Միսաք-...ն, մէկ վայրկեան յոտնկայս ...ծ, ...րգանքի հրաւիրելով ներկաները, ... պատիւ ՅԴ օրուան ... եւ ժնյայտ հերոսնե-...յան։ «Կա՛ր ...ան մը երբ մեր ...չէին գի-...փետր. 18ի փառքը։ Բայց ...յսօր կ'ուրանան։ Միայն Դաշ-...նակցութիւնն որ պարտականու-...թիւն կը սեպէ բարձր պահել յի-...շատակը այս ժողովուրդի մար-...տընչմիներու, ինչպէս տագնապ-...ներուն ու սուգերուն։»

Ընկեր Հաշէն Գրիգորեանի ...լինակ երգերէն յետոյ, խօսք ...առաւ օրուան բանախօսը ընկեր ...Արծրունի, որ մանրամասնօրէն ...գրեց բոլոր անցուդարձերը, նո-...մէկ իշխանութեան ննգութիւն-...ները ու վայրագութիւնները, ո-...րոնք վճռական դեր կատարեցին ...դէպքերու ընթացքին։ «Հայ կո-...մունիստները իրենք իրենց ձեռ-...քով պատրաստած էին փետրուար 18ը։ Եւ տիրող բռնութիւնը ...պացուցանէ թէ փետր. 18ը կը ...շարունակուի տակաւին։» Պ. Պա-...յեան մենախօսեց Օտեանի «Չար-...չըը Արթին Աղա»յի առաջին ա-...րքը եւ ուրիշ զուարճալի կտոր-...ներ։ Արտասանեց Վարուժանի «Նաւասարդը», «Վահագնը»։ Եր-...գեցին ընկերներ Հրաչ եւ Նու-...պար։ Արտասանեց ընկեր Մաճառ-...եան Ահարոնեանի «Յարգանք ...քեզ»ը, մեներգեց Պ. Փաստրմա-...ճեան։ Կրկին բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Պալըպանեան եւ արտասանեց «Օգոստինամակը» եւ պատաս-...խանը։ Ընկ. նախագահը կանուխ ...մեկնած ըլլալով, հանդէսը փակեց ընկ. Բենօ, շնորհակալութիւն ...յայտնելով ներկաներուն եւ բոլոր ...մասնակցողներուն։

Հ. Հանտալեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՕՏԱՐ ԴՐԱՄԻ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱՐԵԼԻ Է ՕՏԱՐ ԴՐԱՄ ՂՐԿԵԼ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

...Ելմտական գործավարութիւ-...նը նոր կանոնագիր մը պատրաս-...տած է այն պայմաններուն մա-...սին, որոնցմով կարելի է օտար ...դրամ ստանալ։ Կանոնագիրը կը ...բովանդակէ 19 յօդուած։ Ա. Բ. ...եւ Գ. յօդուածները կը ճշդեն թէ ...դուրսէն ապրանք բերել տուող-...ները պարտաւոր են Սակարանի ...յանձնաժողովին ...իսարութեան յանձնել անհրա-...ժեշտ փաստաթուղթերը եւ ա-...նոնց հիման վրայ ստանալ ան-...հրաժեշտ չափով «քամպիօ» (օ-...տար դրամ)։

Չորրորդ յօդուածը «Թրան-...զիթ»ին կը վերաբերի։ Երբ հարկ ...է վճարել եկած ապրանքին մէկ ...մասը կամ ամբողջութիւնը, ...պէտք եղած օտար դրամը կը ...տրուի։ Միայն թէ դրամատուն ...մը պէտք է երաշխաւորէ թէ որոշ ...ժամանակի մը ընթացքին այդ ...դրամը արտասահմանէն Թուր-...քիա պիտի ներածուի։

Հինգերորդ յօդուածին հա-...մաձայն, արտասահմանի ընկերութեանց Թուրքիոյ մասնաճիւղերը երբ հարկ տեսնեն օրինական շահը կամ շահաբաժինը արտասահման ղրկել, պէտք է Սակարանի հակակշռող մարմինին ներկայացնեն իրենց կեդրոնի վարչական ժողովէն վաւերացեալ տեղեկագիր մը եւ յարակից թուղթերը։

Վեցերորդ յօդուածը կը վերաբերի արտասահման ճամբորդել ուզող թուրք եւ օտար անհատներուն։ Ասոնք պէտք է հակակշռող մարմինին ներկայացնեն իրենց անցագիրը, վիզաները, իսկ եթէ կ'ուզեն ուսման հետեւիլ, վարժարանին տնօրէնութեան մէկ վկայագիրը, վաւերացուած թըրքական հիւպատոսարանէ մը։

Այս թուղթերուն վրայ, ենթակային կը տրուի 60 ստերլին՝ երթուդարձի ծախքերուն համար, ինչպէս նաեւ 30 ստերլին առաջին ամսուան ապրուստի համար։

Բուժուելու համար գացողներն ալ պէտք է ներկայացնեն բժշկական տեղեկագիր, ինչպէս նաեւ իրենց երթալիք Սանաթօրիոմէն տրուած հաշուեցոյց մը, ուր մանրամասնօրէն նշանակուած ըլլան բոլոր ծախքերը։

Առեւտրական նպատակով ճամբորդողներն ալ պէտք է Առեւտրական Սենեակէն վկայագիր առնեն եւ իրենց անցագրին հետ միասին ներկայացնեն հակակշռող մարմինին։ Բացի երթուդարձի համար տրուած 60 ստերլինէն, ասոնք իւրաքանչիւր ամսուան համար 60 ստերլին պիտի ստանան։

Գալով Ամերիկա եւ Ծայրագոյն Արեւելք մեկնողներուն, ասոնք միայն ճամբու ծախք պիտի առնեն։

Միւս կողմէ, ասկէ առաջ ուսումի, բուժումի կամ ուրիշ նպատակով արտասահման գացողները, մինչեւ 30 ապրիլ պէտք է պատրաստեն անհրաժեշտ թուղթերը եւ ներկայացուցչի մը միջոցաւ յանձնեն Հակակշռող Մարմինին, որ յանձնառագիր մը կ'առնէ իւրաքանչիւր ներկայացուցչէն եւ կուտայ պէտք եղած օտար դրամը։ Հակառակ պարագային, Թուրքիայէն օտար դրամ չի ղրկուիր արտասահման գտնուողներուն։

Թուրքիա գտնուող օտար մասնագէտները կրնան իրենց ամսականին երկու երրորդին չափ ստերլին ստանալ եւ ղրկել իրենց ընտանիքներուն։

15րդ յօդուածը կը խօսի այն թուրք եւ օտար անձերու մասին, որոնք արտասահման կը բնակին եւ կ'ուզեն ստանալ այստեղի իրենց կալուածներուն հասոյթը։ Այսպիսիները իրենց պաշտօնական ներկայացուցչին միջոցաւ պէտք է հաղորդեն հակակշռող մարմինին.

— Ի՞նչպէս եւ ի՞նչ պատճառով մեկնած են Թուրքիայէն, ո՞ւր կը բնակին ներկայիս եւ ինչո՞ւ, ի՞նչ է ընտանիքի անդամներու թիւը, ի՞նչ կալուածներ ունին Թուրքիա եւ ո՞րքան է անոնց հասոյթը, եւ վերջապէս ո՞րքան դրամ կ'ուզեն։

Այս բոլոր ծանօթութիւնները անհրաժեշտ վաւերաթուղթերով միասին, պէտք է յանձնուին Հակակշռող Մարմինին, որուն յանձնարարութեան վրայ դրամատունները կուտան ուզուած դրամը։

Թերթի, գիրքի, գործիքի եւ նման ապրանքներու համար, դրամատուները կրնան տալ ուղղակի մինչեւ 5 ստերլին, երբ համոզուին գոյացնեն որ պահանջը իրական է։

ԹՈՒՐՔ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԶԵՏԵՂՈՒՄԸ

Զետեղման գործերը փութով աւարտելու համար, ամսէ մը ի վեր Պոլիս կը գտնուին Ներքին գործավարութենէն քննիչ մարմնի նախագահ՝ Մուսթաֆա Արիֆ եւ զետեղման ընդհ. տնօրէն Հաճի Մեհմէտ պէյերը։ Բոլոր կուսակալութիւններէն ամէնէն աւելի Պոլիսը ետ մնացած է այս գործողութեանց մէջ։ Պատճառն ալ այն է որ ուրիշ նահանգներ ղրկուելիք բազմաթիւ գաղթականներ այնտեղ գործի տէր եղած են եւ կառավարութեան դիմելով խնդրած՝ որ Պոլիս թողուին, որովհետեւ հակառակ պարագային մեծ վնասներու պիտի ենթարկուին։

Հաճի Մեհմէտ եւ Մուսթաֆա Արիֆ ներկայիս զբաղած են այս գաղթականներուն դիրքը ճշդելու եւ զետեղման համար վերջնական կարգադրութիւններ ընելու։ Գործը փութով առաջ կը տարուի, որովհետեւ նոր ելմտացոյցին մէջ վարկ չկայ զետեղման գործերուն համար եւ տնօրէնութիւնը պիտի ջնջուի։

ԹՈՒՐՔԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ ԿՈԹՈՂ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ թէ Նիւ Եորքի մէջ կոթող մը կանգնուած է ի յիշատակ անթելի պաշտօնեայ Սէլիմ Ֆուատ պէյի, որ 1924ին Սեւ ծովու մէջ ընկղմած ամերիկեան «Քըրէյճըր» շոգենաւին մէջ կը ծառայէր եւ մինչեւ վերջին վայրկեանը չէր հեռացած գործիքին գլուխէն։ Խեղդուած էր։ Ամերիկեան ապահովագրական ընկերութիւնը 20.000-ական տոլար հատուցում տուած է շոգենաւին բոլոր կորսուողներու ընտանիքներուն։ Ասկէ զատ Սէլիմ Ֆուատի եղբօր ամսական 100, եղբօր ընտանիքին ու աղջկան 40 տոլար թոշակ յատկացուած է։

ԹՈՖԱԼ ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱԳԳԸ

Իթթիհատի պարենաւորման դիկտատոր Թոֆալ Իսմայիլ Հագգը փաշա վերջերս Պոլիս եւ Էնկիւրի այցելելէ վերջ, Եւրոպա գարձած էր։ Վերջին թղթատարով հասած Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Թոֆալը կրկին Պոլիս գացած է։

Կը կարծուի թէ Թուրքիոյ ելմտական նեղ կացութեան պատճառաւ, Էնկիւրիի վարիչները պէտք տեսած են օգտուիլ անոր նիւթական եւ կազմակերպչական կարողութիւններէն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Վարչութիւնս կը ծանուցանէ թէ Սկաուտական Յանձնախումբը կազմակերպած ըլլալով շաբաթական դասախօսութիւններ, Տոքթ. Նորայր (8 rue Buffault, Paris 9e) անձնուիրաբար ստանձնած է առողջապահական դասընթացքը՝ բոլոր սկաուտ խմբապետներուն եւ առաջնորդներուն, ամէն հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 90 rue d'Hauteville, Paris.

Հետզհետէ տեղի պիտի ունենան ազգային պատմութեան եւ աշխարհագրութեան, ինչպէս նաեւ տնտեսագիտութեան դասընթացքներ։

Իսկ սկաուտական դասախօսութիւնները կը շարունակուին առաջնորդութեամբ ազգային ընդհ. սկաուտապետ Պ. Գ. Յակոբեանի։

Վարչութիւն

ՏԷՍԻՆ.—Կիրակի կէսօրէ յետոյ տեղի ունեցաւ U. S. Décines (Ա.) եւ Հ. Մ. Ը. Մ. խառն խումբերուն մրցումը։ Խաղը սկսաւ Ֆրանսացիներուն յարձակումով, բայց հինգ վայրկեան յետոյ Հ. Մ. Ը. Մ. կը շահէր առաջին նշանակէտը։

Երկրորդ կիսախաղին Ֆրանսացիները ամէն գնով կ'աշխատէին գէթ հաւասարցնել։ Եւ նշանակէտ մըն ալ շահելով, խաղը վերջացաւ I—I։

Ն. Պօտուրեան

ՈՉ ԱՌԱՋ, ՈՉ ԵՏ

«ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՐԹԱԼ» Կ'ԸՍԷ ՌՈՒՍ ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ

Անդրէասի (Շ. Գարահիսար) Հայր. Միութիւնը հետեւեալ նամակը ստացած է Տրապիզոնէն, փետր. 11 թուականով.

— «Սիրելի հայրենակիցներ, հայրենիքի մէջ զրկուելով բոլոր իրաւունքներէն, երեսի վրայ մնացած էինք. չէինք գիտեր ինչ ընել. միշտ մեզի կը վստահեցնէին թէ, կրնաք երթալ Հայաստան կամ Յունաստան։ Իսկ մենք ալ խաբուելով ճամբայ ելանք մեծ մասամբ պզտիկներով, 19 հոգի, եկանք Տրապիզոն։ Հայաստան երթալու համար ռուս հիւպատոսին դիմեցինք, պատասխանեց թէ արգիլուած է Հայաստան երթալ։ Ահաւասիկ չորս ու կէս ամիս է որ կը սպասենք, ունեցածնիս հատցուցինք, միայն չորս հոգի կ'աշխատին։ Յանձն առինք ետ երթալ, բայց այս անգամ ալ թոյլ չեն տար որ վերադառնանք։ Վերջին ծայր նեղուած ենք, Պոլսէն դրամ եկաւ առաջնորդարանին։ Սեբաստացիներուն բաժնեցին, խնդրեցինք որ մեզի ալ օգնեն, մերժեցին, ըսելով թէ այդ դրամը միայն Սեբաստացի բեկորներու համար եկած է։ Փոքրիկներուն լաց ու կոծը ինչո՞վ կրնանք կտրել, քանի որ ուզածնին հաց կամ կերակուր է։ Ձեր անմիջական օգնութեան կը կարօտինք։ Եթէ մինչեւ մէկ ամիս օգնութեան չհասնիք, խեղդուած ենք։»

(Ստորագրութիւններ)

Ուրիշ նամակէ մը կ'իմանանք թէ մաս մը բեկորներ ալ Կիրասոն կը սպասեն, վերջին ծայր թշուառութեան մէջ։

Տասնեակ մը Շ. Գարահիսարի հայրենակց. Միութիւններ կան։ Ո՞ր օրուան կը սպասեն։ Մինչեւ ե՞րբ այսպէս անջատ անջատ պիտի քալեն։ Ութ տարիէ ի վեր, ըսի ըսաւներով ու «ես»երով ժամավաճառ կ'ըլլան, մինչդեռ կեանքեր կը կորսուին։ Անհրաժեշտ է որ տասնեակ մը Միութիւնները համախմբութեան գան եւ գործի ձեռնարկեն։ Անդրէասի Հայր. Միութիւնը կրկին ինքն իր մէջ թէյասեղան մը պիտի սարքէ, ի նպաստ Տրապիզոնի դժբախտ բեկորներուն։ «Յառաջ»ը մեզի առաջնորդ։

Յարութիւն Քէֆէլեան

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ԶԱՒԿԻ ՏԷՐ ՄԱՐԴԸ

Ամերիկայի Ճօրճիա նահանգին Մէյքըն գիւղին մէջ կ'ապրի կոկիկ հողագործ մը, որ այս տարի պիտի համրէ իր 71րդ գարունը։ Բայց ասով ամէն բան ըսած չենք ըլլար իրեն մասին։ Այս հողագործը, որ Ճօն Պիսլի Ներգաշնակ անունը կը կրէ, հպարտ հայրն է ոչ սակաւ քան քառասուն զաւակներու։ Տասնըութը տարեկան էր՝ ամուսնացաւ տասնըեօթը տարեկան օրիորդի մը հետ, եւ երբ այս իր առաջին կինը մեռաւ, արդէն իսկ իրեն համար ծնած էր քսանեւչորս արու եւ էգ ընձիւղներ։ Բայց Ճօն Պիսլի կը փափաքէր աւելի բազմանդամ ընտանիքի մը, որովհետեւ 47 տարեկան հասակին երկրորդ ամուսնութիւն կնքեց ծաղկատի կնոջ մը հետ, որ այսօր տակաւին իբր անոր սրտահատորը կապուած է իրեն եւ մինչեւ հիմա տասնըեօթը երկունք լուծած է։ Ամէն պարագայի մէջ, քառասունն ալ չեն ապրիր։ Չորս երկուորեակներ իրենց ծնելէն քիչ ետքը մեռան։ Այսօր միեւնոյն օջախին շուրջ հաւաքուած են միայն տասը զաւակ, որովհետեւ մեծերը մեծ մասամբ արդէն ամուսնացած են, երբ պզտիկները լոյսին կը բանային հետզհետէ իրենց աչքերը։ Չխօսինք թոռներուն վրայ։ Ինքն ալ Ճօն Պիսլի այլեւս անոնց համրանքը չի գիտեր...։ Նոյնիսկ իր զաւակներուն անունները դժուարաւ կը յիշէ։ Ամէնքն ալ հոս հոն ցրուած են, ովկիանոսէ ովկիանոս։ Ոմանք կ'ապրին Գալիֆորնիա, ուրիշներ Ֆլորիտա, ոմանք Նիւ Եորք եւ ո՛վ գիտէ դեռ ո՛ւր։ Ճօն Պիսլի՝ հայր, մեծ-հայր եւ թոռնահայր՝ երկար ատենէ ի վեր ոեւէ յարաբերութիւն չունի այլեւս անոնց հետ։ Անցեալները խեղճ մարդը շատ զարմացաւ երբ լրագրող մը խնդրեց իրմէ իր զաւակներուն անունները թուել։ Կամաց կամաց սկսաւ.— «Էտնա, Էլիս, Լուիզ, Պէաթրիս, Գըրթիս, Գէրլթըն, Գլէօ, Ճօն, Ուիլի, Թոմաս, Գլոտիա...»։ Միշտ կը սխալէր, կը կենար, եւ վերջապէս յիշողութիւնը բոլորովին խաբեց զինքը։ Բայց տիկին Պիսլի, վերջին նորածինը գիրկը, կրցաւ օգնութեան հասնիլ, անշուշտ իր ունեցած տասնըեօթնին մասին։

Խեղճուկ հողագործ մըն է միշտ Պիսլին, բայց աշխարհի մէջ ուրիշ ոչ մէկ բան—ըսաւ—կրնայ մոռցնել տալ իրեն իր որդեծնութիւնը։ Այսօր տակաւին անտրտունջ ինք իր աշխատութեամբ կը ճարէ իր հացը։ Եւ յոգնութեան ու աշխատութեան միայն կը պարտի իր կեանքին նոյնիսկ հիմակուան գեղեցկութիւնը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՊԱՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԷՍԻՆ, 2 մարտ.— Նախորդ թղթակցութեանս մէջ գրած էի թէ ջանքեր կը թափուին հոս եւս կազմելու Հ. Յ. Դ. պատանեկան միութիւն մը։

Ուրախ եմ յայտնելու որ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի այս ուղղութեամբ տարած աշխատանքները յաջողութեամբ պսակուեցան։ Փետր. 28ին 13 վառվռուն պատանիներ, իրենց օրուան գործարանային տաժանելի աշխատանքէն վերջը, քով քովի գալով կը կազմեն Հ. Յ. Դ. պատանեկան Միութիւն Տէսինի մասնաճիւղը, կ'ընտրեն իրենց առժամեայ վարչութիւնը եւ կը սկսին եռանդուն գործունէութեան մը, յարաբերութեան մտնելով Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. Միութեան հետ։ Յառաջիկայ կիրակի յայտարարած են իրենց անդրանիկ ընդհ. ժողովը, ընտրելու համար մնայուն վարչութիւնը եւ գծելու իրենց գործունէութեան ծրագիրը։ Յարատեւութիւն մաղթելով նորակազմ Պատ. Միութեան, կը յուսամ որ իրենց վրայ դրուած յոյսերը եւ պարտականութիւնները յաջողութեամբ պիտի կրնան իրականացնել, կանգ չառնելով ո՛չ մի խոչընդոտի եւ դժուարութեանց առջեւ։

*** Խարբերդի Հայր. Միութիւնը ամիսներէ ի վեր անգործութեան դատապարտուած է, թէեւ մեծ թիւով Խարբերդցիներ կան հոս։ Ազգային որեւէ հարցի կը պատասխանէ լռութեամբ։ Հաւաստի աղբիւրէ կը լսեմ թէ մտադրութիւն կայ վերջնապէս լուծելու Միութիւնը։ Պատճառներուն ծանօթ չեմ։ Ներելի՞ է այսպիսի ընթացք մը Խարբերդցիներուն համար, որոնք նիւթապէս ալ չեն վիճակ ունին, մինչ անդին ուրիշ Միութիւններ կը կազմուին։

Բարձր Հայքի երիտասարդութիւնը, որ նոյնպէս ուշագրաւ թիւ մը կը կազմէ, կ'իմանամ թէ մօտերս պիտի հաստատէ Բարձր-Հայքի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղը։

Վարդ-Պատրիկ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Օր. Լուիզ Աղապէկեան վաղը՝ շաբաթ գիշեր Ecole Supérieure de P. T. T.էն պիտի երգէ հետեւեալ 4 կտոր Mélodieները. Je t'aime (Massenet), Aubade (Leoncavallo), Villanelle (Eva dell'Acqua), Toloméo, air d'Elisa, (Handel).

ՆԿԱՐԻՉ ՇԻԼԹԵԱՆ

Մեզի կը տեղեկացնեն թէ Պրիւքսէլի Գեղարուեստի Պալատը սարքած է ցուցահանդէսը նկարիչ Շիլթեանի գործերուն։ Ցուցահանդէսը կը տեւէ երկու շաբաթ 8—20 մարտ։ Պիտի ցուցադրուին 40 նոր նկարներ, ինչպէս նաեւ նկարիչին այն գործերը, զորս գնած են Պրիւքսէլի Արդի Արուեստի եւ Փարիզի Լիւքսէնպուրկի թանգարանները։

ԵՐԱԺԻՇՏ ՏԻՐԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ

Երաժշտական քննադատ Էմիլ Վիւերմօզ, «Էքսէլսիոր»ի մէջ (3 մարտ 1930), խօսելով շաբաթուան նուագահանդէսներուն մասին, գնահատանքի տողեր կը նուիրէ երաժիշտ Տիրան Ալեքսանեանի, որ կը վարէր Ecole Normale de Musiqueի երրորդ նուագահանդէսը։

«Ծանօթ է այս համեստ ու աշխատասէր արուեստագէտին արժանիքը։ Անիկա թանկագին ծառայութիւններ մատոյց երաժշտութեան։ Ծանօթ է նոյնպէս որ այս ընտիր թաւջութակահարը իր գործիքին ամէնէն ուշագրաւ տեսաբաններէն մէկն է։ Գրած է, երաժշտութեան մասին, մանկավարժական գիրք մը, որ բարձր արժէք մը ունի։ Ալֆրէտ Քորթօ անշուշտ լաւ կը ճանչնար այն, որուն, իբրեւ նուիրուած աշխատակցի, կը վստահէր իր նուագախումբը ղեկավարելու հոգը։ Անիկա արժանի մաներու յանձնեց իր ցուպը։

«Արդարեւ, նուագումը կատարուեցաւ չափազանց խնամքով։ Տիրան Ալեքսանեան, երաժշտապետի պատուանդանին վրայ, «երեւնալու» ցուցամոլութիւնը չունի երբեք։ Անիկա նուագախումբը կը վարէ բծախնդիր ուշադրութեամբ մը, առանց սին պչրասիրութեան։ Իր ձախ ձեռքը,— ձեռք մը որ սովորաբար քիչ կը փորձուի դերասանութիւն ընել,— լրջութեամբ կը հետեւի աջ ձեռքին պատշաճ ցուցումին, հակադիր կողմէն։ Չկրցայ մտիկ ընել Մոցարտի Pariser Symphonieն, սակայն, Kinder-Todtenliederի ընկերակցութեան պահուն, առիթն ունեցայ գնահատելու իր երաժշտական յատկութիւնները»։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ամիսներէ ի վեր առեւտրական հրապարակը կայուն վիճակ մը կը ներկայացնէ։ Գլխաւոր պատճառ կը նկատուի ամերիկեան յաճախորդներուն սպասողական դիրքը։

Ամերիկեան կառավարութիւնը չքուէարկեց տակաւին մաքսային օրէնքի փոփոխութիւնը, որուն համաձայն ներածուած ապրանքներուն վրայ, (մասնաւորաբար թանկագին քարերուն) 10 առհարիւր զեղչ մը կը նախատեսէր։ Այս է նաեւ պատճառը որ հակառակ սովորական տարիներու, գնորդներ չեն ներկայանար։ Զբօսաշրջիկներ ալ չեն գար հին աշխարհէն նոր։ Մեծ պահքին առաջին երեքշաբթին չտեսնուած տեսակ մը անտարբերութեամբ անցաւ։ Ապագայի անորոշ վիճակը ազդած է առհասարակ բոլորին վրայ եւ մեծ ու պզտիկ առեւտրականներ կը խուսափին իրենց սովորական ժամացներէն եւ հաճոյքներէն։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ

փոխան ծաղկեպսակի ճանգուցեալ Աւետիս Ալէմեանի, ճարիւր ֆրանք կը նուիրէ Եէմէնիճեան ընտանիքը։

Կը խնդրուի ստանալ խմբագրատունէն, համապատասխան ընկալագրով։

վարը փաստաթուղթերով կ՚ապացուցանէ թէ աղէտը չպիտի պատահէր, եթէ իր պատրաստած ծրագիրը գործադրուէր։

Ինչպէս յայտնի է, զօրավար Բոնտիլիս, աղէտէն առաջ կը գտնուէր Պոլիս, ուր կազմած էր կամաւորական գունդեր, գրաւելու համար Նեղուցներու եզերքները։ Գրաւումը պիտի ըլլար հաւանութիւնովը Անգլիացիներուն, որոնք զօր. Բոնտիլիսի խոստացած էին տրամադրել ռազմանիւթ եւ դրամ։

Անգլիացիներու հաւանութիւնը ստանալէ յետոյ, զօրավարը կը մեկնի Փարիզ, տեսակցելու Վէնիզէլոսի հետ, որ կը թելադրէ իրեն ուղղակի յարաբերիլ Սթէրիատիսի հետ։ Բայց Բոնտիլիս նկատի ունենալով, որ Իզմիրի բարձր-կոմիսարը անհաւատարակշիռ մէկն էր, դիմում չի կատարեր եւ իր ծրագիրը կը պարզէ ընդհանուր սպարապետ զօր. Փափուլասին, յայտնելով թէ պէտք է ապստամբիլ կառավարութեան դէմ, եւ կենալ բանակին գլուխը։ Այս նպատակաւ Պոտոսաքի դրամ ալ ղրկեր է Իզմիր։

Բայց այս ծրագիրը, կը գրէ զօր. Բոնտիլիս, ձախողեցաւ, որովհետեւ Սթէրիատիս Աթէնքի կառավարութիւնը տեղեակ պահած է անցուդարձէն, որուն հետեւանքը եղաւ սպարապետ Փափուլասի պաշտօնանկութիւնը։

Հաւաքական տնտեսութիւնը

Պաշտօնական թիւերու համաձայն, 1929ին կուլակներու կողմէ վճարուած տուրքը կը հասնի աւելի քան 100 միլիոն րուբլիի, գրեթէ կրկինը 1928ին գանձուածին (56 միլիոն)։ Տուրքերը գանձուած են ա՛յնքան խստիւ որ ելմտացոյցին մէջ նախատեսուածէն 30 միլիոն րուբլի աւելի եղած են։

Վերջին պաշտօնական վիճակագրութիւններու համաձայն, 108,800 հաւաքական տնտեսութիւններ կազմակերպուած են 88 միլիոն հեկտար տարածութեամբ հողի վողի վրայ, որ կը ներկայացնէ գիւղացիական բոլոր տնտեսութեանց 100ին 53ը։ Անասուններուն 100ին 42ը համայնացուած են։

Ողողումներ խակական աղէտ մը դարձած

Հարաւային գաւառներէն հասած նոր լուրեր կարծուածէն աւելի ծանր կը ներկայացնեն կացութիւնը։ Ողողումները իսկական աղէտի մը համեմատութիւններն են առած։ Աղէտին մեծութիւնը պիտի հասկցուի՝ երբ ջուրերը քաշուին բոլորովին։ Բացի Հօթ-Կարոն նահանգէն, միւս վայրերու մէջ գետերու յորդումը սկսած է դադրիլ։

Սարսափելի լուրեր կը հասնին Թառն-է-Կարոն նահանգէն, ուր հարիւրներով կը հաշուեն զոհերու թիւը։ Կ՚ըսուի թէ միայն Մուասաքի մէջ փլատակներու տակ մնացածներու կամ ջուրէն քշուելով խեղդուածներու թիւը 200ի կը հասնի։ Աւելի քան հազար տուներ փլած են՝ իրենց տակ ծածկելով բազմաթիւ դիակներ։

Թառն նահանգին մէջ տեսարանը յուսահատական է։ Գերեզմանները ողողուած են և դագաղները կը քշուին ջուրերէն։

Կարոն գետը երեք օրէ ի վեր կը շարունակէ բարձրանալ, սարսափի ենթարկելով մանաւանդ Լա Ռէոլի շրջանը։ Վիլմիւրի (Հօթ-Կարոն) մէջ, ուր ջուրերը իջած են, 130 տուներ փլան. հինգ հոգի փլատակներուն տակ մնալով մեռան։

Հանրօգուտ շինութեանց նախարար Փէռնօ՝ Մոնթօպան գնաց անձամբ հսկելու համար օգնութեան գործին։ Աղէտեալներուն անմիջական օժանդակութիւններ եղան։

Մուասաքը աւերակներու կոյտ մը դարձած է։ Բոլոր տուները փլած են։ Հոս հոն կը տեսնուին կարասիի կտորներ։ Սենեկալցի զինուորներ կը հսկեն աւերակներուն վրայ, թոյլ չտալով որեւէ մէկուն մտնենալ։

Մուասաքի մօտ Պորտօ-Սէթ երկաթուղագիծին մետաղեայ կամուրջը ջուրերէն քշուած է։

Վիճակագրութեան մը համաձայն, Մուասաքի մէջ փլած են 500 տուներ, մեռած՝ 150 հոգի, օգնութեան կարօտ աղէտեալներ՝ 2000 հոգի։ Նոյն շրջանի զանազան գիւղերուն մէջ ալ տուներ փլած եւ մարդիկ մեռած են։ Շատ տեղեր աղէտը պատահած է գիշերանց։ Երբ մէկ կողմէ հեղեղանման անձրեւ կուգար, տուները պաշարուած են ջուրերով. քանի մը բնակարաններու փլուզումը ընդհ. խուճապ առաջ բերած է եւ շատեր խեղդուած են ջուրերուն մէջ։

Թուլուզէն կը հեռագրեն թէ Վիլմիւրի մէջ Թառն գետի պատճառած վնասները խիստ մեծ են։ 4000 հոգինոց մեծ աւան մը այլեւս աւերակոյտ մըն է. ջուրերուն մէջէն կը ցցուին քարեր, կղմինտրներ ու գերաններ։ 130 տուներ փլած են։ Մեռելներու թիւը կարելի չէ եղած ճշդել։ Փողոցները անանցանելի դարձած են։ Տեղ տեղ ջուրը 3 մեդր բարձրութիւն ունի։ Օդանաւեր սաւառնեցան աղէտեալ շրջանին վերեւ՝ կացութիւնը քննելու համար։

Բարքասոնի շրջանին մէջ քանի մը գործարաններ քանդուեցան եւ բազմաթիւ տուներ փլան։ Նիւթական կորուստը մեծ է։

Թղթատարն ու հեռագրական հաղորդակցութիւնները մեծապէս տուժած են։

Թուրքեւյոյնեան համաձայնութիւնը

Ինչպէս գրեցինք, փոխանակութեան հարցերու մասին տարիներէ ի վեր տեւող բանակցութիւնները վերջացած եւ բոլոր կէտերու շուրջ համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով, Վէնիզէլոս հեռագրով հրահանգած է Յունաստանի էնկիւրիի ներկայացուցիչ Փոլիխրոնիատէսի որ ստորագրէ թուրքեւյոյնեան համաձայնագիրը։

Հիմա բանակցութիւններ պիտի սկսին առեւտրական, բարեկամութեան եւ իրաւարարական դաշնագիրներ կնքելու համար։

Երկու հելլէն ծովային սպաներ պիտի երթան էնկիւրի՝ նաւային հարցերու մասին բանակցելու համար թուրք մասնագէտներուն հետ։ Ինչպէս կը յիշուի, Յունաստան եւ Թուրքիա նաւային հաւասարութիւն կ՚ուզեն ունենալ։

Կլէտսթընի տղան մեռած

Անգլիոյ Ազատական կուսակցութեան վարիչ եւ Անգլիոյ մեծանուն վարչապետ հանգուցեալ Կլէտսթընի տղան, լորտ Կլէտսթըն մեռաւ երէկ առաւօտ Ուէրի (Անգլիա) իր բնակարանին մէջ։ 78 տարեկան էր եւ ժառանգորդ չի ձգեր։

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ. — Վաղը Շաբաթ գիշեր Salle Voltaireի սրահը, 21 Rue Odéon, Odéon թատրոնի դիմացը

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

կը խօսին՝ Թ. Մեծատուրեան, Լ. Զորմիսեան եւ Ս. Տէր Թովմասեան։

Սրահի ծախքի համար մուտք 2 ֆրանք

ԼԻՈՆ. — Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. Արծրունի։

ՍԱՐՍԷԼ. — Հրայր խումբին կողմէ։
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սալ տը Նոսի մէջ կը խօսին ընկերներ Լ. Նաիրցի եւ Վ. Համբարձումեան

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Այս կիր. ժ. ը 2.30ին Հայոց եկեղեցին 15A Rue Bayard կը խօսի՝ ընկ. Ա. Արծրունի։ Գեղարուեստական բաժին

Ս. ՇԱՄՈՆ. — Այս կիր. ժամը 2ին, Հ.Յ.Դ. ակումբին մէջ։

ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO (Մարսէյլ). — Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի կողմէ։ Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Պար Վէնսանի մէջ, Շըմէն տը լա Մատրակ։

կը նախագահէ՝ Ընկ. Բ. Միլտոնեան

կը խօսի՝ Ընկ. Ա. Արոյեան

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Պուա Քոլոնպի Թաղապետական սրահներուն մէջ Rue des Halles

կընախագահէ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

կը ներկայացուի Շիրվանզադէի «ՉԱՐ ՈԳԻ»ն

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ճազ-պանտ, հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։

Մուտք այրերու 7.50, կանանց 5 ֆրանք

«ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի 170 Bld. Magenta (Սինէմա LUXORի առջեւի կրպակը)։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հինգ պատանիներս (Գ. Դանիէլեան, Ա. Աֆորեան, Կ. Դանիէլեան, Կիւլպէնկ Դանիէլեան եւ Մ. Կարիպեան) կատարեցինք հետեւեալ հանգանակութիւնը. — Մ. Կարիպեան, Վ. Կարիպեան, Գ. Դանիէլեան, Ա. Աֆարեան, Վ. Սուքիասեան, Բ. Աղճաեան, Ս. Դաղարեան, Յ. Կարիպեան, Զ. Սերոբեան, Մ. Ճանճիկեան, Կ. Դանիէլեան, Կ. Դանիէլեան, Ա. Հիւսեան, Ի. Սաթլմըշեան, Ղ. Կարիպեան, Յ. Կարիպեան, Հ. Պէզպէլեան, Գ. Միւճէրէթեան 10ական, Մ. Դանիէլեան, Ի. Կարիպեան, Յ. Փափազեան, Օ. Կարիպեան, Ե. Պալճեան, Ա. Աբրահամեան, Ց. Փափազեան 5ական, Ե. Կարիպեան 2, նաեւ մէկ ֆրանք տուաւ 70 տարեկան Տիկին Հռոմ Թորոսեան որ թուղթ հաւաքելով կ՚ապրի։ Չորս տարեկան պզտիկ Եսթեր Կարիպեան մեր դրամ հաւաքելը տեսնելով եղբօրը ըսաւ, «քեզ պաշիկ տամ դուն ալ դրամ տուր որ ես ալ հանգանակիչներուն տամ» եւ 2 ֆրանք ստանալով մեզ յանձնեց։ Գումար 220 ֆր.։ (Տես ցուցակ 24 Յունուար)։

Դատէմ գիւղի Հայր. Միութենէ (Լիոն). — Ղ. Պաղտասարեան 50, Դայաճանեան եղբարք 50, Փոքրիկն Յարութիւն Մարկոյեան 30, (իր մէկ ամսուան կաթի դրամէն), Ե. Նաւօեան 25, Պ. Մաթիկեան 25, Թ. Վարդանեան 25, Ն. Փիլիպպոսեան 25, Յ. Հայթայեան, Տիկ. Բ. Հերոյեան, Յ. Ուլուհոճեան 20ական, Ս. Զախամեան 20, Ե. Փաշուկեան, Ա. Մարկոյեան, Պ. Տիրացուեան, Ե. Հերոյեան 15ական, Գ. Տօնապետեան, Յ. Ղարիպեան, Մ. Յովհաննէսեան, Պ. Բլունկեան, Ե. Գրիգորեան 10ական, Ոմն, Գ. Մարգարեան, Մ. Մարտիրոսեան, Ոմն 5ական, Յ. Տէր Մինասեան 10, գումար 450 ֆրանք։ (Տես ցուցակ 4 փետրուար)։

Թուլոնի ցանկը (Նախաձեռնութեամբ Յարութիւն Վանէսեանի. — Տ. Վանէսեան 20, Փ. Բիրլիեան 15, Հ. Ազշէհիրլեան, Ս. Սարաֆեան, Ս. Սինանեան, Գ. Առաքելեան, Մ. Սաղլեան Օ. Դըլըճեան, Ա. Դըլըճեան, Օ. Սամուէլեան. Գ. Տօնէլեան, Հ. Ջատէեան, Հ. Ենկիպարեանց, Օ. Առաքելեան 10ական՝ Մ. Գազանճեան, Գ. Ագեան, Հ. Վանէսեան, Նաշիտ, Գ. Ենկիպարեանց, Սարաֆեան, Ալպէրեան, Հ. Ալիքսանեան, Ն. Անտոնեան, Լ. Թէլֆիեան, Ե. Մըխթարեան 5ական, Խ. Եզկիւլեան 15, գումար 235։ Տես ցուցակ 5 Փետր.։

ՄԱՆՕԹ. — «Յառաջ»ի ղրկուած է 200, մնացածը ծախսուած է զգեստեղէններու փոխադրութեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Վալիէ, Ա. Փ. — 70։
Անիէռ, Վէզ. — 110։
Անիէռ, Մ. Ս. — 50։
Փարիզ, Ս. Պ. — 35։
Մարսէյլ, Կործ. — 836։
Լիոն, Սահ. — 37,
Լիվրի Կարկան, Յ. Ա. — 35։
Էքս-լէ-Պէն, Յ. Կ. — 50։
Կարտան, Հ. Ս. — 415։
Պասրա, Յ. Յ. — 100։
Շավիլ, Հ. Ս. — 70։
Մարսէյլ, Յ. Ե. — 150։
Լիոն, Թէրզ. — 35։
Կրընոպլը, Վ. Մ. — 35։
Տէսին, Աբէլ. — 20։
Լիոն, Մ. Ռ. — 40։
Պուէնոս-Այրէս, Ս. Թ. — 21 տոլ.։
Մէրինեակ, Պազ. — 37։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ցերեկ ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի եալաքտէրէցի (Գարամուսալ) Սեդրաք Կիւմիւշեան, որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Պէյրութ եւ Տօքթ. Ալթունեանի միջոցաւ կը թղթակցէր իր քրոջ Աղաւնի Ջավուշեանի հետ (ծնեալ Կիւմիւշեան)։ Իմացնել իր քեռայրին Վահէ Ջավուշեանի, 35 Rue Dunoir, Lyon, (Rhône), France.

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռեմ Գոչ Հիսարցի (Սեփաստիա) հօրաքրոջս որդին Մարտիրոս Դարբինեան, հօր անուն՝ Պետրոս, մօր անուն՝ Փամպուխ. 1922ին կը գտնուէր Պէյլէր Պէյի (Պոլիս) արհեստանոցը, 1924ին չափահաս որբերու հետ մեկնած է Գորֆու եւ անկէ փոխադրուած Գավալա։ 1925ին Սէրէզ (Յունաստան) կը գտնուէր, այժմ չենք գիտեր իր ուր գտնուիլը։ Իմացնել՝ Souren Ghougasian, 99 Av. Verdun, Issy les Moulineaux (Seine) France։

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Յակոբ Լիւլէճեան 24 տարեկան, հօր անուն՝ Աստուածատուր, մօր անուն՝ Սրբուհի։ 5 տարի առաջ հաստատուած էր Ֆիլիպէ։ Երկու տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Իմացնել՝ Ս. Լիւլէճեանի, 76 Grand' Rue. Gap, (H. M).

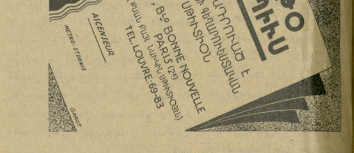
— Կը փնտռուի Ֆրանսական բանակի կամաւորներէն Յակոբ Գրիգորեան (բուն անունը Յակոբ Նազարեան) որ 1928ին Փարիզէն մեկնած է գաւառ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջականները։ Իմացնել՝ իր մօր Տիկ. Սրբուհի Նազարեանի, 16 Rue Blanqui, Paris (13e)։ Ճշգրիտ լուր տուողին նուէր։

— Կը փնտռուի Բալուի Արթուխան գիւղէն Գրիգոր Պապօեան, որ կը կարծուի թէ այժմ Ռուսիա կը գտնուի։ Իր հասցէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր որդւոյն Միքայէլ Պապօեանի, Usine de Gromelle, St. Saturnin les Avignons, (Vaucluse), France։

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Տիկին Աղաւնի Վառեկեան կը փնտռէ իր հայրը Միսաք, մայրը Դշխուհի, եղբայրները՝ Գէորգ, Պետրոս, Սեդրաք, Վահրամ, քոյրերը Արաքսի, Փայլիկ, որոնք բնիկ Կիւմիշխանէի Ալան թաղէն ըլլալով տարագրուած էին, եւ անկէց ի վեր ոեւէ լուր չկայ անոնցմէ։ Լուր տուողին նուէր։ Իմացնել Տիկ. Ա. Վառեկեանի, 11 Rue Rubisson Paris (20).

— Կը փնտռուի Երզնկացի Թորոս Օղլենց աղջիկը Հռիփսիմէ (Արշակ Մահ եանի կինը) եւ իր զաւակները, Արաքսի, Մանուկ եւ Գրիգոր որոնց 1920ին Խարբերդ ըլլալը կը հաստատուի։ Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել իր փեսայի[ն] Ա[...] շակ Մածիկեանի Str. Crisian No. 40, Constantza, Roum[anie]

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITION
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		[illegible]	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագրապետ-տնօրէն Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)

Métro: LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք [illegible]

ՇԱԲԱԹ 8 ՄԱՐՏ 1930

8 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1206

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՑ, ԼՈՅՍ, ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ,

Ձախողեցաւ կարմիրներուն կազմակերպած վերջին ցոյցը (Մարտ 6), համաշխարհային գործազրկութեան առթիւ, ինչպէս կը նախատեսուէր:

Ամէն տեղ ալ, եւ մանաւանդ միջազգային աշխարհակալութեան գլխաւոր մայրաքաղաքներուն մէջ, կառավարութիւնները լարած էին ոստիկանական-կարգապահական բոլոր ուժերը, պատամբական ո՛ր եւ է շարժում խեղդելու համար: Այն աստիճան որ, «Լը Փոփիւլէր», Ֆրանսայի ընկերվարական պաշտօնաթերթը, սրամտութեամբ դիտել կուտար երէկ, ոստիկաններով լեցուած պատկերի մը տակ.

— «Ահա թէ ի՛նչ տեսարան կը ներկայացնէին, երէկ, փարիզի փողոցները. ոստիկաններ՝ ամէն կողմ, իսկ համայնավարներ՝ բնա՛ւ: «Ժիմանիթէ»ի կոչին ոչ ոք հետեւեցաւ բացի ոստիկանութենէն, որ փողոց իջաւ, բայց նոյն իսկ առիթ չունեցաւ քանի մը բռնութեանց դիմելու:»

Եւ սակայն, «կարմիր օրուան» մը այս ձախողանքը, կոմինթէրնի նոր պարտութիւնը չեն ժխտեր չարիքին գոյութիւնը: Ցեն ապացուցաներ երանաւէտ վիճակ եւ գոհունակութիւն՝ աշխատաւոր բազմութիւններուն համար:

Ընդհակառակն: Չարիքը շատ աւելի խոր է քան կ՚երեւայ: Եւ ճիշդ այս խորութիւնը, ծանրութիւնն է որ թոյլ չի տար անձնատուր ըլլալ անխորհուրդ խոյանքներու, որովհետեւ անկարելի պիտի դառնայ նահանջը: Եւ յետոյ, ոչ մէկ երաշխաւորութիւն կայ թէ բոլորը պիտի հետեւին իրարու, եթէ «ոտքի՛» պոռան մէկ երկրի մէջ եւ գրոհ տան դէպի փողոցները: Դէպի դրամատիրութեան դիրքերը:

Ապացոյց՝ համայնավարական ցնցումը, որ պայթեցաւ միայն Ռուսաստանէն, ՝եւ այնտեղ ալ մնաց, հակառակ բոլոր դաւադրական ձեռնարկներուն եւ դժգոհութեան, ըմբոստացման տիեզերական եւ յարաճուն ալիքին:

Շատ խոր է եւ սուր՝ տագնապը, եւ կառավարութիւնները ի զուր մեղմացուցիչ կարկտաններ, կիսամիջոցներ կը փորձեն: Բայց անոնց յաջողութեան գլխաւոր պատճառը այն է որ, համայնավարները այս խնդիրն ալ վերածեր են քաղաքական «շանթաժ»ի, կուսակցական ճամարտակութեան դրամագլուխի: Եւ ատով իսկ, աւելի վնաս քան օգուտ կուտան աշխատաւոր բազմութիւններու դատին:

Մարտ 6ի ցոյցին առթիւ պատրաստուած վիճակագրութեան մը համաձայն, արդէն իսկ 17 միլիոն անգործներ կան քանի ծանօթ երկիրներու մէջ:

Այսպէս. Մ. Նահանգներ՝ 5-6 միլիոն, Գերմանիա՝ 3 միլիոն 500,000, Անգլիա՝ 1,500:000, Իտալիա՝ 800,000, Աւստրիա՝ 400,000, Լեհաստան՝ 400,000, Չեխօսլովաքիա՝ 400,000, Հունգարիա՝ 300,000, Պուլկարիա՝ 200,000, Եուկոսլաւիա՝ 200 հազար, Ռումանիա՝ 150,000, Ճափոն՝ մէկ միլիոն եւն.: Մեր ցամաքին վրայ, բախտաւոր է միայն Ֆրանսան, որ ծանր տագնապ մը անցուց 1926-27ին, եւ կ՚ունենայ թուլութեան շրջաններ, բայց ոչ այն վիճակը որ տարիներէ ի վեր կը տեւէ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ: Վիճակ մը որուն մատնուեցան, վերջերս, նաեւ Մ. Նահանգները: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը (ամերիկեան) խորհրդարանին ղրկած տեղեկագրի մը մէջ կը հաղորդէր թէ գործազրկութիւնը «վտանգաւոր կէտ»ին հասած էր փետրուարին, ապրուստէ զրկելով կազմակերպուած բանուորութեան 22 առ 100ը (կարգ մը ճիւղերու մէջ, մինչեւ 43 առ 100): Եւ երեսփոխան մը առաջարկեց որ կառավարութիւնը տասը միլիոն տոլարին քուէարկէ, օգնութեան հասնելու համար: «Միլիոններ անօթի են առատութեան երկրի մը մէջ եւ դեռ չեն կրնար յոյս ունենալ յաջորդ ամսուան կամ աւելի երկար ժամանակի մը համար:»

Ուրեմն, հացի պայքարն է որ կը դժուարանայ, կը սաստկանայ ամէն կողմ Մեծ Պատերազմէն ի վեր, իբրեւ հետեւանք անհուրելի վերիվայրումներու:

Անշուշտ, չարիքին բուն արմատը կը գտնուի տիրող կարգ ու սարքին մէջ: Աշխատանքի շահագործման, միջազգային աշխարհակալութեան եւ դրամատիրական բռնակալութեան մէջ:

Բայց, ի՛նչ օգուտ կրնայ այս ճշմարտութիւնը, երբ անգուածները իրենք տակաւին պատրաստ չեն, ուժ չունին պարտադրելու իրենց կամքը: Երբ իշխանութեան տիրացած ընկերվարականներն անգամ, այնքան զգուշութեամբ կը քալեն: Ամէն քայլին գլուխը քարին զարնելով:

Հաց, լոյս եւ ազատութիւն երգեցին միլիոնաւոր բանուորներ, սերունդէ-սերունդ: Ու պէտք է երգեն դեռ երկար ժամանակ, իւրաքանչիւր շրջանի հետ լայն ճեղքեր բանալով դէպի վերջնական յաղթանակը:

Հաց, լոյս եւ ազատութիւն՝ մինչեւ անգամ բանուորա-գիւղացիական արքայութեան մէջ, ուր նոյնքան ծանր է, եթէ ոչ աւելի ահաւոր, գործազրկութեան տագնապը: Արդարեւ, իրենց իսկ վիճակագրութեամբ, 675,000 անգործ կը համրէին 1924ին, իսկ 2,293,000 հոգի՝ 1929 Յունուարին: Եւ այս դեռ կազմակերպուած, սէնդիկայի անդամներուն հաշւին:

Հաց, լոյս եւ ազատութիւն՝ աւելի քան երբեք:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈԼԻՍՆ ԱՆԳԱՄ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ

«Ժամանակ», Պոլսոյ պահպանողական օրկանը, նկարագրելով Եւրոպայի թեմին անկերպարան վիճակը, կը նկատէ (28 փետր.).

— «Կարելի չըլլար կազմակերպութիւն մը տալ եւրոպահայ թեմին, ուր կիրքն է որ կը գործէ, քան ողջմտութիւնը: Ուծացումի, օտարացումի, ամէնէն աւելի ենթակայ հայութիւն մը անկազմակերպ կը մնայ, ըլլաքաջ իւր խմբակցութիւն գաղթականներու, ըստ բախտի կը գործէ, բայց գոյութիւն չունի կեդրոնական մարմին մը որ վարէ աշխատութիւնները, թերինները լրացնէ, եւ հոգ տանի կանոնաւորապէս նոր սերունդին կրթութեան: Ամէն օր որ կ՚անցնի, կորուստ մըն է անհագնելի, անդարմանելի: Շատ հաւասի չընծայենք պարբերաբար լսուած լաւատես լուրերուն:

Եթէ գործի մէջ յաջողածներ կան, եթէ փայլուն դիրքերու հասած անձեր կան մանաւանդ նախկին գաղթականներէ, այսինքն երկար ատեն եւրոպական ոստաններ հաստատուած ազգայիններու մէջ, բայց անդին ստուար մեծամասնութիւն մը, մանաւանդ նոր գաղթականներէն, երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, ահռելի կացութեան մը ենթարկուած են եւ կը փճանան հիւանդութիւններէ: Եկած նամակներ տխուր գոյներով կը ներկայացնեն անոնց վիճակը: Իսկ աւելի մատաղ սերունդը հետզհետէ կ՚ուծանայ ազգութենէն եւ իր լեզուն իսկ կը մոռնայ: Ո՞ր մարմինն է որ քիչ շատ պիտի հետաքրքրուի այս գործերով:

Իրաւ է որ հրաշքներու դարը անցած է, բայց ներկայ անկերպարան վիճակն ալ աններելի է եւ դատապարտելի անհոգութիւն մը ցոյց կուտայ: Հատուածական աշխատութիւնները չեն զօրեր ձուլումի վերահաս վտանգին դէմ, ընդհակառակն հզօր ճիգ մը պէտք է:»

ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ռումանիոյ մէջ ալ հանգանակութեան ձեռնարկուած ըլլալով, առաջին առթիւ հաւաքուած է 120,000 լէյ:

Այս գումարէն 100 ստեռլին փոխադրուած է ուղղակի Հալէպի առաջնորդարանը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Թան» կը գրէ.— Էնկիւրիի մէջ ելմտական նախարարին եւ Թուրք օտար դրամատուններու խմբակցութեան մը միջեւ կատարուած բանակցութեանց հետեւանքով, այս վերջինը որոշեց 500,000 Թրքական ոսկի տրամադրել օտար դրամ գնելու համար: Նոյնքան դրամ պիտի յատկացնէ նաեւ Թուրք կառավարութիւնը:

Դրամատուններու այս խմբակցութեան նպատակը Թրքական թղթադրամը վերարժեւորել չէ, այլ պահպանել իր ներկայ գինին վրայ:

Պոլսոյ ելմտական շրջանակներուն մէջ գոհունակութեամբ կ՚արձանագրեն զանազան օտար դրամատուններու ընծեռած այս աջակցութիւնը՝ Թուրքիոյ ելմտական վերականգնումին համար: Աւելցնենք որ չորեքշաբթի օր Թրքական դրամը նոր անկում մը ունեցաւ Լոնտոնի հրապարակին վրայ: Մէկ անգլիական ոսկին կ՚արժէր 1100 ղրուշ, մինչ նախորդ օրը 1090 ղրուշ էր:

ՊԱՊԸ մտադիր է մօտ օրէն կարգ մը անտիպ վաւերաթուղթեր հրատարակութեան տալ Ռուսիոյ կրօնական հալածանքներուն մասին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ԱՂԷՏԸ

700 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ -- 2500 ՏՈՒՆ ՓԼԱԾ
100 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Քանի օրերը կ՚անցնին ու ջուրերը կը քաշուին ա՛յնքան մէջտեղ կ՚ելլէ աղէտին մեծութիւնը:

Բոլոր թերթերը աղէտին վայրը ղրկած են թղթակիցներ, որ վայրկեանը վայրկեանին սրտաճմլիկ պատմութիւններ կը հաղորդեն՝ ողողեալ շրջանին մէջ պարզուած տխուր տեսարաններու մասին:

Հանրօգուտ շինութեանց Նախարարէն յետոյ, աղէտեալ շրջանները կ՚այցելեն նաեւ Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Կասթոն Տումէրկ եւ վարչապետ Թարտիէօ: Անոնք մասնաւոր կառախումբով այս առաւօտ ժամը 7ին պիտի հասնին Աժէն, ուսկից ինքնաշարժով հետզհետէ պիտի այցելեն Մուասաք, Մոնթօպան, Վիլմիւր, Թուլուզ, Սէն-Սիւլփիս, Լավօր, Քասթրը, Մազամէ եւ Քարքասոն: Գիշերը պիտի անցընեն կառախումբին մէջ: Կիրակի առաւօտ ալ պիտի այցելեն Քարքասոնի եւ Պէզիէի միջեւ գտնուած աղէտեալ շրջանները: Յետոյ Պէզիէէն երկաթուղիով պիտի երթան Թուլուզ ու երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8ին պիտի վերադառնան Փարիզ:

Պ. Տումէրկ իր անձնականէն 20,000 ֆրանք նուիրեց աղէտեալներուն:

Երեսփ. ժողովին մէջ Նախագահ Ֆէրնան Պուիսոն ճառ մը խօսելով խորհրդարանին համակրանքը յայտնեց աղէտեալներուն եւ կոչ ուղղեց երեսփոխաններուն որ անհրաժեշտ վարկը քուէարկեն անոնց օգնութեան փութալու համար: Ելմտացոյցի նախարար Ժէրմէն-Մարթէն մասնակցեցաւ Նախագահի խօսքերուն, աւելցնելով որ կառավարութիւնը որոշած է գործնական համակրանք յայտնել աղէտեալներուն:

Կառավարութիւնը որոշած էր 30 միլիոն ֆրանքի գումար մը յատկացնել աղէտեալներուն: Ելմտական յանձնաժողովը այդ գումարը բարձրացուցած էր 80 միլիոնի: Վարչապետ Թարտիէօ ըսաւ թէ կառավարութիւնը հակառակ չէ ատոր: «Տասներկու նահանգներ աղէտի ենթարկուած են. Թառն-է-Կառոն, Մոնթօպան եւ Մուասաք ամէնէն շատ վնասուած են: Դեռ կարելի չէ հաշուել մեռելները. փլատակները չեն մաքրուած: Բայց կան հերոսութիւններ, որոնց առջեւ մարդ պէտք է գլուխ ծռէ: Նման աղէտի մը պահուն նիւթական ճիգը չի բաւեր. աղէտեալ բնակիչներուն պէտք է յայտնել ազգին համերաշխութիւնը:»

Յետոյ համաձայնութիւն գոյացաւ 100 միլիոն ֆրանքի բարձրացնել աղէտեալներուն յատկացուելիք գումարը: Երէկ առաւօտ քուէարկուեցաւ այս վարկը:

Ողողեալ շրջանին համար մարաթորիոմ յայտարարուեցաւ:

Ճշգրիտ տեղեկութիւններ չկան դեռ կորուստներու մասին: Սակայն գրեթէ ստոյգ կը նկատուի թէ առնուազն 400 հոգի մեռած են Մոնթօպանի եւ Մուասաքի շրջանին մէջ: Միւս շրջաններն ալ հաշուելով, գումարը կը հասնի 700 հոգիի: Միջոցներ ձեռք առնուած են աղէտեալները պատսպարելու եւ կերակրելու համար: Ներկայիս ողողումները կը շարունակուին Կարոնի շրջանին մէջ: Փլած տուներու թիւը կը հասնի 2500ի:

Կառոն գետը յանկարծ յորդելով եզերքի քաղաքներուն ու գիւղերուն մեծ վնասներ հասցուց, մանաւանդ Լոթ-է-Կառոն եւ Ժիրոնտ նահանգներուն մէջ: Ազատարար աշխատանքները փութով առաջ կը տարուին:

Հաւաքական տնտեսութիւնները

Երէկ գրեցինք թէ՝ ըստ Մոսկուայի պաշտօնական հեռագրական գործակալութեան, 80 միլիոն հեկտար հողամասի վրայ 108,800 հաւաքական տնտեսութիւններ հաստատուած են արդէն:

Հաւաքականացման մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն կեդրոնական երկրագործական շրջանը, Պաշքիրին եւ հիւսիսային Կովկասը: Ամբողջ խորհրդային միութեան համար իբրեւ սերմնցու տրամադրելի է 48,000,000 կենդինար ցորեն, որուն 39 միլիոն կենդինարը հայթայթուած են հաւաքական տնտեսութեանց կողմէ:

Գարնանացանքի համար ամբողջ խորհրդային միութեան մէջ պիտի կազմակերպուին մեքենաներու եւ տրակտորներու յատուկ 5733 կայաններ, 90,000 տրակտորներով:

Կառավարութեան կողմէ դրօշի տակ կանչուած են բոլոր գիւղատնտեսներն ու հոգագործութեան մասնագէտները՝ հաւաքական տնտեսութեանց մէջ ցանքի գործերուն օժանդակելու համար: Ասոնցմէ 100ին 80ը արդէն իսկ գաւառ մեկնած են:

Ռուսիոյ կրօնական հալածանքները

Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ, պատասխանելով քանի մը հարցումներու, Հէնտըրսըն յայտարարեց թէ ստացած է Մոսկուայի անգլիական դեսպանին տեղեկագիրը՝ խորհրդային միութեան մէջ կատարուած կրօնական հալածանքներուն մասին: Նախարարը մերժեց յայտնել թէ դեսպանը ի՛նչ կերպով կատարած է իր քննութիւնները, մերժեց նաեւ հրա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 39

Գ. Տիլէնեան, Ժընեւ	100.—
38րդ ցանկին գումարը	48,505.65
Ընդհ. գումար	48,605.65

* *

ԽՄԲ.— Այս գումարէն մինչեւ Փետր 24 կեդր. Յանձնախումբին յանձնած ենք **41,000 ՖՐԱՆՔ.**

Երէկ յանձնեցինք 7000 ֆրանք եւս: Ընդհ. գումար՝ **48,000 ՖՐԱՆՔ:**

ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

Հալէպի «Եփրատ»ը կը գրէ թէ Խնամատարական Ենթայանձնաժողովը գումարում մը ունեցաւ, որուն ներկայ էին նաեւ օրիորդներ Նէփէ, Ռէնսըն, Պիւլ եւ Րոպըրթս: Յայտնի եղաւ որ հաստատուելիք գիւղին վայրին մասին տեսակէտներու տարբերութիւն մը կայ Խնամատարական մարմնոյ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցչին միջեւ. այս մասին տեսակցութիւններ տեղի կ՚ունենան եւ յուսալի է որ շուտով կարելի ըլլայ հարթել հարցը եւ խօսքէն գործի անցնիլ:

Այս պատճառաւ վեր. Շիրաճեան դեռ չէ մեկնած Գամըշլըի շրջանը:

Ժողովը նկատի առաւ գաղթականներու դպրոցական տարիք ունեցող 200ի մօտ մանուկներու հարցը եւ որոշեց երեք կրթական յարկեր հաստատել, մին Ագապա Թաղը, ուր գիշերային դասընթացքի համար որբերուն Լիկան վարձած է շէնք մը, զոր սիրայօժար կը տրամադրէ ցերեկեայ դասաւանդութեանց, երկրորդը՝ Մէյտանի Նորահաստատ հայ գիւղի Զ. Ո. Միութեան սրահի մէջ, յուսալով որ Միութիւնը պիտի ուզէ զայն տրամադրել այս ազգօգուտ ձեռնարկին, երրորդին վայրը եւ շէնքը տակաւին որոշած չէ: Օր. Նէփէն ազնուաբար կը ստանձնէ առաջինին համար 25 ոսկիի գումար մը յատկացնել մինչեւ արձակուրդ, երկրորդին ծախքը պիտի հոգայ Խնամատարական Ենթայանձնաժողովը, իսկ երրորդին համար տակաւին կարելի եղած չէ կարգադրութիւն մը ընել: Օր. Նէփէն յատկացուց նաեւ 5 ոսկի՝ քանի մը գաղթական արհեստաւորներուն պէտք եղած գործիքներու գնման համար:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,,Ի

Թիւ 3 (1930 մարտ).— Վիտօշի խորհուրդը, (*Խմբ.*), կազմակերպիչ ոգին (*Մ. Վարանդեան*), Աղէտաւոր Մահը (*Է. Ակնունի*), Օտար Հորիզոններու տակ (*Ղարիբ*), Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին առթիւ, —«Քաղաքացի երգիչը» (*Ռ. Սեւեան*), Ա. Ահարոնեան Յեղափոխութեան դրօշին տակ (*Կ. Սասունի*). Սեւ Քարեցի Սաքոյի ինքնակենսագրութիւնը, Աւալիանու ահաբեկումը (*Բենօ*): Թուրքիոյ շուրջ,— «Համատարած»ը Հայաստանի մէջ (*Հայմաթլու*):

Սկիզբը՝ Ք. Միքայէլեանի մեծադիր լուսանկարը (*Մահուան 25ամեակին առթիւ*): Տարեկան բաժնեգին՝ 25 ֆրանք կամ 2 տոլար: Հատավաճառ՝ 2.50 Ֆր.:

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ

Ո՛Վ ՈՐ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ, ՍԵՒ ՑԱՆԿԸ Կ'ԱՆՑՆԻ.— ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՍՊԱՐԷԶԷՆ ՔՇՈՒԵՑԱՆ Ս. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ, Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐ.— ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԲԱԽՏԸ ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ Է ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ԲԱՐԻ ԿԱՄՔԻՆ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

«Արտասահմանում ապրող մեր երջանիկ հայրենակիցները, ով գիտէ թերևս մեզ բոլորովին մոռացութեան տւին։ Այսպէս է ևդել Ղարաբաղի ժողովուրդի բախտը»։

Այսպէս է վերջացնում բարեկամս Վարանդայի շրջանի X գիւղից գրած նամակը։

Թողնեմ իմ բարեկամիս տըխուր նամակը, և ես գրեմ ձեզ մեր կացութեան մասին։

Ղարաբաղը թէ միշտ եւ թէ այժմ բաժնուած է մի քանի շըրջանների, 1) Ջւանշիր, 2) Գիւլիստան, 3) Խաչէն, 4) Վարանդա եւ 5) Դիզակ։ Բոլշևիկեան տիրապետութեան օրից մինչև գոնէ այսօր, մեր գաւառական շրջանները այնպէս են իրարից կտրուած եւ առանձնացած, ինչպէս Կովկասը Պարսկաստանից, կամ Կովկասը Եւրոպայից։ Մենք չգիտենք ինչ կայ եւ ինչ է տեղի ունենում, մեր հարեւան Ջւանշիրի շրջանում, ինչպէս մեր հարեւան Վարանդայի շրջանում չգիտեն ի՞նչ է կատարւում մեր Խաչէնի շրջանում։ Սահմանները եւ թէ Ղարաբաղի գեղեցիկ լեռներն ու ձորերը չեն որ մեր շրջանները բաժանել են իրարից, այլ մեր անհարազատ իշխանութեան ստեղծած մղձաւանջը, գիւղական կոմբէյինները կոմսոմոլները եւ գաղտնի լըրտեսների ցանցը, որ ահ ու սարսափ է մտնել մեզ։

Դիզակի շրջանից Վարանդա գնացող թշուառ հայ գիւղացին ապահով չէ, թէ նա նորից պիտի վերադառնայ իր տունը, որքան էլ նա ճգնէ ապացուցանելու, որ նա իր անձնական գործով է գնացել, այլ ոչ հակաբոլշևիկեան կամ հակակառավարչական գործով,

Եւ այդ պատրուակով անչափ մարդիկ քշւեցին և աքսորւեցին Ռուսաստանի խորքերը. օրինակները մէկ չեն եւ ոչ հարիւր, որի շնորհիւ մեր գիւղական տնտեսութիւնը քայքայւել է, մեր մտաւորական երիտասարդ ուժերը սպառւել, որոնցից շատերը աքսորւած, իսկ մնացած մասն էլ սարսափի տակ զանազան պատրւակներով հեռացել իր հայրենի օջախից դէպի Հիւսիսային Կովկաս, Անդրկասպեան երկիր եւ դէպի Պարսկաստան։

Ղարաբաղի գիւղական մտաւորական համեստ ուսուցիչներին եւ գաղափարական յեղափոխականներին ու հայդուկներին այժմ փոխարինել են Բագւից եւ Թիֆլիսից եկած այլասերած ու անբարոյական կոմսոմոլները։ Հարազատ հայրերն անգամ դառնացած սրտով անիծում են իրենց անառակ զաւակներին։ Դիզակի շրջանում տեղի ունեցած մի շարք խայտառակութիւնների մասին, որի առթիւ իր ժամանակին գրել եմ ձեզ, ահա ինչ է գրում ինձ իմ բարեկամը.— «Երբեք, երբեք չէի կարծում, թէ Ղարաբաղը, որ ծնեց Դումանին ու Վարդանին և Վանի Արամին ու Վանի Իշխանին, նա պիտի ծնէր և այս վիժւածք, վարձկան չեկիստներին ու լրտեսներին, որոնք ամօթ ու նախատինք պիտի պատճառեն Ղարաբաղի հայրահայութեան»։

Մեր բողոքներն ու խնդիրները թէ Երեւան, Բագու, Թիֆլիս, մնացին անհետեւանք և «բանւորա-գիւղացիական» խորհրդային իշխանութիւնը բոլոր ներելի եւ աններելի միջոցներով ստիպեց մեզ ենթարկւելու Ադրբէջանի իշխանութեան, կատարւած լինելու համար Տաճկաստանի բարի ցանկութիւնը, ինչպէս արտայայտւել է Բագւի թիւրք կոմունիստներից մէկը, առանց քաշւելու։

5—6 տարիէ որ մեր բոլոր շրջաններում կազմւած է գիւղացիական միութիւններ, որոնց նպատակն է Ղարաբաղի 150 հազար հայութիւնը կապել մայր երկրի—Հայաստանի հետ։ Միութիւնները իրենց ճիւղերը ունէին Կովկասի բոլոր վայրերում։

Նոցա աշխատանքները դուր չեկաւ մասնաւորապէս Բագւի եւ Թիֆլիսի թիւրք եւ վրացի կոմունիստներին, որոնց թւում է թէ «Հայերը ղիտաւորեալ նպատակներով կամենում են Հայաստանը ուժեղացնել», աւելացնելով.— «Սա կոմունիստների մտածողութիւն չէ, սա Դաշնակի մտածողութիւն է»։ Այսպէս է ասել Բագւի թիւրք կոմունիստներից մէկը, Բագւում ապրող Ղարաբաղցի բանւորների հայ ներկայացուցիչներին։

Լսենք թէ Թիֆլիսում ի՞նչ են ասել վրացի կոմունիստները.

— «Ղարաբաղի խնդիրը մեզ յոգնեցրել է, մենշեւիկները եւ դաշնակները այդ խնդրով շատ են զբաղւել, մենք զբաղւելու ոչինչ չունենք։ Ղարաբաղի մեր ընկերները պէտք է լաւ իմանան որ խորհրդային մեծ միութեան մէջ մի Հայաստան կայ, Արարատեան Հայաստանը, նրանից բացի, ոչինչ գոյութիւն չունի եւ նման խնդիրներով ամօթ է մեր ընկերներին զբաղւել։

1929 թւի սկիզբներին մեծ աշխատանքներ կատարեցին Ղարաբաղի հայ գիւղացիութեան բուռն ցանկութիւնը իրագործելու համար, Ադրբէջանի կառավարութեան մէջ պատասխանատու պաշտօններ եւ կուսակցական մեծ դիրք ունեցող Հայերը, մասնաւորապէս Զանգեզուրցի Լեւոն Միրզոյեան եւ Շուշեցի Եսայի Դովլաթեանը։

Իսկ Երեւանի, թէ կառավարութեան մէջ եւ թէ կուսակցութեան շարքերում, նոյն ուղղութեամբ մեծ աշխատանք թափեցին Ղարաբաղի հարցին յաջող ելք տալու, նոյնպէս երկու ազդեցիկ անձնաւորութիւններ, բըժիշկ Ս. Համբարձումեան եւ Աշոտ Յովհաննիսեան (երկուսն էլ Շուշեցիներ)։ Վերջինս որքան էլ չեկիստի հոգեբանութիւն ունէր, սակայն այս խնդրի մէջ լաւ դիրք էր բռնած։

Վերոյիշեալ չորս անձնաւորութիւնների մասին թերեւս լսած լինիք, որ նոքա այս կամ այն պատճառով եւ զանազան պատրւակներով քշւեցին եւ հեռացւեցին ասպարէզից, իբրեւ «դաշնակ մտածողներ...»։

Ղարաբաղից գնացած գրութիւնների եւ Երեւանում ապրող մի շարք կոմունիստների դիմումների շնորհիւ, Երեւանում յաճախ տեղի են ունեցել սեղմ ժողովներ, ուր դրւել է Ղարաբաղի խնդիրը, գլխաւորապէս 1928 թւի վերջերին եւ 1929 թւի սկիզբներին։ Նիւթեր ունիմ այդ ժողովների մասին լրիւ տեղեկութիւններ տալու, սակայն ձեզ հասցնելու հնարաւորութիւն չկայ։ Այստեղ բերեմ միայն Ս. Համբարձումեանի հետեւեալ յայտարարութիւնը, որ տեղի է ունեցել կառավարութեան շէնքի սենեակներից մէկում, ուր եւ մասնակցել են Երեւանում ապրող Ղարաբաղցի կոմունիստներից հինգ հոգի։

— Ընկերներ, յայտարարել է բժիշկ Համբարձումեանը, Ղարաբաղի խնդրի շուրջ մօտ 6-7 տարի է որ շարունակ մեր կառավարութեան դռները ծեծեն, Ղարաբաղի գիւղացիութեան բողոքը ու ցանկութիւնը մեր կողմից ոչ բաւարարւեց եւ ոչ էլ ուշադրութեան առնւեց։ Որքան էլ այդ խնդրի համար մեզ «Դաշնակ» համարէք բայց փաստը մնում է փաստ, որ Ղարաբաղի հայութեան պահանջը միանգամայն տեղին է եւ արդարացի։ Եւ վերջապէս այդ է պահանջում եւ ներկայ փոքրիկ Հայաստանի շահը որ Ղարաբաղի հայ գիւղացիութիւնը կապւած լինի մեզ հետ։ Այստեղ խօսք եղաւ հաղորդակցութեան մասին. զարմանալի բան. բաւական է մի քանի ժամուց ճանապարհ կամ խճուղի եւ կամ երկաթուղի կառուցանել Բայազիտի շրջանից Ղարաբաղի ծոցը, այն է Ջւանշիր եւ ամէն ինչ վերջացած է. իսկ եւ իսկ այդ մենք կարող ենք, երբ ցանկանանք եւ այլն...

Աշոտ Յովհաննիսեանի յայտարարութիւնը.

—Սաքօի (Համբարձումեանի) յայտարարութիւնը այստեղ ծիծաղ առաջ բերեց. թէ ինչո՞ւ, ծիծաղողները թող պատասխանեն։ Իսկ ես պիտի աւելացնեմ, որ եթէ խօսքը վերաբերւում է արգելքներին աշխարհագրական դիրքին, որոնք ծախսերի հետ կապւած են, ես եմ, որ պիտի ծիծաղիմ նման առարկողներին։ Եթէ մենք մեր դրամների ծայրը հասցնում ենք մինչեւ Չինաստան եւ Անգլիայի խորքերը, կարծում եմ որ մեր սեպհական երկրի համար կարող ենք մի քանի ժամւայ երկաթուղի անցկացնել եւ մեր երկրի ծայրագաւառները միացնել ու չէն դարձնել. այո, ես եմ որ պիտի ծիծաղիմ ձեր առարկութիւնների վրայ, որովհետեւ մենք աւելի շատ խօսում եւ գրում ենք քան թէ գործ ենք կատարում եւայլն։

Իր ժամանակին Երեւանում տեղի ունեցող այս խորհրդակցութիւնները մեծ ոգեւորութիւն առաջ բերին թէ Երեւանում եւ թէ Ղարաբաղի գիւղացիութեան մէջ, սակայն ոչ մի արդիւնք չեղաւ։

Ոչ մի արդիւնք, որովհետեւ Բագուն եւ Թիֆլիսը դէմ են, իսկ Մոսկուան նման «հասարակ եւ յիմար խնդիրներով չի զբաղւում։ «Ապա ուրեմն ու մինչեւ այսօր ինչպէս եւ դուք գիտէք Ղարաբաղի բախտը յանձնւած է Ադրբէջանի թիւրք կոմսոմոլներին եւ կոմբէյիններին, որոնք ունենալով իրենց ձեռքի տակ մի քանի վարձկան եւ այլասերւած հայ չեկիստներ, նրանց միջոցաւ կառավարում են Ղարաբաղը։

Սակայն այդ վարձկանների օրերն էլ համրւած են, որովհետեւ այդ առթիւ Բագւի մի շարք կարեւոր ժողովներում արդէն յայտնւած է եւ ծրագրւած է, որ Ղարաբաղը պէտք է մաքրել դաշնակներից եւ ուղարկել այնտեղ մեր վստահելի թիւրք կոմունիստ ընկերներից։

ԱՐՑԱԽԵՑԻ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Այս անունով ընկերութիւն մը կազմուած է Փարիզի մէջ։ Արդիական մարդը դռնապան մը չէ, պէտք է ճամբորդէ երկիրէ երկիր։ Գրականութիւնն ալ այժմ ճամբորդութեանց շնորհիւ է, որ կը ճոխանայ։ Բայց դժուար է ճամբորդել։ Այս պատճառաւ ֆրանսայի գրագէտները ընկերութիւն մը կազմած են, հետեւելով անշուշտ օտարներուն, որոնք նման բազմաթիւ ընկերութիւններ ունին։ Ընկերութեան նպատակը պիտի ըլլայ Ֆրանսացի երիտասարդութիւնը ճամբորդութեան ղրկել օտար երկիրներ, ուսումնասիրելու համար բոլոր ազգերը։ Այս ընկերութեան նախագահն է Քլօտ Ֆարէր, փոխ-նախագահ՝ Փօլ Մօրան։ Վարչութեան կ'անդամակցին բազմաթիւ գրողներ եւ մտաւորականներ՝ Պընուա, Ցուվէրնա, Վալէռի եւ ուրիշներ։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ԱՐԴԻ ՄԵԾ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Այժմէական հարց մըն ալ այս։

Եւրոպական մեծ քաղաքները, պատերազմէն յետոյ, ձգտում մը ունին փոխելու իրենց դիմագիծը։

Ի՞նչ է քաղաքը։

Ապահովաբար ոչ ոք խորհած է այդ մասին։ Մանաւանդ մենք, որ կուգանք Թուրքիայէն, ուր քաղաք եւ գիւղ այնքան ալ տարբեր նշանակութիւն չունէին։ Եւրոպայի մէջ քաղաքը ունի իր դիմագիծը, իր կեանքը եւ իր յատկութիւնները։ Եւրոպական քաղաքը շինուած է հելլենական քաղաքակրթութեան կամ, եթէ կ'ուզէք, հանրապետութեան վարարանին համաձայն որ ծանօթ է cité grecque անունով։ Այդ քաղաքը ունէր երկու նպատակ,— պատերազմ եւ շուկայ։ Քաղաքը շինուած էր կռուելու եւ պաշտպանուելու ամէն յարմարութիւններով։ Եւ իր շուկան այն հրապարակն էր, ուր կը ցուցադրէր միտքին ու ստամոքսին բոլոր անհրաժեշտութիւնները։

Ինչպէս հելլենական հին արուեստը, մանրանկարչային բան մը ունէր նաեւ այդ քաղաքը։

Արդի քաղաքակրթութիւնը, սակայն, հետզհետէ անոր կուտայ տարբեր արուեստի մը դրոշմը, զանգուածեղ (massif, monumental) նկարագիր մը։ Եւ ատիկա թերեւս պահանջն իսկ է արդիական քաղաքին, որ հելլենական ձեւով՝ թանգարան կամ մթերանոց մը ըլլալէ աւելի, անտառ մըն է մեքենաներու եւ գործարաններու։

Յաճախ այս թերթին մէջ կը տպուին քաղաքաշինութեան (urbanisme) նոր ձգտումներ, որոնք կը փոթորկեն ֆրանսացի ճարտարապետներու ուղեղը։ Ճարտարապետութիւնը խորունկ եւ բարդ արուեստ մըն է, այնպէս որ ոտանաւորի գիրք մը աննշան կէտ մըն է՝ բաղդատմամբ այդ միւս խոր ստեղծագործութեան։ Հսկայ կամուրջներ իրարու կը կապեն ոչ միայն գետերը, այլ նաեւ նեղուցներու ափերը։ Բարձրաբերձ տուներ կը թուին «երկինքը քերել»։ Փարիզի մէջ, ամէն օր փողոց մը կը փորուի, եւ մէկ օրէն միւսը տանիքներ կը կախուին երկինքէն։ Գրուեցաւ արդէն այստեղ թէ ճարտարապետները ի՛նչ նոր յատակագիծեր պատրաստած են ստեղծելու համար նոր Փարիզ մը։

Դէպի ո՛ւր կը ձգտի քաղաքներու այս ճարտարապետութիւնը՝ «Ամերիքանիսմ» կը պատասխանեն շատեր։ Ոմանք ապազայապաշտ ոճին յաղ անակին կը վերագրեն այս շարժումը։ Ինչ ալ ըսուի, իրողութիւնը այն է, որ Փարիզի մեծ վաճառատուները դիմագիծ կը փոխեն աստիճանաբար։ Կորսուած են կլոր ու քնքուշ գիծերը, իրենց տեղը տալով երկար ու բիրտ գիծերուն։ Գոթական մթնշաղ պատուհաններուն տեղ՝ լայնալիճ պատուհաններ։

Եւ քաղաքը «ճանկ կը նետէ» իր բոլորտիքը, ինչպէս կ'երգեն բանաստեղծները։ Արմատ արձակելով հողին մէջ, ստորերկրեայ շէնքեր կը հաստատէ։ Նորկայաններ կը շինուին՝ ճամբորդելու համար երկինքէն։ Արդարեւ վաղուան քաղաքը կը պահանջէ հաղորդակցութեան նոր օրինակ միջոցներ, կայան՝ օդանաւերու, կայան՝ շոգեկառքերու։ Փողոցներու շինութիւնը եւս բարդ է հիմա, ինքնաշարժներու եւ հանրակառքերու երթեւեկին համար։ Արդէն քաղաքի մը կեանքը կը յատկանշուի իր հաղորդակցութեան միջոցներով, որոնք տարածութիւնը եւ հեռաւորութիւնը կը կտրեն կարճ ժամանակի մէջ։

Ահա այս հոգերն ունին արդի ճարտարապետները, եւ բազմաթիւ են գիրքերը, ինչպէս նաեւ օրաթերթերը, որոնք կը խօսին արդիական քաղաքներու շինութեան մասին։ Երեւանի մէջ եւս մասնագէտներ կը զբաղին մայրաքաղաքին նոր յատակագիծին պատրաստութեամբ, արդիական փողոցներու եւ այլ անհրաժեշտութիւններու մասին։ (Այդ առթիւ մշակուած հին ու նոր ծրագիրներուն պիտի անդրադառնանք Միտք եւ Արուեստի մեր բաժնին մէջ։) Վասնզի, Աստուածաշունչի բառով, երկրի բնակչութիւնը կ'աճի՝ հակառակ սովին, պատերազմին ու հիւանդութիւններուն։ Եւ մարդիկ, օրէ օր տնտեսական հոգերէ աւելի նեղուած՝ քաղաք կը վազեն գիւղերէն։

Վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ, որ 1866ին գիւղերու եւ ագարակներու մէջ հին մարդոց հարիւրին 51ը, 1911ին՝ հարիւրին 40ը, 1921ին՝ հարիւրին 38ը։ Կը տեսնուի, որ գիւղերը կը պարպուին։ 1846ին Ֆրանսայի գիւղերու բնակչութեան թիւն էր 26,600,000, իսկ 1921ին՝ 21 միլիոն։

Նախ ագարակներն են, որ կը պարպուին։ Շատեր ատիկա կը վերագրեն դպրոցի, նամակատունի, վաճառատունի հաղորդակցութեան պահանջներուն։ Եւ գիւղերն ալ պարպուելով, խճողումի կ'ենթարկուին քաղաքները։ Նիս 1921ին ունէր 155,839 բնակիչ, 1926ին՝ 184,441։ Մարսէյլ 1921ին՝ 586,341, 1926ին՝ 652,196։ Կրընոպլի մէջ այդ 5 տարուան ընթացքին աւելցաւ 7,000, Տիժոնի մէջ՝ 6,000, եւայլն։ Դիտել կը տրուի, թէ Փարիզ գերեզման մըն է, որ շատ մարդ կը թաղէ։ Արդարեւ 35,000 բնակիչ կորսնցուցած է Փարիզ, բայց իր նահանգին մէջ աւելցած է 251,989 բնակչութիւն։ Մեծ քաղաքները, դիտուած է որ, կ'ուռին իրենց եզերքներէն։ Պորտոյի արուարձաններուն մէջ եւս 15,472 բնակիչ աւելցած էր վերջին մարդահամարին։

Ֆրանսայի համար քաղաքներու այս շարժումը կը ներկայացնէ նոր հոգ մըն ալ։ Հաղորդակցութեան միջոցները, ճիշդ է, դիւրութեամբ քաղաք կը փոխադրեն Ֆրանսայի գիւղացիները։ Սակայն անոնց տեղը կը լեցնեն օտարականները։

Ճամբորդութիւնը, հիմա, թէ վտանգ մըն է եւ թէ օգուտ մը։ Վտանգ մը, որովհետեւ կը խանգարէ երկրին բնակչութեան հաւասարակշռութիւնը։ Գիւղն ու հողագործութիւնն էր, որ երկրին կը կապէին մարդիկ։ Քաղաքը անոնց կուտայ ճամբորդելու, հեռանալու ամէն դիւրութիւն։ Կը կարծէք թէ միայն տնտեսական հոգի՛ ընենպատճառը այս ճամբորդութեանց։ Ապահովաբար ոչ։ Որովհետեւ գիւղերէն կը հեռանան ոչ միայն աղքատները, այլ նաեւ հողատէրերը։ Աւելի հաճոյք, աւելի վայելք կայ քաղաքին մէջ։ Այստեղ քաղցր է կեանքը։ Այսպէս կը մտածեն անոնք։ Դարուն անհանգիստ ոգին է, երբեմն, որ ճամբայ կը հանէ գիւղացիները։ Եւ Ֆրանսացի ժողովրդագիրները կը հարցնեն.— «Ի՞նչպէս դադրեցնել այս գաղթը, որ կը նմանի ովկիանոսներու ձուկերուն ճամբորդութեան։ Քաղաքը ոչ միայն չի կրնար հանգրուան դառնալ այս յարաշարժ բազմութիւններուն այլ նաեւ կը սաստկացնէ հիւանդութիւնը։ Աւելի լաւ է, ուժ տալ գիւղաշինութեան, ամէն առաւելութիւն տալով գիւղական կեանքին։ Այսինքն, փոխանակ քաղաքներ շինելու այնպէս, ինչպէս կը շինուին, շինել գիւղեր եւ գիւղերու ցանցեր։ Կան, որ սակայն հեգնանքով կ'ըսեն թէ ֆրանսական արդի քաղաքները պարզ գիւղեր են ամերիկեան քաղաքներու մօտ։ Եւ ուրիշներ ալ կ'ըսեն թէ արագութիւնն ալ սահման մը ունի, եւ քաղաքներու մեծութիւնը չի կրնար՝ արագութեան ամէն միջոցներով՝ հարթել դժուարութիւններուն։

Ուրեմն, թող կանգ առնեն այլեւս քաղաքներու սա շինութիւնները։ Դէպի գի՛ւղ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

Անցեալները թերթերու մ[...] երեւցած լուր մը շատերու ա[...] աննշմար անցաւ։ Ամերիկացին[...] Լենինականի մէջ հաստատե[...] գիւղատնտեսական վարժարան մ[...] որ աշակերտ կ'ընդունի Կովկա[...] բոլոր կողմերէն։

Այս հաստատութիւն մը[...] կոչուած է գնահատելի ծառայ[...]թիւն մը մատուցանելու մ[...] հայրենի երկրին։ Ամերիկացին[...] նախ ինքնաշարժ արօրներու նե[...] մուծումով եւ յետոյ Ամերիկ[...] երկսեռ գիւղատնտեսներու ա[...]քումով եւ այժմ ալ գիւղա[...]տնտեսական վարժարանի մը հա[...]տատումով, կ'ուզեն արդիւնա[...]բել Հայաստանի երկրագործ[...]թիւնը։ Եւ այս ձեռնարկը [...] աւելի օգտակար է քան որբ[...] նոցներն ու ապաստանարաններ[...]

Ցարերու ռէժիմին մասն[...] կարգադրութեամբ, Կովկասի [...] ղովուրդներուն միջեւ հայ գ[...]ղացին աւելի տգէտ մնացած [...] Նորահաստատ գիւղատնտես[...] վարժարանը, որուն աշակերտ[...]րուն ստուարագոյն մասը հա[...] են, պիտի կրնայ օգտակար [...] մը կատարել հայ գիւղացին[...] միջեւ, գիւղատնտեսութեան [...] դիւացումովը, բարելաւելով գ[...]կական կեանքը, որքան տնտե[...]սական նոյնքան ընկերային [...] սակէտներով։

Այսպէս հայ գիւղացին, [...] նկարագրին եւ քաջութեան [...]բիւրն իր հողն է, առյաւէտ [...]ուած պիտի մնայ իր գիւղին [...] պիտի չգաղթէ քաղաքներու [...] դէպ նրապարակներէն։

*
* *

Եւ արեւմտեան Հայաստա[...] քրտախօս Հայեր շարան շա[...] կը գաղթեն Սուրիա։ Բոլորն [...] երկրագործներ են։ Գիւղի [...] զաւակներ։ Իրենց միակ երա[...] կայք մը լեցան եւ արօր մը [...] քարի մարդիկ։ Պայքարած [...] եւ պիտի պայքարին բնութ[...] դէմ, պիտի վսպեն անոր քմ[...]ները եւ պիտի պարտադրեն [...] մուլ հողերն անգամ արտադր[...] եւ արտադրելու առատօրէն։ [...] երբեք ապերախտ եղած չէ։ [...] բարիքը կը փոխարինէ տասն[...] քսանով։

Ուրախալի է ըսել թէ ազգ[...]յին ղեկավար շրջանակներ, [...] մէկ օրէն խոստացած են [...] գաղթականները կապել հողին [...] անոնցմէն հաստատել երկրագ[...]ծական գաղութներ։ Երանի [...] գործէին արագօրէն եւ իմ[...]տուն կերպով։

Վերջապէս Եփրատի եւ [...]պուրի միջեւ գտնուած հողամ[...] օժտուած է նաեւ արգասաբեր[...]թեան ուժով։

Այս առթիւ միտքս կու[...] փոքր դրուագ մը։ Հայկական [...] բագրութեան շրջանին, օր[...] Պոլիս երկրագործական Նախա[...]րութեան հայ պաշտօնատար[...] սենեակին մէջ կը հանդիպ[...] գերման մասնագէտի մը, [...] Հալէպէն դառնալով գովքը [...] հիւսէր Եփրատի եւ Խապ[...] միջեւ գտնուող բարեբեր հո[...]

Ինչպէս կը տեսնուի, հա[...] այսպէս կը դառնայ սովորակ[...] հին պայքարը գիւղին ու [...] ղաքին միջեւ։

Այստեղ երկու տեսակէտն[...] կարելի է հաշտեցնել՝ թի[...] դրելով որ գիւղ ու քաղաք [...] ւասարապէս վայելեն յառա[...]մութեան բարիքները։ Երբ [...] ղաքը աճի, եւ գիւղը տկա[...]նայ, շատ բան կը կորսնցնէ [...] կիրը։

ՇԱՀ[...]

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

27 ՆՈՐԸՆԾԱՆԵՐ ԱԼ ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԷՆ

ՌՈՒՍԱՃՈՒՔ, 1 Մարտ (Սեփ. Թղթ.).— Գիլիպէէն, Սոֆիայէն, Խոսքովոյէն ու Վառնայէն վերջ, աՀա կարգը Ռուսճուքին եկած է։ Այստեղ ալ, խումբ մը երիտասարդներ, անՀամբերութեամբ կը սպասէին այն օրուան, երբ իրենց Հնարաւորութիւն պիտի տրուէր մտնել Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ։

Դաշնակցութեան տեղական կոմիտէին նախաձեռնութեամբ, փետր. 26ի գիշերը, ժամը 8.30ին ազգային վարժարանի սրաՀին մէջ տեղի ունեցաւ ընկերա-Համերական Հանդիպում մը, ուր 27 երիտասարդներ ներկայացան կատարելու երդումը։

Ժամը 9ին, սրաՀը լիքն էր արդէն։ Բոլորին ալ աչքերուն առջեւ կը պատկերանար խորՀրդաւոր պատկեր մը։ Բեմին առջեւ, սեղանի մը վրայ դրուած էր Քրիստափորի կիսանդրին, իսկ քովը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը։ Սեղանին ճակատն ի վար կախուած էր Դաշնակցութեան դրօշը։ Բեմին վրայ, իրենց ալեւոր գլուխներով ու խրոխտ նայուածքով տեղ գրաւած էին քանի մը վեթերան ընկերներ, որոնք քաղաքական դառն դէպքերու Հետեւանքով, եկած ու բնակութիւն Հաստատած էին այս օտար Հորիզոնին տակ։

Ընկեր ընկերուՀիներու կողմէ երգուած «Մշակ բանւոր»էն վերջ, ընկ. Ս. Շաղիկեան բացուած յայտարարեց Հանդիպումը եւ քանի մը խրախուսիչ խօսքեր ուղղելով երիտասարդ թեկնածուներուն, բեմ Հրաւիրեց առաջին բանախօս ընկեր Թորգոմ Հէքիմեանը։ Ընկերը փիր Հանելէ վերջ 1915ի մեծ եղեռնէն վերջ, Հալածական ու աշխարՀիս չորս ծագերուն տարտղնուած Հայ երիտասարդութեան տրամադրութիւններն ու զգացումները, ըսաւ թէ, Հակառակ այս ու այն կողմէն փչող Հովերուն, այդ երիտասարդութիւնը գիտէ այսօր թէ որու Հետ եւ որու կողքին պէտք է կանգնի, իր ազգային շաՀերն ու սրբութիւնները անաղարտ պաՀելու Համար։

Յետոյ նախագաՀին Հրաւէրով, բեմ բարձրացաւ ընկ. Ա. Ջամալեան, որ կուռ ու ամփոփ

բանախօսութեամբ, շեշտեց թէ այսօր Հայ երիտասարդութիւնը ամէնէն աւելի Դաշնակցութեան Հետ է ու անոր կողքին։ Իրբեւ ապացոյց, թուեց վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին, արտասաՀմանի ու Պուլկարիոյ մէջ նմանօրինակ Հանդէսները, որոնց ընթացքին տասնեակներով երիտասարդներ, շարան շարան կուգային տալ իրենց երդումը ու աւելի թարմացնել Դաշնակցութեան շարքերը։ Բացատրեց թէ Դաշնակցութիւնը մտաՀոգ է երիտասարդներու ներխուժումէն, որովՀետեւ, Հարկադրուած կը զգայ ինքզինքը այս երիտասարդներուն տալ ազգային ու քաղաքացիական գիտակցութիւն, ներշնչելով անոնց Հայրենասիրական ոգի եւ շունչ։ Այլ կերպ, ոչ մէկ նշանակութիւն պիտի ունենայ անոնց՝ Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ արձանագրուիլը։

Յետոյ, խօսքը երիտասարդ ընկերներուն ուղղելով, ըսաւ.

— Երիտասարդներ, Դաշնակցութիւնը մեծ ընտանիք մըն է, ուր անկեղծ ընկերականութեան եւ փոխադարձ վստաՀութեան զգացումը մեծ տեղ է գրաւած։ Այս ցոյց կուտայ նաեւ այն Հանգամանքը, որ շատեր Դաշնակցութիւնը ընկերութիւն կը կոչեն, նկատի ունենալով տիրող ջինջ ու մաքուր ընկերականութեան մթնոլորտը։ Մեծ են այս ընտանիքին անդամակցողներու պարտականութիւնները։ Այժմ երբ դուք եւս անոր շարքերէն ներս կը մտնէք ու մէկ մէկ անդամները կը դառնաք այս մեծ ընտանիքին, գիտցէք որ դուք ալ ձեր նախորդներուն նման մեծ պարտաւորութիւններու բեռան տակ կը մտնէք։ Այս ընտանիքէն ներս մտնելու միջոցին, դուք պէտք է մեռցնէք ձեր եսը ու անկալութիւններու յոյսը պէտք չէ ունենաք։ Բացի դաստիարակութենէն, Դաշնակցութիւնը ոչինչ պիտի տայ ձեզի, իսկ ասոր փոխարէն, դուք պատրաստ պէտք է ըլլաք տալու անոր այն բոլորը ինչ որ Դաշնակցութիւնը պիտի պաՀանջէ ձեզմէ։

Այս խօսքերէն վերջ, ընկ. Ջամալեան արտասանեց երդումը, որուն Հետեւելով երիտասարդ դաշնակցական ընկերները բառ առ բառ կրկնեցին։ Յետոյ մի առ մի, երկիւղածութեամբ դրօշին մօտենալով, Համբուրեցին զայն ու ստորագրեցին սեղանի մը վրայ գետեղուած երդմնագիրը։

Այս արարողութեան ընթացքին, խումբ մը ընկերներ, յաջորդաբար երգեցին «Մենք անկեղծ զինուոր ենք», «Անկախութեան երգը» եւ ուրիշ ազգային ու կուսակցական երգեր։

Երդման արարողութիւնը վերջացած ըլլալով, գիշերուան Հաւաքոյթին Համար «թամատա» ընտրուեցաւ ընկ. Ջամալեան։ Յետոյ, յաջորդաբար տեղի ունեցան երգեր, դուարճախօսութիւններ եւ խմբերգներ։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

Յ. Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

...Կերման կայսրը — որքան ...ագէտ նոյնքան տնտեսա... — բուռն փափաքը ունեցաւ ...րով չէնցնել Պաղտատպանի ...կայքը եւ իր Հաճութիւնը ... Հայերու տ՛ղաՀանութ... եւ այդ զարՀուրելի տե...խնութիւնը, թուրք Հորդա...րու ձեռքին մէջ, Հայութեան ...ը քանդեց։

Եւ այսօր բախտի մէկ դառն ...ով նորէն Հայերուն կը վի...ի այդ Հողամասերուն մէկ ...ը չէնցնել։ Եւ Հայ մշակին ...րին խոփը, ինչպէս պիտի ըսէր ...րգիլիոս, երբ վաղը Հանդիպի ...Հայերուն եւ մայրերուն ...ներուն, Հայ մշակը պ՛տի ...է թէ Հողը իր ուժը կ՛առնէ ...րենակիցներու արիւնէն։

Եւ այդ արիւնափառ դաշ...էն գոյացած զօրենը, Հայոր...րուն երակները պիտի լեցնէ ...պատեայ բոսորագեղ գնդիկ...ով, աւանդական եւ առՀաւա... Հզնաղ քաջագործութիւննե... անսպառ ուժը ներարկելով ...ոգմիջեւ։

ՍԵԳՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՑՄԱՆ ԱՐՇԱՒԸ

Ախտայի մէջ մինչեւ փետր. 20 Համայնացուած են 5229 լծկան։ (Հաւաքական տնտեսութեան վերածուած են 3930 տնտեսութիւններ)։

Ղափանի մէջ Համայնացուած են 18,829 գլուխ խոշոր անասուն եւ 14,442 գլուխ ոչխար, որոնք արդէն կեդրոնացած են Համայնական գոմերու մէջ։ Համայնացուած է նաեւ անասուններու կերը։ («Խ. Հ.» 23 փետր.)։

ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆՔԸ ՁԱԽՈՂԱԾ

Հայաստանի սերմանման լիազօրը կ'ողբայ.

—«Գարնան Հացահատիկի ցանքի պայմանագրութիւնը եւ սերմնցուի Հաւաքման պայքարը անթոյլատրելի կերպով թոյլ կ'ընթանայ։ Քանի մը շրջաններու մէջ մինչեւ այժմ չեն սկսած պայմանագիրներու կնքումը սերմնացաններու Հետ։ Աշխատանքի այսպիսի ընթացքը կը սպառնայ խափանել թէ գարնանացանի պայքարը եւ եթէ ապագայ հակամթերման պայքար։ Պայմանաժամին մնացած է միայն տասը օր»։ («Խ. Հ.» 20 փետր.)։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Աւետիս ԱՀարոնեանի գրական քառասնամեայ գործունէութեան յոբելինական Հանդէսները սկսած են արդէն։ Մարտ 2ի կիրակի օրը տեղի ունեցան Լոնտոնի, Նիւ-Ճըրսիի եւ Պոսթընի Հանդիսութիւնները.—

Լոնտոն 3 մարտ.— Լոնտոնի Հայ գաղութը, ի մի Հաւաքուած տօն՛լու Համար ձեր Հայրենասիրական բարձր գործունէութեան յոբելեանը, ձեզ կը ղրկէ իր սրտագին շնորՀաւորութիւնները եւ խօրապէս կը ցանկայ ձեզ Համար երկար կեանք, որպէսզի շարունակէք ձեր թանկարժէք գործունէութիւնը։

Միսաքեան, Մալքոմ, Տինճեան

Նիւ-Ճըրզի, (Մ. Նահանգներ) 3 մարտ.— Հիւսիսային Նիւ Ճըրզիի Հայերը, Հաւաքուած Արմէնիա Հոլի մէջ տօնելու Համար ձեր յոբելեանը, կը շնորՀաւորեն ձեր կատարած մեծ գործը եւ ձեզ կը ցանկան երկար ու երջանիկ կեանք։ Տր. Թաթարեան՝ Նխգհ.։

Պոսթըն, 3 մարտ.— Պոսթընի Հայ գաղութէն Հսկայ բազմութիւն մը, երէկ, մարտ 2ին տօնեց ձեր յոբելեանը եւ յանձնարարեց Յանձնախումբին ձեզ Հեռագրել իր յարգական շնորՀաւորութիւնները, ձեզ մաղթել դեռ եւս երկար առողջութեան եւ գործունէութեան երկար տարիներ եւ յայտնել նոյնպէս իր մեծ իղձը տօնելու Համար Հայաստանի մէջ իսկ եւ ձեր ներկայութեան՝ ձեր յիսնամեակը։ Շահէ վարդապետ, Ա. Հալաճեան, Յօզ Ջուլալեան, Տր. Ա. Թաշճեան, Յակոբ Ճէլալ, Տր. Բարսեղեան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ. 4 Մարտ.— Մարսէյլի մէջ ալ, Պ. Ա. ԱՀարոնեանի գրական գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանը տօնելու նպատակով՝ կատարուած է ձեռնարկ մը եւ առնուած են գործնական քայլեր, զորս՝ կեդր. Գործադիր Յանձնաժողովը կը փութայ ծանուցանել Հասարակութեան։

— ՄարսիլաՀայ գաղութի ամէն խաւերէն Հրաւիրուած անձերէ բաղկացեալ երկու ժողովներու մէջ ընտրուեցաւ կեդր. Գործադիր Յանձնաժողով մը Հետեւեալ կերպով.— Պ. Պ. Աբոյեան Ա., Տօքթ. Աթթարեան Մ., Թաշճեան Պ., Գույումճեան Վ., Ենովք Ա., Զարոյեան Պ., փրոֆ. Խայիկեան Գ., Ղազարեան Վ. Միրզաեան Տ., ՇաՀլամեան Գ., Տօքթ. Սէմէրճեան Ա., Սէրէնկիւլեան Հ., Չպուքեան Ղ., Տէրտէրեան Մ. եւ Տօքթ. Քէչեան Մ.։

Յանձնաժողովը իր առաջին նիստին մէջ կազմեց իր դիւանը, Հետեւեալ կերպով.— Պ. Պ. Տ. Միրզայեան՝ պատուակալ նախագաՀ, փրոֆ. Գ. Խայիկեան Ատենապետ, Վ. Ղազարեան՝ գանձապաՀ, Ա. Ենովք եւ Վ. Գույումճեան՝ Ատենադպիրներ։

Գործադիր Յանձնաժողովը ընտրեց Հետեւեալ յանձնախումբերը

Ա. Հանգանակիչ յանձնախումբ Պ. Պ. տօքթ. Աթթարեան Մ., Արզումանեան Ա., Արապեան Ա., Արգարեան Յ., Թաշճեան Պ., Ղազարեան Վ., ՇաՀլամեան Գ., Տօքթ. Սիվրիսարեան Մ., Տէրտէրեան Մ. եւ Տօքթ. Մ.։ Փրոփափականտի յանձնախումբ. Պ. Պ. Աղայեան Յ., Ենովք Ա., Գույումճեան Վ. եւ Բ. Միլտոնեան։ Այս մարմինը իրեն օժանդակելու Հրաւիրած է ուրիշ արուեստագէտներ, Համագործակցաբար իր աշխատանքը գլուխ Հանելու Համար։ Գ. Հանդէսի յանձնախումբ.— Պ. Պ. Աբոյեան Ա., Ղազարեան Վ., եւ Գ. ՇաՀլամեան, որոնց միացուած են Փրոփագանդի Յանձնախումբի չորս անդամները, Համագործակցաբար կազմելու Համար Հանդէսը իրենց օժանդակ ունենալով, յարմար նկատուած անձեր։

Որոշուած է Մարսէյլի Յոբելեանը կատարել Փարիզի յոբելեանէն ետքը, Հնարաւոր դարձնելու Համար ներկայութիւնը Յոբելեար Պ. Ա. ԱՀարոնեանի, որ Յանձնաժողովին կողմէ Հրաւիրուած է գոՀացում տալու իր այս փափաքին։

Յանձնախումբերը անյապաղ ձեռնարկած են իրենց աշխատանքներուն, ձեռնարկը փայլուն ընծայելու ամէն եռանդով։

Յոբելեանին թուականը պիտի որոշուի, երբ ճշդուի Պ. Ա. ԱՀարոնեանի ներկայ գտնուելու պարագան։

Ի դիմաց Ա. ԱՀարոնեանի Մարսէյլի Յոբելինական կեդրոնական Գործադիր Յանձնաժողովի Ատենապետ՝ Գ. Գ. Խայիկեան, Ատենադպիր՝ Վ. Գույումճեան։

Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Երեքշաբթի կէսօրէն վերջ ժամը 3.30ի տեղի ունեցաւ Մ. Մուրատեան (Մխիթարեանց) վարժարանի աշակերտութեան անդրանիկ ներկայացումը՝ Սէվրի քաղաքապետական թատրոնին մէջ։

Կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր քաջալերելու այս առաջին փորձը, որ սպասուածէն շատ աւելի յաջող անցաւ, գոՀ տպաւորութիւն մը թողլով Հանդիսականներուն վրայ։

Յայտագիրը կը բաղկանար ֆրանսերէն կտորէ մը, զոր լաւ առոգանութեամբ կատարեցին, «Թէոտոր Սալհունի», Հայկական տաղաչափութեամբ յօրինուած ողբերգութենէ մը, եւ «Գողցուած սանը» կատակերգութենէն։ Բեմականմասին կազմակերպիչներ էր Պ. Բագրատունի։ Երաժշտական մասը, որ այնքան նպաստեց երեք թատերախաղերու յաջողութեան, Համեմելով զանոնք, Հեղինակած էր Պ. Արայ Պարթեւեան։

Պէտք է շնորՀաւորել Մխիթարեան Հայրերը որ այսքան կարճ ժամանակի մէջ, մեծապէս գնաՀատելի արդիւնքի մը Հասցուցած են իրենց յանձնուած մանուկները։

Ներկայ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐ. 18 ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Կիրակի կէսօրէ վերջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան գրադարանի սրաՀին մէջ մեծ շուքով տօնուեցաւ յրդ անգամ ըլլալով, փետր. 18ի մեծ տօնը։ ՍրաՀը լեցուած էր Հոծ բազմութեամբ մը, որու երբեք նմանը չէր տեսնուած ուրիշ ո եւ է Հանդէսներու ժամանակ։ Մէկ շաբաթ առաջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. կոմիտէն մասնաւոր Հրաւիրագրեր ղրկած էր բոլոր կազմակերպութեանց։ Ազգ. Միութիւնը քաջալերական նամակով մը պատասխանելէ զատ ներկայ էր եղած իր ամբողջ վարչական կազմով։ Միւս բոլոր Հրաւիրուած միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւս Հանդէսը պատուեցին իրենց ներկայութեամբը։

Բեմը զարդարուած էր ֆրանսական եւ Հայկական դրօշներով որոնք կը շրջապատէին յեղափոխական նաՀատակներու նկարները։ Անոնց վերեւ կը սաւառնէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծադիր զինանշանը, որ օրուան տօնին առթիւ նուիրուած էր Համակիր Պ. Սիսակ Մառալեանի կողմէ (ինքն իր ձեռքով գծած է)։ Ժամը ճիշդ 3ին Հանդէսի նախագաՀ ընկեր Մ. ՇաՀպազեան պարզելէ յետոյ օրուան նշանակութիւնը, Հանդէսը բացուած յայտարարեց եւ Հրաւիրեց բոլոր ներկաները, մէկ վայրկեանի լռութեամբ յոտնկայս յարգել յիշատակը այն քաջ եւ ըմբոստ Հոգիներու որոնք ինկան իրենց խորթ-եղբայրներուն ձեռքով։ Երկսեռ երգեցիկ խումբին կողմէ երգուեցաւ «Բամ փորոտան»ը, մասնակցութեամբ տեղական եւ Պիւզէյէն Հրաւիրուած նուագախումբին։ Մեներգներէ, արտասանութիւններէ յետոյ բեմ Հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկեր Վաչէ Համբարձումեան (Փարիզէն), որ իր երկար եւ պատկերալից բանախօսութեամբը յուզեց բոլոր ներկաները։ Տասը վայրկեան դադարէ մը յետոյ, ներկայացուեցաւ «Բարեկենդանի Անկուտիզները» կատակերգութիւնը, որմէ վերջ նախագաՀը փակեց Հանդէսը, ընկերա-Համակրական ժողովի Համար պաՀելով բոլոր ընկերները եւ Համակիրները։

Ընկերական ժողովը սկսաւ ժողովուրդը ցրուելէ անմիջապէս յետոյ։ Ժողովականներու ջերմ փափաքին Համաձայն, ընկեր Համբարձումեան դասախօսեց եւ քաջալերեց մեր ընկերները ու բացատրեց լայնօրէն Դաշնակցութեան գաղափարը եւ ուղին։ Ներկաներէն Պ. Սիսակ Մառալեան նախապէս դիմած ըլլալով Շրջ. կոմիտէին Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ մտնելու Համար, ժողովի կողմէ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ եւ երդման արարողութիւնը կատարեց ընկեր Վ. Համբարձումեան։ Նաեւ Աթէնքի (Յունաստան) Դաշնակցական ընկերներէն Գուրգէն Պէյեան, որ ամիսէ մը ի վեր Հոս Հաստատուած էր, փափաքած ըլլալով մտնել տեղւոյս կազմակերպութեան մէջ, ժողովը միաձայնութեամբ զայն եւս առաւ իր շարքերուն մէջ։ Յիշենք նաեւ թէ թուականէս 15 օր առաջ ընդՀ. ժողովի մը ընթացքին եւս 6 նոր դաշնակցական ընկերներու երդման արարողութիւնը կատարուած էր, որով մեր շարքերուն վրայ աւելցան 8 նոր ընկերներ։ ՇնորՀաւորելի է այս առթիւ նոր Շրջ. կոմիտէի գործունէութիւնը։

Բարձր-աւանցի

ԹՈՒԷԱՐԿՈՒ ՄԵՔԵՆԱՅ

Ի՞նչպէս կը քուէարկեն երեսփոխանական ժողովներու մէջ։ Յաճախ թերթերը կուտան քուէներու խոշոր թիւ մը։ Բայց ի՞նչպէս Համրուած են այդ քուէները, Հետաքրքիր է անշուշտ։ Հայկական ժողովներու մէջ, ուր Հազիւ 20-30 Հոգի ներկայ կը գտնուին, քանի՜ քանի՜ ժամեր կը կորսուին քուէարկութեան ատեն։ Կը Համրեն, բայց չի վերջանար։ Մէկը «սխալ է» կը պոռայ, միւսը «իմ մատս չՀամրեցիր» կը գոռայ։

Կ'երեւի թէ ֆրանսական երեսփոխանական ժողովին մէջ եւս քուէարկութիւնը նոյնքան դժուարութիւններ կը ներկայացնէ։ Հնարիչ մը, Լանկլուա, իր ամբողջ կեանքն է յատկացուցեր, յօրինելու Համար քուէարկութեան մեքենայ մը։ Եւ աՀա թէ ի՛նչպէս պէտք է քուէարկել այդ մեքենայով։

Իւրաքանչիւր երեսփոխանի գրասեղանի վրայ Հաստատուած են երկու ելեկտրական կոճակներ, մէկը թեր, միւսը դէմ քուէներու Համար։

Ելեկտրական թելերը, կոճակներէն մեկնելով, կը միանան քարտուղարութեան մօտ դրուած մեքենայի մը վրայ։ Քուէները կը բաղկանան քառանկիւն պղնձեայ տախտակներէ, որոնք կը կշռեն 10 կրամ։

Երբ երեսփոխանը կը կոխէ կոճակին վրայ, պղնձեայ իր ուզած քուէն կ'իյնայ մասնաւոր ամանին մէջ։ Իւրաքանչիւր քուէ, որ կ'իյնայ, կը կրէ երեսփոխանի մը անունը։ Այսինքն իւրաքանչիւր երեսփոխան կրնայ ձգել միայն այն քուէն, որ կը կրէ իր անունը։ Երկու կշիռներ կան, որոնք Հաւաքուած քուէները կը կշռեն անմիջապէս, վայրկեանը վայրկեանին։ Գումարը 10ով բաժնելով, կ'ունենանք քուէարկող երեսփոխաններուն թիւը։

Ձեռնպահները ճշդելու յարմարութիւն ունի՞ այս գործիքը, չենք գիտեր։ Միայն թէ կատարուած փորձը շատ գոՀացուցիչ նկատուած է, եւ յոյս կայ որ ընդՀանրանայ շուտով բոլոր ժողովներուն մէջ։

ՆՈՒԱԳ ՇՈԳԵԿԱՌՔԵՐՈՒ ՄԷՋ

Փետրուարի վերջերը, Հավրի եւ Փարիզի միջեւ երթեւեկող երկու շոգեկառքեր օժտուեցան անթել նուագով։

Ճամբորդները, եթէ կ'ուզեն նուագ մը լսել, 5 ֆրանք վարձքով, իրենց ականջներուն կը դնեն անթելի գործիքները։ Եւ անմիջապէս կը մտնեն շոգեկառքի անիւներուն խանդիւնը լսելով անուշ մեղեդիներ ու երգեր։

Ընկերութիւնը մտադիր է անթել նուագ Հաստատել նաեւ Փարիզ — Շէրպուրկ, եւ Փարիզ — Պրէսթ գիծերուն վրայ։ Նոյնպէս շուտով անթել Հեռախօս ու Հեռագիր եւս պիտի ունենան ճեպընթացները։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Վաղը Կիրակի, 9 Մարտ Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը կը մեկնի գաւառ, Bethisy-St-Pierre, մրցելու Համար տեղական խումբին դէմ։ Պէթիզի Փարիզէն 75 քիլմ. Հեռու է։ Շոգեկառքը կը մեկնի ժամը 12ը 37 անցած։ Ժամադրութիւն Gare du Nord ժամը կէսօրը 15 անցած։ Հ. Մ. Մ. Զատկի առթիւ Հրաւիրուած է Արտէշի գաւառը ուր պիտի կատարէ երկու կարեւոր մրցումներ։

Հ. Մ. Մ.ի պաՀեստի խումբը կը մրցի նոյն օրը, Վալմիի պաՀեստիին դէմ։

Վ. Հ.

տարակութեան տալ այդ տեղեկագրին պարունակութիւնը, այն հիման վրայ թէ ատիկա կրնայ ստեղծել նախընթաց մը, որ դէմ է հանրային շահին:

Հէնտըրսըն աւելցուց թէ շաբթուս երեսփոխանական ժողովին պիտի հաղորդէ՝ «Սպիտակ Տետրակ»ի ձեւին տակ՝ թարգմանութիւնը 1929 ապրիլ 8ի հրամանագրին, որով կանոններու կ'ենթարկուի կրօնքը Ռուսիոյ մէջ: Քանի մը երեսփոխաններ հարցուցին թէ ինչո՞ւ կը մերժէ հրատարակութեան տալ դեսպանին տեղեկագիրը, ու պահանջեցին որ գոնէ ամփոփ ցեկոյց մը տայ անոր պարունակութեան մասին: Հէնտըրսըն պատասխանեց թէ իր առաջին յայտարարութեան վրայ աւելցնելիք բան մը չունի:

Իտալիոյ զինուորական ուժը

Իտալական բանակին մէջ որոշ բարեկարգութիւններ պիտի ըլլան: Պատերազմական եւմտացոյցին առթիւ պատրաստուած տեղեկագրին առաջին մասին մէջ կ'ըսուի թէ զինուորները այսուհետեւ նուազագոյն ծանրութիւնը պէտք է կրեն իրենց վրայ, մնացեալ առարկաները, որոնք անպայման պէտք չեն, պիտի բեռցուին զինուորական մարմիններուն կցուած զանազան փոխադրական միջոցներուն վրայ: Զինուորական ծառայութեան պայմանաժամը պիտի զեղչուի, նկատելով որ ֆաշիստ երիտասարդութեան կազմակերպութեան հետեւանքով զինուորները դրօշի տակ կանչուած ատեն արդէն զինուորական յառաջացեալ կրթութիւն ստացած կ'ըլլան:

Զարկ պիտի տրուի լեռնային թեթեւ հրետանիի զօրացման, նոյնպէս պիտի ուժեղացուի օդանաւորդութիւնը, որ կարգ մը պակասներ ունի դեռ:

Տեղեկագրին երկրորդ մասը նուիրուած է Ֆրանսայի եւ Եուկոսլաւիոյ զինուորական եւմտացոյցներու մանրակրկիտ քննութեան: Մասնաւոր գլուխ մը յատկացուած է Իտալիոյ սահմանակից Նիսի ամրացեալ շրջանին: Տեղեկագիրը կ'աւելցնէ.

«Ապագայ պատերազմները, շատ աւելի քան վերջին համաշխարհային պատերազմը, պիտի ըլլան ժողովուրդներու պատերազմներ եւ գոյութեան պայքար: Հետեւաբար տրամաբանական է որ իւրաքանչիւր պատերազմիկ օգտուի իր բոլոր ուժերէն՝ սկիզբէն իսկ խորտակելու համար թշնամի երկրին կենսական երակները. ուրեմն, անհրաժեշտ է որ գործակցին ցամաքային եւ ծովային բոլոր ուժերը. այդ ալ անկարելի է եթէ խաղաղութեան ժամանակէն չկազմուի միօրինակ մտայնութիւն»:

Տեղեկագիրը կը վերջանայ, ըսելով որ ֆաշիստ վարչաձեւը կրցած է իրագործել այդ միութիւնը:

Mars 6ի ցոյցը ձախողած

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Մարտ 6ի առթիւ բոլշեւիկներու կազմակերպած ցոյցը ձախողեցաւ եւ Փարիզի մէջ կեանքը ընթացաւ խաղաղ կերպով: Կարմիր վարիչները իրենց ընկերներուն տուած էին զանազան հրահանգներ, շինութեանց բանուորները գործադուլ պիտի ընէին, որպէսզի ցոյցեր կազմակերպեն փողոցներու մէջ, գործարանի բանուորները ձեռնածալ պիտի նստէին եւ ցոյց պիտի կատարէին դուրս ելլելու պահուն, ինքնաշարժի վարիչները իրենց կառքերով դիրք պիտի բռնէին կարեւոր քառուղիներու վրայ՝ երթեւեկը անկարելի դարձնելու համար: Այս երեք հրահանգներն ալ գրեթէ չգործադրուեցան եւ ծրագրուած նպատակին կարելի չեղաւ հասնիլ:

Կոչին պատասխանեցին միայն ստորերկրեայ երկաթուղիի բանուորները: Կէսօրէն վերջ հրապարակային հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ Կրանժ-օ-Պէլ փողոցի սրահին մէջ: Ներկաները՝ մօտ 2000 հոգի, հաւաքոյթէն վերջ ուղղուեցան դէպի Փլաս Քոնպա, ուր փոքրիկ ընդհարում մը ունեցան ոստիկաններուն հետ: Պուլվար տը Պէլվիլի վրայ եւս 400 համայնավարներ բախեցան ոստիկանութեան հետ: «Իւմանիթէ» կ'ըսէ թէ 52 համայնավարներ ձերբակալուեցան:

Գաւառներու մէջ նոյնպէս ամէն ինչ խաղաղ անցաւ:

ԿՌԻՒՆԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Պերլինի մէջ բոլշեւիկները իրենց դիմադրութեան կեդրոնը հաստատած էին Նէօյքօլն եւ Վէտտինկ թաղամասերուն մէջ: Սակայն ոստիկանները ցրուեցին զանոնք: Ամէնէն մեծ թափօրը 400է աւելի համայնավար չէր պարունակեր: Մէկ ոստիկան սպաննուեցաւ: Ցուցարարներէն եօթը հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան: 200 հոգի ձերբակալուեցան:

Նիւ Եորքի մէջ Եունիըն Սքուէրի հրապարակը հաւաքուեցան 60,000 անգործ համայնավարները, որոնք ուզեցին քալել դէպի քաղաքապետարան, բայց ոստիկանութիւնը արգիլեց, քանիցս զէնք պարպելով:

Ուաշինկթընի մէջ աղմկալի անկարգութիւններ պատահեցան նախագահի պալատին՝ Սպիտակ Տան շուրջերը: Ոստիկանութիւնը արտասուաբեր ռումբեր գործածեց՝ ամբոխը ցրուելու համար:

Սպանիոյ մէջ ալ ամէն ինչ խաղաղ անցաւ: Միայն Պիլպաոյի մէջ խումբ մը բանուորներ թափօր կազմած ցոյցեր ըրին փողոցներուն մէջ:

Լոնտոնի մէջ 2000 ցուցարարներ Լոնտոնի Աշտարակին մօտ բացօթեայ միտինգ մը գումարեցին: Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ հինգ հոգի վիրաւորուեցան:

Վիեննայի, Աթէնքի, Պուքրէշի, Փրակայի եւ Եւրոպայի ուրիշ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ թեթեւ ցոյցեր միայն տեղի ունեցան:

Մահ ծովակալ Ֆոն Թիրփիցի

Միւնիխէն հեռագիր մը կը հաղորդէ մահը Գերմանիոյ նախկին ծովային նախարար ծովակալ Ալֆրէտ Ֆոն Թիրփիցի, 81 տարեկան հասակին մէջ: Վիլհելմ Բ. կայսրը զինքը ծովային նախարար նշանակած էր 1897ին, ու Ֆոն Թիրփից գրեթէ քսան տարի (մինչեւ 1916 մարտ) պահեց այդ պաշտօնը: Իր օրով է որ Գերմանիա ունեցաւ ուժեղ նաւատորմ մը, Անգլիոյ մտահոգութիւն պատճառելու աստիճան: Մեծ պատերազմին սկիզբը Ֆոն Թիրփից համաձայն էր որ գերման մարտանաւերը բաց ծով ելլեն եւ նաւամարտ մղեն թշնամի նաւատորմին հետ, սակայն ծովային սպայակոյտը հակառակ էր այդ գաղափարին: Այս տարակարծութիւնը պատճառ եղաւ որ 1916ի գարնան անիկա հրաժարի: Այնուհետեւ շարունակեց խառնուիլ քաղաքական պայքարներու: Հրատարակած է իր «Յիշատակներ»ը եւ «Քաղաքական վաւերաթուղթեր»:

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,, ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ.— Այսօր Շաբաթ գիշեր Salle Voltaireի սրահը, 21 Rue Odéon, Odéon թատրոնի դիմացը

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

կը խօսին՝ Թ. Մեծատուրեան, Լ. Զօրմիսեան եւ Ս. Տէր Թովմասեան: Գեղարուեստական բաժին

Սրահի ծախքի համար մուտք 2 ֆրանք

ԼԻՈՆ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը: կը խօսի՝ Ընկ. Ա. Արծրունի:

ՍԱՐՍԷԼ.— Հրայր խումբին կողմէ:

Այս իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սալ տը Նոսի մէջ կը խօսին ընկերներ Լ. Նաիրցի եւ Վ. Համբարձումեան

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.Վաղըկիր.ժ.ը2.30ինՀայոցեկեղեցին15A Rue Bayard կը խօսի՝ ընկ. Ա. Արծրունի: Գեղարուեստական բաժին

Ս. ՇԱՄՈՆ.—Վաղըկիր. ժամը 2ին, Հ.Յ.Դ. ակումբին մէջ:

ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO (Մարսէյլ).— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի կողմէ: Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Պար Վէնսանի մէջ, Շըմէն տը լա Մատրակ:

կը նախագահէ՝ Ընկ. Բ. Միլտոնեան

կը խօսի՝ Ընկ. Ա. Աբոյեան

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

2. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Պուա Քոլոնպի թաղապետական սրահներուն մէջ Rue des Halles

կընախագահէ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

կը ներկայացուի Շիրվանզադէի «ՉԱՐ ՈԳԻ»ն

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ճազ-պանտ, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով:

Մուտք այրերու 7.50, կանանց 5 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ենթակոմիտէին կողմէ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

148 Rue Villeneuve Քաղաքապետարանի սրահը: Կը ներկայացուի

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԵՒ ԼԵԶՈՒ ՋԳԻՏՆԱԼՈՒՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ (զաւեշտ)

կը մասնակցի Պ. Գ. ՄԱՆՏԻԿԵԱՆի նուագախումբը

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Անդրէասի եւ շրջ. հայր. միութեան կողմէ վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Belleville ճաշարանին վերնայարկը: Կը նախագահէ Պ. Ե. ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ համակիրները:

«ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի 170 Bld. Magenta (Սինէմա LUXORի առջեւի կրպակը):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի լէ-Մուլինօի Վռամեան խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին 164 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:

Սէն Թ'ընթուան (Մարսէյլ) «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 4ին, ընկ. Յովհաննէս Վարոյեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները, վաղը Կիրակի ժամը 3ին, սովորականհաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ Նահանգային Միութեան ընդհ. ժողովը վաղըկիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, տոքթ. Ա. Պօղոսեանի բնակարանին մէջ, 36 Rue Bellefond, Paris (9e). Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ:

ՏԷՍԻՆԻ Եօզղատի եւ շրջականերու Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի ժամը 2ին, 13 Սիթէ տը Շըմէնտըֆէր: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

MONDE

Միջազգային մեծ շաբաթաթերթ՝ գրական, գեղարուեստական, գիտական եւ ընկերային տեղեկութեանց

Տնօրէն՝ H. Barbusse. վարիչ մարմին՝ A. Einstein, M. Gorki. Upton Sinclair, M. Ugarte, M. de Unamuno, M. Marhardt, Léon Werth.

Կը հրատարակուի ամէն ուրբաթ: Գին 1.50 ֆրանք, տարեկան բաժնեգին 50 ֆր., վեցամսեայ՝ 25 ֆրանք (Ֆրանսայի համար):

Ձրի նմոյշ մը կը ղրկուի ուզողին:

Հասցէ.— Administration de «Monde», 50 Rue Etienne Marcel, Paris (2e).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ցերեկ ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber: Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ֆրանսական բանակի կամաւորներէն Յակոբ Գրիգորեան (բուն անունը Յակոբ Նազարեան) որ 1928ին Փարիզէն մեկնած է գաւառ: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջակաները: Իմացնել՝ իր մօր Տիկ. Սրբուհի Նազարեանի, 16 Rue Blanqui, Paris (13e): Ճշգրիտ լուր տուողին նուէր:

— Տիկին Ազատնի Վառնկեան ծնեալ (Ճգնաւորեան) կը փնտռէ իր հայրը Միսաք Ճգնաւորեան, մայրը Դշխուհի, եղբայրները Գէորգ, Պետրոս, Սեդրաք, Վահրամ Հայրապետ, քոյրերը Արաքսի, Փայլիկ, որոնք բնիկ Կիւմիշխանէի Այանթաղէնըլլալով տարագրուած էին, եւ անկէց իվեր ոեւէ լուր չկայ անոնցմէ: Լուր տուողին նուէր: Իմացնել Տիկ. Ա. Վառնկեանի, 11 Rue Bisson Paris (20).

— Կը փնտռուի Երզնկացի Թորոս Օղլէնց աղջիկը Հռիփսիմէ (Արշակ Մանուկեանի կինը) եւ իր զաւակները, Արաքսի, Մանուկ եւ Գրիգոր որոնց 1920ին Խարբերդ ըլլալը կը հաստատուի: Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել իր փեսային Արշակ Մածիկեանի Str. Crisiana, No. 40, Constantza, Roumanie.

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Բէյսիրիկի Հայր. միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալոն Սբաննոլի մէջ: Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն: Կը ներկայացուի՝ «ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ» զաւեշտ: Մուտք՝ 7 եւ 5 ֆրանք.

Վարձու է ոչ կահաւորուած սենեակ մը եւ խոհանոց մը, 3րդ յարկ փողոցի վրայ: Դիմել՝ Պ. Նշանեանի, 1 Rue du Docteur Lucas Championnier, Paris (13e), Մէթրօ Italie.

ՍԱԿԱՐԱՆ
7 Մարտ 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,		L. St.
Տոլար,		Dollar
Մարք	100	Mark
Թրք. թղթ.		L. Trq.
Թրք. ոսկի		» » or
Մէճիտիէ		Médjidié
Լէվա	100	Léva
Տրախմի	»	Drachme
Լիր	»	Lire
Պելժ. ֆր.	»	Fr. Belge
Զուից.	»	Fr. Suisse
Լէյ	»	Leï

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր.-Ֆոնս.	I Cr. Fonc-Eg.	
»	II	»
»	III	»
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette Par...
Le Gérant H. STEPH...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՄԱՐՏ 1930
9 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1207

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԳԻՏԱՑ ԱՆՊԷՏ...

Օրուան մարտակոչն է — Անկցի՛ Մայքըլ Արլէն։

Անուղղայ պատուելի մը — պսակուո՛րը — առաջին քարը գլորեց, եւ հասկցող-չհասկցող զինուորագրուեցան, սրտառուչ քաբեմտութեամբ մը։

«Մեռա՛նք-կորանք»։ Կատարեալ Ազգային Աղէտ։ Եթէ ոչ «չէրխաթ»։

«Փառք ու պարծանք»ը, որուն տողավարձն ու հարսնիքն անգամ ներշնչում, գլխու պտոյտ կուտային երէկ, արդէն դարձեր է «շունէն ալ ցած»։ (Այս վերջինը՝ դժբախտաբար գաշնակցական խմբագրի մը բերնով)։

Գիտակցաբար ուշացուցինք այս «Երկու խօսքը», սպասելով որ կը սթափին, վերջապէս, ժամն ազգասիրութեան դոնապանները (Փարիզի մէջ), գիտակից կամ «լողաց» դատախազները, եւ կը նօսրանայ մթնոլորտը։

Ընդհակառակն։ Առաջին խաչակիրը արդէն դարձեր է ազգային հերոս, շնորհաւորութիւններ ստանալով մինչեւ... Պոլսէն։ Եւ յառաջ եկած է այնպիսի ժխոր մը, որ ամէն բանէ առաջ մեր գրական-գեղարուեստական մակարդակին եւ դրամագլուխին անանկութիւնը կ'ապացուցանէ։

Կա՛մ այն է որ, մինչեւ այսօր ալ, խաչակիր ասպետները չեն տեսած Մայքըլ Արլէնի վիպակին բնագիրը։ Կա՛մ անգլերէն չեն գիտեր։ Կամ գրականութիւնը կը շփոթեն ազգային բարապանութեան հետ։

Եւ կամ, հասկցած են իրենց սխալը, բայց, անգամ մը նժոյգին վրայ նետուած ըլլալով, անպատուութիւն կը համարեն վար իջնել։ Առանց նկատելու որ, նժոյգը ինք խրտչելով տաղտկալի բեռէ մը, կրնայ մէկ անգամէն գլխիվայր նետել։

Մենք նորէն առաջին ենթադրութեան կը հակինք — չեն տեսած բնագիրը կամ չեն կարդացած ամբողջական թարգմանութիւնը։ Եւ, մէկ բառ միայն, սա գրգռիչ, անարգ «պոռնիկը» — այն ալ ծուռ թարգմանուած — վառեր է գլուխները, եւ տո՛ւր թէ կուտաս...

Հեռո՛ւ մեզմէ՝ Մայքըլ Արլէնը պաշտպանելու ո՛րեւէ տրամադրութիւն։

Իր ցեղային օտարացումէն աւելի, որ իր մեղքը չէ — այսուհետեւ հազարներով պիտի ձուլուին — խորթ կը թուի մեզի իր մշակած գրականութիւնը։

Անհաւասիկ թանկագին տաղանդ մը, որ թուխսի կը նստի, կը քրտնի եւ կը ծափահարուի գրական-գեղարուեստական վայելք, ընթացիկ ապրանք հայթայթելով մեծ քաղաքներու ազնուապետական սալոններուն։ Տաղանդ մը, որ կը փնտռուի իբրեւ ջերմանոցի ծաղիկ, իբրեւ շփացած զաւակը միջազգային, այլ մանաւանդ անգլեւսաքսոն «հայ լայֆ»ին։

Բայց, ո՞վ իրաւունք տուաւ հրապարակի աղմկարարներուն, անգէտին կամ չափազանց բանգէտին — անարգել, վարկաբեկել, խաչել մէկը առանց հասկնալու թէ «բանը ինչումն է»։

Մայքըլ Արլէնի ո՞ր մահացու մեղքին համար՝ այս վայրենի եւ անճոռնի կանչերը։

Ի՞նչ կիրք է այս, յուսախաբութեան, դառնութեան հզօր ճիչի մը առթիւ, որ այնքան խորապէս, հոգ չէ թէ վայրենօրէն կը վերլուծէ, կը խտացնէ այս ժողովուրդին դարաւոր դատմութիւնն ու անասելի տառապանքը։

Անգլիերէնը հայերէնի թարգմանելէ յետոյ, արդեօք լուսաւորչական, լրագրական հայերէնի՞ ալ թարգմանենք հետեւեալ խօսքերը.

— «...Ո՛վ Հայաստան, ո՛վ անգեղեայ դարպասող, նուաստացած այսօր մէկ, վաղը միւս աշխարհակալին առջեւ...

«...Մեռնելովդ, (եթէ մեռած ըլլայիր) կրնայի՛ր հետաքրքրաշարժ դիակ մը դառնալ։ Բայց ողջ՝ տաղտուկ մըն ես ամէնուն եւ բեռ քու զաւակներուդ համար։

«...Եւ քսաներորդ դարը աւելի պակաս պէտք ունի քեզի քան անցած են նախընթաց դարերը։

«...Աշխարհ ձանձրացած է քեզմէ, չե՞ս տեսներ։ Արեւմուտքի ժողովուրդները, քննելով հրէութեան ուժին առջեւ, այլեւս անկարող են ո՛րեւէ հաճոյք քաղելու քեզ մեղքնալէն։ Անոնք ձանձրացած են քու քրիստոնէութենէդ, քու ջարդերէդ, քու տրտունջներէդ, քու գոյութենէդ»։

Լուտա՞նք, հայհոյա՞նք է այս, թէ շղթայազերծ պոռթկում, անզօր կատաղութիւն։ Վայրագ, բարբարոս ցասում։ Յորդահոսան կիրք՝ ըմբոստացման։

Ուրացո՞ւմ է թէ ողբ։— «Զայն հառաչանաց հեծութեան սրտի՝ ողբոց աղաղակի»։

Կրնաք ձեր ուզածին չափ սեւցնել Մայքըլ Արլէնը. հաւարել փառամոլ, կամ ինքնիրմով ուռած «սնօպ» մը։

Բայց, իրաւունք չունիք ձեր ուզածին պէս քակելու ամբողջական պատկերի մը հիւսուածքը, գունաւորելով բառերը եւ քմածին մեկնութիւններ տալով։

Եթէ փորձենք պաղարիւն ըլլալ, եւ մանրել այս գրական կտորը, կրնանք երկու բառի մէջ ամփոփել կուռախնձոր հատուածը.

— *Այսպէ՛ս կը նայի քու վրայ Եւրոպան, ջախջախուած, անճար եւ հալածական ժողովուրդ։ Չե՞ս տեսներ...*

Չե՞նք տեսներ, ամէն օր, եւ օրուան բոլոր ժամերուն...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՈՂՈՂՈՒՄԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հետզհետէ երեւան կ'ելլէ աղէտին մեծութիւնը։ Տասներկու նահանգներու գլխուն պայթած այս աննախընթաց աղէտը արձագանգ գտած է ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, որ զոհերուն հանդէպ իր համակրութիւնը ցոյց կուտայ նիւթական եւ բարոյական ձեռնարկներով։

Երէկ գրեցինք թէ խորհրդարանը 100 միլիոն ֆրանքի վարկ մը քուէարկեց իբրեւ առաջին օգնութիւն։ Ի հարկին նոր վարկեր պիտի քուէարկուին։ Ասկէ զատ ֆրանսերէն թերթերու ազգային դաշնակցութիւնը՝ միացած Պանք տը Ֆրանսի հետ, ձեռնարկած է համազգային հանգանակութեան մը։ Արդէն իսկ մեծ գումարներ սկսած են հաւաքուիլ, նախարար, երեսփոխան, դրամատուն եւ առեւտրական կը փութան իրենց օգնութիւնը հասցնել աղէտեալներուն։

Հանրապետութեան նախագահն ու վարչապետը արդէն իսկ հասած ըլլալով աղէտին շրջանը, կացութիւնը կը քննեն տեղւոյն վրայ եւ բարոյական քաջալերութիւն կը տանին աղէտեալներուն։

Ծերակոյտը որոշեց Ազգային Սուգի Օր հռչակել այսօրը (կիրակի)՝ ի յիշատակ ողողումի զոհերուն։

Օտար պետութիւններն ալ կը մասնակցին Ֆրանսայի այս սուգին։ Բացի ամէն կողմէ հասած ցաւակցական պաշտօնական հեռագիրներէն, նիւթական աջակցութիւններ ալ կ'ըլլան։ Առաջին օգնութիւնը հասաւ Հռոմէն. Մուսոլինի եւ Պապը մեծ գումարներ կը տրամադրեն ի նպաստ անտուն անտէր բազմութիւններուն։

Դեռ անկարելի է ստուգել մեռածներու թիւը։ Մուասաքի հարիւրաւոր զոհերէն միայն 72ին ինքնութիւնը կարելի եղած է ճշդել։ Դիակները դրուած են եկեղեցիի սալայատակին վրայ, միւս կողմէ իրարու վրայ դիզուած են դագաղները որոնք կը հասնին հետզհետէ եւ որոնց քանակը անբաւարար է դեռ։

Մոնթօպանի մէջ մաքրագործումի աշխատանքները ահագին դժուարութիւններ կը ներկայացնեն։ Յարդ քսան դիակներ հանուեցան, սակայն դեռ քանինե՛ր կը մնան փլած հարիւրաւոր տուներուն տակ։

Գիւղերու մեկուսացած տուներուն մէջ ամբողջ ընտանիքներ բնաջինջ եղած են՝ յանկարծակիի եկած ըլլալով։ Մոնթօպանի շրջանին մէջ 3,000 կենդանիներ մեռած են, իսկ փլած տուները հազարներով կը հաշուուին։10,000 հոգի առանց ապաստանի մնացած են։

Մեծ թիւով զինուորներ գիշեր ցերեկ կ'աշխատին ազատարար գործին։ Վտանգուած տուներու մէջէն հարիւրաւորներ ազատուելով ապահով վայրեր տարուեցան։

Զոհերու յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի շատ յուզիչ կերպով։ Ամէն տեղ մեծ բազմութիւն մը կը հետեւի մեռելակառքերուն ու երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ դամբանական կը խօսին։

⁂ LE FOYER ֆրանսահայ թերթը հանգանակութիւն մը բացած է աղէտեալներուն համար։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Կալինին ուրիշ բան կ'ըսէ...
«ՀԱՒԱՔԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ ԱՆԳՈՒԹ Է՝ ԲԱՅՑ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ»

Խորհրդային միութեան Նախագահ Կալինին Սեւ Հողի շրջանի պաշտօնեաններուն առջեւ ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ ինչո՛ւ կառավարութիւնը վճռած է առաջ տանիլ հաւաքականացման իր ծրագիրները, հակառակ անհելի եւ չնախատեսուած դժուարութեանց, որոնց կը բախի գործադրութեան ընթացքին։ Կալինին ըսաւ.

— Կառավարութիւնը շատ լաւ գիտէ թէ «կուլակ»ներու բնաջնջումին հետեւանքով անհատներ զարհուրելի տառապանքներու կ'ենթարկուին, սակայն այդ բնաջնջումը անդառնալիօրէն մաս կը կազմէ մեր ծրագիրներուն։ Ու թէեւ անգութ, բայց բացարձակապէս անհրաժեշտ է ատիկա։ Ասիկա տեսակ մը ապահովագրական գումար է, որ պէտք է վճարուի այժմ, ապագայ ապահովութիւն ձեռք բերելու համար։ Եթէ կուլակները ընդունուին հաւաքական տնտեսութեանց մէջ, անոնք պիտի խանգարեն ամէն ինչ։ Ուստի պէտք է անոնց օձիքէն բռնել եւ քշել։

Կալինին ըսաւ թէ մարդիկ անսիրտ կամ վրիժառու պիտի որակեն զիրենք, բայց վստահօրէն կ'ապահովցնէ թէ՝ համայնավարները շատ աւելի փափուկ սիրտ ունին քան ուրիշները... եւ թէ իրենք ալ խորապէս կը զգան այն ցաւը զոր կը պատճառեն։ Ուրիշներ պիտի ըսեն թէ՝ գիւղացիները տնտեսութեանց մէջ կը քշուին հակառակ իրենց կամքին։ Ճիշդ է թէ անոնք ուրիշ ելք չունին, բայց ատիկա իրենց ապագայ բարօրութեան համար է։ Անհրաժեշտ է շեշտել թէ գիւղերը հիմա կը փորձեն իրական յեղափոխութիւն մը, որուն նմանը ցարդ չէին տեսած եւ որ ամբողջովին կը փոխէ գիւղացիներու կեանքը։ Անոնք պէտք է հասկնան թէ՝ կառավարութեան համար ո՛րքան դժուար է իրագործել այս մեծ գործը համբերատար կերպով։ Անոնք պէտք չէ ծուլօրէն սպասեն ծալլուած ձեռքերով, այլ գործակցին կառավարութեան։ Անոնք պէտք է նաեւ նկատի առնեն միջազգային կացութիւնը եւ պատրաստուին պատերազմին համար, որ անպայման պիտի գայ։ Կուլակներու բնաջնջումը կարեւոր մէկ մասն է այս պատրաստութեանց, որովհետեւ շատ վտանգաւոր պիտի ըլլար այս թշնամիներն ունենալ կարմիր բանակին ետեւը։

ԽՄԲ.— Կալինինի այս ճառը ուշագրաւ հակապատկեր մը կը կազմէ Ստալինի յայտարարութեանց հետ, որոնցմէ հատուածներ հրատարակեցինք։ Ստալին կ'ընդունէր որ բռնի միջոցներ կը գործածուին՝ ստիպելու համար գիւղացիները մտնել հաւաքական տնտեսութեանց մէջ, բայց կ'աւելցնէր թէ այսպիսի մեթոտներ վտանգաւոր են եւ կրնան խանգարել ամբողջ շարժումը։

⁂ Բոլշեւիկեան ամենավերջին սահմանումի համաձայն, «կուլակ» կը կոչուին այն գիւղացիները, որ ունին երեք կով կամ անոնց համապատասխանները՝ խոզի, ոչխարի կամ հաւեղէնի ձեւին տակ։

Ինչպէս կ'իրագործեն ծրագիրը

«Կրասնայա Կազէտա» կը գրէ թէ Մոսկուայի մօտակայ շրջանի մը տեղական համայնավար կազմակերպութիւնները հաւաքեցին իրենց բոլոր անդամները, ըսին անոնց թէ զօրաշարժի ենթարկուած են, սուրերով զինեցին ու գիւղերը ղրկեցին զանոնք՝ ստիպելու համար գիւղացիները որ հաւաքական տնտեսութեանց մէջ մտնեն։ Գիւղացիները կարծելով որ եկողները աւազակներ, են չարաչար փախուստի մատնեցին զանոնք։

Կարմիր զինուորներն ալ կը փախչին

Հեռագրի մը համաձայն, կարմիր բանակէն 20 զինուորներ՝ իրենց սպային հետ միասին սահմանագլուխէն անցած եւ Լեհաստան ապաստանած են։ Անոնք պահականոց երթալով յայտնած են թէ փախած են՝ որովհետեւ ժամանակէ մը ի վեր սնունդը բոլորովին անբաւարար է։ Ասկէ զատ չէին ուզեր գնդակ պարպել այն գիւղացիներուն վրայ, որոնք կը հակառակին իրենց գոյքերու գրաւման։

Պատերազմի ճարտարարուեստները

Խորհրդային կառավարութիւնը հրամայեց բոլոր պատերազմական նիւթերու ճարտարարուեստները միացնել միակ կազմակերպութեան մը մէջ, որ պիտի կոչուի «Համամիութենական Պետական Միացեալ Պատերազմական Ճարտարարուեստ»։ Այս կազմակերպութեան մէջ պիտի մտնեն թնդանօթի, գնդացիրի, ռումբի և այլ ռազմանիւթի թրըստները։ Նոր կազմակերպութեան տնօրէն անուանուեցաւ Ուրիվաէֆ, փոխ-տնօրէններ՝ Բուդնիակ եւ Նայման։ Նոյնպէս պիտի միացուի օդանաւի ճարտարարուեստը՝ տնօրէն ունենալով Միխայլովը։

Ալմազեան ամբաստանիչ ատեանին առջեւ

Հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Մաթիֆաս վերջապէս աւարտեց իր գործը եւ դերձակ Միքայէլ Ալմազեանը ղրկեց ամբաստանիչ ատեանին առջեւ, զայն ամբաստանելով իբրեւ կամովին մարդասպանութիւն գործող— առանց կանխամտածու[թեան] եւ իբրեւ գող։

Ամբաստանիչ ատեանը բոլոր թուղթերը քննելէ վերջ միայն պիտի որոշէ թէ Ալմազեան պէ՞տք է դատուի Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ թէ ոչ։ Հայ դերձակը ծրագրած է ամբաստանիչ ատեանին դիմել՝ ժամանակաւորապէս իր ազատ արձակումը պահանջելու համար։ Փաստաբան Ժան Շառլ-Լըկրան իր բոլոր տաղանդը ի գործ կը դնէ՝ Ալմազեանի վրայ ծանրացած ամբաստանութիւնները վերջնապէս ջրելու համար։

Ո՞րն կ'օգնեն Թուրքիոյ

«Թան» կը գրէ.— Յայտնի է թէ դրամատուններու խմբակ մը առաջարկած է օգնել Թուրք կառավարութեան՝ պաշտպանելու համար թրքական դրամը։

Այս առթիւ կազմուած դրամատուններու խմբակցութեան մաս կը կազմեն՝ Իշ Պանքասըն, Երկրագործական Դրամատունը, Պանք Քոմէրսիալը, Պանք տը Սալոնիկ, Պանքօ տի Ռոմա, Տէօյչէ Օրիէնթ Պանք, Տէօյչէ Պանք, Պանք Հոլանտէզ, Պանք Ֆրանսէզ տէ Փէյի տ'Օրիան եւ Ամէրիքըն Էքսփրէս։

Միւս կողմէ Պոլսէն կը հաղորդեն «Հավաս»ի գործակալութեան թէ ելմտական նոր կարգադրութիւն մը առաջարկուած է Թուրք կառավարութեան, Շուէտական Քրոյկեր խմբակին կողմէ։ Այս վերջինը կը պահանջէ լուցկիի մենաշնորհը Թուրքիոյ մէջ 50 տարուան համար, փոխարէն կ'առաջարկէ 50 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը ընել։

Տրուած ըլլալով այս առաջարկին կարեւորութիւնը, խորունկ ուսումնասիրութեան պիտի ենթարկուի։

⁂ Թուրք կառավարութիւնը որոշեց արտածումի մրցանակներ տալ վաճառականներուն, քաջալերելու համար արտածումը եւ ամրապնդելու թրքական դրամը։

Ցաւալի միջադէպ մը

Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.15ին «Սոնա» կօշիկի գործարանին (206 rue Lafayette) մէջ պատահեցաւ ցաւալի միջադէպ մը։ Գործարանի նախկին աշխատաւորներէն Պ. Բենիամին Հաճի Մանուկեան 22տարեկան, որ վերջերս ճամբուած էր,ատրճանակով յարձակեցաւ արհեստանոցիգլխաւոր վարպետ Պ. Կալպիս Գզիրեանի վրայ, զոր կը նկատէր հեղինակը իր ճամբուելուն։ Պ. Գզիրեանթեթեւ վէրք մը ստացաւ, որովհետեւ դռնապանը յաջողեցաւ շուտով անշարժութեան մատնել Բենիամինը, որ երեք գնդակ արձակելէ վերջ, անհետացաւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՇԱՐԼԸՐՈՒԱՅԻ (Պելճիքա) մէկ ածխահանքին մէջ *կրիզու* մը պայթեցաւ։ Տասներկու հանքագործներ մեռան եւ տասը՝ վիրաւորուեցան։

ՏՈՔԹ. ՇԱԽԹ՝ Ռայխսպանքի տնօրէնը յայտնեց թէ կը հրաժարի Գերմանիոյ պետական դրամատան տնօրէնութենէն։ Այս լուրին վրայ, Պերլինի Սակարանին մէջ արժեթուղթերը անկում ունեցան։ Հրաժարումը կը վերագրուի զանազան պատճառներու։

ԱՆԿԻԷՆԻ կազինօն վերաբանալու առաջարկը 200 դէմ 385 ձայնով մերժուեցաւ երեսփոխան. ժողովին կողմէ։ 1920 յուլիս 31ի օրէնքով բախտախաղերը արգիլուած են Փարիզէն մինչեւ 100 քիլոմեդր հեռաւորութեան վրայ։ Կառավարութիւնը կ'ուզէր փոխել այս օրէնքը եւ *պաքարայի* սրահները մտնելու տուրք նշանակել 500 ֆրանք։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԿԱԹԻԼ ՄԸ ԱՐՑՈՒՆՔ

Գերմանացի երիտասարդ գրագէտ, Էրիխ Մարիա Ռըմարքի գրքին յաջողութիւնը գերազանցելու բոլոր փորձերն անօգուտ անցան։ Անոր գրքին յայտնութիւնը, սիրտերէ ու հոգիէ արձակուող կրակի բռնկումի համազարկ, նոյնքան անակնկալ եղաւ, որքան՝ երեւութական հանդարտութեան ու խաղաղ անկիւնի մը մէջ արձակուող հրազէնի մը պայթիւնը։

Պատերազմի գրականութիւնը տուեր էր իր լաւագոյն գործերը, ստորագրուած առաջնակարգ հեղինակներու կողմէ, մանաւանդ, Զինադադարէն անմիջապէս յետոյ, երբ անոնցմէ շատերը, մարդոց մեծ ուրախութիւններուն եւ նոյնքան մեծ տրտմութիւններուն առթած գինովութեան ու թմրութեան մէջ, գրեթէ աննշմար կը մնային։

Միլիոնաւոր ընթերցողներ, հիւանդագին, կարելի է ըսել տաքերային թափով ու հետաքրքրութեամբ կարդացին սակայն Արեւմտեան ճակատին վրայ ոչ մէկ նորութիւն հատորը։

Իրա՞ւ, արեւմտեան ճակատին վրայ ոչ մէկ նորութիւն կար, բանակները հետաքրքրող. իրա՞ւ արիւն չէր հոսեր, ռումբ չէր արձակուեր, դիակներ չէին փռուեր, եւ հեռո՜ւն, լափող հրդեհի մը ծուխը չէր բարձրանար դէպի կապոյտ հորիզոնները . . .։ Իրա՞ւ էր, որ խաղաղ գիւղեր ու քաղաքներ չէին կործանէր, եւ մարդկային խաղաղ բազմութիւններ տեղ ու բնակութիւն չէին փոխեր…։ Իրա՞ւ էր, որ թշնամի զինուորներ կոկորդ կոկորդի, դաշոյն չէին շողացներ ու արիւնի մէջ թաթխեր…։

Եւ սակայն զինուորական պաշտօնական տեղեկատուութիւնը կը յայտարարէր.— Արեւմտեան ճակատին վրայ ոչ մէկ նորութիւն…։

Այս վերնագիրն իսկ հեգնութեան ու կեղծիքի կենդանի վկայութիւն մըն է, զոր երիտասարդ հեղինակը կը դրոշմէր իր գրքին ճակատը։ Բովանդակ պատմութիւնը դարաւոր սուտի ու կեղծիքի, որուն ներկայացուցիչները կրցեր են խեղդել մարդկային հոգիին աղաղակներն ու բողոքի ճիչերը։

Ի՞նչն էր սակայն գրքին յաջողութեան գաղտնիքը առհասարակ։ Պատահականութեա՞ն վերագրելու էր, թէ՞ հրատարակչական տուներու ծանուցանելու արուեստին։

Դիւրին վէպերու սովորական ընթերցողներու հանդիստը չխռովենք։ Ռըմարքի գիրքը արժանացաւ նաեւ գնահատութեանը բազմաթիւ գրագէտներու, մտածողներու եւ արուեստագէտներու, որոնք ընդունուած չափանիշներէն տարբեր կշիռով մը կը փորձէին կշռել Ռըմարքի գիրքը։

Հոգիի մը տառմն էր, ենթակայօրէն գրի առնուած։ Հեղինակը մէկն էր անոնցմէ, որոնք կամաւոր կերպով կեցուցեր էին իրենց սրտին բաբախումը. զգայարանքներուն պաշտօնը ամլութեան դատապարտեր էին, չտեսնելու, չլսելու, մանաւանդ չզգալու համար։

Հակառակ պարտադրուած կարգապահութեան ու համակերպութեան սակայն, հեղինակին հոգին ու միտքը, զգայուն ապակիի մը պէս, ամէն բան տպաւորեր էին։ Մեքենական անզիտակից աշխատանք մը տեղի ունեցեր էր։ Արտաքին աշխարհի բոլոր զարհուրանքները իրարու վրայ կուտակուեր էին. պատկերներ ու տեսարաններ տեղ բռներ էին համայնապատկերին վրայ, որուն կտաւը մարդկային հոգին ու միտքն էր։

Արիւն արցունք, հրդեհ ու աւերակ, ճիչ ու աղաղակ, կարօտութիւն ու ցաւ, արհամարհանք ու հալածանք, նահանջ ու յարձակում, բարբարոսութիւն ու անասնացում տարրերն էին արիւնոտ համայնապատկերին։ Այն բոլորը վերջալէս, որ մեր հասկցած քաղաքակրթական արժէքներուն ու սովորական տրամաբանութեան սահմաններուն մէջ չէին կրնար սեղմուիլ…։

* * *

Ենթակայական զգայութիւններու շտեմարան մըն է ուրեմն Արեւմտեան ճակատին վրայ ոչ մէկ նորութիւն հատորը։ Ամէն մէկ զինուոր իր կեանքն ու պատկերը կը գտնէ անոր մէջ, ա՜յնքան հարազատ, կենդանի, պատկերալից։ Սխալ է ենթադրել, թէ գիրքը քիչ մը շատ գերմանական է։ Ընդհակառակն, հոն ջնջուած են հայրենիքի, ազգութեան ու կրօնի սահմանները։ Ազգայնական ջիղերը լարուած չեն երբեք։ Հեղինակը ազատ ու անկախ կը զգայ ինքզինքը յաճախ խոստովանելու նոյնիսկ թշնամիին առաւելութիւնները։ Ամէն բանէ առաջ հոն կը դիմաւորենք մարդ էակը, որ անուն, պատուանշան, դրօշակ ու զինանշան չունի։ Բոլոր հորիզոններուն տակ մարդկային տարրն է, որ զինուորական խիստ կարգապահութեան մը շղթաներուն տակ կը կորսնցնէ իր նկարագրին զօրաւոր գիծերը։

Հեղինակը կը դիտէ ամէն բան, տրամաբանելէ առաջ։ Տրամաբանութիւնն ու խորհրդածութիւնը կը հետեւին դիտողութեան, եւ հիմնական մասը չեն կազմեր իր գործին։ Չէ՞ որ ճշմարիտ արուեստագէտը նուազագոյն չափի մը կը վերածէ տրամաբանութիւնն ու ձգտումը։

Ռըմարք արուեստով կը քալէ իր ճամբան, հակառակ անոր որ այդ ճամբան, չըսելու համար իր նիւթը, փորձութեան կը մատնէ շատ անգամ արուեստագէտը, աւելի դիւրին յաջողութիւններու համար։ Ընթերցողները իրենց հոգիէն փրցուած այս էջերը բնազդով կը թերթատեն, որովհետեւ՝ այս գործին մէջ իրենց հոգին ու սիրտը կը խօսին։

Ուրիշ ի՞նչ մտահոգութիւններ կ'ուզէիք որ ունենար հեղինակը։ Եթէ ոչ տալ պատերազմին հետ կապուած ներքին, անտեսանելի կեանքի մը մանրամասնութիւնները, որոնք մարդիկը յոռետեսութեան կը տանին, կամքերը կը կործանեն, նկարագիրները կը ջախջախեն, եւ հոգիները աւերակի կը վերածեն…։

Զգայուն հոգի մը ունի Ռըմարք. անոր գիրքը կը վկայէ թէ զնդակներէն վերապրող սերունդը ի՞նչ վիճակի մատնուեցաւ, հաւատքի ու բարութեան կայծը մարելով իր մէջ։

Ջախջախուած սերունդի մը վկայաբանութիւնն է ան, որ այլասիրութեան համար կը փորձէ բանալ մարդոց սիրտերը։ Մարդ արարածն է, որ կը տանջուի ու կը մաքառի իր գոյութեան համար։ Զարհուրելի մելամաղձութիւն մը կը ծաւալի շուրջը քանի կը դարձնես էջերը։ Երբ ռումբ մը կը պայթի, զինուորին անյոյս պայքարը կը զգաս, կարենալ ապրելու եւ տեւելու համար։ Կեանքն ու արեւը օր մը աւելի վայելելու ծարաւէն կը տոչորին բոլորը։

Հաշտութեան, ծննդավայրի և անշուք խրճիթներու ծուխին տաքուկ կարօտն է, զոր կ'երգէ Ռըմարք, ա՛յնքան զգայուն ու տխուր շեշտով։

Կը պատմէ շատ բնական ու պարզ։ Ամէնէն ծանր հարցերը նկատի կ'առնէ, առանց վարդապետական խորհրդածութիւններու կը համոզէ ընթերցողը, եւ մտածելու կը մղէ։ Ոչ միայն մտածելու, այլ կեանքին զանազան երեւոյթներուն մասին փիլիսոփայել կը վարժեցնէ։

Կ'ըսէ ճշմարտութիւններ, որոնց գոյութիւնը մինչեւ այդ պահը անշշուկ կարծուած, և անծանօթ մնացած էր։

Այս գրքին գտած ընդունելութիւնը խորունկ դաս մըն է բոլոր անոնց համար, որոնք կ'արհամարհեն ընթերցողներուն պահանջները։ Յոգնած ու տառապող մարդկութիւնը, արուեստը ու գրականութիւնը կը պահանջէն այն ամէնը, որ իր սրտին կը խօսին, որ կը պատմեն ճշմարտութիւններու մասին, իրեն հասկնալի ու մատչելի արուեստով ու լեզուով։ Մարդկութիւնը ուրեմն իրաւունքն ունի հեղինակներուն մօտ փնտռելու անկեղծութիւն, համոզում ու հաւատք, այլասիրութիւն եւ բարութիւն, կարեկցութիւն և գութ, որոնք հէքեաթներու մէջ միայն կը պահեն այլեւս իրենց գոյութիւնը։

Պարզութիւնը եւ ժողովրդին հոգիէն փրցուած ճշմարտութիւններն էին, որ սիրելի դարձուցին այս գիրքը։ — Մօր մը խօսակցութիւնը պատերազմի դաշտէն վերադարձող իր զաւկին հետ, նկարագրութիւնը սենեակի մը, որուն երիտասարդ բնակիչը կանուխէն լքեր էր զայն, եւ մեկներ, եւ երբ արձակուրդով կը վերադառնայ, արդէն հասակ առած, տրտում խորհրդածութիւններու կը տանի զինքը. խօսակցութիւնը քաղաքներուն մէջ մնացող մարդոց հետ, որոնք երէկուան փառքերուն վրայ վախով կը գուրգուրան, կայսեր ընդունելութիւնը բանակին մէջ, երբ զինուորներուն նոր զգեստ կը բաժնուի հանդիսաւոր զօրանցքի մը համար, տակաւին յուզիչ՝ մարդկայնօրէն յուզիչ խօսակցութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ դաշունահար զինուորի մը հետ. կամ իր զաւկին մահը իմացող վշտահար մօր մը ցաւագին հարցումները՝ ուղղուած պատերազմէն վերադարձող զինուորի մը, որ ականատես եղեր է ընկերոջ մահուան տխուր գալարումներուն…։

Այս բոլորէն վեր, ընթերցողը կը զգայ խղճահարութեան ու ներողամտութեան ալիքին բարձրանալը սիրտերու մէջ, որ կը համակէ։ Կայ տակաւին մահուան սարսափին ու անոր հոգիներու մէջ բացած անբուժելի վէրքին տառապանքը. վախը, որ կը գրաւէ հոգիները, եւ արցունքի տաք կաթիլներ կը հոսեցնէ դալկահար, վիրաւոր ու փոշեթաթաւ այտերէն վար…։

Այսպիսի պահերուն է, որ մարդ արարածը այլասէր կը դառնայ, կը սիրէ նոյնիսկ իր թշնամին, ձեռք կը կարկառէ անոր ու գիտակցօրէն առել կը սկսի պատերազմին համայնական ուրուականը։

Ա՛յստեղ է ահաւասիկ գաղտնիքը Ռըմարքի գրքին յաջողութեան։

Մարդկային ճակատագիրը նոյնն է ամէն տեղ եւ բոլոր աստղերու տակ։ Երանի՜ այն հեղինակին, որուն գրքին էջերը կը թրջուին կաթիլ մը արցունքով…։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՌՈՄԱՆԹԻՍՄԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Բ.

Ռոմանթիզմը համադրութիւն (synthèse) մըն է զանազան ազդեցութիւններու, ներքին թէ արտաքին, որոնց կարեւորագոյններն են հիւսիսի գրականութիւնները, Արեւելքը և Ռուսօ։

Արեւելքը.— Louis Reynaud ժամանակակից գրականութեան տագնապը կը վերագրէ վիպական շարժումի անգլեւգերման ծագումին միայն։

Ֆրանսական գրականութիւնը իր պատմութեան ամէնէն անկարգ շրջաններուն, պահած է իր դասական դիմագիծը, իր ազգային նկարագիրը, պայծառ տեսարաններու, մաքուր հորիզոններու ճաշակը։ Ամէն շրջաններու մէջ, պայծառութիւնը եւ յստակութիւնը կը մնան անոր յատկանիշները։

Հիւսիսի գրականութիւնները կը բերեն նախնական, վայրի բանաստեղծութեան մը նորութիւնը, բայց անոնք չունին արեւ, լոյս եւ գոյն։

Շաթօպրիան Ֆրանսայի կը ծանօթացնէ արեւի երկիրներ, Սպանիա՝ զոր վիպականները Արեւելք կը նկատեն, բայց մանաւանդ Յունաստանը՝ որ իր անկախութեան պատերազմով խանդավառած էր մտաւորական Եւրոպան։

Վիպական սերունդը սակայն 1660ի դասականներուն պէս չի դիմեր կշիռի եւ չափի հայրենիքին, արուեստներու եւ դպրութեանց աստուածներու խորհուրդին։ Ան կը խանդավառուի ձեւերու, գոյներու եւ արեւի Յունաստանով, կը փնտռէ անոր ջերմութիւնը, «փալիքարիա»ները, աւերակները։ Վ. Հիւկոյի «Les Orientales»ը կը բերէ բանաստեղծական այս նոր ձեւերու եւ գոյներու նմոյշները, որոնց լաւագոյնները պիտի տան յետոյ Պառնասեանները։

Այս արեւելեան «տէքոր»ին մէջ ռոմանթիզմը կը մոռնայ իր անգլեւգերման ծագումը, սկովտական լիճերու, թէյմզի և Հռենոսի մառախուղը։ Արեւելքի ջերմութիւնը կը փարատէ հիւսիսի մշուշը։

Ռուսօ.— Անգլեւգերման գրականութիւնները պատրաստած էին սերունդ մը որուն տրամադրութիւնները աւելի պիտի քաջալերուէին Ռուսոյի իմաստասիրական յայտնութիւններով։

Ռուսօ իր մահէն վերջը մանաւանդ կը ներկայանայ սուրբի մը լուսապսակով, կը ստեղծէ խանդավառ շարժում մը որ Ֆրանսայէն կը փոխանցուի ամբողջ Եւրոպայի։ Էրմոնվիլի մէջ Ռուսոյի դամբանին շուրջը, ծառերու վրայ, քայլարշներու մէջ կը փորագրուին բազմաթիւ արձանագրութիւններ, եւրոպական բոլոր լեզուներով։

Ռոմանթիկ Գերմանիան կը յափշտակուի Ռուսոյի միստիկ իմաստասիրութիւնով։ Քանթ, կ'ըսէ Սթրովսկի, կարդաց Ռուսօն եւ հասկցաւ այն պահուն երբ կը քանդէր հին բնազանցականը եւ կը զգար նոր մը շինելու անհրաժեշտութիւնը։ «Անելորդ է ծանրանալ այն անհաշուելի հետեւանքներուն վրայ զոր ունեցաւ Քանթի կողմէ Ռուսոյի վարդապետութեան որդեգրումը։ Ու յետոյ, երբ գերման իմաստասիրութիւնը պիտի մտնէ Ֆրանսա իր հետ պիտի բերէ Ռուսօն, գեղեցկօրէն այլափոխուած»։

Ռուսօ բանաստեղծ է եւ իմաստասէր։ Իբրեւ բանաստեղծ բարերար ազդեցութիւն մը պիտի ունենայ ֆրանսական գրականութեան վրայ։

Ան կ'ընդարձակէ արտաքին աշխարհի սահմանները, բնութեան մէջ կը գտնէ թաքուն եւ խորհրդաւոր գեղեցկութիւններ, գոյն, ձայն, բոյր, որ արհամարհած էր դասական սերունդը. կը ճոխացնէ բանաստեղծութիւնը քնարերգական նոր thèmeերով, Եսը, Բնութիւնը, Սէրը, Աստուած։

Խորքի այս յեղաշրջումին կ'ընկերանայ լեզուի եւ ոճի յեղաշրջում։ Բառերը զուտ թուաբանական նշաններ չեն այլեւս, արտայայտելու համար գաղափար մը. անոնք չեն հասկցներ միայն, այլ կը խօսին աչքերուն, կը գծեն պատկերներ, կուտան նոր եւ կենդանի զգայութիւններ (sensations)։

Բայց ռոմանթիկ սերունդը տարուեցաւ Ռուսոյի իմաստասիրական երազով ու այդ պիտի ըլլայ իր «մեծ մեղք»ը, իր դատապարտութիւնը։

* * *

Սուրբերը յափշտակութեան անգիտակից պահերու մէջ կ'ընդունին աստուածային ներշնչումը։

Ռուսօ ալ ունեցաւ իր վերացումի անգիտակից պահը, Վէնսէնի ճամբան, ծառի մը տակ, ինչպէս Մովսէս՝ նոր կրօնքի մը տեսիլքը մագաղաներու մէջէն։ «Յանկարծ . . . լոյսերով յափշտակուեցաւ միտքս. հոն պատկերացան բազմաթիւ գաղափարներ, ուժգին ու շփոթ, որոնք գիս ձգեցին անբացատրելի խռովքի մը մէջ»։ Այս հոգեկան տագնապի մէջէն Ռուսօ ունեցաւ իր աստուածային յայտնութիւնը, իր իմաստասիրականութիւնը.— Բարի կը ծնի մարդը, ընկերութիւնը կ'ապականէ զայն. պէտք է վերադառնալ բնութեան որպէսզի յարութիւն առնէ ազատ մարդը, բնութեան մարդը։ Ռուսոյի գործերը, ընկերաբանութիւն, մանկավարժութիւն, վէպ, գրական ուսումնասիրութիւն, բոլորը կը կազմեն տրամաբանական շարք մը այս լաւատես վարդապետութեան։

Բնական բարութեան այս նոր կրօնքը պիտի յեղաշրջէ դասական արուեստի խորքն ու ձեւը։

Դասականները յոռետես էին մարդկային բնութեան մասին, ինչպէս յոռետես էր քրիստոնէութիւնը.— Մարդը բարի չի ծնիր, անոր բնական հակումները, առանց խիստ disciplineի մը հակակշռին, կը ստեղծեն միայն քաոս, անիշխանութիւն։

Դասական շրջանի բոլոր նշանախօսքերը. «սիրեցէք բանականութիւնը», «առելի է եսը» ցոյց կուտան Տէքարթի դարուն իմաստասիրական ուղղութիւնը։ Այդ մեծ դարուն տեսաբանները, որոնք գտած էին «բանականութիւնը լաւ առաջնորդելու եղանակը», պիտի սահմանեն առողջ արուեստի մը «կանոնները» որոնց պիտի ենթարկուի արուեստագէտը։

Ռուսօ սակայն մարդկութեան կը բերէ նոր հաւատքի մը հանգանակը, նոր աւետարան մը որ կ'արդարացնէ բնազդական կեանքը, մարդկային բնական ձգտումները, կիրքը, սէրը, զորս կը նկատէ աստուածային ներշնչումներ։

Այս նոր կրօնքին ազդեցութեան տակ կը զօրանայ «Ես»ի պաշտամունքը, կը զարգանայ անհատապաշտ գրականութիւնը։

Ռոմանթիկ բոլոր վէպերն ու թատերգութիւնները կը յօրջորջուին հերոսի մը անունով, Werther, René, Delphine, Corinne, Adolphe, Indiana, Valentine,—Hernani, Antony, Chatterton, Ruy Blas եւն., որովհետեւ անոնք կ'աստուածացնեն հերոսի մը եսը, անհատականութիւնը։

Այս տխուր հերոսները կ'արդարացնեն իրենց սէրը, կիրքը որ, կը բխի աստուածային աղբիւրէ։ «Տէ՛ր, կ'ըսէ Ռընէ, դո՛ւն, դուն ստեղծեցիր զիս ինչպէս որ եմ եւ դուն միայն կրնաս զիս հասկնալ»։ Բայց ընկերութիւնը իր օրէնքներով, իր բարքերով կը կաշկանդէ այս անհատականութիւններու անմեղ արտայայտութիւնը, որովհետեւ իր գռեհիկ քաղքենիի մտայնութիւնով անկարող է հասկնալու հերոսներու հոգեբանութիւնը։ Ու այսպէս, առանձին ու լքուած, անոնք կը զգան ապրելու ձանձրոյթը։ Այս բարոյական առանձնութիւնը ծնունդ կուտայ հոգեկան անբուժելի հիւանդութեան մը, յոռետես ու մելամաղձոտ, որուն «le mal du siècle» անունը տրուեցաւ։

Այս բարոյական միստիսիզմէն աւելի ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ գեղեցկագիտական միստիսիզմը.— աստուածները կը ներշնչեն արուեստագէտը։ Հին Հելլէններու այս հաւատքը կը վերակենդանանայ Ռուսոյի յաջորդ սերունդներուն մէջ, ձեւ ու մարմին կ'առնէ գերման իմաստասիրութեան ազդեցութեան տակ։

1660ի դասական դպրոցը թուաբանական հաւասարութիւնով մը կուտար իր գեղեցկագիտական տեսութիւնը.— բնութիւն = ճշմարտութիւն = բանականութիւն։

Ռոմանթիզմը կը փոխէ այս տարազին երրորդ եզրը.—

բնութիւն = ճշմարտութիւն = ներշնչում.— որովհետեւ չընդունիր կանոններ.— բանականութեան հակակշիռը, ներշնչումը աստուածային է, հետեւաբար անսխալական։ «Մեզի կը կրկնեն, հետեւեցէք կանոններուն, հին վարպետներուն. ինչո՞ւ... ցումը լոյսին արժէքն ... Արբանեակը որ անդադար դառնայ միեւնոյն շրջանին մէջ համարժէ՞ք է կեդրոնին եւ ստեղծագործ աստղին, ամբողջ բանաստեղծութիւնը Վիրգիլիոս Հոմերոսի լուսինը միայն»։ (Cromwellի յառաջաբան)։

Հանճարին ներշնչումը հանդուրժեր գրական քննադատութեան. «պէտք է հրաժարիլ թերութիւններու, որոնք միտ քննադատութենէն եւ դառնիլ գեղեցկութիւններու ու բեղուն քննադատութեան (Cromwellի յառաջաբան)։

Աստուածները ներշնչումը շնորհեն միայն ընտրեալներու բանաստեղծներու որոնք երկրի վրայ պիտի քարոզեն գեղեցկին պաշտամունքը. բանաստեղծները, կ'ըսէ Վ. Հիւկօ, գեր են որոնք ժողովուրդը կ'առաջնորդեն դէպի Բեթղեհեմ։ Ու այս տեսութեան հետեւանքով վիպական գրականութեան մէջ կը ծնի մարգարէներու, ... գերու, առաքեալներու, ... ներու սերունդ մը։

Խորհրդանշան մըն է (Chatterton բանաստեղծը A. de Vigny ... համանուն թատերախաղին, խորհրդանշան մըն է նոյն ... նակին Մովսէսը, համեստ ... մը, յետոյ նոր կրօնքի մը առաքեալը։

Հիւանդութիւնը տարափոխիկ է, կը վարակէ նոյն շրջանի բոլոր արուեստագէտները, վիպասան, բանաստեղծ, երաժշտագէտ, Stendhal, Balzac, Gautier, Berlioz, Flaubert, բոլորը կ'արհամարհեն գռեհիկ քաղքենին, նոր տափակ կենցաղը ու նախընտրեն իրենց «փղոսկրեայ աշտարակ»ներուն լռութիւնը։

Ժողովրդավար եւ ... կան ռոմանթիզմը հետզհետէ դառնայ ազնուապետական ... գումներով դպրոց մը։

Գրական ու գեղեցկագիտական այս վտառողջ ... թիւնները կը վարկաբեկեն ... մաթիզմը որ այնքան խանդավառութիւն ստեղծած էր ... ծնունդի օրերուն։ Վիպասանութեան ... մանրէն, կ'ըսէ Ժագ Մարիթէն, թունաւորած է մեր գրականութիւնը որ մեծ դժուարութիւն պիտի ունենայ վերստին ... լու համար իր դասական ... ջութիւնը, որովհետեւ ... մեր հոգիներուն մէջ հրապոյրը բնական մեղքի սպիները, ... րակենդանացուց անիշխանութեան եւ թուլութեան ... թիւնները որոնք կը քնանային մեր մէջ»։ Ռուսօ է այն ... ռողջ գրականութեան պատասխանատուն, կ'եզրակացնէ Thérive, ու է առաջինը բոլոր գրագէտներուն, որ լաւ կը զգան ու գէշ կը ... ծեն»։

* * *

Վէրքին ախտաճանաչ ըրած են ժամանակակից ... դատները. անհամաձայն միայն ծագումի մասին ... բարու կը հանդիպին Ռուսոյի անգլեւգերման գրականութիւններուն։

ԱՐԱՔՍԻ ԹՕՐՈՍ...

ՀԱՅ ՀՈՒԵՏՈՐՆԵՐԸ

Ո՞վ ըսաւ թէ նիւթ կը ... գրագէտներուն։ Գեղեցիկ մը ահա. ի՜նչպէս կը բանա... Լեւոն Լսաճանեան հետաքրք... կան այս նիւթին նուիրա... յօդուած մը «Նոր Օր»ի մէջ ... կ'ուսումնասիրէ Հայ Հռետոր... (Ակնունի, Շահրիկեան, ... խօսելու ձեւերը։ Գժբախ... Լսաճանեան այս նիւթին ... չէ։ Անհրաժեշտ է լրջութի... մանաւանդ իր նիւթը ... տելու ճարտարութիւն։ Փր... մը եւ, Շառլ Շասէ, գեղեցի... սումնասիրութիւն մը ... սացի քաղաքագէտներու ... րական ու գրական ... Հեղինակը խոր վերլուծու... ենթարկած է հռետորներ... տաղաչափութեան եղանակ... զորս կը կապէ բնախօսութ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱՔԱՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

...ցնտեսական խորհուրդը, քըն-...ելէ յետոյ Հայաստանի ճակըն-...ելէ 1929 տարուան հունձքին ...անակը, համոզուեցաւ, որ կը ...ւէ աշխատցնելու համար շա-...րի գործարան մը։

...փորձի համար ցանուած ճա-...ընդեղը 90 առ հարիւր առաջ-...ակարգ հունձք մը տուած է։ Եւ ...եսնուած է որ 19,19 համեմա-...թեամբ շաքար կը պարունա-...է։ Այս կէտերը ցոյց տալով, ...տնտեսական խորհուրդը կը պա-...հանջէ արտօնութիւն եւ պիւտճէ ...ծախսելու համար շաքարի գոր-...արան մը Լէնինականի մէջ։

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

«Խորհրդային Հայաստան»ի ...գրեն (20 փետր.) Լէնինա-...կանէն. «Շինարար բանուորներու ...միութեան ակումբի թատերա-...կան հատուածը, իր նուագախում-...բով մեկնեցաւ Մօտակայ Թռ-...փաղլու գիւղը։ Գիւղն ամբողջո-...վին համայնացուած է։ Նախկին ...եկեղեցիին մէջ, որ վերածուած ...է ժողովասրահի, տեղի ունեցաւ ...միթինկ-ներկայացում մը»։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆ

«Խորհրդ. Հայաստան» իր ա-...ռաջին էջին վրայ մեծ տառերով ...կը գրէ (20 փետր.).— Արթիկ-...ցափի հանքերուն վարչութեան ...ցեկոյցին համաձայն, առաջին ե-...ռամսեակին ընթացքին արտա-...դրուած է 2,700 խորանարդ մեդր ...քար, երկրորդ եռամսեակին՝ 5500։ ...Սակայն տեսնուած է, որ արտա-...դրական աշխատանքներուն կազ-...մակերպութիւնը թոյլ է, բան-...ուորներու կայուն խումբերը եւ ...արհեստագիտական կազմը կը բա-...ցակային, արդիւնաբերութեան ...հակառակ տրամադրութիւններ ...կան, կարգապահութիւն գոյու-...թիւն չունի, բանուորները խմբո-...վին կը ձգեն գործերը ու կը մեկ-...նին։ Կոմունիստ բանուորներ, գոր-...ծի մտնելով, կը յայտարարեն թէ ...1929—1930 տարուան ընթաց-...քին պիտի արտադրեն 150,000 ...խորանարդ մեդր քար։ Կը տես-...նենք։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

* *

ՓՈՔՐԻԿՆ ՍԷԴԱ ԿԱՆԱՉԵԱՆԻՆ

Սի՛րտ իմ, սի՛րտ իմ,
Գարնան առաջին
Դու պարտէզ բացուա՛ծ.
Բաղցրիկ կարկաչով աղբի՛ւր
հայրենի,
Ջատկի տեսարա՛ն Հայոց Աշ-
խարհի...։

Սի՛րտ իմ, սի՛րտ իմ,
Սարերու ծոցէն
Կարօտով լուսող
Դու երգ սրինգի.
Արեւուն առջի
Ցոլքերէն վառող
Ծի՛լ ա՛րտ ցորեանի...։

— Հազուեր ես անհա՛,
Լոյսի պէս աղուոր,
Ծաղկեր ես անհուն,
Իմ պայծառական
Դաշտերուն պէս վա՛ռ,
Դէմքդ է զուարթուն։

Սի՛րտ իմ, սի՛րտ իմ,
Սիրերգն ես սիրուն
Ապրիլի զարթուն
Մեր կաքաւներուն,
Գիւղի սարերուն
Ծիծա՛ղն ես կապոյտ,
Ու ծոթրինաբոյր աղուոր հարս-
ներուն
Համբոյրն ես անմեղ։

Սի՛րտ իմ, սի՛րտ իմ,
Գիւղի առաւօտ,
Անբիծ ու մաքուր.—
Դու ես որ նորէն
Բերեր ես քնքոյշ
Քու այդ թեւերով
Ուրախութի՛ւնն իմ

Կեանքիս վշտահար։
Օ՛, դու՛ ես, դո՛ւ ես,
Որ նորէն այսօր
Զանձրոյթիս համար,
Կզղիին մէջ այս,
Ցաներ ես բո՛ւռ, բո՛ւռ
Ժպիտ ու ծիծաղ,
Եւ բոյր, մանիշակ,
Խնդում, երգ ու պար...

Սի՛րտ իմ, սի՛րտ իմ...։

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԽԱՐԴԱԽ ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԸ

Շապպաթ անուն յումայափոխ մը Պոլսոյ հրապարակէն անյայտացած է 100,000 ոսկի պարտք մը թողլով։ Այս դէպքը մեծ իրարանցում հանած է հրապարակին վրայ եւ բազմաթիւ անձեր վնասուած են։ Կ'ըսուի թէ 100,000 ոսկիէն աւելի դրամ քաշած է յումայափոխը, որ Ֆրանսա փախած է։

«ՄԱԽՍԱԲԱԺԻՆ»

Վայրահաչներ կան, որ չեն դադրիր քննադատելէ բարեգործականի վճարած նախարարական թոշակները։ Այդպիսիները թող կարդան «Միութիւն» պաշտօնաթերթի փետրուարի թիւը։

Այնտեղ պիտի տեսնեն թէ վճարուած թոշակներու գումարը 1928ին 650,000 ֆրանքը անցած չէ եւ ատոր մէջ Փարիզի պաշտօնեաներուն բաժինն է միայն 260,000 ֆրանքի աննշան գումար մը...։

Բուն խնդիրն այնտեղ է, սակայն, որ այդ 260,000 ֆրանքէն միայն 60,000 ֆրանքն է որ *Միութեան սեփական սնտուկէն տրամադրուած է.* մնացեալ 200,000ը *ծախսաբաժիններէ* գոյացած է։

Գիտէ՞ք թէ ինչ ըսել ծախսաբաժին...։ Աւելորդ տեղը բառարան մի՛ նայիք, «Միութիւն»ը ինք բացատրած է.

— «Նուիրատուներու կողմէ տրամադրուած եւ եկամուտներէն վար դրուած 5 կամ 10 առ 100 ծախսաբաժինը կը բացատրէ իրենց *ակնյայտ փափաքը,* նոյնիսկ *արդար պահանջը,* որ իրենց հիմնադրամներուն եւ հիմնարկութեանց կանոնաւոր վարչութեան համար կեդր. վարչ. ժողովին կողքին կը գործէ արդիական հասկացողութեամբ լարուած լուրջ եւ ձեռնհաս պաշտօնէութիւն մը։»

Ուրեմն նուիրատուներուն պահանջն է որ կը գործադրուի այդ թոշակներու վճարումով, ուրիշ ոչ ինչ...։

Ամէն նուիրատու գիտէ՞ արդեօք թէ այդպիսի պահանջ մը կը վերագրուի իրեն...։

ՎԱՐԴ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ցաճախ կ'ըսեն թէ նոր սերունդը չի ճանչնար մեր գրական հին դէմքերը։ Դիտողութիւն՝ մասամբ ճիշդ։ Կը կարծենք թէ մրցումի այն ձեւը, զոր հրապարակ կը դնենք, պատճառ պիտի դառնայ քրքրելու հին գիրքերը, կարդալու մեր մոռցուած կամ մեռած բանաստեղծները։ Մրցումի այս ձեւերը պիտի փոխենք յաճախակի։ Անոնք, որ կը յաջողին ճիշդ պատասխաններ տալու, պիտի ստանան մասնաւոր մրցանակներ։

Մրցումը կը բանանք հետեւեալ ոտանաւորներով։ Անոնց իւրաքանչիւր տունը կը պատկանի հայ բանաստեղծի մը։ Խնդիր է *իմանալ թէ, 1— ո՞ր տունը՞ը բանաստեղծինն է, 2— ո՞ր ոտանաւորէն փրցուած է, 3— ո՞ր գիրքին մէջ տպուած է։*

Վերջալոյսը կը նըւաղի. յոգնա՛ծ
եմ, մայր անուշիկ,
կուրծքիդ վըրայ գլուխս յենած,
թո՛ղ որ պառկիմ ալ յուշիկ,
քընել գիտեմ թէ կարող չեմ,
բայց կրնամ գէթ արտասուել,
Միտքըս տխուր այս վիճակիս
դեռ կը մընայ անընտել։

×

Մենք մեր վէրքերէն երգե՛ր
կը շինենք,
մենք, զըկուածնե՛ր ճակատա-
գրէն նենգ։
Ու մինչ ուրիշներ առատ կը
ջամբեն
խինդի՛ սեղանէն, մուսային
ճամբէ՛ն
մենք կ'երթանք ստո՛յգ մահ-
ուան անսուաղ։

×

Կանանչ խայտաբղէտ պայծառ
կեղեւէն,
Ո՞վ կարծէր որ այդ արեան
գունդն ելլայ,
Որ սեւ արտասուօք խիտ առ
խիտ կուլայ,
Պահած էր արիւնն եւ արցունքն
իրեն։

×

Ու վարդոսկեհուր կանթեղին
տակ աղուամրա՛փ,
Գուսան նաժիշտներ թռչկոտէին
տարփայոյզ,
Ու գային ինծ տալ համբոյրնին
մուշկ ու շարաբ,
Գիրկս հանգչեցնելով եղկ մար-
միննին թրթռողկոյզ։

×

Գիշերուան մէջ՝ արեան բոյրովը
մոլի,
Ուր տակաւին տարակոյսներ կը
հեւան,
Ես կը սպասեմ դեռ, անձկոտ
սիրտս՝ յոյսով լի,
Ժպիտներուն բոսոր՝ նորոգ
առտըւան։

Այս մրցումին արդիւնքը պիտի յայտարարուի ապրիլի վերջը։ Ցատկացուած մրցանակները յաջորդով։

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԱՇԻԶՄ»

Երեւանի պետական հրատարակչական մարմինը վերջերս լոյս ընծայեց գրքոյկ մը, 47 էջ։ Հեղինակն է Ե. Հրանտ, գիրքին անունն է «Պատերազմի վտանգը եւ հայկական ֆաշիզմը։»

Բովանդակութիւնը, առանց կարդացած ըլլալու, կրնաք գուշակել։ Սակայն Ե. Հրանտ, առանց ձանձրանալու, կը վերլուծէ թէ ի՛նչպէս «ռուսեւխորհրդային պայքարը, աշխարհակալներու պատերազմական քայլերը, հափազանց ոգեւորեր են Հայաստանի բանուորներուն եւ գիւղացիներուն կողմէ ջախջախուած եւ վռնտուած Դաշնակ ղեկավարները, որոնք ոչ միայն կ'արդարացնեն աշխարհակալ վոհմակներուն յարձակողական քայլերը, այլ եւ այդ քայլերուն կը կապեն ակնկալութիւններ մեզի, Հայերուս համար»։

Այս գիրքին մէջ կարեւոր կէտեր ալ կան։ Հեղինակը մասնաւորաբար կը յարձակի անոնց վրայ, (իրենց շարքերէն), որոնք «ինքնաքննադատութեամբ» կը մօտենան Դաշնակցութեան գործունէութեան, եւ կ'ըսեն. — «Դաշնակները չհասկցան որ պատերազմը մղուում է ոչ թէ ճնշուած ժողովրդներին ազատագրելու այլ աշխարհի բաժանման եւ ժողովրդների հարստահարման համար»։ Այսպէս կը հասկցուի թէ ներսը մարդիկ կան, որ Հրանտի չափ հիւանդ չեն փաշիսմ անուանելու համար ժողովուրդի մը ազատագրութեան պայքարը։

Գիրքին մէջ կան հետաքրքրական ճիշդ սխալներ։ Գրուած է «հակախորհրդային ռէակցիա», եւ գրաշարը տպած է... «համախորհրդային ռէակցիա»։

ՄԱՐԻՆԷԹԹԻ

Մարինէթթի, ապագայապաշտութեան հիմնադիրը, որ վերջերս Եգիպտոս կը գտնուէր, — այս առթիւ «Ցուսաբեր»ի մէջ երեւցաւ տեսակցութիւն մը Գ. Մխիթարեանի հետ,— այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Եւ կը թուի թէ առաջնորդութիւնն ունի Ֆրանսան եւս միացնելու համաշխարհային ապագայապաշտ յեղափոխութեան»։ Ցեղական թերթի մը մէջ պիտի հրատարակէ կարգ մը յօդուածներ, ուրիշ «ընկեր» եւ բաժիշտ մը պիտի կազմակերպէ ապագայապաշտ նուագահանդէսներ եւ նկարիչ մը՝ նկարահանդէս մը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Հ. Բ. Ը. Մ. Փարիզի Մասնաժողովը կը փութայ հաղորդել թէ, բաւարարութիւն տալու համար իր հետզհետէ ընդարձակուող գործունէութեան պահանջներուն եւ մանաւանդ ապահովելու համար իր ստուարաթիւ անդամներուն ամսավճարներուն կանոնաւոր գանձումը, ներկայ մարտ ամսէն սկսեալ պաշտօնի կոչած է Պ. Հայկ Շիրինեանը, իբր օգնական Փարիզի Մասնաճիւղիս քարտուղար Պ. Օննիկ Թաշճեանի։ Պ. Հայկ Շիրինեան գլխաւորաբար պիտի նուիրուի գանձումներու, որ պիտի կատարուին ըստ առաջնոյն, փոխան ընկալագրի։

Ի գիտութիւն կ'աւելցնենք նաեւ թէ, այս գանձումները դիւրացնելու համար ժամանակէ մը ի վեր ընդգրկուած է կանխաւ ծանուցումի դրութիւնը (préavis) *որով հաւաքչին այցելութիւնը օր մը առաջ կը ծանուցուի անդամին, որ ըստ այնմ կ'ընէ պէտք եղած կարգադրութիւնը այն պարագային, ուրպիտի բացակայի, տան մէկ ուրիշ անդամին եւ դռնապանին* (concierge) *ձգելով իր անդամավճարը։*

Ի դիմաց Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովի Ատենապետ *Թաւուրեան,* գանձապետ *Յ. Սարաճեան։*

«ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»

Մամուլի տակ է «Նահատակ Գրողներու Բարեկամներ»ը արդէն մամուլի յանձնած են առաջին գիրքը, Ռուբէն Զարդարեանի ամբողջական գործերը։ Լոյս կը տեսնէ քանի մը ամիսէն։

Ընտրութիւնը գեղեցիկ է նախ անոր համար, որովհետեւ Զարդարեան արդի արձակին վարպետներէն է, եւ գեղոճ մը, ինչպէս կ'ըսուի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿԱՄՔ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ՄԱՐԴԿԱՆ

(Պատմուածք)

Երբ հայրը մեռաւ, Սէլիմ Խամայէլ ժառանգեց բամպակի ընդարձակ արտեր, աւելի քան երկու հարիւր գերի եւ պատկառելի հարստութիւն մը, զոր հայրը դիզած էր անգլիացի վաճառականներէն, Հնդկաստանի մէջ։

Այն ատեն հազիւ 18 տարեկան էր։ Թէեւ ամուսնացած էր ցեղախումբէն երկու գեղուհիներու հետ, ինքզինք երջանիկ չէր զգար սակայն։ Նկարագիրով բարերոք եւ յորդառանդ, կը սիրէր շռայլութիւնն ու հաճոյքը։ Իր պահանջը, որ շատ շեշտուած արեւելքցիներուն մօտ, հասած էր իր սուր աստիճանին։ Ահա թէ ինչու բազմաթիւ ամուսնութիւններ կնքեց, փնտռելով կին մը, որ կարենար գոհացնել իր բոլոր ակնկալութիւններն ու կիրքերը։ Սակայն երբեք չգտաւ այն կինը, զոր երազէր։ Շնորհիւ բազմաթիւ ընկալի յատկութիւններու, զորս ունէր, ամուսնացաւ արուեստագէտ կիներու հետ, որոնց խօսելու իր խռովիչ ու վայրի երազին մասին։ Կնութեան առաւ ուրիշներ, պարզապէս անոնց գեղեցկութեան համար, որովհետեւ կրքոտ էր։ Վերջապէս ամուսնացաւ ուրիշ կիներու ալ հետ, որովհետեւ կը հաւատար թէ անոնց մէջ պիտի ունենար առողջ եւ ըմբոստ զաւակներ։ Կարճ խօսքով, քանի մը տարուան ընթացքին, տեսաւ որ իր կանանոցին մէջ հաւաքած էր կիներ ամէն ցեղէ, գեղուհիներ ամէն ցեղախումբէ։

Իր սիրական կինը զաւակ մը պարգեւեց իրեն։ Զայն անուանեց Պէն-Ընթար-էլ-Կազի, որովհետեւ մտադրած էր պատերազմիկ մը դարձնել։ Երբ տղան տասնեւեօթը տարեկան եղաւ, Սէլիմ Խամայէլ ամուսնացաւ Մալապարցի աղջկան մը հետ, որուն գեղեցկութիւնը նմանը չունէր Հնդկաստանի մէջ։ Գեղուհին սլացիկ եւ ուղիղ հասակ մը ունէր, հպարտ եւ առողջ։ Աչքերը, ծովու կապոյտով, զոյգեր կը նետէին կանանչ-կապոյտ եւ խռովիչ ու յիմարացնող բան մը կ'աւելցնէին իր տարտամ եւ անոյշ նայուածքին, որ քնքուշ էր եւ վայրենի, կրքոտ եւ բարբարոս։ Անիկա երեւոյթն ունէր աղջկան մը, որ կը բնակի անտառներու մէջ անզուսպ եւ անզսպելի։ Անոր դնդերները չարունակ կը խաղային մորթին տակ, ինչպէս կ'ըլլան մկանները ագամբիկին, խեռ եւ ըմբոստ։

Կը թուէր թէ կը սիրէր իր տէրը։ Այսուհանդերձ, պատահեցաւ, որ,— սէրը դաւաճան մըն է — Պէն-Ընթարի հանդիպելով, բռնկեցաւ սաստիկ ցանկութենէ մը։ Այնպէս որ տղան ալ զգաց զայն հեռուէն։ Ինծի համար շատ դժուար է ձեզի բացատրել, թէ ի՛նչպէս տղան յաջողեցաւ մտնել իր հօրը կանանոցը, ուր, առանց երբեք մայրապղծութիւն մը փորձելու,— ի՛նչպէս կարելի է մայրապղծութիւն ընել Արեւելքի մէջ, երբ մայրերը տարբեր են, — ծոցը պառկեցաւ եւ գեղուհիին շրթներէն գողցաւ անարատ մեղրը այն համբոյրին, որուն միայն ուրիշ մը իրաւունք ունէր։

Ուրիշին խոտն ուտելը յանցանք է բայց ուրիշին սէրը վայելել...։

Յաջորդ առտու, Սէլիմ Խամայէլ կանչել տուաւ իր տղան, եւ հարցուց անոր թէ ի՛նչպէս անցուց գիշերը։ Ցետոյ ամէն պատրաստութիւն տեսնելէ յետոյ, խնդրեց զաւկէն, որ բահը առնէ եւ իրեն ընկերանայ մինչեւ բամպակին արտը։

Անոնք քալեցին առանց բառ արտասանելու, կողք կողքի. ամբողջ մէկ ժամ՝ հրախանձ արեւի մը տակ։ Սէլիմ Խամայէլ կարծես ամայի անկիւն մը կը փնտռէր։ Ցանկարծ կանգ առաւ, եւ, շոյելով իր գանգուր մօրուքը, որ բուսեր էր քայռամանեակի մը ձեւով, ըսաւ.

— Ահա յարմար տեղը։ Պէն-Ընթար, խորունկ փոս մը փորէ այստեղ, որպէս զի թաղեմ գանձս։

— Լաւ, հայր իմ, պատասխանեց հլու երիտասարդը եւ բահով փորել սկսաւ հողը։

Մուսլիման հայրը կը դիտէր տղուն աշխատանքը եւ գգուալից խօսքերով կը քաջալերէր, որովհետեւ հողը կարծր էր եւ աշխատանքը տաժանելի։

— Փոսը արդէն չորս ոտք խորունկ է, չի՞ բաւեր, հա՛յր։

— Փորէ տակաւին, Պէն-Ընթար։ Գանձը, զոր թաղել կ'ուզեմ, պէտք է անգտանելի մնայ հողին ընդերքին մէջ։

Երբ փոսը ութ ոտք խորունկցաւ, Սէլիմ Խամայէլ խնդրեց զաւկէն, որ դուրս ելլէ։

— Արդարեւ, հայր իմ, այլեւս անկարող կը զգայի ինքզինքս բահը շարժելու։ Ձեռքերս կոտրեցան յոգնութենէն։

— Հիմա պիտի հանգչիս, զաւակս։

Եթէ երբեք գող մը համարձակութիւնն ունենար գողնալու գանձը, զոր կը թաղես այստեղ, վստահ եմ որ շուտով պիտի հրաժարէր իր մտադրութենէն։

— Երանի թէ այդպէս ըլլայ։

Ցանկարծ, խիստ երեւոյթ մը առնելով, Սէլիմ Խամայէլ ձեռքը դրաւ զաւկին գլխուն։

— Ծունր դիր եւ աղօթէ՛։

— Սակայն, հա՛յր, արեւը դեռ մարը չէ մտած։

— Ծունր դիր եւ աղօթէ՛։

— Գէթ թոյլ տուր, հա՛յր, որ երեսս դարձնեմ Մէքքէի կողմը, որպէս զի աղօթքս ընդունական ըլլայ եւ հաճոյ։

— Ծունր դիր եւ աղօթէ՛։

Եւ իր զաւակը հրելով փոսին եզերքը, գրպանէն հանեց երեւոսեայ կոթով ու պողպատեայ բերնով ատրճանակ մը, զարդարուած՝ դամասկեան նրբարուեստ կիտուածներով։

Պէն-Ընթար այդ գերագոյն վայրկեանին միայն հասկցաւ հօրը մտադրութիւնը, եւ տղու իր խոշոր աչքերը բարձրացնելով հօրը, աղաչեց.

— Շնորհ ըրէ՛, հա՛յր։

— Աղօթեցի՞ր։

Հասկցած ըլլալով, որ աղաչանք եւ արցունք ապարդիւն էին, — այնքան մե՛ծ էր իր մեղքը, — խածաւ շրթները եւ մահուան առջեւ այնպիսի անհոգութեամբ մը, այնպիսի անտարբերութեամբ պաշտպանուած, ինչ որ յատուկ է միայն մարգարէներու զաւակներուն, տղան պատասխանեց,

— Ալլահը թող ների ձեզի, ո՛վ իմ տէրս։

— Աստուած լսէ ձայնդ, զաւակս։ Եւ կրակեց ատրճանակը տղուն ծոծրակին վրայ։ Դիակը թաւալգլոր ինկաւ փոսին մէջ, ետեւէն այնտեղ թափելով կաւի քանի մը գուղձ։

— Հողին կը վերադարձնեմ քեզ, ո՛վ իմ սիրեցեալ զաւակս։ Քնացի՛ր խաղաղութեամբ, որովհետեւ, յանուն Աստուծոյ հազար եւ մէկ ստորոգելիներուն, իր վրէժխնդրութիւնը կատարուած է այլեւս։ Սակից երկու ժամ ետք, անիկա Մալապարցի գեղուհին բերաւ բաց փոսին եզերքը։ Եւ ըսաւ անոր, ցոյց տալով Պէն-Ընթարի դիակը.

— Աստուծոյ կամքը կատարուած է արդէն։ Թող կատարուի եւ իմ կամքս մարդկային։

Եւ ծակեց գեղուհիին սիրտը երկսայրի սուրով մը։

Սէլիմ Խամայէլ լեցուց փոսը եւ, սովորական օրերուն պէս, իր հոգին երանութեամբ եւ խաղաղութեամբ լեցուն,— Արեւելքցիի անփոյթ հոգի,— գնաց իր կանանոցին մէջ ծխելու «Նարկիլէ» մը, զոր պատրաստած էին վարդի ջուրով եւ Պաֆրայի անուշաբոյր ծխախոտին մանրտիկ տերեւներով։

ԷԼԻ ՄԷՆԱՇԷ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ենթակոմիտէին կողմէ
Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
148 Rue Villeneuve *Քաղաքապետարանի սրահը: Կը ներկայացուի*
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւնները յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ:
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԲԱՑՈՒԱԾ Է
ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ
31 Ave. des Gobelins. Paris (13) *Մէթրօ*՝ Gobelins
Արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ՝ լաւ եւ աժան
Ապսպրանքները կը յանձնուին տուները

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE
ՀԱՅԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ
La Voix de son Maître — Columbia Phonos & Disques — POLYDOR REGISTERED TRADE MARK
18 ՖՐ. 18 ՖՐ.
H. ARTINIAN, 26-28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85.
Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: գինները՝ *120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000* եւ մինչեւ *2,800* ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն օր:

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ
MAISON VARTERESSIAN
1bis Rue Hautefeuille, մէթրօ St. Michel
Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ
Ջուր պտուղներ, լաքէրտա, երշիկ, ապուխտ, եւայլն
Ա Մ Ե Ն Ա Լ Ա Ւ   Մ Ա Ք Ո Ւ Ր   Ա Ժ Ա Ն
Մասնաւոր սպասարկութիւն բնակարաններու համար
Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

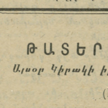
ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
O. M. OHANESSSIAN
Marque déposée MELKON
եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով՝ *Լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն:*
25 Rue Vilin, Paris (20e) Հեռաձայն Menil. 69—15

Վարձու է Սէն Թ'ուէնի մէջ յարկաբաժին մը, երեք սենեակ կահաւորուած, խոհանոց, մառան, ջուր, կազ եւ ելեկտրականութիւն: Տարեկան վարձք՝ 3850: կարասիները գնել պայման է: դիմել՝ Պ. Գարապօղոսեանի, 100 Ave. Michelet, (St. Ouen): մէթրօ՝ Clignancourt.

Կ'ուզուի կարող հաշուապահ մը, քաջածանօթ ֆրանսերէնի եւ անգլիերէնի, ինչպէս նաեւ տոմարակալութեան: Դիմել՝ Kazazian et Yazidjian, 40 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (10e).

L'ATELIER
VOLPONE
Փոխն ի փոխ
LA FEMME SILENCIEUSE

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 Rue de la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Métro և Nord-Sud: Pigalle.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ALLO, ALLO

Tél. TRUDAINE 81 07
Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին
ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱԶԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ
8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ

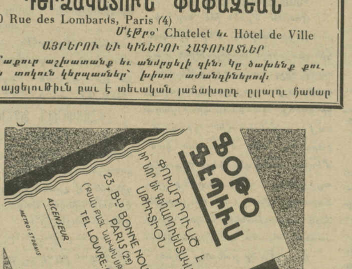
ՄԵԾ ԱՏԱՂՁԱԳՈՐԾԱՐԱՆ
ENTREPRISE GENERALE DE MENUISERIE
Մեր ատաղձագործարանը օժտուած՝ վերջին նորաձեւութեամբ բոլոր մեքենաներով, կը պատրաստէ շինութեան վերաբերեալ ամէն տեսակ կազմածներ, դուռ, պատուհան, սանդուխ, տախտակամած, վաճառատան ցուցափեղկեր, եւայլն:
Մեր սկզբունքն է շինել ամէն բան տոկուն եւ ամէն քսակի համեմատ դիւրամատչելի պայմաններով:
Դիմել անձամբ կամ նամակով ԱՐՍԷՆ ԽՏՇԵԱՆԻ, 5 Rue de Paris, CLAMART, (Seine).
ՇՈՒՏ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ԳՈՐԾ — ՏՈԿՈՒՆ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ — ԴՈՅԼՈՀՆԱԿ ՀԱՇՈՒ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ

— *Տիկին մը ո՞ւր կրնայ գտնել վերջին նորաձեւութիւններով, ամենասիրուն, ամենատոկուն եւ միեւնոյն ատեն անմրցելի գինով, պատրաստ կամ չափու վրայ մետաքսէ եւ բուրդէ զգեստեղէններ, մանթօ, գլխարկ, ներքնազգեստ* (lingerie) *եւայլն:*
— *Տիկ. Ա. ՊՈՒՏԱԿԵԱՆԻ «ՄԱՏԼԷՆ» հայ վաճառատունը անկասկած,* 33 Rue des Dames, Métro Rome *կամ* Clichy.
Մուտքը ազատ է ամէն օր մինչեւ 8, կիրակի մինչեւ 2.

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ
ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ
Մայքրլ Արլէնի (Տիգրան Գույումճեան) այնչափ փնտռուած եւ հռչակ հանած «*Կանանչ գլխարկը*» գիրքը, որուն գինն է մէկուկէս տոլար: (37.5 ֆրանք), կը ծախենք 25 ֆրանքի:
դիմել *Յառաջ* գրատուն, G. Tzerikiantz, 13 Rue des Dominicains, Marseille.

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
10 Rue des Lombards, Paris (4)
Մէթրօ՝ Chatelet *եւ* Hôtel de Ville
ԱՅՐԵՐՈՒ ԵՒ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ
Մաքուր աշխատանք եւ անմրցելի գին: Կը ծախենք քուփոն տոկուն կերպասներ՝ խիստ աժանգիներով:
Մէկ այցելութիւն բաւ է տեւական յաճախորդ ըլլալու համար

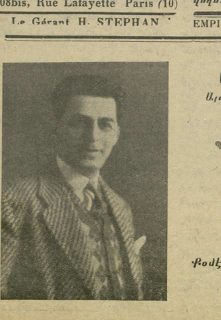

ԾԱՆՕԹ ՍԱՓՐԻՉ ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐ
ԱՐՇԱԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
կը ծանուցանեն իրենց յարգոյ յաճախորդներուն, բարեկամներուն եւ ծանօթներուն իրենց նոր խանութին բացումը որ տեղի կ'ունենայ մարտ 10ին:
24 Rue St. Lazare PARIS (9e) բակին մէջ
Լիլայի ճաշարանին մօտը: Արուեստի ամենավերջին կատարելագործութեամբ, քուփ, մանիքիւռ, օնտիւլասիոն:
Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՍՑԷ
PASDOURMADJIAN FRÈRES
VILLA MON PLAISIR ST. MITRE — ST. JEROME
R. C. *78858* MARSEILLE
Կեսարական ամենաընտիր ապուխտի եւ երշիկի ամէնէն հին տունը որ Ֆրանսայի եւ արտասահմանի յաճախորդներէն ստացած ապսպրանքները օրին եւ խնամքով կը գործադրէ:
Մ Ա Ք Ո Ւ Ր   Ա Ժ Ա Ն   Ե Ւ   Հ Ա Մ Ե Ղ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լապօռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.*

WAGRAM AUTO
75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette,
84 Rue de l'Aqueduc
Արտօնագիր՝ Թուրիստ 150, քամիոն 220, մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ծրի:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Այսօր Կիրակի իրիկուն, Albert 1er *Թատրոնը,* 64 Rue Rocher
(Métro: St. Lazare et Rome)
Պոլսէն նոր ժամանած դերասան *Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՊԱԼԸՔՃԵԱՆ*
կը ներկայացնէ՝ Պրիէօի **ՍԻՄՕՆը**
Մասնակցութեամբ Պ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ
եւ փարիզահայ լաւագոյն ուժերու
Քօմէտի մը մէկ արարով Պ. ԿԱՎՌՕՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ կողմէ
գիները՝ 25, 15 եւ 10 ֆրանք

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ *դուք կարող էք տիրանալ ձեր ...*
փակուն հողաբաժնին-Փարիզի շրջականները, ուր կրնաք շինել ձեր տունը նոյնպէս ամսականներով:
Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝
" ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԿԶԱԴԵԱՆ "
Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. *Մէթրօ* Opéra *կամ* Chaussée d'Antin, *ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3—...*
իսկ Կիրակի ժամը 10—12:
Կիրակի օրերը կարելի է դիմել նաեւ Հայոց եկեղեցիին դիմացի Café-Rest. 22 Rue Jean Goujon *ժամը 10—... Պ. Տարասովի, իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 2—6 Սէվրան* (Gare du Nord*էն*) *հողաբաժիններու տեղը ընկերութեան գրասենեակը Տէր Պ. Աբրահամեանի:*
Շաբաթ և Կիրակի օրերը ժամը 4—6 կարելի է դիմել Boulogne, 87bis Bld. de la République *Պ. Տ. Բէկզադեանի.*
Հողաբաժիններ կան՝ Goussainville, Sevran, Verrières, Combe la Ville, Ozoire, Epinay s/Orge, Elisabethville, Bois d'Arsy, Antony, Enghien, Rambouillet.
ԱՌԱՆՑ ՈՐ ԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄԻ
ՁՐԻԱԲԱՐ կ'ուղեկցինք ձեզ հողաբաժինները ցոյց տալու համար: Բոլոր բացատրութիւնները հայերէն:

VELEDIAN & ZINN
ESCHENHEIMER ANLAGE 22
FRANKFURT A. M.
ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Ծխախոտ, չոր պտուղներ, ընտանի եւ վայրի մորթեր, եւայլն:
ԱՐՏԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Նոր եւ գործածուած մեքենաներ, երկաթեղէն, կաշեղէն, եւայլն:

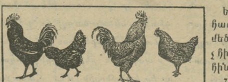
ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ...)
Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74
Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով:
ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ:
Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30:
Մէթրօ՝ Ménilmontant *եւ* Martin Nadaud, *Թրամուէյ* 5, 26, *Օթօպիւս* BC, BG, O *եւ* Q.

«ԿՈՎԿԱՍ» ՃԱՇԱՐԱՆ
Ամէն օր՝ գառնուկի միսով խորոված, լուլա - քէպապ եւայլն:
Օրքէստր Թառիստ Ժորժի ղեկավարութեամբ: Բաց է մինչեւ առաւօտ ժամը 2:
23 Rue Huchette Métro: St. Michel

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՓՐԱՏ
14 Rue François Garcin, 14, LYON
Պատիւ ունինք յայտարարելու մեր յարգելի յաճախորդներուն, Լիոնահայ ամուրի երիտասարդութեան թէ մեր ճաշարանը իր համեղ կերակուրներով, մաքրութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ եղած է Լիոնահայութեան միակ կեդրոնավայրը:
Եթէ կ'ուզէք Հոգ. տանիլ ձեր առողջութեան, փութացէք այցելել մեր ճաշարանը համոզուելու համար: Ժողովրդական ...
Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ եւ ՊԱՂՏԱՍԱՐ...

ՉՏՓՈԹԵԼ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ ՀԵՏ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
15 RUE DE LA HUCHETTE, PARIS (5)
ՄԷԹՐՕ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ — MÉTRO: ST. MICHEL
Համեղ փաքլավաներ, Թէլ քատայիֆ, լօքմա, եուֆգա, *ինչպէս ...*
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ
Բարեկենդանի առթիւ

ՀԱՒԱԲՈՅԾՆԵՐՈՒՆ

Եթէ կը փափաքիք որ հաւերը առատ աճեն, մեծնան, շուտ պարարտանան, չհիւանդանան, անօգուտ հին մեթոտներու հետեւելով ... Համեստ դրամագլուխ ... հացուցիչ շահ մը ապահովելու համար փութացէք կարդալ դատնտես Օ. Շէրիտճեանի պատկերազարդ «ՀԱՒԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ» գիրքը: Գին՝ 25 ֆրանք. դիմել՝ հեղինակին 18, Villa des Roses, Colombes (Seine), Պալենց գրատուն կամ Գէւոնեանի՝ «Յառաջ» խմբագրատունը:
Մեծաքանակ գնողին զոհացուցիչ զեղչ:

ODEON COLUMBIA
Տիեզերահռչակ *Քոլոմպիա* եւ *Օտէօն* վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, Թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակներ *փորթաթիֆ* կրամաֆոններ: Եւրոպական եւ արեւելեան նուագարաններու ... ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին
ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ
ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
150 Rue Moncey, LYON
Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ**
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը դարմանուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի բժիշկը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթի, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՄԱՐՏ 1930

11 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1208

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսայի ազգային աղէտը

Հանրապետութեան Նախագահն ու վարչապետը աղէտի շրջանները այցելելէ վերջ, երէկ առաւօտ մասնաւոր կառախումբով վերադարձան Փարիզ: Անոնք շփման մէջ մտան ժողովրդական դասերուն հետ եւ տեղւոյն վրայ քննեցին աղէտին մեծութիւնն ու լսեցին ազատարարական ձեռնարկները: Քաջալերական ու գնահատական խօսքեր ըրին բոլոր անոնց, որոնք աղէտեալները ազատելու համար ուեւէ ծառայութիւն ըրած էին:

Ինչպէս գրեցինք, կիրակի օր Ազգային Սուգի Օր հռչակուած էր ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Այս առթիւ բոլոր պաշտօնատուններ կէս դրօշակ պարզեցին: Շատ տեղեր մէկ վայրկեանի լռութիւն պահուեցաւ: Թատրոններն ու Սինէմաները թէեւ չփակուեցան, բայց անոնց կիրակի օրուան հասոյթներուն մեծ մասը յատկացուեցաւ աղէտեալներու օգնութեան գործին:

Ազգային հանգանակութիւնը, որուն նախաձեռնարկ եղած էին Պանք տը Ֆրանսը եւ ֆրանսական թերթերու ազգային հանգանակութիւնը, մեծ ընդունելութիւն գտած է արդէն և կարեւոր գումարներ կը հաւաքուին: Այս առթիւ հրատարակուած կոչի մը մէջ կ'ըսուի.

— Աննախընթաց աղէտ մը սուգի ենթարկեց Ֆրանսան: Ջուրերու զոհ դարձաւ ընդարձակ մէկ մասը ազգային երկրին, ուր դեռ երէկ մասնաւորապէս արգասաբեր հողի մը վրայ կը ծաղկէր կենդանի եւ գործունեայ կեանք մը: Ողողումի կոյր ուժերը, քանդելով թումբ եւ արուեստի գործեր, փճացնելով քաղաք ու գիւղ, աւրշտկելով դաշտ ու արտ, ամէն տեղ իրենց հետ տարած են աւեր ու մահ:

Կոչը յետոյ կ'ըսէ որ աղէտը հարիւրաւոր զոհեր եւ հարիւրաւոր միլիոնի նիւթական կորուստներ պատճառած է, իբրեւ անմիջական հետեւանք ունենալով թշուառութիւն եւ անգործութիւն: Միայն պատերազմի ատեն է որ աղէտ մը այսքան աւեր կը գործէ: Քանդուած օջախները, յուսակտուր ծերերը, կիներն ու երախաները, անգործ աշխատաւորները առատ եւ անմիջական օգնութիւն կը պահանջեն:

Իբրեւ եզրակացութեան կոչը կ'ըսէ.

Բոլորը, մեծ ու պզտիկ, հարուստ ու աղքատ, առանց կուսակցական նկատումներու, պիտի յիշեն թէ իրենք Ֆրանսացի են, թէ միայն այդ հանգամանքն ունին, եւ թէ այսօր պէտք է օգնել թշուառութեան մատնուած Ֆրանսացիներու:

.˙. Կիրակի գիշեր հայկական թատրոնին մէջ 1281 հաւաքուեցաւ ներցաներէն, ի նպաստ աղէտեալներուն:

Պոլսոյ Յոյներուն կալուածները

ԵՏ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻՆ

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ Թուրքեւ-Հելլէն համաձայնագրին ամենակարեւոր տրամադրութիւններէն մէկն ալ սա է որ Պոլսոյ Յոյները եւ Թրակիոյ Թուրքերը «էթապլի» պիտի նկատուին եւ բոլոր քաղաքացիներու յատուկ իրաւունքները պիտի վայելեն:

Ասկէ զատ Պոլսոյ Յոյներուն գրաւուած կալուածները ետ պիտի տրուին:

Օսմանեան անցագրով մեկնողներու խնդիրը կարգադրուած է ըստ թրքական տեսակէտին, այսինքն երբեք Թուրքիա չպիտի կրնան վերադառնալ եւ հատուցում պիտի ստանան Հելլէն կառավարութեան կողմէ:

Թուրքիոյ պետական դրամատունը

ԷՆԿԻՒՐԻ 10 մարտ.— Թուրք պետական դրամատունը պիտի գործէ անանուն ընկերութեան մը ձեւին տակ, 25 միլիոն թրքական ոսկի դրամագլուխով:

Հանրային պարտքի պատուիրակները, որոնք Պոլսէն Էնկիւրի կը մեկնին, այսօր երկուշաբթի առաջին հանդիպում մը պիտի ունենան ելմտական գործավարին հետ, որ պիտի պարզէ կառավարութեան տեսակէտները:

Կառավարութիւնը, որ թղթադրամը ամրապնդելու համար միջերս ձեռք առած միջոցներուն լաւ արդիւնքները տեսաւ, կը ծրագրէ մեղմացնել դրուած խիստ միջոցները:

Նախակրթութիւնը եւ ոչ-թուրք դպրոցները

Նախակրթութիւնը միայն Թուրք վարժարաններու մէջ կատարուելու մասին կարգադրութիւն մը չէ եղած դեռ, կը գրէ «Փոլիթիքա»: Այս խնդիրը կարեւորութեամբ պիտի քննուի դպրոցական մեծ արձակուրդին միջոցին: Եթէ բաւարար չափով դպրոց կարելի ըլլայ ապահովել, հաւանական է որ այս մասին որոշում մը տրուի:

Այս խնդիրը կապ չունի փոքրամասնութեանց դպրոցներուն հետ:

Կանտիի կոչը Հնդիկներուն

Պոմպէյէն կը հեռագրեն Թայմզի.—

Կանտի յայտարարեց թէ չորեքշաբթի (վաղը) առաւօտ 100 կամաւորներու գլուխը պիտի անցնի: Կը յուսայ թէ քաղաքացիական անհնազանդութեան քարոզիչները պարզ կերակուրներ պիտի ստանան իրենց հայրենակիցներէն: Իրենց ուղածն է այծի կաթ, չամիչ եւ օրական երեք լիմոն, գիւղերը պէտք է մաքուր պահուին, եւ բնակիչները պէտք է հագնին միայն տեղական ապրանք: Իւրաքանչիւր գիւղ Կանտիի պէտք է հաղորդէ իր բնակչութեան թիւը, պարիաներու, դպրոց յաճախող աշակերտներու, հիւսուածեղէնի «դէզկեահ»ներու թիւը, ամէն ամիս ծախուած կերպասեղէնի քանակը: Նոյնպէս մանրամասնութիւններ պիտի ուզէ հօտերու քանակութեան, հողերու տարածութեան, անոնց համար վճարուած տուրքին մասին: Նաեւ տեղեկութիւններ պիտի քաղէ ոգելից ըմպելիի գործածութեան մասին:

Կանտի պիտի ճամբորդէ Նատիատի, Անանտի եւ Պորսատի ճամբով մինչեւ Պատլափուր, Շամպէյի ծոցին վրայ, ուր պիտի հասնի մէկ շաբաթէն: Կրանտի կը զարմանայ թէ ինչո՞ւ ձերբակալուած է իր փոխանորդը՝ Վալլապհէյ Փաթէլ, եղբայրը Օրէնսդիր ժողովի նախագահին: Պոմպէյի մէջ կազմակերպուած հաւաքոյթի մը ընթացքին, ճառախօսները իրենց համակրանքն յայտնեցին Փաթէլի եւ ըսին թէ իր դատապարտութիւնը նոր մղում մը պիտի տայ Կրանտիի կողմէ ձեռնարկուած պայքարին:

Փաթէլ ձերբակալուեցաւ անոր համար, որ հակառակ ոստիկանական արգելքին, խօսք առած էր հրապարակային հաւաքոյթի մը մէջ: Բանտարկուելէ առաջ, Փաթէլ պատգամագիր մը ուղղեց Պուժէրաթի բնակիչներուն, ըսելով որ իր ձերբակալութիւնը պէտք է ուրախութեամբ ընդունուի, որովհետեւ ատիկա սկզբնաւորութիւնն է կռիւին: Եթէ Կանտի ձերբակալուի, Փաթէլ կը հրաւիրէ գիւղերու պաշտօնեաները հրաժարիլ զանգուածային կերպով, հողագործները՝ քաշել իրենց ազգականները կառավարական պաշտօններէ, հնդիկ փաստաբանները՝ բոյկոտի ենթարկել դատարանները եւ ժողովուրդը՝ դադրեցնել տուրքերու վճարումը:

.˙. Կալկաթայէն հեռագրի մը համաձայն, անգլ. կառավարութիւնը մտադիր է Լոնտոն կանչել Կանտին, անոր հետ տեսակցելու համար:

Ֆաշիստ Մեծ Խորհուրդը

Իտալիոյ խորհրդարանին առջեւ ներկայացուեցաւ նոր օրինագիծ մը, որ սահմանադրական տեսակէտով մեծ կարեւորութիւն ունի: Ըստ այս օրինագծին, Ֆաշիստ Մեծ Խորհուրդը թագաւորին եւ խորհրդարանին հաւասար իրաւունքներ պիտի ունենայ սահմանադրական բոլոր օրէնքներու մէջ: Ֆաշիստ Մեծ Խորհուրդին անունը պիտի յիշուի բոլոր օրէնքներու յառաջաբանին մէջ, ըսելով թէ անոր հաւանութիւնն առնուած է: Այս նախադասութեան պիտի յաջորդէ թագաւորին անունը եւ Ծերակոյտի ու Երեսփ. ժողովին կողմէ վաւերացուած ըլլալը:

Նոյն օրինագիծը կը տրամադրէ նոյնպէս որ թագաւորին կողմէ ստորագրուած բոլոր օրէնքները քո՞նտր ստորագրութիւնները պիտի կրեն նաեւ վարչապետին՝ իբրեւ կառավարութեան պետի, եւ պատկան նախարարներուն:

Տարակոյս չկայ որ այս օրինագիծը պիտի ընդունուի, կ'ըսէ «Տէյլի Թէլկրաֆ»ի թղթակիցը:

Մայիս Մէկի պատրաստութիւնները

Մոսկուա հրամաններ տուած է արդէն Եւրոպայի եւ Ամերիկայի համայնավար կուսակցութեանց՝ որ Մայիս Մէկին ամէն կողմ փողոցներու մէջ ցոյցեր կատարուին ի նպաստ պրոլետարներու դիկտատորութեան: Այս շարժումը վարելու համար կազմուած է մասնաւոր մարմին մը:

Տոքթ. Նանսէն հիւանդ

Օսլոյէն կը հեռագրեն թէ Տոքթ. Ֆրիտեոֆ Նանսէն, Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու բարձր կոմիսարը, սրունքի յօդացաւէ կը տառապի եւ գրեթէ երկու շաբաթ անկողին պիտի մնայ: Առողջական ընդհանուր վիճակը գոհացուցիչ է:

Արեւելեան ճեպընթացը գիծէն ելած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ արեւելեան ճեպընթացը Լամիայի մօտ, Սթիրֆաքայի և Լիանոքլատիի միջեւ գիծէն դուրս ելաւ: Վայրաշարժը բեռնակառքը եւ մէկ վակոն տապալեցան: Երկաթուղիի պաշտօնեայ մը մեռաւ: Կառախումբին վարիչը, կին մը եւ ոստիկան մը ծանրապէս վիրաւորուեցան. ուրիշ հինգ հոգի թեթեւ վէրքեր ստացան:

Գիծին մաքրագործումը դժուարութիւններ կը ներկայացնէ՝ տապալած վայրաշարժի ծանրութեան պատճառով:

Ալպէր Թոմա, Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին նախագահը, որ Սոֆիայէն Աթէնք գացած էր, ստիպուեցաւ ընդհատել իր ճամբորդութիւնը եւ Լամիա կը մնայ:

Գերման երեսփոխան մը ձերբակալուած

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը շաբաթ գիշեր Փլէն-Սէն-Տընիի մէկ սրահին մէջ հրապարակային մեծ հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր, «Կարմիր Օրուան» հաշուետուութիւնն ընելու համար: Հակառակ կազմակերպիչներու կողմէ ձեռք առնուած նախազգուշական բոլոր միջոցներուն, ոստիկանութիւնը տեղեկացած էր թէ հաւաքոյթին մէջ խօսք պիտի առնէ գերման երիտասարդ երեսփոխան մը: Գաղտնի ոստիկաններ գացին հաւաքատեղին՝ հսկելով սրահի բոլոր ելքերուն վրայ:

Երբ հաւաքոյթը աւարտեցաւ եւ լոյսերը մարելէ վերջ ներկաները դուրս կ'ելլէին սեղմուած շարքերով, ոստիկանները ձերբակալեցին իրենց փնտռածը, Ռայխսթակի երեսփոխան Հանս Քոլվիցը, Գ. Միջազգայինի պատուիրակը Գերմանիոյ մէջ, որ ճառ խօսած էր: Ոստիկանատուն տարուելով, երեսփոխանը խոստովանեցաւ թէ առանց անցագրի Ֆրանսա մտած էր: Խոստովանեցաւ նաեւ թէ հինգշաբթի Կրանժ-օ-Պէլի մէկ հաւաքոյթին մէջ ալ խօսած էր:

Ներքին Նախարարը արտաքսումի հրամանագիր մը ստորագրեց եւ Հանս Քոլվից անմիջապէս սահմանէն դուրս հանուեցաւ:

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայրենիք դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (20 փետրուար.)

— «Թուրք-Թաթար գործիչները մասնաւորապէս զգոյշ են ռուս հասարակութեան հետ: Եւ ատիկա հասկնալի է միանգամայն. որովհետեւ իրենց գլխաւոր հաշիւները Ռուսիոյ հետ են եւ իրենց շահը կը պահանջէ որ ըստ կարելւոյն երկար ատեն ռուս ղեկավար շրջանակները մութին մէջ մնան համաթուրքականական ծրագիրներու մասին:

Զարեւանդի գրքին ռուսերէն հրատարակութիւնը հրապարակ բերած է ճիշդ այն մտքերը, ձգտումներն ու փաստերը, զորս Թուրք գործիչները պիտի ուզէին գաղտնի պահել ռուս հանրութենէն:

Անոնք հարկաւ կը հասկնան, որ դիմացինները երեխաներ չեն եւ դժուար է ամէն բան պարտկել «գրական» կամ «բանասիրական» անմեղ բացատրութիւններով: Ատոր համար է թերեւս, որ ակամայ քաղաքական պզտիկ խոստովանութիւն մըն ալ կ'ընեն: Խոստովանութիւն մը որ խիստ յատկանշական է:

Այսպէս, ռուս հասարակութեան իր տուած բացատրութեանց ընթացքին «Թուրք Եուրտու»ի խմբագիր խիճակով կ'ըսէ.

«Որպէս միակ անկախ պետութիւն՝ Թուրքիա պէտք է իր վրայ վերցնէ զանազան երկիրներու մէջ ապրող Թուրքերու ազգային մշակոյթի պաշտպանութիւնը թէ՛ Ազգերու Լիկայի եւ թէ՛ եւրոպայի հանրային կարծիքին առջեւ: Ան պէտք է նախաձեռնութիւն ցոյց տայ այդ ուղղութեամբ, որպէս զի Թուրք ցեղերը չզրկուին փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն: Պէտք է դիւանագիտական միջոցներ ձեռք առնուին Թուրք ցեղերու ռուսացման դէմ Ռուսիոյ մէջ, պարսկացման դէմ Պարսկաստանի մէջ, աֆղանացման դէմ Աֆղանիստանի մէջ, չինացման դէմ Չինաստանի մէջ:»

Հարկաւ, նոյն խաճակով եւ իրենց կուսակից միւս Թուրք գործիչները չպիտի ուզէին երբեք, որ որեւէ օտար ուժկամմարմին հետաքրքրուէր եւ իր վրայ վերցնէր Թուրքիոյ մէջ մնացած ոչ Թուրք փոքրամասնութեանց իրաւունքներու պաշտպանութիւնը: Իրաւունքներ, որոնք ոեւէ ուրիշ երկրէ աւելի Թուրքիոյ մէջ պաշտպանուելու պէտք ունին:

Արդ՝ ի՞նչ տրամաբանութեամբ ու ի՞նչ երեսով Թուրք գործիչները կ'ուզեն իրաւունք տալ Թուրքիոյ՝ պաշտպանելու Ռուսիոյ, Պարսկաստանի, Աֆղանիստանի եւ Չինաստանի մէջ ապրող Թուրք-Թաթար ցեղերը:»

ՆՈՐ ՕՐԱՑՈՅՑ

Միջազգային Օրացոյցի Միութիւնը Ամերիկայէն դիմում կատարած է Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակին, նոր օրացոյցի իր ծրագիրը առաջարկելով: Այս Միութիւնը ծրագրած է որ շաբաթը 7 եւ ամիսը 28 օր ըլլայ: Միեւնոյն ատեն տարին 13 ամիս ունենայ, եւ շաբաթը երկուշաբթիէն սկսի: Այս հաշուով, ամէն ամսուան առաջին, ութերորդ, տասնեւհինգերորդ և քսաներկուերորդ օրերը կիրակիի պիտի հանդիպին: Նոր օրացոյցով, տարին 364 օր կ'ըլլայ եւ օր մըն ալ մեծ տօնի օր պիտի ըլլայ, «Խաղաղութեան Օր» անունով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՅՆ ՄԸ ՔԱՆԴՈՒԱԾ

ՀԱԶԱՐ ՀՆՋՈՒՆ ՈՍԿԻ ՎՆԱՍ

ԹԷԼ ԱԲԵԱՏ (Սուրիա) 27 փետր. — փետրուար 23ին, կիրակի, ժամը 4ին սկսաւ տեղատարափ անձրեւ մը, կարկուտով խառն, եւ տեւեց մինչեւ 26, չորեքշաբթի ցորեկ անընդհատ:

Անձրեւը այնքան սաստիկ էր որ բոլոր տուները գրեթէ փլան: Միայն Հայերուն կրած նիւթական վնասը կը հասնի մօտաւորապէս 1000 հնչուն օսմանեան ոսկի: Ժողովուրդը փլատակներուն մէջ մնաց, ցուրտին եւ բուքին անպատսպար վիճակի մէջ: Բարեբախտաբար անձի կորուստ չկայ: Անմիջական օգնութիւն եւ թէ չհասցուի, կը վախցուի համաճարակ հիւանդութիւններէ: Բոլոր ազգային մարմիններուն լուրջ նկատողութեան կը յանձնենք մեր այս թշուառ վիճակը:

Կը խնդրենք «Յառաջ»էն թարգմանը հանդիսանալ մեր ցաւերուն:

Թէլ Աբեատի հայ հասարակութեան ներկայացուցիչ Ա. Արզարեան, Ուսուցիչ՝ Ա. Փալլակ

Ց. Գ. վարժարանին յարակից երեք սենեակները փլան:

.˙. Մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք նաեւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.— Գաղութը նոր հաստատուած պահուն, շինած է իր տունը պարզ հողէ աղիւսով եւ վրան ալ դարձեալ գմբեթաձեւ, աղիւսով: Եթէ վրան զրնկով գոցուած ըլլար, այսքան վնաս չպիտի պատճառէր: Գիւղացին շուարած է: Եթէ փոխատուութեամբ օժանդակութիւն մը ըլլայ, գիւղացին կրնայ երկու տարուան մէջ վճարել:

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԱՐՆԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻՆ

«Ազդակ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ Հալէպէն (26 փետր.).

— Շատ հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանամ թէ Դամբշլը այս վերջերը հասնող 10-12 ընտանիքներ ամբողջութեամբ կողոպտուած եւ մերկացուած են: Ասկէ զատ նախապէս հոն հասնողներու մէջ թշուառութիւնը հետզհետէ կը ծաւալի: Կեդրոնական Խնամատարութեան կողմէ ղրկուած բժիշկը եւ պաշտօնեան օրն ի բուն կ'աշխատին, քահանային հետ միասին, ժողովուրդը մխիթարելու, քննելու, դարմանելու:

Կը շեշտուի աւելի կարեւոր գումարով, դեղօրայքով եւ հագուստներով օգնութեան հասնելու եւ յետագայ ամէն կերպ թշուառութիւն և հիւանդութիւն կանխելու եւ գաղթականները հողին տէր դարձնելու անյետաձգելի պէտքը:

Թուրքիայէն եկած զանազան նամակներ շատ սրտաճմլիկ կը նկարագրեն վիճակը այն բոլորին, որոնք դեռ սահմանէն անդին կը մնան ու մինչեւ գարուն մնալու և սպասելու դատապարտուած են: Հարկ չկայ հոս անգամ մըն ալ կրկնելու թէ Կեդր. Խնամատարութիւնը եւ իր օժանդակը պարտաւորուած են ամէն տեսակի աշխատանք թափել յետագայ ամէն հաւանական թշուառութեանց եւ հիւանդութեանց դէմ հիմակուընէ կարելի չափով պատրաստ ըլլալու համար, քանի որ գարնան նոյնքան եւ աւելի թուով նորեկներ պիտի ունենանք, բաղդատաբար շատ աւելի թշուառ ու կարօտ վիճակի մէջ:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ Կ'ԸԼԼԱՆ

Ուրեմն, գաղութներու մէջ մեր ապրած պայմանները, ազգային տեսակէտով մեզմէ զօրաւոր պատճառներու դէմ ծառալուն դժգոհութեան մը մայրն են։ Պատճառներ, որոնք անորոշ ժամանակով կասեցուցած են մեր վերածնութեան գործը, պատճառներ որոնք օր ըստ օրէ լուրջ սպառնալիքի կերպարանքը կ'առնեն իրենց յաջողցուցած կասումը, վերջնական քայքայման փոխելու համար։

Այսպիսի պայման, այսպիսի ժամանակաշրջան չի կրնար յուզել անհատը բողոքի։ Չի՛ կրնար միայն միապաղաղ ու համակերպող տրամադրութիւններ ստեղծել։ Որքան ալ մեր առաքինի ժողովուրդը՝ իր խառնուածքով կացութիւններու վատթարագոյնին դիմանալու, հանդուրժելու տրամադիր ըլլայ, խաղաղէտ արեւելեան ինքնագոհութեամբ Յոբի համբերատարութեամբ թէ՝ աւելի դէշը կայ, «տեսնե՛նք վաղը՝ ինչ կ'ըլլայ»։

Այդպիսի մտածում՝ բացարձակապէս նախնական է։ Այսպէս կարող է մտածել քաղաքակրթութեան սանդղամատին նոր ոտք դրած կամ դեռ չդրած գիւղավայրեններն, երբեք քաղաքակիրթ մարդը որ մարդկային բարձր կեանքի ճաշակը ունի եւ աւելի բարձրին տենչանքը։

«Տեսնենք վաղը ինչ կ'ըլլայ»ն գոնէ Հայուն աշխարհայեացքը չի՛կրնար ըլլալ, պէտք չէ ըլլայ, մեր յիսնամեայ վերածնական պատմութենէն յետոյ։

Կեանքի ցած աստիճան մը կայ որմէ անցած է մարդը եւ բարձրագոյն աստիճան մը որուն կը ձգտի։ Բարձրագոյն կէտին մարդը կը հասնի՞ թէ՝ այդ ձգտումը տեւականապէս կը շարունակէ մարդկային կեանքի հերոսերգութիւնն ու ողբերգութիւնը կերտել, մնալով միշտ անհասանելի, մի՛շտ գեղեցիկ։ Այդ չգիտենք, բայց գիտենք որ եթէ մարդը անգամ մըն ալ վերադառնայ իր անցած շրջաններին, նորէն կանգնի կեանքի ցած աստիճանին վրայ, պէտք է ենթադրել որ ալ կեանքը անհանդուրժելի կը դառնայ. ապրելը իր համն ու հրապոյրը կը կորսնցնէ, ու վեհատիպ ու վեհ կեանք տեսած մարդը՝ սրբազան յուսահատութեամբ՝ փոխանակ ապրելու տառմը՝ կը կերտէ այն, ժպտերես քամելով մոլեխինդի բաժակը։ Ընդհանրացնելով այս երեւոյթը՝ պարագան նոյնն է նաեւ ազգ-անհատի համար։

Դիտեցէ՛ք ձեր շուրջը եւ պիտի տեսնէք ձեզ շրջապատող ծառալուն դժգոհութեան ալիքը։ Դիտեցէք մեր աշխատաւորութիւնը գործատան մէջ, գործատունէ դուրս, պիտի զգաք, լսէք անոր սրտին անզօր զարկերը. դիտեցէք գաւառը՝ պիտի տեսնէք մեր ժողովուրդին ապրած ...ամը։ Թուալ կուտայ կեանքը ...արութեան մէջ, թռչունը իր ...ղոջը կը շարունակէ, առուակն իր կարկաչը, ոչինչ կայ ..., ոչինչ կայ արտասովոր մեր կեանքին մէջ, այնպէս չէ՞։ Մըտէք սակայն մեր ժողովուրդի հոգիին մէջ, հոն վիշտը նստած է ծամծմուող երեսով, մեր ժողովուրդը մտախոհ, լուրջ, ...ագին դարձած է։ Հոգը նստած է անոր հոգիին վրայ։ Իր ...հուրելի ցաւին անխօս բեռը ...իրը դարձած է աշխարհէ աշխարհ. լեզու տուէք անոր, ...երն անգամ չեն դիմանար, ...նէնէթներ երգող տղաներ։

Դժուարի՞ն բան է հայրենիք մը կորսնցնել, յուռթի արտեր, ծաղկէտ դաշտորայք կորսնցնել, կապոյտ երկինք, բարձր սարեր, ...ցած խրճիթներ, գուլալ ...եր կորսնցնել։ Բազմադարեան մշակոյթ, յիշատակարաններ կորսնցնել։ Հաւաքական ...ծագործութիւն կորսնցնել։ Մարդկային միտքը միշտ մոռցած է բնական աղէտները. արդէն մոռցած ենք Շիրակի աղէտը, երկրաշարժը։ Մարդկային միտքը հաշտուած է նոյնպէս ժամանակի ընթացքին, զոհերու շատութեան հետ, որքան ալ շատ ըլլան անոնք։ Բայց, չի հաշտուիր, չի կրնար հաշտուիլ հայրենիքի կորուստին հետ։ Հրեային պէս բացարձակապէս նիւթապաշտ ժողովուրդ մը անհա 2000 տարի է չէ հաշտուած Պաղեստինի կորուստով, կամ 2000 տարիներու ընթացքին շատ բաներու հետ հաշտուած է, շատ բաներու համակերպած է, սակայն Լացի Պատի կորուստին չի հաշտուիր. Երուսաղէմի կործանումը խորհրդանշող այդ կանգուն պատի գաղափարը՝ դարերէ ի վեր հրէութեան հետ կը պտտի աշխարհէ աշխարհ՝ իբրեւ իրենց ցեղային գոյնումի նոր տապանակ ուխտին։

Մե՞նք, այն ալ 20րդ. դարուն, քանի դար յետոյ պիտի հաշտուինք, պիտի համակերպինք մեր Երուսաղէմի կործանումին, մեր Լացի Պատին, ազգերու յարութեան և հայրենիքներու վերակառուցման այս լուսաւոր դարաշրջանին։

Բնական աղէտները շուտ կը մոռցուին, կամ կը մոռցուին, բայց, մարդակերպներու պատճառած աղէտները չեն մոռցուիր։ Կը մոռցուին ժամանակի մը համար, յետոյ վայրկեանը հնչելուն պէս աւելի սաստիկ թափով զգացուելու համար։

Զինադադարին, գրեթէ մոռնալու վրայ էինք մէկ միլիոնը, որովհետեւ անոնց սուղ արեան գինը կը նկատէինք մեր ստացածը։ Վերջին դէպքերը խլեցին նաեւ մեր ստացածը։ Անկէ յետոյ, մէկ միլիոնը եղերականօրէն թարմացաւ մեր մէջ։ Գաղութներու տարագիր զանգուածները տարուէ տարի, աւելի երկիւղածութեամբ կը սգան Ապրիլ 24ը, որովհետեւ, այդ օրը մեր պահանջի համար լիարուն վճարեցինք, վճարը կորաւ, պահանջը մնաց նոյն կապոյտ թռչունը։ Ուրեմն՝ մենք մոռցուելիքի հետ անգամ հաշտուած չենք տակաւին, ո՛ւր մնաց չմոռցուելիքը, հայրենիքի կորուստը։

Աշխարհ միայն նիւթական օրէնքներով չի կառավարուիր, կամ պէտք չէ կառավարուի։ Աշխարհը կը կառավարուի նաեւ բարոյական օրէնքներով կամ պէտք է որ կառավարուի։ Տնտեսական ազդակները չեն միայն անհատին կեանքը վարող, առաւել ազգերու կեանքը վարող, բարոյական վեհիմաստ սկզբունքներ կան, որոնք տնտեսական ազդակներէն աւելի հզօրապէս կը շարժեն զանգուածները, եւ այդ երկրորդ կարգի ազդակներու գումարով է որ կը կերտուի ժողովուրդներու պատմութիւնը։ Կ'արժէ՞ արդեօք ապրիլ միայն տնտեսական-նիւթապաշտական օրէնքներով ապրող երկրի մը մէջ։ Զոր, շուկայիկ սկզբունքներու տակ, որոնք սանձահարելով մարդկային հոգիի թռիչքները, կեանքը կը վերածեն տափակ անապատի մը։ Կեանքը բնութեան ամէնէն մեծ շնորհն է։ Այո, սակայն, առանց օժանդակ գաղափարի մը, մարդ-անհատը կը մղէ չափազանց եսասիրութեան։ Բնութեան մեծագոյն շնորհը հասարակաց հայրենիքն է, ուր մարդ արարածը, իր նոյնպէս բնատուր մեծ պարգեւը՝ կեանքը՝ պիտի արժեցնէ ինքնիրեն եւ ուրիշներու բարիքին համար։ Հայրենիքի գաղափարը մեծ է ու զարմանահրաշ, որովհետեւ, ամէն մարդ, կայանալուն պէս ըստացած մեծագոյն շնորհը տրամադրած, նուիրած է հայրենիք-շնորհին։ Այսպէսով է որ, անհամար սերունդներու զոհաբերութեամբ է որ հայրենիքը յաւիտենական դիւթիչ շնորհը դարձած է, ու հայրենիքը նիւթական իր բոլոր զարդերէն մերկանալով վեհագոյն բարոյական հասկացողութիւնը մնացած է, անաղարտ ինչպէս ջինջ եթեր, կախարդական ինչպէս մէկ ոլիմպոսեան աստուածութիւն։

Կորուստը զոր ունեցանք, անչափելիօրէն մեծ է, հազար համար թելերով կապուած ենք մեր մեծ կորուստին։ Կորսնցուցած ենք զայն թէեւ արեւի տակ, սակայն կը կրենք մեր հոգիներուն մէջ։ Զայն նորէն ունենալու գաղափարը կրնայ անհատնում ժամանակներ ոգեւորել մեզ։ Նորէն ունենալու, կրկին տիրանալու գաղափարը կրնայ բարձունքէ բարձունք տանիլ մեզ, անհունօրէն խոշորցնել մեր ցաւը, մեր ցասումը։ Կրնայ վեհօրէն խաչակիրը դարձնել մեզ մեր ուխտին։

Ու քանի աշխարհը այսպէս պիտի երթայ, քանի՛ մեր վէրքը վէրք պիտի մնայ, քանի մեր կարօտը կարօտ պիտի մնայ, քանի ժողովուրդները իրենց երկիրներուն, տուն-հայրենիքներուն մէջ պիտի ստեղծագործեն, իսկ մենք օտարութեան մէջ ամլանանք, պիտի շարունակենք մնալ յեղափոխականներ, պատերազմի եւ յետպատերազմի նոր տուեալներով անգամ մըն ալ ու վերջնականօրէն համոզուած որ «միայն զէնքով կայ Հայոց փրկութիւն...։»

Ահա թէ ինչո՞ւ յեղափոխական կ'ըլլան...։

Մ. ԴՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԵՌՆԻՆ ՈՒ Կ'ԻՅՆԱՆ

ՔՍՏՄՆԵԼԻ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ընթերցո՛ղ, ուշադիր կարդա՛ այս յօդուածը, տեսնելու համար թէ՝ եղբայրդ ինչպէ՞ս կը փճանայ «Լոյս քաղաք»ին՝ Փարիզի մէջ։

Հիւանդութիւններուն ամենազարհուրելին, թոքախտը մտեր է Փարիզի Հայերուն մէջ եւ անընդհատ մանգաղին տակ կ'իյնան երիտասարդներ երկու սեռէն։ Որպէսզի համոզուիս թէ՝ որքան ահաւոր է պատկերը, պիտի ներկայացնեմ չորս տարուան (1926-1929) մահերու վիճակագրութիւնը՝ մանրակրկիտ կերպով քաղուած՝ Փարիզի հայ եկեղեցւոյ դիւանատան արձանագրութենէն.—

Ահա այդ վիճակագրութիւնը.

Թուական	Մեռած Հայեր		Թոքախտէ	Այր	Կին
1926	116	որուն՝	30ը	20ը	10ը
1927	98	»	16ը	10ը	6ը
1928	128	»	24ը	17ը	7ը
1929	150	»	31ը	21ը	10ը
	492	»	101ը	68ը	33

Սոյն վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ՝ Փարիզի մէջ զանազան հիւանդութեամբ մեռնող Հայերուն 100ին 20ը թոքախտի զոհն է, ինչ որ ահաւոր թիւ մը կը կազմէ եւ կը նշանակէ թէ՝ 100 մեռածին 80ը կը կազմեն սրտի, շաքարախտի, ստամոքսի, լեարդի, այիքի, կաթուածի, ծերութեան, թունաւորումի, թոքատապի, արկածի եւն. հետեւանքով մեռածները։ Երկու սեռն ալ ենթակայ է այս աւերիչ հիւանդութեան, բայց մեր վիճակագրութենէն կը տեսնուի, որ վերոյիշեալ 101 զոհերէն 68ը այր է, 33ը կին, ինչ որ կը նշանակէ թէ այրերու թիւը կիներու թիւէն կրկինէն աւելի է։ Դարձեալ մեր վիճակագրութիւնը կը ցուցնէ թէ այս հիւանդութիւնը մասնաւորապէս ընտրած է մատաղ տարիքներ, թէեւ չափահասներուն ալ այցելած է, ինչ որ կ'երեւի ստորեւ դրուած պատկերէն։ Այսպէս մեռած են.—

16	տարեկանէն	4	հոգի
18	»	5	»
19	»	4	»
21	»	9	»
22	»	8	»
25	»	6	»
26	»	8	»
27	»	7	»
28	»	4	»
29	»	2	»
30	»	5	»
32	»	4	»
33	»	2	»
36	»	3	»
38	»	2	»
47	»	2	»

Թոքախտը մնացեալ տարիքներուն կա՛մ բնաւ չէ այցելած, կա՛մ 1ով եւ կամ 2ով խլած է իր զոհերը։ Այսպէս 15, 31, 37, 40 եւ 41 տարեկանները զերծ մնացած են, իսկ 50, 56 եւ 57 տարիքը ունեցողներէն մէկ մէկ զոհեր միայն տեսնուած են։ Մեր վիճակագրութեան մէջ չեն մտներ այն անտէր մեռածները, որոնք պետութեան հաշուոյն թաղուած են, առանց եկեղեցւոյ դիւանէն անցնելու։

Ահա մեր վիճակագրութեան ճշգրիտ պատկերը, որ իսկապէս սահմռկեցուցիչ է, եթէ մտածենք թէ՝ մանաւանդ նկատի առնենք տարիքը՝ 16-32։

Ի՞նչ են պատճառները, այս յարաճուն չարիքին։

Պատասխան՝. 1. Սաստիկ աշխատանք, 2.—Ցոփակեցութիւն, 3.—Քունէ եւ սնունդէ ծայրայեղ զրկանք, 4.—Մէկ սենեակի մէջ բազմութեամբ ապրիլ՝ զուրկ մաքուր օդէ եւ լոյսէ, 5 — Միջավայրին թունաւորուած օդը։

Վերլուծենք.—

Ա.— 10, 12 եւ երբեմն մինչեւ 13 ժամ գործարանի վատառողջ ու թունաւոր օդին մէջ չարաչար աշխատելէ վերջ, հայ երիտասարդը տակաւին իր մէջ ոյժ կը զգայ՝ գործարանէն յոգնած եւ անօթի ելլելով նետուիլ պարահանդէսի սրահին փոշոտ ու թունաւորուած օդին մէջ։ Եւ փաթթուած Աստղիկի մը, կը ցատքտէ մինչեւ առտուան մօտ արիւն քրտինք մտած, զովանալու համար քիչ մը զովացուցիչ ըմպելի կամ պաղպաղակ նետելով իր ստամոքսը։ Ցոփութիւն՝ չափէն աւելի, սնունդէ զրկուիլ՝ շահուած դրամը մեգերաներուն բաւեցնելու համար միայն, արիւն քրտինքէ վերջ պաղիլ ըմպելիներով կամ դուրսի հովէն, քունէ զրկուիլ, տափտ կենակցութեան անխուսափելի զեղծում, առաւօտ քնաթաթախ գործարան վազել եւ 10-12 ժամ վատառողջ պայմաններու տակ աշխատիլ, երբեմն կողատապի (pleurésie) եւ յաճախ թոքախտի ամենասքանչելի գետինը կը պատրաստեն։ Հոս որքան տեղին է ըսել Դուրեան արք.ի «Անառակ»ին մէկ տունը.

«Անէծքդ հա՜յր, փոխեց նաշիխս
սեւ հացի,
Բայց քանի որ սեղան մը շուայտ
պէտք էր ինծի,
Ես սեւ հացով ալ հեշտ պատառս ծամեցի»։

Բ.— Դրամ աւելցնելու մոլութենէն տարուած, իրենք զիրենք դեռ աշխատանքի եւ ծայրայեղ խնայողութեան ու զրկանքի ենթարկողներ բնականաբար քունէ ալ պիտի զրկուին, օրուան պահերուն մեծ մասը աշխատանքի եւ աւելցածը քունի յատկացնելով, ուստի, ծայրայեղ յոգնութիւն, սնունդի եւ քունի պակաս՝ շուտով կը հրաւիրեն թոքախտը։

Գ.— Ապրուստի տարապայման եւ յարաճուն սղութիւնը, բնակարանի սոսկալի տագնապը (հետեւանք՝ սղութեանց եւ շահագիտութեան) եւ երբեմն ալ մաքուր բնակարանի մէջ բնակելու անհրաժեշտութեան դէմ տիրող խորունկ տգիտութիւնը պատճառ դարձած են, որ բազմանդամ հայ ընտանիքներ (3 5 հոգի) փակուին մէկ սենեակի մէջ, ուր պիտի եփեն, պիտի ճաշեն, յաճախ պիտի աշխատին օրն ի բուն՝ կարելով կամ հիւսելով, լուացք պիտի ընեն, ճերմակեղէնները պիտի չորցնեն ու պիտի քնանան։ Այսինքն օրուան 24 ժամին գրեթէ 20ը հոն պիտի անցնեն եւ միայն չորսը դուրսը գնումի կամ այցելութեան պատճառով։ Եւ այդ սենեակները շատ քիչ բացառութեամբ պիտի ըլլան անպայման «օթէլ» ըսուած սպանդանոցներուն մէջ, ուր հազարաւոր առողջ ու հիւանդ վարձակալներ իրենցմէ առաջ պառկեր են արդէն միեւնոյն անկողիններուն մէջ, որոնց սաւանները միայն փոխել տալով՝ պանդոկին տէրը իբր մաքուր ու ներկայանալի, գովեստներ շռայլած է անոնց համար նորեկ վարձակալներուն։

Այդ պանդոկները յաճախ ըլլալով բազմայարկ եւ վրայի յարկի վարձակալը իր ճերմակեղէնները առտուն պատուհանէն թօթված ժամանակ, տակի յարկի վարձակալը իր պատուհանը գոցել ստիպուած է, փոխանակ առտուան յարաբերաբար մաքուր օդը ներս առնելու։ Եւ այս՝ մինչեւ ժամ 9, ըստ ոստիկանական օրէնքի. թէեւ հակառակ այդ օրէնքին, 10ին կամ 11ին եւ կամ օրուան ո՛եւէ մէկ պահուն պատուհանէն բան թօթվողներ տեսած եմ միշտ եւ գրեթէ ամենուրեք։ Որով վարձակալներէն խիստ շատերը բանտարկուած կը մնան ամբողջ գիշերը ապականուած օդին մէջ՝ առանց պատուհաններ բանալու եւ իրենց ճերմակեղէնները թօթվելու, քանի որ վերէն հարուածը ուտելու վախը կը ստիպէ զիրենք՝ պատուհանները — մեղա՜յ, մէկ պատուհանը պիտի ըսէի — գոց պահելու։ Այդ սենեակներէն 90 առ հարիւրը խոնաւ, խիստ աղտոտ եւ լոյսէ զուրկ են, որուն հետեւանքով հոն բնակողները գունատ են եւ հիւանդութենէ յաճախ կը տառապին. եւ օր մըն ալ անխուսափելի զոհը կը դառնան անխուսափելի հիւանդութեան։ Վերջերս կին մը դիմած է եկեղեցիի դարմանատունը եւ իր բազմանդամ ընտանիքի անդամներուն (6 հոգի) հիւանդութիւնը, մէկ սենեակի մէջ բնակիլը եւ իրենց նիւթական խիստ արգահատելի վիճակը, ինչպէս նաեւ այդ սենեակին մէջ իրենց տուած զոհերը յայտնելով, անմիջական օգնութիւն կը խնդրէր՝ իր բերնէն վազած արիւնը պարունակող սրուակը ձեռքը բռնած իր խնդրագրին կցուած էր բժշկական տեղեկագիրը, որ ցոյց կուտար թէ լոյսէ եւ օդէ զուրկ խոնաւ սենեակի մը մէջ բնակող այդ ընտանիքի անդամները գունատ են եւ հիւանդութենէ կը տառապին։ Արդէն ընտանիքի քանի մը զաւակներն ալ մեռած են նոյն սենեակին մէջ, անշուշտ հետեւանք՝ տիրող վատառողջ պայմաններու։

ՅՈՎՀ. Գ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ

ԱՒԱԶՆԵՐԸ ՄՇԱԿԵԼ

Պլարէնկէն Ֆրանս. Գիտութեանց Կաճառին ներկայացուց ուսումնասիրութիւն մը, ուր կը հաստատէ թէ կարելի է մշակել ֆրանսական ծովեզերքներու աւազակոյտերը։ Աւազի այդ խաւերը դիզուած են, աստիճանաբար, 10րդ դարէն սկսեալ։ Այդ խաւերը կը պարունակեն կրային բնածխատ եւ թ․․ու, ինչ որ անհրաժեշտ է կարգ մը բոյսերու մշակութեան համար։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 25 ԱՄԵԱԿԸ

Ցառաջիկայ Մար... ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը պիտի տօնէ ... ամեակը։

Մինչեւ 1905 թուա... ֆրանսայի մէջ կային ըն... րական զանազան հոսա... իրարմէ զատուած անտա... նական փոքրիկ տարակ... թիւններով։ Այս անջատ ... ցութիւնները բոլորովին ... տէին ընկերվարութիւնը, ... ղաքական պառակտ... չէր կրնար ներկայանալ ... մէջ, ո՛չ ալ միացեալ ձա... Միջազգայինի մէջ։

Այս վերջինը պաշտօ... նած էր ... կան յայտնի գործիչ ... տէրվէլտի տեղեկագիր ... րաստել ֆրանսայի ընկերվար... հատուածներու վէճերուն ... Վանտէրվէլտ 1904ի ... Միջազգայինի Ամսթէ... համաժողովին ներկայաց... տեղեկագիրը, որ կը վեր... հետեւեալ խօսքերով.

«Ընկեր կէտ, ընկեր ... յո՛ւն միջազգային ընկեր... րական խաղաղութեան ... ձեզ որ ձեռք կարկառէք ...

Յաջորդ տարին ֆրան... հատուածներու միութիւ... տարուեցաւ փորձ ... մէջ գումարուած համա... ընթացքին, 1905 ...

Այդ թուականին ... (Unifié) ընկերվարական ... ցութիւնը իր մէջ կը ... 38,000 անդամ, ... 1913ին բարձրացած էր ... գարի։

Այս թիւը կարելի ... պահել պատերազմէն ... համայնավար եւ ... տարրերը մեծ թիւ մը ... էին ընկերվարական ... թեան ծոցին մէջ ... Ծնունդին, Թուրի համա... մէջ բաժանում առաջ ... կու թեւերուն միջեւ ... յեղ տարրերը բաժնուելով ... մեցին համայնավար ... թիւնը, իսկ ընկերվարական... մնացին հաւատարիմ ... տին եւ ծրագրին։ 1920ի ... նապը շատ ծանր էր եւ ... նար կործանել ընկերվար... կուսակցութիւնը։ Համայն... ները գրեթէ կուսակցու... 4 5րդ մասը կը կազմէին ... ջողեցան իրենց ձեռքն ... ռէսի հիմնած թերթը «... թէ»ն, զոր կը պահեն մինչ... սօր։ Իսկ ընկերվարականները ... ցին 30-35,000 ընկերներով։ ... այն։ Այս տագնապը շատ ... ծանր էր քան 1905էն ... ուանը։ Համայնավարները ... բանուորական մեծ ... թերթէն, իրենց հետ ... Մոսկուայի դրամական ... աղբիւրները։ Ու շնորհիւ ... ջողներուն, կրցան որոշ ... իրենց հետ պահել ... սակարգի անկախ ... րանքը։ Երկու բաժ... նաեւ Աշխատանքի Ը... Դաշնակցութիւնը (C. G. ... (Բանուորական արհեստակ... միութիւններ). կազմուեցաւ ... ձան C. G. T. U. (Confédération Générale du Travail Unitaire)

Այս պառակտումը ... ճնշեց ընկերվարական ... թեան վրայ, որուն ... րի մէջ մնաց 1920ին ... տարիներու ընթացքին։

Բոլշեւիկեան խաղը ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի էջե-րուն վրայ սուգին անդին, յօդ-ուածներու ծոցը կարճ նախադա-սութիւններ կան, որոնք կուտան իրական պատկերը Հայաստանի ներքին կեանքին: Ահա քանի մը նախադասութիւններ.—

«Կուլակն այժմ փորձեր է անում կոլխոզը ներսից պայթե-ցնելու, այդ պատճառով նա աշ-խատում է կոլխոզներում իր ներ-կայացուցիչներն ունենալ» (փետր. 22): «Երբ Դուզքեանդի շրջանի Նորխան գիւղում կոլեկտիվաց-ման աշխատանքը ծաւալւում էր, ամբողջ աշխատաւորութիւնը կոլ-խոզ մտնելուց յետոյ, տեղի կո-մունիստները նոր միայն սիրտ են անում կոլխոզ մտնել»: Ուրիշ ամ-սաթերթի մէջ.— «Անցեալ ընտրու-թիւններին, բիւրոներում ընտրւել էին այնպիսի ընկերներ, որոնք առողջիստների ազդեցութեան տակ գտնւում էին եւ խուսափում կոլ-խոզից»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶՕՐԱԲԱԺԻՆԸ

Աշխատանքներ կը կատարուին «համայնացնելու» նաեւ Երեւանի «հայկական զօրաբաժինը»:

Քաղաքացիական կռիւներու ընթացքին, կարմիր բանակը կոր-սնցուց 50,000 հոգի: Այսինքն կուսակցութեան 10 առ հարիւրը: Կուսակցութիւնը այդ շրջանին կարմիր բանակին շարքերուն մէջ ունէր 182,726 հոգի:

Քաղաքացիական կռիւներէն յետոյ, մեծ չափով կրճատուած է բանակին այս թիւը: Զօ-րացրուեցան տարիքոտ եւ յոգ-նած կոմունիստները, նոյնպէս բանակին շարքերէն առնուեցան մասնագէտ բանուորները: 1924ին, կարմիր բանակին թիւը իջած էր 51,816ի: Յետոյ շնորհիւ կանո-նաւոր զօրակոչերու, զինուորական դասընթացքներու եւ մարզանքի, բարձրացաւ որակն ու քանակը:

1 յուլիս 1927ին, կարմիր բանակին մէջ կոմունիստներուն թիւը կը հասնէր 90,461ի, իսկ 1 յուլիս 1929ին՝ 110,793ի:

Հայկական զօրաբաժինին մէջ եւս ջանք կը թափուի կուսակցա-կանացնելու եւ «համայնացնելու» զինուորները, ինչո՞ւ այս փութ-կոտութիւնը: Որովհետեւ, կ'ըսէ Ֆրունզէ, «արհեստագիտութիւնը բան մը չարժեր, անիկա չէ, որ պիտի կարենայ լուծել բախտը այն կատաղի պայքարին, որ տե-ղի պիտի ունենայ աշխատանքին եւ դրամագլուխին միջեւ: Ար-հեստագիտութիւնը կը գտնուի մարդոց ձեռքը: Մինչդեռ կար-միր բանակը կը հանդիսանայ ամէնէն ուժեղ մարտական գոր-ծիքը պետութեան ձեռքին մէջ»: Վերջապէս այս բանակին յանձ-նած են գիւղացիներուն հողերը գրաւելու հոգը, եւ ամէն ինչ:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԷ ՀԱՅԿ. ԶՕՐԱԲԱԺԻՆԸ

Անցեալ տարուան աշունին զօրացրուումի ենթարկուեցան հայկ. զօրաբաժնի այն զինուոր-ները, որոնք 1905ի ծնունդ էին: Անոնց թիւը կը հասնէր 800ի:

Այս արձակուած զինուորները աշունէն ի վեր կ'աշխատէին «հա-մայնացնելու» գիւղացիներուն հողերն ու անասունները:

Բայց ինչ որ կովկասեան կար-միր բանակին մասնաւոր շնորհա-ւորութեան արժանացաւ, այն էր, որ հայկ. զօրաբաժինը չափազանց բծախնդրութիւն ցոյց տուաւ գարնանային ցանքերուն եւ սեր-մնցուի հաւաքման գործին մէջ:

Այսպէս, առաջին գունդի կի-սաբաժինը 10 օրուան ընթացքին կոլխոզի մէջ մտցուց 1,165 չքա-ւոր գիւղացիներ:

Երկրորդ գունդին աշխատանք-ներուն շնորհիւ, համայնացումի ենթարկուեցան Դիլիջանդի շր-ջանին 904 տուները:

Հրետանիի գունդին կիսաբա-ժինը համայնացուց 146 տուն:

Հեծելազօրքի գունդը հա-մայնացումի ենթարկեց Սամա-գարի շրջանին 5 գիւղերը: Ուրիշ կիսաբաժին մը՝ 175 տուն: Իսկ Ճրաշ-վիրայ կիսաբաժինը՝ 329 տուն:

Հսկայական աշխատանք տա-րաւ զօրաբաժնին Թրքական կի-սաբաժինը:

Երրորդ գունդին զօրաբաժինը կ'աշխատի Սոեփանաւանի շրջանին մէջ:

Երկրորդ գունդին երրորդ գումարտակը համայնացման ենթարկեց Զանգեզուրի մէջ 389 տուն:

Կիսաբաժինները դաշտային թերթեր կը հրատարակէին, լու-սաբանելու համար ժողովուրդը: Նոյն ատեն բժշկական օգնու-թիւն կը կատարէին տկար գիւ-ղացիներուն:

Վերջապէս հայկական զօրա-բաժինը այնքան լաւ գործ է տե-սեր, որ կովկասեան կարմիր բա-նակը հռչակուած է օրինակ առ-նելու:

ՕՍՄԱՆԵԱՆ կայսերական Պանքային անունը անյարմար կը նկատուի Թուրք թերթերուն կող-մէ, որոնք կը թելադրեն փոխել զայն եւմտական նոր տարիէն սկսեալ:

...ւեւեց սակայն: Շուտով Մոսկուա-յի պատգամներուն դէմ ծառացան համայնավար մտաւորական վա-րիչները, որոնք ամէն բանէ առաջ ֆրանսացի էին ազատութեան սի-րահար: Ու այդ մտաւորականնե-րը դուրս եկան համայնավար շար-քերէն, իրենց ոտքին փոշիները թօթուելով: Անոնց հետեւեցան մեծ թիւով շարքայիններ: Հեռացողնե-րը բոլորն ալ վերստին մտան մայր կուսակցութեան ծոցին մէջ, ստուարացնելով անոր շարքերը:

Այս գործողութիւնը կը շա-րունակուի տարիներէ ի վեր ու մինչեւ այսօր: Հիասթափուած բանուորները հարիւրներով, հազար-ներով կը լքեն համայնավար շար-քերը եւ կը մտնեն ընկերվարու-թեան մէջ: Ընկերվարական Աշ-խատանքի Դաշնակցութիւնն ալ օրէ օր կ'ուժեղանայ ի հեճուկս համայնավարականին:

Ու այսօր ընկերվարական կու-սակցութիւնը 120,000էն աւելի անդամ ունի. տասը տարուան մէջ իր թիւը քառապատկուած է:

Փօլ Ֆօր, կուսակցութեան ընդ-հանուր քարտուղարը, վերջերս յօդուածի մը մէջ («փօփիւլէր», 7 մարտ) կ'ըսէր թէ ընկերվարա-կան կուսակցութեան յարութիւնը դիւթէ հրաշքմըն է: Այսօր, 10 տա-րի վերջ, երբ ամէն ինչ փրկուած է եւ ամէն ինչ դիւրին կ'երեւի, երբ կուսակցութեան շարքերը ամրացուած են, երբ բոլոր նահանգ-ները, նոյնիսկ գաղթավայրերը ու-նին իրենց կեդրոնական մարմին-ները, երբ խորհրդարանին մէջ 100 երեսփոխան կը համրեն եւ ամէն օր նոր յաջողութիւններ ձեռք կը բերեն ընտրութեանց մէջ, ա-մէն իրապէս հրաշք մըն է: Ո-րովհետեւ փոթորիկը շատ ուժգին էր եւ կրնար հիմնայատակ կոր-ծանել ընկերվարական շէնքը:

Այդ երկրորդ տագնապէն վերջ վերածնած եւ ուժովցած կու-սակցութիւնն այսօր աւելի յու-սալից աչքերով կը նայի ապագա-յին եւ աւելի վստահ քալուածքով կ'ուղղուի դէպի վերջնական յաղ-թանակ:

ՊԱՐՈՅՐ

ՄԻՆՉ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 մարտ.— Հա-կառակ բազմաթիւ թղթակցու-թիւններու եւ անձնական նամակ-ներու, որոնք շատ տխուր գոյնե-րով կը նկարագրեն Հարաւային Ամերիկայի, մասնաւորապէս Պուէ-նոս Այրէսի կեանքը, հակառակ Սուրիոյ մէջ ժամանակէ մը ի վեր թափուած ջանքերուն՝ հայ գիւ-ղացին հողին կապելու, ինքնապահ դարձնելու ձեռնարկին,— միշտ կը գաղթեն, շարունակ կ'երթան հեռաւոր Ամերիկա:

Վերջերս դարձեալ սկսան հա-բիւրներով գալ Սուրիայէն՝ եւ այս անգամ՝ շատերը կիներ իրենց ե-րախաներով: Ծերուկներ, մանուկ-ներ կ'երթան միանալու իրենց հա-րազատներուն որոնք քանի մը տա-րի առաջ մեկնած ու ճամբու ծախ-քը ղրկած են որպէսզի միացող-ներն ալ գան: Ոչ մէկ ազգային ալ գելք այս արտագաղթին դէմ որ կարծես համաճարակ է դար-ձեր: Զարիքին կը նպաստեն նաեւ հայ «սըմսար»ները, շինծու նա-մակներով եւ խաբուսիկ «ռէք-լամ»ներով: Խրարու եւ եէ ճամ-բայ կը հանեն եւ զոհերը շաբաթ մը վերջը Մարսէյլ են, ուր քա-րափին վրայ կը սպասեն նոր «սըմ-սար»ներ, պակասը լրացնելու հա-մար: Ամէն մէկը կ'ուզէ իր պան-դոկը տանիլ, ապա կը պահանջէ բեռնակրի դրամ, պանդոկէն կա-յարան փոխադրութեան դրամ, 30 քիլոյէն աւելի բեռի դրամ, չգիտեմ դեռ ինչեր: Վա՜յ անոր որ չունի եւ չի կրնար վճարել:«Սըմ-սար»ը կը սպառնայ յետաձգել խեղճ ճամբորդը ստիպուած է մէ-կէն փոխ առնելու: Բախտաւոր են անոնք որոնք «պօնօ» են եւ մէկ երկու օր վերջ կ'երթան: Իսկ միւս-նե՞րը: Ահա կայարանի ճամբուն վրայ ուրիշ կարաւան մը, հայ մայրը ծծկանը գրկին, կողովը ձեռքին, աճապարանքով կը հե-տեւի ընկերութեան պաշտօնեա-յին: Պատուհաններէն ֆրանսուհի-ներ անփոյթ ակնարկ մը կը նե-տեն այս «գաղթական»ներուն ո-րոնք տարիներէ ի վեր երկրէ եր-կիր կը ճամբորդեն, պատառ մը չոր հացի համար: Կայարանն են՝ ուր ճամբորդները ծովու ալիքներու նման ասդին անդին կը խուժեն, տեղ մը գտնելու, գիշերը հանգս-տաւէտ անցընելու համար: Գ. կար-գի վակոններու մէջ շատ անգամ կարելի չէ նստելու տեղ գտնել: Քիչ յետոյ կը սուլէ շոգեկառքը եւ ճամբայ կ'ելլէ, թշուառ բե-կորները տանելով դէպի անծանօթ հորիզոններ, թերեւս անգամ մըն ալ չվերադառնալու պայմանաւ:

Քիչ առաջ ըսի թէ բախտաւոր են անոնք որ «պօնօ» են, իսկ «նօ պօնօները»՝ կատարեալ ողբերգու-թիւն: Անոնք իրենց մեկնած տե-ղէն «պօնօ»յի թուղթ առած են, իսկ այս տեղի բժիշկը «նօ պօնօ» կը հանէ: Այդպիսիները՝ իրենք պարտաւոր են պանդոկի վարձք եւ կերակուրի դրամ վճարել: Հա-բիւրներով կան այս տեսակ խեղ-ճեր, որոնք ամիսներով կը մաշին մութ եւ խոնաւ պանդոկներու նկուղներուն մէջ, պարպելով նաեւ իրենց պարագաներուն քսակները:

Ոչ մէկ ազգային մարմին, ոչ մէկ պատասխանատու մարդ կը հետաքրքրուի այս տեսակ խեղ-ճերու կեանքով:

Գոնէ կարելի ըլլար բնակու-թեան տեղ մը ճարել:

Վերջապէս ժամանակն է սանձելու անխիղճ, անգութ «սըմսար»ները, որոնք իրենց հա-ճոյքը կը փնտռեն խեղճերու ար-ցունքին մէջէն:

Բայց ո՞վ քաջութիւնը, հա-մարձակութիւնը պիտի ունենայ մէջտեղ գալու: Ո՞ր սրտցաւ ան-հատը: Ո՞ր կուսակցութիւնը...

Գառնիկ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամերիկահայ կարմիր խաչի կեդր. վարչութիւնը, իր տօնա-կան Օրուան առթիւ, մամուլին յանձնած է շրջաբերական մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տե-ղեկութիւնները.—

Ներկայիս Կեդրոնիս կ'ապ-ուած են 150 մասնաճիւղեր, Ինն Շրջանային Կեդր. Վարչու-թիւններ՝ 10 Շրջաններով: Ընդհ. տչաատու անդամներու ճշգրիտ թիւն է 6470: Այս թիւէն դուրս են «Օժանդակ անդամները», ո-րոնք կամաւոր տուրքի վճա-րումով կապուած կը մնան մեր կազմակերպութեան եւ որոնք պատկառելի թիւ մը կը կազմեն:

Առաջնորդուելով Իններորդ Պատգմ. Ժողովի որոշումներէն, Կեդր. Վարչութիւնս անցեալ մի քանի ամիսներու ընթացքին կատարած է հետեւեալ դրամա-կան առաքումները, նպաստըն-կալ կամ կարօտ շրջաններու համար գծուած յատուկ պիւտ-ճէներէն.—

Հայաստան.— Կարօտ հայ ընտանիքներու օժանդակութիւն 300 տոլար:

Ատրպատական.— Հայ Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան մի-ջոցաւ այդ շրջանի կարիքաւոր դպրոցներուն 300 տոլար:

Սուրիա.—Հ.Կ.Խ.ի Շրջ.Վարչու-թեան միջոցաւ՝ Սուրիոյ հայա-բնակ վայրերու կարօտութիւն-ները դարմանելու համար 1,000 տոլար:

Վերջերս տեղահանուած եւ Սուրիա ապաստանող նորագաղթ հայ բեկորներուն՝ 1,000 տո-լար:

Պէյրութի մէջ նոր բացուած Հայ Միջնակարգ Վարժարանին օժանդակութիւն 2,007.07 տո-լար:

Յունաստան.— Հայ Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան միջոցաւ մեր սեփական վարժարաններու պէտ-քերուն 1,500 տոլար:

Թրակիա Մակեդոնիա.— Սե-լանիկի մեր Շրջ. Վարչութեան միջոցաւ այդ շրջանի կարիք-ներուն 200 տոլար:

Զանազան վայրեր.— Բանտային մեր որդեգիր Հայորդիին (ուսանող) 200 տոլար:

Մասնագիտական քանի մը ուսանողուհիներու եւ ուսանող-ներու, ինչպէս նաեւ մի քանի հիւանդ եւ կարօտ դպրոցական-ներու, միասնական 385 տո-լար:

Հիւանդ այրիներու օժանդա-կութիւն՝ 45 տոլար:

Օժանդակութեանց ընդհ. գու-մար 7,432.07 տոլար:

ԼԱՏԻՆԱՑՄԱՆ ՁԳՏՈՒՄԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը հրա-տարակէ հետեւեալ գաղտնի շր-ջաբերականը, զոր թարգմանած եւ իրեն ղրկած է հայ կաթոլիկ մը.—

Հրովարտակ արեւելեան քա-հանաներուն որոնք իրենց սահ-մաններէն դուրս կը շրջին, դրամ հաւաքելու համար

Հրովարտակը յիշելով ասկէ ա-ռաջ այս մասին տրուած որոշում-ները եւ կանոնական օրինագրքին 622 յօդուածը կը մեկնաբանէ հետեւեալ կերպով. «Կարտինալնե-րու ժողովը 17 յունիս 1929 ընդ-հանուր նիստին մէջ նկատի առնե-լով արեւելեան եկեղեցիներու շա-հը, որոշեց I.— Արեւելքի եկե-ղեցիներու պատկանող որ եւ է կրօ-նաւոր (նոյնիսկ պատրիարք), հան-գանակութիւն կատարելու համար պարտաւոր է այս ժողովին արտօ-նութիւնը ստանալ: 2.— Ս. Ժողովը որոշած է այս հարցին համար որ եւ է արտօնութիւն չտալ, ուրկէ ալ գայ խնդրանքը: 3.— Հարկե-ցուցիչ պատճառներու տակ կրնայ արտօնել միայն մասնակի հան-գանակութիւն որոշ երկրի մը հա-մար: 4.— Ամէն եպիսկոպոս եւ առաքելական պատուիրակ պէտք չէ արտօնէ իր վիճակի սահմաննե-րուն մէջ ո եւ է հանգանակու-թիւն, եթէ յատուկ պաշտօնագիր չներկայացուի իրեն, արտօնու-թիւն պարունակող:

Եթէ նման պարագաներու առջեւ գտնուի, անմիջապէս ա-նունները պէտք է հաղորդուին Ս. Ժողովոյս:

Ներկայ Հրովարտակը ի զօրու է 1930 ապրիլ մէկէն սկսեալ: Ս. Պապը 22 յունիսին եւ 7 դեկտեմ-բերին 1929, ծանօթանալով այս որոշումներուն՝ հաւանութիւնը յայտնեց եւ հրատարակութիւնը հրամայեց:

Հռոմ, 7 յունվ. 1930
Կարտինալ ՍԻՆՋԵՐՕ (քարտու-ղար)ի.ՉԻՀՕՆԵԱՆԻ (փոխ քարտու-ղար):

Հայ կաթոլիկ հայրենակիցը այս առթիւ գրած յօդուածի մը մէջ կը շեշտէ.

— «Այս միջոցները ձեռք առնուած են անոր համար որ ա-րեւելեան եկեղեցիները հասոյթ-ներէ զրկուին եւ ձեռք երկարեն լատին եկեղեցիին, որպէս զի վեր-ջինս իր գերիշխանութեան տակ առնէ զանոնք:

Մենք կաթոլիկներս կ'ընդու-նինք Պապին վարդապետական եւ հոգեւոր գլխաւորութիւնը, սակայն չենք ըմբռներ լատին գերիշխա-նութիւնն ու լատինացման քաղա-քականութիւնը: Կը պատկանինք կաթողիկէ եկեղեցւոյ եւ ոչ թէ լատին եկեղեցւոյ» (27 փետր.):

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ.— Մարտ 2ին կի-րակի օր Հ. Յ. Դաշնակցու-թեան Տան մէջ տեղի ունեցաւ, Փետրուար 18ի համաժողովրդա-կան ապստամբութեան 9րդ տա-րեդարձի տօնակատարութիւնը, նախաձեռնութեամբ տեղական կոմիտէին:

Հակառակ օդին անյարմա-րութեան եւ Բարեկենդանի խա-ղերուն, սրահը լեցուած էր բազ-մութեամբ:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, զոր երգեց Պի-վէնի նորաբաց դպրոցին երկ-սեռ փոքրիկներէն կազմուած երգչախումբը: Նախագահ ընկեր Հ. Աւետիսեան օրուան տօնին իմաստը բացատրելով, շեշտեց թէ Փետրուար 18ը անգամ մըն ալ հաստատեց հայ ժողովրդին ազատ ապրելու վճռական կամ-քը: Յետոյ եղան արտասանու-թիւններ եւ երգեր: Տիկին Ա-նուշ Թովմասեան մեներգեց «Սեւ մութ ամպեր»ը, ընկ. Հ. Ներկարարեան արտասանեց Սիամանթօյի «Կախաղաններու կատարէն»ը: Յետոյ խօսք առաւ օրուան բանախօսը, ընկ. Հ. Սէրէնկիւլեան:

Ընկերը մանրամասնօրէն նը-կարագրեց 1921ի քաղաքական անցուդարձերը, որոնք յանգե-ցան Փետր. 18ի, համաժողո-վրդական բուռն պոռթկումին:

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ըսաւ, հակառակ խնկարկուներու եւ կարմիր բռնաւորներու վայրա-հաչութիւններուն, Փետրուար 18ը պիտի տօնէ մինչեւ այն օրը որ հայ ժողովուրդը իր ստեղծած փառայեղ պայքարին տէրն ու տիրականը դառնայ»:

Հանդէսը շարունակուելով Օր. Աստղիկ արտասանեց Աւետիս Իսահակեանի «Հայաստանին»ը, Օր. Հայկուհի Պէշիշեան Սիա-մանթոյի «Ափ մը մոխիր»ը, Օր. Նազաշեան երգեց «Լռեց ամ-պեր»ը, Պ. Տ. Յովհաննէսեան արտասանեց «Ջա՛րկ Կովկաս»ը: Մէջ ընդ մէջ դպրոցի երկսեռ երգչախումբի կողմէ երգուեցան «Զէյթունցիներ», «Մայր Ա-րաքսի» եւ ուրիշ հայրենաշունչ երգեր:

Հանդէսը փակուեցաւ ուշ ատեն, «Մշակ բանուոր»ով, յոտնկայս:

*** Հանդէսէն անմիջապէս յետոյ տեղի ունեցաւ ընկերա-համակրական հանդիպում մը: Ներկայ էին բազմաթիւ համա-կիրներ: Ընկեր Սէրէնկիւլեան պարզեց միջազգային երկիր-ներու քաղաքական վիճակը, օրուան իշխանաւորներու ապի-կարութիւնը մեր հայրենիքին մէջ: Յետոյ յորդորեց թօթա-փել անտարբերութիւնը, տալ ձեռք ձեռքի եւ պատրաստ գտ-նուիլ միշտ նիւթապէս եւ ի հար-կին ֆիզիքապէս օժանդակելու համար մեր դատին յաջողու-թեան: Ներկաները բաժնուեցան խոր տպաւորութեամբ, փափաք յայտնելով որ միշտ տեղի ունե-նան այսպիսի հանդիպումներ:

Թղթակից

ԾԱՌ ՄԸ՝ ՈՐ ԿԱՊԻԿՆԵՐԷՆ ԿԸ ՍՆԱՆԻ

Պրազիլիացի երկրաբան մը, Տօքթ. Մարինօ տէ Սիլվա, տա-րօրինակ գիւտ մը ըրած է: Կը հաստատէ թէ Պրազիլիական կուէնիոյ մէջ ծառ մը կայ որ ստնաւորներէն կը սնանի: Այս անգութ ծառին բունը չորս ոտք լայնութիւն ունի եւ չորս յար-կով շէնքի մը բարձրութեան կը հասնի: Ոստերու բազմախուռն փունջ մը իր գագաթը կը կազմէ որոնք նենգ ծուղակներու պէս գաղտագողի կը կախուին վար հսկայ սաղարթներու ետեւ:

Այս կենսածուծ ծառը ապա-կանեալ սաստիկ հոտ մը կը բուրէ, հոտած միսի հոտ: Իր մարսողական գործարաններուն շոգիացումն է այս: Բայց աւելի տարօրինակը ա՛յն է որ այս անախորժ բուր-մունքը իրեն շուրջ կը համախմբէ կապիկներ որոնք, կարծես հմայ-ուած, կը սողոսկին բունն ի վեր, ինչ որ աղիտաբար պիտի ըլլայ իրենց: Ոստերու այն գաղտորսակ ծուղակը յանկարծ կ'ըմբռնէ զի-րենք, կը պատատէ, կը հիւսուի անոնց մարմինին բոլորտիքը: Խեղճ կապիկները սրտակեղեք ա-ղաղակներ կ'արձակեն: Բայց ծառը հուժկու է եւ անագորոյն:

Երեք օր կը տեւէ պատա-տումը, այսինքն ամբողջ երեք օր հետզհետէ խորամանկ ոստերը կը տարրանան կապիկներու մար-մինին բոլոր մազմզուկներուն մէջ, եւ յետոյ կը դադրի տռամը, եւ կշտապինդ ծառը կը քակէ իր փաթոյթը, կը բանայ բազուկ-ները, թողլով մսաքանց ոսկորնե-րու խուրձ մը որ իսկոյն գետին կը թափի: Տօքթ. Մարիօ տէ Սիլվայի աչքին ահա պարզուե-ցաւ այսպիսի հիազարհուր տեսա-րան մը: Ոսկորուտ ծառին բունին շուրջ գոգցես կը պատկերանար նոր Գողգոթա մը, կառափնատ մը, կմախքներու դիւային հաւաքա-ծոյ մը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

LE FOYERի ՆՈՒԻՐԱՀԱՒԱՔՈՒԹԻՒՆԸ Ի ՆՊԱՍՏ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս գրած էինք, Հարաւ. Ֆրանսայի մէջ պատահած ողո-ղումներէն արկածեալներուն ի նպաստ՝ Le Foyer ֆրանսահայ թերթը նուիրատուութեան ցանկ մը բացած է իր սիւնակներուն մէջ:

Կ'արժէ որ մեր հայրենակից-ները փութան մասնակցիլ այս նուիրահաւաքութեան, հոգ չէ թէ նուազագոյն չափով, ցոյց տալու համար թէ ֆրանսահայ գաղութը ցաւակից է զինքը հիւրընկալող երկրին դժբախ-տութեանց:

Նուէրները ղրկել՝ 208 bis Rue Lafayette, Paris, Journal «Le Foyer»ի հասցէին:

ՓԱՐԻԶԻ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԷՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Վարչական ժողովը 28 փետր. ուրբաթ եւ 6 մարտ հինգշաբթի օրերը յաջորդաբար նիստ գումարեց եւ

Ա.— Զբաղեցաւ 1930 տար-ւոյ ելմտացոյցի նախագծին քննութեամբ, զոր աւարտեց եւ որոշեց ենթարկել Ընդհ. Ժողո-վին վաւերացման:

Բ.— Որոշեց Ապրիլ 24ի ազգային ընդհանուր նահատակ-ներու համար սգահանդէս կա-տարել 27 ապրիլ կիրակի օրը, առտուն՝ Պատարագ եւ հոգեհան գիստ Փարիզի եկեղեցին, կէս օրէ յետոյ ժամ 2.30ին սրահի մը մէջ սգահանդէս, ուր պիտի հրա-ւիրուին քաղաքական, գրական եւ այլ բոլոր կազմակերպու-թիւնները:

Ժողովը զբաղեցաւ նաեւ Ալ-ֆորվիլի նորաշէն մատուռին կազմակերպական աշխատու-թիւններով:

Դիւան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ «ՌՈՍՏՈՄ» ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
Ի ՊԱՏԻՒ ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
(իր ցոբելեանին առիթով)

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30էն 11.30. Chalet Edouardի սրահին մէջ, 91—93 Rue Manin, 31—33 Ave. Secrétan):

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱ ԳԻՒՂԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ Դաւրա գիւղի կարօտեալներուն

22 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Harolaի մէջ 3 Rue La Vieuville, Paris (18e), Nord Sud. Abbesses.

կը ներկայացուի «ՔԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» զաւեշտը

Հոյկական եւ եւրոպ. պարեր, մրցում Թանկօի եւ Ֆօքսթրոթի, Պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Տոմսեր՝ 10 եւ 7.50 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ
10րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր երեքշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. Ժամ 9—10՝ կազմական կանոններ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎ. ՄԱՍԵԱՆ:

Բ. Ժամ 10—11՝ Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ֆրանսական բանակի կամաւորներէն Յակոբ Գրիգորեան. (բուն անունը Յակոբ Նազարեան) որ 1928ին Փարիզէն մեկնած է գաւառ: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջականները: Իմացնել՝ իր մօր Տիկ. Սրբուհի Նազարեանի, 16 Rue Blanqui, Paris (13e): Ճշգրիտ լուր տուողին նուէր:

— Կը փնտռուի Երզնկացի Թորոս Օղլենց աղջիկը Հռիփսիմէ (Արշակ Մանուկեանի կինը) եւ իր զաւակները, Արաքսի, Մանուկ եւ Գրիգոր որոնց 1920ին Խարբերդ ըլլալը կը հաստատուի: Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել իր փեսային Արշակ Մածիկեանի Str. Crisiana, No. 40, Constantza, Roumanie.

— Կը փնտռուի Բալուի Արթուխան գիւղէն Գրիգոր Պապօեան, որ կը կարծուի թէ այժմ Սուրիա կը գտնուի: Իր հասցէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր որդւոյն Միքայէլ Պապօեանի, Usine de Gromelle, St. Saturnin les Avignons, (Vaucluse), France:

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել:

— Կարնեցի Վահէ Նուրինեան կը փնտռէ Սեբաստացի Յովհաննէս Գըզըրեան: Կը կարծուի թէ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջականները: Իմացնել «Յառաջ»ի:

— Յարութիւն Պուռնազեան կը փնտռէ իր եղբայրները Յովհաննէս եւ Գեղամ Պուռնազեանները, որոնք Շ. Գարահիսարի պատերազմութենէն յետոյ աքսորուած են իրենց մօր հետ: Այժմ պիտի ըլլան 18 եւ 20 տարու: Իմացնել «Յառաջ»ի: Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողին նուէր:

—կը փնտռուին Գարապօղազցի Հմայեակ Ճէօմէրտեան, 20 տարեկան, հօր անունը՝ Խնկօ, մօր անունը՝ Թուրվանտա տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Ենոֆիա, Միւշկիւնազ, դեղնի ճէօմէրտեան (այս վերջինը առեւանգուած է Թել Ապեատի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անունը՝ Ոսկիան, մօր անունը՝ Անիկ: կաթնուկ, հօր անունը Դանիէլ, մօր անունը Շալաճ: իմացնել Աղապապ Պարսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

կը փնտռուի նաեւ Նազլու Պարսամեան եւ իր երեք զաւակները, Ռուբէն, Անթառամ, Հռիփսիմէ որոնք Արաբկիրի շրջանին մէջ առեւանգուած են քիւրտերու կողմանէ: իմացնել՝ Աղապապ Պարսամեանի վերի հասցէին:

— Տիկին Աղաւնի Վառեկեան ծնեալ (Ճգնաւորեան) կը փնտռէ իր հայրը Միսաք Ճգնաւորեան, մայրը Դշխուհի, եղբայրները Գէորգ, Պետրոս, Սեդրաք, Վահրամ Հայրապետ, քոյրերը Արաքսի, Փ ալլիկ. որոնք բոլորն ալ Կիւմիշխանէլի

Այանթաղէնըլլալովտարագրուած էին, եւ անկէց իվեր ոեւէ լուր չկայ անոնցմէ: Լուր տուողին նուէր: Իմացնել Տիկ. Ա. Վառեկեանի, 11 Rue Bisson Paris (20).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Յովհաննէս Բուրոյեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ երկու Արաբկիրցի երիտասարդներու, Ս. Միխայլեանի եւ Ա. Բուժիկեանի, որոնք իր հիւանդութեան ընթացքին այցելութիւն տալով մխիթարութիւն եւ օժանդակութիւն ցոյց տուին:

Կ'ուզուի կարող հաշուապահ մը, քաջածանօթ Ֆրանսերէնի եւ անգլիերէնի, ինչպէս նաեւ տոմարակալութեան: Դիմել՝ Kazazian et Yazidjian, 40 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (10e).

Վարձու է Սէն Թ'ուէնի մէջ յարկաբաժին մը, երեք սենեակ կահաւորուած, խոհանոց, մառան, ջուր, կազ եւ ելեկտրականութիւն: Տարեկան վարձք՝ 3850: կարասիները գնել պայման է: Դիմել՝ Պ. Գարապօղոսեանի, 100 Ave. Michelet, (St. Ouen): Մէթրօ՝ Clignancourt.

Վարձու է ոչ կահաւորուած սենեակ մը եւ խոհանոց մը, 3րդ յարկ փողոցի վրայ: Դիմել՝ Պ. Նշանեանի, 1 Rue du Docteur Lucas Championnier, Paris (13e), Մէթրօ Italie.

ՀԱՄՈՎ ՍԻՄԻԹՆԵՐ
ՏԱՔՈՒԿ ՍԻՄԻԹՆԵՐ
Հացագործ LA GARDE
1 Rue St. Lazare, PARIS (9e)
Téléphone-Trudaine 95-21

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լապօ-ռաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12:

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՀԱՒԱՔՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շատ կը խնդրենք հագուստ նուիրողներէն իրենց կապոցները յանձնել 90 Rue Stanislas-Torrents, Կարմիր Խաչի հերթապահին, որ անտեղ պիտի ըլլայ.— Երկուշաբթի ժամը 10—12, 2—4, Հինգշաբթի 2—4, Կիրակի 10—12:

Ա. Ե. Կ. Խ. Մասնճ.ի վարչութիւն

ՍԱԿԱՐԱՆ
10 Մարտ 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ			Ֆր.
Սթերլին,		L. St.	124.24
Տոլար,		Dollar	25.55
Մարք	100	Mark	610.—
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	11.93
Թրք. ոսկի		» » or	111.—
Մէճիտիէ		Médjidié	7.20
Լէվա	100	Léva	18.62
Տրախմի	»	Drachme	33.25
Լիր	»	Lire	133.85
Պելժ. ֆր.	»	Fr. Belge	71.12
Զուից.	»	Fr. Suisse	493.—
Լէյ	»	Leï	15.20
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆոնս.		I Cr. Fonc. Eg.	2105.—
»		II »	1480.—
»		III »	1470.—
Թուրքի երկթղ.		Lots turcs	82.50

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը 15 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Վիքթոր Հիւկօի սրահներուն մէջ, 46 Rue St. Didier, մէթրօ՝ Trocadéro եւ Boissière: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մուտք 15 ֆրանք

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ
ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մայքըլ Արլէնի (Տիգրան Գույումճեան) այնչափ փնտռուած եւ հռչակ հանած «Կանանչ գըլխարկը» գիրքը, որուն գինն է մէկուկէս տոլար: (37.5 ֆրանք), կը ծախենք 25 ֆրանքի:

Դիմել Յառաջ գրատուն, G. Tzerikiantz, 13 Rue des Dominicains, Marseille.

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ
MAISON VARTERESSIAN
1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ Ջոր պտուղներ, լաքէրտա, երշիկ, ապուխտ, եւայլն.

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ

Մասնաւոր սպասարկութիւն բնակարաններու համար Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
10 Rue des Lombards, Paris (4)
Մէթրօ՝ Chatelet եւ Hôtel de Ville

ԱՅՐԵՐՈՒ ԵՒ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Մաքուր աշխատանք եւ անմրցելի գին: Կը ծախենք քուփոն տոկուն կերպասներ՝ խիստ աժանգիներով:

Մէկ այցելութիւն բաւ է տեւական յաճախորդ ըլլալու համար

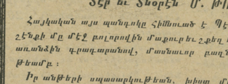
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԲԱՑՈՒԱԾ Է
Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ՄԱՍԻՍ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
57A Rue Nationale, MARSEILLE

ՕԹԷԼ "ԼԻՒՔՍ,, ԱԼԷՆՊԻ ՓՈՂՈՑ, ՊԷՅՐՈՒԹ
Տէր եւ Տնօրէն Մ. ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ

Հայկական այս պանդոկը հիմնուած է Պէյրութ, նոր եւ գեղեցիկ շէնքի մը մէջ բոլորովին մաքուր եւ շքեղ կահաւորութեամբ, օժտուած առանձին գրադարանով, մասնաւոր բաղնիքով եւ ելեքտրականութեամբ:

Իր անթերի սպասարկութեան, խիստ մաքրութեան, հանգստաւէտ պայմաններու շնորհիւ արդէն իսկ «ՕԹԷԼ ԼԻՒՔՍ»ը դարձած է Ամերիկայի, Եւրոպայի, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ հայ ճամբորդներու միակ ժամադրավայրը: Հաճելի միջավայր, դիւրամատչելի գին:

ՀԱՒԱԲՈՅԾՆԵՐՈՒՆ

Եթէ կը փափաքիք որ ձեր հաւերը առատ աճեն, շուտ մեծնան, շուտ պարարտանան, չհիւանդանան, անօգուտ է հին մեթոտներու հետեւիլը:

Համեստ դրամագլխով գոհացուցիչ շահ մը ապահովելու համար փութացէք կարդալ գիւղատնտես Օ. Ճէրիտճեանի պատկերազարդ «ՀԱՒԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ» գիրքը: Գին՝ 25 ֆրանք. Դիմել՝ հեղինակին 18, Villa des Roses, Bois-Colombes (Seine), Պալենց գրատուն կամ Գեւոնեանի՝ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

Մեծաքանակ գնողին գոհացուցիչ զեղչ:

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ ՅՈՒՆԱՐԷՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

"La Voix de son Maître" — Phonos & Disques Columbia — POLYDOR REGISTERED TRADE MARK

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26-28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85.

Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: գիները՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ֆր. Նպարեղէններու լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն օր:

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
MAISON JOLIVET
17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)
Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine 24-83

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՏԱՔՈՒԿ

Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք հացի տեղ ձեր մասնաւոր եղանակով պատրաստուած GRESSIN JOLIVET հացերը:

Ունինք խաշխաշով, շուշմայով, ճապուռով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր:

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան

Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

ՄԵԾ ԱՏԱՂՁԱԳՈՐԾԱՐԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ENTREPRISE GENERALE DE MENUISERIE

Մեր ատաղձագործարանը օժտուած՝ վերջին նորաձեւութեամբ բոլոր մեքենաներով, կը պատրաստէ շինութեան վերաբերեալ ամէն տեսակ կազմածներ, դուռ, պատուհան, սանդուխ, տախտակամած, վաճառատան ցուցափեղկեր, եւայլն:

Մեր սկզբունքն է շինել ամէն բան տոկուն եւ ամէն քսակի համեմատ դիւրամատչելի պայմաններով:

Դիմել անձամբ կամ նամակով ԱՐՍԷՆ ԽՏԵԱՆԻ, 5 Rue de Paris, CLAMART, (Seine).

ԴՈՅՆ ՈՐԱԿ ՍԱԿԱՐԳ ԳԻՆ ՈՉ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 34-43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ
38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ոսկորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՉՄՈՌՆԱՔ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ ՀԵՏ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
15 RUE DE LA HUCHETTE, PARIS (5)
ՄԷԹՐՕ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ — MÉTRO: ST. MICHEL

Համեղ փաքլավաներ, թէլ քատայիֆ, լօքմա, եուֆգա, ինչպէս…

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ

Բարեկենդանի առթիւ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՓՐԱՏ
14 Rue François Garcin, 14, LYON

Պատիւ ունինք յայտարարելու մեր յարգելի յաճախորդներուն եւ Լիոնահայ ամուրի երիտասարդութեան թէ մեր ճաշարանը իր համեղ կերակուրներով, մաքրութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ դարձած է Լիոնահայութեան միակ կեդրոնավայրը:

Եթէ կ'ուզէք հոգ տանիլ ձեր առողջութեան, փութացէք անգամ մը այցելել մեր ճաշարանը համոզուելու համար: Ժողովրդական գին:

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ եւ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptables (E. C. I.), 150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine 76-42

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճարով:

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenuի գործողութիւնները:

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ:

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affairesի եւ BénéficesCommerciauxի տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ apprenti ունենաք:

ԾԱՆՕԹ ՍԱՓՐԻՉ ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐ
ԱՐՇԱԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ եւ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

կը ծանուցանեն իրենց յարգոյ յաճախորդներուն, բարեկամներուն եւ ծանօթներուն իրենց նոր խանութին բացումը որ տեղի կ'ունենայ մարտ 10ին:

24 Rue St, Lazare PARIS (9e) բակին մէջ

Լիլայի ճաշարանին մօտը: Արուեստի ամենավերջին կատարելագործութեամբ, քուփ, մանիքիւր, օնտիւլասիոն:

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
12
ՄԱՐՏ
1930

12 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1209

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՆԵՐՔԳՈՐԾԺՈՂԿՈՄԱՏՆ,, ԱԼ...

Քանի մը անգամ առիթ ունեցանք բացատրելու թէ ի՛նչպէս, իրարու ետեւէ, կը կրճատուին Խորհրդային Միութեան «անկախ», «ինքնավար» հանրապետութեանց իրաւունքները։

Առաջին օրէն, երբ խորհրդային լուծը պարտադրուեցաւ, Կովկասի մէջ եւ ամէն տեղ, Մոսկուան իրեն վերապահեց արտաքին քաղաքականութիւնը, բանակը, նաւատորմը, դրամը, ելեւմտացոյցը, մաքսը, տուրքերը, արտաքին եւ ներքին առեւտուրը, հաղորդակցութիւնները, թղթատարն ու հեռագիրը։

Միւս գործավարութիւնները թէեւ իրական արժէք չէին ներկայացներ, բայց մնացին անուանապէս, իբրեւ աժան գոհացում տեղական հայրենասիրութեան։

Կը թուի թէ այդքանն ալ շատ էր, եւ, անցեալ աշունէն ի վեր, կը գործէ մկրատը։ 1929 նոյ. 19ին, հրամանագրով մը ջնջուեցան ազգային հանրապետութեանց հողագործական գործավարութիւնները։ Դեկտ. 4 թուակիր հեռագիր մը կը հաղորդէր Հայաստանի, Խրիմի եւ Պաշկիրի հանրապետութեանց դատական գործավարութեանց ջնջումը։ «Անելիք» չունի, նաեւ կրթական գործավարութիւնը։

Այժմ դուք հաշուեցէք թէ ի՛նչ մնաց անդին, իբրեւ ստորոգելի անկախութեան, նոյն իսկ պարզ ինքնավարութեան։

Եւ ահաւասիկ նոր մկրատ մը։

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ, հանդիսաւոր վերնագրով մը, կը պահանջուի «լուծարքի ենթարկել Ներքգործժողկոմատը» (հաշուեյարդարի ենթարկել, լուծել ներքին գործերու գործավարութիւնը)։

Կ'ուզէ՞ք իմանալ պատճառները։ Արտատպենք, բառ առ բառ, եւ թող հասկցողը բացատրէ չհասկցողին.

—«Բանգիւղտեսչութեան կողմից ձեռնարկուած մի շարք ապարատների վերակառուցման աշխատանքները, բխելով ներկայ շրջանի հիմնական խնդիրներից, պահանջում են մաքսիմալ ուշադրութեամբ ուսումնասիրել ապարատի աշխատանքի դրուածքը, համանման ֆունկցիաներ վարող ինստանցիաները միաւորել եւ որ գլխաւորն է՝ վերացնել ղեկավարման գործում գոյութիւն ունեցող զուգահեռականութիւնը» («Խ. Հ.» 28 փետր.)։

Այս չափազանց հանրամատչելի, բանուորա-գիւղացիակա՛ն յառաջաբանէն յետոյ, յօդուածագիրը կը հաշուէ որ, մասնաւորապէս Անդրկովկասեան հանրապետութեանց մէջ, պետական մեքենան երկու անգամ աւելի սուղի կը նստի, բաղդատելով ուրիշ դաշնակից հանրապետութեանց հետ։

Այսպէս, բուն Ռուսաստանի մէջ՝ պետական - վարչական ծախքերը բնակիչ գլուխ կը կազմեն 0.99 կոպէկ, Ուկրայնայի մէջ՝ 1.03, Բելոռուսիոյ մէջ՝ 1.04, Ուզբէկիստանի մէջ՝ 1.72, իսկ Անդրկովկասի մէջ, 2.06 կոպէկ։

Եզրակացութիւնը,— անհրաժեշտ է Անդրկովկասի ծախքերն ալ իջեցնել միջին սակին (1.09 կոպէկ)։ Եւ հետեւաբար, «անվերապահօրէն լուծարքի ենթարկել այն օրկանները որոնք իբրեւ առանձին իրաւական մարմիններ չեն արդարացներ իրենց գոյութիւնը վերակառուցման շրջանին մէջ»։

Հայաստանի մէջ — միշտ յօդուածագրին կարծիքով — այդ ճակատագրին դատապարտուած գործավարութիւններէն մէկն է «Ներքին գործոց ժողովրդական կոմիսարիատ»ը (Ներքգործժողկոմատ), որ կը բաղկանայ չորս բաժիններէ, 18 պաշտօնեաներով եւ տարեկան 31,701 ռ. ծախքով։ Եւ անշուշտ մէկ հրամանագրով կարելի է լուծել խնդիրը։ Մանաւանդ որ, տարին 31,701 ռ. պիտի խնայուի։

Այս ամբողջ ողբերգութեան մէջ, պատճառաբանութիւնը չէ որ արժէք ունի, այլ երեւոյթը։

Լենինեան Մոսկուան չի հանդուրժեր— առաջին օրէն իսկ չէ հանդուրժած ազգային հանրապետութեանց ազատ, անկախ կամ ինքնավար գոյութեան։

Խորհրդային սահմանադրութիւնը կատարեալ անկախութիւն կը շնորհէ մինչեւ... անջատում։ Բայց քաղաքական կեղծիք մըն է այդ։ Անջատման ո՛ր եւ է ձեռնարկ արեան մէջ կը խեղդուի, ինչպէս ցարերուն օրով, նոյնպէս այսօր։

Իսկ անջատումը տակաւին քառասներորդ քայլն է, չափազանց ծանրակշիռ։ Մինչդեռ մարդիկ իրենց տեղական, տարրական իրաւունքներու մասին անգամ չեն կրնար խօսիլ։ Առու մը, խճուղի մը շինելու համար անգամ հարկադրուած են հրաման առնել Մոսկուայէն։ Իրենց աքսորականներն անգամ ստիպուած են յանձնելու Մոսկուայի բարեհաճութեան։ Եւ պարտաւոր են յոտնկայս բարեւի կենալու, եթէ յանդիմանութիւն լսեն ո՛ր եւ է սխալի առթիւ, դպրոցական աշակերտի մը պէս։

Կը խոստովանինք որ, այլեւս ուշ է եւ բոլորովին անօգուտ՝ խօսիլ այս հարցերու մասին։ Մոսկուան ամբողջ ցարական կայսրութիւնը վերածեր է տիպար ագարակի մը, հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, եւ լեհական սահմանագլուխէն մինչեւ Սիպերիա։ Ճարտարարուեստացման ու հաւաքական տնտեսութեան հնգամեայ ծրագիրներու գլանին տակ անխնայ կը հարթուին, կը տրորուին բոլոր սահմանները, դասերը, կարգ ու սարքերը, տեղական առանձնայատկութիւններն ու օրկանները։ Երկունքի նստած է բովանդակ Խորհրդային Միութիւնը, եւ կը յաւակնի ծնիլ նոր աշխարհ մը, որուն կերպարանքն իսկ ցնցում պիտի պատճառէ, կ'ըսեն։

Այլեւս մանրամասնութիւններ են «Ներքգործժողկոմատ»ները։ Եւ տխուր հեգնութիւն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

«Յուսաբեր» կը նկատէ խմբագրականի մը մէջ (1 մարտ).

— «Հայ արուեստը հզօրագոյն ազդակը եղաւ մեր ազգութեան պահպանումի նուիրական գործին մէջ։ Ու միաժամանակ նաեւ ամէնէն անտեսուածը մնաց միւս բոլոր ազդակներու համեմատութեամբ։ Եւ ոչ անոր համար՝ որ արուեստակերտ ժողովուրդ մը կերտեց արուեստը՝ բայց չսիրեց զայն, անոր համար՝ որ կերտեց հաճոյքով, սիրեց խորապէս, բայց զուրկ մնաց անոր վայելքը ապրելու բոլոր հնարաւորութիւններէն։ Ցեսակ մը պերճանք դարձաւ արուեստը հայ ժողովուրդին համար։ Լծուած իր բիւր բիւրաւոր վէրքերը դարմանելու ծանրաբեռն հոգին, ան բարոյական մաքսատուրք սահմանեց իր ազնուագոյն զաւկին՝ Հայ Արուեստի համար, եւ անոր մուտքը արգիլեց հայ կեանքէն ներս։

Բարոյական պարտադրանք մըն էր կարծես, որ հայ աղքատը իր աղքատախնամը, որբը իր որբախնամը, դպրոցն իր դպրոցասիրացը, տարագիրն իր տարագրելոցը, եկեղեցին իր եկեղեցասիրացը, նպաստընկալն իր նպաստամատոյցը, հիւանդն իր կարմիր խաչերն ու հիւանդանոցները ունենայ, սակայն Հայ Արուեստը իր արուեստասիրացը չունենայ։ Ու եթէ բացառաբար հոս ու հոն երբեմն քանի մը մարդիկ քով քովի եկան հայ երգը, պարը, խաղը կամ նուագը հովուապետելու, անոնք եղան ու մնացին իբրեւ պերճասէր զաւակները հայ կեանքի, որոնց ծիգը ընտրանիի վերերէ՛ն եկաւ, բայց բազմութեանց, հոծ զանգուածներու հոգիներուն չհասաւ։ Ջտեղծուեցա՛ւ օճախ մը՝ որ հայ երգը հովանաւորէր, հասակ չառա՛ւ միութիւն մը՝ որ ապաւէն կենար հայ քանդակին, չեղա՛ն մարդիկ՝ որ բազկատարած՝ հայ նուագը, պարը, խաղն ու վրձինը խնամէին, գուրգուրանքով պահէին ու պահպանէին, ապագային, տարիներ ու տասնամեակներ վերջ, մեր հզօր ու ինքնատիպ ազգութեան՝ Հայ Արուեստի պերճաշուք պսակը կերտելու համար։ Եւ մեր այս յանցաւոր անհոգութեանը շնորհիւ՝ ցեղային հանճարի ստեղծագործ ու յորդահոս աղբիւրէն թափուած գանձերը եկան ու անհետ կորսուեցան։»

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀ ԽԱՆ ՊՈԼԻՍ ՊԻՏԻ ԲՆԱԿԻ

Աֆղանիստանի նախկին թագաւոր Ամանուլլահ Խան ընտանիքով Պոլիս Թարապիա պիտի բնակի այս ամառ։ Այս նպատակով, վարձուած է Զարիֆիի «քէօշկ»ը ուր քանի մը օրէն պիտի փոխադրուին Ամանուլլահ Խանի անհը՝ Մահմուտ Թարզի Խան եւ զոքանչը։ Ամանուլլահ Խան ալ իր կնոջ եւ զաւակներուն հետ ամառը Իտալիայէն հոն պիտի երթայ։

ՀԱԿԱԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

Խարքովէն կը հեռագրեն թէ Ուկրայնայի գերագոյն ատեանը սկսած է դատել «Ուկրայնայի Ազատագրութեան Միութիւն» հակայեղափոխական կազմակերպութեան գործը։ Դատարանին առջեւ ներկայացան 45 ամբաստանեալներ, որոնց մէջ նաեւ ակադեմական Էֆրէմով, Չեխովսկի, նախկին վարչապետ Պետլիուրայի կառավարութեան, Նիկովսկի՝ նախկին արտաքին նախարար եւայլն։ Հաստատուեցաւ թէ այս կազմակերպութեան նպատակն էր տապալել խորհրդային կառավարութիւնը զինեալ ապստամբութեամբ։ Դատավարութիւնը կը շարունակուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՅՈՒՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

«Թան» կը գրէ.— Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ կնքուելիք համաձայնագիրը պիտի պարունակէ 28 յօդուածներ, որոնց գլխաւորներն են հետեւեալները.

Հելլէն կառավարութիւնը Աթէնքի համաձայնագիրը ստորագրուած ատեն 500,000 անգլ. ոսկի դրած էր միջազգային ելմտական յանձնաժողովի տրամադրութեան տակ այն պարագային համար երբ երկու կողմերու գոյքերու հաշիւը անհաւասար ցոյց տար Թուրքիան։ Հիմա այս գումարէն Խառն Յանձնաժողովին պիտի վճարուի 150,000 ստերլին՝ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերուն համար, 150,000՝ հատուցում տալու այն Պոլսեցի Յոյներուն, որոնք կալուածներ ունին Պոլսոյ շրջանէն դուրս, 125,000 ստերլին ալ պիտի յանձնուի Թուրք կառավարութեան՝ հատուցում տալու համար վնասուած իսլամներուն։

«Էթապլի» պիտի նկատուին Պոլիս գտնուած բոլոր Յոյները, առանց բացառութեան, նոյնպէս «էթապլի» պիտի նկատուին Արեւմտեան Թրակիա բնակող իսլամները։ Խառն Յանձնաժողովին կողմէ նշանակուած մասնաւոր գրասենեակներ Պոլսոյ Յոյներուն եւ Արեւմտեան Թրակիոյ իսլամներուն պիտի տան վկայագրեր՝ հաստատելով անոնց ոչ-փոխանակելի հանգամանքը։ Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, որպէսզի այդ վկայագրերու յանձնումը կատարուի կարելի եղածին չափ կարճ պայմանաժամի մէջ։

Բոլոր այն Յոյներն ու Թուրքերը որոնք ոչ-փոխանակելիի վկայագրեր ունին, պիտի վայելեն իրենց բնակած երկրի միւս քաղաքացիներուն վայելած բոլոր իրաւունքները, հետեւաբար եւ պիտի կրնան ազատօրէն ճամբորդել այդ երկրին մէջ։ Իրենց տէրերուն պիտի վերադարձուին Թուրքերուն կողմէ Պոլսոյ ոչ-փոխանակելի գօտիին մէջ գրաւուած այն բոլոր գոյքերը, որոնք կը պատկանին «էթապլի» Յոյներու կամ հելլէն քաղաքացիներու։

Օսմանեան կայսերական անցագրերով կամ անկանոն կերպով (փախստական) Պոլսէն մեկնողները իրաւունք չունին Պոլիս վերադառնալու։ Անոնք հատուցում պիտի ստանան հելլէն կառավարութենէն՝ իրենց լքեալ գոյքերուն համար։

Հելլէն քաղաքացիներու պատկանող պանքայի դրամարկղները վերադարձնելու հարցը պիտի քննուի հելլէնեւթուրք իրաւարար խառն դատարանին առջեւ։ Այս կարգի դրամարկղ ունեցողները յիշեալ դատարանին առջեւ դատ պէտք է բանան՝ վերադարձը պահանջելու համար։ Գալով փոխանակելի Յոյներուն կողմէ լքուած դրամարկղներու պարունակութեան, անիկա փոխանակելի հարստութեան մէջ հաշուուած է։

Երկուստեք փոխանակելի հարստութեանց հաշուեյարդարը ձգուած է Խառն Յանձնաժողովի չէզոք անդամներուն, որոնք ո՛չ մէկ սեղմումի պիտի ենթարկուին՝ իրենց հաշուին հիմը որոշելու մասին։ Իրաւարարական վճիռը պիտի տրուի ամէնէն ուշը վեց ամիսէն։

Թուրք կառավարութեան խնդրանքով աւելցուած վերջին յօդուած մը կ'ըսէ թէ դաշնադիր երկու կողմերը բացարձակապէս ազատ են ընդունելու կամ ոչ չէզոքներու իրաւարարական վճիռը։ Նոյնպէս այս վճիռէն կախում պիտի ունենայ գոյքերու մասին կնքուած համաձայնագրին, ինչպէս նաեւ կնքուելիք համաձայնագրերու կամ պայմանագրութեանց ի զօրու ըլլալը։

Ալմազեանի Եղեռնադատ Ատեանի՞ն առջեւ

Ամբաստանիչ Ատեանը երէկ դռնփակ նիստի մը մէջ քննեց Ալմազեանի խնդիրը։ Կը նախագահէր տը Կալարտօ-Մարինօ։ Լսուեցաւ ընդհանուր դատախազ Կօտէլի տեղեկագիրը։ Նոյնպէս կարդացուեցաւ փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրանի յուշագիրը՝ ուղղուած ընդհանուր դատախազ Տօնա-Կիկի՝ որով կը պահանջէ չեղեալ նկատել Ալմազեանի դէմ եղած ամբաստանութիւնը եւ ազատ արձակել զայն։

Փաստաբանը կը զարմանայ թէ ի՛նչպէս կ'ուզեն Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ ղրկել Ալմազեանը, քանի որ անոր յանցաւորութիւնը չէ ապացուցուած ու մի առ մի կը ջրէ հայ դերձակին դէմ ուղղուած բոլոր ամբաստանութիւնները։ Չէ ապացուցուած թէ, կ'ըսէ, Րիկօտէն Ալմազեանի խանութը գացած ըլլայ սեպտ. 9ին, չէ հաստատուած որ ինքնաշարժի վարիչ Ֆլօթ Ալմազեանի խանութէն բեռցուցած ըլլայ ոզորենիէ սնտուկը, քանի որ Ֆլոթի ըսածին հակառակը կը պնդեն իր ազգականները, մուշտակավաճառ Տէօյչ եւ նոյն ինքը։ Մասնաւորաբար կը ծանրանայ Ֆլոթի վկայութեան անհիմն ըլլալուն վրայ, քանի որ ամբաստանիչ կողմի գլխաւոր փաստն այդ է։ Յետոյ կը յիշէ Պ. Ամիի քննութեան ջրուիլը երեք փրոֆէսէօրներու կողմէ, գրի մասնագէտին եւ կառ տիւ Նորի բեռնակրին Ալմազեանի ի նպաստ վկայութիւնը, եւ այլ նպաստաւոր պարագաներ։ Նոյնպէս դիտել կուտայ թէ ամբաստանիչները ստոյգ բան չեն գիտեր ոճիրին շարժառիթին մասին։ Երեք ամիս սիրային նախանձի վերագրելէ ետք, հիմա ալ գողութեան կը վերագրեն զայն։

Կ'ըսէ թէ շարունակ իր անմեղութեան վրայ պնդող մարդ մը Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ ղրկելը ծանրակշիռ արարք

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 40

Յ. Գ. Պուրսալեան (Եթովպիա) եւ իր նշանածը Օր. Մարօ Շամմէսեան (Սուէտիա)	100.—
Ոմն Ն. Տ.	25.—
Հժայեակ Յաբէթնագովեան, Նիս	50.—
Թ. Ինճէեան, Կրընոպլը	10.—
Օր. Ս. Աւագեան »	10.—
գումար	195.—
39րդ ցանկին գումարը	48,605.65
ընդհ. գումար	48,800.65

ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

ՈՉ ՄԷԿ ՀԱՅ ՎՏԱՐՈՒԱԾ Է ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ...

Թուրք երեսփոխան Մէհմէտ Ասըմ պէյ «Վագթ»ի մէջ խմբագրականով մը վեր կը հանէ այն «գրգռութիւնները» զորս կ'ընէ փարիզի «Րէփիւպլիք անշէնէ»ն, օրկանը հարիւրյիսունից ցանկէն Մէհմէտ Ալիի։ Նմոյշ մը տալու համար այդ թերթին գրած անճիշդ լուրերէն, յօդուածագիրը կը յիշէ հետեւեալ պարագան.— իբր թէ քրդական նոր ըմբոստութիւն ծագած է Արեւելեան նահանգներու մէջ եւ Թուրք կառավարութիւնը ասիկա արդիւնք նկատելով հայեւքիւրտ գրգռութիւններու, 5000 Հայեր վտարած է Սուրիա։

«Իրողութիւնը այն է որ, կ'ըսէ, ո եւ է ըմբոստութիւն չէ ծագած; իսկ ո՛չ թէ հազարաւոր, այլ մէկ հատ իսկ Հայ չէ վտարուած Արեւելեան նահանգներէն։ Բայց արդեօք մեզի դէմ կազմակերպութի՞ւն մը կ'ըլլայ հարաւային սահմանին վրայ։ Գիտենք թէ Ֆրանսացիներուն քաղաքականութիւնն է Հայեր զետեղել սահմանամերձ շրջաններու մէջ։ Կրնայ պատահիլ որ հոն զետեղուած Հայեր իբր տարագիր ներկայացնեն ժընեւի միջազգային կարմիր խաչին եւ խաբեն զանոնք»։

ՄԻԼԻՈՆՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Հարաւային Ֆրանսայի ողողումի աղէտեալներուն համար սկըսած հանգանակութիւնը մեծ յաջողութիւն գտաւ։ Առաջին օրն իսկ հանգանակուեցաւ եօթնուկէս միլիոն ֆրանք։ Պանք տը Ֆրանսը տուաւ մէկ միլիոն ֆր.։ 250,000ական ֆրանք տուին Քրէտի Ֆոնսիէն, Քրէտի Նասիոնալը, Քրէտի Լիոնէն, Քոնթուար տ'Էսքոնթը, Սոսիէթէ Ժէնէրալը, Պանք Նասիոնալը, Պանք տը Փարին, փարիզեան մամուլի սէնտիքան։ Մէկ միլիոն ֆրանք տուաւ մեծահարուստ յոյնը՝ Պազիլ Զախարոֆ, մէկ միլիոն Րոչիլտ եղբայրները։ Ուրիշ հաստատութիւններ ալ մասնակցեցան կարեւոր գումարներով։

Օգնութեան գործը առաջ կը տարուի լրջօրէն։ Աղէտեալ շրջաններու երեսփոխաններն ու ծերակուտականները կը պահանջեն որ 500 միլիոն ֆրանքի կանխավճար մը ըլլայ Քրէտի Ակրիքոլին՝ երկրագործներուն վարկեր յատկացնելու համար։ Վարչապետը իր պտոյտէն վերադառնալէ վերջ, այժմ մեծ ծրագիր մը կը պատրաստէ՝ աւերեալ շրջաններու վերաշինութեան համար։

Մասնաւոր միջոցներ ձեռք կ'առնուին՝ համաճարակի մը առաջքն առնելու համար. Այս առթիւ առողջապահական նախարարը շրջաբերական ղրկեց ողողեալ շրջանի նահանգապետներուն։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՆՈ՛ՐԷՆ "ԱՋ ԵՒ ՁԱԽ,, ՎՏԱՆԳ

«Համատարած կոլեկտիվացման» ծանօթ հրամանագրի «հարուածային» կարգով գործադրութիւնը, քաոսային եւ անկերպարան վիճակ մըն է ստեղծած մեր երկրին մէջ եւս։

Այս վիճակին կը նպաստեն ոչ միայն պայքարի սաստկութիւնն ու շահերու հակամարտութիւնները, այլեւ իրենք համայնավարները, իրենց իմաստակութիւններովն ու իրական հոսհոսութիւններովը։ Այն տարապայման աճապարանքը, «համատարած կոլեկտիվացման» նման չափազանց լուրջ եւ ծանր յեղափոխութեան հանդէպ՝ ապացոյց չէ՞ անոնց ոչ միայն թեթեւամտութեան, այլ եւ իրական տգիտութեան։

Երբ մէկը կը փորձուի պատկերացնել հայ գիւղական կեանքը, իր տարիներէ ի վեր պահած սովորութիւններովն ու աւանդութիւններովը, եւ մանաւանդ անոր տընտեսական եւ կրթական անմխիթար վիճակը, չի կրնար առանց վրդովումի լսել «համատարած»ի սնամէջ յաղթանակին աղաղակները։ Որովհետեւ անհնար է լուրջ տրամաբանութեան օրէնքներուն հետ հաշտեցնել հայ գիւղի այս անակնկալ եւ «կամաւոր» կերպարանափոխումը, այն ալ այսքան կարճ, ընդամէնը մէկ-երկու ամսուան ընթացքին։

Մեր գիւղի իրական վիճակէն յառաջ եկած կասկածամտութիւնը՝ հաւանաբար կիսով կորսնցնէր իր կարեւորութիւնը, եթէ Հայաստանի համայնավարութիւնը, իր կրթական եւ բարոյական ուժով.ի վիճակի ըլլար չէզոքացնել միջավայրի տգիտութիւնը։ Չէ՞ որ եթէ «կոլեկտիվացման» ենթարկուողը գիւղն է իր խեղճ ու կրակ գիւղացիներովը, միւս կողմէն համայնավար կուսակցութիւնն է, որ իր տրամադրելի ուժերով պիտի գործադրէ «կոլեկտիվացումը», կռուելով բոլոր տեսակի խոչընդոտներու դէմ։

Թէ հայ համայնավարը անընդունակ է այս ծանր աշխատանքին, շնորհիւ իր համեստ կրթութեան եւ կուսակցական բ սրդ վարդապետութիւններու հանդէպ ունեցած սահմանափակ ըմբռնումներուն, ասոնք փաստեր են այլեւս — որոնց մասին բարձրաձայն կը խօսին համայնավար օրկանները։

Կուսակցութեան կողմէն «համատարած կոլեկտիվացման» շըրջաններու համար, հրահանգուած է «կուլակութիւնը որպէս դասակարգ լիկվիտացիայի ենթարկելու մարտական խնդիրը, իբրեւ համատարած բաղկացուցիչ մասը» ընդհանուր յեղաշրջումին։

Երեւութապէս պարզ այս հրահանգը, սակայն, կեանքի մէջ կը խեղաթիւրուի գլխաւորաբար այն պատճառով, որ իւրաքանչիւր գիւղի կոմբջիջը իր ուզած եւ հասկցած եղանակով կը փորձէ լուծել իր առջեւ դրուած խնդիրը։ Մինչդեռ գործին յաջողութիւնը ո՛չ միայն միօրինակ գիծ՝ այլեւ վերին աստիճանի լուրջ աշխատանք կը պահանջէ։

Իրենք ալ կը խոստովանին դրուած որոշումի ծանրութիւնը, գիտել տալով որ «Ընկասած մեր կազմակերպութիւններն ու գիւղական կոմբջիջները պէտք է չափազանց զգոյշ եւ մտածուած մօտենան գիւղի ապակուլակացման գործին, այս ասպարէզում հնարաւոր բոլոր սխալներից խուսափած լինելու համար»։ Իրական կեանքին մէջ սակայն անոր ճիշդ հակառակ իրողութիւններ երեւան կուգան։

Հոն ուր տակաւին հարկ չէ տեսնուած «ապակուլակացումը» մարտական կարգով յառաջ տանելու, պայքարը մտած է բուռն թափի մէջ, իսկ ընդհակառակն հոն ուր համատարածի գործադրութեամբ անհրաժեշտութիւն կը նկատուի, բոլորովին անտարբեր եւ հակառակ աշխատանքներ կը կատարուին։ Այսէ ալ յառաջ կուգայ «աջեւձախ»ի վտանգը, հաւասարապէս վնասակար իրենց ընկերային նոր յեղափոխութեան համար։

Այսպէս օրինակ, «Դարալագեազի Ենգիջա գիւղի բջիջը, քննելով իրենց գիւղի մի ծայնազուրկ կուլակի ապակուլակացման ենթարկելու հարցը, միաձայն որոշում է խնդրել շրջկոմի իրենց գիւղի այդ կուլակին ապակուլակացման չենթարկել եւ ընդունիլ կոլխոզի մէջ։»

Այս համեմատաբար մեղմ յանցանքը կը նսեմանայ, երբ աչքի առաջ ունինք հետեւեալ փաստը.

— «Նոյն շրջանի (Դարալագեազ) Հաասնքանդի «լկյեմ» ամբողջ բջիջը, բացառութեամբ միայն քարտուղարի, կատեկորիկ կերպով հրաժարւում է մտնել կոլխոզ, դնելով հետեւեալ ուլտիմատումը (վերջնագիր)։ եթէ խօսք կը տաք մեր գիւղից ոչ մի կուլակի ապակուլակացման չենթարկել, մենք բոլորս ուռռա գոռալով (??) կը գանք, կը մտնենք կոլխոզի շարքերը» («Խ. Հ.» փետր. 18)։

Ինչպէս կը տեսնուի, ասիկա արդէն կատարեալ ընդդիմութիւն մըն է Լէնինեան կոմունիստ Երիտասարդական Միութեան կողմէն՝ հանդէպ օրուան քաղաքականութեան։ Խնդիրն այն է որ «ապակուլակացման ասպարէզում նման աջ կոնկրետ փաստեր շատ կարելի է բերել գիւղական մեր շատ բըջիջների գործունէութիւնից», կ՚աւելցնէ նոյն «Խ. Հայաստան»ը, թուելով բազմաթիւ նմանօրինակ փաստեր։

Ասոնք ապացոյց են «աջ թեքման», որոնք պէտք է խեղդուին «մարտական» թափով։ Եւ արդէն կոլեկտիվացման աշխատանքները ղեկավարելու համար Մոսկուայէն եւ ուրիշ կեդրոններէ ղրկուած խումբերը, այս կարգի արգելքներն են որ կ՚ուզեն չէզոքացնել իրենց սանձարձակ իշխանութեամբ։

Այս «աջ» վտանգը խնդրին մէկ կողմը միայն կը ցուցադրէ։ կայ նաեւ «ձախ» վտանգը, իբրեւ արտայայտութիւն տարբեր տեսակի ծայրայեղութիւններու։

«Կուլակներու» դէմ վերեւ յիշուած մեղմ վերաբերմունքին փոխարէն, տարբեր շրջաններու մէջ «բացի կուլակներից, ապակուլակացման կ՚ենթարկուին նաեւ միջակները»։

«Ձախ տրամադրութիւնների հետեւանքով առանձին գիւղերում միջակ գիւղացիութեան շուրջը ստեղծւում է խորթ մթնոլորտ, եւ բատրակների եւ չքաւորների մի մասը խեթ աչքով է նայում իրենց դաշնակցին, գիւղատնտեսութեան կեդրոնական դէմքին։» Եւ շնորհիւ այս վերաբերմունքին, «Միջակները չեն համարձակւում մասնակցել հասարակական ժողովներին վախենալով որ իրենց կը խայտառակեն եւ կը դնեն կուլակների շարքը։»

Ասկէ զատ, ինչպէս ըսի քիչ վերը — ապակուլակացումը կը գործադրուի գլխաւորաբար այն շրջաններուն մէջ, ուր գործադրութեան դրուած է արդէն «համատարած կոլեկտիվացման» հրամանը։ Մինչդեռ կոմբջիջներ ալ կան որոնք կը պահանջեն «անկախ համատարածից անցնելու ապակուլակացման գործին։» Ասոնք ալ նոյնպէս «ձախ» օպորտունիզմի չափազանց վտանգաւոր արտայայտութիւններ» են, կուսակցական գծի խաթարում եւ սխալ ըմբռնում, «որովհետեւ ապակուլակացումը միայն եւ միայն անմիջօրէն բղխում է համատարած կոլեկտիվացումից։»

«Ձախ» եւ «աջ»ի այս նոր վտանգը, արտայայտութեան իր ծանօթ ձեւերուն մէջ հետաքրքրական է մասնաւորաբար անով, որ կը պարզէ՝ գիւղի իրական վիճակը։ Անվիճելի կարելի է նկատել այլեւս, որ համատարածի սկզբունքը Հայաստանի մէջ խորթ է եւ անհարազատ անգամ իրենց համայնավարներու համար։ Հակառակ այս իրողութեան, թիւերը սակայն կը հաստատեն թէ «համատարած»ը Հայաստանի մէջ, իր ներկայ թափով կրնայ «գեր-համատարած»ի փոխուիլ։ Թէ ի՞նչ միջոցով եւ ի՞նչ եղանակներով — աւելորդ է քրքրել, մանաւանդ երբ անվիճելի է կեդրոններէն Հայաստան ղրկուած «յատուկ արշաւախումբեր»ու աջակցութիւնը կոլեկտիվացման աշխատանքներուն։

Այս փաստերն արձանագրելով, Հայաստանի համայնավարները տարբեր մտահոգութիւններ ունին սակայն։ Անոնց համար էականը եւ հիմնականը հլու հպատակութիւնն է Մոսկուային — եւ հետեւաբար անկէ բղխած հրամանագիրերու անպայման գործադրում։ Ուրեմն անհրաժեշտ է կռիւ՝ «Աջ եւ Ձախ» վտանգին դէմ։ Այդ կռիւն ալ սկսած է արդէն։ «Խ. Հ.»ի մէջ շատ կը հանդիպինք հետեւեալ վերնագիրներուն.

— «Երկու ֆրոնտի վրայ պայքարը սրելով է որ պէտք է հարթենք սոցիալիստական արշաւի ուղին գիւղում»։

Շուտով պիտի արձանագրուին ի հարկէ այս յաղթանակի արդիւնքներն ալ, ո՞վ գիտէ քանի հարիւր կեանքերու գնով։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

«Յառաջ»ը, որ պարտք սեպած էր ամբողջութեամբ հրատարակել Մայքըլ Արլէնի ծանօթ վիպակին թարգմանութիւնը, խմբագրականով մըն ալ մատնանշեց այս առթիւ ծագած ամբողջ թիւրիմացութիւնը։

Արդարեւ, Պ. Չօպանեանի եւլոյթը շատ քիչ կը պատշաճէր գրական նրբութիւններով հարուստ երկի մը, որ իր ամբողջութեան մէջ շատ հեռու էր անոր հեղինակին վերագրուած գռեհիկ մտածումէն։

Անոր հետեւելով, ուրիշ թերթեր ալ անտիպ հայհոյանքներ գտան, որոնց արտատպումն իսկ մեղք պիտի ըլլար։

Երբ աչքի առջեւ բերէք այդ արտայայտութիւնները, ակամայ իսլամական կրօնական պատերազմի մը տպաւորութիւնը կը կրէք, — տինիմէ սէօյտիւ, «կրօնիս հայհոյեց»։ Ու հետեւաբար, դիմացինին կարող ես ամէն վերագրում ընել, ամէն աններելի միջոցի դիմել, զգետնելու համար։

Անշուշտ այդ բոլորը Մայքըլ Արլէնին չեն հասնիր։ Նախ այն պատճառով որ մեր լրագրութեան չի հետեւիր, եւ երկրորդ, որ ան իր գրականութեամբ տարուած է, անկասկած աւելի բարձր, քան մեր նեխած մթնոլորտը կը ներկայացնէ։ Ինչ որ կը ստանանք այս անօրինակ վայնասունէն, ամօթանքն է, որ պիտի մնայ հայ լրագրութեան բաժին, իր սայթաքուն սխալանքին համար։

Վերջապէս խնդիրը ի՞նչի շուրջ կը դառնայ։ Խնդրոյ առարկայ պատմուածքին մէջ, ուղիղ հասակով, Մ. Արլէն կը ներկայանայ որպէս Հայ, ու իրեն դէմ կը կերտէ անգլեւսաքսոն ամէնէն ինքնատիպ աղջիկը, իր ազգը ներկայացնող։ Հոգեբանական կնճիռը որ հեղինակը ստեղծած է հայ տղուն եւ անգլիացի աղջկան միջեւ, բարդ է եւ նուրբ։ Ցողթանակներն ու պարտութիւնները (հոգեկան) իրարու կը յաջորդեն։ Երիտասարդ Հայու հոգիին մէջ կուտակուած ատելութիւն եւ ծաղրանք կայ իր շրջապատի մարդոց եւ իրականութեան հանդէպ։ Անդրադարձ վիշտ ու ցասում ունի նաեւ իր եւ իր ազգի բախտին հանդէպ։ Հակամարտութեան մէկ փուլը, որ հայ տղուն պարտութեան տեսարանը կը պարզէ, վշտի ու տառապանքի պոռթկում մըն է. աւելի շիտակը, սրտի ցաւէն փրթած ճիչ մը, որ սակայն լուտանք մը չէ իր պատկանած ազգին։ Թշնամանք ու արհամարհանք չկան այդ տողերուն մէջ, ինչպէս աշխատեցան ցոյց տալ հայ գրականութեան «բանբեր»ները։

Բայց պատմուածքին հանգոյցները հոդ չեն քակուիր ու վերջանար։ Հեղինակը ողբերգութեան թելը կը շարունակէ, հակադրութեան անմիջական էջ մը բանալով մեր առջեւ, ուր նոր եւ անսպասելի յաղթանակով մը, իր մենախօսութեան պատասխանը կ՚արձանագրէ եւ զանոնք ի չիք կը դարձնէ։ Իմ կարծիքով, գրուածքի տրամաբանական զարգացումը այդտեղ իր լրումին կը հասնի եւ գրական լուսաբանութիւնը կուտայ այն խարխափումներուն եւ թէական բացասումներուն, որ վիպակի հերոսն ունեցած էր իր պարտութեան պահերուն։ Պատմուածքին էութիւնը կը խտանայ հակադրութիւններու այս ելքին մէջ, ուր հայ տիպն է որ յաղթանակը կը տանի։

Այս է պարզ եզրակացութիւնը Արլէնի վիպակին, բոլոր անոնց համար, որ կրցան թափանցել հեղինակի մտքի թելին, քննադատութեանց եւ ծաղրական ակնարկներուն։ Անոր ամէն մէկ տողը, նոյնիսկ ամէն մէկ բառը որոշ իմաստ ունին, ու սերտ կապերով կապուած են ամբողջ գրուածքի հիւսուածքին, նախորդ կամ յետագայ միտք մը հաստատելու կամ ջրելու համար։ Այս ճարտարապետական ամբողջութենէն որեւէ տող ու դատողութիւն առնել, ու անջատ քննել կ՚ըլլար աններելի սխալ մը, որուն մատնուեցան հայ լրագիրները, գրական հասկացողութեան կատարեալ բացակայութեամբ։

Իսկ եթէ գրուածքը առնենք փիլիսոփայական իմաստով ու ընդունինք որ Հայն ու անգլիացի աղջիկը կը մարմնաւորեն Հայաստանն ու Եւրոպան, հոն կը գտնենք իրաւացի լուտանքը քաղաքակիրթ կոչուած մարդկութեան երեսին։ Հոն Եւրոպան կը ներկայանայ իր խարդախ դիւանագիտութեամբ, անգութ շահասիրութեամբ եւ ջղային քմահաճոյքներով, իսկ Հայաստանը, մշտապէս մարտիրոսացած, իր ճիգերուն մէջ մինակ լքուած, բայց անուսալիօրէն քաղաքակրթութեան եւ Եւրոպային սիրահարած։ Ու երբ Հայաստանը շատ մօտէն (մահճակալին մէջ) կը շօշափէ իր այնքան սիրելի եւ անմատչելի Եւրոպան, անոր ձեռքերն ու եղունգները տգեղ կը գտնէ իր երազանքէն հիասթափուած…

Ինչո՞ւ չնկատել, որ Մայքըլ Արլէնի պատմուածքը կոչ մըն է ինքնագիտակցութեան ու անձնավստահութեան, սեփական կորովով մեր բաղձանքներուն հասնելու համար։

Այն ինչ որ Մայքըլ Արլէն ըսած է իր պոռթկումին մէջ, շատ յաճախ ու մանաւանդ շատ աւելի վատ ձեւով ըսուած է հայ գրականութեան մէջ, ու թարգմանուած օտար լեզուներու։ Կարծես անգիտացուած գաղտնիք մը օտարներուն հաղորդած է, գաղտնիք մը որ սեւ արատ կը բերէ մեր ազգի ամբողջ անցեալին։ Զարմանալիօրէն ծայրայեղ ժողովուրդ ենք։ Երբեմն հովերը կը փչեն ու դուք կը տեսնէք թէ ինչպէս հայ մտաւորականի լեզուի կապանքները կը բացուին, ու լուտանք չի մնար որ չթափէ հայ ժողովուրդին գլխուն, թերութիւն չի մնար, որ անոր չվերագրէ։ Բայց հովի հոսանքը շուտ կը փոխուի, ու էջեր կը լեցուին երկինք բարձրացնելու մեր առաքինութիւնները։ Մայքըլ Արլէնի դէմ սկսած արշաւանքը վերջին տեսակի հովէ մը կուգայ։

Այս մասնակի երեւոյթէն զատ, երբ մօտենանք Մայքըլ Արլէնին, ընդհանրապէս, իբրեւ գրագէտի, կը տեսնենք, որ առաջին օրէն ան հրապարակ եկած է որպէս Հայ մը, առանց քաշուելու իր ծագումէն. ու մինչեւ այսօր, բազմաթիւ առիթներով, ան յայտարարած է որ ինք Հայ մըն է նետուած անգլիական միջավայրին մէջ։ Անոր վրայ մարմնացած կը գտնենք հայկական յամառութիւնը (այս պարագային դրական երեւոյթ մը) եւ անգլեւսաքսոն կրթութեան ու միջավայրի ընձեռած ինքնավստահութիւնը։ Ան իր կինակը տուած չէ անգլիական ազգին եւ անոր աւանդութիւններուն, ոչ ալ իր գոված հրէական հանճարին, այլ կը մնայ Հայ մը, բազմաթիւ հարցական նշաններ շարած իր առջեւ, ու կը շարունակէ իր ճամբան դէպի արուեստի բարձր հորիզոններ, ներքին հոգեկան հակամարտութիւններով ու ապրումներով ծանրաբեռնուած։ Արուեստի բեմին վրայ բացարձակ յաջողութիւնը մեծ մտահոգութիւն մը եղած ըլլալ կը թուի Մայքըլ Արլէնի համար, ապացուցանելու թէ հին Հայաստանէն մնացած «սորուկ» եւ «այլասերած» մնացորդներն իրենց վրայ կը կրեն ցեղին նախկին մեծութիւնները։

Մայքըլ Արլէնի գրականութիւնն ու իր անձնական կեցուածքը ըստ ամենայնի անոր պատուոյ նժարին կողմը կը ծանրացնեն։ Մինչդեռ հայ լրագրութեան մէկ մասը զայն փէէր Լօթիներու քովը կը դասէ եւ կ՚ուզէ անպատճառ, հայ ժողովուրդի սեւ ցանկը հարստացնել։

Անտեղի եւ անիրաւ անուանարկութիւն մըն է այս, որ պէտք է դարմանուի նոյն լրագրութեան կողմէ, ու կը կարծենք թէ առաջին աղդանշանը պարտաւոր է տալ Պ. Ա. Չօպանեան։

Մայքըլ Արլէնի պատմուածքի ամբողջական թարգմանութիւնը, զոր տուաւ «Յառաջ», արդեօ՞ք պիտի նպաստէ, որ հայ մամուլի ղեկավարները հրաժարին հայկական յամառութենէ (անտեղի յամառութիւն) եւ գոնէ մէկ անգամ ապացուցանեն թէ իրենք ալ կարող են gentleman ըլլալ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՑԱՍՈՒՄԻ ՕՐԸ ԹԱՒՐԻԶԻ Մ[…]

ԹԱՒՐԻԶ 21 փետր. (Սեփ. թղթ.). — Փետրուարեան տամբութեան տարեդարձը […] տարի մեծ խանդավառութեա[մբ] եւ քանի մը տեսակ հանդէսն[երով] կը տօնուի Թաւրիզի մէջ։

Այս տարի ալ 9րդ […] դարձի առթիւ կատարուե[ցան] աշակերտական եւ ժողովրդա[կան] հանդէսներ։

Փետրուար 16ի գիշերը[…] լաւայի Թատերասրահին տեղի ունեցաւ աշակերտական […] դէսը։ Սրահը լեցուն էր եր[…] խուռն աշակերտութեամբ։ Ո[…] կայտառ հարիւրաւոր պա[…] դէմքերը կը փայլէին վառ […] տով։ Կը զգայիք, որ անոնց […] քանչիւրի սրտին մէջ կ՚եռ[…] ազատութեան եւ ազգայի[ն] կախութեան ջերմ զգացու[մը]։

Աշակերտական կազմ[…] պութեան կողմէ ընկ. Խաչիկեա[ն] հանդէսին բացումը, որմէ […] ընկեր Արամ Ալշուճեանը […] բանախօսութեամբ մը բացա[…] օրուան տօնին պատմական եւ […] գային նշանակութիւնը եւ […] կայացուց Հայաստանի […] տխուր եւ սարսափելի կացութ[…]

Մեներգ, զուգերգ, […] արտասանութիւն եւ ապա […] րախաղ մը (Վ. Վալադեանի […] կիստը»), բոլորն ալ աշակեր[տ]ներու մասնակցութեամբ եւ […] սեփական ջանքերով եւ ընդ[…] կութեամբ երեւան եկան։

* *

Փետրուար 18ի երեկոյ[ան] երեկոյեան, տեղի ունեցաւ […] տամբութեան 9րդ տարեդա[րձի] ժողովրդային հանդէսը՝ Հ. […] «Վրէժ»ի կոմիտէի նախա[ձեռ]նութեամբ։ Լիլաւայի Թատ[եր]սրահը լեցուած էր խուռն բա[զմու]թեամբ. շատերը ոտքի […] էին։ Վարագոյրը բացուե[ցաւ] տոյ, Հ. Յ. Դ. «Վրէժ»ի կոմ[իտէի] կողմէ ընկեր Մուշեղը բա[ց]յայտարարեց հանդէսը, առ[…] կելով յոտնկայս յարգել […] տակը մեր այն զոհերուն եւ […] հատակներուն, որոնք ինկա[ն] տրուարեան համաժողովրդ[ական] ապստամբութեան կռիւներ[ուն] թազքին։ Բազմութիւնը պա[…] ռանքով ոտքի կ՚ելլէ, մինչ[…] գախումբը կը նուագէ «Ա[…] քայլերգը «Դուք զոհ գնացի[ք…]

Ապա խօսք առաւ ընկ. […] կակ Կոսոյեանը.

«Ինը տարի առաջ այ[…] որ Հայաստանի հայութիւնը մարդու նման, մէկ սիրտ[…] հոգի դարձած՝ ոտքի ելա[ւ] տապալեց բոլշեւիկեան կա[ր]միր հրէշային լուծը։

Բոլշեւիկեան եւ քէմա[լական] արիւնոտ ու կարմիր լուծերը […] ցած ու գրկախառնուած էին […] շտելու համար փոքրիկ Հա[յաստանը] տանը։ Շատ բնորոշ է բոլշեւի[կեան] մալական «եղբայրակցութ[եան]» մը կը պատկերացնէ […] հնագոյն բանակալութեան […] պար օրինակ մը […] Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ մէջ[…] Թուրք բոլշեւիկ եղբայր[…] թեան իբր զայտուն օրի[նակ] յիշեմ հետեւեալ դէպքերը […]

Վասպուրականի մէջ […] թուին, Թուրք կառավար[ութեան] հրահանգով քիւրտ Համի[…] կուրը սպաննել տուաւ Հ. Յ. [Դ.] նակցութեան լաւագոյն եւ […] տառական գործիչ մը՝ Մ[…] Ռուբէն Երիցեանը։ Համի[…] կուրը նախատակին դիմե[լ] տանգելէ յետոյ կտրել տուա[ւ] նաեւ անոր լեզուն, որ […] շարունակ յեղափոխութեա[ն] […]

…Հ. Յ. Դաշնակցութեան խօսքը
[ա]րտասանեց՝
«Զանգեզուրի մէջ 1920
…ի աշնան երբ բոլշեւիկները
…անացին Հայաստանի խորհրդա-
…ի անգամ մը Վահան Խորէնին
… Արշակ Շիրինեանը՝ չեկիստներ
…ել տուած էին Վահանի գանկը
… Արշակի բազուկները, առարկե-
…լ որ այդ գանկն ու բազուկներն
…անցող գիտակները ընդունակ են
…րէն յարութիւն առնելու՝ մտա-
…ելու ու գործելու Հ. Յ. Դաշնակ-
ցութեան համար։
«Այս Ռաֆայէլներու լեզու-
ներ, Վահաններու գանկեր, Ար-
շակներու բազուկները կան ու
կը միան պայքարելու համար
բոլշեւիկ-քէմալական արիւնոտ
բռնակալութեան դէմ։ Հզօր է
Դաշնակցութեան գանկը, ազդու
է անոր լեզուն եւ հուժկու ա-
նոր բազուկը՝ կերտելու համար
Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի
փառաւոր արշալոյսը»։
Յետոյ խօսեցաւ ընկ. Յակոբ
Տէր Յակոբեանը.
«Փետրուարի 18ը հայ ժողո-
վուրդի երկու գեղեցիկ յատկանիշ-
ների ցայտուն արտայայտու-
թիւնն է. ա) նրա ազատասիրու-
թիւնն է, իսկ բ) նրա անկախա-
սիրութիւնը։
«Հայ ժողովուրդի նորաստեղծ
անկախութիւնն ու ազատ Հա-
յաստանը խորտակեց այն ազ-
գի ձեռքով, այսինքն Ռուսի
ձեռքով, որի հետ մենք Հայերս
դարեր շարունակ կապել էինք
մեր ազատութեան եւ անկախ
հայրենիք ստեղծելու յոյսը։
Ռուս բոլշեւիկներին միացան
նաեւ հայ բոլշեւիկները եւ կար-
միր չեկիստները եւ ձեռք ձեռ-
քի տալով քէմալական բռնա-
կալութեան հետ խորտակեցին
մեր ազատ ու անկախ հայրե-
նիքը՝ Չնայած այն հանգա-
մանքին, որ հայ ժողովուրդը
դարեր շարունակ երազել էր
ռուսական հովանին ու պաշտ-
պանութիւնը, բայց այդ նոյն
ժողովուրդը հպարտ ու հուժկու
կեցուածքով ծառացաւ ռուսա-
կան մահասփիւռ Չեկայի կա-
ցիններին դէմ եւ կերտեց Փե-
տրուարեան համաժողովրդական
ապստամբութիւնը, որ մեր նո-
րագոյն պատմութեան հոյակապ
էջերից մէկն է»։
Բանախօսը պատկերացնելով
գաղութներու ներկայ վիճակը,
ծանրացաւ նաեւ Ատրպատակա-
նի հայոց արդի կացութեան
վրայ, յիշեց տխուր կողմերը,
առաջարկեց.
Ա) Ուժ տալ Համազգայութեա-
յին Մարմնի մը գաղափարին ի-
րականացման։
Բ) Բարձր պահել մեր կրթա-
կան, մշակութային եւ ազգային
բոլոր հիմնարկութիւնները ո-
րոնք մեր մտաւոր եւ իմացա-
կան գոյութեան հիմնաքարերը
…ը կազմեն եւ
Գ) Համախմբուիլ Հ. Յ. Դաշ-
նակցութեան դրօշին տակ, որ
…եզ կ'առաջնորդէ դէպի ազգա-
յին …իտակ ուղին, դէպի ազատ
…այրենիքի գաղափարի իրա-
կանացումը։
Նուագախումբը ընկ. Երուանդ
Մարտիրոսեանի ղեկավարու-
թեամբ նուագեց ազգային ռազ-
…ական եղանակներ, իսկ ընկ.
…րգէս Գրիգորեանը ջութա-
կով նուագեց «Հայաստան»ը, որ
…որ տպաւորութիւն ձգեց
ներկաներուն վրայ։
Ընկեր Երուանդ Մարտիրոս-
եանը ջութակի վրայ նուագեց
«…ոնեակ»ը։ Երգին յաջող նուագն
… եղանակը այնքան
…որ տպաւորութիւն թողուցին,
…համարակութեան բուռն ծա-
…ով եւ խնդրանքով ջութա-
…րը նուագեց նաեւ Սայ-
…թ Նովայի «Մէ խօսք ունիմ
…իմազով» երգը, նոյնքան յա-
… ու տպաւորիչ։ Օրիորդներ
…րիկ և Աննիկը նուագի մաս-
…կցութեամբ երգեցին «Մայր
…քսի»։ Յաւուր պատշաճի
…սանութիւններ ըրին՝ տի-
… Արշալոյս Մելիք-Բաղդա-
…եան, Օրիորդներ՝ Կայծուհի,
…նուշ եւ Վրէժուհի։
Հանդէսը «կիգրէն մինչեւ

վերջ անցաւ սահուն եւ հաճելի
եւ ժողովուրդը «Մշակ բանւոր»ը
երգելէ յետոյ հեռացաւ շատ
գոհ եւ խոր տպաւորութեամբ։
Ըստ սովորութեան այս տարի
եւս տեղի կ'ունենայ մեծ խնջոյք
Փետր. 18ի առթիւ, վաղը Թ. Հ.
Կուլտ. Տան սրահին մէջ։ մաս-
նակցութեամբ 150 հայրենա-
կիցներու, կուսակցականներու և
չէզոքներու։

ՄԱՍԻՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Լայն տեղեկութիւններ չկան հայկական քաղաքներու շինութեան եղանակներուն մասին։ Ինչպէս կառուցուած էին հայկական մայրաքաղաքները։ Մեծ բան մը չենք գիտեր։ Օրագեան (Եգիպտոս) կարգ մը տեղեկութիւններ կուտայ այդ մասին, հետեւելով եւրոպացի հեղինակներու ուսումնասիրութեան։

Քանի մը տարի առաջ, Երեւանի մէջ եւս կը խօսէին արդի մայրաքաղաքին վերաշինութեան մասին։ Երեւան շինուած է պարսկական ոճով։ Սակայն այդ ոճը չի համապատասխաներ արդի պահանջներուն ու ճաշակին։ Ու կ'առաջարկուէր Երեւանին տալ շրջանակի, իսկ փողոցներուն՝ շառաւիղի ձեւ։ Այսպէսով, կը պնդեն թէ կարելի պիտի ըլլայ անհետացնել փողոցներու փոշին, պաշտպանուիլ հովէն, եւայլն։

Ցօդուածագիր մը, վերջերս, «Խ. Հայաստան»ի մէջ կը խօսի «գիւղատնտեսական քաղաք»ի մը յատակագիծին մասին։ Քաղաքաշինութեան այդ ձգտումը կը յիշեցնէ Քսենոփոնի նկարագրութիւնը Հայոց պատմական տուներուն մասին, որոնք «գետնափոր էին, բերանները ջրհորի բերնի նման, եւ ուր կը բնակէին մարդիկ իրենց անասուններուն հետ»։

Արդի կեանքը եւս ունի գիւղատնտեսական պահանջներ, եւ մարդիկ, որքան ալ ընդարձակ քաղաքներու մէջ բնակին, միշտ պիտի ունենան իրենց անասունները եւ հողի աշխատանքներ։

Այդ պայմանները լաւագոյն եղանակով լրացնելու միջոցն է քաղաքին տալ գիւղատնտեսական ագարակի մը երեւոյթը։ Հին քաղաքները պարտիզաձեւ էին, որովհետեւ քաղաքի կեանքը այդպէս կը պահանջէր։ Վաղուան քաղաքը պէտք է ըլլայ գիւղատնտեսական քաղաք մը։

Այս վերջին ձեւը ճարտարապետական նկարագիր չունի, այլ կը հիմնուի հողերու համայնացման քաղաքականութեան վրայ։

Քաղքենի կեանքը մեկուսացուցած էր բնակարանները, ընդհանրական աշխատաւորական կեանքը կը պահանջէ հաւաքական բնակարան։ Այս ձեւը հիմնապէս կը փոխէ բնակարաններու խոհանոց, բաղնիք եւ այլ բաժանումները։

Ինչպէս քաղաքին, նոյնպէս բնակարաններուն ձեւը մեծապէս կ'ազդեն բնակիչին վրայ։ Այսպէս կ'ըսուի թէ մեծ հրապարակներն են, որ յեղափոխական ոգի արթնցուցած են մարդոց մէջ։ Դարձեալ բնակարաններ կան, որ վատ կամ լաւ ազդեցութիւններ ձգած են մարդոց վրայ։ Այս տեսակէտով, պէտք է փոխել նաեւ դպրոցները։ Ամէն դպրոց պէտք է համապատասխանէ աշակերտներու հասակին ու կրթական մակարդակին։ Պիտի փոխուի նաեւ պարտէզներու ձեւը, որ յատուկ է քաղքենի երկիրներու ռոմանթիկ կամ տպաւորապաշտ ճաշակին։ Հին պարտէզները նեղ ու մեկուսի ծառաններ ունէին, հանգիստ վայելելու համար իշխանուհիներու սէրը։ Նոր պարտէզները պիտի մշակուին ու ծաղկազարդուին արձակ դաշտի մը պէս։

Կլիման եւս կ'ազդէ բնակարաններու շինութեան ձեւին վրայ։ Այսպէս Ճափոնները երկու տանիք կը շինեն իրենց տուներուն վրայ, պաշտպանուելու համար տաքութեան դէմ։ Նոյնպէս ցածլիկ կը շինուին բնակարանները, վախնալով երկրաշարժներէ։ Հայաստանի տաք կլիման եւս կը պահանջէ տուները պաշտպանել ջերմութեան եւ երկրաշարժի դէմ։ Շէնքերը պիտի ըլլան ճկուն ու թեթեւ, ոչ միայն ուղղահայեաց, այլ նաեւ հորիզոնական ուղղութեամբ երկար, երկայրկ կամ եռայրկ։ Ճահճուտ վայրերուն մէջ, բոլոր բնակարանները շինել սիւներու վրայ։

Անշուշտ պէտք չէ մոռնալ առողջապահական պահանջները։ Այդ տեսակէտէն, լաւագոյնն է շէնքերուն մէջ աւելցնել բացօթեայ բաժիններ, բաց սանդուխներով, բաց տանիքներով։ Փողոցներուն տալ զովութիւն եւ շուրջ շարք շարք ծառերով։

ՋԻՆԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱՃԱԿԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Երեւանի «Կոմունալ» դրամատունը, 100 րուբլի նուիրելով Հեռաւոր Արեւելեան Բանակին վիրաւոր եւ հիւանդ մարտիկներուն (չինական ռազմաճակատ), հրաւէր կը կարդայ Պետական եւ Գիւղատնտեսական դրամատուններուն հետեւիլ իրեն։

Նոյն նպատակին 100 րուբլի նուիրեց Ուճուղիններու վարչութիւնը եւս հրաւէր կը կարդայ Հայ Ջրտնտեսութեան։

Լէնինականի Քաղաքային Խորհուրդը եւս 345 րուբլի նուիրելով հրաւէր կը կարդայ Հիւսուածեղէնի Տան, Արթիկ-Տուֆի Վարչութեան, և բազմաթիւ ուրիշ հաստատութիւններու (Խորհրդային Հայաստան, 26 փետր.)։

ՄԻՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Գրեցինք թէ Երեւանի ժողովուրդը դժգոհ է ծախուած միսէն։ «Խորհրդային Հայաստան», իր աշխատակից բժիշկներէն եւ խմբագիրներէն խումբ մը կազմած, քննութիւն կատարեց սառնարանին մէջ։

Այդ քննութիւնը ցոյց տուաւ որ առողջապահական ոչ մէկ նախազգուշութիւն ձեռք առնուած է, մաքուր պահելու համար միսերը։

Երեւանի սառնարանը միս կը ստանայ Ելենովկայէ, Հիւսիս. Կովկասէ, նոյնպէս քաղաքին սպանդանոցէն։

Ելենովկայէն փոխադրուած միսերը կը գտնուէին ցեխի մէջ։ Իսկ Հիւս. Կովկասէն փոխադրուած միսերը կը հոտէին։

Ծախու հանուած էին հիւանդ ոչխարի միսեր։ Դեկտեմբերի ընթացքին կատարուած քննութիւնը ցոյց տուած էր, որ վակոն մը միս հոտած եւ աւրուած է։ Այդ միսը խնամքով պահուած կը մնար, որովհետեւ սառնարանին վարիչը, ռուս Սալավիէվ հոտած չէր համարեր։ Այս վարիչը այնքան ինքնիշխան կը թուի, որ ճամբեր է սառնարանին բժիշկը, մերժեր է բժշկական քննութիւնը։

Նոյն վիճակին մէջ կը գտնուէին ձուկերը։

Սառնարանը միս կը հայթայթէր ոչ միայն Երեւանի, այլ նաեւ... Հիւսիս. Կովկասի։ Արդ, սառնարանին միսերուն 30—40 առհարիւր համեմատութեամբ կարեւոր մէկ մասը Հիւսիս. Կովկասն է, որ կը ղրկէ Երեւանի։ Եւ Երեւանն է, որ, յետոյ, միս կը հայթայթէ Հիւսիս. Կովկասի։

Միսերն ալ ճամբորդութեան մէջ, ի՛նչ լաւ բան։

«Խորհրդ. Հայաստան»ի քննութեան հետեւանքով, սառնարանը առնուեցաւ առողջապահական հսկողութեան տակ։ Կազմուեցաւ նոր Յանձնախումբ մը, որ իր կարգին երեւան հանեց ուրիշ թերութիւններ։ Ժանգոտ կեռերէն միս կախել, մաքուր միսերը խառնել հիւանդ միսերուն։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐԱՏՈՒՆԸ

Գործավարներու Խորհուրդը որոշած է կառավարատուն մը շինել Երեւանի մէջ։ Շինութեան յանձնախումբին կ'անդամակցին Միք. Չալեան, Գ. Հանէսօղլեան, Ա. Եսայեան, Ասրեան եւ Կ. Հալաբեան։

Կառավարատունը պիտի գրաւէ թաղի մը մէջ լայն տարածութիւն մը։ Պիտի ունենայ առանձին բաժիններ 20 հաստատութիւններու համար, ուր պիտի աշխատին 1000 հոգի, 15 առեւտրական - արդիւնաբերական տուներ, ուր պիտի աշխատին 5000 հոգի, գործակցական կազմակերպութիւններ, ուր պիտի աշխատին 500 հոգի։

Շէնքը պիտի ունենայ 140 հազար խորանարդ մեթր եւ պիտի արժէ 3.080.000 րուբլի։ Շինութեան համար պիտի գործածուի արթիկ-տուֆ։ Տան յատակագծին պատրաստութիւնը մրցումի դրուած է։

Յանձնախումբը քննութիւններ կը կատարէ անհրաժեշտ միջոցներու, ինչպէս նաեւ վայրին մասին։

Շինութիւնները պիտի սկսին օգոստոսին։

ԼԱՏԻՆԱՑՄԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ԳԱՂՏՆԻ ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԸ ԵԽՍ

Աթէնքի Նոր Օրը, ոմէ շրջաբերական մը արտատպեր էինք երէկ, փետր. 28ի թիւով կը հրատարակէ հետեւեալ գաղտնի հրահանգը,—

Այս հրահանգին կարեւորութիւնը ըմբռնելու համար պէտք է յիշել որ Լէոն ԺԳ. պապը ժամանակին ուրիշ հրովարտակ մը հանած էր, որով արեւելքի եկեղեցիներու արժանիքը վեր առնելէ յետոյ. կուտար կարգ մը որոշումներ անոնց գոյութեան պահպանման համար, խիստ պատիժներ տնօրինելով այն կրօնականներուն դէմ որոնք արեւելքցիները ծիսափոխութեան պիտի մղէին։

Ս. ԺՈՂՈՎ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
Բրօթօքոլի թիւ 1310/28
(Գաղտնի)

ՀՐԱՀԱՆԳ

Տարբեր կողմերէ, մանաւանդ Եւրոպայէ եւ Ամերիկայէ մեր Ս. Ժողովոյն ստէպ խնդրանքներ կը ներկայանան, որոնք ըստ կանոնական օրագրքի 98րդ. յօդուածի կը խնդրեն ծիսափոխութեան արտօնութիւն։ Ընդհանրապէս նշմարուած է թէ արեւելեան ծէսէ լատին ծէս անցնելու փափաքը մեծ է։

Առաքելական նուիրակները եւ պատրիարքները այս խնդրանքները ներկայացնելու առթին, ըլլայ բերանացի կամ գրաւոր, ջատագովեց պատեհութիւնը եւ անհրաժեշտութիւնը, ընդառաջ երթալու խնդրանքներուն։

Հաւատացեալներու պէտքերուն աւելի դիւրաւ հասնելու եւ երբ հարկը պահանջէ արագօրէն գործելու եւ աւելի սերտ խաղաղութիւն մը պահելու նպատակաւ տարբեր ծէսի հաւատացեալներու միջեւ, Ս. Ժողովս լուրջ քննութենէ վերջ, բաղձալով միայուն որոշում մը տալ, Ա. Քահանայապետի հաւանութեամբ, հաստատութեամբ որոշեց որ առաքելական պատուիրակներու եւ նուիրակներու իշխանութիւն տրուի արեւելեան ծէսէ լատին ծէսը անցնելու արտօնութիւն տալու։

Արարողութիւն կամ ծէս փոխելու կանոնական պատճառ կը համարուի

1) Նոր մտնելիք ծէսին մէջ դաստիարակուած ըլլալը։

2) Եթէ բնակութիւն հաստատած վայրին մէջ դժուարութիւն ունենայ իր բուն ծէսին եկեղեցին յաճախելու կամ եթէ եկեղեցի չկայ։

3) Եթէ իր ծէսին պատկանող կաթողիկէ վարժարան չկայ։

4) Որպէսզի ընտանիքին մէջ միօրինակութիւն ըլլայ։

5) Եթէ արեւելքի մէջ լատին կրօնաւորական հաստատութեան մէջ մտնէ։

6) Լատին կղերանոցներու մէջ դաստիարակուած ըլլալը։

7) Իր ծէսին ժամերը և պահքերը պահելու դժուարութիւն կամ անկարելիութիւնը։

8) Ապառնի կնոջ փափաքին գոհացում տալը, եթէ կինը պահանջէ։

Հրովարտակը կը յանձնարարէ որ խմբովին ծիսափոխութիւններ չըլլան, որպէսզի աչքի չզարնէ եւ աղմուկ չյարուցուի։ Ու կը պահանջէ որ ամէն տարի տեղեկութիւն տրուի ծիսափոխութեան մասին։ ԿԱՐՏԻՆԱԼ ՍԵՆՁԻՐՕ (քարտուղար), ՉԻԲՈՆԵԱՆԻ (փոխ քարտուղար)։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Ա. ԱՀԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Պուքրէշի մէջ ալ կազմուած է Յանձնաժողով մը տօնելու համար Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան 40ամեակը։ Յանձնաժողովին նախագահն է առաջնորդ Յուսիկ արք., գործադիր մարմնի նախագահը՝ Տոքթ. Ա. Տիրացեան, քարտուղարը՝ Ս. Գազանճեան։ Գործադիր մարմինը իր փետր. 28ի նիստին մէջ որոշած է.—

Յոբելինական հանդէսը կազմակերպել Յունաց դպրոցի դահլիճին մէջ, ապրիլ 6ին։

Դիմել Պուքրէշի երեք թերթերու խմբագրութիւններուն որ այսուհետեւ Ահարոնեանի գործերէն հատուածներ տան՝ հանրութիւնը մօտէն ծանօթացնելու համար յոբելեարի գրականութեանը։

Թերթերուն տեղեկութիւններ հաղորդել շարունակ գործադիր մարմնի աշխատանքներու մասին։

Սուրիոյ գաղթականներու օգտին կատարուող հանգանակութիւնը չխանգարելու համար նիւթական ձեռնարկներ ընել մարտ 15էն սկսեալ։

Յոբելեարը արժանաւորապէս հայութեան ծանօթացնելու համար, դասախօսութիւններ կազմակերպել Ուսանողութեան, Աշակ. Միութեան եւ հասարակութեան համար։

Դիմել գաւառի բոլոր թաղական մարմիններուն յոբելինական յանձնախումբեր կազմելու համար։

ՁՈՒԿԵՐՆ ԱԼ ԿԸ... ԽՕՍԻՆ

Մինչեւ հիմա կը կարծուէր թէ ձուկերը չեն կրնար խօսիլ, որովհետեւ, կ'ըսէ հէքեաթ մը, տիեզերածնութեան օրերուն, երբ բոլոր կենդանիները Աստուծոյ ներկայացեր են, ձուկերը մոռցեր են լեզու ուզել։ Եւ սովորութիւն է ըսել «ձուկի պէս լուռ»։ Ընդհակառակն, ձկնաբանները կը պնդեն թէ ձուկերն ալ կը խօսին։ Մասնաւորաբար անուշ ջուրերու ձուկերը, իշխանաձուկն (carpe) ու խարակաձուկը (goujon)։ Ձկնորսներն ալ կը վկայեն, որ այս ձուկերը, ջուրէն հանուած պահուն, կ'արձակեն քաղցր մրմունջ մը, որ իրենց մահուան երգն է թերեւս։

Ձուկեր կան, որ լեզուաձեւ մասեր ունին իրենց բերնին մէջ եւ կրնան այդ մասնիկով արտաբերել յօդաւոր ձայներ։ Եւ դեռ ձուկեր ալ կան, որ շրթներուն։ Փողոշը (Morue) ունի լեզու մը, որ բաւական մեծ է և սուղ կը ծախուի։

Միւս կողմէ, գետերու ձուկերը զանազան ձեւեր ունին իրարու խօսելու, բարեւ մը տալու, վէճ ու ժողով ընելու։ Վտակներ կան, ուր ձկնորսութիւն երբեք չէ կատարուած։ Առաջին իսկ կարթով, կրնանք ձուկ որսալ։ Արծաթ ոզնոյզի մը նման կը կախուին ձուկերը ձեր կարթին ծայրէն։ Անգամ մըն ալ նետեցէք կարթը։ Այլեւս չէք կրնար ձուկ բռնել։ Ո՛ւր գացին ձուկերը։ Ապահովաբար մէկը միւսին ըսաւ եւ փախան։

Խաչաձուկը (grondin), զոր Ֆրանսացիները ժամանակին կկու-ձուկ կ'անուանէին, կ'երգէր ու կը խօսէր պահ մը ատեն ջուրէն հանուելէ յետոյ։ Միջերկրականի մէջ ձկնորսները յաճախ կ'որսան փոքրիկ ձուկեր, որոնք դեղնօրակ եւ նարինջի գոյն աչքեր ունին։ Այս ձուկերը երբ ջուրէն հանուին, այնպիսի սաստիկ ձայներ կը հանեն, որ կը զարմացնեն ձկնորսները։ Այդքան փոքրիկ բերան մը եւ այդքան ուժեղ ձայն։ Փորթուկէզները խողաձուկ կ'անուանեն, որովհետեւ ձայնը կը յիշեցնէ խոզը։ Ծիծեռնաձուկերն ալ կը սուլեն՝ երբ վեր կը նետուին ջուրին մակերեսէն։

Ոմանք կը պնդեն թէ այս ձայները արդիւնք են օդի վերջին պաշարին, որ դուրս կ'ելլէ անոնց շնչական գործարանէն։ Եւ սակայն ձկնաբանները կը հաստատեն, որ իրապէս շատախօս ձուկեր ալ կան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԶՆԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկած ենք հրատարակելու հատոր մը նուիրուած Երզնկայի քաղաքի ու գաւառի հին եւ նոր պատմութեան, այս առթիւ կազմելով նաեւ խմբագրական մարմին մը։ Որպէսզի ամբողջական գործ մը կարելի ըլլայ պատրաստել, կը խնդրուի վերապրող բոլոր Երզնկացիներէն աջակցիլ սոյն ձեռնարկին, մեր հասցէին ղրկելով Երզնկայի քաղաքին եւ գաւառին հետ առնչութիւն ունեցող նիւթեր. պատմական, եկեղեցական, ազգագրական, տնտեսական ազգային կեանք, տեղահանութիւն, ռուսական շրջանի գրաւումը եւ կռիւները, ազգային առեւտրական դէմքերու կենսագրութիւններ, լուսանկարներ, ձեռագիրներ եւն.։ Ղրկուած պատկերներ եւ ձեռագիրներ, յետագային ըէքօմանտէ կը վերադարձուին իրենց հասցէներուն։

Նոյնպէս կը փափաքինք անհրաժեշտօրէն ունենալ բոլոր վերապրող հայրենակիցներուն անունները եւ հասցէները, որոնք հատորի վերջին բաժնին մէջ պիտի հրատարակուին, հայրենակիցներուն առ ի դիւրութիւն։

Հատորը յուշարձան մը պիտի ըլլայ, ձօնուած մեր նահատակներուն։ Կը սպասենք որ ամէն հայրենակից պատասխանէ մեր հրաւէրին նոյնիսկ քանի մը տողով։

«Նոր Օր» հրատարակչականը վեց տարուան ընթացքին լոյս ընծայած է երեսուն հատոր գրքեր։ Նոր ձեռնարկը, շուտով հրատարակելու համար կը խնդրուի հայրենակիցներէն սոյն սրաւէրին փութով պատասխանել։

«Նոր Օր» հրատարակչական ընկերութեան նախաձեռնութեամբ կազմուած խմբ. մարմին. Հասցէ՝ K. Lazian, 20 A. Voulis Athènes.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐ. ԼԻՏԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Մարտ 3ին Օր. Լիտի Տէմիրճեան նուագահանդէս մը տուաւ մեր քաղաքի թատրոնին մէջ, որ լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։ Տոմսերը սպառած ըլլալով շատեր դուրսը մնացին։ Արուեստասէր Հայեր ալ փութացած էին քաջալերել ջութակահար հայուհին։ Նուագահանդէսը անցաւ շատ յաջող, հիացում պատճառելով հանդիսականներուն։

Պահ մը սիրտս ուրախութեամբ լեցուեցաւ, որովհետեւ հայուհի մըն էր որ իր տաղանդով կը փառաբանուէր Եւրոպայի սրտին վրայ։ Իսկ յետոյ աչքերս թրջեցան, խորհելով թէ չունինք մերանկախհայրենիքը, ուր ծաղկէին ու ծափահարուէին այսպիսի տաղանդները…։

Ն Տէր Կումսեան

մըն է եւ թէ այդ բանին համար լուրջ պատճառներ պէտք են: Հարցաքննիչ դատաւորները՝ երբ վստահ չեն ամբաստանեալի մեղաւորութեան մասին, ատիկա գնահատելու հոգը պէտք չէ ձգեն երդուեալ դատաւորներու, այլ իրենք իսկ տան որոշումը՝ համաձայն իրենց հոգիին ու խղճին: Կ՚աւելցնէ թէ ինք չի վախնար խնդրին Եղեռնադատ Ատեանի առջեւ հանուելէն· ընդհակառակն: Սակայն «իմ և ձեր պարտականութիւնն է, առանց պատճառի, նոյնիսկ 24 ժամ չերկնցնել արգելափակումը անմեղի մը, որ ձերբակալուած եւ հետապնդուած է առանց փաստի, ֆրանսական քաղաքացիի մը, որ ամուսնացած է եւ հայր՝ չորս զաւակներու»:

Վերջացնելով կը պահանջէ չեղեալ համարել Ալմազեանի դէմ բացուած ամբաստանութիւնը եւ ազատ արձակել զայն:

⁂ Թերթի մը համաձայն, Ալմազեան պիտի ղրկուի Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ, ուր պիտի դատուի Մայիս 7—8:

Իտալիոյ օդանաւային ուժը եւ Ֆրանսա

«Ճոռնալէ տ՚Իտալիա» երկար յօդուած մը կը նուիրէ Իտալիոյ օդանաւային ուժին, որուն ելմտացոյցը այս օրերս պիտի քննուի խորհրդարանին կողմէ: Կ՚ըսէ թէ նիւթական միջոցներու նեղութեան պատճառաւ, Իտալիոյ օդանաւային ուժը շատ աւելի տկար է քան Ֆրանսայի, Ռուսիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ ուժերը: Պէտք է հաշուի առնել նաև որ Եուկոսլաւիոյ օդանաւերը ֆրանսականներուն լրացուցիչ մասը կը կազմեն:

Իտալիա վերջին հինգ տարիներու ընթացքին ծախսած է է միայն 2 միլիառ 238 միլիոն: Այս գումարը շատ քիչ է, մանաւանդ երբ նկատի առնենք որ Ֆրանսայի պէս ուրիշ պետութիւններ ալ մեծ զարկ կուտան օդային սպառազինութեանց քաղաքականութեան: Ֆրանսայի զինուորական օդանաւային ուժը, կ՚ըսէ «Ճոռնալէ տ՚Իտալիա», կը գլէ կ՚անցնի իտալական, անգլիական եւ ռուսական օդանաւային ուժերը: Ասիկա մտածել պէտք է տայ Իտալիան:

Ամանուլլահ Իտալիա կը դառնայ

Հռոմ, 10 մարտ.— Աֆղանիստանի նախկին թագաւորը Պոլսոյ եւ Պրինտիզիի ճամբով Հռոմ հասաւ այս առաւօտ: Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ զանազան մեկնութիւններ կը տրուի այս անակնկալ վերադարձին: Կ՚ըսուի թէ Ամանուլլահ առայժմ հրաժարած է իր հայրենիքը վերադառնալէ եւ վերստին ձեռք ձգելէ գահը, ինչպէս ծրագրած էր Մուսթաֆա Քէմալի հետ համաձայնութեամբ: Ամանուլլահ այս անգամ աֆղանական դեսպանատան մէջ չպիտի նստի, ինչպէս նախապէս, այլ Օրացիօ փողոցի գեղեցիկ մէկ ապարանքին մէջ, զոր գնեց վերջերս:

⁂ Ամանուլլահի խորթ եղբայր Սէրտար Ամին Խան եւ նախկին առեւտրական պատուիրակ Ապտիւլ Հաքիմ Խան, որոնք անցեալ ամիս ձերբակալուած էին իբրեւ դաւադիր, Պիրմանիա աքսորուեցան:

Le Gérant H. STEPHAN

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գրեց՝ Ն. Հանգոյց

(Մատենաշար Դրօշակ Թիւ 68)

Տպ. Փարիզ 1930: Գին 5 ֆր., Ամերիկա 25 սէնթ: Դիմել Լեւոն Թաղէոսեանի, 71 Ave. Kléber, Paris (16).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ֆրանսական բանակի կամաւորներէն Յակոբ Գրիգորեան (բուն անունը Յակոբ Նազարեան) որ 1928ին Փարիզէն մեկնած է գալու: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջականները: Իմացնել՝ իր մօր Տիկ. Սրբուհի Նազարեանի, 16 Rue Blanqui, Paris (13e): Ճշգրիտ լուր տուողին նուէր:

— Կը փնտռուի Օր. Ազապի Պօշնակեան որ 1926ին Յունաստանէն փոխադրուած է Ֆրանսա: Իր վերջին հասցէն էր՝ Chez Mr. Beylerian, Joyeuse, Ardèche: Այժմ իրմէ լուր չկայ: Իմացնել՝ Սահակ Պօշնակեանի, Fontafi par Genouillac, No. 19, (Charente).

— Կը փնտռուի Բալուի Արթուխան գիւղէն Գրիգոր Պապօեան, որ կը կարծուի թէ այժմ Ռուսիա կը գտնուի: Իր հասցէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր որդւոյն Միքայէլ Պապօեանի, Usine de Gromelle, St. Saturnin les Avignons, (Vaucluse), France:

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել:

— Կարնեցի Վահէ Նարինեան կը փնտռէ Սեբաստացի Յովհաննէս Գըզըրեան: Կը կարծուի թէ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջականները: Իմացնել «Յառաջ»ի:

— Յարութիւն Պուռնազեան կը փնտռէ իր եղբայրները Յովհաննէս եւ Գեղամ Պուռնազեաններ, որոնք Շ. Գարահիսարի ապստամբութենէն յետոյ աքսորուած են իրենց մօր հետ: Այժմ պիտի ըլլան 18 եւ 20 տարու: Իմացնել «Յառաջ»ի: Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողին նուէր:

—Կը փնտռուին գարապօղազցի Հմայեակ ճէօմէրտեան, 20 տարեկան, հօր անունը՝ Խնկօ, մօր անունը՝ Թուրվանտա տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Ենոքիա, Միւշկիւնազ, Դեղխի ճէօմէրտեան (այս վերջինը առեւանգուած է Թել Ապեատի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անունը՝ Ոսկիան, մօր անունը՝ Անիկ: Կաթնուկ, հօր անուն Դանիէլ, մօր անուն Հալաճ: Իմացնել Աղապապ Պարսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել:

Կը փնտռուի նաեւ Նազլու Պարսամեան եւ իր երեք զաւակները, Ռուբէն, Անթառամ, Հռիփսիմէ որոնք Արաբկիրի շրջանին մէջ առեւանգուած են Քիւրտերու կողմանէ: Իմացնել՝ Աղապապ Պարսամեանի վերի հասցէին:

— Տիկին Աղաւնի Վառեկեան ծնեալ (Ճգնաւորեան) կը փնտռէ իր հայրը Միսաք Ճգնաւորեան, մայրը Դշխուհի, եղբայրները Գէորգ, Պետրոս, Սեդրաք, Վահրամ Հայրապետ, քոյրերը Արաքսի, Փայլիկ, որոնք քննիկ Կիւմիշխանէի Այանթաղէնըլլալով տարագրուած էին, եւ անկէց իվեր ոեւէ լուր չկայ անոնցմէ: Լուր տուողին նուէր: Իմացնել Տիկ. Ա. Վառեկեանի, 11 Rue Bisson Paris (20).

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ա. Ահարոնեանի յոբելեանական յանձնախումբերու Ուրբաթ իրիկուան ժողովը:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՄԱՐՏ 1930
13 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1210 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԹՈՐԿԱՅՈՅԶ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԸ

Համաձայն Ազգ. Համագումարի որոշումներուն, հնդիկ ազգայնականները հարիւրաւոր ցոյցեր կազմակերպեցին Յունուար 26ին, բացարձակ անկախութիւն պահանջելով։

Միեւնոյն ատեն, հրահանգուեցաւ Հնդկաստանի օրէնսդիր ժողովի անդամներուն որ հրաժարին, իբրեւ բողոք բրիտանական տիրապետութեան դէմ։

Այս երկու ձեռնարկները յառաջաբանն են ամբողջ ծրագրի մը, որ պիտի գործադրուի հետզհետէ։ Բուն պայքարը պիտի սկսի այսուհետեւ։ Աւելի ճիշդ, սկսաւ երէկ իսկ, երբ Կանտի, փիլիսոփայ յեղափոխականը, գլուխն անցած իր հաւատարիմներուն, Անմէտապատէն ճամբայ ելաւ դէպի կառավարական աղահանքերը։ Հարիւր հազար համակիրներ բարեւի կեցած էին իր ճամբուն վրայ։ Միւս կողմէ, քսան հազար հաւատարիմներ նախընթաց իրիկուն հանդիսաւորապէս աղօթեցին Սապարմաթի գետակին չորցած անկողնին մէջ, «Սուրբ»ին յաջողութեան համար։

Վախ կար որ ճամբայ ելած ժամուն իսկ ձերբակալուի Կանտի, ինչպէս եղաւ իր տեղակալը, ընդդիմացած ըլլալով արգելքի մը։ Կը թուի թէ բրիտանական իշխանութիւնը առ այժմ չուզեր գահավիժել դէպքերը, եւ պիտի սպասէ ուխտագնացութեան կամ ցոյցերու ելքին։

Իրազեկներ կը հաղորդեն թէ դէպի աղահանքերը ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ մօտաւորապէս տասն օր, տաժանելի պայմաններու մէջ, որովհետեւ օդը սարսափելի տաք է այդ շրջանին մէջ։

Ճամբորդութեան գլխաւոր նպատակն է կազմակերպել կրաւորական դիմադրութեան կռիւը, դադրեցնելով աղի տուրքին վճարումը, իբրեւ մէկ միջոց։ Միւս մարտական — բայց ոչ զինեալ — միջոցներն են չգործակցիլ բրիտանական իշխանութեանց, հրաժարիլ բոլոր պաշտօններէն, մերժել դատական կոչնագիրները եւն։ Մէկ խօսքով՝ ոչ մէկ բռնի միջոց։ Այլ միայն անհնազանդութիւն։

Վերջին համագումարէն յետոյ, Կանտի հրապարակաւ պարզելով իր տեսակէտները, կը յայտարարէր.

— «Մեր դիրքը պիտի ըլլայ քաղաքացիական կռիւ՝ առանց արիւնահեղութեան։ Դէպքերու ընթացքը կախում ունի բրիտանական կառավարութենէն։ Մեր պահանջն է բացարձակ անջատում Մեծն Բրիտանիայէն։ Ասկէ պակաս բան չենք ընդունիր... Պայքարը շատոնց սկսած է։ Երկրին բոլոր մասերուն մէջ կը տեսնէք միլիոնաւոր այրեր եւ կիներ որոնք կը մանեն եւ կը հիւսեն։ Վերջ ի վերջոյ այս ճիգը պիտի յանգի Մեծն Բրիտանիոյ ճարտարագործական տիրապետութեան դադարման»։

Իր զինակիցներէն մէկն ալ կը շեշտէր, միեւնոյն առիթով.

— «Մենք մարդկութեան եւ Աստուծոյ դէմ ոճիր կը նկատենք աւելի երկար ենթարկուիլ լուծի մը որ արդէն աղէտ մը եղած է մեր երկրին համար։ Կ'ընդունինք, սակայն, թէ ազատութիւն ստանալու ամէնէն ազդու միջոցն է երբեք չդիմել բռնութեան»։

Ուրեմն, հնդիկ ազգայնականները կը յուսան Հնդկաստանը բրիտանական լուծէն փրկել առանց բռնութեան, «քաղաքացիական անհնազանդութեամբ», ինչպէս կը կոչեն իրենք։ Կանտի մարմնացումն է այս վարդապետութեան, որուն առաջին քարոզիչն եղաւ Տոլստոյ,— Չարին չարով չդիմադրել։

Բայց հարցը վարդապետութեան մասին չէ, այլ նոր եւ անհեղ փոթորիկի մը, որ կ'ոռնայ Ասիոյ խորերէն։ Այս անգամ Հնդկաստանէն։

Կանտիէն դժգոհներ ալ կան։ Եթէ կ'ուզէք՝ աջ եւ ձախ հոսանքներ։

Առաջինները՝ ընդհանրապէս իսլամներ եւ հնդիկ ազատական, քաղքենի տարրեր՝ արկածախնդրութիւն կը համարեն փիլիսոփային բռնած ճամբան եւ կը նախընտրեն ուղղակի բանակցիլ բրիտանական կառավարութեան հետ և միջին ելքմը գտնել, իսկ միւսները Կանտին կը մեղադրեն թէ փաքիր է, միամիտ է կամ դաւաճան՝ ազգային դատին։

Առաջին հոսանքին ուժ կուտայ, անշուշտ, Անգլիան, իբրեւ գերիշխան կայսրութիւն։ Երկրորդին ետին կանգնած է Մոսկուան, որ կը փորձէ ծիծաղելի դարձնել Կանտին, մինչ-եւ միլիոնաւոր Հնդիկներ անոր աչքերուն կը նային։

Ուրեմն, Հնդկաստանն ալ կը խլրտի քանի մը ուղղութեամբ, խորունկ մտահոգութիւն պատճառելով Լոնտոնի, ուր երկու տարի է ի վեր Նոր սահմանադրութեան մը հիմքերը կը դնեն։

Այսպէս կամ այնպէս, հունտերը ցանուած եւ աչքերը բացուած են։ Որքան ալ փիլիսոփայ եւ վերացական համարուի Կանտին, իր ետեւէն կը քաշէ անհամար միլիոններ, որոնք պատրաստ են կռիւը շարունակելու եւ զարգացնելու տարբեր ուղղութեամբ։

Անցեալ շաբթու, մտերմական այլ վճռական նամակ մը գրելով փոխարքային, հնդիկ փիլիսոփան դիտել կուտար.

— Բռնութեան կուսակիցները գետին կը շահին եւ իրենց ուժը զգացնեն։ Անվիճելի եւ անխախտ հաւատք ունենալով ոչ-բռնութեան արդիւնաւորութեան մասին։ Մեղք կը համարեմ աւելի երկար սպասել... կրնաք ի դերեւ հանել իմ ծրագիրս, ձերբակալելով զիս, բայց տասնեակ հազարաւորներ պատրաստ են գործը շարունակելու կարգապահ եղանակով մը։

Այսպէս եւ ամէն տեղ, երբ հարցը հայրենիքի եւ ազատութեան մասին է։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐՆ ԱԼ ԿՌՈՒԱԽՆՁՈՐ

Հալէպի «Եփրատ»ը (ռամկավար), կը գրէր Փետր. 19ի խմբագրականով.

— «Մինչեւ հիմա Սուրիա ապաստանածներուն ընդհանուր թիւն է 3,500, որոնցմէ 2000ը՝ Հալէպ, իսկ մնացածները՝ Գամըշլը, Հասիչէ եւ շրջակաները կը գտնուին։

Ասոնց ամէնքն ալ նպաստի կարօտ չեն. շատեր, այսպէս թէ այնպէս, կը ճարեն իրենց ուտեստը եւ կը բնակին՝ աճապարանքով եւ սակաւածախս միջոցներով շինուած հիւղակներու մէջ։ Ամբողջ նպաստընկալներն են հոս՝ Հալէպի մէջ՝ 150 հոգի, որոնց բնակարան եւ ամենօրեայ ապուր կը հայթայթուին. իսկ Գամըշլըի մէջ 50 ընտանիք տեւական խնամքի եւ օգնութեան կը կարօտին։

Երբ ա՛յս է կացութիւնը, մեղք չէ՞ որ օգնութեան կոչեր ըլլան մինչեւ Ամերիկայի մեր հայրենակիցները, որոնք ծանրաբեռնուած են արդէն Նուպարաշէնի հանգանակութեամբ, որ պէտք է շարունակուի եւ արդիւնաւորուի առանց ընդհատումի եւ առանց նուիրատուներու ուշադրութիւնը այլուր դարձնելու։»

Նոյն թերթը կը գրէ փետր. 26ի թիւին մէջ.

— «Քանի մը շաբաթ առաջ Գամըշլըի շրջանը մեկնող ցանձնաժողովի անդամներէն Տէր Բաբկէն Հայր Բշ. առաւօտ քաղաքս վերադարձաւ։ Տէր Հայրը կը յայտարարէ թէ պատրաստուած է գաղթականներու մանրամասն ցուցակ մը ու նշանակուած են անուն, մականուն, տարիք եւ ծննդավայր։ Գամըշլըի մէջ բնակողները 1500ի մօտ են որոնց կարեւոր մասը թշուառութեան մատնուած է. վեց ամսուան ընթացքին մեռած են մեծ ու պզտիկ 243 հոգի. հիւանդութիւնները, մասնաւորաբար «մալարիա»ն, բոլոր սաստկութեամբ ճարակած են. ժողովուրդին հարիւրին 95ը այս վերջին հիւանդութեամբ վարակուած է։

«Տէր Հայրը կ'ըսէ թէ առնուած տեղեկութեան համաձայն երբ օդերը մեղմանան, Տիգրանակերտի շրջանին բեկորները Սուրիա պիտի ապաստանին»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐԸ

Ողողեալ շրջաններէն նոր մանրամասնութիւններ կը հասնին աղէտին մասին։ Ֆրանսական բոլոր թերթերը մասնաւոր թղթակիցներ ղրկած են տեղւոյն վրայ, կացութիւնը մօտէն քննելու համար։ Աղէտին այսքան անակնկալ եւ մեծ ըլլալուն պատճառները կը քննուին։

Մոնթօպանի մէջ 6500 հոգի առանց ապաստանի մնացած են։ Փլատակներուն տակէն դիակներ կը հանուին ամէն օր։

Միւս կողմէ հանգանակութիւնները կը շարունակուին։ Արդէն հաւաքուած է շուրջ 10 միլիոն ֆրանք։ Զանազան քաղաքներ իրարու հետ մրցումի ելած են՝ որդեգրելու համար աղէտեալ շրջաններ։

ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ, առջի օր Մաքտոնըլտի աշխատաւորական կառավարութիւնը փոքրամասնութեան մէջ մնաց, երբ վիճաբանութիւն տեղի կ'ունենար ածուխի նոր օրինագիծին մասին։ Վստահութեան խնդիր յարուցուած չըլլալով, կառավարութիւնը չտապալեցաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ստալին եւ «հաւաքական»ը

«Թան կը գրէ.— Ստալինի յօդուած — ուքազին ամբողջական բնագիրը ցոյց կուտայ թէ ներկայիս խորհրդային վարիչ շրջանակներու մէջ իրական խառնաշփոթութիւն մը կը տիրէ։ Պարզելէ յետոյ հողային տնտեսութեանց հաւաքականացման «յաջողութիւնը», Ստալին դիտել կուտայ թէ այս յաջողութիւնները վտանգաւոր կողմ մը ունին, մանաւանդ երբ անոնք տեղի կ'ունենան անակնկալ կերպով։ Կ'աւելցնէ թէ «անոնք գլխու պտոյտ կը պատճառեն ու մարդիկ կը սկսին կորսնցնել չափի եւ իրականութեան զգացումը, կը գերագնահատեն իրենց ուժերը եւ կը ստորագնահատեն հակառակորդներունը»։ Մէկ խօսքով Ստալին կը ծառանայ վտանգաւոր եռանդին դէմ ստորադաս պաշտօնեաներուն, որոնք ամէն միջոց կը գործածեն հաւաքական տնտեսութեանց մէջ մղելու համար գիւղացիները, առանց նկատի առնելու այն վտանգը որ առաջ կուգայ այս ձեւով իրարու մօտեցնելէ դժգոհները, որոնց ցարդ ցրուած ըլլալը կը դիւրացնէր անոնց տիրապետութիւնը։

Միւս կողմէ Ստալին կը ծառանայ բռնի միջոցներու գործածութեան դէմ։ «Կարելի չէ հաւաքականացում պարտադրել բռնի ուժով, ատիկա յիմար բան պիտի ըլլար եւ յետաշրջական»։ Կը յիշէ օրինակը կարգ մը շրջաններու, ինչպէս Թուրքեստան, ուր տեղական բոլշեւիկները չեն վարանած զինեալ ուժ գործածել, նոյնիսկ սպառնալ ջուրէ եւ գործուած ապրանքներէ զրկել այն գիւղացիները, որոնք կը պահեն հողի անհատական շահագործման դրութիւնը։ Ստալին «ենթասպայի քաղաքականութիւն» անունով կը յատկանշէ այս գործողութիւնները եւ կը յայտարարէ թէ այս սպառնալիքները «անվայել» են։

Ստալին նոյնպէս կը դատապարտէ կարգ մը շրջաններու մէջ տեսնուած այն գործելակերպը, որով գիւղացիները կը պատրաստուին միացնել իրենց բնակարանները, իրենց հաւերը եւայլն։ Մէկ խօսքով, Ստալին կը բողոքէ գիւղերու մէջ անհատական սեփականութիւնը բոլորովին ջնջելու գաղափարին դէմ։

Նոյնպէս կը դատապարտէ հակակրօնական ծայրայեղութիւնները։

Ստալինի սովորութիւնն է յանկարծ դատապարտել ինչ որ նախապէս կը ջատագովէր, սակայն ընդհանրապէս ատիկա կ'ընէ պարագաներու ճնշումին տակ, ու պարագաներն են որ ստիպած են զինքը դադրեցնել հաւաքականացումը։ Դիտելի է նաեւ որ հաւաքականացման նպատակը միայն կուլակներու ջնջումը եւ անոնց գոյքերուն բաժանումը չէ, անիկա ունի նաեւ զինուորական օգտակարութիւն մը, զոր զօրավար Թուքաչեվսկի ի վեր կը հանէր այս օրերս՝ յայտարարելով թէ հաւաքականացումը «նոր խարիսխ մը կը ստեղծէ զանգուածներու սպառազինութեան համար»։ Արդարեւ, մարդոց եւ ձիերու կեդրոնացումը հաւաքական տնտեսութեանց մէջ խորհրդային զինուորական վարիչներուն համար կը ներկայացնէ հաւանական զօրաշարժ մը դիւրացնելու առաւելութիւնը։

Պալքաններու մէջ

Անցած իրիկուն երկու օտարականներ Սթրումիցայի մէջ սրճարանի մը մտեցան։ Անոնցմէ մէկը կոնակէն ատրճանակով սպաննեց պահակ-ոստիկանը, իսկ միւսը ռումբ մը նետեց սրճարանէն ներս, ուր շատ յաճախորդներ կային։ Վիրաւորուեցան 15 հոգի, 4ը ծանր կերպով։ Փախուստի պահուն, ահաբեկիչները կորսնցուցին չորս ռումբ, ատրճանակ մը եւ գլխարկ մը։ Ռումբի պահարանին վրայ արձանագրուած էին Մակեդոնական յեղափոխական կոմիտէին սկզբնատառերը։

⁂ Պուլկարեւսերպ մնայուն յանձնաժողովը եուկոսլաւ կառավարութեան փափաքին վրայ, նիստ գումարեց Ցարիպրոտի մէջ եւ քննեց Քոչանայի, Փիրոթի, Քրիվայի, Փալանքայի եւ Սթրումիցայի մէջ գործուած ոճիրները, որոնց հեղինակները Պուլկարիայէն եկած եւ հոն վերադարձած են։ Որոշուեցաւ թղթածրարը ղրկել պուլկար կառավարութեան եւ խնդրել անկէ որ այսուհետեւ արգիլէ նման ոճիրներու կրկնութիւնը։

Ալմազեանի գործը կրկին պիտի քննուի

Ինչպէս գրեցինք երէկ, ամբաստանիչ ատեանը երեքշաբթի օր նիստ գումարեց՝ նախագահութեամբ խորհրդական Կալարտօ-Մարինոյի։ Երբ հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս իր քննութիւնները աւարտեց, ընդհանուր դատախազ Տօնա-Կիկ թղթածրարը յանձնեց Պ. Կոտէլի, պատուիրելով որ զայն քննէ ուշադիր եւ առարկայօրէն ու որոշում մը տայ։ «Որովհետեւ, աւելցուց, եթէ որոշէք թէ դերձակ Ալմազեան եղեռնադատ ատեանին առջեւ պէտք է ելլէ, այն ատեն երդուեալ դատաւորներուն առջեւ դուք պիտի պաշտպանէք ամբաստանագիրը։»

Ընդհանուր դատախազ Կոտէլ խղճամիտ քննութեան ենթարկեց թղթածրարին հազարումէկ մանրամասնութիւնները, ու ամբաստանիչ ատեանին առջեւ երկարօրէն պարզեց խնդիրը։ Իբրեւ եզրակացութիւն, պահանջեց որ Ալմազեանի մասին

(Ուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Հնդկաստանէն հասած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, երէկ չորեքշաբթի սկսաւ քաղաքացիական անհնազանդութեան շարժումը, գլխաւորութեամբ Կանտիի, որ արդէն 50,000 կուսակիցներ համախմբած է կուժրաթի մէջ։ Կը սպասուէր սակայն որ ազգայնական վարիչը ձերբակալուի։ Փունճապէն ալ բազմաթիւ քաղաքական գործիչներ պիտի հասնին կուժրաթ։ 20,000 հոգի Սապարմաթի գետին եզերքը հաւաքուեցան, ամբողջ գիշերը աղօթելով Կանտիի համար։

ՊՌՆԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թրքական կառավարութիւնը մասնաւոր կանոնագրով մը կ'արգիլէ պոռնկութիւնը։

Այս առթիւ ներքին գործավարութիւնը հետեւեալ շրջաբերականը ղրկած է, իբրեւ յաւելուած կանոնագրին, որուն մանրամասնութիւնները պիտի հրատարակենք առանձին.—

— «Կանոնագրի գործադրութեան պահուն, ամէն բանէ առաջ պէտք է նկատի ունենալ հայրենակիցներու եւ Թրքական օրէնքներու պաշտպանութեան տակ ապրող օտարներու ազատութիւնն ու արժանապատուութիւնը։ Հետեւաբար, ոչ մէկ ատեն պէտք է բռնաբարել որեւէ անհատի պատիւն ու ազատութիւնը, եւ բնակարանի մը անձեռնմխելի հանգամանքը, որքան ատեն որ շօշափելի յանցանք մը գործուած չէ։ Պէտք է առաւելագոյն ուշադրութիւնը ընծայել այս ուղղութեամբ։ Արգիլուած է բացարձակապէս բնակարան մը խուզարկել ապօրինի կերպով, եւ պէտք է դատարանի յանձնել անմիջապէս այդպիսի ընթացքի մէջ գտնուողները։

Անմիջապէս կը կախակայուի եւ օրինական հետապնդման կ'ենթարկուի այն պաշտօնեան, որ պոռնկութեան դէմ պայքարած պահուն չարաչար կը գործածէ իր դիրքն ու պարտականութիւնը։»

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

Երկաթուղիներու ընդհանուր տնօրէն Հաշըմ պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնները կ'ընէ լրագրողներուն.

— Նոր երկաթուղին Յուլիսին Սվազ պիտի հասնի։ Մարտ 10էն սկսեալ, Քէօթահիայէն մինչեւ 89րդ քիլոմեդր պիտի սկսուի բանիլ նոր գիծ մը, իսկ 1931ին մինչեւ Քէօթահիա եւ Պալըքէսիր պիտի երկարի։

Ֆէվզի փաշա Նորակառոյց երկաթուղին գալ տարի մինչեւ Մալաթիա պիտի հասնի։ Այս տարուան կէսին մինչեւ Ջանըքը պիտի բանի։

Ներկայիս բանող երկաթուղիներու ընդհանուր երկարութիւնը 2600 քիլոմեդր է։ Գիծերուն հասոյթը ո՛չ միայն ծախքը կը գոցէ, այլ եւ կը բաւէ պարտքերու մասնավճարները հատուցանելու։ 1934ին, երկաթուղիներու երկայնութիւնը 3507 քիլոմեդրի պիտի հասնի։ Շուէտ ապսպրած ենք 100 վայրաշարժ եւ 1500 վակոն, որոնք լիուլի պիտի բաւեն։ Ապսպրանքներուն մէկ մասը հասած է։ 200,000 փայտէ «Թրավէրս» ապսպրեցինք, որ գարնան պիտի հասնի։ Այս «Թրավէրս»ները տեղական փայտէ պիտի շինուին։

Երկաթուղիներու ընդհանուր պաշտօնէութեան թիւը 8000 է։ Ասոր հազարին երեսունը կը կազմեն օտարմասնագէտները։ Աստիճանաբար պիտի իջեցնենք այս համեմատութիւնը։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐԸ

Թարտիէօի երկրորդ դահլիճն ստացաւ իր վստահութեան քուէն 53 ձայնի մեծամասնութեամբ: Որ եւ է հաւանականութիւն չկայ թէ այս մեծամասնութիւնը կրնայ յառաջիկային աւելնալ: Ընդհակառակն պակսելու հաւանականութիւններ շատ կան, քանի որ ընկերվարական եւ արմատական երկու մեծ կուսակցութիւնները զօրաւոր ընդդիմութեան տրամադրութիւններ ցոյց կուտան եւ առիթ չպիտի փախցնեն տապալելու դահլիճը:

«Յառաջ»ի ընթերցողները հետաքրքրութեամբ հետեւեցան անշուշտ կառավարական վերջին անցուդարձերուն: Թարտիէօի նախորդ դահլիճը միայն մէկ ձայնի տարբերութեամբ ինկաւ, երբ նախարարապետը ինք հիւանդ էր եւ բացակայ: Անոր յաջորդող Շոթանի դահլիճը հազիւ կազմուած՝ խորհրդարանի հետ առաջին շփումին իսկ տապալեցաւ:

Նախարարական այս տագնապներուն պատճառով մօտ երեք շաբաթ յետոյ Լոնտոնի մէջ գումարուած նաւային սպառազինութեանց կրճատման միջազգային Յանձնաժողովը կը ձգձգէր իր խորհրդակցութիւնները, սպասելով Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն: Ֆրանսայի պետական ելմտացոյցը որ դեկտեմբեր 21ին պէտք էր քուէարկուէր եւ նոր օրէնքով մը յետաձգուեցաւ մինչեւ մարտ 31, տակաւին կը սպասէ եւ ապահովաբար հարկ պիտի ըլլայ գոնէ մէկ ամսական առժամեայ ելմտացոյց մը քուէարկել:

Պատերազմէն առաջ արդէն Ֆրանսան կը մեղադրուէր իր նախարարական անհաստատութեան համար: Դժբախտաբար պատերազմն ալ ոչինչ փոխած է կուսակցական անողոք պայքարներէն, որոնց կը զոհուի յաճախ երկրին ընդհանուր շահը: Քաղաքական եւ տնտեսական կացութիւններն այնչափ սերտօրէն կապուած են իրարու, որ երկրի մը ելմտական վիճակը կարելի է որոշապէս դուշակել՝ անոր քաղաքական կացութեան վրայ հիմնուելով. հայելիի մը նման հարազատօրէն կ'անդրադարձնէ մէկը միւսին վիճակը:

Հանրութիւնը որ շատ բան չի հասկնար քաղաքագէտներու վէճերէն եւ մանաւանդ զանազան կուսակցութեանց ծրագիրներու յաճախ աննշան տարբերութիւններէն, անզօր է դարման մը գտնելու այս ցաւալի կացութեան: Շատ դժուարին պարագաներու մէջ է միայն որ կուսակցականները կը յաջողին համաձայնիլ ընդհանուր ծրագրի մը շուրջ որոշ պայմանաժամի մը համար, պայմանաւ որ զօրաւոր անձնաւորութիւն մը ըլլայ առաջարկողը: Այսպէս՝ Փուանքարէ կրցաւ 1926էն 1929 զսպել կուսակցական կիրքերը, մինչդեռ Թարտիէօի վերջին առաջարկը առժամեայ «գործի դահլիճ» մը կազմելու համար՝ մերժուեցաւ Էրրիօի կողմէ:

Մեծամասնութիւն ունենալու համար Թարտիէօ ստիպուեցաւ նոր միջոցներու դիմել: Նախ եւ առաջ նախարարական աթոռներու թիւը բարձրացուց 34ի, ինչ որ նախընթաց չունի: Երբ վստահութեան քուէի խնդիր ծագի, բնականաբար նախարարներու բարեկամները կը քուէարկեն ի նպաստ եւ այժմեան խորհրդարանին մէջ, ուր բացարձակ մեծամասնութիւն չկայ, քանի մը ձայներու ապահովութիւնը մեծ կշիռ ունի: Տեսանք թէ Թարտիէօի առաջին դահլիճը մէկ ձայնի տարբերութեամբ ինկաւ: Ասկէ զատ իր ծրագրին մէջ անցուց շատ մը օրէնքներ որոնց դէմ էր նախապէս, ինչպէս տուրքերու զեղչումը, պատերազմիկներու կենսաթոշակը եւայլն:

Նախարարներու քանակը կարեւոր խնդիր մըն է, դահլիճներուն համեմատաբար աւելի երկար կեանք մը ապահովելու համար: Անգլիացիները որ խորհրդարանական դրութեան փորձառու վարպետներն են, շատոնց ընդունած են այս ձեւը: Այնտեղ յիսունէն աւելի եւ զանազան անուններով ու պաշտօններով՝ նախարարապետին կապուած են երեսփոխանները: Այսպիսով թէ դահլիճը կը զօրանայ եւ թէ առիթ կը տրուի իսկապէս կարող անհատներու՝ իրենց կարողութիւններն երկրի շահերուն ի սպաս դնելու:

Բայց ինչպէս ամէն լաւ բան իր գէշ կողմերն ունի, նախարարներու շատութիւնն ալ կրնայ վնասակար դառնալ, եթէ անոնք իրարու մէջ համերաշխ չըլլան լիովին և չյարգուին նուիրապետական կարգերը: Աշխատանքի բաժանումը նպաստաւոր կ'ըլլայ միայն այն պարագային երբ ամէն գործաւոր խղճմտօրէն կը կատարէ իր պարտականութիւնը եւ չի խանգարեր միւսի աշխատանքը:

Բարեբախտաբար ֆրանքի բախտն այլեւս կապուած չէ քաղաքականութեան հետ եւ միայն Պանք տը Ֆրանսն է որ կը զբաղի անով: Հակառակ պարագային դահլիճներու այս յարատեւ փոփոխութեանց պահերուն ականատես պիտի ըլլայինք 1924—1925ի կործանարար ելեւէջներուն:

Անգլիոյ մէջ նախարարական փոփոխութիւններն առհասարակ խորհրդարանի լուծման եւ նոր ընտրութեանց կը յանգին, բայց Ֆրանսայի մէջ խորհրդարանի լուծումը կը նկատուի իբր բռնաբարում խորհրդարանային գերիշխանութեան: Հասկնալի է թէ ազգային գերիշխանութիւնը աւելի բարձր է քան խորհրդարանային գերիշխանութիւնը և թէ այդպիսի անկայուն դահլիճներու յաջորդականութիւնը վնասակար է երկրի շահերուն: Բայց երեսփոխաններու անհատական շահերն են որ կրնան վտանգուիլ նոր ընտրութեանց պահուն եւ այդ պատճառով ալ գրեթէ բոլորը հակառակ են պայմանաժամէն առաջ խորհրդարանի լուծման: Ազգը, որուն գերիշխանութիւնն իբր թէ վճռական դեր պիտի կատարէ, ներկայ կ'ըլլայ կուսակցական այս պայքարներուն, առանց երբեք իր կամքը կարենալ պարտադրելու այսպիսի կենսական խնդիրներու մէջ, որոնց հետ կապուած՝ են իր ստացուածքը եւ նիւթական վիճակը:

Խորհրդարանային դրութեան այս յոռի կողմերն են որ դուռ կը բանան աւելի յոռի դիկտատորական վարչութեանց: Սպանիոյ օրինակը շատ թարմ է տակաւին. փէսէթան, որ հինգ ֆրանք պէտք է արժէ խսկապէս, այսօր միայն երեք ֆրանք կ'արժէ, թէեւ Սպանիան ոեւէ վնաս կրած չէ պատերազմէն, այլ ընդհակառակն մեծապէս օգտագործած է զայն՝ պատերազմիկներուն մեծաքանակ սուղ գնով ապրանք հայթայթելով: Այս է Փրիմօ տէ Ռիվէրայի կամայական վարչութեան հետեւանքը. ելմտական կործանում, քաղաքական ստրկութիւն և ազատութեան ջնջում: Վարչական լաւագոյն ձեւը նորէն խորհրդարանային ձեւն է վերջ ի վերջոյ, միայն մաղթել պէտք է որ ազգին ներկայացուցիչները ազգային շահը գերադասեն անհատական և կուսակցական շահերուն:

Մ. Տ.

ԻԶՎԵՍՏԻԱ կը հաղորդէ թէ գործավարներու խորհուրդը արտօնութիւն տուած է ճարտարագէտներուն անհրաժեշտ ամէն գիրք հայթայթել արտասահմանէն: Մինչեւ այժմ, Ռուսիոյ մէջ, արտասահմանէն գիրք ու թերթ կրնային ստանալ միայն փրոֆէսէօրները:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

(ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ)

— Հա՛ց եւ աշխատանք:

Գերմանիոյ մէջ, 1918ին, Զինադադարի օրերուն այս աղաղակն էր, որ կը լսուէր ամէնուն շրթներէն, մասնաւորաբար բանուորին, նոյնպէս ընկերվարական ճառախօսին բերնէն:

«Հաց եւ աշխատանք» խոստացան պաշտօնական եւ պատասխանատու բերաններ:

Խոստումները մնացին և տարիները անցան: Այսօր Գերմանիոյ մէջ 3.500.000 հոգի են անոնք, որ «հաց եւ աշխատանք» կը պահանջեն: Կը նշանակէ թէ գործազրկութիւնը աճեցաւ՝ հակառակ բարի խոստումներուն: Եթէ այդ թիւին վրայ աւելցնենք գործազուրկներու ընտանիքներն ալ, կ'ունենանք 10.000,000 բերան, թշուառ, եւ «աւուր հացի» կարօտ: Եւ այս թիւը կը ներկայացնէ Գերմանիոյ բնակչութեան մէկ եօթներորդը:

Որպէսզի պատկերը աւելի իրական դառնայ, ներկայացնենք թշուառութեան բանակին միւս մնացորդները.— 2,900,000 անկարներ, 2,000,000 արկածեալներ: Ալ չենք յիշեր այն մանր հասառոնները, որոնք փճացան թղթադրամին անկման պատճառաւ:

Հիմա բաղդատութեան դնենք այս թիւերը նախապատերազմեան գործազուրկներու թիւերուն հետ:

Պատերազմէն առաջ, Գերմանիա կը հաշուէր 100,000 գործազուրկներ՝ արդիւնաբերութեան լաւագոյն եղանակներուն, եւ 4 — 500,000 գործազուրկներ՝ տնտեսական տագնապի օրերուն: Ամէն տարի, ճարտարարուեստը գործի կը կանչէր կէս միլիոն նոր բանուորներ: Մինչդեռ, երկու տարիէ ի վեր, երբեք մէկ միլիոն վար չէ իջած գործազուրկներու թիւը:

Ի՞նչ է պատճառը:

Երկիրը անդամատուած է եւ կորսնցուցած իր գաղութները: Ներքին շուկան ցոյց կուտայ սահմանափակ գործունէութիւն: Գործաւորներուն ռոճիկները կրճատուած են:

Անշուշտ թշուառութեան այս վիճակը հետզհետէ ընդվզումի պիտի մղէր բանուորը: Ահա թէ ինչո՛ւ փետրուար ամսուան ընթացքին, գերմանացի գործազուրկները կարգ մը քաղաքներու մէջ փողոց ելան աղաղակելու իրենց արդար պահանջները եւ կռուելու հակառակորդ դասակարգին դէմ: Նման եւ քիչ մը աւելի ուժգին կռիւ մը ըրին անցեալ տարի, մայիս ամսուն, պահանջելով եօթը ժամ աշխատանք եւ ռոճիկի յաւելում: Հա՛ց եւ աշխատանք գործազուրկներուն:

* * *

Միացեալ-Նահանգներուն մէջ, ներկայիս գործազուրկներու թիւը կը հասնի աւելի քան 5 միլիոնի:

Ուրեմն, այնտեղ եւս, կանանչ տոլարներու երկրին մէջ, նոյն աղաղակն է, որ կը գոռայ.

— Հա՛ց եւ աշխատանք:

Սակայն այս աղաղակին հետ պէտք չէ մոռնալ ձայնը այն միլիոնաւոր բանուորներուն, որոնք, իրենց կարգին, կը պահանջեն ռոճիկներու յաւելում: Այս պահանջը հրապարակ դրած է Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութիւնը:

Եւ բանուորներու այս երկու բանակները սպառնական ցոյցեր կը կատարեն, յաճախակի, Ֆիլատելֆիոյ, Տիթրոյթի, Չիքակոյի մէջ: Ոստիկանութիւնը ցուցարարներուն դէմ կը գործածէ արտասովոր կազի ուժականներ, ցրուելու համար զանոնք:

Պէտք չէ ուրանալ, որ Միացեալ-Նահանգները եւս կը տառապին շուկային անբաւականութենէն: 1929 տարուան սկիզբը ձգախէժի (քաուչու) սպառումը աճած էր 8 առհարիւր համեմատութեամբ: Սակայն Նիւ-Եորքի սակարանին տագնապէն յետոյ, 26 առհարիւր համեմատութեամբ նուազեցաւ: Մինչեւ նոյեմբեր 25 առ հարիւր համեմատութեամբ աճեցաւ ինքնաշարժի վաճառումը, յետոյ նուազեցաւ 20 առ հարիւր: Բամպակի շուկան եւս ցոյց տուաւ նման ելեւէջներ, նախ բարձրացաւ 9 առ հարիւր, յետոյ նուազեցաւ 11 առ հարիւր: Պողպատի արդիւնաբերութիւնը եւս 50 առ 100 համեմատութեամբ տկարացաւ: Եւ դեռ կը պնդեն թէ 14 առ հարիւր համեմատութեամբ նուազում մը եւս պիտի կրէ: Շինութեանց ճարտարարուեստը եւս, բաղդատմամբ 1923 տարուան, 27 առ հարիւր համեմատութեամբ նուազ աշխատանք կատարած է:

Տնտեսական այս անհաւոր տագնապը բնական էր, որ ազդէր կացութեան վրայ, ճիշդ ինչպէս-եթէ ծանր քար մը իյնար զգայուն կշիռի մը մէկ նժարին մէջ:

Եւ արդի՞ւնքը,

500,000 գործազուրկներուն պահանջին վրայ կ'աւելնայ կրկնապէս մեծ բանակի մը մէկ ուրիշ արդար պահանջը:

Մէկը կը պահանջէ.

— Հա՛ց, ապրելու համար:

Միւսը կը պահանջէ.

— Աշխատա՛նք, ապրելո՛ւ համար:

Եւ սարսափելի է մարդկային աղաղակը, որովհետեւ անօթութիւնն է, որ կը խօսի: Պարզապէս ապրելու բնազդն է որ ասպարէզ կ'իջնէ:

Քաղաքականկամ տնտեսագիտական ասպարէզին նուիրուած, նոյն ատեն ճարտարարուեստի մոլուցքին մէջ բռնուած մարդիկ պարտաւոր են մտիկ ընելու այդ ձայնին.

— Հաց եւ աշխատանք:

ՔԱՂՀԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԾԻՒՐԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երեքշաբթի օր, թուանշաններով պարզեցի թոքախտին աւերը Փարիզի մէջ:

Յիշեմ նաեւ քանի մը պարագաներ, որպէսզի աւելի պարզ ըլլան պատճառները:

Երեկոները եւ կիրակի ամբողջ օրը մեր երիտասարդներէն խիստ շատերը փակուած կը մնան սիկառի ծուխով եւ հարիւրաւոր հոգիներու շունչէն ապականուած սրճարաններու օդին մէջ: Հոն, անոնք, ծագումը անծանօթ գոյնզգոյն ըմպելիներ կը խմեն՝ յաճախ միքրոպի բոյն՝ ճաթած կամ եզերքը կոտրած գաւաթներով եւ խաղամոլութեամբ՝ իրենց սնունդէն կտրած դրամները անխնայ փճացնելով: Ես տեսած եմ, որ այդ սրճարաններէն շատերը գաւաթները կը լուան իրենց սովորական աւազանիկին այն միայն ջուրին մէջ, ուր արդէն ախտաւորներուն գործածած գաւաթները լուացուած են կամ կը լուացուին օրն ի բուն: Այս կերպով վարակեալ մէկ գաւաթը կը վարակէ նաեւ հարիւրաւոր մաքուր գաւաթներ, քանի որ նոյն ջուրին մէջ կը մտնեն ամէնքն ալ: Արդ, սրճարանի մը ապականած օդի այս վտանգին հետ զուգընթաց կը քալէ նաեւ վարակեալ ջուրի մէջ «մաքրուած» գաւաթներու վտանգը՝ նպաստելով ֆրանկախտին տարածման:

Փարիզի օդն ալ իր կարգին կը լրացնէ մասնաւորուած չարիքը: Փարիզ, ըլլալով ճարտարարուեստական մեծ կեդրոն մը, ուր ներկայիս բուն քաղաքին մէջ հազարաւոր մանր ու մեծ գործարաններ իրենց երկնասլաց ծխափողերէն գիշեր ցերեկ կ'արձակեն մուխ ու շոգի, ինչպէս նաեւ տասնեակ հազարներով ինքնաշարժներ կ'արձակեն գիշեր ցերեկ մուխ ու շոգի, անշուշտ օդը կը լեցնեն խիստ վնասակար տարրերով, որոնք թոյն են հարաւի եկւոր ժողովուրդին, մանաւանդ Հայերուն համար: Փարիզի օդին մուխով յագեցած ըլլալուն մասին գաղափար մը կազմելու համար, բաւական է ուշադրութիւն ընել հազէն վերջ բերնէն դուրս եկող մաղասին (խուխ) սեւութեանը:

Արդ, Հայերը ըլլալով նաեւ անվարժ հիւսիսի խիստ կլիմային — արդէն այդ տեսակէտով ալ Փարիզը այնքան նպաստաւոր չէ իրենց համար:

Բժիշկներ կը պոռան անդադար, որ մասնաւորապէս հիւանդներ կամ կասկածելի առողջութիւն մը ունեցողներ փարիզէն հեռու գիւղեր, երթան կամ գաւառներէն փարիզ չգան: Բայց նիւթական անկարելիութիւններ յաճախ կը ստիպեն որ փարիզ մնան շատեր:

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան կարմիր խաչի մասնաճիւղը այստեղ թանկագին դեր մը կը կատարէ, ընդհանուր հիւանդներու եւ մասնաւորապէս թոքախտաւորներու ձրի դեղ, դարման եւ իր կարողութեան ներած չափով նիւթական օգնութիւններ ընելով: Բայց իր միջոցներուն անձկութեանը պատճառով չի կրնար ծով պէտքերուն գոհացում տալ: Կը մնայ ուրեմն, որ օգնութեան հասնի Հարուստ Միութիւն մը՝ աճւոր աղէտին հետեւանքները կանխելու համար: Ո՞ր օրուան պիտի սպասուի ուրեմն: Անգործ դարձած միլիոնները արժէք չունին այս կերպով մահուան դատապարտուած դժբախտ Հայերուն համար: Միլիոնները ճիշդ ժամանակին եւ նպատակին է, որ պէտք է գործածուին:

Վերջացնելէ առաջ, պարտք կը համարիմ արտասահմանի ծնողքներուն յիշեցնել, որ իրենց զաւակները բան սորվելու կամ դրամ շահելու համար փարիզ չղրկեն, եթէ չեն ուզեր օր մը անոնց բարոյական կամ ֆիզիքական կորուստը ողբալ: Գոնէ թող կարդան այս յօդուածը, իրենց զաւակները փարիզ ղրկելու որոշում տալէ առաջ:

ՅՈՎՀ. Գ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ

ԹԵՐԹՈՒԱԾ ԵՒ ՍԻԿԱՌ

Երկար ատենէ ի վեր վէճ մը ունին ֆրանսացի գրագէտները: Ներելի է՞ գրագէտներուն, իրենց տաղանդը գործածել վաճառականական «րէքլամ»ներու խմբագրութեան մէջ: Կարելի՞ է հաշտեցնել արուեստ ու մամոնան: Վէճը կը շարունակուի. սակայն խումբ մը գրագէտներ սիկառի վաճառատուն մը ծախած են իրենց լուսանկարները եւ ստորագրութիւնները, աւելցնելով գովասանական երկու տող քերթուած, սիկառին մասին: Միւս կողմէ երիտասարդ գրողները կը յարձակին անոնց վրայ, եւ «առեւտրական» կը կոչեն զանոնք, ուրանալով անոնց արուեստագէտի արժանապատուութիւնը:

Այս առթիւ, գրող մը կ'ըսէ թէ բազմաթիւ գրագէտներ արուեստի տունը մտած են շնորհիւ նման «րէքլամ»ներու գործ գրած են իրենց ծառայութեան ընթացքին վաճառատուներու մէջ: Այսպէս Թրիսթան Պէրնար կը ծառայէր անուշահոտութեանց վաճառատան մը մէջ: Վաճառատան տէրը գրել կուտար քառեակներ, որոնք ի վերջոյ ուշադրութիւն գրաւեցին եւ անուն շինեցին:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԵՏ ՊՈՒՏԱՐ[...]

275 ԵՒ 20 ՖՐԱՆՔ[...]

Զանազան տեղերէ մեզի ղուած հարցումներուն պատ[...]
նելու համար, անգամ մը
կուգանք լուսաբանութիւն[...]
թէ ինչ ձեւով կարելի է ե[...]
նալ 1926էն 1927 թուակ[...]
րուն ինքնութեան թուղթ[...]
մար վճարուած 375 [...]
ֆրանքներուն յաւելեալ [...]
(275 եւ 20 ֆրանք):

Ինչպէս կը յիշուի, 19[...]
երբ ֆրանքը մեծ անկում[...]
կառավարութիւնը հասոյթ[...]
աղբիւրներ ստեղծելու իր [...]
կոտուեան մէջ 68 եւ 10[...]
քի փոխարէն 375 եւ 40 ֆ[...]
բարձրացուցած էր օտար[...]
ինքնութեան թուղթի [...]
(1926 օգոստոս 3ի օրէնք[...]
զատ 1926 դեկտ. 19ի օրէ[...]
ինքնութեան թուղթերու [...]
երկու տարիէն մէկ [...]
զեղչուեցաւ:

Օտար պետութեանց [...]
վրայ, 1927 մարտ 26ի[...]
ծանր բեռը թեթեւցուեցա[...]
375 ֆրանքը եղաւ 100, [...]
20, իսկ մէկ տարի պայ[...]
ժամը բարձրացաւ երկու [...]
օգոստոս 3էն մինչեւ 1927
26 մեծ թիւով օտարակա[...]
որոնց մէջ նաեւ Հայեր[...]
եւ 40 ֆրանք վճարած էի[...]
ինքնութեան թուղթին [...]

Արդ, ինչպէս ժամա[...]
գրեցինք, 1929 օգոստոս [...]
րէնքով, խորհրդարանը որո[...]
րադարձնել 1926ի օրէնքի[...]
մաձայն գանձուած 375 [...]
ֆրանքներուն աւելիները (2[...]
20 ֆրանք): Այդ օրէնքի [...]
դրութեան եղանակին [...]
1930 յունուար 30ին [...]
րակուեցաւ կառավարակա[...]
մանագիր մը:

Ըստ այդ հրամանա[...]
խնդրոյ առարկայ գումա[...]
ետ ստանալու համար պ[...]
խնդրագիր ներկայացնել [...]
60ի դրոշմուած թուղթի [...]
խնդրարկուի ներկայ բն[...]
վայրին նահանգապետութ[...]
(փարիզի մէջ Ոստիկանապ[...]
չութեան) եւ ոչ թէ այն [...]
գապետութեան որուն վճար[...]
յիշեալ գումարը — եթէ [...]
խնդրարկուն բնակարանը [...]
է այդ թուականէն ի վեր:

Իւրաքանչիւր խնդրագի[...]
պէտք է գրել մէկ հոգիի [...]
Նոյն ընտանիքի անդամնե[...]
կրնար մէկ խնդրագրով [...]
ջել իրենց առնելիքը, այլ [...]
մէկը առանձին խնդրագիր [...]
է ներկայացնէ, որովհետեւ [...]
ման հրամանը պիտի [...]
ելմտական պաշտօնատան [...]
իւրաքանչիւրին համար զա[...]

Վարչական իշխանութ[...]
գործը դիւրացնելու համար [...]
րագրին մէջ պէտք է գրել [...]
խնդրարկուի անունէն, մակ[...]
նէն, արհեստէն եւ ներկայ [...]
ցէէն, նաեւ թուականի ու [...]
այն բոլոր մանրամասնութ[...]
ները, որոնց շնորհիւ կարելի [...]
ըլլայ ստուգել վճարուած գ[...]
րը կամ գտնել խնդրոյ առ[...]
ինքնութեան թուղթը: Ներ[...]
պայման է որ խնդրարկուն [...]
ֆրանսայի մէջ: Անոնք որ [...]
սայէն մեկնած են, իրաւու[...]
նին ետ պահանջելու այդ գ[...]

Գալով վճարումին, եթէ [...]
րարկուն կը բնակի Սէնի [...]
գին մէջ, յետ քննութեան [...]
կանական տեսչութիւնը ա[...]
վերադարձնէ 275 կամ 20 [...]
քը, իսկ եթէ խնդրարկուն [...]
ւառ կը բնակի, պատկանել[...]
հանգապետը պիտի հաղորդէ [...]
թէ պետական ո՛ր սնտուկէն [...]
է ստանայ այդ գումարը:

Խնդրագիրները ընդու[...]
մինչեւ յառաջիկայ օգոստ[...]
Այդ թուականէն վերջ [...]
յացուածները նկատի չեն ա[...]
Հետեւաբար պէտք է [...]
խնդրագիր ներկայացնել [...]

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ դրամատուններուն մասին ներկայացուցիչները կարեւոր ժողով մը գումարեցին Սէլիքիայէ դրամատան մէջ։ Մասնակցեցին Իշ, Երկրագործական, Սելանիկ, Ամերիկեան Էքսփրէս, Տէօյչէ պանք, Տէօյչէ Օրիէնթ պանք, պանքօ տի Ռոմա, Լիքքօթօ եւ պանք Ֆրանսէզ տէ փէյի տ'Օրիան։ Օսմանեան դրամատունը ներկայացուցիչ չունէր։ Խորհրդակցութիւն կատարուեցաւ այն ընկերութեան մասին, որ պիտի կազմուի «քամպիո»յի գործերը կարգի դնելու համար։ Նուրուլլահ էսատ պէյ, որ կառավարութեան կողմէ ներկայ էր, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ ժողովին արդիւնքի մասին.

— «Խորհրդակցութեան նպատակն է քննութիւն կատարել այն պայմաններու մասին, որոնցմով կարելի է Թրքական դրամը պահել իր ներկայ արժէքին վրայ։ Դրամատան տնօրէնները քննեցին կացութիւնը եւ այն եզրակացութեան եկան որ Թրքական ոսկիին ներկայ գինը բնականոն է։ Ընոնք միեւնոյն ատեն վճռապէս որոշեցին կազմել ծրագրուած ընկերութիւնը եւ օտար դրամի առուծախով զբաղիլ։ Ընկերութեան դրամագլուխը մէկ միլիոն ստերլին պիտի ըլլայ։ «Տնօրէնները այս առթիւ ծրագիր մըն ալ կազմեցին։ Իմ կարգիս, ես ալ ծրագիր մը պիտի պատրաստեմ։ Խորհրդակցութիւններէ յետոյ, երկուքը պիտի հաշտեցնենք իրարու հետ եւ պիտի պատրաստենք միջին ծրագիր մը, զոր Էնկիւրի տանելով ելմտական գործավարութեան պիտի յանձնեմ»։

*** Ինչպէս յայտնի է, շահագիտութեան առաջքը առնելու համար, կառավարութիւնը պաշտօնական եւ կիսապաշտօն հաստատութիւններուն դրամատուններէ ունեցած գումարները քաշելու որոշում տուած է։ Դրամատուններէն այս կերպով առնուելիք դրամները կարեւոր գումար մը պիտի հասնին։ Ի մէջ այլոց, Երկրագործական դրամատունը Օսմ. դրամատան մէջ իր ունեցած չորս միլիոն ոսկին քաշած է։ Միւս կողմէ, Տէօյչէ պանքի դրամարկղներուն յանձնուած քանի մը միլիոն ոսկին ալ ուղուած է։

*** Հանրոյին պարտքի ֆրանսական պատուիրակ Տը Քլոզիէր Պոլսոյ մէջ անգլիական պատուիրակ Վայթի այցելած եւ խորհրդակցութիւն ունեցած է։ Այս խորհրդակցութեան ներկայ եղած են նաեւ երկու նոր ելմտական հաստատութիւններու տնօրէնները՝ ֆրանսական եւ անգլ. պատուիրակները Էնկիւրի մեկնած են։

ՀԱՒԿԻԹԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Հաւկիթի հրապարակը տագնապի մէջ կը գտնուի, մթերքի առատութեան հետեւանքով։ Վաճառականները առատ մթերք մը ամբարած էին, խորհելով թէ անցեալ տարուան պէս երկար ձմեռ պիտի ունենանք։ Հաշիւը սխալ ելաւ եւ մթերուած հաւկիթները աւրուելու վտանգին տակ կը գտնուին։ Այս կացութեան բերումով, 1440 հատնոց հաւկիթի սնտուկին գինը 38 ոսկիի իջած է։ Մէկ հաւկիթն ալ 3 ղրշ.ի կամ 100 փարայի կը ծախուի։

Վերջերս հաւկիթի ապսպրանք եղած է Թրիէսթէէն, եւ յոյս կայ որ այս կերպով տագնապը մասամբ փարատի։ Բայց եւ այնպէս չի կարծուիր որ հաւկիթը սղէ, որովհետեւ առատօրէն թարմ հաւկիթ կը հասնի Տրապիզոնէն, Ինէպոլուէն եւ Ատափազարէն։

«ԵԱՎՈՒԶ» ՆՈՐՈԳՈՒԱԾ

«Եավուզ» դրէտնօթը, որուն նորոգութեան գործը լրացած էր, քանի մը օրէ իվեր փորձեր կը կատարէ Մարմարայի մէջ։ «Եավուզ»ի առաւելագոյն արագութիւնը ապահովուած է։ Թնթանօթի փորձերն ալ գոհացուցիչ արդիւնք տուած են։ Պոլիս հանդիպելով կանգ առած է Հայտար փաշայի առջեւ, յետոյ Իզմիթ վերադարձած։

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Այս շաբաթ գիշեր Վիկտոր Հիւկոյի սրահներուն մէջ տեղի կ'ունենայ Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի տարեկան պարահանդէսը։

Ինչպէս քանիցս առիթ ունեցած ենք շեշտելու, Եւրոպահայ Կարմիր Խաչը մասնաւորապէս կը կը ջանայ ստանձնել Մանուկներու պաշտպանութիւնը, որքան կը ներեն իր ուժերը։

Այս տարուան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ ճոխ յայտագրով մը, մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու (մանրամասնութիւնները տեսնել Դ. էջ)։

Կ'արժէ ներկայ ըլլալ այս երեկոյթին՝ հաճելի գիշեր մը անցնելու եւ միաժամանակ բարենպատակ ձեռնարկի մը օգնելու համար։

ԿԱՐԴԱՑԻ՞Ր «ԴՐՕՇԱԿ»Ի ՎԵՐՋԻՆ ԹԻՒԸ

— Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հ. Ե. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Շաբաթ գիշեր Հ. Ե. Ը. Միութեան Անիէռ-Պուաքոլոմպի մասնաճիւղը կազմակերպած էր իր անդրանիկ բացման հանդէսը։ Ժամը 9էն երկսեռ ստուար բազմութիւն մը լեցուցած էր թաղապետարանի մեծ սրահը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, Օր. Ճաժապղի նուագախումբին կողմէ, յոտնկայս։ Անմիջապէս յետոյ վարագոյրը բացուելով, ժողովուրդը խանդավառութեամբ ծափահարեց ոսկեզօծ երիզներով զարդարուած եռագոյնը, զոր որբերու Միութեան նուիրած էր դերձակ Պ. Անդ. Ասլանեան։

Նախագահ Պ. Ա. Շահխաթունի բացակայ ըլլալով, նախագահեց Պ. Դասնիկ Յովհաննէսեան, որ ըսաւ.— Ափ մը երիտասարդներու ճիգը, կորովի կեցուածքը եւ իրարու քով գալով միութեան մը շուրջ համախմբուիլը արդէն իսկ յաջողութեան նշաններէն մէկն է։ Աքսորի, կոտորածի եւ ամէն տեսակ զրկանքներու մէջէն անցած սերունդ մը, որ չունեցաւ իր ոտքը դնելու չափ հող իսկ, ամէն կողմէ յուսախաբ, ահա ինքը իր ուժերուն ապաւինած, կուգայ բաց մը գոցելու, և կազմակերպուած, ճակատ ճակատի չափուելու։

Յետոյ բեմադրուեցաւ Շիրվանզադէի «Չար Ոգի»ն ղեկավարութեամբ դերասան Արմենակ Սարաֆեանի։ Խաղը անցաւ շատ յաջող։ Մասնաւոր գնահատանքի արժանի էին դերակատար որբերն ու որբուհիները, որոնք առաջին անգամ բեմ կ'ելլէին։ Խրիմեան Հայրիկի մեծադիր նկարը ամերիկեան աճուրդի դրուելով գոյացաւ 900 ֆր.։ Բոլորն ալ կը մասնակցէին իրենց կարողութեան չափով, մասնաւորապէս Հ. Յ. Դ. «Փաթորիկ» խումբը, և Հ. Մ. Ը. Մ.ի փոքրիկ արիները։ Նկարը շահեցաւ Պ. Յ. Վէզիրեան։ Երեկոյթը փակուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով, եւ ներկաները անցան պարասրահը, ուր մինչեւ առաւօտ շարունակուեցան պարերը։ Մանաւանդ երկու տասնեակ երիտասարդներ սեղաններու շուրջ բոլորուած, հայրենաշունչ երգերով եւ բաժակաճառերով կը ստեղծէին խանդավառ մթնոլորտ մը։ Շատ մը հայրենակիցներ պարի սրահը թողլով կուգային մտիկ ընելու եւ մասնակցելու սա նոր «խենդ»երու խօսքին ու երգին։ Հանդէսը վերջացաւ ընտանեկան տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեան տակ։

Յակոբ Վէզիրեան

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈՐԵԼԵԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԻԷՆ.— Փափաքելով մեր գաղութին մէջ ալ տօնել ազգային վաստակաւոր գրագէտ բանաստեղծ Ա. Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանը, կազմեցինք յոբելինական յանձնախումբ մը հետեւեալ կերպով.— Յ. Կիրակոսեան ատենապետ, Հ. Յակոբեան ատենադպիր, Գ. Թաշճեան գանձապահ, Ս. Աբամեան, Կ. Սաւֆիասեան եւ Ա. Զազմազեան խորհրդական։ Յանձնախումբս հրաւէր ուղղեց առանց խտրութեան բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ հայր. միութիւններուն ու չէզոք հայրենակիցներու։

Մեր հրաւէրին պատասխանած էին Ազգ. Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ., Հ. Ռ. Ե. Մ., Կէմէրէկի Հայր. Միութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իսկ Մարաշի եւ Եօզղատի Հայր. Միութիւնները իրենց չէզոք համակրանքը յայտնելով, կը ցաւէին թէ չպիտի կրնան մասնակցիլ ըստ իրենց ծրագիր կանոնագրին։ Ռ. Ազատական եւ Ս. Դ. Հնչակեան մասնաճիւղերը տարրական բարեկրթութիւնն իսկ ունեցած չէին պատասխանելու մեր հրաւէրին։

Մարտ 9ին մեր առաջին ժողովը գումարելով ընտրեցինք՝ Ա. Հանգանակիչ յանձնախումբ մը՝ Պ. Պ. Սեղբոս Պարոնեան, Ն. Կարապետեան, Ա. Արսլանեան, Կ. Բէչլիվանեան, Գ. Թաշճեան և Յ. Կիրակոսեան։

Բ. Հանդէսի յանձնախումբ՝ Պ. Պ. Հ. Յակոբեան, Ս. Արամեան, Յ. Մկրեան, Կ. Գալուստեան եւ Գ. Թաշճեան։

Յանձնախումբերը արդէն ձեռնարկած են իրենց աշխատանքներուն։ Յոբելեանին թուականը եւ վայրը պիտի յայտարարուի ժամ օրէն։

Ի դիմաց Վիէնի Յանձնախումբի՝ Ատենապետ Յ. Կիրակոսեան, Ատենադպիր Հ. Յակոբեան։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻ.— Ա. Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ յոբելեանը տօնելու համար, ձեռնարկուեցաւ գործադիր յանձնախումբի մը կազմութեան։

Գաղութին հայրենակցական Միութիւնները եւ քաղաքական կուսակցութիւնները, ինչպէս եւ անհատ հայրենակիցներ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին։ Միայն Զարսանճագի Հայր. Միութիւնը, նամակով մը կը յայտնէր իր չէզոքութիւնը...

Գործադիր Յանձնախումբին անդամ ընտրուեցան.— Պատուոյ Նախագահ՝ Յուսիկ քահանայ, Ատենապետ՝ Պ. Պ. Խաչիկ Գարիպեան, Ատենադպիր՝ Խ. Արագչինճեան, Գանձապահ Միհրան Զաթեան, խորհրդականներ Բիւզանդ Դամճեան եւ Լ. Տօնապետեան։ Հանգանակիչ մարմինը անդամներ են Պ. Պ. Յովհաննէս Դուիթեան, Ս. Թուրքաննեան, Կղեմէս Դասապեան, Յ. Բիչակճեան, Գէորգ Գարիպեան, Միքայէլ Գարիպեան, Գարեգին Բիլարճեան, Մ. Շահինեան եւ Բագրատ Պապաեան։ Ուրախալի է որ Փոնտըշէրիի գաղութը կրցաւ համերաշխօրէն փարիլ այս գործին, Յաջողութիւն մաղթելով գործադիր յանձնախումբին, կը յուսանք թէ ամէն ջանք պիտի թափէ մեծ շուքով տօնելու յոբելեանը, միեւնոյն ատեն արդիւնաւորելով գրական ֆոնդը։

Թղթակից

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի, 9 Մարտ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խառն խումբը մրցեցաւ Villiers - Cotterets խառն խումբին դէմ եւ մէկի դէմ 6 նշանակէտով յաղթական ելաւ։

Պահեստի խումբը մրցեցաւ C. S. Pussayի Ա. խումբին դէմ եւ 2ի դէմ 3ով պարտուեցաւ։

2ե. խումբը մրցեցաւ C. O. Billancourtի Բ. խումբին դէմ եւ 0ի դէմ 4ով պարտուեցաւ։

Ք. Ժպտունի

ԿԱՏՈՒՆԵՐԸ ԱՆՕԳՈՒՏ

Մինչեւ հիմա սովորութիւն էր կատու բուծանել՝ փճացնելու համար մուկերը։ Իսկ կարգ մը գեղագործներ Թունաւոր խիւսեր կը պատրաստէին, եւ գործարաններ Թակարդ կը շինէին։

Գիտուն մը աւելի գործնական եղանակ մը հնարած է հիմա, փճացնելու համար մուկերը։ Այս եղանակը հիմնուած է Տարվինի մէկ դիտողութեան վրայ։

Մուկերը բազմակին են։ Եւ բնութիւնը, (Թերեւս արու մուկերուն հաճոյք պատճառելու համար) ծնունդ կուտայ աւելի շատ էգ մուկերու, քան արու մուկերու։

Մէլպուրնցի գիտուն մը, Ռոտիէ, նախ Թակարդով կ'որսայ խումբ խումբ մուկեր, որոնց էգերը կը սպաննէ եւ արուները կ'արձակէ։

Ժամանակ մը յետոյ, արու մուկերը կնախանձ կը բռնուին։ Այն ատեն տարիքոտ մուկերը կը յարձակին երիտասարդ կամ ձագուկ արու մուկերուն վրայ եւ կը սպաննեն։ Անշուշտ երիտասարդ մուկերն ալ իրենց կարգին կը յարձակին տարիքոտ ու վաւաշոտ մուկերուն վրայ։ Այս ձեւով կարճ ժամանակի մէջ կը ջարդուին բոլոր մուկերը։ Ռոտիէ, 1915էն, Աւստրալիոյ մէջ քանի մը շաբթուան ընթացքին մուկ մը չթողուց 25,000 հեկտար տարածութեան վրայ։ Ճէննինկթըն եւս նոյն մեթոտով մաքրագործեց Մանչէսթըրի կենդանաբանական պարտէզը։ Քոփէնհակի մէջ եւս նոյն արդիւնքը տուաւ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԶՆԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկած ենք հրատարակելու հատոր մը նուիրուած Երզնկայի քաղաքի ու գաւառի հին եւ նոր պատմութեան, այս առթիւ կազմելով նաեւ խմբագրական մարմին մը։ Որպէսզի ամբողջական գործ մը կարելի ըլլայ պատրաստել, կը խնդրուի վերապրող բոլոր Երզնկացիներէն աջակցիլ սոյն ձեռնարկին, մեր հասցէին ղրկելով Երզնկայի քաղաքին եւ գաւառին հետ առնչութիւն ունեցող նիւթեր. պատմական, եկեղեցական, ազգագրական, տնտեսական, ազգային կեանք, տեղահանութիւն, ռուսական շրջանի գրաւումը եւ կռիւները, ազգային առեւտրական դէմքերու կենսագրութիւններ, լուսանկարներ, ձեռագիրներ եւն.։ Ղրկուած պատկերներ եւ ձեռագիրներ, յետագային բէքոմանտէ կը վերադարձուին իրենց հասցէներուն։

Նոյնպէս կը փափաքինք. անհրաժեշտօրէն ունենալ բոլոր վերապրող հայրենակիցներուն անունները եւ հասցէները, որոնք հատորի վերջին բաժնին մէջ պիտի հրատարակուին, հայրենակիցներուն առ ի գիտութիւն։

Հատորը յուշարձան մը պիտի ըլլայ, ձօնուած մեր նահատակներուն։ Կը սպասենք որ ամէն հայրենակից պատասխանէ մեր հրաւէրին նոյնիսկ քանի մը տողով։

«Նոր Օր» հրատարակչականը վեց տարուան ընթացքին լոյս ընծայած է երեսուն հատոր գրքեր։ Նոր ձեռնարկը, շուտով հրատարակելու համար կը խնդրուի հայրենակիցներէն սոյն սրաւէրին փութով պատասխանել։

«Նոր Օր» Հրատարակչական ընկերութեան Նախաձեռնութեամբ կազմուած խմբ. մարմին. Հասցէ՝ K. Lazian, 20 A. Voulis Athènes.

ՇԱՐԺԸ ԵՒ ԱՐԵՒԸ

Լոլրման, ֆրանսական գիտութեանց կաճառին ներկայացուց հաղորդագրութիւն մը, ուր, բազմաթիւ տարիներու ամրան ջերմութեան աստիճանները քննելէ յետոյ, կը հաստատէ թէ յարաբերութիւն մը կայ արեւին ջերմութեան եւ երկրաշարժներու թիւին միջեւ։

Մասնաւորաբար արեւն իր ազդեցութիւնը կը կատարէ հրաբխային շրջաններու վրայ։ Եւ արեւը որքան ուղղահայեաց ըլլայ այնքան սաստիկ եւ յաճախակի կը դառնան երկրաշարժները։ Արդէն ուրիշ գիտուն մըն ալ նկատած էր յարաբերութիւնը, որ գոյութիւն ունի արեւին բիծերուն եւ երկրաշարժին թիւին միջեւ։

ՅԱՌԱՋԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Անմոռաց յիշատակին Հ. Հաժամճեանի, Ա. Բոյաջեանի եւ Ա. Ապաճեանի, որ անձնասպան եղան Կարսի անկման օրը։

Վերջացած է. կարսն ընկնում է առանց դիմադրութեան։ Ժամերի խնդիր է Թշնամու քաղաք մտնելը։ Զօրք ու ժողովուրդ նահանջում են, փախչում։ Զօրի ճնուղին՝ դէպի Ալեքսանդրապոլ բռնուած է խուճապահարներով։ Կեանքի ու մահուան վայրկեան է «մէրը մանուկն ուրացած», մէկը միւսի մահուան գնով իր կեանքն ազատելու ձգտումով՝ խելակորոյս առաջ են մղւում։ Ու որբերը ձորի որբանոցներէն—հազարներ, հազարներ...

— «Ճամբա՜յ ժողովրդին, որբերին. գոնէ վերջինը փախչելու պատիւն ունեցէք, գոռում է մէկը անկանոն նահանջող զինուորներին։ Բայց զօրք չկայ, զինուոր չկայ, մահուան սարսափն ապրող մարդիկ են բոլորը՝ կենդանական բնազդով դէպի ապահով վայր մղուած, հեռու կարսէն, հեռու թուրքէն թէկուզ մի քանի քայլով։

Անիւների դղրդ ու ճռինչ, ձիերի դոփիւն ու քայլերի տրոփ. մանուկների ճիչ ու մի ընդհանուր մռնչիւն վիրաւոր կրծքերէ դուրս ժայթքող։ Իսկ մեծերը՝ կին ու տղամարդ՝ լուռ են պապանձուած ձորի ժայռերէն էլ աւելի։

Չեն որոտում թնդանօթները բերդերէն, չեն ճարճատում հրացանները դիրքերէն։ Պայքարը վերջացած է, քաղաքն ընկած, բայց Միջնաբերդի վրայ դեռ ծածանում է եռագոյնը հայկական։

Կայարանում հազարաւոր ամբոխ խճողում. վերջին գնացքն է մեկնելու։ Լցուած են վագոնները մինչեւ առաստաղ. մարդիկ իրար վրայ՝ իրար են ճզմում։ Լցուած են վագոնների տանիքներն այնպէս, որ եզերքներէն վար են թափւում. պլլուած են երկաթներին, պատուհաններին, դռներին, խելայեղօրէն նոյնիսկ անիւներին... Թուրքն է գալիս, փախչե՜լ, փախչե՜լ. — «Ինձ էլ տեղ տուէք, ի սէր Աստուծոյ, ի սէր մարդասիրութեան. ուժ չունեմ ոտով քայլելու» խնդրում են հազարաւոր պառաւներ, ծերեր..., տե՜ղ, տե՜ղ...

Վայրկեանները ժամեր են թւում. գնացքը փրկութեան միակ ապաւէնը։ Քանի նա կանգնած է, դեռ մարդկանց սրտերում վառ է փրկութեան յոյսի մոմը։ Իսկ թուրք զօրքը, ֆէսը ծուռ ճակտին դրած, հրացանն իբրեւ խաղալիք բռնած՝ «արիւնոտ մարտկոց»ին է մօտենում։

*
**

Համօն, Արմենակը եւ Ալեքսանը՝ երեք անբաժան ընկերներ Հ. Յ. Դ. «Արշալոյս» խմբէն, պետական ապրանք, ռազմամթերք են տեղաւորում վագոնների մէջ։ Մանկութենէն ուխտուածներ են նրանք, դեռ պատանի հասակում թաւուցիկ խմբում. զէնքի, փամփուշտի գրականութիւն տարածում քաղաքում, գիւղերում, սահմանէն այս կողմ ու նոյն իսկ այն կողմ։ Երիտասարդ նրանք իրենց մի շարք ընկերներով համեստ որմերն են կուսակցութեան, որոնց վրայ բարձրանում են նոր աղիւսները շինութեան։ Միշտ առաջինները պայքարներում, ու միշտ վերջինները պայքարը լքողներէն։ Ընկերասիրութեան անօրինակելի տիպարներ, որ միշտ հիացմունք էին պատճառում քաղաքացիներին։

Բարձում են վագոնները ռազմամթերք, պետական ապրանք ազատել, տանել կարսէն, չէ՞ որ Ալեքսանդրապոլը, Երեւանը կայ դեռ. չէ՞ որ Հայի ազատութեան անմեռ հաւատը կայ դեռ։

Ու նրանց գեղանի կիներն ու մատղաշ քոյրերը՝ ապաւինած իրենց հերոս պաշտպաններին՝ մնացել են քաղաքում մինչեւ վերջին վայրկեան։ Այժմ կայարանի մի անկիւնում, աւելի հանգիստ քան մնացած բոլոր ժողովուրդը՝ սպասում են։ Վերջապէս իրենց համար մի անկիւն կը ճարեն նրանք, որ բարձում են վագոնները պետական ապրանքով։

Հոգեշարժը սուլում է անհանգիստ. պիտի մեկնի՞. հիմա՞ արդեօք։ Իրարանցումն աւելանում է ժողովրդի մէջ։

Հանգիստ սպասող խմբակը յուզւում է. իսկ եթէ մոռացած են իրենց. չէ՞ որ «նրանց»ից սպասելի է. չէ՞ որ ազգի գործի համար «նրանք» իրենց անձն էլ են մոռանում։ Թողնում են իրենց անկիւնը եւ մօտենում վագոններին, փակ վագոններին. այնտեղ է նրանց յոյսը։ Միացնում են վերջին վագոնները։ Ցանկարծ բացւում է մէկի դուռը։

— Համօ՜ն — ուրախացած կանչում է սպասող կանանց խումբը եւ վազում դէպի յոյսի դուռը։

— Շո՛ւտ, նստէ՛ք, վերջին վագոնն է. այլեւս տեղ չէք գտնի։ Ասում է Համօն ու վեր քաշում կանանց դէպի վագոնը։ Մինչեւ առաստաղ լցուած է վագոնը ապրանքով. տեղ չկայ. հազիւ են տեղաւորում հարսներն ու աղջիկները գիրկ գրկի, միս մսի։ Հազարաւորներ դիմում են դէպի այդ վագոնը,— «տե՜ղ, տե՜ղ»։

Գնացքը տալիս է շարժումի առաջին ցնցումը ու երկաթների ճռինչ. տեղաւորուածների սրտին երգն է թւում, մնացողներին անէծք։

— Նստենք տղերք. մենք կատարեցինք մեր պարտքը. յիմարութիւն է գերի մնալը. դեռ կարող ենք հայրենիքին պէտք գալ։

(Շար.)

կարգ մը լրացուցիչ քննութիւններ կատարուին, որովհետեւ հիմակուան ամբաստանութիւններով կարելի չէ Եղեռնագատ Ատեանին առջեւ ղրկել զայն։

Քննութեան կարօտ կէտերն են հետեւեալները.

1. Ստուգել ինքնաշարժիվարիչ Ֆլոթիվկայութիւնը, որովհետեւ կարգ մը փաստեր բոլորովին կը ջրեն անոր այն հաւաստումը թէ ոզորենիէ մնտուկը Ալմազեանի խանութէն առած եւ կար տիւ Նոռ տարած է։ 2.— Ստուգել վկայութիւնը գինեվաճառ Մէյէրի, որ կ՚ըսէր թէ օր մը Սէն Ժիլ փողոցին մէջ տեսած էր Բիկոտէնը, երբ անիկա կ՚ուղղուէր դէպի Ալմազեանի խանութը՝ Ամբաստանող կողմը կ՚ըսէր թէ ատիկա ոճիրին օրն էր։ 3.— Քննել թէ ինչո՞ւ ո՛չ Պ. Ամիի եւ ո՛չ ալ փրոֆէսէօրներուն կողմէ չեն տարրալուծուած արեան այն հետքերը, որոնք քննութեան սկիզբը առնուած էին Ալմազեանի տափատին եւ խանութին ետեւի դրան քովի աթոռակին վրայէն (Ալմազեան իր կատուին համար ամէն օր թոք կը կախէր այդ դրան քովէն)։ 4.— Ստուգել Ալմազեանի դրամական աղբիւրները, հասկնալու համար թէ իրապէ՞ս սեպտեմբեր 9էն (ոճիրին օրը) առաջ նիւթական միջոցներ չունէր եւ անկէ վերջ ունեցաւ։

Ամբաստանիչ ատեանը դեռ չտուաւ իր որոշումը այս մասին։ Յաջորդ նիստին պիտի որոշէ թէ նոր քննութիւնը անհրաժե՞շտ է թէ ոչ։ Անհրաժեշտ նկատուելու պարագային, վերաքննիչ ատեանի խորհրդականի մը պիտի յանձնուի այդ պաշտօնը։ Այնպիսի մէկուն որ խառնուած չըլլայ մինչեւ հիմա։

Այս առիթէն օգտուելով, փաստաբան Լըկրան կը պահանջէ դարձեալ, որ ժամանակաւորապէս ազատ արձակուի Ալմազեան, որ հինգ ամիսէ ի վեր բանտն է։

Թուրք նաւատորմը դէպի Մալթա

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ յառաջիկայ մայիսին Մալթա պիտի երթայ թրքական նաւաբաժին մը՝ գլխաւորութեամբ «Եավուզ»ի, փոխադարձ այցելութիւն տալու համար Միջերկրականի անգլիական նաւատորմին վերին հրամանատար Սըր Ֆրէտէրիք Ֆիլտի, որ անցեալ հոկտեմբերին Պոլիս եւ Էնկիւրի գացած էր։

Կեղծ ինքնութեան թուղթեր Մարսիլիոյ մէջ

Անցած օր գրած էինք թէ ոստիկանութիւնը Մարսիլիոյ մէջ երեւան հանած է Յոյն մը որ կեղծ ինքնութեան թուղթեր կուտար իր հայրենակիցներուն՝ կարեւոր գումարի մը փոխարէն։

Այս անգամ երեւան հանուած է ուրիշ խարդախութիւն մը, որուն հեղինակները ինքնութեան թուղթեր կը հայթայթէին այն հայ եւ իտալացի աշխատաւորներուն, որոնք Ֆրանսա եկած էին առանց աշխատանքի պայմանագրութեան։ Գործին մեղսակից էր նաեւ Մարսիլիոյ արուարձաններէն Փէն-Միրապօի քաղաքապետարանի մէկ պաշտօնեան, որ դրամ կը ստանար թարգմանի մը միջոցաւ։ Տարօրինակն այն է որ այս վերջինը ոստիկանութեան պաշտօնական թարգմանն է եւ վերջերս ինք է որ թարգմանի պաշտօն կը կատարէր կեղծարար Յոյնին հարցաքննութեան ատեն։ Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ քննութիւնները եւ նոր մարդիկ պիտի ձերբակալուին։

Ռայխսթակը ընդունեց Եունկի ծրագիրը

Եընկի ծրագիրը, որուն շուրջ այնքան աղմուկ բարձրացաւ Գերմանիոյ մօջ, մանաւանդ ազգայնականներուն կողմէ և որուն վաւերացման մասին վախեր կային, առջի օր երկրորդ ընթերցումով վաւերացուեցաւ։ Դեռ օր մը առաջ մեծամասնութիւն չէր գոյացած ծրագիրը վաւերացնելու համար։ Կառավարութիւնը իր այս յաջողութիւնը կը պարտի Հանրապետութեան Նախագահ մարաջախտ Հինտէնպուրկի, որ գերման կաթոլիկ կուսակցութեան Նախագահին յայտարարած էր թէ ինք ստորագրութիւնը չպիտի դնէ համաձայնագրի մը տակ, որ խորհրդարանի կարեւոր մէկ մեծամասնութեան քուէները չստանար եւ թէ ի հարկին անհրաժեշտ պիտի ըլլայ նոր հանրաքուէի մը դիմել։

Լոնտոնի Խորհրդաժողովը

Ֆրանսական պատուիրակներուն վերադարձէն ի վեր, Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը վերակենդանութիւն ստացաւ։ Պրիան երէկ հրապարակային յայտարարութիւն մը պիտի ընէր, անգամ մը եւս պարզելով ֆրանսական տեսակէտը։ Ամերիկա չուզեր նոր յանձնառութիւններ ստանձնել։ Իսկ Անգլիա կը ձգտի Ֆրանսայի վրայ նետել խորհրդաժողովին ձախողութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը ու կը պնդէ որ Ֆրանսա եւ Իտալիա զեղչեն իրենց պահանջները։ Իր յուշագրին մէջ, վարչապետ Թարտիէօ պահանջած էր որ 1936ին Ֆրանսա ունենայ 712000 թոնօ տարողութեամբ նաւատորմ։ Անգլիա կ՚ուզէ 600,000 կամ 550,000 թոնոյի զեղչել ասիկա, այնպէս որ Անգլիա Ֆրանսայի կրկնապատիկ ուժն ունենայ։ Սակարկութիւնները կը շարունակուին։

Անգլիոյ Ելմտացոյցը

Անգլիոյ 1930-31ի ելմտացոյցը անցած տարուան հետ համեմատելով 55 միլիոն ոսկիի յաւելում մը պիտի ունենայ։ Բանակի ծախքերը 1,500,000 ոսկի պիտի պակսին։ Օդանաւերուն պիտի յատկացուի 17,850,000 ոսկի, այսինքն անցած տարուանէն 890,000 ոսկի աւելի։

Հոլանտա ցորեն չի գներ Ռուսիայէն

Ռոթերտամի Հոլանտական Երկրագործական կոմիտէի կեդրոնական մարմինը, որուն միջոցաւ ցորեն կը գնուի Հոլանտայի Գիւղացիներու Միութեան հաշուոյն, որոշեց այլեւս ռուսական ցորեն չգնել, արգիլեց նաեւ իր անդամներուն՝ յառաջիկային նման գնումներ ընել։ Այս որոշումը տրուեցաւ, կ՚ըսէ Ռիւթէրի գործակալութիւնը, ցորեն ստանալու համար խորհրդային կառավարութեան գործածած մեթոտներուն պատճառով, յետոյ անոր համար որ ցորենի վաճառումէն գոյացած դրամը կը գործածուի արտասահմանի մէջ համայնավար գրգռութիւն առաջ բերելու։ Ներկայիս հոլանտական շուկային մէջ ռուսական հացահատիկի, մանաւանդ գարիի չափազանց մեծ մթերք մը կայ։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ
10րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Այսօր Հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.
Ա. Ժամ 9—10՝ Քաղաք. հոսանքներ ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ։
Բ. Ժամ 10—11՝ Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէռ Պուա Քոլոմպի Զէյթուն ենթակոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ «Եռագոյն», «Վիշապեան» եւ «Փոթորիկ» խումբերը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոմպ։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Վիէնի «Քրիստափոր» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 7ին Հ. Յ. Դ. ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Rue Monsieur le Prince։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

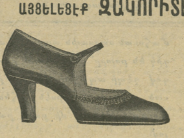
IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ

— Տիկին մը ո՞ւր կրնայ գտնել վերջին նորաձեւութիւնները ամենասիրուն, ամենատոկուն եւ միեւնոյն ատեն անմրցելի գինով, պատրաստ կամ չափու վրայ մետաքսէ եւ բուրդէ զգեստներ, մանթօ, գլխարկ, ներքնազգեստ (lingerie) եւայլն։

— Տիկ. Ա. ՊՈՒՏԱԿԵԱՆԻ «ՄԱՏԼԷՆ» հայ վաճառատունը կ... կասկած, 33 Rue des Dames, Métro Rome կամ Clichy. Մուտքը ազատ է ամէն օր մինչեւ 8, կիրակի մինչեւ 2։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
14
ՄԱՐՏ
1930

14 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1211

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԼՏՐՁ ՔԷՕՇԿԷՆՁԱՆ ԳԱՅԱ

Բանակցութիւնները կը շարունակուին Թուրքիոյ եւ օտար պահանջատէրներուն միջեւ, Հանրային Պարտքի վճարման, թրքական դրամի ամրապնդման եւ ուրիշ խնդիրներու կարգադրութեան համար։ Օտար պատուիրակները ելք մը չգտնելով Պոլսոյ մէջ, անցան Էնկիւրի, ուր պիտի խօսին ուղղակի կառավարութեան հետ։

Ինչպէս յայտնի է, Թուրքիա կ'ուզէ առժամապէս յետաձգել Հանրային Պարտքի վճարումը (տարեկան մօտ 20 միլիոն թրք. ոսկի), որպէսզի կարենայ կանգուն պահել իր դրամը, որ գլխիվայր կը թաւալէր անցեալ տարի (Նոյեմբեր-դեկտեմբեր)։ Այս լուրը բնականաբար հաճոյք չպատճառեց օտար պահանջատէրներուն, մանաւանդ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ սեղանաւորներուն, որոնք մեծագոյն բաժինը կը պահանջեն։

Բարձր սեղանաւորութեան օրկանները մինչեւ այսօր ալ չեն հաւատար թէ Թուրքիա չի կրնար վճարել տարեկան քսան միլիոն թղթադրամը, եւ չկամութեան կը վերագրեն «մորաթորիոմ»ի առաջարկը։ Իսկ թուրք թերթերը, պաշտպանելով կառավարութեան տեսակէտը, կ'ապացուցանեն թէ բարեացակամութիւնը չէ որ կը պակսի, այլ կարողութիւնը։

«Զունինք որ տանք։ Նեղելով, մեր դրամին արժէքը կոտրելով ի՞նչ պիտի շահիք։ Ընդհակառակն, օգնեցէք որ մեր դրամը ամուր մնայ, երկիրը տնտեսապէս յառաջդիմէ, եկամուտները աւելնան եւ մենք ալ պարտքերը վճարենք»։

Այսպէ՛ս կ'ըսեն Թուրքերը։ Եւ եթէ քիչ մըն ալ նեղուին, ճնշուին, պիտի յայտարարեն.

— Չենք վճարեր. հրամեցէք առէք…

Առայժմ, առազաստները խոհեմութեամբ կ'ուռեցնեն։ Կը զգուշանան յախուռն արտայայտութիւններէ, որովհետեւ, տակաւին յոյս ունին արտաքին օժանդակութեան վրայ։ Նոյնիսկ դիմած են օտար, ֆրանսացի բարձրաստիճան անձնաւորութեան մը բարեխօսութեան, ոչ միայն պայմանաժամ ստանալու, այլեւ մեծագումար փոխառութիւն մը կնքելու համար։

Միւս կողմէ, կը շարունակեն ծրագիրներ որոճալ եւ սեղմումներ կատարել ներսէն։ Արդէն իսկ յարդարած են խնայողութեան ճակատ մը, որ տեսակ մը պայքար է օտար ապրանքներու դէմ, դրամը երկրին մէջ պահելու մտահոգութեամբ։ Թէեւ իրականին մէջ, տարբեր հետեւանքներ կ'ունենայ. որովհետեւ, օտարներն ալ, իրենց կարգին, թրքական ապրանքները ետ կը ղրկեն (Վերջերս Մարսիլիայէն վերադարձուցեր էին ծխախոտի նմուշներով հակիւթ)։

Խնայողութեան ձեւ մըն է, նաեւ, պոռնկութեան արգելքը յատուկ օրէնքով մը, որ մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւած է օտար շրջանակներու մէջ։ Բարոյականէն աւելի, տնտեսական մտահոգութիւններ տուն տուած են այս օրէնքին։

Այս բոլոր ամոքիչ, անճար միջոցները կ'ապացուցանեն տագնապին սաստկութիւնը։ Եւ օրը օրին եղած կարգադրութիւնները միշտ ալ նոր հոգեր երեւան կը հանեն։

Այսպէս, ամբոխավար Եոնուս Նատին կ'ողբայ թէ Տրապիզոնի մէջ, դրամատուները հարիւրին քսան տոկոս կը գանձեն։ «Վաճառականը կը տեսնէ որ հինգ տարուան մէջ իր դրամագլուխը ձեռքէն կ'ելլէ. իսկ գիւղացին ամբողջովին պարտքի տակ մնացած է»։ («Ճիմհուրիյէթ»)։

Ուրիշ թերթ մը, «Միլլիյէթ», նոյնպէս թունդ քէմալական, կը խոստովանի, բացատրելով պարտքերը վճարելու անկարողութիւնը.

—«Արդիւնաբերութեան ճակատին վրայ տիրող անգործութեան հետեւանքով, ամէն տարի քիչ մը աւելի կը գէշնայ մեր կացութիւնը եւ այդ պատճառով մեր դրամին արժէքն ամէն տարի քիչ մը աւելի կ'իջնէ։ Այս անկումը ե՞րբ եւ ո՞ր կէտին վրայ կանգ պիտի առնէ, թէեւ կարելի չէ որոշ բան մը ըսել, բայց դժուար ալ չէ գուշակել այս կացութեան գէշ վախճանը»։

Տակաւին կարելի էր յիշել հարիւրաւոր վկայութիւններ, բոլորն ալ թրքական աղբիւրէ, հաստատելու համար տագնապին խորութիւնը եւ ընդարձակութիւնը։ Հալէպի մեր թղթակիցը կը գրէր անցեալ օր, հիմնուելով Անատոլուի խորերէն քաղուած տեղեկութիւններու վրայ.

—«Ժողովուրդին տնտեսութիւնը օրէ օր կը քայքայուի։ Առեւտուրը ամէն տեղ կանգ առած է։ Շակառակ ասոր, զանազան անուններով եւ ձեւերով տուրքեր կը պարտադրուին եւ կը գանձուին աննախընթաց խստութեամբ։ Տուրքերու ծանրութեան մասին գաղափար մը տալու համար, կը բաւէ ըսել թէ կառավարութիւնը 3/4ով շահակից է որեւէ ձեռնարկի։ Ամէն օր նոր խանութ մը կամ վաճառատան մը փեղկերը կը գոցուին»։

Կը հետեւի թէ, տնտեսական-ելմտական քաղաքականութեան տեսակէտէն, հիմնական տարբերութիւն մը չկայ Երլտըրզ Քէօշկէն Զան Գայա։

Նոյն անհաշիւ մսխումներն ու սանձարձակ շռայլութիւնները, նոյն կեղեքումներն ու յարաճուն տուրքերը, եւ պետական, ժողովրդային տնտեսութեան քայքայումը։ Եւ նոյն աւարը։

Մ. Քէմալ առ այժմ լաւ կը կերակրէ իր բանակն ու պաշտօնէութիւնը— ինչպէս Երլտըզը՝ իր շքախումբը, անձնապահ գունդն ու վալիները։

Բայց, այս ընթացքով, կա՛մ այն է որ արտաքին պարտքերը պիտի ժխտեն, վերջ ի վերջոյ, եւ կամ պիտի վերադառնան «կապիտիւլասիոն»ի օրերուն։

Ամէն պարագայի մէջ, ուշադրութեամբ արձանագրենք դէպքերը։ Անշուշտ,— առանց վարդագեղ երազներ հիւսելու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՊԱԿԵԱՅ ՏՈ՞ՒՆ ԹԷ ԱՊԱԿԵԱՅ ԱՉՔԵՐ

Այս միջոցին ռամկավար թերթեր միաբերան խաչակրութեան մը ձեռնարկած են, ի նպաստ Բարեգործականի կեդրոնին, որ վերջերս պաշտօնապէս կ'ողբայ Միութեան դրամական անձկութիւնը։

Ծանօթ նպաստընկալները կը կը ճգնին ապացուցանել թէ՝ ծախքերը մեծ չեն, այլ շատ անկարեւոր, եւ պէտք է բազմապատկուին։

Կարդանք Եգիպտոսի պաշտօնաթերթին խմբագրականը («Արեւ», 4 Մարտ).

— «Տարեկան տա՛սը հազար ոսկի ծախք, կլոր հաշուով։ Ահագին գումար արդարեւ։ Սակայն պէտք չէ մոռնալ գործի՛ն ալ ահագնութիւնը։ Եւ մենք չենք վարանիր պնդելու թէ ծախսելու մէջ ցոյց տրուած քաջութիւնը, արժեցնելով անշուշտ ծախսուած իւրաքանչիւր դահեկանը, եղած է ամենակարեւոր ուժը՝ գործին զօրացման եւ յառաջացման սատարող։

Միութիւնը իր նպատակով բարեգործական, լսկ բնոյթով, մանաւանդ իր ներկայ հսկայ դրութեան մէջ, տեսակ մը տուր եւ առի ընկերութիւն է եւ ստիպուած՝ կիրարկելու առեւտրական, ելեւմտական արդի մեթոտը, որ է ծախսել՝ կարենալ արտադրելու համար։ Եւ եթէ այդ ուղղութեամբ քննադատել հարկ ըլլայ, թերեւս Բարեգործականը քննադատելի է աւելի քի՛չ ծախսելուն համար քան թէ շատ։ Փարիզի կեդրոնին, Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ Եգիպտոսի Շրջանակային մասնաժողովներուն եւ աւելի քան 160 մասնաճիւղերուն պաշտօնէութիւնը շատ համեստ ուժերէ կազմուած է, ըստ այնմ ալ համեստ վճարումներով։ Գրեթէ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհին վրայ տարածուած այս հսկայ ընկերութիւնը, իր փրոփականտին եւ ընթացիկ գործերուն նուիրուած միայն 4—5 գործիչ ունի, որոնց թիւը նոյն իսկ պէտք է բազմապատկուի։

Այդ հսկայ գործերուն վարչութիւնը համապատասխան մեծ ծախքերու կարօտ է բնականաբար, եւ երբ այդպէս կը ստորաբաժանուին ու կը դիտուին իւրաքանչիւր բաժնին ունեցած ծախքերը, գործէ հասկցող ոեւէ մէկուն համար երբեք չափազանցուած պէտք չէ նկատուի կեդրոնական վարչութեան տարեկան 2500, Ամերիկայի շրջանակին՝ 3400 եւ Մերձաւոր Արեւելքի (Եգիպտոս) շրջանակին՝ 2200, իսկ ընդհանուր փրոփականտի՝ 1600 անգլիական ոսկիի ծախքերը։»

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Թուրք հանրապետութեան նախագահը քանի մը օր Իզմիր մնալէ վերջ, ճամբայ ելաւ դէպի Ատալիա։ Մ. Քէմալ մէկմէկ օր պիտի մնայ Այտըն եւ Տէնիզլի ու անկէ Ատալիա պիտի երթայ։ Հաւանական է որ անկէ ալ Ատանա անցնի ու դարձեալ Իզմիր վերադառնայ, քննելու համար Քէմալ փաշա գաւառակին Քարապէլ վայրը գտնուած հիթիթական հնութիւնները։

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ գործազրկութիւնը կ'աւելնայ հետզհետէ։ Մարտ 3ին անոնց թիւն էր 1,547,200, այսինքն անցած շաբթուանէն 7935 եւ անցած տարուան նոյն շրջանէն 159,868 աւելի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Անհնազանդութեան» պատերազմը

Ինչպէս գրած էինք երէկ, չորեքշաբթի առտու արշալոյսին ճամբայ ելաւ հնդիկ փիլիսոփայ Կանտի, դէպի աղահանքերը (Պոմպէյի հիւսիսակողմը), կազմակերպելու համար «քաղաքացիական անհնազանդութեան» պայքարը։ Մասնաւոր դէպք մը չպատահեցաւ, ինչպէս կը վախցուէր։ Միայն կէսօրէն յետոյ, 7000 ուսանողներ ցոյց մը կատարեցին Պոմպէյի մէջ եւ ընդհարեցան ոստիկանութեան հետ։ Քանի մը հոգի վիրաւորուեցան։

Անկախութեան պայքարի առաջնորդին կը հետեւէին իր հաւատարիմներէն 79 հոգի։ Իսկ հարիւր հազար կուսակիցներ ներկայ էին մեկնումի արարողութեան։ Կանտի հրահանգներ տուած է իր հետեւորդներուն, որպէսզի շարունակեն պայքարը, եթէ ինք ձերբակալուի։ Խումբը ճամբայ ելած ատեն, ծաղիկներ ցանուեցան, ինչպէս եւ ձի մը եւ դրամ տրուեցաւ Կանտիի։ Փիլիսոփան յայտարարեց թէ չուզեր բռնաբարել օրէնքը, բայց ուր որ երթայ, գիւղ թէ քաղաք, քաղաքացիական անհնազանդութիւն պիտի քարոզէ։

Կացութիւնը նկատի առնելով, Պոմպէյի կառավարութիւնը սերտ յարաբերութեան մէջ է կեդրոնական կառավարութեան հետ։

Վերջնապէս վաւերացուցին

Գերմանիոյ խորհրդարանը մարտ 12ին երրորդ եւ վերջին ընթերցումով վաւերացուց Եընկի ծրագիրը, հակառակ ազգայնականներու բուռն ընդդիմութեան։ Այս առթիւ ուժեղ ճառ մը խօսելով, վարչապետ Միւլլէր բացատրեց թէ անհրաժեշտ է վաւերացնել հատուցումներու նոր ծրագիրը, որովհետեւ, երկար եւ տաժանելի բանակցութիւններէ յետոյ, անոր ընդունելութեամբ միայն կարելի եղաւ ազատել Հռենոսեան գաւառները։ Յետոյ, նոր ծրագիրը առաւելութիւններ կը ներկայացնէ նախորդին վրայ, Գերմանիոյ տնտեսութիւնը ազատելով ապագայի անստուգութենէն։ Այս ծրագրին շնորհիւ, արդարեւ մեծ հակակշիռ մը պիտի անհետանայ եւ Գերմանիոյ ելմտական քաղաքականութիւնը կատարեալ անկախութիւն պիտի վայելէ։

Պ. Միւլլէր այս առթիւ շեշտեց թէ կառավարութիւնը ի վիճակի է անխնայ խեղդելու ո՛ր եւ է պետական հարուած, աջէն ըլլայ թէ ձախէն։ Գերման հանրապետութիւնը անխախտ հիման մը վրայ կանգնած է այսօր։

Ծրագիրը քուէարկուեցաւ 192ի դէմ 270 ձայնով։

Գերմանիոյ ազդարարութիւնը Մոսկուայի

Տէյլի Թէլէկրաֆի թղթակիցը կը հեռագրէ Պերլինէն.—

Հետեւելով Անգլիոյ օրինակին, Գերմանիա յայտնեց թէ խորհրդային կառավարութիւնը պատասխանատու պիտի բռնէ Գ. Միջազգայինի գործադիր մարմնի գործունէութեանց համար։

Ընկերվարական կուսակցութեան քաղաքական տեղեկատու դիւանին համաձայն, քանի մը օր առաջ արտաքին նախարար Քուրթիուսի եւ Պերլինի խորհրդային դեսպանին միջեւ խօսակցութիւն մը տեղի ունեցած է Գերմանիոյ մէջ բոլշեւիկեան պրոպականտի խնդրին մասին։

Կ'ըսուի թէ այս տեսակցութեան ընթացքին արտաքին նախարարը յայտնած է դեսպանին որ «յառաջիկային գերման կառավարութիւնը ոչ մէկ զանազանութիւն պիտի դնէ Գ. Միջազգայինի եւ ռուս կառավարութեան խօսքերուն եւ գործերուն միջեւ։ Ռուս կառավարութիւնը պատասխանատու պիտի բռնէ Կոմինտէրնի խօսքերուն եւ գործերուն համար»։

Պաշտօնական «հերքում» մը հրատարակուեցաւ, սակայն ատիկա աւելի շատ կը հաստատէ վերի յայտարարութիւնները։

Եթէ այս սպառնալիքը գործադրուի, կամ այն է որ Ռուսիոյ վարիչները պէտք է անմիջապէս փոխեն Գերմանիոյ մէջ ապստամբութիւններ եւ խռովութիւններ գրգռելու իրենց ներկայ ամբողջ քաղաքականութիւնը, կամ երկու կառավարութեանց միջեւ պաշտօնական յարաբերութիւնները վերջին ծայր լարուած վիճակ մը պէտք է ստանան։ Ընդհանրապէս անհաւանական չի նկատուիր երկրորդ պատահականութիւնը, որովհետեւ հանրային կարծիքը կը պատրաստուի հրաժարելու «Ռափալլոյի քաղաքականութենէն» (քանի մը տարի առաջ Ռափալլոյի մէջ կնքուած էր գերման-խորհրդային դաշնագիր մը)։

Սակարկութիւններ Հանրային Պարտքի շուրջ

«Թան» կը գրէ.— Թրքական պարտաթուղթերու ֆրանսացի եւ անգլիացի բաժնետէրերու ներկայացուցիչները— Տէ Ֆլոզիէր եւ Ուայթ— Էնկիւրիի մէջ երկար տեսակցութիւն մը ունեցան ելմտական գործավարին հետ, որ պարզեց Թուրքիոյ ներկայ ելմտական վիճակը։ Երկրորդ տեսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի (առջի օր)։

Տպաւորութիւնը ընդհանրապէս նպաստաւոր է։ Վարչապետ Ըսմէթ փաշա յայտարարած է «Աժանս Էքոնոմիք է Ֆինանսիէր»ի թղթակցին թէ «կառավարութիւնը վճռած է յարգել պայմանագրութիւնները, սակայն հասոյթներուն նուազելուն եւ թրքական ոսկիին անկումին պատճառով առաջ եկած տագնապին հետեւանքով, կացութիւնը պիտի պարզէ Պ. Պ. Տէ Ֆլոզիէրի եւ Ուայթի ու կը յուսայ թէ տագնապին դարման տանելու համար պիտի կրնայ գործնական թելադրութիւններ ստանալ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 41

Քէսիրիկի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին հանդէսին զուտ հասոյթը, (այս գումարին 100 ֆր.ը Անդրանիկ Պէրպէրեանէ)	820.—
Ալճերիայէն (Քէմախ բազառիճցիներ)	
Ն. Գալուստեան, Սէթիֆ	100.—
Մհաննէս Գալայճեան, »	50.—
Եղիա Առաքելեան »	40.—
Աշոտ Առաքելեան »	10.—
Նշան Վ. Պետրոսեան Ս. Առնօ	75.—
Գալուստ Ն. Պետրոսեան Ս. Առնօ	25.—
Գումար՝	1,120.—
40րդ ցանկին գումարը	48,800.65
Ընդհ. գումար	49,920.65

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Աւետիս Ահարոնեանի Յոբելինական Կեդրոնական Մարմինը եւ Փարիզի ու շրջակայից Յանձնաժողովը ուրախութեամբ կը հաղորդեն մեզի թէ, ընդառաջ երթալով յայտնուած ցանկութեան, Փարիզի համալսարանի վերատեսչութիւնը, ի պատիւ մեծանուն յոբելեարին, Աւետիս Ահարոնեանի, յօժարած է Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնը տրամադրել, տօնելու համար անոր գրական քառասնամեայ բեղուն գործունէութեան յոբելինական հանդէսը, իր անունին ու արժանիքին համապատասխան շրջանակի մը մէջ։

Ահաւասիկ այդ առթիւ Սորպոնի վերատեսչութենէն ստացուած նամակին թարգմանութիւնը.

Փարիզ, 4 Մարտ 1930
Ա. Ահարոնեանի
Յոբ. Յանձնաժողովի
Պարոն Նախագահին

Պարոն Նախագահ,

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնը խնդրած էիք ինծմէ, տօնելու համար մեծանուն Հայու մը, Պ. Ահարոնեանի յոբելեանը։

Պատիւ ունիմ ձեզ իմացնել՝ համալսարանական արտաքին գործերու պարոն Նախարարին հետ՝ որուն կարծիքը քիչ առաջ ստացայ, թէ ամէն կերպով տրամադիր եմ ձեզ բաւարարութիւն տալու։ Միայն թէ ձեր որոշած օրը սրահը ազատ չըլլալով, շնորհապարտ պիտի մնայի ձեզ եթէ այդ մասին տեսակցէիք Պ. Թէմփորալի հետ, ուրիշ օր մը որոշելու համար։

Ընդունեցէք եւայլն։

Նախօրօք որոշուած օրը, Ապրիլ 6ին, Մեծ Ամփիթատրոնը բռնուած ըլլալով ուրիշին, Յոբելինական Յանձնաժողովը պարտաւորուած յետաձգած է Յոբելեանը ՄԱՅԻՍ 10Ի ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ։

ՈՂՈՂՈՒՄԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 11 Մարտ (Սեփ. Թղթ.).— Մարսէյլի Ազգ. կեդր. վարչութիւնը իր նիստին մէջ որոշեց ազգ. հանգանակութիւն մը կատարել ի նպաստ Ֆրանսայի հարաւային նահանգներու ողողումի զոհերուն, իսկ կիրակի օր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի։ Հայ գաղութը հրաւիրուած է եկեղեցի, ուր պիտի բացուի հանգանակութեան տոմարը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԼՈՅՍԻ ՆՈՐ ՎԱՌԱՐԱՆ ՄԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Լ. ՇԱՆԹԻ ՃԱՌԸ «ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆ»Ի ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻւ

«ԱՆԱՆՈՒՆ, ԱՆԴԷՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԹԱՆ ՈՏՔԻ ՏԱԿ»

ՊԷՅՐՈՒԹ (Սեփ. Թղթ.).— Հոկտեմբեր ամսու վերջերը Պէյրութ հասան երկու ծանօթ ուժեր՝ Պ. Պ. Լեւոն Շանթ եւ Նիկոլ Աղբալեան, հիմնելու համար երկրորդական վարժարան մը Պէյրութի մէջ։ Եւ ահա չորս ամիսներու ընթացքին անոնք հիմնեցին «Հայ Ճեմարան»ը, ուրուն անհամբեր կը սպասէր հասարակութիւնը։ Ճեմարանը կը գտնուի լաւագոյն վայրի մը մէջ, երկյարկանի գեղեցիկ շէնքով մը եւ պարտէզով։

Փետրուար 23ին տեղի ունեցաւ Ճեմարանին բացումը։ Ժողովուրդէն զատ, ներկայ էին նաեւ պաշտօնական բոլոր մարմիններու ներկայացուցիչները։ Ներկաները հիւրասիրուեցան բաժակ մը թէյով եւ կարկանդակով։ Յետոյ խօսք առաւ հաստատութեան հիմնադիրներէն Պ. Լեւոն Շանթ։ Գրեթէ ամբողջութեամբ կը ներկայացնեմ այդ բովանդակալից բանախօսութիւնը.—

— «Հանրային աշխատանք մըն է, որ կը սկսինք. հանրութեան առջեւ պէտք է խօսուի. ձեր մէջը, ձեզի հետ, մասամբ ձեզի համար. պէտք էր որ անգամ մը երես երեսի գայինք Պէյրութի հայ հասարակութեան ներկայացուցիչներուն հետ։

Ամէն անհատ իր եսը, անհատականութիւնը ունի եւ որուն շնորհիւ կը տարբերի միւսներէն։ Որքան զօրաւոր ըլլայ մարդուն անհատականութիւնը, այնքան կ'արժէքաւորուի եւ կը բարձրանայ անհատը։ Զօրեղ անհատականութիւն չունեցող մարդիկ կ'ըլլան տժգոյն եւ տկար։ Նոյնն է նաեւ ժողովուրդներու համար։ Այն ժողովուրդները որոնք ազգային ինքնուրոյն գիծեր, խտէալներ, ըմբռնումներ, քաղաքակրթութիւն եւայլն չունին տկար են եւ դատապարտուած կորսուելու. անհատականութիւնը քաղաքակրթութեան կը ծառայէ եւ ազգային գիծերու պահպանումն ու մշակումը քաղաքակրթութեան ամէնէն բարձր զարգացումն է. ազգայնութիւնը մշակել եւ բարձրացնել մարդկութեան զարգացման ծառայել կը նշանակէ։ Այս ճշմարտութիւնը բնազդօրէն գիտեն բոլորը, կը զգան եւ կը գիտակցին. բայց մեծ ազգերու մօտ ինքնին կը կատարուի այդ. պէտք չունին հոգալու, կարծես թէ չափազանց կը հոգան. ամէն մէկը աւելի շեշտել կ'ուզէ, այդ ոգւով ստեղծագործել կ'ուզէ, հպարտ են բոլոր անոնք որոնք անհատականացած են այս ոգիով, ինչպէս Գերմանացին, Անգլիացին, Ֆրանսացին։ Հպարտ են, ու իրենց հպարտութեան վրայ է կառուցուած իրենց մեծութիւնը։ Ով ինքզինքը չի շեշտեր, չի ճանչնար, ան չի յարգուիր, եւ ով որ իր ուժերուն, շնորհքին գիտակցութիւնը չունի, ան իր անհատականութիւնը չըմբռներ։

Բոլոր դարերու մէջ, ամէն քիչ-շատ քաղաքակիրթ ազգ, աշխատած է պահպանել իր ազգայնութիւնը. Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութենէն սկսած ազգային մեծ զարթօնքի շրջանն է. ամբողջ Եւրոպա ազգային հիմքի վրայ է, իսկ հիմա Ասիան է, որ ազգային դրօշակն է բարձրացուցեր, ու այսպէս բոլորը։ Հետզհետէ անկարելի կը դառնայ քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ ապրիլ առանց որոշ ազգային դիմագծի։ Անանուն, անտէր ժողովուրդները կ'երթան ոտքի տակ։ Ազգութեան ուժեղացմանը ձգտիլ, ըսել է իր անկախութեանը ձգտիլ։ Եւ քաղաքական ազատութիւնը, անկախութիւնը, ինքնավարութիւնը կը տրուի այնքանին, ինչ չափով որ շեշտուած ըլլան ազգային գիծերը, ազգային քաղաքակրթական արժէքը եւ ազգին գիտակցութիւնը, ազգի մը կամքը, իրրեւ ազգային ամբողջական անհատականութիւն մը ապրելու։

Հայ ժողովուրդին համար աւելի անհրաժեշտ եւ աւելի կենսական հարց է դարձած այժմ ազգայնութեան պահպանումը. հողէ եւ պետութենէ զուրկ, ցրուած եւ գաղթական, աւելի կազմակերպուած եւ մշակոյթով բարձր ժողովուրդներու մէջ տարտղնուած, շուտով կը դառնանք անդէմ աշխարհաքաղաքացիներ՝ ամէնէն խեղճը մարդերուն։ Ապազգայնացած Հայը կտրուելով հայ ժողովուրդէն կը մնայ ապազգայնացած մարդ մը, որովհետեւ շատ դժուար է ուրիշ ազգի մը անդամակցիլ։ Այս մեծ վտանգը ամէն Հայու մտքին առջեւն է. մէկը չկայ որ այս հարցերուն վրայ աւելի կամ նուազ խստութեամբ մտածած չըլլայ։ Կը մտածենք ու ճիգեր կ'ընենք դիմադրելու համար. մանաւանդ Զինադադարէն ասդին. բայց սկիզբները շատ յոգնած եւ հացի ետեւէ էինք. երբ քիչ մը կազդուրուեցանք, ամէն տեղ սկսանք դպրոցներ բանալ, մանկապարտէզներ հիմնել եւ զօրացնել մեր ազգայնութիւնը։ Առանց խտրութեան բոլոր յարանուանութիւններն ու բարեգործական միութիւնները նուիրուեցան այս աշխատանքներուն։

Հայ միջնակարգ վարժարան մը հիմնելու գաղափարը ինչպէս շատ-շատերու գաղափարին մէջ եղած է, ինչպէս ընկերոջս Ն. Աղբալեանին գլխուն մէջ եղած է, ե՛ւ իմ մտքին մէջ՝ այն օրէն որ փախստական դարձանք մեր հայրենիքէն, բայց մարմին առաւ մեր գաղափարը երբ կազմուեցաւ Եգիպտոսի մէջ «Համազգային Ընկերութիւնը», որուն նպատակն է յստակ կերպով աշխատիլ մեր մշակոյթի զարգացման եւ պահպանման, հիմնել դպրոցներ հայ ոգիով, հասցնել ուսուցիչներ ազգային դաստիարակութեամբ, հրատարակել դասագիրքեր բոլոր հայ վարժարաններու համար՝ աժան գիներով։ Համազգային Ընկերութիւնը ջերմ ոգեւորութեամբ եւ գործնապէս ձեռք առաւ հայ միջնակարգ վարժարանի մը հիմնարկութեան հարցը հայկական կեդրոնի մը մէջ, եւ դարձաւ այն հիմքը, որուն վրայ կը բարձրանայ այսօր մեր Ճեմարանը։

Երբ գործը մարմին առաւ, դիմեցինք եւ Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչին, որ Յունաստան, Պուլկարիա և հոսմանաւանդ ամէն կերպ կ'աջակցի մշակութային ձեռնարկներու. Պատգ. ժողովը մեր առաջարկը գտնելով իր ծրագիրներուն համապատասխան, իր եւ մեր նպատակները զուգադիպեցան, ջերմ ընդունելութիւն գտանք, որով եւ մեր գործի մէկ երկրորդ գլխաւոր յենարանն եղաւ Հայ Կարմիր Խաչը։

Հոկտեմբերի վերջը ոտք դրինք Պէյրութ, որ հիմա դարձաւ եւ մե՛ր քաղաքը։

Շէնքի վարձումէն անմիջապէս յետոյ, դիմում կատարեցինք կառավարութեան, ներկայացնելով հարկ եղած թուղթերը, յատակագծերը, դպրոցի ծրագիրն ու ուղղութիւնը։ Փետրուար 8ին բարձր կոմիսար Պ. Հ. Փոնսոյի ստորագրութեամբ վաւերացուած եւ օրինականացած է մեր ճեմարանը։ Իսկ 13ին պաշտօնապէս մեզի յայտնուած Բ. Գոմիսէրութենէն։

Հոս պարտք կայ մեր վրայ հրապարակով մեր շնորհակալութիւնը եւ ուրախութիւնը յայտնելու թէ՛ ֆրանսական Բարձր Գոմիսէրութեան եւ թէ՛ Լիբանանի ազգային կառավարութեան։ Երկու կողմէն ալ միշտ համակրանք գտանք, գնահատանք ու պատրաստակամութիւն։ Ուրախութեամբ տեսանք որ թէ՛ մէկը եւ թէ՛ միւսը հայ ժողովուրդին վրայ կը նային, իբրեւ շատ օգտակար տարր մը այս երկրին համար, որ աշխատունակ է եւ ընդունակ, որ կը նպաստէ այս երկրին տնտեսական- մշակութային կեանքի զարգացմանը. ահա ասոր համար ալ կը քաջալերեն ամէն մշակութային շարժում։ Եթէ քիչ մը աւելի պակսին մեր ներքին խեղճ ու կրակ վէճերը, քիչ մը աւելի համաձայն ըլլանք ուղղակի յարգանքի կ'արժանանանք։ Բարեկամութիւնը մեծ է, եթէ յարգանքի վրայ է կառուցուած։

Եւ Ճեմարանի վարչութիւնը խորին վստահութիւնը ունի որ իրենց հանդէպ ցոյց տրուած համակրանքին արժանի պիտի ըլլայ եւ ըսեմ ինչո՞ւ. ինչքան հայութեան, այնքան ալ այս երկրի մշակոյթի կեանքին եւ այնքան ալ ֆրանսական քաղաքակրթութեան տարածման պիտի նպաստէ։ Մեր այս հաստատութիւնը մեր դպրոցի գիտական լեզուն եւ գործնական կեանքի կենդանի լեզուն է ֆրանսերէնը, ու բացի ատկէ մեր հոգիին մէջը մեծ է համակրանքը դէպի ֆրանսական մեծ ու ազնիւ ժողովուրդը, ոչ թէ միայն Ֆրանսայի մէջ, այլ եւ հոս։ Իսկ ինչ կը վերաբերի Լիբանանի ժողովուրդին եւ Լիբանանի կառավարութեան՝ Հայը հոգիով սիրած է այս փոքրիկ ասպնջական երկիրը, որուն լեռները մեր լեռներուն յուշերը ունին եւ որուն ծովը արեւմուտքի հետ կը կապէ մեզի։ Մեր այս Ճեմարանին մէջ արաբերէն լեզուն, պատմութիւնը եւ աշխարհագրութիւնը, նոյնպէս անոր գրականութիւնը պիտի աւանդուի լրջօրէն. ո՛չ ձեւի համար, ո՛չ մեզի հիւրընկալած պետութեան հաճելի ըլլալու համար, ո՛չ, այլ որովհետեւ համոզուած ենք որ, պէտք է արաբ լեզուն լաւ ճանչնանք մեր իսկ ապրուստը ճարելու համար եւ էական է կարողանալու համար երկու ժողովուրդներու մէջ բարեկամութիւն հաստատել, զիրար ճանչնալ. ու ինչքան իրար լաւ ճանչնանք, այնքան իրարու համակրանքին կ'արժանանանք, եւ իրար կը սիրենք։

Հոս աւելորդ չըլլար յիշել՝ որ Լուս. Նախարարութիւնը հետաքրքրուեցաւ քիչ մը աւելի մանրամասնօրէն ծանօթանալ մեր ծրագրին։ Ներկայացուցինք որ եւ արժանացաւ Լուսաւորութեան նախարարութեան գնահատանքին։

Հիմա, ի՞նչ է Հայ Ճեմարանին նպատակը. երկու բան՝ եւրոպական արդի կրթութիւն մը, եւ հայ ազգային ոգին, որ պէտք է ձուլուին իրարու հետ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԼՈՐԷՆԻ ՄԷՋ (ՖՐԱՆՍԱ)

Լորէն նահանգին մէջ կատարուած մարդահամարը ցոյց կուտայ, որ օտար բնակիչները աւելի շատ են, քան Ֆրանսասացիները։

Մէօրթ -է-Մոզէլ ունի 10 հազար 937 բնակիչ, 4.021ը Ֆրանսացի, 6,916ը օտարական։ Այս վերջինները կը պատկանին 20 ազգութիւններու, մասնաւորապէս Իտալացիներ՝ 4,665 հոգի, Լեհեր՝ 1470 հոգի։

Թիլ ունի 3,300 բնակիչ, 932ը Ֆրանսացի, 2,368ը օտարական։

Թիւքքէնիթօ ունի 4.226 օտարական, 1,614ը իտալացի, 1,886ը լեհ։

Սոլն ունի 2,494 բնակիչ, 610ը Ֆրանսացի եւ 1,884ը օտարական, (որոնց 1,341ը Իտալացի)։

Հէրսէրանժ ունի 6,240 բնակիչ, 3,963ը օտարական, որոնց 2,197ը Իտալացի եւ 599ը Պելճիքացի,

Հոմէքուր ունի 7,900 բնակիչ, 5,895ը օտարական, որոնց 3,608ը Իտալացի եւ 1,980ը Լեհ։

Լոնկլավիլ ունի 4,628 բնակիչ, 2,534ը օտարական, որոնց 1.820ը Իտալացի, 202ը Լեհ, 173ը Փորթուկէզ։

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՎՐԱՅ

Գրեց՝ ՓՕԼ ՇԷՖԷՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՑՈՒՄԻ ԱՀԱԶԱՆԳԸ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.— ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ԵՒ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԿԱՄ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՆ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ.— ՌՈՒԿՈՎ ԵՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ.— ԵՒՐՈՊԱ ՊԷՏՔ Է ԽԶԷ ՍՈՎԵՏՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ՈԵՒԷ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՄ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ։

ԽՄԲ.— Պէրլինէր Թակէպլաթի Մոսկուայի թղթակիցը, Փօլ Շէֆէր, որ խորապէս իրազեկ է խորհրդային արքայութեան անցուդարձին եւ որուն վերադարձը արգիլուեցաւ, ընդարձակ տեսութիւն մը կը հրատարակէ հաւաքական տնտեսութեան ձեռնարկին առթիւ։ կուտանք ամփոփելով։

Մոսկուայէն դարձողներ կ'ըսեն.— «Այսօրուան Մոսկուայի եւ երեք ամիս առաջուան Մոսկուայի միջեւ բաղդատութիւն ընել կարելի չէ, ա՜յնքան փոխուած է կացութիւնը»։ Թերեւս միամիտներ կարծեն թէ ի լաւն փոխուած է, բայց դժբախտաբար շատ աւելի վատթար եղած է։ Քանի մը օր առաջ անկէց եկող յոյժ արժանահաւատ անձ մը կը յայտնէ թէ Մոսկուա՝ միջազգային հին ու նոր պայմանագրութիւն ոտքի տակ առնելով՝ ինքզինքը բոլորովին տուած է համայնացումի գործողութեան, եւ օտարներէն տուրք գանձելու կեղեքիչ դրութեան մը։ Կարմիր վինուորներ իսկոյն կը տնկուին խանութներուն առջեւ եւ եղածը չեղածը կը կնքեն, հապիւ պրոլետարական պարէն մը ձգելով։ Տուրքի համար նոյնիսկ մարդոց կիրակնօրեայ տափատն ալ կը կնքեն...։ Եւ այս ամէնը կ'ընեն, որպէսզի փճանան ձեռնարկութիւնները, որոնց հետքերը տակաւին կը մնային հոս ու հոն։

Օտարահպատակները նոր խանութներ բացած էին 1921ին Լէնինի հռչակած տնտեսական նոր քաղաքականութեան հրովարտակին համեմատ, որ ծանօթ է Նէպ անունով։ Բայց քանի մը տարիէ ի վեր արդէն սկսած էր կեղեքումը որ հիմա կը հասնի իր վերջին սահմանին։ Եօթը տարուան մէջ Նէպը հետզհետէ կորսնցուց իր քիչ շատ համեմատաբար ազատական դիմագիծը, եւ Ստալինեան վազքը այսօր բոլորովին առաժուր կ'ընէ վերջին հետքն անգամ Նէպի դրութեան։ Եւ մտածե՛լ թէ Գերմանիա Ռափալլոյի մէջ դաշինք կնքած էր Սովետներուն հետ։ Հարցնելը անգամ աւելորդ է թէ ի՞նչ եղաւ այդ դաշինքը։

Անցեալները գերմանացի վաճառականի մը ունեցածները վար դրին կնքեցին եւ 110 րուբլի ձգեցին որ կնօջը հետ Գերմանիա մեկնի։ Հարիւրաւոր Գերմաններ որոնք 1921էն վերջ ուզած էին փոքրիկ գոյութիւն մը հիմնել Ռուսիոյ մէջ, վերջին երկու տարուան մէջ միեւնոյն պարագաներու տակ մեկնած են։

Խորհրդային քաղաքականութիւնը այսպէս ամենասաստիկ արագութեամբ ետ կը դառնայ 1918, 1919 եւ 1920ի «մարտական համայնավարութեան»։ Ինչ որ չի համայնանար, կը փրցուի կ'այրի։ Եւ ի՞նչ արժէք ունի անոնց հետ Գերմանիոյ ունեցած գաղթային համաձայնութիւնը։

Բայց Ռուսերուն վիճակը աւելի վատթար է։ Այն խեղճերը գոնէ գաղթելիք տեղ չունին։ Սնանկելու, անօթի չմեռնելու հոգերըամէն ատենէ աւելիխստկացած են։ Նոյնիսկ առանձնաշնորհեալ օտարականները— դեսպան, թղթակից, մասնագիտական խորհրդական— սկսած են մտահոգ ըլլալ այս խնդիրներով։ Արդէն ցանցառած քաղքենի դասը թաղուելու վրայ է։ Նէպի հետեւող քաղաքականութեան բերումով բազմաթիւ քաղքենի ճարտարագործներ, երկրաչափներ Ռուսիա գացած էին, բայց անոնք հիմա կը հրաւիրուին համայնավարական կուսակցութիւններու մէջ մտնել եթէ կը փափաքին մնալ, ապա թէ ոչ՝ պէտք է կապեն բեռները և մեկնին փութով։ Ազատ բժիշկներ եւ իրաւաբաններ պէտք է «ընկերվարականանան»։ Ահա՛ պատկերը.— Իրաւունք ըսուած բանը իր նշանակութիւնը բոլորովին կը կորսնցնէ, բռնութիւնը կ'աճի կը ստուարանայ՝ որպէսզի ուղղակի ու արագ «ընկերվարականացումը» զգալի ըլլայ. միջին ճամբայ, ուսումնասիրութիւն, փորձ չկայ։ Այսպէս Մոսկուան ա՜յնքան փոխուած է եւ համօրէն Ռուսիա ա՜յնքան ճնշուած, բթացած, ամէնէն քամբախտ ու աղիտալի երկիրը եղած է երկրագունդին վրայ։

Քաղաքներէ դուրս հսկայ գիւղացիութիւնը միեւնոյն տառապագին անստուգութեան եւ անտէրունչ տագնապին տակ կը հեծէ։ Մանաւանդ հարաւի կողմերը բացէ ի բաց հրացանի կը բռնուին գիւղացիներ որոնք ասկից առաջ համայնացումի դէմ արտայայտուեր են եղեր, երբ մարդավայել կերպով հարցուցեր են այն խեղճերուն թէ համայնացումի մասին ի՞նչ կը խորհին։ Անուշ լեզու գործածեր են գանոնք ծուղակը ձգելու համար։ Վոլկայի գերմանացեղ գաղթականներ ամբողջ դէմ արտայայտուած են համայնացումին։ Այդ գիւղերուն բոլոր բարեկեցիկ բնտանիքները (կուլակ) կինները ալ մէջը ըլլալով, Հիւսիսային Ռուսիոյ ձմեռնաշունչ անտառներուն մէջ բռնի աշխատութեան ղրկուած են։ Պաշտօնապէս հինգ միլիո՛ն է այդպիսիներուն թիւը, որոնցմէ մինչեւ Սախալին ղրկուածներ կան։ Բացարձակ համայնավարութիւն տանող գիծը կարելի եղածին չափ կ'երկարեն համատարած Ռուսիոյ ամբաւութեան վրայ։

Եղանակ մը՝ որ արդէն երկար ժամանակէ ի վեր կը նախապատրաստուէր եւ հիմա մոլեգնութեամբ ի գործ կը դնէ իր երագութիւնը։ Կրէմլինի միակ հոգն է այս միջոցիս բուն կացութիւնը ծածկել Արեւմուտքի առջեւ, ցոյց չտալ թէ Լէնինի մեծ Գաղափարը խորտակուելու դատապարտուած է, այլ կարելի եղածին չափ ցանցառօրէն և հատուած առ հատուած դուրս հանել կացութեան վատթար կողմերը։ Մինչեւ հիմա տակաւին ոչ մէկ ըրածին յաջողութեան վրայ պարծենալու տեղ չունի։ Սակայն Կրէմլին պիտի պարտաւորուի օր մը խօսիլ այս մասին ուեւէ ձեւով։ Մենք լսած ենք որ 70 միլիոն դեսիատին «համայնացուած» է, այսինքն սերմանելի ամբողջ մակերեսին գրեթէ հարիւրին 70ը։ Բայց ինչո՞վ մշակել, ո՞ր գործիքներով, ո՞ր դիւրութիւններով, ո՞ր մասնագիտութիւններով։ Անցեալ Սեպտ.ին, երբ ես տակաւին հոն էի, անհնարին կը համարէին պատրաստ գործիքներով 15 միլիոն դեսիատին անգամ արժէքաւորել, մինչդեռ հիմա 70 միլիո՛ն է...։ Անհատները դասալիք եղեր են, փախողը փախած, գաղթողը գաղթած։ Ո՞ւրկէց ուր պիտի գտնեն ոյժ եւ բազուկ, այդ Համատարածը շէնցնելու համար։ Այս մասին առնուած ամէն լուր ցոյց կուտայ անիշխանութիւն, արտադրութեան սնանկութիւն ամէն կողմ եւ որուն ահաւոր չափը չենք գիտեր տակաւին։ Վարանած է խորհրդ. կառավարութիւնը, ի՛նչ ընելիքը չիգիտեր, եւ ովսաննա աղաղակներով միայն կը ջանայ ծածկել իր վախն ու անկարողութիւնը։ Կառավարութիւնը կը գտնուի կազմակերպական անկարելիութիւններու առջեւ եւ անհատական տնտեսութիւններու նախաձեռնութիւնն ալ կ'իյնայ.

Այս ամէնը նոյն իսկ բացարձակ կ'երեւի իրենց սեփական պրոպագանդի լուրերէն։ Ահա

...ճանով— անկարելի պէտք ...է արտասահմանի հետ ոեւէ ...կանոն յարաբերութիւն: Ար- ...Մոսկուայի վարիչներն ալ ...ց արդի դառնացած պայ- ...ն մէջ հաստ պատերէն ... ելլելու ժամանակ և սիրտ ...ն: Բայց կ'ուզեն որ ընկեր- ...կանացումի նոյն արագու- ...մը շուտ վարակուի արտա- ...նը: Եւ մանաւանդ Գեր- ...ան: Մոսկուա իր Մաճառ ...ւրիշ ցեղի օժանդակներով ...տի բոլշեւիկեան յեղա- ...թեան կրակը նետել Գեր- ...իոյ մէջ, Իտալիոյ մէջ դէպ- ...րուն ընթացքը ա՛յնպիսի ...ռնուածք մը առած է որ ընդ- ...ւր արտաքին քաղաքակա- ...թիւնը պարտք կը դնէ ամէ- ...ն վրայ քննել խնդիրը ուշի ...ւ եւ ասիկա մանաւանդ ...ն պատճառաւ որ Եւրոպայի ...ակալ բովանդակ կացութիւնը ...ժամանակեայ հանգամանք ...ւնի, մինչեւ որ սովետական ...թեան ճակատագիրը վըճ- ...ւի հաստատական կամ ժխտա- ...ն կերպով:

ՆԵՐՔԻՆ ՎԷՐՔԵՐ

(ՀԱՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ)

«Ցառաջ»ի 1187 Թիւով՝ ...գրուած բողոք մը» յօդուա- ...ռթիւ, կաթոլիկ հայրենա- ...կից մը, նոյնպէս «Ցառաջ»ի 1204 Թիւով, «Ցոյժ փափաքե- ...ի նկատեր է.

1. «Գիտնալ ինքնութիւնը ...յօդուածովս ակնարկուած անձնա- ...ւորութեան, որու Թակարդնե- ...ն զոհ գացած է (գրեր էի) ...այնինք մեր գերբըջ. կաթող. ...պատրիարքը»:

2. «Լուսաբանել Թէ ի՞նչպէս, ...գերերջանիկ Պատրիարքը» ճրա- ...րելով Այցելու մը «ի գործ ...պիտի դնէ իր բոլոր կորովը ու ...հմտութիւնը, լուծում գտնելու ...ներկայ քաոսային վիճակին»:

Առաջին հարցումին ի պա- ...տասխան, (ակնարկած անձնաւո- ...րութեան ինքնութիւնը յայտնե- ...լու մասին), Նախորդ յօդուածովս ...գրած էի Թէ «խնդրոյն իրազեկ- ...ները գիտեն եւ կը ճանչնան ...զայն»: Հետեւաբար «Ցառաջ»ի ...ընթերցողները տեղը չեն անոր ինք- ...նութիւնը, որով եւ գործելա- ...կերպի շարժառիթներն ալ գրի ...առնելու:

Բայց քանի որ հրապարակաւ ...պահանջ դրուեցաւ վրաս, կը յու- ...սամ թէ «Ցառաջ»ն ալ պիտի ...հրապարակէ տուած մանրամաս- ...նութիւններս, հանրութեան լայն ...խաւերը իրազեկ դարձնելու կա- ...րողութեան, կամ գիտցողներուն յի- ...շողութիւնները Թարմացնելու:

Արդարեւ, անոնք որ հետա- ...քրքրուած եւ հետեւած են մեր ...հասարակութեան ներքին կեան-քով, սկսած Թէրզեան կաթողիկոսի ընտրութեան օրերէն մինչեւ հիմա, մանաւանդ մեր հասարակութեան վարիչ դէմքերը, (եպիսկոպոս, վարդապետ, երեսփոխան եւ վարչական ժողովի, Թաղական խորհուրդի անդամներ եւն.) եւ առ հասարակ հասարակութիւն բոլոր գիտակից տարրերը, — եթէ իրենց պաշտօնի գիտակցութիւնը ունէին եւ կամաւ անգէտ չեն ձեւանար — ծանօթ են անշո՛ւշտ ա՛յն անձնաւորութեան՝ որ Սապաղեան կաթողիկոսի գահընկեցութենէն մինչեւ Թէրզեան կաթողիկոսի ընտրութիւնը, վարեց կաթողիկոսական աթոռի տեղապահի պաշտօնը:

Ծանօթ պէտք է ըլլան նոյնպէս թէ որքան եռանդ եւ միտք սպառեց վերոյիշեալ տեղապահը տեւականօրէն ինքը բազմելու համար կաթողիկոսական աթոռին վրայ՝ եւ որովհետեւ հասարակութիւնը քաջածանօթ էր այդ տեղապահին լատինական գաղափարներուն եւ միւս կողմէ ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը հմայուած էր Թէրզեան կաթողիկոսի անցեալ (մանաւանդ Ատանայի 1909ի ջարդի դէպքերու) ազգասիրական գործունէութենէն անոր ընտրութիւնը եղաւ անխուսափելի եւ ովսաննաներով:

Եթէ չեմ սխալիր, պաշտօնանկ տեղապահը, ընտրութեանց յաջորդող օրերուն իսկ, այն ժամանակուան երեսփոխան ժողովի կարգ մը անդամներուն կը սպառնար թէ իրենց «այդ արարքով» ինքն ալ իր կարգին «պատուաճը տնօրինելով» Թոյլ պիտի չտայ որ Թէրզեան կաթողիկոսը ազատօրէն իր պաշտօնը ի գործ դնէ:

Իրօք ալ ընտրութենէն անմիջապէս վերջ՝ կը քաշուի Հռոմ, ուր իր քահանայական ուսանողութեան շրջանէն ազդեցիկ կղերականներ ունի (այժմ արքեպիս. դիւանապետ, կարդինալ եւն) եւ անոնց ազդեցութեան կըռթնած, լատինացման իր ծրագիրը պարտադրել կուտայ Թէրզեան կաթողիկոսին, սկիզբէն մինչեւ այսօր:

Նախապատերազմեան մեր երեսփոխան ժողովի անդամները, շատ լաւ յիշելու են որ Թէրզեան կաթողիկոսէն աւելի այդ Նախորդ տեղապահի «Արեւելեան եկեղեցիներու պատկանող ժողովի» անդամներու վրայ ունեցած ազդեցութիւնն է, առաւել պատճառը, որ հասարակութեան կողմէ ղըրկուած բազմաթիւ բողոքագրեր, Թէրզեան կաթողիկոսի ընթացքին դէմ, կը հանգչին տակաւին այդ ժողովի դիւանատան Թղթածրարներուն մէջ, իբրեւ «մինտերալթը» ինչպէս հանգուցեալ Պապը Ալիին մէջ:

Ահա՛ Թէ ինչո՞ւ, Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանի միամիտ գովասանական տողերը հիմ բռնելով, Նախորդ յօդուածովս կը գրէի Թէ՝ չարիքին արմատը հոն է, Հռոմի մէջ «Արեւելեան եկեղեցիներու Ս. Ժողովը որ կայ...եւն»:

Հաւանաբար բուն Վատիկանը անտեղեակ իսկ է դեռ մեր հասարակութեան դժգոհութեանց ներքին ծալքերուն:

Որով մեր հոգեւոր պետերը, իրենց անպատշաճ ընթացքով անարգած կ'ըլլան նաեւ, Ս. Պետրոսի գերագոյն Աթոռը. ժողովուրդի լայն խաւերուն փաստացի կասկածներ տալով անոր արդարադատութեան մասին:

Կարծեմ յայտնուեցաւ ինքնութիւնը եւ գործելակերպին շարժառիթները, այն անձնաւորութեան, որ է նոյն ինքն՝ Արհ. Գոյունեան արքեպիսկոպոսը:

Իսկ «Հոգեւոր տէրը»ենթարկուելով անոր աղիտաւոր ծրագրի գործադրման, կը գրէի Նախորդ յօդուածովս, աւա՜ղ սայթաքումէ սայթաքում երթալով իր պաշտօնէութեան առաջին օրերէն իսկ անխուսափելիօրէն խորտակեց ժողովրդի սրտաբուխ համակրանքն ու անկեղծ վստահութիւնը:

Հոս աւելցնեմ որ «Հայ կաԹոլիկը» Թիւրիմացութեան մէջէ՝ երբ կ'ակնարկէ Թէ ես ջանացած եմ արդարացնել «Հոգեւոր պետը»: Դէպքերու ընթացքը նոյնութեամբ պարզելէ ետք, «Հոգեւոր պետը»իր այդ ընթացքով միայն, ծանր պատասխանատուութիւն ունի հասարակութեան հանդէպ, առանց սպասելու որ, «միայն իր խնդրանքով նոր առաքելական այցելուներ նշանակել տալու» սայթաքումները շրունակէ:

Իրազեկները կը պատմեն նոյն իսկ որ Թէրզեան-Գոյունեան խմբակին թելադրութեամբ էրօր՝Պոլսոյ մէջ, Հայ կաթոլիկ ապազգայնացած խմբակ մը, զանազան ամբաստանութեան պատրուակի տակ կռնակէն հարուածեց արհ. Նալեան գերապայծառը, եւ մեր հասարակութեան գործերը քայլ մը աւելի մխրճեց քաոսին մէջ, որպէս զի հող պատրաստեն պատրիարքական աթոռը Կ. Պոլսէն Պէյրութ փոխադրելու եւ Թէրզեան կաթողիկոսը իր պաշտօնին վերահաստատելու համար: Վասն զի այս վերջինին հնարաւորութիւն չկար նոյն պաշտօնով Պոլիս վերադառնալու եւ յետոյ չէ՞ որ Սուրիոյ մէջ.. գետինը աւելի «հարթ էր» իրենց չարաշուք ծրագիրը իրագործելու համար:

Դէպքերու ընթացքէն դատելով, այս կէտն անգամ անհաւանական չի Թուիր, քանի որ Կ. Պոլսոյ ապազգայնացած խմբակին ղեկավարն էր Թէրզիպաշեան գերապայծառը, աջ բազուկը եւ Թունդ կողմնակից Թէրզեան կաԹողիկոսին եւ անոր աղիտաւոր ծրագրին:

Անցնելով Բ. հարցումին, այլեւս պարզ է որ ներկայ քաոսային վիճակին ելք մը գտնելու համար, գերերջանիկ կաթողիկոսը կը գտնուի երկընտրանքի մը առջեւ, կամ այն է որ առանց նոր դիւանագիտութիւն խաղալու, իր բոլոր կորովը ամփոփելով՝ դիմակայելով ընէ իր քղանցքներուն փաթթուած պնակալէզ արբանեակները, եւ վերադառնայ այն ժողովուրդին որ իրեն վստահեցաւ իր պաշտօնը եւ որուն կը պարտի իր դիրքը, եւ կամ՝ եթէ ինքզինքը անկարող կը զգայ այդ կորովը ի յայտ բերելու, պէտք է պատուաւոր կերպով հրաժարի իր պաշտօնէն:

Այլապէս ժողովրդի զանգուածներուն մէջ կուտակուած խուլ դժգոհութիւնը յորդելով՝ տարբեր կերպով պիտի պարտաւորուի դասաւորել դէպքերը, քանի որ վերջի վերջոյ ժողովուրդը ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակ, գերիվեր է եւ գերադաս՝ բոլոր տեսակի իշխանաւորներէն եւ առաջնորդներէն:

ԿԱԹՈԼԻԿ ՀԱՅ ՄԸ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս մեծ շուքով տօնուեցաւ փետրուար 18ի հանդէսը Լիոնի մէջ, շաբաթ իրիկուն, Երրորդ Թաղապետարանի շքեղ սրահը: Այս առթիւ կ'արժէ յիշել ծերունի հայրենակցի մը խօսքերը.

— Ես հետաքրքիր մարդ եմ, ամէն հանդէսի ալ կ'երթամ, բայց ոչ մէկ հանդէսի մէջ կը տեսնեմ այնքան մարդ՝ որքան Դաշնակցական հանդէսներուն: Սըրահը քիթէ քիթ լեցուն է, մարդուն ալ քէյֆը կուգայ կարծես...

Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էր «Արաքս» փանփառի միութիւնը, որ բացումը «Մեր Հայրենիք»ով կատարելէ վերջ, մէջ ընդ մէջ ալ նուագեց հայ եւ ֆրանսական կտորներ: Նախագահ ընկ. Գեղեցիկ բացատրելով օրուան տօնին նշանակութիւնը աւելցուց. — «Դուք կուգաք հոս բարոյապէս ապտակելու բոլոր անոնք, որոնք մեր անկախութեան հակառակորդներն են: Արտասանութիւններ ըրին Պ. Գայլաճեան, ընկերներ Սիրականեան, Արամ-Գառնէ ու ընկերուհի Մարի Աճէմեան: Երգեց Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան, ընկերակցութեամբ ընկ. Ա. Մելքոնեանի (ջութակով):

«Համազասպ» խումբի կողմէ խօսեցաւ ընկ. Աղասի որ բացատրեց Թէ փետրուար 18ի զոհերէն մէկն ալ Համազասպն էր, որ սպաննուեցաւ կացինի հարուածներով: Օրուան բանախօսն էր ընկ. Աշոտ Արծրունի որ յետադարձ ակնարկով մը պարզեց հայ ժողովուրդի դժբախտ կացութիւնը, ներքին եւ արտաքին դաւերը, բոլշեւիկեան բռնութիւնները եւն., որոնք յանգեցան փետր. 18ի: «Հայ ժողովուրդը դեռ համբերել գիտէ, բայց ապստամբիլ ալ գիտէ: Վերահաստատուած անկախութիւնը երկար չտեւեց, սակայն խոշոր ապտակ մը եղաւ համայնավար կարգ ու սարքին դէմ:»

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով, «Արաքս» փանփառի կողմէ:

Մ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԻԶՄԻՐՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԷՍԻՆ — 1929 հոկտ. 6ին գաղութիս մէջ կազմուեցաւ Զմիւռնիոյ Նահանգային Հայր. Միութիւնը՝ նպատակ ունենալով օգնել իր անկար հայ հայրենակիցներուն, եւ բարոյապէս Թէ նիւթապէս աջակցիլ ազգօգուտ գործերու:

Ընդհ. ժողովը, որ կը բաղկանար 30 երկսեռ անդամներէ, միաձայնութեամբ որոշեց,— նկատի ունենալով, որ բնիկ Իզմիրցիներ շատ չկան գաղութիս մէջ, ընդունիլ նաեւ այն հայ արենակիցները որոնք չունին առանձին Հայր. Միութիւն կամ երկար տարիներ ապրած են նահանգին մէջ եւ կամ խնամութիւն ունին Իզմիրցիներու հետ:

Սոյն Հայրենակցական Միութիւնը մինչեւ ցարդ կը գործէ առանց հրապարակը աղմկելու: Միութեան մէջ կիներն ալ այրերու հաւասար ձայն ունին: Վարչութիւնը կը բաղկանայ 7 երկսեռ անդամներէ.—Ատենապետ Պ. Մկրտիչ Ռէիզեան, Ատենադպիր Պ. Գրիգոր Պապիկեան, գանձապահ Տիկին Սրբուհի Հալէպլեան, իսկ խորհրդականներ Տիկ. Լուսին Լազեան եւ Տիկ. Սիրունեան եւ Պ. Պ. Սիրունեան եւ Դանիէլեան:

Արսէն Պապիկ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ, հրատարակութիւն Հայ կրթական Հիմնարկութեան: Նիւ Եորք: Տպ. ծեռնտուութեամբ Պատրիկ Կիւլպէնկեանի: Շքեղ հատոր մը 900 էջ: Գին 3 տոլար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՏԷՍԻՆ.— Կիրակի կէսօրէ յետոյ, Լիոնի Զ. Ե. Ո. Միութեան ֆութպոլի Ա. խումբը Տէսին գալով մրցում մը կատարեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին դէմ: Երկուստեք լաւ խաղարկութենէ մը յետոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը գեղեցիկ վայրէջքով մը շահեցաւ առաջին նշանակէտը: Զ. Ե. Ո. Մ.ի խումբն ալ շահեցաւ նշանակէտ մը որով խաղը վերջացաւ հաւասար:

*** Նոյն օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գ. խումբը, որ կազմուած է քանի մը վառվռուն պատանիներէ (10—12 տարեկան) մրցում մը կատարեց S. L. S. A. B. խումբին դէմ: Մրցումը սկսած ժամուն իսկ մեր տղաքը կը տիրապետէին դաշտին, նեղը դնելով հակառակորդ խումբը: Գեղեցիկ վայրէջքներէ յետոյ հակառակորդ բերդապահին մէկ սխալէն օգտուելով Ջաւէն գլխի գեղեցիկ հարուածով մը զարկաւ առաջին նշանակէտը: Յետոյ մեր տղաքը շահեցան երեք նշանակէտ եւս, իսկ Ֆրանսացիները 2 նշանակէտ: Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթանակով, 4—2:

Ն. Պոտուրեան

«ՎԷՐՏՈՆԻԶԷ»

Ֆրանսայի առողջապահութեան եւ աշխատանքի Նախարարութիւններուն կողմէ շրջաբերական մը ղրկուեցաւ բոլոր Նահանգապետներուն, ինչպէս Նաեւ գաղութներու կառավարիչներուն, որպէսզի խմելու ջուրերը վէրտոնիզէ ընեն:

Ջուրերը մաքրելու համար բազմաթիւ եղանակներ կային: Թոպերով ծեծել ջուրը եւ օդ տալ, որպէսզի մանրէները մեռնին օդին ազդեցութեան տակ: կամ, անդրմանիշակագոյն ճառագայթներու ազդեցութեան ենթարկել: Եւ դեռ ուրիշ եղանակներ:

Պատերազմի ընթացքին, Վէրտէնի առջեւ ֆրանսական բանակը ստիպուեցաւ ջուրը մաքրելու ուրիշ դիւրին ու արագ միջոց մը գտնել: Այդ նպատակով eau de Javel խառնեցին ջուրերուն, եւ ջուրը մաքրելու այս եղանակը կոչուեցաւ վէրտոնիզասիոն: Բոլոր վէրտոնիզէ ջուրերը նախ տեսակ մը համ կ'ունենան, բայց շուտով կը կորսուի այդ համը:

Հիւանդութիւններու, մասնաւորաբար ժանտատենդ (թիֆոյիտ) համաճարակներու ընթացքին, ջուրերը այս ձեւ մաքրելով, կարելի է ապահովել քաղաքներու բնակչութեան առողջութիւնը:

Ֆրանսայի մէջ բազմաթիւ քաղաքներ կան, Ամիէն, Քարքասոն, Լիոն, Ռոշ-Ֆոր, Վանտօմ, Վիթէլ, ուր այս ձեւով կը մաքրուին ջուրերը: Վերը յիշուած շրջաբերականին համաձայն, ոչ միայն ամբողջ Ֆրանսայի քաղաքները, այլ նաեւ գաղութները այսպէս պիտի մաքրեն ջուրերը այսուհետեւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Այդ վայրկեանին մի օթո- ...բիլ եկաւ ու կանգնեց հեւաս- ...ն: Վիրաւորներ բերին: Մամա- ...թունի վերջին դիմադրութեան ...վիրաւորներէն էին: Նրանցէն, որ ...ուզեցին Թիկունք դարձնել ու ...ւած իրենց դասալիք ընկերնե- ...րէն, անհաւասար պայքար մղե- ...լ, ընկան: Ու վերջինները հայ- ...րենասէրներէն, որ իրենց կեան- ...քին հաւասար ընկերոջ կեանքն ...են սիրում, վերցրել էին վերջին ...վիրաւորներին ու բերել քաղաք, ...կայարան: Ահա մեկնելու պատ- ...րաստ գնացքի դիմաց են նրանք ...բայց աւա՜ղ, տեղ չկայ: Օթոյէն ...իջեցրին վիրաւորներին ու օթոն ...մեկնեց: Վիրաւորներն անօգնա- ...կան: Մարդկային ոչ մի ճիգ չի ...կարող նրանց տեղ բանալ, ո՞վ է, որ իր կեանքը գերութեան, մահուան պիտի դատապարտէ միուրիշի համար, Թէկուզ այդ ուրիշը լինի հայրենիքի համար վիրաւոր զինուոր:

Ու գնացքի անիւների ճռնչիւնի հետ՝ նրանց աչքերում փայլում է սարսափը վիրաւոր, անձնատուր լինելու զէնքէն էլ զրկուած Թշնամական գերի լինելու մղձաւանջի սարսափը:

— «Աւելի լաւ էր սպանուած, վերջացած լինէինք — հառաչում է վիրաւորներէն մէկը. — Մարդասէր մէկը չկա՞յ այստեղ, Թող մեզ սպանէ, քան գերի Թողնէ Թշնամու ձեռը:

Բայց ո՞վ է լսողը նրանց կանչը: Ամէն ոք իր օրհասն է զգում. դեռ պլլում են վագոնների երկաթներին: Երեք ուխտուածները նայում են իրար. Նրանք լուռ են. բայց խօսում է նրանց հոգին ու հոգիները հաղորդակցում են հայեացքների միջոցով: Նրանք հասկանում են իրար ու համաձայն են իրար հետ: Նայում են վագոնում տեղաւորուած իրենց կիներին ու քոյրերին. Նայում են հայրենիքի պաշտպանութեան վերջին վիրաւորներին: Վճիռը պատրաստ է.

—« Աղջիկներ, իջէ՛ք վագոնէն. վիրաւորներին պիտի տեղաւորել: Մենք կ'երթանք ձորի ճամբով. դեռ ժամանակ կայ: կարող ենք օթօ կամ կառք ճարել վերջապէս ոտով քայլել. իջէ՛ք շո՛ւտ, գնացքը պիտի մեկնի»:

Հրամանն այնքան էր կտրուկ, որ խեղճ կիները չէին կարող հակառակել. «Նրանց» կամքն անխախտ էր, ու այդ գիտէին նրանց կիները: Ու իջան: Լինել նրանց հետ Թէկուզ մահուան գրկում:

Տեղաւորեցին վիրաւորներին. հագիւ էին տեղաւորել վերջին վիրաւորը՝ որ ուժեղ ցնցւեց գնացքը, քաշուեցին շղթաները ու գլորւեցին անիւները: Երբ գնացքը պիտի առնէր իր ուժեղ Թափը՝ վերջին վագոնէն մի տասնեւվեց տարեկան պատանի իրեն վար նետեց վագոնէն: —«Մուշե՜ղ, ի՞նչ ես անում, կանչում էր մայրը խելակորոյս»:

— Դրօշա՜կը, դրօշակը դեռ մնում է միջնաբերդի կատարին. բերդը լքուած է անշուշտ. մոռացել են երեւի դրօշակն իջեցնել: Պիտի հասնիմ բերդ Թէկուզ կեանքիս գնով, պիտի իջեցնեմ դրօշակը հայրենիքիս, որ չանարգւի Թշնամուս կողմէն»:

Մօր կանչերը խելակորոյս չեն ազդում պատանու վրայ. Նա վազում է դէպի Ս. Առաքելոց եկեղեցին, դէպի բերդի քաղաքի դուռը:

Գնացքը սուլում է ու անյայտանալով Սեւ լերան ետեւը՝ ժողովուրդը մատնում է յուսահատութեան: Անըմբռնելի վայնասունով ամբոխը խուժում է դէպի քաղաք, փրկութեան մի նոր ճամբայ՝ դէպի ձորը ուղղւելով, կամ տներին ապաւինելով: Կայարանն ամայանում է. կայարանէն վերջին հեռացողները երեք ուխտուած ընկերներն էին իրենց կանանցով ու քոյրերով: Նրանք չէին խօսում, լուռ էին, բայց նրանց հոգիները համբուրւում էին գաղտնօրէն: Թշնամին քաղաքումն է արդէն: Խուժում են յաղթական Թուրքերը դէպի կայարան, միւս կողմէն աշխատում են կտրել ձորի ճամբէն:

Գերւում են նահանջող հայ զօրքերը գնդերով. զօրավար, գընդապետ, սպայ ու զինուոր: Տեղատարափ գնդակներէն կոտորւում են փողոցներում կին ու տղամարդ, ծեր ու մանուկ: Մերկացւում են փողոցներում հայ կիներն ու աղջիկները գեղանի եւ քաշկրտւում հայ տները լքւած՝ լլկւելու համար:

Երեք ուխտուած ընկերներն իրենց կանանցով հազիւ ապաւինած մի տուն՝ շրջապատւում են Թուրքերով: Մի հազարապետ զինուորներով ներս է խուժում: Նա գոռոզ իր յաղթանակով, առանց զէնք շարժելու, ինչպէս մի տէր իր ստրուկների բանակում, գոռում է.

— «Բէնամուսներ (անպատիւ), ձեր աչքի առջեւ պիտի բըռնաբարենք ձեր կիներն ու քոյրը, որ հասկանաք, Թէ դուք տղամարդ չէք, Թէ դուք արժանի չէք անկախ հայրենիքի, այլ ստրուկ էք, որ կին է մեծացնում իր յաղԹական տիրոջ համար: Օ՜ն, ասկեարներ, ձերն են այս կիները»: Հրամայում է գոռոզ հազարապետը:

(Շար.)

«Թուրք կառավարութիւնը հակառակ չէ ելմտական վերակազմութեան մը եւ կը նկատէ թէ Պ. Շառլ Ռիսթի (իրաւագիտական համալսարանի փրոֆէսէօր եւ Պանք տը Ֆրանսի Բ. տնօրէն) նշանակումը լուրջ ընդդիմութեան չպիտի բախի: Եւ սակայն փոխանցման շրջանին կառավարութիւնը ելմտական աջակցութեան պէտք ունի:

«Խնդիրը իր ամբողջութեամբ կը ներկայանայ Լահէյի խորհրդաժողովին մէջ եղած ձեւով. պահանջատէրը պէ՞տք է օգնէ նեղը մնացած պարտականին՝ աւելցնելու համար անոր վճարելու կարողութիւնը: Թուրքիա պատրաստ է գործակցելու ատոր եւ կը կարծէ թէ կարելի է գտնել եղանակ մը Թուրքիոյ օգնելու, ապահովելով միեւնոյն ատեն օսմանեան պարտաթուղթերու բաժնետէրերուն շահերը:»

Ելմտացոյցը քուէարկուած

Երեսփոխանական ժողովը երէկ առաւօտ ժամը 10ին վաւերացուց 1930—31 շրջանի ելմտացոյցը 112ի դէմ 476 քուէով: Հասոյթի բաժին նախատեսուած է 50,403,229,780 ֆրանք: Ծախք՝ 50,200,990,116 ֆրանք: Ուրեմն նոր ելմտացոյցը ո՛չ միայն հաւասարակշռուած է, այլեւ 208,239,664 ֆրանքի յաւելուածական հասոյթ կը նախատեսէ: Երէկ կէսօրէ վերջ Ծերակոյտը սկսաւ քննել ելմտացոյցը:

Հաւաքականացման սնանկութիւնը

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, հաւաքական տնտեսութեանց մէջ քայքայումը ծայր տուած է արդէն: Պաշտօնաթերթ «Պրաւդա» դիտել կուտայ թէ բազմաթիւ «կոլխոզ»ներու մէջ, «հաւաքականացուած» գիւղացիները խնդրած են երկրէն մեկնիլ: Գիւղի մը մէջ 23 կիներ մեկնումի յայտարարութիւն տուած են: Բորոգովսկայի մէջ, ուր «համայնացուած» էին 128 գիւղական տնտեսութիւններ, 82 գիւղացիներ լքած են «կոլխոզ»ը:

Ռուս գիւղացիները կը փախչին

Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ Վիլնայի շրջանին մէջ բազմաթիւ ռուս գիւղացիներ սահմանագլուխն անցած են՝ միասին բերելով իրենց արջառը: Կարմիր Խաչի հետ համախորհուրդ, լեհ իշխանութիւնները ամէն միջոց ձեռք առած են զանոնք պատսպարելու, շրջանի գիւղերուն մէջ տեղաւորելու եւ անոնց անհրաժեշտ բժշկական խնամքները տալու համար: Լեհ կառավարութիւնը որոշած է ապաստանի իրաւունք տալ անոնց:

Հակակրօնական հալածանք

Անաստուածներու միութեան կեդրոնական կոմիտէն խորհրդային թերթերու մէջ հրահանգներ կուտայ այն պրոպագանդին մասին, զոր անաստուածները պէտք է կատարեն ամէն տեղ: Հրապարակային հաւաքոյթներու եւ դասախօսութիւններու միջոցին, անոնք մատնանիշ պէտք է ընեն այն «խաչակրութիւնը, զոր կը պատրաստեն քաղքենի երկիրները»:

Իր անդամներուն եռանդն աւելցնելու համար, կեդրոնական կոմիտէն կը պատմէ թէ Չեկայի գործակալները երեւան հանած են հակայեղափոխական կազմակերպութիւններ: Իվանովօ-Վոզնոզիէնսկի շրջանին մէջ, Չեկան 1929ի դեկտեմբերին երեւան հանած է հակայեղափոխական լայն կազմակերպութիւն մը, գլխաւորութեամբ Եարոսլաւի եպիսկոպոսին եւ որ ծաւալած էր չորս նահանգներու մէջ: 1930ի յունուարին Խրիմի մէջ երեւան հանուած է նման կազմակերպութիւն մը, գլուխն ունենալով կաթոլիկ քահանայ Կրաֆը: Խուզարկութեանց ընթացքին գրաւուած են բազմաթիւ հակաբոլշեւիկ գրքոյկներ:

Իրաքի նախարարական տագնապը

Իրաքի վարչապետ Նաճի պէյ Էս-Սուվայիտ դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Ֆէյսալ թագաւորին, որ դեռ չէ տուած իր վերջնական պատասխանը: Հրաժարումին պատճառն այն է որ, դահլիճը չէր կրցած գործադրել իր ծրագիրը՝ համաձայն սկզբունքներուն նախորդ վարչապետ Ապտիւլ Մուհսին Սա՛տունի որ, ինչպէս կը յիշուի, անձնասպան եղաւ անցեալ նոյեմբերին: Վերջերս տարակարծութիւններ ծագած էին կառավարութեան եւ անգլիական մարզպանին միջեւ: Դահլիճը կը պահանջէր որ վերջ տրուի պաշտօնին բազմաթիւ վարչական քննիչներու, որոնց շարքին նաեւ ոստիկանապետներ եւ Իրաքի բանակին մէջ ծառայող անգլիացի սպաներ: Կ'ըսուի նաեւ թէ դահլիճի հրաժարման իրական պատճառն այն է որ կառավարութիւնը իր մէջ ընդունած էր ընդդիմադիր կուսակցութենէն Եասին փաշան՝ իբրեւ ելմտական նախարար: Այս վերջինը իր պաշտօնէն օգտուելով, պաշտօններ բաշխած է բազմաթիւ ընդդիմադիրներու:

Ռուսական երկաթուղիները

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ խորհրդային կառավարութիւնը Գերմանիոյ երկաթուղիներու վարչութեան դիմած է, ռուսական երկաթուղիներու վերակազմութեան համար: Ռուսերը կ'առաջարկեն որ գերման ճարտարագէտներ գործակցին, հինգ նոր գործարաններ հաստատելու եւ մնայուն ճամբաներ շինելու համար: Ռուսական երկաթուղիներու մեծ մասին վիճակը ողբալի է, գիծերը ժանգոտած եւ անգործածելի դարձած են:

Պարսկական նոր դրամ — Փէհլէվի

Թէհրանէն կը հեռագրեն.— Էնկիւրիի եւ Լոնտոնի պարսիկ դեսպանները Թէհրան կանչուեցան: Վարչապետը Մէջլիսին ներկայացուց օրինագիծ մը, որով կը նախատեսուի ստեղծել նոր նախարարութիւն մը՝ տնտեսական խնդիրներով զբաղելու համար:

Ելմտական նախարարն ալ ներկայացուց օրինագիծ մը, ոսկեդրամի դրութիւնը ընդունելու եւ այժմու դրամը փոխելու մասին: Դրամական նոր միաւորը պիտի կոչուի «Փէհլէվի» եւ պիտի ունենայ մէկ անգլիական ոսկիի արժէք, բաժնուած 20 «րիալ»ի: «Թուման»ն ու «Ղռան»ը հրապարակէն պիտի վերցուին:

Հ. Աթանաս, հայր գողութեան

Նիսի ոստիկանութիւնը Վիլֆրանշի մէջ ձերբակալեց Դամասկոսի օրթոտոքս առաջնորդը, Հ. Աթանաս Օքէ, Պրազիլիոյ կառավարութեան պահանջով: Կղերականը ամբաստանուած էր թէ գոհարեղէններ գողցած է Ելէոսի մէջ: Հայր Աթանաս Սուրիա ծնած ըլլալով, ֆրանսական հպատակ կը համարուի, հետեւաբար կարելի չէ յանձնել Պրազիլիոյ: Բայց նոր հեռագրի մը համաձայն, Հայր Աթանաս կը փնտռուի նաեւ Պէյրութի մէջ, աբբայարանէ մը կատարուած գողութեան եւ զանազան կեղծարարութեանց համար: Ուրեմն Պէյրութ պիտի փոխադրուի:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէռ Պուա Քոլոնպի Զէյթուն ենթակոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ «Եռագոյն», «Վիշապեան» եւ «Փոթորիկ» խումբերը այս իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոնպ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները վաղը իրիկուն ժամը 9ին 27 Bld. Carnot: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն կարգադիր յանձնախումբի, եւն.:

Գ Ա Ի Ա Ռ

Վիէնի «Քրիստափոր» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 7ին Հ. Յ. Դ. ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՌՕԻ Բաբկէն Սիւնի խումբի ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 4ին ծանօթ հիւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Rue Monsieur le Prince: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԱՅՐ. Միութեան ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ Փըթիթ Սուրսի մէջ: Մէթրօ Օտէոնի դիմացը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, գործակալ.— 646.60:
Պուա Քոլոնպ, Մ. Կիւլ.— 107
Լա Սիօթա, գործ.— 120:
Փարիզ, Լ. Ե.— 35:
Տրակինեան, Ա. Հ.— 170:
Լա Փոնթէ, Խ. Գ.— 35:
Նիս, Յ. Յաք.— 140:
Իսի լէ Մուլինօ, Ն. Գ.— 35:
Վալանս, գործ.— 335:
Վիլմոնպլը, Օր. Ն. Տ. Մ.— 35:
Լա Պօքա, Մ. Տ.— 70:
Նէօյեի, Ա. Ֆ.— 70:
Լիոն, Դ. Թ.— 35:
Մարսէյլ, Պատ.— 60:
Մարսէյլ, Գործ.— 836:
Մարսէյլ, Տքը. Ք.— 140:
Ռուան, Յ. Փ.— 35:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

Այրի Տիկին Զարուհի Գրիգորեան եւ զաւակը, Տիկ. Մարիամ Գրիգորեան, Պ. Յարութիւն Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկ. Նազարէթ Աճէմեան եւ զաւակները եւ բոլոր ազգականները սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, որդւոյն, եղբօր, փեսային եւ ազգականին

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Մարտ 12ին: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր ուրբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին փանթէն՝ Cimetière Parisienի մէջ:

Յուղարկաւորներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ որոշեալ ժամուն Porte Principaleի առջեւ:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

Գործ կը փնտռէ լաւ ֆրանսերէն գիտցող եւ հաշուակալութեան տեղեակ լուրջ եւ փորձառու անձ մը պաշտօն կը փնտռէ դիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել՝ Մասիս տպարան 208bis Rue Lafayette, Փարիզ: Tétéphone: Nord 57—82:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration խմբագրութիւն եւ վարչութիւն 235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 15 ՄԱՐՏ 1930

15 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1212

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԱՆԵԼԸ

Շուտով կը լրանայ երկրորդ ամիսը, եւ տակաւին ո՛ր եւ է իրական, գործնական ելքի չէ յանգած Լոնտոնի Նաւային խորհրդաժողովը:

Ընդհակառակն, վախ կայ որ վիժի անփառունակ արարողութեամբ մը:

Բացման ճառերէն եւ փոխադարձ հաւաստիքներէն յետոյ, հինգ պետութեանց պատուիրակները յուշիկ-յուշիկ մէջտեղ դրին իրենց տեսակէտներն ու ծրագիրները: Բոլորն ալ՝ խաղաղութիւնը ապահովելու մտահոգութեամբ...

Երեւան եկաւ որ, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները իրարու հետ համաձայնած են գլխաւոր կէտերու մասին, միւս երեքին բաժինն ալ մօտաւորապէս ճշդելով: Անոնք պատրաստ էին մինչեւ իսկ առաջարկելու սուզանաւերու ջնջումը, երեւութապէս՝ մարդասիրական տեսակէտներով. իրականին մէջ՝ պարզապէս եսասիրութեամբ: Այդ փոքրիկ ալ մահացու զէնքը ոչ միայն անհրաժեշտութիւն մը չէ իրենց ծովային տիրապետութեան համար, այլ եւ, կրնայ վնասել այդ աշխարհակալութեան, թշնամի ձեռքերու տակ, ինչպէս հաստատուեցաւ վերջին պատերազմի ընթացքին:

Ընդհանուր համաձայնութեան մը գետինը խախտեցաւ, երբ Ֆրանսան եւ Իտալիան որոշապէս յայտնեցին իրենց տեսակէտները:

Առաջինը՝ միշտ մտահոգ իր ծովեզերքներու եւ գաղթավայրերու ապահովութեան համար, կը պնդէ տարողութեանց գումարի մը վրայ, որ երբեք հաճելի չէ միւսներուն: Իսկ Իտալիան, առանց որոշ թիւ բսելու, սկզբունքի խնդիր մը դրած է մէջտեղ,— Ֆրանսայի հաւասար տորմիղ, ի՛նչ տեսակի ալ պատկանին մարտանաւերը, ի՛նչ ձեւ ալ կնքուի համաձայնութիւնը:

Շաբաթներէ ի վեր, կայուն վիճակ ունի խորհրդաժողովը: Տեսակ մը քաշքշուք, որուն մէկ պատճառն ալ Ֆրանսայի նախարարական տագնապն էր: Իր երկրորդ դահլիճը հազիւ կազմած, Թառտիէօ Լոնտոն փութացուց Պրիանն ու միւս պատուիրակները, բայց գործերը քայլ մը յառաջ գացած չեն: Ընդհակառակն, խզումի վախեր կան, ինչպէս ըսինք: Փարիզի քաղքենի մամուլը հիմակուընէ կը փորձէ չքմեղացնել Ֆրանսան, մինչ Լոնտոն եւ մանաւանդ Հռոմ պատասխանատու կը բռնեն Փարիզը:

Լոնտոնի մամուլը կ'ապացուցանէ թէ Ֆրանսա ոչ միայն չի դիւրացներ Նաւային սպառազինութեանց կրճատումը, այլ եւ, իր տարապայման պահանջներով, պատճառ պիտի ըլլայ որ ձախողի խորհրդաժողովը:

Մամուլին հաղորդուած յիշատակագիրներուն մէջ, Ֆրանսա իր Նաւային ուժը կը ցուցնէր, մինչեւ 1929 դեկտ. 31, համագումար 681,808 թոն, իսկ մինչեւ 1936 դեկտ. 31 կը նախատեսէր 724,479 թոն, նոր շինութիւններով եւ բարեփոխումներով:

Արդ, այս գումարը արդէն չափազանցութիւն կը համարուէր միւսներուն կողմէ: Իսկ հիմա մասնագէտներ, բուն իսկ ֆրանսական աղբիւրներու վրայ հիմնուելով, կ'առարկեն թէ Ֆրանսա ոչ թէ 120,000, այլ 240,000 թոն աւելի պիտի ունենայ մինչեւ 1937, ինչ որ կրնայ խախտել հաւասարակշռութիւնը: Որովհետեւ, այդ պարագային, մինչեւ 1936 դեկտ. 31 Ֆրանսայի մարտանաւերուն համագումար տարողութիւնը պիտի ըլլայ, կլոր հաշուով, 840,000 թոն: Հետեւաբար եօթը տարուան մէջ տարբերութիւնը ոչ թէ 43,000, այլ 160,000 թոն:

Ինչպէս Գերմանիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց ընթացքին, այստեղ ալ Ֆրանսացիները յառաջ կը քշեն ապահովութեան խնդիրը: կը պահանջեն որ կամ ուրիշ երաշխաւորութիւններ տրուին իրեն եւ ապահովութեան նոր դաշնագիր մը կնքուի խորհրդաժողովին մասնակցող պետութեանց միջեւ, եւ կամ բաւական չափէ մը աւելի զոհողութիւն չպարտադրուի իրեն:

Այս խնդիրը խորհրդակցութեան առարկայ եղաւ անգլիական եւ ամերիկեան պետութեանց միջեւ, այս շաբթուան ընթացքին, եւ փափկութեամբ մերժուեցաւ: Ոչ Անգլիա, ոչ ալ Ամերիկա տրամադիր են իրենց ստորագրութիւնը դնելու ուրիշ որ թուղթի մը տակ, այնքան դաշնագիրներէ եւ ժողովներէ յետոյ:

Ապա ուրեմն, Ֆրանսացիները իրենք զիրենք ազատ կը զգան շարունակելու իրենց Նաւային սպառազինութիւնները եւ նոր շինութիւնները: «Շատ-շատ, կրնանք դանդաղեցնել մեր Նաւային շինութիւնները յառաջիկայ տարիներու ընթացքին, առանց, սակայն հրաժարելու մէկ գլուխէն իսկ նաւային այն ծրագրին որուն ամբողջական գործադրութիւնը մեզի կը վերապահէ, թէ, 1936ին, աւելի ապահով եւ աւելի հաստատուն դիրք ունենայ աշխարհը»:

Ահա թէ ինչո՛ւ մէկ օրէն միւսը կը թանձրանայ յոռետեսութիւնը, եւ Լոնտոնի ժողովը կը համարուի ոչ թէ հանգրուան մը նաւային սպառազինութիւնները սահմանափակելու, այլ մեկնակէտ մը դէպի նոր սպառազինութիւններ:

Իրազեկներ մինչեւ չորս ամիս կը նախատեսէին ժողովին տեւողութիւնը: Սակայն երկու ամիսները անցան ամուլ: Յոյս կա՞յ որ արգասաւորուի, վերջապէս, երկու ամիս եւս տեւելով: Դժուար է պատասխանել:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ԹԻՒԵՐԸ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (27 փետր.).

—«Թուրք Թերթերէն քաղելով, «Դրօշակ» իր վերջին (փետրուար) համարին մէջ խիստ հետաքրքրական թիւեր կուտայ 1921 թ. մինչեւ 1928 թիւի վերջը Թուրքիոյ զանազան շրջանները փոխադրուած Թուրք գաղթականներու վերաբերմամբ:

Կը պարզուի, որ՝ պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն՝ ութ տարուայ ընթացքին Թուրքիա ընդունած եւ տեղաւորած է ընդամէնը 463,534 Թուրք գաղթականներ:

Պաշտօնական տեղեկութիւններ չկան, դժբախտաբար, այն մասին, թէ վիճակագրութեան մէջ ցոյց տրուած Թուրք գաղթականները բոլո՞րն ալ մնացեր են իրենց յատկացուած տեղերը: Ապահովաբար, ոչ, որովհետեւ, ինչպէս «Դրօշակ» ալ իրաւամբ կը նկատէ, Թուրք Թերթերու մէջ հրատարակուած են բազմաթիւ փաստեր խմբական փախուստներու մասին:

Ասիկա կը նշանակէ, թէ իրականին մէջ Թուրք գաղթականներուն թիւը թէ՛ արեւմտեան եւ թէ՛ մանաւանդ արեւելեան նահանգներուն մէջ պաշտօնական վիճակագրութենէն ալ պակաս է:

Ասիկա ցոյց կուտայ, թէ որքան չնչին է իրենց յօժար կամքով Թուրքիա գաղթող Թուրք գաղթականներու թիւը, հակառակ Էնկիւրիի կառավարութեան թափած ջանքերուն եւ ըրած հրապուրիչ խոստումներուն:

Թուրք պաշտօնական վիճակագրութիւնը այսպիսով կը հաստատէ տարիներ շարունակ մեր կողմէ եւս պաշտպանուած այն տեսակէտը, թէ՝

Առաջին, Էնկիւրի իր տրամադրութեան տակ եղած սահմանափակ միջոցներով չպիտի կարողանայ լեցնել Թուրքիոյ մէջ մեծ պատերազմէն ի վեր կրած մարդկային կորուստները,

Երկրորդ, Էնկիւրի բացարձակապէս անզօր պիտի ըլլայ մանաւանդ լեցնելու հայկական նահանգներու բացարձակ ամայութիւնները, որոնք վախ կը ներշնչեն Թուրք գաղթականներուն իրենց կատարեալ անապահովութեամբ եւ անստոյգ վիճակով:

Եթէ Թուրքիոյ միւս նահանգները խիտ ազգաբնակութիւն ունենային, կարելի էր դեռ սպասել, որ հայկական նահանգները եւս կարճ ժամանակի մէջ պիտի լեցուէին զանգուածային հոսանքով մը դէպի ամայի շրջանները: Սակայն, Թուրքիոյ արեւմտեան նահանգներու բնակչութիւնն ալ շատ նօսրացած է: Բաւական է յիշել, որ Իզմիրի աղէտի ատեն միայն աւելի քան մէկուկէս միլիոն Յոյներ եւ Հայեր գաղթեցին արեւմտեան Թուրքիայէն:

Հարց է ուրեմն, թէ Թուրքիա այնքան երկար ժամանակ ներքին եւ արտաքին խաղաղութիւն պիտի վայելէ՞, որպէս զի գէթ բնական աճումով կարենայ լեցնել իր ամայացած նահանգները:

Մարգարէ պէտք չէ ըլլալ, այս հարցին բացասական պատասխան տալու համար:»

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ անդրատլանտեան նաւային ընկ.եան *Փարի* շոգենաւին բանուորները գործադուլ ըրած ըլլալով, նաւը չկրցաւ Հավրէն ճամբայ ելլել դէպի Նիւ Եորք, իր 445 ճամբորդներով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բեկորներու տեղաւորումը

Հալէպի Խնամատարական կեդր. Յանձնախումբի որոշումով, եւ գիտակցութեամբը հոգատար եւ տեղական կառավարութեանց, Գամըշլը—Հասիճէ մեկնած է վերապատուելի Ահարոն Շիրաճեան, նոր տարագրեալներու համար հաստատուելիք գիւղին տեղը որոշելու աշխատանքներուն մասնակցելու համար: Հետը տարած է դեղօրայք եւ այլ իրեղէններ, որոնց անհրաժեշտութիւնը զգալի դարձած էր վերջերս:

Հինտենպուրկի պատգամագիրը ժողովուրդին

Եընկի ծրագիրը Ռայխսթակին կողմէ վաւերացուելէ յետոյ, ստորագրուեցաւ Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ: Այս առթիւ Հինտէնպուրկ պատգամագիր մը ուղղեց գերման ժողովուրդին, ըսելով թէ Եընկի ծրագիրը ստորագրեց ցաւով, բայց խղճամիտ քննութենէ մը վերջ, լսելէ ետք անոր կողմնակիցներն ու հակառակորդները: Համոզուած է թէ՝ հակառակ անոր որ անիկա երկար տարիներով գերման ժողովուրդին վրայ մեծ բեռ մը կը դնէ, սակայն բարելաւում մը կը կազմէ՝ բաղդատելով Տօուըսի ծրագրին հետ: «Գիտակից՝ պատասխանատուութեանս հանդէպ Գերմանիոյ եւ իր ապագային, որոշեցի չմերժել զայն, որովհետեւ այդպիսի արարք մը ահագին հակազդեցութիւն պիտի ունենար Գերմանիոյ տնտեսութեան և ելեւմուտքին վրայ»:

Նախագահը կը շեշտէ նաեւ թէ Եընկի ծրագիրը պիտի ազատագրէ գրաւուած հողամասը եւ նոր յառաջդիմութիւն մը պիտի նշանակէ: Ծայրայեղ ազգայնականները հանդարտեցնելու համար, Հինտէնպուրկ կը յիշէ թէ իր կեանքն անցուցած է հին բանակին մէջ եւ հոն սորված է հայրենիքին հանդէպ պարտականութիւն կատարելը՝ առանց հաշուի առնելու իր անձը:Եզրակացնելով, կոչ կ'ուղղէ դադրեցնել ներքին կռիւները եւ աշխատիլ երկրի տնտեսական վերականգնումին համար:

Կարմիր դրախտէն փախչողները

Վարշաւայէն կը հեռագրեն.—

Հաւաքական տնտեսութեան առթիւ խորհրդային իշխանութեանց կատարած հալածանքներուն հետեւանքով, բացի դէպի Ռումանիոյ, Էսթոնիոյ եւ Լեթոնիոյ սահմանագլուխները քշուած ռուս գիւղացիներէն, մեծ է թիւը անոնց, որոնք լեհական սահմանագլուխ կ'ապաստանին՝ անոր ամբողջ տարածութեան վրայ՝ Ճիզնոյէն մինչեւ Բրզեմիենից:

Փախստականները սահմանագլուխը կ'անցնին սայլերով կամ բալխիրներով, միասին առած իրենց ընտանիքն ու ինչ որ կրցած են ազատել իրենց գոյքերէն: Եկողները մեծ մասամբ սահմանամերձ շրջաններէն են: Ասոնք լեհական գիւղերու իրենց ազգականներուն մօտ պատսպարուած են:

Կան ալ որ հեռաւոր շրջաններէ կուգան, զինուած ռումբերով եւ հրացաններով ու կը յանձնուին սահմանապահներուն, որոնք զինաթափ ընելէ յետոյ զանոնք, գաւառներու մէջ կը տեղաւորեն: Միւս կողմէ կարմիր բանակէն ջոկատներ ղրկուած են տեղւոյն վրայ՝ սահմանագլուխի պահպանութիւնը զօրացնելու համար:

«Կազէթա Փոլսքա» կէս պաշտօնական թերթը կը գրէ որ եթէ բոլշեւիկները շարունակեն պետականացնել գիւղացիներու սեփականութիւնները, հետեւանքը պիտի ըլլայ անոնց զանգուածային արտագաղթը՝ գարնանային աշխատանքներուն առթիւ:

Այն համոզումով թէ ժողովուրդին եւ պետութեան շահերուն հակառակ չեն ապաստանի իրաւունք եւ պաշտպանութիւն շնորհել սեփականազուրկ փախստականներուն, լեհ իշխանութիւնները դիմեցին աշխատանքի Նախարարութեան որպէսզի հասնի անոնց ամէնէն ստիպողական պէտքերուն եւ ժամանակաւոր ապաստան եւ ուտելիք հայթայթէ անոնց:

Այս նպատակով կազմակերպուած են մասնաւոր գաղթակայաններ: Սակայն Լեհաստան մինակը չի կրնար ստանձնել նման բեռ մը: Ռուս գաղթականներու պաշտպան կոմիտէն— որուն նախագահն է Տոքթ. Ֆ. Նանսէն— իր ներկայացուցիչին՝ Պ. Կալլաթթիի տեղեկագրին վրայ յայտնեց թէ պատրաստ է նիւթապէս աջակցիլ լեհ իշխանութեանց: Միւս կողմէ, մոնսէնեոր Մարմաճճի, ներքին նախարարին հետ տեսակցելով յայտնեց անոր թէ Վատիկան իր կողմէ պատրաստ է օգնել Լեհաստան ապաստանած ռուս գաղթականներուն:

«Քուրիէր Զէրվոնի» թերթը կը գրէ թէ Վարշաւայի ռուս գաղութին մէջ մեծ մտահոգութիւն առաջ եկաւ այն լուրին վրայ թէ ռուս տարագիրներու կազմակերպութեանց դիւանաթուղթերը գողցուած են Վարշաւայի «Ռուսական Տուն»էն:

Սուրիացիներու կալուածները Թուրքիոյ մէջ

Սուրիոյ թերթերուն համաձայն, թուրք կառավարութիւնը հրահանգ տուած է կուսակալութեանց, պատրաստելու համար կալուածական վիճակագրութիւն մը, որ բովանդակէ Սուրիացիներուն Թուրքիոյ մէջ ունեցած բոլոր կալուածներուն քանակն ու արժէքը: Ասիկա նախապատրաստական աշխատանք մըն է այն բանակցութիւններուն համար, որոնք ներկայ ամսուան ընթացքին տեղի պիտի ունենան Էնկիւրիի մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 42

Լիոնի հանգանակութիւնը	3,151.75
Քէշանի (Իրան) հինգ հայրենակիցներէն	155.—
Վ. Սարքէյ	35.—
Խաչիկ Մելքոնեան	15.—
Օ. Պէրունի	10.—
գումար՝	3,366.75
41րդ ցանկին գումարը	49,920.65
ընդհ. գումար	53,287.40

*
* *

...Խմբագիր

ԼԻՈՆ.— Անատոլուէն քշուած բեկորներու եղբայրական օգնութեան փարիզի կեդր. յանձնաժողովին թելադրութեամբ, Ազգ. կեդրոնական վարչութեան հրաւէրով հոս եւս կազմուեցաւ հանգանակիչ մարմին մը, բաղկացած զանազան հայրենակցական միութիւններէ եւ հոսանքներէ: Կոչը եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ ատենին հրատարակուեցան *Յառաջ*ի մէջ:

Հանգանակութիւնը վերջացած, եւ գոյացած է (3151.75) երեք հազար հարիւր յիսուն մէկ ֆրանք 75ի գումար մը, զոր կը ղրկենք ձեզ, յանձնուելու համար կեդր. յանձնաժողովին, ինչպէս նաեւ նուիրատուներու անուանացանկը, հրատարակելու համար *Յառաջ*ի մէջ:

Ի դիմաց հանգանակիչ յանձնախումբի՝ ատենապետ *Ն. Շատրեւեան*, ատենադպիր *Լ. Գայեան*, գանձապահ *Յ. Տէօքմէճեան:*

*
* *

...Խմբագիր

ՔԷՇԱՆ, 28 փետր. (օդանաւով).— Այս անծանօթ անկիւնում ապրող հինգ Հայերս մեր մէջ հանգանակելով 200 ղռան, ներփակ Midland Bank Limitedի 420*508334 չէքով ուղարկում ենք Յառաջին երկու ստերլին եւ 19 շիլին, որ յիշեալ գումարի փոխարժէքն է: Հաճեցէք գանձել եւ յանձնել կէսը՝ Ա. Ահարոնեան ֆոնտին իր յոբելեանի առթիւ, միւս կէսը՝ Անատոլուէն քշուած Թշուառներին: (Տես վերը):

Ընդունեցէք մեր անկեղծ համակրանքը ձեր արժէքաւոր պրոպագանդի համար:

Սէմ Յովսէփեան, Արամ Յարութիւնեան, Գրիգոր Վարդանեան, Մելիք Մուգոյեան, Վաղ. Սարգսեան:

ԳՈՂԸ ԳՈՂԷՆ ԳՈՂՑԱՒ...

Փարիզի Թուրք ընդդիմադիր օրկանը կը գրէ թէ՝ Պայրամի առթիւ, Մ. Քէմալ Փարիզի Թուրք դեսպան Ֆէթհի պէյի ղրկած է Ատանայէն փախած հարուստ Հայու մը ագարակին կալուածաթուղթերը:

«Լքեալ» գոյքերը աւարի տալէ յետոյ, ինչո՞ւ նաեւ նուէր չտալ հաւատարիմներու...,

ՔԱՐԱՓԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ներածումներու նուազման հետեւանքով, Պոլսոյ քարափի ընկերութիւնը տագնապի մատնուած է, եւ գոցած իր մթերանոցներուն մէկ մասը:

Միւս կողմէ, ընկերութիւնը արձակած է իր պաշտօնեաներուն մէկ մասը, որոնց մէջ 60 Թուրքեր կան:

Ընկերութիւնը խնդրած է կառավարութենէն նոր մթերանոցի բացում չպահանջել իրմէ, քանի որ եղածներն ալ աւելի են պահանջէն:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՅԱՆՈՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԶԱՐԹՕՆՔԻ

Համաձայն պատմական մի վաւերաթղթի, առաջին անգամ Հէջրիի 1265 թւին, ասել է ութսուն երեք տարի առաջ, պարսիկ կառավարութիւնը մի խումբ երիտասարդներ է ուղարկել Ֆրանսիա ուսանելու, այնուհետեւ թէ պետութեան, թէ մասնաւորների հաշւին հարիւրաւոր, հազարաւոր ուսանողներ մաշել են Եւրոպայի լուսաւոր համալսարանների շէմքերը, միշտ միեւնոյն ձգտումներով,— փայլուն աւարտականից յետոյ հայրենիք վերադառնալ եւ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը պատւաստել յետամնաց ծննդավայրին։ Եւ միշտ ստացւել է միեւնոյն արդիւնքը. պարսիկ ուսանողը մեծ մասամբ առանց հսկողութեան շռայլել է պետական սնտուկից կամ ծնողներից ստացած դրամները, սովորելու փոխարէն ուրախ ժամանակ է անցկացրել, դաստիարակւելու տեղ փճացրել է հոգին ու մարմինը, կիսաւարտ տուն է վերադարձել, առանց կարողանալու օգտակար լինել հայրենիքին ու շրջապատին։ Եւ կամ մնացել է օտար լուսաւոր կեդրոններում, մոռացել հայրենիքն ու ծնողները։ Երկու դէպքում էլ 80 երկար ու ձիգ տարիների բոլոր փորձերը ոչ միայն անցել են ապարդիւն, այլեւ խոշոր վնասներ են պատճառել այս երկրին։ Ինչպէս երէկն ու այսօրը պրպտող հայրենասէրներ հրապարակովյայտարարում են, այդքան երկար ժամանակում բազմաթիւ ուսանողներից մի քանիսը գոնէ չարդարացրին իրենց վրայ դրուած յոյսերը։ Բաւական չէ, քանի՛ քանիսը իրենց առողջութիւնը կորցրին նկարագիրը այլանդակեցին ու վերադառնալու դէպքում իրենց շրջապատը թունաւորեցին։

Նորութիւն չէ նոյնպէս երկրի բոլոր մասերում եւրոպական մտքով դպրոցներ ունենալու գաղափարը, նոյնքան հին են փորձերը՝ տարրականից միջնակարգ, մինչեւ իսկ բարձրագոյնը։ Ահա ձեզ Թաւրիզի բարձրագոյն դպրոցը, որ կարճատեւ փայլուն շրջան ունեցաւ ու ընդմիշտ մարեց։ Ահա ձեզ մայրաքաղաքի «Դար ոլ ֆունուն»ը (համալսարան), որ հեռու մնաց եւրոպական համալսարանների նման եթէ ոչ սերունդներ, գոնէ մի քանի հոգինոց խմբեր պատրաստելու եւ հանրութեան շահերին ծառայեցնելու իր կոչումից։ Եղել են շրջաններ, երբ թերեւս Պարսկաստանը քաղաքում թէ գիւղում— կիներն հաշւից դուրս ձգելով— գրագէտների աւելի խոշոր տոկոս է համրել, քան որեւէ մէկը իր հարեւաններից. աչքի ընկնող տեղերում անգրագէտները փոքրիկ թիւ են կազմել, թէկուզ շնորհիւ այսօր արհամարհւած ու փտած «մէքթէպխանէ»ների։ Գրեթէ միշտ ոչ միայն արտօնեալ դասերի պատկանողները, այլ անգամ մսավաճառը, ոսկերիչը, երկրագործը, փերեզակը, բոլորը մի խօսքով, կարդում էին ու անգիր գիտէին Իրանի մեծանուն գրողների գործերը։ Իսկ ընտրեալների մէջ ճիգը երբեք չի պակսել,— վարակել շրջապատը կրթութիւն ու դաստիարակութիւն տարածելու սրբազան գործով. ճառ եւ պրոպագանդ նոյնպէս չեն պակսել շատ անգամ խօսքին ընկերացել է գործը։

Առանց աւելի հեռուները գնալու, վերջին հարիւր տարուան այս բոլոր ջանքերը սակայն սպասուած արդիւնքը չեն տւել։ Համատարած տգիտութիւնը իր սեւ քօղն է փռել գիւղի ու քաղաքի վրայ, յետամնացութիւնը թեւերը լայն տարածած ազնուականի պալատից մինչեւ կէս կուշտ կէս սոված արհեստաւորի խրճիթը հսկել է, որ քունը խոր լինի եւ փոշի բռնած երազները չընդհատուեն։ Եւ ահա կրթւած տգէտների գրաճանաչ թերուսների խմբեր ու հաւաքականութիւններ, որոնք Իրանի զարթօնքի այս օրերին շւարել են նոր բացւող հորիզոնների առաջ եւ իրենցից յուսախաբ, ամբողջ յոյսը կապել են գալիք սերունդներին։

Անշուշտ խոր են ու բազմազան պատճառները հակասութեան, որ ստեղծւել է դէպի առաջ ձգտման ու յետ մնացած լինելու իրականութեան մէջ։ Սովորութիւն է այս եւ բոլոր նման դէպքերում՝ մեղքը փաթաթել արաբական տիրապետութեան, կամ հզօր հարեւանների շլինքին, մինչդեռ բոլոր տեսակի պատճառները ծնող ու սնուցանող գլխաւոր պատճառը կայ, որ միայն այս երկրին յատուկ չէ։

Ազգային ձգտում ունենալու, նրանով ոգեւորւելու, նրան հասնելու միջոցներ խորհելու ու կիրառելու պակասն է, որ տասնեակ տարիների բոլոր գովելի ճիգերը ամլութեան է դատապարտել։ Կրթութիւն ու դաստիարակութիւն բառերը հնչել են, որպէս գեղեցիկ գաղափարներ, իսկ յանուն նրանց բացւած հիմնարկութիւնները ծառայել են, որպէս պերճանք.— ասելու համար, թէ մենք էլ դպրոցներ ունինք եւ ուզում ենք աւելի լաւերն ունենալ, ցոյց տալու համար, թէ մենք էլ ուսանողներ ենք ուղարկում Արեւմուտք եւայլն։ Պակասում էին՝ բնական է նաեւ մեթոտ ու հետեւողականութիւնը, քանի որ ճառողը թէ ճառով ոգեւորւողը, սովորեցնողը թէ սովորողը չգիտէին՝ յանուն ինչի՞ պէտք է կրթւել ու դաստիարակւել։ Ազնւականը արտասահման էր ղրկում իր տղան, որ պարծենայ, թէ Եւրոպա տեսած զաւակ ունի. նոյն մղիչ ոյժը համեստ դռնապանի որդուն դպրոց էր տանում, որ դոստ ու դուշմանը տեսնեն, թէ գիտէ Հաֆէզը կարդալ ու Սաադին մեկնաբանել։ Այո՛, լաւագոյն դէպքում պարսկական դաստիարակութիւնը մի գեղեցիկ ծալք ունէր՝ գրականութիւն, որ շատ անգամ ծառայում էր նոր, անհամ ու թխւած գրականութիւն շինելու անմիտ, յաջորդ տասնամեակում թառամելու դատապարտւած «արւեստի»։ Անշուշտ ինձ անծանօթ կրօնական դաստիարակութիւնը դուրս է մնում ներկայ խորհրդածութիւնների սահմանից։ Յայտնի է Պարսկաստանի գիտական հոգեւորականներ տալու պարագան։ Մի ուժեղ փաստ համոզւելու, թէ այս խնդրում կրօնական դաստիարակիչները իրենց հետեւողներին առաջնորդել են մի որոշ գաղափարի լոյսով, միշտ ի վնաս ազգային գաղափարի արթնացման։

Անցեալի խճճւած թելերը բանալու, ծայրը գտնելու եւ ապագան լուսաւորելու համար, պարսիկ միտքը յարաճուն գիտակցութեամբ եւ ուժեղ բնազդով խորանում է պատճառների քննութեան մէջ։

Ահա թէ ինչո՛ւ ամէն քայլափոխում մասնւում է ձգտումը՝ կրթական-դաստիարակչական գործը ծառայեցնել արթնացած ազգային իտէալին։ Պետութեան, թէ մասնաւորների հաշւին արտասահմանում սովորող ուսանողները կամ երկրի մէջ բացւող նորանոր կրթական հիմնարկութիւնները որքան աւելի խորը գիտակցին նոր Իրանի այս այժմէական, անյետաձգելի պահանջին, այնքան աւելի շուտ պիտի բուժեն անցեալի վէրքերը եւ կրօնական մեռնող մոլեռանդութեան տեղ, անցողական շրջաններին յատուկ նեղ հայրենամոլութեան փոխարէն պիտի կանգնեցնեն առողջ, շինարար զարթօնքի հոյակապ շէնքը։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԼՈՅՍԻ ՆՈՐ ՎԱՌԱՐԱՆ ՄԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Լ. ՇԱՆԹԻ ՃԱՌԸ «ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆ»Ի ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

«ԱՆԱՆՈՒՆ, ԱՆԴԷՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԹԱՆ ՈՏՔԻ ՏԱԿ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Լիսէի վարիչը, երբ տեղեկացաւ մեր ծրագրին, կատակով ըսաւ. «Մեզի հետ մրցելու կուգաք»։ Մրցիլ հարուստ, նիւթական լայն միջոցներով հաստատութեան մը հետ, ո՛չ, բայց ինչ կը վերաբերի ուսման որակին, տղոց մտքի պատրաստութեան, տղոց կեանքի մէջ ձեռք բերելիք կարողութիւններուն՝ «Այո՛, կուգանք մրցումի»։ Գիտեմ մեծ պատասխանատուութիւն է, որ կ'առնենք մեր դպրոցին վրայ։ մեր շատ համեստ ուժերով, եւ ըսեմ խկոյն թէ ինչի վրայ ենք դրած մեր յոյսը։

Առաջին՝ Հայ ժողովուրդի աշխատունակութեանը ու տոկունութեանը վրայ, յամառ ու կեդրոնացած վճռականութեանը։ Յայտնի է օտար վարժարաններու հայ աշակերտներու աշխատասիրութիւնը եւ յառաջդիմութիւնը. ու մենք աւելի ուժ պիտի տանք. մեր դպրոցին մէջ չենք պահեր տղայ մը որ լրջօրէն աշխատելու միտք չունի, որուն խելքը զուրսերն է ուրիշ բաներու վրայ, իսկ հոգւով լրջութիւն ունեցող տղայոց, որոնք ծարաւի են ուսման, կուտանք ամէն օգնութիւն, ինչ որ կախուած է մեզմէ։

Եւ, երկրորդ, ասիկա մենք կրնանք ընել, որովհետեւ համեմատաբար միշտ փոքր է ըլլալու մեր աշակերտներուն թիւը, օտար դպրոցներու հետ համեմատած. խօսքս այս քանի մը ամիսներուն համար չէ, որ մենք կ'ունենանք տասնեակ մը աշակերտներ, նախապատրաստական աշխատանքի համար. յետագայ շրջաններուն, երբ մենք կ'ունենանք մեր լրացուցիչ բոլոր կարգերը, մենք նորէն պէտք է խուսափինք մեծաթիւ դասարաններէն։ Մեր հայ գաղթային դպրոցներու աշակերտներուն թիւը 25ը հազիւ կ'անցնի, վարի կարգերուն մէջ. իսկ վերի կարգերուն թիւը՝ 15ը։ Օտար վարժարաններու մէջ ընդհանրապէս շատ մեծ է աշակերտներու քանակը։ 30—40 նոց դասարաններու մէջ կայունալիք դաստիարակութեան վրայ խօսիլ չարժեր, ուր կարելի չէ հետեւիլ անհատներու թերութիւններուն եւ առաւելութիւններուն, որ սրբագրեն եւ կամ զարգացնեն։ Ուրիշ բան է, երբ աշակերտի մը ամէն օրուան աշխատանքին կը հետեւիս եւ ամէն մէկ աշակերտ մօտէն կը ճանչնաս, պզտիկ ընկերոջդ պէս, զաւակիդ պէս։

Եւ երրորդ՝ Մանկավարժական մեթոտի մեր տարբերութեան վրայ. մինչեւ հիմա՝ դպրոցներու մէջ ուսուցիչը կ'ըսէ, աշակերտը կը լսէ, կրաւորական դեր ունի աւելի. մեր ծրագրին մէջ ատիկա շրջուած է. բնականաբար յարմարելով տարիքի աճող ընթացքին. ուսումնասիրութեան եւ աշխատութեան ամէնէն մեծ ու կարեւոր մասը իրեն ընել տալ, ա՛յս է էականը, բան սորվեցնելէ աւելի՝ աշխատիլ սորվեցնել։ Բան մը որ պետական հաստատութիւններու մէջ սկզբունքով կ'ընդունուի, գործնականին մէջ չիրականանար՝ քիչ մը բութին, դասարանին մեծ թիւը, վարչութեան կեդրոնացում՝ մենք այդ կողմէն աւելի ազատ ենք։

Եւ վերջապէս չորրորդ՝ ան գիտակցութիւնը, որ բնական ու բարի մրցումի մը մէջ ենք, մեր ու մեր ուսուցչութեան ուժերը միշտ լարուած պիտի մնան։ Պաշտօնական վերաբերում ունենալ չենք կրնար, ուրիշի վրայ յոյս դնել չենք կրնար։ Մասնաւոր դպրոցներու երկար փորձը ցոյց է տուած, որ միշտ աւելի ուժեղ կ'ըլլան, աւելի յառաջադէմ, փորձերու եռեւէ, միշտ աւելի հետաքրքիր, նոր ճամբաներ որոնող, նոր մեթոտներ կիրառող, եղածով չգոհացող։ Եւ այս բոլորը անշուշտ մեր Ճեմարանին վրան ալ պիտի դնէ իր կնիքը, քանի որ ան ալ ազատ ու անկախ մասնաւոր դպրոց մըն է։

Հայ զգացում, հայ հպարտութիւն, արժանապատուութիւն, ու հայկ. բաներու սէր ունենալու համար, պէտք է մօտիկէն ծանօթ ըլլալ հայ ժողովուրդին, անոր հոգեկան կարողութիւններուն, երազներուն, ձգտումներուն, ներկային ու անցեալին, գրականութեանն ու պատմութեանը։ Պէտք է գիտնալ արեւմտեան ու արեւելեան հայերէնը, ժողովրդական բարբառները, գրաբար, կարդացած ըլլալ մատենագրութիւն՝ հին, միջնադարեան ու նոր, ժողովրդական։ Պէտք է ճանչնալ մեր աշխարհը եւ անոր տնտեսական պայմանները։ Այս բոլորը գլխաւոր ուսումնասիրելի նիւթեր են Հայ Ճեմարանին մէջ։

Մեր պատմութիւնը կարելի չէ սորվիլ առանց մեզ շրջապատող ազգերու կեանքի ծանօթութեան։ Մերձաւոր Արեւելքի պատմութիւնը՝ Հիթիթ, Ասորեստան, Յոյն, Պարսիկ, Հռոմ, Բիւզանդիոն, Թուրք ու Թաթար, Վրացի եւ Ռուս։ Պէտք է լաւ ճանչնալ մեզի շրջապատողները, անոնց ուժը, ձգտումը, մշակոյթի արժէքները, տնտեսական յարաբերութիւնները։

Ինչպէս կը տեսնէք, մեծ ծրագիր է, մեծ աշխատանք, մեծ հոգեր, մեծ ծախքեր, երկար ժամանակ, տարիներ պահանջող։ Գիտենք, եւ ահա կը սկսինք փոքրէն, կը բարձրանանք կամաց-կամաց։ «Ծանր քալողը հեռուն կ'երթայ» կ'ըսէ ռուսական առածը, եւ դպրոցական գործը աճապարանք չի սիրեր։ Ունինք այն պայծառ գիտակցութիւնը, որ կարեւոր մեծ գործի մը հիմքն է որ կը դնենք. ունինք այն խորին հպարտութիւնը, որ հայ ժողովուրդի քաղաքակրթական ու քաղաքական բարձրացման համար է որ կ'աշխատինք. ունինք այն հաստատ համոզումը որ այս վայրկեանիս եւ այս պայմաններուն մէջ մասնաւորապէս այս է հայ ժողովուրդին ամէնէն անհրաժեշտ պահանջներէն մէկը, առաջին պահանջը իր ֆիզիքական գոյութենէն ետքը։

Արդ, բարեկամնե՛րս, ձեր մէջէն ու դուրսը ով մեզի պէս կը խորհի, խօսքս կ'ուղղեմ անոնց. ով մեզի պէս չի խորհիր, կարեւորութիւն չի տար ազգային հոգիով մեծնալուն, հայ ժողովուրդի անհատական գիծերուն եւ հայ ժողովուրդի յոյսերուն եւ որուն լեզուէն ու սրտէն արդէն օտարացած է հայ բարբառը ու հայկականը, մենք անոնց հետ գործ չունինք, մենք անոնց համար խորթ ենք ու՝ անհետաքրքիր, ինչպէս որ անոնք ալ դժբախտ են մեզի համար։ Մենք ու մեր ձեռնարկն աւելի կամ պակաս չափով հետաքրքիր ենք ու իրենց սրտին մօտիկ, անոնց համար, որոնք իրենց զաւակներուն հայ շունչով մեծցնելու պահանջն ունին իրենց հոգիին մէջ, որոնք հայ մնալ կ'ուզեն ոչ միայն ծագումով, այլ եւ ըմբռնումներով, գործով, իտէալներով, պատրաստութեամբ, որոնք հայ ազգայնութիւնը, հայ անհատականութիւնը պահել կ'ուզեն եւ իբրեւ հա՛յ ապրիլ կ'ուզեն. մենք անոնց է, որ կ'ուղղենք մեր խօսքը։ Մենք ձեզի՛ է, որ կ'ուղղենք մեր խօսքը։ Մենք պէտք ունինք ձեր համակրանքին ու աջակցութեան։ Եւ պէտք է խոստովանիմ՝ ուրախութեամբ, շնորհակալութեամբ, ջերմութեամբ որ մինչեւ հիմա մեր անհատական ու խմբական շփումներուն մէջ ամէնքէն համակրանք տեսանք՝ առանց որ եւէ խտրութեան դաւանանքի ու կուսակցութեան։ Եւ շատ ալ բնական կը գտնենք այդ վերաբերումը, քանի որ՝ մեր ձեռնարկը չի ճանչնար ոչ դաւանանքի եւ ոչ ալ կուսակցութեան խտրութիւն։ Հայ ազգային, համազգային հարազատ հարստութիւն մը ըլլալն է իր ձգտումը, հայ ժողովուրդին ծառայելն է իր տենչանքը։

Կը մաղթեմ որ մեր հաստատութիւնը ունենայ, ինչպէս դուրսի լայն հասարակութեան համակրանքը, օժանդակութիւնը եւ վստահութիւնը, այնպէս ալ Պէյրութի՝ ձե՛ր սէրն ու վստահութիւնը։ Ձեր համակրանքը շիտակութեամբ ու ազնուութեամբ ձեռք կը բերուի։ Գիտեմ, վստահութիւնը գործով, աշխատանքով ձեռք կը բերուի. կատարած գործն է որ յարգանք կը պարտադրէ ու աջակիցներ կը բերէ։ Մենք մեր կողմէն ոչինչ չպիտի խնայենք հայ հասարակութեան վստահութիւնն ու գործակցութիւնը գրաւելու եւ բախտաւոր պիտի ըլլանք, եթէ հայ հասարակութիւնն ալ իր աջակցութիւնը, համակրութիւնն ու վստահութիւնը դնէր մեր Հայ Ճեմարանի վրայ, ինչպէս Լիբանանի սահմաններէն դուրս, այնպէս ալ ներս, այնպէս ալ հոս, մասնաւորապէս Պէյրութի հասարակութիւնը։»

* * *

Խանդավառ ծափերու տարափին տակ, Պ. Լեւոն Շանթ վերջացուց իր բանախօսութիւնը։

Հանդիսականներէն՝ Ուսումնական Խորհուրդի ատենապետ Պ. Թոփճեան, յանուն իր պատկանած մարմնին ըրաւ հետեւեալ գեղեցիկ խօսքերը.—

— «Այս պահը ինձ յիշել կուտայ Գէորգեան Ճեմարանի եղբայրական այն ջերմ ու քաղցր մթնոլորտը ուր մենք ապրած ենք եւ ուր ստացած նաեւ մեր տոհմիկ հայեցի դաստիարակութիւնը։ Հոն, մենք եղբայրներ կ'անուանէինք իրար, որովհետեւ այդպէս սորվեցուցած էին մեզ, եւ այդպէս ալ դաստիարակած։ Հիմակ ես նոյն հայեցի եւ հոգեւոր եղբայրութեան ոգին է որ կ'ոգեկոչէ ինձ։

Ապազգայնացումի այս շրջանին ուր այնքան աղօտ է մեր ներկան, ու գուցէ նաեւ ապագան, փրկութեան միակ ուղին կը կայանայ՝ ունենալ ազգային վարժարաններ, որոնք տան հայ մանուկին առողջ եւ ցեղին տիպարը ներկայացնող կրթութիւն մը։

Ու այսպէս, ուրախութեամբ է որ կ'ողջունենք բացումը այս կրթական հաստատութեան որուն ձեռնարկած են Գէորգեան Ճեմարանի մեր եղբայրներէն Լեւոն Շանթ եւ Նիկոլ Աղբալեան։

Մենք այն խոր համոզումն ունինք թէ այս երկու մտաւորականները պիտի կրնան իսկական հայ տիպարը ներկայացնող անհատներ պատրաստել ցեղին համար։

Կը մաղթենք որ Գէորգեան Ճեմարանի շունչը մտնէ այս
հաստատութենէն ներս,
իր սաներուն, որոնք
բարոյական լաւագոյն
րակութեամբ, կոչուած
մեր ազգային քառսէն
գտնել։ Կեանքի մէջ
մեզ համար աշխատանք
րիշ ոչի՛նչ, եւ ահա
տեսնենք այդ աշխատանք

Հայ Ճեմարանի բացման
դէսին առթիւ, ան շնորհ
Լեւոն Շանթն ու Նիկոլ
եանը, հանդիսականներու
մէ, ու մաղթեց ուժ եւ
ղութիւն։

Ու վերջացուց իր խօս
հետեւեալ բառերով, որոնք
ղովուրդին կողմէ բուռն
րով ողջունուեցան։

— «Հաւատքով ենք,
ժողովուրդը կը բերէ իր
ցութիւնը, իր երկու
զաւակներէն Պ. Պ. Լեւոն
թին եւ Նիկոլ Աղբալեան
րոնք իրենց ուսերուն վր
ուած են ծանր աշխատանք

Այս բանախօսութեամբ
գտան օրուան հանդիսու
ները։

ՊԱՐ. ՍԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՈՐԱԳԻՐՆԵ

«Խորհրդ. Հայաստան
(28 փետր.) կրնաք կարդա
տեսնել խորագիրները,
տառերով.— «Խորհրդային
սութիւնները պատրաստ
«Առաջինները լինելու փ
նրանք յետ են մնում»։—
տառակ դրութիւն Լենի
խորհրդային տնտեսութեան
—«Մեքենաները անխնա
նում են»։— «Գիւղական
թ»ին յանցաւոր անտարբ
թիւնը»։— «Ցանքը խորհր
տնտեսութիւններուն մէջ
պաշտօնւած։»

Եւ դեռ ի՞նչ պսպղուն
գիրներ, որոնք յօգուածէ
ւելի խօսուն են եւ անգամ
պաշտութեամբ մը կը նկ
ցնեն պատկերը ներկայ
տանի կեանքին։ Այդպիսի
գիրներ դուք չէք տեսած
նոյնիսկ հակախորհրդայի
ընդդիմադիր թերթերու
րենք են, որ բարձրաձ
պուան.— «Մինչեւ այժմ
տրակտորների մի մասը
նորոգւած»։ կամ գայրո
ղաղակ մը իբրեւ խորա
«Վերջ անկազմակերպութ
Եւայլն, եւայլն։

ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Եւ հիմա քիչ մը աւելի
բացատրութիւն։ Արտադր
կարգադրութիւնը այդ «խո
ռակ դրութեան», որ կը
Լենինականի մէջ։— Լենին
խորհրդ. գիւղատնտեսութի
հրաժեշտ չափով չի պատր
գարնանային ցանքին։ Նի
է յանցաւոր դանդաղութեամ
խոզ»ը պէտք է ստանայ
տրակտոր, որովհետեւ եղ
չեն բաւարարում։ Կարիք
նոյնպէս գիւղատնտեսական
գործիքներու։ Վարչութիւն
շադրութիւն չի դարձնում
տոր»ի դասընթացքներին
դեռ այդ դասընթացքներ
գիւղատնտեսութեանը
ապահովեն «տրակտորիստ
Մինչեւ այժմ սերմերի մ
է զտւած։

Լենինականի խորհրդ.
տնտեսութիւնը անասուններ
է ստանար եւ կաթնամթե
թեամբ զբաղւէր դեռ եւ
թիւն, սակայն մինչեւ
կովեր չեն ստացւած։

Մեքենաները ժանգոտ
են եւ նրանց մասերը փչ
որովհետեւ ձիւնը հալւում
կտուրից թափւում մեքենա
վրայ։ Մեքենաներ կան,

Թափուած են բազօթեայ, ձիւնի տակ:

Բանուորներն իրենք լաւ են աշխատում: Պիտի կարողանալ միայն կազմակերպել նրանց աշխատանքը: Օրինակ, բանուորներին առաջադրութիւն էր տրուած մի «տրակտոր» 10 օրում նորոգել, բանուորները նորոգեցին 4 օրում: Հիմնական վերանորոգման համար տրուած էր 95 օր, կատարուեց 20 օրում:

«Սովխոզ»ում լաւ չեն դրուած առողջապահական եւ կրթական խնդիրները: Բացակայում է խմելու ջուրը: Վատ է կազմակերպուած նաեւ բանուորների նախաճաշի եւ թէյի գործը: Շէնքը, որտեղ աշխատում են բանուորները, ցուրտ է, որից եւ տուժում է աշխատանքը:

«Սովխոզ»ը քաղաքից հեռու է, իսկ բանուորները ապրում են քաղաքում, գործի գալիս՝ նրանք յոգնում են» (Խորհ. Հայաստան, 28 փետր.):

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՍՔԱՆՉԵԼԻ

Մոսկուայէն Հայաստան ղրկուած բանուորական քննիչ ջոկատէն երեք հոգի կարճ յօդուած մը ունին «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ (28 փետր.), ուր կ'ըսեն թէ երբ հարցում մը ընէք հողագործական աշխատանքներու մասին ամէն պաշտօնական մարմինի, պատասխան կը ստանաք — «Ամէն ինչ սքանչելի է այս լաւագոյն երկրում»: Եւ կը պատմեն թէ պաշտօնական մարդիկ հանգիստ նստած են իրենց գրասենեակներուն մէջ: Մինչ անդին փաստերը տարբեր պատկեր մը կու տան: Ահա քանի մը Մոսկուայի բանուորական քննիչ ջոկատին երեք անդամներուն յուշատետրէն.

—«Անցած տարի Հայաստանի խորհրդային գիւղատնտեսութեան առաջադրուած էր մշակել 2000 հեկտար հող, եւ ընթացիկ գարնանը ցանել 450 հեկտար բամպակ, 375 հեկտար գարի եւ կորնգան (sainfoin): Խորհրդային գիւղատնտեսութիւնը մշակել է 600 հեկտար հող, անց է կացրել ոռոգման ցանց, սակայն... մինչեւ այժմ չի պարզուած, թէ ջուրը ո՞ր տեղերից պիտի բերուի բամպակի մշակութեան համար:

Սկզբում Հայաստանի ջրային տնտեսութիւնը պնդում էր, թէ ջրով կարելի է ապահովել 350 հեկտար բամպակի ցանք, ապա այդ քանակութիւնն իջեցրեց 270 հեկտարի, իսկ վերջին ժամանակներս, խնդիրը նորից քննելով, յայտարարում է, թէ ջուրը կը բաւարարի 450 հեկտարի: Իսկ երբ ջրային տնտեսութեան ներկայացուցչի առաջ հարց են դնում՝ «ցոյց տուէք, թէ ո՞ր առուներից պէտք է խորհրդային գիւղատնտեսութիւնը ջուր վերցնի, նա ձեռքով տարակուսանքի նշան է անում, եւ յայտարարում թէ բամպակի ցանքի շրջանը ջրով ապահովուած չէ:

Գիւղատնտեսական խորհուրդներին հրահանգւում է ցանել 450 հեկտար բամպակ, յանցաւոր անտարբերութեամբ նախապէս չպարզելով ջրի խնդիրը: Մինչեւ այժմ պարզուած չէ, թէ առաջին անգամ մշակւող հողերում բամպակի համար ի՞նչ պարարտացում է անհրաժեշտ: Գիւղատնտեսական խորհուրդները քուսպ են ուզում, իսկ Թրըսթը խոստանում է superphosphate: Գարնան հերկը չի ապահովուած անհրաժեշտ քանակութեամբ տրակտորներով, իսկ գութանները մինչեւ օրս չեն ստացուած: Դրանք դեռ նոր ստացուելու են, իսկ պահեստի մասերը բոլորովին չկան:

Գիւղատնտեսական խորհուրդները 37 ձիու պահանջ են դրել: Հողային գործավարութիւնը մարդիկ է ուղարկել ձի գնելու, եւ գնել են, սակայն.. ո՛չ գիւղատնտեսական խորհուրդներին համար:

Բանուորների բնակարանի սաստիկ պակասութիւն կայ: Գիւղատնտեսական խորհուրդները սկսել են շինարարական աշխատանքի, կանգնեցրել են պատերը եւ կանգ առել. շինութեան նիւթեր չկան ու չկան:

Բանուորական ուժի խնդիրն էլ անբաւարար է: Գիւղերի հողերին կոլեկտիվացումը, ցանքերի ընդարձակումը խլել են նրա եղանակի բանուորներին, բայց այստեղ էլ Թրըսթը հանգիստ նստում է:

Թրըսթի աշխատանքների բոլոր ասպարէզներում նկատւում է որ գործը կատարւում է կիսատ, սկսում են, բայց առանց նախապէս մտածելու եւ վերջում թողնելով կիսատ» (Նոյն թիւէն):

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Թուրք թերթերը կը շարունակեն քրքրել հանրային պարտքի վճարման խնդիրը: Սրտմտութիւն յայտնելով հանդերձ օտար թերթերու հրատարակութեանց դէմ, անոնք չեն ծածկեր տնտեսական տագնապը: Սերդիլ երեսփոխան Մահմուտ պէյ կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ.

— Ամէն բանէ առաջ կ'ուզենք սա կէտը որոշակի ճշդել: Խնդրոյ առարկայ պարտքերը կը կազմեն միայն Օսմանեան կայսրութենէն մնացած պարտքերը: Ապա թէ ոչ, Թուրք Հանրապետութիւնը կանոնաւորաբար կը վճարէր եւ պիտի վճարէ այն բոլոր պարտքերը, որոնք եղած են նոր վարչութեան օրով: Այս մասին ոչ ոք կասկածելու է:

Դէպքերու շատ տարօրինակ հեգնանք մը կայ: Նոյնիսկ այն միջոցին, երբ հին պարտքերու վճարման համար տարեկան 20 միլիոն ոսկի դրած չէինք մեր ելմտացոյցին մէջ, եւրոպական կարգ մը անձեր եւ հաստատութիւններ կ'ըսէին թէ շատ գէշ է Թուրքիոյ ելմտական եւ տնտեսական վիճակը: Այս ծանր ծախքը մեր ելմտացոյցին մէջ անցնելէ յետոյ, մենք անձամբ կը խոստովանինք որ ելմտական վիճակը դժուար է եւ վճարելու կարողութիւնը՝ պակաս: Բայց նոյն անձերն ու հաստատութիւնները այս անգամ ալ կը պնդեն թէ մեր վճարելու կարողութիւնը չէ պակսած: Այս հակասական ճամբաներով կարելի՞ է իրականութեան հասնիլ:

Ֆրանսական «Քափիթալ» թերթը, որ Հանրային Պարտքերու մասին տրուած որոշումը փորձի օդապարիկ մը կը նկատէ, գիտել կու տայ. «Հանրային Պարտքերու հաշուին Թուրքիոյ տալիք տարեվճարը մեծ բան մը չէ, 20 միլիոն ոսկիի չափ բան մը: Քիչ մը բարեացակամութիւն կը բաւէ, այս գումարը վճարելու համար»:

Այս թերթը նկատի չառներ որ չոր բարեացակամութիւնը գործնական ոեւէ արժէք չունի նիւթական անկարելիութեան առջեւ: 20 միլիոն ոսկին կարելի՞ է անիմաստ գումար մը նկատել կառավարութեան մը համար, որ այնքան խնայասէր է եւ որ շատ մը կարեւոր պահանջներ մէկ կողմ դրած է, պարզապէս հաւասարակշռուած ելմտացոյց մը ունենալու համար: Իր յօդուածին մէջ, «Քափիթալ» կը գրէ նաեւ.—

«Թուրքիա պարապ տեղը կը գանգատի օտար դրամի (տըվիզ) տագնապէն, իր վճարելու անկարողութենէն: Երկիր մը, որ ունի 500,090 քառակուսի քիլոմեդր տարածութիւն, 220 միլիոն ոսկի ելմտացոյց եւ 14 միլիոն բնակչութիւն, ի՞նչպէս անկարող կ'ըլլայ տարեկան 20 միլիոն ոսկի վճարելու»:

Մենք ալ ճիշդ այս խնդիրն է որ լուծել կ'ուզենք: Այդ թուանշանները ամէն բանէ առաջ կը ցուցնեն թէ մինչեւ հիմա ոեւէ բան եղած չէ երկրին արդիւնաբերական ճակտին վրայ: Մինչդեռ կատարուելիք շատ մը գործեր կան: Դրական ի՞նչ կարելի է սպասել մարդոցմէ, որոնք ընդունակ են, սակայն միջոց չունին օգտուելու չշահագործուած բարեբեր հողերէ եւ հարուստ հանքերէ:

Արդիւնաբերութեան ճակտին վրայ գոյութիւն ունեցող այս անգործութեան հետեւանքով, մեր տնտեսական կացութիւնը ամէն տարի քիչ մը աւելի կը գէշնայ, եւ այդ պատճառաւ մեր դրամին արժէքն ալ ամէն տարի քիչ մը աւելի կ'իջնէ: Այս անկումը ե՞րբ եւ ո՞ր կէտին վրայ կանգ պիտի առնէ: Թէեւ կարելի չէ որոշ բան մը ըսել, բայց դժուար ալ չէ գուշակել այս կացութեան պատրաստած գէշ վախճանը:

ՖՐԱՆՔԵՒՊԱՐՍԻԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՍԵՆԵԱԿ

Փարիզի մէջ բացուեցաւ Ֆրանքեւպարսիկ Առեւտրական Սենեակ մը, հովանաւորութեամբ պարսիկ դեսպանին եւ Ֆրանսայի առեւտրական եւ ճարտարուեստական նախարարին:

Այս առեւտրական սենեակին նպատակն է կազմակերպել տնտեսական տեղեկութեանց կեդրոն մը, սահմանուած՝ ամենալայն տեղեկութիւններ հայթայթելու Ֆրանսա կամ Պարսկաստան բնակող այն բոլոր անձնաւորութեանց, որոնք առեւտրական նպատակներով կամ պարզ ուսումնասիրութեան համար կ'ուզեն վաւերական տեղեկութիւններ ստանալ մէկ կամ միւս երկրի առեւտրական կամ ելմտական հարցերուն մասին: Նոյնպէս ծրագրած է զարկ տալ ֆրանքեւպարսիկ առեւտրական յարաբերութիւններուն: Սենեակը կը գտնուի տրամադրութեանը տակ այն պարսիկներուն կամ ֆրանսացիներուն, որոնք կ'ուզեն գործ ընել մէկ կամ միւս երկրին հետ, կամ պաշտպանել յարաբերութիւնները, զորս ունին արդէն: Վերջապէս մտադիր է մասնակցիլ այն բոլոր ձեռնարկներուն, որոնք սահմանուած են ամրապնդելու Ֆրանսայի եւ Պարսկաստանի միջեւ առեւտրական կապերը եւ բարեկամական դարաւոր յարաբերութիւնները:

Վարչական խորհուրդի դիւանը կազմուած է հաւասար թիւով ֆրանսացիներէ եւ պարսկահպատակներէ: Նախագահն է ծերակուտական Սէր, Ծերակոյտի առեւտրական յանձնաժողովի նախագահը, փոխ-նախագահներ՝ Պէրլիէ (ինքնաշարժի գործարանատէր), Պրէկէ (օդանաւի գործարանատէր), Փամէլ, փոխ-նախագահ արտաքին առեւտուրի ազգային կոմիտէին, Նազար Աղա, Գահրաման խան, Ներսէս խան Ներսէսեան (պատուակալ հիւպատոս Պարսկաստանի), Շապէսթարի Հասան, գանձապահ Պրուս, փոխ-գանձապահ Շէյպանի, քարտուղար Ժորժ Մարիզ:

Ֆրանքեւպարսիկ առեւտրական Սենեակի վարչական կեդրոնն է 5 Rue Fortuny, Paris (17e).

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԶԱՐՍԱՆՃԱՔՑԻՆԵՐԸ ՄԷԿ ՃԱԿԱՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 10 Մարտ.— Զարսանճաքցիները այսօր եւս կու տան իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը ընձայել երկրէն վտարուած թշուառ բնկօրներուն: Նոր չէ Զարսանճաքցիներու սրտցաւ հոգածութիւնը: Անատոլուէն Սուրիա ապաստանած բնկօրներու թշուառութիւնը անգամ մը եւս ցնցեց մեր տարագիր երիտասարդութիւնը: Համաձայն Զ. Կ. Վարչութեան հրաւէրին, Մարսէյլի Զ. Հ. Միութիւնը իսկոյն հանգանակութեան ձեռնարկեց, կազմելով ինը հոգիէ բաղկացեալ Յանձնախումբ մը: Ընդհանուր գումարը հասաւ 1850.50ի (Սէնթ՝ Անթուանը կէս մնացած), որ անմիջապէս փոխադրուեցաւ Կեդր. Վարչութեան, որպէսզի իր նպատակին յատկացուի:

Կ. Վարչութեան գանձապահի տեղեկութեան համաձայն Լիոնի Զ. Հ. Մ. Մասնաճիւղը («Յառաջ»ի հանգանակութեան մասնակցելէ յետոյ, 670 ֆրանք եւս ուղարկած է Կ. Վարչութեան, իսկ Վալանսը 300 Ֆր., Մարսէյլի Զ. Պ. Միութիւնը 100 ֆրանք: Նուիրատուութիւնները կը շարունակուին: Կեցցէ Միացեալ Ճակատը: Կեդր. Վարչութիւնը առայժմ օգնութեան փութաց 2,000 ֆրանքով, երկրորդ օգնութիւնը պիտի ըլլայ աղէտեալներու ֆոնտի սնտուկէն եւ հանգանակուած դրամի աւելցած մասէն, պայմանաւ որ բոլոր Մասնաճիւղերը լիագօրութիւն տան Կեդր. Վարչութեան (Յօդ. 20):

Մարսէյլի Մասնաճիւղը յուն. 26ի իր անդամական ընդհանուր ժողովին մէջ որոշած էր աղէտեալներու սնտուկին գումարը յատկացնել չքաւոր հայրենակիցներու, բացի 1000 ֆրանքէն, որ պիտի գործածուի Կեդր. Վարչութեան բացառիկ ծախքերուն: Վստահ ենք թէ մեր բոլոր Մասնաճիւղերը ուժ պիտի տան Մարսէյլի Մասնաճիւղին, աւելի շուտ օգնութեան հասնելու համար մեր չքաւոր եղբայրներուն:

Գ. Ռազմիկ

ՀԱՒԱՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Նիւ Եորքի ոստիկանապետը հրամայած է առեւտրական հաստատութեանց, ճամբել իրենց համայնավար պաշտօնեաները:

Բազմաթիւ մտաւորականներ բողոքած են այս հաւատաքննութեան դէմ:

«ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ Է»

Այս խորագրով կոչ մը ստացանք բարեգործականի տեղական մասնաժողովէն, ուղղուած փարիզի հայութեան: Տեղի անձկութեան պատճառով, կը քաղենք միայն էական մասերը.—

— «Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան հիմնական կանոնագիրը կը տրամադրէ.

Ա.— Օժանդակել հայ ժողովուրդին եւ իր հայրենիքին մտաւոր եւ բարոյական զարգացման:

Բ.— Օգնել անոնց նիւթական եւ տնտեսական վիճակին բարելաւման:

Գ.— Քաջալերել այս արդիւնքները յառաջ բերելու ծառայող ամէն ձեռնարկ ու հրատարակութիւն:

Սիրելի հայրենակիցնե՛ր,

Բարեգործականը համազգային Միութիւն մըն է: Ինչպէս իր մեծ հիմնադիրը վսեմ. Պօղոս փաշա Նուպար ու բոլոր վարիչներն ամէն առթիւ կրկնած են, ան ամբողջ ազգինն է, եւ փոխադարձաբար իր հոգատարութիւնը կը տարածէ ամբողջ ազգին վրայ:

Անիկա քաղաքական հանգամանք չունի: Դաւանական, կուսակցական ոեւէ խտրութիւն չի գիտեր, ոեւէ հոսանքի ենթակայ չէ եւ չենթարկուիր: Ան հայկական է միայն, Հայուն զօրացման, Հայուն զարգացման եւ Հայուն բարձրացման նուիրուած. ամէն Հայ ալ պէտք է անոր նուիրուի:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ը կազմակերպած է ֆութպոլի մրցում մը, ի նպաստ Հարաւային Ֆրանսայի աղէտեալներուն: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ, վաղը կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Gennevilliersի մէջ, նախագահութեամբ Քաղաքապետին: Հ. Մ. Մ. պիտի մրցի U. S. Gennevilliersի դէմ, քաղաքապետական մարզադաշտին վրայ:

Մարզադաշտին հասցէն.— Փոռթ տը Քլիշիէն առնել թիւ 39 թրամուէյը, ու իջնել Boulevard d'Epinay à Gennevilliers: Մարզադաշտը կայարանէն հազիւ 200 մեդր հեռաւորութիւն ունի, «Stade Municipal»: Ժամադրութիւն Հ. Մ. Մ.ի Sortie Métro Porte de Clichy, ժամը ճիշդ 2ին կէսօրէ յետոյ:

*** Անցեալ կիրակի օրուան մրցման արդիւնքը.— Հ. Մ. Մ. եւ Ամիքալ Պեթիզի հաւասար, 3 ական նշանակէտով:

*** Զատկի օրը՝ Հ.Մ.Մ.ի (պահեստի) խումբը պիտի մրցի Նիէվրի նահանգին մէջ, որ Փարիզէն 300 քիլոմեդր հեռու է:

Վ. Հ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Երեք ընկերները նայում են իրար, նայում են իրենց կիներին, մատղաշ քոյրերին: Կուել նրանց կեանքն ու պատիւն ազատելու համար, անկարելի է:

Անհաւասար պայքարում իրենք պիտի սպանուեն անշուշտ, իսկ կիները, նրանց պատիւը ... Մի մի ատրճանակ ունեն լեցուն փամփուշտներով: Շօշափում են ատրճանակները պաղ. շօշափում են ու նայում իրար աչքերի մէջ: Չեն խօսում: Ու ինչպէս անխօս որոշեցին իրենց ազատութեան միջոցը տալ վերջին վիրաւոր զինուորներին, նոյնպէս անխօս որոշում են իրենց ճակատագիրը: Կիներն զգում են իրենց օրհասը եւ ըմբռնում «նրանց» որոշումը:

—«Մեռնենք» շշնջումեն նրանք եւ փարւում իրար: Բարձրանում են ատրճանակները միասնաբար, ճարճատում են եւ գետին թաւալում կեանքի եւ սիրոյ կարօտ մատղաշ կիներին:

—«Մեռիր եւ դո՛ւ, արիւնկզակ բորենի, որ չտեսնես գալարումները մեր գեղանի քոյրերի»:

Ու Ալեքսանի գնդակէն ընկնում է ամբարտաւան հազարապետը պղշած:

Մինչ ասկեարները ներս են խուժում երեք քաջերը ոչնչացնելու՝ երեք ուխտաւորներն իրենց իսկ ձեռքով իրենց ատրճանակների վերջին փամփուշտները պարպում են իրենց գանկերին: Ընկնում են.

— Անձնատո՞ւր... ո՛չ, ոչ, սուրբ նահատակ...

* * *

Մուշեղը վազում է հեւասպառ դէպի դուռը բերդի: Նրան ծանօթ են ճամբաները մինչեւ աշտարակը դրօշակի: Գնդակները տեղում են անընդհատ. ամէն ոք աշխատում է ապաւինել տներին, բայց նա առաջ է վազում: Ահա Ս. Առաքելոց տաճարը. ահա եւ զառիվերը դէպի դուռը տանող, մօտ է, մի քանի քայլ էլ, մի քանի քայլ էլ...

Բացւում է մի տան դուռ, ու մի պառաւ կին կանչում է նրան.

—«Ներս մտիր, տղաս, կը խփեն անպատճառ, ներս մտիր. մինչեւ վերջին շունչս կը պաշտպանեմ քեզ, որպէս մինուճար զաւակս, որ զոհ գնաց կռւում: Ներս մտիր»:

Մուշեղը նպատակ ունի. թէկուզ մահ. կէս ճամբին եւ ոչ մի բաց դուռ, եւ ոչ մի կանչող ձայն նրան չի հրապուրի: Ահա եւ միջնաբերդի դուռը. աւա՜ղ փակ է. բերդը լքել են ձորի կողմէն ու քաղաքի դուռը փակ են թողել: Այդ պիտի գուշակէր Մուշեղը: Հոգ չէ. ձորի կողմէն որեւէ մուտք բաց է անշուշտ, իսկ եթէ ոչ, մագլցելով, մագլցելով պիտի բարձրանար վեր, մինչեւ ծայրը աշտարակին եւ վար առնել դրօշակը սրբազան: Վազում է, վազում է հեւասպառ դէպի ձորը, դէպի սանդուղները երկաթեայ:

Սուլում են գնդակներն ամէն ուղղութեամբ, անցնում են Մուշեղի գլխի վրայէն, ականջի մօտէն, բայց նա գաղափար է միայն. մարդ չէ. ու գաղափարի մագնիսը դրօշակը քաշում, տանում է նրան: Մի ցնցում ու վայրկենական գամուածութիւն տեղում, ու նորէն վազք: Դանդաղում են քայլերն ակամայ, ծանրանում է ոտը յանկարծ. մի բան քամւում է, քաշւում է միջէն: Ետ է նայում. կարմիր արեան հետքեր իր ետեւէն. ո՞վ է վիրաւոր. ի՞նքը. ո՞րտեղէն: Աջ ոտը. ծունկէն ցած, արիւն է հոսում. վնաս չունի, գնդակը ծակել է ու անցել. ոսկորը ողջ է. միայն մի բան կտրուած է կարծես. ոտը ծանր է, լաւ չի բարձրանում: Բայց պիտի քայլել, պիտի քայլել, Թուրքերէն առաջ բերդ հասնել եւ իջեցնել դրօշակը եռագոյն: Կապում է վէրքը թաշկինակով ու քայլում է, քայլում:

* * *

Միջնաբերդում. վերջին օրերին հաւատարիմներն ու անձնազոհներն էին այնտեղ հաւաքուած. մեծ մասով կարսեցի քաղաքացիներ:

Ու նրանք սակաւաթիւ զինուորների եւ նրանց երիտասարդ հրամանատարի հետ՝ ի զուր սպասեցին կենտրոնի հրամանին բերդային կռիւ սկսելու համար: Թընդանօթները լցուած՝ բերանները դէպի վեր, դէպի ճամբաները թշնամու՝ մնացին անգործ: Ու գիտակը գուժեց Փէսերի մուտքը քաղաք, ու գիտակը գուժեց գրաւումը քաղաքին: Յաղթանակ առանց ջանքի. պարտութիւն առանց պայքարի. ու միջնաբերդը լոկ մի հէքեաթ, դարերի փառքը պատմող: Վերջացած է, էլ ի՞նչ սպասել: Դեռ բաց է ճանապարհը դէպի Ալեքսանդրապոլ. հեռանալ, խնայել կեանքերը. դեռ Երեւանը կայ. դեռ գաղափարը կայ. կարող է լինել մի երկրորդ Սարդարապատ: Ու մէկիկ մէկիկ ստուերի նման հեռանում են բերդէն զինուորները եւ հաւատարիմ պահակները վերջին, հեռանում են սեղմուած բռունցքներով, ամօթէն դեղնած ճակատներով, վրէժի անզուսպ զգացումով լեցուն:

Երկու կարսեցի եղբայրներ դեռ մնում են բերդում: Մեծը քառասուն տարեկան՝ հիւանդ է. քայլելու անկարող. փոքրը՝ երեսուներկու տարեկան՝ հրետանու սպայ, չի ուզում լքել հիւանդ եղբօրը, սպասում է նրա մօտ. կամ միասին ազատել կամ միասին մեռնել:

(Շար.)

Ցոյցեր փրոֆեսորներուն դէմ

Վերջին օրերս կարգ մը ցոյցեր պատահեցան Փարիզի համալսարանին մէջ: Իրաւաբանական վարժարանի արքայական ուսանողները աղմկեցին եւմտական գիտութեան ուսուցիչ փրոֆ. Կաս[թ]ոն Ժէզի դասախօսութեան ատեն, անոր ազատամիտ գաղափարներուն համար:

Իսկ բժշկական վարժարանին մէջ քիմիաբանութեան ուսուցիչ փրոֆէսէօր Պլանշըթիէրի դէմ ալ քանի մը անգամ ցոյցեր կատարուեցան անոր համար որ լիշեալը խիստ է քննութեանց մէջ:

Նկատի առնելով որ ցոյցերը կը շարունակուին եւ կարգը կը խանգարեն վարժարանին մէջ, համալսարանի վերատեսչութիւնը որոշեց յիշեալ փրոֆէսէօրին դասերը դադրեցնել մինչեւ մարտ 22 շաբաթ օր: Պլանշըթիէր Մարսէյլի համալսարանը պիտի փոխադրուի նոյն պաշտօնով:

Պայքարը մուէզզիններուն դէմ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.—

«Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա» կը պահանջէ խիստ եւ ստիպողական միջոցներ ձեռք առնել իսլամ կրօնաւորներուն դէմ, ըսելով թէ ամբողջ խորհրդային միութեան մէջ մուէզզիններ բացէ ի բաց հակառակ են հողագործական տնտեսութեանց համայնացման եւ վտանգաւոր թշնամիներ բանուոր դասակարգին:

Համայնավարները Վառնայի մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ պուլկար ոստիկանութիւնը խուզարկած է Վառնայի բանուորական կուսակցութեան ակումբը եւ ձերբակալած կոմիտէն ամողջութեամբ, ընդամէնը 12 հոգի, որոնց մէջ է նաեւ Ավրամ Կաչէֆ, թաղապետական խորհրդական:

Տիկին Հանօի հացադուլը

Տիկին Մարթ Հանօ շուրջ 15 օրէ ի վեր կը շարունակէ հացադուլը: Վիճակը ծանրացած ըլլալով, Սէն Լազարի բանտէն փոխադրուեցաւ Քոշէնի հիւանդանոցը: Տիկինը խնդրագիր մը ուղղեց Երեսփ. Ժողովին, բողոքելով 1928 դեկտ. 3ին «Կազէթ տիւ Ֆրան»ի գրասենեակներուն գրաւման դէմ Պ. Փաշոյի կողմէ առանց դատաւորի հրահանգին: Խնդրագիրը պիտի քննուի:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ «անհնազանդութեան» պայքարը սկսաւ Պիքուլայէն, ուր վայրաշարժի գործարանին բանւորները գործադուլ ըրին: Ոստիկանութիւնը գաւազաններով յարձակեցաւ ցուցարարներուն վրայ, որոնցմէ 50 հոգի վիրաւորուեցան:

ՌԱՅԽՍԹԱԿԸ աղմկալի նիստ մը գումարեց առջի օր, երբ ներքին նախարարը Սէվէրինկ Հանրապետութեան պաշտպանութեան օրէնքներու վիճաբանութեան առթիւ բուռն ճառ մը խօսեցաւ թթու ազգայնականներուն եւ կարմիր համայնավարներուն դէմ, որոնք կը ձգտին տապալել հանրապետութիւնը: Նիստը ընդհատուեցաւ ծայրայեղեան երեսփոխաններու աղմուկին պատճառաւ:

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին մէջ պահպանողականներու պետը Պօլտուին բուռն կերպով յարձակեցաւ Մաքտոնըլտի կառավարութեան դէմ, որ չէ կրցած առաջքն առնել գործազրկութեան եւ թէ առեւտուրը ծանր վիճակի մը մատնուած է: Այս առթիւ ներկայացուց բանաձեւ մը, որ մերժուեցաւ 235ի դէմ 308 ձայնով:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին: Պիտի հրաւիրուին տեղւոյն բոլոր կազմակերպութիւնները: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս իրիկուն ժամը 9ին 27 Bld. Carnot: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն կարգադիր յանձնախումբի, եւն.:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Մջօ եւ Մուրատ խումբերու վարչութեան անդամները այս իրիկուն 7.30ին, Իսի լէ Մուլինոյի պիւրօ թապայի մէջ:

Գանձապահ ընկերները ներկայանան տետրակներով:

ԳԱՒԱՌ

ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՌՕԻ Բաբկէն Սիւնի խումբի ժողովը՝ վաղըկիրակի ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Կ. Խ. Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամ-անդամուհիները վաղը կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 63 Rue République: *Օրակարգ՝ զեկոյց վարչութեան, հանգանակութեան հաշուետուութիւն, Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը, եւայլն:*

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Rue Monsieur le Prince: *Խիստ կարեւոր օրակարգ:*

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԱՅՐ. Միութեան ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ Փըթիթ Սուրսի մէջ: Մէթրօ Օտէոնի դիմացը:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
16
ՄԱՐՏ
1930

16 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1213

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՒ ՀԻՄԱ ԾԱՓԱՀԱՐԵՑԷՔ

Խոստովանինք հրապարակաւ,— այլեւս մեր գրիչը չի զօրեր ճշգրտօրէն պատկերացնելու Հայաստան աշխարհի այս օրուան վիճակը:

Անզօ՛ր են բոլոր բառերը, նկարագրութեան ձեւերը, ներկայացնելու համար այն ինչ որ տեղի կ'ունենայ մասնաւորապէս այս տարուան յունուարէն ի վեր, յանուն «սոցիալիզմ»ի:

Աշխա՛րհ մը կը քանդուի յանուն ընկերվարութեան— ի՛նչ հեգնութիւն: Իսկ այդ փլուզումին մէջ մեր հայրենիքին ողնայարն է որ կը փշրուի: Մեր Թշուառ խարիսխն է որ կը կազմալուծուի, ցրեխ-ցրեխ կը քակուի, մոխիրի վրայ նստեցնելով ամբողջ ժողովուրդը:

Կարդացէք,— ոչ թէ դաշնակցական մամուլին հրատարակած Թղթակցութիւնները, այլ բուն իսկ խորհրդային թերթերը: Որեւէ խորհրդային թերթ: Կարդացէք «Խորհրդային Հայաստան»ը եւ դատեցէք: Եթէ լեզուն չէք հասկնար, մենք պատրաստ ենք հաւատարմօրէն թարգմանելու, ինչպէս կ'ընենք ամէն օր, դժբախտաբար շատ կարճ կապելով:

«—Պէտք չէ բռնութեամբ «կոլխոզ» ստեղծել: Տխմար եւ յետադիմական բան պիտի ըլլար այդ: Պէտք չէ յառաջադէմ շրջաններու ճաւաքական տնտեսութեան մեթոտները մեքենաբար փոխադրել յետամնաց շրջաններու մէջ: Տխմար եւ յետադիմական գործ պիտի ըլլար այդ: Այդպիսի քաղաքականութիւն մը պիտի վտանգէր ճաւաքականացման գաղափարը»:

Բարբարոս Ստալինն է հեղինակը այս ազդարարութեան: Ան որ կրակը վառեց եւ հիմա կը սարսափի բոցերէն: Ան որ կը յաւակնի ընկերվարութիւնն իրականացնել համատարած Թշուառութեամբ, անբարոյականութեամբ, անլուր բռնութեամբ եւ, ինչո՞ւ չէ, ի հարկին ջարդով: Հետեւեցէք օրուան լուրերուն եւ կ'իմանաք:

Արդ, Ստալինի դատապարտած բռնութիւնը սանձակոտոր կատաղութեամբ կը տիրապետէ ամէնէն յետամնաց շրջանին, Հայաստանի գիւղերուն մէջ: Եւ Ստալին լուր չունի (իր ակնարկը Թուրքեստանի մասին է): Այն աստիճան որ, Երեւանի քաջերը ասպարէզ կը կարդան Թիֆլիսի եւ Բագուի լուսաղբարներուն:

Բացատրենք,— ըսել կ'ուզեն թէ մենք այսքան անհատական տնտեսութիւն գրաւեցինք (փճացուցինք) մեր երկրին մէջ, այսքան եզ, կով, այծ, ոչխար կամ հաւ գրաւեցինք, այսքան գործիք, իսկ դո՞ւք...

Ի հարկէ, ոչ Վրացին, ոչ ալ Ազէրին այնքան յիմար չեն որ լրջօրէն պատասխանեն այս հրաւէրին:

Ապա ուրեմն, հաւաքական տնտեսութեան,— ինչպէս քրիստոնէութեան— առաջին զոհերը, նախավկայ մարտիրոսները պիտի ըլլան հայ գիւղացիները: Ու մեր երիցս Թշուառ հայրենիքն է որ մոխիրի վրայ պիտի նստի, ամէնէն առաջ: Այս անգամ ոչ իսկ յանուն Մարքսի կամ Լենինի, այլ յանուն ափ մը ջղագարներու, որոնց բուն տեղը Եղեռնադատ Ատեանն է, ոչ թէ կառավարական պաշտօնատունը:

Արդարեւ, քրէական, ոճրային կիրքն է որ կը տիրապետէ այս բոլոր շարժումներուն մէջ: Արեւելեան բարբարոսութիւն մը, որ կրնայ մրցիլ Թրքականին հետ:

Թող չվիրաւորուին ձեր ազգասիրական ջիղերը, պարոննե՛ր: Բարեհաճեցէք լսել: Հայ գիւղացին է որ կը պատմէ, լեղապատառ Պարսկաստան ապաստանած հալածականը.

— «Թուուցիկ խումբը, ղեկավարութեամբ Ղամարլուի շրջանի պետական պաշտօնեաներուն, յարձակւում են Սիմօն Բաբաեւի տան վրայ, ցերեկուայ ժամը 3ին եւ առաջարկում են խեղճ ծերունուն— քո տղաները որ փախել են Պարսկաստան, ազատուեցին մեր ձեռքից, պիտի ձեր ճարսներին տաք այս բոտլակներին (աղքատ գիւղացի): կամ թէ չէ պիտի գիւղից դուրս գաք էս րոպէին...»

Եւ հարսները կը քաշկռտուին ձեռքէ ձեռք, անհաբեկ եւ անճար գիւղացիներուն աչքին առջեւ: Եւ սար ու ձոր կ'իյնան, իրենց պատիւը պաշտպանելու համար ոչ թէ Թուրք «զափթիէ»ին կամ քիւրտ աւազակին, այլ հարազատ եղբայրներու դէմ... (Մանրամասնութիւնները յաջորդով):

Ինչպէս ըսինք, այլեւս մեր ուժէն վեր է ներկայացնել բուն պատկերը մեր մինուճար, մեր որբեւայրի հայրենիքին:

Կը մնայ օգնութեան կանչել այն բոլոր տարրերը որոնք փող ու թմբուկով կը տարփողէին Հայաստանի վերածնութիւնը՝ 1921էն ի վեր, եւ հիմա քաշած են իրենց լեզուն: Անշուշտ, իբրեւ արդիւնք չափազանց գոհունակութեան, որ թոյլ չի տար բառերով արտայայտուիլ:

Հոգ չէ, մենք, իբրեւ Արեւելքցի, վարժուած ենք նշանացի խօսելու: Ուստի, խոնարհաբար կը խնդրենք որ, եթէ անգործութեան դատապարտուած են գրիչներն ու լեզուները, գոնէ ձեռքով արտայայտեն իրենց տպաւորութիւնը:

Շատ սովորական ձեւով մը, — ծափահարելով:

Այո՛, ծափահարեցէք այժմ, Թշուա՛ռ ստրուկներ որ ուրախ եւ դեռ կ'ուրանաք եղբօր անլուր տառապանքը հարազատ եղբօր ձեռքով:

Ամօ՜թ ի բուն ճրճռալէ յետոյ, ինչո՞ւ չէք ծափահարեր հիմա, երբ հիւսիսի քամին հողն ի վեր կը շրջէ երկիր Նայիրին...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀԱՒՈՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ ԿԸ ԹԱՓԻՆ ԻԲՐԵՒ «ԿՈՒԼԱԿ»

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի (3 Մարտ).—

Վերջերս Հայաստանէն եկողները զարհուրելի տեղեկութիւններ կուտան: Ամէն օր աքսոր կայ եւ ձերբակալութիւն: Տնտեսութեան պետականացումը իրական աղէտ մը ստեղծած է Հայաստանի գիւղերուն մէջ: Ջեկան կ'երթայ գիւղը, «կուլակ» համարուած ընտանիքները տունէն կը հանէ, տան դրան վրայ կարմիր լաթ մը կը փակցնէ ի նշան պետականացման: «Կուլակ» համարուած ընտանիքները՝ միայն իրենց վրայի հագուստով, կը քշուին երեւան, հոն կը մնան պատերուն տակ, փողոցները, ցուրտի եւ անօթութեան ենթակայ: Շատերը կը ծախեն իրենց հագուստները՝ հաց գտնելու համար: Այս թշուառները յետոյ գնացքով կը փոխադրուին ուրիշ շրջան մը, որեւէ գիւղ մը եւ հոն կը մնան ամէն տեսակ տառապանքի ենթակայ:

Աշտարակէն այս ձեւով քշուած են հարիւր «կուլակ» համարուած ընտանիքներ, որոնց ամբողջ սեփականութիւնը գրաւած է կառավարութիւնը: Կը պատմեն, որ Հայաստանի բոլշեւիկները մրցման հրաւէր ուղղած են Վրաստանի եւ Ադրբէջանի բոլշեւիկներուն՝ «կուլակ»ները տնտեսապէս ոչնչացնելու համար: Տնտեսական այս հարուածը մահուան չափ ծանր եղած է հայ գիւղացիներուն համար: Մասնաւոր առեւտրականներու վրայ այնքան ծանր տուրքեր դրած են, որ մարդիկ ստիպուած են իրենց խանութները բանալիները յանձնել պետութեան:

Թիֆլիսի բանտէն երբ հարիւրաւոր աքսորականներ կը հանեն կայարան տանելու եւ աքսորելու, աքսորականները՝ Հայեր, Վրացիներ եւ Թուրքեր, յանկարծ, փողոցին մէջ կը պոռթկան եւ կ'երգեն իրենց ազգային երգերը: Այս առթիւ չեկիստներու հետ, կ'ունենան ընդհարում, կը հասնի կարմիր զօրքը եւ հազիւ կը զսպուին աքսորականները:

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ ԿԸ ՄԵՌՆԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«ԵԹԷ ՀԱՐԿ ԸԼԼԱՅ ՈՉՆՉԱՑՆԵԼ ՔՍԱՆ ՄԻԼԻՈՆ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ...»

— *«Վճիռները զոհողութիւններ կը պահանջեն: Եթէ գիւղին կատարեալ ընկերվարացումը պահանջէ քսան միլիոն գիւղացիներու կեանքը զոհել, չպիտի կասինք»:*

Այս է Ստալինի օրուան կարգախօսը, համաձայն Պերլինի Մենշեւիկներու պաշտօնաթերթ «Սոցիալիստիչեսկի Վեստնիկ»ի Մոսկուայի գաղտնի թղթակցին հաղորդած տեղեկութեանց: «Ասոր հետեւանքն ա՛յն է որ, ներկայիս ամբողջ երկրին մէջ, մանաւանդ գիւղերուն մէջ, մարդկային կեանքը սանթիմ մը արժէք չունի: Վերջին նամակիս մէջ գրեցի գնդակահարումներու, անձնասպանութեանց, սովամահութեան եւ գիւղացիներու կործանումին մասին: Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել հիմա էնֆլուէնցայի եւ բծաւոր ժանտատենդի համաճարակը, որ սկսած է: Հազարաւոր գիւղացիներ կը մեռնին արդէն»:

Դիկտատորի հրամանագիրներուն անսաստողները բոլորն ալ աշխատելու կը ղրկուին Հիւսիսի անտառները՝ որպէսզի հայթայթեն Հնգամեայ Ծրագրին համար անհրաժեշտ օտար դրամը: «Այս աշխատանքը, կ'ըսէ թղթակիցը, շատ աւելի սարսափելի է քան հին օրերուն Սախալին կղզիի տաժանակիր աշխատանքը: Հազարաւոր մարդիկ, գիւղացի, պաշտօնեայ, բանուոր կը քշուին դէպի այդ աշխատանքը, սակայն կայաններ չեն պատրաստուած անոնց համար: Շատ տեղեր ո՛չ վրան կայ, ո՛չ ալ խրճիթ, այլ հապճեպով իրար բերուած փայտեր միայն: Բանուորներէն շատեր տաք հագուստ չունին, ոչ ալ վերարկու կամ ծածկոց: Ամէն օր, նոյնիսկ եթէ ջերմաչափը (Ֆարէնհայթ) զերոյէն 15-20 աստիճան ալ վար ցոյց տայ, աքսորականները աշխատանքի կը հանուին: Արգիլուած է հիւանդութեան պատճառաւ գործելէ հրաժարիլ: Ամէն օր հարիւրաւոր մարդոց ձեռքերը, ոտքերն ու ականջները կը սառին: Մեռնողները այնքան շատ են, որ թոյլ չեն տար թաղումներու համար ժամանակ վատնել, այլ պարզապէս անտառ կը նետեն դիակները: Բանուորներուն միջեւ դառնութիւնը այնքան սաստիկ է որ բոլշեւիկները ամէն օր յեղափոխութենէ կը վախնան:

Հելլէն նաւատորմին ռազմափորձերը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ նաւային ռազմափորձեր տեղի ունեցան ի ներկայութեան Վէնիզէլոսի, որ կը գտնուէր «Ավէրոֆ»ի մէջ: Այս ռազմափորձերուն նպատակն էր ցոյց տալ թէ ո՛ր աստիճան պատշաճ էր կառավարութեան նաւային ծրագիրը, այսինքն թէ հելլէն նաւատորմը օժտել թեթեւ մարտանաւերով:

Ռազմափորձի ծրագիրն էր Պիրէոնի դէմ թշնամի մարտանաւու մը կողմէ յանկարծական յարձակում մը: Այդ թշնամի մարտանաւը կը ներկայացնէր «Ավէրոֆ»: Հելլէն նաւատորմը, որ կը բաղկանար թորփիլահալածներէ, ընդծովեաներէ եւ օդանաւերէ, պիտի յարձակէր «Ավէրոֆ»ի վրայ եւ զայն կռուելու անկարող վիճակի մէջ պիտի դնէր: Ռազմափորձերուն մասնակցող մասնագէտները յայտարարեցին թէ այս նպատակակէտը կարելի եղաւ իրագործել: Ռազմափորձէն ետքը, Վէնիզէլոս ընդունեց լրագրողները եւ յայտարարեց թէ այս փորձերը պէտք չէ ուղղուած նկատուին որեւէ պետութեան դէմ, կամ սխալ մեկնութիւն պէտք չէ տրուին անոնց: Յունաստան սքանչելի յարաբերութիւններ կը մշակէ Թուրքիոյ հետ: Վէնիզէլոս յայտարարեց.— «Ռազմափորձերը ցոյց տուին որ երկրին խաղաղասիրական քաղաքականութեան կատարելապէս կը պատշաճի կառավարութեան նաւային ծրագիրը, այն է հելլէն նաւատորմը վերակազմել պաշտպանողական հիման վրայ: Պէտք է բաւականանանք պարզապէս մենք մեզ պաշտպանելով, բացարձակապէս խօյս տալով յարձակողական ձգտումներէ»:

Թուրք դրամը փրկելու փորձեր

Գրեցինք թէ Պոլսոյ մէջ զանազան Թրքական եւ օտար դրամատուններ միանալով խմբակցութիւն մը (consortium) կազմած են՝ Թրքական դրամը նոր անկումներէ փրկելու եւ զայն ներկայ սակին վրայ կայունացնելու համար:

Օրերով խորհրդակցելէ վերջ, կազմուած է գործունէութեան ծրագիր մը եւ պիտի ընտրուի հինգ հոգինոց գործադիր մարմին մը, երբ վերջնական հաւանութիւն տան նաեւ երեք դրամատուններ, որոնք հրահանգի կը սպասեն իրենց կեդրոնէն: Ըստ այդ ծրագրին, խմբակցութեան մասնակցող 12 դրամատուններ 50,000ական ստերլին դրամագլուխ պիտի դնեն, որով հաւաքական դրամագլուխը պիտի ըլլայ 600,000 անգլիական ոսկի. Թուրք կառավարութիւնն ալ 500,000 ստերլինով պիտի մասնակցի ձեռնարկին, որով 1,100,000 անգլ. ոսկի պիտի յատկացուի օտար դրամի գործառնութեանց, ապահովելով դրամական հրապարակի հաւասարակշռութիւնը: Օսմանեան Պանքան մասնակից չէ այս ձեռնարկին:

Սակարանի հակակշռիչ մարմնի նախագահ Էսատ պէյ Էնկիւրի մեկնած է՝ խմբակցութեան ծրագիրը վաւերացնել տալու համար կառավարութենէն: Այդ վաւերացումէն անմիջապէս վերջ, գործի պիտի ձեռնարկուի: Երբ Սակարանին մէջ Թրքական դրամը իյնայ, խմբակցութիւնը իր տրամադրութեան տակ գտնուած անգլ. ոսկիի պահեստէն որոշ մաս մը հրապարակ պիտի թափէ՝ ստերլինի բարձրացումն արգիլելու համար:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՇՈՒՐՋ

Ինչպէս յայտնի է, Օսմանեան Պանքայի տնօրէնները Թուրք կառավարութեան որոշ առաջարկներ ներկայացուցած էին՝ պետական դրամատան աջակցելու մասին: Էնկիւրիէն հասած լուրերու համաձայն, Օսմ. Պանքան առաջարկած է որ նախ միջոցներ ձեռք առնուին Թրքական դրամը ամրապնդելու համար, յետաձգելով պետական դրամատան կազմութիւնը, որ երկրորդական է: Երեք տարիէն կը լրանայ Օսմ. Պանքայի մենաշնորհի պայմանաժամը. հետեւաբար Էնկիւրիի վարիչները այս առաջարկէն եզրակացուցած են թէ Պանքան կ'ուզէ իր մենաշնորհը երկարաձգել տալ: Ասկէ զատ Օսմ. Պանքան առաջարկած է որ Թրքական դրամի կայունացման պայմանները ուսումնասիրուին Ֆրանսացի ելմտագէտ Շառլ Ռիստի կողմէ, փոխ տնօրէն Պանք տը Ֆրանսի, որ վերջերս Ռումանիա գացած էր լէյը կայունացնելու համար եւ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ ալ զանազան երկիրներու մօտ նման պաշտօններ ստանձնած: Մինչդեռ Թուրքերը նախամեծար կը համարեն իտալացի (կոմս Վոլփի) կամ գերման (Միւլլէր) մասնագէտներու կարծիքով շարժիլ: Հեռագիրը հաղորդեց արդէն թէ այդ նպատակով Էնկիւրի կանչուած է Ռայխսպանքի հրաժարեալ տնօրէն տոքթ. Շախթ:

Այսօր վճռական օրը

Լոնտոնի խորհրդաժողովին օրերը համրուած կը թուին: Իտալիոյ պատուիրակ Կրանտի տեսակցութիւններ ունեցաւ Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարներուն հետ: Երէկ ալ Պրիան եւ Մաքտոնըլտ տեսակցեցան՝ համաձայնութեան եզր մը գտնելու եւ խորհրդաժողովը սնանկ չհռչակելու համար: Բայց ամէնէն վճռական օրը պիտի ըլլայ այսօր կիրակի, երբ Թարտիէօ եւ Պրիան երկար տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Անգլիոյ վարչապետին հետ՝ Չէքըրսի մէջ, մասնաւորապէս քաղաքական հարցերու մասին: Ֆրանսա առաջարկած էր, որ Լոնտոնի մէջ հաւաքուած նաւային հինգ մեծ պետութիւնները իրարու մէջ կնքեն փոխադարձ երաշխաւորութեան դաշինք մը: Նկատելով որ Ամերիկա ներկայիս ի վիճակի չէ այսպիսի յանձնառութիւն մը ստանձնելու, անկարելի թուեցաւ անոր իրականացումը:

Այս պայմաններուն մէջ, հիմա կ'առաջարկուի կնքել Միջերկրականեան դաշինք մը, որուն պիտի մասնակցին բացի Անգլիայէն, Ֆրանսայէն եւ Իտալիայէն՝ նաեւ Միջերկրականեան միւս պետութիւնները: Ասոնք փոխադարձաբար պիտի երաշխաւորեն իրարու վրայ չյարձակիլ: Եթէ Մաքտոնըլտ համաձայնի այս ծրագրին, այն ատեն Ֆրանսա պատրաստակամութիւն ցոյց կուտայ զեղչել իր նաւային ուժերը: Հակառակ պարագային պիտի պահէ իր ծրագրին մէջ յիշուած տարողութիւնը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ եւ Անգլիոյ միջեւ բանակցութիւններ պիտի կատարուին ամսոյս վերջերը՝ նոր դաշնագրի մասին: Այս առթիւ գահիրէէն Լոնտոն մեկնեցաւ անգլիական մարզպան Սըր Փէրսի Լորէն:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցան բազմաթիւ համայնավարներ, որոնք կը ծրագրէին մահափորձի ենթարկել կառավարութեան եւ խնամակալ մարմնի անդամները:

ԿԱՆՏԻ եւ իր կամաւորները հասան Մութար, ուր անցուցին գիշերը: Ամէն կողմ մեծ խանդավառութեամբ կ'ընդունուին: Կալկաթայի քաղաքապետը, որ ջերմօրէն կը գործադրէր Կանտիի հրահանգները, ձերբակալուելով բանկուն փոխադրուեցաւ:

ՍՈՖԻԱՅԻ անգլիական դեսպանը այցելեց Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆի՝ բողոքելու համար Մակեդոնացիներու վերջին շարժումներուն դէմ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ աղէտեալներուն համար 15 միլիոնէ աւելի դրամ հաւաքուեցաւ: Տիկ. Էգնայեան նուիրած է 5000 ֆրանք:

Լեհ դահլիճը հրաժարեցաւ:

ԳԱԲՐԻԷԼ ԿԱՖԵԱՆ (ՇՄԱՒՈՆ)

Լուրը ճշտուեցաւ, տարաբախտաբար —Կաֆեանն ալ մեռեր է։

Մարզուանցի, Ամասիացի, Արաբկիրցի մեր տարիքոտ հայրենակիցները կը յիշեն, անշուշտ, 1891—93 Թուականներու իրենց «տէրվիշ» վարժապետը —համբաւաւոր Շմաւոնը։

Վարժապետի համեստ տիտղոսին տակ ծածկուած է Հայ Դատի եւ հայկական շարժման ամէնէն մոլեռանդ առաքեալներէն մէկը, որ արեւմտեան գաղափարները կ՚արծարծէր Փոքր Հայքի խաւար հորիզոններուն մէջ եւ միաժամանակ գաղտնի, անդուլ քարոզչութեամբ կը ձըգտէր ոտքի հանել Համիտեան բռնապետութեան դէմ հայ, Թուրք, քիւրտ ժողովուրդները, միացած մէկ ընդհանուր դրօշակի տակ։

Կ՚երթայ, կը սպառի «հիններու» սերունդը։ Եւ ապրողներս գէթ Թեթեւ սփոփանք կը զգանք, ողեկոչելով անոնց յուզիչ ստուերները —մեր նորաբողբոջ եւ որոնող սերունդի առջեւ․․,

Չենք գրեր, ի հարկէ, այս տողերը մեր դժուարահաճ սկեպտիկներուն համար,որոնք երբեք չեն ապրեր մեր «տէրվիշներու» հոգեբանութեամբ եւ միշտ միայն —իրենց լրջութեան ու խոհեմութեան բարձունքներէն— արգահատանքի խօսքեր են նետեր Կաֆեաններուն։

Չենք գրեր եւ նախկին յեղափոխականներու ազատականներուս համար, որոնք այժմ պատնէշի միւս կողմն են անցեր, «խելօքցած» բոլշեւիկեան յեղափոխութեան փորձերէն... Բոլշեւիզմը սրբապղծեց բոլոր վսեմ գաղափարները եւ այսօր այլեւս —շատ մը նոյնիսկ ոչյետադէմ շրջաններու մէջ — «յեղափոխութիւն», «ազատութիւն», «իդէալիստ», «ըմբոստ», «տէրվիշ», «հայդուկ» «առաքեալ» եւ նման բառերն ու գաղափարները յարգ չունին, démodé են, հալածական... Չէ՞ որ այդ գաղափարներու ծնունդն եղաւ Լէնինեան, Ստալինեան յեղափոխութիւնը, որ կործանեց հսկայ կայսրութիւն մը եւ իր վարակիչ գարշահոտը կը նետէ աշխարհի չորս բոլորը... «Նզո՛վք առաջին յեղափոխականներուն. Անկցի՛ն դեկաբրիստներն ու նիհիլիստները, անկցի՛ Ժելեաբով, Սօֆիա Պերովսկայա, մրրկաձայն բանաստեղծը Նեկրասով եւ հոյակապ Չերնիշեւսկի... Ինչո՞ւ շարժեցան, ըմբոստացան... լռ՛ու կենային եւ ձգէին, որ հարիւր միլիոնաւոր ժողովուրդը գալարուէր յաւիտենօրէն Պօբեդօնօսցեւներու եւ Ռասպուտիններու ցանցին մէջ»։

«Ի՞նչու շարժեցան»... Կրնայի՞ն սակայն չշարժիլ։ Կարո՞ղ էին գուշակել այն դարմանալի, աղաւնակերպ դեկաբրիստները 1825ին, որ հարիւր տարի յետոյ, իրենց մեծ հայրենիքը դեռ պիտի լողայ բռնակալութեան արիւնոտ ճահիճներուն մէջ,այն ալ ընկերվարութեան դրօշին տակ։ Կարո՞ղ էր գուշակել մեր դըժբախտ Լօրիսը 1880ին, որ 50 տարի յետոյ,իրտեղը պիտի բազմի —համայն Ռուսիոյ դիկտատորի աթոռին վրայ— աշառացի կիսագրագէտ հրոսակապետ մը, աւելի վայրագ, քան ամէնէն վայրագ ցարը, Իվան Ահեղը —հրոսապետ մը՝ որ մտրակով ու խարազանով... պիտի քշէր այդ վիթխարի, ընդունակ, յառաջադէմ —աւա՛ղ, նաեւ հեզ ու հլու— ռուս զանգուածը...

*
* *

Démodé եղան վերը յիշատակուած գաղափարները— նաեւ մեզ մօտ։

...Հնչեց նզովքի աղաղակը նաեւ մեր մէջ։ Ինչո՞ւ շարժեցան, ըմբոստացան այդ Կաֆեանները։ Չէ՞ որ անոնք բերին Համիտն ու Թալաաթը, Էնվէրն ու Բէհմալը, Լօբանովն ու Գալիցինը, եւ Թաթարական պոգրոմները եւ՛ գուցէ նոյնիսկ համաշխարհային պատերազմը, որու ընթացքին եւ որու շնորհիւ ամայացաւ Հայաստանը...

«Ի՛նչ համաշխարհային պատերազմ— յեղափոխականները ամայացուցին»,— այդպէս կը հնչէ յանկերգը մեր երանելի աշխարհում.— Ա՛հ, եթէ չլինէին այդ Կաֆեանները»... Եւ ոչ մի փաստ, ոչ մի դատողութիւն չազդեր, մարդիկ չեն լսեր, չեն կարդար, չեն տրամաբաներ, չեն խորհիր, այլ միայն կը զառանցեն եւ մեքենաբար կը պոռան, «յեղափոխականնե՛րը, յեղափոխականնե՛րը...»։ Քրիստափորը յիրաւի անմահացաւ իր «Ամբոխային Տրամաբանութիւն»ով...

*
* *

Այո՛, այս մարդն ալ «երազող» մըն էր, ինչպէս բոլոր իտէալիստ երազողները՝ Նազովրեցիէն մինչեւ Տոլստոյ եւ Գարիբալդի։

Գաբրիէլ Կաֆեան, նախ քան իր առաքելութիւնը, քանի մը տարի ապրեր, ուսեր էր Եւրոպայի մէջ *), Ժընեւ, Ցիւրիխ, գացեր էր մինչեւ Բերլին ու Շտուտգարտ, ճաշակեր էր բոլոր ըմբոստ վարդապետութիւնները, մտերմացեր էր շատ մը ռուս նիհիլիստներու եւ արեւմտեան ընկերվարական գործիչներու հետ եւ ամէն տեղ աչքի է զարկեր իր վառվռուն խառնուածքով եւ ջինջ, մաքուր նկարագրով։ Կաուցկի ճանչցեր էր զայն, Կլարա Ցետկին, ամէն հանդիպումի, կը հարցնէր մեզի.— «Ո՞ւր է Կաֆեանը»։ Քառասուն տարի է անցեր— չեն մոռնար անոնք սեւաչեայ, կրակոտ և առնատիպ «Կովկասցին»... Ղարաբաղցին։

Կիսատ ձգեց համալսարանը, ինչպէս իր ընկեր Բարսեղ Զաքարեանը եւ Հնչակեաններու յանձնարարութեամբ գնաց Մարզուան։ Բարսեղը քիչ յետոյ կը հետեւէր իրեն։ Բայց այս մէկը աւելի անփորձ էր եւ շատ չանցած, նոյնՄարզուանի մէջ Թուրք զապթիէներու ծուղակն ինկաւ եւ սպաննուեցաւ (1893)։

Հնչակեան կուսակցութիւնը, որ գիսաւոր աստղի մը պէս կարճ ժամանակ փայլեցաւ Հայոց երկնակամարին վրայ, տուեր է մի քանի խոշոր դէմքեր, որոնցմէ են Շմաւոն - Կաֆեան, Բարսեղ Զաքարեան, Մարտիկ Սարուխանեան **), երեք համալսարանականներ — երեքն ալ հայկական Ղարաբաղէն ***)։ Ղարաբաղցիները մեծ տոկոս կը կազմեն երկու կուսակցութեանց շարքերուն մէջ՝ թէ մտաւորականներու եւ թէ պարզ զինուորներու։ Թրքահայ պայքարներու մէջ այդ ուշագրաւ երեւոյթ մըն է։ Երբ Արարատեան վայրերէն՝ Երեւանէն, Շիրակէն, Իգդիրէն, Կարսէն, Կաղզուանէն 1890էն ի վեր հայ երիտասարդութիւնը ստուար խումբերով կ՚երթար կռուելու եւ նահատակուելու սահմանէն անդին. ոմանք կ՚ըսէին, թէ անոնց մէջ, բացի ընդհանուր հայկական հայրենասիրութենէն,առաջնակարգ դեր կը խաղար այն հանգամանքը՝ որ այդ վայրերու հայ բնակչութեան հոծ զանգուած մը նախկին Թրքահայեր են — գաղթած դեռ 1828ի օրերէն — զանգուած մը՝ որու մէջ տակաւին վառ էին Թրքական բարբարոսութեան յիշատակները։ Իսկ հեռու Ղարաբաղի Լեռնաստանը զոց վայր մըն է եղած Թրքահայ գաղթականներու համար — զուտ աշխարհագրական պատճառներով — և ապահովաբար Ղարաբաղցիներու շարժման միակ խթանը ընդհանուր հայութեան հաւատամքն է, հայրենասիրութեան ջինջ զգացումը (եթէ մի կողմ նետենք հայ սոցիալ-դեմոկրատ Մարքսեաններու եւ բոլշեւիկներու մանկամիտ զառանցանքը թէ Ղարաբաղի մեծահարուստ առեւտրականները ձգտեր են միշտ Հ. Յ. Դաշնակցութեան միջոցով նուաճել Թրքաց Հայաստանը՝ իրենց նաւթային արդիւնաբերութեան համար շահաստան մը ստեղծելու միտումով)։

*) եկեր է Եւրոպա 80ական Թուականներու վերջերը։ Մեռաւ 65 տարեկան։

**) Մարտիկ սպաննուեցաւ 1896ին, վասպուրականում։

***) Այդ սակաւաթիւ խոշորներէն են, Մուրատ Փօյաճեան, Միհրան Տամատեան, որ շուտ Թօթափեց Հնչակեան փոշին եւ Ռ. Խանազատ, որ նորերս կնքեց իր մահկանացուն Թաւրիզի մէջ, տասնեակ տարիներու արդիւնաւոր աշխատանքէ վերջ, գլխաւորապէս դպրոցական ասպարէզի մէջ։

*
* *

Փոքր Հայքի մէջ 2 3 տարուան քարոզչութենէն վերջ, Շմաւոն — Կաֆեան ձերբակալուեցաւ։ Տարին զինքը Կ. Պոլիս։ Եւ հոն տեղի ունեցաւ աղմկայոյզ դատավարութիւն մը։ առաջինը իր տեսակում՝ հայկական շարժման տարեգրութեան մէջ (1893ին)։ Համիտեան ատեանին առջեւ Շմաւոն գեղեցիկ արիութեամբ պաշտպանեց իր քաղաքական եւ ընկերային հաւատամքը։ Բայց Թուրք իշխանութիւնները չկարողացան վրէժ լուծել — ստիպուած էին յանձնել մեղադրեալը ռուս կառավարութեան, որ եւ աքսորեց խիզախ երիտասարդը քանի մը տարով հիւսիսային նահանգներէն մէկը (կարծեմ՝ Վօլօգդա)։

Վերադարձաւ Կովկաս եւ համեստօրէն խցկուեցաւ իր անկիւնին մէջ։ Ամէնուն ծանօթ էր իր ողիսականը եւ շատեր կը հոլովէին իր անունը։ Անգամ մը միայն Թափով հրապարակ նետուեցաւ — «Մշակ»ի ընդարձակ բանասիրականով — հանդուգնաւ Լեւոն Սարգսեանի դէմ եւ ջրեց անոր շարք մը գոռոզ,«հեղինակաւոր» յայտարարութիւնները արեւմտեան կեանքի շուրջը (1897)։Sensationի տպաւորութիւն մը ըրաւ հայ գրագէտ շրջաններու մէջ այդ «Բաց նամակը», որ տարօրինակ ռազմական ոճ մը ունէր եւ կը կրէր «Գ. Կ.» համեստ, բայց Թափանցիկ ստորագրութիւնը։

Տեսայ Կաֆեանը առաջին անգամը 1906ին Բագուի մէջ, նոյն Գրիգոր Խանդամիրեանի հիւրընկալ յարկին տակ։ Չէր հրաժարած իր երբեմնի հաւատամքէն, չէր զառամեր հոգով և առոյգ էր ֆիզիքապէս։ Չգեր էր, ի հարկէ, հնչակեանութիւնը, գրուած էր սոցիալ-դեմոկրատ և կենդանի մասնակցութիւն ունէր մեր հանրային գործերու մէջ։ Ընդհանուր յարգանք կը վայելէր, որպէս լաւ մարդ, վերին աստիճանի ազնիւ ու անկաշառ։ Բախտաւոր բացառութիւն մըն էր իր բազմամարդ ընտանիքին մէջ գորշ ու արծաթամոլ մեծամտուններու խումբ մը— եւ կ՚ըսէր ցասումով. «իմ եղբայրները մարդ չեն»։ Բախտաւոր բացառութիւն մըն էր նաեւ իր քաղաքական համախոհներու շարքերում—հայ վրացական Սոցիալ դէմոկրատիայի մէջ, որ անսահմանելի բարքեր կը մտնէր նոյն յուզումնալից օրերուն (1905—906), Թաթարական պօգրոմներու առթիւ —հայ ինքնապաշտպան բանակի դէմ։

Կաֆեան գուցէ միակ սոցիալ դէմոկրատն էր, որ կը յաճախէր «Դաշնակցութեան» ժամադրավայրերը, հինաւուրց բարեկամութեան զգացում մը կը կապէր զինքը Զաւարեանի հետ։ Նախկին երազող Շմաւոնը դեռ եռանդով կը հետապնդէր իր սեւեռուն գաղափարը՝ ցեղերու համերաշխութիւնը եւ բուռն կերպով կը քարոզէր այն՝ հայ-Թաթարական բախումներու այդ արհաւրալից շրջանում։ Կը քարոզէր փոքր ինչ սէնթիմենթալ ձեւերով, ինչպէս բոլոր մոլեռանդ առաքեալները։ Կը բարկանար հակաճառողներուն, չէր ըմբռներ, թէ ինչպէս մարդիկ անկարող են հասկնալ համերաշխութեան այնքան պարզ, հրապուրիչ գաղափարը եւ ստէպ կը ցուցնէր հակառակորդին հին մանկավարժի սաստող ցուցամատը — որ յաճախ, անշուշտ, Թափահարեր էր Փոքր Հայքի դպրոցներու եւ գաղտնի ժողովներու մէջ, ըմբոստացումի պարզ ու վսեմ աւետարանը քարոզելիս—խօսքի տակին ու գլխուն կը կրկնէր Թափով ու զայրոյթով, «եղբա՛յր, ճասկանում է՞ք թէ ոչ...»

Այդ օրը երեկոյեան եկեր էր Բագուէն՝ մեզի հետ խորհրդակցելու հայ-Թաթարական մաձաւանջի շուրջը։ Գիտէր արդէն, որ մենք ալ չպիտի «հասկանայինք» իր հաշտութեան քարոզը եւ նախօրօք զինուեր էր մեր դէմ։ Զաւարեանի ներկայութիւնը կը ջերմացնէր մթնոլորտը։ Եւ երկար ժամեր կը լսէինք հին իդէալիստ Կաֆեանի ցասկոտ ձայնին միօրինակ շեշտը. «Եղբա՛յր, հասկանո՞ւմ էք թէ ոչ»...

— Սիմո՛ն, վերջապէս, հասկանո՞ւմ ես թէ ոչ, այսպէս չի կարելի շարունակել. պէտք է հաշտուենք։»

Եւ մեր Զաւարեանը, ժըպտելով՝

— «Գաբրիէ՛լ, հասկանո՞ւմ ես թէ ոչ, մենք էլ հաշտութեան համոզուած կողմնակիցներ ենք, բայց խնդիրը բարդ է, Թաթարները յարձակողական են»...

Պատմութեան գիրկն անցան ե՛ւ այդ բոլոր դէպքերը ե՛ւ այդ բոլոր դէմքերը։ Հոյակապ դէմքեր, պատկառելի քաղաքացիներ՝ որոնք իրենց բարոյական վեհութեամբ պատիւ կը բերեն հայ ցեղին եւ որոնց առջեւ կը խոնարհինք վշտով ու երախտագիտութեամբ։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

“ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ,,

(Նորավէպ)

— Շատ հաճելի էք ինծի, կրնայ ըլլալ որ կը սիրեմ ալ ձեզի, ըսաւ կինն անոր, բայց կը վախնամ որ հիասթափիմ ձեզմէ։

— Երբեք, համարեա պոռաց տղան։

— Այն ատեն, սիրելի բարեկամս, կ՚ուզեմ պզտիկ քննութեան մը ենթարկել ձեզ։

— Խնդրեմ։ Ամէն բանի պատրաստ եմ, նոյնիսկ ինքնազոհողութեան կամ ինչ որ պահանջելու ըլլայ։

— Չէ՞ք չափազանցեր.— հարցուց կինը խորամանկ ժպիտով մը։

— Խնդրեմ ստուգեցէ՛ք։ Ի՞նչ կը հրամայէք ընել... Ձեզի համար։

— Դուք շա՛տ հաճելի էք ինծի, ես այդ մասին արդէն ըսի, բայց... սարսափելի տգեղ են ձեր առջեւի ակռաները։

— Ատոր մէջ մեղաւորը ես չե՛մ, Թանկագինս։

— Բայց եւ այնպէս փա՛ստ է որ ձեզմէ կախում ունի բնութեան այդ սխալի շտկումը, արհեստական ակռաներով...։

— Հանե՞լ առողջ ակռաներս, ի՞նչ կ՚ըսէք...

— Եթէ անոնք հիւանդ ըլլային այլեւս զոհողութիւն չէր ըլլար ձեր կողմէ, Թանկագին բարեկամս։

— Միթէ՞ այդ բանը այնքան մեծ նշանակութիւն ունի ձեզ համար... այդ ակռաները։ Այն ատեն... այն ատեն ի՞նչ ընենք։ Կարելի է հեռացնել զանոնք... Ա՞յդ է բոլոր ուզածնիդ։

— Օ՛հ, ո՛չ, ձեր ընկերը հաճելի չէ ինծի։

— Ատիկա հին,փորձուած բարեկամս է, շատ բան է ըրեր ինծի համար եւ...

— Հաւանական է. բայց եւ այնպէս Ջիղերուս վրայ կ՚ազդէ... Ատկէ զատ շա՛տ, շատ նախանձոտ եմ ես։ Պէտք է որ լքուի անիկա... Դուք ալ ձեր ցանկէն պիտի ջնջէք զինքը, սիրելի բարեկամս։

— Լա՛ւ... լա՛ւ... լա՛ւ։

— Բայց այդ դեռ բոլորը չէ։ Ձեր զբաղումն ալ հաճելի չէ՛ ինծի. անիկա շատ ժամանակ կը խլէ ձեզմէ եւ կրնայ հեռացնել, հեռու պահել ձեզ ինձմէ։

— Այո՛, բայց ես գրեթէ լմնցուցած եմ մեծ աշխատութիւնս, սիրելիս։

— Կորսնցուցէք զայն, ոչնչացուցէք ձեր ձեռագիրը։

— Ոչնչացնե՞լ։ Բայց ես երկու տարի է որ կ՚աշխատիմ այդ գիտական գործիս վրայ եւ անոր յաջողութենէն կախում ունի իմ ապագաս։

— Ճիշդ ալ ատոր համար։ Դուք կ՚ուզէք հռչակաւոր մէկն ըլլալ, իսկ ես չեմ կրնար տանիլ այդ հռչակը. ամէնուն կը պատկանի ան... իսկ ես կ՚ուզեմ, որ դուք միմիայն ինծի պատկանիք... որովհետեւ... որովհետեւ կը սիրեմ ձեզ։

— Այո՛... բայց, Թանկագինս, մտածեցէ՛ք քիչ մը...

— Բան մը չունիմ մտածելիք, ես ամէն ինչ շատոնց եմ մտածեր։ Վաղը կը մեկնիմ վեց շաբաթով։ Եթէ դուք մինչեւ իմ վերադարձս կատարէք պահանջներս, այլեւս ո՛չինչ կրնայ խանգարել մեր երջանկութիւնը։ Ասիկա իմ վերջին խօսքս է։

*
* *

Ճիշդ վեց շաբաթ ետքը պայմանաւորուած օրին ու ժամին հանդիպեցան իրարու։

— Այժմ ոչինչ կը խանգարէ մեր երջանկութիւնը.— ուրախուրախ ըսաւ մանչը, անվերջ համբուրելով կինը։

Օգտուելով անոր ժպիտէն, կինը նայեցաւ նոր շինուած ոսկի ակռաներուն։

— Շա՛տ գեղեցիկ են, թէեւ շիտակն ըսելով այդ... պարզ քմայք էր իմ կողմէս։ Իսկ ի՞նչ ըրիք ձեր ընկերը, ի՞նչ ձեւով վերջացուցիք այդ խնդիրը։

— Ամէն ինչ վերջացած է մեր մէջ, ես անոր յայտնեցի թէ մենք պիտի բաժնուինք եւ այլեւս երբեք չպիտի պատահինք իրարու։

— Շատ գեղեցիկ, ձայնեց կինը, թէեւ պէտք է ըսել որ շատ ալ լաւ բան չէր այդ ըրածդ... բաժնուիլ ընկերոջմէ մը որ այնքան շատ բան է ըրեր քեզի համար... Իսկ ի՞նչ ըրիք ձեր աշխատութիւնը, որուն վրայ ա՛յնքան մեծ յոյսեր էիք դրած։ Հաւատալս չի գար թէ դուք ձեր ապագայի բոլոր ծրագիրները մէկ կողմ նետած ըլլաք որ եւ է կնոջ մը քմահաճոյքին համար։

— Ես... այրեցի ձեռագիրս։ Կրնամ մոխիրն ալ քեզի բերել, իսկ զայն պահեր եմ յիշողութեանս մէջ։

— Հրաշալի՛, ըսաւ կինը հառաչելով,— ատոր համար ալ հրաշալի քննութիւն անցուցիր, թէեւ իր էութեան մէջ մեծ յիմարութիւն մըն էր ըրածդ։

— Կարելի է...— պատասխանեց այրը ժպտելով.— ատոր համար ալ հրաշալի քննութիւն տուի։

— Ընդհակառակն.. դուք բոլորովին հիասթափեցուցիք զիս,— յայտարարեց կինը սառնօրէն— Չիմ ուզեր փալաս մարդու մը կինը ըլլալ։

*
* *

Երիտասարդը հեռացաւ կնոջ քովէն, սաստիկ ազդուած, որովհետեւ շատ կը սիրէր զայն... Այդ պատճառով ալ խիստ ցաւեցաւ իր առողջ ակռաներուն համար։

Ու անմիջապէս ինքնաշարժ նստելով, շտապեց իր հին ընկերոջ քով,որմէ բաժնուիլ մըտքէն անգամ չէր անցուցած եւ առնելով անոր քովէն իր ձեռագիրը՝ վերադարձաւ տուն ու մաքուրի քաշեց վերջին գլուխը, յաջորդ օրը ամբողջ աշխատութիւնը իր հրատարակիչին յանձնելու համար։

Թրգմ. Խ. ԵԳԱՆԵԱՆ

ՊՐԻԱՆԻ ՍԻԿԱՌՆԵՐԸ

Պրիան կը տառապի շնչարգելութենէ։ Մանաւանդ երբ Լոնտոն կ՚երթայ՝ ներկայ գըտնուելու խորհրդաժողովներուն։ Մառախուղը աւելի կը սաստկացնէ իր շնչարգելութիւնը։ Բժիշկները արգիլած են սիկառ ծխելը։ Պրիան չուզեր բաժնուիլ իր սիկառէն։ Ու կ՚ըսէ.— «Առանց սիկառի չեմ կրնար ապրիլ, բայց պէտք է զոհողութիւն մըն ալ ընեմ երկրիս համար»։

ՌՈՒՍԻՈՅ
ԱՐԴԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳՐՈՂ...

Քաղելով Վլատիմիր Գ... մէկ ուսումնասիրութեն... ներկայացնենք Ռուսիոյ երիտասարդ գրողները, ազդեցութեանը տակ են... տանի նոր գրողները։ Ար... լով մը այստեղ պիտի... անոնց կեանքն ու նկար... ուղղութիւնն ու գործերը... դաբար։ Եւ այսուհետեւ... բաբար պիտի Թարգմանն... եւ էջեր անոնց գործերէն։

ԻՎԱՆՈՎ (Վսեվոլոդ Վ...լավովիչ),ծնած է 1896ին... ցական։ Հտպիտ։ 6 տարի... շար։ «Թաքիր եւ տէվրի... Ալի պէյ»։ Աճպարար... Դերասան։ Կարմիր... Կողմնապաշտ։ Յեղափոխ... Գրագէտ։ Սկիզբները, ի... գրէր հապճեպ եւ անյաջ... ծես վախն ունենար ... իր տպաւորութիւնները... րական եւ ճապաղ, այս... դերձ իր գործերը կը ... խառնուածք մը, որ կոշտ ... ուժեղ եւ առնական։ ... տակաւին զուրկ է գրակա... կացողութենէ։ Գրելով ու ... կը սորվի։ Ոճը կը պարզ... քանի կը մեծնայ գրագէտ... մաց կամաց Իվանով կ՚ըն... իր տեսողութեան հորիզոն... յիշատակները, զորս վեր... րած է այլեւս հեռացող ... նակը, նուազ կ՚անհանգստա... զինք։ Նկարագրելէ յետոյ ... կը գրէ։ Հետզհետէ կը ... մարդոց հետ խօսիլ պարզ... ռերով, յստակ ու կարճ, ... ուցանել իր գործերը։ Ի... ջին գործերը կը պատկանի... գրականութեան։ Կը պատ... «Սերապիոն Եղբայրներ»... կան խումբին։

ԳՈՐԾԵՐԸ.—Զրահապատ... 14169 շոգեկառքը (1922), ... Լոր Հովերը (1922), կապոյ... տազները (1923), Անապատի... ը (1927), վալանդին ... պոսին երջանկութիւնը ... Հայերէնի Թարգմանուած է... ջին գործը, զոր յիշեցինք։

ՖԷՏԻՆ (Կոստանդին ... սանդրովիչ), ծնած է 18... Պատերազմը անցուց Գեր... մէջ, բանտարկուած։ Յե... խութիւնը Ռուսիոյ մէջ ... կեանքէն վէպ մը, Քաղաք... Տարիներ, առաջին գործ... ամբողջական ակնարկ ... 1914–1921 տարիներու ... դարձին վրայ։ Կ՚արժէ կ... Գործ մըն է ան, լաւ կառու... լաւ գրուած, եւ ամուր ... տարբեալ պատկերացում, ... երբեք ձգտումի։ Այս ... մէջ կայ այնպիսի կատար... Թիւն մը, որ վախ կը պատ... թէ գուցէ Ֆէտին շատ գր... դառնայ։ Յաճախ կ՚ըսե... այս գրողը շատ օժտուած ... թէեւ յաջողած ըլլայ արժ... լոր գործ մը տալ։ Մեզի հ... կարեւորը այն է, որ իր ... արժէք ունի։ Տաղանդը շօշ... լի առարկայ մը չէ, եւ կը ... խընտրենք նկատի առնել ... շօշափելի փաստերը։ Քաղա... եւ Տարիները փաստ մըն է ... դէն։ Անդամ է «Սերապիոն ... բայրներ» գրական խումբ...

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Քաղաքներ Տարիներ (1925), Տրամ... (1927), Եղբայրները (19...) Երկրորդը Թարգմանուա... ֆրանսերէնի։

ԿԱՎԷՐԻՆ (Վէնիամին ... սանդրովիչ),ծնած է 1902ի... դամ «Սերապիոն Եղբայ... գրական խումբին, եւ անոնց ... միակը, որ կրած է հօ... ազդեցութիւնը։ Աւելի ... հետաքրքրուի ոճով քա... գրական գործի մը ճարտար... տութեամբ։ Անտարբեր ... դանի մարդոց նկարչ... Իր պատմուածքները վեր... կան եւ քմահաճ են։ Յա... այն նորավէպերուն մէջ, ... ծաղրանկարային դէմքեր ... կատարեն այնպիսի ... ղութիւններ, զորս միայ... ծաղը կը վարէ։ Կավէրի... սիրէ անիմաստը, անհեթ... Կավէրինի գիրքերը ... չունին, մտաւորապաշտ...

...Իր գլխաւոր արժանիքը ... է, որ առաջին անգամ իր... կը սկսին յաջողութիւն ... արկածային վէպերը՝

ՅՈՐԾԵՐԸ.— Խշտեակին վախ... (1925), ճակատագրին ինը ...ներըդը (1926), Ալակի... (1927)՝

ՊԻԼՆԻԱԿ (Բորիս Անդրէէվիչ, ...ծականունով Վոկօ), ծնած է ...1894ին, Մէկը Ռուսիոյ փնտռ... գրողներէն, Իր անունը ...նաքանչ ծանօթ կը դառնայ ...պատասխանին: Պիլնիակ առա... էր, որ պատմեց Յեղափո...թիւնը արձակունակ ձեւով ... Ամէն այն փառքը, զոր ... սիրողները: Իր մէջ կը ... յաջորդը բոլոր այն ...գրողներուն, որոնք ծանօթ էին ... քան 1917: Նուստով յու... եղաւ ժողովուրդը, և իր ... համար կատղեցաւ Պիլ...նիակի դէմ: Զայն ձաղկեց ամ... ինչպէս զովաբանած էր, եւ ... հիմա է, որ Պիլնիակ կը ... վերագրաւել իր արժա... գիրքը՝ Հակելով խորհրդա...յնութեան եւ քննարկրդութեան, Պիլնիակ գծուարութեամբ կը ... երկար եւ Թանձրախիտ նախադասութիւններու մէջէն: ... այն է, որ Յեղափո...խութիւն մը գիրքերով կարելի չէ ներկայացնել: Պիլնիակ գէշ ... յաջողած է սակայն: Ծա...նօթ են իր Թերութիւնները, ինչպէս իր կարողութիւնները, ... ժամանակ մը կեցած ... տոնունալէ յետոյ, այժմ ... յառաջդիմութիւն ցոյց կուտայ: Այժմ կը գրէ պարզ եւ կարճ: ... կարելի է ամէն գէշ բան ըսել ...իրեն, սակայն կարելի չէ ուրանալ իր մէկ կարողութիւնը,— գրագէտ ծնած է ան, Թէեւ նախ իր նիւթերով ողողուած, յաջողեցաւ մակերես ելլել, եւ գտնել հասարակչռութիւնը, որ անհրաժեշտ է արուեստի գործեր տալու համար: Այս այն գրագէտն է, որ իր գործերը Պերլինի մէջ հրատարակելուն պատճառաւ, ենթարկուեցաւ, վերջերս, խորհրդային գրողներու հայհոյութեան:

ՅՈՐԾԵՐԸ. — Մերկ տարին (1922), Իվան եւ Մարի (1923), ...սպուրկի արդի օրիորդը (1922), Պարզ պատմուածքներ (1923), Մեքենաները եւ գայլերը (1925), Համասփիւռ ժամանակը (1927): Ֆրանսերէնի Թարգմանուած է առաջին գործը:

ԿԱՐԴԱՑԻ՞Ր «ԴՐՕՇԱԿ»Ի ՎԵՐՋԻՆ ԹԻՒԸ

— Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԸ

— Ուսկո՞ւց կուգաս՝ յուշիկ-մուշիկ,
Ոտքդ մտնայ վարդի փշիկ.
Դուն պըզտուտիկ՝ պագդ անուշիկ:

Ուսկո՞ւց կուգաս՝ չեմ իմանայ.
Դարդէդ եղեր եմ դիվանայ,
Պաչիկ մի տո՛ւր, մարդ չիմանայ:

Ուսկո՞ւց կուգաս, վարի էգուն,
Կուզ մի խաղող փրցո՛ւր քօքուն,
Պաչիկ մի տո՛ւր՝ պաւպո՛ւդ ֆոգուն:

— Մնծրայ լեռնէն ես կուգամ.
Քրտըներ եմ ու կուլամ.
Ո՞ւր կ'երթաս, աղէ՛կ եարըս,
Պագ մի չէ՝ երկուք կուտամ:

Սիլաֆ-փուսաթդ փէծկըլտայ.
Ցեսէք եարըս ո՞ւր կ'երթայ.
Նոր ծլած բեխին մեռնիմ
Իմ Թուլ սրտիս ուժ կուտայ...:

Չիթունի

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐ. Տ. ՋԱՌԱՓԵԱՆ

Ցայտնի դաշնակահարուհի Օր. Տիրուհի Ջառափեան վերջերս նուագահանդէսներու շարք մը տուաւ Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ, ընկերանալով Օր. Մարթընոյի, քոյր ծանօթ երաժիշտ Մօրիս Մարթընոյի, որուն վերջերս հնարած Ondes Musicales անուն նուագարանը մեծ աղմուկ հանեց: Օր Մարթընօ կը նուագէր իր եղբօր գտած գործիքին վրայ: Օրիորդներ Ջառափեան եւ Մարթընօ նուագահանդէսներ տուած են Պըզանսոն, Թուլոն, Նիս, Մոնփէլիէ, Վալանս, Վիլար տը Լանս, Ռոան եւ Տիժոն:

ԱՆԻԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս օրերուս Հայաստանի Պետական Թանգարանը Լէնինգրադի մէջ պիտի կազմակերպէ «Անիի ցուցահանդէս» մը: Բացի Թանգարանին տրամադրած օրինակներէն, որոնք կը կազմեն Անիի Թանկագին առարկաներուն մեծ մասը, պիտի ցուցադրուի նաեւ Անիի ժողովածուն: Այս վերջինին մէջ կը գտնուին որմանկարի երեք արժէքաւոր կտորներ: Անիի առարկաներէն զատ, Էրմիտաժի Թանգարանին մէջ գտնուած արուեստի գործերը, (կաւէ ամաններ, պարսկական րէա եւ վէրաբէն հին քաղաքներու պեղումներէն, եգիպտական, սպանեւմաւրիտանական արուեստի նմոյշներ)։ Այս ցուցահանդէսին շնորհիւ առիթ պիտի տան պարզելու Անիի արուեստին կապուած գիտական շարք մը հարցեր:

Ցուցահանդէսին կազմակերպիչներն են Մարր եւ Օրբելի:

Այսառթիւ պիտի տպուի նաեւ մանաւոր ցուցակ մը, տալով անհրաժեշտ մանրամասնութիւնները:

Ցուցահանդէսը պիտի տեւէ 2 ամիս:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈԽԵԱՆ

Նիսի Գեղարուեստից ընկերութեան ԼԶ. ցուցահանդէսին կը մասնակցի հռչակաւոր հայ ծովանկարիչը, Վարդան Մախոխեան:

Իր մասին L'Eclaireur de Niceի մէջ (8 մարտ), նկարչական քննադատ Ավրիլ կը գրէ.

«Վարդան Մախոխեան, միշտ սիրահար փոթորկատանջ ծովերուն՝ խոժոռ երկինքով, Պրըթանիէէն կը բերէ «Քիպրոնի վայրի ծովեզերքները», ուր անգամ մը եւս կը տեսնուի ծովի պահերուն զգայուն սէրը եւ ամէնէն իմաստուն ճարտարարութիւնը: Իր գործին մէջ, ահա նոր «էջ» մըն ալ:»

Վարդան Մախոխեան, նկար մը նուիրած էր ի նպաստ Ֆրանսայի հարաւ-արեւմտեան նահանգներու ողողման արկածեալներուն: Աճուրդի դրուելով, նկարը ծախուեցաւ 7000 ֆրանքի: Այս առթիւ,դարձեալ L'Eclaireur de Niceի մէջ (10 փետր) գովասանքի խօսքեր գրուած են հայ մեծ նկարիչին հասցէին.

— «Հրաշալի հէքեաթ մը կայ, որ կը պատմէ Թէ տառապած մայր մը, տաքցնելու համար իր հիւանդ զաւակը, տուն կ'ուզէր տանիլ արեւը: Ցէրը մտիկ կ'ընէ մօր աղօթքը: Մայրը փարփառ աստղէն շող մը կ'առնէ կը տանի եւ զաւակը կը բուժուի:

Նոյն աստուածային նուէրն է, որ ստացած է Մախոխեան: Անիկա կրցաւ տիրանալ ստեղծագործութեանց ամէնէն գեղեցիկին, ամէնէն մեծին, ամէնէն նենգին, որ ալիքն է: Ի՞նչպէս կրնայ, պարզ կտաւի մը վրայ, ցոյց տալ այդքան անծիր տարածութիւն: Ի՞նչ է գաղտնիքը: Անիկա ունի երկու գաղտնիք.— Իմացականութիւն եւ սէր:

Կը հասկնայ ծովը եւ կը սիրէ զայն: Քիպրոնի ծովեզերքներուն նկարին մէջ, անիկա կրցած է արտայայտել դժխեմ եւ չարագուշակ դիմագծութիւնը, զոր այնտեղ կը ստանայ իր հազարերես աստուածուհին:

Արտայայտելու համար, կը բաւէ որ իր ակնարկը սեւեռէ ովկիանոսներուն վրայ, միշտ յարափոփոխ, հեռախոյս, պչրանազ, մահաշունչ, սիրեցեալ: Ընտք են որ մեզի կը խօսին, բանաստեղծութիւն մը կ'արթնցնեն մեր հոգիին մէջ, որ պէտք ունի առոր:

Նիսի Թանգարանը գնած է մեծ ծովանկարիչին մէկ կտաւը, «կատէգատը»: Սառնօրակ ջուրը կը կենդանանայ ալիքներով, Թեթեւ եւ ճերմակ, ճիշդ ինչպէս ձիւնը այդ ցուրտ երկիրներուն մէջ:

Ծովը անբաժան է երկինքէն, նոյնիսկ երբ ընդվզի ապստամբ հրեշտակի մը պէս երկինքի դէմ: Ծովը կը հետեւի երկինքի նշաններուն, անոր գոյնը կ'առնէ, եւ կը ձուլուի անոր մէջ:

Վարդան Մախոխեան կրցած է տալ ծովինուերկինքին զուգերգը»:

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ՌԷՔԼԱՄ

Մօտերս փարիզի մեծ Թատրոններէն մէկը պիտի խաղայ Թատերգութիւն մը, որուն բոլոր խօսքերը «ռէքլամ»ներ են մայրաքաղաքին ճարտարարուեստի զանազան տուներու արտադրութիւններուն: Վերջապէս ահա «ռէքլամ»ը, որ փողոցէն կուգայ եւ կը մտնէ արուեստի տուները: Եւ գրականութենէն ներս:

Այս առթիւ կատաղի վէճ մը կայ: Բայց ի՞նչ հարկ մոլեռանդութեան: Երկրի մը ճարտարարուեստն ալ այնքան զգայութիւն կուտայ եւ ներշնչում կը պատճառէ, որքան առուակն ու լուսինը, ինչո՞ւ չերգել, օրինակի համար, Լաֆայէթի վաճառատան ցուցափեղկերը, ծառուղիներու պչրոտ կրպակներուն դիմագիծը: Ինչո՞վ է գեղեցիկ փարիզը.— Լուվրին շրթներո՞վ, Սիւզանին բարձ՛րո՞վ, Թէ պարահանդէսներու աղմուկով: Ինչո՞ւ անպայման երգել փարիզի սալայատակները, երբ գիշերուան լոյսով կը շնարակուին, որովհետեւ մարդու չե՞ն պատկանիր: Եւ ինչո՞ւ չերգել ճարտարարուեստի զանազան արտադրութիւնները, որովհետեւ մարդո՞ւ կը պատկանին:

Այո՛, շահախնդրութիւնը կը դաւաճանէ այդպիսի ազատութեան մը: Բայց ընդունինք, որ արուեստը կը ներէ «ռէքլամ»ին ալ, եթէ վճարուած չէ եւ տաղանդով է գրուած: «Ռէքլամ»՝ արուեստը արուեստին համար նշանաբանով:

ՄԱՀ ՋԵԽ ՎԻՊԱԳՐԻՆ

Չեխ ծերունաւոր վիպագիր Ալոյիս Ժիրասէկ մեռաւ 79 տարեկան: Ծնած էր կրօնովի մէջ, Բոհեմիոյ աննշան մէկ քաղաքը: Պատմութեան դասախօսն էր Լիտոմիսլի քոլէճին: Գրական սկզբնաւորութիւնը ըրած է 1871ին բանաստեղծութեան հատորով մը: Ետքէն գրեց պատմական վէպեր, Սալակները, Շան գլուխները, փիլիսոփաները, եւն: Այս վէպերով Ալոյիս արթնցուց ազգային պայքարի կրակը, որ ֆետզիետէ բոցավառեցաւ: Այսօր ան կը խփէ իր աչքերը ազգային խաղաղ ու գեղեցիկ արշալոյսի մը մէջ, ուրախ եւ երջանիկ: Ալոյիս կը կոչուի Բոհեմիոյ Սենքիեվիչը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ա. Ահարոնեանի գրական Ցոբելեանի Շրջանային Յանձնաժողովը իր դիւանը կազմեց հետեւեալ անդամներով.— Պ. Ա. Նալպանտեան՝ Նախագահ, Պատկ քհ. Սարգիսեան ատենադպիր, Պ. Պ. Ա. Չէլէպեան գանձապահ, Խորէն Համախեան եւ Գ. Շէհրերեան՝ Խորհրդականներ:

Գործադիր յանձնախումբի մը կազմութեան համար նամակներ գրուեցան 12 Հայր.Մ. եւ կուսակցութեանց մասնաճիւղերուն, ինչպէս եւ Պ. Պ. Պօղոս Չպուքճեանի, Պօղոս փաշոյեանի եւ Ցովհաննէս Քէլէշեանի: Խորհրդակցութեան ներկայ էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ Պ. Մ. Դաւիթեան, Խարբերդի Հայր. Միութենէն՝ Պ. Ս. Ճէրանեան, Արեւմտեան Եւրոպահայ կարմիր Խաչէն՝ Տիկ. Տիգրանուհի Սէմէրճեան, Շապին-Գարահիսարէն՝ Պ. Պ. Խաչիկ Մուրատեան, Զ. Ե. Ռ. Միութենէն Ց. Տէր Սարգիսեան, Երզնկայի Հայր. Միութենէն՝ Խ. Համախեան, Զարսանճագի Հայր. Միութ.՝ Գ. Խաչիկեան եւ Պօղոս Չպուքճեան: Մալաթիոյ Կրթասիրաց մասնաճիւղը կը յայտնէր որ իր կեդրոնը առանձին

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ ԵՒ ՅԱԿՈԲ ԱՆԱՍԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

9 Մարտ 1930 փարիզ

շրջաբերականով հրահանգած է չմասնակցիլ ո՛ր եւէ կազմակերպութեան ձեռնարկի: Ս. Դ. Հնչակեան մասնաճիւղը կը գրէ Թէ մինչեւ ցարդ պաշտօնապէս հրահանգ ստացած չեն իրենց վերին մարմինէն: Առանց նկատի առնելու բացակաները, անմիջապէս կազմուեցաւ գործ. Յանձնախումբը, մասնակցութեամբ շրջ. յանձնաժողովի անդամներու եւ ներկայ լիազօր ներկայացուցիչներու: Գործադիր Յանձնախումբը անհրաժեշտ գտաւ գրել փարիզի կեդր. Մարմինին, որպէսզի Վալանսի համար ղրկէ կարող բանախօս մը, որ խօսի Թէ հայերէն եւ Թէ ֆրանսերէն, քանի որ հանդէսին պիտի հրաւիրուին պետական պաշտօնեաներ եւ յայտնի ֆրանսացիներ:

Լեռնասար

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Փարիզի եւ Շրջանի կեդր. Վարչութիւնս ուրախութեամբ կը հաղորդէ Թէ ձեռնարկած ըլլալով որբ եւ նիւթապէս անկար սկաուտներու համազգեստներուն եւ արշաւի պէտքերուն հայթայթման, բարեսիրտ հայրենակիցներ պատասխանած են իր կոչին եւ մինչեւ հիմա նուիրած են 65 ձեռք համազգեստներ, որոնց իւրաքանչիւրին արժէքն է 125 ֆրանք:

Վարչութիւն

Երկունք (Օրկան Զ. Ե. Ռ. Միութեան) 11րդ. Թիւը, պատկերազարդ եւ հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.— Մեր խորհրդանշանը՝ Խմբ., Զ. Ե. Ռ. Մ. Պատգ. ժողովը՝ Հ. Խանէտանեան, Բերէք ինձ զայն՝ Հ. Վ. Յովհաննէսեան, Պօղոս Նուպար փաշա՝ Յ. Պ., Որբը գինուոր՝ Հ. Փ., Որբերը Ֆրանսայի մէջ՝ Հ. Աբրահամեան, Հալէպի որբերը՝ Յ. Զաքրեան, Ռոմանի որբերը՝ Ա. Պիլալեան, Պօղոս Նուպար փաշայի վերջին լուսանկարը:

Տարեկան բաժնեգինն է 25 ֆր., արտասահման 1 ու կէս տոլար: Դիմել Kurkdjian, 247, Bld. Voltaire, Paris:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

—«Ա՛խ ես, զաւակնե՛րս, արդեօք հեռացա՞ն քաղաքէն. տղամարդ չկար տանը. ո՞վ պիտի օգնէր նրանց: Զաւակնե՛րս, զաւակնե՛րս, ի՞նչ եղաք արդեօք»:

Տառապում էր բարձրաձայն հոյր կամաւորն անձնազոհ փոքրը ... էր. ի՞նչ պատասխանէր:

— «Եղբայրս, Արմենակ, ...գուր ես սպասում. ես չեմ կարող քայլել. եթէ չես կարող ինձ ...էլ մենակ, սպանէ ինձ ու ինքդ գնա՛. կեանքդ ազատէ նոր կուի համար, գնա՛ գնա՛, ապրիր գոնէ իմ զաւակների համար: Մի վերջին ...փուշտ դեռ կը ճարի մօտդ, ...ն ինչ չգործածեց Թշնամու համար, Թող գոնէ գործածուի մեր անձի համար. Թշնամու ...երի չեմ ուզում լինել. առանց պայքարի Թշնամու գնդակէն չեմ ուզում մեռնել. դո՛ւ, դու սպանէ ինձ, ու ինքդ գնա՛: Չե՞ս կարող սպանել. տարճանակդ տուր ինձ. դեռ ձեռս կարող եմ բարձրացնել. ես ինքս սպանեմ ինձ, մի բուռ հող Թափէ աչքերիս ու ինքդ գնա՛. վերջին շունչս օրհնու-

Թիւն պիտի լինի կեանքիդ, ազատութեանդ համար, բոլոր ազատուողների, բոլոր այն կեանքերի համար, որ պիտի ապրին մի նոր պայքարի, նոր ազատութեան համար: Ի՞նչ ես տատանւում, տուր ատրճանակդ ինձ»:

—Մի յուսահատուի, եղբայր. այսօր Թուրքերը միջնաբերդ չեն մտնի. գուցէ վաղն էլ, միւս օրն էլ. նրանք հպարտ իրենց յաղԹութեամբ՝ դեռ պիտի Թալանեն, զւարճանան, փախչողներն հետապնդեն: Ես լաւ գիտեմ ճամբաները գաղտնի. գուցէ մինչեւ գիշեր, գուցէ մինչեւ լուսաբաց տաքութիւնդ իջնի. կռնակիս առած, ուսերիս դրած կը տանեմ հետս. կամ կը մեռնեմ քեզ հետ միասին:

Ու բերդի դիրքերի բացւածքներէն միջնաբերդի վերջին սպան դիտակ աչքերին՝ նայում է քաղաք:

Երեկոյ է. փողոցներն ամայանում են. յաղԹական «ասկեար»ները քաշւում են հարուստ տները խրախճանով յափանալու:

Միշտ հարուստ, միշտ առատ կարսը կարող է ճոխ սեղան մատակարարել նրանց. իսկ պարտւած ժողովուրդը գեղանի կինեբ: — «Քոյրե՛րս, քոյրե՛րս յանցանքը ձերը չէ, ամօԹը ձերը չէ. ձեր լկումի ամօԹանքը դաւաճանների եւ դասալիքների ճակտին է քսելու», մտածում է սպան: Ու մահուան վայրկեաններն աւելի տանելի են մի քաջի. համար. քան այդ վայրկեանները մի հայրենասէր սրտի համար: Ապրե՞լ, էլ ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ ապրել. աւելի լաւ չէ եղբօր հետ միասին անձնասպան լինել: Ու յանկարծ աչքերը բացւում են լա՛յն, լա՛յն, սիրտը զարնում է երջանիկ: Երկու սաւառնակներ՝ ուշացած կռունկների նման՝ դէպի վե՛ր, դէպի երկինք են բարձրանում ու Թռչում են դէպի Երեւան, դէպի Մասիս, ուր դեռ վառ է յոյսի կանԹեղը: — Ո՛չ, ո՛չ պէտք է ապրել. Երեկոյ է. աշնանային անձրեւային ցերեկին յաջորդում է մի պարզկայ գիշեր, իր՝ արծաԹ կիսալուսնով: Ցուրտ է: Քաղաքի հարուստ տներում փայլում են լոյսերը խր սխճանի: Նահանգապետի տան առջեւ Թուրք բանակի երաժշտախումբը հնչեցնում է յաղԹանակի երգեր:

Ու հրացէններ դեռ պարպւում են օդում յաղԹանակի օրւան շուք տալու համար: Ու միջնաբերդի վերջին սպան այդ բոլորին ականատես տառապո՛ւմ է, տառապում:

—«Եղբայրս՝ Արմենակ, տեսնում եմ, տառապում ես, ու տառապանքդ ծայր չունի: Գիտեմ, չպիտի երԹաս առանց ինձ: Ուստի ազատելու համար կեանքդ մի նոր պայքարի համար, հաւաքում եմ վերջին ոյժերը ու պիտի քայլեմ: Տուր ինձ Թեւդ»:

Ու երկու եղբայրներ, ազատութեան գալիք պայքարի յոյսին ապաւինած Թեւ Թեւի Թողնում են բերդը հէքեաԹ եւ իջնում դէպի ճամբանը ժայռաէն: Դեռ երկաԹեայ սանդուղների վրայ են. յանկարծ նկատում են, որ աստիճաններից դէպի վեր բարձրանում է մէկը դժուարաւ:

Մո՞րդ, դէպի բերդը: Գիշերով Թուրքն առանձին չի յանդգնի բերդ բարձրանալ: Գուցէ գալիս են շատե՞ր: Ոչ, լուռ է. յաջորդող չկայ: Բարձրացողն առանձին է, ու կարծես հիւանդ է, վիրաւոր, սողում է կարծես եւ երկաԹներին քսւող իր մսերի ցաւէն տնքում է, մորմոքում:

— Հա՛յ է, ձայնի՞ր արդեօք:

Ու մէկը օձի պէս սողալով բարձրանում է, բարձրանում է դէպի վե՛ր, դէպի միջնաբերդը հսկայ:

— Ո՞վ ես,—ձայնում է սպան:

— Հայ:

— Բերդը լքւած է վաղուց, ո՞ւմ ես որոնում:

— Դրօշակը դեռ մնում է աշտարակի գագաԹին. դրօշակն եմ ուզում իջեցնել դրօշա...

Չի կարողանում շարունակել, տնքում է:

Սպան Թողնում է հիւանդ եղբօրը սանդուղի աստիճանին ու մօտենում բարձրացող մարդուն:

Ու ցիր ու ցան ամպերի քօղէն ազատւած լուսինը լուսաւորում է սանդուղներով սողացող մարդու դէմքը:

— Մուշե՛ղ...

— Արմենակ...

— Դրօշակը մոռացել էք. ես տեսայ կայարանէն:

— Կարող է պատահել, այնպէս յանկարծակի էր լքումը. դու, դու վիրաւորւա՞ծ ես:

— Այո՛, պատահական գնդակէ: Դրա համար ուշացայ: Չէի կարողանում քայլել, սողալէն, սողալէն հասայ աստեղ: —Թող կատարուի կամքդ, Թող դրօշակն իջնի քո ձեռքով եւ պահ

տուր քեզ, որ մի օր նորէն բարձրացնէք յաղԹանակօրէն:

Սպան համարեա գրկեց վիրաւոր պատանուն եւ տարաւ վեր, մինչեւ աշտարակը միջնաբերդի, որի վրայ բարձր բարձր ձողի ծայրին, քաղաքի հեռաւոր ծայրերէն նկատելի, փողփողում էր դրօշակը հայկական: Ու դրօշակի մօտ գետնին շղԹայւած մի հնադարեան Թնդանօթ էր կանգնած մինչեւ բերանը լցուն հրարձակով: Ու յանկարծ Ս. Առաքելոց տաճարի աշտարակէն ժամացոյցը խփում է գիշերւայ 9 ժամը: Ցնցւում է սպան: Այդ այն ժամն է, երբ բերդաքաղաքի օրէնքի համաձայն, ամէն գիշեր Թնդանօթ է արձակւում, քնի հրաւիրելով զօրքը բերդերի. այդ այն ժամն է, երբ ըստ սովորութեան Թնդանօթի զարկի հետ միասին իջեցնում են դրօշակը փողփողուն, լուսաբացին Թնդանօթի հարւածով նորէն բարձրացնելու համար

Ու սպան առանց իրեն հաշիւ տալու, վառում է լուցկին ու մօտեցնում Թնդանօթի պատրոյգին: Ու Թնդանօթի որոտընդոստ պայթումի հետ Մուշեղը՝ հայ պատանին իջեցնում է եռագոյնը հայկական:

ՎԵՐՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ «ՌՈՍՏՈՄ» ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
Ի ՊԱՏԻՒ ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
(իր յոբելեանին առթիւ)

Այս իրիկուն ժամը 8.30էն 11.30, Chalet Edouardի սրահին մէջ, 91—93 Rue Manin, 31—33 Ave. Secrétan:

կը նախագահէ՝ Պ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ
կը խօսին՝ Պ. Պ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Մասնակցութեամբ Բարձր Հայքի, Տ. Տուրուբերանի, Շ. Գարահիսարի, Եոզկատի Հայրենակցական միութեանց:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԾԱՆՕԹ.— Մէթրօ՝ Bolivar, հանրակառք թիւ 26 իջնել պոլիվար:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ — ԵՐԵԿՈՅԹ
Ի պատիւ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
(ԻՐ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Նախաձեռնութեամբ Անիէռ—Պուա Քոլոնպի յոբելինական յանձնախումբի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զէյթուն» ենթակոմիտէի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Զ. Ե. Ո. Միութեան եւ Հայրենակցական միութեանց, 30 Մարտ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30—11.30: Պուա-Քոլոնպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Rue des Halles:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ
38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ոսկորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցողացաւ:
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

VELEDIAN & ZINN
ESCHENHEIMER ANLAGE 22
FRANKFURT A. M.

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Մխախոտ, չոր պտուղներ, ընտանի եւ վայրի մորթեր, եւայլն:
ԱՐՏԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Նոր եւ գործածուած մեքենաներ, երկաթեղէն, կաշեղէն, եւայլն:

ՀԱՒԱԲՈՅԾՆԵՐՈՒՆ

Եթէ կը փափաքիք որ ձեր հաւերը առատ աճեն, շուտ մեծնան, շուտ պարարտանան, չհիւանդանան, անօգուտ է հին մեթոտներու հետեւիլ:

Համեստ դրամագլխով գոհացուցիչ շահ մը ապահովելու համար փութացէք կարդալ գիւղատնտես Օ. Շէրիտճեանի պատկերազարդ «ՀԱՒԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ» գիրքը: Գին՝ 25 ֆրանք. դիմել՝ հեղինակին 18, Villa des Roses, Bois-Colombes (Seine), Պալենց գրատուն կամ Գեւոնեանի՝ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

Մեծաքանակ գնողին գոհացուցիչ զեղչ:

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
O. M. OHANESSSIAN
Marque déposée MELKON

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով Լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն:
25 Rue Vilin, Paris (20e) — Հեռաձայն Menil. 69—15

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամրիզ.) եւ վարիսի: Ման. լապօռաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12,

Շավիլի մէջ կ'ուզուին կարի վարժ գործաւորուհիներ, դիւրին եւ շահաւէտ: դիմել՝ Օր. Գեղուհի Թագրմճեանի, 11bis Rue Julien Certain, Viroflay.

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 Ruede la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. Métro և Nord-Sud: Pigalle.

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
Մէթրօ՝ Beaugrenelle
Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10 12:

Կ'ուզուին կարի վարժ գործաւորուհի մը ինչպէս նաեւ ափրանթի (աշկերտուհի) մը: դիմել՝ Տիկ. Ջապէլի, 23 Rue Nollet: Մէթրօ՝ Clichy.

Վաճառելի է առեւտրական գրասենեակ մը: դիմել՝ Պալենց գրատուն, 233 Fbg. St: Martin, Paris(10):

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿ
Փարիզի բժշկ. համալսարանէն
109 Fbg. Poissonnière, մէթրօ՝ Poissondièreի դիմացը:
Ֆրանկախտ, միզանցքային, մորթային եւ կանանց հիւանդութիւններ, արեան քննութիւն: Ամէն օր ժամը 3—8, Կիրակի ժամը 10—12:

L'ATELIER
VOLPONE
LA FEMME SILENCIEUSE
Մարտ 21էն սկսեալ
Le Stratagème

WAGRAM AUTO
75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette,
84 Rue de l'Aqueduc
Արտօնագիր՝ Թուրիստ 150, քամիոն 220, Մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ALLO, ALLO
Tél. TRUDAINE 81 07
Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱՉԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ
8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ
ԱՐԱՐԱՏ ՓԱԹԻՍԸՐԻՆ
ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է ՓԱՐԻԶ

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ
8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37
կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
կը կատարէ ծննդաբերութիւններ
կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)
Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով:
ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ:
Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30:
Մէթրօ՝ Ménilmontant եւ Martin Nadaud, Թրամուէյ 5 եւ 26, ՕթօպիւսBC, BG, O եւ Q.

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ

— Տիկին մը ո՞ւր կրնայ գտնել վերջին նորաձեւութիւններով, ամենասիրուն, ամենատոկուն եւ միեւնոյն ատեն անմրցելի գիներով, պատրաստ կամ չափու վրայ մետաքսէ եւ բուրդէ զգեստեղէններ, մանթօ, գլխարկ, ներքնազգեստ (lingerie) եւայլն:

— ՏԻԿ. Ա. ՊՈՒՏԱԿԵԱՆԻ «ՄԱՏԼԷՆ» հայ վաճառատունը անկասկած, 33 Rue des Dames, Métro Rome կամ Clichy.
Մուտքը ազատ է ամէն օր մինչեւ 8, կիրակի մինչեւ 2:

Columbia
ՀԱՍԱԾ ԵՆ
1930Ի
ԱՄԵՆԱՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ՓԼԱՔՆԵՐԸ Լ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՔՈՎ
Odéon
ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՄԱՐՏ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ԼԱՒ ՖՈՆՕՆԵՐ ԿԱՆԽԻԿ ԵՒ ԱՊԱՌԻԿ
Մէկ այցելութիւնը կը բաւէ
56 Rue Piat, Paris (20) — Մէթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամ. 26 և 5.

ՉՇՓՈԹԵԼ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ ՀԵՏ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
15 RUE DE LA HUCHETTE, PARIS (5)
ՄԷԹՐՕ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ — MÉTRO: ST. MICHEL
Համեղ փաքլավաներ, թէլ քատայիֆ, լօքմա, եուֆգա, ինչպէս և
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ
Բարեկենդանի առթիւ

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
MAISON JOLIVET
17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)
Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine 24.83

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՏԱՔՈՒԿ

Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք հացի տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստած GRESSIN JOLIVET հացերը:

Ունինք խաշխաշով, շուշմայով, ճապուռով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր:

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան
Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

ԹԷՐԶԵԱՆ ԹՐԻՔՕՅԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
17 Rue de l'Equerre, Métro: Buttes.Chaumont
գործաւորուհիներ կ'ուզուին հետեւեալ ճիւղերուն համար
1. Թրիքոյի ֆինիսէօզներ, Սինկէրի մեքենայով, Façon.
2. Թիւ 7 կամ 8 գործիքի վրայ Թրիքօ շինող façonnièreներ.
3. Ծնողքին կողմէ ներկայացուած աշկերտուհի մը թեթեւ աշխատանքի համար:
Թէրզեան հաստատութիւնը մորթ սէզոն չունենար եւ լաւագոյն վճարումը կ'ընէ:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ դուք կրնաք տիրանալ ձեր սեփական հողաբաժնին-Փարիզի շրջակաները, ուր կրնաք շինել ձեր տունը նոյնպէս ամսավճարներով:

Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝
" ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՁԱԴԵԱՆ "
Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. Մէթրօ Opéra կամ Chaussée d'Antin, ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3—7 իսկ Կիրակի ժամը 10—12:

Կիրակի օրերը կարելի է դիմել նաեւ Հայոց եկեղեցիին դիմացի Café-Rest. 22 Rue Jean Goujon ժամը 10—12 Պ. Տարասովի, իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 2—6 Սէվրան (Gare du Nordէն) հողաբաժիններու տեղը ընկերութեան գրասենեակը Տէր Պ. Աբրահամեանի:

Շաբաթ և Կիրակի օրերը ժամը 4—6 կարելի է դիմել Boulogne, 87bis Bld. de la République Պ. Տ. Բէգզադեանի:

Հողաբաժիններ կան՝ Goussainville, Sevran, Verrières, Combe la Ville, Ozoire, Epinay s/Orge, Elisabethville, Bois d'Arsy, Antony, Enghien, Rambouillet.

ԱՌԱՆՑ ՈՐ ԵՒԻ Է ՎՃԱՐՈՒՄԻ
ՁՐԻԱԲԱՐ կ'ուղեկցինք ձեզ հողաբաժինները ցոյց տալու համար: Բոլոր բացատրութիւնները հայերէն:

«ԿՈՎԿԱՍ» ՃԱՇԱՐԱՆ
Ամէն օր՝ գառնուկի միսով խորոված, լուլա - քէպապ եւայլն:
Օրքէստր Թառիստ ժորժի ղեկավարութեամբ: Բաց է մինչեւ առաւօտ ժամը 2:
23 Rue Huchette — Métro: St. Michel

ԾԱՆՕԹ ՍԱՓՐԻՉ ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐ
ԱՐՇԱԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
կը ծանուցանեն իրենց յարգոյ յաճախորդներուն, բարեկամներուն եւ ծանօթներուն իրենց նոր խանութին բացումը որ տեղի ունեցաւ մարտ 10ին:
24 Rue St, Lazare PARIS (9e) բակին մէջ
Լիլայի ճաշարանին մօտը: Արուեստի ամենավերջին կատարելագործութեամբ, քուփ, մանիքիւռ, օնտիւլասիոն:
Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)
CABINET V. YARJANIAN
Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél, CENTRAL, 97-39 եւ 96.70
Կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատ[…] պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, […]չական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի: ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում: (ԱՖԻՏԱՎԻԹ): Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վիզա ամէն երկրի համար:
Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած գիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:
Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE
ՀԱՅԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ
"La Voix de son Maître" — Columbia — POLYDOR REGISTERED TRADE MARK
20 ՖՐ. — 20 ՖՐ.
H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85
Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: գիները՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: բաց է ամէն օր:

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՓՐԱՏ
14 Rue François Garcin, 14, LYON
Պատիւ ունինք յայտարարելու մեր յարգելի յաճախորդներուն եւ Լիոնահայ ամուրի երիտասարդութեան թէ մեր ճաշարանը իր համեղ կերակուրներով, մաքրութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ դարձած է Լիոնահայութեան միակ կեդրոնավայրը:
Եթէ կ'ուզէք հոգ տանիլ ձեր առողջութեան, փութացէք անգամ մը այցելել մեր ճաշարանը համոզուելու համար: Ժողովրդական գիներ
Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ եւ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ODEON — COLUMBIA
Տիեզերահռչակ Քոլոմպիա եւ Օտէօն վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակներ եւ փորթաթիֆ կրամաֆոններ: եւրոպական եւ արեւելեան նպարեղէններու ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին
ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ
ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
150 Rue Moncey, LYON
Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ՄԱՐՏ
1930

18 MARS 1930

Չ. ՏԱՐԻ Թիւ 1214 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

1905 ՄԱՐՏ 4/17

Խոշոր թուական մը եւս, որ անշշուկ անցաւ, երէկ, այս խորթ եւ խառնաձայն պողոտաներուն վրայ։

1905 Մարտ 4/17ին, Սոֆիայի մէջ, Վիտոշ լերան մէկ սարալանջին վրայ, իր իսկ ձեռքով փորձած ռումբին զոհ կ'երթար Քրիստափոր Միքայէլեանը, խիզախ երիտասարդի մը, Վռամ Քէնտիրեանի հետ։

Ուրեմն, երէկ լրացաւ քսանըհինգամեակը քստմնելի դէպքին, որ այնքան խոր ցնցում պատճառեց իր ժամանակին, եւ որուն մանրամասնութիւնները մինչեւ այսօր ալ սարսուռ կ'ազդեն բոլորին։

Քրիստափորը կ'ուզէր, իր իսկ ձեռքով, ոչնչացնել այն Գազանը, որ կծկուած Եըլտըզի պարիսպներուն ետին, իր մռայլ օրերը կը լուսաւորէր կախաղաններով եւ պարբերական ջարդերով։ Հարիւր հազարաւոր անմեղ զոհերու կարմիր արիւնով։

Շատո՜նց տրուած էր վճիռը։ Եւ որպէսզի ձախողանքի ո՛ր եւ է կասկած չմնայ, Քրիստափոր ուզեց վերջին փորձի մը ենթարկել մահացու գործիքը, ազատ Պուլկարիոյ հողին վրայ։ Եւ ռումբը պայթեցաւ իր ափին մէջ, ոչնչացնելով զինքն ու ընկերը։

Որոշումը մնաց անխախտ,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չէր գիտեր նահանջել։ Եւ Եըլտըզի մահափորձը կատարուեցաւ համաձայն երկրորդ ծրագրին, — կառաբարձ մեքենայով, որ փորձուած էր նոյնքան մանրակրկիտ քննութիւններով։ Ձախողեցաւ այս փորձն ալ (1905 Յուլիս 8/21)։ Ձախողեցաւ անմիջական արդիւնքի տեսակէտով։ Թէեւ իր բարոյական արժէքով, իր սփռած ահ ու սարսափով, Ապտիւլ Համիտներու գանկին մէջ մխուեցաւ այնքան խորութեամբ որքան պայթած եւ գետին խրած ռումբի իւրաքանչիւր կտոր։

×

«Դրօշակ»ը իր վերջին թիւին մէջ (Մարտ), ոգեկոչելով այս դէպքը, դիտել կուտայ իր խմբագրականին մէջ.

... Քսանըհինգ տարի յետոյ, աշխարհ մը փլած է մեր մէջքին վրայ։ Եըլտըզն ալ միասին։

Եւ սակայն, դեռ մեր աչքերը կը վառին ցասումէն եւ անհամբերութենէն։ Ու դեռ երէկուան պէս, մեր ականջին կը հնչէ «Եըլտըզի պօմպան»։

Աննախընթաց էր յղացումը, որովհետեւ կը ծնէր խորապէս յեղափոխական գլուխէ մը։

Դաշնակցական միտքն էր, որ ի սպաս կը դնէր բազուկը, իր որջին մէջ փռելու համար Գազանը, սեփական կեանքի գնով։

Եւ յաջողութեան յետին մանրամասնութիւններն ապահովելու մտահոգութեամբ, Քրիստափորը կը կատարէր արկածալի փորձը։ Դէմ կեցաւ՝ մակեդոնացի յեղափոխականներուն, որոնք անձկութեամբ կը սպասէին։

Նոյնիսկ այսօրուան արձակունակ աչքերով, երբ մարդիկ առաքինութիւն կը սեպեն նախ արեւուն բիծերը համրել եւ ուրանալ անոր լոյսն ու ջերմութիւնը, այս Դէպքը — անհաւանական լղացման եւ կազմակերպութեան այս դրուագը պիտի համարուէր եզակի։ Իսկ երբ իրերը քննենք ա՛յն օրուան պայմաններով, արդէն հերակլեան պայքար մը, դիւցազնամարտ մըն է որ կը պատկերանայ մեր առջեւ։

Ահա հրէշը՝ կծկուած բարձունքի մը խորը, գրեթէ քաղաքի մը շրջապատով, եւ ժողովուրդ մը, իր արիւնազանգ ոտքերուն տակ։ Ճիւաղ մը, որ կրնար արեան բաղնիքներու վերածել քնատ գիշերուան մղձաւանջը։ Իսկ ասդին՝ հանճարեղ գլուխ մը՝ տխեղծ մարմնի մը վերեւ, որ կը ցնցուէր անճար, անզօր ժողովուրդի տառապանքէն։

Դէպի Եըլտըզ ուղղուած դժոխային մեքենան, եթէ յաջողէր իսկ, թերեւս այնքան զայրոյթ եւ արհաւիրք չպիտի պոռթկար, որքան այն ռումբը, զոր Քրիստափորը կը փորձէր զմայլելի Վռամին հետ, իր իսկ ձեռքով նետելու համար՝ կարմիր մղձաւանջը ընդմիշտ փարատելու միամտութեամբ...

... Դաշնակցութեան մեծութիւնը կը կայանայ անոր մէջ՝ որ գիտէ ընտրել ժամերն ու «անելիքները»։ Իսկ երբ վճռեց,— հարցուցէք Թալէաթին որ միշտ կը կրկնէր, երբ զգուշութիւն կը պատուիրէին.

— Եթէ վճռած են ոչնչացնել զիս, աւելորդ է ո՛ր եւ զգուշութիւն։ Ազատում չկայ»...

Ուրեմն, ինչ որ տեղի ունեցաւ քսանըհինգ տարի առաջ— ինչպէս աւելի առաջ ու յետոյ— ընդունակ է տակաւին քսանըհինգ տարի զինելու մեր բազուկները։

Ռումբը կը պայթէր, երէկ, «կեանքի, պատուի և ինչքի» պաշտպանութիւնը ապահովելու համար։ Յեղափոխական միտքն ու բազուկը անվեհեր կը գործէին, սանձելու համար արիւնարբու ախորժակներ։ Անշուշտ հարթելով ճամբան դէպի ազատութիւն։

Այսօր, քսանըհինգ տարի յետոյ, նոյն ոգին է, որ մղում կուտայ մեզի, աւելի բիւրեղացած եւ թանձրացեալ, ձեւ ու մարմին առած ծրագրով մը,— միացեալ եւ անկախ Հայաստան։

Քրիստափորները կէս ճամբան մնացին, Վռամներն ալ իրենց հետ, ռումբը ձեռքերուն մէջ։

Եւ ամբողջ մարտական սերունդ մը աչքերն այդ ճամբուն յառած է սեւեռաբիբ ու անսասան։

Ամբողջ ժողովուրդ մը երդիք ու արեւ կը սպասէ, կէս առ կէս մատաղ դարձած այդ ճամբուն վրայ։

Ընդունա՞կ ենք տանելու այդ ամեհի բեռը։

Պատրա՞ստ ենք հաւատարմօրէն կատարելու սրբազան եւ յեղափոխական առաքելութիւնը։

Ահա թէ ի՛նչ պիտի հարցնէ ամէն մէկ Դաշնակցական ինքն իրեն, այսօր, Քրիստափորի մահուան քսանըհինգամեակին առթիւ։

Եւ այս մէկ տարին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակը փառաբանած, անով հպարտացած պահուն։

ՄԱՄՈՒԼ

«ՉԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ»

«Հայրենիք», աչքի առջեւ ունենալով արաբական կարգ մը թերթերու հրատարակութիւնները, դիտել կուտայ (4 Մարտ).

— «Հարկաւ, Հայերու կացութիւնը միայն Սուրիոյ մէջ չէ որ տարապայման փափուկ է։ Նոյնը աւելի կամ պակաս չափով կարելի է ըսել նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր երկիրներու մասին, մանաւանդ այն երկիրներու մասին, որոնք ո եւ է եւրոպական պետութեան հովանիին տակ կը գտնուին եւ կատարեալ անկախութեան կը ձգտին։

Կացութեան այս տարապայման փափկութիւնը ծայրայեղ զգուշութիւն, շրջահայեցողութիւն եւ խոհեմութիւն կը պահանջէ բոլոր Հայերէն։ Ոչ միայն հայ ղեկավար շրջանակները ամէն ջանք թափելու են բոլոր թիւրիմացութիւնները հարթելու եւ բարեկամութիւն մշակելու այդ երկիրներու ղեկավար տարրերուն հետ, այլ եւ հայ զանգուածները ամենուրեք պէտք է ջանան լաւագոյն յարաբերութիւններ ունենալ տեղական ժողովուրդներուն հետ։

Ատիկա, սակայն, հազիւ թէ կարելի ըլլայ, եթէ աներկբայելիօրէն չհամակրինք տեղական ժողովուրդներուն ազգային արդար դատին։

Ամէն պարագայի տակ մեր հայրենակիցները խուսափելու են այնպիսի խօսքերէ եւ քայլերէ, որոնք կարող են տեղական ժողովուրդներու ազգային կամ կրօնական դիւրազգածութիւնները գրգռել կամ անոնց մէջ այն համոզումը առաջ բերել, թէ Հայերը ոչ միայն իրենց չեն համակրիր, այլ եւ զիրենք ճնշող եւրոպական «հոգատար» պետութեան կողմն են։

Ոչ մէկ շահ ունին մեր գաղութները զիրենք հիւրընկալող ժողովուրդները գրգռելու, մանաւանդ որ եւրոպական ո եւ է «հոգատար» պետութիւն վտանգի պահուն պիտի լքէ Հայերը, ինչպէս եղած է անցեալին մէջ։ Մեր հայրենակիցները թէ՛ անհատաբար եւ թէ՛ հաւաքականօրէն պէտք չէ գործիք դառնան արեւմտեան պետութեանց ձեռքը Արեւելքի մէջ։

Ոչ միայն մեր գաղութներու, այլ եւ մեր ազգային ամբողջութեան գերագոյն շահերու տեսակէտով շատ աւելի ձեռնտու է, որ Հայերը մասնաւորապէս սերտ յարաբերութիւններ մշակեն արաբական ժողովուրդներու հետ։

Այս ուղղութեամբ թափուած ամէն ջանք ու աշխատանք մեծապէս օգտակար պիտի ըլլայ հայ ազգին։»

ԱՂՕԹՔՆԵՐ՝ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ԵՒ ԿԱԹՈԼԻԿ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կիրակի օր Անգլիոյ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ աղօթքներ եղան Ռուսիոյ կրօնական հալածանքներուն առթիւ։

Երէկ ալ Պապին հրամանով աղօթքներ եղան կաթոլիկ եկեղեցիներուն մէջ։

Անաստուածներու միութիւնը այս առթիւ կատղած է եւ հրահանգած վաղը՝ չորեքշաբթի ամբողջ Ռուսիոյ մէջ ցոյցեր կատարել Քէնթրպըրիի արքեպիսկոպոսին եւ Պապին դէմ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱՀԱՆՋ ԱՄԷՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Ո՛չ կրօնական հալածանք, ո՛չ հաւաքականացում

«Իվնինկ Սթանտարտ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ համայնավար կուսակցութեան գործադիր մարմինը, որուն պետն է Ստալին, հրատարակած է հետեւեալ հրամանագիրը.

«Կրօնքը պէտք չէ ծաղրուի։ Այսուհետեւ ո՛չ մէկ եկեղեցի պիտի փակուի, բացի այն պարագայէն երբ բնակիչները այդ մասին բացարձակ փափաք կը յայտնեն։ Բոլոր այն եկեղեցիները որ ապօրէն կերպով փակուած են, պիտի բացուին անմիջապէս, ու այն պաշտօնեաները որոնք հեղինակն են այդ ապօրինութեանց, խստիւ պիտի պատժուին»։

Այս հրամանագրին հետ միաժամանակ, գործադիր կոմիտէն հրատարակած է հետեւեալ կարեւոր հրամանագիրն ալ.

«Հողագործական շրջաններու մէջ մասնաւոր առեւտուրը դարձեալ արտօնուած է։

«Ագարակներու եւ ուրիշ գիւղացիական կալուածներու ազգայնացումը բացարձակապէս արգիլուած է, բացի այն պարագայէն երբ սեփականատէրերը իրենք կը պահանջեն ազգայնացումը։

«Ապօրէն կերպով գրաւուած բոլոր կալուածները անմիջապէս պիտի վերադարձուին իրենց տէրերուն»։

Րիկայէն «Էքսչէյնճ Թէլէկրաֆ»ի ուղղուած հեռագրի մը նայելով, խորհրդային շրջանակներու մէջ գործադիր կոմիտէի այս երկու հրամանագիրները կը մեկնաբանուին իբրեւ կալինինի խմբակին յաղթանակը դիկտատոր Ստալինի վրայ։

Մոսկուայի եւ Լենինգրադի բնակչութեան մէջ մեծ գոհունակութիւն առաջ բերած են այս կարգադրութիւնները։ Ժողովուրդը երկար ատենէ ի վեր կը սպասէր որ կառավարութիւնը փոխէ իր ընթացքը եկեղեցիին եւ գիւղացի դասակարգին դէմ։

⁂ Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն շրջաբերական մը ուղղած է կուսակցութեան բոլոր մարմիններուն։

Շեշտելէ յետոյ թէ հաւաքականացման իրական եւ լուրջ յաջողութեանց կողքին կան կարգ մը դէպքեր որ ցոյց կուտան թէ խորհրդային միութեան զանազան շրջաններուն մէջ կուսակցութեան գիծէն շեղում մը կատարուած է, կեդրոնական կոմիտէն կը պահանջէ որ կուսակցական մարմինները բուռն պայքար մը մղեն կարգ մը շրջաններու մէջ գործադրուած հաւաքականացման բռնի մեթոտներուն դէմ, միեւնոյն ատեն յարատեւ ներքին աշխատանք մը կատարելով՝ գիւղացիները քաշելու համար հաւաքական տնտեսութեանց մէջ եւ ամրապնդելու համար գոյութիւն ունեցող հաւաքական տնտեսութիւնները։

Մասնաւոր ուշադրութիւն պէտք է կեդրոնացուի հաւաքական տնտեսութեանց մէջ մտցուելիք տնտեսական բարեփոխումներուն, դաշտային աշխատանքներու կազմակերպութեան եւ հաւաքականացման մէջ ձեռք բերուած յաջողութեանց պահպանման վրայ։

Շրջաբերականը կը տրամադրէ երկրագործական ընկերութիւններու հաւաքական տնտեսութեանց փոխուիլը չընդունիլ, առանց տեղական բարձրագոյն իշխանութեանց հաւանութեան եւ սրբագրել ընտրական իրաւունքէ զրկումի մասին գործուած սխալները։ Խստիւ հետեւելով կուլակներն ու ընտրական իրաւունքէ զրկուած ուրիշ անձերը հաւաքական տնտեսութեանց մէջ չընդունելու կանոնին, բացառաբար կարելի է ընդունիլ անդամները այն ընտանիքներուն, որոնց մէջ կան համայնավարներ, կարմիր բանակի զինուորներ, խորհրդային իշխանութեան նուիրուած ուսուցիչներ, պայմանաւ որ անոնք երաշխաւոր ըլլան իրենց ընտանիքի անդամներուն։

Շրջաբերականը կը տրամադրէ նաեւ արգիլել տօնավաճառներու փակումը եւ կը հրամայէ վերահաստատել պազարները, ու չարգիլել գիւղացիները, մանաւանդ հաւաքական տնտեսութեանց անդամները, իրենց բերքերը ծախելէ շուկաներու մէջ։

Կը տրամադրէ նաեւ եկեղեցիներու փակումը ընդունիլ այն պարագային միայն երբ գիւղացիներու ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը իրապէս կը փափաքի այդ, եւ գիւղացիական ժողովներու որոշումները շրջանային գործադիր կոմիտէներու կողմէ վաւերացնելէ վերջ։

Գիւղացիներու կրօնական զգացումները վիրաւորողները դատական խիստ հետապնդումներու պիտի ենթարկուին։

Վերջապէս, շրջաբերականը կը հրամայէ պաշտօնանկ ընել այն պաշտօնեաները, որոնք չեն կրնար, կամ չեն ուզեր խիստ պայքար մղել անոնց դէմ որ կը շեղին կուսակցութեան ուղղութենէն։

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ ԿԸ ԴԻՄԱԴՐԵՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

«Թան» կը հաստատէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է յետաձգել 19,000 գիւղական խորհուրդներու վերընտրութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար ուժ տալու համար երկրագործական տնտեսութեանց հաւաքականացման։ Այս հապճեպ կարգադրութիւնը ցոյց կուտայ թէ, կ'ըսէ, այս վեր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 43

Սէօլէօզի Արեւելք Հայր. Միութեան վալանսի մասնաճիւղէն	200.—
Քէշանի հաշուական սխալը	28.—
Արթինեան Նպարավաճառատուն, Պէլվիլ	50.—
Գումար՝	278.—
42րդ ցանկին գումարը	53,287.40
Ընդհ. գումար	53,565.40

ՎՐԻՊԱԿ.— Մեր վերջին ցանկին մէջ (15 մարտ), Քէշանէն ղրկուած գումարը պիտի ըլլայ 183, ո՛չ թէ 155, ինչպէս տպուած էր հաշուական սխալով մը։ Վերեւ կը նշանակենք տարբերութիւնը, 28 ֆրանք։

ՀԱՅ ՍՄՍԱՐՆԵՐՈՒ ՇԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ.

— Ցաւով կ'իմանանք որ վերջերս կարգ մը սըմսարներ նոր դժբախտութիւններու կ'առաջնորդեն արդէն դժբախտ մեր հայրենակիցները, խոստանալով ֆրանսա ղրկել զանոնք, առանց աֆիտավիտ ունենալու։ Քանի մը շաբաթ Ֆրանսա մնալու եւ անկէ Հարաւային Ամերիկա անցնելու արտօնութեամբ անցագիրներ կը պատրաստեն եւ կը խաբեն ճամբորդը յայտնելով որ պիտի կրնան Ֆրանսա մնալ։ Այս կերպով ասկէ առաջ ղրկուածները կրցած էին Ֆրանսա մնալ եւ կորսնցնել իրենց հետքերը։

Սակայն, դժբախտաբար, զօր. կուտեպովի դէպքէն վերջ, ֆրանսական կառավարութիւնը խստացուցած ըլլալով օրէնքները, այժմ ետ Սուրիա պիտի վերադարձուին այն բոլոր ճամբորդները որոնք ֆրանսայէն աֆիտավիտ բերել տուած չէին եւ ախարդախ միջոցներով ղրկուած ֆրանսա։

Հայրենակիցնե՛ր, առանց աֆիտավիտի Ֆրանսա երթալ օրէնքի հակառակ է եւ ձեր դժբախտութեան պատճառ կ'ըլլայ, մի խաբուիք խոստումներէ եւ առանց օրինական միջոցները լրացնելու մի՛ շարժիք ձեր տեղերէն։

ՄԱՀ ՓՐԻՄՕ ՏԷ ՐԻՎԷՐԱՅԻ

Սպանիոյ հրաժարեալ վարչապետ փրիմօ տէ րիվէրա, որ փետրուար 11էն ի վեր փարիզ կը գտնուէր եւ կը պատրաստուէր իտալիա մեկնիլ, կիրակի առաւօտ յանկարծամահ եղաւ սրտի կաթուածէ։ 60 տարեկան էր։ կանուխէն մտած էր զինուորական ասպարէզի մէջ եւ 1923էն ի վեր իբրեւ դիկտատոր կը վարէր Սպանիան։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ԴԷՄ

Արեւելեան ճեպընթացը քիչ մնաց նոր արկածի պիտի ենթարկուէր։ Մեքենավարը ժամանակին տեսաւ որ Տօքասարայի մօտ (Յունաստան) գիծէն մաս մը քանդուած է եւ կրցաւ կեցնել վայրաշարժը։ Երկու ժամ յապաղումէ վերջ, կառախումբը շարունակեց ճամբան։

Կը կարծուի թէ դարձեալ եղեռնափորձ մը կատարուած է Մակեդոնացիներուն կողմէ։

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍ ԷՆԿԻՒՐԻ Կ'ԵՐԹԱՅ

Թանի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ վարչապետ վէնիզէլոս յառաջիկայ ապրիլ 10ին Աթէնքէն ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Մակեդոնիա, Թրակիա եւ Կրետէ։ Յետոյ էնկիւրի պիտի մեկնի։

ԱՂԷՏԱՒՈՐ ՄԱՀԸ

ԽՄԲ.— Երէկ, 4/17 մարտ, լրացաւ Քրիստափոր Միքայէլեանի եւ Վռամ Քէնտիրեանի եղերական մահուան 25ամեակը, Վիտոշ լերան վրայ (1905):

Այդ կսկծալի դէպքին համառօտ եւ զգայուն պատմութիւնն է ներկայ գրութիւնը.—

Հսկայական ծրագիրները գլխի մէջ, յափշտակւած ժողովրդական տանջանքների սփոփման իղձերով՝ նա պտտում էր քաղաքից քաղաք, երկրից երկիր: Կովկասից անցաւ Շվէյցարիա, Ժընեւից Բալկան, Վիէննայից նորազատ Բուլղարիայի մայրաքաղաքը եւ այնտեղ, բարեկամների եւ համախոհների նեղ, բայց մտերիմ շրջանում, իր փայփայած ծրագիրների հնոցի մէջ՝ գտաւ աղէտաւոր մահը, անսպասելի՝ ինչպէս որոտ, շանթահարող՝ որպէս կայծակ:

Մարտի 4/17ն էր: Քրիստափոր Միքայէլեանը— ո՛չ, նրա մտերմական հոգուն չէ սազում այս ձեւը— Քրիստափորը ուղեկցւած տասնից աւելի ընկերներով, հայ եւ մակեդոն, գնաց մերձակայ լեռներում թաղնւած մի ձոր, ռումբի փորձեր անելու: Կնեաժեւօ գիւղի մօտ էր այդ: Փորձի նպատակն էր՝ պարզել ընկեր Եղուարդին՝ այդ վառվռուն յեղափոխականին՝ ռումբերի կատարելագործման նորանոր ձեւերը, մշակւած իր ձեռքով, արդիւնք երկար ամիսների աշխատանքի: Ընկերական մի համեստ հացկերոյթից յետոյ՝ վիճակակից երկու ազգերի զաւակները դաշտ դուրս եկան: Սկսւեցին փորձերն ու վիճաբանութիւնները: Տարբեր էին կարծիքները: Ոմանք անյաջողութիւն էին գուշակում, զգուշութեան յորդոր կարդալով, միւսները տատանւում էին: Անյողդողդ էր միայն մէկը— Քրիստափորը, վստահ նախորդ փորձերին, հաւատացած անհերքելի յաջողութեան:

Ահա վերջապէս ռմբաձիգը՝ Եղուարդ դիրք բռնեց: Միւսները, զգուշութեան համար, հեռացան՝ աւելի բարձր տեղից դիտելու պայթիւնի հետեւանքները: Անշարժ մնաց միայն Քրիստափորը, անբաժան ռմբաձիգ ընկերոջից: Ոչ մի խնդիրք, ոչ մի յորդոր, ոչ մի նախազգուշացում՝ տեղահան չարեց նրան...

Անցաւ մի քանի րոպէ: Ու յանկարծ որոտման դղրդոցը ցնցեց շրջակայքը, եւ ծուխի ամպը պատեց փորձի ամբողջ վայրը: Հեռացած ընկերները՝ ճնշող նախազգացումով ներքեւ սլացան, նետւեցին այն կողմը, որտեղ ռմբաձիգն էր կանգնած: Եւ նրանց աչքերի առջեւ բացւեց սոսկալի ողբերգութեան ահաւոր տեսարանը.— Քրիստափորը թաւալգլոր, հագիւ շունչը բերանին, Եղուարդը հեռու նետւած, խրւած ձիւնախառն հողի մէջ՝ արդէն մահացած: Սարսռեցուցիչ լռութեան մէջ, գերբնական ուժով մի ճիչ լսւեց: Ընկերները օգնութեան յուսահատական ճիգ արեցին— եւ անմոռանալի նահատակը, իբրեւ «Մնաք բարև»ի վերջին նշան, փորձեց վերաբանալ մարած աչքերը, նայեց իր շուրջը, դիտեց հեռուն, շա՜տ հեռուն եւ հանգաւ՝ առանց բառ անգամ արտասանելու...

Վէրքերը ծանր էին եւ կսկծալի: Եղուարդի ամբողջ աջ երեսը, կրծքի աջ կողմը, ինչպէս եւ աջ ոտը, պատառոտւած էին եւ այլանդակւած: Աջ ձեռքը կտրւած էր արմունկից: Ռումբը կատարել էր իր աւերմունքը անխնայօրէն, կատաղութեամբ: Քրիստափորի վէրքերը, արդիւնք ռումբի նետւածքների, երեք էին: Երկուսը ձախ երեսին եւ ձախ ոտին— թեթեւ եւ անկարեւոր: Երրորդ վէրքը ուղիղ կրծքին— մահացու: Եթէ չլինէր ծոցի գրպանում պահած արծաթեայ ծխատուփը, որը երկու տեղից ծակւած էր, սիրտը պատառ-պատառ պիտի լինէր ամբողջովին: Անվեհեր գործիչների փոխարէն՝ երկու դիակ: Այդ էր իրականութիւնը: Եւ նրանց վիրաւոր, յօշոտւած մարմինները, ընկած մի անհիւրընկալ ձորում, ձիւնի մէջ, մնացին երկար ժամեր, շրջապատւած ոստիկանական պահապաններով, որոնց հրամայւած էր խստութեամբ հսկել, մի րոպէ իսկ աչք չհեռացնել «քաղաքական կարեւոր դէպք»ի խորհրդաւոր զոհերից...

*
* *

Մարտ 10-23ն է:

Թաղման սգաւոր օրը: Սոֆիայի հայկական անշուքմատուռի մէջ երկու դագաղ են դրւած՝ կողք—կողքի: Մեռան միասին, պիտի թաղւեն միասին: Խուռն բազմութիւնը լցրել է մատուռը, բակը, հրապարակը: Մակեդոն հայդուկները, մարտական համազգեստով, պատւի պահակ էին կազմում: Ահա աւարտւեց աղօթքը: Այնքա՜ն աններդաշնակ մարտիկ յեղափոխականների ոգուն, սրտին, մտածմունքներին... եւ ժողովուրդը՝ դագաղները ուսերին առած՝ շարժւեց դէպի գերեզմանատուն:

Եղանակը հրաշալի էր: Բուլղար ժողովուրդի մի հոծ բազմութիւն, տեղաւորւած պատշգամբներում եւ փողոցի երկու կողմը՝ պատկառանքով եւ վշտով դիտում էր հայկական նահատակութեան այս տխուր հանդէսը: Առաջից գնում էր ներկայացուցիչների եւ համակրողների երկար շարքը, քառասունից աւելի պսակները ձեռքին բռնած (դրանց թւում Մակեդոնական Կոմիտէի, Ռուսաց Սոցիալիստ—Յեղափոխականների, Հնչակեան տեղական մասնաճիւղի, Դաշնակցական խմբերի, Սարաֆովի եւլն.): Փոքրաթիւ հոգեւորական դասին հետեւում էր մի քանի հազարից բաղկացած բազմութիւնը՝ մեծ մասը մակեդոն եւ բուլղար, հայկական դատին համակրող տարրը: Եւ ամբողջ բազմութեան վէրքն ու ցաւը ցոլանում, մարմնանում էր այն հնչիւնների մէջ, որ զինւորական նուագախումբը վարպետօրէն տարածում էր զոյգ դագաղների շուրջը, վշտահար սրտերի մէջ...

Հանրային գերեզմանատանը, երկու միանման փոսի շուրջը շարւած է բազմութիւնը, յուզւած, մռայլադէմ, արտասուքը աչքերին: Կին եւ տղամարդ, հայ եւ մակեդոն, յեղափոխական եւ համակրող — բոլորն էլ բռնկւած են նոյն ցաւով, խորունկ վշտի նոյնանման զգացմունքով: Յարգալից լռութեան ընդհատողը զսպւած հեկեկանքն է, որ մերթ ընդ մերթ դուրս է նետւում սիրող սրտերից, անկարող դիմադրելու փոթորկող զգացմունքներին...

Աղօթքը աւարտւեց: Հերթը հասաւ թաղման տխրագոյն էջերին — դամբանականներին: Երկու էին խօսողները: Մէկը Հայերի կողմից՝ Խ. Մալումեան, միւսը Մակեդոնացիների կողմից՝ Ս. Գիրով: Մակեդոնական շարժման անւանի ղեկավար Բորիս Սարաֆով, վերջին րոպէին, քաղաքական ստիպողական հանգամանքից զրկւած, հարկադրւած էր խօսքից հրաժարւել:

«Այս դագաղի մէջ — ասաց մեր հայ ընկերը՝ իր վերջաբանում— ամփոփւած է հայ յեղափոխութեան սիրտը եւ հայկական մարտնչող երիտասարդութեան փայփայանքը: Դրչի վարպետ չէր մեր աննման ընկերը կամ շանթահարող ճառասաց, եւ ոչ էլ հայդուկների ղեկավար՝ Արեւան Երկրի փշոտ ձորերում: Ոչ: Նրա ուժն ու տաղանդը բնորոշելու համար պէտք է հնարել մի նոր բառ, որ գոյութիւն չունի մեր լեզւի մէջ, մարդագործ էր նա, մի հմայիչ, դիւթիչ ոյժ, որ հրաշակերտում էր գաղափարական մարդը խոպան, անմշակ սրտերի եւ ուղեղների մէջ, շաղկապում նրանց եւ ուղղում դէպի մտքի պայքար, դէպի յեղափոխական վերանորոգիչ կռիւը:

«Ձեզ, մակեդոն ընկերներ, ու ձեր հսկողութեանն ենք յանձնում հայկական յեղափոխութեան անմահ վետերանը, անմոռաց Քրիստափորին՝ իր երիտասարդ բարեկամի հետ միասին, որ նրա գործակիցը եղաւ արիւնոտ յեղափոխութեան մէջ, եւ հարեւանը՝ անարիւն դամբարանում: Այս երկու գերեզմանը թող հայ-մակեդոն դաշնակցութեան դրաւականը լինեն, մշտական յուշարձանը՝ մեր դժբախտութեան, մեր կռւի, մեր գրաւիչ ապագայի: Պահեցէք նրանց խնամքով, հսկեցէք նրանց քնքշութեամբ, մինչեւ այն մեծ օրը, երբ մեր ընկերները, անկասկած, աւելի երջանիկ քան մենք, դարձեալ մի անգամ կը գան նոյն այս քաղաքը, ոչ գլխիկոր եւ վշտաբեկ, ինչպէս մենք, այլ հպարտօրէն, անկնճիռ ճակատով, այս հիւրընկալ երկրից ազատ Հայաստան փոխադրելու նշխարները այն տարագիրների, որոնք իրենց շղթայակապ հայրենիքի մէջ, բռնապետութեան ճիրաններում սեղմւած, մի գերեզմանատեղ անգամ չունեն, վերջին հանգստարանը բազմատանջ գործողների: Այդ մեծ օրը պիտի գայ, որովհետեւ մեծ են զոհերը...»:

Բովանդակաւոր եւ հմայիչ էր ընկեր մակեդոնացու ճառը: Ոգեւորւած շեշտով նա հայկական շարժման ուրւագիծը տւեց եւ պատկերացրեց այն անմոռաց ու անձնւէր աշխատաւորներին, որոնք, մինը իբրեւ քարոզիչ, միւսը որպէս մարտիկ, երրորդը ինչպէս կազմակերպող, հայկական ազատագրութիւնը հրաշակերտեցին:

Երկու օր յետոյ՝ թարմ եւ թանկագին հողակոյտի շուրջը կանգնած էին մտերիմները: Վերջին այցն էր այդ: Լի յուզմունքով, խորին լռութեան ենթակայ, բոլորն էլ գերի էին հեռաւոր, տարբեր եւ սրատարոփ յուշերի: Մի ամբողջ կեանք, լի գրաւիչ դէպքերով, կապւած այդ գերեզմանի հետ — վերարտադրւեց իր ամբողջ ուժով: «Նա չտեսաւ իր տանջանքի պտուղը, չվայելեց ազատութեան արշալոյսը»:

Մեր վերջին մրմունջն էր այդ:

Մնաս բարով աղեխարշ մրմունջը...

Ե. ԱԿՆՈՒՆԻ

(«Դրօշակ» 1905 Թիւ 4)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան վերջին ժողովին ընթացքին, Տոքթ. Քօլօլեան ներկայացուց նոր վարչութեան ծրագիրը:

Այս տարի պիտի տօնէ Միութեան հիմնադրութեան տասնամեակը: Ապրիլ ամսուան ընթացքին պիտի տայ առողջապահական ժողովրդական դասախօսութիւններու շարք մը: Երբ այս շարքը յաջողութիւն գտնէ, պիտի վերսկսի նոր շարք մը եւս, աւելի խոր ուսումնասիրելու համար այն հարցերը, որոնք կը հետաքրքրեն ժողովուրդը:

Ցետոյ Տոքթ. Թորգոմեան կարդաց հաղորդագրութիւն մը, զոր ներկայացուցած էր Ֆրանսայի բժշկական ընկերութեան: Թէ ի՛նչպէս Հ. Պօղոս Պետրոսեան, 19րդ դարուն Ս. Իգնատիոսի բակլայ կուտար ամէն հիւանդի, մասնաւորապէս անոնց, որոնք վարակւած էին ժանտախտով: Հայ Պօղոս, առանց բժիշկ ըլլալու, փորձով նկատած է Ս. Իգնատիոսի բակլային յատկութիւնները: Նոյնպէս կը թողու 28 էջնոց գրքոյկ մը, որ կը խօսի նոյն բակլային բուժական յատկութիւններուն մասին, յօդուածներ մայրի եւ շոճի ծառերուն բժշկական օգտութիւններուն մասին, ինչպէս նաեւ անասնաբուժութեան վերաբերեալ: Ասոնք գրւած են 1846 թուականներուն:

Ցետոյ Տոքթ. Արթին ներկայացուց ուղեղի եւ ողնուղեղի սուր թաղանթատապի հետաքրքրական պարագայ մը, եւ չիճուկին բարերար ազդեցութիւնը:

Հայ Բժշկ. Միութիւնը իր ժողովներուն գիտական բոլոր վիճաբանութիւնները կը հրատարակէ Թռուցիկի ձեւով կանոնաւորաբար:

ԱՆՄԱՀԸ

«Մենք չունինք ոչ Պանթէոն, ոչ ալ միջազգային պողոտաներուն վրայ տիրապետող յիշատակարաններ: Բայց ինչ որ, ահա քառասուն տարիէ ի վեր կը տանինք մեր ուսերուն վրայ, կրնայ յարգանքի հրաւիրել ամբողջ սերունդներ»: (Դրօշակի խմբ., Մարտ):

Ո՛չ իսկ հողակոյտ մը, իր սիրած, նուիրած հայրենիքին մէջ, որ յիշեցնէր գալոց սերունդներու մեծ Հայու, մեր անգուգական վարպետի այնքան ողբերգական վախճանը:

— Ապերախտ եւ թշուառական հայրենիք, ըսեն գուցէ շատերը, մեզմէ երջանիկ, մեզմէ լուսաւոր աստղերու տակ ծնածագները, նման իրողութեան մը հանդէպ:

Մենք մեր հայրենիքին անէծք եւ կշտամբանք չունինք այս առթիւ եւ ո՛չ իսկ տրտունջ եւ բողոք:

Ինք, մեր հոյակապ Քրիստափորն իսկ դժգոհ չէ այսօր իր տարագիր դամբարանին մէջ, երբ իր եւ մեր «երազը դեռ երազ մնաց»...

Ճակատագրի ինչպիսի՜ ներդաշնակութիւն իր ստեղծած գործին, իր կեանքին եւ մահուան, ինչպէս նաեւ մեր այսօրուան իրականութեան մէջ:

*
* *

Հայրենիքի փրկութեան տենչը, որ եղաւ խորհուրդն իր կազմակերպած եւ ղեկավարած կուսակցութեան, խմորուեցաւ եւ ձեւաւորուեցաւ մեր պատմական հայրենիքէն դուրս, Մոսկուայէն Թիֆլիս: Այդ տեղերէն էր, որ ան կրցաւ թափանցել բռնութեան եւ խաւարի մէջ հեծող հայկական գաւառները, տեսնելով ո՛չ միայն օրուան ողբերգութիւնը իր սարսռազդեցիկ բոլոր ծալքերուն մէջ, այլ եւ այն գերագոյն միջոցները, որոնք պէտք էին իբրեւ պատմական անհրաժեշտութիւն, կռուելու «մեծ ոսոխին» դէմ: Հող— իրական «դժոխք»էն հեռու բոլորովին տարբեր տնտեսական եւ քաղաքական պայմաններու այդ միջավայրին մէջ էր, որ Քրիստափորը իր մեծ հայրենասէրի բոլոր առաքինութիւններով օժտուած կամքովը կրցաւ ո՛չ միայն իր այլ եւ հայ առաջաւոր մտաւորականութեան մէջ չէզոքացնել միջավայրի եւ օրուան յատուկ մտայնութիւններն ու ձգտումները, տեղ տալով սեփական երկրի եւ ժողովրդի ազատագրութեան մեծ գաղափարին:

«Առաջին անգամն էր երկար դարերէ ի վեր որ ստեղծուած էր հայ կեանքի մէջ մի ծաւալուն կազմակերպութիւն — միանգամայն ժողովրդական եւ քաղաքական— որ կոչուած էր իր ուսերի վրայ տանելու ցեղի ազատութեան պայքարը» (Մ. Վարանդեան):

Անկէ յետոյ տասնեւհինգ տարի շարունակ (1890 1905) Քրիստափորը իբրեւ ճարտար ղեկավար, հետեւեցաւ քայլ առ քայլ այն բոլոր շարժումներուն եւ գործողութիւններուն, որոնց իրական «ստեղծող»ն ու թելադրողն էր ինք: Ճիշդ է, որ անձամբ չտեսաւ պայքարը բուն տեղին վրայ, բայց վարեց զայն հզօր իմացականութեամբ, եւ միշտ կատարեալ բարեխղճութեամբ: Ան յաճախ մեքենավարն էր այն հսկայ եւ բարդ կառուցուածքին, որ տարածուած էր բովանդակ հայկական գաւառներուն մէջ: Նաւապետը իր ղեկավարման կէտէն չի կրնար տեսնել բուն նաւին խորքը գործող բարդ մեքենականութիւնը, եւ սակայն գիտէ որ մեքենան կը շարժի եւ կը գործէ իր իսկ անմիջական ղեկավարութեան եւ պատասխանատուութեան տակ:

Դաշնակցութեան հիմնադիրը երկրէ երկիր չափեց միշտ ղեկը ձեռքը:

Եւ դարձեալ դուրսէն, օտար ափերու վրայ ան զգաց բուն վտանգը, որու զոհն էր հայութիւնը: Ան չափեց Եըլտըզի չարաչէտ տիրոջ մեծութիւնը, որու դէմ հարկ էր գործել նոր միջոցներով եւ նոր զէնքերով:

Իրական «հերակլեան պայքար» մըն էր այս յղացումը, որուն համար երկրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք վազեց յեղափոխական վարպետը, ճարելու անհրաժեշտ միջոցները: Միշտ հաւատարիմ իր ղեկավարի կոչմանը, ան անձամբ կատարեց գործի պահանջած ամէն մէկ մանրամասնութիւնը:

Վայրկեան մը, սակայն, վրիպեցաւ այդ անգուգական ղեկավարը, եւ այդ սխալը եղաւ աղիտաբեր Դաշնակցութեան եւ հայութեան համար:

Այն ժամանակ երբ ան պէտք էր հաստատ վճռականութեամբ կենար իր ղեկավարի դիրքին վրայ, ուղղութիւն տալու համար շարժող մեքենային, թողուց իր բուն տեղը եւ մտաւ բուն շարժումին մէջ:

Եւ կատարուեցաւ այն, ինչ անսպասելի էր եւ անհաւատալի:

Դիպուած մը՝ կոյր եւ անողոք՝ խլած էր Քրիստափորի կեանքը, դեռ գործը չսկսած:

Մնաւ նաւապետը, անգութ փոթորիկներու դէմ ճակատած պահուն. մնաւ հայրենի ջրերէն հեռու, օտար տարածութիւններու մէջ:

Նաւը շարունակեց նաւարկել սակայն, միշտ նոյն ուղիներով եւ ի խնդիր նոյն նպատակին:

Քսան հինգ տարիի միջոց մը կը հեռացնէ մեզ այդ օրերէն: Ինչե՜ր անցան ու դարձան մեր իրականութեան մէջ:

Ցոյսի եւ յուսահատութեան, խանդավառութեան եւ տրտմութեան, վերածնունդի եւ արիւնի ելեւէջներով հարուստ այս ժամանակաշրջանին Քրիստափորի շունչը, անոր կազմակերպչական տաղանդը մնացին միշտ իր հիմնած կուսակցութեան ներքին ուժը, նեցուկն եւ պահապանը:

Որքան ալ ան մնաց համեմատաբար նեղ շրջանակի մը ժամանակակից ծանօթն ու մտերիմը, այնուամենայնիւ իր հմայքի մեծութիւնը վարակեց աւելի լայն շրջանակներ: Բազմութիւններ կախարդուեցան, այդ իրապէս կախարդական մեծութենէն:

Ժամանակն ու իր անողոք պահանջները թոյլ չտուին Դաշնակցական նոր սերունդին՝ արժանապէս ուսումնասիրելու վարպետի կեանքը: Չէ՞ որ, մայր հողը քսանհինգ տարի յետոյ իսկ, հնարաւորութիւն չունեցաւ իր խոր գիրկը առնելու անոր աճիւնը:

Քրիստափորը օտար հողին մէջ, Քրիստափորը չուսումնասիրուած իր բովանդակ մեծութեանը մէջ, կը մնայ տեւական խորհուրդը հայ ապատատենչ սերունդներուն: Իր բնական դառնութեան հետ, այս խորհուրդը կ'ըսէ մեզի.

— Սիրել ու գնահատել հայրենիքի եւ հայրենի ժողովուրդի համար աստուածային վեհութիւն մըն է, ներշնչում մը: Հայրենիքէն հեռու Հայը անմահ չի կրնար ըլլալ այս ներշնչումին, եթէ գիտակից է իր մարդկային կոչմանը:

— Հայրենիքի դատին զոհուած գոհաբերութեան գնահա-

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼ[ԵԱՆ]

Մեր նորագոյն [...] թեան մէջ, 19րդ դարու [...] րուն սկսած գրական վեր[...] թիւնը չէր կրնար ամբո[...] նկատուիլ, ինքնիրմով [...] բարել մեզ, եթէ իր հե[...] րեր քաղաքական վեր[...] թեան ձգտում:

Գրական-մշակութային [...] լիր շարժում հնարաւոր [...] այն ազատութեան մէջ, [...] տութիւնը կը թագաւորէ [...] թեան վերացումէն յետոյ [...] զատ պայմաններու տակ, [...] կալ կեանքի մէջ ծնող գր[...] նութեան կամ թափը [...] պակսի, կամ կեանքը [...] պակսի եւ կամ հերմանե[...] ծաղկի մը պէս վա[...] կեանք պիտի ունենայ, [...] զօրաւոր ու վերանորոգո[...] շի, առանց տեւական[...] բռնութեան մէջ ծնող գ[...] նութիւնը կամ պիտի սպ[...] կէ բռնութեան, տիրող[...] տեւաբար ժողովրդական [...] ըլլայ, ժողովուրդի հոգին [...] ուած զանձը չպիտի գ[...] կամ ընդհակառակն պիտ[...] հարի բռնութեան հետ, [...] ծառանայ բռնութեան դէ[...] նուն ամէն կարգի ա[...] թիւններու, զոհելով [...] թափը, ե՛ւ իր կենսու[...] թիւնը ե՛ւ իր վեհ առա[...] թիւնն ու վերանորոգող [...] Երկրորդ պարագային, [...] նութիւնը կը դառնայ [...] ղական, ժողովուրդի [...] քալուած ու սպասարկ[...] րութեան գերագոյն ու [...] շահերուն,

19րդ դարուն սկսա[...] գրական զօրեղ շարժում[...] մանի թէ մէկ թէ միւս [...] ամէն անհրաժեշտ պա[...] ները ունէր ծառայելու [...] ղովուրդին, արտայայտե[...] նոր ձգտումները, երա[...] իղձերը: Բաւական էր [...] պուտ մը այլասիրական, [...] բնասիրական զգացում, [...] գի բնութենէն օժտուած [...] իր տաղանդը, գրիչը [...] դնէր ազգային դատին [...] ղանչեցի, ազգային ցա[...] որ ըստ երեւոյթին դառ[...] եւ դատին բուն տէրը — [...] վուրդը — դատախազ [...] Սթեփանոսէն Պերլին պա[...] փաք մը դատ ստեղծելու [...] Խրիմեան Պերլինէն վե[...] ձին հանդիսաւորապէս [...] նաւորէ որ Հայկական դա[...] կայ միայն ֆիզիկական [...] ցաւը կրնայ դատի նիւ[...] բայց երբեք դատ: Ցաւը [...] դագին վիճակ է, իսկ [...] ինչպէս այսօրուան, [...] երեկուան աշխարհը [...] ցաւեր դարմանելու, [...] տաւոր՝ դատեր կարգա[...] թէեւ աւա՛ղ, յաճախ (մեզ [...] մար մի՛շտ) անիրաւ ու [...] րող դատաւոր,

Մեր գրական շարժու[...] լայննար, կը խորանար [...] յին ցաւին, ազգային [...] շուրջ: Աբովեանէն Պէշ[...] լեան, Րաֆֆիէն Խրիմ[...] ճող այդ շարժումը կ'ըլ[...] րերը, ժողովուրդի մէջ [...] ծնական շրջանի սա [...] նութիւնը կը սկսէր ու կը [...] ջանար խոշոր հարցանիշ[...] եւ ուրկէ՞ պիտի գայ [...] թիւնը: Անոնք զանգա[...] կը հնչեցնէին զանգը [...] մարգարէներ՝ կը նայէին [...] ւոր հորիզոններուն, իր[...] երկնային յափշտակու[...] մը կարծես, անձկութեամբ [...] դավառութեամբ, հաւատ[...]

[...]տութիւնը կրնան ընել [...] կը շահին վերջնական յաղթ[...]

Եւ այնքան ժամանակ [...] քան մեր մէջ հաւատար[...] կ'արձականգէ այս խորհ[...] ձայնը, անմահ է Քրիստ[...] Ան կը մնայ մեզ հետ, մեր [...] տերուն եւ հոգիներուն մէջ [...] առաջնորդը մեր պայքարին:

Ս. ԹՈՔ[...]

...պաշտէին գալիքին որ չէր գար եւ սակայն իրենք (ինչպէս Րաֆֆին) կը տարփողէին զայն առանց զեռ եկած ըլլալու։ Աղաւնիները, քաջորդիները, Ասլանները, Խենթերը մեր պատմութեան խորհրդաւոր թելադրանքը, յուզիչ հրաւէրներ էին մեր ժողովուրդին։ Ոչ թելադրանքի ու հրաւէրի բնոյթը եւ ոչ ալ զանոնք ընդունողը չէին կրնար երեւակայել թէ որքան ահաւոր պիտի ըլլար գալիքը, ո՛րքան արիւնափառ պայքարներ պիտի ծնէին իրենց մեր կեանքին մէջ զոած ու երգած անպատում ցաւեր, թէ ինչպէս այդ ցաւը պիտի մեծնար, մեծնար ու հսկայանալէ ցասում դառնար, անհամար բազմութիւններու ձեռքին դրօշակ պիտի ծառայէր յանուն մեր հայրենիքի ազատութեան բարիքին։ «Խորհրդաւոր շշուկը» անցած էր «մեր աշխարհէն», տրամադրութիւնները ստեղծուած, «կայծերը» պատրաստ էին, խենդերը ծնած ու հասակ առած էին, ղեկավարութիւնը չկար. շարժումը, ժամանակը, իր մարդը ծնած չէր, որ իր մէջ խտացուցած ըլլար ժողովուրդին բոլոր իղձերն ու ձգտումները, յոյսերն ու երազները, հաւատն ու քաջութիւնը, ազատութեան սէրը, եւ ընդունակ ըլլար այդ սիրոյ համար, ժողովուրդի համար, մինչեւ ողջակիզում, ինքնազոհաբերութեան երթալու։ Մարդ մը որ բնականէն կոչում ունենար, առաջնութիւն ունենար ցրիւ բոլոր տրամադրութիւնները հաւաքելու, կեդրոնացնելու, այդ տրամադրութիւններէն կերտելու շարժումը, շարժումին տալու իր շունչը, ուժեղ բովանդակութիւն։ Որ կարողանար հերոսապաշտութեան ու հերոսացման ճանապարհով հայրենապաշտութիւնը հասարակաց կրօն հռչակել։

Եւ ահա, 19րդ դարուն սկսած մեր մշակութային վերածնութիւնը քառորդ դարու իր վազքին յետոյ, կը զարնուի մեր ցուրտ իրականութեան։ Թեւակոխոր կ'ըլլայ, միանգամընդմիշտ հաստատուած որ շարժումը, վերածնութիւնը չի կրնար ամբողջական նկատուիլ եւ ինքնիրմով բաւարարել մեզ՝ ցորչափ քաղաքական վերածնութիւնը չսկսիր եւ իր հունի մէջ պաշտպանութեան տակ կ'առնէր մեր մտաւոր վերածնունդը։ Այսպիսի շատ բնական պայմաններու պատրաստած հողէն ծնունդ կ'առնէ հայ յեղափոխութիւնը։ Հայ յեղափոխութիւնը ի վերջոյ կ'առնէ Հ. Դաշնակցութեան անունը։ Դաշնակցութեան ամենահզօր զարբինը կը հանդիսանայ լենայ երրորդութիւն մը.— Քրիստափոր Միքայէլեան, Սիմոն Զաւարեան եւ Ռոստոմ։

Քրիստափոր բնականէն կոչում ունեցող, առաջնակարգ անձնաւորութիւն է, որ իր մէջ խտացուցած է մեր ժողովուրդի իղձերն ու ձգտումները, յոյսերն ու երազները, հաւատն ու քաջութիւնը։ Մէկը որ կրցած է յաղթահարել իր մարդկային բոլոր տկարութիւններէն զատ նաեւ բնական թերութեան, կաղութեան։ Անձնական հաճոյքի, վայելքի բոլոր մոլութիւններէն զերծ է։ Ինչպէս կը նկատէ ընկեր Ահարոնեան, իր հզօրագոյն սիրոյն, փոքրիկն Թուրիկի սիրոյն ալ յաղթած է։ Սեփական կեանքը թանգ է իրեն համար, որովհետեւ այդ կեանքը նուիրած է բռնաւորը զարնելու, բռնութիւնը իր գահուն վրայ սասանեցնելու գործին։ Մաքրակրօն իդէալիստ մը, որ կարծես կապ չէ ունեցած այս աշխարհի հետ, եւ խորհրդաւոր ուժի մը կողմէ ժամանակաւոր ղրկուած է մեզի, որպէսզի իր պայծառ պատկերին պէս, իր սրբական շունչով կազմակերպութիւն մը ստեղծէ։

Իր հետեւորդներուն մէջ զոհաբերութեան, այլասիրութեան, հայրենասիրութեան ու հերոսութեան կրակներ վառելու համար, Քրիստափոր ընտրեց սեփական կեանքի օրինակը, ինքնազոհողութեան ճանապարհը, յանուն հայրենի իրաւունքին, սեփական ժողովուրդի բարիքին։ Քրիստափոր իր մէջ անձնաւորած է քաղաքական մարդը, առաջնորդը, հերոսը եւ հանճարը, որոնք կը բնորոշեն գերմարդը։ Քրիստափոր իր դէպի մահը հէքեաթունակ վազքով շատ աւելի հեռուները ձգած է. երբեմն շարժման տիրական վարիչները պիտի մեռնին, որպէսզի շարժումին տան իրենց անունը։ Քրիստափոր իր ընկերներուն եւ իր ժողովուրդին ցոյց տուաւ բովանդակ այն սքանչելիքը, որ կայ ինքնամոռաց մահուան մէջ, գաղափարի համար։

1905ին Վիտօշի ստորոտը վրէպով պայթող ռումբը թէեւ զոհերու թանկագինը խլեց մեզմէ, սակայն բարիքներու մեծագոյնը գործեց մեր ժողովուրդի համար, լուսաւորելով մեր խղճմտանքը։ Այդ չարաղէտ ռումբը յափշտակեց մեզմէ Քրիստափորը (մարմինը), որպէսզի մեզի տայ քրիստափորիզմը, սրբազան կրօն մը, որ կը նշանակէ թէ մէկը երբ բան մը կը քարոզէ, գաղափար մը կը ներկայացնէ, պարտաւոր է ինքը առաջինը զոհուիլ, եթէ զոհեր անհրաժեշտ են։ Որ խօսքը առանց գործի արժէք չունի։

Մենք որ չտեսանք Քրիստափորը, ջանանք լաւագոյն կերպով սերտել անոր կեանքը, որուն մէջ անսահման պաշտամունք պիտի տեսնենք այս ժողովուրդին համար. աւելի լաւ սերտենք անոր մահը, որուն մէջ կայ յարաբերական գեղեցկութիւնը Եսի Ժխտման, յանուն ընդհանրութեան եսին։

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲՌՆԱԳՐԱՒՈՒՄ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի (22 փետր.) մէջ, «կազմակերպենք գիւղական բնակչութեան միջոցների ներգրաւումը.— Պարտադիր աւանդների գանձումը գիւղում» խորագիրներուն տակ, ահա թէ ի՛նչ կը գրէ հայ կոմունիստ մը.

— «Կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին նոյեմբերեան լիակատար նիստը կը մատնանշէր որ հողերու համայնացման գործին մէջ խոշոր դեր պիտի կատարեն գիւղացիներու «պարտադիր աւանդները»։ Որոշուած է պետութեան կողմէ այդ աշխատանքներուն համար յատկացուած ամէն ռուբլիի դիմաց ձեռք բերել հաւասար գումարով աւանդ։

Անդրկովկասեան գործավարներու խորհրդուրդը, 5 փետրուարին, որոշեց որ գիւղացիները պարտաւոր են աւանդ դնել վարկային ընկերութիւններու մէջ։ Այդ աւանդներուն նպատակն է ապահովել գարնանային ցանքի նիւթական միջոցները։

Աւանդները գանձելու նպատակով կազմուած հանրապետական յանձնաժողովը արդէն մշակած է գաւառներու եւ շրջաններու գանձելի գումարներու սահմանները։

Կուտանք կարգ մը շրջաններու պարտադիր աւանդներու գանձման քանակը.—

Երեւանի գաւառ	263,000 ր.
Լենինականի «	149,000 ր.
Լ. Փամբակի «	151,000 ր.
Սեւանի «	146,000 ր.
Զանգեզուրի «	71,000 ր.
Ընդհ. գումար	780,000 ր.

Այս շրջաններուն մէջ մասնաւոր մարմիններ պիտի աշխատին քննել յիշեալ գումարներուն չափն ու սահմանը։ Գիւղերու բնակիչներէն գանձուելիք պարտադիր աւանդի չափը որոշուելու ատեն՝ նկատի պիտի առնուի անոնց եկամուտի չափը։ Այսպէս՝

Եկամուտ		Աւանդ
150 ր.	համար վճարել	3 ր.
150-300 ր.	« «	6 ր.
300-500 ր.	« «	15 ր.
500 1000 ր.	« «	50 ր.
1000է աւելի	« «	300ր.

Անոնք, որ 300 ռուբլի եկամուտ ունին, իրենց պարտադիր աւանդը պիտի վճարեն երկու անգամէն, առաջին կէսը մինչեւ 1 մարտ, երկրորդ կէսը մինչեւ 1 ապրիլ։ Մինչեւ 1000 ռուբլի եկամուտ ունեցող գիւղացի մը պարտադիր աւանդը պիտի վճարէ որոշումէն 15 օր յետոյ, աւելի եկամուտ ունեցողը 10 օր յետոյ։ Այդ աւանդները վարկային ընկերութիւններուն պիտի վճարուին 2.5 տարի պայմանաժամով։ Վարկային ընկերութիւնները մինչեւ պայմանաժամին լրանալը (2 5 տարի) պիտի վճարեն տարեկան 6 տոկոս։ Պայմանաժամը լրանալուն՝ պարտադիր աւանդները պիտի վերադարձուին իրենց տէրերուն։

Բոլոր այս աւանդները, որոնք կը գանձուին գիւղացիներէն, պիտի ծառայեն գիւղատնտեսական հիմնադրամ մը ստեղծելու եւ գարնանային ցանքերու կառավարական աշխատանքները թեթեւցնելու»։ Այսինքն, գիւղացիներուն դրամը կ'առնեն, գիւղացիին դրամովը գիւղացին կ'աշխատցնեն եւ յետոյ կը պոռան թէ կառավարութիւնը այս տուաւ, այն տուաւ գիւղացիներուն։

ՃԱԳԱՐԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ յօդուածագիր մը կը գրէ.— «Հայաստանի շուկային վրայ միսը չպակսեցնելու համար կ'արժէ զբաղիլ ճագարաբուծութեամբ։

Ճագարները դիւրին կ'ընտելանան մեր կլիմային, սնունդի մասին շատ խստապահանջ չեն, գրեթէ ամենակեր են։ Շուտ կ'աճին, 8—12 ամսուան մէջ արդէն արբունքի կը հասնին։ Կը բազմանան չափազանց արագ, տարեկան կը ծնին 3-4 անգամ, բերելով 4-8 ձագ, երբեմն աւելի։

Ճագարին միսը իր համով շատ քիչ կը տարբերի հաւի կամ հնդկահաւի միսէն, մանաւանդ երբ տապկուի։ Սննդական նիւթերու բաղադրութեամբ կը գերազանցէ միւս միսերը, այնպէս որ օգտակար կը համարուի երախաներու եւ հիւանդներու համար։ Մորթն ալ յարգի է, կաշին կը գործածուի ճարտարարուեստի մէջ։ Բուրդով, (եթէ ճագարը երկար ստեւ ունի,) տաք հիւսուածեղէններ կը շինուին։ Ականջներէն, թաթերէն եւ պոչերէն լաւ սոսինձ կը պատրաստուի։ Աղբը պարարտանիւթ է պարտէզներուն համար։

Ֆրանսայի մէջ մօտ 400 գործարաններ կ'աշխատին ճագարի բուրդին վրայ։ Պելճիքա, իր գործարաններուն համար գործածելէ զատ, տարեկան քանի մի միլիոն մորթ կը ղրկէ Անգլիա։ Ամերիկա տարեկան 150—200 միլիոն րբլ. արժէքով ճագարի մորթ կը ներածէ։ Ճագարաբուծութիւնը բոլորովին նոր եւ արդիւնաւէտ ճիւղ մըն է կենդանաբուծութեան մէջ։

Հայաստանի մէջ կարելի է աճեցնել ազնուացեղ եւ սպիտակ էնկիւրիի ճագարը, որ կը կշռէ 3—4 քիլօ։ Այս ճագարը տարեկան կուտայ մօտ 250 կրամ բուրդ, քիլօն՝ 15—20 ռուբլի։

Մսատու ճագարներուն մէջ լաւագոյնն է պելճիքական ճագարը, որ կը կշռէ 6—8 քիլօ։ Ազնուամորթ կը համարուին Ա) կապոյտ ճագարը, որուն մորթը հաճելի եւ հաւասարագոյն գոյն մը ունի (կապոյտ մոխրագոյն), Բ) արծաթափայլ ճագարը, որուն մորթը շատ յարգի է, (մազերը սեւ են, ծայրերը սպիտակ)։ Այս վերջին ցեղին մորթը շատ արժէք ունի, թէեւ միսը քիչ է։

ՇԵՐԱՄԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի բնական պայմանները չափազանց նպաստաւոր են շերամաբուծութեան։ Մասնաւորաբար 15 շրջաններ կան, որոնք կը համարուին շերամապահութեան կեդրոններ.— Մեղրի, Ղափան, Գորիս, Դարալագեազ, Իջեւան, Շամշադին, Ալլահվերդի, Վաղարշապատ, Աշտարակ, Կոտայք, Ղուրդուղուլի, Վէդի, Ղամարլու, Հրազդան, Երեւան։ Առաջին տեղը կը գրաւեն Մեղրին, Ղափանը, Գորիսը, Իջեւանը։

Խորհրդային ամբողջ Միութեան մէջ Հայաստանն է, որ կ'արտադրէ ընտիր շերամի հունտը։ Հայկական շերամի հունտն է, որ գրաւած է պարսկական շուկան։ Անցեալ տարի Պարսկաստան ղրկուած է 80 հազար տուփ։

Հայաստան անցեալ տարի սպառեց 2345 տուփ։ Եւ խոզակի արտադրութիւնը կը հասնի հարիւր թոնոյի։

Մեղրիի մէջ սկսած են շինել հնտազտումի գործարան մը, որ պիտի ըլլայ ամէնէն մեծը Ռուսիոյ գործարաններուն։ Թէեւ թթենիները ամբողջովին չեն օգտագործուած, սակայն յարմար նկատուած է նոր ծառեր տնկել։ Գիւղեր կան, ուր փոխանակ թթենիներուն տերեւները օգտագործելու, կը քաղեն թութը եւ օղի կը պատրաստեն։

ԲՈՐՈՏՈՒԹԻՒՆԸ

Աստուածաշնչական այս ահաւոր հիւանդութիւնը, միջին դարու ընթացքին ամբողջ Եւրոպական վարակելէ յետոյ, կամաց կամաց տեղի տուաւ եւ կորսուեցաւ։ Եւ Լուդովիկոս ԺԴ. ջնջեց 23 օգոստոս 1693ին բազմաթիւ ուրկանոցներ։

Սակայն ԺԹ. դարուն վերջերը բորոտութիւնը դարձեալ երեւցաւ Ֆրանսայի մէջ, մասնաւորաբար վարակման նախկին բոյներէն (Պրըթանըը, Պիրենեանլեռներուն եւ ստորին Ալպեան շրջանին մէջ)։ Հին բորոտներու զաւակներն էին, որ դարձեալ կը վարակէին Ֆրանսան։ Միւս կողմէ Արեւելքի Ֆրանսական գաղութներէն զինուորները կը բերէին պժգալի ախտը։

Այսօր հեղինակաւոր անձեր կը պնդէին թէ բորոտներու թիւը կ'անցնի մէկ միլիոնը։ Հիւանդանոցները բաժիններ ունին, ուր դրուած են բորոտներ, առանց երբեք բժշկութեան յոյսն ունենալու։

Փարիզի Սէն-Լուի հիւանդանոցին պարիսպներէն ներս մասնաւոր տաղաւարի մը շինութիւնը կը շարունակուի արդէն։ Այնտեղ պիտի պատսպարուին բորոտները, զորս փրոֆ ժանսէլմ խնամքով կը պահէ։ Մարսէյլ եւս շուտով պիտի ունենայ ուրկանոց մը։

Անշուշտ բաւական չեն անոնք, որովհետեւ ծայրագոյն Արեւելքը, Մատակասքարը, Խաղաղականի կղզիները, Նոր Քալեդոնիան անընդհատ կը վարակեն Ֆրանսական գաղութը։

Այս պատճառաւ, կար նահանգին Վիլպոն վանքը, որ կը գտնուի խորունկ անտառի մը մէջ եւ պաշարուած է պարիսպներով, վերածուեցաւ ուրկանոցի։ Այսուհետեւ այս վանքը պիտի դառնայ բորոտութեան բժշկութեան կեդրոն մը։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԵՒ ՓԵՏՐ. 18

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Մեր գիւղին համար վարժութիւն եղած է ամէն տարի այս զոյգ տօները նոյնացնել։ Այսպէս ալ կը թելադրէ ոչ միայն թուականի մօտիկութիւնը այս երկու ազգային դէպքերուն, այլեւ իրենց իմաստի եւ բովանդակութեան նմանութիւնը։

Այս տարի հանդէսը մասնաւոր շուքով տօնուեցաւ քաղաքապետութեան սրահին մէջ, ուր բոլոր աթոռները գրաւուած էին եւ ժողովուրդէն մաս մըն ալ ոտքի վրայ կը մնար։ Ընկ. Գույումճեան գեղեցիկ ճառով մը բացատրեց փետր. 18ի պատմութիւնը եւ նշանակութիւնը, յետոյ տեղի ունեցաւ «Վարդանանց պատերազմ»ի բեմադրութիւնը խնամուած պատրաստութեամբ մը։ Դերասանական խումբի տղաքները մեծ ճիգ թափած էին լաւագոյն պատրաստութեան մը համար։ Շատ բնական եւ յաջող էին Վարդանի դերին մէջ Պ. Գաբրգին, Վասակի դերին մէջ Պ. Ալէքսանեան, Միհրներսեհի դերին մէջ, Պ. Տօողեան։ Տարազներու հայթայթումը ստանձնած ըլլալով ընկ. Բարթող, տօներէ ճարած եւ քիչ ծախքով պատրաստած էր պատմական տիպարներու համապատասխանող հագուստներ։ Ցուցիչ էր ու խանդավառութիւն ստեղծեց Աւարայրի հայ բանակին մուտքը բեմին վրայ, հայկական դրօշով։

Հանդէսի ընթացքին աճուրդ մը տեղի ունեցաւ, ուրկէ գոյացաւ 326 ֆրանքի գումար մը։ Թէ այս գումարը եւ թէ ներկայացման ամբողջ հասոյթը, 1400 ֆրանք յատկացուեցաւ «Դաշնակցութեան Տուն»ի գնման, Փարիզի մէջ։ Դերասանական խումբը նոյն նպատակին նուիրեց 100 ֆրանք։

Հաւաքոյթը անցաւ շատ յաջող թէ նիւթապէս եւ թէ մանաւանդ բարոյապէս։

Ներկայ մը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՓԵՏՐ. 18»Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Մարտ 9ին տեղի ունեցաւ «Փետր. 18»ի հանդէսը։ Հակառակ տօնական օր ըլլալուն՝ սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։

Օրուան նախագահը քանի մը խօսքով բացաւ հանդէսը եւ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս երգել «Մեր Հայրենիք»ը։ Ցետոյ հրաւիրուեցաւ խօսելու ընկ. Աշոտ Արծրունին, որ լայնօրէն պարզեց թէ ի՛նչպէս ծնունդ առաւ եւ կազմակերպուեցաւ ազգային — յեղափոխական այդ մեծ շարժումը։ Կանգ առաւ մասնաւորապէս բոլշեւիկներու բռնութիւններուն, կատարած բանտարկութիւններուն եւ նենգութիւններուն վրայ։ Պատկերացուց նաեւ գաղութներու ներկայ վիճակը։

Գեղարուեստական բաժինը, գլխաւորութեամբ Տիկ. Մառի Զառացեանի, շատ յաջող անցաւ։ Մասնաւորապէս գեղեցիկ էին արտասանութիւնները Օր Գայիանէի, Գասպար Տէրմանեանի եւ Ղեւոնդ Թորոսեանի։ Նոյնպէս գնահատելի էր Նուրհան Թագւորեանի կազմած երգչախումբը, որ հանդէսը համեմեց ազգային - ժողովրդական երգերով։

Եղան հարցումներ, որոնց ընկ. Աշոտը փաստերով պատասխանեց։ Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով։

Ա. Օհանեան

ՊԷՍԻՐԻԿՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պէսիրիկի Հայրենակցական Միութեան երեկոյթը ի նպաստ Անատոլուի բեկորներուն տեղի ունեցաւ մարտ 9ին, Սալոն Սփանեոլի մէջ։ Թէեւ նոյն օրը Սեբաստացիներն ալ երեկոյթ մը ունէին անմահ Մուրատի յիշատակին, սակայն գրեթէ մեր բոլոր աթոռները գրաւուած էին։ Նախագահ Պ. Կիւմիւշեանը քանի մը խօսքով բացատրեց երեկոյթին նպատակը։

Երգեր եւ արտասանութիւններէ յետոյ, ներկայացուեցաւ «Շողոքորթ»ը։ Դերակատարները, հակառակ իրենց անփորձութեան, կրցան առանց սխալի կատարել իրենց դերը ղեկավարութեամբ Պ. Գաբրիէլեանի։ Հանդէսը փակուեցաւ ուրախ մթնոլորտի մէջ։ Զուտ հասոյթ եղած է 820 ֆրանք որ ղրկուեցաւ «Յառաջ»ի, իր նպատակին յատկացուելու համար (տես «Յառաջ», 12 մարտ)։

Այս առթիւ յիշենք թէ վարչութիւնը մեծ դժուարութեան կը հանդիպի աղջկան եւ կնոջ դերակատարներ գտնելու համար, որովհետեւ շատեր կը խորշին իրենց աղջիկը կամ ազգականուհին բեմ հանել։ Նոյնիսկ այս հոգեբանութիւնը ունեցող երիտասարդներ ալ կան...

Պ. Նանեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԹԱՒՐԻԶ, 27 փետր..— Վշտալից սրտով, զգածուած խորին շնորհակալութիւններս եմ յայտնում Ատրպատականի թեմի առաջնորդ գեր. Տ. Ներսէս Արք. Մելիք Թանգեանին, Դաշնակցական եւ Հնչակեան յեղափոխական կուսակցութիւններին, ամուսնուս նախկին աշակերտներին, Թաւրիզի Կենտրոնական դպրոցի, երկսեռ Գիմնազիոնի, Արամեան և Հայկազեան դպրոցների, թէ՛ հոգաբարձական եւ թէ՛ ուսուցչական կազմերին եւ Թաւրիզի Հայոց Կուլտուրական Միութեան, որ ամուսնուս թաղման օրը ի յարգանս նրան— դադարեցրին իրենց պարապմունքները եւ ներկայ գտնուեցին տխուր հանդէսին։

Խորին շնորհակալութիւնս եմ յայտնում նաեւ ա՛յն հաստատութեանց, հիմնարկութեանց և մասնաւոր անձանց, որոնք հեռուից այս ծանր օրերին վշտակից եղան եւ ցաւակցեցին թէ՛ հեռագիրներով եւ թէ՛ նամակներով։

Վերջապէս խորին շնորհակալութիւնս եմ յայտնում Թաւրիզի հասարակութեանը, որ առանց խտրութեան, ինչպէս կարեկից եղաւ, անտանելի օրերիս, տաք զգացմունքով, մեծ ու փոքրով շրջապատեց զաւակներիս, ձգտելով թեթեւացնել վշտիս բեռը։

Հայ ժողովրդի զրկումն էի ես, զարկը չէի։

Այրի Շ. Խանազատ

* *

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(11 Square Alboni Métro Passy)

Հ. Բ. Ը. Միութեան մատենադարանը հանրութեան բաց է երկուշաբթի, երեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը, ցերեկէ վերջ ժամը 2.30էն 6.30։ Ուրիշ օրերու համար կարելի է ժամադրութիւն առնել գրադարանապետէն։

Միութեան մատենադարանը նախորդ տարուան ընթացքին մեծապէս ճոխացուց իր հայերէն գիրքերու եւ պարբերականներու հաւաքածոները, եւ հետզհետէ աւելի ճոխացնելու վրայ է զանոնք։

Անոնք որ կը փափաքին ուսումնասիրել ազգ. հին եւ ժամանակակից պատմութիւնը, հայկական հարցը իր բոլոր շրջաններուն մէջ, եւ առ հասարակ հայկական մշակոյթի եւ հայ կեանքի զանազան երեւոյթներն ու Հայոց դրացի ժողովուրդներու պատմութիւնն ու կենցաղը, շատ հարուստ աղբիւրներ պիտի գտնեն Միութեան մատենադարանին մէջ, ամենամեծ դիւրութեան եւ լաւագոյն հիւրասիրութեան հետ։

Մատենադարանին վարչութիւնը ծրագրած է բանախօսութեանց շարք մը, որոնք պիտի ծանուցուին իրենց ատենին։

ընտրութեանց առթիւ Մոսկուա կը վախնայ որ գիւղացիներու դժգոհութիւնը քաղաքական ձեւ մը ստանայ։

Կը հաստատուի թէ գիւղացիներու դիմադրութիւնը Թուրքեստանի եւ Կովկասի լեռներուն մէջ մտահոգիչ համեմատութիւններ առած է եւ թէ գիւղացիներու կողմէ ցանքի գործադուլը եւ արջառի կամաւոր փճացումը հապճեպ նահանջի ստիպած են բոլշեւիկ վարիչները։

Մոսկուայի մամուլը կ՚աշխատի ծայրայեղութեանց պատասխանատուութիւնը նետել «իմաստակ համայնավարներ»ու, «խանդավառ բիւրոկրատներ»ու վրայ, որոնք կը գործեն գիւղերու մէջ։ Կեդրոնական կառավարութիւնը այժմ այպանելով այդպիսիները, զանոնք նշաւակ կը դարձնէ գիւղացիներու փոխ վրէժին, որ կրնայ քաղաքական ծանր հանգամանք ստանալ։

Նաւային խորհրդաժողովը

Վարչապետ Թարտիէօ կիրակի օր ամերիկեան պատուիրակութեան անդամներուն հետ տեսակցելէ վերջ, արտաքին նախարար Պրիանի եւ ծովայիննախարար Տիւմէնիլի հետ գնաց Ջէքըրս՝ Մաքտոնըլտի, ծովային նախարար Ալեքսանտրի և անգլիական պատուիրակութեան միւս անդամներուն հետ տեսակցելու համար. Լոնտոնի Նաւային խորհրդաժողովին մասին։

Խօսակցութիւնը սկսաւ ժամը 11ին եւ տեւեց մինչեւ իրիկուն։ Ժողովէն վերջ, վարչապետ Թարտիէօ հետեւեալը յայտարարեց. «Միասին քննեցինք ամբողջ կացութիւնը՝ անգլիական եւ ֆրանսական տեսակէտէն։ Մէկ կողմէ ճշդեցինք այն խնդիրները որոնց շուրջ համաձայնութիւնը որոշ է կամ դիւրին։ Միւս կողմէ, ու մասնաւոր կերպով քննեցինք այն հարցերը, որոնց շուրջ ցարդ համաձայնութիւնը աւելի դժուար կը թուէր։ Խորհրդակցութիւն կատարուեցաւ տեսակէտները մօտեցնելու զանազան մեթոտներուն մասին։ Ատոնք միասին պիտի գործադրուին այս օրերուն։ Կը նկատենք որ ձեռք բերուելիք արդիւնքը շատ կարեւոր է եւ պէտք է զգուշանալ անխոհեմ աճապարանքներէ։ Խնդիրը աճապարելու մէջ չէ այլ յաջողելուն մէջ։ Համոզուած եմ թէ դրական եւ գոհացուցիչ արդիւնքի մը պիտի յանգինք։»

«Վճռական օր»ը վերջացաւ այս ձեւով։ Որոշ լաւատեսութիւն կը տիրէ այժմ եւ կը յուսացուի թէ խորհրդաժողովը բոլորովին չպիտի ձախողի, այլ կարելի պիտի ըլլայ քանի մը պետութեանց միջեւ համաձայնագիր կնքել։

Համայնավար դաւ մը երեւան հանուած

Րէվալէն (Էսթոնիա) կը հեռագրեն թէ քաղաքական ոստիկանութիւնը երեւան հանած է համայնավար գաղտնի կազմակերպութիւն մը։ Խուզարկութիւններու հետեւանքով գրաւուեցան բազմաթիւ խռովարարական թռուցիկներ եւ գրքոյկներ՝ տպուած Ռուսիոյ մէջ։ Ցարդ ձերբակալուած են 11 հոգի։ Համայնավար մը, որ զինեալ դիմադրութիւն կը փորձէր, սպաննուեցաւ։ Ձերբակալուածներուն մէջ են Գ. Միջազգայինի երկու գործակալներ։ Շատեր ատրճանակ ունէին իրենց վրայ։ Գրաւուած վաւերաթուղթերը ցոյց կուտան թէ այս կազմակերպութեան նպատակն էր բռնի միջոցներով տապալել Էսթոնիոյ կառավարութիւնը եւ համայնավար իշխանութիւն հաստատել։ Երկու համայնավար երեսփոխաններ ութ օր առաջ յաջողած էին փախչիլ եւ Ռուսիա ապաստանիլ։

Հակաբոլշեւիկներու դատավարութիւնը

Խարքովի դատարանին առջեւ կը շարունակուի դատավարութիւնը «Ուկրայնայի ազատագրական հակայեղափոխական կազմակերպութեան»։ Գլխաւոր ամբաստանեալը՝ Նախկին ակադեմական Էֆրէմով խոստովանեցաւ իր յանցանքը։ Նախագահը ընդհատեց զայն, երբ կ՚ըսէր թէ իրենց կազմակերպութիւնը կապ ունէր լեհ հիւպատոսարանին հետ, ու հրաւիրեց զայն իր վկայութիւնն ընել դռնփակ նիստի մը մէջ։ Երկրորդ ամբաստանեալը՝ Նախկին արտաքին նախարար Նիկովսկի նոյնպէս կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ Լեհաստանի հակայեղափոխական կազմակերպութեան եւ զօր. Տիւտիւնիկի Ուկրայնայի դէմ պատրաստած արշաւանքին մասին։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Գահիրէէն կը հեռագրեն.— Եգիպտական պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի, մարտ 20ին Աղեքսանդրիայէն պիտի մեկնի «Օզոնիա» շոգենաւով եւ ցամաք պիտի ելլէ Ճենովա։ Երկու օր Փարիզ մնալէ վերջ, պիտի երթայ Լոնտոն, ուր բանակցութիւններ պիտի կատարէ Անգլիոյ արտաքին Նախարար Հէնտըրսընի հետ։ Անգլիական մարզպան Սըր Փէրսի Լորէն մարտ 11ին մեկնեցաւ՝ բանակցութիւնները պատրաստելու համար։ Գահիրէի մէջ ճամբան արդէն հարթուած ըլլալով, կը կարծուի թէ բանակցութիւնները արագօրէն վերջ պիտի գտնեն։

Ուսանողական կռիւներ

Փարիզի Ուսանողական Ընդհանուր Միութեան նոր վարչութիւնը ընտրելու առթիւ ծանր կռիւներ տեղի ունեցան։ Հրաժարեալ վարչութիւնը ամբողջ կազմով դարձեալ թեկնածու կը ներկայանար։ Հակառակորդները կ՚առաջարկէին 30 հոգինոց ուրիշ ցանկ մը։ Այս թեկնածուներէն 22ը չէին ներկայացներ ընտրելիութեան պայմանները, չափահաս ըլլալ եւ առնուազն երեք ամիսէ ի վեր անդամ Միութեան։ Քուէարկութիւնը սկսած էր շարաթ առաւօտ եւ անդամները հետզհետէ կուգային իրենց քուէները ձգել տուփին մէջ։ Ժամը 5.30ին Ուսանողներու Ազգային Միութեան անդամներէն շուրջ 200 հոգի բիրերով, ծխարձակ ռումբերով եւ սուիններով յարձակեցան Պիւշըրի փողոցի Ուսանողական Տան վրայ, ուր կը կատարուէին ընտրութիւնները։ Ցուցարարները բռնի ներս մտնելով, ամէն ինչ ջարդուփշուր ըրին իրենց ճամբուն վրայ եւ կռիւի բռնուեցան կարգապահութեան հսկող ուսանողներու հետ։ Ո՛չ մէկ ողջ ապակի, աթոռ կամ սեղան մնաց, բեմին վրայ գտնուող դաշնակ մը կտոր կտոր եղաւ։ Ամբողջ կէս ժամ երկուստեք ճակատամարտ մղուեցաւ մեծ սրահին մէջ, աթոռներով, շիշերով եւ արտասուաբեր ռումբերով։ Բազմաթիւ ոստիկաններ օգնութեան հասնելով հազիւ կրցան վերահաստատել կարգը։

Նիւթական վնաս կը հաշուուի 250,000 ֆրանք։

Հրաժարեալ վարչութիւնը վերընտրուեցաւ, սակայն ընդդիմադիրները ապօրէն կը նկատեն այս ընտրութիւնը։

⁂ Բժշկական համալսարանը որ փակուած էր անցած շաբթուան ծանօթ ցոյցերուն պատճառաւ, երէկ վերաբացուեցաւ։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԻ ՍԳԱՏՕՆԸ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղը, մասնակցութեամբ քաղաքական եւ ազգային մարմիններու, մեծ շուքով պիտի տօնէ Ապրիլեան սուգին տասնըհինգամեակը Ապրիլ 27ին, փլթի ժուրնալի ընդարձակ սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին։ Պիտի հրաւիրուին տեղւոյն բոլոր կազմակերպութիւնները։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

«ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի Լիոնի մէջ

13 Cours Gambetta, Place du Pont Պիւրօ տը Թապան եւ գործակալ Խնկիկ Կէնճեանի մօտ, 226 Rue Boileau.

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

13րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր երեքշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. Ժամ 9—10՝ կազմ. կանոնները Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

Բ. Ժամ 10—11' մեր քաղաք. ուղեգիծը՝ Ա. ԱՐՇՐՈՒՆԻ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱԽԱՌ

Լիոնի Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ կրօնական հալածանքը Հայաստանի մէջ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Լիոնի Վ.րէժ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

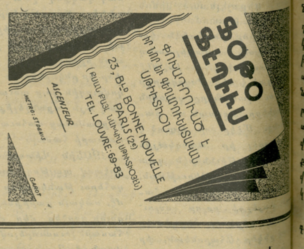
Սարսէլի հանգանակութիւնը. — Ս. Աճէմեան 50, Գ. Պապիկեան 35, Ա. Աճէմեան 30, Յ. Երանեան, Ղ. Ներկարարեան, Օ. Աւետիսեան, Ճինկէօզեան եղբ. Քըրքպէշեան՝ 25ական, Բ. Գումրուեան, Տ. եւ Տիկ. Վարդանեան, Գ. Նուրմեան, Ռ. Սարգիսեան, Կ. Երանեան 20ական. Տիկ. Մ. Սիմիթեան, Ռմն, Ա. եւ Ա. Ներսէսեան, Մ. Խամպէկեան, Գ. Տէրտէրեան, Մ. Պօղոսեան, Մ. Պետրոսեան, Յ. Թօփալեան, Գ. Տէր Մինասեան, Օ. Կարապետեան, Ե. Գիլճէրեան, Հ. Անթապլեան, Կ. Փանոսեան, Բ. Պապլարեան, Տէր եւ Տիկ. Մինասեան, Ռմն, Ղ. Տ. Օհանեան, Գ. Տալկարարեան, Տիկ. Սուլթան, Բ. Թաթուլեան 10ական, Ն. Ալատինեան 15, Տիկ. Քաբանիցա, Ղ. Առաքելեան, Տիկ. Երեմեան, Յ. Յակոբեան, Աւետ Ամու, Հ. Զօրեան, Տիկ. Մալաթեան, Ս. Տէրտէրեան, Մ. Աւետիսեան, Կ. Մանուկեան, փոքրիկն Անահիտ, Գ. Շոլտրեան, Լ. Տէր Անանեան 5ական, Տիկ. Զարուհի 3, Յ. Պէկեան 1,50, գումար 624,50։

Պ. Գ. Պապիկեանի միջոցաւ Էփինէէն հաւաքուած է.— Յ. Պետիկեան, Խ. Մկրտիչեան 25ական, Գ. Փանոսեան, Տիկ. Վ. Միքայէլեան, Յ. Պօղոսեան, Յ. Ազատխանեան 10ական, Տիկ Պօյաճեան, Ս. Պօյաճեան, Տիկ. Մ. Ֆինճանճեան 5ական, Յ. Փորթուգալեան 4։ Գումար 109։ Ընդհ. գումար 733,50։ (Տես «Յառաջ» 5 փետր.)։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ՄԱՐՏ
1930

19 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1215

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ.

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԳՋՈ՞ՒՄ ԹԷ ՌԱԶՄԱԽԱՂ

Երէկ հրատարակեր էինք օրուան լուրերը՝ խորհրդային իշխանութեան կողմէ կատարուած Նոր Նահանջի մասին։

Կանգ առնելով միայն Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութեան համառօտ հեռագրին վրայ, փութանք ճշդել թէ՝ հաւաքական տնտեսութիւնը կամ անաստուածութեան պայքարը դադրեցնելու խնդիր չկայ, ինչպէս կը հետեւէր անգլիական թերթի մը լուրերէն։ Այլ պարզապէս որոշ մեղմացումներ կը հրամանագրուին։

Այս Նահանջը անճար միջոց մըն է, դարման տանելու համար զարհուրելի կացութեան մը, որ յառաջ եկած է բռնի, «հարուածային կարգով» հաւաքական տնտեսութիւն ստեղծելու խելագար եւ բարբարոսական արշաւանքէն։

Ստալինի ճորտերը փողով ու թմբուկով աւետեցին համայնացման ձեռնարկին յաջողութիւնը։ Բայց Ստալին ինքը, աւետիսին ձայնակցելով հանդերձ, ստիպուեցաւ քաշել անոնց ականջէն եւ հաւաքական տնտեսութեան իբրեւ միակ տիպար ձեւ առաջարկել «արտէլ»ը։ (Այս առթիւ պատրաստուած է Նոր կանոնադրութիւն մը զոր պիտի հրատարակենք իր կարգին)։

Մենք առիթ ունեցանք զանազան մէջբերումներ կատարելու Ստալինի մարտ 2 թուակիր ազդարարութենէն։ Հիմա որ աչքի առջեւ ունինք այդ շրջաբերական-յօդուածին բնագիրը, այլեւս պարզ է թէ ի՛նչ «քեալլակէօզական վարժութիւններ» կատարուած են համայնացման ասպարէզին մէջ։ (Զակերտաւոր բառը կ՚առնենք «Խ. Հ.»ի հայերէն թարգմանութենէն)։

«Մենք ամէն բան ընելու կարող ենք»։ «Մեզի համար անտոնք դատարկ բաներ են»— Ստալին քանի մը անգամ կը կրկնէ այս ինքնահաւան բացատրութիւնները, ձաղկելու համար իր չափազանց եռանդուն, «կրակոտ» գործակալները, որոնք իսկապէս խեղկատակութեան վերածեր են հաւաքական տնտեսութիւնը։

— «կրակոտ համայնացնողներէն մէկը բանը կը հասցնէ այնտեղ որ, հրաման կը ղրկէ արտէլին՝ երեք օրուան մէջ հաշուառման ենթարկել իւրաքանչիւր տան բոլոր հաւերը, նշանակել հաշուառու եւ վերահսկող «հրամանատարներ», «գրաւել տիրապետող բարձունքները» եւլն.։

Իսկ ուրիշ տեղ մը՝ արտէլ կազմակերպելու կը ձեռնարկեն՝ «եկեղեցիի զանգակները վար առնելով»։

Եւ ահա Նահանջը, ազդարարութենէն երկու շաբաթ յետոյ։ Անշուշտ աչքի առջեւ ունենալով ողբերգութեան թանձրացեալ պատկերը, եւ դեռ շատ աւելի չարաշուք հեռանկարներ։ Եթէ հաւատանք «Լօքալ Անձայկէր»ի, բռնի համայնացման գործողութիւնը ոչնչացուցած է, արդէն, Ռուսիոյ ամբողջ արջառին 35 առ 100ը, իսկ դեկտեմբերի սառնամանիքները փճացուցած են ձմրան հունձքին 20 առ 100ը։

Իրականին մէջ, ինքնապաշտպանութեան Նոր միջոց մըն է որ կը փորձէ կարմիր իշխանապետութիւնը, մանաւանդ Նկատի ունենալով արտաքին պարագաները։

Ո՛րքան ալ ծաղրեն ու փչեն ժողովներու եւ թերթերու մէջ կամ թափօրներ կազմելով փողոցէ փողոց, խորհրդային իշխանաւորները ստիպուած են հաշուի առնել արտաքին ազդակները։ Մանաւանդ հիմա, երբ ոտքի կանգնած են կղերն ու եկեղեցին, որոնք միշտ պատրաստ են օգնութեան ամէն դուռ փակելու եւ ի հարկին զէնքեր օրհնելու։ Միակ ձախակողմեան իշխանութիւնը, Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութիւնն անգամ հազիւ կրնայ դիմադրել պահպանողական երեսփոխաններու, լորտերու եւ կղերականներու տեղատարափ հարցումներուն։ Պէտք է մեծագոյն բարեացակամութիւնը համարել, որ այդ իշխանութիւնը թոյլ չտուաւ բանակի եւ Նաւատորմի հոգիներուն՝ մասնակցիլ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին սարքած աղօթքներուն եւ բողոքներուն։ Եւ, մինչեւ այսօր ալ, կը վարանի յայտնել Մոսկուայի բրիտանական դեսպանին տեղեկագիրը՝ կրօնական հալածանքներու մասին։

Սխա՞լ է արդեօք ենթադրել թէ՝ Լոնտոնէն թելադրուած է գոնէ կրօնական հալածանքի մեղմացումը։

Առանց ատոր ալ, հանդիպած եկեղեցին փակելու, աղարտութիւնները ծաղրելու, Նուիրականութիւններ անարգելու սանձարձակ տեսարանները կրակին վրայ իւղ կը լեցնէին, մասնաւորապէս գրգռելով գիւղացին, այրն ու կինը։

Ինքնաբեր զղջում համարուի թէ ռազմախաղ,— Մոսկուայի Նոր քաղաքականութիւնը ուրիշ բան չապացուցաներ, եթէ ոչ յարաճուն սաստկութիւն Ներքին տագնապի։

Այս դարձը շատ կը Նմանի Լէնինի տնտեսական Նոր քաղաքականութեան, աւելի խայտառակ պայմաններու մէջ, եւ այնքան շռնդալից ճառամարտութիւններէ յետոյ։ Ռուս գիւղացին է որ, Նորէն, խելքի կը բերէ խեյակորոյս «լուսաւորիչները», իբրեւ ստորերկրեայ փոթորիկ։ Առայժմ առանց արիւնահեղութեան, եւ թերեւս ատոր համար ալ աւելի սպառնալից ու հզօր։

Եթէ Նոյն իսկ «դժնդակ ժամը» անցընելու խաղ մը համարենք այս Նահանջը, Նորէն Մոսկուայի բռնաւորներուն ուժը չէ որ կը հաստատուի, այլ անոնց անփառունակ պարտութիւնը՝ առանց քաղաքացիական պատերազմի։

Եւ դեռ վերջին խօսքը չէ ըսած մուժիկը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՂՈՐՄԵՑԷ՛Ք, Ո՛Վ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՀԵՏԵՒՈՐԴՆԵՐ

Պոլսոյ «Ազգամ» լրագիրը կը գրէ Թուրքիոյ պարտքերուն առթիւ.

—«Արեւմուտքի դրամատէրերուն հարիւր միլիոն ոսկեդրամ պարտք ունինք, այսինքն, այսօրուան դրամով, մօտաւորապէս մէկ միլիառ ոսկի... .

1,000,000,000, ոսկի՜...

Լեզուն այս թիւը դիւրութեամբ կ՚ըսէ... բայց մեզմէ ոչ ոք գաղափար մը ունի մէկ միլիառ ոսկիին սարսափելիութեան մասին...։ կարգ մը օրինակներով բացատրենք թէ ինչ ըսել է մէկ միլիառ ոսկի։

Ենթադրենք որ ասկէ 1930 տարի առաջ, Յիսուս այս գումարը փոխ առած ըլլար եւ պարտքը դրուշներով վճարելու ելլէր։ Ծնունդէն մինչեւ այսօր այս դրամը դեռ համրուած չէր ըլլար, որովհետեւ 1930 տարին 60 միլիառ երկվայրկեան կ՚ընէ, մինչդեռ մեր պարտքը 100 միլիառ դրուշ կը բռնէ։

Ո՛վ քրիստոնեաներ, ո՛վ հետեւորդներ փափկասիրտ մարգարէին որ կ՚ըսէ. «մէկ երեսիդ ապտակ զարնողին՝ միւսն ալ դարձուր։ երկու շապիկ եթէ ունենաս՝ մէկը քու Նմանիդ տուր»։ Ո՛վ, արեւմուտքի դրամատէրներ, այս դրամը, որ ձեր մեծ մարգարէին ծնած օրէն ի վեր չհամրուելու աստիճան մեծ է, Անատոլուի գիւղացին դրուշ դրուշ մէկ կողմ դնելով ի՞նչպէս ձեզի տալու հրաշքը գործէ։ կրօնք ու հաւատք չունի՞ք դուք, «ինսա՛ֆ»։

1,000,000,000 ոսկի՜...

Այս գումարին ահաւորութիւնը բացատրելու համար, ուրիշ օրինակ մըն ալ տանք.— եթէ այս գումարին չափ մէկ ոսկինոց թղթադրամ իրարու փակցնենք, գօտի մը կ՚ունենանք այնքան երկար որ կարելի է չո՛րս անգամ փաթթել երկրագունդին շուրջ։ Որովհետեւ, մէկ միլիառ թրքական ոսկիի երկարութիւնը 160 միլիոն մեդր կ՚ընէ։

երկու օրինակ ալ.

Ոսկիի ծրարները եթէ իրարու վրայ դիզենք, 150,000 մեդր կը բռնէ։ Այսինքն, 500 հատ էյֆէլի աշտարակ...։ Աշխարհի ամէնէն բարձր լերան՝ կավրիզանքարէն 19 անգամ աւելի բարձր լեռ մը։

100 թղթադրամ ոսկիին ծանրութիւնը 107 կրամ ըլլալով, մէկ միլիառ ոսկիին ծանրութիւնը 1370 թօնօ կ՚ընէ։ Այս ծանրութիւնը Թուրքիայէն Արեւմուտք փոխադրելու համար անդրատլանտեանններ պէտք են։

Ո՛վ Քրիստոսի հետեւորդներ, ո՛վ բարեխօս եւ ողորմած մարգարէին հաւատացեալները, այսքան դրամը ի՞նչպէս կրնանք ձեզի տալ...։

ՄԱՀ Պ. ԱՐԱՄ ՀԱԼԱՃԵԱՆԻ

Ցաւով կը լսենք մահը Պ. Արամ Հալաճեանի, որ Փարիզ եկած էր դարմանուելու համար։

Հանգուցեալը եղբայրն էր Նախկին Նախարար Պ. Պետրոս Հալաճեանի եւ ոչ միայն իբրեւ ազգային երեսփոխան (ազատական), այլ եւ իբրեւ անհատ եռանդով մասնակցած է Պոլսոյ հանրային կեանքին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը՝ չորեքշաբթի, առտուան ժամը 9ին, Հայոց եկեղեցին։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԹ ՀԱՆՕ, որ դեռ կը շարունակէ հացադուլը, ժամանակաւորապէս ազատ պիտի արձակուի՝ իր պաշտպանչատէրերուն իսկ խնդրանքին վրայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ վիճակը կարծուածէն ծանր

«Աժանս էքոնոմիք է Ֆինանսիէր»ի Էնկիւրիի թղթակիցը կը հաղորդէ որ Օսմանեան Հանրային Պարտքի ֆրանսացի եւ անգլիացի բաժնետէրերու Ներկայացուցիչները երկուշաբթի օր ծանուցագիր մը տուած են Թուրքիոյ Ներքին գործավարին։

Ատկէ կը տեսնուի որ Թուրքիոյ ելմտական կացութիւնը շատ աւելի ծանր է քան ինչ որ կը կարծէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը, ու ասիկա անոր համար որ շատ լայն յանձնառութիւններ ստանձնած է արտասահմանի մէջ. 8 միլիոն անգլիական ոսկի՝ միայն 1930 տարուան համար։

Բաժնետէրերու Ներկայացուցիչները կը պահանջեն որ Փարիզի համաձայնագրին պայմանները յարգուին և այժմու երաշխաւորութիւնները պահպանուին։ Սակայն եւ այնպէս պատրաստակամութիւն կը յայտնեն քննելու այն միջոցները, որոնք պիտի ապահովեն Թուրքիոյ ելմտական եւ տնտեսական վիճակին վերականգնումը։

Միւս կողմէ կը հաղորդեն որ օտար դրամատուններու խմբակցութիւնը, որուն Նպատակն է ապահովել թրքական դրամին կայունութիւնը, պաշտօնապէս կազմուած է՝ 900,000 ոսկի դրամագլուխով, որուն կէսը կուտայ Թուրք կառավարութիւնը։

«Թան»ի համաձայն, գրոյց կը շրջի թէ Թուրքիա փոխառութիւն մը պիտի կնքէ Լոնտոնի հրապարակէն։

Վերջին դիմում մը Մուսոլինիին

Լոնտոնի խորհրդաժողովը փրկելու համար վերջին փորձեր պիտի ըլլան։ Կիրակի օր Չէքըրսի մէջ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պատուիրակներու տեսակցութեան ընթացքին որոշուած է ստիպողական դիմում մը կատարել Իտալիոյ վարչապետ Մուսոլինիի մօտ։ Ինչպէս յայտնի է, Իտալիոյ գլխաւոր պատուիրակը՝ Կրանտի մինչեւ վերջը կը պնդէ այնտեսակէտին վրայ թէ Իտալիա Ֆրանսայի հաւասար տարողութիւն պէտք է ունենայ։ Այժմ պիտի պահանջուի որ Իտալիա մանրամասնօրէն տեղեկացնէ իր պէտքերը եւ այն բանաւոր պատճառները, որոնց հիման վրայ հաւասարութիւն կը պահանջէ։ Կրանտի ցարդ կ՚ըսէ թէ Մուսոլինիէն բացարձակ հրահանգ ստացած է այդ պահանջն ընելու համար։

Կը կարծուի թէ իտալական կառավարութիւնը որոշ զիջումներ պիտի ընէ համաձայնութիւնը դիւրացնելու համար։

Հակակրօնական պայքարը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Կեդրոնական կոմիտէի որոշումը որով հակակրօնական պայքարին մէջ բռնի միջոցները կ՚արգիլուին, մեծ գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ կրօնական շրջանակներու մէջ, մանաւանդ որ Անաստուածներու միութիւնը կը պատրաստուի Նոր պայքարի մը՝ Զատկի տօներուն առթիւ։ Այս միութիւնը կը հրատարակէ յայտարարութիւն մը ուղղուած այն օտարականներուն որոնք կրօնական արարողութիւններ կազմակերպեցին՝ ի Նպաստ Ռուսիոյ մէջ կրօնական ազատութեան։ Այդ յայտարարութիւնը կ՚ըսէ մասնաւորապէս.

«Խորհրդային Ռուսիոյ աշխատաւորները չպիտի կրնաք վախցնել ձեր խաչակրութեամբ, ինչպէս չ՚կրցաք վախցնել ձեր անթիւ ծանուցագիրներով եւ արտասահմանի մերՆերկայացուցիչներուն դէմ ձեր բուռն յարձակումներով։»

Մէկ ամսուան մէջ 1682 մահապատիժ

Խարքովի (Ուկրայնա) խորհրդային գերագոյն ատեանը փետրուար ամսուան ընթացքին դատեց 2000 յանցաւորներ, որոնց 1682ի մասին մահավճիռ արձակեց։ Դատապարտուածները ընդհանրապէս գիւղացիներ են, որոնք կ՚ըմբոստանան խորհրդային իշխանութեանց սեփականազրկման մեթոտներուն դէմ։

Ամբաստանեալներու թիւը այնքան շատ է, որ դատարանը ստիպուած է ամիսը երեք օր որոշել՝ վերաքննելի դատերով զբաղելու համար։ Որովհետեւ մահապատիժներուն 100էն 80ը կը հաստատուին, ժողովուրդը ամսուան այդ երեք օրերը կ՚անուանէ «մահուան երեք օրերը»։

Փախստական գիւղացիները բռնուած

Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ Չեկան ռուսեւլեհ սահմանագլուխին վրայ ձերբակալած է 45 գիւղացիներ, որոնք կ՚աշխատէին լեհական հող անցնիլ։ Ասոնք տարուեցան Տիզա։ Երեք գիւղացիներ գնդակահարուեցան։

Բոլշեւիկ լրտես մը ձերբակալուած

Պրիւսէլէն կը հեռագրեն.— Վերջերս Սիմոն Պարման անուն մարդ մը երեք միլիոն ֆրանքի գնեց Լինքէպէքի դղեակը, Պրիւսէլի մօտ, ուր հաստատուեցաւ եւ պելժիական հպատակութիւնն ընդունեց։ Արդ, հաստատուեցաւ թէ Պարմանի բուն անունն է Զիմուն Սիրինսկի, ծնած է 1882ին Լաքէովիչի մէջ (Լեհաստան)։

Պրիւսէլի դատական իշխանութիւնը վերջերս ստացաւ տեղեկութիւններ, որոնք կարծել կուտան թէ Լինքէպէքի դղեակը տեւական յարաբերութեան մէջ էր Մոսկուայի հետ։ Պարման ձերբակալուեցաւ երկուշաբթի առաւօտ ու բանտարկուեցաւ՝ իբրեւ հրապարակաւ կեղծ անուն կրող։ Դղեակին մէջէն գրաւուեցան բազմաթիւ փաստաթուղթեր, որոնք խնամքով պիտի քննուին։ Կ՚ըսուի թէ Պարման 100 միլիոն ֆրանք հարստութիւն ունի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 44

Տէր եւ Տիկին Եղիշէ Եափուճեան, Պոսթըն, 10 տոլար	254.60
Անիէռ-Պուա.-Քոլոնպի հանգանակութեան մնացորդը	125.—
գումար՝	379.60
43րդ ցանկին գումարը	53,565.40
ընդհ. գումար	53,945.—

*
* *

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ Ջ. ՑԱՆԿԸ

Սուրիոյ Նոր տարագիրներու հանգանակութեան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ամերիկայի Շրջան. Յանձնաժողովին միջոցաւ 127,750, ՅԱՌԱՋ լրագրի միջոցաւ, Փարիզ, 7րդ վճար 7000, Աթէնքի Հանգանակիչ Մասնախումբի միջոցաւ 3500, Սելանիկի «Հորիզոն» լրագրի միջոցաւ, 6րդ վճար 2503.15, Աթէնքի «Նոր Օր» լրագրի միջոցաւ, 6րդ վճար 2000, Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցի, Արնուվիլ լէ կոնէս 1500, Պերլինի Հայ Գաղութ. Միութիւն, դ. վճար 1000, Գալամաթայի Հանգ. Յանձնախումբ (Յունաստան) 385, Լիոնի եւ շրջակ. Տիգրանակերտի Հայր. Միութիւն 300, Տիկին Մարի Գալփաքեան, Փարիզի եկեղեցիին միջոցաւ 200, Տիկին Ոմն, Լոնտոն «Մասիս» լրագրի միջոցաւ 186 ֆրանք. գումար 146,324.15։ Նախորդ ցանկին գումարը 214,486 ֆր. 95 սանթիմ։ Նախորդ ցանկէն զեղչելի 500 ֆրանք, (Հայ Մասօն. Օթեակին Նուէրը պէտք է ըլլայ 1000 ֆրանք փոխանակ 1500ի). ընդհ. գումար 360,811.10, զեղչուած 500, մնացեալ ընդհ. գումար 360,311 ֆր. 10 սանթիմ։

ՈՍԿԱՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԷ ԴԱԴՐԱԾ

Պաղտատէն կը գրեն «Ազդարար»ի.—

Իրաքի կառավարութիւնը վերջերս արձակեց Պ. Ոսկան Մարտիկեանը, որ տարիներէ ի վեր այնքան կանոնաւորութեամբ կը վարէր ելմտական ընդհանուր քննիչի պաշտօնը։ Այս առթիւ երեք ամսական տրուեցաւ իրեն, իբր բացառիկ վարձատրութիւն։

Կ՚իմանանք թէ Պ. Ո. Մարտիկեան ուրիշ երկրի մը կողմէ պաշտօնի կոչուած է եւ թէ քանի մը ամիսէն պիտի մեկնի Միջագետքէն։

Պաշտօնէ հեռացուեցաւ Նաեւ Պ. Տիգրան Էքմէքճեան, որ Նոյնպէս բարձր դիրք մը ունէր ելմտական Նախարարութեան մէջ եւ մեծ ծառայութիւն մատուցած է երկրին։

Կ՚երեւի թէ ազգ. ոգիի զարթօնքն է որ ասպարէզ չի տար օտարներուն, եւ ամէնէն առաջ Հայերուն։

ՀԱՎՐԻ մէջ ծագած գործադուլը վերջ գտաւ եւ ֆրանսական անդրատլանտեան շոգենաւները սկսան մեկնիլ դէպի Նիւ Եորք։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ բժշկական եւ դեղագործական ուսանողները հաւաքոյթի մը մէջ որոշեցին դասադուլ հռչակել՝ բողոքելու համար Մարսիլիոյ բժշկական վարժարանի բացման յապաղման դէմ։ Դասադուլի թուականը չէ որոշուած։

ՓՐԻՄՕ ՏԷ ՌԻՎԷՐԱՅԻ մարմինը Սպանիա փոխադրուեցաւ թաղուելու համար Մատրիտի մէջ։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԱՀԱԶԱՆԳ "ՖԻՆԱՆՍԱՒՈՐՄԱՆ ՖՐՈՆՏՈՒՄ,,

«կոլեկտիվացման եռուն եւ յախուռն թափը մտցանից պահանջում է ամրացնել նրա տընտեսական, արտադրական հիմքերը: Այս բանը, սակայն, հնարաւոր կը լինի, եթէ գիւղատընտեսութեան վերակառուցման շրջանում մենք նրա ֆինանսաւորման գործը հէնց սկզբից ազատ պահենք յապաղումներից եւ խոչընդոտներից» («Խ. Հ.» փետր. 16ի խմբագրականը):

Ծանրակշիռ հարց մըն ալ այս: Ահազանգը հնչեցուած են արդէն, իբրեւ անմիջական վտանգ, որ կրնայ «կասեցնել մեր սոցիալիստական աշխատանքի հսկայական թափը»:

Եւ իսկապէս չափազանց ծանրակշիռ խնդիր մըն է դրամական տագնապը խորհրդային երկիրներու մէջ, որ ժամանակի ընթացքին աւելի քան կը կնճռոտի ու կը բարդանայ:

Երկրի ներքին եւ արտաքին տնտեսական քաղաքականութիւնը, հակառակ բոլշեւիկեան «ճկուն» քաղաքագէտներու բոլոր ջանքերուն, վստահութիւն չներշնչեց օտար դրամագլուխին: Արտաքին փոխառութեան ջանքերն ալ միշտ մնացին ապարդիւն, շնորհիւ այն մերկ իրականութեան, որ դրամատէրը իր դրամագլուխի համար շատ աւելի մտահոգ է, քան խորհրդային իշխանութիւնը իր մարդկային դրամագլուխի մասին: Երկրի ցորենի եւ այլ հում նիւթերու արտածումը, որ միշտ ալ նախապատերազմեան շրջանին գլխաւոր եկամուտը եղած է ռուսական կայսրութեան գանձին, կը կազմէ շատ ողորմելի գումար: Մինչեւ այն ատեն, արտածումներու պակասն ալ կը կնճռոտի, որքան ներքին, նոյնքան եւ արտաքին պատճառներով: Ու դեռ քանի մը օր առաջ, հեռագիրները կը հաղորդէին թէ հոլանտական կառավարութիւնը որոշած է ընդհատել Ռուսաստանի հետ արմտիքի առեւտուրը, նկատի ունենալով խորհրդային կառավարութեան ներկայ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը: Ռուսական գործերու հանդէպ ընդհանրապէս անտարբեր այս երկրի ընթացքը ազդանշան մը չէ՞ այն անվստահութեան մթնոլորտին, որ օրէ օր աւելի կը թանձրանայ Եւրոպայի մէջ:

Ներքին յաջորդական երեք փոխառութիւններն ալ չտուին սպասուած արդիւնքը: Դեռ աւելին: Այս փոխառութեան արձանագրուած գումարները հեռու են իրականութենէ, «գանձումները չեն համապատասխանում այն տուեալներին, որոնք ստացւում են տեղերից», կ'ըսէ «Խ. Հայաստան»: Այլ խօսքով թուղթի վրայ արձանագրուած գումարները շատ աւելի մեծ էին, քան գանձումներէն գոյացած իրական գումարները:

Այժմ իշխանութիւնները շարժման են դրած իրենց տրամադրելի բոլոր միջոցները, «հարուածային ստուգում» կատարելու եւ իրականացնելու թուղթի վրայ եղած արձանագրութիւնները:

«Կոլեկտիվացման» հետեւանքով կացութիւնը աւելի քան կը ծանրանայ: Գիւղացիութիւնը ասկէ առաջ կարեւոր աղբիւր մըն էր պետական գանձին, ենթակայ ըլլալով զանազան տեսակի տուրքերուն: Այսօր, սակայն, փոխուած է վիճակը հիմնովին: Կոլխոզներու մէջ արձանագրուած գիւղացիութիւնը կը մերժէ վճարել տուրքերէն մնացած պարտքերը: Կոլխոզները, որոնք իրենց մէջ կ'ընդունին գիւղացին իր շարժուն եւ անշարժ հարստութիւններով, կը մերժեն նոյնպէս վճարումը իրենց այս անդամներու հաշուին: «Խ. Հայաստան» այս տեսակէտը վերնասակար գտնելով կ'առարկէ.

«Որովհետեւ անհատ տնտեսութիւններն իրենց ամբողջ ունեցուածքով կոլեկտիվ մտնելով, տուեալ կոլեկտիվին հնարաւորութիւն է տրւում կազմակերպական ձեւով վճարելու իր նոր անդամներիժամկէտանցպարտքն ի հաշիւ իրենց հետ բերած գոյքի»:

Որքան ալ հիմնաւոր ըլլայ այս տեսակէտը, այնուամենայնիւ հարցը կը պահէ իր կնճռոտութիւնը, ամէն բանէ առաջ իբրեւ բնական հետեւանք փոխանցումի բարդ գործողութիւններուն:

Եւ «վտանգը ֆինանսաւորման ֆրոնտում» կը սաստկանայ օրերու հետ: Տնտեսական կարիքը իր պահանջներուն մէջ խիստ է եւ անողոք, ինչպէս անօթի երախան:

— «Ըստ ծրագրի, գարնանացանի սպասարկմանը տրամադրելու է երեք միլիոն հինգ հարիւր հազար րուբլի: կամպանիան այսպիսի մի խոշոր գումարով ֆինանսաւորելը մեզնից պահանջում է ուժերի եւ հնարաւորութիւնների առաւելագոյն լարում ու բոլոր միջոցների մոբիլիզացիա—ժամկէտանց գումարների 100 տոկոսով գանձում եւայլն: («Խ. Հ.» փետր. 16):

Հակառակ այս անյետաձգելի ստիպողականութեան, իրականութիւնը կը մնայ միշտ աննպաստ: Պարտքերը ո՛չ միայն չեն գանձուիր, այլ եւ կը մեծնան խոշոր չափերով:

— «Առ 1ն հոկտեմբերի 1929թ. գիւղացիական տնտեսութիւններն ու գիւղկոոպերացիայի ստորին ցանցը վարկային ընկերութիւններին ունէին ժամկէտանց պարտք 507,000 րուբլի. իսկ առ 1ն յունուարի 1930 թւի այդ պարտքը հասել էր արդէն 537,000 րուբլու:»

Չորս ամսուան ընթացքին 30 հազար րուբլիի յաւելեալ պարտք մը աննշան գումար չէ, նկատի ունենալով մեր երկրի տնտեսական վիճակը ընդհանրապէս: Խնդիրը հոն է, որ պարտքի այս աճումը տեղի կ'ունենայ այն շրջանին, երբ յայտարարուած էր «այդ գումարների մոբիլիզացիայի կամպանիա»:

Ասկէ պէտք է եզրակացնել ուրեմն, որ հակառակ բոլոր խոստումներուն, հայ հարկատու անկարողութեան է մատնուած իր վրայ դրուած տուրքը վճարելու: Այս արդէն իրական վտանգն է, յառաջ եկած՝ անհաւասար տընտեսութիւններու քայքայումէն:

Ստեղծուած այս վիճակը սպառնական է նաեւ տարբեր տեսակէտներով: Դրամատուներու եւ վարկային կազմակերպութիւններու գործունէութիւնը զգալապէս կ'ազդուի տնտեսական այս վիճակէն:

Ժամանակին տրուած վարկերու կորուստը, նոյնիսկ ժամանակաւոր— կը թուլացնէ այս կազմակերպութիւններու յետագայ աշխատանքները, որոնք ծրագրուած են «կոլեկտիվացման» պահանջներու հիման վրայ:

Գիւղբանկը (գիւղական դրամատուն) մասնաւորաբար անելի է մատնուած, նկատի ունենալով որ «բացի գիւղացիական անհատական տնտեսութիւններից եւ գիւղկոոպերացիայի ստորին ցանցից, գիւղբանկին խոշոր գումարներովժամկէտանցպարտքեր ունին նաեւ մի շարք կոոպերատիւ եւ պետկազմակերպութիւններ»:

Տնտեսական բնական օրէնքն է, որ իր ուժը կը ցուցադրէ այսպէս ամէն մէկ ուղղութեամբ: Հիմնական չարիքը միշտ ալ կը մնայ չարիք ժողովրդական ազգայացման աղէտին հետ: Անհատը աղքատացած պարագային կ'ազդուի առաջին առթիւ պետական գանձը:

Իսկ անհատին աղքատացումէն մինչեւ պետութեան աղքատացումը իրական սնանկութեան վտանգի տակ են այն բոլոր կազմակերպութիւններն ու մարմինները, որոնք կը ներկայանային համայնավար տնտեսական քաղաքականութեան գործադրիչները:

Թալանն ու կողոպուտը, անհատական իրաւունքներու բռնաբարումը ի վերջոյ կ'անհետանան հրապարակէն, ենթակայի ոչնչացման հետ: Այսօր երբ նախկին մեթոտներով եւ միջոցներով դրամ ճարելու հնար չէ մնացած, ինչպէ՞ս պէտք է հայթայթել ամէն օր աճող ծախքերը:

Այս արդէն ներքին իմաստն է այն ահազանգին, որ տուած է համայնավարութիւնը կոլեկտիվացման քաղաքականութեան «յաղթանակ»ի նախօրեակին:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
Մ. ՔԷՄԱԼԻ ՀԵՏ

Գերմանացի յայտնի պատմաբան Էմիլ Լուտվիկ կը հրատարակէ «Նայէ Ֆրայէ Փրէսէ»ի մէջ իր տպաւորութիւնները Մ. Քէմալի վրայ, որուն այցելած էր անցեալները Էնկիւրիի մէջ:

Կը ներկայացնենք գլխաւորաբար հեղինակին զանազան հարցումներուն Թուրք դիկտատորին կողմէ տրուած պատասխանները եւ գերման պատմաբանին անձնական գնահատումներուն մէկ կարեւոր մասը միայն:

Արձանական հանդարտութեամբ մը, կ'ըսէ Էմիլ Լուտվիկ, Քէմալ անկիւնը քաշուած էր, կիսամութի մը մէջ զոր ընդհանրապէս կը սիրէ: Դժուար է այս դիրքին մէջ որոշակի տեսնել անոր դիմագիծերը՝ որոնց վրայ զանազան ուղղութեամբ խորշումներ կը վազեն: Զինքը շրջապատող շուքերը հազիւ կը կայծկլտան անոր իրարու ետեւէ վառած սիկարէթներէն: Ծայր աստիճան պաղարիւնով կը խօսի, եւ մեր երեք ժամուան խօսակցութեան միջոցին հազիւ մէկ երկու անգամ ձայնը քիչ մը բարձրացուց եւ շնորհ ըրաւ նաեւ... խնդալ: Նախ պատմեց Կէլիպօլուի մէջ Անգլիացիներուն դէմ իր բռնած դիրքը, խրամներուն մէջէն յաճախ իր մխմինակ դուրս ցատկելը: Քէմալի նկարագրին գլխաւոր գիծը այն է որ ցնորքի մարդ չէ երբեք, այլ արտասովոր կերպով հաշուող: Նափոլէոնին վրայ խօսեցաւ այսպէս.—

«Ցնորքն ու երեւակայութիւնը փճացուցին այդ մարդը, որ միշտ իր մորթէն դուրս կ'ուզէր ելլել: Վիպական ձեւեր առաւ կայսր ըլլալու, մինչեւ Հնդկաստան արշաւելու, եւ այս ամէնը՝ իր ընտանիքը բարձրացնելու համար:

«Պէտք չէ անձնական նպատակներ ունենալ: Ով որ հին դրութիւններուն կը կառչի եւ կապկցութիւններ կը ստեղծէ դէպի ետ, արդիական պետութիւն մը չի կրնար հիմնել: Նափոլէոն հանդուրժեց որ իր մօտ մնայ Ֆուշէ, թէեւ գիտէր որ ան իրեն կը դաւաճանէր: Ետոյ իր ամէնէն կատաղի թշնամիներուն (Անգլիացիներուն) յանձնուեցաւ, ինչ որ կը մեկնուի միմիայն մտային տկարութեամբ: Առանց հիմնական գաղափարի սկսաւ եւ դէպքերուն հետեւանքով միայն խոշոր ծրագիրներու ետեւէն գնաց»:

Այս դատաստանը ցոյց կուտայ խօսողին ծրագիրը: Մարդ մը՝ որուն համար Նափոլէոն կէս հրաշատես կ'երեւի, ազգայնական, եւ բոլոր միւս ժողովուրդներուն հանդէպ անվստահ, միակ գաղափարով մը միայն տոգորուած, ինք, իր տէրն ու սպասաւորը,— ահա թէ Քէմալ ինչպէս կը ներկայանայ. ան կ'արհամարհէ ամէն շարժառիթ որուն ստուգութիւնը թուանշաններով չի բացատրուիր: Ասով մղեց իր կռիւը կրօնքին, խալիֆային եւ հօճաներուն դէմ:

«Կը զարմանաք որ մզկիթները դատարկացած են, մինչդեռ զանոնք գոցող չկայ: Թուրքը բնականէն մահմետական չէր, հովիւները արեւը, ամպերը եւ աստղերը միայն կը ճանչնան: Գիւղացիները ամբողջ ա՛ս գիտեն միայն, որովհետեւ հունձքը եղանակէն կախում ունի: Թուրքը բնութիւնը միայն կը պաշտէ»:

— Ուրեմն Թուրքը ամենամեծ միտքերուն կը հասնի.. ըսի, ինչպէս Կէօթէի՝ որ Աստուած — Բնութիւն անուանած է:

Մտածկոտ զինուորի մը եւ դիկտատորի մը հետ պէտք չէր երկար բարակ հակաճառել, քանի որ օտարական ալ եմ:

— Եթէ դուք այն միջոցին առաջնորդութիւնը ստանձնած չըլլայիք, պիտի գտնուէի՞ն արդեօք ուրիշներ որ խորհէին այս ազգին ազատագրութեան եւ վերականգնումին վրայ:

— Չեմ գիտեր թէ ուրիշները ի՛նչ կը խորհէին, ես խորհեցայ այդ բանը:

— Եւրոպայի մէջ չեն ախորժիր զօրավար մը պետութեան գլուխը տեսնել:

— Շատ շիտակ է: Զօրավար մը միշտ վտանգաւոր է իբրեւ իշխող, երբ իշխող կ'ըլլայ միայն եւ հակակշռի տակ չի մտներ: Գերմանիոյ մէջ դուք ասիկա տեսաք: Ո՞վ ըրիք ձեզի առաջնորդ պատերազմի ատեն:

— Լուտէնտորֆը:

— Ան առաջնորդ ըլլալու մարդ չէր, քանի որ քայքայումին առթիւ կծիկը դրաւ: Վիլհէլմ Բ. նմանապէս:

— Բարեբախտաբար դուք զօրավարէ կախում չունիք, ինչպէս երբեմն Թալէաթ Էնվէրէն կախում ունէր:

Քէմալ համամիտ գտնուեցաւ, եւ այս առթիւ յայտնեց թէ Թալէաթը Սելանիկէն կը ճանչնայ, ուր նամակատան աննշան պաշտօնեայ էր, եւ մինչեւ վերջն ալ մնաց անօպայ:

«Ամէն դիկտատորութեան վախճանը ա՛յս է», ըսի, եւ Քէմալէն հնձեցի ստուերոտ անկիւնէն ինծի ուղղուած սրտմտութեան մը զուսպ նայուածքը: Քիչ մը կեցաւ եւ յետոյ ըսաւ.

— Քիչ առաջ փառասիրութեան վրայ խօսեցաք: Բնականաբար առանց անոր բան չըլլար, բայց անձնականի համար պէտք չէ ըլլայ, այլ ամբողջ ազգին օգուտին համար: Պետ մը իր վճռականութիւնները ազգէն պէտք է առնէ, պետը զանոնք պէտք է քննէ եւ անոնց հետեւի: Սուլթանութիւնը վտարելէ առաջ նախ խորհրդարան մը գումարեցի, ամէն իրաւունքէ հրաժարեցայ իբրեւ նախագահ, նոյնիսկ մահապարտի կեանք շնորհելու առանձնաշնորհումը ինծի չվերապահեցի:

Ամէն ոյժ ժողովուրդէն կուգայ, այսինքն անոր ընտրած ներկայացուցիչներէն: Ձեր կարծածէն շատ պակաս կը գործեմ ես անձամբ: Հարցուցէք, ահա՛ նախարարը (ակնարկութիւն արտաքին գործավարին՝ որ թարգմանի պաշտօն կը կատարէր) թէ իր գործին կը խառնուի՞մ: Միշտ պատրաստ եմ ուսումնասիրութիւններով զբաղելու եւ նախագահութիւնը ձգելու, նոյնիսկ բանակին վերին հրամանատարութիւնը:

— Կուսակցութեան նախագահութի՞ւնն ալ...

— Անիկա ոչ բնաւ: Որովհետեւ այս կուսակցութիւնը կը մարմնացնէ իմ կողմէ ուղիղ դատուած պետական քաղաքականութիւնը:

Քէմալ դիկտատորի մասին իմ քօմնտի դիտողութենէս միշտ դժգոհած՝ շարունակեց.

— Դուրսը հարցուցէ՛ք դըռնապանին, թէ բնաւ կը վախնա՞յ ինձմէ.. Վախի վրայ իշխանութիւն չի հիմնուիր: Նոյնիսկ թընդանօթներու վրայ հիմնուած ոյժ մը միշտ ժամանակաւոր է(*): Յեղափոխութեան ընթացքին մարդ անոնց պէտք կ'ունենայ, նոյն իսկ դիկտատորութիւն ալ պէտք կ'ըլլայ: Մեծ ձեռնարկութիւններ խորհրդարանական յանձնաժողովներու կողմէ չեն գործադրուիր: Բայց այսօր ահա հոս կը տեսնէք խաղաղ երկիր մը: Այլեւս մէկ քառակուսի մէթր անգամ հողի պէտք չունինք. մեր քաղաքացիներուն համար մեր երկիրը շատ ընդարձակ է: Ամէն երկրի հետ խաղաղութեան եւ իրաւախոհութեան դաշնագիրներ ունինք, եւ մեր բանակը այն պատճառաւ միայն կը մնայ որպէսզի նոր յարձակումներու դէմ պաշտպանուինք...

— Բայց ինչո՞ւ մա
պատ չէ:

— Ազատ է, գործա
ձակիր սկզբունքներուն—
պետութիւն եւ աշխարհա
տութիւն:

Ըսի թէ Աթէնքի մ
շաբաթէ ի վեր լրագիր մ
օր կը գրէ թէ Վէնիզելո
սպաննուէր: Քէմալ լռեց
ըսաւ.

— Ասիկա ակնարկու
Վէնիզելոսի հին արարքին
էր որ իր ժողովուրդը մ
Իզմիրի գրաւումին:

Քէմալ չի կրնար Յ
հանդուրժել: Անոնց խօսք
պէս ջիղերը թունդ կ'ելլեն
իր յաջողութիւնը անոնց թ
մտութեան կը պարտի:
Եւրոպացիներուն ալ չի հ
ժեր, եւ եւրոպական նո
ները ընդունելուն շարժ
ա՛յն է որ կարենայ անոն
քով անոնց դէմ կռուի
բան կը ներածէ: Եւ նե
րուն ամէնէն գէշը թթու
նականութիւնն է: Հարց
ասիկա հակասական չէ՞ ի

— Բնա՛ւ երբեք:
ջանանք Թուրք մնալ
ամենահին ժողովուրդ
այս միջոցիս կ'աշխատի
տականօրէն ապացուցան
մենք Մոնկոլներէն չենք
այլ իբրեւ նախնական
Յոյներէն առաջ Իզմիրի
տատուեր ենք:

Քիչ մնաց պիտի ըսէի
մանալի է որ դիկտատո
պարտաւորութին խորհրդա
ետեւը պահուըտիլ, եւ ցե
կան խուզարկութիւններ
իշխանութեան տիրան
Այս տեսակ հնարքներ
ալ ի գործ դրաւ, հանրա
րու միջոցաւ, մինչեւ որ
կին հասաւ, եւ յետոյ
մենուն վրայ: Քէմալ
ցեղակիցներուն ճիշդ
որոնք Միջերկրականեան
դի մը ո՛չ առաքինութ
ոչ տկարութիւնները
կարծէ թէ իր բոլոր
հաւատացողներ կան, թէ
ազդեցութիւն չի բանեց

(*) Որովհետեւ ամէն մարդէ աւելի ի՛նք Մ. Քէմալ գիտէ թէ իր ուժն ու հուչակը թնդանօթի, կախաղանի վրայ հիմնուած է, իր բերնով խոստովանած կ'ըլլայ այսպէս թէ իր իշխանութիւնը հիմ չունի եւ ժամանակաւոր է միայն: (ԾԱՆ. ԹՐԳՄ.):

ԲԻՐՈՎ ԵՒ ԵՐԿԱԹՆԵՐՈՎ ԿՌԻ
ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ... ՀՆԴԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵ
ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ՊԱՏՃԱ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

ԱՊԱՏԱՆ (ՊԱՐՍԻՑ ԾՈՑ), 1 Մարտ.— Փետրուար 21ին կ. վ. ժամը 3.30ին հնդկական «Աթլէթիք» ակումբի մարզադաշտին վրայ, հոծ բազմութեան ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ հայկական «Սպորտ» ակումբի ախոյեանութեան հօքիի վերջին մեծմրցումը«Հինդուստան»ակումբի հնդիկ խմբին հետ, D'costa կոչուած արծաթեայ մրցաբաժակին առթիւ:

Խաղի սկիզբէն հայ մարզիկները վերին աստիճանի բարձր տրամադրութեամբ լեցուած եւ սպորտի մաքուր հոգիով վառուած մտան մարզադաշտ: Առաջին կիսախաղէն երկուստեք թափեցին մեծ ջանքեր, բայց երկու կողմերն ալ չափէ դուրս զօրաւոր լինելով, ոչ մէկը կարողացաւ նշանակէտ շահիլ: Խաղը սկսելէն 10 վայրկեան վերջ, հայ կտրիճ մարզիկները փայլուն վայրէջքներ ունեցան, բաղձալի նշանակէտը շահելու համար:

Անցեալի հարիւրաւոր մրցախաղերի ժամանակ, խաղագնդակը կարծես կախարդուած լինէր մեր ճարտար խմբապետ Պ. Յովսէփ Բաղրամեանի ձեռքին: Իսկ այսօր հէնց նոյն խմբապետի գերագոյն ջանքերը ի դերեւ ելան: Երկուստեք իրար կը սեղմէին խստօրէն, բայց հա
բեք հակառակորդի գո
տեղի չէին տար: Այսպի
ջացաւ առաջին կիսախա

Երկրորդ կիսախաղի
մարզիկները աւելի վա
րութեամբ եւ նշանակէ
հելու վճռականութեամբ
մարզադաշտ: Եւ 15 վ
վերջ, շնորհիւ Պ. Մա
տիքեանի, շահեցան
նշանակէտը, զարմանք
ռելով ներկաներուն: Հ
խմբին եւ ականատես
րին զայրոյթին այլեւս
սահման չկար: Պայթե
էին եւ առիթը արդէն
րին հասաւ:

Խաղի օրէնքների հա
մեր մարզիկներէն մէկի
դիկներէն մի ուրիշի
սխալին համար իր
Անգլիացին կասեցուց
առաքումը: Մինչ այդ
մարզիկները փոքրիկ թի
ցութեան մը պատճառով
ճաբանէին, Իրաւարարը
սուլէր եւ գնդակը զարն
պի կեդրոն, բայց թերի
իր պաշտօնին մէջ: Իրա
յապաղումէն օգտուելով
դուրս մի քանի հնդիկ
սատեսներ, դաշտ խուժ
իրենց մաղձը ժայթքեցի
նոյն Պ. Մալիլ Աւետի
գլխին:

Մօտիկ գտնուող հայ ժարդիկներէն մէկը կը շտապէր իրողութիւնը հասկանալ, բայց անոր կիրիւոր հնդիկներ շրջապատելով ուղիղ ճակատէն պատելով «ձօջի»ի յատուկ փայտով մի մեծ վէրք կը բանան։ Միւսը առաջ կը վազէ, նա եւս կ'ենթարկուի նոյն վիճակին եւ դեռ կը սկսին այս արիւնաշաղախ անմեղներին ծեծել։ Խաղին ներկայ էին մօտ 30 հայ երիտասարդներ, որոնց գրեթէ կէսը անցին հայ տիկնանց եւ երեխաների մօտ. ի հարկին դիմադրելու համար։ Իսկ միւս կէսին ըկլու համար մի ծայրէն մինչեւ սարգաղաշտի մի ծայրէն մինչեւ հնդիկների մօտ կռուի տեղ հասնելը, ծեծը շարունակւում էր անմեղ զոհերի գլխին։

Հասնում են այս 15 տղաներ աշխատելով թիւրիմացութիւնը պարզել եւ միջադէպը փակել։ Բայց նոյն գազանացած հնդիկները յարձակւում են այս հաշտարար երիտասարդների վրայ եւ նոյն փայտերով երկուքի գլխի վրայ եւս պատռուածք առաջացնում։ Այլեւս միւս երիտասարդների զայրոյթը գագաթնակէտին հասած, իրենց հայրենակիցների գլուխներէն հոսող արիւնը տեսնելով, խլում են մի քանի փայտեր եւ քաշում նոյն հնդիկների գլխին։

Երեւակայեցէք մի բոպէ որ 3—400 հնդիկի դիմաց կանգնած հերոսական կռիւ կը մղէին դէմից դէնից հաւաքուած միայն քսան հայ երիտասարդներ։ Տղաքը ճեղքեցին այդքան բազմութեան շղթան եւ աջ ու ձախ սկսեցին հարուածել։

Նախապատրաստուած հնդիկներ որոշած էին մրցախաղը կորսնցնելու պարագային իրենց ոխը հայերից հանել, քանի որ նախ օսմանեան ծագում ունեն, մահմետականներ լինելով եւ յետոյ իրենք իրենց համարում եւ հնդկաստանի լեռնցի ու ամէնէն քաջ ժողովուրդը։ Խաղէն առաջ ամէն տեսակի մահակներ, երկաթեայ նիզեր եւայլն մօտիկ հնդկական ակումբը պահ դրել էին, ի հարկին իրենց նպատակին ծառայեցնելու համար։

Երբ տեսնում են այսչափ փոքրաթիւ երիտասարդներ, իրենց ձեռքում այլեւս փայտ չթողին, մօտ 200 հոգիի չափ փախուստ են տալիս, շատերը ծանրապէս վիրաւորներ։ Իսկ միւս 200ի կէսը վստահ իրենց պատրաստութեան վրայ, խուժում են ակումբը եւ իրենց փայտերով, երկաթներով զինւում ու կրկին հասնում կռւի ճակատը եւ աջ ու ձախ գնտին են փռում։ Այս զինուած ամբոխը հասնում է եւ մի չորս բոպէի չափ կռւում է, եւ տեսնելով որ այս փոքրաթիւ հայերին դէմ դնել չեն կարողանում, իրենց կարգին փախուստի են դիմում, ձգելով երեսի վրայ չորս ծանր վիրաւորներ որոնք իսկոյն հիւանդանոց փոխադրեցին։ Նրանց վիրաւորների ընդհանուր թիւը երեսունի է հասնում, որոնցից շատերը մի քանի օրեր հիւանդանոցի կեանքը ճաշակեցին։ Հայ վիրաւորների թիւն է միայն եօթը։

Եթէ հայերը նրանց զրոհին տեղի տային, այդ մոլեգնած ամբոխը վճռած էր մինչեւ ոստիկանութեան հասնելը, հայ կանանց եւ ժանուկների վրայ եւս յարձակուել, վստահ լինելով իրենց անգլիահպատակութեան վրայ։ Անմիջապէս կռուի վայր հասաւ ոստիկանութիւնը եւ մեր երիտասարդներին անմիջապէս ոստիկանատուն փոխադրեց։ Երկար քննութիւններէ վերջ, հնդիկներին եւս ոստիկանատուն բերին։ Անաչառ ոստիկանապետը, կարեւորութիւն չդարձնելով ազգային ընկերութեան խնդրանքներին, նրանց եւս ոստիկանատուն էր հրաւիրած, հարցաքննութիւնների համար։ Ապա երկու կողմերին առանձին առանձին տուն ճամբեցին, իսկ վիրաւորները ընկերութեան հիւանդանոցը փոխադրեցին։

Խնդիրը յանձնուած է դատարան։

ԻՐԱՆՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵՂՐ

Մեղրի գաւառը լաւ մեղր կ'արտադրէ։ Նոյնպէս Արագածի լանջին վրայ Թաքիա գիւղը։ Դժբախտաբար մեղուապահութեան մասին գիտական տեղեկութիւններ չունին գիւղացիները, այս պատճառաւ արտադրութիւնը սպասուածէն քիչ է։

ԵՐԵՒԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Երեւան քաղաքը կը կարօտի նորոգութեան եւ բարեզարդութեան։ Տուներուն թիւերը, մասնաւորաբար ծայրամասին մէջ, խառն են, ինչ որ կը ստեղծէ կարգ մը անպատեհութիւններ։ Այդ գործը կարգադրելու համար՝ հարկ չկայ դրամի, այլ կը բաւէ քիչ մը բարեկամեցողութիւն, որ կը պակսի մեր բոլշեւիկներուն։ Թիւ 26 փողոցէն մինչեւ կառատան մօտի փողոցը պէտք էր սալարկել, դիւրութիւն տալու համար կառքերու երթեւեկին եւ ազատելու համար բնակիչները փոշիի ամպերէն։ Եւ «Խորհր. Հայաստան» (22 փետր.) կը գանգատի.— «Քաղաքային խորհուրդը 30 սայլ քար բերաւ, ամիս մը բանուոր աշխատցուց, յետոյ առանց աւարտելու քարերը փողոց թողուց, բանուորները առաւ ու գնաց»։ 1926ին, որոշուածէր փողոցներուն մայթերը շինել կարծր քարէ։ Եւ Լենինականէն բաւական քար բերին։ Քանի մը փողոց նորոգուեցան, իսկ մնացեալ փողոցները 3 տարիէ ի վեր կը մնան անխնամ, քարերը թափուած աստին անդին։

Քաղաքային խորհուրդը իր տրամադրութեան տակ ունի 300 լքեալ տուներ, որոնք Հայաստանի խորհրդայնացումէն ի վեր վերանորոգութեան պէտք ունին։ 1927ին վարձուեցաւ ճարտարագէտ մը, 450 րուբլի ամսականով։ Չափեց, գծեց, տեղեկագիր տուաւ, բայց մինչեւ այժմ ոչ մէկ աշխատանք կատարուած է։ Քաղաքին արտաքնոցներուն թիւը բաւական չէ, եղածներն ալ առողջապահական չեն։ Անհրաժեշտ է նոր արտաքնոցներ շինել, մանաւանդ կիներու համար։

Քաղաքին մէկ քանի փողոցներուն անկիւնը դրուած են աղբի սնտուկներ, սակայն շատոնց փճացած են եւ չեն գործածուիր։ Փողոցները եւ եզերքի ջրանցքները կը գտնուին անմաքուր վիճակի մէջ։ Դռնապանները կը մաքրեն փողոցները եւ հաւաքուած փոշին ու հողը կը թողուն անկիւն մը։ Քանի մը օրէն հովն ու անցորդները այդ փոշին կը լեցնեն առուներուն մէջ, կամ մարդիկ իրենք կը շնչեն։ Ո՞վ պիտի մաքրէ առուները։ Ազիզբէկով հրապարակին սալարկումը լրացած է 5—6 ամիսէ ի վեր, սակայն 40—50 սայլ քար կայ, որ կը մնայ փողոցին մէջ եւ կ'արգիլէ երթեւեկը։

Նոյնպէս անհրաժեշտ է գոնէ 2 3 մեծ ժամացոյց կախել մեծ փողոցներուն անկիւնէն։ Իսկ մինչեւ ե՞րբ պիտի մնան, կը հարցնէ նոյն թերթը, ճակատին վրայ կարգ մը սուրբերու անուններ, օրինակ՝ Աստուածածնայ փողոց, Ս. Սարգսի փողոց, Մէչեդի փողոց, եւայլն։

ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ձիւնը թանձր նստած է Հայաստանի մէջ։

Երկար ատեն եղանակը պարզ էր եւ արեւոտ։ Յետոյ ձիւն տեղաց եւ կարգ մը շրջաններու մէջ ձիւնին թանձրութիւնը կը հասնի մէկ մեդրի։ Գորիսի մէջ ձիւնին խորութիւնը կը հասնի 70 սանթիմեդրի։ Գաւառներու հետ հաղորդակցութիւնը չափազանց դժուարացած է։

ՄԱՀ ԿՈԼԽՈԶԻՆ

22 փետրուարին Վաղարշապատի Ն. Թուրքմանլու գիւղէն գեղամ Այվազեան մահափորձ կատարեց հաւաքական տնտեսութեան մարմնի (կոլխոզ) անդամ Հայկ Համամեանի վրայ։ Գիւղացիները օգնութեան հասնելով, ողջ մնաց Համամեան։ Բայց ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով՝ փոխադրուեցաւ Վաղարշապատի քաղաքային հիւանդանոցը։

«Խորհ. Հայաստան» (22 փետր.) կ'ըսէ թէ սպանութեան փորձը, որ մասնաւոր եղանակով մը կազմակերպուած էր, կը մատնէ «կուլակ»ներու եւ հակախորհրդային տարրերու դրդումը։ Այս դէպքը կը բացատրէ արդէն այն առելութիւնը, որ արթնցաւ հայ ժողովուրդին մէջ «կոլխոզ»ի որոշման առթիւ։ Արդէն Ն. Թուրքմանլու գիւղական խորհուրդին նախագահը կը հաստատէ թէ մահափորձը կազմակերպուած էր ոչ միայն Համամեանի, այլեւ երկու ուրիշ «կոլխոզ»ներու անդամներուն դէմ։ Սպանութեան փորձին առթիւ ձերբակալուեցան 5 հոգի։ Այս մարդիկը, կ'ըսէ թերթը, անցեալ տարի գանակով ջարդեր են գիւղին պարտէզին սեխերն ու ձմերուկները, պարզապէս վնաս պատճառելու համար «կոլխոզ»ին։

«ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷ»

Բաշգիւղի հողերն ալ ամբողջովին համայնացուած են։ Դուրս ձգուած են միայն 40 հոգի, իբրեւ «անհարազատ տարրեր», «Փրկութեան կոմիտէ»ի անդամներ։ Ասոնք «կոլխոզ»ին ենթարկուելէ առաջ մորթած էին իրենց անասունները եւ պահած՝ սերմացուն («Խորհրդ. Հայաստան», 22 փետր.)։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի տարեկան պարահանդէսը, Վիքթոր Հիւկոյի շքեղ սրահներուն մէջ, շաբաթ գիշեր շատ հաճելի ժամանց մը եղաւ բոլոր անոնց համար որոնք չէին մոռցած Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղին ճիգերը արդիւնաւորելու իրենց պարտականութիւնը։

Երեկոյթը սկսաւ երգերովը Օր. Լ. Աղաբէկեանի, Օր. Ա. Պիւլպիւլեանի եւ Պ. Մէհտէրեանի՝ որոնք իրենց գեղեցիկ ձայնով, հաճելի եւ ճկուն երգուածքով, հայերէն թէ ֆրանսերէն, ներկաներուն պատճառեցին գեղարուեստական վայելք մը։

Պ. Շահխաթունի արտասանեց հայերէն եւ ռուսերէն երեք կտորներ։ Հայ Արին ալ իր բաժինը բերած էր սրամիտ արտասանութիւնը, «Ա. Բ. Գ.»։

Հայ երեկոյթներու ծանօթ շնորհալի ֆրանսուհի մը Օր. Շառլօթ դաշնակով կը մասնակցէր գեղարուեստական բաժնին։

Պարերը ներդաշնակ ճազով մը թափ առած էին արդէն, մինչ յանկարծ սրահին մէջ թառի արուեստագէտը ժործ բազմութիւնը կը քաշէր իրեն։ Այդ նոյն սրահին մէջ յաջորդաբար երեւցան իրենց երգերով եւ պարերով Տիկին Սուրաբեան որուն ռուս ժողովրդական երգերը խելայեղ ծափերով կրկնուեցան. Տիկին Ժործ Լուսպարոնեան իր կովկասեան պարերով։

Երեկոյթին անակնկալն էր ռուս յայտնի եւ ճկուն պարուհին իր վրացի ընկերոջ հետ, որ հմայեց ներկաները նախ իր «աբաշ»ի եւ յետոյ թիթեռնիկի պարերով։ Օր. Թամիրեանցի նուիրած մէկ նկարը աճուրդով ապահովեց աւելի քան 800 փրանքի հասոյթ մը շնորհիւ Տիկ. Սուրաբեանի։

Երկու սրահներուն մէջ ալ փոխնի փոխ եւրոպական եւ կովկասեան պարերը տեւեցին մինչեւ առաւօտ, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ մեծ խանդավառութեամբ։ Առտուն հանդիսականները կը մեկնէին կրկնելով իրարու.

— Երա՞նի թէ հասոյթն ալ ըլլար մեր վայելքին համապատասխան եւ մանաւանդ պսակէր ջանքերը աչ մը օրիորդներու, որոնք ջանք չէին խնայած երեկոյթը հաճելի դարձնելու համար։

ԱՐՓԻ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Մարտ 29ին, Ռէգինտանս փալասի սրահներուն մէջ տեղի պիտի ունենայ Պրիւսէլի Հայ կարմիր խաչին տարեկան պարահանդէսը, ճոխ յայտագրով։

Այժմէն ամէն միջոց ձեռք առնուած է, պէտք եղած փայլը տալու երեկոյթին եւ հաճելի ընծայելու պայն։

Վստահ ենք թէ մեր հայրենակիցները պիտի փութան խուռներամ ներկայ ըլլալ պարահանդէսին, նիւթապէս ու բարոյապէս քաջալերելով կարմիր խաչին կազմակերպած այս ազգօգուտ ձեռնարկը։

Գոհունակութեամբ կը տեղեկանանք թէ պարահանդէսի հասոյթին մէկ մասը պիտի յատկացուի Անատոլուէն քշուած հայ թշուառներուն։

Հ. Տ.

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹԱՒՐԻԶ, 24 փետր. (Սեփ. Թղթ.).— Ինչպէս նախորդ թղթակցութեանցս մէջ յիշած էի, Ատրպատականի Հայոց առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ Թաւրիզի հայ գաղութին մէջ եւս՝ Անատոլուէն քշուած մեր թշուառ եղբայրներու օգտին կատարուեցաւ հանգանակութիւն։

Հանգանակութեան ծանր գործը սիրայօժար կերպով կատարեցին խումբ մը տիկիններ եւ պարոններ, որոնք ժողովուրդին մէջ պտտցուցին հանգանակութեան թերթերը՝ Առաջնորդարանի կողմէ հասարակութեան ուղղուած ՝ հետեւեալ պարզ ու սրտառուչ կոչով.

— «Ամէն մի հայ պարտաւոր է օգնելու մեր այն թշուառ, մերկ, բոկոտն, քաղցած, ծարաւի տարագիր կանանց եւ երախաներին որոնք թափւումեն այս ցուրտածմրան՝ Սիրիայի Հալէպ քաղաքը»։

Հանգանակիչ տիկինները՝ Հայկանուշ Բաղդասարեան, Հեղինէ Յակոբեան, Աստղիկ Բաբայեան, Լէմօ Կիւրեղեան, Թագուհի Ովանեան, Արփենիկ Արծրունի եւ պարոններ՝ Մարտին Շաթիրեան, Աստուր Զաքարեան եւ Երուանդ Սուրիկեան յաջողութեամբ կատարեցին հանգանակութեան գործը եւ հաւաքեցին ընդամէնը 3680 ղրան պարսկական դրամ։ Այս գումարէն 320 ղրան յատկացուեցաւ կարգ մը խիստ չքաւորներուն, իսկ մնացեալ գումարը՝ 3340 ղրան, առաջնորդարանը վճարեց անգլիական դրամատան եւ օրուանսակով ստացաւ 49 ս. 9 շիլին եւ 10 փէնսի չէք մը, որ իսկոյն ղրկուեցաւ Հալէպ, Կիլիկիոյ Սահակ կաթողիկոսին, յատկացնելու նորեկ բեկորներու օգնութեան,

Երանի թէ Պարսկաստանի միւսգաղութներն ալ իրենցկրցածին չափ օգնութիւն ցոյց տային այս գերազանցապէս կենսական գործին։ Այս մասին քանիցս գրած եմ այն վստահութեամբ, թէ ամէնէն առաջ պիտի շարժին Թէհրան, Մէշէտ, Սուլթանապատ, Համատան եւ այլուր հաստատուած արեւմտահայ առեւտրական յայտնի տուներու ներկայացուցիչներն ու կառավարիչները, գլուխն անցնելով հանգանակութեան։ Երբ գործը կազմակերպուի, ժողովուրդը կը մասնակցի սիրայօժար։

ՄԱՍԻՍ

ԿԱՐԴԱՑԻ՞Ր «ԴՐՕՇԱԿ»Ի ՎԵՐՋԻՆ ԹԻՒԸ

— Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18»Ը ՊՈՒՐԿԱԶԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՐԿԱԶ, 5 Մարտ (Սեփ. Թղթ.).— Երէկ Գթութեան խաչի պարերեկոյթը, այսօր Դաշնակցութեան ընկերահամակրական հանդիպումը, գնծութեամբ դիմաւորուեցաւ Պուրկազի հայ հասարակութեան կողմէ։

«Հրայր Վահան» ընթերցարանի սրահը շատ նեղ կուգար խռնուող բազմութեան, որ փութացած էր պատասխանել տեղական կոմիտէի հրաւէրին, տօնելու համար փետրուար 18ի ապստամբութեան 9րդ տարեդարձը։

Հանդիպումը բացուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով, որ երգուեցաւ երիտասարդ ընկերներու կողմէ, արժանանալով ներկաներու բուռն ծափերուն։

Հանդէսը վարելու համար սեղանապետ ընտրուեցաւ Պ. Յ. Սայեան։

Հանդիպումի գրական մասը սկսաւ Պ. Գրիգոր Փօթաճեանի «Անէծքը հայը» արտասանութեամբ որ ծափահարուեցաւ ներկաներէն։ Յաջողապէս արտասանութիւններ ըրին Օր. Շուշանեան, Օր. Հալաճեան, Պ. Գ. Տէր Մկրտիչեան, փոքրիկն Մովսէս Սմբատեան, ծափեր խլելով հանդիսականներէն։

Տիկին Վ. Մելքոնեանի եւ Պ. Մկրտիչ Քէչէճեանի մեներգները գնահատուեցան ներկաներուն կողմէ։ Յետոյ հրաւիրուեցաւ ընկեր Ալան որ փետրուարեան ապստամբութիւնը նկատեց երկրորդ Վարդանանցը։ Եւ պարզելով դէպքերը, եզրակացուց. «Փետրուար 18ի ապստամբութիւնը կուգայ ապացուցանել հայ ժողովուրդի քաղաքական գիտակցութեան չափանիշը։ Ան՝ տօնն է գնտաններէն ազատագրուած հայ մտաւորականութեան եւ փառքի օրը բռնաւորութեան դէմ պայքարող եւ ազատութեան տենչացող հայ ժողովուրդին»։

Ժամը 1.30ին սկսան եւրոպական պարերը մասնակցութեամբ դիմակաւոր զոյգերու։ Գնահատութեան արժանացան հայկական պարերը։ Ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեան տակ։

ՍԱՏՕ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 14 մարտ.— Հ. Յ. Դ. Տան պատերու հիմնարկէքը կատարուեցաւմարտի 4ին եւ շինութիւնը կը շարունակուի ընկերներու, համակիրներու եւ մասամբ ալ չէզոքներու գործնական աշխատանքով։ Նախապէս գրած էի թէ այս ազգօգուտ ձեռնարկը մեծ ոգեւորութիւն եւ հետաքրքրութիւն ստեղծած է գաղութիս մէջ, եւ կամաց կամաց իր շուրջը կը համախմբէ հայրենասէր եւ զոհաբերող հայրենակիցներ։ Իբրեւ փաստ յիշենք առաջին օրինակը։ Սրճարանապետը Պ. Յակոբ Գարաբեան (Աֆ. Գարահիսարցի) դիմելով Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին, յայտնած է թէ կը փափաքի իր նիւթական մասնակցութիւնը բերել Դաշնակցութեան Տան շինութեանը, իբրեւհայանհատմը, քանի որ շինուելիք շէնքը պիտի ծառայէ նաեւ ազգային դպրոցի, որու պակասը զգալի է Տէսինի մէջ։ Կոմիտէն սիրով ընդառաջ գնաց եղած առաջարկին եւ ահա քանի մը օր վերջը մեր հայրենակիցը 100 պարկ չիմէնթօ —մօտաւորապէս 1000 փր.— գնելով բերաւ շէնքի վայրը եւ յանձնեց կոմիտէին, աւելցնելով.

— «Եթէ ուրէ ատեն կրնամ օգտակար դառնալ շէնքի շինութեան որեւէ բանով, պատրաստ եմ իմ ձեռքէն եկածը չխնայելու»։

Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն եւ ընկերները հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն Պ. Յ. Գարաբեանին, իր այս կամաւոր աջակցութեան համար։ Քաջալերուած այս գեղեցիկ երեւոյթէն, Կոմիտէն բացած է պատուոյ ցանկ մը։ Անոնք որ կը փափաքին այս պատուոյ ցանկի մէջ մտնել իրենց նուիրատուութեամբ —դրամ, գիրք, թերթ, նկար եւայլն— թող հաճին օր առաջ ղրկել իրենց նուէրները հետեւեալ հասցէին. Vahan Hussian· c)o Jacques Karayan, Ave. Jean Jaurès· Décines (Isère) France։ Շէնքին աւարտումէն յետոյ, բոլոր նուիրատուներու անունները ոսկեզօծ շրջանակի մէջ պիտի կախուի ակումբին պատէն, խմբանկարի մը հետ։

Տէսինի հայրենասէր ժողովուրդը այս անգամ եւս իր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեամբ պիտի ապացուցանէ թէ գիտէ գնահատել Դաշնակցութեան կատարած գործին արժէքը։

Վարդ-Պատրիկ

ՍԷՕԼԷՕԶՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Սէօլէօզի Արեւելք Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը, ուզելով աջակցիլ Անատոլուի բեկորներուն օգնութեան գործին, 200 փրանք հաւաքեց 16 հայրենակիցներէ եւ ղրկեց «Յառաջ»ի (Տես «Յառաջ» 18 Մարտ)։

Կեդր. վարչութիւնս այս առթիւ ցաւ ի սիրտ կուգայ հրապարակաւ ծանուցանել թէ մեր հայրենակիցները ոչ մէկ հետաքրքրութիւն կը ցուցնեն Միութեանս հանդէպ։ Երկու տարուան ընթացքին փոխանակ յառաջդիմելու, վեց մասնաճիւղեր ցրուած են։ Ամէն կողմէ, մանաւանդ Փարիզէն, Լիոնէն, Մարսէյլէն նամակներ կը տեղան, օժանդակութիւն խնդրելով։

1920ի ամրան, բոլոր Սէօլէօզցիները մէկ սիրտ մէկ հոգի կը գործէին։ Հայրենակիցներ, արդեօք մոռցա՞ք այն օրերը թէ ձեր երակներուն արիւնը ցամքեցաւ։

1500ի մօտ հայրենակիցներ կան Ֆրանսայի մէջ եւ այսպիսի քար անտարբերութիւնը երբեք ներելի չէ։ Արդեօք լուսաւոր քաղաքները ձեզ շլացուցի՞ն։

Արթնցէք, հայրենակիցներ, այս չէ այն ճամբան որ պիտի փրկէ մեզ։ Անհրաժեշտ է միութիւն, որ կը նշանակէ զօրութիւն։ Անխտիր բոլորուինք Միութեան շուրջ, որպէսզի մենք ալ իբրեւ մարդ ապրելու իրաւունք ունենանք։

Դէպի գործ, բոլորս անխտիր, առանց յապաղելու։

Կեդր. Վարչութիւն Արեւելք Հայրենակցական Միութեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ա. Ահարոնեանի Մարսէյլի Յոբելինական Կեդրոնական Գործադիր Յանձնաժողովը, որ իր յայտարարութիւնը տուած էր «Յառաջ»ի մէջ, կուգայ կատարել հետեւեալ ճշդումը.— Յանձնաժողովը կը յայտարարէ թէ Պ. Պ. Տքթ. Սէմէրճեան, Ա. Սէրէնկիւլեան Հ., եւ Տքթ. Քէչէճեան Մ. անդամ են թէ Կեդր. Գործ. Յանձնաժողովին եւ թէ Հանգանակիչ Մարմնին։

Ի դիմաց Գործ. Յանձնաժողովի Ատենապետ Գ. Գ. Խայիկեան, Ատենադպիր Վ. Գույումճեան

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Թղթակցի տոմսերը սպառած ըլլալով, կը խնդրենք մեր թղթակիցներէն քիչ մը եւս սպասել, նորերը ստանալու համար։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

Կացութիւնը Պալքանի մէջ

Սերպեւպուլկար վէճը ծանր երեւոյթ ստանալ կը սպառնայ: Վերջին մակեդոնական մահափորձերը ջղայնութիւն առաջ բերած են Պելկրատի մէջ: Սոֆիայի սերպ դեսպան Նէշիչ մարտ 14ին բուռն դիմում մը ըրաւ պուլկար արտաքին Նախարար Պուրովի մօտ: Իրաւ է թէ մակեդոնական կազմակերպութեան լուծումը չպահանջեց, բայց ոճրագործներուն ձերբակալումը եւ պատժուիլը եւ կարեւոր միջոցներու ձեռք առնուիլը, որպէսզի նման դէպքեր չկրկնուին...: Պուլկար Նախարարը պատասխանեց թէ ձեռքէն եկածը պիտի ընէ Սերպիոյ և Պուլկարիոյ մերձեցումին սպառնացող վտանգը փարատելու համար:

.˙. Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի Սոֆիայի դեսպանները պուլկար կառավարութեան մօտ դիմումներ կատարեցին, ինչպէս գրեցինք անցեալ օր, սահմանագլխի դէպքերուն առթիւ: Իտալական դեսպանը ձեռնպահ մնաց, ինչպէս արդէն ասկէ առաջ ձեռնպահ մնացած էր նմանօրինակ առիթով մը: Այս պարագան մասնաւոր կարեւորութեամբ կը դիտուի քաղաքական այն շրջանակներուն մէջ, որոնք պալքանեան գործերով կը հետաքրքրուին:

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ

ՍՈՖԻԱ, 17 Մարտ.— Երէկ կէսօրէ վերջ ոստիկանական տեսչութիւնը Սոֆիայի մէջ ձերբակալել տուաւ բազմաթիւ մակեդոնացիներ ու կը ծրագրէ խափանել «Վարտար» եւ «Վրէմէ» մակեդոնական թերթերը:

Այս միջոցները ձեռք կ'առնուին՝ եուկոսլաւ կառավարութեան պահանջին վրայ:

Պուլկար կառավարութեան ուղղուած Բաց-Նամակով մը Պուլկարիոյ Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքներու Պաշտպան ընկերութիւնը կը պահանջէ անկէ լուծել Մակեդոնական Յեղափոխական կոմիտէն, որ Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ մահափորձեր կազմակերպելով կ'անպատուէ պուլկար ազգը:

Պուլկար յեղափոխականներու պաշտօնաթերթ «Մակեդոնիա» կը գրէ թէ ինք ազատ է ջատագովելու պուլկար քոմիթաճիներու եղեռնափորձերը: Կ'աւելցնէ թէ պուլկար կառավարութիւնը չի կրնար պատասխանատու նկատուիլ՝ քոմիթաճիներու արարքներուն համար, նոյնիսկ եթէ ապացուցուի թէ այդ եղեռնափորձերը կը պատրաստուին Մակեդոնիոյ յեղափոխական կազմակերպութեան կողմէ:

.˙. Սոֆիայէն նոր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը գրաւեց «Վարտար» եւ «Վրէմէ» թերթերը: Ասկէ զատ իր հրատարակութիւնը դադրեցուց «Սվոպոտա իլի Սմէրթ» (Ազատութիւն կամ Մահ) պաշտօնաթերթը: Վարչապետ Լիափչէֆ ճառ մը խօսեցաւ Սոպրանիէի արտաքին յանձնաժողովին առջեւ, ըսելով թէ կառավարութիւնը այլեւս չպիտի հանդուրժէ մակեդոնական կազմակերպութեան արարքները եւ ամէն միջոց ձեռք պիտի առնէ՝ զանոնք բնաջինջ ընելու համար: Այս ճառը մեծ յուզում առաջ բերաւ քաղաքական շրջանակներու մէջ:

.˙. Սկիւպէն կը հաղորդեն որ վերջին օրերս հարաւային Սերպիոյ զանազան շրջաններուն մէջ (Սկիւպ, Օխրիտա, Պիթոլի) բողոքի հաւաքոյթներ տեղի ունեցան Քոչանայի, Փիրոթի, Էյրի Փալանքայի եւ Սթրումիցայի մէջ գործուած եղեռնափորձերուն դէմ: Սկիւպի մէջ 10,000 հոգի ներկայ էր: Քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որով կառավարութենէն կը պահանջուի խիստ միջոցներ ձեռք առնել ոճիրի հեղինակներուն դէմ:

.˙. Ապրիլին Թուրք, պուլկար, ալպան, եուկոսլաւ եւ ռումանական միութեան ներկայացուցիչները Պոլսոյ մէջ պիտի գումարուին, պալքանեան համաձայնակցութեան խնդրի մասին խորհրդակցելու համար: Իւրաքանչիւր երկիր 30 ներկայացուցիչ պիտի ղրկէ:

Ալմազեանի քախտը կը վճռուի

Ամբաստանիչ ատեանը երէկ գումարուեցաւ զբաղելու համար Ալմազեանի խնդրով, այսինքն կամ Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ ղրկելու, կամ լրացուցիչ քննութեան ձեռնարկելու և կամ ամբաստանութիւնը բոլորովին չեղեալ նկատելու համար:

Այս առթիւ, Ալմազեանի եռանդուն փաստաբանը Ժան-Շառլ Լըկրան, երկուշաբթի օր նոր յուշագիր մը ներկայացուց Ամբաստանիչ ատեանին, ըսելով որ «հինգ ամսուան քննութիւններէ վերջ, ո՛չ մէկ փաստ կ սրելի եղած է գտնել Ալմազեանի յանցաւորութեան մասին: Այս պարագան կ'ընդունի նաեւ ընդհանուր դատախազը, որ կը պահանջէ լրացուցիչ քննութիւններ կատարել գինեվաճառ Մէյէրի վկայութեան մասին: Ուրեմն կ'ընդունի թէ հաստատուած չէ ոճիրին օրը Րիկօտէնի Ալմազեանի խանութը մտնելը: Կը պահանջէ նաեւ որ ստուգուի ինքնաշարժի վարիչ Ֆլոթի վկայութիւնը: Ուրեմն կ'ընդունի որ հաստատուած չէ ոզորենիէ սնտուկին Սէն-Ժիլ փողոցէն վերցուած ըլլալը: Կը պահանջէ որ ստուգուի Ալմազեանի ունեցած դրամը ոճիրի շրջանին, կ'ընդունի ուրեմն որ չէ հաստատուած թէ գողութեան համար կատարուած է ոճիրը, ինչպէս կ'ուզէ ցոյց տալ ամբաստանիչ կողմը»:

Փաստաբանը կ'ըսէ թէ նոր քննութիւն մը ո՛չ մէկ օգուտ պիտի ունենայ, հետեւաբար աւելորդ է երկարաձգել խնդիրը: Ու քանի որ Ալմազեանը Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ ղրկելու համար բաւարար փաստեր չկան, կը մնայ միայն մէկ միջոց, ազատ արձակել զայն եւ չեղեալ նկատել անոր դէմ եղած ամբաստանութիւնները:

Մանշի փապուղին

Մանշի փապուղիի անգլիական յանձնաժողովը մէկի դէմ չորս ձայնով ի նպաստ արտայայտուեցաւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ փապուղի մը շինելու ծրագրին: Այս առթիւ հրատարակուած տեղեկագրին մէջ՝ յանձնաժողովը կ'ըսէ.— «Կը հաւատանք որ թէեւ կարգ մը շահեր պիտի վտանգուին, սակայն Մանշի փապուղիին շինութիւնը երթեւեկին զարկ տալով եւ առեւտուրը աւելցնելով, տնտեսապէս մեծ օգուտ պիտի ունենայ երկրին:»

Քննութիւնները ցոյց կուտան թէ ընդծովեայ այս փապուղիին շինութեան համար ծախք պիտի ըլլայ շուրջ 30 միլիոն անգլիական ոսկի: Ասկէ զատ ամբողջ ութ տարի ուղղակի գործ պիտի հայթայթէ 5900 անգլիացի բանուորներու եւ անուղղակի գործ՝ 17,250 հոգիի: Առաջին տարուան ընթացքին փապուղին պիտի փոխադրէ 2,357,000 ճամբորդ:

ԱՊՐԻԼ 11Ի ՄԳԱՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին: Պիտի հրաւիրուին բոլոր կազմակերպութիւնները:

ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ

Ի պատիւ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, իր յոբելեանին առթիւ

30 Մարտ կիրակի իրիկուն 84 rue Chapeի Թատերասրահին մէջ

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱԽՐԱ ԳԻՒՂԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ Դախրա գիւղի կարօտեալներուն

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Harolaի մէջ 3 Rue La Vieuville, Paris (18e), Nord Sud. Abbesses.

կը ներկայացուի՝ «ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» զաւեշտը

Հայկական եւ եւրոպ. պարեր, մրցում թանկօի եւ պոսթոնի, Պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Տոմսեր՝ 10 եւ 7.50 ֆրանք:

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

(ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ)

Հեղինակ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Վաստակաւոր գրագէտին քառասնամեայ գրական գործունէութեան յոբելեանին առթիւ լոյս տեսած ՄԻԱԿ և ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ հատորը հետեւեալ բովանդակութեամբ.

կեանքը.— Միջավայրը եւ Ազդակներ.— Գրականութիւնը.— (Երեք գլուխներու մէջ) Մարդկային տառապանքը եւ հոգիներու համայնապատկերը.— (Երեք գլուխներու մէջ) Գրականութեան եւ արուեստի տարրեր.— Մարդը.— Արուեստագէտը:

Յոբելենական հանդէսներու այս օրերուն աճապարեցէք ունենալ մէյմէկ օրինակ, ՇՔԵՂ ու ԽՆԱՄՈՒԱԾ այս հրատարակութենէն:

Գին՝ Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Թուրքիոյ եւ Ռումանիոյ համար 25 ֆրանք: Միւս երկիրներուն համար 1ական տոլար:

դիմել հեղինակին՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18e):
«Յառաջ»ի, L. Kévonian, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e):
Պալենց գրատուն՝ 233 Fbg. St. Martin. Paris (10e):

«ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի Լիոնի մէջ

13 Cours Gambetta, Place du Pontի Պիւրօ տը Թապան եւ գործակալ Խնկիկ Կէնճեանի մօտ, 226 Rue Boileau.

ԹԱՏՐՈՆ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ

ԻՐԱՐՈՒ ՓԱԿԱԾ ԵՐԿՈՒՈՐԵԱԿ ՔՈՅՐԵՐ

ԿԻՐԱԿԻ 23 Մարտ Ժ. 21ին

ԱՆԲԱԺԱՆԵԼԻՕՐԷՆ ԿՑԱԾԻՆ

ORCHESTRE FANTOME

Տոմսերը՝ 10—80 ֆրանք՝ Թատրոնէն

Հ. Յ. Դ.

ԴԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը: Նիւթ՝ կրօնական հալածանքը Հայաստանի մէջ: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Լիոնի Համազասպ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին, Պ. Քէնտիրեանի ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Բ. Ը. Մ. Մատենադարանի առաջին բանախօսութիւնը՝ վաղը Հինգշաբթի ժամը 4ին: Բանախօս՝ Թորգոմ Արք.: Նիւթ՝ «Ներսէս Շնորհալի»:

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լա Սիոթայի հանգանակութիւնը.—

Մ. Տատուրեան 60, Յ. Պիպէրեան, Լ. Թաշճեան, Գ. Մըտեսեան, Յ. Ազատեան, Ս. Տօնոեան 50ական, Ա. Փափազեան, Ռ. Ազասեան, Մ. Պօղոսեան, Գ. Սարգիսեան, Մ. Կաղնեան, Ե. Մոկոսեան 30ական, Ա. Թորոսեան, Ա. Չաքրեան 25ական, Մ. Մելքոնեան, Ք. Երանոսեան, Կ. Լօմիւրեան, Գ. Բիւզանդեան, Ծ. Ծորոյեան, Ս. Գասպարեան, Մ. Գոզանլեան, Ս. Ադամեան 20ական, Ռ. Շիկեան 15, Ծ. Կարապետեան, Խ. Բրուտեան, Ս. Ղազարեան, Ա. Վարագեան, Պ. Սարաֆեան, Հ. Փէրվէզեան, Ծ. Իսրայէլեան, Յ. Մարգարեան, Վ. Գզրեան, Վ. Բամպակեան, Մ. Չքոյեան, Կ. Գապաքեան, Խ. Սէմէրճեան, Տ. Տէր Սարգիսեան, Յ. Գարագաշեան, Յ. Տարաքճեան, Ա. Երանոսեան, Մ. Գարանեան, Մ. Գարակէօզեան, Վ. Գարակէօզեան, Գ. Երեցեան, Խ. Բանիկեան, Յ. Թաթինեան, Ռ. Երեցեան 10ական, Տիկին Ա. Ադամեան, Հ. Գարակէօզեան, Գ. Ալեքսանեան, Կ. Տօփիկեան, Պ. Տաքէսեան, Ա. Չաքմաքճեան, Պ. Գապաքեան, Ս. Երեցեան, Ռ. Ազարեան, Ա. Գալէմքէրեան, Օ. Մէշէճեան, Յ. Յովհաննէսեան, Յ. Ասատուրեան, Ս. Պարսիկեան, Ա. Ալթունեան, Խ. Եօղսուլեան, Մ. Գրիգորեան, Տ. Ֆէրմանեան, Գ. Գարաճեան, Ս. Աթէշեան, Գ. Սարգիսեան 5ական ֆրանք ընդհ. գումար 1060 ֆրանք:(Տես «Յառաջ» 21 փետրուար):

Կ'ուզուին կարի վարժ գործաւորուհի մը ինչպէս նաեւ ափրանթի (աշկերտուհի) մը: Դիմել՝ Տիկ. Ջապէլի, 23 Rue Nollet: Մէթրօ՝ Clichy.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Կը փնտռուին Գարապօղազցի Հմայեակ Ճէօմէրտեան, 20 տարեկան, հօր անունը՝ Խնկօ, մօր անունը՝ Թուրվանտա տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Եսոֆիա, Միւշկիւնազ, Դեդիխ Ճէօմէրտեան (այս վերջինը առեւանգուած է Թէլ Ապեատի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անունը՝ Ոսկիան, մօր անունը՝ Ալնիկ: Կաթնուկ, հօր անունը Դանիէլ, մօր անունը Հալաճ: Իմացնել Աղապապ Պարսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les Moulineaux, Seine, France.

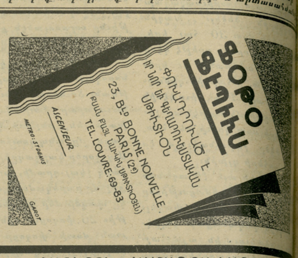
Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ձերմամիզ.) եւ վարքիսի: Մասն. լաբօռաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12,

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
20
ՄԱՐՏ
1930
20 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1216 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Անցեալ շաբթու հաղորդեցինք բացումը «Հայ Ճեմարան»ին, Պէյրութի մէջ։ Առաջին ձեռնարկը՝ Համազգային Ընկերութեան (Եգիպտոս)։

Լոյսի այս նոր փարոսը Լիբանանի ափերուն վրայ՝ չի նմանիր սովորական կրթարանի մը բացման։ Ձեռնարկը, ինքնին, ե՛ւ ուրախութեան ե՛ւ ցաւի արցունքներ կը քամէ։

Առաջ, այսպիսի հաստատութիւններ կը հիմնէինք մեր հողին վրայ։ կամ այնպիսի միջավայրերու մէջ ուր դարերու մշակոյթ ենք ունեցեր, ինչպէս Պոլիս և Թիֆլիս։ Մինչև այսօր ալ, անոնց Ճառագողներն են որ կը պլպլան այս ու այն կողմ։

Այսօր, ունինք հայրենիք մը փոքր եւ անկար։ Աւելի քան երբեք օտար լուծի և օտար շունչի տակ։ Եւ ժողովուրդին կէսն ալ՝ օտար հողի վրայ։ Զրկուած հայրենիքէ եւ իշխանութենէ։ Հայմաթլըս...

Հայաստանը կ՚երթայ իր ճամբով, խելացնոր արագութեամբ։ Ճամբայ մը որուն ելքը իրենք վարիչներն ալ չեն գիտեր։ Չե՛ն համարձակիր նախատեսել։

Իսկ մենք, փռուած եօթնասուն պողոտաներու վրայ, ելքեր կը փնտռենք նոյնքան զարհուրելի լաբիւրինթոսի մը մէջ։

Այդ ելքերէն մէկն է,— պահել, զարգացնել, արժեցնել հայկական մշակոյթը։ Ո՛րքան ճիշդ կը բնորոշէ Լ. Շանթ, իր բացման ճառին մէջ.

«... Ամբողջ Եւրոպան ազգային հիմքի վրայ է. իսկ հիմա Ասիան է որ ազգային գիտակցութեան բարձրացուցեր, ու այսպէս բոլորը։ Յետզհետէ անկարելի կը դառնայ քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ ապրիլ առանց որոշ ազգային դիմագծի։ Անանուն, անդէմ ժողովուրդները կ՚երթան ոտքի տակ։ Ազգութեան ուժեղացմանը ձգտիլ՝ ըսել է անկախութեանը ձգտիլ»։

Արդ արեւ, տարուբեր՝ աշխարհի չորս հովերէն, այլ մանաւանդ քաղաքական եւ քաղաքակրթական բազմաձեւ հոսանքներէ, զրկուած՝ մինչեւ անգամ գերեզմանի մը հողէն, ի՞նչպէս կը յաւակնինք ոտքի վրայ մնալ, առանց ազգային մշակոյթի։

Աւելի ուշ արթնցած, աւելի յետամնաց ազգեր, արդէն տիրացած՝ իրենց հայրենիքին ու անկախութեան, կը հեւան վերանորոգման ճիգով։ կը ծաղկին ու կը ծաւալին։ Անոնց կողքին, կամ ցիր ու ցան անոնց հողին վրայ, մենք ի՞նչպէս կրնանք մեկուսի կենալ ու դիտել։ կամ գոհանալ երէկուան Ճառագողներով, «Արեւելքի յառաջապահ ազգի» միամիտ յաւակնութիւններով։

Համբաւը չէ որ արժէք ունի, այլ շարժումը։ Տեւական ճիգը։ Եւ իբրեւ ժողովուրդ, իբրեւ ազգային հաւաքականութիւն, երէկուան համբաւն ալ կրնանք վրայ տալ, եթէ շարունակենք ժառանգութիւն մաշեցնել ծալապատիկ, փոխանակ նոր բան արտադրելու։

Այս մտածումները կը մղեն մեզ սրտանց շնորհաւորելու ամէն ձեռնարկ որ կը կատարուի հայկական մշակոյթի պահպանման եւ զարգացման համար։ Ո՛վ որ ծաղկոց մը կը բանայ օտար հողի վրայ, հոգ չէ թէ քերական մը կարդացնելով, առով իսկ ապացուցած կ՚ըլլայ ինքնապաշտպանութեան գիտակցութիւնը։

Եւ իսկապէս, ինքնապաշտպանութեան կռիւն է որ կը շարունակենք այսօր ալ, տարբեր պայմաններու մէջ եւ բոլորովին տարբեր գետնի վրայ։

Երէկ՝ ֆիզիքական գոյութեան հոգն ունէինք. այսօր՝ հոգեկան։ կ՚ուզենք ապրիլ, տեւել, գործել իբրեւ ինքնուրոյն ժողովուրդ։ Մեր բարօրութեամբ օգնել մարդկութեան բարիքին։

Ուրեմն, ողջո՛յն այն փարոսին որ ահա կը բացուի Լիբանանի ափերուն վրայ, առաջնորդութեամբ երկու հասուն տաղանդներու։ Ասպարէզին համար պատրաստուած, իրենց բոլանդակ էութեամբ անոր նուիրուած մշակներու։

Ուրիշներ, նոյն տարիքին մէջ, շատոնց հրաժեշտ են տուած այսպիսի խանդավառութիւններու։ Լ. Շանթ եւ Ն. Աղբալեան, այնքան երազներու քանդումէն, այնքան դժնդակ վերիվայրումներէ յետոյ, ահա նորէն ասպարէզ կը նետուին երիտասարդական եռանդով։ Տարիներ սպառելէ յետոյ միեւնոյն ասպարէզին մէջ, կ՚ուզեն անխնայ տրամադրել, մանրել, բաշխել տակաւին ինչ որ ունին իբրեւ ազգային դրամագլուխ։ Իբրեւ սերունդէ սերունդ փոխանցելի ժառանգութիւն։ Որպէսզի վառ մնայ ազգային մշակոյթը։

Շատ հաժեստ է «Հայ Ճեմարան»ին սկզբնաւորութիւնը։ Ամբողջովին հիմնուած՝ բուռ մը հայրենակիցներու նախաձեռնութեան եւ Ամերիկայի Կարմիր Խաչի աջակցութեան վրայ։ Մեկենասներ չկան գործին գլուխը, ոչ ալ հին կամ նոր հարուստներ։ Բայց գործը, ինքնին, հարստութիւն մըն է։

Այնպէս որ, ուշ-կանուխ, նիւթապէս ալ կրնայ դառնալ բարգաւաճ։ Արդէն իսկ համակրութեամբ շրջապատուած տեղին վրայ, թէ հայ եւ թէ տեղացի տարրերէ, անշուշտ Լիբանանէն դուրս ալ պիտի գրաւէ մասնաւոր ուշադրութիւն։ Մանաւանդ որ, կը գտնուի մեր ամէնէն հոծ գաղութին մէջ։ Ինչքան ճիգ ու դրամ ծախսուի այդ ափերուն վրայ, սահմանուած է տեւական հետքեր ձգելու, աւելի քան ուրիշ ո՛ր եւէ տեղ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՆ

«Յուսաբեր» կարգ մը թուանշաններ քաղելով Բարեգործականի վերջին տեղեկագիրէն, կը նկատէ (7 մարտ).

— «Քիչ մը կանգ առնենք այս թիւերուն վրայ։

Տեղեկագրէն կը պարզուի, որ Միութիւնը ընդամէնը 10,000 անդամ ունի, որոնցմէ տարեկան 6,400 ոսկի անդամատուրք կը գանձէ։ Այս գումարն է ահա, որ կը կազմէ Միութեան ամէնէն հաստատուն եւ ամէնէն ապահով եկամուտը։ Բաժնեցէք այս գումարը անդամներու թիւին վրայ ու պիտի տեսնէք, որ Միութեան իւրաքանչիւր անդամը տարին միջին հաշիւով 64 ղրուշ անդամատուրք կը վճարէ։

Ա՛յս անդամատուրքով եւ անդամներու այս քանակով Միութիւնը վարիչ-պատուիրակ մը կը պահէ (ռամկավար Վ. Մալէզեան), որուն իբր ռոճիկ կը վճարէ տարին 120,000 ֆրանք, որ ըսել է շուրջ 1000 ոսկի։

Բաժնեցէք այս գումարը (1000 ոսկին) Միութեան իւրաքանչիւր անդամի միջին անդամատուրքի՝ 64 դահեկանի վրայ ու պիտի տեսնէք, որ Բարեգործականի անդամներէն շուրջ *հազար հինգ հարիւր* (1500) հոգի պարբերաբար տարետուրք պիտի վճարեն՝ միմիայն Միութեան *մէկ* պաշտօնեայի տարեթոշակը հայթայթելու համար։

Երբ ա՛յս է բարոյականը Բարեգործականի ռամկավար վարիչներուն, այլեւս ինչու զարմանալ, որ ընդամէնը 6400 ոսկի հաստատուն *եկամուտ* ունեցող Միութիւնը 10,000 ոսկի հաստատուն ու տեւական *ծախք* ունի։

Եւ իսկապէս։ Բարեգործականի տարեկան 60,000 ոսկի հասոյթէն ամէնէն հիմնականը 6,400 ոսկին է, իր անդամներու տարեվճարներն ու մտից տուրքերը։

Նոյն Բարեգործականի 63,000 ոսկի տարեկան ելքի ամէնէն հաստատուն ծախքը 10,000 ոսկին է, այն գումարը, որ վայելչօրէն կը հոսի որբերու եւ աղքատներուն մտուկէն՝ ռամկավար մեծ ու փոքր Մալէզեանները կերակրելու համար։ Այս 10,000 ոսկին կ՚երթայ *բացառաբար* հոգալու համար ծախքերը երկու ողորմելի հաշուեցոյցերու («Միութիւն» եւ «Ցուցարար»), չորս-հինգ գործիչներու, խումբ մը ռամկավար պաշտօնեաներու եւ քանի մը գրասենեակներու։ Մեղք այս լեցուն կարասէն է նաեւ, որ անուշահամ «մեղան» կը հոսի դէպի ռամկավար թերթերը՝ «անխարդախ» հիացումի՜ ոգին հանդէպ Բարեգործականի եւ անոր վարիչներուն միշտ վառ պահելով անոնց խմբագրատուններէն ներս։

6,400 ոսկի՝ մուտք եւ 10,000 ոսկի՝ ելք, 64 ղրուշ՝ տարետուրք եւ 1,000 ոսկի՝ տարեթոշակ. — ա՛յս թիւերը միշտ վառ պահենք մեր յիշողութեան մէջ, չդաւաճանելու համար մեր երախտագիտական զգացումներուն հանդէպ Բարեգործականի եւ անոր ռամկավար վարիչներուն...։»

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԳԾԻՆ ՀԱՍՈՅԹԸ

Կեսարիա — Սվազ երկաթուղիին հասոյթը տարուէ տարի կ՚աւելնայ։ Հասոյթը, որ առաջին տարին շատ քիչ էր, այս տարի մէկուկէս միլիոն ոսկի եղած է։ Հասոյթը աւելի պիտի շատնայ, եթէ գծին վրայ գտնուած հանքերը շահագործուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ "ՑԵՂՈՒՄ„ ԸՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՅՄԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ՓՈԽՈՒԱԾ

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ 17 մարտ թուականով.

Խորհրդային Գերագոյն Ատեանը հրատարակեց յայտարարութիւն մը թէ՝ այն պաշտօնեաները, որոնք ներկայ վարուցանի շրջանին «շեղում» կը կատարեն գոյութիւն ունեցող երկրագործական քաղաքականութենէն, մահապատիժի պիտի ենթարկուին։ Նոյնպէս մահավճիռ պիտի տրուի անոնց համար որոնք քմահաճօրէն սխալ հասցէներու կը ղրկեն երկրագործական մեքենաները, անգործ կամ բացօթեայ կը թողուն մեքենաները եւ սերմնցու կը հալածեն կոլխոզներուն՝ ի վնաս ոչ-կոլխոզ գիւղացիութեան։ Այն պաշտօնեաները որոնք դիտումնաւոր կերպով չեն գործեր այս յանցանքները, աւելի թեթեւ վճիռներ կը ստանան։

Վերջին շաբթուան ընթացքին պաշտօնական մարմինները անսովոր թիւով հրամանագիրներ եւ որոշումներ հրատարակեցին, յայտնապէս համայնավար կուսակցութենէն ստացուած հրահանգներու վրայ։ Բոլորն ալ կը յայտարարեն թէ քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւն չկայ եւ բոլորն ալ ներկայ անկարգութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը բեռցնեն «ստորադաս համայնավար պաշտօնեաներու վրայ, որոնք շեղած են կուսակցութեան հրահանգներէն»։

Գերագոյն Տնտեսական Խորհուրդը կը յայտարարէ թէ անձեռնհասօրէն մարզուած ստորադաս պաշտօնեաները «բռնաբարած են կուսակցութեան համայնացման քաղաքականութիւնը՝ վերջին ծայր արտակարգ այլանդակութիւնով» ու ստեղծած են «անհաւատալի խառնաշփոթութիւն» մը գիւղին մէջ։ Խորհուրդը կացութիւնը կը ներկայացնէ ամենածանր վտանգներով լի, որովհետեւ տեսաբանութեան եւ գործնականին միջեւ անհամաձայնութիւն ծագած է։ Փոխանակ գործնականը հիմնելու Մարքսի հասկնալի վարդապետութեանց վրայ, անիկա սաստ քալած է։ Վարդապետութիւնները կարելի եւ պէտք է պարզաբանել, ու պարզաբանել շուտով, բացատրելու համար այն նոր փուլը որուն մէջ մտցուած է։

Խորհրդային մամուլն ալ կը բացատրէ թէ քաղաքականութեան փոփոխութիւն չկայ, այլ պարզապէս գործելակերպի փոփոխութիւն նոյնինքն կուսակցութեան կողմէ՝ վարուցանի եղանակը հասած եւ հաւաքական տնտեսութիւնները անպատրաստ ըլլալուն պատճառաւ։ Մամուլը բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ աշնան անխնայ պիտի շարունակուի կոլխոզներու բնաջնջումը։ Մինչ այդ, այն կուլակները որոնք դեռ իրենց հողերէն չեն քշուած, պարտին վարուցան ընել՝ աւելցնելու համար հացահատիկի մթերքը, ու իշխանութիւնները պարտին ստիպել իւրաքանչիւր կուլակ՝ մշակելու որոշ տարածութիւն մը, աւելի ընդարձակ քան 1929ին մշակուածը։ Համայնավարները յայտնապէս կը հաւատան թէ կարելի է ստիպել միլիոնաւոր կուլակները ցորեն ցանել ու հնձել այնպիսի ժամանակ մը, երբ գիտեն թէ համայնավար ծրագրին յաջորդ գլուխը պիտի ըլլայ նոյնինքն իրենց բնաջնջումը։

ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆԻ ՍՈՎԸ

Գործելակերպի այս փոփոխութեան անմիջական պատճառներէն մէկն ալ է ուտելիքի տագնապին սաստկանալը քաղաքներուն մէջ։ «Էքոնոմիչեսկայա Ժիզն», պաշտօնաթերթ Աշխատանքի եւ Պաշտպանութեան Խորհուրդին, կը գրէ թէ գործակցականները (կոոպերատիւ) ողբալի կերպով ձախողած են եւ թէ ամբողջ գործակցական դրութիւնը պէտք է քանդուի։

Կ՚ըսուի թէ Լենինգրադի մէջ պարենաւորումը փոխանակ բարւոքելու աւելի գէշ դարձած է։ Ոչ միայն անկարելի եղած է գործադրել վերջերս տրուած հրաման մը՝ կաթ հայթայթելու համար ութ տարեկանէն վար մանուկներուն, այլ տարիքի սահմանը աւելի պակսեցուած է. Նախապէս երեք տարեկան մանուկներն ալ կաթ կը ստանային, իսկ այժմ երկու տարեկանէն վար եղածները միայն պիտի կրնան ստանալ։

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին կողմէ ուրբաթ օր հրատարակուած հրահանգներուն ամբողջական բնագիրը հասաւ հոս։ Մեծ կարեւորութիւն ունի այն հրահանգը, որով պիտի բացուին տեղական գործակալներու կողմէ փակուած շուկաներն եւ տօնավաճառները։ Այս ձեւով գիւղացիները առիթ պիտի ունենան ծախելու իրենց աւելորդ ապրանքները՝ պարէն հայթայթելով քաղաքներուն։

Կրօնական հալածանքին շուրջ

Ռուսիոյ անաստուածները կատղած են՝ Եւրոպայի մէջ կատարուած ծանօթ աղօթքներուն առթիւ եւ ատոնց մէջ կը տեսնեն միջամտութիւն մը՝ խորհրդային միութեան ներքին գործերուն։

«Մոսկուայի Աշխատաւոր» թերթը կը գրէ.—«Անգլիոյ մէջ այսօր կ՚աղօթեն որ Տէրը կազալ տայ դիւանագէտները եւ յուզէ բոլշեւիկներու սիրտը։ Բոլորովին պայծառ են շարժառիթները որ գործել կուտան այս կեղծաւոր սուրբերը։ Քէն-

(Ուրիշ շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 45

Սիրական Յովհաննէսեան	200.—
Տիկ. Շուշան Տէր Մարտիրոսեան	20.—
Գումար՝	220.—
44րդ ցանկին գումարը	53,945.—
Ընդհ. գումար	54,165.—

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

5000 ՖՐԱՆՔ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 18 մարտ.— Ինչպէս գրած էի, մարտ 16ին կիրակի օր մատրան մէջ կատարուեցաւ հոգեհանգիստ, Հարաւային Ֆրանսայի ողողման զոհերուն համար։ Արարողութենէն վերջ մեծ բազմութիւն կար։ Ազգ. վարչութիւնը բացաւ հանգանակութեան ցանկը. մէկ ժամուան մէջ 5000 ֆր.ի հասաւ գումարը։ կ՚արժէր դիտել թէ ինչպէս հազիւ իրենց ապրուստը ճարող հայրենակիցներ կը մասնակցէին 10ով, 20ով, 50ով։ կիներ, որոնց արտաքինը ցոյց կուտար թէ փայլուն վիճակ չունէին, անոնք ալ 5-10 ֆրանք ձգելով պնակին մէջ, կ՚անցնէին առանց ուզելու իրենց անունը յայտնել։

Հանգանակութիւնը կը շարունակուի թէ քաղաքին մէջ եւ թէ շրջանները։ կը յուսացուի որ 10-15 հազարի հասնի ընդհ. գումարը։

ՀԵԼԼԷՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— Նախկին ներքին նախարար Զավիցիանօ երեկոյ. ժողովին մէջ ճառ մը խօսեցաւ Յունաստանի Դրամատան կազմակերպութեան եւ վարչութեան մասին։ Ըսաւ թէ ծայրայեղ մսխումներ եղած են, ինչ ու պահեստը անբաւարար է, դրամի սակը որոշելու բնականոն մեթոտ մը չկայ. մատնանշեց նաեւ ուրիշ անկանոնութիւններ։

Կառավարութիւնը հերքեց Զավիցիանոյի հաւաստումներէն մաս մը։ Հարցապնդումներու շարունակութիւնը տեղի պիտի ունենայ ուրբաթ օր։

ՄԱՀ ԼՈՐՏ ՊԱԼՖՈՐԻ

Լոնտոն 19 Մարտ.— *Լորտ Պալֆոր մեռաւ այս առաւօտ ժամը 8.15ին։ Յայտնի պետական մարդը հիւանդ էր ժամանակէ մը ի վեր եւ քանի մը օրէ ի վեր կը սպասուէր իր մահուան։*

*** Լորտ Պալֆոր ծնած էր 1848ին։ 1878-1880 քարտուղարն եղաւ իր մօրեղբօր՝ Լորտ Սալզպըրիի, արտաքին նախարար։ 1874ին ընտրուած էր երեսփոխան։ Հետզհետէ վարեց կարեւոր պաշտօններ կառավարութեան մէջ։ Եղաւ վարչապետ ու արտասահմանի մէջ զանազան պատուիրակութիւններու նախագահ եղաւ 1921-22 Ուաշընկթընի խորհրդաժողովին մէջ անգլիական պատուիրակութեան նախագահն էր։ Ջերմ պաշտպան էր սիոնականութեան եւ յայտնի է իր Յայտարարութիւնը ի նպաստ Հրեաներուն։*

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ մարտի սկիզբը համայնավարները գրաւած են Սուան քաղաքը եւ ջարդած 2000 հոգի, այր, կին ու երախայ, ինչպէս նաեւ քաղաքին բոլոր պաշտօնեաները։

ՄՈՆՐՈՒԺԻ մէջ շինուող տուն մը փլաւ։ Երեք գործաւորներ վիրաւորուեցան։

"ԿՈԼԽՈԶ„ԻՆ ՃՆՈՐՀՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՆԽՆԱՅ ԾԵԾ, ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ... "ՀԱՐՍՆԵՐԴ ՄԵԶԻ ՅԱՆՁՆԷ„

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆ Է ՈՐ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԹԱՒՐԻԶ, 15 Փետր.— Մի ծանօթ գիւղացի տալիս է հետեւեալ տեղեկութիւնները Հայաստանի գիւղերից: (ԽՄԲ. — Կը հրատարակենք իր լեզուով).

ԱՌԱՋԻՆ ԴԷՊՔ.— Հայ և Ասորի Դինների մասին պատմեմ թէ ինչ դերեր են խաղում կոմունիստները եւ բատրակները խեղճ գիւղացիների գլխին: Գիւղացիներից խլելով ամբողջ այգիները եւ վարելահողերը, տալիս են բատրակներին եւ կոլեկտիվներին, իսկ իրենց անուանում են կուլակ եւ ձայները կտրում են: Խեղճ գիւղացիները, այդ անունն ստանալուն պէս, մտածում են մի ելք ճարեն, գոնէ Չեկայի ձեռքը չընկնեն: Եւ դուրս են գալիս գիւղերից, գլուխները յանձնում քամիներին: Շատ տանջանքով եւ չարչարանքով անցնում են սահմանը: Նորից պատմեմ թէ ինչեր են կատարում սահմանն անցնող մարդկանց ընտանիքի եւ բարեկամների գլխին գիւղերում: Մօտ օրերս գիւղիս կոմունիստները եւ բատրակները բռնում են Իլարոն Իւխանաեւին (Ասորի) որի տղան էլ անցել է սահմանը: Իլարոնը 50—55 տարեկան է: Առաջ տանում են գիւղի գրասենեակը եւ ինչպէս են ծեծում որ իրենք յոգնում եւ ձեռք են քաշում: Միւս օրը առաւօտ շուտ տալիս են մի խումբ բատրակների ձեռքը, որ տանեն յանձնեն Ղամարլու: Սրանք նոյնպէս ծեծելով տանում մինչեւ Ղամարլու եւ յանձնում են միլիցիայի պետին (ոստիկանապետ) որը նոյնպէս ծեծում եւ բանտարկում է խեղճին: Մի շաբաթ պահելուց յետոյ բաց են թողնում: Խեղճը գալիս է դէպի գիւղ, գիւղը չի հասկանում, չի ընկատում ուր է, որտեղ է, սպանե՞լ են, փախե՞լ է սար ու քար: Ոչ մէկը չի իմանում ինչ պատահեց իրեն, նոյնիսկ իրա ընտանիքը չի իմանում:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԷՊՔ.— Գիւղի կոմունիստները եւ բատրակները, խուլիգանների ձեւով յարձակւում են գիւղիս բնակիչ Ժակով Բիտտամովի վրայ, եւ նոյն ձեւով ծեծում են եւ տանում Ղամարլու, բանտարկում են մէկ շաբաթ, յետոյ բաց են թողնում: Գալիս է գիւղ եւ նոյն օրը դուրս է գալիս տնից գլուխը յանձնում քամիներին: Միւս օրը խուլիգանների նոյն խումբը գալիս մտնում է էլի Ժակովենց տունը որ իրեն սպանեն, բայց փախչելու պատճառով ազատւում է: Իրենք յետ են դառնում, յարձակւում Ժակովի եղբօր եւ հօրեղբօր տղի վրայ, սպանում են երկուսին, իսկ ընտանիքը փախից, դիակները թողնում են եւ ամէն մէկը մէկ սար է փախչում, իրարից տեղեկութիւն չիմանալով: Սպանւածների անուններն են, 1. Պետօ Բիտտամով, 2. Բենիամին Բաբաեւ:

ԵՐՐՈՐԴ ԴԷՊՔ.— Նոյն աւազակային շայկան (խումբ) ղեկավարութեամբ Ղամարլուի շրջանի պետական պաշտօնեաների, յարձակւում են Սիմոն Բաբաեւի տան վրայ ժամի 2ին եւ առաջարկում են խեղճ ծերունուն.

— Քո տղաքներդ որ փախել են Պարսկաստան, ազատել են մեր ձեռքից, պիտի ձեր հարսներին տաք այս բատրակներին կամ թէ չէ պիտի գիւղից դուրս գաք էս րոպէին:

Հարսները լսելով այդ, սկսում են հայհոյել խուլիգաններին եւ դուրս են գալիս տնից որ փախչեն ազատեն սրիկաների ձեռքից: Սրիկաները ծերունի Սիմոնին թողնում են եւ ընկնում են հարսների ետեւը, գիւղի մէջ. Չը բռնում են բաւական մարդկանց առջեւ եւ սկսում են իրար քաշքշել, որ ամէն մէկը հասնի իրա նպատակին: Գիւղացիներից ոչ մէկը չէր մօտենում որ ազատէր խեղճերին այդ աւազակների ձեռքից, վախենալով իրենցից եւ Չեկայի սարսափից: Խուլիգանները քաշում են հարսների շորերը, պատռում են, բայց հարսներին յաջողւում է ազատւել սրիկաներից անփորձ և նամուսով, եւ փախչում են այն օրւանից տնից, ոչ մէկը չիմանալով նրանց տեղը:

ՉՈՐՐՈՐԴ ԴԷՊՔ.— Նոյն խուլիգանները միանալով Հ. Դինի խուլիգանների հետ, գիշերւայ ժամի 11ին մի քանի օր սրանից առաջ, յարձակւում են Ամբակում եւ Արմենակ Նազարեանների ընտանիքի վերայ և միանգամից կրակ են բաց թողնում հրացաններից եւ թէ ատրճանակներից, եւ խփում են հաւատարիմ շանը որ պաշտպանում էր ընտանիքին, նման աւազակներից: Շանը խփելուց յետոյ, մօտենում են դրանը եւ լուսամուտին եւ հայհոյելով երեխաներին, միւս կողմից դուռը ծեծելով հրացանների կոթով, լուսամուտներից կրակում են տան մէջ (օդի մէջ) եւ ստիպում են դուռը բացել...: Տնեցիները դուռը բաց չեն անում մինչեւ լոյս եւ նոյնիսկ չեն քնում գիշերը ահ ու երկիւղից, իսկ երեխաները, փոքրերը լացելով, պոռալով փախչում են տնից մտնում են գոմը, անասունների մէջ պաշտպանելով: Խուլիգանների խումբը մինչեւ լոյս սպասում են լուսամուտի տակը և դրանը, ստիպւած են լինում լուսաբացին նախագահը կանչել, որ իրենց այդ խուլիգանութիւնը, միտքը եւ նպատակը պարզ չլինի ուրիշների համար, սուտից յայտարարում են որ այսինչների տունը բանդիտներ կան (աւազակներ), պիտի գնանք բռնենք: Վերցնում են, այդ բաները ծածկելու համար, մի քանի ուրիշ հարեւաններին, գալիս են մտնում տունը եւ միւս շէնքերը, խուզարկում են, տեսնում են որ ոչ մի բան չկայ: Նոյն ժամանակ խմբի երկու անդամները, մեր երեխաների երեսին ասում են, թէ մի քիչ սրանից առաջ ձեր տունը եկել են երեք մարդ, ովքե՞ր էին սրանք: Չնայելով որ ոչ մի մարդ չէր եկել մեր տունը այն օրը, բացի գիւղի վերաբնակիչ Մուշեղ Կարապետեանից, որը կոմսոմոլ է եւ ուրիշ տուն է ապրում: Իսկ նա ունէր երկու եզ, նոյն տան տիրոջը տեղ չլինելու պատճառով բերել կապել էր մեր տունը և նոյնպէս այն կոմսոմոլն էլ իրեն ընկերների սուտն է հանում, ասելով այսպէս.

— Դուք սուտ էք ասում, սրանց տանը ոչ ոք չի եկել, ես ամբողջ օրը սրանց մօտ եմ եղել...» Ձայները կտրելով դուրս են գալիս գնում են: Մուշեղը միւս օրը կանչում են Ղամարլու, ձեռքից առնում են իր կոմսոմոլի գրքոյկը եւ իրեն մի անգամից հեռացնում են կոմսոմոլութիւնից ասելով, այսպէս դու կոմսոմոլ դառնալ չես կարող, դու հակաների շահերն ես պաշտպանում, նրանց ազդեցութեան տակն ես: Այդ դէպքից յետոյ, գիւղերում էլ մարդ չի մնացել, խեղճերին անուանեցին կուլակ կամ ձայնազուրկ, բոլորը դուրս են եկել, փախել ծածկւել սար ու քարերի մէջ: Իսկ որոնք որ գիւղերն են, այսպէս են ասում թէ՝ ունեւորներ եւ ձայնազուրկներ՝ խորհրդային իշխանութեան հրամանն է որ ձեզ գիւղերից քշենք քառասուն վերստ հեռու: Ասեցին, լսեցին եւ որոշեցին այդ խեղճերին տներից դուրս արեցին, երեք օրւայ ուտելիք տւեցին՝ եւ մի ձեռք անկողին, ուզում է մէկ շունչ լինի, ուզում 10—20 շունչ, մի ձեռքից աւելի չեն տալիս: Մեզ գրում են ստիպւած՝ չվախենալով ոչ մի բանից: Ախր մինչեւ ե՞րբ պիտի մնանք այնտեղ, հերիք չէ՞ այդքան բէնամուս ապրենք:

Ահա այդպիսի դրութիւն են են ստեղծում խեղճ ժողովրդի գլխին, չխնայելով ոչ մի բանի:

ԱՐՄԵՆԱԿ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Թայմզի թուրքիոյ թղթակիցը խօսելով ելմտական տագնապին վրայ, կը գրէ «Օսմանեան Պարտքը եւ Խորհրդային Մեքենայութիւնները» խորագրին տակ (13 մարտ).

Թուրքիոյ ելմտական քաղաքականութեան վերջին ձգտումը մտատանջութիւն առաջ բերաւ թէ Թուրքիոյ եւ թէ արտասահմանի իր բարեկամներուն մէջ: Երկար բանակցութիւններէ վերջ որոնց ընթացքին օտար բաժնետէրերը մեծ զոհողութիւններ ըրին, 1928ին Օսմանեան Հանրային Պարտքին մասին համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Փարիզի մէջ: Այս համաձայնագիրը Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովին կողմէ վաւերացուեցաւ 1928ի դեկտեմբերին: Ըստ այդ համաձայնագրին, Թուրքիա առաջին եօթը տարիներու ընթացքին տարեկան 2,00,000 ոսկի պիտի վճարէ. 1935էն վերջ, տարեվճարները պիտի աւելնան հետզհետէ, եւ 1951ին պիտի հասնին 3,400,000 ոսկիի:

Յունուարին ըսուեցաւ թէ Թուրք կառավարութիւնը մտադիր է յետաձգել Օսմ. Պարտքին վճարումը: Ասոր վրայ Փարիզի Վարչական Խորհուրդը ապահովիչ յայտարարութիւն մը խնդրեց կառավարութենէն: Խուսափուկ պատասխան մը տրուեցաւ, միաժամանակ Էնկիւրի հրաւիրուեցաւ Օսմ. Պարտքի Վարչական Խորհուրդի նախագահը՝ ամբողջ խնդրին մասին վիճաբանելու համար:

Երկու հոսանքներ կան այն Թուրքերուն մէջ, որոնք կը հետաքրքրուին ելմտական գործերով: Առաջին հոսանքին պատկանողները, որոնք աւելի տկար են, կը պաշտպանեն այն տեսակէտը թէ Թուրքիա պէտք է յարգէ իր ստորագրութիւնը, հետեւաբար եւ բարձրացնէ իր միջազգային վարկը: Սակայն երկրորդ հոսանքը, որ աւելի զօրաւոր է, դիտել կուտայ թէ Օսմանեան Պարտքը շատ ծանր բեռ մըն է եւ թէ էական է ձեռք բերել հինգ տարուան մորաթօրիոմ մը: Այս կարծիքը գետին կը շահի: Ասոր կուսակիցները քաջալերուեցան Արեւելեան Գործերու խորհրդային գործավար Գարախանի կողմէ, երբ 1929ի դեկտեմբերին Էնկիւրի այցելեց անիկա: Հանրապետական Թուրքիա միշտ մտիկ ըրած է բոլշեւիկեան խորհուրդները, եւ Սուրից, որ 1923էն ի վեր խորհրդային դեսպան եղած է Էնկիւրիի մէջ, գիտցած է թէ ի՛նչպէս եւ երբ պէտք է խորհուրդներ տալ: Ներկայիս Թուրքիա կ'անցնէ տնտեսական եւ ելմտական սաստիկ տագնապ մը, ու կրկնապէս կարեւոր է, որ իր ստացած խորհուրդները անշահախնդիր ըլլան, Մոսկուա կը փափաքի ուծացում մը առաջ բերել Թուրքիոյ եւ Արեւմտեան Եւրոպայի պետութեանց միջեւ ու այս նպատակով Գարախան եւ Սուրից խորհուրդ տուած են Թուրքերուն կարեւորութիւն չտալ իրենց օտար պարտատէրերու պահանջներուն:

Ասիկա չի գոհացներ օտար դրամատէրներն ու տնտեսագէտները, որոնք կը փափաքին աջակցիլ Թուրքիոյ՝ իր վերաշինական աշխատանքին մէջ: Թուրք կառավարութիւնը քանիցս յայտարարած է թէ օտար ելմտական հակակշիռ չպիտի հանդուրժէ որեւէ ձեւի ու եղանակի տակ: Յուրտ ընդունելութիւն գտան դրամական աջակցութեան մասին օտար առաջարկները: Թուրքերը կ'ըսեն թէ օտար դրամատէրները իրենց դրամին փոխարէն կը փափաքին քաղաքական առաւելութիւններ ձեռք բերել: Թէեւ այս ակնարկութիւնը կարելի հերքել սովորաբար, սակայն ճիշդ է թէ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ դրամ եւ քաղաքականութիւն ձեռք ձեռքի տուած կը քալեն: Եւ սակայն կան խմբակներ եւ անհատներ, որոնք պիտի ուզէին օգնել Թուրքիոյ՝ առանց համապատասխան քաղաքական շահերու ակնկալութեան. սակայն այս խմբակներն ալ բնականաբար ապահովութիւն կը պահանջեն, ու Թուրք կառավարութեան դիրքը այս կէտին վրայ ցարդ տարտամ եղած է: Հետեւաբար Թուրքիա իր սեփական աղբիւրներով կը կառավարուի եւ պետութիւնը ամէն տարի աւելի կ'աղքատանայ:

Վերջերս կառավարութիւնը հասկցաւ թէ պէտք էր բան մը ընել, եւ շատ ժամանակ ու միտք յատկացուց կարելի դարմաններու ուսումնասիրութեան: Վարչապետ Ըսմէթ փաշա, որ համոզուած պաշտպան մըն է «Թուրքիան Թուրքերուն» քաղաքականութեան, Ազգային Ժողովին մէջ ըսաւ որ թէ՝ անհատները եւ թէ պետութիւնը պէտք է խնայողութիւն ընեն: Կ'ըսուի թէ գալ տարուան ելմտացոյցին մէջ 15 միլիոն Թրքական ոսկիի խնայողութիւն մը մտցուած է: Եւ սակայն ելմտացոյցին 100ին 33էն աւելին յատկացուած է ազգային պաշտպանութեան, եւ հաւանական չէ որ այդ ուղղութեամբ ոեւէ խնայողութիւն կատարուի: Կասկածելի է թէ Թուրքիա ի վիճակի՞ է այսքան դրամ ծախսելու իր բանակին, նաւատորմին եւ օդային ուժին համար:

Մինչ այդ, կառավարութիւնը կարծես այն տպաւորութիւնն ունի թէ Թրքական դրամին վերջին տկարութեան պատճառն է շահադիտութիւնը, Ազգային Ժողովը վերջերս քուէարկեց օրէնք մը, խիստ պատիժներ տնօրինելով բոլոր անոնց դէմ, որոնք սակարանական շահադիտութեան յանցանքը կը գործեն: Խիստ սեղմումներու ենթարկեց դրամատուներու եւ առեւտրական տուներու կողմէ օտար դրամի գնումը, ու ներկայիս վաճառականի մը համար դժուար է Թրքական դրամը օտար դրամի վերածել Թուրքիոյ մէջ: Նման քայլեր թէ՝ կը վնասեն առեւտուրին եւ թէ անվստահութիւն առաջ կը բերեն առեւտրական շրջանակներու մէջ: Մէկ երկու Թուրք լրագրողներ յօդուածներ գրեցին՝ կարգ մը սովորական թելադրութիւններ ընելով: Յայտնի երեսփոխան Եունուս Նատի պէյ գրեց «Նախ երկրագործութիւն, յետոյ երկրագործութիւն, և միշտ երկրագործութիւն» նիւթին վրայ, շեշտելով որ Թուրքիոյ ապագան կախում ունի գիւղացիներու արդիւնաբերութենէն և փաստելով թէ կառավարութեան համար անհրաժեշտ է կարելի ամէն աջակցութիւն ընծայել երկրագործներուն: Բազմաթիւ օտարականներ եւ Թուրքեր այս կարծիքէն են, ու լաւ պիտի ըլլար՝ եթէ նուազ ուշադրութիւն դարձուէր ճարտարարուեստին, որուն համար միջակ Թուրքը շատ անյարմար է— եւ զարկ տրուէր երկրագործութեան: Ուրիշ երեսփոխան մը՝ Նէճմէտտին Սատըգ պէյ, գրեց թէ ապահովութիւնն ու վստահութիւնը հիմնական պայմաններն են դրամական տագնապի լուծման:

Կ'երեւի թէ Թուրք կառավարութիւնը շուտով պիտի կոչուի իր ընտրութիւնը կատարել երկու մեթոտներու միջեւ: Առաջինն է ուրանալ իր պարտքերը, խորհրդային Ռուսիոյ նման: Երկրորդն է՝ գործակցութիւն Եւրոպացիներու եւ Ամերիկացիներու հետ, որոնք ուրիշ նպատակ չունին, եթէ ոչ Թուրքիոյ խաղաղ վերաշինութիւնը եւ բարգաւաճումը: Եթէ Թուրքիա Ազգերու Դաշնակցութեան պատկանէր, դիւրին պիտի ըլլար իրեն օտար դրամագլուխ եւ օտար խորհուրդներ ստանալ: Սակայն Էնկիւրիի կառավարութիւնը հակառակ է Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու, եւ իր այդ դիրքին համար քանի մը լաւ պատճառներ ունի: Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը մտածուի թէ յիշուած երկու ուղղութեամբ ո՛չ մէկ կարեւոր փոփոխութիւն պիտի մտնէ, որքան ատեն որ ներկայ կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ մնայ: Եթէ նոր քաղաքականութիւն մը պիտի հետապնդուի, նոր մարդիկ պէտք պիտի ըլլան: Սակայն ոեւէ նշան չկայ թէ Ըսմէթ փաշա կորսնցուցած ըլլայ Հանրապետութեան նախագահին վստահութիւնը: Ու միայն Ղազին է որ այսօր կրնայ կառավարական փոփոխութիւն մը առաջ բերել Թուրքիոյ մէջ:

«ՀԱՅԵՐՈՒ ԳԱՂՏՆԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ» ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պէյրութի «Էլ Աճվալ» արաբերէն թերթը հետեւեալ գրութիւնը հրատարակած է իր մարտ 7ի թիւին մէջ.

— Հայերը եւ իրենց հետ ուրիշներ շատ գաղտնօրէն կ'աշխատին հայկական հայրենիք մը ստեղծելու համար: Այս շարժման ում կուտան երեւութապէս բարեգործական հաստատութիւնները, սակայն ներքնապէս գոյութիւն ունի մասնաւոր ծրագիր մը:

Շատ քննեցինք եւ հետաքրքրուեցանք այս գաղտնի շարժումով եւ տեղեկացանք իրականութեան: Մեր քննութեանց արդիւնքը կը ղրկենք «Էլ Աճվալ»ին, ամբողջ ժողովուրդին գոյց տալու համար Հայերու ունեցած գործունէութիւնը այս շրջաններուն մէջ:

Մեր ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ թէ Թուրքիայէն լուր մը եկած էր որ կարգ մը Հայ հանրագրութիւններ կը պատրաստեն եւ կ'ուզեն իրենց կրօնապետ կաթողիկոսին հրաժարումը, որովհետեւ ան ծերացած է եւ չի կրնար զբաղիլ Հայերու քաղաքական գործերով:

Գաղտնիքի բանալին.—

Կաթողիկոսը միշտ կը մնայ Հալէպ եւ այս շարժման հոգին է եւ ինք կը հրահանգէ բոլոր կարգադրութիւնները Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ հայ հայրենիք մը ստեղծելու համար: Կ'ըսուի թէ՝ Ֆրանսական կառավարութիւնը կը յօժարի այդ ծրագրին, բայց Թուրքերը շատ գոհ չեն անկէ, որովհետեւ կը վախնան որ Հայերը Սուրիոյ եւ իրենց միջեւ թումբ մը ըլլան: Այս ծրագրին շուրջ հայ կաթոլիկներն ու հայ բողոքականները համաձայն կը գործեն: Հայ կաթոլիկ պատրիարքը վախցած է եւ ընդունած Լիբանանի հպատակութիւնը: Կարելի է մօտերս իր պաշտօնակիցն ալ սուրիական հպատակ ըլլայ:

Գաղտնի յարաբերութիւններ.—

Հայերու կրօնական պետերը շատ կ'աշխատին եւ ամէն միջոցի կը դիմեն Թուրքիա մնացած Հայերուն Սուրիա եւ Լիբանան գալուն համար: Իրենց այս աշխատանքը յաջողութիւն գտած է եւ շատ Հայեր արդէն Թուրքիայէն յաջողած են Սուրիա գալ: Այս նոր եկող Հայերը կը խնամուին կրօնական իշխանութեանց կողմէ եւ եկեղեցական շէնքերու մէջ կը տեղաւորուին, յետոյ անոնց դրամ կը տրուի հող եւ տուն գնելու համար: Առաջին անգամ այդ Հայերուն տեղական ինքնութեան թուղթեր կը տրուին: Կրօնական իշխանութիւնը առանձին գրասենեակ մը բացած է այս գաղթականներու գործերով զբաղելու համար: Հայերը հիմա այս միջոցներով կ'աշխատին յառաջիկայ ընտրութեանց թափով մը մասնակցելու եւ իրենց աւելի շատ աթոռներ ապահովելու համար, որովհետեւ կառավարութի… դիւրացնէ անոնց Սուրիական… տակ ըլլալը:

Շարժման կեդրոնը.—

Շարժման կեդրոնն … լէպ: Պրոպագանդի մասնա… զեր ունին ամէն կողմ: Հա… ղութիներ շատ մեծ գում… կը տրամադրեն. Գլխաւ… Եգիպտոս ամէնէն աւելի կը ղրկէ: Մինչեւ անգամ մը օր առաջ, Հայերու կե… կան մարմինը Եգիպտոսի Թոսեան մեծահարուստին յարաբերութեան մտած եւ խնդրած է որ Պէյրութի եւ … լէպի մէջ ալ մասնաճիւղեր … նայ. Մաթոսեան պատասխա… որ կ'ընդունի այդ առա… բայց կը սպասէ որ Բէժի… գտնէ այս երկիրներուն մէ… Թոսեան եւ Մելքոնեան շա… գումարներ յատկացուցա… հայկական հայրենիքի … այս գաղտնի գործին:

Քարոզ եկեղեցիներու մէջ.—

Հայ կղերականները … քարոզներուն մէջ միշտ կը … լադրեն որ իրենց Թուրքիա… ցած ազգականները բերեն … նոյն միշտ գէշ քարոզուած … կ'ըլլան Թուրքերու հաս… սուտ պատմութիւններ կը … անոնց շուրջ: Բժիշկ իշխան … քահանան իր հետ չորս … ուրդներ առնելով կը պտտի … վուրդին մէջ պնակներով եւ … կը հաւաքեն, առանց բան … սելու ժողովուրդին: Անոնք … պարագային երբեք չեն … հայ հայրենիքի մը կազ… թեան աշխատանքներուն եւ … քին մասին, որովհետեւ իր … նութիւնը դեռ անծանօթ է … հաններուն, միայն կրօնա… ները գիտեն: Այս շարժման … րի եւ Քրիստոնի ժողովուրդն … մասնակցի, բայց անոնց մէ… չեն ուզեր Հայերու հետ … ընել, որովհետեւ Հայերը … շատ աւելի ըլլալով, կը … որ իրենք խեղդուին հայ … մասնութեան ճնշումին … Մենք դեռ երբեք տեսած … որ Հայերը ուրիշ ժողովուրդ… հետ միացած ըլլան:

Ահա այսքան այժմ … գաղտնի շարժումներուն մա… լէպի մէջ: Վերջը կը գրեմ … րամասնութեանց շուրջ:

ԱՐԵՒԱԾԱՂԻԿ

Օգտակար ծաղիկ մըն է … որ արեւին կը դառնէ իր … թասը, բարձր կանգնած … ներուն մէջ: Բանաստեղծ մը … պիսկոպոսի կը նմանցնէ … օրհնէնք կը կարդայ … վրայ ծնրադիր ծաղիկներու … խին:

Մարդոց հասակէն ալ … յաճախ 2 մեթր 50ի կը … անոնց ցօղունը, որ … հաստ է եւ փիղի ականջ… մեծ տերեւներով ծածկուած … այդ ցօղունն ու տերեւները … տիր թելեր կը հայթայ… հիւսուածեղէնի ճարտարար… տին: Այդ նպատակաւ, կը … ջուրը դնել, մամուլի տակ … թելերը քակել, սանտրել եւ … սել: Չափազանց տոկուն են … ւածաղիկին թելերը:

Հրաշալի բոյով մը կ'… եւ ջերմութիւն կուտայ … ծաղիկին ցօղունը:

Արեւածաղիկին հունտը … միայն կեր մըն է թռչուններ… այլ նաեւ կը հայթայթէ իւ… զոր կարելի է ուտել: Լաւ … այն հաւերը, որ արեւածա… հունտ կ'ուտեն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈԼԽՈԶԻ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐ

1922 — 1928 շրջանին կաթնատու կենդանիներուն թիւը զգալի շատցաւ Հայաստանի մէջ։ 1928էն սկսաւ իջնել այդ թիւը՝ Մասնաւորապէս 1929 տարուան սկիզբները կոլխոզացման՝ կենդանիները հասարակացնելու որոշումը, որուն պատճառով գիւղացիները անխնայ սկսան մորթել իրենց անասունները։ Ահա ցուցակը.— Տարեկան տարի աճումը համեմատական հաշիւով.

1926ին 107,8 կով, 100,0 գոմէշ, 121,9 մատղաշ անասուն։

1927ին 110,1 կով, 104,1 գոմէշ, 110,1 մատղաշ անասուն։

1928ին 107,1 կով, 106,9 գոմէշ, 107,2 մատղած անասուն։

1929ին 98,3 կով, 91,1 գոմէշ, 95,4 մատղաշ անասուն։

Ուրիշ վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ, որ 1927-1929 տարուան ընթացքին հարուստ անասնապահներուն կովերու թիւը կը նուազի, եւ աղքատ անասնապահներուն կովերու թիւը կ'աճի։ Ահա այդ ցուցակն ալ.

1925ին 43,8 կովազուրկ, 26,5՝ 1 կովի տէր, 16,1՝ 2 կովի տէր, 6,8՝ 3 կովի տէր, 6,8՝ 4 եւ աւելի կովի տէր։

1926ին 39,1 կովազուրկ, 27,3՝ 1 կովի տէր, 18,1՝ 2 կովի տէր, 7,4՝ 3 կովի տէր, 8,1՝ 4 եւ աւելի կովի տէր։

1927ին 35,8 կովազուրկ, 27,6՝ 1 կովի տէր, 18,0՝ 2 կովի տէր, 8,3՝ 3 կովի տէր, 9,5՝ 4 եւ աւելի կովի տէր։

1929ին 33,7 կովազուրկ, 31,1՝ 1 կովի տէր, 21,0՝ 2 կովի տէր, 8,1՝ 3 կովի տէր, 6,1՝ 4 եւ աւելի կովի տէր։

Այս ցուցակը ցոյց կուտայ թէ ինչպէս, կոմունիստ կուսակցութեան ներքին քաղաքականութեան շնորհիւ, հարուստ գիւղացիները (4 եւ աւելի կովի տէր) շուտով կորսնցուցած են իրենց կովերը, ընդհակառակն կովազուրկ գիւղացիները տէր դարձած են կովերու։ Հաւաքական արդիւնաբերութեան մարմինները եւս շատցուցած են իրենց կովերուն թիւերը, բայց քիչ չափով։ 1 յունիս 1928ին անոնց կովերուն թիւը կը հասնէր 713ի, իսկ 1 յունիս 1929ին 2819ի։ Այսինքն մէկ տարուան մէջ 4 անգամ աւելի։

Վերջին երկու տարուան ընթացքին անասուններու թիւին կրճատումը ազդեց նաեւ միսի շուկային վրայ, այնպէս որ սաստկացաւ միսի պահանջը։ 1928ին, 9 ամսուան ընթացքին Հայաստանի 8 սպանդանոցներուն մէջ մորթուած են 15,043 տաւար, 1929ին, նոյնքան ամսուան ընթացքին, 18,529 տաւար, այսինքն 23,2 տոկոս աւելի։ Այստեղ պէտք է յիշել, որ Հայաստանի բնակչութեան աճումը շատ բարձր է (4 տոկոս), նոյնպէս միսի սպառումը ընդհանրացած եւ սաստկացած է մեր գիւղացիներուն եւ բանուորներուն մէջ։ Հակառակ այդ երկու պատճառներուն, անբնական կրճատումը չափ շատ է մորթուած անասուններուն թիւը։ Գլխաւոր պատճառն է հարուստ գիւղացիներու դէմ բացուած պայքարը, համայնացման օրէնքը։ Ոչ միայն հարուստ գիւղացիները, այլ նաեւ միջակ հասարակութեան տէր գիւղացիները հաւաքական արդիւնաբերութեան կապուելէ առաջ կը ծախեն կամ կը մորթեն իրենց անասունները։

Ասոնց հետ յիշենք նաեւ ընդհանուր պատճառներ, որոնք յատուկ են գիւղատնտեսական մեր յետամնաց կեանքին.— Երբ գիւղատնտեսութեան ձեւը կը փոխուի, անասուններու պահպանման, կերին մասին ոչ մէկ համեմատական կարգադրութիւն կը կատարուի։ Եւ այս իրականութիւնը միայն Հայաստանի յատուկ չէ, Պրաւդա եւս կը գանգատի որ Ռուսիոյ «անասնաբուծութեան զարգացումը շատ ետ կը մնայ»։ Արդարեւ, ոչ ոք կը մտածէ խոզաբուծութեան եւ թռչնաբուծութեան մասին՝ գոնէ ապահովելու համար միսի պահանջը, ոչ ոք կը մտածէ մատղաշ անասուններու պահպանման մասին, եւայլն։

«ԿՈԼԽՈԶ»ԻՆ ՉԱՐԻՔՆԵՐԸ

Համայնացման օրէնքը պատճառ դարձած է, որ գիւղացիները, խրտչած, պահեն կամ մորթեն իրենց անասունները։ Վաղարշապատէն կը գրեն «Խորհ. Հայաստան»ի թէ «գիւղացիները անխնայ կը մորթեն կամ կը ծախեն իրենց անասունները։ Մէկ շաբթուան ընթացքին, Դողս, Հայ Ջէյվա, Սամաղար, Վաղարշապատ, Թուրք Ջէյվա գիւղերուն մէջ մորթած են 90 կենդանի։ Պատահած է, որ 100 րուբլի արժէքով կենդանին ծախուի 50ի։ Անասունները մորթելու յանցանքով ձերբակալուած են 15 հոգի, որոնց մէջ է Դողս գիւղին խորհուրդի Նախագահը։ Անասունները մորթելու յանցանքին մէջ գտնուող ամէն գիւղացիի փոխարէն պիտի պատժուի գիւղին խորհուրդին Նախագահը»։ Եւ խիստ պատիժներ սահմանուած են, արգիլելու համար անասուններու այս ձեւ փճացումը։ Ուրիշ թղթակից մը եւս կը գրէ Բասարգեչարէն.— «Անասուն մորթելը դեռ չէ վերջացած մեր գիւղերուն մէջ։ Ն. Ախտայի Բաքաքշի գիւղին մէջ, համայնացման պատճառով, կուսակցական Վանօ Սարգսեանը մորթեց իր եզը, օրինակ տալով գիւղացիներուն։ Փարպի գիւղին մէջ կուսակցական Ռուբէն Քոչարեան ծախեց իր եզը։ Նման դէպքեր շատ կը տեսնուին զանազան վայրերու մէջ»։

Կարեւոր պարագան այն է, որ համայնացումի դէմ կը շարժին մանաւանդ կուսակցականներն ու խորհուրդի անդամները։

ՆՈՐԷՆ «ՊԻՏԻ»

Հայաստանի պետական Շինութեանց Մարմինը ծրագրած է շինել

1.— Արդիւնաբերական տուներ.— պահածոյի, շարժանկարի, կարի, տակառի, կաշիի աշխատանոցներ Երեւանի մէջ, քոնեակի գործարան մը Ղամարլուի մէջ։ Ծախս պիտի ըլլայ 1,260,000 րուբլի։

2.— Բնակարաններ.— Ասոնց կարգին անասնաբուժական եւ այլ հաստատութիւններու ուսանողներուն համար (600 հոգինոց) պանդոկներ։ Ծախս պիտի ըլլայ 934,000 րուբլի։

3.— Կրթական շէնքեր.— Անասնաբուժական վարժարանի կազմախօսական, ախտաբանական բաժինները, պետական համալսարանի բնագիտական եւ բնալուծական թանգարան, աստղադիտարան, եւայլն։ Ծախս պիտի ըլլայ 1,630,000 րուբլի։

4.— Առողջապահական շէնքեր.— Թոքախտի դէմ տուներ, բուժարաններ Երեւանի եւ Լենինականի մէջ։ Ծախս պիտի ըլլայ 715,000 րուբլի։

5.— Եկեղեցին՝ ճաշարան.— Պօղոս Պետրոս եկեղեցին պիտի քանդուի եւ տեղը պիտի շինուի ճաշարան մը, 1000 հոգինոց։ Պիտի ունենայ երկու յարկ, վարի յարկը՝ ճաշարան-թէյարան, երկրորդ յարկը՝ հանդիսասրահ։ Ծախս պիտի ըլլայ 600,000 րուբլի։

6.— Պետական համալսարանի ուսանողներուն համար 500 հոգինոց պանդոկ մը։

ԲԱՆՈՒՈՐԻ ՊԱԿԱՍ

Բանուորները չեն բաւեր կատարելու համար, սակայն, այս աճագին աշխատանքները։ Բանուորական ուժին պակասը նկատի առնելով, կազմակերպուած են բանուորական թռուցիկ խումբեր։ Այսուհետեւ որեւէ բանուորական խումբ չպիտի յատկացուի մէկ արհեստանոցի։ Երբ գործ մը կը լրանայ, բանուորական խումբը պիտի մեկնի ուրիշ արհեստանոց մը, ուր նոյն գործն է որ կը կատարուի։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՊԷԼՎԻԼԻ ՅԱՐԳԱՆՔԸ

Կիրակի երեկոյ, 16 մարտ, Պէլվիլի «Ռոստոմ» գրադարանական միութիւնը երեկոյթ մը սարքած էր, Ա. Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանին առթիւ, աջակցութեամբ Տարօն-Տուրուբերանի, Բարձր Հայքի եւ Եօզղատի Հայրենակցական Միութեանց։

Պէլվիլէն եւ շրջանէն կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր իր յարգանքի բաժինը բերել։

Ժամը 9ին երեկոյթը բացաւ Պ. Ա. Հանըմեան, վեր հանելով յոբելեարին գրական ու քաղաքական արժէքը եւ մատուցած մեծ աշխատանքը հայ լեզուին. մէջբերումներ ըրաւ գաղափարի հակառակորդներու գնահատական խօսքերէն եւ հրապարակագրութիւններէն։

Պ. Մեսրոպ Գուլումճեան խանդավառ շեշտերով պատկերացուց Ա. Ահարոնեանի գրականութեան յեղափոխական շունչը, որ միացուց հայ ժողովուրդին զանազան հատուածները, որ կրցաւ սիրցնել մեծ Մասիսն ու Արաքսը մեզ բոլորիս։ «Ահարոնեանը Մասիսի գագաթէն զա՛րկ կը հրամայէր, իսկ Անդրանիկը Նէմրութի լեռներէն գնդակ կ'արձակէր։ Ի զուր Ահարոնեանը ցաւի ու վշտի երգիչ կ'անուանեն։ Եթէ ան իր գրչին ուժով Հայաստանէն դուրս գտնուող Հայն ալ երկրին կապած է, ուրեմն արժանի է հայ ժողովուրդի շնորհակալութեան ու յարգանքին։ Ահարոնեան ըսած է արդէն իր «Յարգանք քեզ»ը հայ ժողովուրդին, այսօր ժամանակը եկած է, որ հայ ժողովուրդը իր կարգին ըսէ իրեն «յարգանք քեզ»ը։

«Ռոստոմ» գրադարանի կողմէ Պ. Մասիս Սալիբանճեան պարզեց հանդէսին նպատակը։ «Ռոստոմ» Գրադարանական Միութիւնը այս երեկոյթը սարքեց մեծ յոբելեարին գրական աշխատանքը ծանօթացնելու համար Պէլվիլի եւ շրջանի հայ գաղութին»։ Յետոյ կոչ ըրաւ ներկաներուն իրենց սրտաբուխ նուէրները տալու Ահարոնեան Գրական Հիմնադրամին եւ «Ռոստոմ» Գրադարանի կողմէ յանձնեց 300 ֆրանք։ Ներկայ հանդիսականները սիրով ընդառաջ գացին ձեռնարկին եւ գոյացաւ 1500 ֆրանք։ Ամէնէն վերջը խօսեցաւ Պ. Կարօ Սասունի։ «Ա. Ահարոնեանի ձայնը մեր նախորդ սերունդին մէջ հայ արի մարդը կերտած է։ Աւետիս Ահարոնեան միեւնոյն ժամանակ երգիչ մըն է, եւ անոր ձայնը կարդալ չգիտցողներն ալ կը լսեն։ Ահարոնեան կրցած է իր վէպերուն եւ պատմուածքներուն մէջ տեսնել ու տալ հայ ժողովուրդի կեանքը, կարծիքը եւ զգացումը։ Կարծես մէկիկ-մէկիկ մտած է հայ ժողովուրդի տուներէն ներս, դաշտը, մարագը, խոհանոցը։ Կեցցէ՛ Ահարոնեանի երգը, որ ամբողջ հայ ժողովուրդի երգն է»։

Տիկին Լ. Գեւոնեան երգեց «Աղջի անաստուած», Պ. Գարիպեան արտասանեց «Արաքսը», Պ. Մաճառեան «Յարգանք քեզ»ը։

«Ռոստոմ» նուագախումբը մէջընդմէջ կը նուագէր ազգային երգեր։

Իրենց աջակցութիւնը բերած էին նաեւ Օր. Փաստրմաճեան քոյրեր եւ Օր. Պօյաճեան։

Մասիս

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աթէնքի մէջ կազմուած է Յանձնաժողով մը, հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Ղուկաս Վարդերեան, Հրանտ Մամուրեան, վեր. Կ. Սթամպօլեան, Հ. Յովհ. վրդ. Կամսարական, տոքթ. Քրքեաշարեան, Արամ Էմիրեան, Ստեփան Ցամլամեան, Պարգեւ Մարկոսեան, Ցարութիւն Գըլըճեան, Լեւոն Քըրքքէսէլի. Վահան Տէր Մկրտիչեան, Ց. Ցամլամեան, Տոքթ. Յովհ. Աշըքեան, Տոքթ. Գ. Օ. Գալուստեան, Արմ. Տ Յակոբեան, Պատրիկ Սարգիսեան եւ Անտոն Կազէլ։

Դիւանը կը կազմեն.— Ատենապետ՝ Պ. Պ. Պարգեւ Մարկոսեան, Ատենադպիր՝ Պատրիկ Սարգիսեան, գանձապահ՝ Վահան Տէր Մկրտիչեան, հաշուապահ՝ Յակոբ Ցամլամեան։ Պատուակալ Նախագահ՝ Պ. Ղուկաս Վարդերեան։

Որոշուած է յոբելեանը տօնել ապրիլ 27ին։ Այս առթիւ գրքոյկ մըպիտի հրատարակուի, պատմելու յոբելեարին։ Մասնակցութեան հրաւէր ուղղուած է նաեւ շրջաններուն։

*** Սելանիկի մէջ ալ կազմուած է կեդր. Յանձնախումբ մը, եւ առանձին մասնախումբեր հանրային կազմակերպութեան եւ գրական ֆոնտի հանգանակութեան համար։ Կեդր. Յանձնախումբին անդամներն են.— Ատենապետ՝ Պ. Կարապետեան, Ղազարեան, Բ. Ատենապետ՝ Պ. Թովմաս Պօյաճեան, գանձապետ՝ Պ. Վարդան Պարծանքեան, Ա. Ատենադպիր Պ. Յակոբ Վարդերեան, եւ Բ. Ատենադպիր՝ Պ. Ա. Մակարեան։

Առաջին մասնախումբը, որ պիտի զբաղի յոբելինական հանդէսի կազմակերպութեամբ, ունի հետեւեալ կազմը — Պ. Պ. Տոքթ. Ց. Պալեան, Տոքթ. Ն. Գույումճեան, Յակոբ Վարժապետեան, Վարդան Տ. Ջաքարեան եւ Կարօ Գէորգեան։ Իսկ երկրորդ մասնախումբը, որ պիտի վարէ յոբելեանին առթիւ հիմնուած «Գրական ֆոնտ»ի նուիրահաւաքութիւնը, Սելանիկի եւ շրջաններու մէջ, ունի հետեւեալ կազմը.— Պ. Վարդան Պարծանքեան (իբրեւ կեդր. Յանձնաժողովի գանձապետ) եւ Պ. Պ. Տոքթ. Ա. Աբրահամեան, Յովհաննէս Մորճիկեան, Լեւոն Յովակիմեան, Գէորգ Փափազեան եւ Տիրան Ցեփանեան։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՍԱՐՍԷԼ.— Երրորդ տարին է որ հոս կը տօնուի «Փետրուար 18»ը, ընդվզումի տարեդարձը։ Հայրենիքի ազատագրման գաղափարով ու սիրով սնած հայրենակիցներու բազմութիւն մը լեցուած էր, «Սալ տը Նոս»ի շքեղ սրահը մեծով պզտիկով։ Հանդէսին կազմակերպիչն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Հրայր» խումբը։

«Մեր Հայրենիք»ի խմբերգէն յետոյ, ընկեր Ղ. Ներկարարեան երեկոյթը բացաւ քանի մը խօսքով։ Կարդաց այն պատմական «դաշնագիր»ը, զոր ստորագրած էին խորհրդային կառավարութեան եւ Հ. Հ. Ներկայացուցիչները, Նախ քան Հայաստանի խորհրդայնացումը, դաշնագիր մը որ կ'ապահովէր մանուկ Հանրապետութեան բարեկարգութիւնը եւ քաղաքական անկախութիւնը։ Ընթերցումէն յետոյ, Ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն պահեցին, յարգելով յիշատակը յայտնի եւ անյայտ զոհերու։

Փոքրիկն Աղաւնի Պօղոսեանի արտասանութենէն վերջ, խօսք առաւ ընկ. Լ. Նաիրցին, ծանրանալով մասնաւորապէս հայ բոլշեւիկներու նենգամիտ քաղաքականութեան վրայ, որ տեղի տուաւ քաղաքացիական կռիւին։

Ընկ. Օ. Կարապետեանի «Հայ հերոսներ»ու արտասանութենէն վերջ, խօսեցաւ ընկ. Վ. Համբարձումեան. «Թէեւ ունեցեր ենք, փետրուար 18ի նման հերոսական դէպքեր, սակայն այս ընդվզումը մասնաւոր արժէք մը ունի։ Այսօր, ինը տարի յետոյ դեռ կը շարունակուին, բանտ ու աքսոր, եւ սակայն, քանի կենդանի է փետր. 18ի յիշատակը, այդ բոլորը չեն կրնար ոչնչացնել միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի գաղափարը։»

Պաշտօնական մասը վերջանալէն յետոյ, սկսան հայկական եւ եւրոպական պարերը եւ ընտանեկան խաղեր։ Քաշուեցաւ Բարեկենդանի աւանդական «սուսամէ հէլվան»։ Երգեր եւ արտասանութիւններ եղան ներկաներու կողմէ։ Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձան 60 տարեկան Պ. Գասպար Պօպիկեանի «Մենք անկեղծ զինուոր ենք» երգը, եւ Օրիորդ Արաքսի Պամպաճեանի երգած ժողովրդական երգերը։ Այնքան խանդավառուած էր ժողովուրդը, որ ժամերը սահեր էին անզգալաբար եւ լոյսը շատոնց բացուած։

Կ. Երանեան

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԼՊԵՐ ԹՈՄԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

«Նոր Օր»ի մէջ կը կարդանք.—

Հայ նախկին պատերազմիկներու միութեան կողմէ Պ. Պ. Ջօր. Թորգոմ եւ Արամ Կայծակ ներկայացած են Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակի ղեկավար Պ. Ալպէր Թոմայի, սուրիահայերու զետեղման համար տարուած աշխատանքներուն առթիւ հայ կռուողներու երախտագիտութիւնը յայտնելու։

Պատուիրակութեան մասնակցած է նաեւ Օրիորդ Մարի Աշըգեան, որ զոյգ մը ծաղկեփունջեր յանձնած է տիկին Ալպէր Թոմային եւ աղջկան, ինչպէս նաեւ Հ. Բ. Ը. Տիկնանց Միութեան ձեռագործի նուէրը, պատրաստուած հայ գաղթականներուն կողմէ։

Ջօր. Թորգոմ, յանուն ներկայացող պատուիրակութեան ուղերձ մը ըրած է, վեր առնելով հայ ժողովուրդին կատարած դերը ընդհ. պատերազմին մէջ եւ անոր բաժին ինկած դառնութիւնը զինադադարէն յետոյ, աւելցնելով թէ Հայերը Յունաստանի մէջ կ'ապրին ոչ թէ գաղթականներու այլ եղբայրներու պէս։

Պ. Ալպէր Թոմա հետեւեալ պատասխանը տուած է ուղերձին.

— «Շատ զգածուած եմ ձեր խօսքերէն եւ երբեք չեմ դադրած սիրելէ եւ յարգելէ ձեր ժողովուրդը։ Արդէն գիտէք թէ առնօք Հայաստանի Անկախութեան կոմիտէին անդամ էի եւ աւելի վերջ Պ. Վենիզելոսի հետ ամէն ջանք ըրինք, որպէսզի շահուած անկախութիւնը դրուի ամուր հիմերու վրայ։

Դժբախտաբար ցաւալի պարագաներ եկան մեզ յուսախաբ ընելու եւ մենք վայրկեան մը վախցանք թէ աղէտը անդարմանելի պիտի ըլլար։

Այս ձախաւեր պայմաններուն մէջ ձեր ցեղին պաշտամունքի արժանի հաւատքը եւ հերոսութիւնը վերջնական քայքայումէ փրկեցին զինք։ Լաւ կ'ընէք յիշելով թէ Հայերը Յունաստանի մէջ ընդունուած են իբրեւ եղբայրներ։ Իմ կարգիս, ձեզ կը վստահեցնեմ թէ Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ մէջ ալ Հայերը ընդունուած են իբր եղբայրներ։ Ջանքեր կ'ընենք աւարտելու համար Հայերու տեղաւորման գործը Սուրիոյ մէջ։

Բայց հերոսական Հայաստանի բարեկամները, որոնց մէջ գտնուելու պատիւը ունիմ, իրենց պարտականութիւնը լրացած չեն համարեր։ Այն հաստատ համոզումը ունիմ թէ պիտի գայ օր մը երբ հայ ազգը հաւաքելով բոլոր բեկորները, պիտի մեկտեղուի իր պատմական հողամասերուն վրայ։

Կը վստահեցնեմ ձեզի, Հայաստանի բոլոր բարեկամներուն հետ միասին, թէ չպիտի թերանամ անձնապէս ալ իմ բոլոր կարելիս ընելու, որպէսզի արդարութիւնն ու իրաւունքը յաղթանակեն Հայաստանի համար ալ»։

ԱՍՈՐԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏ ՄԸ

Թիւրօ-Տանժէն ֆրանսական Դպրութեանց Կաճառին ներկայացուց հաղորդագրութիւն մը այն պեղումներուն մասին, զորս կատարած էր Թէլ-Ահմարի մէջ (Տիլ-Բարսիպ)։ Երեւան հանուած է ասորական պալատ մը, որ կը մնայ Ը. դարէն (Ն. Ք.)։ Պատերը զարդանկարուած էին այնպիսի արուեստով մը, որ մինչեւ այժմ անծանօթ կը մնար ասորական արուեստի պատմութեան մէջ։ Նկարները երկու տեսակ են, ոմանք զարդանկարչական արժէք ունին, ոմանք ալ կը ներկայացնեն պատմական դէպքեր, ճիշդ ինչպէս ցոյց կուտան Նիմրութի, Խորսաբադի եւ Նինուէի քանդակագործութիւնները։

Քավէնեաք եւս ներկայացուց թարգմանութիւն մը Հիթիթ Շուբբիլլիումա թագաւորին (1380—1345, Ն. Ք.) տարեգրութիւններէն։ Այնտեղ կը պատմուի թէ ինչպէս այդ Հիթիթ թագաւորը վերահաստատած է իշխանութիւնը, զոր սարսած էին իրմէ առաջ։ Նոյնպէս կը պատմուին արշաւանք մը դէպի Ասորեստան եւ առումը Քարքեմիշ քաղաքին։ Յետոյ Եգիպտոսի մէկ այրի թագուհին ինչպէս դեսպան կը ղրկէ Հիթիթ թագաւորին, խնդրելով ամուսնանալ Հեթեթ իշխանի մը հետ։ Վերջապէս դըրուագ մը «երեք ճակատի վրայ պատերազմ»ի մը մասին, (Փոքր Ասիա —Ասորեստան—Եգիպտոս)։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ա. Ահարոնեանի Մարսէյլի յոբելինական կեդր. գործ. յանձնաժողովը պատիւ ունի ծանուցանելու թէ, Մարսէյլի եւ շրջաններու կազմակերպութիւններէն կամ միութիւններէն անոնք՝ որ կը փափաքին ի պատիւ Ահարոնեանի հանդիպումներ կամ հանդէսներ սարքել, պէտք է նախապէս բանակցին յոբելինական կեդր. գործ. յանձնաժողովին հետ եւ անոր թելադրութիւններուն եւ հակակշռին տակ գործեն, որպէսզի չպատահին խաչաձեւումներ եւ թիւրիմացութիւններ՝ որոնք կրնան վնասել ընդհ. յոբելինական աշխատանքին։

Ի դիմաց Ա. Ահարոնեանի Մարսէյլի Յոբելինական Կեդր. Գործ. Յանձնաժողովի Ատենապետ՝ Գ. Գ. Խայիկեան, Ատենադպիր՝ Վ. Գույումճեան,

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՔԱՄԻԼ (Գամէլիազարդ կինը) տրամ հինգ արարուած։ Ալ. Տիւմա որդի։ Թարգմ. Տիգրան Պէշեան։ Պոլիս 1930։ Գին՝ 50 սէնթ։

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ։ Գրեց՝ Ն. Հանգոյց։ Տպ. Մատենաշար Դրօշակ։ Տպ. Փարիզ։ 1930։ Գին 5 ֆրանք։

Թրպոլի եւ Եորքի եպիսկոպոսները խզել կ'ուզեն դիւանագիտական յարաբերութիւնները: Իրենց ծխած խունկին հոտը հեղձուցիչ կազերուն պէս է»:

Մոսկուայի ելեկտրական գործարանի բանւորները հանգանակութիւն մը բացած են գնելու համար չորս օդանաւեր, որոնք պիտի մկրտուին «Մեր պատասխանը Խաչակիրներուն»:

Նոր քննութիւն Ալմազեանի մասին

Ինչպէս գրած էինք երէկ, ամբաստանիչ ատեանը երեքշաբթի օր նիստ գումարեց՝ նախագահութեամբ Պ. տը Կալլարտօ Մարինոյի եւ մասնակցութեամբ խորհրդականներ Քլիւզելի եւ Քանէի: Ինչպէս կը նախատեսուէր, ամբաստանիչ ատեանը որոշեց նոր քննութիւններ կատարել Ալմազեանի մասին: Այս պաշտօնը յանձնուեցաւ Պ. Քլիւզէլի:

Ինչպէս կը յիշուի, ընդհ. դատախազ Կօտէլ պահանջած էր որ կրկին հարցաքննուին Մէյեր եւ Ֆլօթ: Ամբաստանիչ ատեանը կը կարծէ թէ յիշեալները նորութիւն մը չպիտի կրնան ըսել, ուստի եւ աւելորդ է կրկին հարցաքննել զանոնք: Ընդհակառակն կան ուրիշ կարգ մը թերիներ եւ անստուգութիւններ, որոնք պէտք է լուսաբանուին երեւան հանելու համար ճշմարտութիւնը: Այսպէս, օրինակ՝ երեք փորձագէտները, փրոֆէսօրներ Պէրթրան, Ժօլի եւ Շըվալիէ չեն արտայայտուած արեան այն հետքերուն մասին, զորս Պ. Ամի գտած էր Ալմազեանի դրան երկաթին, աթոռակին եւ տափատին վրայ: Նոյնպէս անհրաժեշտ է ստուգել Ալմազեանի նախկին գործաւորուհի Տիկին Էլիզա Պորկի մատի վէրքին եւ անկէ հոսած արիւնին կարեւորութիւնը:

Վերջապէս, Պ. Քլիւզէլ անհրաժեշտ բոլոր տեղեկութիւնները պիտի քաղէ Ալմազեանի մասին, պիտի ստուգէ նաեւ անոր ունեցած դրամին քանակը Րիկօտէնի սպանութենէն առաջ եւ վերջը, եւ այդ շրջանին ըրած ընտանեկան ծախքերը: Այս նոր հարցաքննութեան համար, Քլիւզէլ պիտի լսէ իր անհրաժեշտ նկատած բոլոր վկաները անձամբ կամ փոխանորդութեամբ:

Ամբաստանիչ ատեանը մերժեց ժամանակաւորապէս ազատ արձակել Ալմազեանը, ինչպէս պահանջած էր իր փաստաբանը: Ուրեմն մինչեւ նոր քննութեան վերջանալը, Ալմազեան պիտի մնայ Սանթէի բանտին մէջ: Երէկ աւարտեցաւ հայ դերձակին բանտարկութեան հինգերորդ ամիսը:

Գերմանական նաւատորմին ռազմափորձերը

Յառաջիկայ ապրիլ 2ին գերման նաւատորմը Միջերկրականի մէջ նաւային ցոյց մը պիտի կատարէ:

Հիւսիսային եւ Պալթիկ ծովերու մարտանաւերը պիտի միանան Վէգէրի բերանը՝ Սպանիա երթալէ առաջ: Յետոյ պիտի այցելեն Իտալիա եւ Յունաստան, իսկ վերադարձին պիտի հանդիպին Փորթուկալ:

Նաւային այս ցոյցին պիտի մասնակցին չորս մեծ մարտանաւեր, մէկ յածանաւ եւ 19 թորփիլանաւեր:

Նոր ցոյցեր համալսարանին մէջ

Կրթական նախարարը որոշած էր վերաբանալ բժշկական համալսարանը, որ փակուած էր անցած շաբթուան ցոյցերուն պատճառաւ: Սակայն հազիւ թէ դուռները բացուած էին, երբ նրբանցքներուն մէջ հաւաքուած 150 ուսանողներ սկսան աղմկալի ցոյցեր կատարել այն սրահին առջեւ ուր փրոֆ. Պլանշըթիէր պիտի ընէր իր դասախօսութիւնը: Ցուցարարները բռնեցին իրենց ուսուցչին թեւէն եւ դպրոցէն դուրս հանեցին զայն: Ասոր վրայ, վարժարանը կրկին փակուեցաւ, ցնոր տնօրինութիւն:

Ուսանողական Միութիւնը կոչ կ'ուղղէ անդամներուն դադրեցնել ցոյցերը, չվնասելու համար երկրորդ դասարանի ուսանողներու դասերուն:

Խուզարկութիւն շոգենաւի մը մէջ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ 18 փետր.— Երէկ գիշեր «Ֆրանս» անդրատլանտեան շոգենաւի մէջ խուզարկութիւն կատարուեցաւ, գտնելու համար 2,000 լիպրա գերմանական թմրեցուցիչներ, 3 միլիոն տոլար արժէքով:

Գաղտնի գործակալներու միջոցաւ տեղեկացած ըլլալով որ ֆրանսական շոգենաւը թմրեցուցիչներ կը փոխադրէ, մաքսային իշխանութիւնները երկու պահակ նաւ ընկերացուցին անոր՝ անմիջապէս որ Նիւ Եորքի նաւահանգիստը մտաւ: Պահականաւերը երկու կողմէն պաշարած էին անդրատլանտեանը՝ խուզարկութեանց ընթացքին: Բան չգտնուեցաւ:

Թրքուհիները չպիտի ներկուին

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— Կրթական գործավարը արգիլեց ուսուցչուհիներուն եւ աշակերտուհիներուն շպար եւ շրթունքի ներկ գործածել: Անսաստողները խիստ պատիժներու պիտի ենթարկուին: Աշակերտները պէտք է հագուին շատ պարզ կերպով: Թրքական հին սովորութեան համաձայն, շպարն ու բրնձափոշին կը գործածէին միայն ամուսնացած կիները:

Կացութիւնը Միջագետքի մէջ

Նախարարական վերջին տագնապէն ի վեր ծանր կացութիւն կը տիրէ Միջագետքի մէջ: Պաղտատի թերթերը կը բողոքեն Անգլիոյ միջամտութեան դէմ Իրաքի ներքին գործերուն: Դահլիճը հրաժարած է անոր համար որ տարակարծութիւն ունեցած էր անգլիական մարզպանին հետ Իրաքի բանակին կցուած անգլիացի սպաներու եւ անգլիացի ոստիկանական քննիչներու խնդրին առթիւ:

Անգլիոյ նաւային ուժը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ ծովային նախարար Ալեքսանդր ներկայացուց 1930 31 շրջանի ծովային ելմտացոյցը: Ըստ թէ յատկացուած վարկերը 5,886,000 ստերլին աւելի պակաս են անցեալ տարուընէն, ասկէ զատ նաւային զինուորներու թիւին վրայ 2750 հոգիի զեղչ մը կատարուած է: Աւելցուց թէ 1914էն ի վեր անգլիական նաւատորմը 100էն 46 զեղչուած է. յառաջիկայ տարի միայն երեք սուզանաւեր պիտի շինուին, 80,000 ոսկի արժէքով:

Նախկին նախարար Ուինսթըն Չըրչիլ խստիւ քննադատեց ծովային նախարարին ըրած խնայողութիւնները եւ ըսաւ թէ մինչեւ 1939 անգլիական 35 յածանաւներ իրենց տարիքի սահմանը (20 տարի) լրացուցած պիտի ըլլան, իսկ կառավարութիւնը միայն մէկ յածանաւի շինութիւն կը նախատեսէ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի թէյասեղանը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Հաճի Մկրի սրճարանը, 72 Rue Etienne Dolet: Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կ. Խ. Օգնութեան մասնաճիւղի հանրածանօթ պարահանդէսը, դիմակաւոր եւ անդիմակ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 10ին Salle Hocheի մէջ, 9 Avenue Hoche, Paris (8):

ԱՊՐԻԼ 11/24 ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. Միութեան

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱ ԳԻՒՂԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ Դաւրա գիւղի կարօտեալներուն

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Harolaի մէջ 3 Rue La Vieuville, Paris (18e), Nord Sud. Abbesses.

Կը ներկայացուի՝ «ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» զաւեշտը

Հայկական եւ եւրոպ. պարեր, մրցում թանկօի եւ պոսթոնի, Պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Տոմսեր՝ 10 եւ 7.50 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

14րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. Ժամ 9—10՝ Քաղաք. հոսանքներ ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ:

Բ. Ժամ 10—11՝ Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Միասին բերել 1929ի անդամատետրերը:

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկ. Ն. Ալատինեանի բնակարանը:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին գրադարանի սրահը: Նիւթ՝ կրօնական հալածանքը Հայաստանի մէջ: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

Լիոնի Համազասպ խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին, Պ. Քէնտիրեանի ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի Գրադարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 բիւ տըլա Րէփիւպլիք, Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պուլվար Օտտօի Վռամեան ենթկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Բ. Ը. Մ. Մատենադարանի առաջին բանախօսութիւնը՝ այսօր Հինգշաբթի ժամը 4ին: Բանախօս՝ Թորգոմ Արք.: Նիւթ՝ «Ներսէս Շնորհալի»:

ԼԻՈՆԻ Զ. Ե. Ո. Միութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 202 Rue Boileau մանկապարտէզի սրահը:

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փոն տ'Օպնայի Ազգ. վարչութեան հանգանակութիւնը:

Տիկին Ս. Կարապետեան 200, Ս. Թօփալեան 100, Խ. Գարաճեան, Հ. Կըկըզեան 50ական, Տիկին Ա. Եսայեան, Տիկ. Լ. Մաքօքճեան, Ե. Ջերչեան, Յ. Տէրտէրեան 30ական, Վ. Քիլիմճեան, Մ. Ադամեան 25ական, Կ. Եարպաթեան, Մ. Հէքիմեան, Խամբալեան, Վ. Սաքալեան, Արմուտլեան, Վ. Շահպազեան, Գարամանեան, Ճանիկեան, Նէմրութ, Ալօեան 20ական, Մ. Գրիգորեան, Ն. Կկզեան, Գ. Ճիվելէկեան 15ական, Քըլըճեան, Օտաճեան, Ա. Ապլօեան, Գազանճեան, Տիքպըյըրքեան, Յ. Ալեքսանեան, Մարինոս, Յ. Կըկըզեան, Թ. Օքթաեան, Ըմն, Պասմաճեան, Սաքալեան, Մելիտոնեան, Փափազեան, Մ. Պալթաեան, Ջամասանեան, Մերճանեան, Դաւիթեան, Տ. Յակոբ քահանայ, Հայկ, Եանվալեան, Մխեան, Ասլանեան, Միքայէլեան, Պետրոսեան, Տարաքճեան, Մառալեան, Բարխեան, Տօլպաշեան, 10ական, Տիկին Պուչաքլեան 6, Թէբէզեան, Սաղողեան, Թօսպըյըքեան, Լ. Աբլօեան, Պ. Միքայէլեան, Խանճեան, Թէքիրեան, Եռաքեան, Ջաքարեան, Գայփաքճեան, Թաթօնեան, Բօրթուկալեան, Շ. Օհանեան, Սահաթճեան, Թամամեան, Ջուհաճեան, Շէքէրճեան, Մամափանոսեան, Թէլլալեան, Միքայէլեան, Սէֆէրեան, Կարապետ, Ս. Ջօպանեան 5ական, Աւետեան, Թէքէեան, Շէքէրեան, Պալըեան, Մելքոնեան 3ական, Աքռաեան, Մառի, Աննա, Վերժին 2ական, Ըմն 1 ֆրանք: Ընդհ. գումար 1275 ֆրանք:

Տես «Յառաջ» 18 փետրուար:

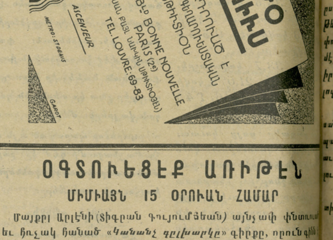
ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Տեսինի Զմիւռնիոյ Նահանգային Հայր. Միութեան կողմէ, այս Կիրակի ժամը 2ին Սոսիէթէ Լիոնէզի ճաշարանը: Ղեկավարութեամբ Ն. Ն. Գազազի կը ներկայացուի՝

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ (3 արար)

եւ ՄՈԼՈՐԵԱԼ ՋԻՆԻՈՐԸ (զաւեշտ)

Գեղարուեստական բաժին ղեկավարութեամբ Պ. Լ. Պօյաճեանի: Մուտք՝ 3 ֆրանք

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՄԱՐՏ 1930

21 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻւ 1217 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՑՈՅՑ ՔԱՇՔՇՈՒՔ

Կը թուի թէ իր վերջին օրերն է որ կ'ապրի Լոնտոնի խորհրդաժողովը:

Այլ եւս անխուսափելի կ'երեւայ վիժումը այնքան դղրդագին ժխորով սարքուած խաղին, որ իբրեւ թէ պիտի ամրապնդէր խաղաղութիւնը:

Ընդհակառակն, հիմա որ բացորոշապէս երեւան եկաւ հինգ պետութեանց իւրաքանչիւրին գաղտնիքը, աւելի հաւանական կը դառնայ նոր փոթորիկներու պայթումը: Ուշ կամ կանուխ:

Մեր ընթերցողները ծանօթ են ամբողջ անցուդարձին: Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները, իրենց միջեւ գետին մը պատրաստելէ յետոյ, որոշեցին ժողովի հրաւիրել միւս երեք ծովային պետութիւնները,— Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ճափոն: Ընդհանուր, արտաքին օրակարգն էր՝ ձեւեր գտնել նաւային սպառազինութիւնները կրճատելու:

Ժողովը բացուեցաւ Յունուար 21ին: Ճառերու եւ ճաշասեղաններու գոլորշիները ցնդելէ յետոյ, երբ մէջտեղ դրուեցան իւրաքանչիւր պետութեան տեսակէտներն ու ծրագիրները, թնդանօթներով եւ թօներով, պաղ հով մը փչել սկսաւ: Եւ քանի շարունակուեցան ժողովներն ու մասնաւոր խօսակցութիւնները, այնքան թանձրացաւ մշուշը: Դեռ առաջին շաբաթներուն, խզման խօսքեր կ'արտասանուէին:

Մէկդի դնելով շարք մը խրթին մանրամասնութիւններ, ըսենք, երկու բառով, որ վէճը կը դառնայ ծովերու տիրապետութեան շուրջը: Մեծն Բրիտանիա, Մ. Նահանգներն ու Ճափոն փոխադարձ հաշիւներ ունին Խաղաղականի մասին: Եւրոպայի մէջ Մեծն Բրիտանիան է, նորէն, տիրապետող ուժը: Եւ այստեղ իր գերակշռութիւնը ապահոված է, զանազան զիջումներ ընելով Մ. Նահանգներուն եւ Ճափոնի, միւս ճակատին վրայ:

Այնպէս որ, իրականին մէջ, դէմ դիմաց կը մնան Ֆրանսան եւ Իտալիան: Մանաւանդ այս վերջինը իր ներկայ եւ ապագայ ուղղութիւնը կապած է Ֆրանսայի դիրքին հետ: Եւ աւելի քան երբեք կը պնդէ անոր հաւասար տորմիղ ունենալու պահանջին վրայ:

Հարցը, այս վիճակին մէջ, կը ներկայացնէ Միջերկրականի տիրապետութեան խնդիր:

Արդ, սեւ շապիկաւոր Իտալիան, որ կը հեւայ այնքան բուռն տենչերով, զարնել-կոտրելու եւ հռոմէական աշխարհակալութիւններ կատարելու կիրքով, այլեւս չի հանդուրժեր ներկայ ստորադաս վիճակին: Ամէն պարագայի մէջ, ո'րեւէ գնով, չուզեր ետ մնալ Ֆրանսայէն: Մեծերէն զսպուած, կաշկանդուած իր «տարածուելու կամ պայթելու» թափին մէջ, Մուսոլինի միակ ելքի մը կառչած է, առ այժմ,— նեղել, ճնշել Ֆրանսան, որպէսզի զիջումներ կատարէ ծովու եւ ցամաքի վրայ, որպէսզի ընդունի, վերջապէս, թէ երէկուան Իտալիան չէ որ կանգնած է իր դիմացը:

Այսպէս է որ, պարբերաբար հողային խնդիրներ կը յարուցանէ Ափրիկէի մէջ, իր սահմանները ընդարձակելու համար:

Այսպէս է որ, բացորոշ եւ հետզհետէ զգալի, շօշափելի պայքար մը կը մղէ Մօտաւոր Արեւելքի եւ մասնաւորապէս Թուրքիոյ մէջ:

Արդարեւ, այս ճակատին վրայ Ֆրանսան հետզհետէ կը կորսնցնէ գետինը: Իտալական մշակոյթն ու տնտեսական մրցակցութիւնը աստիճանաբար կը փորեն ֆրանսական ազդեցութեան հիմերը: Հռոմի եւ Վատիկանի համաձայնութենէն ետք, Մուսոլինի նոյնիսկ Սուրիոյ մէջ կը զգացնէ այդ մրցակցութիւնը, կրօնական եւ կրթական գետնի վրայ:

Ուրեմն, Իտալիան պէտք ունի զօրանալու, նոր ուժեր ստանալու, որպէսզի կարենայ աւելի բարձր խօսիլ «քոյրազգ»ին, Ֆրանսայի հետ: Որպէսզի կարենայ արժեցնել իր պահանջները:

Արդ, բանակի կրճատման խնդիր չկայ առայժմ— կան միայն բաղձանքներ եւ ձեւական ծրագիրներ: Ընդհանուր զինաթափութեան խնդիրը սաղմնային վիճակի մէջ է տակաւին: Առաջին անգամ, պաշտօնական հանդիսաւորութեամբ, մէջտեղ դրուեցաւ նաւային սպառազինութեանց կրճատման խնդիրը: Եւ ահա Մուսոլինին կը փորձէ օգտուիլ ատկէ:— Կա'մ ֆրանսական տորմիղն ալ կ'իջեցնէք մեր չափին, տարողութեամբ, տեսակներով եւ թնդանօթներով, եւ կամ կ'արտօնէք որ մենք ալ հասնինք անոր աստիճանին, միշտ նոյն պայմաններով:

Միայն այս կռուախնձորը, այս բացարձակ պայմանը կը բաւէ վիժեցնել ժողովը:

Եւ արդէն բոլորն ալ յուսահատեր են: Ի դերեւ ելան բոլոր միջնորդութիւններն ու բանակցութիւնները: Իտալիոյ վերջին պատասխանն է,— կոպիտ մերժում: Անոնք որ կը խորհէին Մուսոլինիի բարեխօսութեան դիմել, ձեռնթափ եղած են, որովհետեւ այս ծրագիրը պատրաստողը «առաջնորդը» ինքն է, եւ ղրկած պատուիրակները՝ պարզապէս հաւատարիմ կամակատարներ:

Ժողովը շարունակուի թէ փակուի,— պարզապէս թոյն ստակելու ծառայած պիտի ըլլայ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՉԻՆԱԴԱԴԱՐ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը այս խորագրին տակ, խմբագրականի մը մէջ գրել կուտայ (8 մարտ).

— «Մինչեւ 1929ի սկիզբը, ռամկավար թոյնը սրսկուեցաւ գաղութէ գաղութ եւ թերթէ թերթ՝ դաշնակցութեան մէջ պառակտում առաջ բերելու եւ մասսան ղեկավարութեան դէմ հանելու տղայական մտածումով: Դուրսէն բաներ մը իմացեր էին. շշուկներ ալ կային թէ դաշնակցութեան մէջ խոր տարակարծութիւններ կան եւ թէ փլուզումը 11րդ ընդհ. ժողովին մէջ անխուսափելի է:

Ռամկավարներուն ուզածն ալ արդէն այս էր: Ասկէ՝ արտասովոր եռանդը ռամկավար խմբագիրներուն, հայհոյելու դաշնակցութեան եւ դաշնակցական գործիչներուն:

Ընդհանուր ժողովը հիասթափեցուց ներքին ու արտաքին թշնամիները, աւետելով մէկ ճակատի եւ միասնականութեան լուրը, որմէ սահմռկեցան երեւանի կարմիրներն անգամ:

Պառակտում չկար, ոչ ալ խոր տարակարծութիւն: Օրինաւոր պայմաններու մէջ գումարուած գերագոյն ժողովը կը վերահաստատէր ներդաշնակութիւնը կուսակցութեան մէջ, գծելով յստակ ու պարզ ուղղութիւն՝ հայութիւնը շահագրգռող բոլոր խնդիրներու մասին:

Ի՞նչ կը մնար ընել ռամկավար կուսակցութեան ընդհ. ժողովէն աւելի կենսունակ, երիտասարդ ու զօրաւոր դուրս եկած դաշնակցութեան ի տես՝ եթէ ոչ առագաստները կամաց կամաց իջեցնել ու անդրադառնալ գործուած անդարմանելի չարիքին, որուն հետեւանքները պիտի կրէ ժողովուրդը տարիներով:

Ռամկավարներու հակադաշնակցական կիրքին մեղմացումը ուրիշ պատճառ մը եւս ունի: Դաշնակցութիւնը համերաշխութեան բոլոր փորձերը կատարելէ եւ արդիւնք չստանալէ յետոյ, մտաւ իր սահմանին մէջ, լռիկ մնջիկ գործելու համար: Տարիէն աւելի է որ մեր բոլոր ճիգերը յատկացուցած ենք կազմակերպութեան ուժեղացման եւ մասսաներու դաստիարակութեան: Արդիւնքը աւելիով ստացանք: Հակառակորդներու քիչ տեղ տուինք, մեր ուժը լարելով ներքին ճակատին վրայ: կազմակերպուած ու լարուած աշխատանքին պտուղը սկսանք քաղել: Եգիպտոսի, Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի մէջ Դաշնակցութեան շարքերը ստուարացան հարիւրաւոր երիտասարդներով ու պատանիներով:

Միայն Աթէնքի կայաններուն մէջ պատանիներու թիւը վերջին վեց ամսուան ընթացքին կրկնապատկուած է:»

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԻՐԱՐ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Մարտի ընթացքին Պոլսոյ մէջ 13 ընկերութիւններ դիմում կատարած են Առեւտրական տնօրէնութեան, իրենց գործերը հաշուեյարդարի ենթարկելու համար: Ուրիշ բազմաթիւ ընկերութիւններ ալ կը պատրաստուին դիմում կատարել նոյն նպատակով: Այսոնց կարգին կը գտնուին երկու շատ ծանօթ թրքական վաճառատուններ, Պաղչէգափուի մէջ:

Հաշուեյարդարի դիմումները խիստ շատ ըլլալուն պատճառով, Առեւտրական տնօրէնութիւնը մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմած է, գործողութիւնները արագօրէն աւարտելու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մոսկուայի նահանջը գիւղացիներու առջեւ

Թայմզի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Երկրագործական բերքերու մասնաւոր առեւտուրը երկար ժամանակ բրտօրէն ջնջելէ ետք, խորհրդային իշխանութիւնները վերջին քանի մը օրուան ընթացքին բուռն պայքար մը սկսան՝ մղելու համար գիւղացիները որ դարձեալ դէպի քաղաքները տանին իրենց արտադրութիւնները, նկատելով որ պարենաւորման սիստէմը գէշ կերպով քայքայուած է: Խորհրդային կառավարութիւնը յայտարարեց թէ՝ խստիւ պիտի պատժուին բոլոր այն պաշտօնեաները որոնք արգելք կը դնեն պարենաւորման մեքենայի անիւներուն առջեւ, մասնաւորաբար անոնք, որ կ'արգիլեն գիւղացիները շուկաները երթալէ:

Մինչեւ անցած շաբթուան կէսը, իր բերքը մասնաւոր կերպով ծախող գիւղացիին գոյքերը կը գրաւէին, ինքն ալ կը ձերբակալուէր ու կուլակներու կարգը կը դասուէր: Այժմ իշխանութիւնները դիւրութիւններ եւ ամէն կարգի քաջալերանքներ պիտի տան անոր: Խորհրդային վարիչները կը զարմանան արդէն թէ ի'նչպէս գիւղացիները անմիջապէս դէպի քաղաք չթափեցին իրենց բերքերը, սակայն յոյս կը յայտնեն թէ ատիկա պիտի պատահի, անմիջապէս որ գիւղացիները հասկնան թէ ի'նչ կ'առաջարկուի իրենց:

Ուտեստեղէնի մասնաւոր առեւտուրին վերսկսումը մեծ մասամբ արդիւնք է գործակցականներու ձախողութեան՝ մարդաշատ կեդրոնները կերակրելու մասին. երկաթուղիի տագնապը, որ դարձեալ սուր հանգամանք ստացած է, նոյնպէս օգնեց ատոր: Երկու շաբաթ առաջ խորհրդային կառավարութիւնը աշխատեցաւ խաղաղեցնել համայնացուած գիւղացիները՝ ջնջելով գրաւումը բնակարաններու, կարասիներու, հաւերէններու, խոզերու եւ ոչխարներու, հրամայելով որ իւրաքանչիւր գիւղացի արտօնուի պահել մէկ կով՝ իբրեւ անհատական սեփականութիւն: Խորհրդային մամուլը այժմ կը յայտարարէ թէ աղքատ գիւղացիները, որոնք երբեք կովեր չեն ունեցած, հիմա մարդ գլուխ մէկ կով կը պահանջեն գրաւուած աւարէն, եւ թէ դժուար է գոհացնել զանոնք միայն խօսքերով: Մեծ թիւով գիւղացիներ սկսած են քաշուիլ հաւաքական տնտեսութիւններէն, նկատելով որ համայնավար կուսակցութիւնը պաշտօնէն հռչակած է բռնի հաւաքականացումը: Անոնք կը պահանջեն իրենց արջառը, ու շարժումը մեծապէս աւելցուցած է շփոթը:

Օսմանեան հանրային պարտքին շուրջ

Թուրքիոյ ելմտական գործավարը կը հերքէ այն լուրը թէ Օսմանեան Հանրային Պարտքի Վարչական Խորհուրդին ներկայացուցիչները, Ուայթ եւ տէ Քլոզիէր, որոնք ներկայիս Էնկիւրի կը գտնուին, թելադրած ըլլան ելմտական խորհրդական մը նշանակել եւ բարեկարգել հարկային դրութիւնը:

Միւս կողմէ «Աժանս էքոնոմիք է Ֆինանսիէր»ի թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ, առջի օր Էնկիւրիի մէջ գումարուած հաւաքոյթի ընթացքին, պատուիրակները ներկայացուցած են տեղեկագիր մը՝ եզրակացնելով որ կարելի է դարման տանել Թուրքիոյ ներկայ ելմտական վիճակին: Թուրք կառավարութիւնը հակառակ չէ օտար ելմտական աջակցութեանց: Միւս կողմէ, արդէն սկսած է հանրային ծախքերու մէջ խնայողութիւն մտցնել: Գալով թրքական դրամի պաշտպանութեան, ելմտական գործավարը կը կարծէ թէ ձեռք առնուած միջոցները բաւարար են:

Գերմանեւռուս յարաբերութիւնները

Վերջին օրերս շատ խօսուեցաւ գերմանեւռուս յարաբերութեանց ձգտումին մասին: Հեռագիր մը նոյնիսկ հաղորդեց որ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Քուրթիուս ազդարարած է Պերլինի խորհրդային դեսպան Կրէտինսկիի թէ այսուհետեւ Մոսկուայի կառավարութիւնը պատասխանատու պիտի նկատէ Գ. Միջազգայինի արարքներուն համար: Լուրը այս ձեւին տակ ամբողջական պատկերը չէր տար պետական երկու մարդոց միջեւ կատարուած խօսակցութեան:

«Որքան գիտենք, կը գրէ «Բէօրզիշէ Ցայթունկ», գերման կառավարութիւնը կ'ուզէր խորհրդային կառավարութեան պարզել, բոլորովին բարեկամական, բայց միաժամանակ շատ կտրուկ կերպով թէ ի'նչ հակազդեցութիւն կրնայ գործել գերմանեւռուս յարաբերութեանց վրայ, մէկ տարիէ իվեր Ռուսիոյ մէջ նկատուած կացութեան ծանրացումը: Գերմանական բոլոր հիմնարկութիւնները Ռուսիոյ մէջ կը բախին մեծ դժուարութեանց, նոյնիսկ տուրքի, մենաշնորհներու, ազգայնացման ասպարէզներուն մէջ: Նոյնպէս նոր դժուարութիւններ կը տեսնեն անցագիրներու եւ ճամբորդներու, գերման շոգենաւերու մասին եւն.: Բնականաբար գերմանեւռուս փոխադարձ յարաբերութիւնները շահագրգռող մեծ խնդիրներուն հետ համեմատելով ասոնք պզտիկ բաներ են: Սակայն երբ անոնք կը կուտակուին՝ մասնաւոր քաղաքականութիւն մը ենթադրելով, այն ատեն բոլորովին ուրիշ կարեւորութիւն մը կը ստանան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Երկու շաբաթ ուրճալէ յետոյ, Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը արտատպեր է մեր պատասխանը՝ Քալամաթայի մանկապարտէզին հանգանակութեան մասին, երկու սիւնակ ալ շարադրութիւն կցելով: («Ապագայ», 19 մարտ):

Բայց ոչ թէ խնդիրը լուսաբանելու եւ պարկեշտօրէն յետս կոչուած ընելու, այլ գոհհկօրէն խեղաթիւրելու եւ իր ուզած եզրակացութիւնը հանելու համար: Մինչեւ իսկ «խոստովանութիւն» գտնելով...

Կը յանձնարարենք այս մարդոց՝ առտուն կանուխ,՝ պայծառատեսութեան ժամու մը, ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ կարդալ մեր մարտ 7 թուակիր պատասխանը: Եթէ մայրենի լեզուն մոռցած են, կրնան թարգմանել տալ իրենց գրաշարներուն: Նոյնիսկ ցրուիչին:

Մենք բացատրեր էինք.— (Մարտ 7)

1. Հանգանակութենէն գոյացաւ 4211 ֆրանք:

2. «Յառաջ»ը իրաւունք ունէր» եւն.

3. ՄԻՆՉԴԵՌ,

4. ...«Փութացինք երկու անգամէն Պ. Տ. Գասպարեանի ղրկել 1200 ֆրանք (Այս հայրենակցին միջոցաւ ստացած ենք մանկապարտէզին պատմութիւնն ու լուսանկարը):

5. «Այս առաքումէն յետոյ» եւն.:

6. ...«ՄՆԱՑԵԱԼ ՉԷՔԵՐԸ ՓՈԽԱԴՐԵՑԻՆՔ Պ. Յակոբ Տէր Ղուկասեանի: (Ատենապետ Գաղթականաց Յանձնախումբի):

«Մնացեալ չէքերը» —կոպիտ հայերէնով 4211—1200=3011 ֆրանք:

Ուրեմն, բոլորը ղրկուած են Քալամաթայի մանկապարտէզին համար: Ղրկուած են կատարեալ վստահութեամբ, պարբերաբար հաշիւ ներկայացնելու պայմանով:

Ռամկավար պաշտօնաթերթը վեր ի վայր շրջելով մեր պատասխանը, հետեւեալ հէքեաթը շիներ է.— «Յառաջ»ը 1200 ֆր. ղրկեր է «ոմն» Տ. Գասպարեանի, «800 ֆրանք՝ Քալամաթայի Գաղթ. կոմիտէի ատենապետ Յ. Տէր Ղուկասեանի, իսկ 2211 ֆրանքը Լիլոնի, Բերկոսի եւ Բաթրասի դպրոցներուն, բայց ոչ մէկ սանթիմ Քալամաթայի դպրոցին»:

Եւ տակաւին կ'ըսեն թէ այս թշուառ մարդիկը կուսակցութիւն և հանրային կեանք վարելու պաշտօն ունին...

Իբրեւ մանրամասնութիւն յիշենք որ, «Քալամաթայի հոգաբարձութեան» հետքը չկար հանգանակութեան միջոցին: Այդ մարմինը ափյափոյ կազմուած է հանգանակութեան փակումէն (17 դեկտ. 1929) յետոյ, յունուարին, մեզի անծանօթ պայմաններու մէջ:

ՁՄՌԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

Երէկ՝ ձմրան վերջին օրը, փարիզցիները արթնցան ձիւնով, որ իր ճերմակ սաւանը փռած էր տանիքներու եւ պարտէզներու վրայ: Հրաժեշտ տալէ առաջ, ձմեռը ուզած էր ճերմակերես դուրս գալ:

ՏՐՈՑԿԻ ծանր հիւանդ է եւ թոքատապէ կը տառապի, համաձայն Պոլսէն հասած հեռագրի մը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԴԱՆՈՒԲԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԿՐԱԿԸ

Պալքանեան երկիրներու մէջ ներկայիս կան քաղաքական ազդակներ ու հին վէրքեր որոնք կը շարունակեն միշտ վառ պահել պալքանեան կրակը: Թէեւ կրակը մարած ըլլալու նշաններ կուտայ երբեմն, սակայն, բայց եւ այնպէս կը մխայ ու կը սպառնայ նոր փորձանք մը բանալ աշխարհի գլխուն ու նոր՝ աւելի վտանգաւոր փորձութեան մը ենթարկել մարդկութիւնը: Պալքանը հրահրող ու բոցավառող գլխաւոր ազդակներն եղած են ժողովուրդներու ցեղային եւ հողային վէճերը: Պատերազմէն յետոյ կնքուած դաշնագիրներն ու պայմանագրութիւնները թէեւ փոխեցին Պալքաններու ներքին սահմանները, սակայն չկրցան փոխել անոր էութիւնը:

Տարիներ առաջ, պուլկար, սերպ, ռումէն, յոյն, մակեդոնացի, ալպէն ու խրուաթ ժողովուրդները, որոնք Թուրքիոյ եւ Աւստրիոյ գերիշխանութեան տակ կը գտնուէին, յաջողեցան վերոյիշեալ երկու պետութիւնները դուրս քշել Պալքաններու սահմաններէն: Ասոնցմէ ոմանք տիրացան ազատութեան, իսկ ուրիշներ՝ այնուհետեւ ալ շարունակեցին ուրիշներու գերիշխանութեան տակ մնալ: Կը տեսնենք ուրեմն որ «Պալքանը՝ պալքանեան ժողովուրդներուն» նշանաբանը չէ իրականացած տակաւին: Պալքանեան ու համեւրոպական պատերազմներն ալ դժբախտաբար չկրցան այս հարցին լուծում տալ:

Այսօր եւս ժողովուրդներ կան որոնք չեն ազատագրուած տակաւին եւ ո՛չ ալ գոնէ տեղական լայն ինքնավարութիւններ կը վայելեն: Միւս կողմէ, թէեւ տասը տարիներ անցած են Մեծ Պատերազմէն մինչեւ այսօր, բայց եւ այնպէս, դարձեալ համաձայնութիւն չկայ նոյնիսկ լեզուով ու բարքերով իրարու քոյր ժողովուրդներու— Սերպերու եւ Պուլկարներու միջեւ: Մակեդոնիան, որ Թուրքիոյ գերիշխանութեան օրով պուլկարական հողամաս կը ճանչցուէր եւ որ զէնքի եղբայրակցութեան մէկ բարեբախտ բերումովը Սերպիոյ վիճակուեցաւ, վէճի ամենագլխաւոր պատճառը կը հանդիսանայ այսօր

Սերպիա մեծ ձգտումներ ունէր դէպի Եգէական, այսօր եւս Եուկոսլաւ պետութիւն դառնալէն յետոյ, կը շարունակէ յամառ կերպով հետապնդել իր քաղաքական այդ ծրագիրը: Իսկ Մակեդոնիան այդ ճամբուն վրայ կը գտնուի եւ Սերպիա երբեք մտքէն չանցըներ հրաժարիլ այդ հողամասէն եւ ոչ ալ ինքնավարութիւն շնորհել տեղական ժողովուրդին: Մակեդոնիան, ամէն գնով պէտք է սերպական հողամաս դառնայ, իսկ անունն ալ Հարաւային Սերպիա դրուի: Սերպ պետական անձնաւորութիւնները ամէն կերպ կ՚աշխատին ձուլել տեղացի ժողովուրդը, թէ կրթական թէ բռնի միջոցներով: Սերպիոյ այս մտադրութիւններուն դէմ կը ծառանայ մակեդոնական ներքին յեղափոխական կազմակերպութիւնը, որ թէեւ ներկայիս խոր երկպառակութեան մը ենթարկուած է, բայց եւ այնպէս կը շարունակէ մտահոգութիւն պատճառել Պելկրատի վարիչներուն:

Պահ մը կարծուեցաւ թէ Պուլկարիոյ եւ Սերպիոյ միջեւ յարաբերութիւնները շտկուած են, որովհետեւ, պուլկար կառավարութիւնը հաշտարար ոգիով մը կը մօտենար խնդիրներուն: Սակայն, այս պարագան այնքա՛ն ալ դիւր չեկաւ Պուլկարիա բնակող Մակեդոնացիներուն, որոնք 600—700,000 հոգինոց գանգուած մը կը ներկայացնեն ու առաւելապէս Սոֆիայի մէջ կեդրոնացած ըլլալով, կարեւոր պաշտօններ ու դիրքեր ունին իրենց ձեռքը: Կառավարութիւնը, որ հազարումէկ դժուարութիւններու կը բախէր, ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ, պարտաւոր էր նկատի առնել Մակեդոնացիներու դժգոհութիւնը: Անկէ զատ, մակեդոնական ներքին յեղափոխական կազմակերպութեան զինեալ խումբերը, ռումբերու եւ դժոխային մեքենաներու միջոցաւ կը շարունակէին գործել ու գրգռել Սերպերը: Այսպիսի պայմաններու մէջ, Սերպերը, որոնք միշտ ալ առիթներ կը փնտռէին խզել բանակցութիւնները ու մեղադրանքներ նետել պուլկար կառավարութեան հասցէին, կը փակէին սահմանները ու խիստ միջոցներ ձեռք կ՚առնէին մակեդոնացի ու սահմանամերձ պուլկար բնակիչներուն հանդէպ: Սերպ ժանտարմները, իրենց պաշտօնը կատարելու պատրուակին տակ, կը հալածէին ու նոյնիսկ խժդժութիւններու կը դիմէին, բան մը որ միշտ ալ ի նպաստ Պուլկարներուն կը հաստատուէր միջազգային անձնաւորութիւններուն կողմէ, որոնք զանազան առիթներով Պալքանները այցելելով, կը տեսնէին ու իրենց տեսածները մամուլին կը յանձնէին:

Շատ պարզ է որ, այսպիսի խժդժութիւններ կը գրգռէին նաեւ պուլկար հանրային կարծիքը: Փիրոթի համաձայնագիրը կազմելու կոչուած բանակցութիւնները ապարդիւն վերջացան: Պուլկար կառավարութիւնը, հակառակ զանազան խաւերու մէջ տիրող դժգոհութիւններուն, միշտ ալ բարեացակամօրէն տրամադրուած էր դէպի իր դրացին: Պուլկար պետական անձնաւորութիւնները կ՚աշխատին ամէն գնով որ խաղաղութիւն տիրէ Պալքաններու մէջ ու վէճերը փոխադարձ համաձայնութեամբ լուծուին, որպէսզի դրացի ժողովուրդները կարենան եղբայրաբար ապրիլ ու յառաջդիմել:

Սակայն, ինչ որ ալ ըլլայ ու ինչպիսի համաձայնութիւններ ալ կնքուին սահմանային ու պետական զանազան հարցերու մասին, վստահութեամբ կրնանք ըսել թէ Պալքանները չեն խաղաղիր, ցորչափ «Պալքանները պալքանեան ժողովուրդներուն» նշանաբանը չէ իրականացած ու պալքանեան քանի մը ժողովուրդներ չեն ազատագրուած եւ կամ տեղական լայն ինքնավարութիւններ չեն ստացած:

Մինչ այդ, միշտ ալ Սարաեւոներ պիտի չպակսին Պալքաններէն, եւ ատրճանակի կամ ռումբի հարուածներով, պատճառ պիտի դառնան նոր արիւնհեղութիւններու ու եղբայրասպան կռիւներու, նոր ու աւելի մեծ փորձութիւններու ենթարկելով մարդկութիւնը:

Կան խնդիրներ, որոնք անյապաղ լուծումի կը սպասեն, այլապէս կրնան խանգարել նոյնիսկ աշխարհի խաղաղութիւնը: Տաքգլուխ մարդիկ միշտ ալ անպակաս են:

Որչափ ատեն որ բռնութեան միջոցաւ միայն աշխարհի մեծամեծներն ու իշխանաւորները կը ձգտին խաղաղութիւն հաստատել, ոչ միայն Պալքանները, այլ եւ կարգ մը փոքր թէ մեծ խարոյկներ ու ազգային վէճեր պիտի շարունակեն մխալ ու սպառնալ աշխարհի բռնազբօսիկ խաղաղութեան:

Յ. Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

Պելճիքայի Ալպէր Թագաւորը, որ վերջերս Եգիպտոսի գացած էր, Գահիրէէն օդանաւով մեկնեցաւ դէպի Պաղտատ, ուր հասաւ 10 ժամուան թռիչքէ մը վերջ: Թագաւորը հիւրը պիտի ըլլայ անգլիական Մարզպանին ու պիտի այցելէ Բաբելոնի, Ուրի եւ այլ պատմական վայրերու աւերակները: Ուրբաթ օր օդանաւով Գահիրէ պիտի վերադառնայ:

"ԱՆՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ" ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Տեղական թերթի մը թղթակիցը Ահմէտապատի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է Մահաթմա Կանտիի հետ, որ ինչպէս գրած ենք, անցեալները վերջնագիր մը ուղղած էր Հնդկաստանի անգլիացի փոխարքայ Լորտ Իրուինի: Իր պահանջները ընդունուած չըլլալով, Կանտի կրաւորական նոր շարժումի մը ձեռնարկած է՝ պայքարելու համար ի նպաստ Հնդկաստանի անկախութեան:

Կանտի հիմնադիրն է դպրոցի մը՝ Սաթիա կրաճա Աշրամ (Հնդիկին հաւատքի դպրոցը), ուր կուգան երկսեռ կամաւորներ՝ Հնդկաստանի բոլոր կողմերէն, քաղաքացիական անհնազանդութեան մեթոտները սորվելու եւ պայքարի մէջ մտնելու համար: Մեծ թիւ կը կազմեն մանաւանդ բանուորները: Հնդկաստանի ազատագրական շարժումի գործադիր կոմիտէն իր ժողովները կը գումարէ այդ դպրոցին մէջ, որ ներկայիս աւելի շատ յեղափոխական կեդրոնի մը երեւոյթն ունի: Այսօր բոլոր Հնդիկներու ակնարկները ուղղուած են Կանտիի վրայ, որու մատի մէկ շարժումին վրայ, արդէն գործի սկսած են:

Պատասխանելով հարցումի մը, Կանտի յայտարարեց.

— «Ո՛չ մէկ սահման որոշած եմ քաղաքացիական անհնազանդութեան իմ ծրագրիս: Միակ սահմանը զոր պէտք չէ անցնիլ եւ զոր չեմ կրնար անցնիլ, բռնութիւնն է: Ուրիշ խօսքով, մենք պիտի գործենք մինչեւ որ անկախութիւն ձեռք բերենք եւ կամ բանտարկեն մեզ»:

«Բանտ կամ անկախութիւն» բանաձեւը չի կրնար լուծել խնդիրը, կ՚ըսէ թղթակիցը, որ վերջերս առիթ ունեցած է պըտըտելու Հնդկաստանի զանազան կողմերը: Ըստ իրեն, կայ երրորդ կարելիութիւն մը՝ յեղափոխական սաստիկ պայթում մը: Տասը տարի առաջ Կանտի ձեռնարկած էր նման շարժումի մը — ոչ-գործակցութիւն՝ առանց բռնի միջոցներու —, սակայն ստիպուեցաւ լքել զայն, որովհետեւ խռովութիւններ կը ծագէին ամէն կողմէ եւ այլեւս չէր յարգուեր իր խաղաղասիրական վարդապետութիւնը:

Կանտիի կարծիքով, ժողովուրդը այսօր շատ աւելի լաւ պատրաստուած է քան տասը տարի առաջ՝ Սաթիա կրաճա (կրաւորական դիմադրութիւն) ընելու համար: «Անցեալ յունուար 26ի Անկախութեան Օրուան տօնակատարութիւնը ատոր դրական ու էական մէկ ապացոյցն է: Հարիւր հազարաւոր մարդեր խոնարհեցան մեր ազգային դրօշին առջեւ»:

Կանտիի կարծիքն է նաեւ տոքթոր Ն. Ս. Հարտիքար, համաժողովի կամաւորներու մարմնին պետը, զօրաւոր կամքի տէր մարդ մը, որ ամերիկեան կրթութիւն ունի եւ որ վերջին տարիները կրթած է 10,000 երիտասարդ կամաւորներ, բոլորն ալ անձնազոհօրէն նուիրուած ազգային համաժողովի քաղաքականութեան: Ըստ անոր, եթէ որոշուի ոստիկանական միջոցներով խորտակել ապագայ շարժումը, պէտք պիտի ըլլայ ձերբակալել յիսուն հազար հոգի, այր եւ կին, որոնք իրենց ազատութիւնը զոհած են «գործ»ին: Տոքթորը ըսած է.

— Չեմ կրնար ըսել թէ ինչ պիտի պատահի՝ եթէ զանգուածային պատժական միջոցներու դիմուի... Բայց ստոյգ է մէկ բան. ժողովուրդը ա՛յնքան պիտի պոռթկայ, որ կառավարութիւնը ուժ չպիտի ունենայ զսպելու համար ազգային ապստամբութիւն մը»:

Կանտի թղթակցին խօսած է նաեւ հնդիկ գիւղացիներու, երկրագործներու մասին, որոնք աղքատ են, անուս եւ դիւրին որս որեւէ իշխանութեան համար որ ուժի վրայ կը կռթնի:

— «Ամէնէն աւելի խղճալի է անոնց վիճակը: Եթէ կարելի ըլլար սորվեցնել անոնց եւ ցոյց տալ թէ ի՛նչպէս օտար պետութիւն մը կը սնուցանէ գերիշխան ժողովուրդ մը հնդիկ երկիրներու երկրագործներուն մորթին վրայէն, շատ դժուար պիտի ըլլայ կասեցնել զանգուածային ապստամբութիւն մը, որու ընթացքին յեղափոխականները իրենց մտքէն պիտի ջնջէին տարբերութիւնը բռնութեան եւ ոչ - բռնութեան, սահմանադրականին եւ ոչ- սահմանադրականին միջեւ:

ԻՆՆՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ԹԱՒՐԻԶ.— Նախկին ժամանակներում պարսկաստանում պարսիկները եւ Հայերը խաղողից պատրաստում էին չամիչ եւ դոշաբ (բէքմէզ):

1840 թուի օգոստոս ամսին Զմիւռնիացի վաճառական Դիմիտրի Անտօն Գուլմասը գալիս է Թաւրիզ, նա տեսնելով որ Թաւրիզի խաղողը նմանում է Զմիւռնիայի խաղողին, հարցնում է տեղացիներից թէ այս խաղողներից աւելի լաւ տեսակը կա՞յ. Նրանք մատնանիշ են անում Դուխարղան գիւղաքաղաքը, որը Թաւրիզից 28 քիլոմեդր հեռու է:

Սեպտեմբեր ամսին նա գնալով Դուխարղան, գնում է մեծ քանակութեամբ խաղող եւ զանազան դեղօրայք իրար խառնելով, այդ խաղողից պատրաստում է առաջին անգամ սաբզան, որ լցնելով արկղների մէջ Թաւրիզ-Խոյ-Էրզրում-Տրապիզոն գծով ճանապարհում է Եւրոպա:

Յաջորդ տարին Դուխարղանում նա գտնում է «ղէյլաքար» կոչուած բոյսը: Այդ բոյսը վառելով եւ նրա փոշուց խփելով խաղողին պատրաստում է սաբզա, նոյնպէս խաղողի չոր վազերը վառելով նրանց մոխիրը խփելով խաղողին պատրաստում է սաբզա:

Հայերը եւ Թուրքերը անմիջապէս սովորում են եւ սկսում են սաբզա պատրաստել խաղողից:

Հայ վաճառականները սկսում են մեծ քանակութեամբ սաբզա արտահանել Արտաբիլ-Աստարա եւ Ջուլֆա գծով դէպի Ռուսիա:

Դրանից յետոյ սաբզայի պատրաստելը տարածւում է պարսկաստանի շատ քաղաքներում եւ արտահանւում է թէ Ռուսիա եւ թէ Եւրոպա:

1925 թուից արդէն սկսել են կալիֆորնիայի ձեւով սաբզա պատրաստել. Նրանք թէ խաղողը, թէ սալորը եւ թէ ծիրանը փռում են տախտակէ մատուցարանների վրայ եւ շարում են մի սենեակի յատակի վրայ, որտեղ որոշ ժամանակ ծծումբ են վառում: Այդ ծծումբը չորացնում է մրգերը, որը մատուցարանների վրայից վերցնելով լցնում են արկղների մէջ. այդ ձեւ պատրաստած չոր միրգը թէ մաքուր ու լաւ է լինում եւ թէ փոշուց զերծ է:

Այժմ նա պարսիկ եւ Թուրք վաճառականները արտահանում են Ռուսիա եւ Եւրոպա, թէ հին ձեւի պատրաստուած չոր մրգեղէն եւ թէ նոր ձեւի կալիֆորնիայիտեսակ չոր մրգեղէն: Մանաւանդ նոր ձեւի պատրաստուած չոր մրգեղէնը Եւրոպա աւելի շատ է սպառւում:

ԴԱՐԵՀ ՀԱՑԿԱԶԵԱՆ

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Թղթակցի տոմսերը սպառած ըլլալով, կը խնդրենք մեր թղթակիցներէն քիչ մը եւս սպասել, Նորերը ստանալու համար:

ԿԱԹ ԵՒ ԹՈՔԱԽՏ

Կաթի Շաբաթ յայտարարուեցաւ անցեալ օր Փարիզի մէջ:

Կաթի Շաբաթին կազմակերպիչն ընկերային Առողջապահութեան Ազգային պաշտօնատունը, որ կը ձգտի սորվեցնել կաթին արժէքը, եւ այն խնամքները, որոնք անհրաժեշտ են անեղծ պահելու համար կաթը, չթունաւորելու համար երախաները:

Ոստիկանութիւնը եւ Երկրագործական Նախարարութիւնը կանոնաւոր քննութիւններ կը կատարեն, որպէսզի ոչ ոք կարենայ խարդախել կաթը:

Որքան ալ շատեր պնդեն թէ կաթին երկարատեւ գործածութիւնը մեր կազմուածքին մէջ կը նուազեցնէ երկաթի բնախօսական չափը, առողջաբաններուն մեծամասնութիւնը կ՚ընդունի, որ կաթը օժանդակ սնունդ մըն է: Մասնաւոր մարմիններ դասախօսութիւններ կը կատարեն թէ ի՛նչպէս կարելի է անեղծ պահել կաթը, ինչպէս կաթ կերցնել մանուկներուն, եւայլն: Այս դասախօսութիւնները պիտի կրկնուին անթելի կայաններէն բոլոր ընտանիքներուն, եւ Փարիզի օրաթերթերուն մէջ բժիշկներուն կողմէ պիտի գրուին մասնաւոր յօդուածներ:

Գործնական դասեր պիտի տրուին թէ ի՛նչպէս կաթը լաւագոյն կերպով կը սնուցանէ երախաները, զերծ պահելով զանոնք թոքախտէն: Ուրեմն կաթը կը դառնայ պայքարի զէնք մը հիւծախտին դէմ: Այդ փորձերը, որոնք պիտի տեւեն 3 ամիս, պիտի կատարուին հետեւեալ ձեւով.
— Առտու իրիկուն, այսինքն օրը երկու անգամ կաթ պիտի տրուի երկու խումբ դպրոցական մանուկներու: Այդ մանուկները պիտի ընտրուին, բժիշկներու կողմէ, անոնցմէ որ տկարակազմ են եւ հիւանդկախ: Արդիւնքը, կ՚ըսեն, խրախուսիչ պիտի ըլլայ մայրերուն համար:

Տոքթ. Ռապաս, որ Փարիզի դպրոցներուն քննիչ բժիշկն է, 1922-1927 տարուան ընթացքին փորձի համար շաքարախառն խի սապուրներ տուաւ մանուկներուն եւ տեսաւ որ մանուկները օգտուեցան փիզիքապէս: Կաթը աւելի մեծ առաւելութիւններ ունի, կ՚ըսեն բժիշկները, ինչպէս փորձը ցոյց տուած է Միացեալ-Նահանգներուն մէջ:

Կաթը, սակայն պէտք է տալ իբրեւ օժանդակ եւ լրացուցիչ սնունդ: Այդ ատեն մանուկներուն ծանրութիւնը պիտի բարձրանայ աւելի քան ծանրութիւնը այն մանուկներուն, որոնք կաթ չեն խմեր: Տկարակազմ տղու մը համար, անհրաժեշտ է 14—18 ամիս կաթ տալ, որպէսզի կարելի ըլլայ տեսնել այդ հրաշալի արդիւնքը:

Կաթը, կ՚ըսեն ոմանք, մարսողութեան խանգարում կը պատճառէ: Սակայն ատիկա հազուադէպ է, 100 մանուկներու 6ն է, որ նման խանգարում մը կ՚ունենայ:

Ահա տոքթ. Ռապասի եզրակացութիւնները, զորս քաղած է իր փորձերէն.

1.— Հիւանդկախ մանուկ մը, որ տարուան 200 օրը, դպրոցական շրջանին, օրական կէս-լիտր շաքարախառն կաթ կը խմէ, 18—24 ամսուան ընթացքին կը դառնայ քաջակազմ մանուկ մը:

2.— Սննդառութեան այս եղանակը կը նպաստէ ազդու կերպով պայքարելու հիւծախտին դէմ:

3.— Այդպիսի սննդառութիւն մը կ՚արժէ օրական 2 ֆր.

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«ՓՈԹՈՐԻԿ ԱՍԻՈՅ ՎՐ…

Այս շաբաթ Փարիզի … մաներուն մէջ կը ներկա… «La Tempête sur l'Asie» մեծատաղանդ ռուս բե… Բուտովկինի վերջին ստեղ… ծութիւնն է: «Փոթորիկ … վրայ» շատ հետաքրքիր … ունի: Կը ներկայացնէ Անգլ… ներու ոճիրները Մոնկոլիո… եւ ժողովուրդին ապս… բութիւնը: Վաւերական տեսա… ներ կան Մոնկոլիոյ բնիկ ժողովուրդի սովորութիւններ… կրօնական արարողութեանց … մէկ խօսքով հարազատօրէն … տայ Մոնկոլ ժողովուրդի … նիստ ու կացը եւ անոր … բնազդները:

Նիւթը շատ պարզ է. … սարդ որսորդ մը Անգլիացի… ձեռքն ինկած ըլլալով, կը … իրենց օգտին շահագործել … բայց տղան կը յաջողի … խութիւն մղել եւ շնորհ… նախընթաց փոթորիկի մը, … լիացիները իրենց երկրէն … վռնտեն:

Ֆրանսական գրաքնն… շատ կրճատած է այ… Զինուորները ցոյց կը տրուի… րեւ ռուս բախտախնդիր … մը խումբը, բայց քի… կրթուած մարդ մը դիւ… հասկնալ իրականութիւնը … ւոր դերասանը, որ որսորդի… կը խաղայ, առաջնակարգ դերասան Ինգիշինով է, … տիրապետէ իր դերին: … կը գտնուի Փարիզ եւ կը … ֆրանսական ընկերութեան համար «Capitaine jeune» մի մէջ:

Կ՚արժէ անպայման … այս շարժանկարը:

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 15 Մարտ … Թղթ.) — «Մշակոյթի Օր… հանդէսին Պ. Դաւիթ Դ… խանեանի արտասանութի… ութ տուած էր որ «Ցաւ… ջոգով փափաք յայտնեմ, … րէն լաւ կտոր մը ներկայ… Պերլինի Հայ գաղութին: … րիտասարդական Միութիւն… նարկելով գործի, վերջերս … յացուց Շիրվանզադէի «… համար»ը ղեկավարութեամբ Դաւիթխանեանի:

Մարտ 3ին Հոէնցոլլերն … զէ՛լըի սրահը լեցուած էր … բազմութեամբ մը: Նոյն … կեանքի հետաքրքիր դասն … ամէն ատենի պէս կը քաշ… ազգային աշխատանքը: 300է … ւելի թիւով գաղութ մը … ո՞ւր են միւսները, ինչ՞ … են իրենք զիրենք, ի՞նչ հոգեկ… ապրում ունին:

Պ. Դաւիթխանեան իբր … դրէաս Էլիզբարեան յաջող … մը տուաւ եւ հին պակա… լրացուց: Միւս դերասաննե… մէջ նոր սիրող մը, Պ. Նազար… Սուրէնի դերին մէջ երեւ… բաւ որոշ համարձակութիւն… Նազարեան լաւ խաղացող … այլեւս, իսկ Օր. Վարդապե… ճիշդ—եւ քիչ մը աւելի— իր … րին մէջ էր...: Պ. Մուրա… (Բագրատ) գրեթէ անթեր… բայց Պ. Կիլիստանեան գ… եւ զուսպ խաղարկութիւն մը … նեցաւ այս անգամ: Եւ գր… խաղացողներու մօտ ամբողջ… կը պակսէր ձայնի, շեշտի եւ … ժուձեւի համաչափութիւնը:

Ամէն պարագայի մէջ, մ… վելի էր աշխատանքը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՇՏ ԿԸ ՄՈՐԹԵՆ

Գիւղացիները չեն ուզեր հայնացման ենթարկել իրենց անասունները, զորս կը շարունակեն մորթել, ինչպէս կը գրէ «Խորհ. Հայաստան» (27 փետր.)—

Դողս գիւղին (Վաղարշապատ) գիւղխորհրդի նախագահը, մորթելով իր կովը, կ'ըսէ դրացիին.— «Անասունների համայնացման ժամանակը մօտենում է, ինչո՞ւ կովդ չես մորթում ու վերջին անգամ մի լաւ քէյֆ անում»: Դրացին, Գարուշ Յարութիւնեան անմիջապէս կ'ընէ խօսքը եւ կը մորթէ իր կովը: Միւս գիւղացիներն ալ կը հետեւին օրինակին: Վաղարշապատի բնակիչներն ալ կը մորթեն կամ կը ծախեն իրենց անասունները, հետեւելով «Անաստուած»ը, հաւաքական արդիւնաբերութեան մարմինին անդամներուն:

Բազար Թաղամասին բնակիչները անխնայ կը մորթեն կամ գաղտնի կը ծախեն ոչխարները՝ զանազան դրդումներու պատճառաւ, շատեր արտօնութիւն կը խնդրեն ազատելու իրենց անասունները:

Մօտ օրէն Վաղարշապատի մէջ տեղի պիտի ունենայ հրապարակային դատ մը, ուր պիտի քննուի գործը 26 հոգիներու, որոնք մորթած են իրենց անասունները:

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹ

Յօդուածագիր մը կը գրէ («Խորհրդ. Հայաստան», 25 փետր.)—

1929—1930 տարուան ծրագրուած շինութեանց համար կը պակսին անհրաժեշտ նիւթերը: Եւ այս՝ արդիւնք է սխալ ծրագիրներու. ժամանակին չեն կրնար չափել ու պահանջել շինութեան նիւթերը: Միւս կողմէ շինարարական կազմակերպութիւններն ալ եռանդ եւ ձեռներէցութիւն ցոյց չեն տար: Այս պատճառներով, ներկայ տարուան շինութեանց ծրագիրը ապահովուած չէ:

Ներկայացնենք հետեւեալ պատկերով —

Կը պահանջուի 450,9 (հազար խ. մ.) քար, 188,6 աւազ, 33,456 (թօնօ) կիր եւ 23,570 (թօնօ) գաճ, ապահովուած է 353, 7 (հազար խոր. մեդր) քար, 91,0 աւազ, 29,300 (թօնօ) կիր եւ 15,000 (թօնօ) գաճ:

Ինչպէս կը տեսնէք, Հայաստանի մէջ, որ քարաշատ երկիր մըն է, քարն իսկ կը պակսի: Աւելի մեծ է աւազի պահանջը: Էջմիածնի կայարանի մօտ աւազահանքերը գրեթէ սպառած են: Ղամարլուի աւազահանքերուն օգտագործումը ժամանակի կը կարօտի: Գաճի արտադրութիւնը եւս զգալի չափով կը պակսի: Ցանիքի թիթեղ ալ չկայ, եւ զայն փոխարինելու համար անհրաժեշտ է զարկ տալ կղմինտրի տեղական արտադրութեան: Պակաս են նաեւ փայտն ու ատաղձը, կրաղիւսը, երկաթը —

Կը պահանջուի 184,114 տակառ կրաղիւս, 5,154 թօնօ երկաթեղէն, 121,303 խոր. մեդր փայտեղէն, ապահովուած է 118.853 տակառ կրաղիւս, 1,628 թօնօ երկաթեղէն, եւ 64,769 խոր. մեդր փայտեղէն:

Իսկ շինութեանց բոլոր ապահովուած նիւթերն ալ խնայողաբար չեն օգտագործուիր, այլ՝ շռայլութեամբ:

ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ

Աշխատանքի հազար տեսակ ծրագիրներ պատրաստելէ յետոյ, ահա հայ բոլշեւիկ թերթերը կը խոստովանին թէ աշխատանքը կը կաղայ եւ ծրագիրը չիրագործուիր: Վաղարշապատէն կը գրեն «Խորհրդ. Հայաստանի» (4 մարտ) թէ պահանջուած մեքենաշարժ արօրները չեն նորոգուած: Ոմանք կը կարօտին հիմնական վերանորոգութեան, իսկ նորոգուածներն ալ տակաւին հիւանդ են: Կը պակսին նաեւ անհրաժեշտ նաւթն ու իւղը:

ԿՐԱԿ ԿՈԼԽՈԶԻՆ

Աշտարակի Պղլթամուր գիւղին ունեւոր գիւղացիները կրակ ձգեցին համայնացուած խոտի դէզերուն վրայ եւ այրեցին 5000 խուրձ: Երբ կոմունիստ երիտասարդ մը լուր տարաւ կոլխոզին թէ խոտերը հրդեհի տուեցան, գիւղացիները այրեցին այդ երիտասարդին փայտի պահեստն ալ: Այրուած խոտի վնասը կը հասնի քանի մը հազար րուբլիի:

դժբախտութիւն է որ անհրաժեշտ քաջալերանքը կը յամառի դեռ ուշանալ:

*** Վերջերս Պերլինի հայ ուսանողները Միութիւն մը կազմեցին, գլուխ կանգնելով ամբողջ Գերմանիոյ յիսունի մօտ հայ ուսանողութեան: Վարչութեան անդամներն են՝ Պ. Պ. Ա. Յարութիւնեան, Տ. Փրունճեան, Մ. Յակոբեան եւ Վարդապետեան: Նորագոյն առաջին սերունդն է որ լաւ գաղափարներով տոգորուած գործի կը ձեռնարկէ: Տեղեակ ըլլալով որ շրջաբերականով մը ասպարէզ պիտի գան եւ ծանօթացնեն իրենց դիրքը, չեմ անդրադառնար այլեւս եւ կը բաւականանամ յաջողութիւն մաղթելով:

Թղթակից

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԻՆ

ԺԱՆԹԻՅԻ.— Երկար լռութենէ մը վերջ, զարթումի գեղեցիկ արտայայտութիւն էր որ երեւան բերին Փարիզի ու արուարձաններու Խարբերդցիները: Մարտ 15ի ընդհանուր ժողովին փութացած էր գիտակից հայրենակիցներու բազմութիւն մը, թարմ ուժերով:

Ժողովին նախագահելու հրաւիրուած էր Մխիթարեան միաբաններէն Հ. Սրապիոն վ. Ուլուհօճեան, բայց բանաւոր արգելք մը ունենալուն, փութացած էր գրաւորապէս իր համակրանքը յայտնել Հայրենակցական Միութեան:

Ներկաներու փափաքին վրայ նախագահեց Պ. Գ. Մուժճեան, որ պատմականն ընելէ յետոյ Միութեան, անցաւ օրակարգին — Ա. Բարոյական եւ նիւթական համարատուութիւն, Բ. Նոր վարչութեան ընտրութիւնը, Գ. Ծրագիր-կանոնագիրի վաւերացում: Նախկին վարչութեան տեղեկտերը մանրամասնօրէն պարզեց Միութեանս երեք տարուան գործունէութիւնը, ինչ որ շատ փայլուն չէր, իբրեւ հետեւանք տնտեսական եւ տեղական պատճառներու: Բանավէճէ մը վերջ ժողովը անցաւ նոր վարչութեան ընտրութեան: Ընտրուեցան.— Պ. Պ. Գառնիկ Մուժճեան, Եփրատ Գազանճեան, Յ. Տէր Յովհաննէսեան:

Ներկաներու կողմէ եղան թելադրանքներ եւ առաջարկներ ապագայ գործունէութեան մասին:

Նորընտիր վարչութիւնը լսելէ յետոյ հայրենակիցներու բաղձանքները, խոստացաւ իր լաւագոյնը կատարել նոր թափով մը:

Վարչութիւնն ալ իր կարգին խնդրեց հայրենակիցներէն որ ըլլան քիչ մը աւելի խստապահանջ եւ պարտաճանաչ:

Բոլորդ դէպի աշխատանքի, հայրենակիցներ:

Եօթնակ

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊ

Աժան բնակարաններու Փարիզի Շինութեանց Մարմինը հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ մայրաքաղաքին բնակարանային տագնապին մասին, որ հետզհետէ կը ծանրացնէ կացութիւնը.—

Մինչեւ այժմ քաղաքապետութիւնը եւ Բնակարանային Շինութեանց Մարմինը տարեկան 1,350 բնակարանէն աւելի չեն կրցած շինել: Վարձու տրուած յարկաբաժիններուն թիւը 9600ը չանցնիր: Միւս կողմէ 80,000 խնդրանքներ կան բնակութեան համար: Այնպէս որ, շինութեանց այս թափով, միայն 60 տարի յետոյ կարելի պիտի ըլլայ գոհացում տալ անոնց:

Կացութիւնը աւելի ծանր է եւ հետզհետէ պիտի ծանրանայ, եթէ նկատի ունենանք, որ արդիւնական կեանքը դէպի քաղաք կը հրաւիրէ բանուորներն ու գիւղացիները: Նոյն ատեն, արդիւնական կեանքին պատշաճեցնելու եւ նորոգելու նպատակաւ, կը քանդուին բազմաթիւ տուներ, աւելցնելով տնանկներու թիւը:

Նահանգապետութիւնը որոշած է 1,138 բնակարան վերապահել այն վարձակալներուն, որոնց բնակարանները պիտի քանդուին մօտ ժամանակուան մը մէջ: Պէտք է նկատի ունենալ նաեւ այն տուները, զորս քանդել պէտք պիտի ըլլայ ապագային: Այնպէս որ, 6 տարուան ընթացքին, քանդուելու դատապարտուած տուներուն թիւը աւելի է 6 տարուան մէջ շինուելիք տուներու թիւէն:

Եւ խորհիլ, որ օրէնքը կը տրամադրէ շինուած բնակարաններու երրորդը վերապահել բազմանդամ ընտանիքներու: Ուրեմն տարեկան 1350 բնակարան կը շինուի Փարիզի մէջ, 900ը պիտի յատկացուի բազմանդամ ընտանիքներու, եւ 450 բնակարանով բաւարարութիւն պիտի տրուի բնակարանի հազարաւոր խնդրանքներուն, 1138 քանդուելիք տուներու բնակիչներուն. Այս 1138 տուները բազմանդամ ընտանիքներու դասակարգին չեն պատկանիր, քանի որ կը ներկայացնեն 2665 հոգի: Հետեւաբար 80 հազար խնդրանքի դէմ ոչինչ կ'ապահովեն շինութեանց ներկայ ծրագիրները:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՈՐԲԻ ՄԸ ՃԱԿԱՏԸ

Հ. Ե. Ո. Միութեան Թուրի Մասնաճիւղին անդամներէն Համբարձում Յակոբեան, 22 տարեկան, Ամասիացի, որ Յունաստանէն Ֆրանսա փոխադրուած որբերէն է եւ կ'աշխատէր ագարակներու մէջ, մարտ 10ին, մեքենաշարժ հեծելանիւով գիւղէն Թուր եկած ատեն զարնուեցաւ ինքնաշարժի մը, որուն մեքենավարը գինով էր: Դժբախտ երիտասարդը գետին տապալեցաւ, ինքնաշարժին անիւներուն տակ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ: Ինքնաշարժը կը փախչի, ճամբուն վրայ ձգելով իր զոհը: Գիշերապահ մը կը հանդիպի եւ զայն կը փոխադրէ քաղաքին հիւանդանոցը, կիսամեռ վիճակի մէջ: Վիրաբոյժը անհրաժեշտ կը տեսնէ կտրել աջ սրունքը: Այսօր անյոյս պառկած է հիւանդանոցին մէջ: Չունի մէկը, որ դատ բանայ ինքնաշարժին վարիչին դէմ: Որբախնամ մարմինը չպիտի՞ ուզէ ստանձնել պաշտպանութիւնը այս որբին, զոր Ֆրանսա բերած է արտասահմանէն:

Յ. Մանուկեան

ԽԼԻՐԴԻ ԴԷՄ

Մեր թերթերուն մէջ սովորութիւն դարձած է «քանսէռ»ը թարգմանել քաղցկեղ, ինչ որ սխալ է: Պէտք է գրել խլիրդ, որ մարդկութեան մեծագոյն թշնամիներէն մէկն է,— հիւծախտին, սիֆիլիսին եւ խլիրդին կազմած երրորդութիւնը այնքան մեծ աւերներ կը գործէ, որ կարելի չէ չափել: Մասնաւորաբար խլիրդը ահարկու ախտ մըն է, որ անտանելի տառապանքներ պատճառելէ յետոյ կը սպաննէ անթիւ մարդիկ:

Այդ ախտին դէմ կռուելու համար, ֆրանսական կառավարութիւնը ահա Վիլ Ժիւյիֆի մէջ (Փարիզի մէկ արուարձանը) կը բանայ «Հակախլիրդային Տուն» մը: Տնօրէն նշանակուած է փրոֆ. Ռուսի, որ հռչակ հանած է խլիրդի վրայ կատարած ուսումնասիրութիւններով: Հաստատութեան կապուած են նաեւ մեծ վիրաբոյժներ փրոֆ. Կոսէ, փրոֆ. Փրուստ: Շէնքը օժտուած է գիտական վերջին զէնքերով: Ունի զանազան բաժիններ, դարմանաբանական, ախտաքննական, եւայլն:

Բացումը կատարուեցաւ երկուշաբթի օր:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ ՀԱՇԻՒԸ

ՊԵՐԼԻՆ, 15 Մարտ.— Անցեալ տարի, երբ Անատոլուէն շարանշարան Կ. Պոլիս եւ ուրիշ տեղեր ապաստան կը փնտռէին հայրենի գաւառներու հայ բեկորները, ինչպէս եւ Տէր Զօրի մէջ դեռ կիսազատ հայորդիներու մասին լուրեր կը հասնէին, Պերլինի հայ գաղութը ինչպէս միշտ, այս վերջին անգամ ալ նոյնպէս այն ատեն Հայ Հանրապետութեան անկախութեան 11. երրորդ տարեդարձի հանդէսին և հանգանակութեան զուտ արդիւնքը տրամադրեց օգնութեան հասնելու համար: Ստորեւ հաշուեկշիռը:

ՄՈՒՏՔ

Պ. Ս. Միքայէլեան 10 մարք, Ոմն 1, Պալըքճեան 2, Շալճեան 4, Եղբ. Ֆրունճեաններ 3, Տիկ. Յարութիւնեան 4, Ոմն 1, Պ. Փամպուքճեան 1, Յ. Աղազարեան 4, Երջան Մովսէսեան 2, Տիկին Հանչէրեան 1, Պ. Մ. Տարճեան 16, Ս. Գալիկեան 17, Ս. Յակոբեան 2, Թաղէոս 0.50, Ղըլճիօղլու (յոյն) 1, Վ. Մելիքեան 2, Իսաեան 3, Եղ. Մովսէսեան 10, Եղ. Մովսէսեանի միջոցով 30, Մ. Մանուէլեան 5, Ոմն 10, Տոքթ. Ե. Իփլիքճեան 20, Յ. Իփլիքճեան 100, Տարգուլեան 100, Բաբաճանեան եւ Ընկ. 100, Աւագ Յակոբեան 10, Լազեան 5, Զարեհ Մուշեղ 5, Գ. Վարպետեան 6, Պօղաճեան 5, Յ. Փազանեան 10, Տիկ. Սարաֆեան 5, Ծրագիրներու վաճառումէն գոյացած 29, Պ. Պ. Պէնլեան՝ խմորեղէնի պատրաստութեան համար 14, խմորեղէնի վաճառումէն գոյացած 57.90, Վիճակախաղ 148.85, Ամերիկեան աճուրդէ 40, Մուտքի տոմսերէ 79 մարք: Գումար 864.25 մարք:

ԵԼՔ

Սրահի վարձք, նուագախումբի, դերասանի, գնուած իրեղէններու, պետական տուրք եւլն., 348. 98, «Յառաջ»ի միջոցով փոխադրուած է Կ. Պոլիս կարօտեալներուն օգնելու համար 250 մարք (1929 յուլիս 14ին Տէօյչ պանքի չէքով 59 տոլար 35 սէնթ), Տէր Զօրի Թաղական խորհուրդին այնտեղի բեկորներու ազատման գործին 250 մրք. (նոյն ձեւով), մնացորդ դրամարկղի մէջ 15.27: Գումար՝ 864.25:

Ատենապետ Ե. Տէր Մինասեան, Գանձապահ Ե. Մովսէսեան

* * *

ՏԷՍԻՆԷՆ. Ճիհանեան, Պալեան, Յարութիւնեան եւ ուրիշ Իզմիրցի ընտանիքներու անունով բողոքագիր մը ստացանք Մինաս Ճէրրահեան ստորագրութեամբ, ուղղուած Զմիւռնիոյ Նահանգային Հայր. Միութեան «ինքնակոչ» վարչութեան: Կը զանգատին թէ վարչութիւնը ընտրուած է 23 հոգիի քուէով, մինչդեռ Միութիւնը 49 անդամ ունի, թէ ոչ-Իզմիրցիներ կան (Երզնկացի, Պոլսեցի եւլն.):

Կը յանձարարենք տեղին վրայ ճամերաշխութեամբ կարգադրել այս մանր վէճերը:

ՕՐ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

ԵՒ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

261 Rue de Fbg. St. Martin

Paris (10e)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՏԱՆ: (Ս. Զարեհի նուիրուած ճաւաքածոյ մը, որ դժբախտաբար իր նպատակին չի ծառայեր, նիւթերն ու առեւտրական ծանուցումները իրար խառնուած ըլլալով): Տպ. Տիթրոյթ: 1930 փետր..

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 1 —

ՎՃԱՐՈՒԱԾ ԿԻՆԸ

Տիկին Ռոզա Ալֆիերի
առ
Մարքիզուհի Աննա Ցալմասօ

Կը յիշե՞ք զիս տակաւին. այնքան տարիներ իրարմէ հեռու ըլլալէ յետոյ: Վերջին երկուքին չենք ալ գրած իրարու:

Ձեզի հանդէպ այնքան ծանր պարտքեր ունիմ որ բառեր կը պակսին ինքզինքս պաշտպանելու:

Ինչպէս եղաւ որ չգրեցի ճերմակ մազերով բարեկամուհիին, մօրս քաղցր բարեկամուհիին, որ կը շոյէր խարտեաշ մազերս երբ պարմանուհի մըն էի, որ ինծի ընկերացաւ դէպի խորանը, որ իր խորհուրդները կը շռայլէր ինծի, երբ, վանքէն հազիւ դուրս ելած [illegible]: Բարեկամուհիի մը որ միեւնոյն ատեն կնքամայրս ալ է:

ՀՌՈՄ, Ապրիլ 19

Ճիշդ է որ չափազանց երջանկութիւնը մարդս անձնասէր կը դարձնէ. սակայն միշտ յաճախած է միտքս յիշատակը, ձեր խաղաղ ամարանոցին, որ կը գտնուի անտառի մը պէս թարմ պարտէզին մէջ, ձեր ընդարձակ սրահներուն, ուրկէ բազմաթիւ սերունդներ են անցեր, ձեր ներկայութեամբ, ձեր ճաշակով, ձեր խելքով կենդանացած այնքան առարկաներուն ընդմէջէն, եւ ձեր այդ խաղաղ պատուաւոր միջավայրին:

Այս հայրենաբաղձ յաճախումը զգացած եմ միշտ երբ ձանձրացած եմ մեծ քաղաքներու ջղայնացնող կեանքէն, որ կը յոգնեցնէ մեր մարմինները եւ կարծես կը դատարկէ մեր ուղեղը եւ երբեմն նոյնիսկ մեր սիրտը, որ երեւութական գոհացում մը կու տայ միայն, որմէ չենք կրնար հրաժարիլ թէեւ, բայց չենք ալ բաւականանար անով:

Այնքան ուզեցի որ իմ նոր պզտիկ տանս պատերը եւ քանի մը տարիէ ի վեր միայն Ցիւքրօյէն գնուած կարասիները յաջողէին ինծի ներշնչելու այն վստահ խաղաղութիւնը, ժամանակին թաւալման այն իմաստը որ կը բարձրանայ ձեր հեռաւոր բնակարանին հին կարասիներէն:

Անօգուտ կերպով յուսացի լեցնել այս պարապը մայրութեամբ: Զաւակ մը ունենալ ինծի եւ Ժիւլին համար, մեր երկուքին չափ գեղեցիկ եւ խելացի— այո՛ տգեղ եւ անբան զաւակ մը ունենալու գաղափարը կը յիմարցնէ զիս խնամել զայն, դաստիարակել սրտիս վրայ սեղմել այնպիսի ուժով մը ինչպէս չեմ գրկեր այլեւս Ժիւլը, որովհետեւ ամուսնութենէն քանի մը տարի վերջ որոշ գեղումներ երկու ամուսիններու մէջ չափուած ձեւուած կը դառնան, ինչպէս ընկերութեան սովորութիւն մը, առանց յափշտակութեան, առինքնող կիրքի:

Ամուսնութեան այս գորշ հանդարտութիւնը, ուր միշտ կըրնայ կրկնուիլ սակայն, նոյնիսկ այս գիշեր կամ վաղը, սրտի եւ միտքի ըմբոստացում մը սիրոյ այդ անողոք աւազումը, ամէնէն աւելի նեղացուցիչ եւ միեւնոյն ատեն նուաստացուցիչ բան է: Որովհետեւ կը պատահի որ երիտասարդ աղջիկներ որոնք (յապաղած) սիրոյ մեծ գաղտնիքները կ'երազեն, անգամ մը որ ամուսնանան, ամիսներ եւ նոյնիսկ տարիներ վերջը կը յուսախաբուին իրականութենէն որ շատ աւելի նուազ հետաքրքրական է: Մենք կը սկսինք սիրել այդ իրականութիւնը երբ մեր ամուսինը գրեթէ բոլորովին կորսնցուցած է ամէն խանդավառութիւն, կը սկսինք հասկնալ, զգալ, վայելել սէրը, բոլորովին նոր եւ անհաւատալի թափով մը, եւ մեր ամուսինը մտազբաղ կը դառնայ, առնուազն շաբաթը երեք գիշեր մեզ առանձին կը թողու, որովհետեւ բարեկամներ ունի եւ քաղաքականութիւնը... Օ՜հ, քաղաքականութիւնը, կիներու մեծագոյն թշնամին, մանաւանդ այժմ՝ երբ այրերը իրենց հասուն տարիքի կիրքն ըրած են զայն, եւ Հռոմի քաղաքական մթնոլորտը, յաճախ անտանելի դարձած է: Անոնք դուրս կ'ելլեն անմիջապէս ճաշէն վերջ, սիկառը տակաւին իրենց շրթունքին, ուշ կը վերադառնան, երբ մենք սպասելէն ուժասպառ կը ձեւացնենք թէ քնացած ենք, այն յոյսով որ պիտի գան մեզ արթնցնել:

Այսպէս է որ մեր ամուսինը երեսի վրայ կը թողու մեզ — խեղճ կիներ— այն ատեն մեր երեւակայութիւնը մեզ կը լքտեսէ եւ կը գոհանայ ընտանի, չափուած աղապատանքի մը արտայայտութիւններէն:

Չափազանց վստահութեան պատճառով մեր տունէն կ'իյնայ անգործ բարեկամ մը, անկեղծ եւ չափազանց շնորհալի բարեկամ մը, որ մեզի կ'ընկերանայ մըրցումներու եւ բանախօսութիւններու ատեն, որ անձրեւոտ օրեր, կու գայ մեր տունը թէյ առնել, կէս մը երաժշտութիւն ընելով եւ քիչիկ մըն ալ չարախօսութիւն, որ ձեր օթեակը կը բաժնէ սպասելով ձեր ամուսնոյն որ յաճախ ներկայացման աւարտելուն կ'երեւայ:

Բարեկամը հաճելի է, սիրալիր եւ փութկոտ. գաղտնի կերպով կը դարպասէ մեզի, միշտ այնքան որքան պէտք է կիներու, ինչպէս բրնձափոշին իրենց սիրուն դէմքին:

(Շար.) ԵՍԹԵՐ ԼՈՄՊԱՐՏՕ

ՁԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ՉԱՐՉԱՐԱՆՔՆԵՐ

Ճուճ Թաունի համալսարանի փոխ-նախագահ վեր. էտմընս վալ, որ վերջերս վերադարձաւ Ռուսիայէն, հետեւեալ սրտառուչ մանրամասնութիւնները կուտայ Ռուսիոյ կրօնական հալածանքներու մասին:

— Փերմի արքեպիսկոպոսը ողջ ողջ թաղուած է, աչքերը փորուելէ վերջ: Պելկորոտի եպիսկոպոսը ողջ ողջ նետուած է կիրով լեցուն փոսի մը մէջ: Եուրիէֆի եպիսկոպոսը, հասարակ ոճրագործներու հետ բանտարկուելէ վերջ, չարչարանքի ենթարկուած է: Նախ քիթն ու ականջները կտրած են, յետոյ սուինով ծակծկած մարմինը: Վորօնէցի արքեպիսկոպոսը կախուեցաւ եկեղեցւոյ խորանին առջեւ. իր թեմին պատկանող 160 քահանաներ նմանապէս կախուեցան: Թէօֆանի արքեպիսկոպոսը խեղդած են ջուրին մէջ: Ձէրտէնցի քահանայ մը զարհուրելի պայմաններու տակ սպաննուեցաւ: Ձինքը մերկացնելէ վերջ խօթեցին պաղ ջուրին մէջ, մինչեւ որ մարմինը կատարեալ սառնակոյտ մը դարձաւ:

Ասկէ զատ տօքթ. Վալշ իր ունկնդիրներուն յանձնեց «Անաստուած» թերթէն օրինակները: Քսան միլիոն տպած եւ ցրուած են ամէն կողմ, մասնաւորաբար դպրոցներու մէջ:

Գիւղացիներու դիմադրութիւնը

Ուկրայնայի զանազան շրջաններէն անընդհատ լուրեր կը հասնին խորհրդային գործակալներու եւ գիւղական «հաւաքականութեանց» անդամներու սպանութեան մասին: Վերջին երկու շաբթուան ընթացքին հետեւեալ դէպքերը պատահած են.—

Թիւլլէնի մէջ սպաննուած է գիւղատնտես մը, որ կազմակերպած էր հաւաքական տնտեսութեանց նախապատրաստական աշխատանքները: Նովօ-Եուրովքայի մէջ, Նիկոլայեւի մօտ, «երկրագործական համայնք»ի երկու անդամներ, ինչպէս նաեւ խորհրդային ներկայացուցիչը ջարդուած են եւ երկու համայնավար պետերու տուներ այրուած: Թրայանքայի մէջ, հաւաքական տնտեսութեանց կազմակերպիչին տունը այրուեցաւ, Ալեքսանտրովկայի եւ Անտոնովկայի մէջ սպաննուեցան երիտասարդ համայնավարներու բազմաթիւ վարիչներ:

Բազմաթիւ գիւղերու մէջ գիւղացիները կը լքեն իրենց օջախները եւ քաղաքները կը փախչին, հաւաքական տնտեսութեանց մէջ չմտնելու համար: Քաղաքները լեցուն են գաղթականներով, որոնք եկած իրենց կարասիներով, ու կը պահանջեն իբրեւ բանուոր աշխատիլ գործարաններու մէջ: Նիկոլայեւի շրջանին մէջ, մեծ թիւով գիւղացիներ մերժելով «հաւաքական տնտեսութեանց» յանձնել իրենց գոյքերը, այրած են իրենց բոլոր մեքենաներն ու գործիքները:

Գիւղացիներու դիմադրութիւնը սարսափելի փոխ-վրէժի կը մղէ իշխանութիւնները: Ուկրայնայի բանտերը լեցուն են: Խցիկներուն մէջ մէկ հոգինոց տեղը 15-20 հոգի արգելափակուած են:

Ներքին գործավարը հրահանգած է որ հակաբոլշեւիկեան պրոպագանդի համար ձերբակալուած բոլոր մարդիկը ղրկուին Սիպերիա կամ հիւսիսային շրջանները, ուր կ'աքսորուէին ցարին օրով հասարակ ոճրագործները: Գիւղացիները ահաբեկելու համար, վերջին օրերս մեծ չափով աւելցած են մահավճիռները:

Զանազան շրջաններու, մանաւանդ Քիէվի մէջ, գիւղացիներու նոր խումբեր զինեալ ապստամբութեան դիմած են:

Քուէի իրաւունք թրքուհիներուն

«Թայմզ»ի թղթակիցը Պոլսէն կը հեռագրէ թէ՝ քաղաքապետական նոր օրէնքին համաձայն, թրքուհիները այսուհետեւ իրաւունք պիտի ունենան իբրեւ ընտրող եւ ընտրելի մասնակցելու թաղապետական ընտրութեանց:

Զէնքի մաքսանենգութիւն

Հայֆայէն կը հեռագրեն.— Տեղական դրամատան մը հաշուոյն ղրկուած մեծ արկղ մը բացուեցաւ մաքսատան պաշտօնեաներուն կողմէ: Մէջէն գտնուեցան 150 հրացաններ եւ բազմաթիւ ուրիշ զէնքեր: Հրեայ մաքսաւորն ու երկու ուրիշ հրեաներ ձերբակալուեցան:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ-ԽՆՃՈՅՔ

կազմակերպուած Պարսկահայերու Միութեան կողմէ, այս կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին «Ֆլօրիա» ճաշարանը: Նուագ, երգ, պար, սեննական խաղեր եւ անակնկալներ: Կը հրաւիրուին բոլոր Պարսկահայերն ու համակիրները:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի թէյասեղանը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Հաճի Մկրի սրճարանը, 72 Rue Etienne Dolet: Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կ. Խ. Օգնութեան մասնաճիւղի հանրածանօթ պարահանդէսը, դիմակաւոր եւ անդիմակ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 10ին Salle Hocheի մէջ, 9 Avenue Hoche, Paris (8):

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵՔԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱ ԳԻՒՂԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
ի նպաստ Դաւրա գիւղի կարօտեալներուն

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Harolaի մէջ 3 Rue La Vieuville, Paris (18e), Nord Sud. Abbesses.

Կը ներկայացուի՝ «ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ» զաւեշտը

Հայկական եւ եւրոպ. պարեր, մրցում թանկօի եւ պոսթոնի, Պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Տոմսեր՝ 10 եւ 7.50 ֆրանք:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Քղիի Հայր. Միութեան կողմէ
Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 rue Chape թատերասրահը
Կը ներկայացուի՝ ղեկավարութեամբ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ
ՕՊԵՐԱԳՈՐԾԻ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ԿԱՄ ՔՈՐԱՏՕ

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՊԱՆԷԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Միասին բերել 1929ի անդամատետրերը:

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն սոփողաբար ընկ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի Գրադարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ընկեր կարօ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 4.30ին, 35 Bld Jean Verjus Grand Vest, ընկեր Սարգիս Պօյաճեանի բնակարանը: կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկ. Ն. Ալատինեանի բնակարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պուլվար Օտտօի Վռամեան ենթկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբերու բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին իր ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ երիտասարդաց երկսեռ Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆԻ Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը սոփողաբար ընդհ: ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 202 Rue Boileau ժանկապարտէզի սրահը:

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին Պուլուառ տը կոմիէ 23, սրճարանի ներքնասրահը: կարեւոր օրակարգ: կը հրաւիրուին անդամագրուիլ փափաքողները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին, 4 Place d'Aix (փլաս Տէքս 4) պ. ց. Պոյաճեանի պանդոկին մէջ: Օրակարգ հաշուետուութիւն վարչութեան, նոր վարչութեան ընտրութիւն, վանի Ապրիլեան Հերոսամարտի 15 ամեայ տարեդարձը: Ժողովը երկրորդ անգամ հրաւիրուած ըլլալով անկախ ներկաներու թիւէն օրինական պիտի համարուի: կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ Մարմնամարզական «Արծիւ» Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Սէն Լու, կրանփէն ակումբ—ընթերցասրահին մէջ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆԻ, Բարձր-Հայքի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Լիոնաբնակ անդամ ոչ անդամ հայրենակիցները վաղը Շաբաթ ժամը 5ին, Բարձր-Հայք ճաշարանը, 4 Rue François-Garcin, Միութեան կեդրոնատեղին: Օրակարգ: հաշուետուութիւն զեկոյց եւայլն:

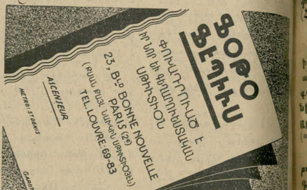
ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

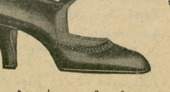
Աղեքսանդրիա, Ս. Ս.— Ձեր ուզած հասցէն՝ Villefranche sur Mer, France.

ՈՒԿՐԱՅՆ. ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ուկրայնական նուագախումբ մը, ղեկավարութեամբ պ. Ցեխովսկիի, եւ մասնակցութեամբ 35 հոգիի, նուագահանդէս մը կուտայ 22 Մարտ շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Salle Léonի մէջ (Place du Gard Amette, մէթրօ Duplex): Տոմսերու գին՝ 5, 10, 15 եւ 20 ֆրանք: կը ծախուին Eglise St. Lèonի մէջ եւ սրահին դուռը հանդէսին իրիկունը ժամը 6ին:

Նուագահանդէսը սարքուած է Ուկրանացի ազգային բանաստեղծ Շեվչէնկայի 69րդ տարեդարձին առթիւ եւ ի նպաստ Շափթալ եպիսկոպոսին:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
22
ՄԱՐՏ
1930

22 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1218

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞Վ ԿԸ ՆԵՐՇՆՉԷ ԱՅՍ ՓՍՓՍՈՒՔԸ

Ամէնէ մը ի վեր, բառեր մը կը ծամծմեն ռամկավար—միայն ռամկավար— օրկանները, Սուրիա ապաստանած գաղթականներու կացութեան մասին։

Առջի բերան, աժան ազգասիրութեան թմբուկ մը հնչեցնելէ յետոյ, հիմա սկսեր են տրտնջալ ոչ թէ հանգանակութեան ձախողանքէն, այլ... յաջողութենէն։

Եւ այս՝ առանց հարիւր ֆրանք հաւաքած ըլլալու։

Յետոյ, կը փորձեն տեսակ մը խուժանավարութիւն, փսփսալով թէ այդ հանգանակութիւնը կը վնասէ... Նուպարաշէնի (Հետեւաբար եւ Բարեգործականի)։

Քանի մը օրինակներ, բուն իսկ աղբիւրէն։

— «... Անշուշտ, պէտք է օգնել, պարտականութիւն է, նոյն իսկ մէկ Հայ անհատ թշուառութենէ ու կորուստէ փրկել շահ է ազգին համար։ Խնդիրը այդ չէ, այլ սա է որ այդ եւ նման ուրիշ գործեր, պարզ բարեսիրական ու ազգասիրական հանգամանք ունին, եւ հետեւաբար, պէտք չէ որ մոռցնեն Նուպարաշէնը, Նոր Արաբկիրը, Նոր Խարբերդը, Նոր Մալաթիան, Նոր Սեբաստիան»։ («Պայքար», 19 փետր.)։

Հալէպի ռամկավար օրկանը, ուզելով համոզել թէ «ամբողջ Նպաստընկալներն են հոս, Հալէպի մէջ՝ 150 հոգի, իսկ Գամըշլըի մէջ 50 ընտանիք», կը հարցնէ սրտառո՛ւչ միամտութեամբ,

— «Երբ այս է կացութիւնը, մեղք չէ՞ որ օգնութեան կոչեր ըլլան մինչեւ Ամերիկայի մեր հայրենակիցները, որոնք ծանրաբեռնուած են արդէն Նուպարաշէնի հանգանակութեամբ, որ պէտք է շարունակուի, առանց նուիրատուներուն ուշադրութիւնը այլուր դարձնելու» (Եփրատ, 19 փետր.)։

Թէեւ, միեւնոյն թերթը, քանի մը օր յետոյ. փետր. 26ին, կը պատմէր, Գամըշլըը ղրկուած յանձնախումբին անդամներէն Բաբկէն քահանայի բերնով.

— «Գամըշլըի մէջ բնակողները 1500ի մօտ են, որոնց կարեւոր մասը թշուառութեան մատնուած է։ Վեց ամսուան մէջ մեռած են մեծ ու պզտիկ 243 հոգի, հիւանդութիւնները, մասնաւորաբար մալարիան, բոլոր սաստկութեամբ ճարակած են, ժողովուրդին հարիւրին 95ը այս հիւանդութեամբ վարակուած է»։

Եւ այժմ կարաւանին գլուխը անցած է՝ Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը։

Կրնա՞ր լռել, երբ բերան բերնի, քիթ քիթի կը շնչէ Բարեգործականի կեդր. Գրասենեակի մեծ ու պզտիկ իշխանաւորներուն եւ Նպաստընկալներուն հետ։

Սար ու ձոր ման գալէ յետոյ, այս կեդրոնական օրկանն ալ կը յանգի միեւնոյն եզրակացութեան, մասնաւորապէս վկայութեան կանչելով իր «լաւատեղեակ» պաշտօնակցին, «Եփրատ»ի փետր. 19 թուակիր փսփսուքը, բայց մոռացութեան տալով միեւնոյն թերթին փետր. 26 թուակիր նոր եւ ծանրակշիռ տեղեկութիւնը.

—«Կը կարծենք թէ այլեւս ժամանակը հասած է, որ հանրութիւնը լուսաբանուի եւ նոր օգնութեան համար հրապարակ նետուած հանգանակութեան գործն ալ իր բուն համեմատութեան վերածուի, որպէսզի ուրիշ աւելի անհրաժեշտ, աւելի կարեւոր ձեռնարկներ չտուժեն։ Այսպէս է, օրինակ, Նուպարաշէնի ձեռնարկը» (19 մարտ)։

Այս բոլորին «միտ բանի՞»ն— «Լաւագոյն պիտի ըլլար, կը կարծենք (միշտ կը կարծենք) չաճապարել ծախսելու հանգանակուած գումարները ամբողջութեամբ, ցանոնք ղրկելով նորեկ գաղթականներու գործով զբաղող Հալէպի խնամատարական Մարմնին, այլ Հ. Բ. Ը. Միութեան տրամադրութեան տակ պահել ցարդ չգործածուած մասը»։

Անշուշտ բարի նպատակով։ Բայց, թող թոյլ տան որ ազդարարենք.

— Այստեղ կեցէք։ Կեդր. Հանգանակիչ Յանձնախումբը չի կրնար ոչ Բարեգործականի կեդրոնին, ոչ ալ անոր Եգիպտոսի կամ Հալէպի մասնաճիւղերուն տրամադրութեան տակ դնել հանգանակուած գումարները։ Ինչ որ հաւաքուած է եւ կրնայ հաւաքուիլ, պէտք է ղրկուի ուղղակի Հալէպ, «Գաղթականաց Կեդրոնական Խնամատարութեան», որուն նախագահն է Կիլիկիոյ կաթողիկոսը։ Այդ Մարմինն է որ պիտի մատակարարէ ամբողջ դրամը, անշուշտ ոչ թէ պարզապէս նպաստ բաշխելով, այլ հիմնական ձեռնարկի մը յատկացնելով զայն։ Եւ այդպիսի ծրագիր մըն ալ կայ,— գիւղ մը պիտի շինուի հարիւր ընտանիքի համար։

Կը թուի թէ Բարեգործականի վարիչ-պատուիրակը, բաւական չհամարելով իր մասնաւոր նամակներն ու թելադրութիւնները, ռամկավար մամուլն ալ օգնութեան կանչած է, իր նախասիրութիւնները կամ տեսակէտները առաջ քշելու համար։ Զարմանալի ուշագրաւ է՝ երեք ռամկավար թերթերու միաբերան փսփսուքը, եւ մանաւանդ Փարիզի պաշտօնաթերթին միջոցաւ գլորուած քարը։ Սա հոչակաւոր «կը կարծենք»ը։

Եթէ Հանգանակիչ Յանձնաժողովը վարանումներ ունի այս մասին, կը նշանակէ թէ չըմբռներ իր դերն ու պատասխանատուութիւնը։

Ինչ կը վերաբերի թշուառութեան պատկերին, իբրեւ կարճ պատասխան, վաղն իսկ հրատարակութեան կուտանք Հալէպի Խնամատարութեան կոչը, զոր ստացանք այս տողերը գրելէ յետոյ։

Այդ կոչին մէջ, այլապէս շահեկան բաներ պիտի գտնեն մեր ծուռ բերան հակառակորդները, իրենց կուռքին, Նոյնինքն Կաթողիկոսին ստորագրութեան տակ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԾԱՆՐ ՎԻՃԱԿ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

«Յուսաբեր» արձանագրելով շարք մը փաստեր, Անդրկովկասի կացութեան մասին, կը նկատէ (12 մարտ),

— «Ինչպէս կը տեսնէք, բոլոր աղբիւրները միաբերան կուգան վկայելու, որ իրապէս ժողովրդական լուրջ շարժումներ ծաւալած են Անդրկովկասի եւ յատկապէս Ազրպէյճանի մէջ։

Դժուար չէ հասկնալ, թէ ինչո՛ւ Սթալինեան խելագար հրահանգները արիւնոտ արձագանգներ գտած են յատկապէս Թաթարաբնակ շրջաններու մէջ։

Անդրկովկասեան ժողովուրդներէն ամէնէն մոլեռանդը (կրօնական հարցերու մէջ) յետամնաց Թաթարն է։ Թաթարն է միաժամանակ, որ աշխատաւոր հոծ գիւղացիութեան կողքին բէկերու եւ աղաներու —բոլշեւիկեան բառով՝ *կուլակներու*— ստուար խաւ մը ունի, աւանդական իրաւունքներով, հզօր կապերով եւ մեծ ազդեցութեամբ ժողովրդական լայն զանգուածներու վրայ։ Այսօր սաստկապէս պայքար կը մղուի յատկապէս այս երկու տարրերու դէմ,— կրօնական հողին վրայ՝ կղերականութեան եւ տնտեսական գետնին վրայ՝ բէկութեան եւ աղալարութեան։ Եւ այդ պատճառով առաւելապէս Թաթար ազգաբնակութեան կողմէ է, որ սթալինեան քաղաքականութիւնը ամէնէն բուռն ընդդիմութեան կը հանդիպի։

Այս ըսել չէ սակայն, թէ միւս ժողովուրդներու եւ յատկապէս հայութեան կողմէ այդ քաղաքականութիւնը կ'ընդունուի համաժողովրդական խրախճանքներով։ Հայրենի երկրէն ստոյգ լուրերը, դժբախտաբար, կը պակսին մեզ։ Սակայն պետականացած ստախօսութեան օրկաններու, խորհրդահայ մամուլի տուած պատահական տեղեկութիւններն իսկ բաւական են համոզուելու համար, որ չափէն աւելի ծանր վիճակ ստեղծուած է նաեւ մեր հայրենիքին մէջ։ «Խ. Հայաստան»ը կը հաղորդէր, որ «այստեղ ու այնտեղ» *կուլակները* սկսած են աճաբեկել սթալինեան նոր քաղաքականութեան աւետաբերները, համայնավար քարոզիչներն ու խորհրդային պաշտօնեաները։ Ջնջեցէ՛ք *կուլակ* բառը եւ «այստեղ ու այնտեղ» բառին տակ հասկցէք ամբողջ Հայաստանը, — եւ այն ատեն պատկերը կատարեալ կ'ըլլայ։

1917ի Հոկտեմբերեան դաւադրութենէն ասդին ամբողջ Ռուսաստանը եւ անոր հետ միասին նաեւ Անդրկովկասն ու Հայաստանը քիչ անգամներ այսքան ծանր ու մղձաւանջային օրեր ապրած են։»

ՀԱԿԱԲՈԼՇԵՒԻԿ ՆՈՐ ԴԱՒ ՄԸ

Ձեկան կը յայտնէ թէ ընդարձակ նոր դաւ մը երեւան հանած է բոլշեւիկեան «շինարարական» աշխատանքներուն դէմ։ Մինչ նախապէս գտնուած դաւադիր կազմակերպութիւնները կը ձգտէին խորհրդային վարչաձեւը տապալել՝ քանդելով ճարտարարուեստը, երկաթուղիները, հանքերն ու առեւտուրը, նոր կազմակերպութիւնը կը յարձակի երկրագործութեան վրայ, մանաւանդ Ուկրանիոյ մէջ։ Դեռ չեն ձերբակալուած դաւադրութեան բոլոր վարիչները։ Ձերբակալուածները խորհրդային իշխանութեան վստահութիւնը վայելող բարձրաստիճան պաշտօնեաներ են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Լոնտոնի խորհրդաժողովը անելի մէջ

Գերագոյն ճիգեր կ'ըլլան փրկելու համար Լոնտոնի Նաւային խորհրդաժողովը։ Մասնաւորապէս ֆրանսական եւ անգլիական պատուիրակութիւնները տենդոտ գործունէութեան մէջ են եւ շարունակ խորհրդակցութիւններ կ'ունենան՝ ելքի մը յանգելու համար։ Ամէն ինչ կախուած է այժմ Իտալիոյ բռնելիք դիրքէն։

«Թայմզ»ի Հռոմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Իտալացիները մեծապէս ցաւած են որ Անգլիա եւ Ամերիկա կ'ուզեն Ա. պատուիրակ Կրանտիի գլխուն վրայէն դիմել Մուսոլինիի։ Այսպիսի արարք մը ոչ միայն անձնական վիրաւորանք մը պիտի ըլլայ Կրանտիի եւ իր պաշտօնակիցներուն համար, այլեւ որեւէ օգուտ չպիտի ունենայ, քանի որ Մուսոլինի ինք է որ գծած է իտալական պատուիրակներուն հետեւելիք ուղղութիւնը խորհրդաժողովին մէջ, հիմնուած Իտալիոյ նաւային պէտքերուն վրայ։

Տակաւին խորհրդաժողովի խնդիր չկար, երբ դիկտատորը կազմեց Իտալիոյ նաւային ծրագիրը։ Մասնաւոր ուշադրութեան կ'արժանանայ այն հանգամանքը որ Ֆրանսա փետր. 13ին խորհրդաժողովին ուղղուած իր ծանօթ յուշագրին մէջ Իտալիա չի յիշեր այն պատմութեան կարգը, որուն հետ պատեհագամ մը անկարելի է։ Մանաւանդ երբ նկատի առնուի որ Իտալիոյ դրացի Ֆրանսան ըստ կրնայ ճամբել իր միջերկրականեան տորմիղը, Իտալիոյ Ատլանտեան ծովափին վրայ հրաժարուելու, որոնք բնաւ տրամադիր չեն փոխելու իրենց տեսակէտը եւ զիջումներ ընելու։

Այս պայմաններուն մէջ, մեծ յոռետեսութիւն կը տիրէ խորհրդաժողովին ելքին մասին։

*** Մուսոլինի առջի օր Ֆաշիստ Մեծ Ժողովին առջեւ պարզեց միջազգային կացութիւնը եւ կարդաց Լոնտոնէն հասած տեղեկագիրները։ Մեծ Ժողովը յետոյ քուէարկեց բանաձեւ մը, որով «իր կատարեալ եւ ամբողջական հաւանութիւնը կուտայ Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ իտալական պատուիրակութեան բռնած այս դիրքին համար, որով պաշտպանեց Իտալիոյ իրաւունքը ցամաքային ամէնէն լաւ սպառազինուած ազգին հետ նաւային հաւասարութիւն ունենալու մասին»։

*** Պրիան Փարիզ վերադարձաւ եւ պիտի մնայ մինչեւ գալ շաբաթ։ Նաւային խորհրդաժողովը դադարի մէջ է հիմա։

*** Անհամաձայնութիւն ծագած է նաեւ Ճափոնի եւ Ամերիկայի միջեւ։

Օգնութիւն ռուս փախստականներուն

Տէյլի Թէլէկրաֆի Ժընեւի թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր հովանաւորութեան տակ պիտի առնէ այն բազմաթիւ Ռուսերը, որոնք Խորհրդային կառավարութեան կրօնական հալածանքէն փախչելով ստիպուած են Լեհաստան ապաստանիլ։ Բոլշեւիկեան բռնակալութեան այս դժբախտ զոհերուն խնամատարութիւնը յանձն պիտի առնէ Տոքթ. Նանսէնի բարձր-կոմիսարութեան կցուած մասնաւոր Գաղթականներու կազմակերպութեանց խորհրդատու կոմիտէն։ Այս կոմիտէին նախագահն է Պ. Լ. Վոլֆ, Հրեայ Գաղթականներու տեղաւորման ընկերութեան ներկայացուցիչը։

Պ. Վոլֆ նախագահեց Ժընեւի մէջ գումարուած ժողովի մը, որ վերահասու եղաւ թէ Տոքթ. Նանսէնի եւ անոր հետ գործակցող ընկերութեանց միջեւ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ։ Ժողովին մէջ յոյս յայտնուեցաւ թէ Բարձր-Կոմիսարը կրնայ աջակցիլ այն հայ և ռուս գաղթականներուն, որոնք վերջերս ձգած են իրենց երկիրը։

Խորհրդակցութեանց ընթացքին լսուեցաւ թէ Լեհաստան հասած են 600 ռուս եւ ուկրայնացի գաղթականներ, եւ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որով կը խնդրուի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդէն (որ նիստ պիտի գումարէ յառաջիկայ մայիսին), Լեհաստանի այս գաղթականները մտցնել Տոքթ. Նանսէնի Ֆոնտին մէջ։ Տարակոյս չկայ թէ, կ'ըսէ անգլ. թերթին թղթակիցը, Խորհուրդը պիտի հաւանի ատոր։

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Մոսկուայի մէջ

ՐԻԿԱ, 20 մարտ.— Մոսկուայէն հասած տեղեկութիւններ կը յայտնեն թէ Ստալին ստիպուեր է հրաժարիլ։ Իր հեղինակութիւնը յանկարծակի խորտակուեր է, շնորհիւ երիտասարդ համայնավարներու կարգ մը խմբակցութեանց, որոնք դժգոհ էին հաւաքական տնտեսութեանց մասին Ստալինի վերջին շաբաթներս հետապնդած քաղաքականութենէն։

Մոսկուայի եւ Լենինգրադի մէջ հանրային շէնքերու առջեւ պահակազօրքը կրկնապատկուած է։

Կրէմլին իսկական բանակետղի մը վերածուած է։

Ռուսական ցորենը դէպի Անգլիա

Գրած էինք թէ Հոլանտացի երկրագործներու գործակցական ընկերութիւնը որոշած է բոյկոտի ենթարկել ռուսական բոլոր բերքերը։ Այս որոշումին հետեւանքով դէպի հոլանտական նաւահանգիստները ճամբայ ելած ռուս ցորենաբարձ շոգենաւները մեծ դժուարութեանց հանդիպեցան եւ չէին գիտեր ո՛ւր ցամաք հանել իրենց բեռները։ Խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է դէպի անգլիական նաւահանգիստները ուղղել ռուսական շոգենաւները, որոնք 30,000 թոնօ ցորեն կը տանէին դէպի Ամսթէրտամ եւ Ռոթէրտամ։ Այս ուղղութեամբ հրամաններ ղրկուած են արդէն շոգենաւներուն և ցորենները պիտի ծախուին անգլիական հրապարակին վրայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՎԱՂԸ՝ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆԻ ՀԵՏ
ՈՐ ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ
ՄԵՐ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ
ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 46

Աղեպկի Հ. Միութենէն, Ապատան (տես Նամակը)	600.—
45րդ ցանկին գումարը	54,165.—
Ընդհ. գումար	54,765.—

*
**

... Խմբագիր

ԱՊԱՏԱՆ, (Պարսից ծոց), 4 մարտ.— Անատոլուէն Սուրիա ապաստանած մեր թշուառ եղբայրներու օգնութեան գործէն անմասն չմնալու համար, քանի մը անդամներէ կազմուած Աղեպկի «Հայրենասիրաց» միութիւնը վեց հարիւր (600) ֆրանք գումարով իր մասնակցութիւնը կը բերէ Յառաջի միջոցաւ։

Ա. Հ. Միութեան վարչութիւն

ԽՄԲ.— Մինչեւ 7 Մարտ այս գումարէն կեդր. Յանձնախումբին յանձնած ենք 48,000 ֆրանք։

Երէկ յանձնեցինք 6000 ֆրանք եւս։ Ընդհ. Գումար՝ 54,000 ֆրանք։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ
ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մարսիլիոյ «Հայ Սիրտ»ը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ քրտական շարժման մասին.

— Մէկ քանի ամսուընդմիջութիւններէ վերջ այժմ տեսակ մը զինադադար կը տիրէ Թուրքիոյ եւ Քիւրտերու միջեւ։

Թուրքերը կը ջանան քաղցրութեամբ ծուղակը ձգել ըմբոստ Քիւրտերը որոնք Տէրսիմի բարձունքներուն վրայ ամրացած կ'ապրին. քանի մը անգամ առաջարկած են որ ազատութիւն կը շնորհեն Տէրսիմին, պայմանով որ զէնքերնին յանձնեն եւ իբր օրինակ Թուրքերուն զէնքերը հաւաքած են. բայց Քիւրտերը զգոյշ են եւ կ'ըսեն. «Հայերուն ալ այդ տեսակ առաջարկներ շատ ըրիք, պէյլիկութիւն խոստացաք եւ զէնքերը հաւաքելէ վերջ, բոլորը կոտորեցիք. մեզի ալ նոյնը պիտի ընէք.» եւ իրօք անոնք խորապէս համոզուած են որ վերջիվերջոյ իրենք ալ զոհ պիտի երթան Թուրքերուն, մանաւանդ երբ Հայերու պէս պարզամիտ կերպով շարժին։ Արդէն վերջին կռիւներու ատեն տեսան թէ ինչպէս քիւրտ կիներն ու երախաներն ալ խժդուժ բռնաբարութեանց ու կոտորածի ենթարկուեցան։

Տէրսիմցիները միշտ բարեկամ են Հայոց եւ ամէն գնով կը պաշտպանեն իրենց մօտ գտնուող հայ խլեակները։ Կ'ըսուի որ վերջերս Թուրքերը երեք չորս հայ երիտասարդներ բանտարկած ըլլալով, Քիւրտերը գիշերանց կը յարձակին բանտին վրայ ու պահապանները սպաննելով կը փախցնեն Հայերը։

Խարբերդի շրջանին մէջ գիւղերը ոչ մէկ Հայ մնացած է, բոլորը ժողվուած են քաղաք. այդ կողմերը այժմ տեղաւորուած են Թուրք կամ չէրքէզ գաղթականներ, Պալքաններէն տարուած. ասոնց մէջ կան շատ մը աւազակաբարոյ մարդիկ, որոնք իրար վրայ յարձակելով եւ կողոպտելով ժամանակ կ'անցնեն։

"ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ,,Ի ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

«ԱՐՏԷԼՆԵՐ», ՈՉ ԹԷ «ԿՈՄՈՒՆԱ»

Մարտ 2էն իվեր, խորհրդային իշխանութիւնը սկսած է նահանջել քանի մը ճակատի վրայ միանգամայն:

Այն ճառին մէջ ուր Ստալին իր կամակատարներուն երեսին զարկաւ «գլխապտոյտը» եւ «քեալլակէօզութիւնը», կը ծանուցանէր «համատարած»ի, հաւաքական տնտեսութեան նոր ծրագրին վերջնական խմբագրութիւնը:

Ստորեւ կուտանք այդ ծրագիրը, թարգմանելով «Խորհրդային Հայաստան»էն.—

Հողի մասին

2.— Արտէլի անդամներուն հողամասերը բաժնող ամէն սահման պիտի ջնջուի եւ դաշտի բոլոր հողամասերը պիտի միացուին, կազմելով ընդհանուր հողամաս մը, զոր պիտի օգտագործէ արտէլի վարչութիւնը:

Բոլոր հողերը համայնացնելէ յետոյ, անհատական օգտագործման համար ազատ պիտի ձգուին տուներուն մօտ գտնուած հողամասերը (պարտէզ, այգի, բանջարանոց): Այնտեղ, ուր անհրաժեշտ է, արտէլի վարչութեան որոշմամբ եւ ընդհանուր ժողովի վաւերացումովփոփոխութեանկ'ենթարկուին տուներուն մօտ գտնուած հողամասերու չափերը:

3.— Արտէլի հողամասը երբեք կարելի չէ կրճատել: Արտէլէն բաժնուած անդամներուն արգիլուած է հող յատկացնել արտէլի հողամասէն:

Արտադրութեան միջոցներու մասին

4.— Պիտի համայնացուին աշխատող եւ մթերատու անասունները, գիւղատնտեսական գործիքները, սերմացուի պաշարն ու կերը այն չափով, որ անհրաժեշտ է պահպանելու համար համայնացուած անասունները, գիւղատնտեսական շէնքերը, որոնք անհրաժեշտ են արտէլին վարչութեան: Չպիտի համայնացուին արտէլի անդամներուն շէնքերը:

Գիւղատնտեսական գործիքներու համայնացման ատեն, արտէլի անդամներուն պիտի ձգուին իրենց անհատական օգտագործման համար գիւղատնտեսական մանր գործիքներ, որպէսզի կարենան մշակել տուներու մօտ գտնուած հողամասերը: Երբ արտէլի վարչութիւնը անհրաժեշտ նկատէ, համայնացուած աշխատող անասուններէն կրնայ գրաւել նուազագոյն չափով ձիեր, հոգալու համար արտէլի անդամներուն անհատական պէտքերը: Երբ տուն մը մէկ կաթնտու կով ունի, կարելի չէ համայնացնել: Մէկէ աւելի կովի տէր գիւղացիներէն կ'առնուին անասունները, միայն մէկը ձգելով տիրոջը՝ անհատական օգտագործումի համար:

Արտադրող անասունները անպայման պիտի համայնացուին: Եւ համայնացուած այդ անասուններէն պիտի կազմուին մասնաւոր արտէլներ:

Փոքր կենդանիներու, խոզերու եւ ոչխարներու համայնացումը պիտի կատարուի արդիւնաբերական անասնապահութեան զարգացած շրջաններուն մէջ, արտէլի անդամներուն ձգելով որոշ քանակութեամբ փոքր կենդանիներ, արտէլի որոշած չափով: Այն շրջաններուն մէջ, ուր փոքր անասուններու արդիւնաբերութիւն չկայ, խոզերն ու ոչխարները չպիտի համայնացուին: Ընտանի թռչունները եւս չպիտի համայնացուին:

Փոքր անասուններով, թռչուններով, (հաւեղէն) որոնք ձգուած են անհատական տնօրինութեան, պիտի կազմակերպուին մանր անասնապահութեան եւ թռչնաբուծութեան հաւաքական արդիւնաբերութիւններ:

Անբերրի տարիներուն, իբրեւ ապահովագրութիւն, արտէլին կից պիտի ստեղծուին սերմացուի եւ կերի անձեռնմխելի հիմնամթերք:

Արտէլի գործունէութիւնը

5.—Արտէլի վարչութիւնը եւ բոլոր անդամները պարտաւոր են.

Ա) Ընդարձակել ցանքերու տարածութիւնը, օգտագործելով համայնացուած հողերը, մշակելով խոպան գետինները:

Բ) Օգտագործել գիւղատնտեսական գործիքները, մեքենաները, սերմացուն, արդիւնաբերութեան բոլոր միջոցները, փոխառութեամբ գնել մեքենաշարժ արօրներ, նպատակ ունենալով աստիճանաբար հասնիլ գիւղատնտեսութեան մեքենայացումին:

Անդամներու մասին

6.— Արտէլի վարչութիւնն է, որ կ'ընտրէ արտէլի անդամները, զանոնք ներկայացնելով ընդհանուր ժողովին հաւանութեան:

7— Արտէլի անդամ կրնան ըլլալ այն քաղաքացիները, որոնք 16 տարեկան են: Անդամ չեն կրնար ըլլալ ունեւոր գիւղացիները, ընտրական իրաւունքէ զրկուածները: Այս յօդուածին փոփոխութիւնը կարելի է այն պարագային, երբ ներկայացող ընտանիքներու անդամներուն մէջ կան խորհրդային իշխանութեան նուիրուած կուսակցականներ, կարմիր զինուորներ եւ նաւազներ, գիւղի ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ, (երաշխաւորելու պայմանաւ իրենց ընտանիքին անդամները):

Անդամ չեն կրնար ըլլալ նաեւ անոնք, որ կը մորթեն ու կը ծախեն իրենց անասունները, կը փճացնեն իրենց գիւղատնտեսական գործիքները, կը պահեն սերմացուն, չտալու համար հաւաքական արդիւնաբերութեան մարմիններուն:

Արտէլի միջոցները

8.— Արտէլի իւրաքանչիւր անդամ պիտի վճարէ մուտքի դրամ մը, թէ համայնացուած եւ թէ չհամայնացուած ստացուածքին արժէքին 2—10 առ հարիւր համեմատութեամբ գումար մը: Իր տանը անհատական օգտագործումին համար ազատ ձգուած առարկաները բացառութիւն կը կազմեն:

Եթէ արտէլի անդամին եկամուտի հիմնական աղբիւրն է աշխատավարձքը (ուսուցիչներ, ծառաներ, պաշտօնեաներ), անդամավճարին չափը կ'որոշէ վարչութիւնը, առանց պահանջելու տարեկան ռոճիկին 10 առ հարիւրէն աւելի:

Չքաւոր գիւղացիները պիտի վճարեն առաւելագոյն 5 րուբլի:

Այն բանուորները, որոնք հաւաքական արդիւնաբերութեան գործերէն դուրս ուրիշ աշխատանքներ ալ կը կատարեն, իրենց ստացուածքին արժէքին 2— 10 առ հարիւր համեմատութեամբ, վճարուած դրամէն զատ միանուագ պիտի վճարեն նաեւ իրենց տարեկան աշխատավարձին 3 առ հարիւրը:

Ծանօթ.— Անդամները մուտքի դրամէն զատ ուրիշ վճարում չպիտի ընեն:

Այս վճարումները պիտի կատարուին մաս առ մաս, համաձայն վարչութեան ցոյց տուած պայմանաժամերուն:

9— Արտէլի անդամներուն համայնացուած (լծկան կամ մթերատու) կենդանի, գիւղատնտեսական գործիք կամ շէնք) ստացուածքին մէկ քառորդը կամ կէսը պիտի յատկացուի արտէլին անբաժանելի հիմնամթերքին: Մնացեալ մասը պիտի նկատուի արտէլի անդամին մասնավճարը:

10.— Արտէլի կազմէն հրաժարելու պարագային վարչութիւնը հաշիւը կ'ընէ եւ կը վերադարձնէ այդ մասնավճարը, պայմանաւ որ անոր յատկացուի արտէլի սահմաններէն հեռու հողամաս մը: Հաշուետուութիւնը տեղի կ'ունենայ միայն տնտեսական տարուան վերջը:

11.— Տնտեսական տարուան վերջը, արտէլի եկամուտներով պիտի վճարուին հաւաքականգիւղատնտեսութեան ծախքերը, ինչպէս նաեւ աշխատելու անընդունակ անհատներուն ծախքերը: Նոյնպէս բաժին պիտի հանուի հաւաքական տնտեսութեան հիմնամթերքին (10-30 առ հարիւր անբաժանելի հիմնամթերքին, 5-15 առ հարիւր հանրային հիմնամթերքին): Եկամուտներով պիտի վճարուին նաեւ աշխատավարձքերը:

Աշխատանք եւ վարձատրութիւն

12.— Արտէլին աշխատանքները պիտի կատարեն անդամները անձնապէս: Գիւղատնտեսական աշխատանքներու համար վարձքով կարելի է կանչել ճարտարագէտներ, արհեստագէտներ եւայլն: Ժամանակաւորապէս բանուոր վարձել կը թոյլատրուի բացառիկ պարագաներու տակ,— երբ աշխատանքը կարելի չէ ժամանակին հասցնել:

13.— Արտէլի աշխատանքները կը բաշխէ վարչութիւնը:

15.— Արտէլի անդամներուն աշխատանքը կը վճարուի հետեւեալ ձեւով.— Տնտեսական տարուան ընթացքին անդամները, պարէնի եւ այլ պահանջներու համար, կը ստանան կանխավճար մը (դրամ կամ ապրանք), ոչ աւելի քան իր վաստակին 30 առ հարիւրը:

Ծանօթ.— Արտէլի անդամները, դուրսը աշխատելով իրենց ստացած ռոճիկին 3—10 առ հարիւրը պիտի յատկացնեն հանրային հիմնադրամին:

16— Արտէլը նիւթապէս կ'օգնէ չաշխատող անդամներուն, ժամանակաւորապէս աշխատելու անընդունակ դարձած անդամներուն: Չափն ու պայմանները կ'որոշէ վարչութիւնը:

Պատիժներ

17.— Այն անդամը որ չի կատարեր վարչութեան բաշխած աշխատանքը, կը նկատուի դաւաճան հանդէպ հաւաքական արդիւնաբերութեան, գործնապէս օգնող թշնամի կուլակին: Նման պարագաներու տակ, վարչութիւնը կը դատապարտէ անկարգապահ կամ թերացած անդամը (յանդիմանութիւն, նախազգուշացում, աշխատանքէ ժամանակաւոր հեռացում, տուգանք. եւլն.):

ԳԻՐՔԵՐԸ ԱՆՈՒՆ ԿԸ ՓՈԽԵՆ

Ամերիկացիները լաւ սորված են դրամ շահելու արհեստը: Mercure de France*ի* մէջ Ալպէր Շէնգ կը ներկայացնէ ամերիկացի գրավաճառներու շահագիտութիւնը: Անոնք զանազան գիրքերու անունը փոխելով, յաճախորդին կը ծախեն երկրորդ անգամ:

Օսկար Ուայլտի Գիրք, մատիտ եւ թոյնը 5,000 ֆր.ի ծախուելէ յետոյ, կոչուեցաւ Նշանաւոր ոճրագործի մը պատմութիւնը եւ ծախուեցաւ 15,800 ֆրանքի: Այսպէս փոխուեցան Կէօթէի, Սմիթի, Սթէֆէնսընի գիրքերն ալ եւ ծախուեցան կրկին անգամ:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամէն տարի սովորութիւն ունէի տարեկան տեսութիւն մը գրի առնելու Մարսէյլի գաղութին մասին: Այս տարի ուշացած ըլլալով, պարտականութիւնս կը կատարեմ ցիրուցան պատկերներով:

Իբրեւ մխիթարական երեւոյթ, միշտ աչքի կը զարնէ հայկական գիւղերու վիճակը.

Այս գիւղերը իրենց արտաքին տեսքով դրեթէ խեղճուկ են ու անշուշտ տուները չեն հաւասարիր Ֆրանսականներուն: Շատեր առանց ծեփի են եւ կարմիր աղիւսներով: Գրեթէ բոլոր հայկական գիւղերու մէջ ջուրի եւ ելեկտրականութեան պակասը զգալի է: Սակայն եւ այնպէս պզտիկ գումարով մը կարելի է ունենալ ամէն ինչ:Գիւղը իրեն ամէն անյարմարութիւններով հազար անգամ նախընտրելի է քան քաղաքը իր տաղտկալի մխորով և ներկուած աղջիկներով:Քաղաքի հայ ընտանիքը կ'ապրի մէկ սենեակի մէջ, նուազագոյն 250 ֆրանք ամսական վճարելով: Այդ սենեակը ամէն բան է, թէ խոհանոց, թէ հիւրանոց եւ թէ ննջարան, մինչ արուարձաններու մէջ նոյնքան գումարով կարելի է ունենալ երկու սենեակ: Արուարձաններու մէջ բնակող հայ ընտանիքները ազատ են իրենց համեստ սենեակներուն մէջ: Հայ աշխատաւորը քարիւղէ լամբարին աղօտ լոյսին տակ երջանիկ է իր սիրասուն պզտիկներով:

Գիւղին մէջ չես տեսներ պանդոկապետին խոժոռ դէմքը, չես լսեր տաղտկալի մխորը, ու վերջապէս գիւղին մէջ մաքուր օդ եւ կենսատու արեւ կայ: Հետեւաբար հոն ապրող մեր հայրենակիցները ֆիզիքապէս աւելի առողջ են, ու ազգային տեսակէտէն ալ աւելի ամփոփ եւ յառաջադէմ:

Մարսէյլի արուարձաններէն Սէն Լուի, Պուլվար Օտոոն, Սէն Մարկրիտ ու Բոմփանեռփրէզը աւելի բարձր են իրենց մատուռ մանկապարտէզներով քան Փարիզի եկեղեցին իր շքախումբով:

* *

Մարսէյլը, իբրեւ խոշոր նաւահանգիստ, կը ներկայացնէ օտար աշխատաւորներու հսկայ բազմութիւն մը, որուն մեծ մասը երկար ժամանակէ ի վեր հաստատուած ըլլալով, տիրացած է՝ բաղդատաբար աւելի հանգիստ եւ շահաբեր գործերու եւ ունի իր մասնաւոր յարկաբաժինները: Այս կարգի օտարականները կը բաղկանան Իտալացիներէն եւ Սպանիացիներէն, որոնք դժուարաւ կը զանազանուին տեղացիներէն: Աշխատաւորներու համար գործը միշտ անպակաս է հոս: Գրեթէ ամէն գործարանատէր բանուորներ կ'առնէ առանց հետաքրքրուելու անոր ազգութեամբ, կրօնքով եւ դաւանանքով. կը բաւէ որ աշխատաւորը ըլլայ ժիր, հաւատարիմ ու յարատեւող: Ամէն տարի խումբ խումբ Ալժերիացիներ կու գան որպէսզի քիչ մը խնայելով, կարենան տէր ըլլալ նոր արտերու, այգիներու և պարտէզներու: Ալժերիացի մը կը ճանչնամ որ երկու տարի նաւամատոյցը աշխատելով կլորիկ գումար մը հաւաքած էր, իր անդրանիկ զաւկին ամուսնութեան համար:

Վերջերս նորէն տեսայ չարքաշ ծերունին, որ վաթսուն քիլոնոց սուրճի տոպրակներու տակ կքած, կը հեւար:

— Ահմէտ, դարձեալ հո՞ս...
Կ'երեւայ այս անգամ ալ աղջիկդ հարս պիտի ըլլայ հէ՞,ըսի հեգնանքով:

— Ո՛չ այս անգամ տղուս հետ միասին եկանք: Կնիկները երկրին մէջ հողին գործերը կը կարգադրեն, իսկ մենք ա՛լ հոս քիչ մը աշխատելով, կ'ուզենք նոր այգի մը առնել եւ ալ հանգիստ ապրիլ, արտին ու այգիին հասոյթներով:

Այսպիսի բանուորներու հոծ կայական ցանց մը բռնած է Մարսէյլի նաւահանգիստը, ուր կ'երեւան նաեւ հայկական ճակատներ, ածուխէն սեւցած եւ մռայլ:

Մէկը արմաւի սնտուկներու վրայ նստած՝կը ճաշակէ կաղամբով եփած միսը պզտիկ թիթեղէ ամանի մէջ: Նիհար ու ջղուտ երիտասարդ մըն է, կարմիր այտերով:

— Հայ էք կարծեմ:

— Երանի թէ եղած չըլլայի, պատասխանեց, առանց կորսնցնելու իր պաղարիւնը

— Ինչո՞ւ այդ անարգանքը ազգութեանդ հասցէին, հարցուցի վրդովուած:

— Որովհետեւ կ'ըսեն թէ մենք հայ ազգ ենք ու ունինք ազգութեան կեդրոն մը, «Մեր հայրենիքը ազատ անկախ»,մինչ հոս օրն ի բուն տասը ժամ արմաւի սնտուկներ կը կրենք մեր ուսերուն վրայ, փոխարէն ստանալով յիսուն (50) ֆրանք, որով պարտաւորուած ենք մեր ընտանիքին ապրուստը հոգալ, սենեակի վարձք, հագուստ բըժիշկ և այլեղէն, ղեղերու դրամ եւ դեռ անհատնում անհրաժեշտ ծախքեր... վրդովումս ազգութեան դէմ չէ, այլ ազգին մեծաւորներուն դէմ, որոնք մեզմով չեն հետաքրքրուիր: Մատուռ մը կառուցանելով, մանկապարտէզ մը բանալով կարելի չէ փրկել ազգը:Ներգաղթ պէտք է,ներգաղթ դէպի Հայաստան:

Ասոնք հայ աշխատաւորներու ամէնէն անբախտներն են: Շաբաթը կ'աշխատին 4 կամ 5 օր, ձմեռը անձրեւին, հովին ու բուքին դէմ, իսկ ամառը կիզիչ արեւուն տակ:

Մեր աշխատաւորներու մեծ մասը կեդրոնացած են շաքարի, իւղի, մոմի, Սէն Մարսէյլի եւ Գարլէթի գործարաններուն մէջ, ուր կայ տեւական գործ ու լաւ աշխատաւորներու լաւ վճարում: 5 — 6 տարիէ ի վեր յարատեւ աշխատող հայ բանուորներ կան եւ ունին սեփական գործեր արհեստանոցներու մէջ: Նոյնիսկ շատեր եղած են կառավարիչ 25-30 բանուորներու վրայ:

Ունինք նաեւ բանուորուհիներու բազմութիւն մը, պիսքիւիի, տապակի, չուանի, շիշի, եւ գորգի գործարաններու մէջ: Ասոնք ալ չարաչար կ'աշխատին չնչին գումարի մը փոխարէն:

Աշխատաւորուհիները կարելի է բաժնել երեք դասակարգի: Առաջինները տարիքոտ տիկիններ են, որոնք ստիպուած են օգնել այրերուն, ընտանիքի ապրուստը ապահովելու համար: Երկրորդ դասակարգի գործաւորուհիները, երիտասարդ հարսեր կամ հարսնցու աղջիկներ են: Ասոնց մէջ կան որ իրենց համար միայն կ'աշխատին, իրենց հագուստին ու զարդարանքին, իրենց մազերու յարդարումին, անուշահոտութեանց ու բրնձափոշիին համար: Երրորդ դասը աւելի խղճալի է: 14էն մինչեւ 18 տարեկան դպրոցական աղջիկներ են, որոնք դրամ ճարելու կը ղրկուին իրենց ծնողներուն կողմէ, շաբաթական 60-70 ֆրանք: Շատերը կակազելով կը խօսին հայերէն, իսկ կարդալ գրել գրեթէ չեն գիտեր: Առաջին անգամ երբ գործատուն կը մտնեն՝երիտասարդի մը հետ խօսելու պահուն ամօթխածութենէ կը կարմրին, բայց քանի մը ամիս վերջ համարձակ կը շաղակրատեն եւ կապկորէն կ'ընդօրինակեն տեղացիները:

ՍՏ. ՄԻՆՏՈՆԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլը բուռն հրատարակութիւններ կ'ընէ Պապին դէմ: Պաշտօնաթերթ «Պրաւդա» «ստախօս եւ գող» կ'անուանէ զայն, ու կ'ըսէ թէ Պապը կ'արգիլէ կիներուն կարճ շրջազգեստ հագնիլ, որովհետեւ կերպասեղէնի գործարանատէրի մը ազգականն է:

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷ[ՋԷՆ]

ՀԱՅԵՒԳԵՐՄԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱ[Կ]

ՊԵՐԼԻՆ, 17 Մարտ (...թղթ.)— Փրոֆ. Մարքվարտ ... շատակին քարոզ եւ հոգե... գիտի պաշտօն կատարուե... մարտ 8ի կիրակին, տեղւոյ... եկեղեցիին մէջ, Արեւմտեան... գերզոոթենէն անմիջապէս... տոյ: Նոյն իրիկունը տեղի ... ցաւ գերմանեւհայ միութ... ընդհ. ժողովը: Հոս ալ ... Արտ. Աբեղեան դասախօս... թիւնով մը որ Մարքվարտի... գործին նուիրուած էր, պա... ցուց յարգելի հայասէրին ... տակը: Փրոֆ. Մարքվարտ ... ըէ եղեր ինքզինքը կոչել ... նունով՝ Յովսէփ Բդեշխեան...

Մօտ 35 հոգի, հայ եւ ... ման, ներկայ էին ժողով... Խօսեցաւ նախագահ Ռոր... Տուած տեղեկութիւններէն... հետեւէր որ 1928 մայիսէ... վեր ոչ մէկ գործունէութիւն... ռանձին ձեռնարկ կատարու... Միակ գրքոյկը, զոր հրատարա... ցին «Armenien» անունով... քանի մը նամակ կամ հե... եւ պսակ մը Փրոֆ. Մար... տին, կը կազմեն իրենց գոր... նէութիւնը: Անդամները... օրէ օր կը նուազի: Մինչ... անդամ ունեցեր են, բայց ... թիւը իջեր է 1928ին ... 1929ին 9ի եւ 1930ին ... Սնտուկը կայ 287 մարկ ... Ջապէս բարոյական վիճակ... սահմանական եւ տրամա... թիւնները ողորմելի:Գերմա... բար վարչութեան հայ ան... ներն ալ ժիր աշխատանք... տարելու երեւոյթ չունին ... ժամիտ էին Ռորբախ ... կին թէ «Միութիւնը թող ... ուի, բայց քնացնենք...»

Ձեր թղթակիցը դիտել ... թէ՝ շատ ալ յուսահատա... պէտք չէ համարել կացութի... ժողովուրդը կայ. կայ նաեւ ... տաքրքրութիւն այս միութ... շուրջ. քանի որ այսչափ ... ներկայ է: Միայն թէ շա... կազմական ձեւ մը ունի... թիւնը, պէտք է ժողովուր... նացնել: Մենք պէտք ... գերման բարեկամական կ... րու. մեր թշնամիները ... վրայ են միշտ եւ արդէն ... համակրութիւն շահած:

Նախագահը պատասխ... թէ ձախակողմի թերթերը ... է սիրաշահիլ, իսկ անոնց ... դղրդացին բաներ պէտք ... (օրինակ Թալէաթի սպա... թիւնը այն ատեն եւն.): ... լով որ այս բացատրութ... արծարծումը քիչ մը ... կրնար տանիլ, բաւական ... վ-րջին հաւաստումով թէ ... ութիւնը հոգ. պիտի տանի ... տարակութեանց եւ պիտի ... նայ սիրաշահիլ յայտնի գր... ի նպաստ հայկական դատի...

Յետոյ խօսք առաւ Փ. Տէր... Յրունճեան.

— Ինչո՞ւ անյոյս կ'եր... գերմանեւհայ ընկերութ... վիճակը: Բոլոր անոնք որ ... նին, Թուրքիոյ բարեկամ... կապուած Գերմանիոյ մէջ ... Հայու բարեկամ էին,չէին կր... միթէ այսօր տղղ ... հայ ժողովուրդը բարեկամ... ունի, անոնք պէտք են ... իսկ, իր նեղ օրերուն: Եթէ ... ղը Գերմանիոյ քաղաքակա... թիւնը Հայաստանի հետ ... այդ Միութիւնը աւելորդ է ... մանեւհայ միութիւնը ... պէտք է ցոյց տայ ինքզի... Դպրոցներու մէջ պատմու... գրքեր կը յանձնարարուին ... րոնք Հայը վաշխառու ... րոյ եւ կողոպտիչ ցոյց կու ... (Wilhelm Wirth): Զարմա... Գերմանեւհայ միութիւն ... նանք եւ ասոր եւ նմաններ... դէմ բան մը չընէ: Կը խն... որ այս տեսակ պարագա... մանրակրկիտ ուշադրութ... առնուին եւ հակազդեցութ... միջոցներու դիմուի:

Ժողովը շատ իրաւացի ... այս դիտողութիւնն ալ եւ ... տաջին Թուրքիկին մէջ ...

...թ առնէ մանաւորաբար ...ս պարագան, խնդրուեցաւ Պ. ...Ֆրունձեանէ տրամադրել վե... միշեալ գիրքը։ Երբ Պ. Ռուբ... ան հակազգեցութեան դիմե... ւ խոստումով կը փակէր հար... Գերմանուհի մը ըսաւ, ...ը, ...այց ո՛չ, շատ խիստ.

—Պ. Նախագահ, այդ մարդը ...ալ ճանչցեր է, ես կը սիրեմ ...ժողովուրդը, բայց քրիս...նեայ եմ. պէտք է քրիստո...նէաբար վարուիլ…

Անոնք որ հայ ժողովուրդի ...ը խոթանասուն միլիոն ժո...ղովուրդի մը մէջ ապրեցնելու ...պաշտօնը ունին, եթէ աշխա...րհին, անպայման կը յաջողին։ Այս մեծ ժողովուրդը ունի, բացի ...քրիստոնեայ սրբուհիներէն, նա... եւ անկաշառ եւ ազնիւ ու լուրջ ...մարդիկ, որոնք մեր արդար դա...տին համար կրնան հետաքրքր...ուիլ եւ գործել։ Անկարելի է որ ...գերման ժողովուրդին մէջ ա...ռողջ տարր մը չգտնուի, որ մե...զի հետ ՀԸԱՄյ եւ ամբողջ աշ...խարհի երեսին չպոռայ գոր...ծուած մեծ Անարդարութիւնը։

Արթննա՛նք։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԲԱԽՏԻՆ ՁԳՈՒԱԾ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ՀԱՅՐԵՆԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

ՈՒՐՄԻ

Ուրմին Ատրպատականի ամենամեծ գաւառներից մէկն է համարւում։ Նրա սահմաններն են կազմում, հիւսիսից Սալմաստ գաւառը, հարաւից Սուլդուզը, արեւելքից Կապուտան լեռը, իսկ արեւմուտքից Վասպուրականը։ Ամբողջ Ուրմի գաւառը իրանից ներկայացնում է մի ընդարձակ հարթավայր, գեղեցիկ այգիներով եւ տեսարաններով։

Այդ հարթութեան վրայ ապրող հայ ազգաբնակութեան ճշգրիտ թիւը դժուար է որոշել, որովհետեւ ամէն ամիս մեծ համեմատութեամբ աճում է։ Պատերազմի ընթացքին, այդ գաւառի հայ ազգաբնակութեան մէկ խոշոր մասը տարագրուեց Ռուսաստան եւ Հայաստան, իսկ մէկ մասն էլ Միջագետք։ Այժմ այդ երկու գաղթավայրերից էլ վերադառնում են, բայց գլխաւորապէս Ռուսաստանից և Հայաստանից։ Մօտաւորապէս կարող ենք հաշւել այդ տեղի հայ ազգաբնակութեան թիւը 2300, ցրւած մի քանի գիւղերի մէջ։

Բուն քաղաքում ապրում են մօտ 55 տուն հայութիւն, որոնց շատը այս ու այն քաղաքներից են հաւաքւած։ Զբաղւում են գլխաւորապէս վաճառականութեամբ։ Պատերազմից առաջ հայկական առանձին թաղամասեր գոյութիւն ունէին իրենց դպրոցով եւ եկեղեցիով, իսկ այժմ հայերը ցրւած թրքաբնակ թաղերում են ապրում, որովհետեւ հայկական հին թաղերը աւերակների են վերածւած եւ անմարդաբնակ են։

Ուրմի քաղաքում է նստում Մեսրոպ քահանայ Աւետիսեանը, որ կատարում է գործակալի պաշտօն (առաջն. փոխանորդ), ղեկավարում է այդ գաւառի ազգային եւ կրօնական գործերը։ Քաղաքում հայկական եկեղեցի չկայ։ Անցած տարի ձեռնարկել էին հին եկեղեցու տեղը կառուցանել մի նոր եկեղեցի, սակայն այդ գործը թերի է մնացել մինչեւ հիմա, մի շարք պատճառներով, որոնցից գլխաւորը ազգային մարմինների թուլութիւնն ու անհամերաշխութիւնն է։ Ընդհանրապէս այդ անհամերաշխութիւնը նկատելի է ամբողջ Ուրմիի հայ ազգաբնակութեան մէջ, սկսած շատ հին ժամանակներից։ Երբ շրջում ես գիւղերը, անվերջ կռիւ ու գանգատ է որ լսում ես։ Շարունակ իրար բամբասել, նախատել, ոտքի տակ փռել, որոգայթներ լարել իրար դէմ։ Ահա այդ գաւառի հայ ժողովուրդի հոգեբանութիւնը, որի հետեւանքով տուժում են հանրային գործերը։

Ներկայումս Ուրմի քաղաքում է գտնւում յայտնի դերասան Մ. Թաշճեանը, որ տեղացի երիտասարդներից մէկ թատերասիրաց խումբ է կազմել եւ յաճախ ներկայացումներ է կազմակերպում։ Նախապէս թատերասրահ չլինելու պատճառով, խումբը մեծ դժուարութիւնների էր հանդիպում եւ ստիպւած էին լինում մեծ սենեակներում ներկայացումներ կազմակերպել, բայց ահա մէկ տարի է, որ շինւած է մէկ մասնաւոր թատերասրահ, որտեղ լուրջ տրամաներ են ներկայացւում։ Դժբախտաբար այդ ներկայացումներից Ուրմիի հայ ազգաբնակչութեան շատ քիչ մասն է օգտւում, այն էլ միմիայն քաղաքում բնակողները։ Կան գիւղեր, որ չգիտեն ինչ ասել է ներկայացնում եւ գաղափար չունին թատրոնի մասին այս քսաներորդ դարում։ Խումբի կազմակերպած ներկայացումները, այսուամենայնիւ մեծ արժէք են ներկայացնում, որովհետեւ կորիզն են կազմում այդ գաւառի թատերական գործին։

Աւելի տխուր կացութեան մէջ է գտնւում Ուրմի գաւառի դպրոցական գործը։ Խորին կսկիծով եմ յայտնում, որ այդ մի բուռն հայութիւնը մատնւած է տգիտութեան, եւ ոչ մէկ գիւղ չունի իր դպրոցը։ Մանուկ սերունդը մեծանում է հեռու դպրոցական մթնոլորտից, զուրկ ազգային դաստիարակութիւնից։ Ի՞նչն է պատճառը, արդեօ՞ք տնտեսական վատ պայմաններն են որ այդ գաւառի ժողովուրդին անզգայ են դարձրել դէպի դպրոցական գործը, թէ մէկ ուրիշ բան։ Բայց Ատրպատականի ուրիշ գաւառները, օրինակ Ղարադաղի հայ ազգաբնակութիւնը, տնտեսական աւելի վատ պայմանների մէջ է գտնւում, քան Ուրմիի ժողովուրդը, և սակայն իւրաքանչիւր գիւղ ունի իր դպրոցը։ Այդ գաւառի հայ ազգաբնակութեան անտարբերութիւնը հանդէպ կրթական գործին վերագրում եմ երկու գլխաւոր պատճառների, որոնց առաջինը, ինչպէս վերեւում յիշատակել եմ, անհամերաշխութիւնն է, իսկ երկրորդը ծրիականութիւնը։ Զորս տարի սրանից առաջ, Ամերիկացիները իրանց ծախսով ամէն գիւղում բաց էին արել դպրոցները և կրթում էին հայ մանուկները, բայց այդ օժանդակութիւնը երբ կտրւեց, դպրոցները այդ ժամանակից էլ փակւեցին։ Ծրիակերութեան սովորած այդ գաւառի ժողովուրդը, չմտածեց դպրոցները կանգուն պահել. այն ինչ, կան գիւղեր, ինչպէս Գարդաբաթ, Ռահվա, Նախչւան-Թափա, որ կարող են իրենց ծախսով բաց անել դպրոցներ, առանց որեւէ օժանդակութեան, որովհետեւ այդ գիւղերից իւրաքանչիւրը մօտաւորապէս կազմւած է 80 տնից։ 1928 թւի սեպտեմբերին Ուրմի քաղաքում բացւեց մէկ դպրոց, որ ունէր մօտ 35 աշակերտ, բայց դժբախտաբար այդ դպրոցի գոյութիւնը շատ կարճ եղաւ, հազիւ երկու ամիս։

Շատ անմխիթար կացութեան մէջ է գտնւում նաեւ գաւառի ընթերցանութեան գործը։ Ամբողջ Ուրմիի շրջանում միայն մէկ գրադարան գոյութիւն ունի «Րաֆֆի» անունով եւ գտնւում է Գարդաբաթ գիւղում։ Կազմւել է 1925 թւին, ունի 300 կտոր գիրք։ Մէկ ցաւալի երեւոյթ էլ այն է, որ ոչ ոք չի հետաքրքրւում այդ գրքերով, ամբողջ տարին փակւած են պահարանին մէջ։ Ի՞նչպէս կարելի է սպասել ընթերցանութիւն, երբ ժողովուրդը չունի տարրական ուսումնարաններ։

Թաւրիզ ՀԱՅԿ ՕՀԱՆԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԽՕՍՈՒՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Խօսուն շարժանկարի յաջողութեան շատ շատերը չէին հաւատար, բայց ներկայիս անիկա կը մրցի մունջին հետ, նոյնիսկ աւելի նախընտրելի կը նկատուի։ Միայն Փարիզի մէջ կայ 80 շէնք, ուր կարելի է ներկայացնել խօսուն շարժանկարներ, իսկ Ֆրանսական միւս քաղաքներուն մէջ միայն քանի մը հատ։ Սկիզբը հաճելի չէր, որովհետեւ ստիպուած էինք լսելու անգլիերէն, իսկ հիմա Ֆրանսան սկսած է լաւ խօսուն ֆիլմեր տալ։ Օրինակ՝ «La nuit est à nous», «La route est belle», «La mystère de la villa Rose», մէկը միւսէն յաջող։ Միւս կողմէն Ամերիկացիներու մօտ ներկայիս կան քանի մը նշանաւոր Ֆրանսացի դերասաններ, որպէսզի Ֆրանսերէն խօսուն ֆիլմեր պատրաստեն Ֆրանսայի համար։ Ցիշենք Անտրէ Լուկէն, Քոմէտի Ֆրանսէզի յայտնի դերասանը, Փարիզցիներու սիրած Մօրիս Շըվալիէն։ Այս վերջինը շատ յաջող դեր մ'ունի «Parade d'amour» շարժանկար-օփերէթին մէջ ամերիկացի յայտնի երգչուհի Ժանէթ Մաքտոնըլտի հետ։ Ապագան կը պատկանի խօսուն շարժանկարին։

Վ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՌԱՏԻՕՆԵՐԸ ԼՌԵՐ ԵՆ

Հողերու եւ անասուններու համայնացումի որոշումը աչառանգի նման հնչեց հայ ժողովուրդին գլխին։ Մինչեւ իսկ Հայաստանի իշխանութիւնները ընթերցարաններ կը շինէին ամէն գիւղի մէջ, կուսակցական կրթութիւն տալու համար անասնապահ կամ հողագործ գիւղացիին, ռատիօներ կը դնէին ընթերցարաններուն մօտ, Մոսկուայի քաղաքական ճառերը արձագանգելու համար հայ մշակին ականջին մէջ։ Եւ ի՜նչ աղմուկ էր, որ կը բարձրանար պաշտօնական բերաններէ, ռատի՜օ կը տանին գիւղերը։ Հիմա, կ'ըսէ «Խորհ. Հայաստան» (4 Մարտ), «ընթերցարաններից շատերը փակւել են, անգրագէտների խմբակները ցրիւ են եկել, ռատիօները լռել են»։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ հողերու համայնացման օրէնքին պատճառաւ, զօրաշարժի ենթարկուած են աշակերտն ու վարժապետը եւ ամբողջ գիւղացիները։

ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առողջապահական գործավարութիւնը վտանգաւոր շրջան համարած է Համամլուն (Լենինական, Թրքական սահմանին մօտ), իբրեւ օջախ վեներական հիւանդութիւններու, (Թրքական արշաւանքին հետեւանքները)։ Երեք բժշկական խումբեր ղրկուած են, միջոցներ ձեռք առնելու համար այդ աչաւոր ախտին դէմ։

ԲԾԱՒՈՐ ԺԱՆՏԱՏԵՆԴ

Լենինականի մէջ ծագած բծաւոր ժանտատենդին դէմ կռուելու համար, միջոցներ ձեռք առնուած են։ Քաղաքին աղքատներուն ձրի օճառ եւ բաղնիք տրամադրուած է։ Մինչեւ այժմ երկու դէպք պատահած է։

ԿԱՏՈՒԱԽՈՏ

Սէպէտճեան կարգ մը փորձեր կատարած է Լոռիի կզեմսն գիւղին մէջ, մշակելով կատուախոտը (valériane)։ Փորձերը ցոյց կուտան, որ Հայաստանի կատուախոտը առաջնակարգ յատկութիւններ ունի իբրեւ դեղաբոյս։ Իւրաքանչիւր հեկտարէն կարելի է շահիլ 2-4000 րուբլի։

Նկատելով որ կատուախոտը թանկագին դեղ մըն է բժշկութեան մէջ, հայթայթումն ալ սուղ, կարելի է զարգացնել հայկական կատուախոտին մշակութիւնը, մասնաւորաբար լեռնային շրջաններուն մէջ, զոր շատ կը սիրէ։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՇԱՎԻԼԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱՎԻԼ.— Շավիլի երկսեռ Երիտասարդաց Միութեան Բ. հանդէսը որ տեղի ունեցաւ 8 Մարտ շաբաթ երեկոյ, խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ, իրական յաջողութիւն մը կարելի է համարել։

Հանդէսը փայլեցնող օրիորդներու եւ երիտասարդներու ցոյց տուած գեղարուեստական տաղանդը եւ հանդիսականներու յայտնաբերած գոհունակութիւնը գրաւական մըն է որ, յիշեալ Միութիւնը յետ այսու պիտի կրնայ փարիզեն հեռու մնացող այս բնակիչներուն տալ գեղարուեստական վայելքներ իրենց մօտիկը։

Պ. Կարօ Ասատուրի խօսեցաւ ազգապահպանութեան անհրաժեշտութեան մասին։ Եղան արտասանութիւններ, երգ, նուագ եւ օրիորդներու կողմէ հայկական պարեր։ Ներկայացուեցաւ քրքջալից զաւեշտ մը։ Ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեան տակ։

Ե.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 18 փետր.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Շամոնիենթակոմիտէի, «Փետր. 18»ի 9րդ տարեդարձը տօնուեցաւ 15 Մարտ շաբաթ իրիկուն, Դաշնակցութեան սրահին մէջ, որ լեցուած էր երկսեռ բազմութիւն մը։

Բացումը կատարուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով։ Նախագահ ընկ. Ա. Դուլումճեան քանի մը խօսքերով բացատրեց հանդէսին նշանակութիւնը, յաջորդաբար հատընտիր կտորներ արտասանեցին ընկերներ եւ համակիրներ։ Միջանկեալ արտասանութիւններէ, խմբերգներէ եւ մեներգէ յետոյ, ընկ. Լ. Զարմինեան երկար եւ կրակոտ բանախօսութեամբ մանրամասնօրէն վերլուծեց օրուան տօնը եւ պատմեց թէ ի՛նչպիսի պայմաններու տակ ծագեցաւ փետրուարեան յեղաշրջումը.

«Հայը գիտէ նաեւ ապստամբիլ, երբ անարդարութիւնը տեսնէ»։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»ով։ Հանդիսականները մեկնեցան գոհ եւ խանդավառ։ Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցաւ ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը, որ վերջացաւ ուշ ատեն։

Պենոն

ՓԱՐԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղը Salle Hocheի մէջ այս գիշեր կուտայ իր տարեկան պարահանդէսը, որ իր հասոյթի միակ աղբիւրն է եւ որ, դժբախտաբար անբաւական կ'ըլլայ միշտ, իր տարեկան ծախքերը գոցելու, որովհետեւ Կարմիր Խաչի հիւանդ-նպաստընկալներու թիւը օրէ օր կ'աւելնայ։

Անցեալ 1929 տարւոյն մէջ, Եկեղեցւոյ իր բուժարանէն 4000 է աւելի հիւանդներ բժշկական ձրի խնամք եւ ձրի դեղ ստացած են, ինչպէս նաեւ դրամական նպաստներ, կաթի եւ անհրաժեշտ սնունդի համար, 12 ծննդաբեր կիներ տասը ամիս շարունակ նպաստ ընդունած են, 37 տկարակազմ մանուկներ 40 օրուան օդափոխութեան ղրկուած են. տեղական թոքախտաւորներու դրամական եռամսեայ նպաստներ տրուած են. ծաղիկի եւ կեղծմաշկի դէմ պայքարելու համար ձրիաբար պատուաստ կատարուած է բազմաթիւ մանուկներու վրայ. վճարեալ բժիշկներ ղրկուած են քաղաքիս հիւանդանոցները հայ հիւանդներու այցելութեան. առողջապահական գրքոյկներ հրատարակուած են. «Բուժանք» առողջապահական թերթին դրամական օժանդակութիւն եղած է. Հայաստան ղրկուած են դեղորայք եւ բժշկական գործիքներ եւ ուսումնասիրութեան համար Հայաստանէն Փարիզ հասած երկու հայ բժշկապետներու բնակութեան բոլոր ծախքերն հոգացուած են։

Անցեալ 1929 տարւոյ պարահանդէսին առթիւ Պ. Արմենակ Համբարձումեանի ձեռքով հաւաքուած է 116,3000 Ֆր.։

Տ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ

Տրապիզոնէն 22 փետրուար թուակիր նամակէ մը կ'իմանանք թէ Անդրէաս գիւղացիները Հայաստան երթալու արտօնութիւն ստացած են։ Շնորհաւոր ծախք պահանջ ըլլալով, առանց ժամանակ կորսնցնելու այդ իսկ նպատակով մեր կատարած հանգանակութեան ամբողջ գումարը ուղարկեցինք իրենց հեռագրով՝ Օսմ. դրամատան Փարիզի մասնաճիւղին միջոցաւ։

Ուրեմն, մեր գիւղի բնիկներէն քսանը Հայաստան կ'երթան։ Ահա հաշիւը.— 2400 Ֆր. ղրկուած գումարը, 81.30 հեռագրի ծախս դրամի, 40.80 կրկին երկրորդ առաքման հեռագիր, ընդհ. ծախք 2522.10, նամակ 1.50, գումար 2523.60 ֆրանք։

Ի դիմաց Անդրէասի եւ շըրջանի Հայրենակցական միութեան ճանգանակիչ մարմնի Ագապի Մինասեան։

"ՅԱՌԱՋ"-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ —2—

ՎՃԱՐՈՒԱԾ ԿԻՆԸ

Մեր ամուսինը, ընդհառակն, միշտ աւելի մտազբաղ, աւելի հեռացած, աւելի սառն, աւելի վստահ իր եւ մեր վրայ, ...կարելի է զինքը դասել տակաւին լաւագոյններու կարգին, եթէ ...րոնջար կարուհիին հաշուեցոյ... համար եւ շապիկով չպտտէր ...ն մէջ։

Անշուշտ պիտի մտածէք — ...իմ խեղճ պզտիկ Ռոզաս. երջա...կ չես, չուզելով քու ամուսնա...ն հորիզոնիդ վրայ կուտակուած ...պերը հեռացնել, կը դիմես ...րձառութեանը քու ծեր կնքա...որդ՝ որ ինքն ալ քսան տարեկան ...ած է եւ ունեցած է ամուսին ...ր…»։

Չէ՛, այդպէս չէ՛։ Շատ դըժ...ախտ եմ, բայց ատիկա իմ յանցանքս է։ Շատ ծանր յանցանք մը կը քաւեմ. բայց կը քաւեմ շատ խիստ կերպով։ Երբ բոլոր այս տխուր բաներու մասին կը խօսիմ ձեզի, կ'ուզեմ քիչ մը թեթեւնալ. որովհետեւ դուք այն կինն էք որ ամէն բան կը հասկնաք։

Ալսպէսով ինքզինքս քիչ մը կ'արդարացնեմ։ Եթէ ասոնք Ժիւլին պատմեմ, պիտի ծաղրէ զիս, պիտի ըսէ թէ գռեհիկ արդարացումներ են, պիտի ըսէ թէ պարկեշտ կին մը չեմ եւ թէ շատ միամիտ պատճառաբանութիւններ կը գտնեմ ինքզինքս պաշտպանելու համար։ Պիտի ըսէ թէ կը սիրէր զիս, եւ թէ տիպար ամուսին մըն էր. «էր» կ'ըսեմ, որովհետեւ Ժիւլ զիս լքած է մօտ տարիէ մը ի վեր երբ երեւան հանեց զինքը խաբելս։

Դուք ալ այդ լուրջ դէմքը մի առնէք, կը պաղատիմ, մի երեսս նայիք այդպէս զարմացած արտայայտութեամբ մը ձեր ակնոցներուն տակէն, մի թողուք պատշգամին քով դրուած ձեր թիկնաթոռը, ուրկէ կը տեսնուին Թօսքանեան բլուրները անտառներով կանանչցուած. մի թողուք որ ձեր ծունկերէն իյնայ աղքատ տղոց համար հիւսած ձեր ձեռագործը, ապա թէ ոչ դուք ալ զիս պիտի լացնէք. եւ ես լալ չեմ ուզեր այլեւս, այնքան լացեր եմ տարիէ մը ի վեր որ աչքերս խորշոմներով եզերուած են։

Ցունիս ամսուն էր. ծովեզերքը, Ժիւլ, որ լեռը կը պաշտէ, զիս առանձին ձգեց հոն, ուր գացեր էի բժիշկիս խորհուրդով։

Կը ձանձրանայի Սօրանթօի մէջ, այդպէս առանձին, երբ փաստաբան Արմանի, խօսակցութիւններու բարեկամը, այն որ Հռոմի մէջ աւելի շատ մեր տունը կը բնակի քան թէ իր, եկաւ զիս գտաւ։ Իրիկուն մը շատ տաք էր. պատշգամին վրայ առանձին էինք. եւ ուրիշներ կը պտտէին, կ'երազէին եւ կը սիրէին թերեւս։

Ժիւլին վրայ կը մտածէի, որ զիս այսպէս ձգած էր, բայց կայն տեսնելու, եւ իր զգուանքները ունենալու խոլ փափաքով մը. թէեւ Ժիւլ շատ մտազբաղ էր. եւ երբեմն նոյնիսկ շատ սառն կը թուէր, բայց երբ կը գրկէր զիս եւ կը հպէր ինծի իր վարպետի նուրբ ձեռքերով, ամէն բան կը մոռնայի իր մէկ առարկան դառնալու ատեն եւ այնպէս կը սարսռայի հաճոյքէն իր թեւերուն մէջ, որ կը գթայի ինքզինքիս։ Ի՞նչ պատահեցաւ որ ուրիշ բերան մը զգացի իմինիս վրայ եւ պատասխանեցի սպասուած համբոյրներուն։ Բան մը չեմ գիտեր. գիտեմ միայն որ երբ սենեակիս մէջ ինքզինքս բոլորովին առանձին գտայ, կծկուած անկողնիս մէջ, յուսահատ կերպով լալու փափաքը ունեցայ։ Շատ ուշ քնացայ, բոլորովին ջախջախուած։

Առտուն, հազիւ արթնցած ձնշող քունէ մը, կեանքիս մէջ պատահած նոր բանի մը զգայնութիւնը ունեցայ. սիրահար մը… մեծ բառը, կարծեցի որ կ'երազեմ. բայց աչքերս թափած արցունքներէս այնպէս կ'այրէին որ ճշմարտութեան համոզուեցայ։ Ի՞նչ կայ աւելի պարզ եւ նոյնիսկ աւելի գռեհիկ, քան սիրահար մը ունենալ, մինչդեռ կարելի է ամբողջ կեանքի մէջ ենթարկուիլ ցաւագին հետեւանքներուն այդ հասարակ բանին։ Եթէ ձեզի ըսեմ որ չեմ սիրած եւ չեմ սիրեր փաստաբան Արմանը կը հաւատաք ինծի կը յուսամ — թէեւ այս մանրամասնութիւնը, ըսինք, կը ծանրացնէ իմ պարագաս։

Երբեք չեմ մտածած խաբել Ժիւլը ատոր հետ եւ կը շարունակեմ տեսնել զայն, որովհետեւ չէի կրնար ազատիլ։

Պարկեշտ կին մը, չի կրնար ինքզինքին թոյլատրել մէկ գիշերուան արկածախնդրութիւն մը, կը վազէ դէպի վտանգը, գերազանցելու համար հեշտամոլ եւ գռեհիկ արկածախնդիր մը, անոնց նման որոնք սէրը կ'ընդունին որպէս հետաքրքրութիւն։

Վախ մը ունէի վիթթօրա պանդոկին մէջ. ուր կային մեր ծանօթներէն շատեր, որպէսզի խնդիրը չհասկնան։

Կը կարծէի թէ ամէն մարդ աչքերուս մէջ պիտի կարդար, որ սիրահար մը ունիմ, պիտի հասկնային զայն շարժումէ մը, բառէ մը։

(Շար.) ԵՍԹԵՐ ԼՈՄՊԱՐՏՕ

Եկեղեցիի սրբապղծում Պերլինի մէջ

Պերլինի համայնավարները սրբապղծեցին երկու եկեղեցիներ։ Կաթոլիկներու Ս. Սեբաստիանոս եկեղեցիի արտաքին պատերուն եւ գլխաւոր սանդուղներուն վրայ խոշոր կարմիր տառերով գրուած էին. «Կրօնքըափիոն է ժողովուրդին համար», «Անկցի՛ն կրօնականները», «Մենք կը պաշտպանենք խորհրդային միութիւնը»։ Անկէ զատ կարմիր ներկ քսուած էր սուրբի մը դէմքին վրայ։ Իսկ Մոապիթի բողոքական եկեղեցիին առջեւ կէս գիշերին 5 - 6 երիտասարդներ սկսան քարկոծել ապակիները եւ կոտրեցին ելեկտրական ապակեայ շրջանակ մը, որուն վրայ Աստուածաշունչէն համարներ կը դառնային։

Կը կարծուի թէ Պերլինի համայնավարները օրինակ առնելով Ռուսիոյ իրենց եղբայրներէն, ծրագրած են հակակրօնական պայքարի մը ձեռնարկել Գերմանիոյ մէջ։

Լիթուանիոյ դահլիճը հրաժարած

ՊԷՅՐՈՒԹ, 20 մարտ.— Պ. Էմիլ Էտտէի դահլիճը խորհրդարանին կողմէ փոքրամասնութեան մէջ մնացած ըլլալով, հրաժարականը ներկայացուց Հանրապետութեան Նախագահին։ Հաւանաբար այս վերջինը դարձեալ Պ. Էտտէի յանձնէ նոր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը։

Պարսկաստանի ելմտացոյցը

Պարսիկ կառավարութիւնը մէջլիսին ներկայացուց 1930—31ի ելմտացոյցը։ Հասոյթ նախատեսուած է 5,899,580 ստեռլին, բացի Անգլեւպարսիկ քարիւղի ընկերութեան տալիք մենաշնորհի տուրքը։ Ծախք հաշուուած է 5,883,130 ոսկի։

Մեծ հրդեհ Պարսկաստանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Պէնտէրկեազի մէջ, Կասպից ծովու եզերքին մօտ, մեծ հրդեհ մը ծագած է։ Այրած են 394 տուներ։ Բոցերուն մէջ եւ փլատակներուն տակ մնալով մեռած եւ վիրաւորուած են որոշ թիւով մարդեր։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։

Ցոյցեր կը շարունակուին

Հինգշաբթի օր բժշկական համալսարանի ուսանողները շարունակեցին ցոյցերը փրոֆ. Պլանշըթիէրի դէմ։ Ցուցարարները պաշարած էին դուռը այն սրահին ուր տեղի պիտի ունենար յիշեալ փրոֆէսէօրին դասախօսութիւնը։ Կէս ժամ սպասելէ վերջ, տեսնելով որ անկարելի է ներս մտնել, Պ. Պլանշըթիէր վարժարանէն մեկնեցաւ, դուրս ելլելով Պուլվար Սէն Ժէրմէնի վրայ բացուող դուռնէ մը, մինչ հարիւրաւոր ուսանողներ խռնուած էին Էքոլ-տը-Մէտիսին փողոցի մուտքին առջեւ։ Պոռչտուքներ, բացագանչութիւններ եղան, բայց որեւէ ծանր միջադէպ չպատահեցաւ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այսօր Շաբաթ իրիկուն։ Կը խօսի՝ Օհան Կարօ։ Նիւթ՝ «Հայ ժողովրդական բանահիւսութեան յատկանիշները»։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԱՆԷԼՕ-ՔԱՇԱՆի Արծիւ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Միասին բերել 1929ի անդամատետրերը։

ԳԱՒԱՌ

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 9ին ընկ. Ն. Ալատինեանի բնակարանը։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ընկեր Կարօ խումբի ժողովը՝ վաղը՝ Կիրակի իրիկուն ժամը 4.30ին, 35 Bld Jean Verjus Grand Vest, ընկեր Սարգիս Պօյաճեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ «Իշխան» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պուլվար Օտտօի Վռամեան ենթկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր եւ Մուրատ խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը՝ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին իր ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ երիտասարդաց երկսեռ միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Պուլվառ տը կոմիէ 23, սրճարանի ներքնասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին անդամագրուիլ փափաքողները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին, 4 Place d'Aix (փլաս Տէքս 4) Պ. Յ. Պոյաճեանի պանդոկին մէջ։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն վարչութեան, նոր վարչութեան ընտրութիւն, վանի Ապրիլեան Հերոսամարտի 15 ամեայ տարեդարձը։ Ժողովը երկրորդ անգամ հրաւիրուած ըլլալով, անկախ ներկաներու թիւէն, օրինական պիտի համարուի։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ Մարմնամարզական «Արծիւ» Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Սէն Լու, Կրանփէն ակումբ—ընթերցասրահին մէջ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Բարձր-Հայքի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Լիոնաբնակ անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները այսօր Շաբաթ ժամը 5ին, Բարձր-Հայք ճաշարանը, 4 Rue François-Garcin, Միութեան կեդրոնատեղին։ Օրակարգ՝ Հաշուետուութիւն, զեկոյց եւայլն։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԽՆՃՈՅՔ

կազմակերպուած Պարսկահայերու Միութեան կողմէ, վաղը՝ Կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին «Ֆլօրիա» ճաշարանը։ Նուագ, երգ, պար, սեննական խաղեր եւ անակնկալներ։ Կը հրաւիրուին բոլոր Պարսկահայերն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լա Սիոթա, Ա. Թ.— 120։
Պերլին, Վ. Մ.— 165։
Թաւրիզ, Գործ.— 1450։
Փիւժէ, Կ. Մ.— 50։
Մարսէյլ, Կ. Կ.— 35։
Ֆիլիպէ, Գործ.— 25 տոլար։
Ժընուլեակ, Ս. Պ.— 35։
Վիվիէ, Ա. Ա.— 35։
Տիկուան, Ս. Ի.— 35։
Մարսէյլ, Կ. Պուլ.— 35.
Տէսին, Ճիհ.— 50։
Լիոն, Գործ.— 760.50։
Մարսէյլ, Գ. Կ.— 35։
Փարիզ, Յ. Փ.— 35։
Մարսէյլ, Գործ.— 1031։
Կիպրոս, Հ. Ա. Կ.— 1 անգլ.։

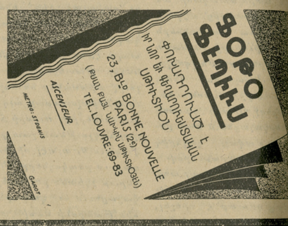
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Յովհաննէս Վահանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մուշի Խաշխալտաղ գիւղացի Ազատ Վահանեան, որ 1915ի տարագրութեան միջոցին յանձնուած է իրենց գիւղացի Քիւրտ Ալի պէյի։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա։ Իմացնել Hovannes Hovannessianի, 14 Rue Wilson, Décines, (Isère). France.

Լուր տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» եւ 200 ֆրանք նուէր։

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՄԱՐՏ 1930

23 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1219

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐՇԱԿԱՒԱՆ

Տանոց պատանիներ էինք, եւ, դպրոցէն վերադարձին, Պոլսոյ կամուրջին վրայ, անձկութեամբ կը փնտռէինք մեր մանուկ միտքերուն փակցուած անուն մը, Արշակ Չօպանեան։

Տեսնողը նախանձը կը գրգռէր չտեսնողին։ Կ'ուռէր, կը փքար։ Տեսակ մը «Թագաւորին ձին»ը տեսայ։ «Դուն ալ տեսա՞ր»։

Տեսա՛նք, ընկեր, տեսանք։ Բայց շա՛տ ուշ։ Ձեր մահէն յետոյ։ Փլուզումէ փլուզում մահ գալով։ (Եւ տակաւին ի՛նչ անուններ ու կերպարանքներ որ փլան առաջին հրմշտուքին)։

Տեսա՛նք, ու կը տեսնենք ամէն օր, իր հոգեկան չքաւորութեան բոլոր ցնցոտիներով։ Մեծապատիւ մուրացկանութեան, ամենագէտ եւ ամենակարող տգիտութեան բոլոր վկայականներով։

×

Վերջին կենդանի պատկերը,— Մայքըլ Արլէնի պարագան։

Անցեալ փետրուար 2ին, վերապահութեամբ հրատարակեր էինք թարգմանութիւն մը՝ Մայքըլ Արլէնի մէկ վիպակէն։ Լոնտոնէն հայրենակից մը ղրկած էր Փարիզ, իր մէկ բարեկամին, ան ալ՝ մեզի։ Ո՛ր եւ է բնագիր չունէինք աչքի առջեւ, եւ խոբագրեցինք,— «Պոռթկո՞ւմ թէ զառանցանք»։

Այս հրատարակութիւնը կը զուգադիպէր Չօպանեանի հռչակաւոր արշաւանքին, եւ բաղդատուած էր անոր մէջ բերած թարգմանութեան հետ։ Մեր թարգմանիչը հմուտ կ'երեւար անգլերէնի, բայց շատ համբակ՝ հայերէնի, մանաւանդ ուղղագրութեան մէջ։

Այսպէս կամ այնպէս, ուրիշ միջոց չունէինք այդ օրը։

Եւ ահա Nash's Magazineը (1929 սեպտ.)։ Մեր կարծիքը կազմուած էր, եւ աշխատակցի մը մեղադրանքին տակ ալ, ինչպէս եւ նոր, ամբողջական թարգմանութեան յառաջաբանին մէջ, առանց վարանելու ճշդեցինք մեր դիրքը։ Այնուհետեւ, խմբագիրն ու աշխատակից ընկեր մը բացորոշապէս բսին ինչ որ կը խորհէին— Հայհոյանք, լուտանք չկար, այլ ցասում, զառնութիւն։ Ողբ կամ ընդվզում։ («Յառաջ» 9 եւ 12 Մարտ)։

Բայց, մեր միտքին կառչած կը մնար, տակաւին, առաջին թարգմանութիւնը։ Տարբերութիւնը մէկ երկու բառ չէր, այլ 40—45 տող։

Դժուար էր խաբէական խաղ, յերիւրանք վերագրել հայրենակցի մը, որ բան-գործ ընելով, կը թարգմանէր եւ հայկական ժամուլին քննութեան կը յանձնէր ուշագրաւ հատուած մը։

Յետոյ, հայերէնէն եւ շարադրելու կարողութենէն դատելով, անկարելի կը գտնէինք որ կարենար յղանալ, հնարել ու գրի առնել այդքան գրագիտական եւ փիլիսոփայական բացատրութիններ—, «Աստուած զօրաւոր հաւատացող մըն է քսաներորդ դարու քաղաքական օրէնքներուն եւ քսաներորդ դարու քաղաքական օրէնքները կ'ուզեն որ դժոխքին բաժին դառնաս դուն»։ «Կարդա՛ Հին կտակարանը, եւ պիտի տեսնես որ Աստուած աւելի Պիզմարքին կը նմանի, քան Տօքթ. Նանսէնի» եւն.։ (Իր թարգմանութեամբ)։

Լոնտոնի մեր թղթակիցը (ինչպէս և Մայքըլ Արլէն) ճամբորդութեան մէջ ըլլալով, համբերութեամբ, եթէ կ'ուզէք՝ անհոգութեամբ սպասեցինք մեր պրպտումներու ելքին։ Անգլերէն ամսագրին տպած բնագիրը այլեւս փարատած էր ամէն վարանում։ Բայց մենք պարտականութիւն սեպեցինք լուսաբանել ամէն բան։

Եւ այժմ, էվրէքա՛։

Սեղանի վրայ է Michael Arlenի վերջին գիրքը, «Babes in the Woods»։ Եւ անոր մէջ՝ մեր առաջին թարգմանութեան «շինծու» հատուածը, բառ առ բառ (թէեւ անճարակ թարգմանութեամբ)։ Ամբողջ վիպակին անունն ալ՝ ոչ թէ «Եւ 21 տարեկան էի», որ հատուած մըն է, այլ «Խոստովանութիւններ Քաղաքացի դարձած Անգլիացիի մը»։ «Confessions of a Naturalised Englishman):

«Պսակաւոր»ը, որ երբեք խօսքի տակ մնալու սովորութիւն չունի, որ կ'ապրի 30—35 տարի առաջուան երջանիկ յաւակնութիւններով ու յիշատակներով, անցեալ շաբթու, շողիքները բերնէն վար, նորէն երեքական սիւնակ թխած էր ռամկավար պաշտօնաթերթին երկու թիւերուն մէջ, ապացուցանելու համար թէ՝ մասնագէտ է ամէն բանի,— գրականութեան, գեղարուեստի, բանաստեղծութեան, պատմութեան, դիւանագիտութեան, ճարտասանութեան, պարի, գեղեցկութեան, անգլերէնի եւ... պարկեշտութեան։

Եւ իրարու ետեւէ կը շարէր բառե՛ր ու բառեր.

— «Խարդախուած Թարգմանութիւն», «շինծու մաս», «յերիւրածոյ Թարգմանութիւն»:—«Յառաջ»ը գէթ խոստովանեցա՞ւ թէ իր հրատարակած նախորդ Թարգմանութիւնը խարդախուած է. բա՛ւ»:—«Պատճառաբանութիւնները այնքան շինծու են որքան իր հրատարակած նախկին Թարգմանութիւնը (որուն խարդախուած ըլլալը խոստովանելու տարրական պարկեշտութիւնը դեռ կը յամառի չունենալ) (15 մարտ):— «Յառաջ»ի նախորդ կեղծարարական Թարգմանութենէն շատ տարբեր» (19 մարտ):

... Այժմ, ճամբա՛յ բացէք համայնագէտ Պ. Չօպանեանին, դէպի բեմ, դէպի հանրային ատեան։

Ներողութեան չենք սպասեր։ Բայց գոնէ կէս ժամ արժեցնէ՛ր Պատուոյ Լեգէոնը, ասպետաբա՛ր։ Մանաւանդ երբ կը համարձակի պարկեշտութեան դաս տալ յեղափոխական սերունդի մը։

Ինչ կը վերաբերի Մայքըլ Արլէնի վիպակին թարգմանութեան եւ մեկնութեան, կը խնդրենք սպասել մինչեւ երեքշաբթի։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բոլշեւիկեան ցոյցեր Պապին դէմ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Րիկայէն կը հեռագրէ մարտ 20 թուականով.

Բոլշեւիկները ամբողջ խորհրդային միութեան մէջ կազմակերպեցին շարք մը «զայրոյթի միտինգներ», բողոքելու համար արտասահմանի մէջ բոլշեւիկեան կրօնական հալածանքներուն համար կատարուած խաչակրութեան դէմ։ Այս շարժումը որ շաբաթ մը առաջ սկսաւ, իր գագաթնակէտին հասաւ երէկ, երբ գլխաւոր քաղաքներու կազմակերպութիւնները ասպարէզ կարդացին խորհրդային կառավարութեան օտար զրպարտիչներուն։

Մինսքի մէջ պաշտօնեաները որոշեցին շինել օդանաւերու տորմիղ մը՝ «Մեր պատասխանը պապին» անունով, իսկ Լենինգրադի կարմիր լրագրողները որոշեցին շինել նոր սուզանաւ մը օտար «շանածուկերուն» եւ Պապին դէմ։ Կարգ մը եւրոպական եւ ամերիկեան երկիրներէ համայնավար վարիչներ ներկայ եղան Լենինգրադի, Մոսկուայի, Խարքովի եւ այլ վայրերու մէջ գումարուած հրապարակային հաւաքոյթներուն, ուր որոշուեցաւ զօրացնել կարմիր բանակը՝ դիմադրելու համար «խորհրդային իշխանութեան թշնամիներուն բուռն յարձակողականին, գլխաւորութեամբ Պապին»։

Խորհրդային գլխաւոր քաղաքներու մտաւորական ընկերութիւնները, նորընտիր բոլշեւիկ վարիչներու դրդումով, քուէարկեցին բանաձեւեր, ըսելով թէ կրօնական հալածանք չկայ երկրին մէջ։ Ասիկա զաւեշտ մըն է՝ որմէ ոչ ոք կը խաբուի խորհրդային Ռուսիոյ մէջ, քանի որ ամէն մարդ գիտէ թէ այն փրոֆէսորները որոնք չեն ուզեր քուէարկել նման բանաձեւեր, իրենց կարգին պիտի հետապնդուին իբրեւ հակայեղափոխական գործ կատարող կամ «հակախորհրդային մտայնութեան տէր»։

⁂ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ 2000է աւելի գիտնականներ եւ ճարտարագէտներ հաւաքոյթի մը մէջ քուէարկած են բանաձեւ մը, որով կը բողոքեն Ռուսիոյ կրօնական հալածանքներուն մասին արտասահմանի մէջ կատարուած ցոյցերուն դէմ։ Յայտնի փրոֆէսէօրներ Աբրիկոսով, Բուշինսկի եւ ուրիշներ կը յայտարարեն թէ մտած են համայնավար շարքերու մէջ, իբրեւ պատասխան Պիոս ԺԱ.ի պատգամագրին։ Ակադեմականներ Օլդէնբուրգ, Ֆէրսման եւ Շտէրբինսկի խնդրագիր ներկայացուցած են անաստուածեան միութեան, իբրեւ անդամ ընդունուելու համար։

Պուլկարեւսերպ համաձայնութիւն

Սոպրանիէն վաւերացուց պուլկարեւեուկոսլաւ սահմանային համաձայնութիւնը, լսելէ վերջ մանրամասն զեկոյցը արտաքին նախարար Պուրոֆի, որ կոչ ըրաւ համբերութեան եւ բարեացակամութեան։ Աւելցուց թէ պուլկար կառավարութիւնը ամէն պարագայի ուղղամտօրէն եւ խիստ կերպով պիտի հետեւի համաձայնագրին տրամադրութիւններուն եւ չպիտի հանդուրժէ որ ուրիշներ միջամտեն ատոնց գործադրութեան։ Պուրոֆ շեշտեց իր ճառին մէջ.

— «Իմ աչքիս կարեւորն այն է որ համաձայնութիւնը կնքուեցաւ։ Նպատակս չէ մանրամասնօրէն թուել թէ երկուստեք ի՛նչ զոհողութիւններ եղան։ Նկատի առէք միայն որ Պուլկարիա իր ոչ մէկ էական շահը զոհած է։ Պուլկար կառավարութեան կողմէ հետապնդուած մերձեցման քաղաքականութիւնը կը համապատասխանէ ո՛չ միայն Պուլկարիոյ անմիջական շահերուն, այլ նաեւ Եւրոպայի եւ Ազգերու Դաշնակցութեան բաղձանքներուն, ինչպէս նաեւ մեծ պետութեանց քաղաքական մարդոց յղացումներուն։»

Խորհրդարանը ընդունեց համաձայնագիրը։ Ընկերվարականներն ու ժողովրդավարները կառավարութեան ի նպաստ քուէարկեցին։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Եգիպտական պատուիրակութիւնը, նախագահութեամբ վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի, որ Անգլիոյ հետ պիտի բանակցի, հինգշաբթի օր նաւ նստաւ Աղեքսանդրիայէն դէպի Ճենովա։ Գահիրէէն մեկնած ատեն պատուիրակները խանդավառ ցոյցերու առարկայ դարձան մեծ բազմութեան մը կողմէ, բաղկացած մասնաւորաբար ազգայնական ուսանողներէ։ Մինչեւ Աղեքսանդրիա բոլոր կայարաններուն մէջ հարիւրաւոր հետաքրքիրներ խռնուած էին՝ ծափահարելու համար պատուիրակները։ Շատեր կառախումբին կը կառչէին եւ վակոններուն վրայ կ'ելլէին՝ միասին ճամբորդելու համար։ Երկու տեղ ժողովուրդը կեցուց կառախումբը։ Մարդիկ կը նետուէին վայրաշարժին առջեւ, գիծին մէջտեղը, որպէսզի ստիպեն կառախումբը կենալ։

Տամանհուրէն մեկնելէն վերջ, աղմկարար բազմութիւն մը շուրջ մէկ ժամ կեցուց կառախումբը։ Թող տուին որ իրենց ուզածն ընեն։ Ուսանողներ եւ ազգայնական երիտասարդներ խանդավառ ցոյցեր կատարեցին, վակոններուն վրայ ելան պարեցին։ Կառախումբը մէկուկէս ժամ ուշ հասաւ Աղեքսանդրիոյ նաւահանգիստը։ Հոդ ալ մեծ ցոյցեր կատարուեցան։ Շոգենաւը ճամբայ ելլելէ առաջ, Նահաս փաշա ճառ մը խօսեցաւ քարափին վրայ հաւաքուած հազարաւոր բազմութեան առջեւ։ Ըսաւ թէ Անգլիա կ'երթայ բանակցելու համար իբրեւ լիազօր եւ կը յուսայ մեծ յաջողութիւն ձեռք բերել։

⁂ Բացի վարչապետէն, պատուիրակութեան մաս կը կազմեն արտաքին Նախարար Վասըֆ փաշա Ղալի, հանրօգուտ շինութեանց Նախարար Օսման փաշա Մոհարրամ եւ ելմտական Նախարար Մոքրամ էֆէնտի Էպէյտ։

Ալմազեանի գործին նոր քննութիւնը

Խորհրդական Պ. Քլիւզէլ, որ պաշտօն ստացած էր Ամբաստանիչ Ատեանին կողմէ լրացուցիչ քննութիւն մը կատարել Ալմազեանի խնդրին առթիւ, երէկ լսեց հայ դերձակին նախկին գործաւորուհին՝ Տիկին Էլիզա Պորկը։ Ինչպէս կը յիշուի, այս կինը, օր մը Ալմազեանի խանութին մէջ փայտ ճեղքած ատեն մատը վիրաւորած էր։ Պ. Քլիւզէլ կ'ուզէր հասկնալ թէ վէրքը ո՛րքան կարեւոր էր եւ թէ խանութի ետեւի մասին մէջ տեսնուած հետքերը անոր մատէն ժայթքած արիւնէն էր։

Փորձագէտ-հաշուապահ Վիլարի ալ պաշտօն տրուեցան կարելի եղածին չափ ճշգրիտ կերպով ստուգել թէ Ալմազեան ո՛րքան դրամ ունէր գրպանը Րիկօտէնի սպանութենէն առաջ եւ վերջը։

Հրեաներուն սուգը

Լորտ Պալֆըրի մահուան առթիւ սուգի ենթարկուած են Հրեաները։ Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Պաղեստինի բոլոր հրէական թերթերը մասնաւոր թիւեր հրատարակած են՝ նուիրուած Լորտ Պալֆըրի։ Սիոնական Գործադիր Մարմինը եւ Հրէական Ազգային Խորհուրդը Սգահանդէս մը կազմակերպած են Երուսաղէմի մէջ եւ ճառեր խօսած՝ վեր հանելով Լորտին մատուցած ծառայութիւնները հրէական դատին։

Երէկ շաբաթ բոլոր սինակո՞կներու մէջ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ։ Իսկ յուղարկաւորութեան ժամուն սիոնական բոլոր դպրոցներուն մէջ ուսուցիչները իրենց աշակերտներուն խօսեցան Լորտ Պալֆըրի եւ անոր կատարած գործին մասին։

Խորհրդային շինարարութիւն

Միացեալ Նահանգներու Քլիվլէնտ (Օհայօ) քաղաքը հասած են 11 խորհրդային ներկայացուցիչներ՝ պայմանագրութիւն մը կնքելու համար Արթըր Մաք Քի ընկերութեան հետ։ Ծրագրուած է հարաւային Ուրալի մէջ բանալ պողպատի եւ երկաթի մեծ գործարաններ հանքերու շահագործման համար։ Այս ծրագիրը կը նախատեսէ 227 միլիոն տոլարի ծախք։ Պայմանագրութիւնը կնքուած է արդէն։

Տեղական արտանքը Պարսկաստանի մէջ

Թէհրանէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ՝ հետեւելով Թուրքիոյ օրինակին, պարսիկ կառավարութիւնը հրամայած է որ բոլոր պետական պաշտօնեաները պէտք է միայն տեղական կերպաս գնեն՝ իրենց հագուստներուն համար։

Ստալին չէ հրաժարած

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պերլինի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ստալինի հրաժարման մասին Րիկայէն հասած լուրերը շատ լուրջի չեն առնուիր եւ պաշտօնապէս կը հերքուին Մոսկուայի կողմէ։ Լաւագոյն աղբիւրներէ հասած տեղեկութիւններուն նայելով, բոլշեւիկ դիկտատորը հիմա իր դիրքը աւելի զօրացուցած է քան տկարացուցած՝ հրաժարելով իր աղիտաբեր քաղաքականութենէն։

Թուրքիա եւ Նեղուցները

Նեղուցներու յանձնաժողովը վերջացուց իր տեղեկագիրը 1929ի մասին, որմէ կը տեսնուի թէ տարուան ընթացքին մարտանաւերն ու զինուորական օդանաւերը առանց միջադէպի անցած են Նեղուցէն, բացի իտալական 34 օդանաւերէն, որոնց Սեւ ծով թռիչքը շեղում մըն էր Նեղուցներու պայմանագրութեան. այս մասին դիմում եղած է արդէն Ազգերու Դաշնակցութեան։ Տեղեկագրին մէջ կը խօսուի նաեւ ռուս նաւային ուժերու մասին։

Տեղեկագիրը դիտել կուտայ նաեւ որ յանձնաժողովը ո՛չ մէկ որոշում տուած է Իզմիրի եւ Չաթալճայի արգիլեալ գօտիներու խնդրին մասին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԷՅՖԷԼԻ Ռատիօի տնօրէնութիւնը գնահատած ըլլալով Ա. Պարթեւեանի Նոր Երգերը, վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8էն 8.30 Օր. Պիւլպիւլեան պիտի երգէ հետեւեալ կտորները.— Ես որ մեռնիմ, Սիրերգ, Օրօր, Աշուղական եւ Տէր ողորմիա։ (Վերջին երկուքը իբր առաջին ունկնդրութիւն)։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ մէջ մահուան դատապարտուեցան հինգ Արաբներ, որոնք անցեալ տարուան խռովութեանց ատեն Հրեաներ ջարդած էին։ Արաբական պատուիրակութիւն մը ճամբայ ելաւ դէպի Լոնտոն՝ Պաղեստինի Հրեաներուն պահանջները ներկայացնելու համար։

ՊՐԱՍՈՎԻ (Ռումանիա) շրջանին մէջ հրդեհ մը փճացուց մեծ տարածութեամբ անտառներ, 20 ագարակներ եւ մեծ թիւով արջառ։

ԹՈՒԹԱԿԱԽՏԻ դէպքեր նշմարուած ըլլալով փարիզեան շրջանին մէջ, ոստիկանական տեսուչը արգիլեց թութակներու եւ նոյն ընտանիքի պատկանող թռչուններու հրապարակաւ վաճառումը։ Թութակախտը վարակիչ է։

ՏԻԿ. ՄԱՐԹ ՀԱՆՕ 22 օրէ ի վեր ծոմ կը պահէ։ Առջի օր եօթը հիւանդապահ եւ հինգ հիւանդապահուհի փորձեցին բռնի սնունդ տալ, բայց չյաջողեցան։ Պիտի փորձեն օրը երկու անգամ կերակրել։

ՄԵՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆԻ ՀԵՏ

"ԱՄԲՈՂՋ ՀՈԳԻՈՎՍ ՀԱՅ ԵՄ,,
"ԵԹԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՄ ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԷՄ ԳՐԵՄ, ԻՆԾԻ ԴԷՄ ԳՐԱԾ Կ'ԸԼԼԱՄ,,
ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ, ՈՐ ԱՆԳԼԻԵՐԷՆՈՎ ՍԿՍԱԾ ԷՐ, ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ՀԱՅԵՐԷՆՈՎ

... Հիմա որ «պսակաւոր»ն ու հետեւորդները վերջացուցին իրենց ըսելիքը՝ աջուձախ լղրճելով, առանց իրենց սխալը խոստովանելու քաջութիւնն ունենալու, պարզենք ճշմարտութիւնը, քաղելով բուն աղբիւրէն:

*
**

Նախապէս տրուած ժամադրութեան մը վրայ, «Յառաջ»ի կողմէ կ'երթամ տեսնելու Մայքըլ Արլէնը:

Հայազգի գրագէտը նոյեմբերէն ի վեր կը բնակի Փարիզի մէջ, ուր պիտի մնայ մէկ տարի: Իր բնակարանը — մասնաւոր ապարանք մը — կը գտնուի Փարիզի խաղաղ մէկ փողոցին մէջ, ամէն ժխորէ հեռու: Իղձալ անկիւն մը՝ գրական խաղաղաշխատանքի նուիրուելու համար:

Դռնապանը կը յայտնէ թէ Պ. Արլէն կը սպասէ արդէն: Բակին ծայրը բացուող լայն աստիճաններէն վեր կ'ելլեմ դէպի իր աշխատանքի սենեակը, ուր կ'առաջնորդէ սպասեակ մը: Ընդարձակ սրահին մէջ, որ գեղեցիկ կարասիներով զարդարուած է, հազիւ կրնաս նշմարել երիտասարդ գրագէտը, որ պարտէզին վրայ նայող պատուհանի մը առջեւ թաղուած է թիկնաթոռի մը մէջ եւ գիր կը գրէ:

Տեսնելով «Յառաջ»ի ներկայացուցիչը, կը ձգէ աշխատանքը եւ ժպիտով մը, որ անմիջապէս համակրանք կը ստեղծէ իրեն հանդէպ, կը սկսի խօսակցութիւնը, անգլիերէն լեզուով:

Ժամանակ չեմ կորսնցներ, բուն նիւթին անցնելու համար: Տեղեկութիւններ կ'ուզէ «Յառաջ»ի մասին — ո՛րքան կը կը սպառի, կը շահի՞ թէ կը վնասէ: Գիտէ թէ անիկա ֆրանսահայ ամէնէն կարեւոր եւ շատ սպառած թերթն է: Ուրիշ հայ թերթերու մասին ալ հարցումներ կ'ընէ:

— Գիտէ՞ք թէ, կ'ըսեմ, այս օրերս հայ թերթերը շատ կը խօսին ձեր մէկ վիպակին մասին:

— Այո՛, եղբայրս Ռուբէն պատմեց թէ Պ. Զօպանեան ինծի դէմ յարձակողական յօդուածներ հրատարակած է...

— Ձեր վիպակը բացի Nash's Magazinէն, ուրիշ տեղ ալ հրատարակուա՞ծ է:

— Անշուշտ: Nash's Magazine համառօտելով արտատպած է իմ վերջին գրքիս՝ «The Babes in the Wood»ի առաջին վիպակը՝ «A Naturalised Englishman»ը, վերնագիրն ալ դարձնելով «And I was 21.»

Եւ կը փութայ բերել «The Babes in the Wood» գիրքը՝ Ամերիկա տպուած՝ որուն 56 — 58 էջերուն մէջէն կը կարդայ այն հատուածը, որ կը վերաբերի Հայաստանի եւ Հայերու: Անմիջապէս կը բաղդատեմ զայն «Յառաջ»ի առաջին թարգմանութեան հետ (2 փետրուար) եւ կը տեսնեմ որ բառ առ բառ ճիշդ է: Այսպէս՝

«Խե՛ղճ արարած, դուն չես ուզեր մեռնիլ, այդպէ՞ս է: Աստուած քեզի կեանք տուաւ, եւ դուն դեռ կը պաշտես քու հաւատքդ առ Աստուած, ինչպէս որ պաշտեցիր զայն Պայազիտի եւ Լէնկթիմուրի դէմ: Բայց ան չի սիրեր քեզ, ընդհակառակն: Աստուած զօրաւոր հաւատացող մըն է 20րդ դարու քաղաքական օրէնքներուն եւ 20րդ դարու օրէնքները կ'ուզեն որ դժոխքին բաժին ըլլաս — եւն եւն.:

(կ'արտատպեմ այնպէս ինչպէս ղրկած էր պատահական թղթակիցը, երբ դեռ բնագիրը չունէինք):

Խօսակցութիւնը, որ մինչեւ հոս անգլիերէնով տեղի ունեցած էր, յանկարծ կը դառնայ հայերէնի, մեծ զարմանք պատճառելով ինծի:

— Դժբախտաբար, կ'ըսէ, հայերէն կարդալ եւ գրել չեմ գիտեր, բայց լաւ կը խօսիմ. մօրս եւ եղբօրս հետ միշտ հայերէն կը խօսիմ. եթէ հայկական շրջանակի մէջ գտնուէի, անշուշտ աւելի լաւ պիտի կրնայի արտայայտուիլ մայրենի լեզուովս:

— Ձեզ կը մեղադրեն թէ խնդրոյ առարկայ վիպակին մէջ Հայաստանը «պոռնիկ» անուաներ էք, եւ գահհիկ յարձակումներ կ'ընեն ձեր վրայ:

— Հայաստանը պոռնի՛կ: Ես երբեք այդպէս բան չեմ գրած: Courtesanը «պոռնիկ» չէ, այլ քծնող, «դարպասող», ինչպէս շատ ճիշդ թարգմանած է «Յառաջ»: Եթէ պոռնիկ կամ բոզ ըսել ուզէի, hoare պիտի գրէի: Եւ յետոյ ի՞նչպէս կրնամ Հայաստանի կամ Հայու դէմ նախատական բան գրել, չէ՞ որ ինքզինքս նախատած կ'ըլլամ: Որովհետեւ միշտ ըսած եմ ամէն տեղ ու կը կրկնեմ թէ ես Հայ եմ ամբողջ հոգիովս: Բոլոր վէպերուս մէջ գովեստով խօսած եմ Հայերու մասին: Շարունակ աշխատած եմ Հայը ներկայացնել իբրեւ հերոսական ժողովուրդ մը, որ գիտէ կռուիլ իր ազատութեան համար եւ ոչ թէ ջարդուիլ ստրուկի պէս: Հայ հայրենասէրի ոգին ամէն տեղ երեւան կուգայ գրութիւններուս մէջ: Յետոյ, միշտ կրկնած եմ Հայ ըլլալս եւ գիրքերուս մէջ անգամ գրել կուտամ թէ իսկական անունս է Տիգրան Գույումճեան: Կը ցաւիմ որ գրութեանս ոգին չեն կրցած հասկնալ եւ ինծի վերագրած են այնպիսի բաներ, որոնք միտքէս անգամ չեն անցնիր: 21 տարեկանին կեանքի կռուին մէջ նետուած հայ երիտասարդս ա՛յնքան դառնութիւններ եմ տեսած՝ որ պարզապէս պոռթկում մը ունեցած եմ հայրենիքիս եւ ազգիս ենթարկուած այդ դժբախտ վիճակին համար, տեսակ մը զայրոյթ ճակատագրին դէմ: Ո՛չ մէկ անարգական ակնարկ կամ նկատում ցեղիս հանդէպ: Հակառակը պնդողները կամ անգլիերէն չեն գիտեր և կամ չեն հասկնար իրենց կարդացածը:

Մ'այքըլ Արլէն կը խօսէր այնպիսի անկեղծ շեշտով մը, որ անկարելի է ամենադոյզն տարակոյս մը իսկ ունենալ իր մասին: Խօսակցութեան ընթացքին աւելցուց նաեւ թէ՝ աշխի տարի երբ ամուսնացաւ, յատկապէս հայ քահանայ մը կանչել տուաւ Նիս՝ պսակի համար...

— Քանի՞ գիրք հրատարակած էք մինչեւ հիմա:

— Տասը: Գրականութիւն կ'ընեմ 16 տարիէ ի վեր, հիմա 34 տարեկան եմ:

— Ի՞նչ է ձեր գրականութեան ձգտումը:

— Ես պատմութիւն գրող եմ (story teller): Կը ներկայացնեմ աշխարհի մարդոց կեանքը այնպէս ինչպէս կը տեսնեմ: Ո՛չ մէկ քաղաքական հոսանքի կը պատկանիմ եւ գրականութեանս մէջ երբեք քաղաքականութիւն չեմ ըներ: Կը գրեմ Անգլիացիին, Ֆրանսացիին, Ամերիկացիին, Հունգարին եւայլնին վրայ, առանց նկատի առնելու անոնց քաղաքական հանգամանքը: Պարզ պատմող մըն եմ:

— Ո՞րն է ձեր նախընտրած գիրքը:

— «Կանաչ Գլխարկը»:

— Գիտէ՞ք թէ հայերէնի թարգմանուած է ատիկա:

— Ի՞նչ կ'ըսէք: Հաճելի յայտնութիւն մը կ'ընէք ինծի: Հիմա մօրս ուրախութեան չափ ու սահման չպիտի ըլլայ: Խեղճը ա՛յնքան կը փափաքի կարդալ իմ գործերս, սակայն հայերէնէ զատ ուրիշ լեզու չի գիտեր, իսկ իմ գրքերս ալ եւրոպական բոլոր լեզուներու թարգմանուած են, բայց ոչ հայերէնի: Շատ երախտապարտ կը թողուք՝ եթէ օրինակ մը ղրկէք մօրս համար:

Բօմոնի սրահը կ'առաջնորդէ զիս ու ցոյց կուտայ Ամերիկայէն նոր հասած տասը հատորներ —բոլորն ալ իր գործերը— շքեղ տպագրութեամբ եւ գեղարուեստական միօրինակ կազմով. իր հրատարակիչը ուզած էր գեղեցիկ անակնկալ մը ընել իրեն: Քիչ անդին մատենադարան մը՝ վերէն վար լեցուած իր տասը հատորներու զանազան լեզուներու —ֆրանսերէն, գերմաներէն, հունգարերէն, ռուսերէն եւն— թարգմանութիւններով:

Աշխատութեան սեղանին վրայ դիզուած են ձեռագիրներ: Նոր գիրք մը աւարտելու վրայ է:

— Ի՞նչ է անունը:

— Դեռ չեմ որոշած: Միշտ այսպէս կ'ընեմ. գիրքը վերջացնելէս ետքն է որ անունը կը դնեմ:

— Այդպէս աւելի լաւ է:

Միասին դուրս կ'ելլենք, ընկերակցութեամբ իր ազնուական տիկնոջ: Ու կառքին մէջէն կը բաժնուինք, կրկին տեսնուելու խոստումով:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՐԴԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

ԷՐԷՆԲՈՒՐԳ (Իլիա Գրիգորեւիչ).— Ծնած է 1891ին: Աշխարհաքաղաքացի գրող մը, թերեւս անոր համար որ ծագումով հրեայ է: Երկար ատեն ապրած է արտասահման, մասնաւորաբար Ֆրանսա, ուր բազմաթիւ բարեկամներ ունի գրողներուն մէջ: Այսպէս ամբողջովին պարպուած է տգէտի հպարտութենէն, զոր ունին երկրի գրողները, ուրանալով ամէն արժէք, որ դուրս կ'իյնայ իրենց գիւղէն: Կրած է բազմաթիւ ազդեցութիւններ երկրէն ու արտասահմանէն, Ժամի, Ափոլլինէրի, Պէլիի: Այս պատճառաւ քանի մը անգամ փոխած է գրելու եղանակը: Բայց եւ այնպէս, իմացականութիւնը կը մնայ նոյնը, եթէ ոճը ձեւափոխուած է: Էրէնբուրգ կրնար դառնալ արտակարգ հրապարակագիր մը, որովհետեւ իր ամէնէն մեծ ուժը կը յայտնուի սրամտութեան մը մէջ, որ կը խածնէ ու կ'այրէ: Հեղինակն է բազմաթիւ վէպերու, կէս-երգիծական, կէս-տարբնական, որոնց մէջ Ժուլիօ Ժուրէնիտօն ամէնէն յաջողն է: Ան կը ներկայացնէ յետպատերազմեան Եւրոպան, ծաղրելով ու հեգնելով ամէն բան և ամէն ոք, նոյնիսկ ինքզինք, իր մէջ կրելով տիեզերական քանդումի մը մանրէն: Էրէնբուրգ ոչ մէկ կապ ցոյց կուտայ ռուս գրողներուն հետ: Աւելի այդ կապը կը տեսնուի օտար արձակագիրներու հետ (Մաք Օրլան, Պլէզ Սանտրար, Ափոլլինէր) թաքունխնամութեան մը մէջ: Բայց եւ այնպէս, հակառակ իր աշխարհաքաղաքացիութեան, կը մնայ ռուս: Հեգնոտ իր ձայնին մէջ կը յայտնուի ողբերգական շեշտ մը, (նոյնիսկ երբ կը հեգնէ իր անձը): Ատիկա աւելի զգալի կը դառնայ, երբ դուք զայն բաղդատէք ֆրանսացի աշխարհաքաղաքացի գրողի մը հետ, օրինակ Փօլ Մորանին, որ Եւրոպացի է ինչպէս Վոլթէրը: Էրէնբուրգ ամէն երեկոյ նստած է Մոնփառնասի Café du Dômeին մէջ, ուր կը գրէ իր գործերը, ձեռքին տակ միշտ երկու ինքնահոս գրիչ: Յաճախ կը գրէ Les Nouvelles Littérairesի մէջ:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Ժուլիէօ Ժուրէնիտօ (1921), ֆրանսերէնի թարգմանուած, Նիկոլա Կուրբովի կեանքն ու վախճանը (1922), «Ծխամորճեր» (1923), Թրըսթ Տ. Է. (1923), Ժան Նէյի սէրը (1924), 1925 տարուան ամառը (1926), եւայլն:

ԲԱԲԷԼ (Իսակ Էմմանուէլովիչ).— Ծնած է 1894ին: Բնիկ Օտեսացի: Հրեայ: Գրական առաջին ազդեցութիւնը կրած է ֆրանսացի ուսուցիչէն: Այսպէս ֆրանսերէն գրած է առաջին անգամ: Յետոյ կ'երթայ Պետերսբուրգ: Գորկի կը գնահատէ զինք: Բայց երիտասարդ գրողը, դժգոհ, կը ձգէ գրականութիւնը եւ կը փարի կեանքին: 1917-1924 զինուոր, օրաթերթերու լրաբեր, Չեկայի պաշտօնեայ, եւայլն: Դարձեալ կը սկսի գրել: Այլեւս կը գրէ կարճ եւ յստակ: Ամէն բառ ունի իր արժէքը եւ գոյութեան իրաւունքը: Բաբէլ օրուան կեանքը կը վերածէ տեսակ մը Ոդիսականի: Անթարգմանելի է, մանաւանդ անոր համար, որ իր գործածած բացատրութիւնները շատ ինքնատիպ են: Յաճախ լեցուն են հայհոյութիւններով: Բաբէլ կը կարծէ թէ երբեք չպիտի գրէ աւելի քան 4 կամ 5 հատոր. մինչեւ այժմ գրած է մօտ 2 հատոր: Որքան ալ քիչ, անոնք շատ ծանր պիտի կշռեն ռուս արդի գրականութեան նժարին մէջ:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Նորավէպեր, կարմիր հեծելազօրքը (1927): Ֆրանսերէնի թարգմանուած է այս վերջինը:

ՇԱՀԻՆԵԱՆ (Մարգարիտա Սերգէեւնա).— Ծնած է 1888ին: Բանաստեղծ, քննադատ, արձակագիր: Կը գրէ 1905էն ի վեր, Ճիմ Դոլար ծածկանունով: Նիք Քարթըրեան եւ Նաթ Փինքըրթընեան ձեւով վէպեր, յեղափոխութենէն առաջ: Այսպէս դարձած է կարմիր Շէրլոք Հոլմսը: Ժողովրդական համբաւի տիրացած: Ոստիկանական շարժանկարի ձեւով կենդանի վէպեր:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Մէսմէնդ կամ Եանքին Պետրոգրադի մէջ (1924), Ճիմ Դոլար:

ԲՈՒԼԳԱԿՈՎ (Միխայիլ Աֆանասիէվիչ).— Ծնած է 1891ին: 1916ին աւարտեց բժշկական վարժարանը: Քիէվէն, ուր ծնած եւ ստացած է իր ուսումը, գնաց բնակիլ Մոսկուա: Անօթի: Լրաբեր թերթերու մէջ, հազիւ կը ճարէ օրապահիկը: Կը սկսի վէպեր գրել: Իր մէկ թատերգութիւնը, Տուրբինի օրերը, խաղացին Մոսկուայի Գեղարուեստական Թատրոնին մէջ: Մեծ յաջողութիւն: Բուլգակով այլազան եւ դիւրեկան տաղանդ մը ունի: Ոճը թոյլ է, սակայն իր նիւթերը հետաքրքրական են: Սադայէլականքին մէջ, կատարեալ ծաղրասիրութեամբ մը, կ'ուսումնասիրէ ռուս արդիական կեանքը Հօֆմանեան ձեւով մը: Սպիտակ պահակազօրքին մէջ, կը նկարագրէ Ուկրայինան՝ պատերազմի ընթացքին, մակերեսային եւ կարճ տպաւորութիւններով: Առանց ուրիշին հետեւած ըլլալու, Բուլգակով զուրկ է ինքնատպութենէ: Հաճոյքը, որ կը պատճառէ իր գործերուն ընթերցումը, կը սպառի վերջին էջին հետ:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Սադայէլականք (1925), Սպիտակ պահակազօրքը (1926) եւայլն:

ՇԿԼՈՎՍԿԻ (Վիկտոր Բորիսովիչ).— Քննադատ, պետը ձեւապաշտ դպրոցին: Մէկը այն գրողներէն, որոնք ամենամեծ ազդեցութիւնը ձգած են ռուս երիտասարդ գրականութեան զարգացման վրայ: Ճարտասան խօսող: Կրնար լաւ հրապարակագիր մը ըլլալ: Եղած է Կալիցիոյ եւ Պարսկաստանի բանակներուն գործավարը: Զօրավար Սկորոպադսկիի ինքնաշարժին վարիչը: Հեղինակ բազմաթիւ շարժանկարի խաղերու: Գրած է նաեւ ուսումնասիրութիւններ ոճի և արդի գրողներու մասին: Յիշատակներ,— ամէնէն աւելի կենդանի— ռուս յեղափոխութեան մասին.— Զգայավարիկ ճամբորդութիւնը, եւ նամակագրական վէպ մը Զօօ: Մարդ մը, զոր պէտք է պահել խաղաղ անկիւն մը, այլապէս կը պայթեցնէ ուժանակի պէս:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Զգայավարիկ ճամբորդութիւնը (1921), ֆրանսերէնի թարգմանուած: Զօօ (1922): (2)

ԶՕՐ. ՓԱՐԱՍՔԵՎՈՓՈՒԼՕ, հելլէն բանակի նախկին վերին հրամանատարը Ծերակոյտի նախագահ ընտրուեցաւ:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ մէջ հանդիսաւոր աղօթքներ եղան Ռուսիոյ քրիստոնեաներուն համար նոյնինքն Պապին կողմէ: 8000 հոգի ներկայ էին:

ԴԱՇՏԻ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍ

Իրիկուան մէջ լուսածրար՝ կ'իջնէ տարտամը գիշերին,
Ջուրերուն վրայ նայեադներու կը սահի պարն հողմավար,
Քաղցրութիւն մը մուշկի, թեթեւ սարսուռ մ'իրիկնային
Կը սողոսկի գոյներուն մէջ, ու կը մեռնի սարերն ի վար:

Ոսկեծրար արտերուն մէջ, կ'երգեն մըշակնե՛րը գինով,
Գոռ ձայնն անոնց կը գալարի, կը ծփծփայ ու կ'իջնէ,
Ճամբուն վրայ միշտ կը սպասեն անու՛շ հարսերն խոր հեշտանք,
Ու մութին տակ, սենեակիս մէջ, մեծ մամիկըս կ'աղօթէ:

Օ՛, հայրենի դաշտերուն մէջ կովերը՝ տե՛ս, կ'որոճան
Վերջալոյսը կը բեկբեկի, իր սարսուռով ու կ'իյնայ վար,
Քըքուժ մ'անուշ կը տարածուի սա խոտերուն ծոցն հուռ
Քնքուշ հով մը կը սուլէ, հասկերուն մէջ լուսապար:

Տե՛ս, հնձուած արտերուն մէջ գառներուն հոտն ըսպիտակ
Ջինջ ծաղիկ,— որ կը շարժին, կը ցատկռտեն ու կ'իյնան:
Եւ ստուերներն համբոյրի պէս կը նուաղին, կ'երկարին,
Անդորրին մէջ երանգածուփ, ձայներուն մէջ գիշերական:

Իրիկուան հետ, լուսածրար, կ'իջնէ տարտա՛մը գիշերին,
Ու կը լսուի հեռուներէն շնչատ դողանջը զանգերուն,
Գորտերն անվերջ կը կրկռան եւ արտասուող երգն առու
Խոտերուն մէջ յուռ կը հատնի, լուսաբոյրով ակաղձուն:

Պ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄԵՌՆԻ՞

Հինէն ի վեր պայքար մը կայ գրական սեռերու միջեւ: Այդ պայքարը ընդհանրապէս ձեւի մասին է:

Արդէն գրականութեան մէջ ամէն յեղաշրջում կը վերաբերի ձեւի վերանորոգութեան: Առէք շարժանկարը. ան աչքի արուեստ մըն էր: Այժմ կը փորձուի ստեղծել խօսուն շարժանկար, բուրասփիւռ շարժանկար: Այսինքն շարժանկարը ձեւի յեղաշրջում մը կը կատարէ, համաձայն զգայարանքներուն պահանջին: Գրական արուեստին մէջ ես ձեւի նոյն պայքարն է, որ կը շարունակուի,— երբեմն կը սաստկանայ, ինչպէս այսօր: Պառէս կատաղի հակառակորդ մըն էր թատրոնին, զոր կը նկատէր գրականութենէն դուրս (hors la littérature): Ժաք Պուլանժէ ևս թշնամի մըն է վէպին, որուն կը պլանայ տեղ տալ գրականութեան մէջ: Կայ նաեւ տարօրինակ պայքար մը բանաստեղծութեան դէմ: (Անմիջապէս ըսեմ թէ բանաստեղծութիւն բառին տակ պէտք է հասկնալ, ինչպէս հին ատեն, միայն ոտանաւոր եւ չափածոյ արուեստ): Այս պայքարը եւս հին է:

Եղաւ ատեն մը, երբ Հռոմայեցիները, ոտանաւորին դէմ յայտնի արհամարհանքով մը, կ'ըսէին թէ արձակն է միայն, որ իբրեւ տեւական գործիք, կը թալէ մարդոց գաղափարներն ու յուզումները, ժամանակին մէջէն: Արդարեւ, կ'ըսեն նորերը, Տանթէի հանճարը պիտի պսպղայ ոչ միայն իբրեւ բանաստեղծ, այլ աւելի իբրեւ ստեղծիչը իտալական արձակին: Բայց չափազանց յատկանշական է այն պայքարը, որ այժմ կը կատարուի բանաստեղծութեան եւ վէպին միջեւ:

1920ին ֆրանսացի բանաստեղծ մը, Էրնէսթ Փրէվօ, ահազանգ հնչեցուց, որովհետեւ, կ'ըսէր, «բանաստեղծութիւնը վտանգի մէջ է»: Le Gaulois թերթին տուաւ երկար յօդուած մը, ուր կը քննէր ու կը քրքրէր բանաստեղծութեան պարտութեան պատճառները: La Revue des Poètes պարբերականը եւս ձայնակցեցաւ Փրէվոյի, ոչ թէ պաշտպանելու համար Փրէվօն՝ իր բարեկամը կամ աշխատակիցը, այլ պարզապէս յարձակելու համար Փարիզի Արուեստի կաճառին վրայ, որ, տեսակ մը մեղսակցութեամբ, խորթ աչքով կը նայի բանաստեղծութեան վրայ: La Muse Française պարբերականը սկսաւ վիճակագրութիւն մը պատրաստել՝ ցոյց տալու համար այդ «վտանգ»ին ատրճան
Ահա այդ վիճակագ
թիւնը.—

Լոյս ոտանաւոր տեսած են

1875ին	680
1913 »	457
1922 »	395
1923 »	286
1924 »	358

Le Radeau ամսագրին 1925ին, Ժաք Քալմի կու
նաստեղծութեան մարմն
վրայ, եւ կը հայհոյէր
«Ո՛վ չէ գրած իր վէ
(petit ro-roman). Կեղծ գի
թիւն, յանձնապաստան հօ
նութիւն, գձուձ
ճառեւ մարդոց դիտողութ
գումարը»: Aujourd'hui
պարբերականին մէջ Մօրիս
թան ոտանաւորով մը կ'
թէ «այլեւս ոտանաւոր գր
ժամանակը անցած է, որովհ
ոտանաւորը յօրանջել կուտ
ինչո՞ւ:

Եւ դեռ շատեր կան, որ
յարձակումներ կը կատարե
նաւորին դէմ: Օրաթերթ
մէջ իսկ պզտրիկ քննադ
թիւններ, սուր բառերով:
կարճ եւ ամփոփ, ես տուի
կերը այդ վէճին, որ կը փ
գրական արուեստին տաճար
սէն: Եւ այդ վէճը ցոյց կ
որ բանաստեղծութիւնը հ
տէ կը մեռնի: Չափածոյ գր
նութիւնը հոգեվարքի մէ
պատճա՞ռ:

Որովհետեւ, ուրիշ
պատճառէ աւելի — այդ
ճառները շատ են —զգայ
ները մեծ դեր կը խաղան
ւորը ականջի գիւտ մըն է:
այսօր ոչ ոք ականջով կը կ
ընթերցումը այլեւս մեն
մը չէ, ամէն մարդ ալ գի
թիւնն ունի կարդալու,— գ
ծելու իր աչքը եւ ոչ թէ ա
Աչքն է, որ կը ժողվէ բ
Այնպէս որ ոտանաւորը ստ
տեղի կուտայ: Արձակը
կը գոհացնէ բանաստեղծութ
ծարաւը: Ու վէպը եւս
հրապոյրներ ունի, պա
համար իր յաղթանակը:

Մեր մէջ չկան այդ վէճ
եւ, սարսափելի ողբու
մը, Հայաստանի մէջ թէ գ
մարդիկ կան, որ ոտանաւոր
ստորագրեն հին ձեւով, հ
նակով: Եւ մեր գրողները «գր
արուեստին տաճարէն ներս կը
նեն անհամարձակ քայլեր
միշտ տրցակ մը ոտանաւոր

Ուրիշ առիթով մը պիտի
կայացնեմ նաեւ այն վէճեր
րոնք կը փոթորկեն վէպը
ուած են վէպին մէջ: Այն
պիտի ըսեմ նաեւ թէ ո՞ր
պիտի տանի յաղթանակը:

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՐՕՏ Է ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԵԱՆ„

(ԿՈՉ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ)

ՃՄԲ.— Ինչպէս յիշած էինք, երէկ, խմբագրականով, Հալէպի ...ամատարութենէն ստացած ենք նոր կոչ մը: կը հրատարակենք ...նութեամբ.—

Հայրենակիցնե՛ր,

...ընցեալ տարի ճիշդ այս օ... ...ուն էր Տիգրանակերտի շրջա... ...նրէն Պըշէրիի եւ Ռաշկոտանի ...ախօս Հայերը, շուրջ 150 ...ընտանիք, Թրքական անհան... ...ումբից վարչաձեւերուն այլեւս ...կալու անկարող, հետզհետէ ...անցին Սուրիա եւ ապաստա... ...ցան Հասիչէ, Գամըշլը, Ամուտա ...գարամանիյէի շրջանները:

Այս եկուորները Թրքական ...կամ կողոպուտներուն են... ...թարկուած հողագործներ էին, ...թշուառ եւ վազուած ապրուստովը ...ռահոգ: Հալէպի Ազգ. Մար... ...միններըսահմանափակ միջոցնե... ...ով միայն հետաքրքրուեցան ...այս դժբախտներով: Գաղթը շու... ...ով ուր հանգամանք ստացաւ, ...պարբերդի եւ Տիգրանակերտի ...շրջաններէն ալ նոր կարաւաններ ...հասան Հալէպ: 929 դեկտեմբերի ...վերջը գաղթողներու ընդհանուր ...թիւը 3500ի հասած էր, որոնց մեծ ...մասը օրական հացի կարօտ:

Գաղթականներու օգնութեան ...գործին համապատասխան միջոց... ...ներ ձեռք առնելու համար Ն. Ս. ...Օծութիւն վեհ. Կաթողիկոսին նա... ...խաձեռնութեամբ ու հովանաւո... ...րութեան տակ 19 դեկտ. 929ին ...կազմուեցաւ Գաղթ. Խնամատա... ...րութեան կեդրոնական Մարմինը, ...իր կարգին ընտրեց օժանդակ ...յանձնախումբ մը եւ գործի լծուե... ...ցաւ իսկոյն:

Յաջորդաբար կրկին պատուի... ...րակութիւններ ղրկուեցան Հասիչէ ...եւ Գամըշլիի շրջանները, ուր ...թշուառութիւնը առաւելապէս ...զգալի եղած էր եւ ծայր տուող հի... ...ւանդութիւններէն բազմաթիւ ե... ...րախաներ կը մեռնէին. այս ...պատուիրակութեան հետ էին քա... ...հանայ, բժիշկ եւ հողագէտ ո... ...րոնց գործը պիտի ըլլար տեղւոյն ...վրայ ուսումնասիրել գաղթակա... ...նաց կարիքները, զանոնք տեղա... ...ւորելու եւ հողին կապելու կարե... ...լիութիւնները, հոգալ կրօնական ...պէտքերը եւ ձեռնարկել հիւան... ...դութեանց դէմ պատուաստի ու ...դարմանումներու:

Հալէպի մէջ, վարձուեցաւ ըն... ...դարձակ շէնք մը եւ հոն փոխա... ...դրուեցան մաս մը գաղթական... ...ներ. հացուստի բաշխում կա... ...տարուեցաւ գրեթէ բոլոր նորեկ... ...ներուն, իսկ շուրջ 300 կարօտեալ...ներու ապուր կը բաշխուի ամէն օր:

Գամըշլը եւ Հասիչէ մեկնող պատուիրակութեանց տեղեկագրե... րը, որոնց պատճէնները օրին ղրկուած էին պատկան մարմին... ներուն, ստիպողաբար գաղթական...ները տեղաւորելու եւ անոնց լծկան հայթայթելով հողին կապելու պէտքը կը շեշտէին:

Շաբաթ մը առաջ Ցանձնախումբ մը ճամբայ ելաւ, իր հետ վերցնելով հողագործի պիտոյքներ մօտ օրէն խումն ու աբորը հայ գեղջուկին անբաժան ընկերները պիտի ըլլան:

Հայրենակիցնե՛ր, մեր յաջողութիւնը կապուած է լայն զոհողութիւններու հետ: Ցարդ ընդհ. գաղթողներու թիւը հասած է 3800ի եւ ստոյգ է որ ձմրան օրերը անցնելուն նոր գաղթականներ ալ պիտի հասնին, շուրջ 6 700 ընտանիք:

Թուրքիոյ մէջ մնացած մեր ազգակիցներու կացութեան մասին առնուած տեղեկութիւններէն կ'եզրակացուի, որ եկողները իսկապէս ազատագրեալներ են եւ ցանկալի է որ մնացողներն ալ օր առաջ հասնին: Այլեւս ճշմարտութիւն մըն է, որ բոլոր գաղթողները ո եւ է ձեւի տակ հալածուած եւ կողոպտուածներ են, քիչեր մէկ երկու ամսուան ապրուստ ունին, նոյնպէս եւ քիչեր հոս կը գտնեն իրենց ազգականները, որով բացարձակ մեծամասնութիւնը կարօտ է հանրային աջակցութեան:

Նկատի ունենալով ամենուրեք հայ ժողովուրդի ցոյց տուած գուրգուրանքը իր դժբախտ եղբայրներուն հանդէպ, ինքնաբերաբար կազմուած նպաստահաւաք մարմիններու ցոյց տուած դրական աշխատանքները, նոյնպէս եւ մամուլին ի յայտ բերած գնահատելի աջակցութիւնը, մենք մեծ հաւատքով կը ձեռնարկենք մեր գործին, կը սկսինք պզտիկ ծաւալով եւ որ կ'ընդլայնենք ա՛յն չափով որ հայ ժողովուրդը նիւթական միջոցներ կը տրամադրէ մեզի:

Հոս, պարտք կը համարենք երախտագիտութեամբ յիշել Սուրիական կառավարութեան եւ ժողովուրդին մանաւանդ հոգատար զգեստութեան, որոնք եթէ ոչ նիւթապէս բայց բարոյական աջակցութիւն կ'ընծայեն գաղթականներու հաստատման համար, որոնք Սուրիոյ վրայ ո՛չ թէ բեռ մը, այլ անոր տնտեսութիւնը զարգացնող զօրաւոր ազդակներ պիտի ըլլան:

Արդ, գործը արդէն սկսուած է:

Ցանուն մեր հարազատներու բարօրութեան, կո՛չ կ'ընենք ընդհ. Հայութեան, Նպաստահաւաք մարմիններուն եւ բոլոր հայ թերթերուն, որ փութան կրկնապատկել իրենց օգնութեան գործը՝ տրամադրելով իրենց համեստ լուման իսկ:

Գաղթականաց կեդրոնական խնամատարութեան նախագահ՝ Ն. Վեհ. Սահակ Բ. Կթղկ. Կիլիկիոյ, Անդամներ.— Բժշկապետ Ա. Ալթունեան՝ Ա. ատենապետ, Հ. Գաբրիէլ Ծ. Վ. Գասպարեան՝ Բ. ատենապետ, Բժիշկ Յ. Տէր Ղազարեան՝ Ատենադպիր, Ա. Մազլումեան՝ գանձապահ, Գ. Ազիրեան՝ Հաշուեքննիչ:

Յ. Գ.— Թղթակցութիւնք Ա. Ատենապետի անունով, հասցէ՝ Dr. A. Altounyan, B. P. No. 10, Alep. Դրամական առաքումներ գանձապահին անունով, A. Mazloumian, B. P. No. 130, Alep.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԵՒ ՆՈՐԵՐԸ

Շահան Շահնուրի վէպը, Նահանջը առանց երգի, իբրեւ թերթօն Յառաջի մէջ երեւնալէ յետոյ, տպուեցաւ նաեւ գիրքի ձեւով: Շ. Նարդունի խանդավառութեամբ ողջունեց զայն գրագատականով մը, այստեղ: Յետոյ Վ. Թէքէեան գնահատանքի խօսքեր ուղղեց երիտասարդ վիպագրին: Ա. Ահարոնեան եւս, — անիկա, քիչերու նման՝ վերապահութիւն չի դներ իր այն համակրանքին մէջ, զոր ցոյց կուտայ նորերուն,— նամակ մը ուղղած է Շահնուրին: Կ'արտատպենք այդ նամակը, ոչ միայն իբրեւ փաստ գործին արժէքին, այլ նաեւ իբրեւ վկայութիւն արտասահմանի ծաղկափառ ու փթթինտզարդ գրականութեան: Եւ իբրեւ ողջոյնի խօսք արժէքաւոր երէցներէն արժէքաւոր կրտսերներուն.—

— «Այս տողերն ուշացան. յուսամ ներողամիտ լինիք. չուզեցի գրել առանց աւարտելու ձեր գեղեցիկ գործի ընթերցումը. գիտէք սակայն, որ աչքերիս տկարութիւնը դժուարին է դար ձնում երկարաշունչ ընթերցումը:

Ուրախ եմ ասել, որ ոչ միայն արուեստի, հապա եւ հասարակական ու ազգային տեսակէտներով ձեր երկը զգայացունց երեւոյթ է մեր այս տրտում, անշող ու անհոգի օրերն են խտացած ձեր երկի մէջ. անցած ահաւոր պատերազմի երեսից ծուատուած ու խոշտանգուած երիտասարդ խղճմտանքների ու հոգիների հեկեկոցն է այս:

Ձեր մատը վէրքի վրայ դրիք անգթօրէն ու ես ուրախ եմ մորմոքին, որպէսզի «դուրը յետեւ չգոցուի», վասնզի «յուսով ապրելը» անմահութեան մի կտորն է. սոսկական «ապրելը» — մահ:

Երիտասարդ ցասում է այս երկը, ուր վայրագօրէն ճգնում են իրար զօդել մեր ցեղի խորունկ ցաւն ու վերելքի ջլապինդ ծիգը:

Շարունակեցէք. ողջունում եմ ձերնուրբ ու կորովի տաղանդը, եւ ի բոլոր սրտէ յաջողութիւն եմ մաղթում ձեզ:»

ՀԱՅՀՈՅՈՒԹԻՒՆԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ուսումնասիրուած չէ թէ հայհոյութիւնը հոգեբանական ի՞նչ արժէք ունի կամ իմաստ: Ժողովուրդը շարունակ կը շինէ հայհոյութեան նոր ձեւեր: Գիւղերու մէջ մարդիկ կան, որ նշանաւոր հանդիսացած են իբրեւ հեղինակ գեղեցիկ հայհոյութիւններու:

Հայհոյութիւնը տեսակ մը երդում է: Կամ երդումը տեսակ մը հայհոյութիւն է: Ահա թէ ինչո՛ւ Աստուածաշունչը կը պատուիրէ երդում չընել: «Ամօթ է հայհոյել», կ'ըսէ բարոյական մը, որովհետեւ ամէն հայհոյութիւն կապուած է սեռային փափաքի մը արտայայտութեան: Բայց բոլոր այս կէտերը կը հաստատուին դարձեալ Աստուածաշունչով: Հին ատեն երդում ընելու համար սովորութիւն էր ձեռքերը դնել «ամօթոյք»ին վրայ: Աբրահամ, կը պատմէ Աստուածաշունչը (Գիրք Ծննդոց, Գլ. ԻԴ. 2), ըսաւ իր ծառային.— «Դիր զձեռն քո ընդ երանօք իմովք, եւ երդմնեցուցից զքեզ ի Տէր»: Եւ ծառան ձեռքերը դնելով Աբրահամի ամորձիքներուն վրայ, երդում ըրաւ ու գնաց: Վերջապէս Պապը ընտրելու ատեն կարդինալները սովորութիւն ունէին ձեռքով շօշափել սեռը, վկայելու համար թէ ընտրեալը այր է (կիներուն արգիլուած է պապ ընտրուիլ): Եւ ֆրանսերէնի կամ լատիներէնի մէջ երդում, վկայութիւն եւ սեռային (արու) գործարանը կը նոյնանան մէկ բառով:

Բայց «ամօթոյք»ը շատ գործածուած է գրականութեան մէջ: Ձենք յիշեր ցանթէին բառախաղը: Սակայն յիշենք Հ. Արսէն Բագրատունիի մէկ բացատրութիւնը Հայկ դիւցազնին մէջ, ուր արու այծին ամորձիքը կը նմանցնէ տգեղագոյն Վախթանգին ականջին բլթակը: Զօլա եւս մեծ հայհոյաբան մըն էր: Ինչպէս ռուս նոր գրող Բաբէլ:

Հիմա աւելի համարձակ են գրողները: Եւ գեղեցիկ կը գտնեն յիշել իրենց հերոսներուն հայհոյութիւնները,— կծու, այրող ու կարճ խօսքեր: Այո՛, հայհոյութիւնը գրականութենէն ներս մտաւ, շնորհիւ այն քաղաքակրթութեան, որ այլեւս տուն չի ճանչնար, այլ միայն փողոց:

Հայաստանէն, Ալազանն է, պրոլետ գրող,որ առատօրէնգործածած է հայհոյութիւնը վէպի մէջ (ճանապարհին): Ա. Տէր-տէրեան խօսելով հայհոյութեան մասին, զոր կը գործածէ Ալազան, կը գրէ (Նոր Ուղի, թիւ 6, էջ 145).

— «Անպայման հին կեանքի մնացորդ է բանուորներից ոմանց հայհոյանքներով լեցուն վէճը: Եւ բնորոշն այն է, որ այդ հայհոյանքը եւս զերծ չէ մետաֆիզիկայից: Ամառուայ շոգին բանուորն աշխատում է. ճանճերը հանգիստ չեն տալիս. Նա բարկանում է եւ հայհոյում.

— ճանճերն էլ հոգի են հանում, Թո՛ւհ, ձեր ստեղծողի էլ...

Շատ հայհոյանքների մէջ երեւում են ո՛չ միայն գիւղացու կեանքի պատկերները, աւելի շուտ՝ մտապատկերները, այլ եւ իսկական գիւղացու ամօթխածութիւնը, որ հայհոյանքը կիսատ է թողնում ամաչելով.

— Հեռւի լսողաց, հո՛ւ, ես նրա...»:

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ

Հռոմի մէջ նոր բացուած ցուցահանդէսին մասնակցած է հայ նկարիչ Ժիրայր Օրագեան:Թրիպունա օրաթերթին մէջ, գեղարուեստական քննադատ եւ ծերակուտական Օփփի վեր առնելով երիտասարդ արուեստագէտներու պրպտումի եւ նուաճման ճիգերն ու ձեռք բերած արդիւնքները, գնահատական տողեր կը նուիրէ անոնց տաղանդին եւ արժէքին մասին. եւ կը թուէ քանի մը անուններ հարիւրաւորներու մէջէն, «ամէնէնն շնաւորներէն»,որոնցկարգին՝ մեր ազգակիցը: Անոր ներկայացուցած գործերն են «Պատուհանը,եւ«Աղջկանմը գլուխը» որոնք նուրբ եւ խորազգած արուեստի մը դրոշմը կը կրեն:

***Փարիզի անկախներու 41րդ նկարչական ցուցահանդէսին, որ տեղի ունեցաւ վերջերս, մասնակցեցան հետեւեալ հայ նկարիչները.— Զարեհ Գալֆայեան, Հ. Կիւլպէնկեան, Ռաֆ. Շիշմանեան, Հր. Ալեանաք, Գ. Զուլումեան, Օր. Վ. Թամիրեան:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐԸ

Պ. Մ. Մաքսուտեան վերջացուցած ըլլալով L'appel de la Chair մունջ ֆիլմը, սկսած է վերջերս մեծ դեր մը խաղալ խօսունշարժանկարիմը մէջ՝ Le Défenseur անուն: Կասկած չկայ որ Մաքսուտեան պիտի ունենայ խօսուն շարժանկարի մէջ նոյնքան յաջողութիւն որքան ունեցած է մինչեւ հիմա մունջի մէջ, որովհետեւ իր ձայնը շատ հաճելի է եւ լաւ մարզուած: Երկար տարիներ խաղացած ըլլալով Սառա Պէռնարի խումբին մէջ, անիկա իւրացուցած է գեղեցիկ եւ բնական խաղի հետ նաեւ գեղեցիկ առոգանութիւն: Մեծ դերասան է եւ շատ սիրուած ֆրանսացիներէն:

Պերլինի մէջ մեծ յաջողութիւն կը գտնէ «Ուֆա» ընկերութեան վերջին ֆիլմը՝ Le Diable blanc, որուն մէջ կարեւոր դեր ունի Պ. Ա. Շահխաթունի: Նիւթը առնուած է Տոլստոյի «Հաճի Մուրատ» պատմուածքէն: Բեմադիրն է նշանաւոր ռուս Վոլկով: Հաճի Մուրատի դերը կը խաղայ տաղանդաւոր ռուս դերասան Մոժուխին, իսկ Շամիրի դերը՝ Շահխաթունին:

Ֆրանսական մեծ ընկերութիւն մը պայմանաւորուած է Իշխան Բագրատունիի հետ, որպէսզի Յուդայի դերը խաղայ «Յիսուսի կեանքը» ֆիլմին մէջ:

Վ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի առաջին խումբը շարունակելով իր գաւառի այցելութիւնները, այսօր՝ կիրակի 23 մարտ կը մեկնի պելճիքական սահմանագլուխը, Deux-Vireux քաղաքը, մրցելու համար Արտէնի նահանգին ախոյեան խումբին դէմ: Հ. Մ. Մ. նկատի ունենալով հակառակորդ խումբին ուժը, շատ զօրաւոր կազմով պիտի մեկնի եւ յոյս ունի լաւ արդիւնք մը ձեռք ձգել: Արտէնի նահանգը ծանօթ է իր գեղեցիկ անտառներով: Մօտաւորապէս 161 քառ. քիլոմեդր տարածութիւն ունի, որ կը ծածկէ ամբողջ պելճիքական սահմանագլուխը: Հողը կաւոտ ըլլալով երկրագործութիւնը այնքան լաւ չէ, հակառակ ատոր լուրջ աշխատութեամբ յաջողած են հասցնել ցորեն, գետնախնձոր, գարի եւ մանաւանդ խաղող: Բնութիւնը նուիրած է խոշոր մարգագետիններ, ուր կ'արածի Մերինոսի ոչխարը, որուն բուրդը այնքան յարգի է: Կան շատ մը գործարաններ, թուղթի, շաքարի, գրատախտակի, երկաթի եւ պղինձի եւ մանաւանդ ատաղձի:

Deux-Vireux Փարիզէն 297 քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունի: Ժամադրութիւն Հ.Մ.Մ.ի խումբին, այս առաւօտ ժամը 8ին, Sortie Métro Gare de l'Est, շոգեկառքը կը մեկնի ժամը 8.30-ին, կայարանին մէջի ելքին առջեւէն:

Վ. Հ.

ՎՐԻՊԱԿ.— Ուրբաթ օրուան Յառաջի մէջ, «Ստացանք»ի բաժին, «Ս. Զարեհ— պիտի ըլլայ Ս. Զաւարեան, ինչպէս գրքի անունէն ալ կը հասկցուի:

Շաբաթ օրուան թիւին մէջ, Փարիզի Տիկնանց պարահանդէսին առթիւ հաւաքուած գումարը՝ 116,300 Ֆր. (ոչ թէ 116,3000):

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 3 —

Վ. ՃԱՐՈՒԱԾ ԿԻՆԸ

...յիշէի գիշերօթիկի մէկ ...ուհիս որ կ'ըսէր թէ երբ ե... ...մարդ աղջիկ մը այն չէ ..., կը նշմարեն այդ բանը ...վիզի երակներէն, այն աս... ...որ երբ ամէն անգամ ...մէկէն կը կասկածէինք, ա... ...վիզին երակներուն էր որ կը յա... ...մեր նայուածքները, անշուշտ ...բան մը չգտնելով հոն, եւ ...ամ մը գայթակղութիւն ...տահեցաւ, զարմացան որ ...չէր վտանգի ազդանշանը ...ը:

...րոշուեցաւ որ իրար գտնենք ...ղի, Պերթոլինի մէջ: Առաջ ...իտի երթար եւ ընտրէր եր... ...ից սենեակ, յետոյ ես, կեդ... ...ով մը: Պիտի ըսէք որ եր... ...պիտաններէինք, կատարելա... ...րաւունք ունիք: Բայց չէի գիտեր ինչպէս ինքզինքս հոնկէ ազատել եւ չպիտի կարենայի ո... րոշում տալ: Այսպէս էր որ Ժիւլ տեղեկացաւ զինքը խաբելս, ապահովաբար իմանալով անստորագիր նամակէ մը ինձմէ մերժուած իր բարեկամներէն մէկուն կողմէ ղրկուած: Այրերը անհաշուելի սնափառութիւն մը ունին: Ջեն ընդունիր նախապատուութիւններ: Կին մը եթէ ինքզինքին թոյլ տայ այդպիսի բան մը, ուշ կամ կանուխ կը քաւէ իր սխալին հետեւանքները:

Գործը երկար չտեւեց: Ջեմ ուրանար: Հոգեկան վիճակս կը նմանէր այնպիսի մէկուն վիճակին որ կը տեսնէ իր գոյութեան յանկարծ տակնուվրայ ըլլալը, որով հետեւ մէկ հարուածով կորսնցուցած է իր ամբողջ հարստութիւնը, համ կը հասկնայ թէ վարակուած է անողոք հիւանդութեամբ մը եւ կամ իրենները ջախջախուած են ինքնաշարժի մը տակ: Այլեւս բան մը չէի հասկնար, չէի խօսեր, չէի տրամաբաներ, մանաւանդ ինքզինքս չէի պաշտպաներ: Ժիւլ կը տառապէր. խեղճ սիրելի. այնպիսի ցաւ կը պատճառէր ինծի այդ բանը որ պիտի ուզէի երակներս բանալ իր առջեւ ապացուցանելու համար թէ կը սիրէի զինքը տակաւին, թէ միշտ սիրած էի զինքը, եւ թէ երբեք այդքան կատարեալ անձնուիրութեամբ մը սիրած չէի զինքը ինչպէս այժմ:

Մենամարտ մը տեղի ունեցաւ. Ժիւլ որ իր հակառակորդը ամէն գնով սպաննելու ջղաձգութենէն բռնուած էր, թեթեւ խայթուածք մը ստացաւ միսին սուրէն որ հազիւ թէ երեւցեր էր: Անմիջապէս տեղի ունեցաւ մեր օրինաւոր բաժանումը. եւ ամէն բան վերջացաւ:

Մեր տունը փակուած է: Ժիւլ պանդոկ մը կը բնակի, ես կ'ապրիմ պզտիկ յարկաբաժին մը Վիա Նօմենթանոյի խորը, ուր կը ծածկեմ իմ անհուն վիշտս, որովհետեւ կը սիրեմ տակաւին Ժիւլը, եւ միշտ աւելի շատ պիտի սիրեմ զայն: Իմ սէրս պիտի պահէ խղճահարութիւնը անոր գէշութիւն մը ըրած ըլլալուս եւ ձնշող տխրութիւնը անոր համաբուռը կորսնցուցած ըլլալուս:

Երբեմն անդիմադրելի փորձութիւնը կ'ունենամ զայն տեսնելու եւ այն ատեն ժամերով իր անցնելիք փողոցին անկիւնը իրեն կը սպասեմ, անտեսանելի կերպով, կամ սակաշարժի մը մէջ կծկուած իր յաճախած թատրոնին ելքին առջեւ: Կառապանները զիս խենդի մը կամ նախանձոտի մը տեղ պիտի դնեն: Երբ զինքը կը նշմարեմ, կարծես սիրտս կանգ կ'առնէ եւ իր թեւերուն մէջ նետուելու փափաքս այնքան ուժով կ'ըլլայ որ կը փախչիմ չընելու համար զայն:

Առաջուց գիտեմ որ անօգուտ պիտի ըլլայ. կը ճանչնամ Ժիւլը, անողոք է: Իր նկարագրին լրջութիւնը, իր պատուոյ զգացումը, իր կրած վիշտը. որ կը տեւէտակաւին որովհետեւ ծերացած եւ յոգնած երեւոյթ մը ունի, կեանքի իր հասկացողութիւնն իսկ պիտի արգիլեն զինքը ներելու:

Իմացայ որ ամուրիի բնակարան մը ունի եւ հոն գացի, սպասուհիի մը պէս պահելու ինքզինքս զգնապանուհիին քով, տեսնելու համար թէ ինչ ձեւի կիներ կը մտնեն հոն: Նոյնիսկ գիտեցի շրթունքներս արիւնելու ատրճան խածնելով, այնքան կը տառապէի, անոնց երթալ գալը:

Այս բոլոր կիները ինծի կը նմանէին, որովհետեւ Ժիւլ կը պաշտէ իմ տիպարս:

Ինծի կ'ըսէր որ կը միացնեմ գեղեցկութեան բոլոր այն տարրերը որոնք միշտ երազած է կնոջ մօտ: Եւ այն տպաւորութիւնը ունեցայ որ այդ բոլոր կիները կ'առնէ զիս ունենալու փափաքէն մղուած:

Կը հասկնա՞ք կնքամայր, որքան տառապած եմ:

Այսպէս էր որ օր մը, քաջութիւն ունեցայ զոր չեմ գիտեր ով ներշնչեց ինծի, զարնելու այդ դուռը ուրկէ դուրս ելլը տեսեր էի պզտիկ մեքենագրուհիի մը, զոր կը ճանչնայի եւ զոր Ժիւլ ճամբած էր նախանձոտութեան պատճառով, քանի որ կ'ըսէր թէ ինծի կը նմանի:

Ժիւլ եկաւ բանալու առանց պզտիկ կասկած մը ունենալու, անանկ մէկու մը երեւոյթով որ կը սպասէ թաշկինակը կամ ձեռնոցը մոռցող մէկուն:

(Շար.) ԵՍԹԵՐ ԼՈՄՊԱՐՏՕ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՀԱՒԱԲՈՅԾՆԵՐՈՒՆ

եթէ կը փափաքիք որ ձեր հաւերը առատ աճեն, շուտ մեծնան, շուտ պարարտանան, չհիւանդանան, անօգուտ է հին մեթոտներու հետեւիլ:

Համեստ դրամագլխով գոհացուցիչ շահ մը ապահովելու համար փութացէք կարդալ գիւղատնտես Օ. Շէքիտճեանի պատկերազարդ «ՀԱՒԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ» գիրքը: Գին՝ 25 ֆրանք. դիմել՝ հեղինակին 18, Villa des Roses, Bois-Colombes (Seine), Պալենց գրատուն կամ Գեւոնեանի՝ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

մեծաքանակ գնողին գոհացուցիչ զեղչ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՄԱՐՏ
1930

25 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1220

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԲԱՆԸ ԻՆՁՈ՛ՒՄՆ Է"

Այսպէս, ուրեմն, բոլորովին ճիշդ էր «Յառաջ»ի առաջին հրատարակութիւնը, Մայքըլ Արլէնի չարաբաստիկ վիպակի մասին, թարգմանուած անոր վերջին գործէն։ Եւ ճիշդ՝ մեր տեսակէտը։

Սպասելով որ, ակռապլիկ համայնագիտութեան խաչակիր ասպետը, Արշակ Չօպանեան, հրապարակաւ փրկէ իր պատիւը, փորձենք ամփոփ վերլուծում մը։

Ո՛վ որ անգլերէն գիտէ եւ քիչ շատ գրական խառնուածք ունի, ուրիշ բան չպիտի գտնէ այդ վիպակին մէջ, եթէ ոչ հազիւ քսանըմէկ տարեկան օտար, անապաւէն, նոր բառով՝ «հայմաթլոս» երիտասարդի մը մաքառումը՝ բրիտանական պողոտաներուն վրայ։ Իր ճամբան շինելու, բոլոր խոչընդոտները ճանկռտելով հասնելու իր նպատակին։

Թէեւ անգլեւսաքսոն խրոխտ աղջկան մը հետ է կապուած պատմութիւնը։ Սակայն, այդ իսկ չապացուցաներ թէ պարզ տարփանքի պատմութիւն է— ինչպէս գրեցին։ Ընդհակառակն, կը թուի թէ Փրիսիլլան իսկ խորհրդանշան մըն է, քանի որ մօքի, խառնուածքի գերազանցութեան պայքար մը կը մղուի սկիզբէն մինչեւ վերջը։ Երիտասարդը չուզեր վհատիլ, ընկրկիլ իր խոյանքին մէջ, հակառակ բոլոր ձախողանքներուն։ Եւ չուզեր շեղիլ իր առաջադրած ասպարէզէն, հակառակ աջէն և ձախէն արձակուած հեգնութիւններուն։

— « Երբ երիտասարդ ենք, խիստ բազմաթիւ են մեզ սպասող ծուղակները, եւ կարելի չէ բոլորէն խուսափիլ վախնալով Աստծու բարկութենէն, սիրելով մեր դրացիները եւ բանաւոր ժամերուն անկողին մտնելով»։

Առաջին օրէն իսկ, հաւատացող մըն է յաղթանակի, եւ կ'ազդարարէ «ամենեւին կարեւորութիւն չտալ անոնց որ կ'ըսեն թէ կեանքը մեծ մասով կազմուած է երեսին զարնուած ապտակներէ»։

...« Տրտմութեան եւ կռուի այս աշխարհին մէջ, մեզմէ իւրաքանչիւրին տրուած է մէկ կամ երկու յաղթանակ, թերեւս փոքր, բայց խրախուսիչ »։

«Խոստովանութիւններ»ը՝ այդպիսի յաղթանակ մըն է որ կը պատմէ առանց սեթեւեթի։ Եւ շատ սրտառուչ դրուագներով։ Մայքըլ Արլէն չի ծածկեր ոչ իր ծագումը, ոչ ալ անունը։ կը նկարագրէ տենչալին, անմատչելին և ինքզինքը։ «Այդ միջոցին Փրիսիլլան քսանըմէկ տարու կար ու չկար, քանի մը ամիս աւելի մեծ՝ ինձմէ։ Իսկ իմինս տարիք մըն էր ուր երիտասարդ մը կը կարծէ թէ կրնայ հասկնալ ամէն բան»։

Եւ ո՞վ էր ինքը,

—« Այդ միջոցին գէշ-աղէկ ապրուստ մը կը ճարէի լրագիրներու եւ հանդէսներու մէջ գրելով։ Հաճելի կեանք մը չէր այդ, ոչ ալ աւելի դիւրեկան կը դառնար այն իրողութեամբ թէ չէի կրնար հպատակ դառնալ պատերազմը չվերջացած, եւ հաւանաբար ոչ իսկ այն ատեն, —այնքան որ բուռն էր ատելութիւնը օտարականներուն դէմ»։

Ոստիկանութեան առջեւ՝ ո՛րեւէ հպատակութիւն չունի երիտասարդը։ «Պուլկարիա ծնած Հայ մը», որ սակայն չի ճանչցուիր Պուլկարիոյ կողմէ, որովհետեւ չէ կատարած իր զինուորութիւնը պուլկարական բանակին մէջ։ «Ներքին Նախարարութեան մէջ թղթածրարս կ'աճէր ու կ'աճէր, եւ տակաւին անստոյգ էր թէ հպատակութիւն ունի՞մ թէ ոչ»։

Յետոյ, պատերազմի ատեն, «օտարականները արտօնուած չէին փոխելու իրենց անունները։ Իսկ իմ անունս էր Տիգրան Գույումճեան»։

Խորթ կը գտնէին իր անունն իսկ։ «Տիգրանը շատ լաւ էր և է մինչեւ այսօր. բայց Գույումճեանը երբեք գոհացուցիչ չէր, մանաւանդ պատերազմի միջոցին, երբ ամէն այլանդակութիւն կը ձաղկուէր»։ Դպրոցին մէջ անգամ, ուսուցիչները կը զուարճանային, — «Ի՞նչպէս կը հնչուի, Կուիմճո՞ւն թէ Քաւաճէն»...։

Հակառակ այս բոլոր անյարմարութիւններուն, ունենալով «վառ փառասիրութիւն», կ'որոշէ գրագէտ ըլլալ։ Ձեռագիրները ետ կը ղրկուէին, եւ բարեկամ խմբագիրներ խորհուրդ կուտան «պզտիկ պաշտօն մը գտնել վաճառականի մը գրասենեակը, ուր Հայ մը աւելի հանգիստ կ'ըլլայ քան գրականութեան ասպարէզին մէջ։»

Ու կը նետուի ասպարէզ։

Այստեղ ալ, նոյնիսկ նիւթի ընտրութեան առթիւ, նորէն եւ նորէն փոթորիկի մէջ է իր միտքը, իբրեւ օտարական։ կը խորհի գրել իր ժողովուրդի եւ Հայաստանի մասին, կամ Պուլկարիոյ մասին ուր ծնած է, բայց կը վճռէ գրել բրիտանական կեանքի մասին, «Քանց մեզ աղէկներուս» մասին, «որոնք Անգլիոյ մէջ աւելի մատչելի են եւ աւելի հասկնալի քան աշխատաւորները։ Արհեստս պիտի սորվէի անոնց վրայ, եւ յետոյ, երեսունըհինգ տարեկանին աւելի բարձր ներշնչումներ պիտի փնտռէի»։

Այս երիտասարդն է որ, կը ծաղրուի իր գրականութեան համար իսկ։ Կը ծաղրուի իր ժողովուրդին և հայրենիքի մասին խօսած ատեն։ Եւ սուր սլաքներ կ'արձակէ տող ընդ մէջ։ «Դրախտը Հայաստանի մէ՞ջ էր», կը հեգնէ Փրիսիլլա։

— «Անշուշտ, եւ այդ պատիւը շատ բարիքներ բրաւ մեզի։ Ի՛նչ պատահեցաւ Ադամին։ Հայերը, ժառանգելով իր բախտը, ամէն տեղէ կը վտարուին անկէ ի վեր։»

Ու դէպքերը զարգանալով, կը հասնին այնտեղ ուր կը պոռթկայ յանկարծ, միմինակը քաշուած ձեղնայարկին մէջ, «պզտիկ քառակուսի պատուհանով մը»։

Կ'արժէ մէկ օր ալ գրաղիլ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՏՐՊԷՋԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

«Հայրենիք» արտատպելով Ադրբէջանի ժուսավաթ կուսակցութեան կոչը (Ազգերու Դաշնակցութեան) զոր թարգմաներ էինք «Օտլու Եուրտ»էն, դիտել կուտայ (13 մարտ).

— «կասկած չկայ, որ Թուրքիա ներքնապէս կը քաջալերէ ատրպէյճանցիներու պայքարը խորհրդային կառավարութեան դէմ, այլապէս ապաստան պիտի չտար Մուսաւաթականներու խմբին եւ մանաւանդ թոյլ պիտի չտար անոնց Պոլսոյ մէջ հրատարակելու իրենց հակախորհրդային պաշտօնաթերթը։

Այս նոյն խումբն է, որ մենշեւիկ վրացիներու հետ միասին Լեհաստանի մէջ կը դաւէ խորհրդային կառավարութեան դէմ եւ կը ջանայ Լեհացիներու ալ օգնութիւնն ապահովել՝ Ատրպէյճանը Ռուսիայէն անջատել կարենալու համար։

Մուսաւաթականներու պայքարը բոլշեւիկներու դէմ՝ գաղափարական պայքար չէ միայն, այլ դաւադրական եւ զինեալ պայքար մըն է, որուն անմիջական նպատակն է տապալել խորհրդային իշխանութիւնը եւ անջատել Ատրպէյճանը Ռուսիայէն։ Այս նպատակին անոնք կը ձգտին հասնիլ ոչ միայն Անդրկովկասի մէջ ապստամբութիւններ առաջացնելով, այլեւ օտար պետութիւններու զինեալ միջամտութիւնը հրաւիրելով։

Այս աշխատանքը գաղտնի չէր որ կը կատարուէր։ Մուսաւաթականներու դաւերը չէին կրնար անծանօթ մնալ բոլշեւիկներուն։ Եւ սակայն, խորհրդային իշխանութիւնը տարիներ շարունակ մատներու արանքով կը նայէր Թուրք - Թաթարներու խլրդային գործունէութեան վրայ Անդրկովկասի մէջ թէ դուրսը։

Զարմանալի էր իրապէս բոլշեւիկներու մինչեւ այժմ ցոյց տուած չափազանց ներողամիտ եւ համբերատար վերաբերումը դէպի իրենց դէմ դաւող Թուրք ազգայնականները, մինչ նոյն բոլշեւիկները միեւնոյն ժամանակ այնքա՜ն անողոք, այնքան դաժան էին հանդէպ Դաշնակցականներուն, որոնք իրենց դէմ գաղափարական պայքար միայն կը մղէին եւ չէին ձգտեր զինու զօրութեամբ տապալել խորհրդային իշխանութիւնը։

Սակայն, Մուսաւաթականներու ետեւ, ինչպէս միշտ, այժմ ալ կանգնած է Թուրքիա, որ անկասկած իր կարելին կ'ընէ ու պիտի ընէ, որպէս զի Մոսկուա շարունակէ առաջուան պէս Թոյլատու աչքով նայիլ Ատրպէյճանի, ինչպէս եւ մահմետական միւս շրջաններու ազգայնական ձգտումներուն վրայ։»

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՐԾԱԹ ԴՐԱՄՆԵՐ

Լիբանանի կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ ժողովուրդին թէ՝ ամսոյս 15էն սկսեալ շրջաբերութեան հանուած են Սուրիական եւ Լիբանանեան նոր արծաթ դրամներ՝ 15 եւ 25 ղրուշնոց։ Այս առթիւ կառավարութիւնը կը թելադրէ ժողովուրդին առանց առարկութեան ընդունիլ այդ դրամները եւ ամբողջ առուտուրը յետ այսու Սուրիական դրամով ընել. պիտի պատժուին այն վաճառականները, որոնք օսմ. ոսկիի հաշուով կ'ընեն իրենց առուտուրը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ստալինի նոր նամակը

Մոսկուայի գործակալութենէն.— կեդրոնական գործադիր կոմիտէի նախագահութիւնը նոր հրամանագրով մը կը հրաւիրէ տեղական գործադիր կոմիտէները, որ անմիջապէս նշանակեն մասնաւոր մարմիններ, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ ստուգել ընտրական իրաւունքէ զրկուած անձերու ցանկերը։ Բոլոր անոնք որ անիրաւ կերպով ձայնէ զրկուած են, պիտի վերստանան իրենց քուէի իրաւունքը։ Այս առթիւ ուղղուած խնդրագիրները պիտի քննուին երեք ամսուան ընթացքին։

Ընտրական իրաւունք պիտի վերստանան նաեւ կուլակներու զաւակները՝ եթէ անոնք չափահաս դարձած են 1925էն վերջ եւ եթէ հանրօգուտ պաշտօն մը կը վարեն։ Խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ընտրական օրէնքին հակառակ գործողներուն դէմ։

Պոլսոյ առեւտուրը մեռած

Տնտեսական տագնապին իբր հետեւանք, Պոլսոյ ամէնէն գործօն ու կարեւոր հրապարակներուն վրայ բազմաթիւ խանութներ և խաներ պարապ են ներկայիս։ Ղալաթիոյ և Պահչէգափուի մէջ, ամէն քայլափոխի կարելի է հանդիպիլ «վարձու խանութ» և «վարձու սենեակներ» ծանուցումներու։ Մինչդեռ, քանի մը տարի առաջ, շատ դժուար էր պարապ սենեակ գտնել Պահչէգափուի և Գարաքէօյի խաներուն մէջ։

Ամէնէն ուշագրաւը այն է որ երբ Սակարանը Պահչէգափու Զօրրորդ Վագըֆ խան փոխադրուեցաւ, լումայափոխները մեծ գոհողութիւններով հազիւ կրցան ծակ մը գտնել, ու Սակարանին հսկայ խանը ամբողջութեամբ լեցուեցաւ վարձակալներով։ Հիմա, սակայն, ոչ միայն վարձու խանութներ կան Պահչէգափուի մէջ, այլ Սակարանի խանին առաջին և երկրորդ յարկին վրայ բազմաթիւ պարապ սենեակներ կան։

Նոյն վիճակը կը պարզեն առեւտրական կեդրոն նկատուած խաները, ինչպէս Էօմէր Ապիտ խանը, Մահմուտ փաշայի, Բեբայի, Ղալաթիոյ և Սուլթան Համամի շուկաները։

⁂ Հաշուեյարդարի համար Առեւտրական տնօրէնութեան դիմած են Պահչէգափուի «Մուսթաֆա Շամլը և որդի» ու «Էրթողրուլ» հաստատութիւնները, որոնք մօտ օրէն իրենց գործառնութիւնները պիտի դադրեցնեն։

Թրքական դրամը փրկելու համար

Պոլսոյ տասնեակ մը դրամատուններու մասնակցութեամբ կազմուած քոնսորսիոմին դրամագլուխը 1,000,000 անգլիական ոսկիի հասած է։ Քոնսորսիոմին չեն մասնակցած հետեւեալ դրամատունները.— Օսմանեան, Քրէտի Լիոնէ, Ֆրանքօ Ազիաթիք, Թիւրք Թիճարէթ, Էմլաք, Սանայի վէ Մէատին, Խրիստովելոնի, Պանք Ժէնէռալ, Ատափազարը և Թիճարէթ։ Օսմանեան դրամատունէն զատ միւսները օտար դրամներու վրայ շատ քիչ գործառնութիւններ կ'ընեն։

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Օսմ. Դրամատունը թէեւ քոնսորսիոմին չմասնակցելու համար կարգ մը մասնաւոր պատճառներ առաջ կը քշէ, բայց իր այս ընթացքը ուշադրութեան արժանի կը նկատուի։

⁂ Լոնտոնի հրապարակին վրայ թրքական դրամի վրայ գործառնութիւնը ընդհատուած է, նկատելով որ արգիլուած է Թուրք դրամը օտար դրամի վերածել։ «Ֆինէնշըլ Նիւզ» կը գրէ. «Թրքական թղթադրամին քանակը աւելցած չըլլալով, անոր անկման միակ պատճառն այն է որ բաց կայ երկրին հաշուեկշիռին մէջ։ Օտար փոխառութիւն մը կրնայ անմիջապէս վերահաստատել թրքական դրամին արժէքը։»

Ֆրանսերէն թերթի մը համաձայն, Թուրքիոյ առեւտրական հաշուեկշիռին բացը մօտաւորապէս 5 միլիոն ստեռլին է։ Ասոր 2 միլիոնը յառաջ կուգայ հանրային պարտքերու վճարումէն, 3 միլիոնն ալ արտասահման եղած ապրանքներու ապսպրանքներէն։ Կացութիւնը բարելաւելու համար, մտադրութիւն կայ զարգացնել շաքարեղէգի և բամպակի ճարտարարուեստը։ Ասոր համար 25 միլիոն ստեռլինի պէտք կայ։

Թուրքիոյ եզմտական մերոտները

Ինկիւրիի Ազգային Մեծ ժողովի հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ Ներքին գործավարը յայտարարեց թէ ո՛չ ոք կրնայ պայծառ պատկերը տալ Պոլսոյ, Իզմիրի եւ ուրիշ քաղաքներու քաղաքապետութեանց ելմտական կացութեան, որովհետեւ կատարեալ խառնաշփոթութիւն կը տիրէ։ Աւելցուց թէ «Մեր քաղաքապետութեանց ելմտացոյցները գրուած են թուղթի կտորներու վրայ։ Երբ ես Իզմիրի քաղաքապետ էի, 40,000 ստեռլինի ելմտացոյցը ինծի կը ներկայացուէր թուղթի կտորի վրայ եւ մատիտով գրուած»։

⁂ Գրած էինք թէ Թրքուհիները թաղապետական ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք ստացած են։ Ներքին գործավարը յայտնած է թէ մօտ ապագային կիները խորհրդարանական ընտրութեանց ալ մասնակցելու իրաւունք պիտի ունենան։

Պոլսոյ կամուրջին տուրքը կը վերցուի

Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը որոշած է Յունիսէն սկսեալ ջնջել Գարաքէօյի կամուրջին տուրքը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 46

Ա. Ե. Հ. կարմիր խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին հանգանակութենէն (բ. եւ վերջին մաս)	3150.—
Մինաս եւ որդին եղիշէ Հայրապետեան, Սէթիֆ (Ալժերիա)	100.—
գումար՝	3250.—
45րդ ցանկին գումարը	54,765.—
ընդհ. գումար	58,015.—

4-500 ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ՊԻՏԻ ՀԱՍՆԻՆ

Հալէպէն կը գրեն «Ազդակ»ի թէ վեր. Ա. Շիրաճեան որ վերջերս գաղթ. խնամատարական մարմնին կողմէ ղրկուած էր Գամըշլը, գաղթականները հողին կապելու աշխատանքը կազմակերպելու համար, վերադարձած է Հալէպ։

Առնուած լուրերու համաձայն, ի մօտոյ 4-500 գաղթականներ եւս պիտի հասնին Գամըշլը։ Անոնք ճամբայ ելած են Թուրքիայէն։ Այս լուրը մէկէ աւելի աղբիւրներէ կը հաստատուի։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԸ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻ

Դամասկոսի Պըսթան Սէլիպի հայկական գաղթակայանը, ուր 700 գաղթականներ հաստատուած էին, շատ ողբերգական դրութեան մը մատնուած է։ կալուածատէրը դատարան դիմած էր՝ պահանջելով իր հողին պարպումը։ Տրուած վճիռը կը պարտադրէ Հայերը որ իսկոյն պարպեն կալուածը՝ որուն վրայ շինուած էր գաղթակայանը։

Գաղթականները շուարած այս կարգադրութենէն, սկսած են դիմումներ կատարել եւ օգնութիւն խնդրել։

Պ. Պրինիէն իմանալով Դամասկոսի գաղթականներու այդ տխուր կացութիւնը, իսկոյն փութացած է Դամասկոս, պէտք եղած կարգադրութիւններն ընելու համար։

ՄԱՍԵԱՖԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂԸ

Ալեւիներու երկրին մէջ, Մասեաֆի մօտ հիմնուած հայկական գիւղին մէջ այժմ կը գտնուին 35 ընտանիքներ, որոնց բոլորն ալ ունին իրենց լծկաններն ու բաւականաչափ ցանքերը եւ շատ գոհ են իրենց վիճակէն։ Մօտ ատենէն անոնց պիտի սորուին նաեւ կաթնտու կենդանիներ։

Տեղաւորման յանձնախումբը որոշած է մինչեւ ամառ 25-30 ընտանիքներ եւս փոխադրել հոն, որոնք շուտով դիւրութիւններ պիտի գտնեն հողամշակութեան նուիրուելու։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Աթէնք, 24 մարտ.— Նոր Յունաստանի հիմնումէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Աթէնքի Թուրք դեսպանը՝ դեսպանատան ամբողջ պաշտօնէութեան հետ միասին ներկայ պիտի ըլլայ Յունաստանի անկախութեան հարիւրամեակի հանդէսներուն։

Այս տարի հարիւրամեակն է Յունաստանի Թրքական լուծէն ազատագրուելուն. այս առթիւ տեղի պիտի ունենան մեծ հանդէսներ եւ խրախճանութիւններ, որոնք ամիսներ պիտի տեւեն։

Ինկիւրիի վարիչներուն տեսակէտն է, որ Յոյները 1821ին կռուեցան կեղեքող վարչութեան մը դէմ, որ այսօր գոյութիւն չունի։ Այս հանդէսներուն մասնակցելու մասին Մուսթաֆա Քէմալի տուած որոշումը շատ լաւ տպաւորութիւն գործեց։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՌՈՒՍԵՒԳԵՐՄԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բոլոր նշանները ցոյց կուտան յայտնապէս, թէ ռուսգերմանական յարաբերութիւնները նոր փուլի մը մէջ կը մտնեն։ Երկու երկիրներուն ալ մամուլի ազդեցիկ օրկաններու գործածած լեզուն տարակոյս չի թողուր այդ մասին։

Յայտնի է որ, ռուսեւգերման յարաբերութիւններու համար նոր շրջան մը բացաւ Ռափալլոյի դաշնագիրը։ Ճենովայի մէջ, չորս կողմէն սեղմուած Գերմանիան փրկութեան դռներ կը փնտռէր, որչափ ալ անձուկ ըլլային անոնք։ Անողոք էին Դաշնակիցները։ Բռնած գետնամած հակառակորդին կոկորդէն, կը պահանջէին անկէ բոլոր կարելին եւ մինչեւ իսկ անկարելին։ Ո՛չ ոքի միտքէն կ'անցնէր այդ պահուն, թէ Գերմանիա պոլշեւիկ Ռուսիոյ ձեռք մեկնելու համարձակութիւնը կրնայ ունենալ։ Լոյտ Ճորճ միայն վախեր ունէր այդ ուղղութեամբ։

Եւ, մինչ այս մինչ այն, Ճենովայի մէջ ռումբի մը նման տարածուեցաւ լուրը— հարեւան Ռափալլոյի մէջ Գերմանիոյ եւ Խորհրդային Ռուսիոյ ներկայացուցիչները ստորագրեր են բարեկամութեան դաշնագիր մը։ Վիրթ եւ Ռաթենաու, Գերմանիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը, հեղինակները Ռափալլոյի դաշնագրին, նման ծովն ինկած մարդուն, չիւղէ մը բռնելն ալ ապուէն սեպած էին։ Չիչէրինն ալ, հարկաւ, իր հաշիւներն ըրած էր։ Երկու կողմն ալ սխալած չէին, նկատի առնելով տուեալ պայմանները,

Ու, երկու կողմն ալ շահեցան, Գերմանիա իրապէս, իսկ Ռուսիա՝ աւելի երեւութապէս։ Անուրանալի է որ, եթէ Գերմանիա Ռափալլոյէն ետքը, այս 7—8 տարիներու ընթացքին, դիւանագիտական շարք մը յաղթանակներ տարաւ, իր կոնակը շտկեց ու նորէն իր տեղը գրաւեց միջազգային յարաբերութեանց մէջ, այդ ամէնը որոշ չափով— ըլլայ իսկ անուղղակի — կը պարտի Ռուսիոյ բարեկամութեան։ «Համաշխարհային յեղափոխութեան» ուրուականը, ժամանակ մը երկիւղի մէջ պահեց յաղթական Դաշնակիցներն ալ։ Չէ՞ որ պոլշեւիկ յեղափոխութիւնը 1923ին դեռ, Գերմանիոյ մէջ օրերու խնդիր կը համարուէր։ Եւ կամ, այդպէ՛ս ցոյց կը տրուէր աշխարհի։ Ու եթէ 1924-ին Անգլիա, անկէ ետքն ալ Ֆրանսա եւ շարք մը ուրիշ պետութիւններ Ռուսիոյ հետ վերականգնեցի՛ն իրենց դիւանագիտական ու առեւտրական յարաբերութիւնները, այդ ալ տեսակ մը ուշացած արձագանգն էր Ռափալլոյի համաձայնութեան։

* * *

Եւ սակայն, այս դաշնագրին ստորագրութեան յաջորդ օրն իսկ, Գերմանիոյ վարիչները բնա՛ւ չվարանեցան իրենց դէմքերը փոխն ի փոխ նաեւ Արեւմո՛ւտք ուղղելու, հետապնդելով վերջնակա՛ն նպատակ մը— տեւական եւ պատուաբեր համաձայնութիւն՝ յաղթականներուն հետ։ Այս վերջիններուն ալ ցանկութիւնը նոյնը եղած է միշտ։

Ուրեմն, Ռափալլօն ի վիճակի չէ՛ր պատմութեան ընթացքը փոխելու Եւրոպայի մէջ, այլ կրնար միայն կասեցնել զայն։ Ու այդպէս ալ եղաւ։ Տօսի ծրագիր, Ժընեւ, Լոքարնօ, Եընկի ծրագիր եւ այլն, մէկ մէկ հանգրուաններ են այն ճամբուն վրայ, որ կը տանի դէպի Ռափալոյի վերջնական հաշուեյարդարը մէկ կողմէ, իսկ միւս կողմէ դէպի երէկի թշնամիներու համաձայնութիւնը։

Ու կը թուի թէ, այդ երկար ուղեւորութիւնը լրանալու վրայ է այժմ։ Եընկի ծրագիրը ընդունուեցաւ Ռայխսթակին մէջ և ստորագրուեցաւ Հինտէնպուրկի կողմէ։ Նոյնպէս՝ գերմանեւլեհ համաձայնագիրը։ Դրուման ենթակայ գերման հողերու դուռները լայնօրէն բաց են այժմ, և մինչև յունիսի վերջ մէկ հատիկ օտար զինուոր իսկ մնացած չպիտի ըլլայ հոն։ Կարգը շուտով Սարի շրջանին պիտի գայ։

Անդին, Գերմանիա Եընկի ծրագրով զգալապէս թեթեւցուցած է իր պարտքին բեռը, ատոր հետ միասին՝ աւելի եւ ամրապնդած իր վարկը՝ սեղանաւորական հրապարակներու և սակարաններու մէջ։ Դաշնակիցները եւ շատ դժգոհ մնալու պատճառ չունին. կարելին կը փրցնեն արդէն։ Հարկադրուած ալ են ձգելու Գերմանիոյ ճիտը. չէ՞ որ իրենց իսկ ճիտէն կը բռնէ այժմ միակ և իրական յաղթականը — Ամերիկա։ Որո՞ւ կամքով է որ շաբաթներէ ի վեր քրտինք կը թափեն Լոնտոնի մէջ....։

Փաստն այն է որ, Ռափալլոյի դաղարը վերջանալու վրայ է։ Զուր տեղը չէր ուրեմն, որ Մոսկուա ջանքեր չէր խնայեր, խանգարելու համար Գերմանիոյ և Դաշնակիցներու մերձեցման բոլոր փորձերը։ Ամէն անգամ որ Շթրեզէման Փարիզ կամ Ժընեւ երթալու կը պատրաստուէր, Չիչերին հէքեաթային թռչունի թեւերուն վրայ թառած՝ Պերլին կը շտապէր։ Առանց ըմբռնելու որ, զինքը բերել կուտային, կարմիր լաթը նորէն և նորէն հակառակորդ բանագնացներուն աչքը խօթելու համար։

* * *

Այժմ փոխուած են ժամանակները։ Իրողութիւն է Գերմանիոյ եւ Դաշնակիցներուն մերձեցումը, Ամերիկայի կնքահայրութեամբ։ Այս ըսել է միեւնոյն ատեն, որ ժամանակն ալ հասած է՝ վերաքննելու ռուսգերման յարաբերութիւնները և վերագնահատելու Ռափալօն։

Ճիշդ եւ ճիշդ, այս բառերով ալ այժմ հրապարակաւ կը խօսուի Գերմանիոյ մէջ։ Դեմոկրատ «Պերլինէր Թակէպլաթ», ընկերվարական «Ֆորվերց», կեդրոնի օրկան «Գերմանիա», այլ և միւս բոլոր ազդեցիկ թերթերը պարզապէս պահանջ կը ներկայացնեն կառավարութեան, նոյն իմաստով։ Դեմոկրատներու խորհրդարանային խմբակցութիւնն ալ նոյն իմաստով հարցապնդում մը մտցուցած է։ Թող զարմանալի չի թուի եթէ ըսեմ, որ ամէնէն բուռն պայքարողները այդ ուղղութեամբ՝ ընկերվարականներն են։

Անդին, ռուս թերթերն ալ իրենց հերթին պայքար մը սկսած են «վերջնապէս ծախուած Գերմանիոյ դէմ. թէ՛ հոս ռուսական չերվոնէցները խարդախողները կ'արդարացուին, թէ Գերմանիա հակախորհրդային պլոքին» մէջ կը մտնէ, բողոքներ կը կազմակերպէ Մոսկուայի հրամայած կրօնական հալածանքներուն դէմ, եւայլն, եւն.։ Ու կը սպառնան ալ թէ՝— տեսէ՛ք, Գերմաններ, ձեզմէ ապրանք չպիտի գնենք այսուհետեւ, պիտի վնասուիք դուք։ Ասոր պատասխանը պատրաստ ունին Գերմանները, ի հարկէ։ Կարճ խօսքով՝ «համատարած պոլշեւիկութիւնը» ընդգրկած Ռուսեր, դուք դրամ չունիք այլ եւս, ապրանք գնելու համար. ընդհակառակն, մեր վարկով եւ աջակցութեամբ է, որ մինչեւ այժմ ի վիճակի եղած էք ապրանքներ գնելու։ Եւ նման միտքեր։

Այս ամէնը, ի հարկէ, բանակռուի խօսքեր են. նախապատրաստական քայլեր, որ կ'առնուին ռուսեւգերման յարաբերութիւնները հիմնովին վերաքննելու համար։ Անոնք նո՛ր փուլի մը մէջ կը մտնեն այսօր։

ԱՊՏԱԼԼԱՀ ՊՈՒՍԹԱՆԻ, նշանաւոր արաբ քերականը, մեռաւ Պէյրութի մէջ 80 տարեկան։ Գրած է բառարաններ, ճանրագիտարաններ, վէպեր։ Եղած է ուսուցիչ։ Իր աշակերտներն են Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Արաբիոյ ներկայ քաղաքական եւ գրական մեծ դէմքերը։

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ԹՈՒԼՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի Ֆրանսահայ խանութպանն ու արհեստաւորը կը գանգատին գործերու ակներեւ թուլութեան մասին։ Քննենք տնտեսական և ընկերային պատճառները։

Հակառակ աջակողմեաններու յաղթանակին և հարկային մասնակի զեղչումներուն, Թարտիէօի երկրորդ դահլիճը, կը գտնուի երկու խոշոր դժուարութիւններու առջեւ— առեւտուրի անհաւասարակշռութիւն եւ ապրուստի տարապայման սղութիւն։

1929ին, Ֆրանսայի արտաքին առեւտուրը լաւ չէր, իսկ 1930ի առաջին եռամսեակին, բաղդատմամբ նախորդին, ա՛լ աւելի գէշ է։

Ներածումները 53 միլիառ 453 միլիոնէն (1928ին) բարձրացած են 58 միլիառ 284 միլիոնի, մինչդեռ արտածումները 51 միլիառ 379 միլիոնէն (1928ին) իջած են մինչեւ 50 միլիառի։

Ուրեմն, Ֆրանսան 1929ին 8 միլիառ 200 միլիոն ֆրանքի աւելի ներածում ունեցած է, կամ, դրամապէս աւելի շատ գնած է, քան ծախած՝ միջազգային շուկային վրայ։

Նկատելի պարագայ մը եւս։ Բոլոր ներածուած ապրանքները բարձրացած են իրենց արժէքին հետ նաեւ ծանրութեամբ։ Մինչ հակառակը, արտածուած ապրանքները, բաղդատմամբ 1928-ին, իրենց ծանրութեամբ շատցած են, իսկ արժէքով նուազած։

Ուրեմն ֆրանսացի առեւտրականը ստիպուած կ'ըլլայ օտար երկիրներու մէջ իր ծախած ապրանքներու գինը աժանցնել, եթէ ոչ վնասով՝ գէթ զեղչով տալ։ Ան կը ծախէ ծանրութեամբ շատ, բայց արժէքով պակաս։

Եթէ այս թիւերուն հետ, բաղդատենք նաեւ նախնական նիւթի, ապրուստի սակագինը, կը տեսնենք, որ օտար երկիրներու ապրուստին միջինն է 520 կէտ, մինչ Ֆրանսայի մէջ՝ 604։ Ուստի բացարձակապէս անճիշդ է ըսել (ինչ որ 1928ին ճիշդ էր) թէ Ֆրանսայի ներքին նիւթերու գինները չեն հաւասարած միջազգային գիներուն, ընդհակառակն անոնք գերազանցած են։

Ու երբ ժողովուրդ մը կը ներածէ շատ, կ'արտածէ քիչ եւ իր արտածումները կը ծախէ զեղչեալ գիներով, երբ ժողովուրդի մը ներքին ապրուստը օրէ օր կը սղէ ու կ'անցնի միջազգային չափանիշը, ստիպուած ենք ընդունիլ, որ իր փոխանակութեան միջոցը, դրամը արժէքէ կ'իյնայ նիւթին հանդէպ, հակառակ պաշտօնական եւ սակարանային կայունացման։ Ֆրանքը պահելով հանդերձ անգլիականի հանդէպ 124ի համեմատութիւնը, ներքին հրապարակի վրայ, աստիճանաբար կը կորսնցնէ իր գնելու կարողութիւնը։ Ուրկէ երեւոյթ մը, զոր մենք ռամկօրէն ապրուստի սղութիւն կը կոչենք։

Ամէն ինչ սղած է, խանութ, տուն, գործածական առարկաներ եւ ուտեստեղէններ։ Ֆրանսան այլեւս առատութեան եւ աժանութեան երկիրը չէ։ Չկան հարիւր հազարաւոր զբօսաշրջիկներու սպառող բազմութիւնները։ Իսկ ամսական 700 ֆրանքի գործող աշխատաւոր մը չի կրնար ապրիլ ու ապրեցնել։ Ան կը հարկադրուի իր ծախսերը մէկհինգերորդով կրճատել։ Այսպէսով առեւտուրի շրջաբերութիւնն ալ կը կրճատուի։ Գործերը կ'ըլլան թոյլ։ Գործարանները եւ աշխատաւորները թէեւ երեւութապէս կ'աշխատին, բայց մէկ հինգերորդով արդէն անգործ են։

* * *

Եթէ փորձենք գտնել ներկայ առեւտրական անհաւասարակշռութեան եւ դժուարութիւններու պատճառները, կը հանդիպինք Պ. Փուանքարէի ֆրանքի կայունացման սիստէմին եւ Շէռոնի հարկային քաղաքականութեան, որոնց հաւատարիմ յաջորդն է Պ. Թառտիէօ։

Գիտենք, որ ֆրանքը երաշխաւորուած է օտար թղթադրամներու, արժեթուղթերու եւ ոսկեդրամի 30 միլիառնոց հսկայ պահեստով մը, գնուած ազգային թղթադրամով։ Ֆրանսա ինքնապաշտպանութեան գերագոյն տենդէն մղուած, գնած ու Պանք տը Ֆրանսի աղիքներուն մէջ ամբարած է մեռեալ դրամագլուխ մը, փոխարէնը տպելով նորանոր թղթադրամներ, գլխի պտոյտ պատճառելու չափ շատ. հրապարակը արդէն ողողուած է 70 միլիառով։

Այս առասպելական գումարը համապատասխա՞ն է երկրի արտադրողական ուժին եւ գնելու կարողութեան։ Ո՛չ։ Խնդրանքի եւ մատուցումի սահմանները խորտակուած են։ Ֆրանքին արհեստական առատութեան համապատասխան չեն զարգացած երկրի արտադրութիւնները։ Անոնք քանակով մնացած են գրեթէ նոյնը։ Ուրեմն զարմանալու չէ երբ ապրանքներու գինները կը բարձրանան, եւ մենք կը ստիպուինք մէկ քիլօ կարագին համար վճարել 28 ֆրանք, փոխանակ 22ի (1928ին)։ Ուրիշ խօսքով, մեր այսօրուան 28 ֆրանքը նախկին տարիներու 22 ֆրանքին ուժն ունի, կամ հրապարակի 70 միլիառ թղթադրամը 1928ի 59 միլիառին։

Բնականաբար, ապրուստը երբ կը սղէ, կառավարութիւնը իր ելեւմուտքի հաւասարութիւնը պահելու համար, կը ստիպուի կիրառել հարկային քաղաքականութիւն մը, որ առաւելագոյն չափով ապահովէ իր պիւտճէն ։

Այժմ ակնարկ մը նետենք Շէռոնի հարկային դրութեան վրայ, որ հանճարեղ շահաստան մըն է, իր ուղղակի եւ անուղղակի տուրքերով, եկամուտի եւ աշխատավարձի, գործառնութեան եւ հրամանագրի զանազան ու զարմանազան տուրքերով։ Ոչ ոք կրցած է անոր գործառնութեան դաշտը սահմանաւորել, նոյնիսկ հեղինակը ինք։ Բայց արդիւնքէն դատելով, պետական գանձը միայն 1929ին 57 միլիառի մուտք ունեցած է եւ 5 միլիառ 300 միլիոնի զուտ շահ ։

Ուսկի՞ց գոյացած է այս հսկայական զուտ շահը, երբ երկրին արդիւնաբերութեան քանակը մնացած է նոյնը եւ արտաքին առեւտուրն ալ անհաւասարակշիռ։ Ապահովաբար գիներու սղութենէն եւ անուղղակի տուրքերէն։

Անուղղակի տուրքը, որ ամենէն աւելի կը հարուածէ շրջաբերութեան ու սպառումի նիւթերը երկրորդ պատճառ մը կ'ըլլայ նոյն նիւթերու գիներուն բարձրացման։ Խանութպան մը որքան բարձրացնէ իր գինները այնքան կը հարկադրուի անուղղակի տուրք վճարել, եւ որքան վճարէ, այնքան կը ստիպուի նները բարձրացնել։

Նկատեցէք հրաշագործ խուզող մեքենայ մը, որ իր անիւներուն մէջ առած է արտաբերող թէ սպառող, գիւղացի թէ գործաւոր, խանութպան թէ դրամատէր և երեւակայութիւնն իսկ մոլորեցնող ոլորտներու մէջէն տեւականօրէն տուրք կ'արտադրէ ։

Ահա թէ ինչո՞ւ, երբոր կը սղեն, առեւտուրը իր թափը կը կորսնցնէ, աշխատանքը տնդոտ կ'ըլլար եւ ապրուստի հոգը՝ կը դառնայ այն աստիճան ծանր, որ տնտեսագէտները կը հարկադրուին դարմանին մասին մտածել։

Դարմանները, ի հարկէ շատ են։ Իւրաքանչիւրը, համաձայն իր դասակարգային վիճակին միջոց մը կ'առաջարկէ։ Դրամատէրները անհանդուրժելի կը գտնեն ամբարուած շահի տուրքը եւ կը պահանջեն դրամագլխի ազատ շրջանառութիւնը, մինչ ընկերվարականները կը պահանջեն ջնջել անուղղակի տուրքի դրութիւնը և ծանրացնել ամբարուած շահին կամ դրամագլխի տուրքը։

Այստեղ մենք այլեւս կը թողունք քաղաքական տնտեսութեան սահմանը եւ կը մտնենք ընկերային քաղաքականութեան մարզին մէջ։ Աշխատանքի եւ շահագործումի դարաւոր պայքարի դաշտն է այս։

ԱՐՍԷՆ Կ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏ ՄՈԳՈՒԹԵԱՆ

Թող չկարծուի թէ քաղաքակիրթ եւ յառաջդիմական Եւրոպայի մէջ պակաս չեն կախարդներն ու վհուկները։ Մոգութեան զանազան եղանակներու դպրոցներ ալ կան, որոնց հետեւորդները հրաշքներ կը գործեն, մեռելներուն յարութիւն կուտան, ապագայ պատահարները կը գուշակեն։

Ֆրանսայի գիւղերուն մէջ անթիւ են վհուկները, որոնք երբեմն պատճառ կը դառնան գայթակղութիւններու, դատ ու դատարանի։

Մոգութեան հարցը չափազանց բարդ է։ Առենօք, մասնաւոր գիտութիւն մըն էր, եւ հետեւորդները ամէնէն յարգի մարդիկն էին աշխարհի վրայ։ Հետզհետէ մոգութիւնը զանազան ձեւեր առաւ եւ այսօր կարելի չէ քանի մը հատորներով թուումն իսկ ընել բոլոր այն մեթոտներուն, զորս կը գործածեն հարցուկներն ու կախարդները։

Վերջապէս թանգարան մը լեցնելու չափ գիրքեր կան այդ մասին։ Եւ հայերէն մեր գրականութիւնն ալ օժտուած է Յովհ. Գազանճեանի եւ Գասպարճեանի մէկ գիրքով (Գաղտնիք եւ արուեստ մոգութեան)։ Չեմ յիշեր յօդուածները եւ հետեւորդները։

Կախարդութեան զանազան ձեւերէն՝ առնե՛նք դիմահմայութիւնը (envoûtement, պիւյիւ), որ չափազանց տարածուած է ամէն ժողովուրդի մէջ։

Ի՞նչ է դիմահմայութիւնը։

Կախարդութեան ձեւ մը, որուն վարպետները կը հիւանդացնեն, կը վիրաւորեն կամ կը սպաննեն անձ մը, առանց անոր մօտն ըլլալու, պարզապէս անոր պատկերին նման շինուած մոմարձանի մը վրայ փորձելով ամէն չար փափաք։ Ասիկա տարբեր չէ ծանօթ պիւյիւէն, որ կը գործածուէր հայկական գիւղերու մէջ։ Ենթադրենք թէ երիտասարդ մը սիրահարած է աղջկան մը։ Տղուն մայրը, որ չուզեր հարս առնել այդ աղջիկը, գաղտնի քանի մը թել կ'առնէ անոր մազերէն եւ կախարդելով՝ պատճառ կ'ըլլայ աղջկան հիւանդութեան, սիրազանցութեան կամ մահուան։

Այսպիսի կախարդութիւններու բազմաթիւ օրինակներ տուած է Միջին Դարը։ Կեղծքիմիկոսներն ու վհուկները հազար ձեւեր ունէին չարիք հասցնելու։ Ահա այդ ձեւերը.— Կախարդը առարկայ մը, մազի խուրձ մը, վերարկուի կտոր մը կը գողնար այն անձէն, որ պիտի ենթարկուէր դիմահմայութեան։ Յետոյ կ'առնէր շուն մը կամ կատու մը իբրեւ զոհին խորհրդանշանը։ Այդ պատճառաւ, կենդանիին կուտար զոհին անունը։ Կը սպաննէր զայն, սիրտը կը հանէր տեղէն, եւ կը փաթթէր իր զոհին վրայէն գողցուած առարկային մէջ։ Ամբողջ 3 օր շարունակ ասեղ ու գամ կը զարնէր սիրտին, ահաւոր անէծքներ կարդալով զոհին հասցէին։ Կ'աղաչէր, որ այդ վէրքերը բացուէին նաեւ զոհին վրայ։

Ի վերջոյ այս ձեւը, որ կը փոխուէր կախարդէ կախարդ, վերածուեցաւ պարզ ու միօրինակ ձեւի մը։ Կախարդները շինեցին մեղրամոմէ արձանիկ մը, որ պիտի ունենար, ամէն անգամ, նմանութիւն մը իր զոհին հետ։ Զայն կը հագուեցնէին զոհին զգեստներով։ Յետոյ նշաւակ կը դարձնէին հայհոյութեան ու թշնամութեան.
Թարկէին չարչարանքներ
րոնք պիտի անդրադառ
զոհին վրայ հեռուէն։ Ա
վերջը, կը ծակէին սիրտ
պէսզի զոհն ալ մեռնէր
Եւ այս ամէնը կը կատա
մութ ու խորհրդաւոր սեն
ներու մէջ, անկիւն մը
բոց կ'արձակէր, շուքեր
խաղային պատերուն
վհուկը դիւային քրքիջն
ձայներ կը հանէր, մեռ
հոտ մը կը տարածուէր։
Ահազդեցիկ մթնոլորտը
շուշտ հաւատք պիտի ներ
անոր, որ կախարդին էր
սպաննել տալու համար
կառակորդը։

19րդ դարուն վերջերը
մը անհետացան կախ
թեան այս եղանակները։
նիսականութեան եւ ոգեհ
թեան շրջանն էր այլեւ

Նուտով ոգեհարցութիւ
ինկաւ կախարդութեան
րուն մէջ։ Մասնաւորապ
տաքրքրական է զգալ
թեան ձեւը։

Նախ «կը քնացնեն»
կան, որ, այդ վիճակին
զգայական կարողութի
ճառագայթէ մարմինէն
իրմէ քանի մը մեթր հեռ
պէս որ եթէ գնդասեղ մ
ցնէք իրեն՝ բռնելով 50
թիմեդր հեռու, «քնացո
պոռայ։ Եղան հաւատացե
որոնք կը պնդեն թէ կրն
րանալ ենթակային զգայ
կարողութիւններուն եւ
որեւէ տեղ, օրինակի
գաւաթ մը ջուրի մէջ։ Ու
այդ շրջանին ասեղ խօթէ
թակային միսին մէջ, չի
սակայն երբ ասեղը
գաւաթին մէջ, ջուրին
ենթական կը պոռայ ցաւէ

Այսպիսի փորձ մը ուրի
չէ, եթէ ոչ թելադրութեան
ղանակ մը։ Ենթական,
նալէ» առաջ, արդէն գիտ
ինչ տեղի պիտի ունենա
քնացողին ազդեցութեան
թարկուելէ յետոյ, իր զգ
կանութիւնը կը կը գտնէ
քնացնողը փափաքէր։

Զգայազրկութեան փորձ
համար, կը գործածուէին
հին մոմարձանները։ Եւ
առարկանները աղնտու
հուն, «քնացող»ը անդին
ուր ցաւէն։

Երբ այսպիսի փորձ
կատարուին մայրաքաղաք
մէջ, ինչո՞ւ զարմանալ
դեռ դիմահմայութիւնը
գիւղերուն մէջ, տգէտ
վուրդին մօտ։ Վերջերս,
լացի երիտասարդ մը նո
կեղեւներով շինած էր
ճապատանք մը, որ կը
իր թշնամիին։ Դանակով կը
շէր անոր քիթն ու բերան
հաւատքով թէ իր թշն
անդին, նոյն ձեւով պիտի
ւորուի։ Ֆրանսացի գիւղացի
հրացանով վիրաւորեց դր
որ դիմահմայութեան են
կած էր իր խոզը։ Եւ այ
քանի՛ օրինակներ, բոլոր
խապաշարումէ։

Արդարեւ սուտ բաներ
այս բոլորը։ Սուտ բան է
բախտը։ Ոչ ոք կրնայ շ
թիւն ընել մէկու մը, որ
չէ։ Անշուշտ կարելի չէ
նալ հեռազդայութեան խո
գաւոր հարցը, բայց սուտ
է կախարդութեամբ, աղօ
եւ փափաքով մարդ հիւան
ցնելու, սպաննելու ամէն փ
ԱՐ

ԿԻՆԵՐՈՒ ԲԱՆԱԿ

Անցեալ տարի սովետա
կառավարութիւնը որոշեց կ
մել կիներու ջոկատներ, որ
փայլեցան վերջին ռազմա
ձերուն ընթացքին։

Բայց կիներու բանակ
նորութիւն չեն։ Պատերազ
առաջ Գերմանացիներն ալ
խորհէին կազմել կիներու
կատներ։ Ֆրանսական Յեղա
խութեան ընթացքին, կը
հէին Փարիզի մէջ կազմակ
պել 10.000 կիներէ եւ աղջ
ներէ բաղկացած զինուորա
ջոկատներ։ Անոնց հաւագ
համար ամէն ջանք թափուե
էր, որպէսզի շոյէ կիներու
բասիրութիւնը։

ԵՍԱՅԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Նիկոսիայէն (Կիպրոս) ստացանք հետեւեալ զեկոյցը (13 [illegible]).— Ազգային վաստակաւոր գրագէտ Աւետիս Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանը Կիպրոսի մէջ եւս պատշաճ շուքով տօնախմբելու նպատակով, կազմուած [illegible] հայրենակիցներէ ցանձնաժողով մը, որ իր մէջէն ընտրած է հետեւեալ դիւանը. Ատենապետ՝ Տոքթ. Գ. ..., Ատենապետ, Տոքթ. ..., Ատենապետ, Տոքթ. ..., Թագւորեան՝ ընդհ. քարտուղար, Գ. Ս. Խնճիրճեան՝ գանձապահ, Արագչինճեան՝ օժանդակ գանձապահ, Գ. Թորիկեան, Մ. Ճէլալեան, Զ. Սինանեան, Վ. Մուրատեան, Ա. Ասատուրեան, Ն. Չիլինկիրեան, խորհրդականներ։

Յանձնաժողովը, յառաջիկայ Ապրիլ 5ին պիտի կատարէ յոբելինական հանդէսը, որուն մաս պիտի կազմեն, մոգական լապտեր (գոյգ տեսիլներն ու Արարատը, Ահարոնեանը եւայլն), կենդանի պատկերներ Ահարոնեանի գործերէն, արտասանութիւններ, արտասանութիւններ, մեներգ, խմբերգ եւայլն։ Գոյացած հասոյթը ամբողջովին պիտի ղրկուի Փարիզի կեդր. Յանձնաժողովի Գործադիր մարմինին։

ուժին։ Նորածին ժողովուրդ չենք, կանք եւ կ'ապրինք։

Միայն, հաւաքական բնակիչներու կեանքը ունի տարբեր ազդակներ ալ, որս հարկ է նկատի առնել։ Այդ հաւաքականութիւնը պետութիւնն է, եւ զայն վարողն ալ՝ կառավարութիւնը։ Պետական վարիչները պէտք է շատ աչալուրջ հսկեն, որովհետեւ բարդ է իրենց գործը։ Պետութիւնը կառավարելու համար տուրք կ'առնենք ժողովուրդէն։ Պայման է որ ճիշդ չափով առնենք։ Մեր գանձելիք տուրքը պէտք չէ խանգարէ ժողովուրդին ապրուստը։

Թուրքիոյ համար տեղի չկայ իրար անցնելու հանդիպած դէպքին առջեւ։

ԾԽԱԽՈՏ ՉԵ՞Ն ՄՇԱԿԵՐ

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ կուսակալ քեազըմ փաշա Սէյտիքէօյ եւ ճումաօվասի երթալով մշակութեան մասին քննութիւն պիտի կատարէ։ Կ'ըսուի թէ ծխախոտ մշակողները այս տարի մշակութիւն չեն ըներ, ծխախոտի հիւանդութիւններուն դէմ պայքարելու դրամ չունենալով։ Կուսակալը այս մասին քննութիւն պիտի կատարէ, գիւղացիները լսելով։

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ ԱՆԲԱՒԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ հիւանդանոցներու մասին «Փոլիթիքա»յի մէջ հրատարակուած յօդուած մը հետեւեալ բաղդատութիւնը կ'ընէ պետական եւ օտար ու փոքրամասնութեանց հիւանդանոցներու մասին. Պալըգլըի Յոյներու հիւանդանոցը ունի 450 անկողին, Հայերունը 300, Հրէականը 250, Պուլկարականը 50, Ֆրանսականը 70, Ամերիկեանը 60, Սէն Ժորժը 110, անգլիականը 50։ Ընդհանուր գումարը կ'ընէ 1430 անկողին։

Այս գումարին դէմ, պետական հիւանդանոցներէն, Ճէրահ փաշան ունի 200, Հասէքին 300, Բերան 50, Կուրէպան 250, Էթֆալը 150 եւ անկելանոցը 200 անկողին։ Ասոնցմէ զատ կան կարգ մը թրքական մասնաւոր հիւանդանոցներ որոնք 2-300 անկողիններ ունին, բայց ժողովուրդի խոնարհ դասուն անմատչելի են իրենց բարձր վարձքերով։

Թուրք թերթը, թուրքերու մեծամասնութեան հանդէպ օտարներու եւ փոքրամասնութեանց այս առաւելութիւնը շեշտելէ յետոյ, կը յայտարարէ թէ 800,000 բնակչութիւն ունեցող քաղաքի մը համար ինչպէս կարելի է բաւեցնել 3,000 անկողինները։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(քաղուած Թուրք Թերթերէն)

«ԽՐԱՐԱՆՑՈՒՄԻ ՏԵՂԻ ՉԿԱՅ»

Եօնուս Նատի պէյ («Ճիւմհուրիյէթ»), այս վերնագրով յօդուածագրականի մը մէջ կը քննէ թրքական դրամի կայունացման խնդիրը.

«Իրողութիւնը այն է որ, մեր առջեւ գտնուած հիւանդութիւնը անդարմանելի չէ։ Սկզբունքի տեսակէտով, շրջաբերութեան մէջ գտնուած դրամին հազարապատիկին չափ հարստութիւն կայ երկրին մէջ։ Եթէ դրամին արժէքը պիտի չափենք թուրքի աշխատանքին ու հարստութեամբը, ուրեմն անվարան կարելի է ըսել թէ մեր դրամը ոսկեդրամէն աւելի զօրաւոր է։ Չէ՞ որ դրամ ըսուածը ժողովուրդի ճակտի քրտինքին արժէքն է։ Արդ, Թուրքիոյ մէջ ժողովուրդը կ'աշխատի՞։ Թուրքիա [...] ասպարէզներ, ուր կարելի է աշխատիլ ու շահիլ։ Ուրեմն խրարանցումի տեղի չկայ։ Կը բաւէ [...]յն հաւատալ աշխատանքի

ԱՐԴԱՐ ԲՈՂՈՔ ՄԸ

Ուղղուած՝ Մարսէյլի առաջնորդին

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 Մարտ.— Սրբազան, Ֆրանսայի ողողումներուն առթիւ Մարսէյլի Հայութեան ուղղուած կոչը մեծ գոհունակութեամբ կարդացի։ Ամէն գնահատութեան արժանի է այդ ձեռնարկը։

Քանի մը դիտողութիւններ, սակայն։ Կոչին մէջ կը կարդամ.

«Այսօր եօթը տարի է որ անօթի եւ մերկ վրձակով ֆրանսա ապաստանած մեր ժողովուրդը գործ եւ աշխատանք գտնելով... հողի, տունի տէր եղաւ...» եւն.:

Սրբազան, արդեօք ֆրանսացիներուն քէ՞յֆը բերելու համար է որ այս խոշոր սուտը մէջտեղ կը նետէք։

Հայերը հոս եկան անօթի՛ եւ մե՛րկ...

Քանի՞ հայ գործաւոր կրնաք ցուցնել որ 25էն 30 ֆրանք օրավարձքով կրցած է խնայողութիւն ընել ու հող մը կամ տուն մը գնել։ Հայերը երբ Ֆրանսա եկան, անօթի եւ մերկ չէին, բացի փոքր մասէ մը։ Միւսները քիչ ու շատ գրպանը լեցուն նետուեցան հոս, կառավարութեան տուած դրամական օգնութեններէն քանի՞ հոգի եկան բաժին առին։ Եթէ առաջին օրերուն Camp Oddoի ձրի ապուրի բաշխման պատմութիւնը ընէք, ատոր դիմաց ինչե՞ր կարելի է պատմել...

Եթէ Հայերս հոս հողի, տունի, պանդոկի, խանութի տէր եղանք, ո՛չ թէ օրական 25-30 ֆրանք օրավարձք առնելով էր, այլ նախկին խնայողութեան, մանաւանդ Ամերիկայէն ղրկուած կանանչ ու դեղին տոլարներու շնորհիւ։ Եւ շնորհիւ մեր շինող ու չէնցնող կարողութեան։ Հայերը հարիւր հազարներով ֆրանք, տոլար ու կարմիր ոսկիներ թափեցին այս նոր բնակավայրին մէջ։ Գացէք անգամ մը նոտարներու հաշուեգրքերը պրպտեցէք, արձանագրութեանց գրասենեակներու տոմարները աչքէ անցուցէք եւ պիտի տեսնէք թէ քանի մը միլիոնի կը հասնի Հայերու թափած դրամին համագումարը։

«Հայերը հոս անօթի՛ եւ մե՛րկ եկած»։ Այդ անխորհուրդ խօսքը, որուն արձագանգ տուաւ ուրիշ մըն ալ — աւելի անպատասխանատու— վստահ եմ ֆրանսերէնի պիտի թարգմանուի, շատ մը ֆրանսացիներ պիտի լսեն ու ըստ այնմ գաղափար պիտի կազմեն մեր վրայ։ Եւ անշուշտ մը մը մեր երեսին պիտի տան։

փոխանակ այսպէս արգահատելի դարձնելու, մինչեւ վիրաւորելու ամբողջ գաղութի մը արժանապատուութիւնը, կարելի էր յիշեցնել մեր պարտականութիւնը, քանի որ մարդասիրութիւնը անծանօթ առաքինութիւն մը չէ մեզի համար, ոչ ալ երախտագիտութիւնը։

Գ. Ղեւոնդեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԵՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ (Սեփ. Թղթ.).— Դեկտեմբերէն ի վեր գործերու թուլութիւն մը կայ կարգ մը գործարաններու մէջ։ Մասնաւորաբար, փոքր գործատէրերը իրենց գործաւորներուն թիւը նուազեցուցին դեկտեմբերին իսկ։ Քանի մը տեղեկութիւններ, այս առթիւ.—

Պ. Մաքապիոնի կերպասի գործարանին մէջ, որ մօտաւորապէս 150 գործաւորներ ունի, 25 Հայեր կան. ասոնք օրավարձ կը ստանան 25—30 ֆրանք, իսկ կիները 18—22 ֆրանք։ Ժամանակէ մը ի վեր շաբաթը չորս հինգ օր կ'աշխատին։ Այս շրջանին մէջ կայ եւ Պ. Փէլէի կօշիկի գործարանը, ուր կ'աշխատին մօտ 250 գործաւորներ, որոնց 150—200ը Հայեր են։ Այստեղ օրական 24—32 Փր. են օրականները, իսկ կիները կը ստանան 14—24 Ֆրանք օրական։ Այս գործարանը վերջերս քանի մը հայ գործաւորներ ճամբեց, նորաձեւ մեքենաներ զետեղած ըլլալով, որոնց վրայ փոխանակ երեք գործաւորի մէկ գործաւորով կարելի է նոյն գործը արտադրել։ Գործարանատէրը վրդովուած է մարտ 6ի հայատառ թռուցիկներէն՝ որ ցոյց կը հրաւիրէր հայ գործաւորները եւ կ'ըսէր թէ հայ աքլորմըն ալ պիտի գայ Լիոնէն, ճառ խօսելու։ Գործարանատէրը այս իմանալով կը հետաքրքրուի եւ ձեռք կը բերէ թռուցիկ մը, կը կանչէ գործաւորներէն Պ. Թոմաս Թոմաեանը եւ թարգմանել կուտայ այդ ծիծաղելի թռուցիկը։ Հայրենակիցը թարգմանելէ յետոյ, կը յայտնէ գործարանտիրոջ թէ այդպիսի մարդիկներ չկան հայ գործաւորներուն մէջ։ Ահա թէ ո՛ւր կը հասնի քանի մը թափթփուքներու խեղկատակութիւնը։

Մինչեւ ե՞րբ այս խառնակչութիւնը հայրենիքէն դուրս եւ ներս։ Մենք չենք ուզեր լսել ձեր ազգադաւ կոչերը, թողէք մեզ հանգիստ, թողէք, մի բանաք մեր վիրաւոր սրտերը եւ ձեզի պահեցէք ձեր գիտութիւնը։

Ինչպէս ըսի, գործերը առ հասարակ թոյլ են չորս հինգ ամիսէ ի վեր։ Կան գործարաններ որ ամէն օր գործաւոր կը ճամբեն, 10-15։ Մեր շրջանի մէջ, միայն փասգալն է որ առատ գործ ունի, նոյն իսկ աւելի ժամեր կ'աշխատցնէ։ Այս գործարանին մէջ մեծ թիւով Հայեր կ'աշխատին. օրավարձերը 25 Ֆրանքը չանցնիր. առ հասարակ 23-24 են այրերու օրականները, իսկ կիներու համար 19-20 Փր. օրական կայ։ Հատով աշխատողները աւելի կը շահին։ Վիէնի գործարաններուն ամենամեծը կարելի է հաշուել այս կերպասի գործարանը։

*** Ֆրանսայի ողողումներու աղէտեալներուն համար, այստեղ բոլոր կազմակերպութիւններէն հանգանակիչ յանձնախումբ մը կազմուեցաւ։

*** Ա. Ահարոնեանի յոբելեանի յանձնախումբին յայտարարութիւնը գրուած է արդէն եւ մեծ ոգեւորութիւն կը տիրէ այս առթիւ։ Յանձնախումբի անդամներ մեծ աշխատանք կը կատարեն Գրական ֆօնտը արդիւնաւորելու համար։

Թղթակից

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Մարտ 9ի թիւով, «Ցառաջ»ի մէջ հրատարակեցինք 5 տուն ոտանաւոր, որոնք կը պատկանին 5 հայ բանաստեղծներու։ Պէտք է գիտնալ թէ ո՞ր տունը ո՞ր բանաստեղծինն է, ո՞ր ոտանաւորէն փրցուած է, ո՞ր գրքէն առնուած է։

Այն ընթերցողը, որ 5 տուներն ալ պիտի կրնայ ճշդել, պիտի ստանայ վեցամսեայ «Յառաջ»։ Եթէ երկու հոգի միանգամայն յաջողին, միայն առաջինը պիտի ստանայ առաջին մրցանակը, երկրորդը՝ երկրորդ մրցանակը։ Այն ընթերցողը, որ միայն 4 տուները պիտի կրնայ ճշդել, պիտի ստանայ եռամսեայ «Յառաջ»։ Եթէ երկու հոգի միանգամայն յաջողին, միայն առաջինը պիտի ստանայ երկրորդ մրցանակը, եւ երկրորդը՝ երկրորդ մրցանակը։ Այն, որ միայն 3 տուները պիտի կրնայ ճշդել, պիտի ստանայ մէկ տարեկան «Երկունք»։

Եթէ երկու հոգի միանգամայն յաջողին, միայն առաջինը պիտի ստանայ երրորդ մրցանակը։ Միւսները եւ անոնք, որ պիտի յաջողին ճանչնալ միայն մէկ կամ երկու տուները, պիտի յիշատակուին «Ցառաջ»ի մէջ, առանց մրցանակի արժանանալու։

Արդէն ստացած ենք քանի մը պատասխաններ, որոնք կը ճշդեն միայն մէկ տունը։

Մրցումին արդիւնքը պիտի յայտարարենք 27 Ապրիլին, կիրակի օր։

Յաջորդ կիրակի ուրիշ նոր մրցում մըն ալ։

ՕՐ. ԷՕԺԷՆԻ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ
Ջոնկուլտաքցի
ԵՒ
ՎԱՐԴԱՆ ԳԱՍԻԿԵԱՆ
Բալուցի
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Տրակինեան Լիոն
19 Մարտ 1930

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ — Խոշորեան, Լիոնցի հայ ծանօթ կռփամարտիկը, նոր յաջողութիւն մը եւս ձեռք բերաւ մարտ 17ին, Կրընոպլի մէջ կատարուած կռփամարտի մրցումներու ընթացքին։

Իր հակառակորդն էր Գօքար՝ ֆրանսացի մը։

Մրցումը պիտի բաղկանար երկուական վայրկեաննոց տասը շրջաններէ։ Բայց հայ մարզիկը առաջին շրջանէն իսկ սկսաւ տիրել խաղին։ Երրորդ շրջանին ֆրանսացին արդէն գետին ինկած էր եւ դժուարաւ վերջացուց երկու վայրկեաննոց ժամանակամիջոցը։

Չորրորդ շրջանին վերջերը, Խոշորեան ունեցաւ այնքան գեր ու կշիռ դիրք մը որ դատաւորները իսկոյն կեցուցին մրցումը եւ յաղթական հռչակեցին հայ կռփամարտիկը։

Վ. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ի ԲՈՒԺՈՒՄՆ ՄՈԼՈՐԵԱԼ ՄՏԱՑ

ԼԻՈՆ, 16 Մարտ.— Պոլսի եւ Շրջ. Հայրենակցական Միութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ կազմուած պատուոյ ատեանը, Միութեան հաստատման թուականէն (1926) մինչեւ այսօր, վարչութեանց նիւթական եւ բարոյական գործունէութիւնը քննած ու հաստատած է որ, մանաւանդ վերջերս շրջող զրոյցները անհիմն ու սին վերագրումներ են։

Ընդհակառակն, պատուոյ գնահատական խօսք միայն ունի, կը քաջալերէ վարչութիւնը ու կը շնորհաւորէ, որ իր կարելին ըրած է օգտակար ըլլալու առ հասարակ բոլոր հայրենակիցներուն ու բարձրացնելու անոնց վարկը։

Մասնաւորելով մեր խօսքը վարչութեան նիւթական գործունէութեան շուրջ (շրջան 1929ի), պարտք կը զգանք յայտարարելու թէ, որեւէ զեղծում ու մսխում տեղի չէ ունեցած, ու խղճամիտ գործունէութեամբ մը, ձգտում ցոյց տրուած է իրենց կոչումը արդարացնելու։

Պատուոյ ատեանի անդամներ
Նախագահ Խորէն քահանայ Կէօքճեան, քարտուղար Յովհ. Պապիկեան։

ՎՃԱՐՈՒԱԾ ԿԻՆԸ

Զիս տեսնելով, յանկարծ դունեցաւ եւ իր դէմքը խիստ [...]յայտութիւն մը ստացաւ։ [...]քան յուզուած էի եւ դեդեւ[...] որ ցաւ պատճառեցի իրեն։

[...]նքս մտայ առանց հրաւէրի [...]սելու եւ առանց ճշգրտօրէն [...]նալու թէ ինչ պիտի ընէի։

— Ինչո՞ւ համար, ժիւլ, այսչափ կիներ կ'ընդունիք։

[...]նութիւն մը։

— Այո՛, այնքան շատ կի[...] գրեթէ բոլորը տեսայ։

— Որովհետեւ կը վախնամ [...]հարելէ եթէ զանոնք յաչփոխեմ։ Եւ կիները չեն արսիրուիլ։

— Ինչո՞ւ համար ինծի նմա կիներ կը փնտռես։

— Որովհետեւ դուն աւելի [...]նելի էիր ինծի քան ուրիշներ,

պատասխանեց դաժան ձայնով մը, կարծես ինքնիրեն կը խօսէր։ Այդ ձայնին մէջ այնքան տխրութիւն եւ այնքան հայրենաբաղձ փափաք մը կար որ պիտի ուզէի ծունկի գալ իր առջեւ եւ ոտքերը համբուրել. մէկ փափաք ունէի միայն, խոնարհիլ։

— Եթէ այդքան ինծի կը փափաքիս ինչո՞ւ զիս չես առներ, որպէս քու սիրուհիներէդ մէկը։ Ասիկա պիտի բժշկէ քեզ թերեւս։

Ի՞նչպէս կրցայ այդքան դաժան առաջարկ մը ընել իրեն։ Իրանպատում ցաւն էր որ ընել տուաւ զայն ինծի, եւ կամայսքան նուաստացուցիչ մատուցումով մը կ'ուզէի իր աչքին ինքզինքս արժեցնել։

Ինծի նայեցաւ, մտածկոտ։

— Ինչո՞ւ չէ՛, գաղափարը

հաճելի է ինծի, եւ գէշ խնդուքով մը աւելցուց. «արժանի է քեզի»։

Արժանի է ինծի... որպէս թէ մայթերը չափչփող կին մը եղած ըլլայի, եւ ոչ թէ զղջացող դժբախտ մը խղճահարութենէն եւ սէրէն կրծուած, որ կուգայ ինքզինքը նուաստացնել...։ Այրերու յաւիտենական անիմանալիութիւնը, փարեցաւ ինծի տեսակ մը կատաղութեամբ, առանց զիս համբուրելու։ Երբեք գինքը այդպէս չէի տեսած։ Ո՞ւր է ձգած ձեւերու եւ սովորութիւններու այն գեղեցիկ ազնուականութիւնը որ չէր կորսնցներ նոյնիսկ սիրոյ մէջ։ Անմիջապէս յետոյ հեռացաւ, գրեթէ բարկութեամբ, մինչդեռ կ'ուզէի տակաւին թեւերուս մէջ գորովով սեղմել զինքը ինչպէս երբեմն։

Ճշմարիտ սէրը, կնքամայր, վերջն է որ կը ճանչցուի, եւ ոչ թէ առաջ։ Առաջ, բոլոր մարդիկը ի-

րար կը նմանին, որովհետեւ ըղձանքին ձեւը մէկ հատ է։

Երբ կը պատրաստուէի մեկնիլ մտած ատենէս աւելի նուաստացած, հարցուցի իրեն թէ ծունկի վրայ քաշկռտուելով իր առջեւ կրնայի՞ նորէն գալ։ «Այո» պատասխանեց, նոյնիսկ կրնայի յաճախ գալ եւ պահարան մը տուաւ։

— Նամակատուն ձգելու համա՞ր է։

— Ո՛չ, այսպէս կ'ընեմ իմ սիրուհիներուս հետ։ Այսուհետեւ իմ սիրուհիս ես. այնպէս կը վարուիմ հետդ, ինչպէս միւսներուն հետ։

Անմիջապէս որ դուրս ելայ, բացի պահարանը դողդղալով։ Գուշակեցի որ ինծի համար թոյն կար անոր մէջ, բայց չկրցի ճշգրիտ կերպով հասկնալ թէ ինչ կը պարունակէր։

Հազար լիրէթնոց դրամատոմս մըն էր. զոր պատռեցի կատաղութեամբ։

Անկէ ի վեր, ամէն անգամ որ դուրս կ'ելլեմ իր տունէն, պահարան մը կուտայ ինծի, զոր կ'ընդունիմ լռութեամբ, եւ կը պատռեմ կտոր կտոր անմիջապէս որ տունէն դուրս ելլեմ։ Պիտի ուզէի իր աչքին առջեւ պատռել եթէ չվախնայի զայն գրգռելէ եւ ամէն բան կորսնցնելէ։

Այո՛, պէտք ունի զիս ենթարկելու այդ սոսկալի նուաստացման, իր իսկ աչքերուն առջեւ արդարանալու համար։

Եթէ չկարենայ այլեւս այդպէս ընել, թերեւս ալ չպիտի ուզէ զիս։ Չեմ համարձակիր խզել իմ ձեռքերովս իսկ այդ բարակ կապը որ մեզ տակաւին կը միացնէ։

Ըսէք ինծի, կնքամա՛յր, քաղցր եւ գորովի խօսք մը։ Այնքան մինակ եմ. եւ այնքան

կը տառապիմ որ կարելի չէ որ քիչ մը գութ չներշնչեմ։ Եթէ կեանքի մէջ այսքան մինակ չըլլայի հիմա հոգիով եւ մարմինով այսպէս ծակծկուած չպիտի ըլլայի այնքան փուշերէ։

Կը համբուրեմ ձեզ մեծ գորովով։

Ռոզա Ալֆիէրի

***

Մարքիզուհի Աննա Ցալմասօ
առ Տիկին Ռոզա Ալֆիէրի
Հռոմ
Հեռագիր

Կը խնդրեմ քենէ, սիրելի զաւակս, ջերմեռանդօրէն պահել պատռած պահարաններուդ կտորները։ Ամուսինդ երբեք չպիտի հաւատայ որ այդպէս ըրած ես։

Սիրով
Աննա Ցալմասօ

Վ Ե Ր Ջ

Ընկերվարական Ազգային Խորհուրդը

Կիրակի օր Փարիզի Ընկերվարական Տան մէջ գումարուեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան Ազգային Խորհուրդը: 542ի դէմ 2533 ձայնով որոշուեցաւ կրկին կուսակցութեան ծոցին մէջ առնել Ռիոմի երեսփոխան Ալեքսանտր Վարէնը, որ չորս տարի առաջ վտարուած էր՝ Հնդկաչինի կառավարիչի պաշտօնն ընդունած ըլլալուն համար:

Ազգային Խորհուրդը յետոյ ընդունեց կարգ մը բանաձեւեր որով որոշ երաշխաւորութիւններ կը պահանջուին այն նախկին ընկերվարականներէն, որոնք համայնավար շարքերուն մէջ մտնելէ վերջ, այժմ կ'ուզեն մայր կուսակցութեան վերադառնալ:

Որոշուեցաւ Ֆրանսան պրոպագանդային ութ շրջաններու բաժնել:

Յետոյ հետեւեալ որոշումները տրուեցան կուսակցութեան յառաջիկայ տարեկան համաժողովին մասին.

Համաժողովը պիտի գումարուի Պենտէկոստէին Դորտոյի մէջ: Օրակարգին գլխաւոր խնդիրները պիտի ըլլան, 1. Վիճաբանութիւններ ծրագրային տեղեկագիրներու մասին. 2. Ընկերվարական կիներու կազմակերութիւն եւ պրոպագանդ. 3. Ընկերվարութեան հողային ծրագիրը եւ երկրագործական տագնապները, 4. Ընկերվարական պրոպագանտին կազմակերպութիւնը, 5. Ազգային պաշտպանութիւն, զինաթափութիւնը ազգային եւ միջազգային տեսակէտէ եւ խաղաղութեան հարցը:

Կանտի կը շարունակէ քալել

Տէլհիէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ կանտի կը շարունակէ իր ճամբան, առանց խանգարուելու իշխանութեանց կողմէ, հակառակ անոր որ կարելին կ'ընէ ինքզինքը ձերբակալել տալու համար: Իր հետեւորդները մեծապէս յուսախաբ եղած են անոր համար որ կառավարութիւնը չի միջամտեր անոր գործերուն: Հնդկաստանի կառավարութիւնը ցարդ պաշտպանողական վրայ կը մնայ: Միայն արգիլած է կանտիի ճամբորդութիւնը ներկայացնող շարժանկարները եւ գրաքննութեան կ'ենթարկէ անոր մասին հասած կարգ մը հեռագիրներ:

Կանտի եւ իր հետեւորդները ապրիլ 5ին պիտի հասնին Հնդկաստանի արեւելեան եզերքը եւ անմիջապէս պիտի սկսին ապօրինի աղ պատրաստել՝ ասպարէզ կարդալով երկրի օրէնքներուն, որոնք պետական մենաշնորհ դարձուցած են աղը:

Համահնդկական համագումարի գործադիր մարմինը կը հաստատէ թէ անգամ մը որ քաղաքացիական անհնազանդութեան դրութիւնը ծաւալի ամէն կողմ եւ կանտի ասպարէզ կարդայ կառավարութեան դէմ, շատ հաւանական է որ կրաւորական պայքարը զինեալ ապստամբութեան փոխուի:

Տիկ. Հանօ հիւանդանոցէն բանտ կը փախչի

«Կազէթ տիւ Ֆրանս»ի հանրածանօթ հերոսուհին Տիկին Մարթ Հանօ այս օրերս շատ խօսեցնել կուտայ իր վրայ: Երեք շաբաթ առաջ սկսաւ ծոմ պահել (այդ ծոմապահութիւնը կը զուգադիպէր Մեծ Պահքին — թէեւ Տիկ. Հանօ Հրեայ է և քրիստոնէական օրէնքներուն չի հպատակիր): Առողջական վիճակը ծանրացած ըլլալով, վերջերս փոխադրուած էր Բոշէնի հիւանդանոցը: Հոն ի զուր փորձած էին բռնի սնունդ տալ Տիկին Հանօի: Այս բռնի միջոցներէն զայրացած, Տիկին Հանօ կիրակի գիշեր ժամը 10ին հիւանդանոցի իր սենեակի պատուհանէն սաւանի մը միջոցով պարտէզ իջաւ և հոն սպասող ինքնաշարժի մը մէջ նստելով գնաց ուղղակի Սէն-Լազարի բանտը: Ներկայիս Տիկինը բանտը կը գտնուի:

Հնգամեայ ծրագիր կրօնական հալածանքի

Ռիկայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ հակաստուածներու խորհրդաժողովը որ ներկայիս կը գումարուի Մոսկուայի մէջ, որոշած է հնգամեայ հակակրօնական պայքարի մը ձեռնարկել: Այս նպատակին համար զօրակոչի պիտի ենթարկուին 15 միլիոն անդամներ: Ասկէ զատ Մոսկուայի սէնդիկաներու խորհուրդը հաղորդած է բոլոր արհեստակցական միութեանց թէ իրենց անունները պիտի արձանագրուին սեւ ցանկին մէջ, եթէ գործօն մասնակցութիւն չբերեն Զատկի տօներուն առթիւ կատարուելիք հակակրօնական պայքարին.

300 համայնավարներ ձերբակալուած

«Իւմանիթէ» կը տեղեկանայ թէ Պուլկարիոյ վարչապետ Լիափչէֆ հրամայած է գրաւել Մակեդոնացիներու պաշտօնաթերթ «Վրէմէ»ն: Ասկէ զատ Պուլկար ոստիկանութիւնը ձերբակալած է աւելի քան 300 Մակեդոնացի եւ պուլկար գործաւորներ՝ համայնավար կուսակցութեան պատկանելու ամբաստանութեամբ:

Ֆաշիսմի ինններորդ տարեդարձը

Կիրակի օր Իտալիոյ բոլոր քաղաքներուն մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ ֆաշիսմի հիմնարկութեան ինններորդ տարեդարձը: Պայքարի այդ «խուրձ»երն էին որ ետքէն կազմեցին կորիզը ֆաշիստ կուսակցութեան: Հանդէսներու ընթացքին ամէն կողմ կարդացուեցաւ Մուսոլինիի պատգամագիրը: Հանրային բոլոր շէնքերը, նոյնիսկ միլիոնաւոր տուներ եռագոյնով դրօշազարդուեցան: Իրիկունը ժամը 6ին բոլոր զանգակները հնչեցին կէս ժամ եւ գիշերը լուսավառութիւն տեղի ունեցաւ:

Աւազակապետ մը սպաննուած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Լարիսայի մօտ բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցած է ոստիկան-զօրաց մէկ ջոկատին եւ Ցաղասի աւազակախումբին միջեւ: Այս վերջինը անցած տարի 72 զբօսաշրջիկներ առեւանգած էր Փէրթուլիի մէջ: Կռուի ընթացքին սպաննուեցան Ցաղաս եւ ուրիշ երկու աւազակներ: Սպաննուեցան նաեւ ենթասպայ մը եւ ոստիկան զինուոր մը: Քանի մը ոստիկան-զինուորներ վիրաւորուեցան:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Քրէտի Ֆոնսիէի մարտ 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 321,709 (1886ի պարտաթուղթերէն), 784,956 (1903էն) եւ 58830 (1911էն):

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ արտաքին նախարար Վալքօ Աթէնք հանդիպելէ վերջ հասաւ Պոլիս, ուր ջերմ ընդունելութիւն գտաւ: Վալքօ Էնկիւրիի մէջ պիտի տեսակցի արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ:

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՈՒՀԻ Լէնա Պէրնշթայն տեւողութեան մրցանիշը կոտրելու համար երկրորդ անգամ թռիչք մը կատարեց Իսթրի Պուռժէի կայանէն: Լէնա ստիպուեցաւ վար իջնել երէկ առաւօտ՝ 20 ժամ 36 վայրկեան թռչելէ ետք:

Մրցանիշը ներկայիս կը պատկանի Օր. Մարիզ Պասթիէի՝ 26 ժամով:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ — ԵՐԵԿՈՅԹ
Ի պատիւ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
(ԻՐ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԻԹԻՒ)

Նախաձեռնութեամբ Անիէռ—Պուա Քոլոմպի յոբելինական յանձնախումբի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զէյթուն» ենթակոմիտէի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Զ. Ե. Ռ. Միութեան եւ Հայրենակցական միութեանց, 30 Մարտ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30—11.30: Պուա-Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Rue des Halles:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շավիլի «Արդութեան» խումբի կողմէ Ապրիլ 12 Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչև առաւօտ, Շավիլ Սինէմա Փաթէնի սրահը:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

15րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր երեքշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10՝ Հ. Յ. Դ. պատմութիւն Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ:

Բ. ժամ 10—11՝ Մեր քաղաքուղեգիծը Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ:

Հ. Յ. Դ.

ԴԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահը:

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ ժամը 8ին, 71 Ave. Kléber:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Արսէն կ. Մելքոնեան.— Հրատարակութեան տրուած է: Կը խնդրուի շարունակել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Յովհաննէս Վահանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մուշի Խաչխալտաղ գիւղացի Ազատ Վահանեան, որ 1915ի տարագրութեան միջոցին յանձնուած է իրենց գիւղացի քիւրտ Ալի պէյի: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա: Իմացնել Hovannes Hovannessianի, 14 Rue Wilson, Décines, (Isère). France.

Լուր տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» եւ 200 ֆրանք նուէր: Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Գարապիղացի (Զանաքզալէ) Գրիգոր Փափազեան: Կը կարծուի թէ կը գտնուի Եգիպտոս: Իմացնել Արմենակ Օհանեանի 21 Rue Bonjour, Romans (Drôme), France.

— Կը փնտռուի Թոմարզացի Մարտիրոս Տանաճեան: Գրել իր աներձագին Խաչատուր Գօչունեանի, Suares No. 1372, Narakos, Buenos Aires, Argentine.

— Կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Գրիգոր Թիւլպէնտճեան (29 տարեկան), հօր անունը՝ Խաչիկ, մօր անունը՝ Նազիկ: Իմացուած է որ ներկայիս Փարիզի շրջակաները Champagne գիւղը բժշկի մը քովինքնաշարժիվարիչ է: Իմացնել՝ իր մօրաքրոջ Տիկ. Elisabeth Biodjékianի, Quartier Foutlozier, Valence, (Drôme).

— Կը փնտռուի Եոզկատցի Սմբատ Իսպիրեան (ուսուցիչ) որ փաստաբան եղած է Էնկիւրիի մէջ: Կը կարծուի թէ Պոլիս մնացած է իր փեսին Գէորգի մօտ: Իմացնել՝ իր եղբօրորդւոյն Կարապետ Իսպիրեանի C)o Usine Naéf frères à Saillans, Drôme, France.

Կը խնդրուի Պոլսահայ եւ եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Ֆրանսական բանակի կամաւորներէն Յակոբ Գրիգորեան (բուն անունը Յակոբ Նազարեան) որ 1928ին Փարիզէն մեկնած է գաւառ: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջակաները: Իմացնել՝ իր մօր Տիկ. Սրբուհի Նազարեանի, 16 Rue Blanqui, Paris (13e): Ճշգրիտ լուր տուողին նուէր:

— Կը փնտռուի Օր. Ազապի Պօշնակեան որ 1926ին Յունաստանէն փոխադրուած է Ֆրանսա: Իր վերջին հասցէն էր՝ Chez Mr. Beylerian, Joyeuse, Ardèche: Այժմ իրմէ լուր չկայ: Իմացնել՝ Սահակ Պօշնակեանի, Fontafi par Genouillac, No. 19, (Charente).

— Կարնեցի Վահէ Նարինեան կը փնտռէ Սեբաստացի Յովհաննէս Գըզըրեան: Կը կարծուի թէ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջակաները: Իմացնել «Յառաջ»ի:

— Յարութիւն Պուռնազեան կը փնտռէ իր եղբայրները Յովհաննէս եւ Գեղամ Պուռնազեանները, որոնք Շ. Գարահիսարի ապստամբութենէն յետոյ աքսորուած են իրենց մօր հետ: Այժմ պիտի ըլլան 18 եւ 20 տարու: Իմացնել «Յառաջ»ի: Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողին նուէր:

— Տիկին Աղաւնի Վառեկեան ծնեալ (Ճգնաւորեան) կը փնտռէ իր հայրը Միսաք Ճգնաւորեան, մայրը Դշխուհի, եղբայրները Գէորգ, Պետրոս, Սեդրաք, Վահրամ Հայրապետ, քոյրերը Արաքսի, Փայլիկ, որոնք Քղիկիւմիշխանէի Այանթաղէնըլլալովտարագրուած էին, եւ անկէց իվեր ոեւէ լուր չկայ անոնցմէ: Լուր տուողին նուէր: Իմացնել Տիկ. Ա. Վառեկեանի, 11 Rue Bisson Paris (20).

Կը փնտռուի Թոգատցի Տիկին Բրաբիոն Աղապապեան եւ իր փեսաները Սերովբէ Եազըճեան եւ Քերովբէ Առաքելեան: Երեք տարի առաջ կը գտնուէին Մարսէյլ: Իմացնել՝ Յովհաննէս Աղապապեանի Sine Kismos eptalofos No 129 Salonique, Grèce.

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Միհրան Ղուկասեան եւ Քերովբէ Քէպապճեան որոնք 1923—25 թուականին գտնուած են Gardanne, Roanne, Marseille եւ շրջակաները: Իմացնել՝ Vahram Djermakianի, Légion Etrangère, 7e Compagnie à Saida (Algérie):

—Կը փնտռուին Գարապօղազցի Հմայեակ Ճէօմէրտեան, 20 տարեկան, հօր անունը՝ Խնկօ, մօր անունը՝ Թուրվանտա, տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Ենոֆիա, Միւշկինազ, Դեդխի Ճէօմէրտեան (այս վերջինը առեւանգուած է Թէլ Ապետի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անունը՝ Ոսկիան, մօր անունը՝ Անիկ. Կաթնուկ, հօր անունը Դանիէլ, մօր անունը Հալաճ: Իմացնել Աղապապ Պարսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

Կը փնտռուի նաեւ Նազլու Պարսամեան եւ իր երեք զաւակները, Ռուբէն, Անթառամ, Հռիփսիմէ որոնք Արաբկիրի շրջանին մէջ առեւանգուած են Քիւրտերու կողմանէ: Իմացնել՝ Աղապապ Պարսամեանի վերի հասցէին:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub. St.-Martin, PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՐՏ 1930

26 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1221

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԷՏՔ Է ՔԱՆԴԵԼ ԱՐՇԱԿԱՒԱՆԸ

Փորձելով ամփոփել Մայքըլ Արլէնի վիպակին էութիւնը, ընդհատեցինք, երէկ, հետեւեալ նախադասութեամբ.—

«Ու դէպքերը զարգանալով, կը հասնին այնտեղ ուր կը ...ութկայ յանկարծ, մեռ մինակը քաշուած ձեղնայարկին մէջ, ...պզտիկ քառակուսի պատուհանով մը»։

Եւ արդէն կը տեսնենք զինքը խորապէս վիրաւորուած իր ...արժանապատուութեան եւ հպարտութեան մէջ։ Յուսախաբ, յանկարծ լքուած՝ յաղթանակի լրման ժամուն։ Ծաղրուծանքի առարկայ՝ նոյնիսկ ճաշարանի սպասաւորներուն կողմէ։

Ահա իր սենեակն է։

—«Ըսի ինքնիրենս,

«Խաղաղութի՛ւն։ Ինչո՛ւ այդքան կարեւորութիւն տալ իրե...րուն։ Խաղաղութիւն բարեկամս»։ Բայց մտածումները, համոզիչ (մտայարժար) ինչպէս խաբեբաները, դէպի ճախճախուտքը քաշեցին զիս։ Յետոյ լքեցին, ամէն ուժէ զրկեցին զիս։ Ու տեսայ ինքզինքս, եւ ինչ որ տեսայ լաւ չէր, գեղեցիկ չէր։ Օ՛ դժբախտ եւ անարգ երիտասարդ, ինչո՞վ կ'ուզես նուաճել աշխարհը»։

Եւ այնուհետեւ, հռչակաւոր «լուտանք»ը, որուն հազարապատիկը արտասանած են մեր պատմագիրները, կաթողիկոսները, զանազան գրոց բրոցներ, ամէնէն անձնուրաց ֆէտայիները՝ յուսահատութեան պահու մը, եւ կ'արտասանենք, այսօր, ամէնքս։ Ամէնէն սովորական պարագաներուն մէջ անգամ։

— «Գրուած չէ՞ր որ ամէնքս ալ պէտք է կեանքին մէջ դնենք աւելի շատ բան քան կը ստանանք։ Ի՛նչ ունէի ես ընծայելիք։ Կ'ուզէի առնել, առանց բան մը տալու։ Կ'ուզէի շորթել կեանքէն, ոչինչ տալով»։

Մնացեալը ծանօթ է արդէն։ «Ջաւակը անկարող ցեղի մը..., ո՛չ Հայաստան, ո՛չ անգեղեայ (կամ անհաճոյ) դարպասող...» եւայլն։

Կարելի է ամբողջութեամբ թարգմանել, նորէն, ի պէտս ազգի ազգի զարգացելոց։ Կարելի է արտատպել անգլերէն բնագիրը։ Շահողը պիտի ըլլայ, միշտ, Մայքըլ Արլէն, ապազգայնացած, բայց ոչ ապասերած, օտարալեզու, բայց ոչ ուրացող։ (Դատելով իր գրականութենէն)։

Եթէ բանգէտներուն ըսածն ըլլար ճիշդ, անգլիագիր հեղինակը, իր փառքի կատարին վրայ, երբե՛ք պէտք չունէր հետաւոր ակնարկ մը խսկնետելու իր ծագման, ծնունդին, անունին եւ ...ժականունին։ Մինչդեռ ի՛նչ ոչնչութիւններ գիտենք որ հազիւ Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ նետուած, հաճութեամբ, հպարտութեամբ կը հագնին օտարութեան սմսեղուկ շապիկը, ծածկելով, ծամծմելով իրենց խոնարհ ծագումը։

Ունենալով հանդերձ մեր առանձին տեսակէտը Մայքըլ Արլէնի մշակած գրականութեան մասին, մենք անհանդուրժելի կը գտնենք այն այլանդակ, սխական դիրքը զոր բռնեց հայկական մամուլին մէկ մասը՝ ծանօթ վիպակին առթիւ, ցնցուելով թթու ազգասիրութեան մը ջղագարութենէն, այլ մանաւանդ անգիտութեան կամ բանգիտութեան կիրքէն։

Գռեհկօրէն, բռշայաբար գրպարտուած հեղինակը առաջին անգամ չէ որ կը քսուի հայկական իրականութեան։ Կը յիշեցնէ իր ծագումը։

Իր մէկ հատորին մէջ (These Charming People, 1924) կայ ...հատուած մը, «Կոտրած Բիթով Մարդը», ուր երկու հոգի կը խօսին։

— « Կը տեսնէք թէ, պարոն, ըսաւ ան լրջօրէն, սպանութեան վերաբերեալ ամէն բան գիտեմ։ Ես ինքս շատ մարդիկ սպաննած եմ»։

Խօսակիցը կը կարծէ թէ զինուոր է։ Օտարականը կը ճշդէ — «Ես զինուորութեան մասին բան չեմ գիտեր։ Ես Զէյթունցի եմ»։

Ու կը բացատրէ թէ ի՛նչ է Զէյթունը՝ աւելցնելով հպարտօրէն. «Ես Հայ եմ»։ Եւ երբ դիմացինը իր գուլթը կը յայտնէ, ...իշելով ջարդերը, Զէյթունցին կ'ոռնայ.

— Մտիկ ըրէք, պարոն. խօսելու ձեր այդ ձեւը կը կատղեցնէ զիս...

Ու հետզհետէ փրփրելով.

— Ահա թէ ինչո՛ւ հպարտ եմ Հայ ըլլալուս։ Եւ դուք, պաշտօնեաներ, շնորհապարտ պիտի ծգէք զիս, եթէ ձեր հայրենակիցներուն յայտնէք, թէ մենք պէտք չունինք իրենց հինցած տափատներուն, եւ աւելի շնորհապարտ պիտի ըլլանք, եթէ քանի մը զէնքեր տան մեզի։

Նոյն առնական շունչը։ «Հինցած տափատներ» — ե՛ւ 1924ին ե՛ւ 1929ին։ Դառնութիւն մը, որ մղձաւանջի պէս կը հալածէ հեղինակը՝ նախադասութենէ նախադասութիւն, եթէ ոչ գիրքէ գիրք։

×

... Խօսք չունինք «լողաց» կամ «անգիտաց»։ Բայց, դառնալով նորէն աւելի կամ պակաս բանգէտներուն, կը յայտարարենք.—

Այս բոլորէն յետոյ, փոխանակ պարկեշտ նահանջ մը կատարելու, գրականութիւնը շփոթել քաղաքականութեան հետ, ...ներ, խօսքեր մկրատել, բառարան պրպտել, բառերու նախնական, անկենդան, յարաբերական իմաստներուն կառչիլ եւ խրիլ ...ախողած դատի մը ցանցին մէջ, ու պնդել թէ Մայքըլ Արլէնը «պոռնիկ»է ըսեր զինքը ծնող ժողովուրդին,—ինքնին պոռնկութիւն է։

Պէտք է մաքրել այս արատը։

Պէտք է քանդել միականի բանգիտութեան եւ մերկապարանոց խուժանավարութեան Արշակաւանը։

Պէտք է փրկել հայ հրապարակագրութեան պատիւը, ոչ թէ Մայքըլ Արլէնի միջազգային աչքերուն, այլ մեր իսկ բարիքին համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԹՐՔԱՀԱՅ ԴԱՏԸ

«Յուսաբեր» կը շեշտէ խմբագրականի մը մէջ (13 մարտ).

— «Բազմաթիւ են բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը իրարմէ բաժնող հարցերը, սակայն ասոնցմէ մէկը ամէնէն հիմնականն է։

Մեր խօսքը — Թրքահայ դատի մասին է, եւ այդ դատի ոչ թէ լուծման ուղիներու, այլ անոր սկզբունքային ըմբռնումի։

Բոլշեւիզմը ի սպառ կը ժխտէ նման դատի մը գոյութիւնը։ Ան ոչ թէ առժամապէս կ'անտեսէ զայն՝ անոր լուծումը անհնար գտնելով այսօրուան պայմաններուն մէջ, այլ սկզբունքով եւ ընդմիշտ կ'ուրանայ այդ դատը՝ անոր լուծումը դէմ գտնելով Թուրքիոյ ինքնորոշման իրաւունքին։

Ճիշդ այս կէտին մէջ է, որ եկած ու նոյնացած են Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ շահերը՝ անոնց բարեկամութիւնը դարձնելով այնքան տեւական եւ այնքան անկեղծ։ Եթէ Մոսկուան որ եւ է ձեւի տակ ու ո՛րեւէ ժամանակի համար լուծուած չգտնէր Հայ դատը Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ, ապա անհնար է, որ քէմալիզմը բարեկամութեան ձեռք երկարէր բոլշեւիզմին։ Ազգային Ուխտը, որ գաղափարական պատուանդանը դարձաւ վերածնուող Թուրքիոյ ու միաժամանակ գերեզմանը Թրքահայ Հարցի, մշակուեցաւ Ռուսիո՛յ դրդումով եւ հռչակուեցաւ անո՛ր գիտութեամբ։ Ու Քրեմլը յարեցաւ քէմալական Ազգային Ուխտին ե՛ւ Ռուսաստանի ե՛ւ Հայաստանի անունէն։ Խորհրդային իշխանութիւնը ուրացաւ մեր դատը Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ թէ իբրեւ ռուսական եւ թէ իբրեւ համամիութենական, որ ըսել է՝ հայկական իշխանութիւն։ Ու միաժամանակ ամէն աջակցութիւն բերաւ Թուրքիոյ՝ մեր դատը իրապէս եւ իրաւապէս սպաննելու համար։ Ամէնէն վճռական վայրկեանին, Լոզանի բանակցութեան ճակատագրական օրերուն, երբ Թրքահայ բեկորները աշխարհի բոլոր ծայրերէն բազմահազար բերաններով կ'աղաղակէին Թրքահայ դատի գոյութեան մասին, ճիշդ այդ օրերուն դաւողաբար հրապարակ եկաւ վատագոյն Ռուսը՝ Չիչերինը՝ եւ խոստացաւ իր հայրենիքի մէջ ապաստան տալ աւելի քան 50.000 Հայերու։ Անուղղակի աջակցութիւն մըն էր այս Թրքական կառավարութեան՝ դիւանագիտական սեղանին վրայ վերջնապէս անճիտելու համար Հայ դատը եւ հոն ալ, Լոզանի մէջ, գերեզմանելու համար Թրքահայ Հարցը։»

ՓՐՈՖ. ՇԱՌԼ ՌԻՇԷԻ 80ԱՄԵԱԿԸ

Բժշկական վարժարանի ուսուցչապետ եւ Բժշկական Ակադեմիայի անդամ Փրոֆ. Շառլ Րիշէի ծննդեան 80րդ. տարեդարձին առթիւ երէկ իրիկուան համար հացկերոյթ մը սարքուած էր Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքի Պաշտպան Լիգային եւ Ֆրանսայի խաղաղասէր ընկերութեանց կեդրոնին կողմէ։ Փրոֆ. Շառլ Րիշէ, որ պատուոյ նախագահն է Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան, ոչ միայն կարող բժիշկ եւ բնախօս է, այլ և գրագէտ ու փիլիսոփայ։

ՀԱՑԸ ԿԸ ՍՂԷ

Այսօրուընէ սկսկալ հացը պիտի սղէ եւ քիլօն պիտի ծախուի 2 ֆրանքի, 1 ֆր. 95ի տեղ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Դգալներն անգամ կը գրաւեն

Թայմզի Թղթակիցը Րիկայէն կը հեռագրէ.

Խորհրդային մամուլին համաձայն, բազմաթիւ գիւղական շրջաններու մէջ տեղական իշխանութիւնները կը դժկամակին հնազանդիլ կուսակցութեան հրամանին, որով կը հրահանգուէր թուլցնել խստութիւնները գիւղացիներուն դէմ։ Բռնութիւններն ու ծայրայեղութիւնները կը շարունակուին. կը գրաւուին բոլոր այն բերքերը, զորս գիւղացիները սկսած էին շուկայ տանիլ ծախելու համար։ Նոյնպէս կը շարունակուին տուգանքները, կուլակներու դէմ հալածանքը, որոնց կը հանդուրժուէր արագ հաւաքականացման ծրագրով եւ որոնցմէ հրաժարիլ չեն ուզեր հիմա ընկերները։ Կը հալածուին ոչ միայն կուլակները, այլ եւ աղքատ գիւղացիները, գրաւելով նոյնիսկ «դգալներն ու տղու խաղալիքները»։

Իշխան Կարոլը կ'ուզեն

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ զօրավար Ավէրէսքուի ժողովրդային կուսակցութիւնը առջի օր գումարած է կարեւոր ժողով մը, որու ընթացքին ճառեր խօսուած են ի նպաստ Իշխան Կարոլի վերադարձին։ Կարգ մը թերթեր այս ճառերուն ամփոփումը հրատարակած ըլլալով, Մանիուի կառավարութիւնը հրամայեց գրաւել բոլոր այդ թերթերը։

Այս առթիւ կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակելով կ'ըսէ թէ ըստ Սահմանադրութեան կարելի չէ որեւէ փոփոխութիւն մտցնել խնամակալ ժողովի կազմին եւ ձեւին մէջ, որքան ատեն որ Միքայէլ թագաւոր անչափահաս է։ Հետեւաբար ասոր հակառակ շարժողները խստիւ պիտի պատժուին։

Բոլշեւիկեան նոր օրացոյցը

Մոսկուայի գործակալութենէն.— Խորհրդային նոր օրացոյցի ծրագիրը ուսումնասիրուելու վրայ է դեռ։ Մինչ այդ, կառավարութիւնը հրամանագրով մը կը հրահանգէ ընդունիլ ճարտարարուեստական միօրինակ օրացոյց մը բոլոր այն ձեռնարկներուն եւ հիմնարկութեանց մէջ ուր կը գործադրուի հնգօրեայ շաբաթի դրութիւնը։

Ըստ այս օրացոյցին, տարին 360 օրէ միայն կը բաղկանայ, բոլորն ալ աշխատանքի օր. ասկէ դուրս են յեղափոխական տօներու հինգ օրերը (յունուար 22, մայիս 1 եւ 2, նոյեմբեր 7 եւ 8)։ Շաբթուան օրերը կը նշանակուին 1—5 թուանշաններով։

Հնգօրեայ շաբաթը գործադրող հաստատութեան պաշտօնեաներն ու գործաւորները կը բաժնուին հինգ հաւասար խմբակներու։ Շաբաթական հանգիստի օրը հաւաքաբար կը տրուի իւրաքանչիւր խմբակի պաշտօնեաներուն ամբողջ տարուան ընթացքին, իւրաքանչիւր հնգօրեայ շաբաթի որոշ մէկ օրը։

Մէկ միլիառ՝ աղէտեալներուն համար

Երեսփոխանական ժողովը իր առջի օրուան նիստին մէջ զբաղեցաւ Ֆրանսայի աղէտեալ շրջանին օգնութեան փութալու խնդրով։ Կառավարութիւնը 500 միլիոն ֆրանքի վարկ պահանջած էր աւերեալ շրջաններու վերաշինութեան համար։

Երեսփոխան Պարթ նկարագրելէ վերջ ողողումներու սարսափելի հանգամանքը, շեշտեց որ անհրաժեշտ է յառաջիկային արգիլել նման աղէտներու կրկնութիւնը հարաւային շրջանին, մասնաւորաբար Էրօ նահանգին և Օրպի դաշտին (այգեստան) մէջ։ Ներքին փոխ-նախարարը յայտնեց թէ կառավարութիւնը ծրագրած է անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել և անտառներ տնկել աղէտեալ շրջաններուն մէջ։

Այս առթիւ խօսք առին ուրիշ բազմաթիւ երեսփոխաններ, բոլորն ալ շեշտելով աղէտեալներուն լայն չափով աջակցելու անհրաժեշտութիւնը։

Ի վերջոյ քուէարկուեցաւ մէկ միլիառ ֆրանքի վարկը՝ աղէտեալներուն համար, հետեւեալ պայմաններով.

ՅՕԴ. 1.— Մէկ միլիառ ֆրանքի հիմնադրամ մը կազմուած է՝ դարմանելու համար այն բացառիկ վնասները, որոնց ենթարկուեցան անհատներ, նահանգներ, գաւառներ և հանրային հիմնարկութիւններ՝ 1930 մարտ 1—10ին պատահած փոթորիկներուն եւ ողողումներուն հետեւանքով։ Այս հիմնադրամէն պիտի տրուին ձրի նպաստներ եւ երկար պայմանաժամով ու պզտիկ տոկոսով կանխավճարներ։

ՅՕԴ. 2.— Աղէտեալները առաւելն մինչեւ երկու ամիս պատկանեալ թաղապետութեան պիտի ներկայացնեն յայտարարութիւն մը՝ յայտնելով իրենց վնասուած շարժուն եւ անշարժ գոյքերուն հանգամանքը, քանակն ու արժէքը։ Վաճառականներն ու գործարանատէրերը պէտք է յայտարարեն իրենց կորսնցուցած մթերքներուն հանգամանքն ու արժէքը։ Աղէտեալները ի հարկին կրնան յայտնել թէ ո՛րքան կանխավճար կ'ուզեն ստանալ։

∴ Յարդ աւելի քան 30 միլիոն ֆրանք հանգանակուեցաւ ի նպաստ աղէտեալներուն։

Զօր. Կուտեպով նաւո՞վ փախցուած

Շաբաթներով քննալէ վերջ, զօր. Կուտեպովի խնդիրը դարձեալ մէջտեղ ելաւ։

(Ուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Յունաստանի անկախութեան հարիւրամեակին առթիւ Փարիզի մէջ եւս հանդիսութիւններ տեղի կ'ունենան։

Երէկ առաւօտ Փարիզի հելլէն դեսպան Փոլիթիս, դեսպանատան բոլոր պաշտօնեաներուն, հելլէն սպաներու եւ խումբ մը էվզոններու ընկերակցութեամբ գնաց Էթուալ, ուր Յաղթական Կամարին տակ հանգչող անծանօթ զինուորին վրայ ծաղկեպսակ մը դրաւ սա վերտառութեամբ.

«Երախտագէտ Յունաստանը՝ Ֆրանսայի անծանօթ զինուորին, խորհրդանշանը ֆրանսացի ծանօթ եւ անծանօթ հելլէնասէրներուն, որոնք մէկ դար առաջ օժանդակեցին անոր ազատագրութեան»։

Նոյնպէս երէկ գոհաբանական հանդիսաւոր պատարագ տեղի ունեցաւ Պիզէ փողոցի յոյն եկեղեցիին մէջ։ Իրիկուան ժամը 5ին Պ. Փոլիթիս դեսպանատան մէջ ընդունեց Փարիզի հելլէն գաղութն ու Յունաստանի բարեկամները։ Կէսօրէ վերջ զանազան յոյն պատուիրակութիւններ գացին ծաղկեպսակ դնել Անտրէ Շէնիէի, Վիկտոր Հիւկոյի, Ռընանի, Պառոն Ֆավիէի եւ Տընի Բոշէնի գերեզմաններուն վրայ։

Այսօր չորեքշաբթի ժամը 2.30ին Սօրպօնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր հաւաքոյթ մը։ Հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկ խոստացած է ներկայ ըլլալ։ Դատական նախարար Ռաուլ Փէրէ ճառ մը պիտի խօսի յանուն կառավարութեան։ Իսկ այս իրիկուն հելլէն գաղութը մեծ հացկերոյթ մը պիտի տայ Յունաստանի բարեկամ Ֆրանսացիներուն, դեսպանին նախագահութեան տակ։

ԱԹԷՆՔ, 25 Մարտ.— Այսօր ամբողջ Յունաստանի մէջ պիտի տօնուի անկախութեան հարիւրամեակը։ Աթէնքի մայր եկեղեցիին մէջ պիտի կատարուի գոհաբանական աղօթք մը։

Հանրապետութեան նախագահը, կառավարութեան անդամները, իրենց գլուխն ունենալով վարչապետ Վէնիզէլոսը, քաղաքային եւ զինուորական իշխանութեանց կողմէ պատուիրակութիւններ, ինչպէս նաեւ դիւանագիտական մարմինը ներկայ պիտի ըլլան այս արարողութեան։

Միսոլոնկիի թաղապետական ժողովը Վէնիզէլոսի պիտի տայ ոսկի շքադրամ մը։ Միսոլոնկի՝ Յոնիական ծովուն վրայ՝ այն քաղաքն է որ հերոսական դիմադրութիւն ըրաւ Թուրքերուն 1822ին եւ 1825ին՝ ղեկավարութեամբ Պոցարիսի։ Հազարաւոր Յոյներ ողջ ողջ այրեցան հոն՝ Թուրքերուն ձեռքը չիյնալու համար։

ԿԱՆՏԻՒ ԿԻՆՆ ԱԼ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Կալկաթայէն կը հեռագրեն թէ Կանտիի կինն ալ միացած է քաղաքային անհնազանդութեան պայքարին, զոր կը վարէ իր ամուսինը։ Տիկին Կանտի Ահմէտապատէն պիտի մեկնի ապրիլ 6ին՝ 37 կին կամաւորներու գլուխն անցած՝ հետիոտն Թիթէլ երթալու եւ հոն ապօրէն աղ պատրաստելու համար։

ՌՈՒՍԻԱ մնացած զուիցերիական քաղաքացիները, գերման գաղթականներուն պէս, կը պահանջեն իրենց երկիրը վերադառնալ։ Ասոնց մեծ մասը կովկաս կը բնակի։ Անցած տարի 75 ընտանիք մեկնեցաւ Ռուսիայէն՝ Քանատա երթալու համար։ Այս տարի 200 հոգի խնդրագիր առին հայրենիք վերադառնալու։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Կոլխոզշարժման փրոնտում» իրենց շահած յաղթանակը, բազմաթիւ եղանակներով արձանագրող Համայնավարութիւնը, այլեւս չի ծածկեր այն դառն ճըշմարտութիւնները «որոնց անմիջական լուծումից է կախուած կոլխոզշինարարութեան վաղուայ վիճակը:»

Յաղթանակը, ինչպէս ըսած էի ասկէ առաջ, հիմնաւորելու համար, Խորհրդային իշխանութիւնները ստիպուած են նորանոր պայքարներ տանիլ, կռուելով բազմաթիւ ճակատներու վրայ: Նոյնը կ'ըսեն իրենք՝ իշխանաւորները, ի հարկէ միշտ կաղապարուած եւ սովորական դարձած ճոռոմաբանութիւններով:

Դժուար է անշուշտ այս կարգի յայտարարութիւններու վրայ հիմնուած պարզել բուն թերիներն ու անհրաժեշտութիւնները. սակայն այն փաստը, որ այլեւս շարունակաբար կը խօսուի «շեղումներու» մասին, նշան է արդէն տիրող ծանր վիճակին: Պէտք չէ մոռնալ սակայն, որ ինչպէս միշտ այս հարցին քննութեան մէջ ալ, օրուան իշխանաւորները իրենքզիրենք կը գտնեն չափազանց ծիծաղելի դերի մէջ, իրենց հակասական եւ մանուածապատ ճըղրակցութիւններով:

«Խ. Հայաստան», Երեւանի կառավարութեան եւ Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, դեռ մէկ ամիս առաջ (փետր,11) «կոլխոզների նշանաբանի տակ» խմբագրականով մը, մեր այս մատնանշումը կը հիմնաւորէ լիովին:

«Կոլխոզշարժման» յաղթանակը հետեւանք համարելով Համայնավար կուսակցութեան թափած «կուլտուրական» աշխատանքներուն, ըստ «Խ. Հ.»ի, «շարունակւում է կոլխոզշինարարութեան խորացումն ու ծաւալումը: կոլխոզշարժումը գրաւում է գիւղացիական մասսաների նորանոր շերտեր, նա յաղթանակօրէն մուտք է գործում նոյնիսկ ամենահեռաւոր եւ յետամնաց շըրջանները եւ գիւղերը»:

Աւելի կարեւոր է այն պարագան, որ այս շարժման գետինը պատրաստուած է եղեր տարիներ շարունակ «Լենինեան կուսակցութեան ղեկավարութեան տակ, բանւոր դասակարգի կողմէն»: Անշուշտ մեծ աշխատանքներով եւ զոհողութիւններով է որ ան «յաղթահարելով կապիտալիստական էլէմէնտների յամառ դիմադրութիւնը, ոտի հանելով եւ կազմակերպելով գիւղական չքաւորութեանը, ամրացնելով կուռ դաշինքը միջակ գիւղացիութեան հետ, անընդհատ բարձրացնելով գիւղի աշխատաւոր մասսաների քաղաքական աքտիւութիւնը» կը շարունակէ իր «սոցիալիստական արշաւը գիւղում:»

Եւ վերջապէս ինչ ձեւով ալ գնահատուելու ըլլայ այս շարժումը, կարեւոր է առանձնապէս «Խ. Հ.»ի հետեւեալ վճիռը.

«կոլխոզշարժման իսկայական թափի հիմքը կազմում է աշխատաւոր գիւղացիութեան ներքին տարերային ձգտումը դէպի համայնական հողագործութիւնը» (Խ. Հ. 12 փետր.):

Թէ ո՞րքան ճիշդ է «Խ. Հ.»ի խմբագրին այս վճռական յայտարարութիւնը, դիւրաւ կարելի է գտնել իր, ինչպէս նաեւ ուրիշ վարիչներու զանազան արտայայտութիւններէն: Բայց նախ անհրաժեշտ է դիտել տալ որ եթէ «կոլխոզշարժումը» իրապէս արդիւնք է բուն իսկ գիւղացիութեան «տարերային ձգտումներուն,» որպէս օրուան պահանջ եւ ո՛չ գիւղին պարտադրուած տիրող կուսակցութեան կողմէն, ապա ուրեմն անբացատրելի եւ անիմաստ կը դառնան այն ահաւոր խստութիւնները որ կը գործադրուին այս շարժումի ընթացքին: Վերջին հաշուով ընդդիմութիւն օրուան կարգախօսի դէմ կրնար ըլլալ միայն «կուլակներու» կողմէ, բայց չէ՞ որ այս հոսանքը շատ չնչին ուժ մըն է ընդհանուր գիւղացիութեան համեմատութեամբ: Մանաւանդ, որ վերջիններու օգտին կը գործեն կուսակցութեան բովանդակ հեղինակութիւնը, երկրի զինուորական եւ քաղաքական տրամադրելի ուժերը, վերջապէս բանւորութիւնը զինուած «Լէնինեան սկզբունքներով եւ Բոլշեւիկեան ամուր հաւատքով»:

Պատկերը ըստ իրենց բացատրութեան կը ներկայանայ այս սահմանին մէջ, որու մէկ ծայրը կը ծածանի հողագործութեան համայնացումի դրօշը, բարձրացած գիւղացիութենէն եւ պաշտպանուած «Լենինի ամրակուռ» կուսակցութենէն, իսկ միւս ծայրը վտանգուած «կուլակութիւնը» ինքն իր ուժին ապաւինած:

Այսպէս ներկայացնելով հանդերձ օրուան կացութիւնը՝ արձանագրուեցան նոյնպէս բազմաթիւ փաստեր, որոնց ներքին բովանդակութիւնը շատ տարբեր է: Այսպէս օրինակ Դարալագեազի, Իջեւանի, Ղուրտուղուլիի շրջաններու մէջ «կոլխոզշարժման» հակառակ ընթացք ցոյց տուին ոչ միայն համայնավար անհատները, այլեւ կազմակերպութիւնները: Պարզուեցաւ որ բազմաթիւ համայնավարներ վճռական պայքարի ընթացքին դիրք բռնեցին «կուլակներու» կողքին: Մեր նախանցեալ շաբաթուան տեսութեամբ տուած էինք այս առթիւ բազմաթիւ փաստեր, առնուած «Խ Հ» փետրուարի 16-18-19 թիւերէն: փաստն այն է, որ «մի շարք գիւղխորհուրդներ, առանձին կոմունիստներ եւ կամ երիտասարդներ ուղղակի սաբոտաժի են ենթարկում կոլեկտիվացման գործը» կ'ըսեն ու կը կրկնեն ամէն օր:

Գիւղական խորհուրդները, որոնք կը ներկայացնեն բուն իսկ գիւղին կառավարութիւնը եւ «ընտրուած»են չափազանց մանրակրկիտ քննութիւններէ յետոյ, իրենց կարգին գլխաւոր խոչընդոտներ կը ներկայանան «գիւղացիի ձգտումներէն» յառաջ եկած շարժումին:

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղար Խանճեանը իր մէկ զեկուցման մէջ այս առթիւ կ'ըներ հետեւեալ դիտողութիւնները.

— «կատարո՞ւմ են արդեօք մեր գիւղխորհուրդները ներկայ շրջանի այս մարտական խնդիրները: ընդհանրապէս Թոյլ չափով, իսկ շատ յաճախ միանգամայն անբաւարար: Աւելին: փորձը ցոյց տուեց որ քիչ չեն գիւղխորհուրդներ, որոնք փոխանակ գլխաւորելու զանգուածների գործօն աշխատանքը, քարշ են գալիս նրանց պոչից- գերւում են կուլակութիւնից, ջուր են ածում նրա ջրաղացին:(Խ. Հ.» փետր.16):

Այս բոլոր փաստերը ցոյց կուտան «կոլխոզշարժման» իրական բնոյթը: Եւ ամէնէն առաջ այն որ շարժումը անհարազատ է հայ գիւղին, Հայաստանի գիւղացիներուն, որո՛նց թուին նաեւ հայ համայնավարական որոշ խաւերուն:

Այս է ահա բուն պատճառը գործադրուած խստութիւններուն եւ վայրենութիւններուն Որովհետեւ այդ միջոցով միայն անոնք հնարաւոր կը գտնեն գործադրել մեր խեղճուկրակ երկրին մէջ «կոլխոզ,,ը, որու դէմ կը պայքարի ըստ ամենայնի կարեւոր ուժ մը, որու մէջ կուլակն ու չքաւորը կոմերիտն ու կուսակցականը կը միանան յաճախ, յանուն իրենց գոյութեան պահպանման:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ.

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ

ՏԷՍԻՆ ԵՒ ԻՐ "ՏՈՒՆ,,Ը

Դժուար է գտնել քաղաքներու մէջ կուսակցական այն ոգեւորիչ պատկերը զոր Տէսին ցոյց կուտայ այս պահուս: Երկու հարեւանցի պտոյտներ չորս ամսուան ընդմիջումով մը, այդ երկուքի ատեն ստացուած տպաւորութիւններու խոր տարբերութիւնը կը բերեն այն եզրակացութեան որ կուսակցական կեանքի գործունէութիւնը էապէս անկախ է հաւաքականութիւնը կազմող անհատներու կուսակցական արժանիքէն, այլ արդիւնքն է անհատներու յարաբերական վիճակին, անոնց գործակցելու եւ աշխատակցելու ոգիի չափին:

Կոմիտէի անդամները կը տեսնեմ, իրենց ութժամեայ աշխատանքը նոր ձգած, կէս ճաշած կամ բնաւ չճաշած տեղեկութիւններ կը հարցնեն, մանաւանդ տպաւորութիւններ կ'ուզեն իրենց գործի մասին: Կլանուած են անով, նուիրուած անոր, իրենց մտածողութեան եւ աշխատանքի միակ առանցքը դարձուցած: Կը տեսնեմ այդ գործը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տունը: Քաղաքին գլխաւոր փողոցին մօտիկ եւ անոր զուգահեռական խաղաղ փողոցի մը մէջ հող մը գնած են տղաքը 9500 ֆրանքի, որուն 2000ը կանխիկ, 2500ը յունիսին վճարելի, մնացածը երկու տարուան ընթացքին: Անմիջապէս սկսած են աշխատանքներուն շէնքի մը որ պիտի ունենայ 9.20 մէթր ճակատով եւ 17 մէթր երկայնքով խոշոր սրահ մը, շուրջ 500 անձ բովանդակելու ընդունակ եւ տակը նոյն մեծութեամբ ուրիշ մաս մը, Գրադարանի, ժողովատեղիի յարմարութիւններով: Սրահը պիտի ծառայէ միեւնոյն ատեն իբրեւ դպրոց:

— Ո՞վ փորեց այս հիմերը, կը հարցնեմ, ո՞վ դիզեց խիճի եւ աւազի սա խառնուրդը, ո՞վ շինեց սա bétonէ պատերը:

— Մենք, տղաքս, կը պատասխանեն. դժուար կ'երեւի չէ՞, երեք մետր իջնել խորացնել, կամ 500 խորանարդ մետր հող փորել ու յետոյ պարպել. բայց գիտե՞ս ինչպէս կ'աշխատին: Վարպետ մը կ'ըսէր անցած օր, ես 7 ֆրանք կը վճարեմ ժամը, եթէ այս ձեւով ինծի համար աշխատին, թէեւ 4 ֆրանք է աշխատանքի ժամագինը: Փորեցինք այս հողը, վաղը երկանիւ կառք մը պիտի առնենք ու պիտի փոխադրենք մօտակայ փոս մը, որպէսզի տեղ բացուի նոր փորուելիք հողերուն:

— Լաւ, կը հարցնեմ, աշխատանքը կը բաւէ՞ միայն գործը գլուխ հանելու համար: Չէ՞ որ դրամ ալ պէտք է շինուածանիւթեր գնելու:

— Գիտենք ու հաշուած ենք որ 30,000 ֆրանքի պէտք ունինք որուն մէկ քառորդը մօտաւորապէս գանձած ենք ընկերներէն իբրեւ պարտադիր տուրք: 12,000 ֆրանքի փոխառութիւն մը պիտի կնքենք նոյն ընկերներէն վեց ամիսէն եւ մէկ տարիէն վերադարձնելու պայմանաւ, մնացածն ալ կը հաւատանք որ բացառիկ միջոցներով կը հայթայթենք: Այդ հաւատքի պակասը պատճառ եղած էր որ մինչեւ հիմա, տուն մը ունենալու մեր հին մտածումը չիրականանայ: Այդ բացառիկ միջոցներուն համար, գիտե՞ս ի՞նչ խորհած ենք: Կը տեսնե՞ս սա դիմացի cimentի պատերը. մեր հայրենակիցներէն մէկը նուիրեց անոնք խոստումներ ունինք ուրիշներէ ալ: Ո՞վ կրնայ ըսել թէ այդ խոստացողներու թիւը չպիտի աւելնայ, ինչքան մեծնայ ու բարձրանայ մեր տունը:

Ասկէ զատ մտածեցինք նըկար մը տպագրել տալ, մօտաւորապէս սա ձեւով — Վրան երրորդութիւնը՝ (Քրիստափոր, Ռոստոմ, Զաւարեան), անոր տակ արեւ մը որ իր ճառագայթներով կ'ողողէ Տէսինի Հայ Յեղ. Դաշնակցութեան Տունը: Եթէ լաւ գծուի եւ տակը մեր հոգիին մտածումները հարազատօրէն յայտնող քանի մը տողեր, վստահ ենք որ ժողովուրդը լայն ընդունելութիւն կ'ընէ եւ քանի մը հազարի եկամուտ կ'ունենանք:

Միամտութիւն կը գտնեմ իրենց այս վերջին մտածումը, օրինակ կը բերեմ զանազան մարմիններու օրացոյցներու ձեռնարկները, որոնցմէ շատերը տպագրական ծախքն իսկ չեն գոցած. կ'աւելցնեմ թէ հաւատք պէտք չէ ունենալ, դուրսի ընկերներուվրայ, որոնք բոլորը նիւթական ծանր զոհողութիւններու ենթակայ են եւն.:

—Այդ բոլորը գիտենք կը պատասխանեն, բայց տպել պիտի տանք այդ պատկերը, պիտի հոգանք տպագրական ծախքը, որովհետեւ կը հաւատանք արդիւնքին: Հոս գտնուող ընկերներս, անհատապէս ծանօթ եւ մտերիմ մօտաւորապէս 200 ընկերներ ունինք Ամերիկա, այս նպատակին համար մէյ մէկ տոլար նուազագոյն կը ղրկեն. Տէսինի ժողովուրդը ունինք, որ լայն չափով կը մասնակցի. վերջապէս որոշ աստիճան կրնանք հաշուել մեր շրջանի միւս ընկերներու վրայ:

Չեն մօտեցած անոնք իրենց ձեռնարկին թերահաւատութեամբ եւ վարանումով, կը պնդեն որ փարիզէն հաղորդուի իրենց տպագրական ծախքի քանակը:

Կը հեռանանք շէնքէն, հոն ձգելով միայն այն աշխատող ընկերները որոնց կարգն էր այդ օրը: Կը փորեն ու կը պարպեն հողը խըկական կիրքով, անոնց հարուածներուն չի դիմանար ծառի մը արմատը, որ իր կեցուածքով աշխատանքը խանգարողի դիրք ունէր:

Սրճարան մը կը մտնենք ու կը սկսինք կուսակցական տարբեր խնդիրներու մասին խօսիլ: Կը տեղեկանամ որ 7րդ. Շրջանային ժողովէն ի վեր արձանագրուած ընկերներու թիւը աւելցած է հարիւրին 60 համեմատութեամբ: — Եթէ բաց ձգէինքդուռը, մինչեւ հիմա քանի մը հարիւր ընկեր կ'ունենայինք, բայց դժուարութիւն ցոյց կուտանք: Սա դիմացի տղան քանի մը ամիսէ ի վեր դիմում ըրած է շարքերուն մէջ մտնելու, բայց մինչեւ հիմա չենք պատասխանած. կ'ուզենք փորձութեան ենթարկել իր անձը, գիտնալու համար թէ դաշնակցականի տոկունութիւն կրնա՞յ ունենալ: Ուրիշ շրջաններէ եկած ընկեր մը դիմումին մինչեւ հիմա ընթացք չենք տուած, որովհետեւ իր հայրը համայնավար հակումներ ունի եւ կը վախնանք որ ան ալ փորձանք դառնայ օր մը մեր գլխին: Ճիշդ է որ չունինք իր անձի մասին որեւէ դիտողութիւն, գիտենք նաեւ որ հօրը մեղքը տղուն վիզը չէ, բայց այս բոլորը գիտնալով հանդերձ կ'ուզենք փորձութեան ենթարկել իր անձը: Ծանօթ, յարգուած հին խմբապետ մը հոս հաստատուած է ատենէ մը ի վեր, շարքերու մէջ չենք առած, որովհետեւ իր պատկանած շրջանէն յանձնարարական չունի քովը: Կը շարեն այսպէս իրարու ետեւէ, դէպքերը, օրինակները:

— Յառաջիկայ 8րդ. Շրջ. ժողովը հոս պէտք է ըլլայ կը պահանջեն, թէեւ տարբեր տեղ որոշուած էր:

Հրաժեշտ կ'առնեմ ընկերներէն, առանց հաստատական պատասխան տալու, երկարօրէն մտածելով իրենց կուսակցական ոգիի եւ գործի մասին: Երկրի, հին օրերու կուսակցականի հոգին կ'ապրի անոնց մէջ: Խիստ են կուսակցական թերութիւններու հանդէպ. սնափառութիւն չունին, կրքոտ են բայց մաքուր եւ աւանդապաշտ կուսակցականներ:

Լ. Չ.

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ԽԱՉ

ՊՈՒՐԿԱԶ, 5 Մարտ (Սեփ. Թղթ.).— Պուլկարահայ Գթութեան Խաչի կազմութիւնը նախախնամական դեր կատարելու կոչուած է մեր դժբախտ իրականութեան մէջ:

Վտանգը որ կը սպառնայ այլասերել նորահաս սերունդը եւ որ կուգայ նաեւ «տունէն», պէտք էր խափանել տանտիկնոջ կողմէ: Գթութեան քոյրերը մասամբ կը լրացնեն այս պահանջը:

Պուրկազը չունէր Տիկնանց կամ Օրիորդաց միութիւն մը, որ հետաքրքրուէր հայ կնոջ հանրային դաստիարակութեամբ: Ամերիկահայ Կարմիր Խաչի նախաձեռնութեամբ, Պուլկարիոյ հայաշատ քաղաքներուն մէջ ալ կազմուեցան Գթութեան Խաչի մասնաճիւղեր, որոնց 6րդն է Պուրկազի վարչութիւնը:

Հակառակ հրապարակ հանուած անվայել թռուցիկներու եւ անստորագիր կոչերու, Գթութեան Խաչը անվարան շարունակեց իր ճամբան: Իր կազմութեան օրերուն 28 անդամուհի ունեցող Միութիւնը, Յունվար 22ին, մասնաճիւղին բացման հանդէսին օրը, 50 անդամ - անդամուհիներով կը ներկայանար ժողովուրդին արժանանալով նիւթական թէ բարոյական քաջալերութեան: Իսկ փետր. 16ին պրոպագանդի օրուան գրական երեկոյթին արդէն 72 անդամ-անդամուհիներ կը հաշուէր: Եւ եթէ նկատի առնենք այն եռուզեռը որ ստեղծուեցաւ Մարտ 1ի դիմակաւոր պարահանդէսին օրը, վստահօրէն պիտի կրնանք ըսել թէ Գթութեան Խաչը միակ կանացի միութիւնն է որ կը վայելէ Պուրկազի Հայ հասարակութեան համակրանքն ու վստահութիւնը: Այդ երեկոյթին մրցանակներ բաժնուեցան յաջող ծպտումներու համար:

Պարերու ընթացքին աճուրդի դրուեցաւ խորոված գառնուկ մը զոր շահեցաւ Պ. Գէորգ Հալաճեան եւ կրկին նուիրեց Գթութեան Խաչին, ծախուելու հա… Դիմակաւոր պարահանդէսը նախընթաց էր մեզ համար… բիներէ ի վեր շատ մը միու… ներ ծրագրուած, բայց չէն հա… ձակած հրապարակ գալ:

Ժամը 4էն յետոյ պա… ըը փոխադրուեցան «Հրա… հան» ընթերցարանը, ուր շ… նակեցին պարել նոյն ոգեւ… թեամբ մինչեւ լոյս:

Ս…

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹ…

ՓԱՏՈՒԱ, 20 Մարտ — …բաթ իրիկուն, քաղաքիս եր… տանոցի շքեղ սրահին մէ… Մալի Պոտուրեան, կատարեց… նակի իր առաջին նուագահան… ընտիր բազմութեան մը… որոնց մէջ նշմարեցինք եր… տապետներ՝ Թալիաֆիէրրօ, … ւանէլլօ եւ Ճեոլաթթօ, … կան բարձրաստիճան անձեր… Նէտրիանի, Հ. Արսէն Ղազիկե… ուրիշ քանի մը Մխիթա… վարդապետներ: Ներկայ էի… քաղաքիս բոլոր հայուհի…

Օր. Պոտուրեան, բնի… տիզակցի, 1922ին Պոլսէն… լիա գալով, ընտանիօք հա… ուած է Վենետիկ Ս. Ղազար… տիկ, ուր իր մօրեղբայրը Ղազիկեան՝ անխոնջ ու… կ'աշխատի հայ մատենագրո… եւ հայ լեզուի կատարելա… ման վեհ գաղափարով:

Օր. Պոտուրեանի երա… թեան բնատուր ձիրքերուն… մեծ ազդեցութիւն ըրած է… արուեստի քաղաքը՝ գեղա… Վենետիկը, հոչակաւոր ո՛չ… իտալիոյ՝ այլ ամբողջ Եւր… մէջ իր երաժշտանոցով, (Co… vatorio Benedetto Mar… ուսկից, հերու յուլիսին գ… կահարուհիի վկայական ստա… բարձրագոյն նիշերու եւ… սանքներու արժանանալով: … կերտուհին է նշանաւոր երա… գէտ Թալիաֆիէրրայի: … ջերմ գնահատականներ… տարակեն:

«Gazzettino» կը շեշտէ… մատեսակ եւ հրապուրիչ… գիր մ'ունէր նուագահան… Frank, Ravel, Debussy, … pietra, List եւ Chopin. … դաշնակահարուհին՝ երեւ… րաւ ինքնայատուկ արուես… սքանչելի վայելչութիւն, … րէն հնչեցնելով Frankի… Debussyի «Jardin sous la pl… Իսկ ուր սիրուն կերպով… ւութիւնը մարմնացուց… շունչ ու հոգի ներշնչեց… անհաւասարելիօրէն մեկնել… իր դաստիարակին՝ փրոֆ. Թ… ֆիէթրայի Աստուածաշունչէ… նուած երեք կտորներուն մէ… ղաւ:

«Հայ արուեստագի… շաբաթ երեկոյ, երաժշտու… մէջ իր մուտքը կատարեց… պէս, ինչպէս պիտի փափա… վերջացնել քաջահմուտ ար… տագէտներ: Մեծ ու պա… ապագայ մը կը սպասէ իրեն…

Մանկամարդ արուես… տուհին յառաջիկայ նուա… հանդէս մը եւս պիտի տայ… նետիկի մէջ:

Պ. …

ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ ԹՈՌԸ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ Վ…

Թուրքիոյ Սուլթաններէն… տիւլ Ազիզի թոռը, որ վեր… Եգիպտոսէն Սուրիա գացած… այժմ շոֆէօրութիւն կ'ընէ Գ… Թի մէջ եւ շատ դժգոհ է իր… ճակէն: «Էլ Ահրար»ի աշխա… կիցներէն մէկը որ ճամբոր… է անոր ինքնաշարժով, շա… տաճմլիկ պատմութիւններ… է այս արքայազուն վարիչի… նէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՄԱԼԱԹԻԱ

00 Մալաթիացի գաղթա-
նր արդէն հասած ու տե-
րուած են Նոր Մալաթիոյ
Առաջուընէ պատրաստուած
(պայմանաւորաբար Հայրենակ-
ան Միութեան ծախքերով)
բնակարանները: Միջոց-
ձեռքառնուած՝ հայթայթելու
մար աշխատանք եւ սնունդ:
ուած է գուլպայի, ֆանելա-
եւ ջուլհակի արհեստանոց,
գրուած են 15-20 մեքե-
կ'աշխատին 35 բան-
ներ: Մօտ օրէն թերեւս աշ-
ացուին 45 30 բանուորներ:
արհեստաւորներուն հա-
պիտի բացուին դերձակի,
կի եւ թիթեղագործի ար-
ոցներ: Կառավարութիւ-
անմիջապէս կազմակերպեր է
մէջ «անսատուած» ըջիջ-
ր, «սոցկառուցման» դասեր:
էին մնացեր: Հապա՞, Խոր-
դային Հայաստան (1 մարտ)
կը գրէ թէ «եկուորները ծարա՛ւ
նոցիալիզմի վերակառուցման
ջանի բոլոր անցուդարձերին»:
Բայց լսեցէք. —«Եկուորները
ուն ոգեւորութեամբ ընդա-
ռաջել են կոլեկտիվացման, եւ
ամարեա Նոր Մալաթիան 100
տոկոսով կոլեկտիվացուած է»:

ՏՐԱԳԻՐ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի կոմունիստ կու-
սակցութիւնը հրովարտակ հա-
նած է, որ այսինչ օրը նորոգ-
ուած ըլլան այսքան մեքենա-
արօր, այսքան փուլթ
մնացու, մշակուի այսքան հեկ-
տար հող, եւ... հնձէ այսքան
ցորեն:

Իրականութենէն քանի մը
փաստեր.— Բէչիրգէնդի մէջ
գիւղատնտեսական գործիքներու
նորոգութիւնը աւարտած չէ ցոյց
տրուած ժամանակին: Հողագոր-
ծական մարմիններու քաղած
տեղեկութիւններու համաձայն,
մինչեւ հիմա զտուած է 58,635
փութ ցորեն, հակառակ ծրագրին
որ կը նախատեսէր 312,374
փութ: Խորհրդ. Հայաստան (4
մարտ) կը գրէ թէ կարելի չէ
եղած գանձել բոլոր այն գու-
մարները, զորս հայ գիւղացին
պիտի վճարէր հաւաքական ար-
դիւնաբերութեան համար, ա-
պահովելու նպատակաւ գարնան
ցանքը: Եթէ այսպէս շարու-
նակուի, կ'ըսէ նոյն թերթը,
գարնան ցանքերը վտանգի
կ'ենթարկուին: Այս թերացում-
ներուն պատճառները բազմա-
զան են: Ինչպէս կը հասկցուի
հայ բոլշեւիկ թերթերէն, նախ
նոր գիւղացիները կը դժկամա-
կին եւ չեն հպատակիր որոշու-
մի ու ճնշումի, միւս կողմէ կա-
ռավարական ու կուսակցական
մարմինները, որոնք խուժբերով
թափուած են գիւղերուն մէջ,
չեն կրնար հասնիլ բոլոր այն
պարտականութիւններուն, ո-
րոնք տեղատարափ կը տեղան
մէջն վայրկեան: Գիւղացիներէն
որ՞կ հաւաքեն, սե՞րմ պահան-
չին, արօ՞ր հայթայթեն: Խորհրդ.
Հայաստան (4 մարտ) կը խոս-
տովանի, որ մէկ գործը կը տու-
ժէ երբ մարդիկ նոյն ատեն
կ'ուզեն կատարել ուրիշ գործ մը:

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Ծանօթ են Հայաստանի գե-
տերուն ողողումները: Ձիւնհալ-
քի եղանակին, հայ գիւղացի-
ները միշտ վախի մէջ են: Կա-
ռավարութիւնը միջոցներ ձեռք
առած է, կանխարգիլելու հա-
մար Արփաչային յորդումը: Մի-
ջոցներ ձեռք առնուած են նոյն-
պէս ամրապնդելու համար ու-
րիշ կարգ մը վարարուն ու կա-
տաղի գետերու եզերքները:

ԲԱՐԵՆԻՇԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

«Պրաւդա» (1 մարտ) կը գրէ
թէ տնտեսական եւ կրթական
տեսակէտով յետամնաց «հանրա-
պետութիւն»ներուն մէջ,— Ուզ-
բէկիստան, Թուրքմէնիստան,
Տաճիկիստան, Ղազախստան,
Դաղստան, Լեռնային Վրաս-
տան, Նախիջեւան, Ադրբէջան
եւ Հայաստանի մեծ մասը,—
այժմէն կարելի չէ փորձել հա-
մատարած «կոլեկտիվացում»ը:
(«Պրաւդա», այստեղ խորհրդա-
ծութիւն մը ընելով, կ'ըսէ ՝ է
յիշեալ երկիրներու յետամնա-
ցութեան պատճառն է անսա-
նապահներու թափառաշրջիկ
վիճակը, գիւղացիներուն վրայ
կոմունիստ կուսակցութեան ազ-
դեցութիւն չունենալը, սահմա-
նակից շրջաններու մէջ արտա-
սահմանի եւ մասնաւորաբար
տարտղրուածներու ազդեցու-
թիւնը):

Բայց, ինչպէս «Խորհրդ. Հա-
յաստան»ի մէջ կը կարդանք
ամէն օր, այնտեղ այժմ ամե-
նայն խստութեամբ կը փորձուի
իրագործել այդ «համատարած
կոլեկտիվացում»ը: Պարզ բարե-
նիշի մը համար: Կ'արժէ՞ սա-
կայն Մոսկուայի մէկ բարենի-
շին համար խանգարել գիւղա-
ցիներուն խաղաղ աշխատանքը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԻՆԸ

Մոսկուայի Կեդրոնական Կո-
մունալ Բանկը վաւերացուց այն
վարկերը, որոնք յատկացուած
են Անդրկովկասի 1929-1930
տարուան բնակարանային եւ
ժողովրդային շինարարութեան:

Բագուի մէջ կոյուղի մը շի-
նելու համար՝ 2 միլիոն րուբլի,
երկու խոհանոց շինելու համար
90 հազար րուբլի: Վրաստանի մէջ
ջրմուղ շինելու համար 1,250,000
րուբլի, բնակարան շինելու հա-
մար 1,830,000 րուբլի, արդիւ-
նաբերական շինութիւններու
համար 440 հազար րուբլի,
Թիֆլիսի մէջ խոհանոց մը շի-
նելու համար 75 հազար րուբլի:

Հայաստանի համար,—փառք
Լէնինի, մոռցուած չէ՛,— պետա-
կան բնակարանային շինու-
թեանց համար 290 հազար
րուբլի, գործակցական բնակա-
րանային շինութեանց համար
510 հազար րուբլի, արդիւնա-
բերական բնակարանային շի-
նութեանց համար 450 հազար
րուբլի, պղինձի հանքերու մօտ
բնակարանային շինութեանց
համար 510 հազար րուբլի,
Տկվարչելիշինին (չենք կրնար
թարգմանել)՝ 150 հազար րուբ-
լի, Տկվերոզիին (չենք կրնար
թարգմանել)՝ 100 հազար րուբլի:

Ադրբէջան	Վրաստան	Հայաստան
2,090,000	3,495,000	2,010,000

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՑԸ

Շարունակ կը գանգատին
թերթերը թէ «ուտուելիք» հաց
չէ Երեւանի հացը: «Լեռ-Կամ-
սար» երգիծական տոմսակով մը
ցոյց կուտար թէ որքա՛ն գէշ
կը պատրաստուի հացը եւ ինչե՛ր
կը խառնուին խմորին: Խորհրդ.
Հայաստան, որ վերջերս սկսած
է քննութիւններ կատարել զա-
նազան հաստատութիւններու
մէջ (ձուկի, միսի սառնարան-
ները,) նոր քննութեամբ մը (2
մարտ) երեւան կը հանէ հացա-
գործութեան խայտառակ եւ
հակառողջապահական վիճակը:

ԳԻՐՔԵՐ ՏՊԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի գործավարներու
խորհուրդին որոշումով, գեղար-
ուեստական արձակ գործերը պիտի
տպուին 4000 օրինակ, ժողովր-
դային գեղարուեստական գործերը
10,000, քննադատական գործերը
4,000, դասագիրքերը՝ նախակր-
թարաններու համար 20,000,
երկրորդական վարժարաններու
համար՝ 15,000, բարձրագոյն
վարժարաններու համար՝ 3,000,
մանկական գրականութիւն՝ 10
հազար, ընկերային գիտութեանց
մասին աշխատութիւններ՝ 3000,
բնագիտական եւ ընկերային ժո-
ղովրդական գիրքեր՝ 10 հազար,
ժողովրդական քարոզչական գրա-
կանութիւն՝ 20 հազար, բանաստեղ-
ծութիւններ՝ 3 հազար, թարգմա-
նական բանաստեղծութիւններ՝ 3
հազար: Որոշուած է նոյնպէս այս
գիրքերուն տպագրական ծախքե-
րուն գինը:

ԲԱՆԱԳՈՂ ՄԸ

Ֆրանսացի գրող մը կամ բա-
նագող մը, հրատարակութեան
տուած էր ուրիշ գրողի մը վէպը,
փոխելով միայն անունը: Ֆրան-
սացի Գրողներու Ընկերութիւնը
քննելով խնդիրը, տուաւ բարոյա-
կան պատիժի որոշում մը, առանց
նիւթական տուգանքի, ինչպէս կը
փափաքէին երկու հրատարակիչ-
ները եւ բուն հեղինակը:

Գրողներու Ընկերութիւնը կը
յայտարարէ թէ վէպը կը պատ-
կանի...ին (անունը չէ գրուած,
«րէքլամ» չընելու համար), թէ
բանագողը, այսուհետեւ եւ ընդ-
միշտ իրաւունք չունի իր կամ ու-
րիշին անունով գրական որեւէ
գործ կամ յօդուած հրատարակել
թերթերու մէջ կամ գիրքով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՇԱՔԱՐԵՂԷԳԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիոյ մէջ շաքարեղէգի
մշակութիւնը զարգացնելու հա-
մար կարգ մը օտար երկիրներէ
եղէգներ ապսպրուած էին: Ապսպ-
րուածներէն մէկ մասը հասած
է արդէն: Այս եղէգները Ատանա-
յի եւ շրջականներուն մէջ պիտի
տնկուին:

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԻ ՄԷՋ ԱՆՅԱՋՈՂՆԵՐԸ

Կրթական քննիչները քննու-
թիւն կը կատարեն օտար եւ փոք-
րամասնութեանց վարժարաններուն
մէջ, ստուգելու համար թէ թուր-
քերէնի քննութեանց մէջ չյաջո-
ղած աշակերտները իրենց կարգը
փոխա՞ծ են թէ ոչ: Եթէ ստուգուի
որ այս անյաջող տղաքը կարգեր-
նին փոխած են, այս անկանոնու-
թիւնը գործող վարժարանները
խիստ պատիժի պիտի ենթարկուին:

ԵՐԵՔ ԱՄՍՈՒԱՆ ՄԷՋ 1150 ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական վիճակագրու-
թեան մը համաձայն, 1929
հոկտեմբեր, նոյեմբեր եւ դեկ-
տեմբեր ամիսներու ընթացքին
Պոլսոյ եւ շրջանի թաղապետու-
թեանց մէջ ամուսնութիւն կըն-
քած են 1150 զոյգեր: Ազգու-
թեան տեսակէտով ասոնք կը
բաժնուին այսպէս.— իսլամ՝ 814
կին, 825 այր, Հայ՝ 89 կին, 91
այր, Յոյն՝ 117 կին, 88 այր,
Հրեայ՝ 68, 60 այր, օտարական՝
73 կին, 94 այր:

10 ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ 190 ԴԷՊՔ

Պոլսոյ մէջ անցեալ 10 օր-
ուան ընթացքին 190 դէպք պա-
տահած է: Ասոնց մէջ կարեւոր
գումար մը կը կազմեն գողու-
թիւնները (91): Կռիւի հետե-
ւանքով 32 հոգի վիրաւորուած են
եւ 9 հոգի սպաննուած: Եօթը
հոգի անձնասպան եղած են, 14 հր-
դեհ ծագած է:

ՑՈՐԵՆԸ Կ'ԱԺԱՆՆԱՅ

Անատոլուէն ցորենի առաքու-
մը վերսկսած ըլլալով, գինները ին-
կած են Պոլսոյ մէջ: 36 վակոն
ցորեն հասած եւ պատճառ ե-
ղած է որ գինը օխա գլուխ երկու
ղրշ. իյնայ: Այս կացութեան առ-
ջեւ, ցորենի վաճառականները վե-
նաս ընել սկսած են, որովհետեւ
հաշիւները սխալ կ'ելլեն:

Վաճառականները չեն գիտեր
թէ Անատոլուէն ո՞րքան ցորեն հա-
սած է եւ ո՞րչափը Պոլիս պիտի ղր-
կուի, որովհետեւ վիճակագրու-
թիւն գոյութիւն չունի: Առեւ-
տրական Սենեակը Գոնիայի, Փո-
լաթլըի, եւ Էսկիշեհիրի նման կա-
րեւոր կեդրոններուն հարցում ը-
րած է բերքի քանակի մասին,
բայց եկած պատասխանները իրար
չեն բռնած:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 25ԱՄԵԱԿԸ

Ինչպէս ծանուցած էինք,
Մարտ 22 շաբաթ գիշեր Մո-
փառնասի Հիւկէնի մեծ սրահին
մէջ տօնուեցաւ Ֆրանսայի ընկեր-
վարական կուսակցութեան միու-
թեան 25ամեակը (1905-1930)
եւ Փարիզի Կոմմունային տարե-
դարձը: Այս ընդարձակ սրահին
մէջ է որ Ժօռէս սպաննուելէն ա-
ռաջ վերջին անգամ խօսած էր
Փարիզի բանուորներուն:

Սրահը շատ փոքր կուգար մօտ
5000 հոգինոց խանդավառ բազ-
մութեան, մեծ մասով բանուոր-
ներ, որոնք փութացած էին Փա-
րիզէն եւ արուարձաններէն՝ իրենց
յարգանքի բաժինը բերելու հա-
մար այդ հանդիսաւոր տօնակա-
տարութեան: Ներկայ էին Ֆրան-
սացի ծանօթ դէմքեր եւ օտար
ընկերվարական հիւրեր:

Կը նախագահէին Արթիւր Կրո-
սիէ (աջ) եւ Լէոն Օսմէն (ձախ):

Կրոսիէ, երեսփոխանական ժո-
ղովին նախկին փոխ նախագահը,
որ ականատես եղած է 1871ի
Կոմմունային, դրուագներ յի-
շեց այդ պատմական օրերէն եւ
ընկերվարական միութեան գովքն
ըրաւ: Լէոն Օսմէն նոյնպէս
ծանրացաւ Կոմմունային վրայ
եւ յեղափոխական շարժումներու
պէտքը շեշտեց: Ճառեր խօսեցան
Պլում, Ռընոտէլ, Պրաք, Սէվ-
րաք եւն.:

ԴՈՒՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Սեբաստիոյ Դուրա գիւղի
Հայրենակցական Միութեան պա-
րահանդէս-երեկոյթը տեղի ունե-
ցաւ շաբաթ իրիկուն, Հարոյայի
սրահին մէջ:

Նախագահի բացման խօսքէն
ետք, խօսք տրուեցաւ Պ. Վ. Համ-
բարձումեանի, որ ընդարձակ եւ
գեղեցիկ ճառով մը պատկերա-
ցուց Սեբաստիոյ շրջանի գիւղե-
րու անցեալի կեանքն ու գործը:
Առաջնակարգ տեղ մը կը գրաւէր
Դուրան, իր արհեստաւորներով,
որոնց շնորհիւ Թրք. կառավարու-
թիւնը չէ աքսորած Դուրացինե-
րը, որովհետեւ անոնք պարէն կը
հայթայթէին բանակին: Դուրա-
ցիները եղած են ազգասէր եւ
գաղթականութեան ժամանակ օգ-
նած են բոլոր իրենց գիւղէն անց-
նող գաղթականներուն եւայլն:
«Այժմ Դուրացիներ կան, որոնք
չոր հացի կարօտ կը քա-
շեն եւ մեզմէ օգնութիւն կը սպա-
սեն»:

Յետոյ խօսեցաւ Պ. Ա. Խա-
տիսեան, որ պարզելով քաղաքա-
կան կացութիւնը եւ մեր շահն ու
վնասը, յորդորեց ամուր հաւատ-
քով կառչիլ ազատ եւ անկախ
հայրենիքի գաղափարին:

Ներկայացուեցաւ նաեւ «Զար-
շըլը Արթին Աղա»ն, որուն դերա-
կատարները յաջող էին: Դժբախ-
տաբար աղմուկը անպակաս էր
սրահին մէջ: Կարգադիր Յանձնա-
խումբին անդամները բաւական
յանցաւոր են այս առթիւ: Ան-
մահն Մուրատի եւ հերոս Անդրա-
նիկի նկարը աճուրդի դրուելով,
բարձրացաւ աւելի քան 1000
ֆրանքի: Բայց աճուրդը ան-
կանոն կ'ըլլա՞ր, որովհետեւ ժա-
մը կանոնաւոր չէր բռնուած:

Հ. Ա. Ամանոսցի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 22 մարտ.— Ա. Ահա-
րոնեանի Լիոնի Յոբելինական
Գործադիր Մարմինը պատիւ ու-
նի ծանուցանելու թէ՝ Լիոնի եւ
շրջակայից կազմակերպութիւն-
ներէն կամ Միութիւններէն ա-
նոնք՝ որ կը փափաքին ի պա-
տիւ Ահարոնեանի հանդիպում-
ներ կամ հանդէսներ սարքել,
պէտք է նախապէս բանակցին
Յոբելինական Գործադիր Մարմ-
նոյ հետ եւ անոր թելադրութիւն-
ներուն եւ հակակշռին տակ գոր-
ծեն (Տէսինէն եւ Վիէնէն), որպէս
զի չպատահին խաչաձեւումներ,
թիւրիմացութիւններ՝ որոնք
կրնան վնասել ընդհ. Յոբելինա-
կան աշխատանքին:

Միւս կողմէ հրապարակաւ
կուզանք յայտնել թէ 22 Մարտ
թուականէն սկսեալ Լիոնի հայ
հասարակութեան դիմումներ
պիտի կատարուին եօթը հան-
գանակիչ մասնախումբերու
կողմէ, որպէս զի ամէն հայ
անհատ իր լուման բերէ Ահա-
րոնեան Գրական ֆօնտին ինպաստ
ներկայացուցուած եւ վաւերաց-
ուած տետրակներուն մէջ՝ ար-
ձանագրելով իր անունն ու մա-
կանունը եւ նուէրը: Մեծ յոյս
ունինք որ Լիոնահայ հասարա-
կութիւնն ալ պիտի քաջալերէ
այս նուիրական ձեռնարկը՝
ցեղին բովանդակ դիմագիծն ու
պատմութիւնը կերտող եւ երգող
վաստակաւորներուն համար:

Ի դիմաց Ա. Ահարոնեանի Լիոնի
եւ Շրջ. Յոբելինական Գործ Մարմ-
նոյ Ատենապետ՝ Յ. Նիկողոսեան
Ատենադպիր՝ Թ. Այվազեան:

* * *

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Le Foyerի Վարչութիւնը,
208 bis Rue Lafayette, կը խըն-
դրէ ողողումներու առթիւ ըլլալիք
մասնաւոր նուէրները կեդրոնա-
ցնել իր մօտ, որպէսզի Հայոց բա-
ժինը ամբողջովին մէկ տեղ երե-
ւայ եւ չկորսուի զանազան ցու-
ցակներու մէջ:

"ՅԱՌԱՋ"ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 5 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԽՄԲ.— «Յառաջ»ի 1200—1203 թիւերուն մէջ, «Հայրենիք» ամսագրէն արտատպեր էինք Անդրանիկի յուշերուն առաջին մասը: Ստացած ըլլալով ամսագրին Մարտի թիւը, կ'արտատպենք եւ շարունակութիւնը.—

ԱՌԱՋԻՆ ՄՈՒՏՔՍ ԵՐԿԻՐ

Եթէ չեմ սխալւր, 1895 թուի
լիս 16ն էր, երբ մենք ան-
ցանք սահմանը Ղարաուրղանի
ով (Սարըղամիշի մօտ): Բոլորս
լ զինուած էինք բերդանկա-
ներով, բացի դրանից իւրաքան-
չիւրս վերցրած էինք 260ական
փամփուշտ, խանջալ եւ հինգ-
հարուածեան ատրճանակ:

Սահմանն անցած գիշերը պի-
տի գնայինք ութ ժամուան ճա-
նապարհ, որպէսզի հասնէինք ո-
րոշեալ դիրքը: Բայց դիրքին
չկրցանք հասնիլ, մեր տասնա-
պետներու քալել չկրնալուն
պատճառով: Մենք վերցրինք
իրանց հրացանները, փամփուշտ-
ներն ու տոպրակները, որպէսզի
նրանք թեթեւ ըլլան եւ քալեն
մեզ հետ, այնուամենայնիւ, ան-
կարող էին քալել: Վալադնիս
կը շտապեցնէր*), ըսելով թէ՝ կը
լուսանայ մեզ վրայ: Սակայն,
տասնապետները կ'ըսէին.—«Վը-
նաս չունի, կամաց քալենք, ե-
թէ թշնամին հասնի, կը կռ-
ուենք»: Այդ պատճառով վա-
լադնիս եւ տասնապետները կռ-
ուեցին իրար հետ:

*) Երբ վալադնիս կը հար-
ցնէինք՝ քանի՞ ժամ կայ դիր-
քերնուս հասնելուն, կ'ըսէր՝
«խորթ սահաթ (այսինքն՝ մի մեծ
սահաթով) երկու սահաթ կայ»:

Արեւը բարձրացած էր, բայց
մենք դեռ չէինք հասեր մեր
դիրքին: Մեր մօտերը կային
վրաններ: Բարեբախտաբար, ա-
ռանց նկատուելու բարձրացանք
որոշեալ դիրքը, ուր մինչեւ երե-
կոյ մնացինք առանց ջրի: Պէտք
է ըսեմ, որ մեզմէ առաջ Երզրում
գացած էին Ապրօն (Մկրտիչ
Սահակեան), Ջալլաթը և Քեաֆ-
թառ Արշակը *):

Երեկոյեան դէմ վալադ Սա-
քօն դիտակով դիտեց շրջա-
կայքն ու ճանապարհները, եւ
մութ տալուն ճանապարհ ըն-
կանք: Այդ գիշերը պիտի հաս-
նէինք Գոմաձոր (արագ գնալով
ութ ժամ):

Երկու ժամ չգնացած, մեր
տասնապետները էլի ոտներնին
կախ տուին: Ստիպուած եղանք
նորէն առնել նրանց հրացաննե-
րը, փամփուշտներն ու տոպրակ-
ները: Վալադը ժամացոյցէն բան
չէր հասկնար եւ անդադար կը
շտապեցնէր, ըսելով, թէ էլի կը
լուսանայ մեր վրան եւ կը մնանք
առանց դիրքի Բասէնի դաշտի

*) Քեռի

(դաշտի) վրայ: Անցած էինք ճա-
նապարհի գրեթէ կէսը եւ մեր
երկու տասնապետները բոլորո
վին դադարեցին քալելուց:

Մտածեցինք, որ խումբը
թողնի այդ երկու տասնապետ-
ները եւ արագ քալելով առաջ
անցնի, որպէսզի եթէ մնասուին,
թող միայն այդ երկուսը մնաս-
ուին եւ ո՛չ ամբողջ խումբը:
Վերցրինք նրանց զէնքերը, թող-
նելով միայն մի մի ատրճանակ,
երկու ժամացոյց եւ մեզ տր-
ուած 6 ոսկի փող: Մենք չհա-
մարձակեցանք փողն ու ժամա-
ցոյցները վերցնել, որովհետեւ
այդ ատենները տասնապետնե-
րը Թագաւորի պէս ազդեցու-
թիւն ունէին զինուորներու վրայ:

Մենք սկսեցինք արագ քա-
լել: Բայց լոյսը բացուած էր,
երբ մենք հասանք Արապի ե-
զերքը: Ուշ ըլլալու պատճառաւ
ստիպուեցանք շորեր չհանել ու
այնպէս անցնիլ ջուրը:

Գետի եզերքէն մինչեւ Գոմա-
ձոր մի ժամուան ճանապարհ
կար: Ես եւ Խնուսի Խըլըճաուշ-
ցի Մարտիրոսը 200 քայլ ա-
ռաջ էինք: Ես ու նա նկատե-
ցինք մի սայլ, գաղտագողի մօ-
տեցանք, տեսանք, որ սայլա-
պանները, որոնք արտի միջից
ցորենի օբան պիտի վերցնէին,
հայերէն կը խօսեն: Դուրս եկանք
յանկարծակի, բռնեցինք այդ
մարդկանց ըսելով՝ «մի վախե-
նաք, մենք Հայ ենք, խումբը
յետեւից կուգայ, միջոց մը ըսէք,
ի՞նչ ընենք»: Մարդիկ վախվխե-
լով ըսին՝ «բերէք ձեր զէնքերը,
բառնանք սայլի վրայ խուրձե-
րու մէջ եւ տանինք գիւղը, ձեզ
ալ հոս բոստաններու մէջ կը
պահենք»:

Խումբն ալ հասաւ, բարձինք
մեր զէնքերը սայլերու վրայ,
թաքցնելով խուրձերու մէջ, մենք
ալ մի մի ատրճանակ պահելով
քովերնիս թաքնուեցանք բոս-
տաններու մօտ:

Մենք առաջուց իմացեր էինք
որ Գոմաձոր կը գտնուին Ալէք-
սան եւ Սօղօ անուն լաւ տղա-
ներ: Մենք սայլապաններուն
պատուիրեցինք, որ դրանց կան-
չեն: Սայլը տարան, կանգնե-
ցուցին իրենց կալը, Սօղօին եւ
Ալէքսանին ալ լուր տուին մեր
գալու մասին, որոնք իսկոյն հաց
եւ կերակուր բերին մեզ: Տեղա-
կան շորերի նման շորեր ունե-
ցող զինուորներին տարան գիւղ:
Գիւղը կը գտնուէին 15—20 ոս-
տիկան հարկահաւաք եւ 4—5
շահէննաներ (թիւրք կալ չա-
փողներ):

Դառնանք մեր տասնապետ-
ներուն, որոնք յետ էին թո-
ղեր: Կէսօրին մօտ եկան մեզ ը-
սին թէ՝ Աստուրին*) եւ Օվօին
17 քիւրտ բռներ են ճանապար-
հին, ատրճանակներն ու ժամա-
ցոյցներն առեր, Օվոյի քովէն ալ
առեր են 3 ու կէս ոսկի, գլուխ-
ներնին արիւնոտեր ու բաց են
թողեր: Իրենք եկած են գիւղ:
Սպաննուելուց ազատուեր են
շնորհիւ այն բանի, որ իրենց
շորերը նման են տեղականին:

(Շար.)

*) Աստուրը իր մօտ եղած
դրամները գլխարկի մէջ պա-
հած ունենալով մի կերպ ազա-
տեր էր:

Նոր վկայ մը, որ բացարձակ պայման դրած է չյայտնել իր անունը, դատական ոստիկանապետ Ֆօ-Փա-Պիտէի պատմած է հետեւեալը.

— «Յունուար 26ին կիրակի օր բարեկամուհիի մը հետ կը պտտէի ծովեզերքը Վիլէի եւ Քապուրի միջեւ՝ «Քասօ» եւ «Անապատ» կոչուած տեղերէն գրեթէ հաւասար հեռաւորութեան վրայ: Ժամը 16ի ատեններն ուշադրութիւնս գրաւեց գորշագոյն մեծ ինքնաշարժ մը, որ արագօրէն կը հասնէր եւ կանգ կ'առնէր եզերքէն գրեթէ 50 քայլ աւղին: Ետեւէն եկաւ կարմիր ինքնաշարժ մը:

Առաջին ինքնաշարժէն վար իջաւ բարձրահասակ մարդ մը, որ մութ գոյն վերարկու եւ կակուղ գլխարկ կը կրէր: Ետեւէն ելաւ ուրիշ մը, գորշ վերարկուով եւ մութ գլխարկով: Անմիջապէս վերջ, այս երկու մարդիկը ինքնաշարժէն դուրս հանեցին խոշոր ծրար մը, որուն միւս ծայրէն բռնած էր ոստիկան մը. այս վերջինը վար իջաւ իր կարգին: Այն ատեն նշմարեցի որ ծրար կարծածս հիւանդ մը կամ դիակ մըն էր:

Երկրորդ կառքէն դուրս ելան երկու հոգի. անոնց մէջ կար Թուխ կին մը՝ բարձրահասակ՝ բաց գոյն վերարկուով: Ճիգ կ'ընէր տեսնելու համար մարդը զոր կը փոխադրէին: Բաւական բարձրահասակ կ'երեւար, սեւ վերարկու մը ունէր եւ գլուխը ծածկուած էր շագանակագոյն վերարկուով մը:

Գորշագոյն ինքնաշարժը մեկնեցաւ անմիջապէս: Լսեցի խօսակցութիւնը բարձրահասակ մարդուն, որ կը Թուէր Թէ պետն էր: Ասիկա ռուսերէն հրամաններ կուտար իր ընկերներուն, որոնք նոյն լեզուով կը պատասխանէին: Հասկցայ սա նախադասութիւնը. «Մի՛ մոռնաք փոխել կառքին ծածկոյթը եւ լաւ մը մաքրել զայն»:

Բարեկամուհիիս հետ պահուըտած էի ժայռի մը ետեւ՝ տեսնելու համար Թէ ի՛նչ պիտի պատահի վերջը: Հիւանդը տարին դէպի ծով: Այն ատեն տեսայ, որ շոգեմակոյկ մը կը սպասէր հոն: Ռուսերը քանի մը քայլ առին ջուրին մէջ՝ հասնելու համար շոգեմակոյկին, որուն մէջ դրին անշարժ մարմինը, իրենք ալ հոն նստան եւ ուղղուեցան դէպի բաց ծով: Բաց գոյն վերարկուով կինն ու ոստիկանը շոգեմակոյկին մէջ չնստան: Հեռուէն նշմարեցի շոգենաւ մը, որ կը յածէր»:

Այս վկան պիտի լսուի հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ: Պիտի լսուին նաեւ ուրիշ երեք վկաներ, որոնք տարբեր տեղերէ տեսած են զօրավարին նաւ դրուիլը:

ԿՈՒՏԵՊՈՎ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱ՞Ծ

«Լիպէրթէ» եօթը սիւնակի վրայ խոշոր տառերով կը գրէ թէ զօր. Կուտեպով բանտարկուած է Մոսկուա՝ Լուբիանկայի բանտին մէջ եւ թէ դեռ վեց օր առաջ, ռուս զօրավարը ողջ էր: Ֆրանսական թերթը իր այս տեղեկութիւնները քաղած է ռուս բարձրաստիճան անձնաւորութենէ մը, որ առաջին օրէն իսկ թանկագին օժանդակութիւն բերած է Տեղեկատու Դիւանի պետ Փէրիէի:

«Իւմանիթէ» «Ոստիկանութեան պաշտօնաթերթ»ը կ'որակէ «Լիպէրթէ»ն եւ այս առթիւ կը յարձակի անոր վրայ:

Տիկին Հանօի թուղթերը գողցուած

«Կազէթ տիւ Ֆրան»ի ծանօթ խնդրին վերաբերեալ փաստաթուղթերու ծրարին մեծ մասը կը գտնուէր դատաւոր Պրիւզէնի գրասենեակին մէջ: Արդ, այս թուղթերէն 56 հատը գողցուած են անծանօթի մը կողմէ, չի գիտցուիր ե՞րբ և ի՞նչպէս: Պ. Պրիւզէն այդ թուղթերը պահած էր դարակի մը մէջ և բանալիով կղպած: Ուրբաթ մարտ 21ին այդ թղթածրարը դեռ իր տեղը կը գտնուէր: Կ'ենթադրուի թէ գողը ուրբաթ իրիկուան դէմ, երբ դատարանին մէջ բազմութիւնը կը պակսի, բացած է դարակը և գողցած 26—82 թուագրուած փաստաթուղթերը, որոնք բոլորն ալ ձեռք բերուած էին ոստիկանապետ Փաշոյի կողմէ:

Գողցուածները այն թուղթերն են, որոնց դէմ Տիկին Հանօ իշխանութեան չարաչար գործածումի բողոք ներկայացուցած էր վերջերս Երեսփոխանական Ժողովին: Այս վերջինը արդէն կը զբաղի այդ խնդրով: Գողը դատարանի գրասենեակներուն և մասնաւորապէս Տիկին Հանօի թուղթերուն տեղեակ մէկն է անպատճառ, քանի որ գողցած է միայն այն փաստաթուղթերը, որոնց դէմ բողոք ուղղուած է:

Խորհրդաւոր գողը պարկեշտութեան զգացումով մը դարակի բանալին թղթատարով ղրկած է դատական նախարար Ռաուլ Փէրէի, անստորագիր երկտողով մը. «Ահաւասիկ Պ. Պրիւզէնի դարակին բանալին»:

⁂ Գողցուած թուղթերու օրինակները կը գտնուին երեսփոխանական ժողովի մասնաւոր յանձնաժողովին մօտ:

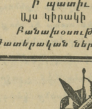
⁂ Ոստիկանութիւնը շարունակելով իր հարցաքննութիւնը Տիկին. Հանօի հիւանդանոցէն փախչելուն մասին, հաստատեց թէ, տիկինը ամէն ինչ կարգադրած էր նախօրօք: Պատուհանէն պարտէզ իջնելէ վերջ, դուրս ելած է հիւանդանոցէն, որուն արտաքին դրան առջեւ կը սպասէր անձնական ինքնաշարժ մը: Ատով գնաց մինչեւ Պուլվառ Մաժէնթա, ուսկից սակաշարժ մը նստաւ Սէն Լազարի բանտը երթալու համար (176 Ֆօպուր Սէն Տընի): Երկու ոստիկանները, որոնք հիւանդանոցին մէջ Տիկին Հանօի սենեակի դրան առջեւ պահակ կը սպասէին, բացակայ էին այդ պահուն: Ոստիկանական տեսուչը պաշտօնանկ ըրաւ զանոնք: Փախուստին մէջ մեղսակից էր Տիկին Հանօի սպասուհին Մարի-Անթուանէթ, որ հագուստ բերած էր եւ մինչեւ ուշ ատեն հիւանդանոց մնացած:

⁂ Շաբաթ օր պատժական 11րդ ատեանին առջեւ տեղի պիտի ունենայ դատավարութիւնը «Կազէթ տիւ Ֆրան»ի խնդրին: Բացի Տիկին Հանօէն, ամբաստանեալներու աթոռին վրայ պիտի բազմին Լազար Պլոք, Փիէռ Օտիպէր, Փօլ Հէրսան եւ Քուրվիլ: Ասոնց պաշտպան փաստաբաններն են՝ Ալֆրէտ Տոմինիք, Շառլ Պիտու, Թորէս, Քամփէնքի եւայլն:

Իրաքի նոր դաշինքը

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ նոր դաշինքը կազմած է Նուրի փաշա էս Սաատ՝ յառաջդիմասէր և անկախ տարրերով:

Կ'ըսուի թէ Ֆէյսալ թագաւոր մօտ օրէն Լոնտոն պիտի երթայ վարչապետին հետ, բանակցելու համար անգլեւիրաքեան դաշնագրին եւ դիւանագիտական կարգ մը խնդիրներու մասին:

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

15րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

վաղը հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10' Պատմութիւն ընկերվ. միջազգայիններու՝ ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ:

Բ. ժամ 10—11' Քաղաք. հոսանքներ՝ ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 Fbg. du Temple. Բացակայող ընկերները կ'ենթարկուին պատասխանատուութեան: կարեւոր օրակարգ:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. անդամական՝ ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Դրադարանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Գարօ, Գէորգ Չաւուշ, Զարդարեան, Քեռի եւ Քրիս խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 7ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս երեկոյ ժամը 8ին, 71 Ave. Kléber:

Պ. Նասիպ Նասիպեան սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանէ իր սիրեցեալ կնոջ՝

ՓՈԼԻՆ ՆԱՍԻՊԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ մարտ 23ին: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10-ին Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon, Փարիզ:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Հարաւ. շրջանի (Պանեէօ) Յառաջ. Միութեան Հանգանակութեան ցանկը.— Գ. Սրապեան 50, Ա. Իբգըրանեան 25, Ե. Թեւանեան, Հ. Սրապեան, Մ. Անասթասեան, Կարապետեան՝ Պետրոսեան, Ս. Էյվանեան, Յ. Մաղաքեան, Ս. Օհանեան, Ա. Յակոբեան 20ական, Տիկին Ռ. Ապաճեան 15, Mr. François Samout, Բ. Տօնիկեան, Վ. Տօնիկեան, Հ. Նիկողոսեան, Մ. Շարպազեան, Ա. Յովհաննէսեան, Յ. Անասեան, Ա. Գալիքեան, Յ. Սիմոնեան 10ական, Ս. Աբրահամեան, Օ. Աճէմեան, Կ. Պետրոսեան, Պ. Կարապետեան, Տ. Տէրօեան, Վ. Խսայեան 20ական, Յ. Էպէեան, Պ. Մալխասեան, Յ. Աչըքկէօզեան, Վ. Էմիրխանեան, Տիկին Ա. Խօնչէկիւլեան, Օ. Ջատէեան, Գ. Պօղոսեան, Mr. Nicolas Saradoff Խ. Տօնիկեան, Տիկին Թ. Մեծատուրեան 10ական, Ա. Ջատէեան 30, Mr. Hasson, Հ. Պօղոսեան, Ն. Գօնսիւլեան, Ա. Աւետիսեան 5ական Ֆրանք: Գումար 510 ֆր.:

Տես «Յառաջ» 30 Յունուար:

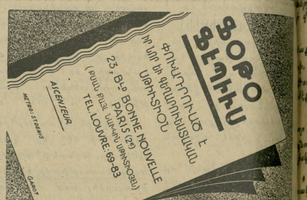
IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

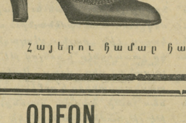
Le Gérant H. STEPHAN

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Մարտ 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.24
Տոլար,	Dollar	25.51
Մարք 100	Mark	609.50
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	11.93
Թրք. ոսկի	» » or	111.—
Մէճիտիէ	Médjidié	7.20
Լէվա 100	Léva	18.62
Տրախմի »	Drachme	33.25
Լիր »	Lire	133.30
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge	71.12
Զուից. »	Fr. Suisse	494.50
Լէյ »	Leï	15.20
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ.Քր.Ֆոնս.	I Cr. Fonc.Eg.	2150.—
»	II »	1520.—
»	III »	1500.—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	82.50

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շւ.	40 շւ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
27
ՄԱՐՏ
1930

27 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1222

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Առանց արտասովոր իրարանցումի, բայց յամրաբար, հետ... աւելի խորութեամբ կը զգացուի Թուրքիոյ դրամական ...ժամը:

...բանակցութիւնները ելքի մը չեն յանգած տակաւին: Հան... Պարտքին անգլիացի եւ ֆրանսացի պատուիրակները ...ցի պէս կ'երթեւեկեն Պոլսէն Էնկիւրի, առանց քայլ մը ... երթալու: Արտաքին բարեացակամութեան մը ծեքծե... տակ, հին ախորժակներն են որ երեւան կուգան. Թէեւ ...այնպիսի գոռոզութեամբ ինչպէս 1914էն առաջ:

Իսկ անոնց եւրին կանգնած դրամատէրները, առաջնորդու... Օսմ. Դրամատան, իրենց բռունցքը ցոյց կուտան, ...րելով ամէն վարկ: Թուրք վաճառականները ի զուր ափ ...անեն օտար դրամատուններու դուռները: «Բարի եկար — ...այց...»: Եւ սնանկութեան դատապարտուած առեւտրական... կը դիմեն պետութեան, որ մեծագոյն սնանկն է, 1856էն ...վեր:

Դեռ անցեալ շաբթու, Թուրք թերթերը կը հրատարակէին ...քսային վիճակագրութիւն մը, որուն համաձայն ամէն տա... ներածումները արտածումներէն միշտ աւելի են: Ամէն տարի Թուրքիայէն 40—50 միլիոն ոսկի դուրս կ'ելլէ, իբրեւ փոխար... օտար ապրանքներու:

Եւ դեռ այս պաշտօնական հաշիւն է: Մինչդեռ գիտենք ...թմբին անգամ — «ազգային ըմպելին» — դուրսէն կը ...ուի: Ինչպէս եւ թին:— Ո՛չ միայն երկաթը, այլ կօթն ...ալ:

Պոլիսը շատոնց մեռած է, իբրեւ առեւտրական հրապա...ակ: Թուրք թերթերը տարին քանի մը անգամ կ'ալաղեն. «Պո...լիսը կը մեռնի կո՛ր...», նման հրդեհ ծանուցանող գիշերապահ...երուն: Առաջ՝ Նաւահանգիստին մէջ խարսխած նաւերը համ...բելով կը յուսահատէին: (Համրելով՝ մատի վրայ): Հիմա, սկսեր ...ն համրել ամէնէն բանուկ հրապարակներու, Ղալաթիոյ, Բե...այի, Պահչէ Գափուի, Սուլթան Համամի եւ Մահմուտ Փաշա...յի պարապ խաներն ու խանութները: «Ամէն քայլափոխիդ ...արելի է հանդիպիլ «վարձու խանութ», «վարձու սենեակ» ...գգերու: Մինչդեռ, քանի մը տարի առաջ, շատ դժուար էր ...պարապ սենեակ մը ճարել Պահչէ Գափուի եւ Գարաքէօյի խա...ներուն մէջ»:

Երկրորդ մեծ ոստանին, մոխրաթաւալ Իզմիրի մէջ, սնան...կութիւնները իրարու կը յաջորդեն (ինչպէս Պոլսոյ մէջ, ամէն օր: Միայն մէկ վաճառական իր վճարումները դադրեցուցած է, բաց ունենալով աւելի քան 100,000 ոսկի: «Վաճառական...ները ապրանք ունին, բայց դրամ չկրնալով գտնել, դէպի սնանկութիւն կը դիմեն»:

Այս բոլոր տեղեկութիւնները Թուրքերը իրենք են որ կու...տան, իրենց թերթերով եւ պաշտօնեաներով: Ինչ որ կը նշա...նակէ թէ բուն իրականութիւնը շատ աւելի մռայլ է:

Բայց ուժ չտանք երեւակայութեան, կամ հաճելի ենթա...դրութիւններու, եւ խօսինք նորէն իրենց բերնով.

— «Այս տարի արտածման գործերը աւելի նեղ վիճակի մէջ կը գտնուին: Ծխախոտի, կաղինի, չամիչի եւ թուզի մեծաքանակ արտածման շրջանը անցած է արդէն: Այս ապրանքներէն կան որ ...նաւ չեն արտածուած, ինչպէս կաղինը: Միայն կաղինը 15 միլիոն ոսկի կ'ապահովէր Սեւ ծովու շրջանին: Այս տարի, սակայն, մէկ միլիոն իսկ չէ ապահոված» (*Ագշամ*):

Մարտ 20ին, Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, Ներքին ...րծավարը հանդիսաւորապէս խոստովանեցաւ թէ կարելի չէ ...րոշ գաղափար տալ Պոլսոյ, Իզմիրի եւ ուրիշ քաղաքներու ...ղաքապետութեանց ելմտական կացութեան մասին, որովհե...եւ կատարեալ խառնակութիւն կը տիրէ: «Նախահաշիւներ ...պատրաստուած են թուղթի կտորներու վրայ: Երբ ես Իզմիրի ...ղաքապետ էի, 40,000 սթերլինի նախահաշիւ մը ներկա...յացուցին թուղթի կտորի մը վրայ, մատիտով գրուած»:

Իզմիրի շրջանին մէջ, ծխախոտ մշակողները այս տարի ...դադրեցուցեր են մշակութիւնը, դրամ չունենալով: Կուսակալը ...թեան ձեռնարկած է:

Եւ համանման բազմաթիւ փաստեր, որոնք օրը օրին ...արձանագրուին ու կը մոռցուին:

Մտահոգութիւնը շատ աւելի խոր է բուն երկրին, ժողո...վուրդին մէջ, քան կը ներկայացնեն թերթերը:

Անշուշտ այդ մտահոգութիւնը մեղմացնելու համար է որ, ...պաշտօնական մամուլը երբեմն տրամադրութիւնները ...բարձրացնելու փորձեր կը կատարէ:

Այսպէս, «Ճիւմհուրիէթ» կ'ուզէ համոզել թէ «իրարանցու...մի տեղի չկայ»:

— «Իրողութիւնը այն է որ, մեր առջեւ գտնուած հիւանդու...թիւնը անդարմանելի չէ: Եթէ դրամին արժէքը պիտի չափենք ...երկրին աշխատանքովն ու հարստութեամբը, անվարան կարելի ...ըսել թէ մեր դրամը ոսկեդրամէն աւելի զօրաւոր է: Չէ՞ որ ...դրամը ժողովուրդին ճակտի քրտինքին արդիւնքն է: Արդ, Թուր...քիոյ մէջ ժողովուրդը կ'աշխատի՞, Թուրքիան ունի՞ ասպարէզներ ...ուր կարելի ըլլայ աշխատիլ ու շահիլ»:

Ընթերցողին կը մնայ դատել—մխիթարո՞ւինք, մեղմացուցի՞չ ...այս, թէ անուղղակի հաստատումը համատարած չարիքին:

Մանաւանդ որ, տեղ մը կ'ակնարկէ նաեւ տուրքի չափա...զանցութեան: «Պայման է որ ճիշդ չափով առնենք»:

Այս արդէն ուրիշ պատմութիւն է:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԶԱՐԻՔԻՆ ԱՐՄԱՏԸ

Ամէնքի «Նոր Օր»ը դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 մարտ).

— «Բարեգործականի առանձնաշնորհեալ շքախումբին ներքին անցուդարձերը բացարձակ գաղտնիքներ են մահկանացուներուս համար: Որոշումներ կը տրուին, աջ ու ձախ դրամներ կը վատնուին, հրաժարականները իրարու կը յաջորդեն, բայց ժողովուրդը անտեղեակ կը մնայ: Երբեմն, երբ աղմուկը կը շատնայ եւ ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը բաւարարելու կարիք կը զգացուի, բարեգործականի կեդրոնը, գայթակղեալ միտքերը հանդարտեցնելու համար, գաղջ լուսաբանութիւնով մը կը գոհանայ, խորհրդաւորութիւնը աւելի թանձրացնելով:

Բարեգործականի մասին տարածայնուած լուրերը կրնան ճիշդ կամ սխալ ըլլալ: Բայց անհերքելի ճշմարտութիւն է որ շեշտուած հատուածական դրոշմ կը կրէ, որով ենթակայ է առաւելապէս կուսակցութեան մը քաղաքականութեան:

Կրնա՞ն ըսել հրապարակաւ թէ բարեգործականը գաղտնի վարկեր տրամադրած չէ Ռամկավար կուսակցութեան:

Կրնա՞ն ուրանալ թէ բոլոր պատասխանատու եւ թոշակաւոր պաշտօնները յանձնուած են ծանօթ՝ ռամկավար գործիչներու կամ անպաշտօն ռամկավարներու:

Կրնա՞ն յայտարարել թէ բարեգործականը հակադաշնակցական պայքար չի տանիր եւ չի քաջալերեր ռամկավարներու հանրային գործունէութիւնը:

Այս հարցումները բազմաթիւ անգամներ ուղղուած են, բայց բարեգործականը չէ պատասխանած:

Մեր պահանջը՝ շատ արդար ու տեղին՝ կը բխի ժողովուրդին ու բարեգործականին իսկ շահերէն: Կ'ուզենք որ խնամիական հաշիւները վերջ գտնեն, ժողովրդապետական սկզբունքները յարգուին, ազնուապետական ձեւերու վերջ տրուին եւ ամէն հայ բարեգործականը համարէ իր կազմակերպութիւնը: Անոր մէջ խօսելու եւ գործելու հաւասար իրաւունք ունենան թէ ռամկավարները, թէ՛ դաշնակցականները եւ թէ անկուսակցականները: Վերջապէս դառնայ ժողովրդական անկախ կազմակերպութիւն մը, ծառայելով ժողովուրդին ու հայրենիքին:

Պէտք կա՞յ ըսելու թէ դաշնակցութիւնը պայքար չունի բարեգործականին դէմ, բայց պայքար ունի բարեգործականի քինախնդիր վարիչներուն դէմ, որոնք ժողովուրդին բարեմտութիւնը եւ հայրենասիրութիւնը կ'օգտագործեն իրենց խմբակցական շահերուն եւ նկատումներուն համար:»

ՄԻՋԻՆՔԻ ՏՕՆԱԿԱՆ ԹԱՓՕՐԸ

Այսօր Մեծ Պահքի կէսն է: Այս առթիւ, ինչպէս ամէն տարի, բարեկենդանեան թափօր մը պիտի անցնի Փարիզի գլխաւոր փողոցներէն:

Լատինական Թաղի ուսանողներն ալ առանձին տողանցք պիտի կատարեն՝ հետեւելով մեծ Թափօրի ճամբուն: Իրիկունը Ուսանողական Միութեան օգտին մեծ երեկոյթ մը պիտի տրուի Օփէրայի մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ստալինի նոր նահանջները

Փորձելէ վերջ բոլոր բռնի միջոցներով կործանել գիւղացիներու անհատական տնտեսութիւնները՝ ստիպելու համար զանոնք մտնել «հաւաքական»ի մէջ, խորհրդային կառավարութիւնը այժմ պարտաւորուած է քաջալերել անհատական տնտեսութիւնները՝ խուսափելու համար սովէն:

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութեան համաձայն, երկրագործական գործավարութիւնը ընդունած է որ պէտք է քաջալերել անհատական տնտեսութեանց ցանքը և հրահանգած է տեղական կազմակերպութիւնները միջոցներ ձեռք առնել անոնց արդիւնաւորութիւնը աւելցնելու համար:

Այս ոգիով է որ յղացուած է հողագործական միակ տուրքի նոր օրէնքը, որուն համաձայն, 1930ին, ինչպէս անցեալ տարի, աւելի ցանուած հողամասերը տուրքէ զերծ պիտի ըլլան:

Նոր օրէնքը ուրիշ խիստ կարեւոր առաւելութիւններ կ'ընծայէ անհատական ագարակներու: Օրինակ, 100ին 10 տուրքի զեղչ պիտի ստանան բոլոր այն ագարակները՝ որոնք նուազագոյն արդիւնք մը ձեռք բերած են. Նոյնպէս մասնաւոր առանձնաշնորհումներ պիտի տրուին թէքնիք մշակութեանց, արօտավայրերու համար և ն.: Ցանքերը ընդարձակելու համար անցած տարի տրուած առանձնաշնորհումները պահպանուած են այս տարի եւս, ինչպէս հաւաքական, նոյնպէս և աղքատ ու միջակ գիւղացիներու տնտեսութեանց համար:

Աղքատ եւ միջակ գիւղացիներէն անոնք որ կը շարունակեն անհատապէս մշակել իրենց արտերը, սերմնցու պիտի ստանան՝ կարենալ աւելցնելու համար իրենց ցանքը:

Երկրագործական գործավարութիւնը կը յուսայ որ այս ձեւով գարնանացանքը նախատեսուածէն 7,875,000 հեկտար աւելի պիտի ըլլայ:

Ադրբէջանցիները Պարսկաստան կը փախչին

«Օտլու Եուրտ», Պոլսոյ Մուսավաթականներու պաշտօնաթերթը իր մարտի թիւին մէջ կը գրէ թէ վերջերս Ադրբէջանի զանազան կողմերէն մարդիկ կը փախչին եւ Պարսկաստան կ'ապաստանին: Փախստականներէն մաս մը մտաւորականներ եւ մաս մըն ալ գիւղացիներ են: Ասոնք գէշ վերաբերումի կ'ենթարկուին պարսիկ կառավարութեան կողմէ: Գաղթականներէն շատեր պարսիկ կառավարութեան կողմէ յանձնուած են խորհրդային իշխանութեանց, որոնք անմիջապէս գնդակահարած են զանոնք: «Օտլու Եուրտ» կ'աւելցնէ թէ դրացի պարսիկ պետութեան ազէրի գաղթականներուն հանդէպ ցոյց տուած այս վերաբերումը շատ ցաւալի է:

Թուրքիոյ Պետական Դրամատունը

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն.— Պետական Դրամատան օրինագիծը ելմտական մասնագէտներու և դրամատուններու տնօրէնութիւններուն բաժնուեցաւ: Օրինագծին համաձայն դրամատունը պիտի կոչուի «Ճիւմհուրիէթ Մէրքէզ Պանքասը» (Հանրապետական Կեդրոնական Դրամատուն): Քսանըհինգ միլիոն բաժնեթուղթեր ունի որոնք չորս մասի բաժնուած են: Առաջին մասը կը պատկանի կառավարական հաստատութիւններու, երկրորդը ազգային հիմնարկութիւններու, երրորդը՝ անձերու եւ չորրորդն ալ օտար հաստատութիւններու: Այս բաժնեթուղթերը, շահաբաժնի եւ դրամատան օգուտի տեսակէտով, իրարմէ ոչ մէկ տարբերութիւն ունին: Դրամատան ընդհ. տնօրէնը կուվէռնէօր պիտի կոչուի:

ՕՏԱՐ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐԸ ՎԱՐԿԸ ԿՏՐԱԾ ԵՆ

Պոլսոյ բոլոր օտար դրամատուները տասնըհինգ օրէ ի վեր վաճառականներու հետ իրենց գործառնութիւններն ու վարկերը կտրած են: Արտածման նուազութեան այս օրերուն առաջ եկած այս վիճակը մեծ դժուարութեան մատնած է վաճառականները որոնք բողոքած են: Օտար դրամատուններու յաճախորդները սկսած են ազգային դրամատուններուն դիմել: Կը յուսացուի որ վարկերը վերսկսին քոնսորսիոմի կազմութեան առթիւ: Պոլսոյ վաճառականներուն կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացած է Նուրուլլահ Էսատ պէյի, խնդրելու համար որ դրամատուններուն մօտ ձեռնարկ մը ընէ իրենց համար:

∴ Սակարանի հակակշռող մարմնին հրաւէրով, վաճառականները յայտարարագիրներ տուած էին թէ քանի՞ անգլիական ոսկի պարտք ունին: Հաստատուած է թէ վաճառականները մէկ միլիոն անգլիական ոսկի պարտք ունին արտասահման: Սակարանի հակակշռող մարմինը աւելի կը նախատեսէր վաճառականներու պարտքը:

Կուտեպովի զաղտնիքը

Երէկ գրեցինք նոր վկայի մը պատմութիւնը: Տեղւոյն վրայ կատարուած քննութիւններ կասկածի տակ կը ձգեն այդպիսի կարելիութիւն մը:

«Իւմանիթէ» եւ «Լիպէռթէ» կը շարունակեն բուռն պայքար մղել եւ իրար վարկաբեկել: Համայնավար պաշտօնաթերթը կ'ը-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԱՆԿԱԽ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ ուրբաթ, Ղալաթիոյ Միլլէթ խանին մէջ պիտի կատարուէր յոյն վարչական ժողովի ընտրութիւնը: Այս ժողովը կեդրոնական մարմինն է եւ կը վարէ բոլոր դպրոցները, հիւանդանոցները եւ կալուածական գործերը:

Թրքական շրջանակներէ առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Յոյները կ'ուզեն իրական Թուրք հայրենակից դառնալ եւ անկախ պատրիարքութիւն մը հաստատել Պոլսոյ մէջ: Անոնք անպատեհ կը նկատեն որ Պոլսոյ Պատրիարքութիւնը ըլլայ տիեզերական եւ իշխէ նաեւ արտասահմանի վրայ...:

ՄԷԿ ԱՄՍՈՒԱՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑ

Նկատելով որ Ծերակոյտը ապրիլ մէկէն առաջ չպիտի կրնայ Երեսփ. Ժողովին վերադարձնել նոր ելմտացոյցը, կառավարութիւնը որոշած է ուրբաթ կամ կիրակի օր օրինագիծ մը ներկայացնել խորհրդարանին՝ պահանջելով որ 1930 ապրիլի համար մէկ ամսուան ժամանակաւոր ելմտացոյց մը քուէարկուի:

ԵՌՆԿԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Երէկ երեսփոխանական ժողովին ներկայացուեցաւ Եռնկի ծրագիրը՝ վաւերացուելու համար: Արտաքին յանձնաժողովը առջի օր գումարուելով 3ի դէմ 8 ձայնով ընդունեց կառավարական օրինագիծը՝ Եռնկի ծրագիրը եւ Լահէյի համաձայնագիրները վաւերացնելու մասին: Բոլոր խմբակցութիւնները նշանակեցին իրենց հռետորները՝ վաւերացման թեր կամ դէմ արտայայտուելու համար:

ԼՈՆՏՈՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Ամէն գինով կ'ուզեն փրկել Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը: Այս ալ կարելի է միայն հինգ պետութեանց միջեւ համաձայնագիր մը կնքելով: Իտալիա թելադրած էր վեց ամիս յետաձգել բանակցութիւնները: Մաքտոնըլտ ամէն միջոց գործ կը դնէ, համաձայնութեան գետին մը գտնելու համար: Ամերիկեան պատուիրակին յայտարարութիւնները որոշ լաւատեսութիւն ստեղծած են: Ճափոնի եւ Միացեալ Նահանգներուն միջեւ համաձայնութեան գետին մը պատրաստուելու վրայ է:

Արտաքին նախարար Պրիան, առջի օր Ծերակոյտին առջեւ մանրամասնօրէն պարզեց նաեւ նաւային խորհրդաժողովին մէջ Ֆրանսայի հետապնդած քաղաքականութիւնը: Երէկ կէսօրին մեկնեցաւ Լոնտոն, ուր անհամբեր կը սպասեն իրեն:

«ՆՈՐ ՌՈՒՍԻՈՅ ԱԿՈՒՄԲ»ը միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը, որով կը բողոքէ շարժանկարի ծանօթ բեմադրիչ ռուս Այզէնշթայնի վտարման դէմ: Ոստիկանութիւնը արգիլած էր Սորպոնի մէջ անոր ցուցադրելիք մէկ երիզը, հիմա ալ կ'ուզէ անոր Ֆրանսայի մէջ պատրաստելու ձեռնարկած նոր մէկ շարժանկարը արգիլել:

ՊԵՐԼԻՆԻ Ոստիկանութիւնը խուզարկեց «Խորհրդային Միութեան Բարեկամներու» կեդրոնատեղին, զոր գրաւեց եւ մէջինններն ալ ձերբակալեց: Նպատակն էր երեւան հանել հեղինակը գրքոյկի մը որուն անունն է «*Դուն ալ զինուորագրուէ Կարմիր Բանակին*»: Մեծ քանակութեամբ թուղթեր գրաւուեցան քննուելու համար:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

1930Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Հանգուցեալ Կլէմանսօն ըսած է որ մը թէ դժբախտութիւն է որ ելմտական նախարար մը գրպանը լեցուն ներկայանայ խորհրդարանին։

Արդարեւ, Թարտիէօի նախկին դահլիճի ելմտական նախարար Շէրոն ունեցաւ այդ դժբախտ փորձառութիւնը եւ իրեն հետ ամբողջ դահլիճն ալ զոհ գնաց պետական գանձի առատութեան։

Առօրեայ կեանքի մէջ դժբախտութիւններն աւելի աղքատութենէն կը ծագին քան հարստութենէն, մինչդեռ խորհրդարանական կեանքի մէջ հակառակն է։ Երբ գանձը յաւելեալ գումարներ կան, գրեթէ բոլոր երեսփոխաններն ալ, կը տարուին իրենց խորհուրդները տալու յաւելեալ գումարի գործածութեան համար եւ կը ստեղծեն անել մը, որ յաճախ պատճառ կը դառնայ աչագին խառնաշփոթութեանց եւ մինչեւ իսկ դահլիճներու տապալման։

Նոր դահլիճը երկու նախարար ունի ելմտական գործերու համար, ելմտական նախարար եւ ելմտացոյցի նախարար. բայց 1930ի ելմտացոյցի տակաւին վերջնապէս վաւերացուած չէ։ Վարչապետը կը զգուշանայ ամէն առթիւ վստահութեան քուէ պահանջելէ այլապէս նոր նախարարական տագնապներու անխուսափելի պիտի ըլլային։

Երեսփ. Ժողովն արդէն քուէարկած է ելմտացոյցը եւ այժմ Ծերակոյտն է որ կ'ուսումնասիրէ զայն։ Եթէ Երեսփ. Ժողովի որոշումները առանց դիտողութեան անցնին, յուսալի է որ մինչեւ մարտ 31 քուէարկուի ելմտացոյցը, հակառակ պարագային պէտք պիտի ըլլայ մէկ ամսուան առժամեայ ելմտացոյց մը քուէարկել։

Նոր ելմտացոյցը խոշոր յաւելումներ ըրած է կառավարական պաշտօնեաներու, հանգստաթոշակ ստացողներու, նախկին պատերազմիկներու, ծերերու, այրիներու եւայլն յատկացուած գումարներուն եւ ծախքերու բաժինը մօտ երկու միլիառ աւելցած է առանց նոր տուրքերու։ Ոմանք կը կասկածին թէ 1929ի գանձումներուն մէջ նկատուած յաւելումները կրնան չշարունակուիլ 1930ին ալ եւ եթէ անոնց յոռետեսութիւնն իրականանայ, ելմտացոյցի հաւասարակշռութիւնը կրնայ խախտիլ։ Դահլիճն համամիտ չէր այդ բոլոր ծախքերու յաւելման, բայց 40 ձայնի մեծամասնութեամբ Երեսփ. Ժողովը վաւերացուց զանոնք։

Բացի վերոյիշեալ յաւելումներէն, զեղչեր որոշուած են շատ մը կարեւոր տուրքերու համար, ինչպէս թոշակներու եւ մանաւանդ սակարանական գործառնութեանց վրայ։ Արդարեւ, այնչափ ծանր էին սակարանի տուրքերը, որ հասոյթները հարիւրին 55 պակսած էին բաղդատմամբ անցեալ տարուան։

Կառավարական պաշտօնեաներու իբր նուազագոյն թոշակ ընդունուած է տարեկան 9,000 ֆր.ը։ Եթէ Փարիզ քաղաքի պաշտօնեաները, ինչպէս օրինակ թրամուէյներու եւ մէթրօի ծառայողներն ալ պահանջեն միեւնոյն վերաբերումը իրենց հանդէպ, ինչ որ արդար եւ տրամաբանական պիտի ըլլար, հաւանաբար քաղաքապետութիւնը պիտի ստիպուի փոխադրութեանց, ջուրի, ելեկտրականութեան, կազի համար գինները բարձրացնել։ Այսպիսով պետութեան զեղչած սակերը պիտի աւելնան քաղաքապետութեան միջոցաւ եւ արդիւնքը, ժողովուրդի ստուար մեծամասնութեան համար, պիտի ըլլայ աւելի աննպաստ։

Սակարանի տուրքերուն մասին իր ձեռք առնելիք միջոցներուն համար Թարտիէօ խորհրդակցութեան կանչեց մեծ դրամատուններու տնօրէններն եւ սակարանի վարչութեան նախագահը եւ զարմանքով հարցուց անոնց թէ ինչպէս կ'ըլլայ որ հակառակ իր յայտարարութեան թէ ազգային բարգաւաճման դահլիճ մը պիտի ըլլայ իրենը, սակարանը վստահութիւն չի ցուցներ իրեն եւ գինները կ'իյնան, փոխանակ բարձրանալու, մինչդեռ Շօթանի միօրեայ վարչապետութեան օրով հակառակը պատահած էր։ Առանց պաշտօնական ոեւէ յայտարարութեան, դրամատուններու տնօրէնները հասկցուցին վարչապետին թէ Շօթան խոստացած էր սակարանի տուրքերը բոլորովին զեղչել, մինչդեռ ինք կողմնակից է աւելի պարտքերու շիջեցման քան տուրքերու զեղչման, որով արժեթուղթերը չեն կրնար բարձրանալ։

Սակարանը կուսակցութիւն չի ճանչնար եւ իր անմիջական շահերը միայն կը հաշուէ. եթէ դրամատէրը բաւարար չգտնէ ստանալիք տոկոսի սակը, համեմատաբար նուազ կը վճարէ իրեն ներկայացուած արժեթուղթին, ով ալ որ ըլլայ առաջարկողը։

Բացի արժեթուղթերու կտրօններուն վրայ գանձուած տուրքէն, հարիւրին 18 ֆրանսականներէն եւ հարիւրին 25 օտար արժեթուղթերէն— որ կը հաշուուի իբր եկամուտի տուրք, խոշոր տուրք մըն ալ կը գանձուի ամէն տեսակ գործառնութեանց վրայ, արդիւնքը շահաւէտ ըլլայ թէ վնասակար։ Առաջին տարիներուն երբ երկար բարակ չէին կրնար հաշուել հետեւանքները, քանի որ անհրաժեշտ էր կարելի եղածին չափ շուտ գանձել՝ ելմտացոյցն հաւասարակշռելու համար, ներելի էին այս տուրքերը, մինչդեռ այժմ անհրաժեշտ է տուրքերը որոշել ինչպէս պետութեան, նոյնպէս եւ ժողովուրդին շահերը ներդաշնակելով։ Աւելի շահաւոր է անշուշտ կովը լաւ խնամել, եւ աւելի շատ եւ աւելի լաւ կաթ ստանալ, քան խնայողութիւն ընել ուզելով՝ կովն անօթի թողուլ եւ կաթը նուազեցնել։

Տուրքերու բաշխման յոռի կողմերէն մէկն ալ անոնց քանակը որոշելու դրութիւնն է։ Հարկատուներու շատ փոքր թիւը միայն կրնայ ստուգել իր տուրքերու ճիշդ կամ սխալ ըլլալը. աչագին դժուարութիւններ կան հաշուելու համար եւ անհրաժեշտ է մասնագէտ ըլլալ։ Այսպէս օրինակ, տարբեր ձեւերով կը հաշուուին թոշակի տուրքերը, շահերու տուրքերը, եկամուտի տուրքերը եւայլն։ Փոխանակ որոշելու թէ մինչեւ քսան հազար ֆրանք եկամուտը 1 առ հարիւր պիտի վճարէ, քսանէն մինչեւ երեսուն հազար 2 առ հարիւր եւայլն յառաջատուական սակով, խառնափնթոր հաշիւներու ենթարկուած են զանազան գումարները, որոնց մէջէն ելլելու համար մեծ հաշուագէտ կամ փորձառու տոմարակալ ըլլալ պէտք է։

Այս ամէնը կրնայ շտկուիլ այն օրն երբ կառավարութեան մէջ կը մտնեն ոչ միայն դիւանագէտները, փաստաբանները կամ երեսփոխանները, այլեւ իրական վաճառականներ, տոմարակալներ, արհեստաւորներ եւայլն, որոնք հիմնովին եւ փորձառաբար եւ ոչ թէ տեսականօրէն միայն, կը ճանչնան վիճաբանութեան ենթարկուած խնդիրը։

Մ. Տ.

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

ՍԷՆ ԼՈՒ

Լեռնաշղթայի մը ստորոտը, օդասուն եւ ծառախիտ արուարձան մըն է Ս. Լուն։ Արեւելեան կողմէն կ'անցնի Մարսէյլի ջրանցքը, թրջելով անհուն մարգագետիններ։

Ամրան արեւը աւելի փայլուն է այս արուարձանին մէջ ու աւելի ջերմ քան միւս գիւղերը, իսկ ձմեռը հակառակն է։

Հայերու տուները կը գտնուին Սէն Լու Կրանփէն կոչուած դաշտային տարածութեան մը վրայ, որուն ճիշդ մէջտեղը կառուցուած է հայկական մատուռը խոշոր դուռով եւ լայն պատուհաններով, սակայն դուրսի պատերը դեռ չեն ծեփուած եւ քարեր կ'երեւան, մեծ ու պզտիկ քարեր՝ ժողովուրդի ձեռքով շարուած։ Ներսը իբր մատուռ կահաւորուած է աշխատաւոր ժողովուրդի նուէրներով։ Յետոյ գրասեղաններ, սեւ գրատախտակ մը, քիչ մը կաւիճ եւ քանի մը մանկական նկարներ։ Անդին հայկական խիտ տուներուն մէջտեղ կ'երեւայ մեր երիտասարդ ընկերներու զօրաւոր կամքը արտայայտող երկայն ու բարձր շէնքը, «Դաշնակցութեան Տունը», որուն ճակատը կը ծածանի հայկական եռագոյնը։ Սէն Լուի հայ աշխատաւորներ իրենց առօրեայ աշխատանքէն վերջ փոխանակ սրճարաններու, այդ դրօշին տակ կը հաւաքուին կը կարդան թերթեր ու գրքեր եւ կը վիճաբանին, կ'երգեն ու կ'արտասանեն։

Այս գիւղի հայ բնակչութիւնը տարուէ տարի կ'աւելնայ։ Նոր հողեր կը ծախուին ու տուներ կը շինուին շարունակ։ Հայ գաղթականն է որ հողի եւ տունի տէր կ'ըլլայ եւ կը զբաղի պարտէզի աշխատանքներով։

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Սէնթ Մարկրիթի ազգային կազմակերպութիւնը բոլորովին անկանկալ մը եղաւ։ Այս պզտիկ գիւղը հակառակ իր բնակչութեան ցանցառութեան եւ թրքախօսութեան, բարի նախանձով մը արագօրէն կազմակերպուեցաւ առանց կուսակցական եւ յարանուանական խտրութեան։

Ներկայիս ունին իրենց սեփական մատուռ-մանկապարտէզը եւ ամէնէն չքաւոր ընտանիքներ անօրինակ զոհաբերութիւններ կ'ընեն, մատուռը պայծառացնելու եւ մանկապարտէզը տեւականօրէն պահելու համար։

ՔԱՆՓԱՆԷԸ ՓԷՐԻԷ

Մեծ մասամբ Քան Օտտոյի բնակիչներն են որ հաստատուած են այս բարձր ու գեղատեսիլ արուարձանին մէջ։ Ամէն տարի նոր տուներ կը կառուցուին եւ նոր հայ վարձուորներ կուգան։ Ունին իրենց սեփական մատուռն ու մանկապարտէզը։

ՔԱՆՓԱՆԷԸ ՖՐԷԶ

Այս արուարձանն ալ տարուէ տարի գեղեցկացաւ, շէնցաւ ու դարձաւ պզտիկ սիրուն գիւղ մը, հայկական տուներու շարքին կան նաեւ Ֆրանսացիներու եւ Իտալացիներու տուներ, որոնք շատ սիրով կ'ապրին մեր գաղթական հայրենակիցներուն հետ։ Միայն Ֆրէզցիներու գլխաւոր մտահոգութիւնն է հողի խնդիրը։ Հողատէրը նախապէս ամբողջ հողը գրաւի դնելով, 80 հազար ֆրանք մը կ'առնէ եւ կը վաստնէ։ Յետոյ կտոր կտոր կը ծախէ հայ եւ Իտալացի գաղթականներուն, կանխավճարներ գանձելով։ Բաւական առեն կը գանձէ նաեւ ամսավճարներ։ Յետոյ գաղտնիքը երեւան կ'ելլէ ու թէեւ հողին տէրը կը բանտարկուի, բայց ժողովուրդը կը մատնուի անել վիճակի։ Զոհերուն մեծամասնութիւնը Հայեր են։ Այժմ մեր հայրենակիցները գրաւ դրուած այդ հողին վրայ խոշոր գումարներ վատնելով տուներ շինած են, իսկ հողին արժէքին ալ գրեթէ կէսէն աւելին վճարած են։ Նոյնիսկ կան ամբողջութեամբ վճարուածներ, սակայն ոչ հողի եւ ոչ ալ տունի տէր են։

Միեւնոյն հողի վրայ ունինք նաեւ սեփական մատուռ-մանկապարտէզի մը շէնքը։

ՔԱՆ ՄԻՐԱՊՕ.—

Մեծ մասամբ Քան Օտտոյի նախկին բնակիչներն են։ Բոլորն ալ հայրենասէր, պատրաստ զոհաբերուելու։ Հակառակ իրենց ջերմ բաղձանքին, չկրցան ունենալ սեփական մատուռ մանկապարտէզ, սակայն իրենց զաւակները ազգային կրթութենէ չզրկելու համար, շէնք մը վարձեցին եւ այդ շէնքին մէջ է որ կը շարունակեն ցարդ ուսուցանել մեր անբախտ մանուկներուն։

Անգործ հայրենակից չկայ գրեթէ այս գիւղին մէջ։ Այր ու կին առհասարակ բոլորն ալ կ'աշխատին։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ.—

Նոյնպէս մեծ մասով Քան Օտտոցիներ են։ Խումբ մը սրբտցաւ երիտասարդներ ազգային կազմակերպութեան գլուխն անցած, տարուէ տարի կը բարեփոխեն Պուլվար Օտտոյի ազգային կեանքը։ Թէ՛ անհատապէս եւ թէ՛ հաւաքապէս ժողովրդական լայն խաւերու մէջ մտնելով, կը ջանան ալլասերման ենթակայ հայրենակիցներ ըը համոզել եւ անոնց մէջ կ'արթնցնեն զոհաբերութեան ոգին։ Ընդհանրապէս բոլորն ալ աշխատաւորներ են, ու կը ջանան նաեւ անգործ երիտասարդներուն գործ հայթայթել։

ՍԷՆ ԺԻԼԻԷՆ.— (ՊՕՄՈՆ).—

Այս գիւղին կազմութիւնը բաւական հին է ու գրեթէ տարեկից «Յառաջ»ի։ Հետզհետէ շատցան սեփականատէր հայրենակիցներու թիւը, որովհետեւ օդն ու ջուրը առողջարար է։ Թոքախտի կամ ջղային հիւանդութեան ենթարկուած հայրենակիցներուն բժիշկներ կը յանձնարարեն Պօմոնի մէջ սենեակ վարձել։

Այս գեղեցիկ արուարձանին մէջ կը գտնուի «Association Cultuelle» կրօնական ընկերակցութիւն մը, որ կը կառավարէ մատուռն ու մանկապարտէզը։ Նախապէս այս արուարձանն ալ ենթարկուած էր կեդրոնի Ազգային Վարչութեան, սակայն քանի մը եսամոլ ինքնահաւաններ ըմբոստացան անհատական կիրքերով եւ անջատուեցան։ Նոյն մարդիկը պահ մը ուզեցին իրենց միացնել Սէնթ Մարկրիթն ու Պուլվար Օտտոն եւ մասամբ ալ յաջողեցան, սակայն երկար չտեւեց։ Այժմ բոլոր արուարձաններու թաղականութիւնը կը ճանչնայ կեդրոնը եւ կ'ընթանայ անոր հրահանգին համաձայն։

ՍԷՆ ԺԻԼԻԷՆ-ԼԷՔ'ՕԼԻՎ.—

Պօմոնի շատ մօտիկ բարձրաւանդակի մը վրայ տարածուած միյարկանի տուներ, իսկապէս հայկական տուներ, շատեր իրենց իսկ ձեռքերով կառուցուած, գաղթական Հայու անվհատ կամքն ու աշխատասիրութիւնը կը մատնանշեն։ Լէք'Օլիվի բնակչութեան պզտիկները նախապէս կը յաճախէին Պօմոնի մանկապարտէզը, ու երբ Պօմոն խառնակուեցաւ, Սէն-Ժիլիէն-Լէք'Օլիվ ալ ընդարձակ հող մը գնելով ձեռնարկեց մատուռ-մանկապարտէզի շինութեան որ դեռ կը մնայ կիսատ։

Այս ամփոփ տեղեկութիւններէ վերջ խօսք տանք թուանշաններուն.—

Անունները արուարձաններու	1929ի աշակերտ	1930ի աշակերտ	ուսուցիչ	վարժուհի
Սէն Լու	45	150	2	2
Սէնթ Մարկրիթ	25	135	1	2
Պուլվար Օտտոյ	130	160	2	2
Քանփանէը փէրիէ	45	125	1	3
Քանփանէը Ֆրէզ	25	55		1
Սէն Ժիլիէն օլիվիէ	20	40		1
» » պօմոն	52	65		1
Քան Միրապօ	20	35		1
Նիս	35	50		1
կեդրոն մանկապ.	145	210		3
կեդրոն նախակրթ.	140	35		3
Լա Սիոթա	—	38		1

Այս ցանկէն դուրս կը մնան ուրիշ քանի մը կազմակերպուած ու կազմուելիք գիւղեր ու արուարձաններ։

Օրինակ Կարտան, որ շոգեկառքով մէկ ժամ է Մարսէյլէն, ունի հայկական ջերմ մթնոլորտ եւ ազգային կազմակերպութիւն։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէն իր ակումբը տրամադրած է ժողովուրդին։

Յետոյ կայ Սէն-Ժէրօմ որ արդէն կազմակերպութեան ճամբուն վրայ է։ Անցեալ տարուան 69 սեփականատէրերու վրայ այս տարի կարելի է աւելցնել տասնէ աւելի նոր տանտէրներ։ Մէկ կողմէ նոր տուներ կը շինուին։

Մօտաւորապէս տարի մը առաջ հոս ալ քանի մը հայրենասէր երիտասարդներ … շարժում մը ստեղծելով ժողովրդական քուէարկ[ութեամբ] ընտրել իրենց օրինա[ւոր թա]ղականութիւնը, որ երկ[…]տիկ հանդէսներով գոյ[ացուցած է] հիմնադրամը, մօտ 500[…] Յոյս կայ որ ժողովուրդի […]բերութեամբ եւ Ազգայի[ն …]չութեան օժանդակութե[ամբ …]ռաջիկայ տարի ան եւ[…] նայ իր սեփական դպր[ոցը …] եկեղեցին։

Լուսաբանելու համ[ար …]ւոր ու մօտաւոր բոլո[ր …] նակիցները, ստորեւ [կը ներ]կայացնենք ազգին [կողմէ] գնուած հողերուն քան[ակը] նախկին եւ ներկայ [արժէքը] ինչպէս եւ շէնքերու շին[ութեան] համար ծախսուած դր[ամը եւ] այժմու արժէքը։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐ

Արուարձան	Հող քառ. մեթր	Հողի վճարուած գումար	Ներկայ արժէքը	Շէնքին վճարուած գումար
Սէնթ Մարկրիթ	650	35000	50000	30000
Սէնթ Անթուան	550	12000	27500	33000
Սէն Ժիլիէն	850	9500	29000	կիսատ
Քանփանէը Ֆրէզ	780	7800	20000	28000
Սէն Լու	750	12000	40000	36000
գումար	3580	76300	166500	127000

Այսքան ջանք եւ զոհաբերութիւն երկու տարուան մէջ, իբրեւ արդիւնք ընչազուրկ հայ աշխատաւորի ճիգին։ Երբ ցուցակին մէջ «շէնքին վճարուած դրամ» կ'ըսենք, պէտք է հասկնալ թէ միայն նիւթերու վճարուած է այդ գումարը, […] փայտի, քարի, կիրի, […] եւն., իսկ շինութեան համա[ր աշ]խատած է տեղացի հայ [ժողո]վուրդը, այրերով, կիներ[ով …] աղջիկներով։

ՍՏ. ՄԻ[…]

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Յ. Դ. «ԶԱՒԱՐԵԱՆ ՏՈՒՆ»

2000 ՀՈԳԻՆՈՑ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ 6500 ՏՈԼԱՐ

Փետր. 22ին, Ցիթրոյթի մէջ (Մ. Նահանգներ) կատարուեցաւ բացումը Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ցան սեփական շէնքին։ Այս առթիւ, «Հայրենիք»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Հանդէսին բացումէն յետոյ, առաջին խօսքը առաւ ընկ. Գ. Աղամեան, յանուն Զաւարեան Կոմիտէի, եւ մասնաւորապէս շեշտեց.

—«Անշուշտ դառն է տեսնել այսպիսի խոշոր ձեռնարկներ օտար ափերու վրայ, փոխանակ մայր հայրենիքին մէջ կերտելու եւ նուիրելու զայն հայրենի հողին կապուած ժողովուրդին, որ յաւիտենական է։ Բայց մեր կարծիքով այս օտար ու կլանող երկիրներու մէջ աւելի՛ անհրաժեշտութիւն է կանգնեցնել այսպիսի հնոցներ, ուր ազգերու վիթխարի խառնարանին մէջ, հայ մատաղ սերունդը գայ ինքզինքը ճանչնալու, իր նկարագիրը կերտելու, որպէսզի վաղը, եւ հեռու չէ այդ վաղը, երբ մենք վերադառնանք մեր ազատ հայրենիքը, այդ սերունդը ճակատը բարձր, կուրծքը հպարտ իր հետ տանի ազատ ու անկախ ապրելու հրեղէն երգը»…

Երկրորդ խօսողն էր ընկ. Կ. Թանտըրճեան, որ իր խօսքն ուղղելով մասնաւորապէս Զաւարեան Կոմիտէի ընկերներուն, ըսաւ.

— «Մեր պատմութիւնը գիտնալու համար ճառեր եւ յօդուածներ կարդալու պէտք չկայ։ Դուք տեսաք հին շէնքին փլուզումը եւ նորին կառուցումը։ Եւ հո՛ղ արդէն կը ցոլայ մեր ամբողջ պատմութիւնը։ Ու այսօր հրաւիրած էք այս [...]թիւնը Դաշնակցութեան եւ ըսելու անոնց, որ մ[…] րաւունքի եւ խղճմտան[քի …] սակցութիւնն ենք մեն[ք …] շէնքը կառուցինք ոչ [...] կուսակցութեան պրոպ[ականտ] ընելու, ճառեր խօսելու [...] ալ նուիրելով այս շէնք[ը] սիրելի Զաւարեանին, մէ[ջ …] տակ ունինք— որ դուք ձեր աչքերով կարդաք ոգին […] Առաջնորդին, որուն հոգին իրիկուն կ'ըմբոստանայ դէմ թէ ինչո՞ւ իր […] կերտուած այս շքեղ […] կը հիմնուի օտար հողի վր[այ]։

«Այս շէնքը, օտար[…] մէջ մեր հայրենիքն է։ Ու […] համոզումով եւ հաւա[տքով] նուիրուած է քեզի, զհայ վո՛ւրդ… Մտէ՛ք այս տա[ճարը] մէն ներս, ուր պիտի […] ձեր հայրենասիրական պ[…] ներու զոհացումը, պիտի […] նաք քաղաքական կրթ[…] պիտի ճանչնաք հայ ք[աղա]ցիի ձեր պարտականութ[իւն]ըը, վերջապէս այս տա[ճարին] մէջ պիտի ճշդէք ձեր քա[ղաքա]ցիական իրաւունքներուն […]մանը։»

Յետոյ խօսք առաւ […] նախագահը, Զօր. Սեպու[հ]։

— Ամփոփուելու պէտք […] նենք։ Ճիգ մը պիտի ը[նենք] որպէսզի պահել կարող[անանք] մեր ազգային նկարագիր[ը …] այդ նկարագիրը կը յ[…] նայ, եթէ մենք այսպէս հին սերունդին ներկայացո[ւ…] ներս, մեր բոլոր կորովի[…] քերը տրամադրենք նոր […] դը արգիլելու, հալելու[…] շելու այն վիթխարի […] րուն մէջ, որոնք հազարմ[…] ճիւաղներու պէս կը […] կուլ տալ, մեր ձեռքէն […] այս ժողովրդին գոյութեան […]

...իւմբը հիմնաւորող մատաղ սերունդը՝

Արտասահմանի մէջ մենք մեր կրկնապատկենք մեր ... ջանքերը հիմնելու Ջաւարեան ... ներ, ուր այդ մատաղ սերունդը պիտի գայ ճանչնալու ... փառաւոր հերոսական անցեալը, ինքզինքը պատրաստելու ... ազատ հայրենիքի ... ազատ քաղաքացիները։

Այնուհետեւ կարգաւ խօսք ... օրուան հիւրերուն— Տքթ. Քէշիշեան, Տոքթ. Աթ... Տոքթ. Առաքելեան, ... Հ. Կ. Խաչի Հայլընտ Փարքի ... կողմէ Տիկ. Ս. ... Հայթայեան, Ռալֆ Գըմինս, Պ. ... Տիկին Հուքըր, Տիթ... բարձրագոյն դատարա... դատաւոր՝ Մօլ, «Ազատա... կոմիտէի վառվռուն ընկերներէն՝ Երանոս Հըլոյեան ... Փաստաբան ընկ. Արմէն ... Մեղրունի շատ պատշաճ խօսքերով ներկայացուց ամերիկացի հիւրերը։

Յետոյ՝ սկսաւ հանգանակութիւնը։ Ներկաները անխտիր մասնակցեցան հանգանակութեան. հանգանակութեան մասնակցողներուն անունները թեթեւ գրքոյկի ձեւով հրատարակուի։

Հանգանակութեան արդիւնքը վերջին պահուն հասաւ 6200 տոլարի։ Հանգանակութիւնը դեռ կը շարունակուի ղուրսը։

Ակումբի բացման առթիւ, պրոպագանդի յանձնախումբը հրատարակած էր «Յուշարձան Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան Տան» խորագրով գիրք մը, որ բաժնուեցաւ ձրի։

ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԷՋ ԳԷԹ ՄԷԿ ՕՐ...

Այդ օր Արտօն ո՛ր կողմը նայեցաւ, իրեն ժողովի կը կանչէին։ Մի թերթ ժամը 5ին կուսակցինեա կը կանչէր կարեւոր խորհրդակցութեան, իսկ միւս թերթը կը հրաւէր «պարտադիր» ներկայութեամբ։ Երկոմի դրան ձեռագիր 4 յայտարարութիւնները 4 ժողովներու կը կանչէին (2ը գոնբաց, 2ը գոնփակ)։ Ընցաւ Արտօն Աբովեանն ի վար, նախ խոշոր քայլերով, ապա քայլերը պզտիկցուց։ Երբ քայլերը մեծ նետէր, պատերուն փակցուած 2 հրաւէր միաժամանակ պիտի կարդար, իսկ երբ պզտիկ նետէր՝ մէկ-մէկ։

Այսպէս Աբովեանի մէկ յայտարարութիւնը «Պաշ»ի ժողովին կը կանչէր, միւսը «կան»ի, մէկը «Մոպր»ի, միւսը՝ «կիմ»ի, եւ այսպէս քանի գնաց Արտօն՝ այնքան կարդաց։

— Ի՞նչ ալ երկար է սա անիծեալ փողոցը, մրմնջեց հրաւիրեալն ու աչքը փակեց։

Բայց աւելի վատ։ Նախ յիշողութեան մէջ բոլորը միասին մէկ ձայնով սկսեցին ժողովի կանչել, երկրորդը, որ ընդհարեցաւ ի ծնէ կոյր լրագրավաճառին հետ ու վիրաւորանք ստացաւ։

Ո՞ր կողմը նայէր Արտօն, երկի՞նք՝ բայց կը վախնար։

Ուրիշ ճար չէր մնացեր, Արտօն մինչեւ փողոցին ծայրը հրաւիրուելով պիտի երթար. ու գնաց։

Գնաց բայց յանկարծ կանգ առաւ ու հարցուց.

— Ի՞նչ է սա, մենք ալ մա՞րդ ենք թէ ոչ։ (Իմանալով որ մարդ է), մենք ալ պիտի ապրի՞նք թէ ոչ։ (Իմանալով որ պիտի ապրի), ո՞վ պէտք է մտածէ մեր մասին, աւելցուց, պահ մը լռեց, լռեց ու ըմբոստացաւ.

— Այսօր ոչ մէկ ժողով. այսօր պիտի հանգստանամ։ Տարուան 365 օրը կուսակցութեան, օր մըն ալ ինծի։

Վճռուած էր։ Այդ օրը Արտօն պիտի փախչէր բոլոր ժողովներէն ու քաշուէր խաղաղ անկիւն մը շունչ առնելու։ Ուրեմն անհրաժեշտ էր ամայի անկիւն մը։

Բայց Երեւանն ընդամէնը 25.000 մարդու համար շինուած է եւ այժմ 80.000 մարդ կ՚ապրի։ Ամայի տեղ ուրկէ՞։

Ակումբնե՞րը։ Այո՛, Երեւանի ակումբները, եթէ ունենային պահանջուած ամայութիւնը։

Այդ ուղղութեամբ Արտօյին փնտռտուքներն իրօք որ տուին անսպասելի արդիւնք։ Ակումբ մը գտաւ, որուն դրան վրան նոյնիսկ սարդը ոստայն էր հիւսեր։

Բացաւ դուռը, ներս մտաւ, պեղեց աթոռին փոշին ու «օ՜ֆ» ըսելով՝ տեղաւորուեցաւ.

— Գէթ տարուան մէջ օր մը հանգստանամ...։

Խօսքը դեռ բերանին՝ յանկարծ միջանցքին մէջ ոտնաձայներ լսուեցան ու մէկը «տեսնենք տղերքը հաւաքուե՞ր են» ըսելով ակումբին դուռը բացաւ.

— Օ՜հօ՜, Արտօն կազմ եւ պատրաստ մեզի կը սպասէ։ Կեցցե՛ս, Արտօ՛, ըսաւ մտնողն ու իր ետեւէն եկողներուն դառնալով աւելցուց.

— Եթէ մեր բոլոր ընկերներն ալ Արտօյին պէս ճշդապահ ըլլային, մեր գործերը այլ ընթացք կը ստանային։ Մենք կրնանք ժողովը յայտարարել բացուած...։

Ինչպէս մոռցեր էր Արտօն։ Ժէ՞ օր, այդ ժամին, այդ ակումբին մէջ նիստ յայտարարուած էր, եւ հրաւիրուած ինքն ալ։

ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐ

(«Խ. Հայաստան»)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Երեւանի գիւղատնտեսական վարժարանը կը ներկայացնէ խայտառակ վիճակ մը։ Չորրորդ տարին է արդէն, և վարժարանին դասաւանդութեանց ծրագիրին վրայ աւելցուցին նոր գիտութիւն մըն ալ, — անասնապահութիւն։ Դասատուն ալ՝ բանաստեղծ, որ գաղափար չունի անասնապահութեան մասին։ Ամբողջ տարի մը, փոխանակ անասնապահութեան մասին խօսելու, դաս է տուեր բանաստեղծութեան մասին։ Ի վերջոյ ուսանողները որոշեցին բանաստեղծին դասը մտիկ չընել։

Հաւաքական արդիւնաբերութեան ուսուցիչը փոխանակ խօսելու անմիջական և գործնական խնդիրներու մասին, ամբողջ տարի մը դաս է տուեր Շարլ Ֆուրիէի, Թոմաս Մուրի մասին։ Ուսանողները չեն ուզած հետեւիլ նաև այս դասատուին։

Վարժարանին մէջ մեթոտ չկայ։ Ուսանողը չի գիտեր թէ ի՞նչ ընէ, ի՞նչպէս սորվի և ի՞նչ սորվի։ Ռազմագիտութեան ուսուցիչը կը մտնէ դասարան եւ կը սկսի կարդալ հայերէն գրքոյկներ։ Ընկերային գիտութեանց ուսուցիչը քիչ անգամ կուգայ վարժարան։ Կուգայ պըտոյտ մը ընելու ձեւով, 10 գիրքի անուն կուտայ ու կ՚երթայ աներեւութանալ մէկ ամիս։ Ուսուցիչներ կան, որ դասարան կը մտնեն ու կը սկսին ռուսերէնէ հայերէն բաներ մը թարգմանել։

Բայց ուսուցչական կազմը շարունակ փոփոխութեան ենթարկուած է ամբողջ տարին։ Դասատու մը քանի մը ամիս կը խօսի նիւթի մը մասին, յանկարծ ուրիշ մը կը բերուի եւ իր կարգին կը խօսի նոյն նիւթին մասին։ Վերջին դասատուն «չեղեալ» կը համարէ իր նախորդին տուած դասերը։ Քաոս։ Եւ դեռ ուսուցիչներ, որ ուշ կուգան դասի (մեքենագիտութիւն)։ Ոմանք քանի մը շաբաթ երեւան չեն ելլեր։ Ուսանողները կը սպասեն անընդհատ, մէջտեղը ուսուցիչ չկայ։ Ուսումնական տարին, որ պէտք է առնուազն 225 օրէ բաղկանայ, 85 օր կը տեւէ։

Այսպէս, ահա չորրորդ տարին է, եւ ծրագրին կէսն ալ դասաւանդուած չէ։

Աւելի վատ է թրքական բաժնին վիճակը։ Ամբողջ բաժինը ունի, բոլոր մասնագիտական դասերուն համար, մէկ ուսուցիչ։

Թրքական բաժնին բացումէն առաջ միթէ չմտածեցի՞ն ուսուցչական կազմին մասին։ Օրերը կ՚անցնին, հսկայական ծախքերը կը դիզուին։ Եւ ահա վարժարանը ելմտական տագնապի մատնուած։ Գիւղատնտեսական դրամատան թելադրուած է 65.000 րուբլի վարկ բանալ վարժարանին, բայց վճարումը կը ձգձգուի։ Վարժարանը մերկ շէնք մըն է, ունի չորս պատ եւ քանի մը նկար, այդքան։

Շէնք ալ չունէր։ Ի վերջոյ գտան թափառական դպրոցին համար այս շէնքը, որ հիմա խճողուած է եւ մաքրութիւնն իսկ դժուար է կատարել։ («Խորհր. Հայաստան», 5 Մարտ)։

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Երեւանի թերթերը լեցուն են աշխատանքի կանչերով։ Կ՚ըսէք՝ գիշեր ցերեկ կը բանին այնտեղ։ Ի՞նչ կը բանին, ի՞նչպէս կը բանին։ Եկէք տեսէք։ «Խորհր. Հայաստան կը գրէ (5 Մարտ).— Հայաստանի անտառներու թրըսթը շարունակ քարտուղար կը փոխէ, ի վերջոյ բերին մէկը, որ գործէ բնաւ չի հասկնար։ Գործարանին օդը մաքրելու համար 4000 րուբլի ծախսեցին, առանց հաշիւ ընելու։ Հարկ եղաւ 1000 րուբլի եւս ծախք ընել, որպէսզի իրապէս մաքրուի օդը։

1000 բանուորներ կան, որ կ՚աշխատին Բանաքեռի մէջ։ Ոչ ոք կը հետաքրքրուի անոնց գոյութիւնով։ Ամէն հաղորդակցութենէ զրկուած են։

Խճուղիներու Վարչութեան պետերէն Սողոմոնեան կ՚աշխատի չէզոք բանուորները լարել կոմունիստներու բջիջին դէմ։ Ոչ ոք կը հետաքրքրուի բանուորներու մատակարարութեամբ։

Ղզըլ-Թամուր գիւղին մէջ ակումբի վերածեցին հայ գիւղացիի մը տունը, որովհետեւ տեղւոյն բջիջը կուլակ (ունեւոր) հռչակած էր այդ գիւղացին։ Իսկ թէ հայ գիւղացին ի՞նչպէս ունեւոր կ՚ըլլայ սովահար Հայաստանի մէջ, հասկնալի կը դառնայ՝ երբ աւելցնենք թէ 30 բիլօ գետնախնձոր կամ 2 կով ունենալը համազօր է դրամատիրութեան՝ բոլշեւիկեան բառարանով։

Կարգ մը գիւղերու մէջ տակաւին կը շարունակուին աշխատանքները այբ-բեն-գիմ եւ քանի մը համայնավարական առածներ ու նախադասութիւններ սորվեցնելու։ (Այս աշխատանքները կը կոչուին «պայքար անգրագիտութեան դէմ»)։ Այդ աշխատանքներուն համար բացուած են մասնաւոր դպրոցներ։ Քաղաքական կրթութեան այդ դպրոցներուն երբեք լուրջ աչքով չեն նայիր բանուորները։ Երբ բռնութիւն չգործադրուի, ոչ ոք կ՚երթայ։ Օրինակ, Երեւանի մեքենական փուռին 67 բանուորներէն հազիւ 28ը կը հետեւին նման դասերու։ Միւս կողմէ «Խորհր. Հայաստան» կը խոստովանի որ այդ ակումբները եւ դպրոցները զուրկ են ամէն անհրաժեշտութենէ, ոչ նստարան ունին, ոչ սեղան, ոչ ալ գրատախտակ։ «Շատ տեղ գրատախտակի փոխարէն կը գործածեն փոքրիկ թիթեղի կտոր մը, աշակերտներուն մեծ մասը ոտքի կանգնած կամ ծունկի վրայ կը գրէ ու կը կարդայ»։

Իսկ Սեւանի շրջանին մէջ աւելի գէշ է կացութիւնը։ Այստեղ սակայն վարկերուն անվըճար մնալն է պատճառը բոլոր թերութիւններուն։ Շրջանին դպրոցները վառելիք եւ լոյս չունենալով, չեն կրցած շարունակել գիշերային դասընթացքները։ Բասարգեչարի թրքական դպրոցները չեն ստացած որեւէ դասագիրք։ Սեւանի շրջանը կը պահանջէ մեծ՝ քանակութեամբ թրքական դասագրքեր, տետրակ, մատիտ, եւ այլ գրենական պիտոյքներ։

ԹՈՐԱՔԱՐ ԵՒ ՄԱՐՄԱՐ

Աղվերանի սպիտակ մարմարը, ինչպէս նաեւ Նուրնուզի թոռաքարը (infusorite), համաձայն կատարուած փորձերու, մեծ յարմարութիւն կը ներկայացնեն շինութեանց մէջ օգտագործուելու։ Այնպէս որ այսուհետեւ թորաքար պիտի գործածուի կարգ մը շինութիւններու մէջ։

ՏԻԿՆԱՆՑ Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մեծ յաջողութեամբ տեղի ունեցաւ Փարիզի Տիկնանց Միութեան Հայ Կարմիր Խաչի Մասնաճիւղի պարահանդէսը դիմակաւոր եւ անդիմակ շաբաթ գիշեր «Սալ Հօշ»ի սրահներուն մէջ։

Պարերը տեղի ունեցան ընկերակցութեամբ Թառիստ Ֆօրժի եւ Պ. Բուպէռի նուագախումբերուն։ Ներկաներու թիւը այնքան շատ էր որ Սալ Հօշի սրահները նեղ կուգային։

Պարերը կ՚ընդմիջուէին Պ. Ա. Շահխաթունիի արտասանութիւններով։ Պ. Laska իրգիկանի երգերով, Օր. Berme ռուսական երգերով, Օր. Johnson (de l'Opéra) classique երգերով, եւ մասնաւորապէս Տիկին Սուրաբեան գեղեցիկ հայկական երգերով, մեծ ոգեւորութիւն յառաջ բերին մինչեւ լոյս։ Ներկաներուն քուէարկութեամբ «Միս Արմէնի» հռչակուեցաւ Օր. Ինճիճեան, իր հայկական տարազով, երկրորդ հանդիսացաւ Օր. Խոսրովեան։

Հասոյթ գոյացաւ պատկառելի գումար մը։

Զ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՏՈՐՔ

«Տորք» Մարզական Միութիւնը վերակազմուած ըլլալով, իր վարչական մարմինն ու խումբը կը փութայ «Յառաջ»ի միջոցաւ օրը օրին տեղեկացնել իր գործունէութիւնը։

Իր անունը ծանօթ ըլլալով գաւառներու մէջ, Ջատկի առթիւ հրաւիրուած է Տիէփ քաղաքը, միջազգային բաժակախաղի մը, որ տեղի պիտի ունենայ անգլիական, զուիցերիական հայկական եւ տեղական խումբերու միջեւ։ Այս հետաքրքրական մրցման առթիւ, խնդրուած է Միութենէս, ազգային դրօշակի մը հետ մէկտեղ, ազգային երգի նօթագրութիւն ալ տանիլ։ Կը յուսանք թէ «Յառաջ»ը մեր այս փափաքին ալ գոհացում պիտի տայ։ Մինչ այդ, «Տորք»ը պիտի մրցի յառաջիկայ կիրակի 30 Մարտ Billancourtի դէմ։ Շատ հետաքրքրական մրցում մը հայ մարզասէրներուն համար որոնք անշուշտ պիտի փութան քաջալերել իրենց հայրենակիցները։ Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Ile St. Germainի մէջ որ ճիշդ Ռընոյի գործարանին դիմացը կը գտնուի։ Կը խնդրուի խաղացողներէն ճշդապահ ըլլալ։

Ն. Անուշեան

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը, նախանձախնդիր գաղութին առողջապահութեան, որոշած է սարքել առողջապահական հրապարակային դասախօսութիւններու շարք մը, որոնք տեղի պիտի ունենան հինգշաբթի գիշերները, ժամը 9ին, 28 Rue Serpente, Hotel des Sociétés Savantesի սրահներուն մէջ։

Ա. Դաս 3 Ապրիլ.— Տոքթ. Բօյօլեան՝ Նախաբան ընդհանուր առողջապահութեան, Փրոֆ. Ադաջանեան՝ Ջղային դրութեան առողջապահութիւն։

Բ. Դաս, 10 Ապրիլ.— Տոքթ. Մինասեանց՝ Թոքերու եւ շնչառութեան խողովակներու առողջապահութիւն, Տոքթ. Ալլահվէրտի՝ քթի, կոկորդի առողջապահութիւն։

Գ. Դաս, 17 Ապրիլ.— Տոքթ. Թորգոմեան՝ Մորթի առողջապահութիւն, Տոքթ. Գրիգորեան՝ Վեներական ախտերու առողջապահութիւն։

Դ. դաս, 24 Ապրիլ.— Տոքթ. Տիրաց՝ Ստամոքսի առողջապահութիւն, Տիքթ. Սասունի՝ Բերնի ու ատամներու առողջապահութիւն։

Ե. դաս, 1 Մայիս.— Տոքթ. Եազուպ՝ Վիրաբուժական առողջապահութիւն, Պ. Բասմաջեան՝ Հիւանդապահութիւն։

Այս դասախօսութիւնները պիտի շարունակուին, եթէ ունկնդիրները քաջալերեն բանախօսութիւնը իրենց կանոնաւոր ներկայութեամբ։ Պիտի խօսին Տոքթ. Տիկին Գրգոյեան՝ ցղի կնոջ առողջապահութեան, Տքթ. Պաշասանեան՝ փոխանցիկ հիւանդութեանց առողջապահութեան, Տոքթ. Սոլաքեան՝ ցղայոց առողջապահութեան վրայ, եւայլն։

Ուրեմն, այս ազդարարութեամբ կուզանք հրաւիրել հայ գաղութին անդամները, որոնք կ՚ուզեն առողջ ապրիլ ու երջանիկ ըլլալ։ Թող գան կանոնաւորապէս հինգշաբթի գիշերները։ Իրենց թիւէն կախում ունի մեր յաջողութիւնը ու յարատեւութիւնը։ Մուտքը ձրի է։

Հայ Բժշկ. Միութիւն

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԱՌԱՋԻՆ ՄՈՒՏՔՍ ԵՐԿԻՐ

Ձիաւոր մը ուղարկեցինք Էրզրում Ապրոյի և Ջալլաթի քով, որպէսզի ընոնք կարգադրութիւն ընեն եւ մեզ ճանապարհածախս տան. իսկ մենք նոյն երեկոյեան, հերցնելով մեր զէնքերը, Գոմաղբեն ելանք, գացինք Իշխու (կամաց քալելով 3 ու կէս ժամ)։ Մեզ հետ եկան նաեւ Սօղօն եւ Ալէքսանը։ Երկու օր սպասեցինք Իշխու, այնտեղից անցանք Հարսնքար։ Նոյն օրը հոն մնացինք, երկրորդ օրը Էրզրումէն եկան Ջալլաթը եւ Քեաֆթառ Փաշակը, տուին մեզի մի ժամացոյց, 3 ոսկի ճանապարհածախս եւ ճամբայ դրին։

Գացինք Թօփչէկվա-սարը, ուր հասցինք մինչեւ երեկոյ քարերի տակ թագնուած։ Այդ սարէն դուրս եկանք եւ պիտի անցնէինք Դարայագուի դուրանը եւ պիտի հասնէինք Եահեա, ուր կը գտնուին 20 տուն քիւրդ եւ 4—5 տուն հայ։ Մի 200 քայլ հեռացած մեր դիրքերէն՝ Վանայ գաւառից Անտօն անուն տղայ մը, առանց խմբի յետնապահին լուր տալու, կ՚երթայ ջուր թափելու եւ կ՚ուշանայ։ Ժայռոտ տեղերով անցանք մի 300 քայլ, իջանք մի հովիտ, նոր միայն նկատեցինք, որ Անտօնը չկայ։

Չենք կրնայ պոռալ, որովհետեւ մեզմէ մի 150 քայլ հեռաւորութեան վրայ կը գտնուին քրդի վրաններ։ Բացի վալադ Սաֆոյէն, Հարսնքարէն վերցրեր էինք 2 տղայ՝ այդ տեղերուն շատ լաւ ծանօթ։

Մութ գիշեր էր. սուլիչներով սուլեցինք, մօտ մի ժամ ման եկանք, չկրցանք գտնել Անտօնին։ Ստիպուած եղանք թողնել այդ երկու տղաները, որ փնտռեն Անտօնին *) և պատուիրեցինք, որ եթէ գտնեն՝ տանեն իրենց գիւղը (Հարսնքար), իսկ մենք շարունակեցինք մեր ճանապարհը, առաջնորդ ունենալով միայն վալադ Սաֆոյին։

*) Անտօնը հոն մնալով՝ վրան կը լուանայ։ Քիւրդերը կը նկատեն, կը բռնեն, զէնքերը կը խլեն եւ կը յանձնեն 15 քիւրտ հեծելազօրքին։ Քիւրդերը չեն ըսեր, թէ վրան զէնքեր կային, այլ իբր թէ շորերը կասկածելի ըլլալուն համար են բռներ։ Թուրքերը Անտօնին շատ կը ծեծեն (միսը սեւցրած էին) եւ կը բանտարկեն մարագի մը մէջ։ Սակայն, Անտօնը կը փախչի մարագի տանիքի ծակէն եւ կ՚երթայ կը մտնէ այնտեղէն ո՛չ հեռու հաւաքուած 40—50 խոտի դէզերից մէկի մէջ։ Զօրքերը մինչեւ երեկոյ կը փնտռեն, բայց չեն գտներ ու կը հեռանան։ Ցդան ալ գիշերով կը հեռանայ այդ տեղէն։ Երկրորդ օրը կը հանդիպի ուրիշ քրդերու։ Նրանք ալ կը թալանեն իրան շորերը եւ վարտիքով ու շապիկով բաց կը թողուն։ (ԾԱՆՕԹ. Անդրանիկի)

Առաւօտ լուսաբացին հասանք Եահեա։ Վալադնիս գնաց, լուր տուաւ մի տան Հայերուն, նրանք ալ եկան տարան մեզ մի թաւլայի (ախոռ) մէջ։ Այդ օրը անցկացրինք մենք մսուրներու եւ թրիքներու վրայ։ Մեզ հիւրասիրեցին, կերակրեցին։

Երեկոյեան ճանապարհ ընկանք։ Հասանք Խնուս Խօզլու Գասպարի գիւղը, որ մի նահապետական տուն է։ Գասպարը իրեն տղաներով ու թոռներով՝ մօտ 70 հոգի՝ առանձնացած է Խօզլու գիւղէն եւ այդ է, որ կ՚ըսուի Գասպարի գիւղ։ Հոս հիմնում ըսելու, որ մեր տասնապետներու զէնքերն ու տոպրակները մինչեւ Մշոյ դաշտը մենք ենք տարեր։ Այնտեղից ալ ելանք, գացինք Բաշկիք գիւղը։ Որոշուած էր, որ մենք հոդ սպասենք մի տասը օր, մինչեւ որ վերջին գալիք խմբերը մեզ հասնէին։ Սպասեցինք 12 օր՝ խմբերը չեկան։

Այդ ատենները պատահեցաւ մի դէպք։ Սասունի քանդուելէն ի վեր մի քանի Սասունցի ընտանիքներ կ՚ապրէին Խնուսի գիւղերը։ Պետօ-Ստեփան անուն Սասունցի մ՚ալ կ՚ապրէր Խալիլ Ջաւուշ գիւղում։ Շէյխ մը կար, որ Քիւրդերու ըսելով սուրբ էր, գնդակ չէր բաներ նրան. գիշերը կ՚երթայ Մեքքէ եւ Մեդինա եւ նոյն գիշերն ալ կը վերադառնայ։ Այդ լուրը Հայերու մէջ ալ կը պտտէր։ Պետօ-Ստեփանը կ՚ըսէ՝ «Մի հատ զարկեմ, տեսնեմ գնդակս կը բանի չէ՞ նէ»։ Շէյխը ձիով կը հանդիպի հոն՝ Պետօ-Ստեփանը կը զարնէ, կը սպաննէ զայն։ Այդ տղան իր անցեալի մէջ Սասունի մէջ ալ շատ կտրիճ է եղած։

Խալիլ-Ջաւուշցիք կը վախնան, որ շէյխի սպանութիւնն իրենց վրայ հաստատուի, կը տանին, կը պահեն լճի մը մէջ։ Քիւրտ մը կ՚երթայ այդ լճի մէջ լողալու, կը հանուի, կը մտնէ լիճը, կը նկատէ շէյխի դիակը, անմիջապէս դուրս կը գայ, կ՚երթայ կառավարութեան լուր տալու։ Խալիլ-Ջաւուշցիք կը նկատեն, որ քիւրդը մտաւ լիճը եւ խսկոյն դուրս եկաւ։ Կը հասկնան, որ նա դիակը նկատած է, կ՚երթայ կառավարութեան լուր տալու։ Անմիջապէս կ՚երթան կը հանեն շէյխի դիակը, կը տանեն հեռու տեղ կը պահեն, կը սպաննեն մի շուն եւ կը ձգեն լճի մէջ։ Կառավարութիւնը կը գայ լուր տանող քրդու հետ, կը մտցնեն նրան և ուրիշ Քրդերուն լիճը, որպէսզի դիակը հանեն։ Քաշ կը տան, կը հանեն շէյխի տեղ շուն։ Քիւրդին մի լաւ կը ծեծեն, կը տանին կը բանտարկեն։

Այդ օրերը եկաւ Էրզրումէն Ապրօն (Մկրտիչ Սահակեան)։ Խուզարկութիւնը շէյխի պատճառով սաստկացած էր։ Մենք Խնուսի հայաբնակ գիւղեր ցրուած էինք 2—2 մարդ։ Խնուսցիք կը խնդրէին Ապրոյին, որ խումբը հեռացնէ, ըսելով, որ 7 Խնուսցի տղայ մնան, իսկ մնացածները երթան։ Ապրօն, 22 օր մնալուց յետոյ, մեզ դրաւ ճանապարհ։

(Շար).

աչ թէ զօր. Կուտեպով առեւանգուած է Անգլիոյ Ինթէլլիճէնս Սըրվիսին կողմէ, այնպիսի վարպետութեամբ մը, որ կարծուի թէ առեւանգիչները բոլշեւիկներ են: Տէթէրտինկ, քարիւղի թագաւորը, որուն հրամանին ենթարկուած են բոլորը, կը ծրագրէր այս ձեւով ստիպել Ֆրանսան, որ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզէ խորհրդային միութեան հետ, ու ինք ալ մօտիկ ապագային տիրանայ Բագուի եւ Կրոզնիի քարիւղներուն...:

Համայնավար այս տեսակէտին դէմ ուժգնօրէն կը ծառանայ ազգայնական «Լիպէռթէ»ն, որ կը հաւաստէ թէ զօրավարը առեւանգուած է Չեկայի կողմէ եւ թէ մօտ օրէն երեւան պիտի հանէ ամբողջ գաղտնիքը...

Փարիզի խորհրդային դեսպան Դովգալեւսկի առջի օր տեսակցեցաւ արտաքին նախարար Պրիանի հետ: Կը կարծուի թէ Կուտեպովի խնդրին շուրջ դարձած է տեսակցութիւնը:

Քանի մը թիւեր Անգլիոյ եղմտացոյցէն

«Տէյլի Թելէկրաֆ» կը գրէ.—

Ազգերու Դաշնակցութիւնը 1930ին աւելի սուղ պիտի արժէ Մեծն Բրիտանիոյ քան նախորդ տարին: Չհաշուելով Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի ծախքերէն Անգլիոյ ինկած բաժինը, միւս գործերու համար այս տարի Անգլիա Ազգերու Դաշնակցութեան պիտի վճարէ 29,000 ստերլին, անցած տարուան 21,500ին փոխարէն: Ընդհանուր ծախքին վրայ Անգլիոյ բաժինն է 100ին 10.65:

Նոր եմտացոյցին մէջ 13075 ստերլինի յաւելում եղած է դիւանագիտական ներկայացուցիչներու թոշակներուն և ծախքերուն վրայ: Խորհրդային Միութեան մէջ դիւանագիտական ներկայացուցիչը վերահաստատելու համար ծախք նախատեսուած է աւելի քան 20,000 ստերլին: Անցած տարի այս բաժնին համար ծախք արձանագրուած էր 4690 ոսկի:

Պաղեստինի և Անդրյորդանանի համար ծախք նշանակուած է 122,500 ոսկի, որ կը ներկայացնէ վերջին խռովութեանց առթիւ Պաղեստին ղրկուած անգլիական զինուորներու ծախքը: Անցած տարի ընդհանուր ծախքն էր 99,000 ստերլին: Այս 122,500 ոսկիէն 80,000ը ծախսած է պատերազմական, 42,500ը օդային նախարարութիւնը: Ետքէն պիտի որոշուի այս յաւելեալ գումարը Պաղեստինի կառավարութենէն գանձելու խնդիրը:

Իրաքի անգլիական զօրքերուն համար կը պահանջուի 238,000 ոսկի, անցեալ տարուան 230,000ին փոխարէն:

Գաղթավայրերու մէջ տեղաւորման աշխատանքներու համար ծախք նախատեսուած է 188,000 ոսկի: Հնդկաստան ղրկուած Սայմընի պատուիրակութեան համար ծախսուած է 60,000 ոսկի:

Յունաստանի անկախութեան 100ամեակը

Յունաստանի հանրապետութեան նախագահ Զայիմիս պատգամագիր մը ուղղեց ժողովուրդին, անկախութեան հարիւրամեակին առթիւ:

Ամբողջ երկրին մէջ երեքշաբթի օր պայծառ օդով մը տօնուեցաւ այս տարեդարձը: Բոլոր եկեղեցիներու մէջ գոհաբանական աղօթքներ կատարուեցան՝ մասնակցութեամբ պաշտօնական ներկայացուցիչներու: Աթէնքի մէջ, գոհաբանական աղօթքէն վերջ, հանրապետութեան նախագահին, նախարարներուն և դեսպաններուն ներկայութեան տեղի ունեցաւ զինուորական մեծ տողանցք մը:

Աթէնքի եւ Սելանիկի համալսարաններուն մէջ հանդիսաւոր հաւաքոյթներ տեղի ունեցան, զանազան ճառեր խօսուեցան՝ վեր հանելով օրուան տօնին իմաստը:

Գիշերը Աթէնքի մէջ լուսավառութիւն և զինուորական մեծ ջահագնացութիւն տեղի ունեցաւ:

Հանդիսութիւնները պիտի շարունակուին ամբողջ այս շաբթուան ընթացքին, ու մինչեւ յառաջիկայ սեպտեմբեր զանազան տօնակատարութիւններ պիտի ըլլան նոյն նպատակով:

35 միլիոն ֆրանք հանգանակուած

Պանք տը Ֆրանսի եւ փարիզեան թերթերու նախաձեռնութեամբ ի նպաստ Ֆրանսայի աղէտեալներուն սկսուած հանգանակութիւնը փակուեցաւ: Հաւաքուած ընդհանուր գումարն է 35,675,099 ֆրանք 07 սանթիմ, նախատեսուածէն շատ աւելի: Այս գումարը լիուլի կը բաւէ աղէտեալներուն ըլլալիք անմիջական օգնութեան: Հետեւաբար նախաձեռնող մարմինը որոշեց փակուած հռչակել հանգանակութիւնը: Այս մարմին կողմէ կատարուած բաշխումէն վերջ եթէ դրամ աւելնայ, պիտի յանձնուի վարչապետին:

Երկուշաբթի գիշեր մեծ երեկոյթ մը պիտի տրուի Շան'զ Էլիզէի թատրոնին մէջ՝ ի նպաստ աղէտեալներուն: Գեղարուեստական բաժնին պիտի մասնակցին միայն սեւամորթ երգիչներ, պարուհիներ, երաժիշտներ, կոփամարտիկներ, մարզիկներ եւայլն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր դահլիճը կազմեց Հապիպ փաշա:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Ծերակոյտը քուէարկեց բանաձեւ մը, որով նախագահ Հուվըրի պաշտօն կը տրուի օտար պետութեանց ներկայացուցիչները հրաւիրել Միացեալ Նահանգներու անկախութեան 150րդ տարեդարձի հանդիսութեանց, որ տեղի պիտի ունենան 1931ին:

ԿԱՆՏԻԻ կամաւորներու բանակը օրէ օր կը նուազի, յոգնութեան եւ հիւանդութեան պատճառով: Ասկէ զատ Կանտի եւ ընկերները գիւղերուն մէջ այնքան խանդավառութեամբ չեն ընդունուիր հիմա, որքան իրենց ուխտագնացութեան սկիզբը:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ համալսարանին մէջ ցոյցերը կը շարունակուին փրոֆ. Պլանշըթիէրի դէմ: Առջի օր Բ. դասարանի 23 ուսանողներուն առջեւ կը դասախօսէր, երբ սրահին դրան եւ պատուհաններուն առջեւ խռնուած ուրիշ ուսանողներ սկսան աղմկել եւ նոյն իսկ կարգ մը առարկաներ նետեցին փրաֆէսէօրին վրայ: Տնօրէն Ռոժէ փորձեց հանդարտեցնել ցուցարարները, որոնք սուլեցին զինքը: Շաբաթ օր նոր փորձ մըն ալ պիտի կատարուի: Ուսանողները եթէ դարձեալ աղմկեն, քիմիաբանութեան քննութիւնները պիտի յետաձգուին նոյեմբերին:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ — ԵՐԵԿՈՅԹ

ի պատիւ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
(ԻՐ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Նախաձեռնութեամբ Անիէռ—Պուա քոլոնպի յոբելինական յանձնախումբի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զէյթուն» ենթակոմիտէի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Զ. Ե. Ռ. Միութեան եւ Հայրենակցական Միութեանց, Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30—11.30: Պուա քոլոնպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Rue des Halles:

Կը նախագահէ Պ. Մ. ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ
Ներկայ կ'ըլլայ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՌՈՍՏՈՄ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

20 Ապրիլ կիրակի իրիկուն
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի կոմիտէի եւ «Քրիստափոր» եւ «Ապառաժ» խումբերու: Այս կիրակի ժամը 2ին: Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն:

Կը ներկայացուի «ՎԱՇԽԱՌՈՒԻՆ» (զաւեշտ)

Մուտք 2 ֆրանք

ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ ի պատիւ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի, իր յոբելեանին առթիւ

Այս կիրակի իրիկուն 84 rue Chapeի թատերասրահին մէջ

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, նուագ, երգ, մէկ արար թատերական ներկայացում եւ Կովկասեան պարեր:

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

15րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10՝ Պատմութիւն ընկերվ. Միջազգայիններու՝ ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ:

Բ. ժամ 10—11՝ Քաղաք. հոսանքներ՝ ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԵԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 Fbg. du Temple. Բացակայող ընկերները կ'ենթարկուին պատասխանատուութեան: Կարեւոր օրակարգ:

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին 184 Ave. d'Italie. Մեթրօ Մեզոն Պլանշ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ արձանագրուիլ փափաքողները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 29 Bld. Carnot: Վարչութեան ժողովը ժամը 8ին նոյն տեղը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՆՊԻ Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Եռագոյն, Վիշապեան, Փոթորիկ խումբերու ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոնպ: Գանձապահներէ կը խնդրուի միասին բերել հաշուետետրերը: Ներկայ կ'ըլլան Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Գարօ, Գէորգ Չաւուշ, Ջարդարեան, Քեռի եւ Քրիս խումբերը վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 7ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԵՏՐ. 18Ը ՌՈԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. խումբին, այս կիրակի: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ «ԴՐՕՇԱԿ»Ի ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐ

1925 (վեց ամսուան, կը պակսին միայն No. 142): 1926 (տարեկան, կը պակսի միայն No. 6): 1927, 1928, 1929 ամբողջ տարին լրիւ, իւրաքանչիւր տարին 35 ֆրանք: (Թղթատարական բարձր սակով երկիրներու համար՝ 2 տոլար): ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԾԱԽՔ ՉԿԱՅ:

Դիմել նամակով.— L. Tadéossian, 71 Ave. Kléber, Paris.

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի հարաւ. շրջանի (Պանթէօ) Յառաջ. Միութեան հանգանակութեան Բ, ցանկը.—

Պ. Պ. Ապտալեան 100, Մ. Գալուստեան, Զ. Թօփալեան, Տէր Յակոբեան, Գ. Դաւիթեան, Կ. Ջամպազճեան, Տ. Թեւանեան, Գ. Թեւանեան 50ական, Վարանդի եղբայրներ 30, Հ. Գալուստեան, Թ. Սարաճեան, Ա. Դաւիթեան 25ական, Ս. Գարակէօզեան, Չագմաքճեան, Յ. Վարպետեան, Բ. Փաստրմաճեան, Է. Արսլանեան, Մուսէեան, Ս. Աղապապեան, X քաշան 20ական, Կ. Նիկողոսեան, Մալխասեան, Թէքեան, Մէրճիմէքեան, Ջարբհանէլեան, Տիկին Խըրըլակեան, Տիկին Եդեսեան, Քէօրհաճեան, Ճիէրճեան, Մկրտիչեան 10ական, Խըրլակեան, Նաւասարդեան, Ա. Ըքկէօզեան 5ական ֆրանք: Գումար 830 Ֆր.:

(Տես «Յառաջ» 7 փետր.):

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
28
ՄԱՐՏ
1930

28 MARS 1930

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1223 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

Բովանդակ Յունաստան ցնծութեամբ տօնեց իր անկախութեան հարիւրամեակը, Մարտ 25ին:

Փարիզի մէջ ալ, երկու օր հանդէսներ տեղի ունեցան: Մէկը՝ Սոռպոնի մէջ, նախագահութեամբ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին:

Բուն երկրին, Յունաստանի մէջ, հանդիսութիւնները պիտի շարունակուին երկարատեն, համաձայն ամիսներ առաջ պատրաստուած յայտագրի մը: Վառվռուն ժողովուրդ, Յոյնը կ'ուզէ որ յետին գիւղին մէջ ալ հռչակուի իր անկախութեան փառքը, եւ անոր արձագանգները հասնին աշխարհի ամէնէն հեռաւոր անկիւնը:

Արդա՛ր հպարտութիւն, մանաւանդ երբ նկատի առնենք այն պայմանները, որոնց մէջ մղուեցաւ եւ շահուեցաւ կռիւը: Անհաւոր, աննախընթաց դիւցազնամարտ՝ այդ օրերուն համար: Իբրեւ հետեւանք՝ աշխարհասասան բարբարոսութեանց, որոնց դասական եւ անմրցելի հերոսները կը մնան Թուրքերը:

Ի՜նչ խօսք որ, իրենց կոչումին բարձրութեան վրայ մնացին Օսմանի ժառանգորդները այնուհետեւ ալ, հարիւրապատիկ յառաջդիմելով հարիւր տարուան ընթացքին...

Ինչպէս ուրիշ ազգերու, յոյն ժողովուրդին մէջ ալ ազատութեան եւ ըմբոստացման կրակը արծարծուեցաւ 18րդ եւ 19րդ դարերուն: Բայց ոչ այնքան գիրքերով եւ երգերով, որքան իրական կեանքի մղումով: Իբրեւ անմիջական ծնունդ արիւնռուշտ իշխանութեան մը գազանութեանց:

Եւ ինչպէս ամէն տեղ, Յունաստանի մէջ ալ սփ մը քաջեր, ուխտեալներ մէջտեղ ելան, «ընկերութիւն» կազմեցին եւ կայծեր արձակեցին: Այլ մանաւանդ սորվեցուցին զէնքով զարնել զէնք արձակողին:

Առաջին «ֆէտայի»ները, որոնց պատմութիւնը այնքան պիտի խանդավառէր ուրիշ ազգեր: Ու մե՛զ ալ, տարիներ յետոյ, եւ մինչեւ այսօր:

Քանի մը թուականներ, իբրեւ պատմութիւն:

Բուն անկախութեան պատերազմը սկսաւ 1821 մարտ 6ին, առաջնորդութեամբ իշխան Ալէքսանդր Իփսիլանթէսի, որ սակայն ձախողեցաւ եւ փախաւ: Շարժումը վարակեց ուրիշ վայրեր ալ, ու մանաւորապէս Պելոպոնէսի շրջանը: Թուրքերը փախուստի մատնուեցան, իսկ 1822ին արդէն անկախութիւն կը հռչակուէր:

Դժբախտաբար, ինչպէս ամէն թերակիրթ ժողովուրդի մէջ, շուտով իրարու ընդհարեցան ներքին գժտութիւններ, յաւակնութիւններ եւ փառասիրութիւններ, եւ 1823—24ին, երկիրը կը գալարուէր ներքին պատերազմի մը արհաւիրքներուն մէջ:

Ազատագրութեան պայքարին յաղթութեան մեծապէս նպաստեց յունականնաւատորմը, խոշոր կորուստներ պատճառելով Թուրքերուն, որոնք, ինչպէս միշտ, իրենց վրէժը լուծեցին անմեղ ժողովուրդէն: Այդ օրերուն համար, աննախընթաց էր Քիոսի ջարդը, որ խորապէս ցնցեց այսպէս կոչուած քաղաքակիրթ աշխարհը(այն ատեն փափուկ էին մարդոց ջիղերը...): Սուլթանին օգնութեան փութաց Եգիպտոսի Մէհմէտ Ալի փաշան, իսկ իր խորթ որդին, Իպրահիմը, Պելոպոնէս մտնելով աւշեց անխնայ, ընդ հուր եւ ընդ սուր: Ահռելի կորուստներու ենթարկուեցան Յոյները:

Շատ մը քաղաքներ, կարեւոր դիրքեր ինկան, բայց ուրիշներ ալ դիմադրեցին կատաղօրէն, ինչպէս Միսոլոնկին, որ պաշարուեցաւ 1825 Ապրիլ 27էն մինչեւ 1926 Ապրիլ 22: Այս հերոսական դիմադրութիւնը, ինքնին, ամէնէն մեծ վարկը շահեցուց ազատատենչ ժողովուրդին համար: Ու Եւրոպան, որ մինչեւ այն ատեն կը գոհանար մարդասիրական արտայայտութիւններով, ստիպուեցաւ միջամտել: կամաւորներ օգնութեան հասան Անգլիայէն, Ֆրանսայէն, Գերմանիայէն, Ռուսիայէն եւ Ամերիկայէն: Ծովակալներ եւ զօրավարներ ղրկուեցան Յունաստան: Վերջապէս, Թրքական նաւատորմը ջախջախուեցաւ Նավարինի մէջ (1827 Հոկտ. 20), եւ 1828ին, արդէն անկախ կը համարուէր Յունաստանը: Իսկ բուն պետութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուեցաւ 1830ին, Լոնտոնի վեհաժողովին մէջ, շատ նեղ սահմաններով:

Պերլինի հռչակաւոր ժողովն էր որ (1878) ընդարձակեց սահմանները, եւ այսուհետեւ աստիճանաբար ծաւալեցաւ նորազատ երկիրը, մանաւանդ շնորհիւ 1912-13ի պատերազմին, որ լայն տարածութիւններ գրաւեց Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ: Վերջին Մեծ Պատերազմին, արդէն հասած էր իր «մեղալօ իտէա»ին, բայց ներքին պայքարները, պալատական դաւերը եւ Դաշնակիցներուն գարշելի խաղերն ու խարդախութիւնները, վեր ի վայր շրջեցին ամէն բան: Թուրքերը խսկապէս ծովը թափեցին յունական բանակը, որ մինչեւ Էնկիւրիի դուռները հասած էր:

Անշուշտ մեծամոլ աշխարհակալութեան մը կիրքն ալ դեր ունէր այս քստմնելի աղէտին մէջ: Այլապէս, գոնէ Իզմիրի (Սմիւռնիոյ) նահանգը պիտի մնար յունական ստացուածք:

Հարցը այն է որ, Յունաստան— ինչպէս Թուրքիայէն բաժնուած ուրիշ ազգեր— կրցան աճիլ, ծաղկիլ ու տիրապետել, շնորհիւ իրենց գիտակցութեան եւ յարատեւ պայքարներուն:

Եւ մենք սրտանց կը խնդակցինք իրենց յաղթանակին, թէեւ, մինակ մնացած ըլլանք մեր գերութեան մէջ:

Ո՛րքան հրահանգիչ դասեր կարելի էր գտնել Յունաստանի հարիւր տարուան պատմութեան մէջ, մեզի համար:

Մանաւանդ այս օրերուն, երբ ոչ իսկ իրարու լեզու կը հասկնանք...

Շ.

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ՝ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆԷՆ

ՈՒՂՂՈՒԱԾ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՎՏԱՆԳԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

«Յուսաբեր» խմբագրականի մը մէջ մատնանշելով լատինացման վտանգը, կը շեշտէ (17 մարտ).

— «Աններելի պիտի ըլլար իրական վտանգի դէմ հոգեշահ յորդորներ կարդալ եւ բառերէ մարտկոցներ ձուլել: Անհրաժեշտ է շարժման մէջ դնել մեր ազգային ուժերը՝ անհովիւ «հօտը» օտարին կեր չդարձնելու համար: Ցաւաբախտաբար, այսքան «անարժէք» գործելով զբաղելու ո՛չ ժամանակ եւ ոչ ալ տրամադրութիւն ունի հայ հոգեւորականութիւնը: Եւ ոչ իսկ կարողութիւն: Իր համընտիր առաջնորդներու գլխաւորութեամբ, ան տենդագին աշխատանքի լծուած է գաղութները պառակտելու, հոս ու հոն թշնամութիւններ սերմանելու, վատթարագոյն անիշխանութիւնը հաստատելու գրեթէ ամէն տեղ եւ ատով իսկ իւղ լեցնելու այն աւերիչ կրակին վրայ, զոր մեր երդիքներուն տակ կը վառեն կա՛մ մեզի օտար եւ կամ մեզմէ օտարացած կրօնաւորներն ու աղանդաւորները:

Ջուր պիտի ըլլար յուսալ, թէ զգաստութեան պիտի գայ հայ կղերը: Ան «հոգեւորը» ձգած՝ պայքարին կրկէսը իջած է այս աշխարհի «մարմնաւորը» ձեռք ձգելու համար: Իր դիմակը՝ սքեմը՝ անկարող է այլեւս իր ճշմարիտ դէմքը քօղարկելու եւ հայ կղերը ներկայացնելու հայ հաւատացեալին իբրեւ աննենգ ու անշահախնդիր «միջնորդ» մը իր եւ իր Աստուծոյ միջեւ: Ուրեմն կը մնայ, որ այս գործին լծուին հայ մտաւորականութիւնը, լծուին հայ հանրային հաստատութիւնները, քաղաքական կուսակցութիւնները, ինքը հայ ժողովուրդը իր բոլոր խաւերով ու հոսանքներով:

Մեզ հետաքրքրողը, անգամ մըն ալ կրկնենք, բնաւ դաւանական հարցերը չեն: Սակայն անկարող ենք լռել, երբ յըստակօրէն կը տեսնենք, որ դաւանաբանական ու աղանդաւորական գետնի վրայ, նենգօրէն, գիտակցաբար, մեր ազգային գոյութեան հիմերը կը սղոցուին:

Ճիշդ ա՛յս նկատումներով ու այս իմաստով մենք այս հարցը կ'արծարծենք, զայն յանձնելով բովանդակ հայ ժողովուրդի ուշադրութեան:»

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ անգլեւթրքական խառն ատեանը մարտ 22ին զբաղեցաւ կարգ մը դատերով: Նախ նկատի առաւ այն դատը զոր բացած են պատերազմէն առաջ Կիպրոս գացած Հայերը, իրենց կալուածներու վերստացման մասին: Այս ձեւով բացուած դատերը մեծ թիւ մը կը կազմէին:

Երկու կողմերուն փաստարկութիւնները լսելէ յետոյ, դատարանը որոշեց թէ ինք իրաւասու է այս դատին 80ը քննելու: Միայն որոշեց հրաւիրել դատախազները ցոյց տալու իրենց կալուածաթուղթերը, ինչպէս նաեւ բացատրելու թէ մինչեւ հիմա ինչ միջոցներ ձեռք առած են իրենց ինչքերը վերստանալու մասին:

Միւս կողմէ, դատարանը մերժեց դատը կարգ մը անձերու, որոնք կը պահանջէին որ ետ տրուին Իզմիրի իրենց գրաւուած կալուածները: Այս ձեւով դատ բացողներուն մէջ կը գտնուի նաեւ հայ կին մը, Տիկին Գոհար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

30 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ ՓՈԽ ԿՈՒՏԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ՊՈԼԻՍ, 27 մարտ.— «Վաքըթ» թերթը կ'արձանագրէ Էնկիւրիի մէջ շրջած յամառ զրոյց մը թէ՝ Հանրային Պարտքի անգլիացի եւ ֆրանսացի պատուիրակները Թուրք կառավարութեան առաջարկած են 30 միլիոն անգլիական ոսկիի փոխատուութիւն մը, որուն 20 միլիոնը պիտի յատկացուի հին պարտքերու կտրոնները վճարելու, իսկ մնացեալ 10 միլիոնին կէսը Թրքական դրամին կայունացման, միւս կէսն ալ տնտեսական նոր ծրագրի գործադրութեան:

Թուրքիոյ տնտեսական նոր ծրագիրը

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն.—

Տնտեսական ծրագրին պատրաստութիւնը աւարտած է: Ծրագիրը 600 էջէ կը բաղկանայ եւ կը պարունակէ ընդարձակ վիճակագրութիւններ, զանազան նախատեսութիւններ եւ արտադրութեան զարգացման միջոցները: Ծրագրին մէջ թելադրուած է որ անտառներու եւ հանքերու շահագործումը նոր խմբակներու տրուիլը օգտակար պիտի ըլլայ, նկատելով որ ազգային հարստութիւնը բաւարար չէ այս գործին համար: Անկէ զատ ձկնորսութիւնը պիտի զարգանայ, հիւսուածեղէնի գործարանները պիտի ընդարձակուին եւ նորեր բացուին, թուղթի եւ պարկի գործարաններ պիտի բացուին եւ ներածումները սեղմումներու պիտի ենթարկուին:

Վրաստանի գիւղացիներուն դիմադրութիւնը

«Թան» կը գրէ.— Վերջերս Թրքական հող հասած վրացի փախստականներ կը պատմեն թէ գիւղական տնտեսութեանց համայնացումը գիւղացիներու վճռական դիմադրութեանը կը բախի: Դարերէ ի վեր անհատական սեփականութեան վարժուած, վրացի ժողովուրդը բան չի հասկնար հաւաքականացումէն, որ ծնած է Ռուսիոյ մէջ եւ ծագում առած բոլորովին ռուսական տնտեսական մասնաւոր պայմաններէ: Վրացին նախամեծար կը համարէ իր ունեցածը կրակի տալ քան թէ մըտնել հաւաքական տնտեսութեանց մէջ:

Շարժումը կը ծաւալի եւ կը սաստկանայ: Քաղաքական տագնապները, ահաբեկչական արարքները, տուներու եւ հաւաքական ագարակներու հրդեհները իրարու կը յաջորդեն ետեւէն բերելով բազմաթիւ մահապատիժներ, անհատական եւ հաւաքական, ու զսպողական զանազան խիստ միջոցներ: Բազմաթիւ գիւղերու մէջ, գիւղացիները կը ձգեն իրենց օջախները, զինեալ խումբեր կը կազմեն եւ լեռները կը բարձրանան՝ աւելի լաւ վարելու համար վճռական պայքարը կեղեքիչներու դէմ. ուրիշներ կաշխատին ճամբայ բանալ դէպի Թրքական սահմանագլուխը:

Գիւղացիներու բռնի զօրակոչը

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Ժողովրդային գործավարներու խորհուրդը վերջնապէս վաւերացուց այն որոշումը, որով հնգամեայ ծրագրին առթիւ գիւղացիները բռնի պիտի զինուորագրուին իբրեւ բանուոր աշխատելու համար գործարաններու մէջ:

Զօրակոչը ամբողջովին պիտի կատարուի աշխատանքի գործավարութեան կողմէ, որ գործակալներ պիտի ղրկէ զանազան շրջանները՝ գիւղացիները հաւաքելու համար: Իւրաքանչիւր շրջանէն առնուելիք գիւղացի աշխատաւորներու քանակը որոշուած է. տեղական իշխանութիւնները, ինչպէս նաեւ հաւաքական տնտեսութեանց վարիչները պատասխանատու պիտի ըլլան հայթայթելու այդ քանակը: Անմիջապէս որ նորագիրները հաւաքուին, աշկերտութեան շրջան մը պիտի անցընեն, յետոյ խումբերու բաժնուելով պիտի ղրկուին Խորհրդային Միութեան ամէն մէկ կողմը, մէջն ըլլալով Ուրալները:

Աշխատանքի գործավար Ուգլանոֆ յայտարարեց թէ այս տարի 1,000,000 գործաւորներ պիտի հաւաքուին այս ձեւով: Իւրաքանչիւր հաւաքական տնտեսութիւն արդէն հրահանգ ստացած է իր հայթայթելիք թիւին մասին, ու կառավարութիւնը վճռած է մտիկ չընել այս առթիւ ըլլալիք տեղական բոլոր առարկութիւնները: Գործավարը աւելցուց թէ այս միջոցները անհրաժեշտ են, որովհետեւ երկրին մէջ հաւաքականացման քաղաքականութիւնը խանգարած է եղանակային գործաւորներու բնականոն հոսանքը, մասնաւորապէս շինութեանց ճարտարարուեստին մէջ:

Անաստուածեան պայքարը կը սաստկանայ

«Թայմզ» կը գրէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները որոշած են «հակակրօնական ճիւղեր» բանալ Մոսկուայի և Լենինգրադի համալսարաններուն եւ ուրիշ բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ: Անկէ զատ 28 միայուն «շրջիկ հակակրօնական ցուցահանդէս»ներ պիտի կազմակերպուին:

Հակաստուածեան ընկերութեան նոր հնգամեայ ծրագրին մաս կը կազմէ ստեղծումը նոր օրաթերթի մը, որմէ օրական 1,500,000 օրինակ պիտի տպուի. հակակրօնական շարժանկարներու թիւը պիտի աւելցուի, շրջուն շարժանկարներով և անթելով պրոպագանդ պիտի կատարուի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 47

Մէշէդի հանգանակութիւնը 538 տոլար Մարտ 27ի սակով (25.44)	13,686.50
Վահրամ Թօրամանեան (Մարսէյլ)	20.—
Գումար՝	13,706.50
46րդ ցանկին գումարը	58,015.—
Ընդհ. գումար	71,721.50

***

538 ՏՈԼԱՐ ՄԷՇԷԴԷՆ

... Խմբագիր,

ՄԷՇԷԴ, (Պարսկաստան) 8 մարտ.— Սուրիա ապաստանած տարագիրներին օգնութեան հասնելու առթիւ, «Յառաջ»ի սրտառուչ կոչը ջերմ արձագանգ գտնելով Մէշէդի փոքրաթիւ հայ համայնքի սրտում, հոգաբարձութիւնս ձեռնարկեց մի հանգանակութեան, որի արդիւնքը 538 տոլար (հինգ հարիւր երեսուն ութ տոլար) ներփակ ուղարկւում է խմբագրութեանդ, անգլիական բանքի 41/56 փոխանակագրով՝ գանձելի Նիւ Եորքի «Guaranty Trust Co.» բանքից: (Տես վերը):

Բնականաբար սոյն փոխանակագրի փոխարժէքը տեղական ու եւ է բանքից կարող էք գանձել, օրուան արժէքով տոլարը ֆրանքի վերածելով:

Ներփակ ուղարկւում է նաեւ հանգանակութեան մասնակցողների ցանկը, խնդրելով բարի գտնել տպագրելու թերթումդ, ի գիտութիւն նուիրատուների:

Սոյն գումարը գանձելով կը հաճիք փոխադրել եղբայրական օգնութեան կեդր. յանձնախումբին, իր նպատակին յատկացնելու:

Յարգանօք՝ Նախագահ, Ներսէս Օրբէլեան, Գանձապահ՝ Յ. Գ. Պետրոսեան

***

Երուսաղէմի վանքին ցնորէն ժողովը երկու հանգանակիչ յանձնախումբեր կազմած էր, դրամական օգնութեան եւ զգեստեղէն հաւաքելու համար, ի նպաստ Անատոլուի բեկորներուն: «Սիոն»էն կ'իմանանք թէ հանգանակութեան գումարը կը հասնի 185 պաղեստինեան ոսկիի եւ 875 միլիմի: Տիկնանց յանձնախումբը եւս հաւաքած է 4 հակ զգեստեղէն:

Ամերիկացի տիկին մը, Միս Լուէլ, հանգանակեց 21 ոսկի 350 միլիմ: Եղած են ուրիշ անհատական հանգանակութիւններ: Բոլորն ալ ղրկուած են Հալէպ:

ԴՈՒՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Դուրեան Յոբելեանի Ամերիկայի Յանձնաժողովին գործադիր մարմինը կը տեղեկացնէ թէ «Դուրեան Մատենադարան»ին համար հանգանակուած է 6572 տոլար 23սէնթ: (Այս գումարին մէջ է Պուէնոս Այրէսի հայ գաղութին նուէրը, 664 տոլար 18 սէնթ:) Դեռ հարիւր տոլար եւս կայ գանձելի:

Այսպէսով Դուրեան Մատենադարանը կ'ունենայ 3517 անգլ. ոսկի հիմնադրամ մը, որուն տարեկան տոկոսով պիտի հրատարակուին կարեւոր գիրքեր:

ՊԵՐԼԻՆԻ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց համայնավար գաղտնի տպարան մը, ուր կը տպուէր «Կարմիր Ջինուոր»ը: 12 հոգի ձերբակալուեցան:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ԻՆՉՊԷՍ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑԻՆ ԵԸՆԿԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Վերսայլի դաշնագիրը պատերազմին «միակ պատասխանատու»ի խարանը փակցուց Գերմանիոյ ճակտին եւ ատով ալ «հիմնաւորեց» անոր վրայ դրուած պատերազմական տուգանքը, «հատուցումներ» եւ կամ «վերաշինութեան ծախքեր» անունին տակ:

Վճարելի գումարին քանակը ապագային թողուեցաւ: Կ'ենթադրէին որ, 200 միլիառ մարքէն շատ ալ պակաս չի կրնար ըլլալ: Ուրիշ խօսքով գերմանիայէն կը պահանջէին գումար մը, որ իր ազգային ամբողջ հարստութեանը կը հաւասարէր գրեթէ: 1921ին, Լոնտոնի մէջ Դաշնակիցները տրամադիր էին «միայն» 132 միլիառ պահանջելու գերմանիայէն: Վերջինս 32 միլիառէն աւելի տալու կարողութիւնը չունէր, ինչպէս կը պնդէր: Եւ սակայն, երբ Տօըսի միջնարարը վերջացաւ եւ Եընկի ծրագիրը ընդունուեցաւ վերջնապէս, պարզուեցաւ որ ան աւելի չէր պահանջեր գերմանիայէն, քան 32 միլիառ մարք միայն:

Տարեկան միջին հաշուով 700 միլիոն մարքի թեթեւութիւն մը կը բերէ Եընկի ծրագիրը, բաղդատելով իր նախորդին հետ: Քիչ բան մը չէ, հարկաւ, մանաւանդ որ այդ թեթեւութիւնը աւելի զգալի պիտի ըլլայ առաջին տասը տարիներու ընթացքին:

Բայց հիմա «Նոր Ծրագրին» — ինչպէս որ պաշտօնապէս կը կոչուի Եընկի ծրագիրը— ամէնէն կատաղի հակառակորդները գերման ազգայնականներն են: Անոնց հետ են նաեւ, ինչպէս միշտ, համայնավարները— Մոսկուայի հրամանով:

Հանրաքուէ մը կազմակերպեցին ընդդէմ «Նոր Ծրագրին»— անյաջող: Ազգայնականներ, ֆաշիստ—ցեղապաշտները եւ համայնավարները ձեռք-ձեռքի՝ պայքար մղեցին խորհրդարանէն ներս եւ միասին դէմ քուէարկեցին համապատասխան օրինագծին քննութեանց ատեն— դարձեալ առանց ոեւէ արդիւնքի:

Կը մնար մէկ միջոց միայն՝ համոզե՛լ մարաջախտ Հինտէնպուրկը, որ իրե՛նց իսկ՝ ազգայնականներուն ընտրած մարդն է, չստորագրել Ռայխսթակէն ընդունուած օրէնքը: Բայց, այդ փորձն ալ աւելի լաւ բախտի մը չարժանացաւ: Անմիջապէս, խորհրդարանին կողմէն օրէնքը ընդունուելու օրն իսկ, Հինտէնպուրկ ստորագրեց զայն, որ եւ ուժի մէջ մտաւ այդպէսով:

Աւելին դեռ: Հինտէնպուրկ այդ առթիւ յատուկ պատգամագիր մը ուղղեց գերման ժողովուրդին, բացատրելով թէ՝ ինչո՛ւ վաւերացուցած է «Նոր Ծրագրին» օրէնքը եւ ինչո՛ւ մերժած՝ իրեն եղած բազմաթիւ դիմումներն ու թելադրանքները, առաջնորդուելով Գերմանիոյ գերագոյն շահերուն եւ իր պաշտօնին խոր գիտակցութեամբ, թէեւ՝ ընկճուած սրտով— ահա՛ պատգամագրին բուն իմաստը: Նախագահը կը հիմնաւորուի այնպէս մը, որ ամէն օր կը յիշուի «Նոր Ծրագրի» կողմնակիցներու թերթերուն եւ ճառերուն մէջ:

«Եընկի ծրագիրը» բաւական երկար վիճաբանութեանց եւ ձգձգումներու առիթ տուաւ խորհրդարանին մէջ: կառավարական կուսակցութիւններու մէջ ալ զանազան վէճեր ծագեցան առաւելապէս ներքին եւ ելեւմտական խնդիրներու շուրջը: Ահա այդ ժամանակ էր դեռ, երբ Հինտէնպուրկ անձնապէս միջամտեց եւ [illegible]անաց, որ վերջ գտնեն տարաձայնութիւնները եւ զգալի մեծամասնութիւն մը գոյացնեն «Նոր Ծրագրին» շուրջը: Եւ՝ անհետեւանք չանցաւ այդ քայլը:

Ուրեմն՝ նախագահ Հինտէնպուրկ սկիզբէն իսկ ո՛չ միայն դէմ չէր «Նոր [illegible]», [illegible] ընդհակառակ [illegible]ձեռանց սահմաններուն մէջ միշտ ալ կ'ընէր իր բոլոր կարելին, ուժ տալու համար կառավարական կուսակցութեանց տեսակէտին: Յիշեցինք նաեւ իր բացասական վերաբերմունքը ազգայնականներու պահանջով կազմակերպուած հանրաքուէին հանդէպ:

Եւ ահա, այս ամէնուն հետեւանքով՝ ծայր տուած են ազգայնական-ցեղապաշտներու եւ համայնավարներու միացեալ գրոհները Հանրապետութեան նախագահին դէմ: Ան որ երէկ կը պաշտուէր, այսօր կը քարկոծուի նոյն մարդոց կողմէն: «Դաւաճան» բառն անգամ չեն խնայեր անոր: Այլ եւս այրուած են բոլոր կամուրջները, ազգայնականներուն եւ իրենց ընտրեալին միջեւ: Փոքր թիւով երեսփոխաններ միայն, որ վերջերս անջատուած են Հուկենպերկէ եւ կազմած են «ազատ - պահպանողականներու» խմբակցութիւնը խորհրդարանին մէջ, հաւատարիմ կը մնան զառամեալ մարաջախտին, առանց կողմնակից ըլլալու «Նոր Ծրագրին»:

Այսպէս ուրեմն, դերերը բաւական փոխուած են այսօր: Որովհետեւ՝ պայմաննե՛րը փոխուած են: Սխալ, անբարեխղճութիւն պիտի ըլլար պնդել, թէ Հինտէնպուրկ դաւաճանած է ինքնիրեն, լքած՝ իր նախկին հայեացքները: Ո՛չ ամենեւին: Եթէ իր կամքին մնար գործը, մէ՛կ մարք իսկ չպիտի համաձայնէր վճարել պարտատէրերուն: Եւ ինչու միայն ի՞նք: Թերեւս ո՛չ աւելի՝ ընկերվարականները: Չէ՞ որ այդ բոլոր վճարումները նախ եւ առաջ գերման աշխատաւորին քրտինքէն կը գոյանան:

Եւ սակայն, ինչպէս Հինտէնպուրկ, այնպէս նաեւ երկրին բոլոր պատասխանատու վարիչները քաջ գիտեն, թէ կամենալը կարենալ չի նշանակեր միշտ: Պարզօրէն կը պատկերացնեն նաեւ, թէ մերժելու պարագային ի՛նչպիսի աճռելի անդունդի մը մէջ պիտի իյնար իրենց երկիրը: Եւ որովհետեւ գիտակ են իրենց պատասխանատուութեան մեծութեանը, որովհետեւ գիտեն իրապաշտ քաղաքականութիւնը տարբերել արկածախնդրութենէ, այդ պատճառաւ ալ տարբեր ճամբէ մըկը քալեն, քան պատասխանատուութեան զգացումէ բոլորովին զուրկ երկուօրեակները — ծայրայեղ աջակողմը եւ ծայրայեղ ձախակողմը:

Ապահովաբար կարելի է պնդել որ տարբեր ընթացք մը չպիտի ունենային նաեւ այս վերջինները, եթէ իրենք ըլլային կառավարութեան մէջ: 1924ին ազգայնականները, երբ կառավարական կուսակցութիւն էին 50 առ 100ով ձայն տուին Տօըսի ծրագրին, որ շատ աւելի ծանր էր գերմաններուն համար, քան է՝ նոր ծրագիրը:

Յայտնի է նաեւ, թէ Լենին եւ իր կառավարութիւնը բնաւ չմերժեցին ստորագրել Պրեստ-Լիթովսկի դաշնագիրը 1918ին, երբ նոյն Հինտէնպուրկի զօրամասերը նեղը դրած էին մեծ ու փոքր բոլշեւիկները:

Հինտէնպուրկ եւ գերման կառավարութիւնն ու խորհրդարանը, ընդունելով նոր ծրագիրը, աչքի առջեւ ունին գերման ժողովուրդին գերագոյն շահերը եւ կը հետեւին իրապաշտ քաղաքականութեան մը:

Այսպէս կը խորհի, նաեւ՝ այս ժողովուրդին ճնշող մեծամասնութիւնը:

Իրաւացի է ուրեմն կառավարութիւնը իր այն որոշման մէջ եւս, թէ անհրաժեշտ է Հանրապետութեան նախագահին պատգամագիրը միլիոններով տպագրել եւ փակցնել երկրի բոլո՛ր վայրերուն մէջ անխտիր, մինչեւ յետին գիւղերը:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ

Տէսինէն յետոյ, կ'անցնիմ Սէն Շամօն, Սէնթ Էթիէն եւ Լիոն:

ՍԷՆ - ՇԱՄՕՆ.— Բանի մը տղաքներ կը տեսնեմ կայարանին դուռը, չեմ խաբուած գուշակութեանս մէջ, Հայեր են եւ Դաշնակցականներ:

Ցաւ կը յայտնեն անմիջապէս որ անցեալ շաբթու յուսախաբ ըրած են ժողովուրդը Փետր. 18ի հանդէս յայտարարելով եւ յետաձգելով: Չեն հաւատար որ այս օրուան հանդէսը իրենց սպասած ժողովուրդը կը հաւաքէ: Հաւաքոյթը կ'ըլլայ իսկապէս փոքր շրջանակի մէջ. երգչախումբ մը ունին երկու ընկերներէ կազմուած, մէկը 20ի շուրջ երիտասարդ մը, միւսը՝ 50նոց հին ընկեր մը: Այս պատկերը չէ՞ նաեւ ամբողջ Դաշնակցութեանը:

— Գիտե՞ս առաջ ինչ կազմ կար այստեղ, կը պատմեն, բայց բոլոր ընկերները մեկնեցան այս քաղաքէն: Ժողովուրդին մեծ մասը ուրիշ տեղ փոխադրուեցաւ ու հիմա գաղութը հազիւ 3—400 անձ կը հաշուէ:

Բացի աշխատանքի գացած ընկերներէն, բոլորը կը տեսնեմ. մէկի բացառութեամբ, բոլորն ալ երիտասարդներ: Ընդհանրապէս անփորձ կուսակցականներ, ծարաւ զարգացումի եւ պատրաստութեան:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ընկերները ժողովի հաւաքուած են արդէն: Ցաւոտ խնդիրներ ունին: Իւրաքանչիւրը կը յայտնէ իր ցաւը բաց սրտով, առանց նկատումի ու այս բացատրութիւնն իսկ պատճառ կ'ըլլայ որ պարզուի մթնոլորտը եւ թիւրիմացութիւնները փարատին: Լաւ կազմ է, հասկցող, փորձառու ընկերներու եւ երիտասարդներու լաւ ամբողջութիւն մը, ընդունակ աշխատանքի եւ գործի:

ԼԻՈՆ.— Տարբեր պատկեր ունէի մտքիս մէջ Լիոնի մասին, քան ինչ որ գտայ: Լուրջ հարց մը կայ ընկերներու անմիջական ուշադրութեան առարկայ: Դպրոց Եկեղեցիի հարցը: Ազգ. վարչութիւնը 30,000 ֆրանքի գնուած fondsին 10000ը վճարած է եւ 5000ը պիտի վճարէ մէկուկէս ամիսէն, 2000 ֆրանքի ալ պէտք ունի մաս մը պարտքեր գոցելու եւ ծախքեր հայթայթելու համար:

Այս բոլորը կուսակցութեան ուղղակի եւ անմիջական գործերը չեն, կը պատկանին Ազգ. Միութեան, բայց չեն կրնար անտարբեր թողուլ Կոմիտէն:

Կուսակցութեան և Ազգ. Մարմիններու յարաբերութեանց հանդէպ բռնած այս կամ այն դիրքը նկատելի է թէ որքան ծանր կ'ազդէ մեր կուսակցական աշխատանքներու և ներքին կեանքին վրայ:

Լիոնի կուսակցական աշխատանքները հիմնուած են խմբական դրութեան վրայ: Անցեալ տարուընէ ի վեր տեղի չեն ունենար ընդհ. ժողովներ: Այս վիճակը կարգ մը ընկերներու մէջ դժգոհութիւն յարուցած է: Անոնց տեսակէտով ընդհ. ժողովներու դրութիւնը Լիոնի համար աւելի արդիւնաւոր է ու աւելի տաք մթնոլորտ կը ստեղծէ: Այս տեսակէտը չի բաժն[illegible] կոմիտէն և աւելի գոհացուցիչ կը գտնէ խմբական վիճակը:

Թիւրիմացութիւնն[illegible] կան ընկերներու մէջ, խնդրի մը առթիւ:

Բողոքող ընկերներէն մէկ քանին կը տեսնեմ: Բացատրութիւններ լսելէ յետոյ կը համոզուիմ որ [illegible] չէր իրենց բառ[illegible] [illegible]ի Յոբելինական կարգը [illegible]մբը չէ՞ր գիտեր [illegible]ած է X.ը: Ի՞նչպէս կ'ուզես որ մենք գործակցինք մէկու մը հետ, որու անցեալը անպարկեշտ պայքարողի դիրքն եղած է մեզ հանդէպ եւ որուն անդամակցութիւնը ոչ մէկ չափով պիտի աւելցնէ գործին արդիւնքը:

— Բայց չէ՞ որ այդ աշխատանքը համազգային գործ է եւ ոչ թէ կուսակցական, հետեւաբար ի՞նչպէս կ'ուզէք որ կուսակցութիւնը պաշտօնապէս զբաղի նման գործերով: Եւ յետոյ լաւ չէ՞ որ այդպիսի գործի մը առջեւ մոռցուին բոլոր նկատումները:

Գլուխ կը շարժեն այդ հարցումը ընող ընկերները:

Լ. Զ.

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՎՐԱՅ

ՆԱԽԱՆՇԱՆՆԵՐ

«Յառաջ»ի 1211 թիւով հրատարակեր էինք «Պերլինէր Թակէպլաթ»ի լաւատեղեակ Թղթակցին, ֆօլ Շէֆէրի տեսութիւնները՝ խորհրդային Միութեան նոր կացութեան մասին:

Մոսկուայի մամուլը կը փորձէ վարկաբեկել գերման քաղքենի թղթակիցը, յայտարարելով թէ Մոսկուայէն արտաքսուելուն համար է որ գէշ կը խօսի: Մինչդեռ, արտաքսուեցաւ որովհետեւ իրն եղած ատենն ալ աննպաստ կը գրէր:

Ամէն պարագայի մէջ, կ'արժէ ամփոփել իր նոր վերլուծումներն ու տպաւորութիւնները, մանաւանդ հիմա որ գլխիկոր նահանջեց Ստալին.—

Երկու տարիէ ի վեր փողով թմբուկով Կրէմլինէ կը ծանուցուէր համօրէն աշխարհի թէ պիտի համայնացուին 130 միլիոն ռուս գիւղացիները, թէ իրենց իտէալ հաւաքականացումը, զարմանալի յառաջդիմութիւններ կ'ընէ ամէն խաւերու մէջ: Եւ ահա յանկարծ Ստալին, գարնանացանքէն քանի մը վայրկեան առաջ իր ձայնը կը բարձրացնէ՝ այս յառաջդիմութեան եղանակը իբրեւ վտանգաւոր եւ բացարձակապէս չափազանցուած ցոյց տալու համար: Բայց այդ եղանակին ամենագլխաւոր եւ առաջին պատասխանատուն ինքն է միայն: Այս յայտարարութենէն առաջ շատ տարօրինակ բան մը պատահեցաւ: Լենինի այրին՝ Տիկին Քրուփսքայա՝ որ իբրեւ աջակողմեան ընդդիմադիր կասկածելի է, կրցաւ ձայն տալ «Պրաւդա»յի մէջ, աւելի յայտնի, աւելի բիրտ կերպով նկարագրելու համար կացութիւնը, որ երկիրը դէպի անդունդ տարած է: Պէտք է կարդալ այդ կոչը.—Նորէն յեղափոխութիւն պիտի ըլլայ ինչպէս 1917ին, եթէ ոչ աւելի գէշ. հոն կը լսուի համայնավար երիտասարդութեան եւ աշխատաւորութեան գինուորեալ յարձակումներուն, ապստամբութեան կանչը գիւղերուն մէջ որոնք կը դիմադրեն համայնացումին: Նման չտեսնուած անկարգութիւն, անագորոյն բռնութիւն: Եւ այս ամէնը Լենինի այրիին՝ այդ յեղափոխականուհիին տուած տեղեկութեանց հիման վրայ:

Այս հաւաստումներով Տիկին Քրուփսքայա կը պախարակէր Ստալինի քաղաքականութիւնը «Յաջողութեան մէջ գինով» յօդուածով: Տիկին Քրուփսքայա դարձեալ կը խուսափէր չարիքը բովանդակ մեծութեամբ քօղազերծ ընելէ: Զամեր մխած էր տեղ տեղ: Հանրային կարծիքին մէջ այս դէպքը կը հաստատէ այն շշուկները որ երկար ատենէ ի վեր Կրէմլինի հաստ պատերուն ետեւը քաղաքական կեանքին վրայ կը լսուէին.— թէ աջակողմեան ընդդիմադիրները մեռած չեն, կուսակցութեան ընդհանուր գիծէն իրենց պետերուն վտարումին հակառակ: Ստալինի դիրքը անգամ մըն ալ ահա կը խախտի, ինչպէս տարի մը առաջ ճիշդ միեւնոյն թուականին: Այն ատեն, չափաւորականները կը յայտնէին թէ աղէտքը մօտալուտ է: Հիմա դուռն է արդէն, ներս մտնելու վրայ, եւ կարելի չէ այժմէն չափել անոր մեծութիւնը: Որովհետեւ անկարգութիւնը հասած է ահագին աստիճանի: Կոլխոզները (թղթի վրայ)ի՞նչպէս պիտի ելլեն այս շփոթութիւններուն մէջէն: Գիւղացիական խիստ շատ սեփականութիւններ արդէն խառնափնթոր վիճակի են վերածուած: Ի՞նչպէս կարելի է իրերը վերահաստատել: Ստալինի նահանջին վրայ գիւղերուն մէջ ջահագնացութիւններով յայտնուած ուրախութիւնը չի կրնար երկար տեւել: Սպասենք դէպքերուն:

Շէյքսփիրեան գիշերային այս պատկերը արգելք մը չէ որ այս դէպքերուն ընդհանուր իմաստը չկրնանք ըմբռնել: Երկրին բռնի համայնացումը՝ որուն դէմ կը դառնայ հիմա Ստալին զգուշաւոր կերպով, անոր ծայրայեղութիւններուն վրայ միայն խօսելով, անխուսափելի կերպով ցցուած է խորհրդային քաղաքականութեան ճամբուն վրայ Լենինի մահէն ի վեր: Եղերական տագնապ մը շարունակ: Ամբողջ տարի մըն է արդէն որ կայ եւ ամէն ատեն խնդիրը նոյն բանին վրայ է:

Լենին «Նէպ»ով կ'ուզէր աշխատութեան բաժանում մը ստեղծել սովետ տնտեսութեան ընկերվարական հատուածին եւ «ազատ» հատուածին միջեւ: Այս վերջինը պիտի կատարէր ա՛յն գործը՝ զոր ընկերվարական կազմակերպութիւնը դեռ չէր կրնար կատարել: Ամէն բանէ առաջ վաճառականութեան եւ գիւղատնտեսութեան մէջ: Ճարտարարուեստը ընկերվարութեան վերապահուեցաւ: Այս Լենինեան գաղափարը արդարեւ ունէր իրեն մէջ տեսակ մը ազատական եւ մանչեսթրավայել բան մը, այսինքն կ'ենթադրուէր բնական հաւասարակշռութիւն մը գտնել այս կերպով երկու հատուածներուն միջեւ: Բայց այնուհետեւ ընկերվարական հատուածը, ընկերվարական մեթոտը աւելի զօրաւոր, աւելի սուզիչ եղաւ: Լենինին հաւատքը ա՛յն էր որ ընկերվարական հատուածը ա՛յն պահուն միայն ձեռք պէտք է առնէ Ռուսիոյ տնտեսական վիճակը, երբ անկախ գիւղացիները ընկերվարականացման բարիքներէն համոզուած՝ իրենք կամովին տեղի տային: Իսկ բուն իրողութիւնը ասոր բոլորովին հակառակն եղաւ:

Անհատական տնտեսութ
1921ին Լենինի «Նէպ»ով
ձգուելով, քիչ ատենէն
արձակեց եւ խեղդեց ընկերվ
կան հատուածը: Հարկ եղ
1924ին կառավարութիւնը
նօնաւորող» միջոցներ ձեռք
ազատ վաճառականութեան
ի նպաստ «ընկերվարական
ուած»ին:

Միեւնոյն ատեն գիւղա
սութեան վրայ նպատակաւոր
պով աւելի ծանր բեռներ
ցան, բայց զգուշաւորութ
Եւ անկից ի վեր ինչ որ կ
ի նպաստ ընկերվարական հա
ծին կ'ըլլար: Բայց Լենինի
ցած հաւասարակշռութիւնը
բեք չհաստատուեցաւ: Ազա
ճառականութեան գործունէ
նը հետզհետէ կորատ
նոյնիսկ նախատեսուած, փ
ուած չափէն աւելի: Գիւղա
սութեան մէջ ալ սկսաւ նուա
տադրութեան եղանակ մ
1927ին մանաւանդ մէկ
կաւ երբ ցորենի արտ
ինքնաբերաբար դադրեցա
այդ թուականէն յայտնի
յին անկումի երեւոյթներ
խանշանները ամէն մ
վրայ, եւ աճեցան հ
մինչեւ այսօրուան օրս, ուր
բողջին անկայունութիւնը մ
ելաւ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԿՈՒ ԳԻՐՔԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ Մ

Ժօզէ Լը Պուշէ ճամբորդ
տպաւորութիւնները հրատա
կութեան տուաւ վերջերս
գարայէն մինչեւ Վիլնա
գիրով հատորի մը մէջ:
գիրը քաղաքական իմաստ
նի, հեղինակը այդ երկու
բաքաղաքներուն անուն
քով քովի դրած է պարզ
անոր համար, որ Թուրք
մէջ ճամբորդելէ յետոյ
է Լիթուանիա, շարունակ
ուղեւորութիւնը:

Նորութիւն մը չի բերեր
գիրքը, որովհետեւ ճամբ
ստիպուած է հապճեպ
քաղել արագութեամբ
ցնելով աչքն ու միտքը
երկրին մէջ, ուրկէ կ'անց
գեկաւքով կամ ինքն
ժով: Այսու հանդերձ հեղի
կը հաստատէ կարգ մը
թիւններ, որոնց կը
Թուրքիոյ վտարանդի
վուրդները ներքին
ցատրելի զգայնութեամբ
Լը Պուշէ կը գնահատէ
որ ստեղծագործութիւնն է
Թաֆա Քէմալի: Անիկա
կանգնեց «հապճեպով եւ
ղով»: Ահա թէ ինչո՛ւ
ֆրանսացի ճամբորդը
փլի այդ շէնքը՝ անմիջապ
մեռնի դիկտատորը:
խաբուսիկ ամրութիւն մը
այդ շէնքը, որ կանգնած
«պարպուած մզկիթներու
մէջ»:

* * Երկրորդ գիրքին հեղի
է Փօլ Ժանթիզոն, որ
թղթակից Թանի, բազմա
ճամբորդութիւններ կատար
Թուրքիոյ մէջ: Իր գիրքը
հատոր մըն է, եւ լեցուն
համակրանքով: Այնպէս
գիրքը կ'անուանէ Մուսթ
Քէմալ կամ Արեւելքը որ կը
լէ: Հիացումով կը խօսի
քիոյ յարութեան մասին
կ'ըսէ թէ 1923-1929,
արդի վարչութիւնը «աւելի
բարենորոգումներ կատար
քան նախկին կայսերական
վարչութիւնը՝ հինգ դար
ընթացքին»: Եւ ֆրան
խմբագիրը կը ցնծայ, հաւ
լով թէ Թուրքիան միակ
լիման երկիրն է, որ իր
ցած է ֆրանսական քաղաք
թութիւնը:

Բոլոր այս կարծիքները
մը չեն արժեր, (այդ
կարծիքները շատ հարձան
քաղաքական պատմութ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

…ՍԱՆ ՔԱՆԴԵԼ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

…ինչպէս ժամանակին տեղե… …ուցինք, Երեւանի մէջ գա… …ան կազմակերպութիւններ …թելագրէին շուտով քանդել …ական փողոցի Պօղոս-Պետ… …ական եկեղեցին։ Վերջապէս սկսան …ղումի այդ աշխատանքները …ր ամսուան սկիզբը։

…երբ կը քանդէին, երեւան ե… …ն հին որմանկարներ, որոնք …ծ արժէք կը ներկայացնեն …յ արուեստի պատմութեան …աշկէտէն։

…շէնքին ամէնէն հին մասին …, որ գերծ էր մնացեր 1679ի …ծ երկրաշարժէն, պատերուն …ֆը կը ներկայացնէր քանի …խաւեր։ Մանաւորաբար խո… …ին կողմը, պատերուն այդ …ֆը ունի 5—6 խաւեր, որոնք …պատկերացնեն զանազան …շրջաններու նկարներ։ Ներ… …ն 3—4 խաւ ծեփերը որմա… …րներ են, որոնց ամէնէն նո… …1131 թուականի գործ է։

…առնց արուեստը բոլորովին …րբեր է բոլոր այն նմուշնե… …քն, որոնք ծանօթ են 13րդ դա… …ուն աղին (Անի, Հաղբատ, Քո… …, Գեղարդ)։ Հաւանաբար կը …կանին Ժ. Ի. Ե. դարաշըր… …ններուն։ Ամենահին որմա… …րը որոշ է, որ կը պատկանի …Զ.դարերուն, որովհետեւ անոր …ուեստին մէջ կը տեսնուին …նդիտութիւններ (analogie)։

…յդ տեսակէտին ուժ կուտայ …եւ չինութեան կաթուղիկեան …։

…ունութիւններու Պահպանման …ը սկսած է ուսումնասի… …լ այս որմանկարները։ Այս …տճառաւ եկեղեցիին քան… …ումի աշխատանքները ընդհատ… …ած են ժամանակուան մը հա… …։

ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ ՄԷՋ

Նոր Արաբկիրն ալ, որուն հի… …ղրին արտասահմանէն հասած …ալ գաղթականները, լծուած է …աւաքական արդիւնաբերու… …թեան գործին (կոլխոզ)։ Սակայն, …ղէն Խորհրդ. Հայաստան (11 …րտ), գիւղին մէջ կան ան… …ներ, որոնք կապ կը պա… …ն ունեւոր եւ յետադէմ գիւ… …ղացիներու հետ, քանդելու հա…

մար գիւղատնտեսական համայ… նական կազմակերպութիւնները, կամ չինելու համար եկեղեցի մը։ Գիւղային խորհուրդի նախագահը, Կայծակ Խզարջեան եւ Ե. Խզարջեան, նենգամտութեամբ ուզած են ամբաստանել համայնական գիւղատնտեսութեան նախագահը։ Քննութիւնը ցոյց կուտայ, որ Խզարջեան ինք է յանցաւորը։ Այն ատեն կը ստիպուի սպառնալ այսպէս.— «Նոր Արաբկիրի ժողովուրդը պէտք է վախնայ ինձմէ ու ենթարկուի, ապա թէ ոչ մէկիկ մէկիկ գետին կը ձգեմ հասած տանձի նման…»։

Խզարջեանի կինը եւս, կոմունիստ ըլլալով հանդերձ, բաւական «օյինպազ», խառնակչութիւն կ'ընէ ըջիջին մէջ, եւ ո՛վ որ կ'ամբաստանէ իր ամուսինը, ինք ալ իր կարգին «ընդդիմադիր» կ'անուանէ զայն, կ'ըսէ նոյն թերթը։

ՊՈՌՆԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

«Ֆրանսայի Աւետարանական Ժողովրդային Առաքելութիւն»ը ուժգին պայքար մը բացած է պոռնկութեան դէմ։ Եւ, ապահովելու համար յաղթանակը, գործի սկսած է նախ Նիսի մէջ։

Խոստովանինք, որ դժուար է պայքարը, եւ յաղթանակը՝ քիչ մը անյոյս։ Շոփէնհաուէր կը կարծէ թէ պոռնկութեան գլխաւոր պատճառը միակնութիւնն է։ Արդարեւ Արեւելքի մէջ, ուր մարդիկ բազմակին են, պոռնկութիւնը նուազ զարգացած է։ Մինչդեռ Արեւմուտքի մէջ,— Փարիզ, Լոնտոն, Պերլին, Մոսկուա,— պոռնկութիւնը արհեստ մըն է։

Աթէնքի մէջ եւս բազմակնութիւնը ընդունուած էր հեթանոսական քաղաքակրթութեան օրերուն, եւ հիւանդութիւնները նուազ էին եւ մարդիկ երջանիկ։ Պէ՞տք է, ուրեմն, վերադառնալ բազմակնութեան։ Ատիկա անկարելի է, կ'ըսեն բանիմացները։ Ներկայ դարուն, երբ կիները ազատագրուած են, — եւ դեռ աւելի ազատագրուելու փափաքներ ալ կան,— բազմակին այրերու իրաւունքը վայելելու ցանկութեամբ՝ կիներն ալ պիտի պահանջէին բազմայր ըլլալ։ Եւ, այն ատեն, Եհովա … նորէն ջրհեղեղ կ'ընէ ապահովաբար։

«Ֆրանսայի Աւետարանական Ժողովրդային Առաքելութիւնը» շատ բարակին մասին չի խորհիր՝ կ'ընդունի, որ մարդիկ կրնան զսպել կամ բթացնել կարգ մը զօրաւոր բնազդային ցանկութիւններ։ Ինչպէս։ կամ ի՞նչպէս պայքարիլ պոռնկութեան դէմ։ Փորձուած բոլոր միջոցները ծիծաղելի են։ Օրէնքները խաբուած կինն է, որ

կը պատժեն, եւ կը խոնարհին խաբող այրին առջեւ։ Ցիմարութիւն է վերջապէս փճացնել ապրանքը, պէտք է փճացնել միայն ու միայն սպառողը։

Պոռնկութեան դէմ պայքար բանալով, այս առաքեալները կը պնդեն թէ կիները կը սայթաքին առաջին անգամ՝ երբ կը վերադառնան վարժարաններէն դէպի տուն։ Ճամբու ընթացքին է, որ Ադամ կը մօտենայ այս դպրոցական փոքրիկ Եւաներուն։ Եւ Ծննդոց գիրքին առաջին պատմութենէն յետոյ, Ադամ այս անգամ կը գանգատի թէ աստուածաշնչական պտուղին հետ կինը իրեն տուած է հիւանդութիւն մըն ալ։ Հիւանդութիւնը կի՞նը տուած է այր մարդուն, ա՞յրը տուած է կնոջ։ Ի՞նչ հարկ գիտնալ, պոռնկութիւնը միայն հիւանդութիւն չի տարածեր, այլ կը քանդէ նաեւ ընտանիքը։

ԼՈՆՏՈՆԷՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Լոնտոն. Հնդկաստան երկաթուղային սպասարկութիւնը, որ Պաղտատի գծին միջոցով կը կատարուի, Պարսկաստանի ճամբան կարճեցնելու տեսակէտով ալ օգտակար եղած է։ Գծին վրայ, Գըզըլ Րիպաթէն ինքնաշարժով քանի մը ժամէն կարելի է պարսկական հողը մտնել։ Ինքնաշարժի կանոնաւոր սպասարկութիւն կայ արդէն Գըզըլ-Րիպաթ— Հանքին— Զուհուպ —Թէհրան քաղաքներուն միջեւ։ Մահճաբարձ վակոններու ընկերութիւնը Թէհրանի եւ Գըզըլ Րիպաթի կայաններու միջեւ ինքնաշարժի սպասարկութիւնով շահագրգռուիլ սկսած է։ Այնպէս որ, ասկէ վերջ, Լոնտոն յանձնուած թղթատարական ծրար մը 12 օրէն Թէհրան պիտի կրնայ հասնիլ։

Պարսկաստանի ճամբորդները նախապէս հիւսիսային ճամբով Կովկասէն Պաթում ու անկէ ալ Պոլիս կ'երթային։ Ճամբորդներէն շատեր ալ Պարսից ծոցէն մեկնող շոգենաւեր կը նստէին։ Մինչդեռ հիմա, Գըզըլ Րիպաթի կայարանէն մինչեւ Քէրքիւք եւ մինչեւ Նուսէյպին ինքնաշարժով ու անկէ ալ դարձեալ երկաթուղիով Պոլիս կ'անցնին։

ՍԷՆԻ նահանգապետը կը խորհի որոշ եւ անփոփոխ գին մը հաստատել հանրակառքերու, ճիշդ ինչպէս մեթրօներու մէջ։

ԼԻՄՈԺԻ մէջօստիկանները պիտի ունենան գիշերը լուսաւոր գաւազաններ, ուղղութիւն տալու համար կառքերուն եւ անցորդներուն։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Մուրացկանները սկսած են հաւաքել Պոլսոյ մէջ։ Երեք օրուան միջոցին 200 հոգի հաւաքուած են արդէն եւ հաւաքումը պիտի շարունակուի մինչեւ որ փողոցներուն մէջ մուրացկան չմնայ։ Պիտի թողուին միայն այն մուրացկանները որոնք մանր իրեր կը ծախեն. անոնք ալ պարտաւոր պիտի ըլլան վաճառորդի վկայական առնելու։

ՄԻՒՐԷՖԹԷՅԻ ՔԱՐԻՒՂԸ

Ադրբէջանցի Թուրքի մը առաջարկով, Միւրէֆթէի մէջ քարիւղի հորեր կը փնտռուին։ Այս գործին ձեռնարկող խմբակը կառավարութենէն արտօնութիւն խնդրած է պեղումի գործողութեան սկսելու համար։

Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Միւրէֆթէի մէջ շատ տեղեր քարիւղ տեսնուած է։ Վաճառականի մը պարտէզէն ելած սեւ հեղուկ մը քննութիւնով տեսնուած է որ հում քարիւղ է։ Ներկայիս քննութիւն կը կատարուի այս քարիւղին քանակութիւնը ստուգելու համար։

Քարիւղի ծանօթ ընկերութեան մը մէկ քարտէսին մէջ ալ հարուստ հանքեր ցոյց կը տրուին Միւրէֆթէի մէջ։ Այս քարտէսը կը յայտնէ թէ յիշեալ շրջանակին մէջ 130 տարուան քարիւղ կը գտնուի։

Տեղացիները կ'ըսեն նաեւ թէ նախապէս եղած երկրաշարժի մը միջոցին քարիւղի առուակներ հոսած են դէպի ծով։

ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹԵՐՈՒՆ

Ազգ. Մեծ Ժողովին ներկայացուեցաւ օրինագիծ մը, թերթերու ըլլալիք օժանդակութեան մասին։ Կարգ մը երեսփոխաններ պահանջեցին որ օգնութիւնը հաւասարապէս ըլլայ Թուրքիոյ մէջ հրատարակուած բոլոր քաղաքական թերթերուն։ Եուսուֆ Աքչուրա պէյ խօսք առնելով ըսաւ.

— Նոր տառերուն ծառայութիւնը հասկցանք, բայց թերթերն ալ թող քիչ մը լուրջ ըլլան, դուրս ելլեն զաւեշտի սա տարազէն։ Կիներու պատկերներ կը հրատարակեն, որ ամբողջ կէս էջ մը կը ծածկեն։ Ասիկա ի՞նչ կապ ունի յեղափոխութեան հետ։ Կարդալ չգիտցողն ալ կը կարդայ ասիկա։

Օրինագծին համաձայն, տարեկան 7500 ոսկի պիտի տրուի Թուրքերէն այն օրաթերթերուն, որոնք «ռոթաթիֆ» մեքենայով կը տպուին, 65×95 ծաւալով ու-

ղիղ մեքենայի վրայ տպուող թերթերուն՝ 2500, 57×82ի վրայ տպուողներուն՝ 2000։

Այս գումարները առաջին տարուան համար են։ Երկրորդ տարին այս գումարներուն երկու երրորդը պիտի տրուի, իսկ երրորդ տարին՝ մէկ երրորդը, եւ յետոյ պիտի դադրի օժանդակութիւնը։

Այս օգնութիւնը կ'ըլլայ, նկատելով որ թուրքերէն նոր տառերու գործածութեան առթիւ թերթերը վնաս ենթարկուեցան։

Առաջարկողներ եղան որ շաբաթաթերթերն ու ամսաթերթերն ալ օգտուին օժանդակութենէն։ Առաջարկը յանձնուեցաւ համապատասխան յանձնաժողովին։

…Ո ԳԱՒԱՌԷՆ

…ի

…թ.)։— Ալլասերմ… …դի օտարացման կ… …րակ ցաւն ալ մեծ… …մեր դժբախտ հայրենակ… …գլխուն։ Անշուշտ վտանգը աւելի ծանր է քաղաքներու ապականուած մթնոլորտին մէջ։

Այդ քաղաքներու մէկն է Լիոնը։

Դժուար է ներկայացնել ճշգրիտ պատկերը, սակայն գաղափար մը կրնանք կազմել կարգ մը ծանօթութիւններով։ Ցաճախ կը տեսնես կամ կը լսես որ ծանօթ ընտանիքի մը անդամը վարակուած է այդ ախտաւոր հիւանդութեամբ։ Հարցը նախ ինքնիրենդ կուտաս,— ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ այդ առողջ կազմով, կարմիր երեսներով տղան կամ աղջիկը այդ հիւանդութեամբ վարակուի։ Ցեղային ժառանգութի՞ւն մը արդեօք։ Չես կրնար պատասխանել, կը գտնես ծնողքը որ իր կարգին մտահոգ, շուարուն, չի գիտեր ի՞նչ պատասխանէ…։

Մեզի վերապահելով մեր կարգ մը թելադրութիւնները, պիտի խնդրէինք Փարիզի Բժշկական Միութենէն որ ինչպէս Փարիզի նոյնպէս գաւառներու համար ղրկէր առողջապահական թռուցիկներ, ցրուելու համար ժողովուրդին։

Դժբախտաբար աշխատանքի արկածներն ալ անպակաս են, մատ, սրունք, աչք, բազուկ կորսնցնող շատ մը երիտասարդներ ունինք։ Անշուշտ արկածը յաճախ կամքէ անկախ է։ Բայց շատեր օրական քանի մը ֆրանք աւելի շահելու համար, կը մտնեն վտանգաւոր ու իրենց չհասկցած գործերու մէջ։

Մ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԷՍՓԵՐԱՆԹՕ

Ժամանակին, Էսփէրանթօն շատ խօսեցուց իր վրան։ Բայց այսօր քիչ անգամ կը յիշուի։ Երեւի մարդիկ հիմա բազմալեզուեան են, եւ պէտք չունին օժանդակ լեզուներու։ Ինչ որ ալ ըլլայ, կարելի չէ ուրանալ Էսփէրանթօյին արժէքը, զոր հաստատած է նաեւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, 21 սեպտեմ. 1922ին։ Եւ այդ թուականէն ի վեր կը գործածուի Ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին կողմէ, մանաւորաբար ամէն երկու ամիսը մէկ անգամ հաղորդագրութիւնն ընելու համար իր գործունէութեան։

Երբ, 1925ին, Փարիզի մէջ… գումարուեցաւ Միջազգային … ռագրական Միութեան խորհը… դաժողովը, որոշուեցաւ Էսփէրանթօն ընդունիլ իբրեւ «յստակ լեզու» եւ զայն գործածել մի… …ազգային հեռագրական հաղոր… …թեանց ընթացքին այն …ը, որ ունին լատինական եւ … լեզուները։

Ներ… …աշխարհի վրայ գոյութիւն ունին անթելի աւելի քան յիսուն կայաններ, որոնք կանոնաւորաբար կը խօսին ու դաս եւ տեղեկութիւն կուտան Էսփէրանթօ լեզուով։

Լիոնի, Լայփցիկի եւ Ֆրանքֆորթի առեւտրական հսկայ տօնավաճառներուն կազմակերպիչներ Էսփէրանթօն կը գործածեն 15-20 լեզուներու մէջ իբրեւ չորրորդ կարգի լեզու։

Վերջապէս Էսփէրանթօյի դասընթացքներ կան, կամաւոր կամ պարտաւորիչ։ Հունգարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Ռուսիոյ, Շուէտի, Ցունաստանի, Լեհաստանի մէջ։ Վիեննայի մէջ անցեալ տարի բացուեցաւ Էսփէրանթօյի Միջազգային Թանգարանը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐԴԱՍԷՐԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յառաջիկայ կիրակի, մարտ 30, Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ պատարագի՝ պիտի մատուցուի հոգեհանգստեան պաշտօն՝ Տիարպէքիրի ֆրանսական նախկին հիւպատոս՝ հայասէր Պ. Կիւսթավ Մէյրիէի յիշատակին։

Պ. Կ. Մէյրիէ, 1895ի հայկական կոտորածներու միջոցին, Տիարպէքիրի մէջ ազատած է բազմաթիւ Հայերու կեանքը։

Հրաւիրուած են օտար պաշտօնական անձնաւորութիւններ։ Կը հրաւիրուի նաեւ ամէն Հայ։

Հոգաբարձութիւն

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԱՌԱՋԻՆ ՄՈՒՏՔՍ ԵՐԿԻՐ

…Բացի եօթը Խնուսցի տը… …ներէն՝ Ալաշկերտցի Մելքոն …Բաբերդցի Արշակը, որոնք …ու ըլլալու պատճառով չկր… …ն հասնիլ խմբին, հոն մնա… …, ըսելով Ապրոյին, թէ՝ «Ե… …է հօս կոտորած ըլլայ, մենք …այս 7 տղաներու հետ կը …պանենք, ունենալով բա… …կան զէնք։»

Ապրօն վալադ-Սաֆոյին իր …վ պահելով՝ վերադարձեց …ն Կովկաս, իսկ մեզի տուաւ …իշ երկու հոգի Վարդովցի …ղաներ։

Նոյն օրը գացինք Բինգօլայ …րի տակը։ Երկրորդ օրը ան… …ք Կիւմկիւմի կողքէն, Ջիբ… …նցի Համիդիէներու մէջէն, ուր …գտնուէին 1500 ձիաւոր Հա… …միդիէներ, գացինք Գիւնդէր Է-

միր։ Այնտեղից երրորդ օրը դուրս եկանք։ Լուսաբացին հասանք Ս. Կարապետի անտառը։ Վանքի մէջ կը գտնուէին մշտնջենական հոն մնացող 2 ձիաւոր ոստիկաններ։ Առանց միաբան վարդապետին իմաց տալու՝ Մովսէս սարկաւագը մեզի հաց եւ ուտելիք բերաւ։

Երեկոյեան դուրս եկանք, գացինք Մշոյ Դաշտի Ղըզըլ-Աղաճ գիւղը (Հրայրի գիւղ)։ Երկու օր հոն մնացինք։ Բերդակցի Պետրոսը եւ Ապրօն ուրիշ ճանապարհով, ծպտեալ շորերով՝ ցերեկով Խնուսէն եկած էին Մուշ։ Ապրօն անմիջապէս եկաւ մեր քով։ Նա մեր աւելորդ փամփուշտները հաւատարիմ մարդու յանձնեց, իսկ վրանիս կապուածները թողեց մեր քով։ Ղըզըլ-Աղաճցիք (գինուորները) ըսելով,

թէ առայժմ գործ չկայ, խնդրեցին Ապրոյին, որ իրենք Ղըզըլ-Աղաճ մնան։ Ապրօն համաձայնեց, թողնելով իրենց քով հրացաններն ու փամփուշտները։ Հոն մնացին 2 տասնապետ եւ 5 զինուոր, բոլորն ալ Ղըզըլ Աղաճցիք։ Մնացածներս, որոնք զանազան երկրներից էինք, ուղարկուեցանք Սասուն։

Ապրօն տասնապետներից պահանջեց ըրած ծախսերու հաշիւները. 6 ոսկիէն ծախսուեր էր 3 ոսկի, իսկ 3 ոսկի և մի ժամացոյց քովերնին էր մնացեր։ Ապրօն պահանջեց այդ 3 ոսկին ու ժամացոյցը, բայց տասնապետները չտուին, ըսելով, որ փողը արդէն ծախսեր են իրենց տան պէտքերու համար, իսկ ժամացոյցը կը վերցնեն ճանապարհին թալանած անձնական ժամացոյցի փոխարէն (բայց այդ ժամացոյցը կազմակերպութեան կը պատկանէր եւ ոչ թէ իրենց)։ Այդ բանը Ապրոյի վրայ վատ տպաւորութիւն թողեց եւ հարցի լուծումը թողեց մինչեւ վերջին խմբերի գալը։

Անսպիսով հոն թողնելով 7 հրացան, ատրճանակներ եւ մեր աւելորդ փամփուշտները, մենք գացինք Սասուն։

*
* *

Մօտաւորապէս Օգոստոսի վերջին էր, որ մենք հասանք Սասուն։ Հոն կը գտնուէր Օղիկեան Արմենակը *)։ Անգլիական կոնսուլն էր նրան ղրկած հոն, նպաստը ցրելու համար։ Հոն էր նաեւ Վարդան վարդապետը, մի որոշ չափով ալ Սասունցի ժողովուրդ։

Իջանք նորէն դաշտ, ուր թափառեցանք մօտաւորապէս 20 օր՝ Բերդակ, Ալւարինջ, Հաւատորիկ գիւղերը եւ Առաքելոց վանքը։

Ապրոյի որոշմամբ մեզի առաջնորդ էր Ջրից Համբարձումը, իսկ ինքը Ապրօն գացած էր Մուշ քաղաքը։ Այդ ատենները Մուշ կը գտնուէին բոլոր դեսպանները **) եւ կը շարունակէին

Սասունի անցեալ կոիւներու քննութիւնը։ Ապրոյից լուր եկաւ, որ մենք նորէն Սասուն բարձրանանք։ Այդ ժամանակները Հնչակեաններէն կային Ռուբէն անունով տղայ մը, որ Դաշտի մէջ պրոպագանդ կ'ընէր (ինքը ուսած էր Էջմիածին) եւ Տիգրանակերտցի Պ. Թովմասը, որ Սասուն կը գտնուէր։ Այդ երկուքն ալ շատ ազնիւ եւ չիտակ մարդիկ էին. եկան Ապրոյի քով, տեսնուեցան եւ գործը համերաշխութեամբ առաջ կը տանէին։ Ռուբէն (Ռուբէնի կեղծ անունը Խուրշուդ էր) Դաշտի մէջ հանգանակութիւն կ'ընէր (ցորեն կը հաւաքէր) Սասունցիներու համար։ Կարճ ժամանակուան ընթացքում Ռուբէնը մատնութեամբ ձերբակալուեց։

Երկրորդ անգամ Սասուն գըտնալնուս եկան մատր Բօլ, մատր Ջօրջ եւ մի եւրոպացի բժիշկ։ Հոն թափեցին մօտ 300 Մշեցի բանուրներ, անմիջապէս փուռ շինեցին, հացերը սկսեցին եփել եւ ժողովրդին բաժին տալ։ Վարպետները սկսեցին տներ

շինել։ Ցորենը մեր կարաւանով կը կրուէր։ Շատ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ տները շինուեցան, որովհետեւ ամբողջ Սասունցիք ալ վարպետներուն հետ կ'աշխատէին։ Քրդերուն իսկ փայտ կրել կուտային իրենց եզներով, որովհետեւ Սասուն փայտ չկայ (հարկաւ Քրդերուն կը վճարէին)։ Այդ միջոցին եկաւ 75 ջորի բեռ բամպակ, ցրեցին ժողովրդին։ Եկաւ նաեւ կարպետ, վերմակ, թաղիք, կացին, փէտատ, երկաթէ թիակ, բահ, անգլիական ձեւի բուրդուներ եւայլն…։ Հաւասարապէս բաժնեցին ժողովրդին։ Գիւղերու մէջ գտնուած ջաղացներն ալ շինուեցին եւ սկսեցին ցորեն ցրուել։ Նոյն ատեն Դալւորիկցիներէն իւրաքանչիւրին Սուլթանին հրամանով մի մի ոսկի, իսկ վերի գիւղերու ժողովրդին աւելի պակաս, բաժնեցին։ Յատկացրած գումարէն 20,000 ղրուշ Թուրք պաշտօնեաները կերան։

(Շար).

*) Սլաք։

**) Խօսքը հիւպատոսներու մասին է, որոնք, Սասունի 1894 Թ.ի ապստամբութենէն յետոյ, ղրկուած էին քննութիւն կատարելու համար։ ԽՄԲ.։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

Հրոսախումբեր Ադրբէջանի մէջ

«Օտլու Եուրտ» մամաւոր աղբիւրէ մը կը տեղեկանայ թէ Աղտաշի (Ադրբէջան) կողմերը 150 հոգինոց հրոսախումբ մը կազմուած է։ Այս հրոսախումբը քաղաք մտնելով ջարդած է համայնավարները եւ Կարմիր Բանակը ճեղքելով յաջողած է լեռները քաշուիլ։ Հրոսախումբին պետն է Մէհմէտ Քասըմ պէյ։

ՆՈՐ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ

Դարձեալ նոյն թերթը կը գրէ թէ վերջին օրերս Չեկան մեծ թիւով մարդիկ ձերբակալած եւ բանտարկած է։ Ասոնց մէջ են Գանձակէն Հաճի Եագուպ Պիրատէր զատէ, Մուսաթաթը, Ալի Ալիեւ, Քասըմ Գարամուսալը, Մէհտի Մէհմէտ Գարամուսալը, Սէմէտ Ապիլով, Մէհտի Ալէքպէրով, Սաըը Քաֆֆար եւ ուրիշ բազմաթիւ ազգայնականներ։

Մակեդոնացիները զինաթափ չեն ըլլար

Պելկրատէն կը հեռագրեն.—

Վերջին օրերս Սոֆիայի, Փէթրիչի և Ճումայի շրջաններուն մէջ կատարուած ձերբակալութիւններ զինաթափ չեն կոցած ընել մակեդոնացի յեղափոխականները, որոնք ծրագրած են շարք մը նոր եղեռնափորձեր կատարել եուկոսլաւ հողին վրայ։ Որոշած են Սկիւպի մէջ սպաննել նիքա Լազիչը, Պելկրատի նախկին ոստիկանական տեսուչը, որ բուռն գործունէութիւն ունեցած էր Հարաւային Սերպիո[illegible] պահ-պանելու մասին։

Կը հաստատուի նաեւ թէ Մակեդոն[illegible] ած են յարաբերութեան մէջ մտնել Եուկո[illegible] ավար բջիջներուն հետ, մասնաւորապէս [illegible] րական կեդրոններուն մէջ, ուր նոյնպ[illegible] ը պիտի կատարուէր տեղւոյն հիւսուած[illegible] գործարաններուն դէմ։

Եուկոսլաւիոյ հ[illegible] կարծիքը մեծ շահագրգռութեամբ կը հետեւի դէպքեր[illegible] արգացման։

ԲՈԼՈՐ [illegible] ՐՋՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻՆ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Սոֆիայէն.

Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ դիւանագիտական միջամտութիւնը Մակեդոնիոյ Յեղափոխական կազմակերպութեան խնդրին՝ նոր գործողութեան մղեց պուլկար կառավարութիւնը։ Բացի մակեդոնացի յեղափոխականներու դէմ արդէն իսկ ձեռք առնուած միջոցներէն, կառավարութիւնը հիմա ալ հրամայեց ձերբակալել Մակեդոնական Միջազգային Յեղափոխական կազմակերպութեան երկու խմբակներու բոլոր գործօն անդամները, մէջն ըլլալով հատուածներու բոլոր պետերը եւ Միխայլոֆի ու Փրոթոկէրոֆի կոմիտէներու կարգ մը անդամները։

Յայտնի չէ թէ այս հրամանը պիտի գործադրուի՞, թէ ներկայ պայմաններուն մէջ ակնարկուած բոլոր մարդիկը անմիջապէս կրնա՞ն գտնուիլ։ Բայց այն իրողութիւնը թէ նման որոշում մը տրուած է՝ կարեւոր դէպք մըն է պուլկար կառավարութեան եւ Մակեդոնական կազմակերպութեան յարաբերութեանց մէջ, որոնք մէկէ աւելի առիթներով սպառնական ձեւ առած էին։

Պաղեստինեան պատուիրակութիւնը

Ինչպէս գրած ենք, Պաղեստինէն արաբ պատուիրակութիւն մը ճամբայ ելած է դէպի Լոնտոն, տեղւոյն Արաբներուն պահանջները ներկայացնելու համար անգլիական կառավարութեան։

Պատուիրակութիւնը բաղկացած է հետեւեալներէ.— Մուսա Քեազիմ փաշա էլ Հիւսէյնի, նախագահ նախկին պատուիրակութեանց, Համ Էմին էլ Հիւսէյնի, Երուսաղէմի մեծ մուֆթին եւ նախագահ իսլամական Գերագոյն Խորհուրդին, Րաղըպ պէյ Նաշաշիպի, որ վերջին ութ տարիէ ի վեր Երուսաղէմ քաղաքապետ եղած է, Ամնի պէյ Ապտիւլհատի, որ անգլիական քննիչ յանձնաժողովի Երուսաղէմ այցելած ատեն արաբական խորհուրդին նախագահն էր, եւ Ալֆրէտ Ռոք, արաբախօս քրիստոնեայ մը՝ որ յայտնի դէմք է Եաֆայի թաղապետական գործերուն մէջ եւ որ կ'ըսէ թէ կը սերի Խաչակիրներու ֆրանսական մէկ ցեղախմբէն։

Մարքոնիի նոր մէկ գիւտը

Ճենովայէն կը հեռագրեն թէ «Ելեկտրա» զբօսանաւին մէջէն յայտնի գիտնական Մարքոնի առջի օր ժամը 11ին մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ կատարեց խիստ կարեւոր փորձ մը։ Ելեկտրական ուժի մը շնորհիւ յաջողեցաւ շարժման մէջ դնել գործիք մը, որ ելեկտրական լոյս կը հայթայթէր Սիտնէյի (Աւստրալիա) ելեկտրական ցուցահանդէսի պալատին։ Նախ քան փորձը, Մարքոնի անթելով պատգամագիր մը ուղղեց Ցուցահանդէսի բացման ներկայ գտնուող անձնաւորութեանց։ Մարքոնի յաջողեցաւ նաեւ իմանալ խօսակցութիւն մը որ անթել հեռաձայնով տեղի կ'ունենար Անգլիոյ եւ Աւստրալիոյ միջեւ։

Զօր. Կուտեպով Մոսկուայի մէջ

Պերլինեան թերթ մը կը գրէ թէ, հեղինակաւոր անձնաւորութեան մը համաձայն, զօր. Կուտեպով առեւանգուած է Չեկայի գործակալներուն կողմէ եւ յունուար 25ի իրիկունն իսկ «Սպարտակ» խորհրդային շոգենաւով Նորմանտական եզերքէն ճամբայ հանուած է դէպի Անվէրս, ուր հասած է 27ի առտուն, մեծ յապաղումով մը։ Նաւը անկէ գացած է Լէնինգրադ։ Զօրավարը անմիջապէս փոխադրուած է Մոսկուա եւ բանտարկուած Լուբիանկայի մէջ։

Կարգ մը օտար կազմակերպութիւններ եւ լրագրողներ Մոսկուայի մէջ տեղեակ էին զօրավարին Լուբիանկա գտնուելուն։ Ասոր վրայ փետր. 16ին Չեկան որոշեց ի հարկին արտօնել որ այդ օտարականները այցելեն Լուբիանկան։ Իսկ փետր. 17ի առաւօտուն կանուխ Չեկան զօրավարը փոխադրեց Սուզտալ, Վլատիմիր նահանգին մէջ, Մոսկուայէն 200 քիլոմեդր հեռու, ուր արգելափակուեցաւ։

Ռաբինտրանաթ Թակոր Ֆրանսայի մէջ

Առջի իրիկուն Հնդկաչինէն Մարսիլիա հասաւ հնդիկ բանաստեղծ Ռաբինտրանաթ Թակոր, որ Մատրասէն նաւ նստած էր իր քենիին, տղուն, հարսին եւ թոռնուհիին հետ։

— Անգլիոյ հրաւէրով կուգամ, ըսաւ։ Կալկաթայի մէջ ընդունեցի Նոպէլի մրցանակը։ Քանի մը շաբաթ պիտի անցնեմ Քոթ տ'Ազիւր։ Անկէ Հռոմ եւ Փարիզ պիտի երթամ, յետոյ պիտի անցնիմ Լոնտոն։ Շոգենաւին մէջ սկսայ գրել այն դասախօսութիւնները, զորս պիտի կատարեմ Անգլիոյ մէջ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ—ԵՐԵԿՈՅԹ

ի պատիւ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

(ԻՐ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30—11.30: Պուա.-քոլոնպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Rue des Halles:

Կը նախագահէ Պ. Մ. ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

Ներկայ կ'ըլլայ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

խմբերգ, երգ, արտասանութիւն, եւայլն

Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի կոմիտէի եւ «Քրիստափոր» եւ «Ապառաժ» խումբերու։ Այս կիրակի ժամը 2ին։ Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն։

Կը ներկայացուի «ՎԱՇԽԱՌՈՒԻՆ» (զաւեշտ)

Մուտք 2 ֆրանք

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԻՍԻ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ

ՀԱՅԿ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԿՈՂՄԷ

ԵՐԳԻՉ-ԴԻՐԱՄԱՆՈՒՀԻ

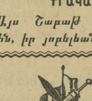
Թուականները մօտ օրէն

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Հայ արիներու Մարսէյլի մասնաճիւղի թէյասեղանը այս կիրակի ժամը 2.30ին կռան Պառ տը լա Փոսթի սրահին մէջ 2 Rue Colbert: Հաճելի ժամանց, անակնկալներ։ Յատկապէս կը հրաւիրուին ծնողքներն ու սկաուտական շարժման բարեկամները։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այս Շաբաթ իրիկուն։ Շիրվանզատէի գրականութեան մասին, իր յոբելեանի առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 Fbg. du Temple. բացակայող ընկերները կ'ենթարկուին պատասխանատուութեան: կարեւոր օրակարգ:

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին 184 Ave. d'Italie. մէթրօ Մէզոն Պլանշ: ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ արձանագրուիլ փափաքողները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 29 Bld. Carnot: վարչութեան ժողովը ժամը 8ին նոյն տեղը:Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՆՊԻ Ջէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Եռագոյն, Վիշապեան, Փոթորիկ խումբերու ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոնպ, Գանձապահներէ կը խնդրուի միասին բերել հաշուետետրերը։ Ներկայ կ'ըլլան Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Գարօ, Գէորգ Չաւուշ, Զարդարեան, Քեռի եւ Քրիս խումբերը այսօր Ուր իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք Գրադարան ընթերցասրահին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 7ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

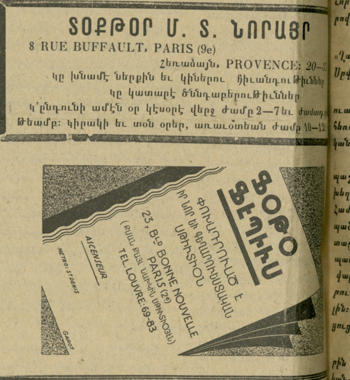
Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս կիրակի ժամը 2.30ին, 29 Bld. Carnot: Ներկայ կ'ըլլան Տիկ. Շանթ եւ Օր. Քոշեան:

ՓԵՏՐ. 18Ը ՌՕԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. խումբին, այս կիրակի: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԵՐԵԿՈՅԹ—ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պ. միութեան կողմէ այս կիրակի իրիկուն ժամը 5ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ (սինէմա Նովէլթիի կից)։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ պատանիները եւ հայրենակիցները։ Կը դասախօսէ Ընկ. Բ. Աղաբէկեան։ Նուագ, երգ, արտասանութիւն, կովկասեան պարեր։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պ. Կարապետ Քէօսէեանի մահուան առթիւ մեր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնենք Այրի Տիկ. Կ. ՔԷՕՍԷԵԱՆի եւ զաւակներուն եւ իր եղբօրը (Մարսէյլ):

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գամպէրեան և Գամպէրեան եղբայրք

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Պօռտոյի հայրենակիցներէն. — Դ. Շահլամեան 40 ֆրանք, Յ. Զօլաքեան, Մ. Մառանչեան 30ական: Մ. Մուրատեան 25, Օրդ. Մ. Խաչատուրեան, Ս. Եաբալեան, Յ. Հալաճեան, Ռմն. Ռմն 20ական, Պ. Անանեան, Ա. Քէնտէրեան, Կ. Հալաճեան, Ռմն, Ռմն 15ական, Գ. Կարապետեան, Մ. Իզպարմաքեան, Բ. Ծօղիկեան, Յ. Աղլաղանեան, Ա. Սամուէլեան, Պ. Պալեան, Մ. Արմինեան, Ս. Յովսէփեան, Գ. Հալաճեան, Կ. Տօնէրեան, Գ. Կոստանդինեան, Յ. Վարդուկեան 10ական, Յ. Գալփագճեան, Օրդ. Ա. Զօլաքեան, Pascal, Ֆրնս. քոյրիկէ մը, Ֆրնս. քոյրիկէ մը, Փանտալի, Կ. Պետոյեան, Յ. Բէթէնճեան, Մ. Ճերմակեան, Հ. Գազազեան, Տ. Համբարձումեան, Գ. Սարգիսեան, Պ. [illegible] պետեան, Ա. Փաթփաթեան, Ղաչէրեան, Ա. Քէօսէեան, [illegible] եան, Հ. Աբրահամեան 5[illegible]. Ընդհ. գումար 510 ֆրանք (տե՛ս նաեւ «Յառաջ» 6 փետր.):

IMPRIMERIE - MASSIS - É[illegible]

208bis, Rue Lafayette Pari[s]

Le Gérant H STEPH[illegible]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

Métro : Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 29 ՄԱՐՏ 1930
29 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1224 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՄԻՒՍ ԵՐԵՍԸ

Առջի օր, թղթատելով թրքական տագնապին մէկ էջը, կանգ առինք միայն տնտեսական գետնի վրայ։

Իսկապէս ալ, այդ երեսն է միայն որ կ՚երեւայ, կը տեսնուի կամ կը զգացուի։ Գոնէ սովորական մահկանացուներու համար։

Յարաճուն սնանկութիւններ։ Դադար առեւտրական կեանքի։ Անշարժութիւն նաւահանգիստներու մէջ։ Նուազում վարկի եւ վերջապէս անկարողութիւն՝ վճարելու արտաքին պարտքերը, — Այս բոլորը կը գրուին, կը լսուին, կը տեսնուին։

Կառավարութիւնը ինքն ալ չի ծածկեր չարիքը։ Իսկ մամուլը, համեմատաբար ազատ ձգուած է դէպքերը արձանագրելու։ Անշուշտ ոչ թէ չարիքին բուն արմատները երեւան հանելու, այլ սարէն ձորէն պատմութիւններ պատմելու, եւ մանաւանդ ժողովուրդը գիտակցութեան, գործունէութեան, զոհողութեան հրաւիրելու համար։

Բայց, ինչպէս սուլթանախնամ օրերուն, բառ չարտասանուիր միւս տագնապին, ներքին-քաղաքական կացութեան մասին, որմէ կը բխին միւս բոլոր դժուարութիւնները։

Երեւութապէս, կատարեալ անդորրութիւն կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ։ Այն աստիճան որ, Մ. Քէմալ վերջերս ճեպընթաց պտոյտ մը կատարեց Իզմիրէն մինչեւ Ատալիա, երկու ծովեզերեայ շրջաններ, եւ անմիջապէս դարձաւ Զան Գայա։ Իրազեկներ կը պատմեն թէ՝ Նախագահական կարաւանին կը հետեւէին, հեռուէն ու մօտէն, 250 հետեւակ եւ նոյնքան ձիաւոր զինուորներ։ Բոլորն ալ սպառազէն՝ զարմանազան զէնքերով, մանաւանդ ռումբերով։

Եւ տակաւին հարց է թէ՝ ինչո՛ւ աւելի խորերը չի մխուիր «Ղազի»ն, — ան որ իր առաջին յանդուգն աղաղակը արձակեց Սըվազէն եւ Էրզրումէն...

Այս չի նշանակեր թէ Անատոլուն մինչեւ ակռաները զինուած՝ պիտի բզքտէ Մ. Քէմալը, եթէ տեղէն շարժի։ Կամ թէ հեռաւոր վիլայէթներուն մէջ այնպիսի ընդդիմադիր ուժեր կան, որ «Յաղթական»ը չի համարձակիր երեւալ։

Ոչ։ Մ. Քէմալ սքանչելապէս կազմակերպած է իր ինքնապաշտպանութիւնը, եւ ամէն միջոց նախատեսած՝ արեան մէջ խեղդելու համար ո՛րեւէ խլրտում։ Լաւ կը կերակրէ բանակը։ Համիտական շրջանէն տասն անգամ աւելի լաւ է կազմակերպած գաղտնի ոստիկանութիւնը։ Ունի բազմազան եւ բազմատարազ «չէթա»ներ՝ շան պէս հաւատարիմ իր անձին ու շրջապատին։ Լրտեսներ եւ մանկլաւիկներ ունի, նոյնիսկ, գործավարներու, զանազան պաշտօնատարներու եւ երեսփոխաններու տուներուն մէջ։ Ընտանիքներէն ներս, իբրեւ կիներու սիրելին։ Պետական ելմտացոյցին առնուազն 60 առ 100ը յատկացուցած է «ազգային պաշտպանութեան»։

Միւս կողմէ, ինչ որ Թուրք ընդդիմադիր կը կոչենք, երկրին մէջ թէ երկրէն դուրս, աւելի շատ երեւոյթ է քան իրականութիւն։ Շուք, ոչ թէ բուունցք։

Այո՛, կան մարդիկ, հին ու նոր անուններ, հօճաներ, պէյեր ու փաշաներ։ Բայց Մ. Քէմալ շատոնց կնքած է անոնց ճակատագիրը։ Եւ, «Հայաստանի յաղթական» Գարա Պէքիր Քեազիմը ու Պոլսոյ առաջին դիկտատորը, Րէֆէթ փաշան, այսօր նոյնքան կը դողան «անկախութեան ատեան»էն, որքան Ալ Օսմանի գերդաստանին անդամները կամ հաւատարիմները։

Բայց տագնապը չի պարտկուիր։ Մ. Քէմալ հանգիստ չէ, թէ ոչ իր անձին, գոնէ իր հաստատած իշխանութեան համար։

Թուրքիան հետ ի հետ, ճեպընթաց արագութեամբ կերպարանափոխելու աճապարանքին մէջ, այնքան խոր ճեղքեր, խրամատներ բացաւ որ, այժմ կը գտնուի զառիթափի մը վրայ։ Այլեւս չի կրնար նահանջել։ Իսկ իր պարտադրած յեղաշրջումը կը պահանջէ հասուն եւ հզօր առաջնորդներ եւ ժառանգորդներ։ Այլ մանաւանդ ժողովուրդ։ Հանրային կարծիք։

Արդ, իբրեւ յետամնաց ամբոխ, Թուրք ժողովուրդը, ինչքան ալ յափշտակուած ըլլայ Մ. Քէմալի հմայքով, միշտ պատրաստ է հակելու աւելի զօրաւորին կողմը։

Մանաւանդ հիմա որ անցած են Յոյները ծովը թափելու, Հայկական հարստութիւնները աւարի տալու գինովութիւնները եւ Թուրքը ինքզինքը մինակ կը տեսնէ Թուրքին դիմաց, — երկիր մը աւերակ, տուրքեր լեռնակուտակ, անսահման տառապանքներ եւ նոյնքան թշուառութիւն։

Միւս կողմէ, մեծ քաղաքներուն մէջ, մոլեռանդութեան շղթաները քակուած ըլլալով, Թուրք երիտասարդութիւնը կը սորուի ոչ այնքան խստամբեր, զինուորական, որքան աշխարհիկ, սալոնական բարքերով։ Կ՚եւրոպականանա՛յ, բառին «ա լա ֆրանկա» իմաստով։

Առօրեայ ժամուլին մէջ, հետզհետէ աւելի համարձակութեամբ կ՚օրինակուին փարիզեան պողոտաները, իրենց բոլոր պարապներով եւ բոյրերով։

Մ. Քէմալ չի կրնար առանց մտահոգութեան դիտել այս երեւոյթները, իբրեւ «ազատարար»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՄԱՍ ՄԱՍԱՐԻԿ

Վերջերս մեծ հանդիսութեամբ տօնուեցաւ Չեխոսլովաքիոյ հանրապետութեան նախագահ Թոմաս Մասարիկի ծնընդեան 80 ամեակը։

Այս առթիւ, Սոֆիայի «Նոր Արաքս»ը կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (7 մարտ).

— «Աննշան գիւղի մը մէջ ծնած, 1850 մարտ 7, չքաւոր հօր եւ սլովակ մօր զաւակ, պատանեկութեան օրերուն պարզ երկաթագործ՝ Մասարիկ յետագային դարձաւ ամբողջ տասներկու միլիոն ընտիր ժողովուրդի մը իսկական *տատիչէկ*՝ Հայրիկը, եւ հարուստ այլ ռամկավար երկրի մը ճշմարիտ, անվիճելի եւ անփոխարինելի առաջնորդը՝ Հանրապե՚տութեան նախագահը։

Միշտ կարիքի մէջ, երկաթագործի խղճուկ աշխատանքով ընտանիք պահող եւ միեւնոյն ատեն ուսանող, Մասարիկ ոչ միայն, աւանդականօրէն, լաւագոյն ժառանգը հանդիսացաւ իր ազգակից մեծանուն նախորդներու՝ կոմէնսկիի եւ Եան Հուսի, այլեւ թափանցեց Արեւմտեան Եւրոպայի ամբողջ քաղաքակրթութեան ուղին ու ծուծը եւ իւրացուց այդ քաղաքակրթութեան մեծագոյն ազդակներէն գրական փիլիսոփայական միտքը։ Ու ինք ալ, այսօր, մտքի հսկայ մըն է, գիտական-գրական աշխարհին յանգանք պարտադրող եւ որոշ դպրոց ստեղծող իբրեւ ընկերաբան-փիլիսոփայ։ «Մտքի ազնուական եւ սրտի ընկերվարական»՝ որու պատկանելի հատորները Մարքսիզմի լրջախոհ վերագնահատման, բոլշեւիզմի սուր քննդատութեան, համաշխարհային պատերազմի անաչառ վերլուծման եւ բազմաթիւ քաղաքական, ընկերային, գրական-մանկավարժական հարցերու վերաբերող այսօր զինքը կը դասեն Արեւմտեան Եւրոպայի մեծագոյն դէմքերու շարքը։

Իբրեւ դարաւոր մշակոյթի տէր չեխ ժողովուրդի հարազատ զաւակ՝ եւ, իր աշխարհայեցողութեամբ, անոր պէս դրական ու իրապաշտ — Մասարիկ սակայն, ժամանակակից մարդկութեան մեծագոյն բարոյագէտներէն է, ճշմարտութեան պատմական ախոյեան Եան Հուսի լաւագոյն աշակերտը, Տոլստոյի գաղափարակիցը եւ Ռոմէն Ռոլանի ընկերակիցը։ Սակայն, ոչ այն բարոյագէտներէն որոնք, Տոլստոյի նման, խռոված մեղսական աշխարհէն եւ մարդոց չարութենէն՝ եսանձնայա-պոլեանայի սեփական խաղաղիկ անկիւնը կ՚ապաստանին՝ Սուրբ Գրքեր մեկնաբանելով եւ տառապած զանգուածներուն «մի կալ չարին հակառակ» պատգամելով։ Ոչ, ընդհակառակն, Մասարիկները իրենց դիւթական բարոյագիտութիւնն ու անհատական անգերազանցելի բարոյականը, իրենց անբաւ հմտութիւնն ու անհուն հեղինակութիւնը լաւագոյն վահանը կը դարձնեն ոչ թէ անձնապէս պաշտպանուելու, «հոգեկան խաղաղութիւն» ապրելու, «սուրբ» հռչակուելու, այլ նետուելու ընկերային - քաղաքական ալեկոծ պայքարներու մէջ, հասարակական ու քաղաքական ասպարէզներու վրայ անծամբ «զարնելու եւ զարնուելու»։

ՊՕԽԱՐԻՈՅ վարչապետ տոքթ. Հէլտ ներկայ եղած էր Ռուսիոյ քրիստոնեաներուն համար կատարուած հաւաքոյթի մը։ Պերլինի խորհրդային դեսպանը այս մասին բողոքեց Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Օսմանեան Հանրային Պարտքի բանակցը

Օսմանեան Հանրային Պարտքի Փարիզի Վարչական Խորհուրդին պատուիրակները՝ անգլիացի Նախագահ Ուայթ եւ ֆրանսացի տէ Քլոզիէր առջի օր Էնկիւրիէն Պոլիս դառնալով, անմիջապէս նստած են «Թէվֆէք» շոգենաւը՝ Վենետիկի ճամբով Փարիզ վերադառնալու համար։

Էնկիւրիի մամուլը այս առթիւ կը հրատարակէ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը.

«Բաժնետէրերու պատուիրակները աւարտեցին կացութեան քննութիւնը, որուն ձեռնարկած էին ելմտական գործավարին աջակցութեամբ։ Տեսակէտներու խիստ մտերմական փոխանակութենէ մը վերջ, օգտակար դատուեցաւ որ պատուիրակները Ֆրանսա դառնան՝ շահագրգռուողներուն պարզելու համար բանակցութիւններու ընթացքը»։

ՊՈԼԻՍ 28 մարտ.— «Ագշամ»ի համաձայն, Թուրք կառավարութիւնը Հանրային Պարտքի պատուիրակներուն առաջարկած է թելադրել նոր կարգադրութիւն մը՝ արտաքին պարտքերու վճարման խնդիրը լուծելու համար, համաձայն Թուրքիոյ ներկայ ելմտական վիճակին։ Պատուիրակները, առանց փոփոխութեան ենթարկելու Փարիզի համաձայնագիրը, ըրած են կարգ մը առաջարկներ, որոնք մերժուած են կառավարութեան կողմէ։

Թուրք կառավարութիւնը իր այս մերժումը կը հիմնէ այն պատճառաբանութեան վրայ թէ՝ անկարելի է մտնել նոր բեռներու տակ ու կը պնդէ յետաձգել եւ թեթեւցնել արտաքին պարտքերը։

«Ագշամ» կը յայտնէ որ եթէ բաժնետէրերը ընդունին փոփոխութեան ենթարկել Փարիզի համաձայնագիրը, բանակցութիւնները պիտի շարունակուին։

Գերման դահլիճը հրաժարած

Երկար տագնապ մը անցընելէ ետք, գերմանական դահլիճը ի վերջոյ ստիպուեցաւ իր հրաժարականը ներկայացնել Նախագահ Հինտէնպուրկի։ Երնկի ծրագրին վաւերացումը՝ Ռայխսթակի ստուար մեծամասնութեան կողմէ՝ կը կարծուէր թէ վերջ տուած է ներքին տագնապին։ Սակայն շուտով յայտնի եղաւ թէ կարելի չէր ներքին միութիւնը պահպանել՝ զանազան կուսակցութեանց միջեւ։ Նախագահ Հինտէնպուրկ՝ Երնկի ծրագրին վաւերացումէն վերջ՝ ստիպուեցաւ երեք անգամ պատգամագիր ուղղել գերման ժողովուրդին՝ զայն խաղաղեցնելու համար։

Ժողովրդական կուսակցութեան համաժողովը եկաւ վերջին հարուածը տալ ընկերվարական պետ Հէրման Միւլլէրի խառն դահլիճին, որ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր 1928 յուլիս 1էն ի վեր։

Այս նոր տագնապին գլխաւոր պատճառն է գործազրկութեան դէմ ապահովագրութեան հարցը, որուն շուրջ չէին կրնար համաձայնիլ ընկերվարականներն ու ժողովրդայինները և դեկտեմբերէն ի վեր վէճի մէջ են։ Երկրորդ պատճառն է տուրքերը զեղչելու խնդիրը։

Սկիզբէն ի վեր դէմ դէմի ցցուած էին ընկերվարականները— որոնք կը ներկայացնեն 12 միլիոն կազմակերպուած բանուորներ— եւ ժողովրդայինները, որոնք կը ներկայացնեն գործարանատէրներու եւ դրամատէրներու շահերը։

Առաջինները կը պահանջէին որ, կառավարութիւնը շարունակէ օգնել գործազրկութեան դէմ ապահովութեան սնտուկին, ըստ առաջնոյն։ Նոյնպէս բոլոր ուժով կը հակառակէին որ դրամագլուխի եւ ստացուածքի վրայ դրուած տուրքերը զեղչուին, ինչպէս կը պահանջէին ժողովրդայինները, այլապէս, կ՚ըսէին, ելմտացոյցի հաւասարակշռութիւնը պիտի խախտի։

Ժողովրդայինները իրենց կարգին դիտել կուտային թէ գործազրկութեան դէմ ապահովագրութիւնը տարեկան աւելի քան 300 միլիոն մարքի կը նստի կառավարութեան վրայ։ Ասկէ զատ, Գերմանիոյ ներկայ տնտեսական տագնապին պատճառն է տուրքերու ճնշող ծանրութիւնը, որ երկիրը կը կործանէ։ Ուստի եւ կը պահանջէին 1. հիմնական փոփոխութեան ենթարկել ընկերային ապահովագրութիւնները. 2. տարեկան 700 միլիոն մարք զեղչել տուրքերէն, սկսեալ յառաջիկայ տարիէն։

Երկու կողմերն ալ մինչեւ վերջ իրենց տեսակէտին վրայ պնդած ըլլալով, կառավարութեան հրաժարականը անխուսափելի դարձաւ։

Նախագահ Հինտէնպուրկ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը պիտի տայ Ռայխսթակի կեդրոնի խմբակցութեան վարիչ տոքթ. Պրիւննինկի։

Բոլշեւիկեան վէճեր հաւաքականի շուրջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Րիկայէն կը հեռագրէ.—

Ստալինեան խմբակը նոր շրջաբերական մը ղրկեց բոլոր տեղական կոմիտէներուն եւ գիւղական գործակալներուն՝ զգուշացնելով զանոնք սխալ մեկնելէ համայնավար կուսակցութեան վերջին հրահանգները՝ գործելակերպի փոփոխութեան մասին։ Այն հրահանգները արդէն մեծ շփոթութիւն առաջ բերած են շատ մը տեղեր։

Ասկէ զատ, այն ընկերները, որոնք կուսակցութեան կողմէ գիւղերը ղրկուած էին՝ հաւաքականացման զարկ տալու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՅԱՆԿ 48

Հայկազ Գազանճեան	
Հիրնա (Հալէպիստան)	50.—
47րդ ցանկին գումարը	71,721.50
ընդհ. գումար	71,771.50

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պոմպէյէն կը հեռագրեն թէ առջի օր անկարգութիւններ պատահեցան տեղւոյն դատարանին մէջ, ուր պիտի դատուէին օր մըառաջ ձերբակալուած վեց ազգայնական «կամաւորներ»։ Ամբաստանեալները հազիւ իրենց տեղերը գրաւած էին, երբ սրահին վրայ յարձակեցան քաղաքացիական անհնազանդութեան կուսակիցներ՝ յեղափոխական երգեր թնդացնելով։ Դատարանի նախագահը հրամայեց անմիջապէս դուրս հանել խանգարիչները, բայց ասոնք դիմադրեցին ոստիկանութեան, որ մեծ ճիգ թափեց զանոնք դուրս հանելու համար։ Ցուցարարները դուրսը համախմբուեցան եւ մերժեցին ցրուիլ։ Ոստիկանները գաւազանով յարձակեցան անոնց վրայ. ծանրապէս վիրաւորուեցան երկու Հնդիկներ եւ ձերբակալուեցան երեք վարիչներ։

ԼՐՏԵՍՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է չորս անձեր, որոնք լրտեսութիւն կ՚ընէին օտար պետութեան մը հաշուոյն։ Ամբաստանեալները խոստովանեցան։ Մէկը պուլկար է։

ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

Եգիպտական պատուիրակութեան անդամները՝ նախագահութեամբ վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի, Լոնտոն հասնելով, անմիջապէս այցելեցին արտաքին նախարար Հէնտըրսընի, որուն հետ առաջին տեսակցութիւն մը ունեցան։ Այս խօսակցութեան ներկայ էր արտաքին փոխ-նախարարը եւ Եգիպտոսի անգլիական մարզպան Սըր Փէրսի Լորէն։

Խորհրդաժողովի պաշտօնական բացումը տեղի պիտի ունենայ երկուշաբթի օր արտաքին նախարարութեան շէնքին մէջ։

ԿԵՂԾ ԹՈՒՂԹԵՐ ՀԱՆՈՂ ՍՄՍԱՐԸ

Մարսիլիոյ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է հայ սմսար Յովհաննէս Յակոբեանը, հետեւեալ պարագաներու տակ։

Աննա Գալփաքճեան անուն հայ աղջիկ մը ասկէ առաջ դատապարտուած էր Ֆրանսայէն արտաքսուելու. բայց Յովհաննէս Յակոբեան որոշ գումարի մը փոխարէն յաջողած էր Ալիք մօտեւէն Անժէլ Կարապետեան կեղծ անունով ինքնութեան թուղթ մը հանել Օր. Գալփաքճեանի։

Ոստիկանութիւնը իմանալով այս կեղծարարութիւնը, Փարիզի մէջ ձերբակալած է Աննա Գալփաքճեանը, իսկ Մարսէյլի մէջ ալ Յովհաննէս Յակոբեանը։

ԱՆԳԼԻՈՅ Երեսփոխանական ժողովին ներկայացուեցաւ 88 հազար 564 ստորագրութեամբ հանրագրութիւն մը, որով կը պահանջուի ջնջել մահապատիժը։ Այս շարժումին նախաձեռնարկն է աշխատաւորական երեսփոխան Քէնուորթի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԱՉՔԵՐԸ ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒ

Ընթացիկներում քաղաքական, տնտեսական, թէ զինուորական տեսակէտից գրեթէ անուշադրութեան է մատնել Հարաւը, քան թէ երկրի որեւէ մէկ ուրիշ մասը: Քարտէսի վրայ եւ պաշտօնապէս Պարսկաստանի այդ անբաժան մասը, աւելի քան Հիւսիսը, մինդամայն ապահով օտար զինուորական ներխուժումներից, թւում է աւելի պակաս մտահոգութիւն է պատճառել կեդրոնին: Պետական հաստատութիւնները գոյութիւն են ունեցել անուանապէս, շահագրգռուած օտար ուժը՝ յանձին Անգլիոյ՝ չի թերացել իր կողմից: Այժմ էն գոհողութիւն Հնդկաստանի կարեւոր դռներից մէկը կազմող այդ երկրամասը պահել չինական պարիսպների մէջ, թեւ տալ աւատական ուժերին եւ ոչ միայն քաղաքականապէս, այլեւ տնտեսապէս զերոյի վերածել այդ կենսատու ճիւղի բոլոր յարմարութիւնները բուն արմատի հանդէպ: Բնականաբար տարիների հետ խեղդւել է արտադրութիւնը, սահմանափակւել առեւտուրը: Մանաւանդ օտար այս հողի վրայ երկրորդ շահագրգռուած կողմը՝ ցարական Ռուսիան, հակառակ իր տրամադրութեան սակ ունեցած միջոցներին, մրցութեան շատ աննշան, աւելի ձեւական փորձեր է արել, սխալ չի ասել նոյնքան անտարբեր է գտնւել, որքան երկրի օրինաւոր տէրը: Ուշագրաւ է այն հանգամանքը, որ 1913-14 թւին Պարսկաստանի ապրանքի ընդհանուր շրջանառութեան աւելի քան 21 առ 100 բաժին է ընկել երկրի 18 նահանգներից մէկին՝ Ատրպատականին, իսկ մնացեալի կէսից պակասը ակնարկածս հարաւային մի քանի նահանգներին: Օրինակ Ֆարսիստանը համեմատաբար աւելի բերրի լինելով արտահանում է հազիւ 5 միլիոն թուման (49,495,000 ղռան), 40 առ 100 ափիում եւ 30 առ 100 գորգ լինելու պայմանով, ասել է միայն 30 առ 100 ուրիշ արտադրութիւններ, որից 5 առ 100ը նորէն ափիումի հետ կապ ունի — 60 հազար բաթման «գանջիդէ»ի արժէքը:

Ժամանակակից վիճակագրութիւններից քաղած այս թւերը անշուշտ մէկ առ մէկ չեն համապատասխանում 1913-14 թւականին համապատասխան բաժիններին, բայց անհրաժեշտ էր առաջ բերել, տեսնելու համար, թէ բոլշեւիկ Ռուսիան նոյնպէս հակառակ իր սպասած բոլոր միջոցներին ի վիճակի չեղաւ թափանցել Հարաւ, թէկուզ շուկայ ձեռք բերելու պատրւակով. մանաւանդ դա աւելի քան անհրաժեշտ է այժմ, երբ պատերազմից յետոյ Խորասանի, Գիլանի, Մազանդարանի, մանաւանդ Ատրպատականի արտադրական ուժերը շատ պակսելով, Ռուսիան պէտք է, որ ստեղծւած բացը լցնէր Հարաւից արտահանելի մթերքներով: Որպէս զի այս «պէտք է»ն որպէս պարապ խօսք չհնչի, բաւական է ուշադրութեան առնել այն իրողութիւնը, որ միայն Ատրպատականի արտադրական կարողութիւնը պատերազմից յետոյ 21,5 առ 100 համեմատութիւնից իջնելով 8,5 առ 100ի, պարզ է նաեւ որ Ատրպատականի միրգն ու հում նիւթերը խոշոր տոկոսով սպառւում էին Ռուսիայում: Յիշել է, որ Ֆարսիստանի ափիումն ու գորգը Ռուսիոյ համար նոյն շահագրգռութիւնը չունէին, ինչ որ Ատրպատականի չամիչը, Գիլանի բրինձը կամ Խորասանի բամպակը, բայց Հարաւային նահանգների բրինձը, փշատը եւ ուրիշ արտադրութիւնները կան, որոնք այնքան պէտք են Ռուսաստանին:

Բրինձի արտադրութիւնը, օրինակ, արտայայտւում է հետեւեալ թւերով, (չափը՝ Շիրազի բաթման), Խուզաստանի շրջակայքը 2,200,000, Շիրազ եւ շրջակայքը 115,000, Քազերուն եւ շրջակայքը 800,000:

3,115,000 բաթմանի հասնող այս քանակից առանց ներքին սպառման վնասելու, կարելի է արտահանել տարեկան 1 միլիոն բաթման կամ երկու հարիւր հազար փութ: Գրեթէ նոյն համեմատութեամբ փշատ, նուշ, կտաւատ, մորթեղէն, նոյնիսկ բամպակ, մանաւանդ եթէ սպառող շուկայ երեւան գայ ափիումի ցանքերը տեղի պիտի տան բամպակի կամ բրինձի:

Եթէ սակայն ուշանում է ռուս-անգլիական առեւտրական մրցումը, որ հեռու չէ օգտակար հետանկարներ պարզելուց, երկրի բուն տէրը երէկուան դատապարտելի անտարբերութեան տեղ վերջին տարիներում Հարաւի մասին այնպիսի արմատական միջոցներ ձեռք առաւ, որ յաջողութեամբ ամբողջ Հարաւը մաքրեց օտար ուժերի ձեռքին գործիք դարձած տարրերից, փաստապէս միացրեց երկրին, վերջ տւեց քաղաքական կիսանկախ վիճակին ու զինուորական - քաղաքացիական արթուն հաստատութիւններով ցանցեց ամբողջ շրջանը: Շատ հեռու կը տանէր ուրւագծել այս ուղղութեամբ թափած ջանքերին, սպառած աշխատանքի թէկուզ համառօտ պատկերը, բայց պէտք է շեշտել, որ այսօր Հարաւը արժանանում է ուշադրութեան նոյն չափով, որ չափով երկրի միւս մասերը: Նոյնիսկ ճանապարհների շինութեան եւ շատ ուրիշ շինարարութեանց մէջ աւելի քան երկրորդ կարեւոր երկրամասը՝ Ատրպատականը, որ մինդամայն տեղին է ու արդարացի, եթէ յիշենք անցեալի թերացումները: Արդէն միապետի յաճախակի այցելութիւնները դէպի Հարաւ կարելի է ընդունել կարեւորագոյն չափանիշների կարգին ամենից էականը:

Զինուորական ու քաղաքական նուաճումներից յետոյ հերթը անցնում է կրթականին ու տնտեսականին, որոնց համար առանձին չափ վերցնել մեր օրերում կարելի չէ, քանի որ այս երկու եւ նման մարզերում միեւնոյն միջոցներն են գործադրւում երկրի բոլոր մասերի նկատմամբ: Այնպէս որ ծրագրւող ու կիրառւող մեծ թէ պզտիկ բարեկարգութիւնները գնում են ծառայելու յօգուտ ընդհանուր հայրենիքի բարգաւաճման ու բարօրութեան: Ուրիշ բացատրութիւն դէմ է իրականութեան, մանաւանդ երբ խնդիրը կապ ունի տնտեսական կեանքի ամրապնդման համար կատարւող այն գնահատելի աշխատանքին, որ սկսւած է ու առաջ է մղւում: Որպէս արդիւնք պէտք է արձանագրել նոր կեանքի կոչւած «տնտեսական յանձնախումբ»ը եւ համապատասխան նախարարութեան հաստատումը, օրը օրին իրարու յաջորդող առեւտրական օրէնքները եւ այն բոլորը, ինչ բխում են երկրի տնտեսական զարթօնքի թելադրած անմիջական պահանջներից: Բարեբախտաբար դժուարութիւնների առաջ ընկրկելու հին սովորութիւնը չկայ եւ մինչեւ անգամ օրակարգի «ր առաջ սպառելի խնդիրների շարքում երեւում է արծաթ հիմնադրամը ոսկու փոխելու այնքան դժուարին հրամայականը: Միայն թղթադրամի իրաւունքը օտար դրամատան վաճառւած լինելու պարագան բաւական էր յուսահատութեան մատնելու ամէնէն լաւատեսներն անգամ, քանի որ համապատասխան մենաշնորհը իր ուժի մէջ է տակաւին եւ համաձայն մենաշնորհի պարսկական թղթադրամը ապահովւած է ոչ թէ ոսկով, այլ արծաթով, հետեւաբար անգլիական դրամատան հետ թղթադրամի խնդիրը նոր կարգադրութեան մէջ սահմանելու մտահոգութիւնը կայ որպէսզի մենաշնորհը յարգելով մէկտեղ, նոյն երկրում երկու տեսակ դրամական միաւոր ստեղծելու հարկադրանքը չառաջանայ:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՎՐԱՅ

"ԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԹԱԼՈՎ ՊԻՏԻ ԱՃԻ,,

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուրիշ ոեւէ մէկէ աւելի Ստալին ի՛նք կատարեալ պայծառութեամբ կանուխէն ճանչցաւ այս պարագան: Անտարակոյս ըմբռնեց այն երկընտրանքը, երկայլըբանութիւնը, որուն առջեւ կը գտնուի միշտ սովետական պետութեան ճակատագիրը.— Եթէ «Ազատ Տնտեսութիւնը» իրապէս ազատ ձգէ, խորհրդային իշխանութիւնը կը կորսնցնէ իր իմաստն ու հիմը, մինչդեռ այս երկուքը ընկերվարական ծրագրով միայն կը կազմուին: Իսկ եթէ ուզէր ընկերվարութիւնը իր ճնշող ուժին մէջ պահել եւ առաջ ալ քշել, ասոր համար մէկ ճամբայ միայն կար. — ազատ հատուածին անգործութենէն եւ փետրացումէն առաջ եկած թերիները լեցնել հաստատ կամքով, նոյն իսկ, եթէ հարկ ըլլայ, զոհելով անհատական տնտեսութիւնը, ժանրագննական մնացորդի մը վերածելով զայն եւ կացութեան վատթարացումը, աչք առնելով: Ահա երկընտրանքը: Պէտք էր հանդուրժել դրամագլխի անյայտացման, հում նիւթերու պակսութեան, լայն խաւերով գործադրկութեան, և մանաւանդ,պետական կազմակերպութեան անբաւականութեան հետեւանքով ապրանքներու բաժանումին մէջ ահագին զեղծումներուն: Ամէնէն գէշը եղաւ գիւղերուն վրայ հակազդեցութիւնը: Մինչեւ հիմա այս մարզին մէջ ընկերվարականացումը տարածելու մասին վարանում ցոյց կը տրուէր: Բայց ազատ տնտեսութեան հետ շատ մօտէն կապ ունեցող արտադրութիւնը արագօրէն ետ կը մնար: Ազատ տնտեսութեան, այսինքն գլխաւորաբար քաղաքներուն տրուած ոեւէ հարուած մեծապէս կ'ազդէր արտադրութեան վրայ դէպի գէշը: Ահա աղբիւրը աղէտալի վտանգին: Ռուսիոյ բովանդակ նախաձեռնութիւնը կաղաց դաշտային արտադրութեանց անկումէն: Թշուառութիւն եւ անօթութիւն կը թագաւորեն քաղաքներուն մէջ, որոնցմէ կը քաղէր ընկերվարական հատուածը իր գոյութեան երաշխիքը:

Այս տարուան բռնի ընկերվարականացումը մոլեռանդներու մարզանք չէր, այլ պարտաւորիչ պարագայ, միակ բաց մնացած ճամբէն անցնելու, որուն վրայ կրնայ ինքզինքը բռնել սովետ իշխանութիւնը: Բայց մինչեւ հիմա եղածը միջադէպ մըն է միայն: Եթէ նոյնիսկ յաջողին ծագած անկարգութիւնը զսպել, աւելի զգուշութեամբ վարուին, եւ մանաւանդ կարենան նոյնիսկ առաջքը առնել սովին, որ ինքզինքը սկսած է ցոյց տալ: Ասով չի վերջանար: Ետ դառնալ չկայ: 1928ին արդէն Ստալին այսպէս յայտարարեց Րիկովի լիագումարի նիստին մէջ: Իր ամբողջ բռնի, աննկատ, եւ ամէն դիմադրութիւն ջախջախելու միտող քաղաքականութիւնը կ'ապացուցանէ թէ ինք գուշակած էր արդէն «Նէպ»ին անկումը, ձախողումը և հետեւանքները աչք առած էր: Յառաջիկայ հունձքին ատեն է որ արդէն սկսուած անկազմակերպութիւնը պիտի ազդէ ընդհանուր կեանքին վրայ: Տակաւին հինգ ամիս կայ, եւ սակայն այս միջոցին անօթութիւնը երթալով պիտի աճի:

Ի՞նչ յոյս ունի Ստալին իր քաղաքականութեան պատճառած այս աճեցուն թշուառութեան հանդէպ: Ինքը եւ անոնք զորս իբրեւ խորհրդական եւ գաղափարակից ընտրած է՝ կը սպասեն որ քիչ մը աւելի մեղմ միջոցներով կարելի պիտի ըլլայ երկրին հաժայնացումը, եւ բանուոր աշխատութիւն մը պիտի վերահաստատուի: Բազում ապացոյցներով ասիկա կարելի չի թուիր: Այս տարուան բոլոր տագնապներուն նպատակն է ազատագրութեան առջեւ դրուած արգելքները յաղթահարել:

Բոլշեւիկութիւնը Ռուսիոյ մէջ իր փորձը կատարել կ'ուզէ: Բայց խորհրդային դրութիւնը իր ապագային մեծագոյն մասը արդէն իր ետեւը ունի: Տարիներէ ի վեր փորձ փորձի վրայ կատարուեցաւ այս բոլշեւիկ դրութիւնը հաստատելու համար, բայց դեռ իրական ընկերվարականութիւն չկայ: Վերջին փորձին աղէտալի արդիւնքը բաւական ապացոյց չէ՞ արդեօք: Ուրեմն ի՞նչ փաստ կայ թէ կացութիւնը անյոյս չէ տակաւին: Եթէ վերջին նահանջը շարունակուի, կացութիւնը յուսահատական կը դառնայ: Եթէ նահանջը աւելի ընդարձակ գետնի վրայ ըլլայ, վայրկեանը ճակատագրական է: Ետեւ ձգուած ճամբուն վրայ դառնալը ամենավտանգաւոր ձեռնարկ մըն է նիւթական, հոգեբանական եւ քաղաքական պատճառներով: Նորանոր խախտումներ ընկերվարական պետութեան քիչ շատ հաստատուած շէնքին մէջ պարզապէս աղէտաբեր կ'ըլլան: Բայց խնդիր է թէ կարելի պիտի ըլլայ խախտումներուն առաջքն առնել, շունչը պիտի բաւէ՞:

Այս է մեծ խնդիրը.— Շունչը պիտի բաւէ՞: Քաղաքական-տնտեսական ձգտումներուն վրայ յաճախ դէպքերն են որ վճռական դեր կը խաղան, եւ ներկայ դէպքերը Ռուսիոյ մէջ ամէնուն ջիղերը թունդ հանած են: Այս լարուած վիճակին մէջ է վտանգը: Փոքր ճնշումներ կրնան պատառում առաջ բերել: Ճիշդ է որ մինչեւ հիմա դիմացաւ, բայց ճնշելով ամէն նախաձեռնութիւն, այնպէս որ երկիրը աղքատացաւ կամքի բնական ոստումներէն, ընդհանուր թմրութիւն մը ամէն կողմ, եւ ասիկա ա՛ն միայն կրնայ գիտնալ որ երկար ատեն Ռուսիոյ մէջ ապրած է: Հօկայական անվստահութիւն մը ամէն բանի հանդէպ եւ կամքի ազատութիւնը կաշկանդուած: Կուսակցութեան մէջ ալ կը տիրէ այս դիակնացած տրամադրութիւնը: Երկրին մէջ կամքին թելը հետզհետէ կը նեղնայ: Մէկը միայն կայ որ կը համարձակի դեռ կամք ունենալ— ասիկա Ստալինն է:

Անտարակոյս ան գիտէ թէ որքան կամքեր պարտաւորուած է կաշկանդել կամ բանտարկել: Իր այսօրուան տիրական դիրքը բռնի դրուած է իրեն վրայ: Հակերպած է, որովհետեւ ինքը միայն իր ասիական խստութեամբ եւ յամառութեամբ հասկցած է թէ ի՛նչ զարհուրելի միջոցներ պէտք են բոլշեւիկեան իշխանութիւնը իր կեցած տեղը բռնելու համար, անոր փորձին յաղթանակը տեսնելու համար: Շրջապատուած է ատելութեամբ: Ինքը միայն կրնայ չափել թէ իրականին մէջ ի՛նչ կարեւորութիւն ունի «փորձը», որ Մարքսի երեք հատորներուն եւ Լէնինի մեծ ու փոքր 22 հատորներուն մէջ իր գոյութեան արդարացումը կը գտնէ: Կուսակցութեան մէջ անտարակոյս փոքրամասնութիւն ունի միայն: Զինքը պաշտօնին վրայ բռնող բանը ամէնուն ա՛յն խոր զգացումն է թէ ինքը միայն կրնայ ապահովել խորհրդային իշխանութիւնը այն դիրքին վրայ, որուն ինք տարաւ զայն: Գիւղացիներուն հանդէպ իր անյաջողութեան խոստովանութիւնը Ստալինի համար արտասովոր վտանգ մըն է: Կը տկարանայ իր ազդեցութիւնը, եւ ասով կրկին սիրտ կ'առնեն անո՛նք որ անցեալ տարի արդէն փորձեցին պետական հարուածով մը իր տեղը բերել ճարպիկ Կամենեւը:

Շատ քիչերը գիտեն, շատ քիչերը կ'ըմբռնեն թէ Խորհրդային Միութիւնը իր իրական կացութեան մէջ ո՛րքան շատ հիւսուած է Ստալինին բնութեան վրայ, եւ մանաւանդ այս տարուան մէջ, եւ թէ ան միայն կը կազմէ ամբողջութեան առանցքը: Դպրոց շինած է: Այնպէս որ դպրոցը առանց Ստալինի չըլլար:

Եթէ անհետանայ Ստալին, մխտումի եւ ուրիշներուն կարծիքները ջախջախելու իր մեթոտները, զորս ինք միայն կրնար կիրարկել, իրարու դէմ պիտի դառնան իր յաջորդներուն մէջ: Եւ ահա մեծագոյն վտանգը սովետ իշխանութեան:

Շատ հաւանական է որ, երբ Ստալին անհետանայ, կամքի այն բարակ թելը՝ որ Ռուսիան կը կերակրէ՝ պիտի կտրի, փոշիանայ: Մարդկային վերամբարձ գործ մը, խորհրդային պետութիւն կոչուած, պիտի կորսնցնէ իր ամրութիւնը իր խորհրդականը կորսնցնելով: Այսօր տակաւին տեսակ մը թմրութեամբ կը դիմանայ— թմրութիւնը գալով Ստալինէն—: Գերմարդկային ճիգեր հարկաւոր պիտի ըլլա՛ն կուսակցութեան վտանգը գոնէ դիմաւորել կարենալու համար:

Տարօրինակ է որ վարչաձեւին համար անմիջական վտանգը ճշդիւ պիտի գայ այն ատեն, երբ այն քաշողական ուժը, թակարդ լարող խորամանկութեան, անվերապահ յանդգնութեան, եւ արտասովոր կամքի այն զարմանալի խառնուրդը, որ Ստալին անունը կը կրէ, անհետանայ յանկարծ:

Եւ այս վտանգը կայ ամէն րոպէ:

Ստալինի ուժը պիտի բաւէ՞ արդեօք Ռուսիան բոլորովին մեկուսացնել արտաքին աշխարհի շփումէն...

Քանի որ կարգը եկած է, ուրիշ հարցում մըն ալ.— Երբ բոլշեւիկ ընկերվարութիւնը ռուսական հողին վրայ ինք իրեն բաւէ եւ մնայ առանց պէտք ունենալու ուրիշին, ի՞նչ պիտի ըլլայ Եւրոպայի կացութիւնը, կամ, ուրիշ խօսքով, ի՞նչ պիտի ըլլայ քաղքենի աշխարհը:

ՓՈԼ ՇԷՖԷՐ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱՆԻ

Ֆրանսական թերթ մը կը խօսի Նոր տագնապի մը մասին,— մտաւորական ընտրանիի սովը: Արդարեւ կը տեսնուի որ երիտասարդութիւնը, քիչ մը աւելի գործնապաշտ, կը հետեւի այնպիսի ասպարէզներու, որոնք ազգային միտք կոչուած շէնքին ոչինչ կը բերեն:

Հայո՞ց մէջ:— Ո՛չ ոք կը հետաքրքրուի, թէ ինչի՞ կը հետեւին հայ երիտասարդները: Մտաւորականներ կա՞ն, ու պիտի ըլլա՞ն վաղը: Ո՞ր հոգը: Կտակները ուրիշ բանի համար են:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԱՍՐԻԲԵԿ

Մարտ 20ին փարիզում
ուաւ Աղեքսանդր Ասրիբեկ
երկարատեւ եւ տանջալից հ
դութիւնից (քաղցկեղ).
Հանգուցեալը ծնուել է
թ. Մարտին: Բարձրագոյն
(իրաւաբանական) վերջաց
Օտեսայի համալսարանում
հաստատուել է Բաքւում
զբաղուեց փաստաբանութ
Շինեց իրա համար առաջ
դիրք այդ ասպարէզում:
Հայ-թաթարական
ռումներից յետոյ տեղափ
Պետրոգրադ, ուր զբաղուե
նաւթային հողերով եւ գործ
հիմնելով ընկերութիւն
այդպէս ինքն էլ դարձաւ
թային հողերի տէր, ու
բերեց լաւ կարողութիւն:
սարանական եւ գիմն
նստարաններից մօտիկ
հետաքրքրուեց իրա ազգի
կով եւ աշխատեց նրան
լինել: Բաքւում, նա եղա
գահ, եթէ չեմ սխալւում,
Մարդասիրական ընկեր
Պետրոգրադում եղաւ փ
խագահ Եկեղեցական Խորհ
որի ցմահ նախագահն էր
Աբամելիքեան, իբրեւ
յայտնի Լազարեան տոհմի
նամօտիկ մասնակցութիւ
ցաւ Գէորգ եւ Մատթէոս
ղիկոսների այնտեղի ընտ
թեան մէջ:
Պատերազմի ժամանակ
նախագահ նոյն քաղաքի
Ազգային Խորհրդի եւ
գուն դեր ունեցաւ ազգայ
ղովի կազմակերպման եւ
տութեանց մէջ: Բոլշե
հաստատումից յետոյ
տեղափոխուեց Հիւսիսային
կասի հանքային ջուրերը,
մերթ ազատ, մերթ ընկն
բոլշեւիկների ձեռքը: Այ
ղաւ Հայաստանի հիւպ
բակալուեց բոլշեւիկներ
եւ նստեց բանտը. իսկ հ
ւելու համար. Նրա մեծ
ժորժը մտաւ իբրեւ կամ
պստամբների շարքերը, եւ
ւեց առաջին հէնց կռւի
նակ: Ցետոյ արտասահմ
ցաւ: Այստեղ էլ նա երկ
խատանք թափեց հաշ
երկու Հայ Պատուիրակ
ները: Ճանաչելով շատ մօտի
պով հանգուցեալը, ես պի
սեմ, որ նա օժտուած էր մի
շատ հազուագիւտ յատկ
ներով: Նա շատ կարեկից
ռատաձեռն մարդ էր եւ
ստիճանի հիւրասէր:
Նրան միշտ սիրով եւ
տեղ օգնում էր իրա
կինը (Օր. Թումայեան),
չափ հիւրասէր, եւ
հանրային ջիղով, այնքա
ուագիւտ մեր մէջ առ հա
մեր կանանց մէջ մանա
Միւս բնորոշ գիծը դա վեր
տիճան բծախնդրութիւ
մարդկանց վրայ
կարծիքների վերաբերմամ
Նա չափազանցրած գա
թիւններ չէր թոյլ տալիս
ուրիշներին, եւ չէր կարող
անարդար, թեթեւ սրտով
ուած վճիռներ մարդկանց
ու չէր թողնում նրանց
ընդդիմախօսութեան,
վերջինը իրան բնաւորութեա
տուկ մեղմ ձայնով: Նա
մուածքները իրա ապրած
գիտած դէպքերի մասին
ռանալի պիտի մնան նրա
ների աչքին շրջանում,
հազուագիւտ շնորհք ունէր
մուր»ի: Դեռ ուսանողական
ջանում կարդալը նրա

ԱՀՌՒՍԱՐՍԱՓԸ ԱՏՐՊԷՋԱՆԻ ՄԷՋ

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆՋԷԼԻ (Պարսկաստան), 10 ...ր (Սեփական Թղթ.).— Ատր-...անի շրջանից փախածմի շարք ...րք մուսուլմաններ դժուա-...րք եւ մեծ նեղութիւննե-...րով հասան այստեղ:

Նրանք շատ հետաքրքրական ...տեղեկութիւններ ունին Ատրպէ-...ջանի ծանր կացութեան մասին: ...սակայն իրենց ընտանիքները ...ւ հարազատները մնացած լի-...նելով այնտեղ, առայժմ դժուա-...րանում են կարեւոր յայտարա-...րութիւններ անել իրենց ստո-...րագրութեամբ: Բայց եւ այնպէս ...պարզւում են հետեւեալը.— Վեր-...ջին ամիսներին Ատրպէջանի ...ժողովուրդը առանց ազգերու ...տրութեան գտնւում է ահ ու ...սարսափի մէջ, որ յիշեցնում ...է բոլշեւիկեան բռնապետութեան ...եւ տիրապետութեան սկզբնական ...շրջանը:

Յաճախադէպ խուզարկու-...թիւնները, գնդակահարութիւն-...ները, աքսորներն ու բռնաբա-...րումները յոգնեցրել են ժողո-...վուրդին: Այլասերումը մասնա-...ւորապէս Թուրք երիտասարդնե-...րի մէջ, օտար կոմսոմոլների, ...մանաւանդ ռուս կոմունիստների ...ազդեցութեան տակ, չափազանց ...դրգռել է Թիւրք ժողովուրդին: ...Միւս Թրքութեան մի մասը ...թողել է լեռնային գիւղերը, իսկ ...միւս մասն էլ մեծ դժուարու-...թիւններով ու դրամական կա-...շառներով կարողացել են անց-...նել դէպի Պարսկաստան:

Ուժեղ ընդհարումներ տե-ղի են ունեցել մի քանի անգամ բոլշեւիկեան զօրքերի եւ Թիւրքերի միջեւ Եւլախի, Հաջիղաբուլի, Բինաղադիի, Մաշղաղայի եւ Ղուբայի շրջաններում, որտեղ եղել են մեծ քանակութեամբ սպանուածներ երկու կողմից: Հրահանգուած էր իշխանութեան կողմից Ատրպէջանի թերթերին այդ առթիւ ոչինչ չգրել:

Հողերի, տների եւ անասունների համայնացման խելագարութիւնները աւելի սուր կերպարանք ստացան, մանաւանդ մի շարք շրջաններում: Ռուս հարբած կոմունիստները Թիւրք տականքների հետ միասին, յայտարարել էին որ Թիւրք գեղեցիկ կանանց եւ աղջիկներին էլ պէտք է համայնացնենք: Այդ հողի վրայ սպանւեցին 3—4 ռուս կոմունիստներ եւ երկու Թիւրք կոմունիստ:

Բացից յատուկ զինուորական ուժեր են մտցրուած գաւառը, ահ ու սարսափ տարածելու գիւղացիութեան մէջ:

Մթնոլորտը էլեկտրականացած է եւ հաւանական են աւելի ուժեղ բարդութիւններ, մանաւանդ որ Թիւրք ժողովուրդը շատ լաւ կերպով զինուած է:

Թրքական գիւղերում հազարաւոր խմորատիպ թռուցիկներ են ցրւած, կոչ անելով Թրքութեան՝ վռնտել այս անաստուած եւ արիւնոտ ձեռքերով իշխանութիւնը, որ եկել է երկիրը քայքայելու և թալանելու ժողովուրդի դարաւոր տնտեսութիւնը եւ սրբութիւնները:

* *

Պերլինի «Պէօրսէն Ցայթունկ» թերթը կը հրատարակէ գրութիւնը Պէօրինկէր անուն գերմանահպատակի մը, որ այգի մը ունէր Անդրկովկասի մէջ եւ որ այնտեղի իր օջախը ձգած է մարտ 10ին: Կը նկարագրէ վիճակը բազմաթիւ այգի մշակող գիւղերու, որոնց բնակիչներն են գերման գաղթականներ:

Կ'ըսէ թէ Հէլէնէնտորֆ գիւղին մէջ համայնացումը սկսաւ հինգ սեփականատէրներու ձերբակալումով: Յաջորդ օրը համայնքային խորհուրդը նիստի հրաւիրուեցաւ բոլշեւիկ գործիչի մը կողմէ, որ յայտնեց թէ բոլոր անոնք որ կ'ընդդիմանան համայնացման, պիտի գնդակահարուին: Ամբողջ հինգ օր այս սպառնալիքը կրկնուեցաւ, մինչեւ որ գիւղացիները համաձայնեցան ստորագրել վաւերաթուղթ մը՝ թէ կը համաձայնին համայնացումին:

Պէօրինկէր յետոյ կը յիշէ կարգ մը ուրիշ գիւղեր, որոնք հաւաքականացման ենթարկուեցան նման միջոցներով: Գրեթէ ամէն տեղ ալ հաւաքականացումը սկսաւ «պատանդներու» ձերբակալութիւնով:

Կրինֆէլտի մէջ, գերման հողագործ մը, որ բացատրութիւն կ'ուզէր կարգ մը կէտերու մասին, անմիջապէս ձերբակալուեցաւ եւ քշուեցաւ: Ուրիշ տեղ մը գերմանահպատակ մը մերժեց հաւաքական տնտեսութեանց մէջ մտնել, սակայն իր ամբողջ ստացուածքը— հող, բնակարան, անասուն—գրաւուեցան:

Կատարինէնֆէլտ գիւղին մէջ բոլշեւիկ գործակալներ ահաբեկումի ենթարկեցին բնակչութիւնը ամբողջ շաբաթ մը, մինչեւ որ գիւղացիները հաւանեցան «կամովին» մտնել հաւաքականի մէջ:

Կարգ մը թաթարական գիւղերու մէջ զինեալ բուռն դիմադրութիւն կատարուեցաւ բոլշեւիկ գործակալներուն: Պէօրինկէր կը գրէ.

«Լաւ զինուած թաթարները համախմբուելով կռիւ մղեցին կարմիր զինուորներուն դէմ, երբ կ'անցնէին Կուր գետը, Գարասախալ գիւղին մօտ: Ղազախի շրջանի քաղաքապահ զօրքի հրամանատարը Բուչան պարստամբներուն վրայ քալեց՝ իր զինուորներուն մէկ մասին հետ, եւ նոր ուժեր հայթայթեց, ընդամէնը 8000 զինուոր, գնդացիրներով, հրացաններով եւ ռազմանիւթերով: Կարմիր զինուորները ստիպուեցան ետ քաշուիլ Գարասախալէն՝ մեծ կորուստներով»:

Գետաբէկի Զիմընս պղնձահանքերուն մօտակայ թաթար գիւղերն ալ զինեալ դիմադրութիւն ըրին հաւաքականացման համար: Գիւղացիները սպաննեցին եւ կտոր կտոր ըրին վրացի բոլշեւիկը, որ դեռ նոր լրացուցած էր դրացի գերման գաղութի հաւաքականացումը. յետոյ սնտուկի մը մէջ դրին անոր մարմինին կտորները եւ Գանձակի իր ընկերներուն ղրկեցին:

Վրաստանի Բանկէշէտ գիւղին մէջ Ստալինի մտերիմներէն մէկը նոյն բախտին պիտի արժանանար, եթէ չուտով փախած չըլլար:

...գրամունքներից մէկն էր: Դեռ ...մի տարի սրանից առաջ նա անգիր ...արտասանում էր լատին աւետա-...րանից էջեր, ի զարմանս իմ, որ ...հետեւում էի նրա խօսքերին ...այդ գրքի մէջ: Վերջերս ...ծանօթութիւնները բնականաբար ...ընդգրկում էին Հանգուցեալին ...ամենայն դէրք եւ բարեկամների ...լայն շրջաններ ամէն տեղ եւ բո-...լոր ազգերի մարդկանց մէջ: Այն ...ընդհանուր ցաւը որ պատճառեց ...նրա մահը, յուղարկաւորների ...բազմութիւնը, որոնք լեցուցին ...եկեղեցին իրա թաղման օրը, այն ...հրաշալի եւ սրտառուչ դամբա-...նականը որ խօսեցաւ եկեղեցում ...Տէր Սրբազանը, իբրեւ կա-...թողիկոսական պատուիրակ, բե-...րելով իրա մասնակցութիւնը թաղ-...ման,— արձագանգներ էին այն ...սիրուոր եւ գեղեցիկ կեանքին, ...որ անցկացրեց Հանգուցեալը, եւ ...որը չպիտի ջնջուի իրան մօտիկ ...կանգնողների յիշատակից:

Նրան տասնեակ տարիներ սիրող սգացիր ընկեր

ԲՈՐԻՍ ԵՐԿԱՅՆԱԲԱՋՈՒԿ
ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1.— Հայ Արուեստի ցուցահանդէսը պիտի բացուի 1930 Յունիս 1ին, Պուքրէշ, պաշտօնական Սալոնի յատկացուած սրահներուն մէջ, եւ պիտի տեւէ մէկ ամիս:

2.— Ցուցահանդէսը պիտի ունենայ հետեւեալ բաժինները. — նկարչութիւն, մանրանկարչութիւն, ճարտարապետութիւն, քանդակագործութիւն եւ փորագրութիւն, ձեռագործ, տարազ, յախճապակի, դրամ եւ դրօշմաթուղթ, տպագրութիւն, կազմ եւ եկեղեցական անօթներ:

3.— Ցուցահանդէսին կրնան մասնակցիլ բոլոր հայ արուեստագէտները, Ռումանիայէն կամ արտասահմանէն:

4.— Ցուցադրութեան համար ղրկուած նիւթերը պէտք է ըլլան ինքնատիպ գործեր, իւղաներկ, փասթէլ, ջրաներկ, գծագրութիւն, մետաղէ, մարմարէ, քարէ, գաճէ, փայտէ կամ կաւէ քանդակներ, մէտայլներ, փորագրութիւն, ժանտաջուր, վիմագրութիւն, փայտագրութիւն:

5.— Ամէն արուեստագէտէ պիտի ցուցադրուին միեւնոյն ճիւղին պատկանող մինչեւ հինգ գործեր. սակայն ժիւրին պիտի ընդունի հինգէն աւելի նիւթեր ալ՝ եթէ ղրկուած առարկաները կրնան բարձրացնել ցուցահանդէսին գեղարուեստական մակարդակը:

6.— Ժիւրին իրեն կը վերապահէ ղրկուած առարկաները ընդունելու կամ մերժելու իրաւունքը:

7.— Փոխադրութեան ծախքը կը պատկանի ցուցադրողին:

8.— Ցուցադրուած առարկաները պիտի կարենան վաճառուիլ՝ եթէ ցուցադրողները ուզեն:

9.— Վաճառման գինները պիտի նշանակուին ցուցադրողներու կողմէ:

10.— Վաճառուած իրերու փոխարժէքէն հարիւրին 10ը վար պիտի դրուի ցուցահանդէսի յանձնախումբին կողմէ:

11.— Վաճառուելու պարագային՝ վար պիտի դրուի նաեւ մաքսատուրքը:

12.— Յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ ճամբան վնասուած առարկաներու համար:

13.— Առարկաները պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով. Comité d'Organisation de l'Exposition d'Arts et d'Artistes Arméniens, Musée Kalenderu, Rue Renasterci 2, Bucarest.

14.— Ցուցադրելի առարկաները պէտք է ղրկուած ըլլան մինչեւ Մայիս 1:

15.— Ղրկուած նկարները պէտք է շրջանակ ունենան: Զգուշանալ ճերմակ եւ սեւ շրջանակներէ:

Ժիւրիին կողմէ
Իոն Ա. Սթէրիատի

Պուքրէշ

ՓՈՔՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԸ

ՄԵՇԷԴ, 8 Մարտ.— Անատոլուէն քշուած հայ բեկորներուն եղբայրական օգնութիւն հասցնելու համար, Խօրասան Նահանգի, Մէշէդ քաղաքի դպրոցի հոգաբարձութեան կողմէ հանգանակութիւն կատարուեցաւ քաղաքի հայ համայնքին մէջ, տալով անսպասելի արդիւնք մը, 538 տոլար: (Տես «Յառաջ» 28 Մարտ):

Յիշեալ մարմնի կողմից «Յառաջ»ի փոխադրուած 700 թումանի կամ 538 տոլարի նուիրատուութեան մասնակցեր է գրեթէ տեղիս ամբողջ գաղութը՝ 55—65 ընտանիքներէ բաղկացած: Այս օժանդակութիւնը համեմատած «Յառաջ»ի մէջ մինչեւ օրս հրատարակուած ժողովրդական նուիրատուութեան գումարների հետ (անհատ հարուստների տուածները բացառութիւն են) եթէ չեմ սխալւիր, ամենաշատը եւ աննախընթացն է, անշուշտ համեմատելով նուիրատուների թուին հետ:

Այս գեղեցիկ եւ օրինակելի վարմունքի արժէքը կը կրկնապատկուի, եթէ հաշուի առնենք, որ առաջին՝ օգնութեան փութացող ընտանիքների մեծագոյն մասը իր օրուան հացը ճարելու ի վիճակի է, եւ երկրորդ՝ որ աշխարհից կտրուած եւ Պարսկաստանի մէկ խուլ անկիւնն ինկած այս փոքրիկ համայնքը իր հարիւրի մօտ երեխաներին ազգային կրթութիւն տալու գովելի նախանձախնդրութեամբ, երկու տարիէ ի վեր կը պահէ երկսեռ նախակրթարան մը, վեց դասարաններով, մանկապարտէզով եւ ութ ուսուցիչներով: Մ. Տ.

Յ. Գ.— Բացի ուղղակի ձեր հասցէին ղրկած 700 թումանից, նոյն հանգանակութեան դրամից 100 թուման նուիրող մը ցանկացաւ իր նուէրը ղրկել ուղղակի կեդր. Յանձնախումբին, որով այս տեղի օգնութիւնը կը հասնի 800 թումանի:

Նոյն

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՌՈՒՄԷՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կոստանդին Պրայլոյ, որ ընդհանուր քարտուղարն է արդի երաժշտութեան միջազգային ընկերութեան ռումանական հատուածին, Սորպոնի մէջ տուաւ կատարեալ ուսումնասիրութիւն մը ռումանական ժողովրդական երաժշտութեան մասին: Նախ ցոյց տուաւ թէ ինչպէս, պատերազմէն յետոյ, աւելի յստակ դարձաւ երաժշտութեանց ազգայնութիւնը: Ամէն երկիր հետզհետէ կը ստանայ գիտակցութիւնը իր երաժշտութեան միաւորին, որ օղակ օղակ անցեալէն կուգայ կապուելու ապագային: Հիմա երաժիշտները եւս կ'ընդունին, թէ երաժշտական գաղափարները կը նմանին բոյսերու կամ ծաղիկներու, որոնք իրենց կլիմաները ունին: Եւ վերջապէս կլիմաներ կան, որ երաժշտութիւն կը բերեն:

Պրայլոյ կը հաստատէ թէ ռումանական հողը կամ կլիման յարմար է երաժշտական մշակութեան: Ահա թէ ինչո՛ւ ռումէն գիւղերը ամէն օր կը թրթռան երգերով: Ամէն դէպք կամ աշխատանք երգի կը փոխակերպուի այնտեղ: Բազմաթիւ դաշտային աշխատանքներ կը կատարուին հաւաքաբար եւ երգի ընկերակցութեամբ (քլաքա): Երգով կը հագուեցնեն հարսնցուն: Երգով կը ներեն մայրերը իրենց յանցաւոր զաւակներուն: Եւ երգով կը գոցուին մեռելներուն փոսերը (պոչէթ): Բոլոր մելամաղձիկ եւ ծանր երգերը կը կոչուին «տոյինէ»: Ծնունդի գիշերը պատանիները կ'երգեն հետաքրքրական «քոլինտէ»ն: Դասական պարերգը կը կոչուի «հորա», որ շուրջպար մըն է միջերկրականեան ծագումով: Հին պարերը աւելի կենդանի են,— Օլտեմիոյ շրջանին մէջ այդ պարերը խելքի պտոյտ կուտան, Թրանսիլվանիոյ շրջանին մէջ՝ չափաւոր են:

Պարի ընթացքին, ամբողջ խաղը կը կատարեն սրունքները, իրենց ձեռքերը դրած մէկը միւսին ուսին կամ մէջքին:

Պրայլոյ, որ աշակերտն է ռումէն մեծ երաժիշտի մը՝ Քիրեաքի՝ կը փափաքի ստեղծել մասնաւոր մարմին մը, ձայնագրելու համար բոլոր ժողովուրդներու երգերը:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԵՕԹԸ ՆՈՐԸՆԾԱՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.—Շաբաթերեկուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընկերահամակրական թէյասեղան մը սարքած էր ի յիշատակ Քրիստափոր Միքայէլեանի մահուան 25 ամեակին, Հաճի Մկրի սրճարանին մէջ: Որոշեալ ժամուն սրահը լեցուած եւ շատերը ոտքի վրայ մնացած էին: Նախագահ Տիկին Էլէն Բիւթիւքեան յուզումով նկարագրեց Քրիստափորի յանդուգն ձեռնարկը, որուն նպատակն էր ոչնչացնել Կարմիր Սուլթանը: Այս փորձը չյաջողեցաւ, բայց Քրիստափորի յաջորդները շարունակեցին պայքարը եւ կը շարունակեն մինչեւ այսօր,

Յետոյ ներկաները յոտնկայս երգեցին «Մշակ Բանուոր»ը: Ընկ. Փ. Ուստուլիկեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Սեւ Խաւարը» եւ Ա. Իսահակեանի «Ճէնկիզ Խան»ը:

Երեկոյթի բանախօսն էր ընկ. Մ. Գույումճեան որ պարզեց Դաշնակցութեան դերը, իբրեւ արտայայտիչ ազգային իտէալի եւ մարտական կազմակերպութեան:

Այս առթիւ պանծացուց Քրիստափորի ոգին, որ վարակած է Դաշնակցութիւնը:

Ընկ. Զօրմիսեան կոչ ուղղեց ուժ տալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ միակն է իր տեսակին մէջ: Վարչութեան կողմէ ընկ. Ուստուլիկեան յայտարարեց թէ փափաքողները կրնան իրենց անունները արձանագրել: Եօթը հոգի արձանագրուեցան Դաշնակցութեան նուիրական դրօշին տակ: Կէս գիշերը անցած ըլլալով, երդման արարողութիւթիւնը յետաձգուեցաւ այսօրուան, շաբաթ: Փափաքողները կրնան ներկայ ըլլալ: Ընկեր

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 8 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԱՌԱՋԻՆ ՄՈՒՏՔՍ ԵՐԿԻՐ

Մենք մեր աչքով տեսանք, ...է այդ տեղն ինչպէս Սասունը ...գատ ղրութեան մէջ կը գտ-...նուէր, թէ ինչպէս Թուրք պաշ-...տօնեաներն ու Քրդերը կը վա-...րուէին: Դաշտն ալ կիսով չափ ...անզէն էր եւ ժողովուրդն ալ ...յուսահատուած: Յեղափոխականը ...քերի պէս կը պաշտէին:

Մըստր Բօլ եւ մըստր Ջօրջ ...գիտէին մեր հոն ըլլալը եւ Հա-...յերուն կ'ըսէին.

«Այլեւս ի՞նչ պէտք կայ, որ ...ձեր զէնքերը ձեռքերնիդ վար չէք ...դներ. ո՛չ մի քիւրդ իրաւունք ...չունի ձեր սահմաններէն անց-...նելու, կառավարութիւնն ալ 7 ...տարի*) ձենէ տուրք չպիտի առ-...նէ»:

Հայերը կը պատասխանէին, թէ «մեր սովորութիւնն է զէնք կրելը»:

Շատախցիք այդ կռիւներուն չեն մասնակցած եւ կռուէն անմիջապէս վերջը կառավարութիւնը հոն հաւաքած, տարած է մօտաւորապէս 120 զէնք (չախմախլը): Կռուի ժամանակ սպաննուածներէն եւ անձնատուր եղողներէն ալ տարած են մօտ 400 չախմախլը:

Հէնց այդ ատենները, երբ այդ օտարազգիք զէնք վայր դնելու մասին այդպէս կ'ըսէին՝ հեռագիր եկաւ թէ՝ Բաղէշ կոտորեցին: Այդ միջոցին նոյն այդ մարդիկ Հայերուն կ'ըսէին.«Ձեր զէնքերը վերցրէ՛ք, եկէ՛ք մեր վրաններու քով»: 50—60 զէնք ունեցողներ կ'երթան այդ վրանները պահելու: Երկու օրէն վերջը Օղիկեան Արմենակը հոն կը թողուն, իսկ իրենք կը բռնեն իրենց ունեցածը ու կը մեկնին Բաղէշ:

Այդ միջոցին Ապրօն մեզ կանչեց անմիջապէս գալու Առաքելոց վանքը: Մենք գացինք: Ապա Ապրօն մեզ կանչեց Մուշ, որովհետեւ հոն, երբ Բաղէշի կոտորածի մասին լուր հասաւ (կոտորածէն օր մը վերջ), խանութները գոցեցին եւ կը սպասէին անխուսափելի կոտորածին: 2 հոգի Առաքելոց վանքը թողնելով՝ 8 հոգով գացինք Մուշ, ուր մնացինք 16 օր: Խանութները մի ամիս գոց մնացին:

Մուսթաֆա փաշան մի օր կանչեր էր Վարդան վարդապետին եւ Քաղաքական ժողովի անդամներին ու ըսեր էր.

«Ինչո՞ւ Հայերը չեն բանար իրենց խանութները»:

Հայերը կ'ըսեն.

«Մեր ձեռքէն չի գար նրանց ստիպելու բանալ խանութները»:

«Տարօրինակ բան է,— կ'ըսէ միւթէսարիֆը,— դուք մեզնէ կը վախնաք, մենք ձեզնէ կը վախնանք,— Ձեր մէջ Հնչակ ու Դրօշակ կայ»:

«Չգիտենք Հնչակն ու Դրօշակ ի՛նչ է, մենք ահա՛, ձեզնից կը լսենք»:

«Դէ՛հ, չլինելուն եկէ՛ք երդում ըրէք»:

Եւ Աւետարանը կը դնէ առաջնին՝ կ'երդուեցնէ:

Քաղաքի հարուստներն իմացած էին մեր հոն ըլլալը: Այդ վախի ազդեցութեան տակ բոլորը մէկ կուգան Առաջնորդարան եւ կը խնդրեն Ապրոյին, որ տղաքը հանէ քաղաքէն՝ կոտորած սարքելու առիթ չտալու համար: Նրանք կ'ըսէին, որ մութէսարըֆը երդուած է իրեն՝ թագաւորի եւ Մահմէդի վրայ, որ մեր քաղաքի մէջ ոչինչ չէ ըլլալու *):

Ապրօն գալիք չարիքների պատասխանատուութիւնն իր վրայ չառնելու համար՝ նրանցից ստորագրութիւն առաւ եւ մեզ Սասունի գծով ղրկեց Ս. Յովհաննու վանքը: Հոն կը գտնուէին նիւֆիւս մամուրի Իզէդ էֆէնդին եւ երկու ձիաւոր ոստիկան:

Գոմերցի երկու տղայ գացեր էին Մուշ ցախ ծախելու: Յանկարծ, մէկը վիրաւորուած, միւսը ողջ լուր բերին մեզ, թէ Մուշ կը կոտորեն: Իզէդ էֆէնդին, որ որոշ չափով Հայերու պաշտպանն էր եւ համ էլ կաշառակեր, եւ ոստիկաններն անմիջապէս ձի հեծան եւ գացին Մուշ: Ուզեցինք նրանց զէնքերը հոն առնել եւ իրենք ալ սպաննել, սակայն, Մշոյ կոտորածի իրողութիւնը չէինք գիտեր եւ վարդապետները թոյլ չտուին այդ բանն ընելու, ըսելով, որ վանքի քանդման պատճառ կը դառնանք:

Երեկոյեան լուր առինք, որ մի Թուրք զինագործ իր խանութի մէջ երեք ատրճանակ կը բանայ իրարու վրայ եւ դրանից կը սկսի կռիւը: Հայերի կողմից ո՛չ մի դիմադրութիւն չըլլար. ոմանք խանութները կը գոցեն: ոմանք ալ բաց կը թողուն եւ այնպէս կը փախին իրենց տըները:

Միւթեսարիֆը և զօրքի հրամանատարն անմիջապէս կը մտնեն խուժանի մէջ եւ կը գոռան:

«Անմիջապէս բոլորիդ հրացանիկըրոննենք, թագաւորէն հրաման չկայ այդպիսի բան ընելու»:

Եւ կը կարդան Սուլթանէն գնացած հեռագիրը թէ՝ «սրանից վերջը ռայեայի քիթը չպիտի արիւնի»:

Նոյն ատեն զօրքի հրամանատարն ու միւթեսարիֆը կ'երթան Առաջնորդարան 100 ձիաւորով եւ կ'ըսեն թէ՝ «ամէն բան կարգադրուած է, ոչինչէ չվախնաք»:

Այդ օրը սպաննուեց 7 մարդ եւ 25ի չափ ալ վիրաւորուեց, որոնց թուի մէջ նաեւ մի ընկեր, որ վիրաւորուած էր իր ձեռքից բացուած ատրճանակի գնդակով: Ապրօն, որ այդ օրը հոն կը գտնուէր, կը վերցնի վիրաւոր ընկերոջ հրացանը, վերարկուի տակ կը պահէ եւ վազ կուտայ դէպի առաջնորդարան (Ապրօն Մշեցու շոր էր հագեր):

(Շար.)

---

*) երկու տարի չտեւած կառավարութիւնն սկսաւ տուրք ...առնել: ԱՆԴՐԱՆԻԿ

*) Մուստաֆա փաշան նայելով ուրիշ թուրքերուն, լաւ մարդ էր: Մշոյ թուրքերն ալ իրենց Հայերուն լաւ կը նայէին: Հասարակ խուժանը ոչինչ չէր կրնար ընել առանց այդ գլխաւոր թուրքերու մասնակցութեան: ԱՆԴՐ.

համար, չեն հաւատար թէ որեւէ ազդեցութիւն պիտի ունենայ գործելակերպի այս փոփոխութիւնը, ուստի եւ կը շարունակեն անխնայ գործադրել նախապէս տրուած հրահանգները՝ արագ եւ ընդհանուր հաւաքականացում ձեռք բերելու եւ կուլակները բնաջնջելու մասին։

Միւս կողմէ, համայնավար կուսակցութեան աջ թեւի անդամները նոր հրահանգները կը մեկնեն իբրեւ նահանջ մը եւ բացէ ի բաց կը յայտարարեն. «Այդպէս չըսի՞նք մենք ձեզի»։

Կրասնոտարի (Եկատերինոտար) մօտ, կիրակի օր Մակէեւ, պրոլետար բանաստեղծ մը, կ'աշխատէր գիւղացիներուն բացատրել հաւաքականի խառվութիւնները։ Կուլակներու դրդումով գիւղացիներու կատղած բազմութիւն մը յարձակեցաւ Մակէեւի վրայ եւ կտոր կտոր ըրաւ զայն։

Խորհրդարանի վիճաբանութիւնները

Թարտիէօի կառավարութիւնը առջի օր կրկնակ յաղթանակ տարաւ Երեսփոխանական ժողովին եւ Ծերակոյտին մէջ։

Ինչպէս գրեցինք, Երեսփ. ժողովի օրակարգին վրայ կը գտնուէին Ընկի ծրագիրը և Լաճէյի համաձայնագիրները, որոնց վաւերացումը կը պահանջէ կառավարութիւնը։ Նախ քան վիճաբանութիւնները սկսիլը, Լէոն Մէյէր, արմատական ընկերվարական, առաջարկեց յետաձգել վիճաբանութիւնը եւ սպասել որ Պրիան վերադառնայ Լոնտոնէն՝ կարենալ պատասխանելու համար ուղղուելիք բոլոր հարցումներուն։ Թարտիէօ պատասխանեց թէ կառավարութիւնը ամէն կէտի վրայ համերաշխ է իր արտաքին նախարարին հետ եւ թէ անոր ներկայութեան պէտք չկայ։ Ու վստահութեան խնդիր դրաւ։ 262ի դէմ 319 ձայնով մերժուեցաւ Լէոն Մէյէրի առաջարկը։

Այս առթիւ կատարուած վիճաբանութեան ընթացքին խօսեցան զանազան երեսփոխաններ, Լէոն Պլում, Էրիօ եւայլն։ Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին դեռ։

Կէսօրէն վերջ Ծերակոյտին մէջ վիճաբանութեան ենթարկուեցաւ Թարտիէօի ստեղծած նոր նախարարութեանց խնդիրը։ Ծերակուտականները չէին ուզեր վաւերացնել նոր նախարարութեանց համար պահանջուած վարկերը։ Վարչապետը հոն ալ յաղթանակ մը տարաւ եւ 119ի դէմ 148 ձայնով ընդունուեցաւ իր տեսակէտը։

Կուտեպովի գաղտնիքը լուսաբանուեցա՞ւ

«Մաթէն»ի համաձայն, ոստիկանութիւնը յաջողած է վճռապէս հաստատել թէ՝ Զօր. Կուտեպով իրապէս նաւ դրուած է Նորմանտական ծովեզերքէն, Պապուսի մօտ։ Մէկէ աւելի վկայութիւններ կը հաստատեն այս պարագան։ Գլխաւոր վկան է ռուս տիկին մը, որ մանրամասնօրէն կը պատմէ թէ՝ Յունուար 26ին, կէսօրէ յետոյ, կը պտտէր ծովեզերքը, բարեկամուհիի մը հետ, երբ տեսաւ ինքնաշարժ մը որ սրարշաւ կը յառաջանար դէպի ծովափ։ Ետեւէն՝ ուրիշ ինքնաշարժ մը, կարմիր գոյնով եւլն. (Տես «Յառաջ»ի չորեքշաբթի օրուան թիւը)։

Ոստիկանութիւնը հաստատած է թէ մեղսակիցներէն երեքը Փարիզ հասած էին դէպքին օրն իսկ, թէ մէկը Ֆրանսայէն մեկնած է նոյն օրը, թէ միայն կեղծ ոստիկանը Փարիզ կը գտնուէր դէպքէն քանի մը օր առաջ եւ բարեկամի մը տունը կ'ապրէր, թէ բոլոր դաւադիրներն ալ Ռուսեր են եւ անծանօթ զօրավարին։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ — ԵՐԵԿՈՅԹ

ի պատիւ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
(ԻՐ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30—11.30։ Պուա-Քոլոնպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Rue des Halles։

Կը նախագահէ Պ. Մ. ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ
Ներկայ կ'ըլլայ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
խմբերգ, երգ, արտասանութիւն, եւայլն

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի կոմիտէի եւ «Քրիստափոր» եւ «Ապառաժ» խումբերու։ Վաղը կիրակի ժամը 2ին։ Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն։

Կը ներկայացուի «ՎԱՇԽԱՌՈՒԻՆ» (զաւեշտ)

Մուտք 2 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Հայ արիներու Մարսէյլի մասնաճիւղի թէյասեղանը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին կռան Պառ տը լա Փոսթի սրահին մէջ 2 Rue Colbert։ Հաճելի ժամանց, անակնկալներ։ Յատկապէս կը հրաւիրուին ծնողքներն ու սկաուտական շարժման բարեկամները։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանի վերնայարկը։ Ստիպողական ներկայութիւն։ Օրակարգ՝ Ա. ընթացիկ հարցեր, Բ. Հ. Յ. Դաշնակցութիւն եւ համայնավարութիւն, ներածութիւն ընկ. Լ. Մօզեանի կողմէ։

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 184 Ave. d'Italie. Մէթրօ Մէզօն Պլանշ։ ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ արձանագրուիլ փափաքողները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 29 Bld. Carnot։ վարչութեան ժողովը ժամը 8ին նոյնտեղը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՆՊԻ Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Եռագոյն, Վիշապեան, Փոթորիկ խումբերու ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոնպ։ Գանձապահներէ կը խնդրուի միասին բերել հաշուետետրերը։ Ներկայ կ'ըլլան Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԳԱՐԱՌ

Ս. Էթիէնի ենթակոմիտէի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 7.30ին սովորական հաւաքատեղին, 3 Place du Peuple։

ՓԵՏՐ. 18Ը ՌՈԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. խումբին, վաղը կիրակի։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Վալանսի Խարբերդի Հայր. Միութեան ցանկը.— Միութեան սնտուկէն 1000 ֆր., Կ. Կարապետեան, Յ. Վարդանեան 25ական, Խ. Սարգիսեան, Տէր Ղուկասեան եղբայրներ, Ա. Կարօեան, Ս. Ճիտանեան 20ական, Ե. Շահպազեան 30, Հայր եւ որդի Ահարոնեան 50, Ա. եւ Վ. Էօքսիւզեան 25, Տիկին Զ. Համբարձումեան 25, Գ. Սիմոնեան 23, Ա. Սարգիսեան 15.25, Մ. Կարապետեան 5.75, Ն. Թէպոյեան, Խ. Դաւիթեան, Պ. Եղիազարեան, Ե. Եղիկեան, Պ. Մանուկեան 15ական, Օր. Հ. Կարօեան, Մ. Պօյաճեան, Օ. Գրիգորեան, Պ. Եղիկեան, Ս. Խաչատուրեան, Լ. Ճերանեան, Պ. Ահարոնեան, Պսակ քահանայ Սարգիսեան, Մ. Պօյաճեան 10ական, Օ. Թէպոյեան, Մ. Մինասեան, Տիկին Մ. Աստուրեան, Յ. Յակոբեան, Ղ. Տէր Աղէքսանեան, Տ. Պագայեան, Գ. Ստեփանեան, Տ. Տօնապետեան, Ն. Կարօեան, Երեցկին Տէր Սարգիսեան, Մ. Կարապետեան, Մ. Կիրակոսեան, Ս. Ճէնտէրմէճեան, Ն. Տէր Սարգիսեան, Յ. Կ. Խօճիկեան, Օր. Ե. Անթոյեան, Կ. Կարօեան 5ական, Տիկին Վ. Ճիրանեան 4, Տիկին Աղաւնի Տէր Պարսամեան 2 ֆրանք, Լ. Աճէմեան, Գ. Անթոյեան, Ն. Պէրպէրեան, Մ. Առաքելեան, Ա. Ջաղացպանեան, Ս. Մանուկեան, Գ. Տօնիկեան, Ա. Մանուկեան, Յ. Ստեփանեան, Մ. Վարդանեան, Խ. Պալթայեան 10ական ֆրանք։ Գումար 1670 ֆրանք։

(Տես «Յառաջ» 20 փետր.)

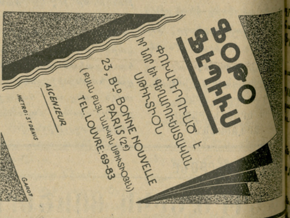
ԵՐԵԿՈՅԹ—ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պ. միութեան կողմէ այս կիրակի իրիկուն ժամը 5ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ (սինէմա Նովէլթիի կից)։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ պատանիները եւ հայրենակիցները։ Կը դասախօսէ Ընկ. Բ. Աղաբէկեան։ Նուագ, երգ, արտասանութիւն, կովկասեան պարեր։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս կիրակի ժամը 2.30ին, 29 Bld. Carnot։ Ներկայ կ'ըլլան Տիկ. Շանթ եւ Օր. Քոշեան։

Ն. Գ. Բ.ի բոլոր անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Բժ. Լ. Գրիգորեանի բնակարանը։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՄԱՐՏ 1930
30 MARS 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1225

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՍԱՐԱԿ,, ԱԿԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ,

Չգտանք ուրիշ բառ, խտացնելու համար այն վիճակը որ ...պանայ մօրուտի մը վերածել մեր մտաւոր ասպարէզը: ...ւագոյն պարագային՝ դարձնել միօրինակ տափաստան մը:

Անկում կայ մտքի: Անկում՝ լեզուի: Եւ անկում՝ ճաշակի, ...առնուածքի:

Ծուլութեան եւ տգիտութեան որդը անարգել կը բանի ...յն տարածութեան մը վրայ: Գիրքէ գիրք, բեմէ բեմ եւ մա...ւանդ լրագիրէ լրագիր:

Այսպէս կոչուած «հասարակական» միտքն անգամ կը ծիւ... կը ծանծաղի սրընթաց արագութեամբ: Ինքզինքը կը...ելով:

Ճաշակը, խորութիւնը, ճիգը տեղի կուտան սովորակա...ին, բարեխնամ անխնամին առջեւ: Ապաքինութիւն կը համար...ուի հասարակ տեղիքը եւ անփոյթ, շլխտի զանցառութիւնը: Միշտ եւ ամէն տեղ՝ դիւրինը, «կլիշէ»ն:

Բարձունքներէն յանկարծ նետուած լպրծուն պողոտաներու ...րայ, ամէն ինչ տուեր ենք ջուրին: Եւ... «դրամագլուխնիս ...ուտենք կոր», ինչպէս իրաւամբ կ'ողբար պատմութեան ան...ած գրագէտ մը: Իր կարգին կրճելով, սակայն, հայերէնի դրա...ագլուխը: Գլուխէ'ն իսկ— «Դրամագլուխնիս կ'ուտենք կոր»:

Ինչ որ ժամանակակից լրագրութիւն կը կոչենք, դարձեր է ...ծիւրձակարան, թէ մտքի եւ թէ լեզուի տեսակէտով: Միայն ...Ֆրանսայի մէջ, կը համրենք ճիշդ ՔՍԱՆԵՐԵՔ պարբերական ...հրատարակութիւններ:

Ձենք հարցներ այդ քսաներեքին գոյութեան իրաւունքը: Բայց գոնէ հինգը կրնայի՞ն երես ճերմկցնել, իրենց բովանդա...կութեամբ եւ լեզուով:

Այո՛, ձգենք ամէն բան եւ հարցնենք միայն լեզուն:

Դեռ ութսունական թուականներուն, թարգմանիչ մը, Կա...րապետ Իւթիւճեան, ճիգ թափած էր բառ, նախադասութիւն, ...լեզու շինելու համար («Մասիս» եւ «Արեւելք»): Գրագէտներ՝ Արփիարեան, Բաշալեան, Օտեան, Հ. Ասատուր եւ ու...րիշներ լեզուն ճոխացնելու, յղկելու մտահոգութիւնն ունեցած ...ն, թերթ խմբագրած ատեն: Ամէնէն օգտապաշտը, Բիւզանդ ...Քէչեանն անգամ, հոգ տարած է լեզուին, սղելով, կոկելով զայն: ...Իսկ ինչ որ կատարեց Պոլսոյ «Ազատամարտ»ը, առաջնորդու...թեամբ Ռ. Զարդարեանի եւ հատընտիր խումբի մը, ամբողջ ...դրամագլուխ մըն էր:

Այսօր է, միայն, որ հասնողը թերթ կը խմբագրէ: Կը բաւէ ...որ հայերէն տառ գտնէ եւ երկու գրաշար:

Արդարեւ, երբեք այսքան անտիրութեան մատնուած չէր ...տպագրական խօսքը: Ոչ ալ այսքան անխղճօրէն տրորուած՝ «Մ'վ մեծասքանչ»ը: Խօսքը չենք ըներ արեւելեան բարբառին, ...որովհետեւ, ինչ որ պակաս ձգեր էին Կովկասի Նախապատե...րազմեան մտաւորականներն ու լրագրողները— աննշան բա...ցառութեամբ— ահա կը լրացնեն կարմիր ակլորները, իրենց ...առնածին, խառնիճաղանճ եւ խժալուր կանչերով: Այլեւս ...թերթ չէ որ կը խմբագրուի, հայերէն չէ որ կը գրուի, այլ ռու...սերէնի վրայ չափուած բաբելոն մը նոյնութեամբ կը փոխա...դրուի տպարան, հայերէն տառերով շարուելու եւ տպուելու ...համար: Հազարէն հատ մը.— «Հայտնարկօօպը կոլեկտիվացման ...ֆրոնտում»...

Եւ այս ընթացքով, դժբախտաբար կնքուած է արեւելահայ ...բարբառին ճակատագիրը, եթէ գոնէ «գրականագէտները» — ...ալն իսկ պրոլետար — հոգ չտանին պահելու եւ նորոգելու, ...զարգացնելու Աբովեանէն մինչեւ Րաֆֆի-Ահարոնեան կատար...ուած նուաճումը:

Բայց խօսինք արտասահմանի մասին, ուր թէեւ ազատ ...ենք խորհրդային բարբարոսութիւններէն, բայց կը տեսնենք ...նոյնպէս վրդովիչ երեւոյթներ:

Մտի վրայ կը համրուին անոնք որ, իբրեւ ասպարէզ ...ընտրած ըլլալով հրապարակագրութիւնը, ունին նաեւ անոր ...խը: Ու մանաւանդ պատասխանատուութեան զգացում մը: Լեզ...ւի, մտքի, ճաշակի եւ խառնուածքի նրբացման եւ զարգաց...ման հոգը:

Այստեղ ալ՝ «հասարակական» կոչուած մոլութիւնն է որ ...ուն կը քանդէ, (Այս բարբարոս բառը կը նշանակէ, տեղին ...համեմատ, 1. հանրային, 2. ընկերային. 3. հրապարակային, ...հանրօգուտ (շինութիւններ): Եւ եթէ կ'ուզէք՝ մեր քաղա...քական-կուսակցական կեանքի ժխորը:

Ի՛նչքան հասարակ տեղիք միտքեր, բառեր ու բացատրու...թիւններ կը թաւալին ամէն գրչի տակ, այս հարթ գետնին ...վրայ: Առանց ո՛ր եւ է ճիգի: Մեքենաբար, աչքերը գոց եւ մի...այն գրիչը շարժելով:

Եթէ մէկը համբերութիւնն ունենար աչքէ անցընելու մէկ ...ամսուան հայերէն թերթ— ամենօրեայ եւ շաբաթական— պի...տի կրնար կազմել հատընտիր հաւաքածոյ մը ոչ միայն լեզուի, ...այլ եւ մտքի թշուառութեան: Նկարագեղ ցուցահանդէս մը՝ ...անձաղամտութեան, ուռուցիկ այլ սնամէջ, թմբուկը պատ...ռած ճոռոմաբանութեան:

Մէկ բառով՝ «հասարակապետութեան»:

Այս տեսակէտէն, մրցանիշը կոտրած են հնչակեան և ռամ...կավար հրատարակութիւնները:

Բայց մենք ալ ունինք խոցելի կէտեր: Երգերուն հետ՝ շատ ...ին ալ վէրքեր:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ստալին սարսափի մէջ կ'ապրի՝ Համիտին պէս

Պերլինի Նախթաուսկապէ իրիկնաթերթին մէջ, «Նախկին խորհրդային բարձրաստիճան պաշտօնատար մը որ Ռուսիա վերադառնալու մտադրութիւն չունի», կը գրէ թէ Ստալին ներկայիս գոհն է իր ստեղծած ահուսարսափի վարչաձեւին: Նախապէս, կ'ըսէ, բոլշեւիկեան դիկտատորը ազատ համարձակ կ'ապրէր եւ մատչելի էր կուսակցութեան բոլոր անդամներուն: Կրէմլինէն Գորկի գիւղը, ուր մեռաւ Լէնին եւ ուր կ'ապրի այժմ Ստալին, կ'երթեւեկէր առանց ծածկուելու կամ նախազգուշութիւններ ձեռք առնելու: Մինչդեռ այսօր դիկտատորին հետ խօսիլ ուզող այցելուն բազմաթիւ դիւանատուններէ եւ գրասենեակներէ պէտք է անցնի, պահակներու եւ ոստիկաններու ցանցեր պէտք է կտրէ, նախազգուշական բազմաթիւ ձեւակերպութիւններ պէտք է լրացնէ, նախ քան անոր ներկայութեան ընդունուիլը: Որովհետեւ Ստալին առանձին չիշխեր Կրէմլինի մէջ: Զինքը պաշարած են վախն ու կասկածը:

Մոսկուայի եւ Գորկիի միջեւ ճամբորդութիւնները «վարագուրուած են այնպիսի գաղտնապահութեամբ մը, որ նոյնիսկ պահակախումբը չիգիտեր թէ՛ո՛ր կառքով եւ ո՛ր փողոցներէն պէտք քալէ: Ո՛չ ոք գիտէ թէ գիշերը Մոսկուայի՞ թէ Գորկիի մէջ կ'անցընէ: Այս բանը գիտնալ արգիլուած է բոլորին: Այս գաղտնիքներուն ծանօթանալու ամէն փորձ անվստահութիւն կը հրաւիրէ հետաքրքրուողին վրայ, որ դուրս կը քշուի Կրէմլինէն, նոյնիսկ եթէ իր շրջապատի ամէնէն մտերիմ անձնաւորութիւնն ըլլայ: Ասիական բռնակալութեան մթնոլորտ կը տիրէ Կրէմլինի մէջ»:

Յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ «Ստալինի անձնապահ գունդը կը բաղկանայ Կովկասցիներու երկու գումարտակներէ, որոնց մէկը Կրէմլին, միւսը Գորկի կը մնայ: Երբ դիկտատորը ճամբորդէ, բոլորովին իրարու նմանող չորս ինքնաշարժներ ճամբայ կը հանուին տարբեր ուղիներով՝ երթալու համար նոյն տեղը:

Միայն պահակախումբի հրամանատարը գիտէ թէ այդ կառքերէն ո՛ր մէկուն մէջ կը գտնուի դիկտատորը: Ճամբու ընթացքին կառքերը յաճախ ուղղութիւն կը փոխեն, վարիչին քով նստած սպաներու հրամանով: Գորկիէն մինչեւ Մոսկուա ճամբան շարունակ հսկողութեանը տակ կը գտնուի Ստալինի պահակախումբին, որ իր տրամադրութեան տակ ունի վրահասպատ կառքեր եւ ինքնաշարժ հեծանիւներ: Ո՛չ մէկ օտարական կրնայ համարձակիլ մտնել Գորկի»:

Ստալինի ընտանեկան կեանքն ալ գաղտնի կը պահուի նոյնիսկ իր քանի մը մտերիմներէն: Անոնցմէ մէկը միայն օր մը տեսած է դիկտատորին կինը— «Վերապահ եւ լռիկ մանկամարդ Վրացուհի մը՝ անձկալից աչքերով»:

Զինուորներ կը պահպանեն հաւաքականը

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակցին համաձայն, Մոսկուայի Ներքին գործավարութիւնը սկսած է կազմել «մասնաւոր քաղաքապահ գունդ մը՝ պաշտպանելու համար խորհրդային պետական ագարակները՝ քանդիչներէ եւ դասակարգային թշնամիներէ»: Քաղաքապահները կը բաղկանան արձակուած զինուորներէ եւ մասնաւորապէս յանձնարարուած գիւղացի վարձկան մշակներէ:

Համայնավար կուսակցութեան Մոսկուայի շրջանային կոմիտէն մարտ 26ի գիշերը ժողով գումարելով, զբաղած է գիւղի նոր կացութիւնով եւ գարնանային ցանքով: Լսած է մանրամասն տեղեկագիր մը, որմէ կ'երեւի թէ հաւաքական տնտեսութիւնները կարգ մը շրջաններու մէջ պիտի կրնան յաղթել գարնանային դժուարութեանց, բայց շրջաններու մեծ մասին մէջ կացութիւնը շատ մութ է, որովհետեւ հաւաքական տնտեսութեանց մէջ բռնի մտցուածները անկազմակերպ վիճակի մէջ են, եւ թէ կուսակցութեան նոր հրահանգը կը մեկնուի այն ձեւով թէ՝ անոնք ազատ են քաշուելու: Այս պայմաններուն տակ հաւաքական տնտեսութիւնը չպիտի կրնայ ծրագրուած քանակութեամբ ցորեն ցանել, պէտք և պիտի ըլլայ դիմել անհատական տնտեսութեանց՝ 1930ին պակաս հունձք չունենալու համար:

Հանրային Պարտքը Պոլի՞ս պիտի դառնայ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը խօսելով հանրային պարտքի ներկայացուցիչներուն Թուրքիա այցելութեան եւ այս առթիւ Թուրք մամուլին մէջ յայտնուած զանազան կարծիքներուն վրայ, կը գրէ թէ՝ Թուրք կառավարութիւնը ելմտական տագնապը սպասուածէն աւելի լուրջ կը գտնէ: Այդ տագնապին դիմակալելու համար երկու մեթոտներ կան. առաջին՝ խիստ խնայողութիւն գործադրել ամէն ուղղութեամբ եւ միաժամանակ հասկցնել օտար բաժնետէրերուն թէ էական է գոնէ ժամանակի մորաթորիոմ մը շնորհել Թուրքիոյ, կտրոններու վճարման համար: Երկրորդ մեթոտն է՝ աշխատիլ ձեռք բերել մեծ փոխառութիւն մը, որուն մէկ մասը պիտի յատկացուի կտրօններու վճարման, միւս մասը վերաշինական աշխատանքներու: Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է որ կառավարութիւնը կ'ուզէ ժամանակ շահիլ՝ որոշ ուղեգիծ մը ընդունելէ զգուշանալու համար:

Հետեւաբար, կ'ըսէ թղթակիցը, բաժնետէրերու պատուիրակներու էնկիւրի այցելութիւնը ոեւէ շօշափելի արդիւնք չտուաւ, բացի մէկ բանէ: Ցարդ՝ հանրապետական Թուրքիան Հանրային Պարտքի Վարչական Խորհուրդը կը նկատէր իբրեւ բացարձակապէս թշնամի հաստատութիւն մը: Ուայթի հետ շփումը այս մտայնութիւնը փարատած է մեծապէս:

Անգլիացի պատուիրակը հասկցուցած է թէ Հանրային Պարտքի Վարչութիւնը ինչպէս անցեալին մէջ Օսմ. կայսրութեան, ներկայիս ալ Թուրք հանրապետութեան կրնայ թանկագին ծառայութիւններ մատուցանել: Ատոր համար ալ անհրաժեշտ է եւ տրամաբանական՝ կրկին Թուրքիա փոխադրել Հանրային Պարտքի Վարչական Խորհուրդին կեդրոնը: Այսպիսի տեղափոխութիւն մը շատ օգտակար կրնայ ըլլալ թէ Թուրքիոյ եւ թէ օտար բաժնետէրերու:

Օտար դրամագլուխը անհրաժեշտ է

Օսմ. Հանր. Պարտքի Վարչութեան ֆրանսացի պատուիրակ Տէ Քլոզիէիր ճիւմհուրիյէթի խմբագիր Եօնուս Նատի պէյի յայտարարած է.

— «Տարակոյս չկայ որ երկիրը լեցուն է հարստութեան աղբիւրներով, միայն թէ այդ հարստութիւնները շահագործելու համար աշխատութեան եւ դրամագլուխի պէտք կայ: Մասնաւորապէս ընդհ. պատերազմէն յետոյ եւ արեւմտեան երկիրներու հետ բաղդատելով՝ Թուրքիա աւելի դժուար վիճակի մէջ կը գտնուի, որովհետեւ եւրոպական երկիրներ արտադրելու կազմակերպութեամբ եւ իրենց արհեստներով շատ յառաջդիմած են: Այն երկիրները որ կ'ուզեն հարստանալ, երկրագործութեան զարկ տալով հանդերձ, արհեստներու կարեւորութիւն պէտք է տան: Կը կարծեմ որ Թուրքիոյ համար ալ այսպէս պիտի ըլլայ: Այս կարգի գործերու եւ ասոնց նման ուրիշ հիմնական պէտքերու համար Թուրքիա օտար դրամագլուխ բերելու պէտք ունի, անշուշտ նաեւ մասնագիտութեան ալ: ...Մասնագէտը վերջապէս դուք ալ ալ կրնաք պատրաստել, բայց երկրին մէջ դրամագլուխ ստեղծելու համար, նախ պէտք կայ օգտուելու օտար դրամագլուխէն: Չեմ գիտեր որ Թուրքիոյ մէջ օտար դրամագլուխէն զգուշացողներ կան ըսողները իրաւունք ունի՞ն: Իր անկախութիւնը մեծ զոհողութեամբ ձեռք բերող ազգի մը զգուշաւոր վարուիլը շատ բնական է, բայց այդ զգուշաւորութիւնը պէտք չէ տանիլ կասկածի աստիճանին: Տարակոյս չունիմ որ Թուրքիոյ վարիչները այս խնդրոյն մէջ ուղիղ ճամբան պիտի կրնան գտնել»:

Թեվֆիք փաշա դատարանի առջեւ

Քանի մը օրէն Փարիզի 5րդ քաղաքային ատեանին առջեւ պիտի դատուի Իպրահիմ Թէվֆիք փաշա, օսմանեան կայսրութեան պետական ծանօթ դէմքերէն, որ զինադադարէն ի վեր Փարիզ կը բնակի իր կնոջը հետ: Այս վերջինը բիւ տը լա Փէի մէկ դերձակատան կարել տուած էր թանկարժէք հագուստներ եւ կարեւոր գումար մը կը պարտէր: Տիկինը այս պարտքը վճարած չըլլալով, դերձակատունը դիմեց անոր ամուսնին: Թէվֆիք փաշա յայտնեց թէ ինք ամուսնացած ըլլալով ըստ օսմանեան օրէնքի, որ կ'ընդունի այր եւ կնոջ սեփականութեանց բացարձակ անջատումը, պատասխանատու չէ կնոջ ունեցած պարտքին համար:

Հիմա վճիռը պիտի տայ դատարանը: Թէվֆիք փաշայի փաստաբանն է Հանրի-Միլիէ, որ պիտի պարզէ օսմանեան օրէնքը: Հակառակ կողմինդատը պիտի պաշտպանէ փաստաբան Պրիօ:

Եընկի ծրագրին վաւերացումը

Երեսփոխանական ժողովը երէկ ալ շարունակեց վիճաբանութիւնները՝ Եընկի ծրագրին մասին: Առջի օր երկու կարեւոր ճառեր խօսուեցան՝ մէկը Էրիոյի, միւսը ընկերվարական Փօլ-Պոնքուրի կողմէ: Վիճաբանութիւնները արտաքին, դիւանագիտական եւ ելմտական հանգամանք ստացան: Ելմտական նախարար Փօլ Ռէյնօ բացատրութիւններ տուաւ Եընկի ծրագրին զանազան կէտերուն մասին: Երէկ առաւօտ խօսեցան Մարսէլ Քաշէն, ժորժ Պոնէ, Ֆրանքլէն Պույեօն, Լէօն Պլում, Վէնսան Օրիօլ, Կրումպաք եւ ուրիշներ: Ասոնց պատասխանեց վարչապետ Թարտիէօ, որովհետեւ արտաքին Նախարար Պրիան դեռ կը մնայ Լոնտոն, ուր երէկ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հէնտըրսընի հետ:

Եընկի ծրագրին մասին վիճաբանութիւնները պիտի փակուէին երէկ գիշեր եւ վաւերացումը ստոյգ էր:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ պատուիրակութեան անդամները առջի օր ընդունուեցան Անգլիոյ ծոցե ե. Թագաւորին կողմէ, որ երկարօրէն տեսակցեցաւ անոնց հետ:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԹ ՀԱՆՕ դադրեցուց ծոմապահութիւնը: Առողջական վիճակը սկսած է մտատանջութիւն պատճառել: Երէկ դատարանը զբաղեցաւ իր խնդրով:

ՔԱԼԷԻ մէջ աւելի քան 30,000 հոգի աղմկալի ցոյցեր կատարեցին առջի օր՝ բողոքելու համար ֆրանսական ժանեակներու վրայ դրուած ամերիկեան նոր եւ ծանր տուրքերուն դէմ: Ցուցարարները բոլորն ալ ժանեակի գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ էին որոնք գործազրկութեան ենթարկուելու վտանգին մէջ կը գտնուին:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ յայտնի երգահան Վէնսան տ'Էնտիի 80ամեակը տօնուեցաւ առջի օր:

ԷՆԿԻՒՐԻԻ Ազգային ժողովը 18,000 ոսկի քուէարկեց իբրեւ նպաստ Թուրք թերթերուն:

ՃԱՓՈՆԻ մէջ այրեցան 700 տուներ: Եոքահամայի շրջանին մէջ ալ երկրաշարժի բուռն ցնցումներ տեղի ունեցան:

Կանտի առջի օր վերջացուց իր ճամբորդութիւնը Պրոչի շրջանին մէջ: Պոմպէյի շրջանին մէջ տենդոտ պատրաստութիւններ կը տեսնուին քաղաքացիական անհնազանդութեան համար:

Մայքըլ Արլէն կը խօսի

ԻՐ ԴԻՐՔԸ ՕՐՌԻԱՆ ՎԷՃԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Անցեալ կիրակի օրուան տեսակցութեան առթիւ, Պ. Մայքըլ Արլէնէն խնդրած էինք, նաեւ, գրաւորապէս յայտնել իր տեսակէտը, ծանօթ վէճին առթիւ:

Ահաւասիկ իր նամակը, անշուշտ անգլերէն.—

ՓԱՐԻԶ, 25 Մարտ 1930
Յարգելի Պ. խմբագիր «Յառաջ»ի

Անցեալ օր պատիւ ըրիք հրաւիրելու զիս նամակ մը գրել «Յառաջ»ի, պարզելու համար իմ դիրքս այն վէճին մէջ որ վերջերս ծագած է իմ անուանս շուրջ: Շատ մեծ ուշադրութեամբ նկատի առի ձեր հրաւէրը, եւ ակամայ որոշեցի թէ ինծի համար յարմար չէ մտնել այս վէճին մէջ: Այս որոշումին համար հետեւեալ պատճառներն ունիմ.—

1.— Ես պատմուածք պատմող մըն եմ, նորավէպ գրող մը, վիպասան մը, եւ քաղաքական նիւթերու մասին ո՛ր եւ է հեղինակութիւն ոչ ունիմ, ոչ ալ կը յաւակնիմ ունենալ.

2.— Տասնըվեց տարուան գրական կեանքիս մէջ ինծի համար անյեղլի սովորութիւն մը ըրած եմ երբեք չպաշտպանել ինքզինքս անպատասխանատու լրագրողներու յարձակումներուն դէմ: Վերջերս կարգ մը հայերէն թերթերու մէջ ինծի դէմ կատարուած յարձակումները անպատասխանատու են, որովհետեւ անոնք յղացուած են դառն նախապաշարումի եւ կուսակցական քաղաքականութեան ոգիով: Եւ անպատասխանատու են անոր համար, որ հիմնուած են տղայական թիւրիմացութեանը վրայ այն պատմուածքին, որ ծնունդ տուած է այդ վէճին:

3.— Ի սփիւռս աշխարհի այն Հայերը, որոնք պատիւ ըրած են ինծի հետաքրքրուելու իմ գրական ասպարէզովս, պէտք չունին իմանալու թէ ես եմ, թէ միշտ եղած եմ եւ թէ միշտ պիտի ըլլամ՝ ամէն բանէ վեր՝ Հայ: Գիտեմ թէ ինչ որ ըրած եմ այս աշխարհին վրայ, շատ քիչ է, անկարեւոր եւ կարճատեւ: Սակայն տակաւին կը փնտռեմ այն մարդը, ո՛ր եւ է ազգութենէ ուր գիրք կը կարդան, որ կարենայ ամենայն պարկեշտութեամբ ըսել ինծի թէ ինչ որ ըրած եմ, թէեւ աննշան, փոքր չափով մը պատիւ բերած է ըլլայ հայ ժողովուրդին:

4— Հայ ժողովուրդին մեծագոյն ողբերգութիւնը հալածանքը չէ եղած. մեր դժբախտութեանց գլխաւոր պատճառը հարստահարումը, վայրագութիւնն ու ջարդը չեն եղած: Հայաստանի (Խմբ. բնագիրն է՝ Hayastan) գեղեցիկ երկրին աշխարհագրական դիրքն էր որ զայն բաց ու անպաշտպան թողուց Ասիոյ հորդաներուն առջեւ. եւ մէկ Հայէն միւսին դէմ տիրող նախանձն էր որ փութացուց մեր աւերումն ու կործանումը: Հայերը միշտ մեծ գինուորներ եղած են: Ջէյթունի ժայռը մեր ցեղին դիւցազներգութիւնն է: Նախանձը՝ մեր ամօթը:

Պէ՞տք է որ, ես, երիտասարդ գրող, վիպասան, մասնակցիմ այն ցեխարձակումին որ ատենօք կործանեց հին Յունաստանն ու Հայաստանը եւ որ տակաւին քսաներորդ դարուն, մեր ցեղին թոյնն է:

Այս պատճառներով, յարգելի պարոն, կը դժուարանամ գրելու երկար եւ մանրամասն պաշտպանողականը իմ գրութիւններուս: Կ'իմանամ թէ Պ. Զօպանեանն է որ նախաձեռնարկ եղած է յարձակելու իմ խոնարհ անձիս դէմ: Ինծի ըսին թէ Պ. Զօպանեան հօրս տարիքն ունի: Կը բաւականանամ ըսել թէ իմ հայրս այնքան իմաստուն, այնքան արժանաւոր եւ այնքան հպարտ էր, որ ինքն իրեն թոյլ չէր տար յարձակիլ երբ վստահ չէր տեսածին կամ զրպարտել մէկը, զոր հասկնալու ձանձրոյթը յանձն չէր առած նախապէս:

Ձերդ անկեղծօրէն
DIKRAN MICHAEL ARLEN

ԱՆԱԿՐԵՈՆ ԵՒ ԻՐ ՏԱՂԵՐԸ

Կը կարծուի թէ Անակրէոն ապրած է 500 տարի առաջ Քրիստոսէ, եւ ժամանակակից է Սոլոնի, Եզոբոսի, Կիւրոսի, Կրեսոսի եւ Պիսիստրատի:

Պղատոն կ'ըսէ թէ վերոյիշեալ Պիսիստրատի տղան՝ Հիպպարքոս, մեծ համարում ունէր Անակրէոնի հանդէպ, եւ այդ պատճառով ուղարկեց յիսուն ղեկերով նաւ մը բանաստեղծին ծննդավայրը, Յոնիոյ Թէոս քաղաքը, զայն Աթէնք հրաւիրելով:

Բազմաթիւ հակասական տեղեկութիւններ կան իր կեանքի եւ կենցաղի մասին: Յայտնի է որ սիրած է գինին եւ գեռատի մանչերը: Իր երգերուն մէջ յաճախ կը հանդիպինք այդ կարգի բազարձակ պոռթկումներու: Սակայն պէտք է խոստովանիլ, այդ պոռթկումներն ունին անբաղդատելի, աննման շնորհ մը: Նկատողութեան պէտք է առնել այն պարագան նաեւ թէ՝ Անակրէոն յոյն գրողներու ամէնէն հինն է, ապրած ըլլալով Պինտարէսէն եւ Եսքիղէսէն ալ առաջ:

Սակայն, ո՛րքան կենսունակութիւն կայ, եւ ո՛րքան նրբութիւն ու գեղեցկութիւն այդ հաճոյասէր երգիչին մօտ: Կտորներ կան որ Օմար Խայեամի ամենագեղեցիկ էջերը կը յիշեցնեն, երբ կ'երգէ գինին, ու նոյնիսկ դարեր առաջ կը խոստովանի համակերպող փիլիսոփայութեամբ մը թէ՝ քանի որ մեռնիլ կայ, եւ մեռնելէն վերջ այլեւս ոչինչ կայ, ինչո՞ւ ինքզինքը չարչարել:

Անակրէոնէն մեր ձեռքն հասած են բազմաթիւ ցաղեր՝ ձօնուած իր սիրած անձերուն: Թէեւ գրած է գեղօններ եւ եղերերգութիւններ ալ, բայց քանի մը պատառիկներ միայն փրկուած են:

Իր տաղերը կը կրեն յաւիտենականութեան դրոշմը: Անոնք իրապէս հրաշալի են, հակառակ դարերու սրբագրութեան եւ նորութիւններուն:

Ա. Ց.

Ա.

Ի՛նչ կերպ կ'ուզես որ քեզ պատժեմ, շաղփա՛ղփ ծիծեռնիկ, կ'ուզե՞ս որ թեւերդ փրցնեմ, եւ կամ կ'ուզե՞ս որ լեզուդ քաշեմ հանեմ: Ինչո՞ւ այսքան կանուխ եկար երգելու ականջներուս տակ, եւ ինծմէ խլելու Բաթիլը, ցնդեցնելու իմ երազս:

Բ.

Կը սիրեմ ծերունիները լաւ բնաւորութեամբ, եւ գեռատի երիտասարդները որոնք հաճոյք միայն կը փնտռեն:

Երբ որ ծերուկները կը պարեն, անոնք իրապէս տարեց են մազերով միայն, այլ երիտասարդ են հոգիով:

Թրգմ. Ս. Մեղրիկեան

Գ.

Անցեալ օր, Մուսաները ծաղիկներով կապեցին Սէրը եւ զայն պահպանութեան տուին Գեղեցկութեան քով: Հիմա գեղեցիկ Աստղիկը զայն կը փնտռէ ազատելու համար փրկագինով մը:

Բայց հակառակ որ իր շղթաները հանուած են, ան չպիտի հեռանայ: Ներկայիս որ վարժուած է ծառայելու, հոն պիտի մնայ, եւ պիտի նախընտրէ գերութիւնը իր ազատութենէն:

Դ.

Հողը կը խմէ անձրեւը: Ծառերը կը ծծեն հողին հիւթը: Ծովը կը խմէ օդը: Արեւը կ'ըմպէ ծովը: Լուսինը կը խմէ Արեւը (1): Վերջապէս ամէն ինչ կը խմէ, ուրեմն, բարեկամնե՛րս, ինչո՞ւ չէք ուզեր որ ես ալ խմեմ:

Թրգմ. Ա. Հէրեան

Ե.

Կէս գիշերն անց էր, երբ բոլոր մարդիկ առօրեայ աշխատանքէ խոնջ, խոր քունի մէջ ընկղմած էին, Սէրը դուռս զարկաւ:

— «Ո՞վ է ան», գոչեցի, «որ կուգայ քունս խանգարել»:— «Բա՛ց», կ'ըսէ, «մի՛ վախնար բնաւ, դուն պիտի տեսնես փոքրիկ տղեկ մը որ թրջած է բոլորովին, եւ որ կորած է գիշերային խաւարին մէջ»:

Անիկա գութս շարժեց: Վառեցի լամբս, բացի, եւ տեսայ իրապէս տղեկ մը որ ունէր աղեղ մը, թեւեր եւ պատեան մը նետերու:

Տեղ տուի կրակին մօտ, տաքցուցի ձեռնիկներն իմիններուս մէջ, եւ սրբեցի իր վարսերը:

Ան հազիւ թէ տաքցեր էր, ոտքի ելաւ. «օ՛ն, տեսնե՛նք», ըսաւ ինծի, «արդեօք անձրեւը աւրե՞ց աղեղիս լարը»:

Պրկեց նոյն ատեն եւ վիրաւորեց սիրտս մէջտեղէն: Անկէ յետոյ սկսաւ ցատքել քրքջալով իր բոլոր ուժովը, եւ ըսաւ ինծի.

«Իմ հիւրընկալս, ուրախացի՛ր ինծի հետ, աղեղս աւրուած չէ բնաւ, բայց քու սիրտդ վիրաւոր է»:

Զ.

Կիները ինծի կ'ըսեն. «Իմ խեղճ Անակրէոնս, դուն ծերացեր ես, հայելի մ'ը ա՛ռ, նայէ՛ թէ ի՛նչպէս մազերդ թափեր են, թէ ի՛նչպէս գլուխդ առջի մասը ճաղատ է»:

Բայց ես չեմ գիտեր թէ՝ մազեր ունի՞մ կամ ոչ, սակայն լաւ գիտեմ թէ՝ ծերունի մը պէտք է աւելի շատ զուարճանար, ըլլալով մահուան ամէնէն մօտիկ:

Է.

Դուն կ'երգես Թեբէսի պատերազմները, ուրիշ մը կ'երգէ Փռիւգիացիներու կռիւները, եւ ես միշտ կ'երգեմ դրաւումները որ կատարուած են իմ վրայ:

Ո՛չ ձիաւոր եւ ո՛չ հետեւակ զօրքերն ինծի յաղթեցին, ո՛չ ալ ծովային բանակ մը, այլ ուրիշ տեսակ բանակ մը, որ իր աչքերէն շարունակապէս կը պարպէ իմ վրաս:

Ը.

Երբ կ'ըմպեմ ընտիր գինի, բոլոր ցաւերս կը հանդարտին: Ի՛նչ փոյթս են հոգերն ու հառաչները, ի՛նչզործ ունիմ խնամք տանելու:

Հարկ է որ, հակառակ իմ կամքիս, մեռնիմ, ուրեմն ինչո՞ւ ինքզինքս այնքան չարչարեմ այս կեանքին մէջ:

Լաւ է որ անցունենք մեր ժամանակը խմելով Բագոսի աքանչելի հեղուկը, որովհետեւ երբ մենք կը խմենք, ամէնէն մեծ վիշտերը անհետ կ'ըլլան:

Թ.

Բագոսն հազիւ մտած գըլխուս մէջ, բոլոր ցաւերս կ'ամոքին, եւ կ'երեւակայեմ ունենալ Կրեսոսի բոլոր գանձերը, եւ կ'ուզեմ երգել միայն:

Փռուած գետինը եւ ծաղիկներով պսակուած, կ'արհամարհեմ ինչ որ Տիեզերքի վրայ կրնայ գտնուիլ: Թող պատերազմ ընէ ո՛վ որ կը կամի, ես կ'ուզեմ իմ ժամանակս անցնել խմելով:

«Է՛», մատռուակ, տո՛ւր ինծի բաժակը, որովհետեւ նախընտրելի է որ զիս տեսնեն գինով՝ գետինը փռուած, քան թէ մեռած»:

Ժ.

Ես տարեց եմ, սակայն կը խմեմ աւելի քան երիտասարդները: Եւ երբ որ հարկ է պարել, ես՝ փոխան գաւազանի մը՝ փարչ մը կ'առնեմ, որովհետեւ ի՛նչ ընեմ գաւազանը ինքզինքս պահելու համար: Անոնք որ կ'ուզեն կռուիլ, թող կռուին, ես ժամերս խմելով կ'ուզեմ անցընել:

Մատռուա՛կ, բե՛ր բաժակը, տուր ինծի այդ աքանչելի գինիէն: Ես տարիքս առեր եմ իրապէս, բայց ամէնէն լաւ կը պարեմ եւ կը նմանիմ Սիլենոս բարի պապիկին:

ԺԱ.

Ճարտար արհեստաւոր, ինծի համար շինէ՛ բաժակ մը այնքան ախորժելի որքան կարելի է: Հոն ներկայացուր նախ գարունը՝ վարդերով պսակուած, բայց հոն փորագրէ ցնծատօններ որոնք ինծի այնքան հաճելի են:

Զգոյշ եղիր հոն գծելէ օտար արարողութիւններ պատարագներու: Մի՛ դներ ո՛չ մէկ եղեռնի պատմութիւն, այլ Արամազդի որդին Բագոսը, Բագոս մարդերուն իր խորհուրդներն աւանդած ատեն, կամ Աստղիկը պար բռնած հարսնիքի ասատուածներուն հետ:

Հոն շուքի մէջ ներկայացուր որթենի մը չափազանցօրէն տերեւախիտ եւ խաղողներով բեռնաբարձ Սէրեր առանց զէնքերու, եւ Շնորհներ իրենց զուարթութեամբ: Մի՛ մոռնար աւելցնել գեղանի գեռատի մանչեր, այլ եթէ ոչ ուզէիր հոն գծել Ապոլոն ինքն իսկ խաղի ելած:

ԺԲ.

Սիրելի ծիծեռնակ, ամէն տարի դուն կը վերադառնաս Գարնան, եւ բոյնդ կը շինես: Ձմեռն անհետ կ'ըլլաս, եւ կ'երթաս Մեմփիս, կամ Եթովպիա:

Սակայն սէրը յաւիտենապէս բոյն կը դնէ սրտիս մէջ, եւ միշտ հոն ձագեր կան: Ոմանք հազիւ կը սկսին փետուրներ ունենալ եւ ուրիշներ կճեպի մէջ են:

Կան որ կիսաբաց են, եւ կը լսուի անդադար ձայնիկն անոնց որոնք կճեպը կը ծակեն իրենց կտուցով: Տարեցները կը կերակրեն դեռատիները, որոնք յետոյ կը մեծնան, թուխսի կուգան եւ ձագուկներ կը հասցնեն:

Ես ի՞նչ ընեմ: Չի կարելի չէ որ սիրտ մը կարենայ տեղ գըտնել այսքան խոշոր խումբի մը Սէրերու:

Թրգմ. ԱՐՏ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(1) Հիները կը կարծէին թէ Լուսինը Արեւէն կը խմէր իր լոյսը:

ԱՅՍ ՔԱՆԻ՞ԵՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ

Մարտ 6ի բանուորական ցոյցերուն առթիւ, Երեւանի մէջ եւս բոլոր գործարաններու բանուորներն ալ հաւաքուած եւ բողոքած են... օդին դէմ, սպառնալից բանաձեւերով: Նոյն ատեն, «Խորհրդային Հայաստան» (9 Մարտ) կ'ըսէ թէ կաշեգործութեան եւ մետաղագործութեան մէջ աշխատող բոլոր բանուորները որոշեցին իրենց մէկ օրավարձը յատկացնել դրամատիրութեան երկիրներու գործազուրկներուն:

Այս քանի՞երորդ անգամն է, որ հայ բանուորները կը հրաւիրուին իրենց բերնի հացէն կտրել եւ դրամ ղրկել Չինաստանի կամ Եւրոպայի գործազուրկներուն, (բայց երբեք Անատոլուէն վտարուած հայ բեկորներուն):

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ

Երեւանի Թուրք կիներու ակումբին մէջ, Մարտ 8ին, «Քըզըլ Շաֆաք»ի խմբագիր Վէլիբէկով բանախօսութիւն մը թուրք կիներու քօղին դէմ: Բանախօսութիւնը խանդավառեց Թուրք կիները, եւ 20 մանկամարդ կիներ, նոյնպէս յիսուննոց Թրքուհիներ, բեմ բարձրացան եւ պատռեցին քօղերը:

Նոյն շաբթուան մէջ 190 կիներ եւս նետեցին իրենց քօղերը:

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԿՈՉՆԱԿՆԵՐ

Ի՜նչ ձայն է այս որ շիտակ դէպի հոգիս կը դիմէ,
Կոյսի երգէ՞ն ալ թովիչ եւ շըշունչէ՞ն զեփիւռին.
Նըւա՛գ, որուն սարսուռներն աղօթքի թովքը ունին,
Որ կը մեծնայ մարմնոյն մէջ եւ ամէն ինչ կը յուզէ:

Դաշնակութի՛ւն երկնային, լոկ աստղերէն ծանչցըւած,
Որ կը թրթռայ յարաժամ շուրթին վըրայ բընութեան.
Հըպարտ ծառերը անգամ ամէնը մէկ կը դողան
Երբ մեղմօրէն կը նետուի իրենց սրտին մէջ յայնցած:

Դեռ հնչեցէ՛ք քաղցըօրէն, կոյս կոչնակնե՛ր գիւղական,
Երբ լըռութիւնը կ'իջնէ սեւ թեւերով անսահման.
Երբ նէ գուցէ ընդերկար վերադարձիս կը սպասէ...

Օրօրեցէ՛ք դուք նէրա քնքուշ հոգին տարուբեր,
Որուն խորքին մէջ բիւրեղ աչքիս արցունքն եմ մոռցեր,
Ուրկէ ես սէ՛ր կ'ըմպէի, ծորած անբիծ աստղերէ:

Վենետիկ

ՎԻՔԷՆ ՍՐԱ[illegible]

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՐԴԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

ԼՈՒՆՑ (Լեւ Նատանովիչ).— Ծնած է 1901ին, մեռած 1924ին: Գրականութեան համալսարանը աւարտած, ուսուցիչ գրականութեան հիմնադիրներէն մէկը Սերապիոն Եղբայրներ գրական խումբին: Հրաշալի նկարագիր, բարեկամներու լաւագոյնը: Մեծ ազդեցութիւն մը ունեցաւ պետրոգրադի երիտասարդ գրողներուն վրայ: Կատաղի հակառակորդ գաւառապաշտ շարժման: Կը հաւատար թէ արեւմտեան հեղինակներու ստեղծագործելու եղանակը կիրարկելով ռուսական կեանքէ նիւթերու վրայ, կարելի պիտի ըլլայ ստեղծել նոր արձակ մը: Կանուխ մեռաւ, եւ չկրցաւ արգիլել իր բարեկամներուն անօգուտ թափառումները: Լունց մեծատաղանդ թատերագիր մըն էր: Իր մէկ կատակերգութիւնը, Օրէնքէ դուրս, խաղացին Ռուսիոյ, Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Թշնամի հոգեբանական վերլուծումներուն, Լունց յօրինեց յուզառատ եւ զգածական տեսարաններ, ուժգնութեամբ եւ շարժումով թաթաւուն, այնքան հետաքրքրական եւ նոր իր յղացումով, որքան ներկայացումով: Լունցի գործը չպիտի մոռցուի երբեք, եւ ոչ ալ ինք, որքան ատեն կ'ապրին անոնք, որ ճանչցան զինք եւ սիրեցին:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Օրէնքէ դուրս, Պորնցի Պէրթրան, Ճշմարտութեան քաղաքը (1921 — 1924):

Զոշչէնկօ (Միխայիլ Միխայլովիչ).— Ծնած է 1895ին: Կամաւոր ընդհ. պատերազմին ընթացքին: Վիրաւոր: Կամաւոր քաղաքացիական կռիւներուն ընթացքին: Հարիւրապետ: Թունաւոր կազերու զոհ, սիրտի տկարութեան ենթարկուած: Ցաւօք այն բայց պէրասէր: Միակն է ռուս նոր գրողներուն մէջ, իր համեստութեամբ: Ցեղափոխական եւ գիւղացնական եռեւեփէ մը յետոյ կը պահէ օգտակար պաշարիւն մը: Մելամաղձոտ մարդ մըն է, որ կը զբօսնու դառնութեամբ: Պժգանք կը զգայ «գրականութենէն» եւ պերճախօսութենէն: Իր նախադասութիւնները կարճ են իր բառարանը՝ պարզ: Զինք կը շահագրգռէ միայն յետպատերազմեան օրուան կեանքը: Կը նկարէ փոքր խանութպանները, աննշան պաշտօնեաները, հին հարուստները եւ նոր քաղքենիները, զորս կը հեգնէ մեղմութեամբ: Որովհետեւ վստահ չէ թէ օր մը մարդկային կատակերգութիւնը չի կրնար ողբերգութեան փոխակերպուիլ: Ցստակ չէ իր հեգնութեան սահմանագիծը: Ի՛նչպէս հասկնալ թէ մահ մը ծիծաղելի է թէ ողբալի: Զոշչէնկօ անգիտակ է այդ հարցին: Անիկա մէկ մտածում ունի,— միայն տաղանդը:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Պ. Սինէբրուխով

...տը Նազար Իլիչի [illegible] (1922), Երգիծական մուածքներ (1923), Ազնու[illegible] (1924), ինչ որ կ'երգեր [illegible] (1925):

ՏՐԻՈԼԷ (Էլզա Եուրիէ[illegible] Գրող մը, որ շատ տարբեր[illegible] գրչի ընկերներէն: Հարիւ[illegible] րիւր համեմատութեամբ[illegible] իմաստուն, հեռատես, [illegible] յիշողութեամբ օժտուած[illegible] կան ոճի մը տէր: Անհ[illegible] բարձր բոլոր այն կիներէ[illegible] կը կապկեն այր գրողներ[illegible] լէ ոչ ոքի կը հետեւի: Սո[illegible] դիտելու համար, ականջ[illegible] լու համար, եւ ամէնէն [illegible] ղունգները՝ ճանկռտելու [illegible] Չի ձանձրացներ ընթերցող[illegible] կուտայ քնարերգական եւ [illegible] զանգական էջեր (ռուսակա[illegible] տագրութիւն): Իր վէպերը [illegible] ալ ծանր, թեթեւ են նոյն[illegible]

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Թաhիտի[illegible] (1925), Անտառի ելակներ [illegible] Սքօղանք (1928):

ՆԻԿԻՑԻՆ (Նիկոլայ [illegible] յեվիչ).— Ծնած է 1897[illegible] դամ Սերապիոն Եղբայրներ[illegible] բին, որուն «արեւելեան» [illegible] ուածը կը կազմէ Վսեվոլոդ[illegible] ընդդէմ Լունցի եւ Կավերի[illegible] րոնք կ'ուսումնասիրեն արե[illegible] հեղինակները եւ անոնց [illegible] քը: Նիկիտին կը հետա[illegible] առաւելապէս ոճի հարցեր[illegible] ազդեցութիւն մը կրած [illegible] միատինէն: Երկար ատե[illegible] հար մթութեան եւ [illegible] թեան, թերեւս անոր համա[illegible] կրնար պարզ գրել: Այսօր [illegible] կը գրէ արդէն, եւ ունի [illegible] արհեստ մը, որ զինք [illegible] պահէ անօգուտ գեղգեղա[illegible] եւ կը քալէ աւելի ուղիղ[illegible] առաջ:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Ռուսական շերնէրը (1923), Լայն [illegible] (1925), Կիրիկ Ռուդենկոյի [illegible] (1928), Պանքուրլէյի գեր[illegible] (1925):

ՎԷՍԻՈԼԻ (Արտիոմ, բո[illegible] նունով Նիկոլայ Կոչկուր[illegible] Ծնած է 1898ին: Պրոլետար[illegible] գրողներուն մէջ ամէնէն օժտ[illegible] է: Մինչեւ այժմ նուիրուա[illegible] գրելու Յեղափոխութեան [illegible] գիւղական Ռուսիան: Ինչպէս[illegible] տերը, Վէսիոլի եւս կը կարծ[illegible] Ռուսիան ամբողջութիւն է, ուստի աւելորդ է բաժա[illegible] ժան նկարագրել զայն եւ [illegible] րամասնել: Իր հերոսները, [illegible] հարթաքանդակի մը դէմք[illegible] միայն կիսովին կը բաժնու[illegible] րենց հասարակած գետնէն: [illegible] սիոլի կոշտ է եւ ուժեղ: [illegible] բան կը պարզացնէ, առանց [illegible] բանութիւն փորձելու, նկար[illegible] ները կուտայ իրենց մէկ [illegible] վը, եւ հոգիները կը տաշէ [illegible] ատաղձէն, սեւով եւ ճերմա[illegible] Իր կտրատուն ոճին մէջ կ[illegible] առնական եւ երիտասարդ [illegible] նութիւն մը, որ կը հմայէ, [illegible] կայն ի վերջոյ կը յոգնեցնէ:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Կրակէ գ[illegible]

ՎԻՐԳԻԼԻՈՍԻ ՇԱԲԱԹՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Վիրգիլիոսի շաբաթ հռչակ-...ւած էր անցեալ շաբթու։ Եւ ...աշխարհի երկիրներ հանդէս-...թիւններ սարքեցին տօնելու համար ...մարդկային այս դասական բանաստեղծին երկհազարամեայ յիշատակը։

Ֆրանսայի մէջ, Սորպոն հանդէս մը տուաւ, ուր խօսեցան ծերակուտականներ եւ գրագէտներ։ Բոլոր վարժարաններուն մէջ մասնաւոր դասեր տրուեցան Վիրգիլիոսի մասին, որ խաղաղութեան բարիքները եւ դաշտերու բանաստեղծութիւնը երգեց։

Հանդէսները աւելի շքեղ էին Իտալիոյ մէջ։ Մասնաւորաբար Նափոլիի մէջ, ուր մեռաւ Վիրգիլիոս։

Ներկայ տարիներուն, հողագործութիւնը եւ խաղաղութիւնը ամենամեծ հոգերն են բոլոր երկիրներու ժողովրդոց։ Ահա թէ ինչո՛ւ ամէն կողմ տօնեցին Վիրգիլիոսը, որ կը խորհրդանշէ սէրը բնութեան եւ խաղաղութեան։

Վիրգիլիոս ծնած է 70 թուականներուն, նախ քան Քրիստոս, Մանտուի մէկ փոքրիկ գիւղին մէջ, Անդէս, որ ծանօթ է այժմ Փիէթոլա անունով։

Հայրը մեղուապահ էր և աղքատ։ Երրորդ զաւակն էր Վիրգիլիոսը, որ տկար էր կազմով եւ հիւծուած։ Ուսումը առաւ Մանտուի, յետոյ Միլանոյի մէջ, ուրկէ անցաւ Հռոմ։ Վեհերոտ տղայ մըն էր, այնպէս որ չյաջողեցաւ հռետոր դառնալ՝ օրուան դէմքերուն նման։ Մասնաւոր սէր մը ունէր բանաստեղծութեան եւ փիլիսոփայութեան։

Իր գործերն են Հովուականք (հայերէնի թարգմանեց Հ. Ե. Հիւրմիւզ), Մշակականք (թարգմանեց Հ. Ա. Բագրատունի, որ այս գործով ներկայացուց իր հայկական չափը), Ենէական (թարգմանեց Հ. Ե. Հիւրմիւզ, յանգաւոր եւ անյանգ)։

Վիրգիլիոսի հայերէն թարգմանութիւնները կրնան մրցիլ բոլոր օտար թարգմանութիւններու հետ, եւ կուգան առաջին կարգի վրայ, ինչպէս Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութիւնը՝ ուրիշ թարգմանութիւններու վրայ։

Վիրգիլիոսի գործերը արժէք կը ստանան ոչ միայն իբրեւ մարդկայնական զգացումներու պահարան, բնութեան ու գիւղատնտեսութեան սիրոյ երգարան, այլ նաեւ իբրեւ գեղեցիկ օրինակ մը դասական գրականութեան։

(1924), Հայրենի երկիր (1926), եւայլն։

ԶԱՄԻԱՏԻՆ (Եվգէնի Իվանո-...վիչ) — Ծնած է 1884ին։ Աշակերտ Պետրոգրադի Բազմարհեստական վարժարանին, ուր այժմ դասախօս Նաւային շինութեանց։ Անգլիոյ մէջ շինած է սառցաբեկ նաւեր։ 1916ին հրատարակեց «Գաւառային պատմութիւններ»ը, ուր կը հետեւի Ռէմիզովի։ Շուտով կը ձերբազատուի ուրիշին ազդեցութիւններէն եւ կը ...նէ նոր եւ ինքնատիպ ոճ մը։ Զամիատին Ռուսիոյ նոր գրողներուն մէջ մէկն է անոնցմէ, որոնք արեւմտեան արուեստի ձգտումներ ունին։ Անգլիոյ մէջ բնակութիւնը օգտակար եղաւ ոչ միայն իբրեւ ճարտարագէտ, այլ նաեւ գրող։ Բառի վարպետ մըն է, եւ իր գործերը յօրինուած են ճիշդ ինչպէս իր սառցաբեկ նաւերը։ «Կղզեբնակները» կը նշանակեն իր ինքնատպութեան սկիզբը։ Զամիատին կը գործածէ փոխաբերական ոճ մը, ուր հոգեբանական վերլուծումները շատ քիչ կը ներշնչուին, ընդհակառակն անոնք փոխարինուած են կէտերով կամ գիծերով։ Ոչ մէկ յուզում իր գործին մէջ։ Դուք կարծես նստած էք սեղանի մը առջեւ, որ հիանալի է, բայց ոչ մէկ կերակուր կայ ձեր առջեւը։ Ատկէ Զամիատինի գիրքերուն յարաբերական անյաջողութիւնը ժողովուրդին մէջ։ Ատկէ նաեւ այն մեծ օգտակարութիւնը, որ կը ներկայացնէ գրողներուն համար։ Զամիատին բաց կը ձգէ իր արհեստին թելերը։ Ընթերցողը միայն ...ստական հաճոյք մը կը զգայ։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Գաւառային պատմութիւններ (1916), Մենք (1921—1922), Կղզեբնակները (1922), եւայլն։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԹՈՒՐՔ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ցառերու փոփոխութիւնը անշուշտ պիտի ազդէր նաեւ թուրք գրականութեան վրայ։ Ինչպէս ժողովուրդը, որ հիմա նուազ կը կարդայ օրաթերթերը, պերճացնելով «կեավուր» գիրերէն, գրողները եւս գոյց կուտան տեսակ մը ընկրկում։ Այսպէս թուրք գրական պարբերաթերթերը երբեք չեն կրնար արժեցնել իրենց կոչումը։ Հասարակ ու տափակ յօդուածներ, որոնց կարգին աղջիկի եւ խաղերու առատ պատկերներ։ Չերքի տակ ունինք թրքական քանի մը գրական պարբերականներ, «Հայաթ», «Ուլյանըշ», «Մուհիթ»։ Առաջին պարբերականին յունուարի թիւին մէջ յօդուածագիր մը կը խօսի գերապայծառ Գէորգ Թէրզիպաշեանի ուսումնասիրութեան մասին, «Ֆուզուլի», երկու հատոր, որ վերջերս լոյս տեսաւ հայերէն լեզուով։ Թուրք յօդուածագիրը գնահատելով կը խօսի Թէրզիպաշեանի մասին, եւ կը պարմանայ, որ Հայ մը խորապէս ճանչցեր է թուրք բանաստեղծի մը հոգին։ Թէրզիպաշեանի գիրքը պիտի թարգմանուի թուրքերէնի։ «Մուհիթ»ի փետրուարի թիւին մէջ ուսումնասիրութիւններ կան Պէթհովէնի եւ Տոսթոյեւսքիի մասին։ Եւ յօդուած մը, թէ ի՞նչպէս սկսաւ թատերական շարժումը Թուրքիոյ մէջ։ Այնտեղ յօդուածագիրը կը խոստովանի, թէ Հայերը եղած են Թուրքիոյ առաջին գերասանները եւ թատերագիրները։ «1820 թուականներուն, Հայ հարուստներէն Տիւզեան ընտանիքին, Գուրուչէշմէի ծովահայեաց ապարանքին մէջ, Եւրոպայէն վերադարձած Հայ երիտասարդներու կողմէ թատերական փորձեր կատարուած են»։ Նոյնպէս «1856 թուականներուն Հայ երիտասարդները հայկական վարժարաններու մէջ հայերէն լեզուով թատերական խաղեր ներկայացուցին։ Այսպէս սկսաւ տեղական թատերագրական շարժումը։ Դարձեալ 1856ին Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան խումբ մը կազմեց եւ ֆրանսերէնէ թարգմանուած կտորներ խաղաց տուներու եւ դպրոցներու մէջ։ 1857ին Արմենակ Հայկունի երիտասարդ մըն ալ իր կարգին խումբ մը կազմելու աշխատեցաւ բայց չյաջողեցաւ»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գիւղատնտեսութեան համայնացումը թշնամութիւն արթնցուց գիւղացիներուն եւ Երեւանի կառավարութեան միջեւ։ Այդ թշնամութիւնը հասաւ մինչեւ ոճրագործութիւն։ Երեւանի նոր գրողներն իսկ արդէն սկսան պատմել այդ ոճիրները... արուեստով։ Այսպէս «Գրական Դիրքերում» պարբերականին մէջ (յունուար) Ս. Շահբազ կուտայ պատմուածք մը, «Մարօն», նկարագրելով թէ ի՛նչպէս Մարոյին հայրը սպաննել կուտայ «կոլխոզ»ին (հաւաքական տնտեսութիւն) նախագահը եւ կրակ կը ձգէ «կոլխոզ»ին ցորենի դէզերուն վրայ։ Մարօ, երկար վարանումներէ յետոյ, ոճիրին գործադրութենէն վերջը, կը մատնէ իր հայրը գիւղային խորհուրդի նախագահին, որուն սիրահարուած էր։ Պատմուածքը տափակ է, եւ արուեստի որեւէ գեղեցիկ գիծ չունի։

Ա՞ՋՔ ԹԷ ԱԿԱՆՋ

Քրմիկ, ոտանաւորի մասին խօսելով, մեր թերթին մէջ կը գրէր թէ աչքն է, որ կը տիրապետէ հիմա, իբրեւ արուեստի ամենէն սուր զգայարանք։

La Parole Libreի մէջ (23 մարտ), Ժագ Տիսոր կը պաշտպանէ հակառակ տեսակէտը։

Զգայարանքներու պայքար մը կայ ներկայիս։ Եւ արուեստագէտները իրենց նախասիրութիւններուն համաձայն՝ պաշտպան կը կանգնին այս կամ այն զգայարանքին։ Տիսոր կը յայտարարէ թէ «ականջը շուտով պիտի տիրապետէ աշխարհի, շնորհիւ անթելին»։ Արդարեւ անթելը կը յառաջդիմէ։ Միացեալ Նահանգներու մէջ 11 միլիոն անթելի ընկալուչ կայաններ կան, Գերմանիոյ մէջ՝ 3 միլիոն, Անգլիոյ մէջ՝ նոյնքան, Ֆրանսայի մէջ՝ կէս միլիոն։ Եւ ձայները կը ճամբորդեն երկիրէ երկիր։ Նուագահանդէս, թատրոն (այդ մասին գալ կիրակի պիտի ներկայացնենք Թրիսթան Պէռնարի փորձերը), դասախօսութիւն, խօսակցութիւն, փողոցներու աղմուկը կարելի է փոխադրել ամէն կողմ։ Խօսուն շարժանկարները յառաջդիմութեան մէջ են։

Ուրեմն ականջը նորէն հրապարակ կուգայ։

Մարզուած առաջին զգայարանքն էր աչքը։ Եւ այդ՝ նախամարդուն որսորդի եւ նաւարկողի կեանքէն ի վեր։ Այս պատճառաւ, տեսողական յիշողութիւնը չափազանց սուր է մարդոց մէջ (80 առ հարիւր համեմատութեամբ), իսկ լսողական յիշողութիւնը տկար (20 առ հարիւր)։ Լեզուներն իսկ կը հաստատեն աչքին գերիշխանութիւնը պատկերներու ճոխութեամբ, գունաւոր ածականներու բազմութեամբ։ Պէտք է ըսել, որ քիթը արհամարհելի զգայարանք մը չէ։ Քարանձաւներու բնակութեան օրերուն, մարդիկ կը գործածէին միայն հոտառական զգայարանքը, ինչպէս այսօր բանտարկեալները՝ իրենց ականջը։ կենդանիները՝ ձեզ վկայ։

Այսօր ականջները անթել կայաններ են, դուք ձեր սենեակին մէջ բանտարկուած՝ կը լսէք ձայներ, որ տարօրինակ զգայութիւններ կը շնորհեն ձեզի։

Բայց հեռանկարչութի՞նը։ Արդարեւ անթելը կը փոխադրէ նաեւ նկարներ։ Եւ վաղը կարելի պիտի ըլլայ, Եւրոպայի մէկ անկիւնը, սենեակի մը մէջ նստած՝ դիտել Նիւ-Եորքի մէկ թատրոնին տեսարանը։

Այո՛, զգայարանքները մըրցումի ելած են հիմա։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Մարտ 9ի թիւով, «Յառաջ»ի մէջ հրատարակեցինք 5 տուն ոտանաւոր, որոնք կը պատկանին 5 հայ բանաստեղծներու։ Պէտք է գտնալ թէ ո՞ր տունը ո՞ր բանաստեղծինն է, ո՞ր ոտանաւորէն փրցուած է, ո՞ր գրքէն առնուած է։

Այն ընթերցողը, որ 5 տուներն ալ պիտի կրնայ ճշդել, պիտի ստանայ վեցամսեայ «Յառաջ»։ Եթէ երկու հոգի միանգամայն յաջողին, միայն առաջինը պիտի ստանայ առաջին մրցանակը, երկրորդը՝ երկրորդ մրցանակը։ Այն ընթերցողը, որ միայն 4 տուները պիտի կրնայ ճշդել, պիտի ստանայ եռամսեայ «Յառաջ»։ Եթէ երկու հոգի միանգամայն յաջողին, միայն առաջինը պիտի ստանայ երկրորդ մրցանակը, եւ երկրորդը՝ երկրորդ մրցանակը։ Այն, որ միայն 3 տուները պիտի կրնայ ճշդել, պիտի ստանայ մէկ տարեկան «Երկունք»։

Եթէ երկու հոգի միանգամայն յաջողին, միայն առաջինը պիտի ստանայ երրորդ մրցանակը։ Միւսները եւ անոնք, որ պիտի յաջողին ճանչնալ միայն մէկ կամ երկու տուները, պիտի յիշատակուին «Յառաջ»ի մէջ, առանց մրցանակի արժանանալու։

Արդէն ստացած ենք քանի մը պատասխաններ, որոնք կը ճշդեն միայն մէկ տունը։

Մրցումին արդիւնքը պիտի յայտարարենք 27 Ապրիլին, կիրակի օր։

Յաջորդ կիրակի ուրիշ նոր մրցում մըն ալ։

ԿԻՒՍԹԱՎ ՄԷՅՐԻԷ

Այսօր՝ կիրակի՝ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կը կատարուի ի յիշատակ Կիւսթավ Մէյրիէի, որ 1895ին Տիգրանակերտի ֆրանսական հիւպատոս էր եւ որ Վիլ տ'Ավրէյի մէջ մեռաւ անցեալ յունուար 30ին՝ 78 տարեկան հասակին։ Հանգուցեալը հայկական ջարդերուն ատեն ամբողջ տասը օր հիւպատոսարանի դուռները բաց ձգած էր քրիստոնեաներուն առջեւ, որոնք հոն կ'ապաստանէին։ Ասկէ զատ փախստականներուն աջակցած է նիւթապէս ու բարոյապէս։ Իր անձը վտանգի ենթարկելով, մեծ ջանք թափած է կարգը վերահաստատելու համար, այցելած է Հայոց Առաջնորդարանը եւ քաջալերական խօսքեր ըրած։ Այն ատենի Պոլսոյ պատրիարքը Մատթէոս արքեպիսկոպոս Իզմիրլեան ֆրանսական գեսպան Փօլ Քամպոնի ուղղած է շնորհակալութեան նամակ մը, արտայայտելու համար Տիգրանակերտի Հայերուն երախտագիտութիւնը հիւպատոս Գ. Մէյրիէի։

1896ի գարնան, երբ ճամբաները բացուեցան, 300 Հայեր ուզեցին արտասահման մեկնիլ։ Հիւպատոսին կինը, չորս զաւակներով — մէկը կաթնկեր — գլուխն անցաւ կարաւանին եւ 15 օրուան տաժանելի ճամբորդութենէ մը վերջ — որու ընթացքին գերագոյն կոհաբերութեան ոգի ցոյց տուաւ — հասաւ Իսքէնտէրուն, ուսկից նաւ դրաւ փախստականները։ Վերջին նստողն ինք եղաւ։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Տօքթ. Իզմիրլեան (Փարիզ) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Կէրլայի (Ռումանիա) գրադարանին։

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ԴԱՏ

Վերջերս Լիոնի մէջ տեղի ունեցաւ դատ մը, որ կը շահագրգռէ բոլոր օտարականները Ֆրանսայի մէջ ամէն կողմ։

Բացի դաշնակիցներէն եւ օտար կամաւորներէն, օտարականները իրաւունք չունին պահանջելու իրենց վարձակալի պայմանագրութեան երկարաձգումը։ Հակառակ այս օրէնքին, կան կարգ մը նախարարական որոշումներ, որոնք դիւրութիւններ կուտան օտարականներուն։

Սպանիացի մը հիմնուելով այդ վերջին որոշումներուն վրայ, իր վարձատէրէն կը պահանջէր վերանորոգել պայմանագրութիւնը նախկին գինով, կռթնած այն պատճառաբանութեան վրայ թէ ամուսնացած է ֆրանսուհիի մը հետ եւ ունի զաւակ մը, ֆրանսացի ծնած։

Վարձատէրերու ընկերութիւնը կը պնդէր թէ միայն դատարանը իրաւունք ունի իր հաւկըցած ձեւով մեկնաբանելու դիւանագիտական պայմանագրութիւնները։ Միւս կողմէ Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ մէջ այդպիսի պայմանագրութիւններ չկան, հետեւաբար սպանիացի մը չի կրնար ունենալ Ֆրանսայի մէջ որոշ իրաւունքներ, երբ դեռ ֆրանսացի մը չունի անոնց նմանը Սպանիոյ մէջ։

Հակառակ այս պատճառաբանութեան, դատարանը իրաւունք տուաւ Սպանիացիին՝ վերանորոգելու իր պայմանագրութիւնը, պարզ այն պատճառաւ՝ որ ֆրանսացի ծնած զաւակ մը ունէր։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

...ներս Առաջնորդարանի դուռը ...սած՝ կը նկատէ, որ հոն կ'եր...ն մութեսարիֆն ու զօրքի ...րամանատարը, ուստի առանց ...տուելու կը վերադառնայ իր ...ղը։ Երբ մութեսարիֆն ու ...րքի հրամանատարը կը հե...ռնան Առաջնորդարանէն՝ Ապ...ն, 2 ատրճանակ վրան կա...ւ, կ'երթայ հոն (Առաջնոր...րան)։ Նա հոդ կը գտնէ քա...քի հարուստները, հոգաբար...ները ու Բաղ. ժողովի ան...մները, որոնք թէյի գաւաթով ...կը խմեն եղեր, որպէսզի ե...սպաննուեն՝ ոչինչ չզգան։ ...րոյի երեւալը ոգեւորութիւն ...ներշնչէ Վարդան վարդապե...ն եւ ուրիշ երկու ծանօթ ...րդու։

∴

Բաղէշի կատորածէն օր մը վերջը Սերոբը 12 ընկերներով եկաւ Սոխորդ*) գիւղը։ Հոն կը գտնուէր 24 չախմախլը եւ տըղայոց ձեռքն ալ 12 կանոնաւոր զէնք։ Զուրուխայ կողմը գտնուած աշիրը գացած էր Սոխորդ՝ թալանը վերցնելու։ Սեբոբը դուրս եկաւ իր ընկերներով եւ այդ 24 չախմախլըներով, կռուեց ու թոյլ չտուեց, որ թալանը տանեն։ Քիւրդերու թիւը կ'ըլլար մօտաւորապէս 300 հոգի, բայց այնքան էլ կռուող ցեղ չէին։

Կռուի միջոցին Դաղխատանցի Սուլթանբէկ ըսուած չէրքէզ հաբիւրապետը գացած է Սոխորդ։ Սերոբը կը նկատէ նրա եւ զօրքի գալը, պահել կուտայ կանոնաւոր զէնքերը եւ չախմախլըաւորներու կը հրամայէ շարունակել կռիւը։ Սուլթանբէկը կը տեսնէ, որ միայն այդ 24 հոգին են, որ կը պաշտպանեն իրենց չախմախլըներով գիւղը, քրդերաց կը բռնէ մի քանի գլխաւորներ եւ հայերաց ալ մի քանի չախմախլըաւոր եւ կը բերէ Սոխորդ՝ քննութիւն կատարելու։

«Իշի գլուխ քրդե՛ր,— կ'ըսէ, — դուք մօտաւորապէս 300 հոգի, իսկ սրանք 24 չախմախլը, այսչափ կռուեր էք եւ ոչինչ չէք կրցեր ընել»։

«Վալլա՛հ, աղա՛, էս հովիտի մէջէն մեզ վրայ Աստուծոյ կըրակ կը թափէին. ասոնք մենակ չէին, ասոնց մէջ մաուզէրներով մարդիկ ալ կային»։

«Զէնքերդ կտրեցէ՛ք, Քրդե՛ր, ես եկայ 24 չախմախլը տեսայ. սրանք կը կռուէին ձեր դէմ. կ'ուզէք ինծի՞ խաբել»։

Կը վերցնէ այդ Քիւրդերն ու նրանց հրացանները եւ կը տանի Ախլաթ կը բանտարկէ։ Յետոյ գաղտնի կ'ըսէ Հայերուն.

«Ամէն բան գիտեմ, այնպէս որ խելացի գտնուեցէք»։

Այդ մարդը ինչ հայ գիւղ որ երթար, շատ պարկեշտութեամբ կը պահէր ինքզինքը Հայերու վերաբերմամբ։

Սերոբը, որ մինչ այդ կառավարութեան աչքը չէր զարնուած, իր 11 ընկերները ուղարկեց իրենց գիւղերը, իսկ նրանց զէնքերը առնելով իր քով՝ մնաց գիւղի մէջ բոլորովին ազատ։

Ձմռանամ ըսելու,որ Սերոբը սահմանն անցաւ Աշտ-թաթուլի եւ Խնուսցի վալադ Աւագի հետ։ Սերոբը եկաւ մինչեւ Ախլաթ, Աւագը 3 ընկերներով մընաց Խնուս, իսկ Թաթուլն անցաւ Բասէն։ Սահմանն անցած ժամանակնին մի կէս ժամ զօրքի հետ կռիւ մը ունեցած են, բայց ոչ մի կողմից կորուստ չէ եղած։ Մնացած ժամանակ գնացեր են շատ ապահով։

Նոյն ձմեռը մենք մնացինք Կէլիէկուզան, ուր Օղիկեան Արմենակը Ապրոյի պատուէրով հաց եւ պառկելիք (վերմակ, անկողին) կուտար։ Ինքը՝ Ապրօն մընաց Մուշ՝ տեղական գործերով պարապելու, որաեղից ամբողջ ձմեռը մեզ եւ Սասունցիներու հետ անդադար թղթակցութիւն կ'ըներ։ Այդ ձմեռը մեր կերածը ցամաք հաց էր. շատ հազիւ կերած ենք տաք կերակուր։ Մեզ տրուած ցորեննիս եւ վառելիք փայտը յաճախ մենք մեր շալակնիս կը կրէինք։

96ի Մարտ ամսուն Ապրօն Մուշէն եկաւ Շէնըք։ Նոյն միջոցին էր, որ Մշեցի Ղարախանեան Միսակը նամակի մը պատճառաւ փախստական եղաւ։ Ապրօն Շէնըքէն որոշեց որ երկու ընկերներ՝ Բարսեղ եւ Արշակ, Ղարախանեան Միսակը եւ չորս Սասունցի տղերք երթան Խընուս, փոխադրեն այնտեղի զէնքերը։ Նրանց ճանապարհ դրաւ, իսկ ինքը ունեցաւ ընդհանուր Սասունցիներու մի ժողով։ Այդ ժողովին Ապրոյի հետ կար նաեւ Տիգրանակերտցի Պարոն թոմասը։

Ջանազան հարցերու մասին խօսելուց վերջը՝ Ապրօն ըսաւ Սասունցիներուն.

«Դաշտը առած ենք մի ամբար ցորեն, ես ձեզ կ'առաջարկեմ գալ եւ փոխադրել Սասուն այդ ցորենը»։

Բացի Սէմալցիներէ՝ բոլոր գիւղերու իշխանները համաձայնութիւն տուին։

Նոյն օրը զինուորներուս, Ապրոյի անունով, նամակ մը հասաւ Կէլիէկուզան։ Անմիջապէս երկու տղայ վերցուցինք այդ նամակը ու գացինք Շէնըք, յանձնեցինք Ապրոյին։ Այդ ատեն մենք գրեթէ մերկ էինք։ Մեզ բաւական մխիթարելուց վերջը, ըսաւ.

«Տղե՛րք, ցորեն շալկեցէ՛ք և տարէ՛ք Կէլիէկուզան»։

Մենք ըսինք.

«Կարծեմ դուք էլ գործերնիդ վերջացրիք, քէլէք մի տեղ երթանք»։

Ապրօն եւ Պարոն թոմասը մեզի պատասխանեցին.

«Բիչ մը գործ ունինք Սէմալ. երթանք նրանք ալ համոզենք, որ համաձայնին Դաշտի ցորենը փոխադրելու, իսկ երեկոյեան անպատճառ կուգանք ձեր քով»։

(Շար.)

*) Սոխորդ գիւղը, որ Սերոբի ծննդավայրն է, Ախլաթ կը գտնուի։ ԱՆԴՐ.

Հայերու ուշադրութեան

ALHAMBRA CINEMA

22 BLD. DE LA VILLETTE, ՄԷԹՐՕ՝ BELLEVILLE

Մարտ 28էն Ապրիլ 3

կը ներկայացուի՝ **ԱՆԴՐԱՆԻԿ** *ֆիլմը եւ* ՓԱՐԻԶԻ ՈՐԲԵՐԸ

Ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին եւ իրիկունները 8ին

Տոմսերը կարելի է ստանալ նախօրօք: Գիները սովորական են

«ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի Լիոնի մէջ

13 Cours Gambetta, Place du Pont*ի Պիւրօ տը Թապան եւ գործակալ Խնկիկ Կէնճեանի մօտ*, 226 Rue Boileau.

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կը կատարէ ծննդաբերութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (հաստատուած 1923ին)

CABINET **V. YARJANIAN**

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)

Tél. CENTRAL, 97-39 *եւ* 96.70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր

պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի: *ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում: (ԱՖԻՏԱ-ՎԻԹ): Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վիզա ամէն երկրի համար:*

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած գիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ԾԱՆՕԹ ՍԱՓՐԻՉ ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐ

ԱՐՇԱԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ եւ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

կը ծանուցանեն իրենց յարգոյ յաճախորդներուն, բարեկամներուն եւ ծանօթներուն իրենց նոր խանութին բացումը որ տեղի ունեցաւ մարտ 10ին:

24 Rue St, Lazare PARIS (9e) բակին մէջ

Լիլայի ճաշարանին մօտը: Արուեստի ամենավերջին կատարելագործութեամբ, քուփ, մանիքիւռ, օնտիւլասիոն:

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն:

ՉՇՓՈԹԵԼ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

15 RUE DE LA HUCHETTE, PARIS *(5)*

ՄԷԹՐՕ՝ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ — MÉTRO: ST. MICHEL

Համեղ փաքլավաներ, թէլ քատայիֆ,յօքմա, եուփգա, *ինչպէս և*

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ

Բարեկենդանի առթիւ

«ԿՈՎԿԱՍ» ՃԱՇԱՐԱՆ

Ամէն օր՝ գառնուկի միսով խորոված, լուլա - քէպապ եւայլն Օրքէստր Թառիստ Ժօրժի ղեկավարութեամբ: Բաց է մինչեւ առաւօտ ժամը 2:

23 Rue Huchette Métro: St. Michel

ՀՐԱՒԷՐ

Սիփան երգչախումբի (ղեկավար Սաքօ Յակոբեան) անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին Պուա Քօլոնպի քաղաքապետարանի սրահը, Rue des Halles.

Կ'ուզուին գործաւորուհիներ մոնթաժի եւ բոքրօքի համար: դիմել՝ Տիկ. Մարքօսեանի, 20 Cité Barat, Asnières (Seine).

Կ'ուզուի դերձակի մօտ աշխատելու համար գործաւոր մը եւ գործաւորուհի մը: դիմել՝ Փափազեանի, 10 Rue Lombard. Paris. մէթրօ Chatelet եւ Hotel de Ville.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿ

Փարիզի բժշկ. համալսարանէն

109 Fbg. Poissonnière, *մէթրօ՝* Poissondière*ի դիմացը:*

Ֆրանկախտ, միզանցքային, մորթային եւ կանանց հիւանդութիւններ, արեան քննութիւն: Ամէն օր ժամը 3—8, Կիրակի ժամը 10—12:

L'ATELIER

Ամէն օր բացի երեքշաբթիէ ժամը 20.45ին

Le Stratagème des Roues

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ. է: 62 Ruede la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Métro *և* Nord-Sud: Pigalle.

WAGRAM AUTO

75 Av. de Wagram

63 Av. Gde. Armée

149ter Bd. Villette,

84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիստ 150, քամիոն 220, մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարխի: Մասն. լապօռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12,*

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris *(*10)

Le Gérant H. STEPHAN.

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet *և* Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռակորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ:

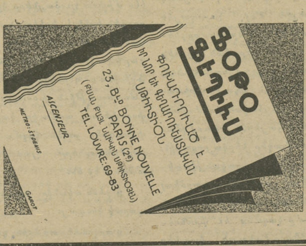
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

31 Ave. des Gobelins. Paris *(*13*)* *Մէթրօ՝* Gobelins

Արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ՝ լաւ եւ աժան

Ապսպրանքները կը յանձնուին տուները

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

O. M. OHANESSSIAN

Marque déposée MELKON

եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով՝ *Լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն:*

25 Rue Vilin, Paris (20e). Հեռաձայն Menil. 69—15

ՄԵԾ ԱՏԱՂՁԱԳՈՐԾԱՐԱՆ

ENTREPRISE GENERALE DE MENUISERIE

մեր ատաղձագործարանը օժտուած՝ վերջին նորաձեւութեամբ բոլոր մեքենաներով, կը պատրաստէ շինութեան վերաբերեալ ամէն տեսակ կազմածներ, դուռ, պատուհան, սանդուխ, տախտակամած, վաճառատան ցուցափեղկեր, եւայլն:

մեր սկզբունքն է շինել ամէն բան տոկուն եւ ամէն քսակի համեմատ դիւրամատչելի պայմաններով:

դիմել անձամբ կամ նամակով ԱՐՍԷՆ ԽՏՇԵԱՆԻ, 5 Rue de Paris, CLAMART, (Seine).

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

REGISTERED TRADE MARK

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85.

մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: գիները՝ *120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000* եւ մինչեւ *2,800* ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն օր:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ**

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, մէթրօ St. Michel

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ

Ջոր պտուղներ, լաքէրտա, երշիկ, ապուխտ, եւայլ՝.

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ

Մասնաւոր սպասարկութիւն ընակարաններու համար

Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ **ՋԱԿՈՐԻՏԷՍ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ**

ՅՈՒՆԱԿԱՆ *կօշիկի գործարանը*

18 Rue MONCEY, 18 Lyon

Փլաս տիւ Փօնի մօտ

Հայերու համար հարիւրին 20 զեղչ

ALLO, ALLO

Tél. TRUDAINE 81 07

Այս է թիւր մեր թէլէֆոնին

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՋԵԱՆ եւ ԳԱՍԱՆՃԵԱ[Ն]

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)

Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօ[տ]

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, *(*Accidents) R. C. Seine 423631

Հասցէ՝ *72* Rue de Ménilmontant, Paris (XX*)*

Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտ[օ]նական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով:

ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱ[Ն]Ց ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ:

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէս[օրէ] վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30:

Մէթրօ՝ Ménilmontant *եւ* Martin Nadaud, *Թրամուէյ* 5 [եւ] *26,* *Օթօպիւս*BC, BG, O *եւ* Q.

ՀԱՍԱԾ ԵՆ

1930Ի

ԱՄԵՆԱՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ Լ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՔՈՎ

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՄԱՐՏ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ԼԱՒ ՖՈՆՕՆԵՐ ԿԱՆԽԻԿ ԵՒ ԱՊԱՌԻ[Կ]

Մէկ այցելութիւնը կը բաւէ

56 Rue Piat, Paris (20) *Մէթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամ.* 26 [եւ]

ODEON COLUMBIA

Տիեզերահռչակ *Քոլոմպիա* եւ *Օտէոն* վաճառանիշով հայ[ե]րէն, յունարէն, Թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակներ [եւ] *փորթաթիֆ* կրամաֆոններ: եւրոպական եւ արեւելեան նպա[ր]եղէններու ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին

ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ

ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

150 Rue Moncey, LYON

մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.),

150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine 76-[..]

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճար[ով]

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiff[re] d'affaires*ի*, Bénéfices Commerciaux*ի* *և* Impôts sur le reven[u] *գործողութիւնները:*

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ:

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affaires*ի եւ* BénéficesCommerciau[x] *տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ* Lapidaire, Ser[tis]seur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, դերձ[ակ] կօշկակար, տաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր [ը]նտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ* apprenti [ու]նենաք:

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՓՐԱՏ

14 Rue François Garcin, 14, LYON

Պատիւ ունինք յայտարարելու մեր յարգելի յաճախորդներուն Լիոնահայ ամուլի երիտասարդութեան թէ մեր ճաշարանը իր [հ]ամ[եղ] կերակուրներով, մաքրութեամբ եւ անթերի սպասարկութեամբ [կ]ազ[մ]ած է Լիոնահայութեան միակ կեդրոնավայրը:

Եթէ կ'ուզէք հոգ տանիլ ձեր առողջութեան, փութացէք անգ[ամ] մը այցելել մեր ճաշարանը համոզուելու համար: Ժողովրդական [գին]

Տէր եւ Տնօրէն

ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ եւ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱ[Ն]

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)

Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine 24-[..]

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ SԱՔՕ[..]

Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք [հ]աց GRE[S] տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստուած SIN JOLIVET *հացերը:*

Ունինք խաշխաշով, շուշմայով, ճապուռով եւ քիմիօնով պատրաստուած հացեր:

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան[ը]

Ներկայ կարօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ